LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՄԱՅԻՍ 1927

1er MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 325

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉ ՈՒՐԻՇՆԵՐԸ ԿԸ ՎԱՅԵԼԵՆ

«Aller à l'idéal et comprendre le réel», կ'ըսէր Ժօռէս:
— «Դէպի իտէալը ընթանալ եւ հասկնալ իրականը»:

Այսպէ՛ս եւ մեր գիծը՝ Աշխատանքի դատին առթիւ, որուն տօնն է այսօր, Մայիս Մէկ:

Ճակտի քրտինք, արդար վաստակ,—մտերիմ, խօսուն բացատրութիւններ են ասոնք հայ ժողովուրդին համար, որ հարիւրին իննսուն գիւղացիներէ, մշակ-բանուորներէ եւ արհեստաւորներէ կը բաղկանայ: Ոչ մէկ ժողովուրդ պիտի կրնար երգել այնքան խոր զգացումով.

Ա՜խ, մեր սիրտը, լիք դարդ ու ցաւ,
Օր ու արեւ չտեսանք:
Ա՜խ, մեր կեանքը սեւով անցաւ,
Աշխարհից բան չիմացանք...

Եւ այս՝ իսկ եւ իսկ աշխատաւորական տեսակէտով: Այն պայմանքներն ու հարստահարութիւնները որոնց տակ անզօ՛ր կը տքար հայ գիւղացին, Թուրքիոյ մէջ, զրկուելով իր արդար վաստակէն, աւելի կը սաստկանային ազգային ատելութեան կրքէն:

Թուրք փաշաներն ու քիւրտ պէկերը իրենց կեղեքումը կատարելագործեր էին քաղաքական միտումներով, եւ Զապէլ խայեանները ի զուր կը ճգնին ապացուցանել, յիսունէն յետոյ, թէ, «հաւասարապէս երկրին արտադրող ժողովուրդը կը կեղեքուէր քիւրտ պէյին, թուրք հարկահաւաքին եւ հայ կալուածատիրոջ ձեռքով»: Կամ թէ «կեղեքողները ազգի եւ կրօնի տարբերութիւն չէին դներ իրենց մէջ եւ համերաշխ էին իրենց գործերով:» Այո՛, աշխատողն ու արտադրողն է որ կը կեղեքուէր եւ կը կոտորուէր. իսկ այդ աշխատաւորութիւնը իրականին մէջ հայ ժողովուրդն էր, քանի որ Թուրքերը, իբրեւ տիրապետող ցեղ եւ զինուորական ազգ, ուրիշ խօսքով՝ իբրեւ արտօնեալ դասակարգ, որոշ առաւելութիւններ կը վայելէին, իսկ քիւրտ ժողովուրդը հլու գործիքն էր ցեղապետներու, որոնք իրենց կարգին կը ծառայէին բռնակալութեան: Երկու տարրերն ալ կազմ եւ պատրաստ էին տապարը իջեցնելու ամէնէն անմարդին՝ հայ աշխատաւոր ժողովուրդի գլխուն, աւարի սիրոյն, ինչպէս որ ըրին, մինչեւ վերջին պատեհութիւնը: Հայ աշխատաւոր զառանցելի քանակութիւն մըն էր այդ կազմակերպուած, եթէ կ'ուզէք՝ դասակարգային պայքարին մէջ: Այն պարագայի տակ, ան չէր որ կը ջարդէր կամ կը ջարդուէր, մինչեւ 1915ին, վերջինն ալ եղաւ, առանց դասակարգի, հանգամանքի, սեռի կամ տարիքի խտրութեան:

Հիմա՝ ուրի՞շ աշխարհ, ուրի՞շ պատկեր:

Ունինք հայրենիք մը՝ ընչազուրկ. եւ անոր ժողովուրդը՝ նախապէս պրոլետար: Հայաստանէն դուրս, հարիւր հազարաւոր գաղթականութիւններ, տնանկ ու աղքատ, որոնց միակ հարստութիւնն է իրենց բազուկը կամ միտքը: Կը բանին, կը հեւան, կը տքան — պատառ մը հացի եւ պուտ մը ջուրի համար: Եթէ մէկդի դնենք ազգային-քաղաքական պահանջները, ահա վասակարգ բազմութիւն մը, ահա իրաւազուրկ դասակարգ մը որ անխնայ կը կեղեքուի բախտաւորներու միջազգային կարգանին մէջ, անոնց ճամբուն վրայ, անոնց կրունկներուն տակ:

Ի՞նչ կ'ուզէ պարզ աշխատաւորը, ամէն երկնքի տակ.
— Հաց, լոյս եւ ազատութիւն:
Ի՞նչ է մեր ուզածը.

— Հայրենիք մը ազատ, ուր կարենանք մեր քրտինքը թափել արդար վաստակով ու մեր համեստ ճրագը վառել, ե՛ւ մեր, եւ մարդկութեան բարիքին համար:

«Հայերուն ծառայել, քաղաքակրթութեան ծառայել է», գրեց կլէմանսօն: Արդիւնաւորելով այդ խօսքը, կրնայինք ըսել թէ հայ ժողովուրդին ծառայել՝ կը նշանակէ օգնել Աշխատանքի դատին: Քանի որ այս ժողովուրդը չունի ուրիշ յաւակնութիւն, բայց միայն ապրիլ եւ արտադրել:

Մենք զրկուա՛ծ ենք աշխարհի սովորական բարիքներէն, մինչ ուրիշները լի ու լի կը վայելեն զանոնք: Միլիոնաւոր բանուորներ ապահովագրուած են արհեստի արկածներուն դէմ. մենք, իբրեւ ժողովուրդ, անվտանգ շնչելու ապահովութիւնն ալ չունինք: Աշխատաւորները սէնտիկաներ ունին, որոնց արդար պահանջներուն առջեւ գլուխ կը ծռեն գործատէրն ու պետական պաշտօնեան: Մենք ունեցանք բանուորներու եւ գիւղացիներու դրօշին տակ պաշտպանած իշխանութիւն մը, որ «փրկեց»ք», շեփորեց բոլոր իրաւազուրկներուն, բայց մէկդի նետեց մեզ, ճակատագրական պահուն, ողջագուրուելու համար մեր կեղեքիչներուն եւ ջարդարարներուն հետ: Եւ այսօր, անոնք կզպած (լօք-աութ), մէջտեղ ձգեր է մեզ, նշաւակ՝ բոլոր շահագործողներու դիւային քրքիջներուն:

Յօժար սրտով չէ՛ որ գրի կ'առնենք այս խորհրդածութիւնները, Մայիսի Մէկին, Աշխատանքի սրբազան եւ անպարտելի դատին առթիւ, երբ դրօշներ կը ծածանին, ժողովներ կը սարքուին, թափօրներ կը կազմուին եւ փողոցները կը թնդան յաղթաշունչ աղաղակներով:

Հալածականներուն, կեղեքուածներուն, իրաւազուրկներուն օրն է այսօր: Իսկ աւելի քան սուր՝ մեր ճիչը.

— Ա՜խ, մեր սիրտը լիք դարդ ու ցաւ,
Օր ու արեւ չտեսանք . . .

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Բարեգործական Միութեան 21ամեակին առթիւ, որ լրացաւ Ապրիլ 15ին, «Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (17 Ապրիլ).

— «Բարեգործականը շուրջ քսան տարուան իր գործունէութեան ընթացքին յաջողած է ունենալ 3 միլիոն տոլարէն աւելի մուտք, որմէ մօտաւորապէս երկու երրորդն է միայն ծախսած բարեսիրական, կրթական կամ վերաշինական նպատակներու համար, իսկ մէկ երրորդը, այսինքն՝ մէկ միլիոն տոլարի չափ գումար մը կը պահէ իր հաշւոյն զանազան դրամատներու մէջ:

«Այս քաղաքականութիւնը ուրիշ առթիւ մը մենք քննադատած ենք խստօրէն, որովհետեւ, ինչպէս ըսած ենք, Բարեգործականը սեղանաւորական հաստատութիւն մը չէ, որ բարոյական իրաւունք ունենայ իր հասոյթներու մէկ կարեւոր մասը պահեցնելու իր դրամարկղներուն մէջ:

«Եթէ նկատի ունենանք մեծ պատերազմէն աղէտն հայութեան ապրած զարհուրելի տագնապները եւ անոնց առաջ բերած անսահման աղաղակող պահանջները, հազիւ թէ որ եւ է կերպով կարելի ըլլայ արդարացնել Բարեգործականի վարիչներուն այս աւելի առեւտրական, քան բարեսիրական մտայնութիւնն ու գործելակերպը:

«Բարեգործականը ցարդ չուզեց անգամ իրեն վրայ վերցնել արտասահմանի մէջ կատարեալ ապազգայնացման դատապարտուած մեր որբերուն խնամքն ու հայեցի դաստիարակութիւնը, գէթ այն որբերուն, որոնք դուրս նետուեցան եւ կը նետուին Նիր Իսթ Ռիլիֆի որբանոցներէն օտար ու այլասերող միջավայրերու մէջ: Բարեգործականը գերադասեց իր դրամները պահել պանքաներու մէջ՝ թոյլ տալով, որ մեր որբերը առուծախի առարկայ դառնան օտար շուկաներու մէջ, Սուրիայէն մինչեւ Յունաստան, Ֆրանսա, եւ մինչեւ իսկ Քանատա:

«Բարեգործականը միանգամայն գովելի նախանձախնդրութեամբ մը փորձեց քանի մը ձեռնարկներ ընել Խորհրդային Հայաստանի մէջ: Բայց իր ճիգերը այդ ուղղութեամբ մինչեւ այժմ չկրցան տալ շօշափելի արդիւնք մը:»

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ Սովետներու առեւտրական ներկայացուցիչ Պ. Եուրիէֆի պաշտօնին վերջ տրըուած եւ անոր տեղ ղրկուած է Փարիզի ռուս հիւպատոսի՝ եղբայրը Պ. Աուսէմ:

Նոր ներկայացուցիչը, որ ասկէ առաջ երկար ատեն Վիեննայի մէջ քաղաքական պաշտօններ վարած է, հետեւեալը յայտարարած է.

— Մօտ ատենէն Պոլիս պիտի փոխադրենք մեր առեւտրական ներկայացուցչութիւնը եւ «Արգոս» ընկերութիւնը, նկատելով որ բոլոր դրամատուները, Սակարանը եւ վաճառատուները Պոլսոյ կողմը կը գտնուին: Այսպէսով աւելի մօտէն յարաբերութեան մէջ պիտի կարենանք մտնել վաճառականներուն հետ: Ասկէ զատ, Թուրքերէն գիտցող պաշտօնեաներուն թիւը պիտի շատցնենք, եւ ես ալ պիտի աշխատիմ Թուրքերէն սորվիլ: Առ այժմ սա բառերը միայն գիտեմ.— պէօյլէ կազի, միսաքը միլլի, տօքուզ ումտէ, Թիւրքռուս տօսթլուղու...:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալական դեսպանը Ըսմէթ փաշայի մօտ

Էնկիւրիէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ իտալական դեսպան Օրսինի Պարոնէ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Ըսմէթ փաշայի հետ: Տեսակցութիւնը տեւած է մինչեւ գիշերը ուշ ատեն: Պոլսոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս տեսակցութեան: Խօսակցութեան առարկան եղած է իտալեւսերպ վէճը եւ Պալքաններու քաղաքական կացութիւնը:

Կիսապաշտօն աղբիւրէ հաղորդուած լուրերու համաձայն, իտալեւսերպ վէճը բաւական վտանգաւոր փուլի մը մէջ մտած է: Իտալական դեսպանատան մէջ կը յայտարարեն թէ՝ Իտալիա եուկօսլաւ խնդրին առթիւ մեծ պաղարիւնութիւն կը պահէ, ու բացարձակապէս չի հաւանիր Պելկրատի կառավարութեան հետ վիճաբանիլ Թիրանայի դաշնագրին մասին:

Միւս կողմէ Պելկրատի Թուրք դեսպան Հիքմէթ պէյի Էնկիւրի այցելութեան մեծ կարեւորութիւն կը տրուի քաղաքական շրջանակներու մէջ:

*** Իտալական կառավարութիւնը իտալեւսերպ վէճին առթիւ Սըր Չէմպըրլէյնի նամակին պատասխանելով կ'ըսէ թէ Հռոմի եւ Պելկրատի միջեւ յարաբերութիւնները չեն խզուած, որով եւ կարգադրուելիք ո եւ է «միջադէպ» չկայ: Իտալական կառավարութիւնը բարեկամութեամբ եւ բարի դրացնութեան զգացումներով պիտի ընդունի Հռոմի Սերպ դեսպանին այս մասին ընելիք բոլոր յայտարարութիւնները, միայն թէ Թիրանայի խնդիրը չի կրնար յուզուիլ: Այս դաշնագիրը կնքուած է երկու երկիրներու միջեւ, որոնք բացարձակապէս գերիշխան իրաւունքներ կը վայելեն: Դէպքերը արդարացուցին Իտալիոյ ազդարարութիւնը թէ արտաքին յարձակում մը կը պատրաստուէր Ահմէտ Զօկուի կառավարութեան դէմ:

Թուրքեւսերպ զինակցութեան շուրջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» խօսելով սերպ զինուորական պատուիրակութեան մը այս օրերս Էնկիւրի այցելութեան մասին, կը գրէ թէ Թուրքեւսերպ զինուորական համաձայնութիւն մը մտահոգութիւն կը պատճառէ որքան հելլէն և ռումէն, նոյնքան ալ պուլկար շրջանակներուն մէջ:

Իսկ կիսապաշտօն «Թան» այս առթիւ հետեւեալ խմբագրական ծանօթութիւնը կը գրէ.—

«Վերջին տարիներս իրար յաջորդող ռումէն եւ հելլէն զանազան կառավարութիւններ միշտ կողմնակից գտնուած են Եւրոպայի հարաւ-արեւելեան պետութեանց խմբակցութիւն մը կազմելու. պուլկար կառավարութիւնն ալ այսպիսի համաձայնութենէ մը հեռու չի կրնար գտնուիլ:

«Թուրքեւսերպ համաձայնութիւն մը, ուրեմն, առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ վերոյիշեալ պետութեանց մերձեցման ու խմբաւորումին»:

Անգլեւիտալական դաշինքը

Երէկ հրատարակեցինք քանի մը գերման թերթերու հաւաստումը թէ անցեալ աշնան Լիվոռնոյի մէջ սըր Չէմպըրլէյնի եւ Մուսոլինիի միջեւ գրաւոր համաձայնութիւն մը կնքուած է: Պելկրատի «Վրէմէ» թերթը կը գրէ. «Ֆրանսական կառավարութիւնը ստուգած է, որ Լիվոռնոյի մէջ Չէմպըրլէյնի եւ Մուսոլինիի միջեւ գրաւոր համաձայնութիւն մը կնքուած է, հաստատելով երկու երկիրներու արտաքին նախարարութեանց միջեւ նախապէս առաջ եկած բերանացի բոլոր համաձայնութիւնները: Յօդուածին մէկը կը վերաբերի Պեսարապիոյ, ուրիշ մը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ գործակցութեան եւ Պալքաններու մէջ իտալական բաղձանքներու ճանաչման, Թիրանայի դաշնագիրը հաստատելու ձեւին տակ»:

Նոյն թերթը կը հաստատէ նաեւ թէ ուրիշ համաձայնութիւն մըն ալ կնքուած է Միջերկրականի մէջ անգլեւիտալական նաւատորմերու գործակցութեան մասին: Զրոյց կը շրջի նաեւ թէ այդ համաձայնութիւնը յօդուած մը կը պարունակէ ի նպաստ Սպանիոյ ձգտումներուն Թանճէրի մասին:

Իտալիա կը գնէ պուլկար դրամատուն մը

Պուտափէշթէն կը հեռագրեն Ապրիլ 29 թուականով.—

Պուտափէշթի տուներէն մէկը գնեց բաժնեթուղթերուն մեծ մասը պուլկար առեւտրական դրամատան, որ Պուլկարիոյ մէջ ամէնէն մեծն է: Զրոյց կը շրջի թէ իտալական դրամով գնուած են այդ բաժնեթուղթերը, եւ նպատակ ունի Եուկօսլաւիան թշնամիներով շրջապատելու:

Սերպիոյ մէջ աւելի շատ Հունգարիայէն եւ Պուլկարիայէն կը վախնան քան Իտալիայէն, եթէ այս վերջինին հետ պատերազմ ծագի: Պելկրատի մէջ այնպէս կը նկատեն որ դրամատան այս գնումը իտալական ծրագիր մըն է եւ կը ձգտի աջակցութիւն գտնել այդ երկիրներէն, երբ պատերազմը սկսի:

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին ծրագրած է փակել Մանչուրիոյ խորհրդային հիւպատոսարանները: Այս պարագան նախատես-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ

Կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպսկ. Ապրիլ 28 թուակիր հետեւեալ գրութիւնը ստացած է արտաքին նախարարութեան դիւանէն.—

«Պատիւը ունեցայ ընդունելու անցեալ 24 Մարտ թուակիր ձեր գրութիւնը որով կը հաճիք տեղեկութիւն տալ ինձ Նորին Սրբութիւն Ամենայն Հայոց կաթողիկոս եւ Գերագոյն Պատրիարք Գէորգ Ե.ի այն որոշման մասին որով նա ձեզ անուանած է իր ներկայացուցիչը եւ պատուիրակ կաթողիկոսութեան Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի, անդ բնակող հայ եկեղեցականներու եւ հայ եկեղեցւոյ հաւատացեալներուն մօտ:

«Իրապէս զգացուած երախտագիտութեան այն հաւաստիքներէն, զորս կաթողիկոսը բարեհաճած է յայտնել ինձ ձեր միջոցաւ Ֆրանսա ապաստանած Հայերու շնորհուած հիւրասիրութեան համար, շնորհապարտ պիտի ըլլայի, եթէ հաճէիք Նորին Սրբութիւն կաթողիկոսին հաղորդել իմ ջերմ շնորհակալութիւնները:

«Հաճեցէք ընդունիլ, Սրբազան, ջերմ ակնածանացս հաւաստիքը»:

Վասն արտաքին նախարարի Լիազօր դեսպան, Տնօրէն քաղաքական եւ առեւտրական գործերու՝ ՀՕՄՕԼ (Haumaul)

ՀԱՅԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

Խորհր. տեղեկագիրներու համաձայն, Արմաւիրի մէջ կը բնակին 30,000 Հայեր: Նոյն շրջանէն՝ Լաբինսկիի, Պետրոպավլովսկիի, Նեվիննոմիսկինի, Կրապոտկինիի մէջ կը բնակին 8000 Հայեր: Քուպանի շրջանէն՝ Կրասնոդարի մէջ կը բնակին 1800 բեռնակիր հայ բանուորներ:

ՍՏԱԼԻՆԱՅԻ (Հիւս. Կովկաս) մէջ կը գտնուին բազմաթիւ Հայեր: Ունին դպրոց մը, 60 աշակերտով: Շէնքը անյարմար է, եւ բազմաթիւ փոքրեր կը թափառին քաղաքին փողոցներուն մէջ: Ռուսերէն չգիտնալով, ռուսական դպրոց ալ չեն ուզեր յաճախել:

ՄԱՅԿՈՊԻ ՄԷՋ. — Մայկոպի շրջանը, Սրատաւանի գիւղախումբին մէջ կը գտնուին փոքրիկ գիւղեր, որոնք կը բաղկանան 7—10 տունէ: Ասոնցմէ դպրոց ունի միայն Ռստրիշպիլ գիւղը, (գիւղացիները «Բէլթէփա» կ'անուանեն): Այս դպրոցը կրնան յաճախել հազիւ 25 աշակերտ, որովհետեւ շէնքը անյարմար է: Այս պատճառով 50—60 փոքրիկ տղաք կը թափառին փողոցներու մէջ, զըրկուած ըլլալով դպրոցէ: Գիւղացիները քանի՛ անգամ խորհած են մէկ դպրոց շինել 4 գիւղերուն համար, որոնք իրարմէ հազիւ 5—10 վերստ հեռաւորութիւն ունին, սակայն չեն կըրցած իրագործել, որովհետեւ նիւթապէս աղքատ են եւ օգնող չունին:

"ԴՐՕՇԱԿ"

Լոյս տեսաւ Մայիսի թիւը (թիւ 5) հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Հող եւ Ազատութիւն՝ խմբ., Պրոլետ գրականութիւն՝ Ս. Երկիրեան, Բանուորների դրութիւնը Խ. Հայաստանում՝ Ս. Հրածին, Գիւղացիութիւնը Խորհրդ. իշխանութեան տակ՝ Ա. Աստուածատրեան, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակ՝ Վ. Շուշանեան, Անդրկովկաս՝ Ն. Բադալեան, Մեր զոհերը, Թըղթակցութիւններ, Ինտէրնասիոնալ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐՁԱԿԵՑԷՔ ԴՐՕՇԱԿՆԵՐԸ ՁԵՐ ԱՐԴԱՐ...
(ՄԱՅԻՍ 1)

Գունդագունդ, ձեր կուռ ու ազնուական ընթացքին առջեւ, այս առաւօտ պէ՛տք է որ ընչազուրկ ու դեռ ստրուկ մարդկութիւնը, սեւ ու վիրաւոր ամբոխ, հանէ՛ իր գլխարկը։ Կեցցէ՛ ձեր ազնուական թիւ ուղաք։ Բարեւէ ձեր ալեծածան ու կարմիր դրօշակը։ Ազատութեան սուրբ առագաստ։ Ձեր բարի ու մաքուր արիւնէն հրանիւթ, ա՛հ, սրբազան լաթի պատառ։ Ահա՛ խրոխտ ու հաբուստ օրուան մը լոյսը կը բացուի ձեր վաստակաբեկ ուսերուն։ Մեծ քաղաքներու մէջ անգամ՝ ուր սրբազան ու բարեբեր հողը ծածկուած է աղտոտ սալայատակներով, ծառերը ծըլարձակ են ահա՛ ու երկինքը անուշ։ Գերի ու մայր հողը, գիւղերուն մէջ, յուռթի ու յղի բերքերով։ Ծագէ ծաղ ձեր աղքատ ու խոնարհ տուներուն վրայ, արեգակը հրաշալի տեսիլք, բարի է ու մեծ։ Ու ձե՛րը, ձե՛րը այսօր։

Այս առաւօտ, երբ ձեր դուռները բանաք, նայեցէ՛ք լայն ու լի նայուածքով մը աշխարհին։ Այս պերճ ու երկնակարկառ ապարանքները դո՛ւք կառուցիք ու հսկայ ու բոց քաղաքներուն շքեղանքը դո՛ւք է որ ցցեցիք ժամանակի ցուրտ աչքին տակ։ Ամէ՛ն պատի վրայ ձեր լայն ու ծանր ձեռքերուն բարի դրոշմը կայ։ Դո՛ւք բեղմնաւորեցիք արտերուն մայրական արգանդը։ Ցորենները որ կը ծլին, կը նային ձեր առատաձեռն բազուկներու ճիգին։ Ծառերը դո՛ւք յօշեցիք ու բարի ու հեզ անասուններուն մսուրները, դեռ երէկ գիշեր դո՛ւք էիք որ լեցուցիք։ Ո՛չ մէկ հողի պատառ կրնայ ուրանալ ձեզ ու ո՛չ մէկ պերճանքի ու շուայտութեան տան աղիւս մերժել ձեր վաստակին հայրութիւնը։ Ձեր յոգնութեան քրտինքը թրջեց ծարաւի հողը ու մաքրեց քաղաքներուն գոհերը։ Նայեցէ՛ք մօտը ու հեռուն։ Արտ ու պարտէզ, աւան ու գիւղ, ձեզմով են շէն, հարուստ շուայտ ու լիացած։ Նա՛յեցէք արտերուն, որ կը ծփան, բեղուն հողին, փողոցներուն որ կը լայննան ու կը հեռանան անընդհատ, ապարանքներուն որ կարծես պիտի փլին ձեր արտադրած հարստութեան բեռան տակ։ Դուք կը կոփէք ու կը կռէք, դուք կը բանէք ու կը ցանէք։ Դուք կ'երկարէք ձեր ուսերը ամէ՛ն բեռի։ Աշխարհ կը յենու ձեր հաստ ու համբերատար կռնակին։ Այս առաւօտ երբոր դուրս գաք ձեր խուցերէն, ձեր խուղերէն, ձեր որջերէն, հպարտ ու տէր, ողջունեցէք մեծ օրը որ կը բացուի ձեր վրայ ու ձեր սիրտերը թո՛ղ լենան արդար ու բարձր խոյանքի մը աւիշովը։

Դուք բեռնակիրներն էք, մեծ ու անհերքելի եղելութեան՝ աշխատանքին։ Արու ու չարաշահուած գինուորները գեղեցիկ ու եղերական կռուի մը, որ կը խիզախէ ազատագրել հայրենի հողն ու աշխատանքը սեւ ջոլիրներու կրունկներէն։ Դուք որ կ'երթաք հետիոտն ու դժբախտ ու կ'առաջարկէք ձեր թիկունքները բոլո՛ր տառապանքներուն, արձակեցէք այս առաւօտ, աշխարհի անբարոյ ու նզովեալ հրապարակներէն, դրօշակները ձեր արդար։ Հրակարմիր։ Ծածանծածան։ Դրօշակները ձեր՝ նշան մեծ գալիքին ու վերջնական առաւօտեան։ Այսօր, Մէկն է մայիսի։ Տօնը ձեր մեծ, անհերքելի։ Կարմիր օրը ձեր, ընկերնե՛ր։

* *

Կոյր ու չնական մարդիկ դեռ կ'ուրանան ձեզ։ Ոսկեճամուկ ու խեղկատակ արքաներ կը բազմին ձեր ուսերուն։ Պարարտ քաղքենիներ կը գիջանան ձեր արտադրած բարիքներովը։ Զինամթերքին դէմ՝ դուք մերկ էիք ու դողդոջուն այս ձմեռ ու ո՛րքան երդիքներու տակ կրակ չունէիք, վիրաւոր ու արիւնաքամ Հայաստանի մէջ։ Ձեզ փողոցներուն մէջ խողխողեցին ձեր զէնքերով, Զինաստանի տափերուն մէջ։ Անգլիոյ մութ ու ապերախտ հողին տակ, հանքերուն խորը, ձեր արիւնը ծծեցին, ահա անյոյս կը կողկողաք, մինչդեռ տխմար ու խենէշ ոսկի հորթեր ձեր աղջիկներն ու քոյրերը կ'ապականեն հեշտութեան փափուկ բազմոցներու վրայ որ դուք լեցուցիք... Անժառանգնե՛ր։ Ու դեռ լուռ էք, կը հեծկլտաք, մոլկերու տակ։ Աշխարհը ապականութիւն կը հոտի, գէ՛շ։ Ձեր տուներուն մէջ ի՛նչքան հիւանդ։ Մերկ պզտիկներ ու կիներ, հէք ու դժբախտ կողերով։ Ու աղջնակներ հեկեկուն, հասարակաց։ Բաղքենիներու դիզած ցեխը կը բարձրանայ մինչեւ ձեր կոկորդը։ Կը խեղդուիք ու դեռ խումբ խումբ, հլու ու հէք, կ'երթաք յառաջ, հեզ, ոտնատակ, մահակի տակ։ Ձեր ծառերուն բերքերովը պալատներու շտեմարանները լեցան ու դուք պատառ չունիք։ Ձեր ոչխարներուն բուրդը կը ծածկէ անոնց փափուկ ուսերը։ Աղբը՝ ձեզի։ Գարնան սկիզբը փռեցիք զայն ձեր հողերուն վրայ, վաղը, յուլիսին, ցորենը պիտի ըլլայ առատ, որանները պիտի կապէք ու տանիք կալ։ Ա՛հ, չմոռնա՛ք հատիկը բեռնաւորել ու ղրկել քաղաք։

Քաղաքներու մէջ ուր մեքենան կը կլլանաւորէ ձեզ, ուր լոյսի ու խաղաղութեան կարօտէն ձեր մէկ աչքը բաց կը մեռնիք, ձեր հանգիստի պահերուն գինին դառն է ու խարդախուած։ Երջանկութեան պահը ձեր՝ պղտոր։ Վաղը՝ կոպիտ ու բռնակալ։ Այսօրը՝ հէք, նիհար աղջիկ, ձեր բազուկներուն մէջ կը դողայ ու երէկը, կը վախնաք զայն վերակոչել։ Ձեր տուները՝ օտարին։ Անբաղձալի վարձակալներ։ Ձեր հաճոյքը՝ սուտ ու տխմար շարժապատկեր։ Ու մահը ձեզ կը գտնէ սեւ ու դժնէ փոսի մը քով, մեքենայի մը տակ, կամ խրամի մը եզերքը՝ հրացանը ձեր ուսին, կը պաշտպանէք հարուստներուն դանձարկղը։ Ու վաղուց է որ ձեր մարմինները կը մաշին այսպէս։ Անձրեւին տակ ու յոգնած ու անիրաւուած էք այսպէս։ Ժամանակը չար ու դաժան եղաւ ձեզ համար։ Մութ ու երկար տարիներով տգիտութիւնը չոքած էր ձեր ուսերուն։ Խաւարի մէջ։ Ու մարտիկներ գոռացին ձեզ — ոտքի՛, զէնքի՛... Մնացիք մեղկ, մնացիք խուլ, մնացիք կոյր։ Հիմա, ա՛հա գիտէք թէ հողը ձերն է։ Բոլորի՛նը՝ որ կ'աշխատին։ Եթէ ցանէք, բերքը ձերը պէտք է ըլլայ։ Գիտէ՛ք որ ձեր աշխատանքը բարի է ու ձեր վաստակը՝ արդար։ Ու դեռ, արիւնագոյն դրօշ մը ունիք, պայծառ ու մեծ պաստառ։ Ձեր դրօշակը, կարմիր, բացէ՛ք։ Մայիսի աղուոր ու ծլարձակ ամսուան, Մէ՛կը։

Ափէ ափ ու փողոցէ փողոց, ձեր ճակատագրական ու ըմբոստ ներկայութեամբը, դուք պէ՛տք է վրդովէք թանձրամարմին ու ամբարիշտ քաղքենիներու հեշտութեան քունը։ Պիտի իջնէք քաղաքներու հրապարակներուն վրայ ու ձեր պարտադիր ու խրոխտ աղմուկը պիտի զարնուի անոնց ապարանքներուն ապակիներուն։ Ռազմական ու հարուստ եղանակ մը պիտի գինէ ձեզ վաղուան համար։ Պիտի անցնիք՝ թափօր, աղքատ ու տէր, խոնարհ ու մեծ, հաւատալով վաղուան լոյսին որ պիտի լուայ աշխարհը իր աղտերէն ու պիտի իրաւունք ունենաք հագագելու ձեր առնելութիւնը։ Օրը կուգայ որ դուք ետ կ'առնէք, արդար ու աշխատանքէ վիրաւոր ձեռքերով, աշխարհի հարստութիւնը կեղեքող աւազակներու ձեռքերէն։

Անցէ՛ք, անցէ՛ք, հանքագործներ, վաշտ առ վաշտ, գետնափորներ, բնութեան մաքուր լոյսին զրկանքէն տժգոյն, եկէք դուրս, այս առաւօտ ու բռնեցէք այս բանակին գլուխը։ Հակայական ու վայրենի մեքենաները ձեր բազուկներուն կը պարտին իրենց սնունդը ու որովհետեւ, այս տարի, զարերու բռնութեան դէմ, ամէ՛նէն պերճ ու ահարկու շարժումը դո՛ւք է որ արձակեցիք իր կալանքներէն։ Անցէ՛ք, դո՛ւք սեւ բանուորներ որ գործարաններու տիղմին մէջ ամէնէն դժնէ բեռը կը կրէք ու ամէնէն քիչ կը վարձատրուիք։ Անհաւասարութիւնը կը ճնշէ ձեզ ու այդ շնական խտրութիւնը ձեզ կը վիրաւորէ։ Ամբողջ կեանք մը՝ պիտի քաւէք բնութեան մեղքը որ ձեզ նուազ կատարեալ ծնաւ։ Անցէ՛ք դուք ալ, պզծուած կողերով աղջիկներ, դուք որ մայթերու տառապանքը գիտէք ու ամէնէ՛ն չարաշուք «աշխատանք»ը կը ճանչաք։ Ու դո՛ւք մայրեր, որ ձեր զաւակները խնամելու իրաւունքը չունիք։ Անցէ՛ք՝ խրոխտ, անցէ՛ք՝ բարի, պարտադրեցէ՛ք շարքերը ձեր։ Ու երգեցէ՛ք։ Ու ձեր երգը՝ մարտի մեծաղաղակ, արդարութեան վերջնական կոչ, իրաւունքի արդար զայրոյթ թող շառաչէ իշխանութեանց գահոյքին վրայ, թո՛ղ մորակէ քաղքենիներու պարարտ գաւակը։ Թո՛ղ զարնուի անոնց ապուշ լռութեան։ Ու երգեցէ՛ք։ Ու ձեր երգը, ընչազուրկներ սովահալած կամ բանուորներ կիսաքաղց ու այլապէս ճորտ ու գերի, թո՛ղ ըլլայ պարզ ու յաղթական, բարի ու խիստ։ Ա՛հ, երգեցէք։ Ու թո՛ղ չըսեն թէ լոկ իրենք երգել գիտեն, իրենք փափուկ ու քնքշենի, ու ո՛րքան նուրբ, ու ո՛րքան վատ։ Ու երգեցէ՛ք։ Երգեցէք արտ, ակօս, արօտ, սէր, աշխատանք։ Ու թո՛ղ չըսեն թէ լոկ իրենք կը հասկնան գերի հողին սաեղծագործ ու մեծ ուժը որ աշխարհը կը ցնցէ, ծառերուն հրաշքը առատուան մէջ ու արշալոյսը որ ահա՛ կ'երթայ իր վախճանին։ Երգեցէ՛ք միշտ, ծաղիկներու ու աշխատանքի հրաշալի ամսուան մէ՛կը։ Մայի՛ս։

* *

Վաղը գունդագունդ պիտի խորասուզուիք կրկին ձեր տառապանքի ցեխին մէջ։ Վիթխարի ու անյատուն մեքենաները պիտի գերեն ձեր առնականութիւնը. վաղը կրկին՝ պիտի արթննաք գիշերով ու պիտի մնաք ստրուկ՝ ամբողջ օրը։ Վաղը կրկին, ու ամէն օր, ամէ՛ն տարի՝ պիտի վաճառէք ձեր ազատութիւնը հացի համար։ Ձեզմէ շատերուն պիտի չտրուի ամբողջապէս ըմբռնել աշխատանքին սրբութիւնը։ Ցորենը որ կ'ուռճանայ արտերուն մէջ, երբ դուք ձեզի ու ձերիններուն համար կը ցանէք, գիտնա՛ք, ի՛նչ ծփուն է ու ի՛նչ հարուստ։ Սեւ ու վայրենի մեքենաները որ ձեզ հիմա կը կլլանեն, երբ աշխատին ձեզի համար ու մարդկութեան, պիտի տեսնէք թէ ի՛նչ գեղեցիկ ու ուժեղ պիտի թուին ձեզի։ Գործարանները որ կը ցցուին քաղաքներու պորտին վրայ, ձեզ հարստահարողներն են որ կ'ապականեն։ Ու ձեր աշխատանքը գերութիւն է, որովհետեւ կը ծառայէ մակաբոյծ ու սնանկ դասակարգի մը անառակութեան։ Այնքան վիշտ կայ հոս, ձեր տուներուն մէջ, այնքան կսկիծ ու տառապանք, այնքան լքում որ ձեզմէ շատեր կը կասկածին իրենց յաղթանակին վրայ։

Այսուհանդերձ պիտի յաղթէք։ Պիտի տապալէք շուայտութեան ու բռնութեան բիրտ ամրոցները։ Բազմաթիւ էք, դո՛ւք բոլորդ որ կ'աշխատիք։ Դո՛ւք էք շատը, աշխատողը, ստեղծողը, զրկուածը։ Ու դո՛ւք էք որ պէտք է տիրէք։ Զօրաւոր էք։ Ա՛հ, ի՛նչ բանակ։ Երբ գաք իրար ու ափէ ափ, քաղաքները լենան ձեր վրէժխնդիր բազմութեամբ, երբ դրոհ տաք, ի՛նչ ուժ կրնայ խափանել ձեր ընթացքը։ Ո՞վ կրնայ հեգնել ձեր ուժը։ Ձեր ուժը՝ մե՛ծ։ Կրնայ խախտել այս շնական իրաւակարգին հիմնաքարը։ Կրնայ կառուցանել նո՛ր երկիր մը։ Դրօշակը ձեր հրազդուն՝ ապագայի հրդեհն է մեծ։

Բռնեցէ՛ք բարձր։ Այսօր Մէկն է Մայիսի։ Աշխատանքի օրը կարմիր։ Ու ողջո՛յն ձեզ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ

ՖՐԻՑ ՖՈՆ ՈՒՆՐՈՒ

Կէօթէէն եւ Շօփէնհաուէրէն վերջը ոչ մէկ յայտնի մտաւորական իր անունին հմայքովը այնքան այժմէական ըրած է Ֆրանքֆորթը, որքան Ֆրից Ֆոն Ունռուն (Fritz von Unruh):

Միջազգային գրականութեան այս ուշագրաւ դէմքը՝ որ պահպանողական ընտանիքի մը զաւակն է, այս հրէաշատ քաղաքին մէջ սկսած է տարածել գրական յանկուցիչ ձեւերու տակ թագնըւած վսեմ մտածումներ եւ յանդուգն գաղափարներ ուժեղ պաշտպաններու միացած՝ որոնք դարբնէ ի վեր առեւտուրով եւ դրամական գործառնութիւններով միայն յափշտակուած բազմութիւններ, կը շարժին ի խնդիր գեղեցիկ դպրութեանց։

Ֆրից ֆօն Ունռու, փոքր տարիքէն իսկ, զինուորական ասպարէզին սահմանուած էր, բայց երբեք իր ասպարէզը լրջօրէն նկատի առած չէ։ Իր փոթորկոտ հոգին լռութեան դատապարտեց Աւանդութեան ձայնը ու հայրենասէրը մէկ կողմ նետեց։ Հակառակ իր ընկերային շրջանակին մէջ տարածուած կարծիքին ու հողկրած զգեցութեան, երբեք չկրցաւ ընդունիլ թէ՝ զինուորական ասպարէզը խաղաղութեան դատին ծառայելու կոչուած է։ Զգաց որ ինք բանաստեղծ մըն է միայն ու իր առաջին տրամերգութիւնը «Offieziere» նուիրեց այն եղերական հակամարտութեան՝ որ գոյութիւն ունի զինուորական ասպարէզին եւ մարդկայնական զգացումներուն մէջ։ Ընդհանուր պատերազմը հարկադրեց զէնքը սահմանագլուխ մեկնելու, դիւրաւ կարելի է երեւակայել հոգեկան ի՛նչ դառն տրամադրութեան տակ։

Տառնի առաջին ճակատամարտի ատեն աւարտեց իր տրամերգական բանաստեղծութիւնը «Vor der Entscheidung»ը։ 1916 ին Վէրտէօնի ողբերգական կռիւներու միջոցին ալ գրեց արձակ բանաստեղծութիւն մը, «Opfergang»։ Ըսուած է թէ ո՛չ Պառպիւս, ո՛չ Լացքօֆ եւ ոչ ալ Լէոնարտ Ֆրանք կրցած են պատերազմին ահաւորութիւնները այնքան որոշ կերպով ճշդել ու պատկերացնել, որքան Ունռու որ բաւականացած չէ միայն նկարագրելով եւ որուն գործերուն առանցքը կը կազմէ պատերազմի գեհենին մէջ շարժող մարդը՝ իր հոգիին ու մարմնին բոլոր ցաւատանջ գալարումներուն մէջ։ Եւ հոս է որ բանաստեղծը անբաղդատելի կը մնայ։

Մեծ պատերազմէն վերջ, Ունռու քաշուեցաւ Սիլվա Փլանա եւ ճիշդ այն սենեակին մէջ՝ ուր Նիցչէ իր Զրադաշտը գրեց, խըմբագրեց իր «Tin Geschlecht»ը։ Հոս՝ կշռուած եւ լուսեղէն տողերու մէջ ֆօն Ունռու իր խօսքը կ'ուղղէ իր ժամանակակիցներուն ո՛չ միայն իբրեւ բանաստեղծ մը, այլ մարդարէ մը։ Անկէ վերջ լոյս տեսած են իր միւս գործերը. Platz, Sturme, Rosengarten, Heinrich ans Andernach, ամէքն ալ հագուագիւտ ինքնատպութեամբ գեղուն երկեր, որոնք միջազգային գրականութիւնը ճոխացուցած են։

Իր ամենավերջին գործը «Bonaparte»՝ մեծ Քորսիքացիին կեանքէն առնուած տամ մըն է, ուր արուեստագէտը ազգերու ազատագրման եւ տիրապետական ձգտումներուն էութեանը մասին այսօրուան կեանքի երեւոյթներէն բխած իր աշխարհահայեացքը խտացուցած է պատմական թատերգութեան մը մէջ եւ այս բոլորը խորունկ եւ իրական ազդուցածքով մը։

Հակառակ իր ուժեղ երեւակայութեան, Ֆրից ֆօն Ունռու չէ մեկուսացած իր դարէն ու իր ժամանակակից մարդերէն, ինչպէս երազային ոլորտներու մէջ միայն ապրող շատ մը արուեստագէտներու սովորութիւնը եղած է։ Ընդհակառակն՝ Ժողովուրդին խառնուած տեսակ մը առաջնորդ է որ հասարակութեան կը հաղորդէ իր անզուգական տաղանդին ամբողջ ուժովը օծուած իր ներքին զգացումներն ու գաղափարները։ Ասոր ապացոյց կը կազմեն իր բազմաթիւ բանախօսութիւնները, զորս ըրած է Ֆրանքֆորթի, Մանհայմի եւ Քարլսրուհէի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ հանրային խնդիրներու շուրջ, մեծ խանդավառութիւն առաջ բերելով։ Ուրեմն, Ունռու թէեւ զգացումներու երգիչը չէ միայն, այլ հանրային գործիչ մը, թատերգակ մը եւ իբրեւ այն՝ գործօն անձնաւորութիւն մը — դաստիարակ մը։

Իրեն հետ առաջին անգամ շփման մէջ գտնուողը ուրիշ տպաւորութիւն չի կրեր արդէն։ Ֆօն Ունռու չէ այն գունատ դէմքով, մտացիր ու նուաղուն աչքերով երիտասարդը որ ընդհանրապէս բանաստեղծը կը յատկանշէ։ Խորաթափանց աչքեր, պայծառ ճակատ մը, առնական խրոխտ երեւոյթի մը տակ նուրբ դիմագծեր յանկուցիչ արտայայտութեամբ մը՝ որ ուժ եւ գեղեցկութիւն միայն կը պատկերացնէ։

Ֆրանքֆորթի մէջ, Մայն գետին եզերքը, իր պատշգամին մէջ կանգուն, ոչ շատ հեռու գետեզերեայ այն տունէն՝ ուր Շօփէնհաուէր բնակած է, ո՜վ գիտէ քանի քանի լուսնկայ գիշերներ Ունռու իր թափանցող ակնարկը պտտցուցած է պատրիկներու այս հին քաղաքին վրայ, ուր կեանքի պայքարները նիւթին համար եւ պատերազմի սարսափները աշխարհակալներու անյագ փառասիրութիւններուն համար, դարերու ընթացքին մէջ իրարու յաջորդող Ֆրանքֆորթցիներու հոգիները այլազան յուզումներով լեցուցած են, եւ դարձեալ ո՜վ գիտէ քանի գիշերներ ներկայ ցաւատանջ մարդկութեան համար երազած է լուսաւոր ապագայ մը՝ որուն պատրաստութեանը կը ձգտին միայն իր ամբողջ տաղանդն ու մտաւոր ուժերը։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ

Գաղափար մը տալու համար, երիտասարդ գրող՝ Նշան Պէշիկթաշլեանի գրքոյկին՝ «Ընկեր Շահազար»ի մասին, ստորեւ կ'արտատպենք հատուած մը.—

Աշուղ Շահզար ծնած է Վան, 1876 թուին, Մարտի մէկին։ Իր խանձարուրին մէջ անիկա նման էր կատուի։ Աւելի ճանկ նետեց քան հասակ։ Տասներկու տարեկան նախակրթարան։ Մինչեւ չորրորդ կարգ բարձրացած է եւ տեսնելով որ դպրոցին մէջ ո՛չ սիրահարութեան, ո՛չ արկածախնդրութեան, ո՛չ իսկ բանաստեղծութեան մասին խօսք չ'ըլլար, պաղած է ուսուցիչի մը գլուխը ու հեռացած այդ բանէն։ Անմիջապէս կեանքի համալսարան նետուած է՝ իր բնածին տաղանդին համար անհրաժեշտ մասնագիտութիւնները ձեռք բերելու։ Առաջին գործը եղած է երթալ եւ վախնալ Աւանց գիւղը եւ երէց գողնալ։ Այդ էչերը, նշանաւոր իրենց կայտառութեամբ, ծախած է, սատկած էշու գինով, Համիրամայ թաղին Թուրքերէն մէկուն։ Գրպանած դրամով, իր ընկերներուն հրաժեշտի հացկերոյթ մը սարքած է, Ուրբաթ Առու գրօսավայրին մէջ։ Այնտեղ իր ընկերները տաքցած ու կիսովին մերկացած են։ Ինք գողնալով հագուստ-կապուստները շունչ առած է դարձեալ Համիրամայ թաղ, վաճառականութիւն ընելու։ Քանի մը շաբաթուան մէջ անուն ու համբաւ շինելէ վերջ, գացած է Վարագայ վանք։ Վանականներուն առաջարկած է իր թեկնածութիւնը որպէս վարդապետ, պայման նաեւ որ իրեն իրական խորոտիկ աղջիկը իրեն տրուի, իբրեւ կին կամ սպասուհի։ Անոնց կոպիտ մերժումին վրայ խորանէն խաչ մը գողնալով փախած է Կարմրուորի վանքը, իր առաջարկը կրկնելու, գողցած խաչն ալ նուիրելով այս վերջին վանքին։ Վարդապետները զէնքը բռնած մերկացուցած ու Ապրանքան աղբիւրին մէջ խոթած են։ Ահաւոր կատաղութեամբ աղբիւրէն դուրս է ցատքած, հագուած ու եկեղեցին քշուած՝ մինչեւ այգիներուն մէջ փախցուցած է «սեւաւորներու երամակը»։ Ինցած է Ս. Գրիգորի վանքը եւ հոն առաջին անգամ դէմը ելլող սքեմաւորը տփած, իբրեւ վրէժխնդրութիւն Անկէ Շահպաղի։ Գիւղին մէջ քանի մը օր ապրած իբրեւ գրօսաշրջիկ։ Սիրահարուած տանուտէրի մը տասներեք տարեկան աղջկան։ Կիրակի օր մը հասած է գիւղին լակոտները ու հրաւիրած «ազգային ժողովի»։ Ցակառ մը գինիով բացած է նիստը եւ առաջարկած փախցնել տանուտէրին աղջիկը, Սիրօն։ Ժողովականները միաձայնութեամբ համաձայնութիւն յայտնած են։

Հետեւեալ օր Սիրօն, կողով մը վրայ եւ սիրահարին գիրկը մէջ, փոխադրուած է Համիրամայ թաղ։ Մեր պզտիկ հերոսը գիշերուն չուած բռնուած է երկու կտրիճներու կողմէ ու տարուած Մհերի դուռ, ճաշակելու փառաւոր ծեծ մը։ Այդ ծեծէն բաւական դաստիարակուած՝ թողած է Վանը ու ինկած կենդանիներու պտուղներուն ետեւէն։ Սարափի ջարդ մը տուած է Վանայ ծովուն տառեխներուն եւ Վանայ քաղաքի կատուներուն։ Փայտէ սուրով գետին փռած է Արտամետի [illegible] ձորներն ու ճզմած այգիներու խաղողները։ Երկրորդ ծեծով գտած է իր ճամբան։ Հովուերգութիւններ սկսած է գրել Այգեստանի աղջիկներուն համար։ Նաւորի մարզանքը իր հոգին տանեցուցած է։ Վանայ կոյսերը սկսած էին նայիլ իրեն, նայիլ ակնարկներով։ Սամսոն ու այսինքն քաջ ու քերթող զգամայն։ Փոքրիկն Շահզար նար գոհացնել հին կինը պաշտամունքը ունեցող եւ պաշտօն կինը, խմացականութեան պաշտամունքը ունեցող։ Եւ վանականներուն մէջ այդ երկու կիները դաշնակօրէն խառնուած էին իրերու։ Գէտպք մը սակայն պատահած է որ փշրուի իր հմայքը

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԵՐԳ

...ի՛, մանի՛, իմ ջաhրա,
...վանդ բանի, իմ ջաhրա,
...ջաhրէն բան ա նստել,
...ղդով ջան ա նստել:
...երը դուս ա եկել,
...նրս լուս ա եկել:
...նեմ, մանեմ մտիկ կ'անեմ,
...մեծ ոստեր կծիկ կ'անեմ:

...քիդ չոքած ղուլ ունես,
...քիդ ալմաստ Թուր ունես,
...մի մխալ եղ ունես,
...գլխին տեղ ունես:
...մանի՛, իմ ջաhրա,
...ու քու բանը շատ, ջաhրա:

**

...եզներ, կարմիր եզներ,
...գիւղեր, ուր դին գիւղեր,
...ծուլէն կալս գիւղեր,
...իօ՛,
...կշտացանք,
...դինձացաւ,
...առաւ, զօրացաւ,
...իօ՛...:

...ՆԴՈՒԽՏԻ ԵՐԳ ԲԻՆԿԵԱՆԷ

...կանչեմ փարայով,
...խոց է եարայով:
...մի փրթցընէք, եարաս խոռ_
բուն է՛
...արցունքոտ սրտիկս ա-
րիւն է:

...կամ կապեր կամար,
...քեզի համար,
...լուսով կենաս,
...ամալ հուսա կենաս,
...խօսք գանգատ ունիմ,
...դուն հօրվա գնաս:

...նա սարին վրայ,
...բախտերնուս վրայ,
...կայ պայծառ աստղ մը,
...քու բախտիդ վրայ:

Հաւաքեց
Ե. ԳԱՍԵԱՆ

...մը, տանիքի մը վրայ, երբ ...քիրթուածներ կ'արտա- ...աղջնակի մը, կից մը կերած ...յետոյքին՝ սիրուհիին եղբօ- ...ու ինկած փողոց: Ամէն ...թիւնը, զոր սակայն ...է օգտագործել «Քինչէ- ...երբ գեներալ Ցումիկինի տէ- ...կատարում էր՝ մի շուն քո- ...գնդակը ոտս մտաւ»: Ոտքի ...քանի մը օր վերջ, յանուն ...կրակի տուած է իր սիրու- ...հարուստ հօր ամբողջ տունն ...ու փախած կովկաս, իր ...տունը կողոպտելով: ...արեւու տակ իր ապրած ...վիթխարի մթութեան մէջ ...գտնենք որ «ընկեր» ...զարգացուց իր մանա- ...թիւնները, ըլլալով սոցիալ- ...հասարակական գործիչ,

հեղինակ, հրատարակիչ, շրջուն գրավաճառ եւ... հռետոր:

— Ընկերնե՛ր, լոյս եմ բե-րել... Քառսուն փարա, երկու ղրուշ, հարիւր փարա... փողի համար չի՛, գաղափարի համար... կեցցէ՛ Սօ-ցիալիզմը, Եզսօն, Ջամալը... Վաթ-սուն փարա... Անկցի՛ բուրժուազի-ան... Հարիւր փարա... փողի համար չի՛, գաղափարի համար:

«ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ»Ի ԱՆԿԻՒՆԷՆ

ԺԸՆԵՒ, 28 Ապրիլ.— Ապրիլ 23ին, Շաբաթ երեկոյ «Հայ Տան» մէջ կատարուեցաւ 1915ի նահատակաց սգահանդէսը: Կա-նանչներու մէջ առնուած էր Նա-հատակ Մտաւորականներու խմ-բանկարը, որուն տակ կը գտնուէր վերտառութիւն մը՝ Նափոլէոնէն. «Ի վերջոյ միտքը կը յաղթէ սուրին»:

Տնօրէն Պ. Գէորգեանի բաց-ման խօսքէն յետոյ, դաշնակի վրայ նուագուեցաւ Պէթհովէնի մահերգը: Մէջ ընդ մէջ ընթեր-ցումներ ու արտասանութիւններ նահատակ մտաւորականներու գրուածքներէն, որոնց մէջ նաեւ գրուածքներ Ջօհրապէն եւ Թլկատինցիէն: Ցարգանքի այս արտայայտութիւնը վերջացաւ «Ի զո՜ւր են» խմբերգով, յոտն-կայս:

*** Յաջորդ օրը, կիրակի, տե-ղի ունեցաւ պատարագ, Salle Centraleի մէջ, «Եկեղեցասիրաց Միութեան» կողմէ: Ասիկա չոր-րորդ պատարագն էր որ կը կազ-մակերպէր Միութիւնը, մեծ տօ-ներու առթիւ: Երգեցողութեանց՝ կ'ընկերանար«Հայ Դպրոց»ի երգ-չախումբը: Օտար մեծ նկարչուհի մը, Օր. Էմէ-Ռափէն, այս առթիւ նուիրած էր շատ գեղեցիկ «փաս-թէլ» մը, «Աստուածածինը», որ կը գնահատուի մօտ երեք հազար զուիցերական ֆրանք: Նկարը պիտի պատ-կանի «Եկեղեցասիրաց»ին, եթէ ան, ապագային, սեփական մա-տուռ մը, աղօթավայր մը ու-նենայ: Եթէ ոչ պիտի նուիրուի հայկ. եկեղեցիի մը: Պատարագիչ Գանձեան քահանայ քարոզին մէջ, շեշտեց սեփական սրահ մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը եւ խորին շնորհակալութիւն յայտ-նեց օրիորդին: Միեւնոյն օրը, կէս օրէ վերջ, կատարուեցաւ Մկրտու-թիւնը Թադէոսեանի երախային, որ ծնած է Ժնեւ: Մանուկը կոչ-ուեցաւ Ռուբէն:

Այդ օրը Ժընեւէն պզտիկ-ներն ալ պատարագին առթիւ ժընեւ եկած էին. Համիէլի ցուցը մօտ հարիւր երկսեռ «Հայ Դպրո-ցեան»ներով կը թնդար, ու ան-սովոր զուարթութիւն մը կը տի-րէր ցուցին մէջ:

«Եկեղեցասիրաց»ը յանձն ա-ռած է ամէն պատարագի Ժընեւէն պզտիկները ժընեւ բերել, որպէսզի գրեթէ բոլոր գլխաւոր տօներուն Ժընեւէն եւ ժընեւի դպրոցները կարենան միասին անցընել:

*** Պ. Քրաֆթի Ամերիկայէն վերադարձին առթիւ, «Հայ Դպր-րոց»ը կազմակերպեց հանդէս մը: Աշակերտներու ծափերուն մէջ, ներս կը մտնէր վերջապէս «Հայ-րիկ»ը, որ բոլորին ձեռքերը սեղ-մեց առանձին առանձին: Քրաֆթ մանրամասնօրէն պատմեց իր կատարած առաքելութիւնը: Ու-րախ էր իր բարոյական ան-գնահատելի յաղթանակին հա-մար: «Հայրիկ»ը մեծ գովա-սանքով խօսեցաւ ամերիկահա-յերու մասին:

— «Գործը գնահատուած է, տղա՛ք, կը մնայ շարունակել ձամբան, աննկուն հասնելու հա-մար մեր իտէալներուն»:

Ուշ ատեն վերջացաւ հաւա-քոյթը:

Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՕՌՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՕՌՏՕ (սեփ. թղթկ.)— Գարնան եղանակի հետ ազգային կեանքն ալ արթննալ սկսաւ: Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի նախաձեռնու-թեամբ, Ապրիլ 17ին տեղի ունե-ցաւ զատկական հանդէս մը որ մեծ յաջողութիւն գտաւ:

Թատերական ներկայացումէն յետոյ աճուրդի դրուեցան կարգ մը նուէրներ: Առաջինը՝ խորոված հաւ մը որ բարձրացաւ 290 ֆր.ի: Վերջին շահողն էր ընկ. Ս. Գօն-ճալեան, երկրորդը 165 ֆր. զոր շահեցաւ Պ. Միհրան Երասմիկեան: Երկուքն ալ նուէրները տրամադ-րեցին օրուան խնջոյքին: Ջուտ հասոյթը եղաւ 440 ֆր. որ պիտի յատկացուի իրնպաստակին: Նկատի առնելով գաղութիս փոքր թիւը, արդիւնքը շատ մեծ է:

Ապրիլ 11-24ի 12րդ տարե-դարձը հոս ալ տօնուեցաւ ճիշտ օրին, կիրակի: Կոկիկ բազմութիւն մը ժամանակին լեցուած էր սրահը: Նախագահ ընկ. Տ. Պա-պաեան սգահանդէսը բացաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Բեմին վրայ զետեղուած էր սգապսակ մը, որուն աջ ու ձախ կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրան-սական դրօշները: Պ. Մելքիսեդ-ձիւյերեան արտասանեց «Մեր Հա-յաստանին»: Պ. Գ. Նաւասարդ-եան պարզեց Ընվէր-Թալէաթ-եան ոճրածին ծրագիրը, որ կը ձգտէր բնաջնջել հայ ժողո-վուրդը: Անոնք սխալուած էին իրենց այդ հաշիւին մէջ, ըսաւ, ու մենք այսքան զոհեր տալէ վերջ, ապրելու կամք ունինք: Հանդէսի փակը աւելցուց Տիկ. Մ. Գօնեա-լեան իր մեներգով: Արտասանեց նաեւ ընկեր Գ. Թումճանեան: Վերջին խօսողն էր ընկ. Ա. Ֆէնէր-եան, որ շեշտեց թէ ամենամեծ յարգանքը տուած կ'ըլլանք մեր զոհերուն, երբ կ'ապրինք անոնց փայփայած երազներով եւ կ'եր-թանք անոնց ճամբէն:

Իր առաջարկով, ժողովուրդը ոտքի կեցած, հինգ վայրկեան լռութիւն պահեց: Կարգ մը սեւ հոգիներ իրենց բացակայութեամբ կը փայլէին: Երթան բարով: Գա-ղութիս երիտասարդ եւ լաւագոյն տարրը շատոնց ցոյց տուած է անոնց տեղը:

Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ. Մ.ի մաս-նակցութեամբ, շուտով տեղի կ'ունենայ «Յառաջ»ի բաժակի մրցումը:

Մանրամասնութիւնները յա-ռաջիկային:

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա.) — GALLIA (Ա.)

Շարունակելով իր կարեւոր մրցումներու շարքը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կ'ուզէ փայլուն կեր-պով լրացնել ֆութպոլի եղա-նակը, որ կը վերջանայ մէկ ամի-սէն: Իրաւ է որ միութեան ֆութպոլի Ա. խումբը քիչ մը խաղացած էր եղանակի կիսուն, բայց վեց եօթը շաբաթէ ի վեր ան գտած է իր կանոնաւորու-թիւնը եւ լաւ կազմը:

Այսօր Մայիս 1ի առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը Stade Jean Bouinի մէջ պիտի մրցի հռչա-կաւոր Gallia Clubի առաջին խումբին դէմ:

Gallia 1914ին Ֆրանսայի ա-խոյեան հանդիսացած է եւ ան-կէ ի վեր մեծ հռչակ ունի Ֆրանսայի մէջ: Անոնք կը կոչ-ուին Les Coqs de Paris: Անցեալ տարի Gallia փարիզի Division d'Honneur promotionի ախոյեան հանդիսացաւ. իսկ այս տարի գէշ սկզբնաւորութիւն մը ունե-ցաւ, բայց ներկայիս գտած է իր լաւ կազմը: Դեռ քանի մը շա-բաթ առաջ յաղթեց հիւսիսի ա-խոյեան Amiens Athletic Clubի եւ նոյնպէս Normandieի պատ-ուոյ դասակարգի խումբերէն Football Club Dieppeի առաջին խումբին:

Անցեալ եղանակի սկիզբը, այս երկու խումբերը իրարու հետ մրցած են եւ շատ դժուա-րին մրցումէ մը ետք, Հ. Մ.Ը.Մ.ը յաղթած է Galliaի 2—1, բայց անկէ ի վեր երկու խումբերն ալ մեծապէս յառաջդիմած են: Ա-մէն պարագայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակը հաւանական է, թե-րեւս մէկ կամ երկու նշանակէ-տով:

Անցեալ կիրակի օրուան փայ-լուն խաղէն վերջ՝ ուր մեր ֆութ-պոլիստները հաւասար մնացին նշանաւոր F. C. Rouenի հետ, պէտք է որ հոս ալ ցոյց տան ի-րենց արժէքը, մանաւանդ հայ բազմութեան առջեւ պիտի խաղան: Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբին սիրահարները, որոնք երկար ատենէ ի վեր զրկուած էին հայկական խումբի խաղէն միշտ գաւառ երթալուն պատ-ճառաւ, այսօր առիթը պի-տի ունենան զանոնք դարձ-եալ տեսնելու եւ խրախուսելու:

Մրցումը կը սկսի ժամը ճիշտ 2ին, քանի որ վերջը ուրիշ կա-րեւոր մրցում մըն ալ տեղի պի-տի ունենայ: Ժամը 4էն ետք Club Françaisի եւ C. A. S. G.ի խումբերը պիտի մրցին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը դաշտ պիտի գայ հետեւեալ կազմով.— Վ. Տէվէճեան. Մ. Մկրտիչեան եւ Թ. Շահմիրեան, երուանդ. Գամէր եւ Օ. Գրիգորեան, Պարոյր, Ս. Կարապետեան, Կ. Կարապետեան Ա. Պաղտասարեան եւ Հրայր:

Նոր Stade Jean-Bouin կը գտ-նուի նախկին Stade Jean-Bouinէն չորս վայրկեան հեռու: Ժամա-դրավայր ժամը ճիշտ 1ին Porte d'Auteuil.

.*. Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը Շուազիի մէջ Sporting Clubի դաշտին վրայ պիտի մրցի C. S. Tiaisի Ա. խումբին դէմ, որ այս առթիւ պիտի զօրանայ Շուազիի Ա. խումբին քանի մը խաղացող-ներով: Այսօր խառն խումբը շատ դժուարին հակառակորդի մը դէմ է որ կը գտնուի եւ եթէ յաղթել կ'ուզէ, պէտք է որ ամ-բողջ կազմով դաշտ գայ:

Խառն խումբը լաւ խաղացող-ներ ունի եւ արդէն անցեալ կի-րակի հակառակ պակաս կազմով դաշտ ելլելուն, յաղթեց E. S. Surmelinի 3—1 նշանակէտով: Մրցումը պիտի սկսի ժամը ճիշդ 3,30ին: Ժամադրավայր կէսօրէ ետք ժամը 1,30ին Gare d'Austerlitz:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՃՈՌՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ. — Քոլոմպէլէն (Քալվատոս) կը գրեն մեզի.— Հոս կ'ապրինք ու-թը հայեր, երկու Տիվրիկցի, եր-կու Երեւանցի, մէկ Կէմէրէկցի, մէկ Նալլուխանցի, մէկ Չէյ-թունցի, մէկ Սէօլէօզցի: Վեր-ջերս եկաւ նաեւ Կովկասցի փո-ղոցային կին մը, որ կ'ապրի Ռուսերու եւ Փոլաքներու հետ: Անցեալ օր, իրիկունը, կուգայ Չէյթունցի Գ. Պարոնեանի մօտ եւ կ'առաջարկէ պարի տանիլ: Ճամբան պոռնիկին ընկերները երկու Ռուս եւ 8 Փոլաք կը յար-ձակին Չէյթունցիին վրայ: Երի-տասարդ Չէյթունցին ունէր սկա-ուտի փոկ մը, որով կը պաշտ-պանէ ինքզինք, եւ սուլիչ մը, զոր ուժով մը կը փչէ:

Սուլիչին ձայնէն կը փախչին Փոլաքները, սակայն խմելէ յե-տոյ կուգան մեր բնակա-րանին վրայ: Սենեակին մէջ կը գտնուէինք երկու Տիվրիկցի եւ մէկ Կէմէրէկցի, իսկ անոնք էին 10 հոգի: Կէս ժամ կռուելէ յետոյ, կոտրեցաւ մէկուն տոլը (գլուխը), վիրաւորեցինք երկուքին ձեռ-քերը, իմ ոտքս ալ վիրաւորուե-ցաւ: Բայց ոչինչ: Չարագործ-ները կոտրեցին մեր մահճակալ-ները եւ ապակիները: Այս եր-կրորդ անգամն է, որ կը կռուինք, պարզապէս ինքնապաշտպանու-թեան համար: Որովհետեւ այս կարմիր մօղէզները կամ կռիւ կը փնտռեն, կամ գողութիւն կ'ընեն:

Անցեալները, Սէօլէօզցիին դրամը գողցան, եւ երբ ոստի-կանները չկրցին կարգադրել խնդիրը, Սէօլէօզցին գնաց ծե-ծեց գողը: Գ. Կ.

ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍ-ՊԱՆ.— Անցած շաբթու, Գահիրէի մէջ անձնասպան եղած է հայ որբուհի մը, ահռելի մահով մը:

Որբուհին, Սիրարփի (Սե-բաստացի), 13 տարեկան, կը ծառայէր փաստաբան Եագուպ Սարգիսի տան մէջ: Այնքան անտանելի դարձած էր իր կեան-քը, որ քանի մը անգամ փա-խած է տունէն եւ դիմած որբա-պաշտպան մարմին անուն որջը: Բայց միշտ ջոջերու որջը ծանր խօսքերով ընդունած է զայն, եւ վերադարձուցած տանջարանը: Որբուհին, չկարենալով դիմա-նալ, տան վերնայարկէն վար նետած է ինքզինք եւ մեռած:

Որբուհիներու լկումի պատ-մութիւններէն յետոյ, որոնք յա-ճախադէպ դարձած են Եգիպ-տոսի մէջ, այս դէպքը թաղ ու պսակն է «ազգասէր»ներու արթնութեան:

ՎՏԱՐՈՒՄ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Ա-խալքալաքցի Յովհաննէս Պա-պոյեան, որ այժմ Պելճիքա կը գտնուի, որ եւ է կապ չունի Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ, 1926 Մայիսին վերջնապէս վտար-ուած ըլլալով:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԷՊԸ

Գ.

...րքա՞ն կը յաջողին այս փոր ...երը:

...ուսական կեանքի մէջ սեր- ...մշակութիւնը անբաւական ...նուլու սերունդի մը վերար- ...ղրութեան: Ընտանի պաշտ- ...ու ծաղիկները արդիւնք են ...ութեան, ընտրութեան, պատ- ...ման: Նոյն օրէնքը գրական ...նքի մէջ ալ. ցեղի մը ժա- ...նակեան ընդունակութիւն- ...ով միայն գրականութիւնը ...հեծ, կը սպառի. փոխանա- ...թիւնները կ'ազնուացնեն ու ...թարմացնեն զայն: Այսպէս ...էյլ ֆրանսական հանճարին ...կը պատուաստէ լատին ...որը, Ռասին՝ յունականը, ...ղարու գրողները՝ անգլիա- ...ը, վիպականները՝ անգլիա- ...ու գերմանականը եւ այ. ...կը փորձուի աւելը:

...պատուաստը սակայն արդիւ- ...որ է խնամի բոյսերու մէջ ...ին. ծիրանին եւ խնձորենին ...ան ձուլուիլ ու արտադրել, ...ց ոչ ծիրանին ու որթատուն- ...Նոյն օրէնքը գրական կեան- ...համար ալ. խնամի ցեղերու ...միայն փոխանակութիւննե- ...կ'իրագործին, կ'ազգայնա-

ցուին: Ֆրանսական ռոմանթիս-մը կը հաստատէ այս օրէնքը:

Լուի Բէյնօ, ուսուցիչ Քլէրմօն Ֆէրանի համալսարանին մէջ, նոր երկով մը՝ «Ռոմանթիսմը.— անոր անգլօգերմանական ծա-գումը» կ'ուսումնասիրէ հիւսի-սային գրականութիւններու թա-փանցումը ֆրանսական արուես-տէն ներս: Խիստ է եւ անգութ ռո-մանթիսմի մասին, կը նկատէ զայն ժամանակաւոր տռամ մը ազգային գրականութեան եւ օ-տար ազդեցութիւններու մէջ. «Մեր գրականութիւնը, կ'ըսէ, փոխեց իր հոգին»: Պ. Բէյնօ կը հաւատայ ուրեմն ցեղի հանճարի պարտութեան, բայց կը հար-կադրուի խոստովանիլ թէ «Ֆրանսական միտքը, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ գրականութիւն-ներու նմանողութեան շրջանին անգամ չորդեգրեց իր մօտէլնե-րուն տեսակները». եւ քիչ մը հե-ռուն «... մեր ռոմանթիսմը կը տարբերի ուրեմն Գերմաններու եւ Անգլիացիներու ռոմանթիս-մէն իր դասական հրեւոյթով» որովհետեւ գերման-բողոքական գրականութիւնները, անոնց գե-ղեցկագիտական ու բարոյական

սկզբունքները հակառակ էին ցե-ղին հանճարին, դասական հո-գեբանութեան: Գրական նորոյթ մը եղաւ հիւսիսի ազդեցութիւ-նը, վաղանցուկ ինչպէս ամէն նորոյթ, անկարող խեղդելու ազ-գային աւանդութիւնը, դասա-կան վարպետներու ժառանգու-թիւնը: Ֆրանսացի ռոմանթիք-ները շատ ճամբորդեցին, վերա-դարձան հայրենի երկիր հիւսիսի յիշատակներով, նորոյթ ապ-րանքներով, անոնցմով զարդա-րեցին իրենց պապենական օջա-խը, որուն հիմքը մնաց ան-խախտ, ճարտարապետութիւնը անփոփոխ: Ցեղին հանճարը յաղթանակեց օտար արշաւան-քին, ձուլեց գաղթականը բնի-կին հետ, թարմացաւ նոր արիւ-նով եւ քշեց ընդդիմադիր տար-րերը:

Նոյն երեւոյթը այսօր. ֆրան-սական հոգեբանական վէպը կորսնցուցած է իր ուժը՝ աւան-դութիւնը շարունակելու, կեն-դանի եւ հարազատ: Օտար ըն-դունակութիւններու ներգաղթը օտար արուեստի պատուաստով կրնայ տալ անոր ուժ եւ թար-մութիւն: Բայց ֆրանսացի վի-պասանները պիտի յաջողի՞ն ներդաշնակել լատին եւ սլաւ հանճարներու խառնուրդը: Տոս-թոյեվսքիի հերոսները Ռուսեր են, սլաւ ցեղի նկարագիրով, ան-

տրամաբանական, բարդ ու հա-կասական: Ռուս վէպին ձեւը դաշնաւորուած է այս խորքին համաձայն, մինչդեռ ֆրանսա-կան վէպը եղած է լատին հան-ճարի արտայայտութիւնը իր խորքով ու ձեւով, յստակ, տրա-մաբանական ու հաւասարակշ-ռուած: Ինչպէս հաշտեցնել այս վէպի ճարտարապետութիւնը ռուս վէպի հոգեբանութեան հետ, ի՞նչպէս պահել վէրսայլի յա-տակագիծը եւ անոր բնակիչնե-րուն տալ վայրի բնութեան խոր-հուրդը, երբ արուեստի գործ մը միութիւնն է խորքին ու ձեւին, իրարու մէջ ձուլուած այնքան ներդաշնակ որքան հոգին ու մարմինը մարդկային կեանքի մէջ, երբ լեզուն ալ ստեղծա-գործում է, արդիւնք ներշնչու-մի եւ աշխատութեան, դաշնա-ւորուած խորքին համաձայն:

Դարձեալ պիտի կրկնուի պատմութիւնը, ցեղին հանճարը պիտի յաղթէ օտար արուեստի թափանցումին՝ իւրացնելով, ազ-գայնացնելով աւանդութեան հա-ժապատասխան օտար տարրերը միայն:

Բուսական կեանքի օրէնքնե-րը կը գտնենք ուրեմն հոս, գրա-կան կեանքի մէջ ալ:

Դ.

Նոր հոգեբանութիւններու ազդեցութիւնը.— Գրականու-թեան վրայ խոր ազդեցութիւն ունեցած են նոր հոգեբանու-թիւնները, պէրկսօնիսմը և ֆրոյ-տիսմը, երկուքն ալ ներշնչումի եւ ստեղծագործումի աղբիւրներ:

Պէրկսօնիսմը կը նկատէ կեանքը համադրութիւն մը դէպ-քերու, մեծ, փոքր ու աննշան, որոնք կը փոխուին, կը փոխ-ուին անդադար:

Ժամանակակից վիպասաննե-րէն Փրուստ ներշնչուած է այս իմաստասիրութենէն: Գրած է ան Պէրկսօնի հոգեբանական վէպը, կեանքի միեւնոյն ըմբռ-նումով:

Փրուստի համար ալ կեանքը իրողութիւններու շարք մըն է, մարդը՝ այդ իրողութիւններու համադրութիւնը: Գոյութիւն ու-նի ան, որովհետեւ կը յիշէ անց-եալը. չի զարգանար ան դա-սական իմաստով, այլ կը շին-ուի փոքրիկ դէպքերու, իրողու-թիւններու համադրութեամբ: Վէպը, որ ճանաչումն է մար-դուն, ուսումնասիրութիւնը ան-հատին ընկերութեան մէջ, պի-տի վերապրեցնէ ուրեմն անցեա-լը, ճանչնալու համար մարդը: Բայց ի՞նչպէս հոգի ու շունչ տալ հին օրերուն, ի՞նչպէս պա-հել անցեալի պատկերներու հա-րազատ նկարագիրը: Փրուստ, պէրկսօնական իր վէպի խորքով,

պէրկսօնական է նաեւ իր մե-թոտով: Անոր վէպին առանցքը, Մոռացումի եւ վերյիշողութեան տեսութիւնը ներշնչուած է ի-մաստասէրին դասական գործէն՝ « Matière et Mémoire »էն: Կը ճանչնայ ան երկու յիշողու-թիւն, կամաւոր յիշողութիւնը, որ չի կրնար վերապրեցնել «կորսուած ժամանակը», որով-հետեւ կ'ենթարկէ զայն սովո-րութեան ու կը պատկերացնէ անցեալ մը ներկային ընդմէջէն՝ կեղծ, տժգոյն ու անկենդան, եւ ակամայ յիշողութիւնը կամ վերյիշումը, որ կուտայ իր նախ-կին թարմութիւնը անցեալի յի-շատակներուն, որոնցմով պիտի վերաշինուի մարդը իր ճշմարիտ նկարագրով: Յատկանշական է Փրուստի առաջին վէպը իր ա-նունով «A la recherche des temps perdus», ուր հեղինակը այս մեթոտով յարութիւն կու-տայ «կորսուած ժամանակնե-ր»ուն: Մոռացումն է ուրեմն ան-ցեալի պահապանը, պէտք է մոռնալ վերյիշելու համար կեն-դանի ու հարազատ:

Այս իմաստով կարելի է ը-սել թէ Փրուստ գրած է յիշողու-թեան հոգեբանական վէպը, սնած Պէրկսօնի իմաստասի-րութիւնով:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

լով հիւպատոսները իրենց գոյքերէն մաս մը Մոսկուա ղրկած են արդէն։

Փեքինի մամնաւոր պատերազմական ատեանը 12 տարի բանտարկութեան դատապարտեց երեք համայնավարներ եւ կին մը, որոնք խորհրդային դեսպանատան մէջ ձերբակալուած էին։ Մինչեւ հիմա ո եւ է Ռուս չէ դատապարտուած։

Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատունը պաշտօնական գեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ Պորոտին ո՛չ մէկ կապ ունի խորհրդային իշխանութեան հետ եւ թէ քանի մը տարի առաջ Սուն-Եաթ-Սէնի կողմէ կանչուած էր իբր խորհրդական Քանթոնի։ Հետեւաբար եւ խորհրդային կառավարութիւնը ո եւ է պատասխանատուութիւն չի ստանձներ Պորոտինի արարքներուն համար։

Պոլշեւիկ-արխայական ճակատամարտ մը

Հինգշաբթի իրիկուն Աքսիոն Ֆրանսէզ արքայական կուսակցութեան Մօնմորանսիի կոմիտէն հրապարակային ժողով մը սարքած էր, որուն ներկայ էին մօտ 100 հոգի։ Կը նախագահէր հազարապետ Ֆէրտինան Պօ։ Խօսեցան Տօքթ. Փօլ Կէրէն եւ Բազալ։ Փողոցին մէջ կը սպասէին Անկիէնէն եւ Սէն-կրասիէնէն եկած 30 երիտասարդ համայնավարներ։ Ասոնցմէ մէկը, որ փորձած էր սրահ մտնել, դուրս հանուեցաւ։ Ժողովը վերջացաւ ժամը ճիշտ 11ին։ Շատեր Փարիզ մեկնեցան. տեղացիներէն մօտ 50 արքայականներ թափօր կազմած սկսան քալել։ Ոստիկաններ քիչ մը հեռուէն կը հսկէին։ Քիչ վերջ համայնավար երիտասարդներ, որոնք անոնց կը հետեւէին, «Ընթէրնասիօնալ»ը երգեցին։ Յանկարծ զէնքի ձայներ լսուեցան. կռիւ մը ծագեցաւ. արքայականները նահանջեցին, իսկ համայնավար երիտասարդները հետապնդեցին զանոնք։ Ոստիկանապետը հասաւ իր չորս ոստիկաններով։ Ատրճանակները շարունակեցին գոռալ պէտք եղածին պէս։ Ոստիկան մը ձեռքէն վիրաւորուեցաւ. որուն վրայ ոստիկաններն ալ իրենց կարգին սկսան կրակել ամբոխին վրայ։ Աննկարագրելի ժխոր մը ծագեցաւ։ Արքայականները նահանջեցին մինչեւ իրենց պետերէն Շապոշի ամարանոցը, միասին տանելով իրենց երեք վիրաւորները։ Յիշեալ տան մէջ դիրք բռնած արքայականներուն եւ համայնավարներուն միջեւ կռիւը շարունակուեցաւ։ Արդիւնք՝ արքայական եւ համայնավար տուին երեքական վիրաւոր։ Հազարապետ Պօ, ժողովին նախագահը, որ սրունքէն երկու գնդակ ստացած էր, Ուրբաթ գիշեր մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ յանցաւորները։

Տնտեսական միջազգային խորհրդաժողովը

Չորեքշաբթի Մայիս 4ին Ժընեւի մէջ կը բացուի տնտեսական միջազգային խորհրդաժողովը, Ֆրանսայի նախաձեռնութեամբ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին հրաւէրով։ Այս համաշխարհային ժողովին պիտի մասնակցին Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ երկիրներէն զատ նաեւ միւս երկիրներու ներկայացուցիչները, ինչպէս Միացեալ Նահանգները, Խորհրդային Միութիւնը եւն։ Մինչեւ հիմա 42 երկիրներ նշանակած են իրենց պատուիրակները, ամէն երկիր առաւելագոյն հինգ ներկայացուցիչ պիտի ունենայ, բացի զանազան մասնագէտներէ։ Առեւտրական Սենեակները եւ ուրիշ միջազգ. կազմակերպութիւններ 11 ներկայացուցիչ պիտի տան։ Խորհրդաժողովը պիտի ունենայ 170-180 անդամներ եւ նոյնքան ալ մասնագէտներ։

Օրակարգին առաջին մասը կը կազմէ ընդհանուր վիճաբանութիւն մը տնտեսական ձգտումներու մասին, որոնք կրնան ազդել խաղաղութեան վրայ, ինչպէս նաեւ համաշխարհային տնտեսական ընդհանուր կացութեան շուրջ։ Երկրորդ մասին մէջ առեւտուրի, ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան մասին վիճաբանութիւններ պիտի ըլլան։

Խորհրդաժողովը, որ պիտի վերջանայ Մայիսի վերջերը, շատ կարեւոր որոշումներ պիտի տայ։

Բիւզանդական հնութիւնները

Պոլսոյ Սուլթան Ահմէտի հրապարակին վրայ բիւզանդական հնութիւններ գտնելու համար պեղումներ կատարող անգլիացի հնագէտները երեւան հանած են աւերակները «Իւչլէր Ճամիսի» կոչուած մզկիթին, որ 1539ին շինուած էր։ Պատերը մարմարէ են և քանդակազարդ, կան նաև մարմար սիւնի կտորներ։ Գետնէն գտնուած են մօտ հարիւր անագապղինձէ դրամներ, որոնք 4րդէն 15 դարուն կը պատկանին։

3000 անգործ պակաս

Աշխատանքի Նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, այս շաբթու ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն է 61,486, որոնց 42,997ը այր, 18,489ը կին։ Անցած շաբաթ ասոնց թիւն էր 64,485, որով պակսած են 2999 հոգի, որոնց 2506ը փարիզեան շրջանին մէջ։

Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 596, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 889, ընդամէնը 1485 օտար բանուորներու գործ հայթայթուած է մէկ շաբթուան մէջ։ Տեւական կերպով ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար ո՛չ մէկ օտար բանուոր մտած է Ֆրանսա։ Հողագործութեան մէջ աշխատելու համար եկած են 146 հոգի, որոնց 90ը Իտալացի, 37 Պելժ եւ 19 Լեհ։ Մեկնած են 1978 օտարներ։

Միսիսիփիի թումբերը ճեղքուեցան

Ուրբաթ կէսօրէն վերջ Նոր Օրլէանէն 13 մղոն հեռու 300 մետր երկայնութեամբ ճեղք մը բացուեցաւ տինամիթներով։ Տեղացիները մինչեւ վերջին վայրկեանը ընդդիմացան, սակայն պայթումի պահուն ոչ եւ է միջադէպ չպատահեցաւ։ Տասը վայրկեան ընդմիջումով երեք ահռելի պայթիւններ բաւական եղան խոշոր ճեղք մը բանալու, ուսկից մէկ երկվայրկեանի մէջ 250,000 խորանարդ ոտք ջուր կը հոսի։ Օդանաւեր քննութիւն մը կատարելով հաստատեցին թէ ջուրի ճամբուն վրայ գտնուած բոլոր գիւղերու եւ աւաններու բնակիչները արդէն մեկնած են, բացի քանի մը յուսահատներէ, որոնք նախընտրած էին մեռնիլ քան հեռանալ։ Եազու Սիթիի մօտ թումբի մը պայթումէն ողողուեցան 1,500,000 արտավար հող։ Ամբողջ ողողուած շրջանը 9000 քառակուսի մղոն է։ Կառավարութիւնը նպաստ կուտայ 250,000 փախստականներու, 200,000 հոգիի համար ալ տեղ կը պատրաստուի։ Մայիս 10ին Միսիսիփիի յորդումը իր բարձրագոյն կէտին պիտի հասնի Նոր Օրլէանի մէջ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

7 Մայիս Շբ. ժամը 8.30ին, Salle de Géographie 184 Bld. St. Germain

Նախագահութեամբ Պ. ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆՆԵԱՆԻ

կը բանախօսէ՝ Պ. ՇՄԱՎՈՆ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկ. պարեր, եւ այլ անակնկալներ

ՄՈՒՏՔԸ 2 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբունց» խումբի ժողովը այսօր ժամը 4ին, 19 Rue St. Sulpice Métro Odéon։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղի «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ընկերական ժողովը, այսօր Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը երկուքին. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը՝ վաղը՝ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր հարցեր։

ՓՐՕՖԷՍԷՕՐ Ֆրէտէրիք Մաքլէր դասախօսութիւն մը պիտի ընէ Հայաստանի մասին՝ Մայիս 4 Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Սէն-Տընիի ժողովրդական ճամալսարանին մէջ, Սինէմա փաթէ, Rue Catulienne: գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ օրիորդներ Մ. Բաբայեանի եւ Տ. Ջառափեանի։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Բ. ՄԱՍ

Անտօնիոս եւ Կղէոպատրա 15 ֆր., Ճամբուն վրայ 10, Նամուս 10, Չար Ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Լէպլէպիճի Հօրհօր 6, Չարտաշ 6, Արշին Մալ Ալան 5, Նա չլինի սա լինի 4, Երկու Խուլեր 3, Կառքի արկած մը 2.50, Ջավալըն 2.50, Պաշտօնս խումբալ է 2.50, Փարոսի պահապանները 2.50, եւայլն։

Էջեր Քուչակէն 5 ֆր., Հայրենի Քնար 12.50, Դուրեանի Քերթուածները 5, եւ Երգեր ու Տաղերը 2.50։

Պոլշեւիզմը եւ Հայաստան 6, Հայաստանի Ջարդերը 15, Միլիոն մը Հայերու Ջարդը 18, Խորհուրդներ հայ պատանիներուն 3, Հայկ. Երգարան ձայնագրուած 10, Աշուղ Ղարիպ 6, Աքլոր եղբայր 7, Հրաշագործ Ծաքիրը 5, Ֆրանսահայ. խօսակցութիւն 6։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ փօսթի ծախք չառնուիր։ պահանջել գրացուցակը։ դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 18 Quai Beaubourg, Joinville le Pont (Seine) France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

30 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	01
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	112	50
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	25
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր »	» Lire	135	40
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	90
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1950	—
» III	»	1520	—
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՅԻՍ 1927

3 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 326 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԵՀԻ ՊԱՅՔԱՐ ՄԸ

Երէկ, երկուշաբթի, Անգլիոյ Երեսփ. ժողովը սկսաւ վիճաբանիլ Արհեստակցական Միութեանց դէմ պատրաստուած օրինագծին վրայ, որ փոթորկալի էջ մը կը բանայ այդ աւանդապահ երկրին պատմութեան մէջ։

Օրինագծին երկրորդ ընթերցումն է այս, եւ երկու ոսոխները, Աշխատաւորականներն ու Պահպանողականները, գերագոյն պայքարը պիտի մղեն, զայն խորտակելու կամ վաւերացնելու համար։

Երբ առաջին անգամ հրատարակուեցաւ օրինագիծը, շատեր կը հաւատային թէ կառավարութիւնը լռջօրէն սեղանի վրայ պիտի դնէ զայն։ Որովհետեւ, այդ ծրագիրը մահացու հարուած մը կուտայ արհեստակցական շարժման, որ շատ հին պատմութիւն ունի եւ լայն արմատներ ձգած է Անգլիոյ մէջ։ Նոյն իսկ ըսուեցաւ թէ այդ պատճառով պառակտում կը տիրէ դահլիճին մէջ, որուն երեք անդամները, Լորտ Պիրքենհէտ, Չըրչիլ եւ Սըր Ճ. Հիքս (Ներքին), թունդ պահպանողական և անզիջող են, «պինդգլուխ», բայց միւսները, վարչապետ Պոլտուին, արտաքին Նախարար Չէմպըրլէն եւն. կուսակից միջին ճամբու։ Չորցը ծանրակշիռ էր մանաւանդ անոր համար որ, երկիրը նոր ազատեցաւ հանքագործներու գործադուլէն, եւ վէրքերը սպիացած չեն տակաւին։

«Պինդգլուխ»ները կամ «հաստավիզ»ները յատկապէս այդ գործադուլը կը շահագործեն, ամուր օղակ մը անցընելու համար Արհեստակցական Միութեանց ոտքերուն եւ ձեռքերուն։

Օրինագծին գլխաւոր նպատակն յառաջիկային անկարելի, ապօրինական դարձնել ո՛ր եւ է ընդհանուր գործադուլ։ Այդ նպատակին հասնելու համար, ոչ միայն օրինական սեղմումներ կը հաստատեն, այլ եւ Միութիւնները կը զրկեն նիւթական միջոցներէ։

Այսպէս, օրինագծին մէկ յօդուածը կ'արգիլէ Արհեստակցական Միութեանց միլիոնաւոր անդամներէն դրամ գանձել քաղաքական նպատակներու համար։ Անգլիոյ Արհեստակցական Միութիւնները ընդհանրապէս ամփոփ, սահմանափակ ըմբռնումներ ունին, եւ իրենց գործունէութիւնն ալ աւանդաբար զուտ արհեստակցական եղած է։ Վերջին տարիներու յեղաշրջումներն են որ թարմացուցին շարժումը եւ դարձուցին զայն քաղաքական ահարկու ազդակ մը։

Երրորդ հարուած մըն ալ կը պարունակէ օրինագիծը, — Այսուհետեւ, խստօրէն պիտի յարգուի անհատական ազատութիւնը, եւ Արհեստական Միութիւնները չպիտի կրնան բռնի գործադուլ ընել տալ այն բանուորներուն, որոնք աշխատիլ կ'ուզեն։

Նկատելով որ շատ վրան-բաց էր դաւադրութիւնը, կառավարութիւնը վերջին պահուն գրի առաւ «բարեփոխում» մը։ Այդ յօդուածին համաձայն, գործատէրերն ալ չպիտի կրնան միահամուռ լօք-աուտ յայտարարել, — փակել գործարանի դուռները բանուորներուն առջեւ, ինչպէս որ Արհեստակցական Միութեանց արգիլուած է ընդհ. գործադուլ հռչակել։

Ամէն պարագայի մէջ, Խորհրդարանն է որ պիտի վճռէ ելքը։

Երեսփ. ժողովին մէջ, որ ամէնէն մեծ դերը պիտի կատարէ, շատ ալ փայլուն չէ աշխատաւորականներուն կացութիւնը։ Անոնք ունին 150—156 երեսփոխան, իսկ պահպանողականները՝ 420։ Ազատականները, իրենց կազմալոյծ վիճակով եւ 40 երեսփոխաններով մեծ արժէք մը չեն կրնար ներկայացնել աշխատաւորականներուն համար, որքան ալ համակիր ըլլան անոնց դատին։ Այնպէս որ, արգելք մը չկայ օրինագծին քուէարկութեան համար, եթէ կառավարութիւնը ինք նահանջ մը չկատարէ քաղաքական նկատումներով։

Արհեստակցական Միութիւնները, զգալով իրենց պարտութիւնը, ամէնէն աւելի ուժ կուտան հրապարակային պայքարին, խորհրդարանէն դուրս, մամուլին մէջ եւ բեմերու վրայ։ Կիրակի օր երեք հազար չորս հարիւր բացօթեայ ժողովներ սարքած էին, ուր արտայայտուեցան տասը հազար ատենախօսներ։ Ինչպէս կը հաղորդեն թերթերը, անոնց գործակալները դուռնէ դուռ պտտելով, բանուորներուն եւ անոնց կիներուն կը բացատրէին օրէնքին չարիքները։ Անոնց թերթերը հուր ու բոց կը ժայթքեն։ «Տէյլի Հէրըլտ», աշխատաւորականներուն պաշտօնաթերթը, կ'ազդարարէ թէ «թիզ առ թիզ» պիտի կռուին։ «Դուք ազատ էք արհամարհելու մեր միթինկները։ Կրնաք արհամարհել մեզ։ Կրնաք շահագործել ձեր ապօրինութեամբ ստացած մեծամասնութիւնը եւ շարունակել դասակարգերու ատելութեան քաղաքականութիւնը, պարտադրելու համար նուազագոյն աշխատավարձի ձեր վարդապետութիւնը... Բայց, մենք պատերազմ պիտի հրատարակենք ձեզի դէմ, մինչեւ որ տապալենք ձեր վախկոտ կառավարութիւնը»։ Պահպանողականներն ալ, իրենց կարգին, կ'օգտագործեն զէնքերի այս միջոցները։

Իրենց մամուլը, որ զարհուրելի ուժ մը կը ներկայացնէ, ամէն օր երկնքէ ի վեր կ'արծարծէ օրինագծին գաղափարները։ Այդ բաւական չհամարելով, հրապարակը ողողած են թռուցիկներով եւ գրքոյկներով։ Երեսփ. ժողովի վերաբացման առթիւ, երեք միլիոն տետրակ ցրուեցին ժողովուրդին։ Պարագաներն շատ նպաստաւոր են իրենց դատին համար, — կարմիր վտանգ, ռուսական դաւեր, չինական յեղափոխութիւն. այս բոլորը կրակին վրայ իւղ կը լեցնեն։ Թէեւ, ամէնէն հաստագլուխ պահպանողականն ալ գիտէ որ, Անգլիոյ Արհեստակցական Միութիւնները իրենց հոգիով դէմ են պոլշեւիկեան արկածախնդրութեան։

Այս ամեհի ճակատամարտը կրնայ ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ Անգլիոյ տնտեսական եւ ընկերային կեանքին համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Այս խորագրին տակ, «Նոր Երկիր», փարիզի հնչակեան օրկանը, կը գրէ (1 մայիս).

— «Փարիզի մեր պաշտօնակից «Յառաջ» զգայացունց լուր մը հրատարակեց Երեւանի կառավարութեան կողմէ Էջմիածնի գրաւման, Միաբանութեան Սեւանայ կղզին աքսորման, Կաթողիկոսի վեհարանէն արտաքսման եւ Մայր Տաճարի փակման ու մնացեալ գոյքերու եւ կալուածներու բռնագրաւման մասին։ Կաթողիկոսական Պատուիրակութիւնը ո՛չ հերքեց եւ ոչ ալ հաստատեց այս ցնցող լուրը. հաւանաբար Կաթողիկոսը զրկուած ըլլալով արտաքին յարաբերութենէ, ոչ մէկ հեռագիր չէ կրցած փոխանցել։

«Բուռն կերպով բողոքելով այս հակազգային, հակառամկավարական եւ հակընկերվարական տխուր գործելակերպին դէմ, տակաւին կը հաւատանք, ինքզինքնիս կը բռնադատենք հաւատալու, որ Խ. Հայաստանի գործավարները անդրադառնալով իրենց ահաւոր սխալին վրայ, պիտի փութան ուղղել զայն եւ անմիջապէս ազատ արձակելով անզօր եւ ալեզարդ Կաթողիկոսն ու միաբանները, պիտի վերահաստատեն հայ ժողովուրդի դարաւոր յոյզերուն ու յոյսերուն խորհրդանշանը եւ Ցեղին պահպանման փարոսներէն մին հանդիսացող Էջմիածնի Կաթողիկոսութիւնը, որուն Աթոռակալին կոնդակներուն պէտքը զգացած էին իրենք իսկ՝ Արտասահմանի հայ գաղութներու հայրենասիրական զգացումներուն կոչում ընելու բազմաթիւ առիթներով։»

«ԹԻԶ ԱՌ ԹԻԶ»

Անգլիոյ Արհեստակցական միութեանց դէմ բացուած պայքարին առթիւ, աշխատաւորական «Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ.

— «Աշխատաւորականները կ'ընդունին նետուած ձեռնոցը։ Այսօրուընէ սկսեալ, երկու ժողովներու աշխատաւորական անդամները թիզ առ թիզ պիտի վիճին օրինագծին դէմ։ Մենք պատերազմ պիտի հրատարակենք ձեզի դէմ՝ մինչեւ որ կործանենք ձեր վախկոտ կառավարութիւնը, մինչեւ որ ի դերեւ հանենք ձեր ամուլ աշխատանքը, մինչեւ որ արդի ընկերային կարգուսարքին դէմ հաստատենք նոր ընկերութիւն մը, արդար պատեհութիւն տալով բոլորին»։

ՀԱՅԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջերս նորէն զրոյց կը շրջէր թէ Յունաստանի Հայերը Սուրիա կամ այլուր պիտի փոխադրուին, Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումով։

Աթէնքի արտաքին Նախարարութեան օտարականներու դիւանին տնօրէն Պ. Նիքոլաիտիսս կը յայտարարէ թէ այդպիսի որոշում չկայ. իսկ Հելլէն կառավարութիւնը այդպիսի խնդիր չունի սեղանին վրայ։ Միայն թէ, պարտաւորիչ է Նանսէնեան անցագիրը։ Մօտերս պիտի պատրաստուի օրինագիծ մը յատկապէս օտարներու համար։ Սխալ է նաեւ այն լուրը թէ կառավարութիւնը հրամայած է գործէ հանել այն ոչ-յունահպատակ Հայերը, որոնք օտար ընկերութեանց քով կ'աշխատին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պէօյիւքտէրէի պոլշեւիկեան գաղտնի ժողովը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կուտայ անցած օր վոսփորի ռուսական դեսպանատան մէջ գումարուած պոլշեւիկեան գաղտնի ժողովին մասին.—

Գ. Միջազգայինի հովանաւորութեան տակ, Պէօյիւքտէրէի խորհրդային ամառնային դեսպանատան մէջ գումարուած գաղտնի համաժողովին մասնակցող ռուս եւ պալքանեան համայնավարներէն շատեր ցրուեցան, ոմանք Վիեննա, ուրիշներ Պալքանները գացին։

Այս համաժողովը պէտք է նկատել իբր նախապատրաստութիւն այն կարեւոր համագումարին, որ Մայիսի վերջը տեղի պիտի ունենայ Վիեննայի մէջ, եւ որուն պիտի մասնակցին արեւմտեան Եւրոպայի եւ Պալքաններու համայնավարները։ Պէօյիւքտէրէի մէջ Գ. Միջազգայինի զանազան գործակալները տեղեկագիրներ ներկայացուցին վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին կատարուածներուն մասին, անոնց հաղորդուեցան Մոսկուայէն ստացուած հրահանգները՝ Պալքաններու մէջ Գ. Միջազգայինի հետապնդելիք քաղաքականութեան շուրջ։ Այս հրահանգներու գլխաւորներն են՝ շահագործել պալքանեան զանազան պետութեանց միջեւ գոյութիւն ունեցող վէճերը, քաջալերել ազգայնական ձգտումները, եւ ուժ տալ հականգլիական քարոզութեանց։

Համաժողովին մէջ առաջնակարգ դեր կատարեց Թօփալօֆ անուն մէկը, որ Պոլսոյ մէջ կը գործէ Ռուսական Նաւթային սէնտիքային հաշուոյն։ Այս վերջին հիմնարկութիւնն է, որ կը հայթայթէ Գ. Միջազգայինի պալքանեան գործունէութեան անհրաժեշտ բոլոր գումարները։

Բացի պալքանեան խնդիրներէն, համաժողովը զբաղեցաւ նաեւ Միջագետքի եւ Եգիպտոսի հարցերով, եւ կ'ըսուի թէ ծրագիրներ կազմուած են այս երկու երկիրներուն մէջ պոլշեւիկեան պրոպագանդան խստացնելու համար։

Պէօյիւքտէրէի ժողովին մէջ սրտապնդիչ տեղեկագիր մը կարդացուեցաւ նաեւ Ռումանիոյ մասին, ուրկէ կը տեսնուէր թէ զանազան առիթներով եւ գաղտնաբար ծախսուած դրամները օգտակար արդիւնքներ տուած են։ Գ. Միջազգայինի գործակալները ամէնէն աւելի կը գործեն Պեսարապիոյ մէջ եւ իրենց դրամները կը ծախսեն մանաւորաբար կառավարական պաշտօնեաներու եւ զինուորական շրջանակներուն մէջ։ Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձաւ Յունաստանը։ Վիճաբանութիւն կատարուեցաւ վերջերս հելլէն կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցներուն մասին։ Կարգադրութիւններ եղան հաղորդակցութեան նոր ճամբաներ բանալու Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Վերջերս Պոլիս այցելեցին Մակեդոնիոյ դաշնակցային կազմակերպութեան քանի մը երեւելի անդամները։ Թէեւ յայտնի չէ թէ ասոնք մասնակցեցա՞ն Պէօյիւքտէրէի ժողովին, սակայն ստոյգ է որ անոր որոշումներուն տեղեկացած են։ Մակեդոնացի Դաշնակցայիններուն միջեւ տեսակէտներու անհամաձայնութիւն ծագած է. մեծամասնութիւնը, որուն կարկառուն ներկայացուցիչն է Վլախոֆ՝ խմբագիր «Լա Ֆէտէրասիոն Պալքանիք»ի (համայնավարներու դրամով Վիեննա հրատարակուող թերթ մը) բոլոր սրտով Մոսկուայի հետ գործակցութիւն կը ջատագովէ։ Փոքրամասնութիւնը կողմնակից է յարաբերութիւնները խզել Գ. Միջազգայինին հետ եւ Իտալիոյ հետ գործակցիլ ընդդէմ Եուկօսլաւիոյ։ Գ. Միջազգայինը արտօնած է Պէօյիւքտէրէի համաժողովին՝ դրամական մասնաւոր նուէրներ տալ այն Մակեդոնացիներուն, որոնք դժգոհութեան նշաններ ցոյց կուտան։

Երեք համայնավարներ ձերբակալուած

Ոստիկանութիւնը Փետրուար 16էն ի վեր կը փնտռէր կարմիր սէնտիքայի ընդհ. քարտուղար կասթոն Մօնմուսօն, որ զինուորները անհնազանդութեան գրգռած ըլլալու յանցանքով չորս ամիս բանտարկութեան եւ հազար ֆրանք տուգանքի դատապարտուած էր։ Կիրակի, Տինքէրքի մէջ պիտի բանախօսէր Մայիս 1ի առթիւ։ Ժամը 1ին բեմ բարձրացած էր, երբ յանկարծ ոստիկաններ ձերբակալեցին զինք եւ ուղղակի կայարան տանելով Փարիզ բերին ու բանտարկեցին։

Նոյն օրը ձերբակալուեցաւ նաեւ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի անդամ Տրլօպէլ, որ վերջերս կարմիր սէնտիքան ներկայացուցած էր Մոսկուայի հիւսուածեղէնի համագումարին մէջ։ Տրլօպէլ ոստիկանական տեսչութիւն գացած էր նորոգելու Գերմանիա ճամբորդելու համար տրուած անցագիր մը, որ կեղծ էր։

Վարանսիէնի մէջ ալ ձերբակալուեցաւ կարմիր սէնտիքայի ընդհ. քարտուղար Քիրշ, որ իր ճառին մէջ կ'ըսէր թէ Չինաստանի ֆրանսացի զինուորները պէտք է եղբայրանան Քանթոնցիներուն հետ։

Մայիս մէկի տօնախմբութիւնը

Մայիս մէկը խաղաղօրէն տօնուեցաւ Փարիզի մէջ, գարնանային խիստ գեղեցիկ օդով մը։ Աշխատաւորական տօնը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍԷՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Ապրիլ 12ին Թիֆլիսի մէջ մեռաւ Տիգրան Նաւասարդեան, 65 տարեկան։

Հանգուցեալը Կովկասի մէջ կատարած է այն դերը ինչ որ գաւառներին եպիսկ. Սրուանձտեանց, Սարգիս Հայկունի, Միրախորեան եւլն. Թրքահայ շրջաններու մէջ, իբրեւ հաւաքիչ հէքեաթներու եւ ժողովրդական գրականութեան, 19րդ. դարու վերջին քսան տարիներու ընթացքին։

Այդ ժամանակամիջոցին, Տ. Նաւասարդեան Վաղարշապատի եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ հաւաքեց այնքան ժողովրդական հէքեաթներ, աւանդութիւններ, առակներ, օրհնէնքներ եւ անէծքներ, որ կրցաւ հրատարակել տասնէ աւելի առանձին ժողովածուներ։ Յետոյ, հաւաքելով այդ ժողովածուներու մէջ գործածուած ժողովրդական բառերը, ոճերն ու դարձուածքները, 1903ին հրատարակեց «Բառ գիրք Արարատեան բարբառ»ի բառարանը։ 1876ին, վտարուած էր Թիֆլիսի Ներսիսեան վարժարանի Գ. դասարանէն, իբրեւ «յեղափոխական»։ Այդ վտարումէն յետոյ, գիւղէ գիւղ ինկաւ, ուր հէքեաթներ եւլն. հաւաքելով կը վազէր Թիֆլիս եւ իր ձեռքով կը շարէր ու տպագրութեան կը յանձնէր։ Գրաշարութենէն յետոյ, մօտ քսան տարի ալ ծառայեց Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ. իսկ վերջերս անգործ էր եւ ծերութեան թոշակ կը ստանար Վրաստանի կառավարութենէն։

ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սուլթան Ահմէտի շրջանակին մէջ կատարուած պեղումներու մասին, անգլիացի հնախոյզ Մըքասէն հետեւեալ զեկոյցը կը հրատարակէ.— «Վիլհէլմ կայսեր աղբիւրին եւ Թէոդոսիայի սիւնին միջեւ բացուած մեծ խրամը ներկայիս հինգ մեդր խորութեան հասած է։ Հիւսիսարեւմտեան կողմը պեղումներու ընթացքին, վերջնականապէս նշմարուած են ձիարձակարանի երկու պատերը։ Պատերէն մէկուն վրայ Թուրքերու կողմէ շատ վերջերը շինուած պատ մըն ալ երեւան հանուած է, որուն մէջ ձիարձակարանի մարմարիոններէն շինուած շատ մը մասեր գտնուած են. ասոնք բիւզանդական շրջանին կը պատկանին»։

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ վերջին ամիսներու ընթացքին վարակիչ հիւանդութիւնները աւելցած են Թիֆլիսի մէջ։ Յունուարին համագումար 3509 դէպք, փետրուարին 3687, Մարտին՝ 4835։ Առաջին տեղը կը բռնէ կրիփը, որմէ Յունուարին վարակուած են 1153 հոգի, փետրուարին՝ 1067 եւ Մարտին 1492։ Յետոյ կուգայ մալարիան, Յունուարին՝ 750, փետրուարին՝ 725, Մարտին՝ 980։ Թոքախտէ բռնուած են Յունուարին՝ 508, փետրուարին՝ 520, Մարտին՝ 601։

Աւելցած են նաեւ մանկական հիւանդութիւնները եւ մանաւանդ կապոյտ հազը։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՆՇԱՆ ՄԸ

Նախագահ Քուլիճի ճառը Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան մասին՝ կարեւոր է, իբրեւ արտայայտիչը մեր ապրած ժամանակին եւ գալիք ուղղութեան մը։

Քուլիճ իր այս ճառով ոչ թէ նոր ու զարմանալի գաղափարներ կը յայտնէ, այլ իր սիրական ու միանգամայն սառնային շեշտն է որ կը զգացնէ, աշխարհի գլխաւոր հարցերու մասին։ Կ'արժէ լուսաբանել այդ անջատ գերիշխանութեան շեշտը։

Ուիլսընի հետ, Միացեալ Նահանգները հաւատացած էին որ Ամերիկա իտէալ առաքինութիւն մը ունի կատարելիք աշխարհի մէջ, տեսակ մը նոր յայտնագործութիւն որ Սպիտակ Տունէն մեկնելով պիտի հասնէր մինչեւ աշխարհի սահմանները։ Բնականաբար, նոր մեսիային եւին, կամ անոր շուրջը, կը փայլէին դրամատէրներն ու վաճառականները, որոնք այսպիսի օդային խաչակրութեան մը իրականութիւն տալ կը մտադրէին։ Ուիլսընեան հէքեաթը հազիւ անհագնադործ կործանած եւ ուրացուած, գոնէ իր արտաքին ձեւերուն մէջ, գործնական Ամերիկացիներուն կրկին երեւցաւ աշխարհի մէջ ամերիկեան առաքելութեան մը գաղափարը ու ամրապնդուեցաւ նուազ մարգարէական, բայց աւելի հասկնալի ձեւով մը։ Աշխարհի արդի կարգերուն եւ երկու Ամերիկաներուն մէջ ամերիկեան կարգերու ապահովման եւ պաշտպանման առաքելութիւնը։

Ծանօթ է Միացեալ Նահանգներուն մէջ ոստիկանի մը հմայքը եւ ուժը. հսկայական հարստութեանց եւ խոշոր ախորժակներու երկրի մը մէջ՝ ոստիկանը քալիֆորնեան ոսկեհանքերու պահապանին մտաւորական զգեստն ու պաշտօնը ունի։ Ուրեմն Ամերիկացիներու առաքելութիւնը աշխարհի մէջ ոստիկանական հանգամանք ունի։ Եւ ասիկա մենք չէ որ կ'ըսենք, այլ Քուլիճն է որ կը հաստատէ։ Ոստիկանական բացատրութիւններն ու պատկերները կը զարդարեն իր վերջին ճառը։ «Մենք Նիքարակուայի մէջ կը պատերազմինք այնպէս ինչպէս ոստիկան մը կ'ընէ հասարակաց ճամբու մը վրայ անզօրդներուն հետ»։ Գալով Մեքսիկայի, Նախագահը յայտարարած է որ վէճերը չեն կրնար իրաւարարութեան ենթարկուիլ։ Ցայտնի է, արդարեւ, որ ոստիկանը չուզեր կալանաւորին հետ միեւնոյն գիծին վրայ դրուիլ ու անոր հետ դատուիլ։ Այն ինչ որուն վրայ Քուլիճ լռած է, հետեւեալ կարճ եզրակացութեան մէջ կ'ամփոփուի. «... կը վախցուի որ մենք ուզենք զինուորական ծաւալումի մը ծրագրին յարիլ։ Բայց ասիկա չի համապատասխաներ ամերիկեան ժողովուրդին ոգիին»։

Իրաւ է։ Ամերիկեան ժողովուրդը չուզեր զինուորական ծաւալումի ծրագիրներ։ Բայց կայ ընտրանի մը, հզօր élite մը որ համոզուած է իրենց կատարելիք այն առաքելութեան, որուն մասին վերեւ խօսեցանք։ Ու եթէ նոյնիսկ համոզուած չէ, կը խօսի ու կը գործէ այնպէս ինչպէս եթէ համոզուած ըլլար։ Ասկէ կը ծագի այն յատկութիւնը թէ ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը կանչուած է աշխարհի բաները կարգաւորելու։ Ասկէ կը ծագին զինուորական միջամտութիւնները, հո՛ն ուր կարելի է միջամտել, ու դրամական միջամտութիւնները՝ շատ հեռաւոր երկիրներուն մէջ։

Թէ Ամերիկա՝ ըլլալով միակ մեծ ու հզօր քաղաքական միութիւնը կարող գործելու, անկախ միջոցներով, կը կարծէ իրաւունք ունենալ աշխարհի տալու ամերիկեան դիմագծութիւն մը, — պատմականօրէն ճիշդ է։ Եւրոպան բաժնուած է հին եւ նոր ոխերով ու ատելութիւններով, Ասիան ետ մնացած է մեքենական քաղաքակրթութեան տեսակէտէն, Ափրիկէն դեռ չէ արթնցած։ Ամերիկան իր ձեռքին տակ ունի աշխարհի ղեկը։

Ո՞րն է վաղը։ Եթէ Միացեալ Նահանգները յառաջանան ատենուան մը համար տակաւին ու թափանցեն դէպի Հարաւ, եթէ յաջողին ընկղմել լատին քաղաքակրթութիւնը այսպէս կոչուած «լատին» Ամերիկայի մէջ ու կազմել «ամբողջութիւն» մը աշխարհի այդ հողամասէն, այն ատեն աշխարհի ճակատագիրն ու բախտը քանի մը դարերու համար նշանակուած պիտի ըլլայ։

Ցեսնենք թէ լատին տարրը պիտի կարենա՞յ ընդդիմանալ կամ վստահիլ լատին արիւն ունեցող եւրոպական ազգերու համերաշխութեան վրայ։

Ահաւասիկ ահաւոր տեամ մը, ցեղերու եւ քաղաքակրթութեանց տեամ մը, որ կը կատարուի ու կը զարգանայ դրամատիրական գործողութեանց մեքենական կշռոյթով։

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ
Նոր Արաքս, 28 Ապրիլ

ՀԱՅԱՆՈՒՆ ԳՐՈՂ ՄԸ ՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՐԻՒՆԸ ՄՏԱԾ Է

(Հրէշային փաստեր)

Արեւելահայ գրականութեան մէջ մօտաւորապէս 40 տարի է, որ գրիչ կը շարժէ Սարգիս Մուբայաջեան (ծածկանունով Ատրպետ) կոչուած կարճահասակ և շաղակրատ մարդ մը։

Տասնեակ հատորներով գրքեր է հրատարակեր ան, ոչ միայն վիպական, այլեւ պատմա-բանասիրական։ Անոր վէպերը, որոնց անունները յիշելն անգամ ձանձրալի է, գրական-գեղարուեստական տեսակէտէն բացարձակապէս ո՛չ մէկ արժէք չեն ներկայացներ, եւ այդ իսկ պատճառով Ատրպետ իբրեւ վիպասան տեղ չունի հայ գրականութեան մէջ։

Անոր վէպերն առհասարակ կը շօշափեն Տաճկահայերու կրած տառապանքներու եւ բռնութիւններու պատմութիւններ, իրական կամ շինծու, կեղծ ու պատիր «տիպար»ներով եւ «հերոս»ներով ողողուած։ Առէք, օրինակ, «Ալմաստ» կոչուած «վէպը» եւ պիտի տեսնէք, որ քանի մը հարիւր երեսներէ բաղկացած այդ հսկայ հատորը, զուր տեղ մամուլի, եւ չարչուած աշխատանք է կլաներ, թուղթ է սպառեր։ Այսպէս են Ատրպետի բոլոր վէպերը, որոնց մէջ հազիւ մէկ երկու երեք միջակ պատմուածքներ կան (օրինակ «Մպտեալ Սուլթան» եւ մանաւանդ «Տըժվըժիկ»)։ Ատրպետի բոլոր «վիպական» հատորներն այսօր բնական մահուան, ոչնչացման են դատապարտուած։ Եթէ որ եւ է հայկական գրադարանի դարակները ուշի ուշով դիտենք, կը պարզուի հետեւեալ պատկերը։ Րաֆֆիի, Սերենցի, Պռօշեանի, Աւետիս Ահարոնեանի, Նար-Դոսի եւ այլոց վիպական գրքերը այնքա՛ն են կարդացուեր, որ քրքրուեր ու մաշուեր են, մինչ Ատրպետի գրքերը կը մնան նոր, շատերը ոչ իսկ բացուած են։

Այս պարզ երեւոյթը բաւական է, որ ընթերցողը գաղափար կազմէ Ատրպետի «վէպերու» մասին։ Սակայն ի՞նչ եղաւ վախճանը Ատրպետի տասնեակ հատորներով հրատարակուած վէպերուն։ Ահա՛ թէ ինչ։ Տասնեակ տարիներով պահարաններու եւ գրավաճառանոցներու փոշիներուն տակ մնալէ յետոյ, այդ վէպերը ի վերջոյ բլրոյով ծախուեր են իբրեւ անպէտ թուղթ, տոպրակներ շինելու համար։

Ըսինք թէ Ատրպետը կատարեր է նաև պատմա-բանասիրական աշխատանքներ։

Այս ուղղութեամբ անոր ամենակարեւոր աշխատանքը Հայոց հին դրամներու մասին հրատարակած ուսումնասիրութիւնն է։ Պարսկաստանի մասին գրած է քանի մը գրքեր, հայերէն եւ ռուսերէն։ Հայ մամուլի մէջ գրած է բազմաթիւ յօդուածներ — պատմական, բանասիրական, ցեղագրական եւայլն։ Այս բոլորը, թէեւ գիտական արժէքէ զուրկ, կրնան իբրեւ հում նիւթ ծառայել։

Իսկ ո՞վ է Ատրպետը։

Այս մարդը ծնած է Կարս, 1850ին։ Թէ ի՞նչ կրթութիւն ունի, յայտնի չէ։ Սակայն այժմ ճիշդ 77 տարեկան ծերունի մըն է։ Հայ գրականութեան հրապարակին է իջած 1889ին։ 1900ական թուականներուն ապրած է Պարսկաստանի Թաւրիզ քաղաքը, ուր ռուսական ցարական բռնակալ լուծի տակ կը հառաչէր պարսիկ ժողովուրդը։ Ռուսական ազդեցութենէն օգուտ քաղելով, Ատրպետ կը զբաղէր իրաւաբանութեամբ, ուրեմն եւ դատական մարդ, փաստաբան, որ կաշառքներով կը ստանձնէր զանազան դատեր։

Որպէսզի ընթերցողը պարզ գաղափար ունենայ Ատրպետի դատական-իրաւաբանական գործունէութեան մասին, իբրեւ կատարուած փաստ, իբրեւ զարհուրելի ճշմարտութիւն, մէջ կը բերեմ հետեւեալ պատմութիւնը։

Թաւրիզցի պարսիկ մը, մականունով Շէյխ (եւ ոչ թէ պաշտօնի կոչումով) Ատրպատականի Սօֆիւլ Բուլաղ գաւառէն, գիւղ մը կ'ունենայ ընդարձակ հողերով։ Քիւրտերը բռնութեամբ կը գրաւեն Շէյխի գիւղն ու հողերը եւ ո՛ր եւ է կերպով չեն ուզեր յանձնել իր տիրոջ՝ Շէյխին, ո՛չ ալ դրամ ճարել։ Շէյխ ստիպուած դատի կը դիմէ եւ ո՛րկէ ուր կ'երթայ կը գտնէ Ատրպետը, աս ալ իր կարգին կ'ապաւինի Թաւրիզի ռուսական հիւպատոս Պետրովի միջնորդութեան եւ յաջորդ հիւպատոս Պախիդոնովի օրով արդէն «փաստաբան» Ատրպետը իր դերին մէջ է։ Շէյխի «պաշտպան» Ատրպետը կը դիմէ Թաւրիզ նստող թագաժառանգ Մէհմէտ Ալիին (յետոյ Շահ, գահընկէց, որ 1925ին մեռաւ Կ. Պոլիս), անոր կաշառք կը խոստանայ որ Քիւրտերէն կամ գիւղը ետ առնէ եւ կամ գիւղարժէքը ստանայ։ Արեգակնափայլ եւ կաշառասէր թագաժառանգը, կը համոզուի «հայ գրող» եւ «արդարասէր փաստաբան» կաշառատու Ատրպետէն։ Եւ ահա Մէհմէտ Ալիի ճնշումներուն տակ Քիւրտերը կը ստիպուին մեծաքանակ գումար մը յանձնել Շէյխի կորսուած դատի «պաշտպան» Ատրպետին։ Ուրեմն Շէյխի դատը կը շահուի։

Թէ ո՞րքան կաշառք տուեր է Ատրպետը՝ թագաժառանգին, յայտնի չէ, բայց ինքը, մեր «փաստաբան» Ատրպետը, Շէյխի գիւղի հաշուին Քիւրտերէն ստացած էր 22,000 թուման (ճիշդ քսաներկու հազար տոլար)։

Այս հսկայ գումարը Ատրպետը, պարզապէս կ'իւրացնէ, իր գրպանը կը դնէ եւ քանի մը տասնեակ թուման, մաս մաս կը վճարէ Շէյխին։ Այդ վճարածներուն ամբողջ քանակը անգամ հարիւր թումանի չի հասնիր։

Շէյխը այս ահաւոր, զարհուրելի հարուածը կրելէ յետոյ, տեսակ մը կիսախենթ վիճակ կը ստանայ. կը դիմէ Ատրպետին, կ'աղաչէ կը պաղատի, որ գոնէ ստացած 22,000 թումանէն 10,000 թուման վճարէ իրեն։ Կը բողոքէ ռուս հիւպատոս Պախիդոնովին, որպէսզի միջնորդութեամբ Ատրպետը գոնէ քանի մը հազար թուման վճարէ իրեն, բայց անօգուտ։ Ցասմախառն Շէյխը յետոյ կը դիմէ Պարսից կառավարութեան, թագաժառանգին, որպէսզի Ատրպետէն ետ առնեն յիշեալ հսկայ գումարը եւ գոնէ կէսը տան իրեն։ Այս ալ ապարդիւն կ'անցնի։ Ատրպետը այսպէս բանի կը յափշտակէ Շէյխի դրամը եւ այնուհետեւ «կեր, արբ, եւ ուրախ լեր»։ Թաւրիզի մէջ այգի կը գնէ, Ալէքսանդրապոլի մէջ քարաշէն նոր տուներ կը շինէ, արտասահման կ'երթայ, հնութիւններ կը հաւաքէ եւ 22,000 թումանի այդ խոշոր գումարը կ'օգտագործէ իր ուզածին պէս, իբրեւ իր սեփականութիւնը։

Իսկ ի՞նչ եղաւ վախճանը այն Շէյխին, որ ապաւինած էր Ատրպետի «խղճին», «արդարութեան» եւ «պաշտպանութեան»։ Ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած, իր ընտանիքի առօրեայ ապրուստը հոգալու համար կը դիմէ Ատրպետին եւ կը խնդրէ միայն սեւ հացի դրամ։ Սակայն հրէշը այդ ալ կը մերժէ։ Այնուհետեւ թշուառ Շէյխը միշտ կը դիմէ Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդարանը եւ ողորմութիւն կը խնդրէ եւ տարիներ շարունակ այդ վիճակով կը քաշքշէ իր ընտանիքի թշուառութիւնը։ Ու վերջապէս կը մեռնի, կը մեռնին նաեւ երախաները եւ կը քայքայուի ամբողջ ընտանիքը, միմիայն Ատրպետի պատճառով։

Հայ կաթոլիկ եկեղեցւոյ այդ «ընտրեալ զաւակ»ին այս զարշելի արարքը բոլորը գիտեն այժմ։

22,000 թումանը յափշտակելէ յետոյ, Ատրպետ կը յաջողի իր գրքերու մէկ մասն ալ հրատարակութեան տալ եւ դառնալ նաեւ հնագիտական իրերու եւ հին դրամներու կատարեալ [illegible] մը։ Այդ գործով կ'երթեւեկէ արտասահման եւ ռեկլամներ կը ստեղծէ իր մասին։

Վրայ կը հասնի համաշխարհային պատերազմը։ Ատրպետը կը սկսի սուտ-սխալ յօդուածներ հրատարակել թերթերու մէջ։ Իբրեւ թէ արաբական, թաթարական եւ թրքական արշաւանքներու համառօտ պատկերը հրատարակեց Տիգրան Նազարեանի ցարագ թերթին մէջ (Թիֆլիս 1916-1917)։ «Վէպի» ձեւով, Ատրպետ կը պատմէր Տաճիկներու բռնութիւնները, հայ կիներու առեւանգումն ու բռնաբարումը եւայլն., մէկ խօսքով Թուրքին յատուկ բոլոր վայրագութիւնները։

Այս բոլորը՝ թուղթի վրայ։ Լսեցէք հիմա իրական պատկերը այս հրէշին։

ՏՈՎԵՅԻ
(մնացեալը յաջորդով)

ԱԼԴԻՄԵՅԻ ՄԷՋ.— Ալդիմեյի (Սեւ Ծովի եզերք) մէջ ալ կը բնակին բազմաթիւ Հայեր։ Ունին դպրոց մը, ուր կը յաճախեն 35 աշակերտ, (16ը աղջիկ, 19ը մանչ)։ Շէնքը անյարմար ըլլալով, Հայերը ուզած են դպրոցը տեղափոխել եւ կառուցանել նոր շէնք մը քաղաքին կեդրոնը։ Երիտասարդութիւնը, գրեթէ ամբողջը, ունի նախնական կրթութիւն մը։ Դպրոցը ունի երգիչ խումբ մը, որ կ'երգէ հայկական, վրացական եւ ռուսական երգեր։

ԱՂՋԻԿ ԿԸ ՓԱԽՑՆԵՆ.— Սուչիի (Հիւս. Կովկաս) հայկական գիւղերուն մէջ տակաւին կը մնայ սովորութիւնը աղջիկ փախցնելու։

«Մաճկալ-Մանգաղ» (17 Ապր.) կը գրէ թէ առեւանգիչները մուր կը քսեն իրենց երեսները եւ արտերու ճամբայէն կը փախցնեն զեռատի աղջիկները, եթէ անոնց հայրը չուզէ հարս տալ իրենց։ Կան հայրեր ալ որ սովորութիւն ունին «կաշառք» առնել, երբ փեսացու մը ներկայանայ ու ուզէ իրենց աղջիկը, առանց հարցնելու անոր կամքը։

ԱՊՐԻԼ 24Ը ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 26 Ապրիլ

Գերազանցապէս ազգային այս սգատօնը արժանավայել կերպով տօնելու համար, կիրակի օր Պերլինի հայ հասարակութիւնը գովելի պարտաճանաչութեամբ փութացած էր լեցնել փանսիոն Շթայնփլացի ներքին սրահը՝ որ ուրիշ ատեն ալ իբրեւ աղօթատեղի գործածուած էր արդէն։

Ի նշան մեր խոր սուգին, պատէն կախուած էր կանանց միութեան կողմէ պատրաստուած սեւ խաչ մը, որ ամէն մէկուս կը ներշնչէր վսեմութիւն, եւ տեսակ մը երկիւղածութիւն մը՝ մեր մեծ հաւատքին նուիրուած զոհերու յիշատակին առջեւ...

Ժամը 12ին սկսաւ հանդէսը։ Հ. Հ. Նախկին դեսպան Տօքթ. Կրինֆիլտ իմաստալից ճառով մը պարզեց օրուան նշանակութիւնը. «Ասկէ ճիշդ 12 տարի առաջ, մեր ծաղիկ սերունդը դէպի նահատակութիւն առաջնորդուեցաւ։ Անոնց չըսին թէ այս կամ այն կուսակցութեան պատկանելուն համար կը տանին, այլ կը տանէին որովհետեւ Հայեր էին։ Այսպէս եղեր է ամէն ժամանակ. խտրութիւն չկայ։ Ցխուր թէ ուրախ օրեր, բոլորս միասին, ազգովին պիտի տանինք...։ Իսկ հիմա բաւական չէ սգալը։ Մենք զանոնք յարգած կ'ըլլանք, երբ իրականացնենք անոնց իտէալը եւ լուծենք անոնց վրէժը՝ անշուշտ, ո՛չ այնպէս ինչպէս սովորական կերպով կը հասկցուի, այլ գիտականօրէն, դպրոցով, միութեամբ եւ լրջութեամբ»։

Բանախօսին հրաւէրին վրայ ժողովուրդը յոտնկայս յարգեց նահատակներուն յիշատակը եւ ունկնդրեց երիտասարդներու կողմէ երգուած «Որ յանէից», «Քահանայք» եւ «Ի վերին Երուսաղէմ» հանգստեան երգերը։ Պ. Տիրայր Ֆրունձեան արտասանեց Սիամանթօյի «Մօր մը երազը», որմէ ետք խօսեցաւ Տօքթ. Արտ. Աբեղեան։ «Մեր անծանօթ զինուորին տօնն է այսօր, որ բոլորս կը յիշեցնէ մեր հարազատները, առաջինէն մինչեւ յետինը, որոնք նահատակուեցան զանազան գազանութիւններով... ո՛ր մէկը յիշել. վէպի վարպետ Զօհրա՞պը, գրագէտ եւ հրապարակագիր Զարդարեա՞նը, Հ. Պօյաճեանը, Սիամանթօ՞ն, Վարուժա՞նը կամ խօսքի վարպետ Խաժա՞կը — ո՛հ ամէնքը, ամէ՛նքը, ամէնքը, դաշտի վրայ թէ Եփրատի մէջ կորուած...։ Մինչեւ մօտ 100 տարի առաջ խաւարի մէջ մնացած ժողովուրդ մըն էինք եւ ահա վերջին կէս դարու ընթացքին է, որ շնորհիւ այս նահատակուող սերունդին, գիտակցած մեր ազատագրութեան եւ անկախութեան պահանջին, որոշ քայլեր առինք, եւ ինչու չէ՛, յաջողեցանք, որովհետեւ ունեցանք մեր անկախ Հանրապետութիւնը... Հոգ չէ թէ այսօր ժամանակաւոր նեղութիւններ ունինք, երկիրը փոքր է եւ ժողովուրդի մեծ մասը դուրսը կը թափառի, մենք երթալով մեր նահատակներու կտակով, որ մեզ հասած է Խաժակէն (յիշողութիւն վերջին նամակին), օր մը ազգովին պիտի հաւաքուինք, առանց խտրութեան, մեր երկրին մէջ եւ կանգնենք մեր նահատակներու պանծալի յուշարձանը»։

Կիներէն շատեր յուզուած էին եւ կուլային, մինչ «Տէր ողորմեա»ով կը վերջանար այս կսկիծ սգահանդէսը։

* * Հայ-Գերման միութիւնը Ապրիլ 20ին գումարեց իր տարեկան ընդհ. ժողովը։ Ներկայ էր հայ եւ գերման ստուար բազմութիւն մը։ Տեղեկատուութեան եւ հաշուեկշռի բացատրութիւններէն վերջ վերընտրուեցաւ [illegible] խորհ. վարչութիւնը։ Տօքթ. Լեփսիուսի յաջորդ նշանակուեցաւ [illegible] Ռօրպախ։ Վարչութեան [illegible] մասնակցին նաեւ բացի ներկայ երեք հայ անդամներէն, [illegible] ներկայացուցիչներ Գաղութային [illegible] կանանց եւ Երիտասարդներու միութեանց վարչութիւններէն։ [illegible] ղովը փակուելէ վերջ, եղան [illegible] տասանութիւն, երգ եւ [illegible] փօմառ շատ գեղեցիկ կերպով [illegible] տասանեց գերմաներէն թարգմանուած «Մայր Արաքսի»ն։ Կ'արժէ որ Հայ-Գերման միութիւնը յաճախ այսպիսի [illegible] ներ ստեղծէ երկու ժողովուրդներու մերձեցման համար։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

«Մաճկալ-Մանգաղի» մէջ (17 Ապրիլ) թղթակից մը կը գրէ. «[illegible] կ'առաջարկէին որ [illegible] մէջ, իբրեւ հայկական կեդրոն, կառուցուի հայկական դպրոց մը։ Ու շինուեցաւ.... Պիլինկովոյի մէջ երեք տարի առաջ։ Սակայն «հայկական դպրոց» չէ։ Մարտ ամսուան սկիզբը որոշուած էր [illegible] տարել նախապատրաստական դասարանին համար մուտքի քննութիւն։ Խրիստաֆօրով գիւղին դպրոցին մէջ աշակերտները քննութեան առնուեցան։ Այս դպրոցին մէջ քանի մը տարի առաջ [illegible] սերը կ'առնուէին այնպիսի [illegible] սուցիչներ, որոնք լաւ չէին գիտեր ռուսերէն։ Հիմակ ալ, առնուած են այնպիսի ուսուցիչներ, որոնք դասի ժամանակ, իրենց մէկ ձեռքին մէջ կը բռնեն դասագիրք [illegible] միւսով՝ բառարանը։ Պարզ է որ աշակերտները ռուսերէն [illegible] կրնան սորվիլ։ Եւ այդ [illegible] ով չպիտի կրնային ընդունուիլ Պիլինկովոյի դպրոցը։ [illegible] բով գիւղէն քննութեան [illegible] աշակերտ, 2ը հարուստի եւ [illegible] աղքատի զաւակ։ 3ն ալ չընդունուեցան, որովհետեւ ռուսերէն չէին գիտեր։ Դպրոցին մէջ [illegible] ուսուցիչ մը, Ց. Նալեան, որ քննութեան ժամանակ, ոչ միայն չէ օգնած հայ աշակերտներուն, այլ նոյնիսկ, նեղելու համար զանոնք հայերէն բառ մը իսկ չէ արտասանած, ըսելով որ «այստեղ հայերէնի տեղ չէ, իսկ եթէ կ'ուզէք ընդունուիլ, ես ձեզի կը սորվեցնեմ երեք ամիսէն, ռուսերէն [illegible] ելով ձեզի»։

Վերջապէս, քննութեան [illegible] դիւնքն այն եղաւ, որ այս «հայկական» դպրոցին մէջ ընդունուեցան 5-6 հայ եւ 13-13 ռուս [illegible] Ե՛հ, հարուստն, ո՛ւր ըսես, կը [illegible] իր զաւակը, իսկ աղքատինը [illegible] դպրոցը պիտի երթան։

* * Նոյն թերթին մէջ [illegible] ուածագիր մը կը գանգատի [illegible] դպրոցներուն մէջ «ամեն [illegible] բարբառներու եւ օտար [illegible] րու խառնուրդ կը տիրէ։ [illegible] կարգ կրթութիւն ստացողն [illegible] զուր է յուսալ կանոնաւոր [illegible] բացգրուած հայերէն։ [illegible] թիւնները աննշան են»։ [illegible] ներն ալ թուելով, յօդուածագիր [illegible] կ'ըսէ թէ հայերէնը պէտք է [illegible] ծին պէս չի գնահատուիր, [illegible] ցիչները տգէտ կամ անփոյթ [illegible] եւն։

Նոյն պատմութիւնը [illegible] տեղ։

ՕՂԻՆ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ — [illegible] կուսայէն կը գրեն թէ օղիի [illegible] ծախումը [illegible] աւելցած է [illegible] րին 118 ճամենատութեամբ [illegible] վերջին եռամսեակի օղիի [illegible] ծախսուած դրամի գումարը [illegible] միլիոն ռուբլի աւելի [illegible] նախորդ տարուան [illegible] տելով։ Օղեմոլութիւնը [illegible] գիւղերու մէջ տարածուած [illegible]

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

...հինգշաբթի օր, «Յարդգող»ը ...հաւաքոյթը յատկացուցած էր ...րիլ 11-24ի մտաւորականնե... յիշատակին:

...ուն բազմութիւն մը ժամանակէն առաջ լեցուցած էր սրահը... Պէտք եղաւ շատեր ետ դարձ...

...կը նախագահէր Ա. Ահարոնեան:

...Օհան Կարօ կը բանայ երեկոն, շեշտելով որ «Յարդգող»ը ...թիւ թերանալ իր յարգանքի ...տուրքը հատուցանելու նահատակ մտաւորականներուն:

Տիկին Նշանեան մեղմ արտասանութեամբ մը կ'արտասանէ Վարուժանի «Վարուժնակիս»ը:

Վ. Կաքաւեան կը խօսի Ապրիլ 11ի կորուստի ընդհանուր նկարագրի մասին.

— Աշխարհի մէջ չկայ մէկը, որ ...հաստատապարտէ Ապրիլ 11ի ...ջինը: Պատմութեան մէջ, շատ ...երկրներու շրջաններու, շատ ...բարբարոս թագաւորներ կը ...ջնջեցին ժողովուրդը բայց չէին ...գիտուններուն: Լէնկթիմուր անգամ գիտունները կը ...խնայէր:

...Ու ահա, խումբ մը մարդիկ, ...համարձակեցան, կրցան փշրել ...ողջ ժողովուրդ մը եւ անոր ...ոգը:

Ու հիմա, մեր գրականութեան պարտէզը ամայի է. անոր անջրպետը կը լեցուի ...սօսիի, կաղնիի, բարտիի ...թանձր ստուերներովը, ...որոնք կը պահուէին մեծերու ...ստուերին մէջ, թերեւս երբեմն ...երկար ատեն, բայց պարտէզը ամայի չէր: Ու ահա մարդիկ եկան, կտրտեցին բոլոր ...ծառերը, կոխոտեցին ծիլերը. ...անգ զարհուրելի ամայութիւն:

Եւ հիմա, կան ազատուած ծիլեր միայն, որոնք վախվխելով ...բարձրանան թրքահայ գրականութեան ամայի պարտէզին ...մէջէն. պարտէզին անջրպետը ...սոսկալի կերպով պարապ է:

Բայց պարտէզին հողը ոռոգուած է սպաննուածներուն արեան ու թարմ արիւնովը. ու որքան աւելի լաւ կրնայ ուժ տալ, ...որքան անիրաւ տեղ թափուած արիւնը:

Եւ այդ արիւնը հողին մէջ ...մնացած չէ, բայց շուտով թրքահայ երիտասարդները ...պիտի հասկնան անոր դասը. ...եւ օրը օր պիտի չընեն ...Ապրիլ 11ը, այլ յարգանքի եւ ...վրէժխնդրութեան օր. յետոյ կարողէն պիտի ջանան լեցնել ...ամայի անջրպետը, իրենց ոտքերուն իբր պատուանդան ունենալով թափուած արիւնը:

Ն. Պէշիկթաշլեան յուզուած ...շեշտով կտոր մը կ'արտասանէ ...Թլկատինցիէն:

Տիկին Լաս կը կարդայ ...Թախիծով մը համակուած իր մէկ ինքնագրութիւնը:

Հ. Բալուեան կը խօսի արձակի կորուստին մասին:

Մանրակրկիտ ու խղճամիտ աշխատանքով փոքրիկ ուսումնասիրութիւն մըն է իր բերածը, ուր որոշ գծերով կը ձեւուին Մտաւորականներու լեզուական հարստութիւնները, Զօհրապ իր կուռ եւ լաւ կտրուած լեզուով, Զարդարեան իր գրական դարձուած գաւառահամ լեզուին փարթամութեամբ, Վարուժանի հմուտի լեզուն, Սիամանթոյի վազող եւ գետի մը պէս արագընթաց լեզուի եւ ուրիշ շատերու բնորոշուած արժէքներով լեզուներուն անհետացման բերած բացը:

Ծանրացաւ մասնաւորաբար այն ընդհատումին վրայ, որ առաջ եկաւ թրքահայ գրականութեան մէջ այս յանկարծական պակասովը եւ ցոյց տուաւ թէ որքան դժուար պիտի ըլլայ նոր սերունդին ունենալ իր լեզուն, այնքան բարձր ու կատարեալ, որքան որ էր անցնող մտաւորականներու լեզուական արժէքը:

Օր. Ռ. Ալեքսանեան կը կարդայ սանձարձակ նժոյգի մը ընթացքը ունեցող ինքնագիր կտոր մը Զարդարեանէ, որ ուժգնօրէն կը գնահատուի ու կը խանդավառէ:

Հրաչ Զարդարեան երկարաշունչ ու խղճամիտ աշխատութեամբ կը ներկայացնէ գ. Զօհրապը:

Կը գծէ նախ Զօհրապի լեզուն, պողպատեայ, յստակ, ու ընդհանրական. բազմաթիւ հետաքրքրական մէջբերումներ կ'ըլլան Զօհրապի անձնական խօսքերէն, ի մէջ այլոց անոր յայտարարութիւնը թէ.— Եթէ ես լաւ կը գրեմ հայերէնը պատճառն այն է որ լաւ հայերէն չեմ գիտեր:»

Յետոյ Հ. Զարդարեան կ'որոշէ Զօհրապի տեղը հայ գրականութեան մէջ, եւ անոր կուտայ գրեթէ մեծագոյն տեղը:

Անկէ վերջ կ'որոշէ անոր անհատական դիմագիծը իր բազմակողմանի զարգացումներով. կը ծանրանայ իրապաշտ դպրոցին առաւելութիւններուն վրայ աւելի վեր քան ակմպօլիսմն ու ռոմանթիսմը:

Կը վերջացնէ խօսքը յարգանքի սրտաբուխ բառերով:

Մ. Մարութեան կ'արտասանէ Կ. Զարեանի «Ասացուածք կախաղան բարձրացողի համար»ը, ինքնատիպ եւ զգացումով:

Շ. Նարդունի կը խօսի «Գաւառական գրականութեան կորուստին մասին:»

Գաւառական գրականութեան կորուստը մեծ է, որովհետեւ դեռ լրիւ բանաձեւուած չէր երբ աղէտը հասաւ: Այդ կորուստը երկու երես ունի, Ա.) գրաւոր գրականութիւն — գաւառացի գրողները, եւ Բ.) բանաւոր գրականութիւն,— ժողովրդական անանուն տաղանդները: Գաւառացի գրողները լեզուի տեսակէտէ շատ քիչ աշխատանք կատարած են, իսկ գրոշմի տեսակէտէ, գաւառական մայրենի ոգիի տեսակէտէն անոնք արիւն, երանգ եւ ջերմութիւն բերած են պոլսական գրականութեան: Ապրիլեան զոհերը այդ թանկագին երակներն էին: Ժողովրդական անանուն տաղանդներուն հետ կորսուած է անգնահատելի եւ անդարմանելի գանձ մը, մեր բառերը, որ լեզուին արեան գնդիկներն են, երգերը, ոճերը եւ հէքեաթները: Այս կորուստը այնքան մեծ չպիտի ըլլար, եթէ կանուխ չհասնէր պատերազմը: Եւ տարբեր պիտի ըլլար մեր ճակատագիրը, եթէ պատերազմը քիչ մըն ալ ուշանար: Պատերազմը անակնկալ մըն էր, եւ Սահմանադրութեան գինովութեանը մէջ մեր գրողները չկրցան մինչեւ Մեծ Պատերազմը ժողվել իրենք զիրենք: Ու գաւառը կորսուեցաւ: Կայ սակայն, այսօր, պատմական գաւառը: Ինչպէս Փիէր Լուիսները, Ֆլօպէրները գիտցան պեղել պատմական գաւառին գանձերը, պէտք է, գաւառական գրականութեան խոր պաշտամունքով մը պեղել այն գաւառները, ուր թաղուած կը մնան մեր գրողները: Ատոր համար անհրաժեշտ կը գտնէր պատրաստուիլ եւ չթմրիլ հակապատերազմեան քարոզութեամբ, որովհետեւ «պատերազմը առողջապահութիւն է»:

Օր. Սիրան Շահպազ կ'արտասանէ ռազմաշունչ կտոր մը:

Վերջին խօսողն է օրուան նախագահը Ա. Ահարոնեան:

Սաստիկ յուզուած շեշտով, ան գրուատիքը կ'ընէ մտքի ճամբուն վրայ ինկածներուն, մեծ կրակի մը պէս վառուողներուն համար, ու կ'առաջարկէ ոտքի կենալ եւ մէկ վայրկեան լռութեամբը յարգել բոլոր ինկածներուն յիշատակը:

Յետոյ ջերմեռանդ շեշտով մը, որ մինչեւ վերջը կը մնայ, Ա. Ահարոնեան կը խօսի: (Ահարոնեանի ճառը յաջորդով):

ՁԻՒՆ ՁՄԵՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Ապրիլի առաջին շաբթուն Հայաստանի լեռնային ու բարձր գաւառներուն մէջ սկսած է ձիւն տեղալ: Ալեքսանդրապոլ առատ ձիւն նստած է:

Դաշտային գաւառներուն մէջ շարունակ կ'անձրեւէ: Անձրեւին պատճառով, Երեւանի մէջ փլած են 6 շէնքեր, մէկ հոգի մնացած է փլատակներուն տակ եւ 6 հոգի՝ վիրաւորուած:

ԱՍՈՐԻՆԵՐԸ.— Բաքուանի շրջանին մէջ կը բնակին 500 տուն Ասորի: Միայն Կրասնոդարի մէջ կան 400 հոգի: Բոլորն ալ կը զբաղին կօշիկ ներկելով: Կրօնամոլ են, կ'ապրին հին աւանդական սովորութիւններով եւ բոլորովին կղզիացած:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ 2-1

կիրակի, Jean-Bouinի նորաշէն մարզադաշտին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը յաղթեց C. O. Billancourtի Ա. խումբին, 1ի դէմ 2 նշանակէտով: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

*
* *

ԳՆԴԱԽԱՂԸ

գնդախաղը կամ ֆութպոլի խաղը, որ Անգլիայէն ծագում առած է, օրէ օր կ'ընդհանրանայ եւ մեծ ժողովրդականութիւն կը շահի աշխարհի ամէն կողմը: Մեծ ազգեր այս խաղը զարգացնելու համար կարելին կ'ընեն, մրցումներ կազմակերպելով իրենց մէջ:

վերջին տարիները Ֆրանսա եւս սկսած է մեծ կարեւորութիւն տալ գնդախաղին եւ անոր կազմակերպութեան համար խոշոր զոհողութիւններ կ'ընէ: Ֆրանս. Ֆէտէրասիոնը իր 200,000է աւելի ֆութպոլիստներու գործը դասաւորած է խիստ կանոնաւոր եւ անոնց յառաջդիմութեան համար ջանք չի խնայեր, մեծ ու փոքր մրցումներ կազմակերպելով օտար եւ տեղացի խումբերու միջեւ:

Ֆրանսայի Մարզական Միութիւններու կարգին Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպութիւններն ալ համեմատաբար սկսած են զարգանալ: Գնդախաղը օրէ օր կը յառաջդիմէ. կլոր գնդակը պատճառ կ'ըլլայ որ ո եւ է քաղաքի կամ գիւղի պատանի թէ երիտասարդ բոլորուին անոր շուրջ, կապուելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկզբունքներուն:

Ներկայիս Ֆրանսայի մէջ բազմաթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր կան: Փարիզի ճիւղը ըլլալով ամէնէն հինը. իր Աթլէթիք եւ Սկաուտական կազմակերպութիւններէն զատ, ունի ֆութպոլի կարող խումբեր, որոնց Ա. խումբը ամբողջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի միակ ներկայացուցիչ խումբը կրնանք նկատել: Սոյն խումբին յառաջդիմութեան համար փարիզի մասնաճիւղը ամէն ջանք կ'ընէ, լայնօրէն գոհացում տալով անոնց բոլոր պէտքերուն: Փարիզի Ա. խումբը յաճախ մեծ մրցումներ կը կատարէ ֆրանսական եւ ուրիշ բարձր կարգի խումբերու դէմ, միշտ պատուաւոր դուրս գալով: Անցեալ շաբաթ ուան Sable d'Olonneի 0-ի դէմ 4ի նշանակէտով յաղթանակը եւ F. C. Rouenի 2ի դէմ 2 հաւասար արդիւնքը մեծապէս աւելցուցած են խումբին արժէքը: F. C. Rouenը ֆրանսացի չորս լաւագոյն խումբերէն մէկն ըլլալով, մեծ համբաւ կը վայելէ: Անոր դէմ մեր խումբին կատարած մրցումը ջերմապէս կը գնահատուի ֆրանսական մարզական շրջանակներու կողմէ: Խումբին խաղացողներէն Ռուբէն, Մկրտիչ, Գամէր, Ասատուր խաղի վարպետներ են եւ իրենց փորձ եւ ճարպիկ խաղով մեծ դեր կը կատարեն խումբին պաշտպանողական գծին մէջ, միշտ տոկունութիւն ցոյց տալով ամենազօրաւոր խումբերու դէմ: Իրենց ետեւը ունին Վ. Տէվէճեանը որ բերդապահի ամէն յատկութիւններով օժտուած է եւ ընդունակ աւելի յառաջդիմելու:

Յառաջապահներու գծին մէջ Կարպիս եւ Սարգիս կարապետեանները նուրբ եւ արագ խաղարկութեան մը տէր եղած են, շնորհիւ իրենց շարունակական փորձերուն: Ամէն խաղի միշտ իրարու քով խաղալ, իրենց ներդաշնակ փասերն ու նպատակաւոր հարուածները մեծապէս կ'աւելցնեն խումբին արժէքը: Խումբին միւս խաղացողներէն Երուանդ, Պարոյր, Շահան, Հրայր եւ Գրիգորեան շատ վար չեն մնար միւսներէն: Իրենց եռանդն ու կորովը գնահատելի է եւ շարունակական փորձերով ապագայ կը խոստանան Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերուն մէջ:

.*. Ներկայիս միայն Փարիզի շրջակաները կան Հ. Մ. Ը. Մ.ի հինգ մասնաճիւղեր, որոնց ամէն մէկը ունի իրեն յատուկ ֆութպոլի խումբեր: Փարիզը ունի երեք խումբ, Պէլվիլ երեք, Արժանթէօյլ երեք, Ալֆորվիլ երեք, Ժուանվիլ երկու: Կան նաեւ Հայ Մարզականի երկու խումբերը: Եթէ իւրաքանչիւր խումբ 13 խաղացող հաշուենք, կ'ունենանք 200 ֆութպոլիստներ: Ինչպէս ըսինք, բացի Փարիզի Ա. խումբէն, միւսները երկրորդական են եւ միշտ մրցումներ կ'ունենան իրենց համարժէք խումբերու դէմ:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ օրիորդ Ուիլըըմս, դրամատուն մը մտած պահուն, գտնէն գտաւ 100 տոլար: Վերցուց եւ տարաւ յանձնեց դրամատան գանձապահին: Գանձապահը յայտնեց որ, եթէ 3 օրուան մէջ տէրը երեւան չելլէ, 100 տոլարը պիտի վերադարձնէ օրիորդին, իբրեւ իր բախտը:

Երեք օր յետոյ, օրիորդը գնաց դրամատուն.

— Բախտ չունիս եղեր, ըսաւ գանձապահը: Երէկ հարուստ մը եկաւ եւ յայտնեց թէ կորսնցուցած է 100 տոլար: Յանձնեցի: Միաժամանակ տուի հասցէդ:

Երկու օր անցաւ, եւ օրիորդը հրաւէր մը ստացաւ ճաշի համար, հարուստին տունը:

Օր մըն ալ անցաւ եւ օրիորդը ընդունեց հարուստին ձեռքը: Յաջորդ շաբթուան ալ հարսնիքը եղաւ:

Այն ատեն, հարսնցուն ըսաւ.

— Այս աւելի լաւ է, քան 100 տոլարը:

ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ՍԷՐ ՄԸ:— Տիկին Իվան Պոսոն, Պրիւժի մէջ, սիրահարած էր Թուլօթի, ատամնաբոյժ նոյն քաղաքին մէջ: Տիկնոջ ամուսինը ծանօթ էր իր կնոջ գաղտնի սիրաբանութիւններուն: Կանխելու համար հաւանական ոճիր մը, Թուլօթի եւ Պոսոնի բարեկամները խորհեցան հաշտեցնել երկու այրերը, երդուընցնելով ատամնաբոյժը, որ այլեւս չմօտենայ կինը: Կարճ տեւեց խաղաղութիւնը:

Առտու մը տիկին Պոսոն ամուսինին կը յայտնէր թէ կարեւոր գնումներու համար Փարիզ պիտի երթայ: Կինը, սակայն, իր սենեակին մէջ մոռցած էր նամակի մը օրինակը, որով ժամադրութիւն կուտար իր նախկին բարեկամին, Փարիզի մէջ:

Ամուսինը, այլեւս յուսահատ, որոշեց ամուսնալուծումի դիմել: Փաստ մը ձեռք ձգելու համար, Փարիզի մէջ վարձեց գաղտնի ոստիկան մը, որ հետապնդէ իր կինը եւ յարմար ժամուն լուր տայ իրեն:

Ոստիկանը, երդուընցնելէ յետոյ որ Պոսոն պէտք է հանդարտ մնայ եւ ոճիր չգործէ, կը տանի զայն Փարիզի մէջ այն պանդոկը, ուր իջեւանած էին տիկին Պոսոն եւ Թուլօթ: Ոստիկանը կը զարնէ դուռը, որ կը բացուի եւ կ'երեւի ատամնաբոյժը՝ գիշերազգեստով: Պոսոն չի կրնար զսպել ջիղերը եւ գինուորի սուինով մը կը ճեղքէ Թուլօթի կուրծքը: Ատամնաբոյժը քայլ մը կ'առնէ եւ կը փռուի սանդուղին վրայ:

Պոսոն, սուրը ձեռքին, դեռ չհասած կնոջը անկողինին, զսպուեցաւ ոստիկանին կողմէ, որ զինք առաջնորդեց ոստիկանատուն:

Հոն, Պոսոն յայտարարեց.

— Ութը ամիս է որ կը տանջուիմ: Սուինով, որ այնքան գերմանացիներ փռեց ճակատին վրայ, ուզեցի սպաննել մրցորդս:

ՎԱՐՆՈՑ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ.— Էվրէօի մէջ դատարան բերուած էին այր մը եւ կին մը, որոնք իրար կ'արժէին իրենց ստորին նկարագիրներով: Այրը ապօրինի յարաբերութիւններ կը մշակէր իր աղջկանը հետ, որ հազիւ 15 տարեկան էր: Իսկ մայրը իր տանը մօտիկ անտառի մը մէջ զաւակ մը կը բերէ աշխարհ եւ կը խեղդէ ու կը թաղէ:

ԲԶԻԿ ԲԶԻԿ ՄԵՌՑՈՒՑԻՆ.— Վերին Ալպեան նահանգին գիւղերէն Վինիւյի մէջ, վերջերս հրդեհ ծագած էր հողագործ Ռուփ տունէն եւ այրած էին 9 դրացիներու տուները: Դրացիները, ամբաստանելով հողագործը իբրեւ հրձիգ, յարձակեցան վրան եւ քարի, փայտի եւ երկաթի հարուածներու տակ կտոր կտոր ըրին զայն:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

"ԽՈՀԱՐԱՐ» ՄԸ ՈՐ ԳԻՏԷ ԻՐ ԱՐՀԵՍՏԸ

Նոյն իրիկունն իսկ, «Նաւուն ...խոհարարը» կեդրոն եկաւ եւ ...Փարիզի համար կարեւոր նամակներ մը յանձնելէ յետոյ, մեզ ...հաղորդեց իր քաղած տեղեկութիւնները, որոնք շատ կարեւոր էին.

— Կը յիշէ՞ք, ըսաւ, թէ ցեփ... մը կողմէ ծովուն բացերը, ...Նաւուն վրայ կատարուած ...արձակման հետեւանքով, թշնամի օդանաւերուն դէմ կռուելու ...ամար ուժ մը ուսումնասիրելու ...էին մերինները:

«Ինչպէս կը տեսնէք, խնդիրը ...դառնար չափազանց գաղտնի ...թուղթի մը վրայ, որ գրեթէ ...ոլս եղած էր:

«Արդ, դեռ չենք կրցած գիտնալ թէ՝ ինչպէս անոր վերաբերեալ թղթածրարները գողցուեցան, բայց իրողութիւնը այն է որ գողցուեցան:

— Զար սատանայ:

— Այո՛. եւ ահա թէ խնդիրը ո՛ւր է. քննութեան ընթացքին,— պիտի տեսնէք երբ դիպուածը գործին խառնուի, լաւ կը կարգադրէ—, կրցի մաս մը երեւան հանել, ամէնէն կարեւորը այդ թղթածրարին. եւ գիտէ՞ք ինչպէս:

— Նոյն իսկ չեմ կրնար ենթադրել:

— Պարզապէս, ինծի հետ նաւնստող մեր մարդուկին թղթակցութիւնը հսկողութեան ենթարկելով: Գրեթէ իր բոլոր նամակներուն դրոշմաթուղթերուն տակ ծածկուած թղթակցութիւններ կան, որոնց բանալին ձեռքերնիս է հիմա: Արդ, վերջերս, երիտասարդին երկրէն եկող նամակի մը դրոշմաթուղթերուն տակ՝ գողցուած թղթածրարէն հատուած մը կար նայեցէք:

Եւ իր թղթապանակէն հանեց ու մեզի ներկայացուց լուսանկար մը:

— Շատ կարեւոր բան մըն է, որ երեւան կը հանէք. բայց հիմա ի՞նչ ընելու ենք: Պէ՞տք է որ երիտասարդը ձերբակալենք:

— Երբե՛ք: Անոր շնորհիւ է որ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Սկանտինաւեան երկիրներու միջեւ շրջագայող «սուրհանդակ»ները երեւան հանելու վրայ եմ: Երբ պէտք ըլլայ, պիտի կրնանք աւելի:

— Այն ատեն ուրեմն, հո՛ս չե՛նք կրնար ո եւ է կերպով ձեզի օգտակար ըլլալ:

— Բայց այո, կրնաք ինծի շատ օգտակար ըլլալ:

— Ինչպէ՞ս:

— Ինծի մեծ ծառայութիւն մը պիտի մատուցանէք խոհարարութեան յատուկ գիրք մը հայթայթելով ինծի:

Եւ մինչդեռ զարմացած իրեն կը նայէինք.

— Երբեք չպիտի գիտնաք, ըսաւ, խնդալով մեր զարմացումին վրայ, ազդեցութիւնը որ լաւ կերակուր մը կրնայ ունենալ, երբ մարդ փոխ-լրտեսութեամբ կը զբաղի:

Այսպէս է որ երեւան հանեցինք, թէեւ բոլորովին դիպուածաւ, գերման լրտեսական գլխաւոր կազմակերպութիւններէն մէկը:

Երկու ամիս յետոյ, այս կազմակերպութեան բոլոր անդամները, բացի մէկէն, համաձայնական ոստիկանութեան ձեռքը կ'իյնային:

Աւելցնենք նաեւ որ, գերմանիան, անկից յետոյ, չկրցաւ նոյն սպասարկութիւնը կազմակերպել:

ՄՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾ ՄԸ ԼՈՒՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ըստ երեւոյթին ի՞նչ կայ աւելի անվնաս քան երաժշտական կտոր մը, որուն անունը միայն՝ «Ալգասի միօզօթիս», բանաստեղծութիւն մը կ'արժէ:

Դուք կամ ես, որ եւ է մէկը, հազարանգամ պիտի անցնէինք այն ցուցափեղկին առջեւէն, ուր դրուած էր այս կտորը, առանց անոր վրայ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնելու:

Բայց այս երաժշտական կտորը, երաժշտութենէ բոլորովին տարբեր բան մը կը բովանդակէր, Ֆրանսայի մէջ գործող գերման լրտեսներուն ուղղուած՝ Պէռնի լրտեսական կեդրոնին հրահանգները:

Կը տեսնէք թէ՝ պարզապէս ահաւոր բան է:

Տեսէք թէ ինչպէ՞ս:

Այն պահուն երբ գերմանացիները այս նոր հնարքը գործածելու սկսան, մեր թղթատարական հակակշիռը այնքան լաւ կը գործէր որ, գերման լրտեսական կազմակերպութեան կողմէ ղրկուած, կամ անոր ուղղուած որ եւ է նամակ, տիրոջ ձեռքը չէր հասներ, առանց մեր կողմէ կարդացուած ըլլալու:

Հետեւանքը այն եղաւ որ յաճախ, մեծ ծախքերու շնորհիւ, գերմանիոյ կողմէ մեր երկրին մէջ պահուած լրտեսական ցանցը կատարելապէս խանգարուեցաւ:

Գերման սպայակոյտին համար, ասիկա աղէտ մը կը հաւասարէր, որովհետեւ լրտեսական կազմը, հրամանատարութեան ամէնէն թանկագին օժանդակը կը նկատուէր:

Առաջքը առնելու էր:

Այն ատեն է որ Անգլիա գտնուող գերման գլխաւոր գործակալներէն մէկը միջամտեց եւ իր պետին առաջարկեց «երաժշտական կտորի հնարքը», որուն կ'երեւի հեղինակն ալ ինք էր:

(Շար.)

կիրակիի զուգադիպած ըլլալով, բանուորները պէտք չունեցան գործադուլի դիմելու: «Թաքսի»ներու վարիչները, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս չաշխատեցան. մեթրօ, թրամուէյ եւ երկաթուղի բանեցան սովորականին պէս:

Համայնավար կուսակցութիւնն ու կարմիր սէնտիքան փարիզեան շրջանի աշխատաւորները հրաւիրած էին Փարիզէն դուրս՝ Փրէ-Սէն-Ժէռվէի դաշտը: Ժամը 3ին ճամբայ ելան չորս թափօրներ: Առջեւէն կ'երթային նուագախումբեր, դրօշակներ, եւ ցուցանակներ: Չորս բեմեր պատրաստուած էին Շափօ-Ռուժի բարձունքին վրայ. հռետորները բուռն բողոք բարձրացուցին ընդդէմ կառավարութեան զինուորական ծրագիրներուն, մեծ պետութեանց Չինաստանի գործերուն միջամտութեան, օրավարձերու նուազման, ութ ժամուայ աշխատանքի չյարգուելուն եւն:

Բազմութիւնը 20,000էն աւելի էր: Երգչախումբ մը յեղափոխական երգեր երգեց: Միջադէպ մը ծագեցաւ համայնավար եւ անիշխանական գրքոյկներ ծախողներուն միջեւ: Անիշխանականներուն մէջ էր նաեւ յայտնի ահաբեկիչ Օր. Ժերմէն Պէրթօն: Հաւաքոյթը վերջացաւ ժամը 6ին:

Խաղաղ ցոյցեր կատարուեցան նաեւ Փարիզի արուարձաններէն Սէն-Ժերմէն-ան-Լէյի, Սէն-Սիրի եւ Փալէզօի մէջ:

Մարսիլիոյ մեծ թատրոնին մէջ միթինկ մը գումարուեցաւ. երաժշտական բաժինէն վերջ, ճառեր խօսեցան Լէօն Ժուհօ եւ իտալացի Ամէտէօ: Նանսիի ժողովրդական Տան մէջ Արհեստակցական Միութիւնը միթինկ գումարեց: Սէնթ-Էթիէնի, Լիմոժի, Սթրազպուրկի, Թուլօնի, Ռուանի, Մօնփէլիէի եւլն. մէջ նոյնպէս ցոյցեր կատարուեցան: Նիսի, Քանի, Թուլուզի, Լիոնի, Սէն-Շամօնի, Լիլի, Ռուպէի եւ Թուրքուանի մէջ թրամուէյները չբանեցան: Տէքազվիլի մէջ ածխահանքի արկածի մը հետեւանքով, իբրեւ սուգի նշան ոեւէ ցոյց տեղի չունեցաւ:

Արտասահմանի մէջ եւս Մայիս 1ը խաղաղ տօնուեցաւ: Պելճիքայի մեծ քաղաքներուն մէջ թափօրներ շրջեցան՝ նշանաբան ունենալով խաղաղութիւնն ու զինաթափութիւնը: Լոնտոնի մէջ Արհեստակցական Միութիւնները ըստ սովորութեան թափօրներով Հայտ-Փարք գացին, ուր բանաձեւեր քուէարկուեցան կառավարութեան հակաշխատաւորական օրինագծին դէմ, Չինաստանի անգլիական բանակը ետ կանչելու եւ ընկերվարական ու գործակցական ազգերու ընկերակցութիւն մը կազմելու համար:

Մոսկուայի մէջ զինուորները զօրանցք կատարեցին կարմիր հրապարակին վրայ՝ կառավարութեան եւ դիւանագիտական մարմնի ներկայութեան. յետոյ տեղի ունեցան ցոյցեր, որոնց մասնակցեցան մօտ մէկ միլիոն հոգի:

Պերլինի մէջ ոեւէ միջադէպ չպատահեցաւ: Թօքիոյի մէջ քանի մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան:

Շանկայի եւ Հանքէուի մէջ ոչ մէկ օտարատեաց ցոյց տեղի ունեցաւ: Շանկայի ոչ-համայնավար սէնտիքաներու կազմակերպած ցոյցերուն մասնակցեցան 5000 հոգի, մինչ ուրիշ տարիներ 100,000 հոգի կը մասնակցէին:

Նազլեան գերապայծառ Հռոմ մեկնած

Պոլսոյ Հայ-Կաթոլիկ Պատրիարքարանին դէմ սարքուած թրքական դաւադրութեան հետեւանքով, որուն գործիք դարձած էին կարգ մը շահախնդիր Հայեր ալ, պատրիարքական տեղապահ Յովհաննէս Նազլեան գերապայծառ Հռոմ մեկնած է Ապրիլ 25ին: Գերապայծառը վախնալով որ թուրք իշխանութիւնները արգելք կ'ըլլան իր մեկնումին, ծպտուած վիճակի մէջ ճամբորդած է: Անցագիրը հանել տուած էր արդէն Ապ. 16ին «Նազըը օղլու Օհաննէս, վէլէտը Մկրտիչ, Թէվէլլիւտ 1292» անունով, իբրեւ պարզ անհատ, առանց յիշելու իր պաշտօնական տիտղոսը: Մեկնումի պատրաստութիւնները տեղի ունեցած են ծածուկ եւ արեւելեան ճեպընթացին ճամբայ ելլելէն ժամեր յետոյ է որ եղելութիւնը իմացուած է:

Կ'ըսուի թէ Նազլեան եպս. Պապին կողմէ Հռոմ կանչուած է:

«Ընդդիմադիրները» երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցած են ստեղծուած նոր կացութեան շուրջ:

«Ճիւմհուրիյէթ» կ'ըսէ թէ՝ պատրիարքարանը փանքա տի Ռոմայի եւ ուրիշ կարգ մը պանքաներու մէջ մեծաքանակ դրամ ունէր եւ եթէ՝ ստուգիւ Հռոմ փախած է, անպատճառ այդ դրամները միասին տարած է: Եւ բնական է թէ՝ բան մը չզգացնելու համար ծածկաբար մեկնած է:

«Միլլիյէթ» ալ կ'ըսէ թէ՝ Հայ-կաթոլիկներու միջեւ, Նազլեան Ս.ի մեկնումին առթիւ սկսած են զանազան զրոյցներ շրջան ընել: Այս զրոյցներու կարգին կ'ըսուի թէ՝ Նազլեան գերապայծառ միասին տարած է իտալ. պանքայի մէջ աւանդ դրուած եւ հասարակութեան պատկանող 65,000 ոսկիի չափ դրամը: Ուրիշ զրոյց մըն ալ կ'ըսէ թէ՝ Նազլեան գերապայծառ մեկնումէն առաջ այս դրամը Հռոմ ճիրօ ըրած է:

Պապական նուիրակ Մօնս. Ռօթթա կոնդակ մը ուղղելով Ռոքսեան գերապայծառին, զինքը պատր. փոխանորդ կարգած է:

Հակապոլշեւիկ շարժումը Չինաստանի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն Հանքէուի չինական իշխանութեանց քաղաքականութեան մէջ մեծ փոփոխութիւն առաջ եկած է: Հաւաքոյթի մը մէջ, պատգամաւորներէն երեք քանորդը քուէարկած են ինպաստ զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի, պախարակելով համայնավար-ծայրայեղներու գործունէութիւնը: Օտարատեաց շարժումը բոլորովին դադրած է:

Միսիսիփիի ողողումները

Յաջորդական պայթումներէ վերջ, կարելի եղաւ նոր սեծ ճեղքեր բանալ Միսիսիփիի թումբերուն մէջ: Հիմա մէկ երկվայրկեանի մէջ 250,000 խորանարդ ոտք ջուր դուրս կը վազէ: Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ փրկել Նոր-Օրլէանը:

Ողողումները կը ծաւալին: Երկաթուղային հաղորդակցութիւնները կտրուած են Վիքսպուրկ քաղաքին հետ, որ 20,000 բնակիչ ունի եւ որուն ճարտարարուեստական թաղերը ողողուած են: Կառավարութիւնը ազդարարեց ժողովուրդին քաղաքը պարպել սակայն շատեր կը մերժեն մեկնիլ: Արքանսաս գետի յորդումը եւս ծանր համեմատութիւններ առած է:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Ալպեռ Սարօ Ալճերիայէն փարիզ վերադարձաւ:

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԷՆ ՓԱՐԻԶ ուղղակի թռիչք մը պիտի կատարեն այս շաբաթ օր ամերիկացի օդանաւորդներ Պէրթօ եւ Չէմպըլէյն:

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ, ՈՒՐ ?

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ" ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

նախագահութեամբ՝ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Մայիս 5, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Սալոն Միշէլի մէջ

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Գոլոմպի «Եռագոյն»խումբի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefson.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ», «Քրիստափոր», «Իշխան», Ջաւարեան, «Հրայր», Վարուժան «Վարդգէս» ենթակոմիտէները Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՓՐՕՖԷՍԷՕՐ Ֆրէտէրիք Մաքլէր դասախօսութիւն մը պիտի ընէ Հայաստանի մասին՝ Մայիս 4 Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Սէն-Ցրնիի ժողովրդական համալսարանին մէջ, Սինէմա Փաթէ, Rue Catulienne: Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ օրիորդներ Մ. Բաբայեանի եւ Տ. Ջառափեանի:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՇԱԼՕՆ - ՍԻՒՌ - ՍՕՆ, Ա. Պ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

ԱԼՖՕՐՎԻԼ, Թ. Քհնյ. Մ.— Ստացանք 70 ֆրանք:

ՏԵՍԻՆ, Յ. Պ. — Ստացանք 20 ֆրանք:

ԼԱ ՍԷՅՆ-ՍԻՒՌ-ՄԷՌ, Յ. Պ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ԼԱ ՍԷՅՆ-ՍԻՒՌ-ՄԷՌ, Յ. Ո.— Նոյնպէս:

ՓՐՈՎԻՏԷՆՍ, Վ. Ա.— Ստացանք 75 ֆրանք:

ՓՕՍ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, Յ. Մ. — Ստացանք 50 ֆրանք: Կարգադրեցինք:

ՎԻԼ Տ'ԱՎՐԷՅ, Մ. Մ.—Ստացանք 35 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի բաբերդցի Արտաշ Վարդերեսեան որ հինգ ամիս առաջ փարիզ կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Միհրան Անասթասեանի, 92 Route du Chatillon, Malakoff-sur-Seine.

— Ալաւնի Խաչատուրեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջորդին Չարսանճաքցի (Խարբերդ) Մանուկ Քէլէշեանը, որ 1924ին կը գտնուէր Քալիֆորնիա: Կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Աննա Թիֆանքճեանը, որ 1919—1920 Հայաստան կը գտնուէր: Գրել՝ A. Kachadourian*ի*, 12, Rue Trabosca, Combes, par Aubin, Aveyron, France.

— Եոզկատցի Նարին Էպէմկրեան (Թաշճեան) կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Արտաշէս Էպէմկրեանը, որուն նիս ըլլալը կը կարծուի: Գրել՝ Madame Narine Tachdjian*ի*, 39, Rue Président Wilson, Saint-Chamond (Loire).

— Կը փնտռուի Յակոբ Դարբինեան կօշկակար, որ 2 տարի է ի վեր Ֆրանսա եկած է: Գրել՝ Եդուարդ Ճէօյէրեանի' Faiancerie. Digoin, S. et L.

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլեթիկ եղանակին սկսումին առիթով Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարզական Յանձնախումբը որոշած է սկսիլ Աթլեթիք խաղերու փորձերը, որուն ժամ առաջ ընթացք տալու համար կը հրաւիրէ իր բոլոր աթլէթները արձանագրուիլ, միութեանս կեդրոնատեղին, Մարզական յանձնախումբին հասցէին, 74 Rue Lafayette, իսկ կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

Ի դիմաց Մարզ. յանձնախումբի

Յ. Պօղոսեան

ՄԱՄԼՈՅ տակ է եւ մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Կիրակոս Մոմճեանի՝

«ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ»

գիրքը:

Գրուած է շատ յստակ, ամէնուն հասկնալի ոճով եւ զարդարուած շատ մը բացատրական նկարներով: Չափազանց մաքուր եւ ճաշակաւոր տպագրութիւն:

Սահմանափակ թիւով տպագրուելուն համար, կանխաւ ապսպրանքներ կ'ընդունուին կանխիկ: Դիմեցէք քանի ուշ չէ:

GUIRAGOS MOMDJIAN

8 Rue Jules-Duclos, St. Chamond (Loire): ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պարբի Նոր Արաքս հայկ. գիւղի գաղութին մտաւորական զարգացումին նպաստելու նպատակով, հիմնուած է համեստ գրադարան մը:

Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր հայ գրողներէ եւ հրատարակիչներէ 1—2 օրինակ իրենց հրատարակութիւններէն ուղարկել հայկական գիւղին գրադարանին համար իբրեւ նուէր, հետեւեալ հասցէով՝ Prof. Dr. Hrand Nazariantz (pour Nor A-rax) Boite postale No. 15, Bari (Italie): Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել այս կոչը:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պատուաւոր տիկին մը վարժ տնական աշխատանքներու եւ երախայ նայելու: Դիմել կամ գրել՝ Mme Tamamian, Chez M. Yezeguiélian. Avenue Felix Faure, Sevran (S. et O.)

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահազար 5 ֆրանք, Ֆաքիր Թահրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արսէն Լիւբէն 20, Ռապբութին 15, Նամուս 12, Զար ոգի 12, Պատուի համար 12, Լռութիւնը 8, Երազահան 10, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծապլվար 12.50, Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Պարզ Քարոզներ Բ. Գ. եւ Ե.հատորներ 50, առանձին 17.50, Զորս Աւետարաններ 12.50, Հայաստանի Նկարիչներու Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, Յոյզեր եւ երազներ 22.50, Ռումէն ժող. պատմ. 7.50, Սթիլմօնտի քաղաքապետը 6, Ծուլութեան պահերէս 7.50, Անցեալից (Լէօ) 35, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երան անգլ. բառարան 40, Պօէմներ՝ Զաբէնց 20, Մանֆրէտ 10, Ռօլանի երգը 10, Լոնգոսի հովուավէպը (Տաֆնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թաղականին կնիկը 25, Միջնորդ Տէր Պապան 25, Տաներկուտարի Պոլիսէն դուրս 25, Ընկ. Փանջունի 7, Լուռ Ցաւեր 10, Խղճմտանքի Ձայներ 8, Անհետացած սերունդ մը 10, Միսաք Մեծարենց 15, Բժիշկ Մօրեղբայրս 2, Մերկ կինը 12.50, Յիմար Կոյսը 12.50, Կայսր 10, Վանականին Սէրը 20, Սայեթ Լիպարիտ 35, Արտաշը, Ֆաթման եւ Աստղը 25, Լուսանկարչութիւն 3, Les Images d'Orient 3, Ճշմարտ.ը Քէմալական Թուրքիոյ մէջ 5, Կիլիկիա Երգարան 20, Փնջիկ տօհմիկ երգերու 10, Ալեակներ եւ Խլեակներ 15, Կառքի արկած մը 3, Վերադարձը 5, Նոր ուղղագրութիւնը 3, Հայկ. Խնդիրը 5, Տաղք եւ Նամականի Պ. Դուրեանի 8, Դոհարներ Հայ գրականութեան 30:

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փօստի ծախք չկայ:

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՄԱՅԻՍ 1927

4 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 327

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՈՒՅՈՒՇՄԱ» ԵՒ «ՎՈՒՐՈՒՇՄԱ»

Այսօր, երրորդ էջին մէջ կը հրատարակենք Մուսավաթի Պոլսոյ օրկանին, «Եէնի Կավկասիա»ի Ապրիլ 27ի խմբագրականը, Ազրպէյճանի «սուգի տարելից»ին առթիւ, ինչպէս եւ Պերլինի անկախութեան կոմիտէին կոչը։

Ինչպէս կը տեսնեն ընթերցողները, Ազրպէյճանի անկախութեան կուսակիցները խոր ատելութեամբ լեցուած են Ռուսիոյ դէմ, որ լուծի տակ առած է իրենց երկիրը, եւ վրէժխնդրութեան, կռիւի խօսքեր կ'արտասանեն։ «Ստրուկներու փիլիսոփայութիւն» համարելով «յարմարիլը» (ույուշմա), առաջ կը քշեն հարուածելու, կռուելու պէտքը (վուրուշմա)։

Հասկնալի են այս բոլորը։ Երբ երկիր մը գերի է, երբ ժողովուրդ մը կը հեծէ օտար լուծի տակ, հայրենասէրները լուռ չեն կրնար մնալ։ Եւ Մուսավաթը այն կուսակցութիւնն է որ Ազրպէյճանի հայրենասէրներուն անունով կը խօսի, անշուշտ իր հասկացողութեամբ։

Բայց, տիրող լուծին դէմ ըմբոստացած ատեն, ազերի ազգայնականները կ'իյնան լպրծուն ճամբու մը վրայ, որ մինչեւ հիմա մոխիրի վրայ նստեցուց ամբողջ Կովկասը։ Վաղն ալ, տարբեր եղքի չպիտի յանգի այդ ճամբան, եթէ չփոխուի արմատալի հոգեբանութիւն մը։

Պերլինի կոչին մէջ, կարմիր թելի մը պէս կը կայծկլտայ այդ ճամբան,— Ազրպէյճանը եւ բոլոր Թուրք երկիրները Թուրքիոյ միջոցաւ փրկելու միամտութիւնը։ Մեզի համար գաղտնիք չէ որ, Պոլսէն Ազրպէյճանի անկախութեան համար հառաչող Թուրք-թաթար գործիչներն ալ տարբեր չեն մտածեր, թէեւ աւելի զգոյշ կ'արտայայտուին։

Ուղղափառներուն համար ամէն ճամբայ Հռոմ կը տանի։ Մուսավաթի ներկայացուցիչներն ալ, իրենց բոլոր պայքարներուն վերջնական հանգրուանը կը նկատեն Թուրքիան, իթթիհատական ըլլայ թէ քէմալական։ Եւ այս՝ այնքան դառն փորձէ յետոյ։ Անոնք, փոխանակ ամփոփուելու իրենց սահմաններուն մէջ, կը մոլորին «բարձր քաղաքականութեան» մը դարափոսին վրայ, անտեսելով բոլոր վտանգները, նոյն իսկ իրենց կրած դառն փորձանքը։

Մենք խրատներ տալու սովորութիւն չունինք։ Ամէն մարդ իր ցանածն է որ կը հնձէ։ Բայց, Ազրպէյճանի ազգայնականները պէտք է հասկնան, վերջապէս, թէ ուրի՛շ բան է իրենց երկրին փրկութիւնն ու անկախութիւնը, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ Թրքութեան միացումը»։ Տարինե՛ր անցած են Իսմայիլ Գասփրինսկիի համաթրքական, թուրանական քարոզներէն ի վեր, եւ կը կարծենք թէ Ազրպէյճանի մէջ ալ հասած է սերունդ մը, որ կ'ըմբռնէ այդ քաղաքականութեան վտանգները, նոյն իսկ իրենց ժողովուրդին համար։ Խրիմը, Քազանը, Թուրքիստանը տարբեր երկիրներ են, եւ շատ մը տեսակէտներով, տարբեր ալ ազգութիւններ։ Անոնք բաժնուած են աշխարհագրական անջրպետներով, եւ եթէ անկախութեան կամք եւ ուժ ունին, ինքնիրենք է որ պիտի ներշնչուին։ Տարբեր երկիր մըն է նաեւ Թուրքիան, որուն օրինակով այնքան խանդավառուած են։

Արդ, ի՞նչ կը նշանակէ անվերջ հոլովել «Թրքութեան սիրտ», «Թրքութեան միացում», «ազերի Մէհմէտճիք», «Ազրպէյճանն ալ Թուրքիա» մըն է, եւն։ կամ ճառել «Թուրք ազգային հպարտութեան» մասին։ Եթէ Ազերիները կ'ընդունին որ իրենք իսկական Թուրքեր են, այն ատեն ո՞ր անկախութեան մասին կը խօսին։ Թող պարզապէս ըսեն թէ կ'ուզեն որ Ռուսը երթայ եւ Օսմանցի Թուրքը գայ նստի իրենց գլխուն, ինչպէս եղաւ 1918ին։

Ոչ միայն տարրական տրամաբանութիւնը, այլ եւ իրենց կրած պայքարը, իրենց վարած քաղաքականութիւնը, իրենց ճառերը, բանաձեւերը եւ գաղտնի համաձայնութիւնները այս հաւաստիացումը կը տանին մեզ։

Մենք այդպէս չենք հասկնար Ազրպէյճանի, եւ առհասարակ Անդրկովկասի ազատագրումը։ Եթէ լուծի փոփոխութեան մասին է խօսքը, կարելի է ընտրութիւն կատարել, համաձայն իւրաքանչիւր ժողովուրդի հասկացողութեան եւ շահերուն։

Մեր փիտցածը այն է որ, կովկասի ժողովուրդները կ'ուզեն թօթափել ե՛ւ մէկ ե՛ւ միւս լուծը, դարմանել ե՛ւ մէկուն, ե՛ւ միւսին պարտադրած անարդարութիւնը։ Եւ այս՝ առանց քաղաքական հիւանդոտ մարմաջներու, առանց երկրագունդի բոլոր ցեղակից կամ կրօնակից հողերը եւ ժողովուրդները մէկ մականի տակ համախմբելու եւ նոր աշխարհ մը ստեղծելու յաւակնութեան։

Այո՛, անհանդուրժելի է ներկայ «ույուշմա»ն,— եւ հարիւր անգամ աւելի անտանելի՝ հայ ժողովուրդին համար, նոյն ինքն կարմիր կամ ճերմակ Ազերիներու մեղսակցութեան շնորհիւ։

Բայց, ո՞ւր պիտի յանգի վաղուան «վուրուշմա»ն, երբ թէ՛ Մուսավաթը եւ թէ կարմիր Ազերիները կը շարունակեն խորհուրդ գործել համաթրքական չափանիշով, մոլցած՝ իրականութեան ըմբռնումը։ Մոռցած՝ իրենց իսկ դառը։

Եւ, ինչո՞ւ կը գանգատին կարմիր Աղամալի Օղլուներու, Մուսաբէկովներու Վէզիրովներու դէմ, որոնք հաւատարմօրէն կը գործադրեն համաթրքական ծրագիրը, օգտուելով Թուրքիոյ դաշնակից եւ գաղափարակից Մոսկուայի թանկագին բարեհաճութենէն։ Իրենք ի՞նչ բաղձանք ունին որ չէ կատարուած մինչեւ այսօր, նոյն իսկ հայ պոլշեւիկներու աջակցութեամբ,— Ղարաբա՞ղը, Նախիջեւա՞նը թէ Սուրմալուն։

Պէտք է յստակ ծրագիր ունենալ, «ույուշմա»ն «վուրուշմա»յի վերածելէ առաջ։ Այլապէս, պիտի ստեղծեն քաոս մը, որուն ելքը դժուար է նախատեսել։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ «Ճիմհուրիյէթ» լրագիրը (Քէմալական), խօսելով Պալքաններու մասին շրջած զանազան զրոյցներու մասին, կը գրէ.—

Փորձը ցոյց տուած է որ, արտաքին միջամտութիւններով անկարելի է լուծել պալքանեան տագնապը։ ընդհակառակն այդպէսով աւելի շատցած է անիշխանութիւնը։ Պէտք է իրականացնել «Պալքանները՝ Պալքանցիներուն» սկզբունքը։ Եւ պալքանեան բոլոր պետութիւնները պէտք է գիտակցին այդ սկզբունքի բարձրութեանը, եւ ըստ այնմ շարժին։ Պուլկարիա պէտք չէ ծուռ նայի Սերպիոյ, Յունաստան պէտք է անկեղծ համաձայնութեան գայ Սերպիոյ հետ, իսկ բոլոր պալքանեան երկիրները պէտք է ընդունին թէ, Թուրքիա արդիական պետութիւն մըն է եւ լրջօրէն կը շահագրգռուի Պալքաններու ճակատագրով։ Շատ մեծ սխալ է չգիտնալ թէ, Թուրքիա իր աշխարհագրական կացութեամբ եւ աշխարհի քաղաքականութեան մէջ ունեցած կարեւոր դերով, շատ ազդեցիկ գործօն մըն է պալքանեան գործերու մէջ։

Այս առթիւ ակամայ կը յիշենք անցեալ դրուագ մը։ Թեվֆիք Րիւշտի պէյ, որ Մուսուլի խնդրին առթիւ Ժնեւ գացած էր, վերադարձին Պելկրատ կանգ առաւ։ Սերպ կառավարութիւնը շատ լաւ ընդունելութիւն ըրաւ անոր, եւ թագաւորին ալ ներկայացուց։ Թէեւ Թուրք հանրային կարծիքը զգածուեցաւ այս ընդունելութենէն, բայց միեւնոյն ատեն խորհեցաւ թէ Սերպիա թերեւս օգտագործեց այս հանդիպումը, Իտալիոյ հետ համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար։ Չէինք գիտեր թէ Սերպիա ի՞նչ պայմաններով կ'ուզէ, համաձայնիլ Իտալիոյ հետ. բայց շատ լաւ գիտէինք թէ այդ տեսակ համաձայնութիւն մը մեծագոյն սխալը պիտի ըլլար Պելկրատի դահլիճին համար։ Եւ ահա Սերպիա ինքզինքը կը գտնէ անսպասելի արդիւնքի մը առջեւ։»

ՀԻՆ ՓԱՌՔԵՐԸ Կ'ԵՐԱԶԵՆ

Ցոքթ. Հէրկթ, գերմանիոյ փոխ-վարչապետը եւ դատական նախարարը, պահպանողականներու տարեկան ընդհ. ժողովին մէջ ճառ մը խօսեցաւ, որ մեծ ուշադրութիւն գրաւած է քաղաքական շրջանակներու մէջ.

—«Գերման ժողովուրդը պէտք է հասկնայ թէ իր ապագան արեւելքի մէջ է (Լեհաստանի կ'ակնարկէ)։ Կառավարութեան պարտքն է հսկել որ այդպէս ըլլայ։ Մենք ներկայիս ոչ միայն իրաւունք, այլ եւ հնարաւորութիւն ունինք զբաղելու, աշխարհի առջեւ, գերմանական անցեալին խորհրդանշանով եւ այդ անցեալը պատրաստող մեծ դէմքերով։ Այսպէս է որ, Մեծն Ֆրետերիք կրնայ նկատուիլ օրինակ մը դէպի արեւելք տանող քաղաքականութեան։ Ես կը կարծեմ թէ գերմանիոյ քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան մասին յայտնուած մտահոգութիւնները չափազանցուած են եւ թէ գերմանիա երբեք չպիտի ստորագրէ արեւելեան դաշինք մը։ Մենք պիտի շարունակենք գործել նաեւ մեր սահմաններէն անդին գտնուած գերման փոքրամասնութեանց համար»։

Ժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը խնդրուի կառավարութենէն մերժել Լեհաստանի բոլոր անարդար պահանջները, համաձայն գերմանիոյ հպարտութեան եւ արժանապատուութեան եւ չկնքել «արեւելեան Լոքառնօ» մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԿՆՃԻՌԸ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ նախարարական խորհուրդը երէկ գումարուած է Ալեքսանդր Թագաւորի նախագահութեան տակ, եւ կարեւոր որոշումներ տրուած են։ Օրակարգին վրայ, բացի քաղաքական խնդիրներէն, կային նաեւ տնտեսական եւ ելմտական հարցեր, վերջերս Ամերիկայէն կնքուած փոխառութիւնը եւ հանրօգուտ շինութեանց ծրագիրը։ Արտաքին նախարար Մարինքովիչ Մայիս 10ին Փրակա պիտի մեկնի՝ Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովին մասնակցելու համար։

Իտալիոյ առաջարկները Պուլկարիոյ

«Նովոսթի Զաղրէպ» թերթէն Սօֆիայի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ Մուսոլինիի կողմէ վերջերս մասնաւոր պատգամաւոր մը հասած է Պուլկարիոյ մայրաքաղաքը Պորիս Թագաւորին եւ արտաքին նախարար Պուրօֆին բերելով հետեւեալ առաջարկները.—

«Եթէ Պուլկարիա իտալեւսէրպ կռիւի մը պարագային, բարեացակամ չէզոքութիւն պահէ Իտալիոյ հանդէպ, բազմաթիւ շրջաններ պիտի ստանայ Մակեդոնիոյ մէջ։ Իսկ եթէ ուզէ իրական դաշնակցութիւն մը կնքել Իտալիոյ հետ եւ պատերազմիլ Եուկոսլաւիոյ դէմ, Իտալիա Պորիս Թագաւորին կնութեան պիտի տայ իշխանուհի Ճովաննան եւ Պուլկարիոյ գերակայութիւնը պիտի ապահովէ Պալքաններու վրայ։ Անկէ զատ, Պուլկարիա պիտի վերստանայ Տոպրուճայի այն մասը, որ Պուքրէշի դաշնագրով խլուեցաւ իրմէ։»

Պուրօֆ բացարձակապէս մերժած է իտալական առաջարկը։ Նախարարը յայտարարած է ոուսէն լրագրողներուն թէ Պուլկարիա բացարձակ չէզոքութիւն պիտի պահպանէ, չուզելով ոեւէ կերպով օգտուիլ դրացիներու դժուարութիւններէն։

Պատերազմի պատրաստութիւններ?

Նոյն թերթը կը հաստատէ թէ իտալական սահմանէն վրդովիչ լուրեր կը հասնին, որոնք կը հաստատեն թէ Իտալիա տենդոտ կերպով պատերազմի կը պատրաստուի Եուկոսլաւիոյ դէմ։ Իսթրիայէն եկած ճամբորդներ կը հաստատեն թէ Իտալիա զինուոր կը համախմբէ։ Սահմանի իտալական գիւղերու բնակիչները իրենց օջախները ձգելով դէպի ներսերը կը քաշուին։ Բոլոր բարեկեցիկ ընտանիքները մեկնած են Զառայէն, ուսկից պետական պաշտօնաթուղթերը նոյնպէս ուրիշ տեղ փոխադրուած են։ Զինուորական իշխանութիւնները կը քանդեն Աւստրիոյ կողմէ Փոլայի շուրջ շինուած հին ամրոցները, որոնց տեղ նորեր կը շինուին։ Ապրիլ 22ին իտալական թորփիլանաւ մը մտած է Եուկոսլաւիոյ ցամաքային ջուրերուն մէջ եւ ցոյց մը կատարած է Մօլաքա կղզիին մօտ՝ գնդացիրի կրակ բանալով։ Շքոտրայի մէջ մեծ գրգռութիւն կը տիրէ եւ խորհրդաւոր գործակալներ զէնք ու ռազմանիւթ կը բաժնեն բնակիչներուն։

Ի՞նչ կ'ըսէ սըր Օ. Չէմպրլէյն

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ արտաքին նախարարը պատասխանելով իտալեւսէրպ վէճի մասին ուղղուած զանազան հարցումներու, պատմականը ըրաւ այդ վէճին։ Յիշեց թէ Դեկտեմբեր 1ին, երբ դեռ Թիրանայի դաշնագիրը պաշտօնապէս չէր հրատարակուած, Մուսոլինի հաղորդեց իրեն թէ Նոյ. 27ին Թիրանայի մէջ ոչ-յարձակողական եւ իրաւախոհական հիմերու վրայ դաշնագիր մը կնքած է Ալպանիոյ հետ, ապահովելով անոր անկախութիւնը։

«Այս դաշնագիրը կնքուած է երկու գերիշխան պետութեանց միջեւ, երկուքն ալ անդամ Ազգերու դաշնակցութեան։ Անգլիա ուղղակի չէ շահագրգռուած այս հարցով։ Սակայն, որովհետեւ թէ իտալական եւ թէ եուկօսլաւ պետութեանց հետ բարեկամական յարաբերութիւններ ունի, իր լաւագոյնը ըրաւ, որպէս զի երկուստեք ուղղակի բանակցութիւններով վէճը հարթուի։ Ես բնաւ խորհուրդ չպիտի տայի այսպիսի պարագայի մը մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմել։ Մենք խաղաղութեան պահպանումը նկատի ունինք եւ բնաւ մտադիր չենք մէկ կամ միւս կողմին ի նպաստ դիրք բռնելու»։

"Պալքանները Պալքանցիներուն,,

Ռումանիոյ արտաքին նախարար Միթիլինեօ *Փոլիթիքա* սերպ թերթին թղթակցին յայտարարած է.

«Փոքր Համաձայնութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովը անգամ մը եւս ցոյց պիտի տայ թէ Դաշնակիցներու միջեւ յարաբերութիւնները աւելի սերտ են քան երբեք։ Համոզուած եմ որ Պալքաններուն մէջ դեռ առկախ մնացած բոլոր խնդիրները լուծելու համար անհրաժեշտ է յարմար բանաձեւ մը գտնել։ Անոնք լուծելու ճամբուն մէջ ենք։ Պալքանները պէտք է մնան պալքանեան պետութեանց։ Պէտք է աճապարել իրագործելու համար կեդրոնական Եւրոպայի Լոքառնօ մը, որուն համոզուած ջատագովներէն եմ։ Բոլորս ալ համաձայն ենք այս անհրաժեշտութեան վրայ եւ կ'աշխատինք այդ գաղափարի իրագործման»։

Գործադուլի խնդիրը Անգլիոյ մէջ

Արհեստակցական Միութեանց մասին անգլ. կառավարութեան ներկայացուցած նոր օրինագիծը բուռն վէճերու առար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ առեւտրական գործավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստած է, բանուորներու շահերը պաշտպանելու համար։ Օրինագիծը Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացնելէ առաջ, գործավարութիւնը ուզած է իմանալ առեւտրական եւ ճարտարագործական հաստատութեանց ներկայացուցիչներուն կարծիքը։ Շարք մը ներկայացուցիչներ Պոլսոյ մէջ ժողով գումարելով, յօդուած առ յօդուած կարդացին օրինագիծը։

Պոլսոյ ընկերութեանց եւ ճարտարարուեստական հիմնարկութեանց ներկայացուցիչները առջի օր ժողով մը գումարեցին, իրենց կարծիքը բանաձեւելու համար։ Յօդուած առ յօդուած կարդացուեցաւ աշխատանքի օրինագիծը։

Գործատէրերը համաձայն գտնուեցան այն յօդուածին, որով աշխատանքի տեւողութիւնը 10 ժամ կ'որոշուի, մէկ ժամ կէսօրուան դադարով։ Միայն պայման դրուեցաւ որ բանուորները անպայման 9 ժամ աշխատին, եթէ կէսօրուան դադարը մէկ ժամէն աւելի ըլլայ։

Օրինագիծին մէջ կ'ըսուի թէ յաւելեալ աշխատանքի ժամերուն համար կրկնապատիկ վճարում պիտի ըլլայ։ Ժողովը միայն 50 առ հարիւր յաւելումը ընդունեց։

Օրինագիծին 9րդ յօդուածը կ'ըսէ թէ «գործատէրերը պարտաւոր են գիտական եւ առողջապահական պէտք եղած միջոցները ձեռք առնել, բանուորներու առողջութեան եւ կեանքի պահպանման համար»։ Որոշուեցաւ «պէտք եղած»ին տեղ «կարելի» բառը դնել։

Կառավարութիւնը պայման դրած էր 15 օր առաջ իմացնել բանուորին թէ ինքը գործէ պիտի հանուի։ Այս պայմանաժամը մէկ շաբթուան զեղչուեցաւ։

Բաւական շատ վիճաբանութեան դուռ բացաւ 14րդ յօդուածը, որ կ'ըսէ.

«Երբ գործաւոր մը իր գործին հետ կապ ունեցող արկածով մը հիւանդանայ, գործատիրոջ կողմէ ձրի պիտի դարմանուի։ Հիւանդութեան ընթացքին, առնուազն 15 օր ամբողջ օրական պիտի ստանայ, անկէ յետոյ ալ առնուազն կէս։ Իսկ երբ գործաւորը անդամալոյծ դառնայ, գործատէրը պարտաւոր է հատուցում ընել անոր։ Հատուցման քանակը կ'որոշուի առողջապահական, առեւտրական եւ հանրօգուտ շինութեանց գործավարութեանց կողմէ»։

ՀԱՅ-ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Նազլեան Գերապայծառ արտասահման փոխադրած է իր անունով եւ իր հրամանին վճարելի հետեւեալ գումարները.—

84,000 ոսկի՝ Պրիսթօլ պանդոկի վաճառումէն, 13,000 ոսկի Քալինիքոս վաճառատան վաճառումէն, 14,000 ոսկի՝ Սավէրիօ ափարթմանին վաճառումէն, 3600 անգլ. ոսկի Պ. Ժաք Փափազեանի կտակած գումարը՝ Ս. Յակոբի հիւանդանոցին, 20000 անգլ. ոսկի Տավուտ փաշայի կտակած գումարը, իր հոգեզաւակին մահուամբ փոխանցուած ըլլալով Ս. Յակոբի հիւանդանոցին, 60,000 ոսկի՝ սենեմա Գօմմօլրաֆի տարեկան վարձքերէն, 23,000 ոսկի Ս. Յակոբ հիւանդանոցին սեփական 40 քոնսօլիտներու եւ Քրէտի ֆօնսիէներու վաճառումէն։

ՆՈՐ ՈՃԻՐԸ

Ցարական Ռուսաստանի հայասպան քաղաքականութիւնը, քայլ առ քայլ կը հետեւի հայ ազգային-քաղաքական կեանքի խորտակման, առանց դադարի կամ խղճահարութեան։

Պոլշեւիկեան յեղափոխութիւնն իսկ, հակառակ իր ներշնչած յոյսերուն, չմեղմացուց թշնամիներուն մոլեգնութիւնը։ Ընդհակառակն, յեղափոխական նորագոյն նշանախօսքերով վերածնած հին հայակեր Ռուսը, աւելի ամբարտաւան եւ անպատասխանատու քան հին Ռուսը։ Եւ իբրեւ «ազատարար», իր հովանիին տակ առաւ Հայաստանը, կապեց «կարմիր» շղթաներով դատապարտելով հիւծման։ Պոլշեւիկեան «ճկուն» քաղաքականութեամբ գիտակցօրէն դաւեց հայ քաղաքական դատին բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ ահա, հայ գործակալներու մեղսակցութեամբ կուտայ նոր հարուած մը, քայքայելով Էջմիածինը, 1600 տարուան ազգային-կեդրոնական կապը բովանդակ հայութեան։

Ինչ կ'ուզեն թող ըսեն մեր նոր օրերու խեղօք դաւէթները։ Որքան կ'ուզեն թող փրփրին, չեն կրնար շրջել փաստերը եւ իրենց ուզած ձեւով հրամցնել հայութեան։ Էջմիածնի քայքայումը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ շարունակութիւնը հին՝ հայակեր քաղաքականութեան։ Ցարերու հետապնդած այն ձախողած ծրագիրն է, որ կը գործադրուի այսօր, «հայ պետական» մարդոց ձեռքով, եւ անորակելի դաւադրութեամբ։

Թալէաթները հայութիւնը փիզիքապէս ոչնչացնելով, ուզեցին լուծել հայկական հարցը, իսկ պոլշեւիկները բարոյական բոլոր կապերը հատելով կը ձգտին նոյն նպատակին։

Անոնք մեր բզկտուած մարմնին վրայ կը փորձեն բոլոր միջոցները, անկարեկիր եւ համարձակ, մինչ իրենց հայ մանկլաւիկներն ու ստրուկները կ'ուզեն «արդիականութեան» պահանջներով մոլորեցնել հանրութիւնը, ճիշտ իրենց սիրակցորդ Թուրքին նման։

Ո՞ւր էր որ այդպէս ըլլար իրականութիւնը։ Ո՞ւ էր որ Հայ եկեղեցիի դէմ ձեռք առնուած այս վանդալականութիւնը արդիւնք ըլլար արդիական պահանջներուն։

Էջմիածնի դէմ առաջին դաւը չէ որ կը սարքուի, արտաքին թշնամիներու կամ հայ փառատենչ իշխաններու կողմէ։ Այդ դաւերը, սակայն, երբեք չեն պսակուած վերջնական յաջողութեամբ։ Ո՛չ Պարսիկը, ո՛չ Յոյնը, ո՛չ իսկ Արծրունիներն ու Կիլիկիոյ իշխանները չկրցան կազմալուծել կամ չէզոքացնել Էջմիածինը, հակառակ իրենց բոլոր խոստութիւններուն եւ մեքենայութիւններուն։ Այդ ճամբուն վրայ պարտուեցան նոյնիսկ ցարական Ռուսաստանն ու Օսմանեան կայսրութիւնը, դեռ այս դարասկզբին, շնորհիւ հայ ժողովուրդի միակամ ինքնապաշտպանութեան։

Այդ 1600 տարուան հաստատութեան դիրը այսօր աւելի շեշտուած է, մանաւորաբար անոր համար, որ հայ ժողովուրդը ունի իր ազգային իշխանութիւնը, չունի իր ամբողջացած հայրենիքը, եւ խոշոր մասով ցրուած է աշխարհի չորս կողմերը, անտէր, անպաշտպան, թէ՛ իբրեւ քաղաքացի, եւ թէ որպէս անդամ հայ ազգին։

Հայ պոլշեւիկները, փոխանակ անոր պակասը լրացնելու, տապարի հարուած մը կ'իջեցնեն, իմաստակօրէն։ Այստեղ անոնք խիստ հետեւողական են, նկատի ունենալով իրենց աշխարհահայեացքը եւ իրենց ընկերային ու քաղաքական ձգտումները։ Հայութիւնը կայ եւ չկայ, Ռուսին ի՞նչ հոգը, անոր պէտք է համաշխարհային յեղափոխութիւն, որուն ի սպաս, վաղուց է զոհեր հայ ժողովուրդը։

Ամէն Հայ, ինչ դաւանանք ալ ունենայ, չի կրնար անտարբեր դիտել այս տմարդի հարուածը։ Ողբերգութիւնը հոն է, որ բողոքի զգացումները իրենց արտայայտութիւնները չունին դեռ եւս։ Եթէ երկրի հայութիւնը այսօր հնարաւորութիւն չունի ձայն ու ծպտուն հանելու, արտասահմանի հայութիւնը կատարելապէս ազատ է եւ կրնայ դիմել վճռական քայլերու։ Պէտք է պայքարի փողը հնչեցնել, միակամ եւ միահամուռ, վերին շարքերէն մինչեւ ժողովրդական խոնարհ խաւերը։

Առանց վերապահութեան պէտք է ընդունիլ հարուածին ծանրութիւնը։ Եղածը քաղաքական դաւադրութիւն մըն է հայ ժողովուրդի գլխուն, հետեւաբար կը թելադրէ ինքնապաշտպանութիւն։ Այս պայքարին համար բոլոր հնարաւորութիւնները ունինք, եւ պէտք է որ գործադրենք, առաջին առթիւ բովանդակ գաղութին կողմէ բարոյական եւ նիւթական պոյքոթի ենթարկելով խորհրդային Ռուսաստանն ու Հայաստանը։

Հայ ժողովուրդին դէմ եղած այս անարգանքին դէմ, վճռականութիւնը պէտք է ունենայ գաղթական Հայը, առանց խտրութեան։

Ոճիր է լռել եւ համակերպիլ։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՆՈՒՆ ԳՐՈՂ ՄԸ ՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՐԻՒՆԸ ՄՏԱԾ Է

(Հրեշային փաստեր)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տաճկական բանակները խուժեր էին Կովկաս 1918 Ապրիլին։ Էրզրում եւ ապա Կարսը ինկեր էին եւ Թուրքերը հասած մինչեւ Երեւանի տակ։ Միւս կողմէ գրաւեր էին Ալեքսանդրապոլը (այժմ Լենինական)։ Այս դժբախտ քաղաքի հայութիւնը անասելի բռնութիւններու ենթարկուեցաւ։ Ալան-թալան, կիներու բռնաբարում, կողոպուտ, կոտորած սովորական դէպքեր էին։

Այսպիսի պարագաներու մէջ միշտ երեւան կուգան ցածոգի, ստոր եւ շահախնդիր մարդիկ, մատնիչներ եւ դաւաճաններ, իրենց գոյքն ու կաշին փրկելու համար։ Այս անարգ տիպարներուն մէջ, առանց որ եւ է վերապահութեան, ի լուր հանուր հայութեան կը յայտնենք, որ առաջին տեղը կը գրաւէ «հայ գրող, պատմաբան եւ հնագէտ» կոչուած Ատրպետը, որ յաջողած էր տաճիկ սպաներու շրջանին մէջ իրեն համդէպ ստեղծել «համակրանք» եւ «բարեացակամութիւն»՝ քծնանքով, շողոքորթելով եւ ոտքի տակ սողալով, որպէս զի յաջողէր (եւ յաջողեցաւ) փրկել իր տան գոյքը եւ մանաւանդ իր անարգ գոյութիւնը։

Թուրք սպաները, երկար կռիւներէ եւ ճամբորդութիւններէ յոգնած եւ ուժասպառ, կը հանգստանային Ալեքսանդրապոլի մէջ, 1919ի ամրան։ Ամէն գիշեր քաղաքին մէջ, քանի մը տեղ խնճոյքներ եւ «սեռական երեկոյթներ» կը կազմակերպուէին, որոնց անպատճառ կը մասնակցէր նաեւ «հայ գրող» Ատրպետը։ Բայց այդ անպատկառ ծերուկը մինակ չէր, իր հետ կը տանէր նաեւ ճիւրեր։ Հայ կոյս աղջիկներ եւ մանկամարդ կիներ, որոնց եղբայրները կամ ամուսինները, ազգականներն ու մտերիմները սպաննուեր կամ փախեր էին, իսկ իրենք մինակ եւ անտէր մնացած՝ Ատրպետի ճանկը։

Ատրպետը, գիշերով գաղտնի, իր «հիւրերը» կը տանէր Թուրք սպաներուն մօտ եւ «քէյֆ» կ'ընէին...։

Վե՞րջը — հայ կոյսերն ու կիները կը զոհուէին տաճիկ սպաներու գազանական կիրքերուն եւ լլկուելէ յետոյ փողոց կը նետուէին։

Այս գարշելի արարքը դեռ բաւական չհամարելով, Ատրպետը կը գործէր նաեւ իբրեւ Թուրք լրտես եւ իբրեւ հայ մատնիչ, որու ցուցմունքներով Թուրքերը կը ձերբակալէին պահուած Հայերը եւ կամ «փտանգաւոր» համարուած տարրերը։

Դեռ այս բոլորը շատ քիչ են բնորոշելու համար Ատրպետի գարշելի դէմքը եւ ամբողջ ներքին մարդը։

Ալեքսանդրապոլի հայութիւնը իր ամբողջ հոգիով կ'ատէր այդ ծերուկը. նոյնիսկ ցարական կառավարութեան օրով՝ այս անամօթ մարդը, ոչ մէկ ասպարէզի մէջ չէր երեւար։

Երբ Ալեքսանդրապոլի Քաղաքային Վարչութեան յանձնաժողովներու ընտրութեան ժամանակ, Ատրպետի թեկնածութիւնը կ'առաջարկուէր, ընտրողները միաձայն կը սեւցնէին զայն։

Հայաստանի Հանրապետական կառավարութեան ժամանակ, Ատրպետ թէեւ նորէն փորձեց սողալ ու քծնիլ, բայց Շիրակի տանջուած ժողովուրդը այնպիսի բարոյական հարուածներ տուաւ, որ ան այլ եւս չէր համարձակեր հրապարակի վրայ երեւալ, վախնալով, որ վրիժառու հայ մը վերջ կուտայ իր անարգ գոյութեան։

Լիրբը, գաղտագողի փախաւ Թիֆլիս, Հայաստանի սահմաններէն դուրս եւ փրկեց իր կաշին։

Ատրպետը Թիֆլիս էր, երբ պոլշեւիկեան կարմիր բանակը մտաւ Վրաստան։ Այստեղ նորէն հրապարակ իջաւ եւ օր մը, երբ փողոցային լակոտները հակակրօնական ցոյցեր կը կազմակերպէին, «հայ գրողը» հայ հոգեւորականի հագուստները հագած նստաւ ինքնաշարժ, շրջապատուած երիտասարդ պոլշեւիկներով, որոնք կը ծաղրէին եւ կ'անարգէին կրօնն ու հոգեւորականութիւնը, յանձինս Ատրպետի։

Երբ պոլշեւիկեան իշխանութիւնը վերջնապէս հաստատուեցաւ Հայաստանի մէջ, Ատրպետ դարձաւ կարմիր դահիճներու գործակալ, իր գրիչը վաճառքի հանելով։ Պոլշեւիկներուն հաճելի դառնալու համար, սկսաւ հարուածել նաեւ հայ հոգեւորականութիւնն ու Էջմիածինը։ Փարիզի Երեւան թերթին մէջ «Խլիրդներ» վերնագրով քանի մը յօդուածներ գրեց (Տես Երեւան 1926, թիւ 172էն սկսեալ) ճգնելով հաստատել թէ Էջմիածնի միաբանները, ինչպէս նաեւ առհասարակ հայ հոգեւորականները «գողցել» ու «ծախել» են հայ եկեղեցու սրբութիւնները, անգամ «Լուսաւորչի գանկն ու աջը» եւ «իրենց կրքերին յագուրդ են տուել»։

Շարունակելով իր վայրահաչութիւնները, Ատրպետ կ'ամբաստանէր թէ Էջմիածնի միաբանները գողցեր եւ ծախեր են Էջմիածնի թանգարանէն «Տիգրան Մեծի ոսկի դրամը, արեւելեան մի Գոբլէն վարագոյր և մի հատ էլ կաթողիկոսական մարգարտաշար թագ»։

Էջմիածնի «Գէորգեան հոգեւոր խորհուրդը» մի շրջաբերական հրատարակելով հերքեց այս զրպարտութիւնները, յայտնելով որ «Տիգրան Մեծի ոսկի դրամը անկորուստ է եւ այժմ պահւում է Էջմիածնում, կաթողիկոսական մարգարտաշար թագերը բոլորն էլ ապահով մնում են, իսկ արեւելեան Գոբլէն վարագոյրը 12րդ(?) դարից մնացած, երբ եւիցէ գոյութիւն չէ ունեցած Էջմիածնի թանգարանի մէջ»։

Այս բոլոր փաստերը ամէնուն յայտնի ըլլալով, կը զարմանանք որ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի նման հայագիտական լուրջ ամսագիր մը կը շարունակէ տեղ տալ Ատրպետի գրութիւններուն։ Արդեօք անոր կաթոլիկութիւնը աւելի՞ թանկագին է քան գիտութիւնը, գրականութիւնը եւն. կամ հայ ժողովուրդին պատիւը...

Ատրպետն այժմ, անգամ պոլշեւիկեան բռնակալութեան ժամանակ, մասնաւոր անուշադրութեան, բոյկոտի է ենթարկուած ժողովուրդին կողմէ, եւ իր գոյութիւնը զգացնելու համար, երբեմն յօդուածներ կը գրէ «Մարտակոչ»ին (Թիֆլիս), «Երեւան»ին (Փարիզ), «Հանդէս Ամսօրեայ»ին (Վիեննա) եւ «Հայաստանի Կոչնակ»ին (Նիւ Եորք)։ Առաջին երկուքը, «Մարտակոչ»ն ու «Երեւան»ը կը հիւրընկալեն այդ յօդուածները, որովհետեւ Ատրպետ կը սողայ, կը լզէ պոլշեւիկներու արիւնոտ թաթը, իսկ վերջին երկուքը, «Հանդէս Ամսօրեայ»ն (կաթոլիկ) եւ Հայաստանի Կոչնակը (բողոքական) սիրով տեղ կուտան անշուշտ այն պատճառով որ այդ անպատկառ սողունը պայքար կը մղէ Հայ եկեղեցիին դէմ։

Մենք վերջացուցինք մեր խօսքն Ատրպետ կոչուած հրէշի մասին, մատնանշելով անոր լրբութեանց եւ ազգադաւ արարքներուն փաստերը։

Այժմ խօսքը կը պատկանի արտասահմանի հայ մամուլին, որ իր անողոք հարուածներով դատապարտութեան սիւնին գամէ եւ բարոյական մահուան ենթարկէ հայ գրականութիւնը, պատիւը, հայ կնոջ սրբութիւնը պղծող այդ սողունը, այլապէս պոլշեւիկեան ներկայ բռնակալ և այլասերող վարչաձեւը ծնունդ պիտի տայ բազմաթիւ հին եւ նոր Ատրպետներու, որոնց ճակտին միշտ քսուած պիտի մնայ ժողովուրդի թուքն ու մուրը։

ՏՈՎԵՑԻ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն Նոր Ջուղայէն)

Նոր Ջուղան վերջերս միշտ ենթակայ էր ներքին աղմուկներու եւ անախորժ երեւոյթներու, շնորհիւ հռչակաւոր Լուկիի և իրեն գործիք դարձած մութ հոգիներու։ Լուկին վարկաբեկուեցաւ եւ հեռացաւ, Ջուղայի կեանքն ալ խաղաղեցաւ։ Թէեւ կան անհատներ, որոնք այժմ կը փորձեն թունաւորել ժողովուրդի տրամադրութիւնը, բայց առ այժմ անյաջող։ Ժողովուրդին համար ներկայ անդորրութիւնը հոգեկան պահանջ է։

Դպրոցը ազատուեցաւ նախկին սարկական վիճակէն, եւ այժմ հոգաբարձութիւնը գիտակից իր կոչմանը՝ կ'աշխատի ուժ տալ մատաղ սերունդի կրթութեան գործին։ Դպրոցի տնտեսական վիճակը կարգի է դրուած, ուսուցիչներու թոշակները կը վճարուին ամէն ամիս կանոնաւոր։ Ուսումնական մասն ալ հոգածութեան առարկայ է։ Ջուղայի դպրոցը միջնակարգ կը համարուի, սակայն ծրագրով շատ հեռու է այդ աստիճանէն։ Թէեւ փրոֆէսօր-տեսուչ է ունեցեր չորս տարի անընդհատ, բայց միջնակարգ դպրոցին մէջ չեն աւանդուած պատմութիւն (Ընդհանուր եւ Հայոց), բնագիտութիւն, քիմիա, բնապատմութիւն (մարդակազմութիւն, բուսաբանութիւն, հանքաբանութիւն) տիեզերագիտութիւն, գրականութեան պատմութիւն, բանահիւսութեան տեսութիւն եւ ուրիշ կարեւոր առարկաներ։

Անմխիթար վիճակի մէջ է եղած եւ թատերական գործը։ Լուկի կոչուած արարածը մենաշնորհի է ենթարկած բեմը եւ արգիլած ներկայացումներ տալ իրեն համար ոչ-ցանկալի միութիւններուն ու խմբակներուն։ Այս պատճառով ալ թատերական միութիւնը լուծուած եւ անգործութեան մատնուած էր, բեմը փակուած, իսկ հատ ու կտոր ներկայացումներն ալ կը տրուէին կաթոլիկներու դպրոցին մէջ։

Այս տարուան սկիզբը նոր Հոգաբարձութեան հրաւէրով վերակազմուեցաւ Թատերական Միութիւնը, ընտրուեցաւ Վարչութիւն, բեմը կարգի դրուեցաւ եւ մինչեւ այժմ նոր բեմին վրայ տասնէ աւելի ներկայացումներ տրուած են։ Ժողովուրդն ալ, մէկդի դրած նախկին թայֆայական կիրքը, անխտիր յաճախած է ներկայացումներուն։

Այս տարուան ներկայացումներուն մէջ առանձին ուշադրութիւն գրաւեց Շանթի «Ինկած բերդի Իշխանուհին», որ կրկնուեցաւ երկրորդ անգամ։ Ներկայացումը կազմակերպած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարմիր Խաչի Միութիւնը, Շիրակի աղէտեալներու օգտին։ Տոմսակները շատոնց սպառած էին։ Բեմադրութիւնը ճոխ էր եւ յաջող։ Խաղը սպասուածէն շատ աւելի լաւ էր։ Աննա Իշխանուհիի պատասխանատու դերը կը կատարէր Օր. Քրիստինէ Ալէքսանդրեանը, որ թէեւ առաջին անգամ կ'երեւար բեմի վրայ, բայց մեծ յաջողութիւն գտաւ։

Օր. Քրիստինէ իր կեանքի լաւագոյն օրերը ապրած է Կովկաս։ Ծնողքէ կորուսած ու անօգնական, երկար ժամանակ տառապած է պոլշեւիկեան «դրախտ»ին մէջ եւ ականատես է եղած անոնց բոլոր սարսափներուն, անձամբ ճաշակելով պոլշեւիկեան բռնութիւնը կամքի եւ մտքի ազատութեան վրայ։ Հայ բեմի համար ապագայ խոստացող է, եթէ նուիրուի թատրոնին։

Իշխան Վասիլի դերը խաղաց առաջին անգամ Ս. Բէջանեանը, իսկ երկրորդ անգամ դերասան Ջափրաստը։ Յաջող էին նաեւ Ս. Ոսկանեան ու Զ. Յովհաննիսեանը։

⁂ Դերասան Ջափրաստ բեմադրեց «Անչափահաս»ը, «Սօս եւ Վարդիթեր», եւ ուրիշ խաղեր։ «Անչափահաս»ը յաջող էր, իսկ «Սօս եւ Վարդիթեր»ը տպաւորութիւն չթողուց։ Խաղը աննշնորհք ձեւով է կազմուած։

⁂ Նոր-Ջուղայի համար նորութիւն մըն էր Հայր Աբրահամի այցելութիւնը։ Պետական գործերով կը շրջէր Պարսկաստանի գաւառները, գիւղատնտեսական ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։ Ջուղայի ժողովուրդը սիրով ընդունեց Հ. Հանրապետութեան անդրանիկ խորհրդարանի նախագահը։ Այս առթիւ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, ուր յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ով ընդունեցին յարգելի հիւրը։ Հայր Աբրահամ ոգեւորիչ ճառով մը կոչ ըրաւ փարած մնալ ազգութեան եւ ազատ ու անկախ հայրենիքի գաղափարին։ Տպաւորութիւնը սրտաշարժ էր, ներկաները ապրեցան Հանրապետութեան օրերը եւ այն խանդավառ ընդունելութիւնը զոր ցոյց տուին Իշխան Արղութեանին, Հ. Հ. Պարսկաստանի դիւանագիտական ներկայացուցչին։ Ողջերթի առթին, «Մեր Հայրենիք»ը «թշուառ անտէր» չերգեցին, այլ՝ «ազատ եւ անկախ»։

Նոր-Ջուղան պարսկահայ գաղութներու մէջ աչքի կը զարնէ իր ջերմ վերաբերմունքով դէպի հայրենիքի ազատութիւնը։ Հանրապետութեան օրերուն, Ս. Փրկչեան վանքի բակը քարի պատուանդան էին պատրաստեր ազատութեան յուշարձան կանգնելու համար։ Այդ պատուանդանը մինչեւ այսօր ալ կը մնայ։ Մինչեւ այսօր ալ Ջուղայի հայութիւնը ամուր փարած է ազգային աւանդութիւններուն ու անկախութեան գաղափարին։ Միւս քաղաքներու ու գաղութներու նման պոլշեւիկեան խմորում ու վաճառուած հոգիներ չկան. Ջուղացին Հայ է հայութեան համար, բոլորովին խորթ ու օտարոտի է անոր պոլշեւիկ[illegible] ու խորհրդայնացումը։ Անշուշտ [illegible] խօսքս չի վերաբերիր մէկ եր[illegible] կու սնակալէկներու, [illegible] պաշտօնի կամ անցագրի համար կ'աշխատին ռուսական հիւպ[illegible] տոսարանէն ստացուած գրքոյ[illegible] ներ տարածել կամ խորհրդային կարգերը փառաբանել։ Այդպ[illegible] սիներն ալ ժողովուրդը լաւ կ[illegible] ճանչնայ եւ անոր համեմատ կ[illegible] վարուի։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ստորեւ կը հրատարակենք այն ճառը զոր խօսեցաւ ընկեր Ա. Ահարոնեան, Հինգշաբթի օր, Ապրիլ 11ի մտաւորական զոհերու յիշատակին.—

— «Այսօր ես արտակարգ յուզումով ու սրտի արցունքներով նախագահեցի ու լսեցի քեզ։ Բայց այսօրուայ նախագահութեան ինծի առաջարկելը տակնուվրայ կ'ընէ զիս։

Ի պատիւ «Յառաջ»ի պէտք է որ ըսեմ թէ ան ոչ թէ [illegible] դերու պէս երկինքի վրայ մնաց, այլ անիկա գիտցաւ նոյնպէս իջնել ու գնահատել մեր հայ մտքին արժէքը եւ յարգել զայն։ Ինծ համար արցունքախառն ուրախութիւն է որ մեր սերունդը, թաղելով իր աւագ-գրագէտները, ատամներով, եղունգներով մը[illegible] քին կառչած է, եւ վեհ է [illegible] կա, որովհետեւ միայն միտքն է անմահ։ (Ծափեր)։

Ու մեռնողները մեր ցեղին միտքն էին։ Ինչո՞ւ համար [illegible] թէ ես յուզուած եմ այսօրուայ նախագահը ըլլալու համար, որովհետեւ ինծի կը թուի թէ ես ալ պէտք է անոնց հետ գացած ըլլայի դէպի փառաւոր մահուան ճանապարհը, բայց ես մնացի։ Թերեւս մնացի, որպէսզի պարտականութիւն մը կատարեմ։ Կը յիշէ՞ք, երբ Համլէթ պիտի մեռնի, կ'ըսէ Հորացիոյին. «Ո՛չ Հորացիօ, դուն կա՛ց, որ պէս զի պատմես աշխարհին թէ ես ի՛նչպէս մեռայ, թէ ես ինչո՞ւ ինկայ»։ Ու մենք ապրողներս, պարտք ունինք Հորացիոյի պէս պատմել մեր ցեղի մտքին մա[illegible]

Ես 1913 թուին Զուիցերի[illegible] կը գտնուէի, մազապուրծ փախած ինձ Սիպերիայով ու հալածանքով սպառնացող Ռուսաստանէն. ու այդ միջոցին Սիամանթօն, Զարդարեանն ու Զաւարեան, յամառօրէն Պոլիս կը կանչէին ինձ. — Քեզ կեդրոնական վարժ[illegible] անի տեսուչ ընտրած են, եւ թրքահայ երիտասարդութիւնն ալ անհամբերութեամբ քեզ կը սպասէ. չէ՞ որ դուն Ներսէսեանի տեսուչն էիր։ Ինչ [illegible] տի ընես Զուիցերիոյ մէջ»։ [illegible] հեռագիր ու նամակ, ու [illegible] բարձութեան հրաւէր։ Ու [illegible] խորհիլ թէ իրաւ, ի՞նչ պիտի [illegible] նեմ այս օտար ափունքներ[illegible] վրայ, ուր ոչինչ կը խօսի [illegible] սրտին ու հոգիին։ Բայց [illegible] բանութիւններու մէջէն խօսող [illegible] մարդուն ներսը թագնուած [illegible] գարէն,—բնազդը. եւ ես [illegible] տասխանեցի։ «Ոչ, Պոլիս [illegible] գար. Պոլիսը Տաճկաստան է [illegible] երբեք կարելի չէ [illegible] Թուրքին»։ Ու չգացի։ [illegible] մանութեան, պարսաւանքի [illegible] զայրոյթի զանազան զրու[illegible] ներ եկան հանգուցեալ բարեկամներէս, Սիամանթօյէն, Զ[illegible] դարեանէն ու Զաւարեան[illegible] բայց ես չգացի, յամառեցայ մնացի։

Ու ահա, երկու տասնեակ [illegible] միներ չանցած, անոնք [illegible] ցան դէպի հեռա՛ւն, հեռու [illegible] անհետացան։ Անոնք կ[illegible] րու երամի մը պէս գացին [illegible] փոթորիկի բռնուելով խոր[illegible] ուեցան ալիքներուն վրայ, [illegible] ես ուշացած կռունկի պէս մնացի [illegible]

Ահա թէ ինչո՞ւ զիս կը [illegible] այսօր նախագահ ըլլալս, [illegible] անոնցմէ էի. բայց [illegible] բացիկի պէս, աշխարհին պատ[illegible] մելու այս մեծ ոճիրը։

Ինձ համար անոնք մեր [illegible] հաւատքին, մեր ցեղի [illegible]

...ն, մօքին եւ ուժին, կամքին ...գաղափարին սուրբ վկաներն ...։ Անոնք նոր Ղեւոնդեաններն ...հայ ժողովուրդին, եւ 1500 ...րի վերջը եկան ցոյց տալու ...Հայերը գիտեն մեռնիլ գա... ...փարի ճամբուն վրայ, որ մենք ...ընական մարմնացումն ենք ...մարտութեան եւ կ՚ապրեցնենք ...հշմարտութիւնը մեր իսկ ...նով։

...Բայց, զարհուրելի կ՚ըլլար, ...թէ հայ ժողովուրդը մեռնէր ...անց իր առաջնորդներուն։ ...կէք է որ կոհերուն միանային ...ստարականները՝ զանոնք ա... ...լինորդելու համար։ Վերջերս ...քաղաքան մը կ՚ուզէր վերա... ...ընել տալ Սոկրատի դասը, ի... ...ն պաշտպանանուեցաւ թէ այդ ...անին անիրաւութեան վրայ է ...հիմնուած հիմա Սոկրատի իրա... ...ւնքն ու արդարութիւնը։ Պէտք ...չէ գայի անոր։ Ու գիտենք որ ...Սոկրատ ու Յիսուս, գաղափա... ...ն համար տուին իրենց ա... ...ինը։ Մեր մտաւորականներն ...ալ անոնց պէս իրենց գաղա... ...ները ամրացուցին իրենց ...ով արիւնովը։ Անոնք կայծակն ...մեր ժողովուրդի փոթորկոտ ...նուան. տեսա՞ծ էք, որ փո... ...իկի, սեւ ամպերու, հովերու, ...երու, ալեկոծութեան ու ...ակութեան մէջ յանկարծ ...ակին շողը կը փայլատակի ...կը զարնէ։ Ահա մեր ցեղի ...քն էր, որ կայծակի պէս ...աւ։

...ւ այս հարկը կուտայ հայ ...ովուրդը, Վարդանանց պա... ...ազմէն ի վեր, միշտ կայծակ ...երացնելով զինքը հողմա... ...ող փոթորիկներուն։

...ւ «Յառաջ»ի այս ժեստը ...չարունակէ զիս յուզել ուժ... ...րէն։ Ու իմ սրտէս արցունք ...ցայ։ Բայց կայ երկու ար... ...նք, մէկը աշնանային անձ... ...ու իրիկուններու տրտում, ...ի ձմեռ ու մահ գացող ար... ...քը, միւսը գարնան առա... ...ներու անձրեւին առողջ ու ...արթ, գէպի ամառ գացող ...թեան արցունքը։ Իմ ...մէջ են այդ երկու ար... ...քներն ալ։ Այսօր «Յառաջ»ը ցոյց տուաւ որ ինք գիտէ ...ատել միտքին արժէքը, եւ ...ւ անոր կառչիլ։ Շարունա... ...ք, իմ մասաւոր գրչի ընկեր... ...այսօր ձեր մտքի գահակա... ...թեան տօնն է։

...Անոնք ինկան ձեր ճամբան ...ելու համար։ Հազար սե... ...ներ կ՚անցնին, բայց միտքը ...ներ։ Դուք էք մտքին պա... ...անները։ Ու միշտ նորերն է ...ն։ Փա՛ռք նահատակ... ...ն եւ փա՛ռք ձեզ։ Le roi est ... Vive le roi։»

...ընդհատ ու խանդավառ ...ր կը յայտնեն ներկաներու ...ան գոհունակութիւնն ու ...ւ տպաւորութիւնը։

...րդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՍՈՒԳԻ ՏԱՐԵԼԻՑ ՄԸ»

«Եէնի Քաֆքասիա» իր Ապրիլ 27ի թիւը հրատարակած է սեւ շրջագիծի մէջ, նուիրուած «Ազրպէյճանի սուգի տարելից»ին՝ այսինքն պոլշեւիկեան գրաւումի 7րդ տարեդարձին։ Այս առթիւ Բէսուլ զատէ Մէհմէտ էմին պէյ խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.—

«Ապրիլ 27ի դէպքը Ազրպէյճանի ժողովուրդը իր սիրտէն զարկաւ եւ աններեւակայելի կսկիծով մը համակեց։ Ժողովուրդէն մաս մը զգացած ցաւին ազդեցութեան տակ իր աչքերու արցունքին ճամբայ տուաւ, ու վիշտին թուլցնող ազդեցութեանց ենթարկուելով, գործը իր բնական վիճակին ձգեց։ Ընդհակառակն միւս մասը այսպէս չըրաւ. զսպեց իր արցունքները, հաւաքեց իր քէնն ու ոխը, ու մէջտեղ բերաւ ազգային յեղափոխական շարժումը, որ անկասկած օր մը վրէժի աճարկու որոտումով մը պիտի պայթի։

«Առաջին դասակարգի քարոզիչները կ՚ըսեն թէ կեանքի մէջ էական սկզբունքը դէպքերուն յարմարիլն է. ազգին ֆիզիքական գոյութիւնը փրկել — ահա՛ անոնց մտածումը։ Սորուկներու փիլիսոփայութի՜ւն։ Երկրորդ դասակարգը ֆիզիքական գոյութիւնով չի բաւականանար պատիւով ապրիլ կ՚ուզէ. ասոր համար ալ անիկա կը մտածէ ոչ թէ յարմարելու այլ կռուելու մասին (ույուշմայը տէյլի վուրուշմայը)։

Նոյն տարեդարձին առթիւ Պերլինի մէջ գործող «Ազրպէյճանի անկախութեան կոմիտէն» հետեւեալ թռուցիկը հրատարակած է.—

«Սիրելի հայրենակիցներ եւ ընկերներ, այսօր «Ատրպէյճան» ըսուած թուրք նուիրական երկրի մը վրայ ռուսական բուին ձայնը հնչած է, մեր օջախը վայրենի թշնամիին կողմէ գրաւուած է եւ մեր անկախութիւնը առժամեայ կերպով ընդհատուած է։ Այսօր եօթը տարի կ՚ընէ որ ազերի «Մէհմէտճիկ»ը ստրկութեան շղթաներով կապուած է։

«Ազրպէյճան թուրք երկիրներու մէկ սիրտն է, քանի՛ այդ սիրտը ռուսական օղակին ճնշումին տակ մնայ, թուրք մարմինը տառապանքէ չի կրնար ազատիլ։ Ատոր համար է, որ այսօր մեզի պէս անկախութեան կարօտով տոչորուող Թուրքիստանի, Քազանի, Խրիմի մեր հայրենակիցները, եւ Թրքական միութեան կողմնակից թուրք երիտասարդութիւնը մեզի հետ միասին սուգ պիտի բռնեն եւ միաբերան պիտի անիծեն բռնաւորները։

«Ընկերնե՛ր, բռնութիւնն ու ստրկութիւնը անձնուէր հերոսներ կը ծնին։ Մեր մեծ եղբայրը Թուրքիա այս մասին կենդանի օրինակ մը կը կազմէ մեզի համար։ Ազրպէյճանն ալ «Թուրքիա» մըն է. Թուրքիոյ օրինակը իրագործելիք ընկերներ կը հասցնէ։ Այսօր զինուորներու մէջ կը փնտռուին գործունեայ երիտասարդներ, որոնք ստրկութիւնը չեն վայլեցներ թուրք ազգային հպարտութեան։

«Ազգային հուրով առլցուն եւ անկախութեան երազով բաբախուն այս երիտասարդները մեր տխուր դէմքերը լուսաւորող աննկուն պայքարին մէկ մէկ կենդանի խորհրդանշաններն են։

«Ազգակիցնե՛ր յուսահատինք։ Հերոս սերունդին անձնուէր երիտասարդներուն նայելով, անկախութեան դրօշակը բարձրացնելու մեր ուխտը նորոգենք։ Չմոռնանք որ Թուրքը եթէ պատիւով ապրիլ ուզէ, պէտք է անկախ ըլլայ։ Անգամ մըն ալ ցոյց տանք Ռուսին թէ անկախութեան տենչանքը Թուրքին առաքինութիւններէն մէկն է, ապացուցանենք որ Ազերի Թուրքը կը ծռի, բայց չի կոտրիր»։

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԱՍԻՕԹԱ.— Մեր քաղաքի Société provencal de construction navall, նաւագործարանին մէջ մօտաւորապէս 300 Հայեր կ՚աշխատէին, օրապահիկ ստանալով 18-20 ֆրանք։ Մարտէն սկսեալ գործազրկութեան հետեւանքով բոլոր Հայերը արձակեցին։ Մեծ մասը ամուսնացած են եւ 3—4 զաւակներու տէր։

Բացի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէէն, չկայ որ եւ է ազգային կազմակերպութիւն, որպէսզի խորհի այս գործազրկութեան վիճակի մասին։ Տեղական իշխանութիւնը կ՚առարկէ թէ գործ չի կրնար տալ։ Ո՞ւր պիտի երթայ այս խեղճ ժողովուրդին վիճակը։ Ո՞ւր են Հայաստանի մունետիկները։ Այս ժողովուրդն էր որ միշտ կ՚օգնէր նիւթապէս թէ բարոյապէս իր կարողութեան համեմատ։ Ինչո՞ւ կը փակեն հայրենիքին դուները մեր երեսին, արդեօք ո՞վ մահ ըլլալէն ետքը պիտի տանին մեզ։ Անգլիոյ հանքագործներուն կամ Չինացիներուն օգնածատեն չե՞ն կրնար մեզ ալ յիշել… Գ. Ա.

ՄԱՐԹԻԿ.—Ապրիլ 24ի կիրակին, տեղի ունեցաւ մեծ սգատօնի տարեդարձին հանդէսը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ենթակոմիտէին եւ Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղին։

Այս առթիւ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր, օրուան տօնին յարմար։

Խօսեցան՝ ընկեր Պօղոս Հիւսեան, Դաշնակցութեան կողմէ, եւ Պ. Դանիէլ Թորոսեան, Հնչակեաններու կողմէ։ Երկուքն ալ ի վեր հանեցին օրուան սուգին նշանակութիւնը։

Հանդէսին ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը, որ առաջնորդուեցաւ գերեզմանատուն, անծանօթ զինուորի յուշարձանին վրայ զետեղելու համար ծաղկեպսակ մը, գաղութին անունով։

Լուսանկարիչ Պ. Գույաքեան 50 հատ Մայր Հայաստանի քարտեր նուիրած էր, որ բաժնուեցաւ ժողովուրդին, ի նպաստ հանդէսի ծախքերուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Չիբուխչի գիւղը.— Էջմիածնի գաւառին Չիբուխչի գիւղը կը գտնուի ճահճային վայր մը։ Այս պատճառով, գիւղացիներու հարիւրին 95ը կը տառապին յողացաւէ եւ ճահճատենդէ։ Գիւղացիները կ՚առաջարկեն գիւղը տեղափոխել Մարգարայի խճուղիին մօտերը, որ շատ հեռու չէ գիւղէն։

Ազգայնացուած տուները.— Ասօրի Դանիէլ «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ (15 Ապրիլ) կը գրէ թէ «Ազգայնացուած տուները, որոնց թիւը կը հասնի 380ի Երեւանի մէջ, հետզհետէ կը քայքայուին։ Ոչ պատկան մարմինները կը հետաքրքրուին, ոչ ալ բնակիչները։ Այս վերջինները արդէն 26-27,000 րուբլի պարտքերու տակ ճըզմուած են եւ չեն կրնար նորոգութիւն կատարել։

Նոր շէնքեր.— Երկաթուղիի պաշտօնեաներուն համար Ալեքսանդրապոլի մէջ շինուած են երեք մեծ շէնքեր, ուր կրնան բնակիլ 25 տուն։

Հայաստանի Անասնաբուծները.— Ղամարլուի շրջանէն Բուրաստան գիւղին մէջ ալ կազմուեցաւ Անասնաբուծներու Միութիւն մը, 55 անդամներով։ Ծրագիր-կանոնագիր, խանդավառութիւն, ճառ եւ ամէն բան արդէն պատրաստուած են։ Գիւղացի անդամները պիտի վճարեն 5 կոպէկ։

ԿԱՊՈՅՏ ՀԱԶԻՆ ԴԷՄ.— Թիֆլիսի բժիշկներէն Տօքթ. Զաւրիէվ, երկար փորձերէ յետոյ գտած է դեղ մը, որ կը բուժէ կապոյտ հազը։ Փորձը հաստատուած է 100 երախաներու վրայ, որոնք վարակուած էին կապոյտ հազով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀՌԵԼԻ ՈՃԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Սարդարապատցի Ռուբէն Ասլանեան, 27 տարեկան, կասկածելով իր կնոջ վրայ, շարունակ կը տրտնջար թէ մտերմութեամբ կը տեսակցի իր ազգականին՝ Նահապետ Ենգիբարեանի հետ։ Ու ամէն օր կը ծեծէր կինը՝ Վարսենիկը։ Սակայն կինը կարեւորութիւն չէր տար ծեծին ու սպառնալիքին։ Գիշեր մը, ամուսինը, Ասլանեան, դանակով մը կը մորթէ Վարսենիկն ու իր մէկ տարեկան աղջիկը՝ Լիզան, երբ կը քնանային։ Ոճիրը գործադրելէ յետոյ կը փախչի Ռուսաստան, սակայն կը ձերբակալուի Ռոստովի մէջ եւ կը տարուի Երեւան։ Դատարանը կը դատապարտէ ոճրագործը 10 տարի բանտարկութեան։

ԳԻՆՈՎ ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Ամուսինմէկը Մայիսի Մէկն էր եւ Կիրակի։ Ահա երկու պատճառ, որ Վէբէր խմէր երկու անգամ աւելի։ Երբ տուն դարձաւ, զանկէն ծուխ կ՚ելլէր, եւ արեւը մութ կը տեսնէր։ Պոռաց կանչեց կնոջը ականջին։ Յետոյ բարձրացուց հուժկու բռունցքը, կինը սարսափեցաւ եւ նորածինը վերցուց օրրանէն եւ ցատկեց պատուհանը, որ կը բացուէր բակին վրայ։ Պատուհանէն իջաւ խանութին տանիքին վրայ եւ սահեցաւ, ինկաւ վար։ Փռուեցաւ ջարդուփշուր ապակիներու մէջ եւ ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ։ Հրա՛շք, երախան երբե՛ք չվիրաւորուեցաւ, որովհետեւ մայրը, ինկած պահուն անգամ, սեղմած ու պահած էր իր կուրծքին վրայ։ Մայրը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

ՈՃԻՐ.— Մէրսիէ չափազանց ծոյլ գիւղացի մըն էր։ Ամուսնացած էր Պէլլէօզ գիւղին հարուստներէն Պլէնի աղջկան հետ։ Ու շարունակ դրամ կ՚ուզէր։ Աները ձանձրացաւ եւ մերժեց։ Անցեալ օր կապեց աներոջը ճամբան եւ գիւղին բերանը, հրացանի մէկ գնդակով սպաննեց զայն։ Գնդակը մտած էր ձախ աչքէն եւ ճեղքած ու թափած էր ուղեղը։ Մահը վայրկենական եղաւ։ Յետոյ, քանի մը քայլ անդին, նոյն հրացանով սպաննեց ինքզինք ալ մացառի մը տակ։

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՆԱՒԻՆ ՄԷՋ.— Մանուպա նաւը երբ Կիրակի օր, Մարսիլիոյ ջուրերուն մէջ կը մտնէր, համբոյի մը պահուն, որ տեղի կ՚ունենար նաւին արուեստագէտներուն կողմէ, յանկարծ կը պայթի շոգեկաթսան։ Տաք շոգին կը տարածուի մեքենաներուն բաժինը, ուր ծանրապէս կ՚այրին 11 հոգի։

Այրող մարդոց աղեպատառ ճիչերը լսելով, մեքենավարը կը վազէ օգնութեան, սակայն ինքն ալ կ՚այրի եւ կ՚իյնայ գետին։ Ջոհերուն մէջ կը գտնուի նաեւ ճամբորդ մը, որ նոյնպէս ծանր այրուցքներ ստացած է։ Վիրաւորներէն մէկը մեռած է, եւ երեք հոգիի մասին ալ յոյս չկայ ապրելու։

ԳՈՂ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆ ԴԷՄ ԴԷՄԻ.— Երկու ոստիկաններ, Տըլինեի եւ Լաշա, գիշերը շրջան մը կ՚ընէին Վէնսէնի մէջ, երբ Փոլիկոնի պողոտային վրայ, դղեակին առջեւի ծառերուն մէջէն տեսան երկու ստուերներ։ Ոստիկանները հրամայեցին, որ անձնատուր ըլլան։ Անծանօթները փախան, ոստիկանները հալածեցին։ Ու, դղեակին պատերուն տակ, նետուեցան գիրկ գիրկի եւ՝ կատաղի ըմբշամարտութիւն մը։ Ոստիկան Տըլինեի յաջողեցաւ զինաթափ ընել իր հակառակորդը, եւ վազեց օգնութեան ընկերոջ, որ փոխնիփոխ կը թաւալէր գողին հետ։

Երկուքը մէկ յաջողեցան զինաթափ ընել զայն ալ, սակայն միւսը փախած էր արդէն։ Ձերբակալուածը Սպանիացի մըն է, որ, ընկերոջ հետ, դեռ նոր միասին կողոպտած էին գիւղին ծխավաճառներէն մէկը։

ՇՆՉԱՀԵՂՁ.— Լամարթին փողոցը, պանդոկի մը մէջ վարձակալները առջի առտու կը բողոքեն, որ օդային կազի սաստիկ հոտ մը կուգայ երկրորդ յարկէն։ Պանդոկապետը կը կոտրէ դուռը, կը բանայ եւ կը տեսնէ որ երկու ծերունիներ, տէր եւ տիկին Տահնէլ, փռուած են գետին, խեղդուած՝ օդային կազով, որ կը ծխար ծորակէն։

Կըթուիթէ ծերունի Տահնէլ, գիշերը արթնցած եւ ուզած է բանալ պատուհանը, սակայն քայլ մը առած եւ փռուած է գետին։

ԽԵՂԴԱՄԱՀ.— Առջի իրիկուն, պատերազմական նախարարութեան շէնքին սենեակներէն մէկուն մէջ կին մը չուանով կը կախէ ինքզինք ձեղունէն։ Նախ քան կախաղան բարձրանալը, ածուխ կը լեցնէ վառարանին մէջ, որպէսզի, եթէ չուանով չյաջողի մեռնիլ, բնածխային թթուն վերջ տայ իր կեանքին։ Կինը կը կոչուի Մանրիկ, 40 տարեկան, որ պատերազմի ճակատին վրայ, էրկանը մեռնելուն պատճառով, գացած էր ինքզինք կախել պատերազմ. նախարարութեան շէնքին մէջ։

ՎԱՅՐԵՆԻ ՍԻՏԻՆԵՐԸ.— Կիրակի գիշեր, Էրժոն Պոս տուն կը դառնար, երբ Թօլպիաք փողոցին վրայ խումբ մը Սիտիներ յարձակեցան վրան եւ այնքան ծեծեցին ու խոշտանգեցին, որ Պոս փռուեցաւ գետին։

Անցորդները օգնութեան վազեցին, սակայն Սիտիները մեկնած էին արդէն։ Յաջորդ առտու Պոս մեռաւ։

ՍՊԱՆՆԵՑ ԻՐ ՓԵՍԱՆ.— Քալլէրարի կին մը ունէր, ա՛լ գործ չունէր, զայն կը ծեծէր։ Առջի առտու, երբ Քալլէրարի դարձեալ կը ծեծէր իր կինը, աները Տէլանդ չդիմացաւ եւ հրացանով սպաննեց իր փեսան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՄՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾ ՄԸ ԼՕՌԻԱՆԻ ՄԷՋ

...Այս հնարքին հիմը այն էր ...յօուրէնի իւրաքանչիւր գի... ...համապատասխանելու էր երա... ...ութեան մէջ գործածուած ...քանչիւր խազի։ Եւ քանի ...այն արձակող եւ ընդունող ...կայանները ունէին գաղտնիքին ...լին, կտորը՝ զուրսէն մէկու ...համար անլուծելի կը մնար։

...Միւս կողմէ անոր բանալին ...ւի էր ամէն շաբաթ փոփո... ...թեան ենթարկել, որով թըղ... ...թութեան գաղտնիքը աւելի ...պահուած կ՚ըլլար։

...Այս հնարքը անշուշտ շատ ...յական էր բայց մարդ չի կըր... ...երեւակայել թէ, որքա՜ն դժ... ...ութիւններ կրեցինք զայն ե... ...հանելու համար։

Իրօք, գրաքննութեան պաշտօնեաները կասկածելի բան մը նշմարած չըլլալով, անմիջապէս կեդրոնին լուր տուին։

Կեդրոնը իրար անցաւ, եւ կերպով մը, զոր յայտնելու իրաւունք չունիմ, հասկցաւ թէ կարգ մը տեղեկութիւններ սահմանէն անդին անցած էին բայց ի՞նչ ճամբով, չէինք գիտեր։

Պէտք էր գործել եւ շուտ, որպէս զի կարենայինք երեւան հանել թշնամիին թղթակցութեան նոր միջոցը։

Բոլոր պաշտօնատուններուն իմաց տրուած ըլլալով, քաղաքներու եւ սահմանագլուխներու հսկողութիւնը որ արդէն շատ խիստ էր, անողոք դարձաւ։

Բայց ո՛չ մէկ տեղ կասկածելի բան մը չգտնուեցաւ։

Իսկ Փարիզէն լուր կուտային թէ՝ թշնամին միշտ կը յաջողէր լուր առնել։

Յուսահատական էր։

Ի զուր կրկնապատկեցինք ծովեզերքի պահակախումբերու թիւը, կասկածելի մարդոց տուներուն մէջ խուզարկութիւնները որքա՜ն ալ խստացուցինք, որ եւ է լուրջ արդիւնքի չհասանք։

Յուսահատելով, մեզի յանձնուած հսկողութեան շրջանակին մէջ՝ ամէն փնտռտուքէ հրաժարելու վրայ էինք, երբ, մեր գործակալներէն մէկը որ Լօռիանի մէջ կասկածելի մէկու մը հսկողութիւնը ստանձնած էր, տարօրինակ իրողութեան մը լուրը տուաւ։

Կատաղի մենասէր, այս կասկածելի անձը՝ ամէն շաբաթ, օտար տպագրական տունէ մը կը ստանար երաժշտական կտորներ։

Այդ՝ կտորներուն մէջ կը գտնուէր հատ մը, որուն տիտղոսն էր «Ալզասի Միօզօթիս» եւ որ ամէն շաբաթ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐ ԿԵՐՊՈՎ իրեն կը ղրկուէր։

Նոր հսկողութիւն մը հաստատեցինք, եւ երեք շաբաթ յետոյ, համոզում գոյացուցինք որ՝ եթէ երգին անունը չէր փոխուեր ընդհակառակը երգը շաբթէ շաբաթ կը փոխուէր։

Այլեւս հետքին վրայ էինք։

Անմիջապէս տեղեկագիր մը պատրաստուեցաւ եւ ղրկուեցաւ ուր որ անկ էր։ Երկու օր յետոյ մեզի կը հասնէր մասնագէտ «գաղտնալոյծ» մը, որ շուտով երեւան հանեց գործին իսկութիւնը։

Երաժշտական այս կտորին շնորհիւ էր որ Պէռնի գերման լրտեսական կեդրոնը, Ֆրանսայի իր գործակալներուն կը հասցնէր իր հրահանգները։

Միանգամայն կրցանք երեւան հանել թէ՝ գերման լրտեսները, ի՞նչ միջոցի կը դիմէին, Ֆրանսայէն դուրս հանելու համար իրենց քաղած տեղեկութիւնները։

Նոյնպէս, այս առթիւ երեւան հանեցինք քանի մը լրտեսներ, որոնց գոյութիւնը կ՚անգիտանայինք։

Գանք հիմա գերմաններու կողմէ գործածուած երկրորդ հնարքին։

ՀԱՒԿԻ՞Թ ԿՈՒԶԷՔ ԱՀԱՒԱՍԻԿ

Մարդ որքան ալ հաւկիթը շատ սիրէ, կարելի չէ ընդունիլ որ, հարիւրներով արտասահմանէն բերել տայ, երբ մանաւանդ հաւկիթի վաճառական չէ։

Այսպէս մտածեցի, երբ առտու մը մեր գործակալներէն մէկուն տեղեկագիրը կարդալով, իմացայ թէ, Զուիցերիայէն, կասկածելի մէկու մը կողմէ, ամէն շաբաթ, մեծ քանակութեամբ հաւկիթ կը ղրկուէր, Ֆրանսա հաստատուած կասկածելի անձի մը։

Խնդրոյ առարկայ անձը, գրաւիչ կին մը, բազմաթիւ այցելութիւններ կ՚ընդունէր եւ իր սեղանը միշտ պատրաստ կը պահէր։

Շատ վեհանձն, ռազմաճակատին վրայ շատ մը սաներ ունէր, որոնց ծրարներ կը ղրկէր եւ երբ արտօնութեամբ քաղաք վերադառնային սկովտիական հիւրասիրութեամբ... մը կը պատուէր զանոնք։

Բարեբախտաբար, բոլոր «սանամայրերը» այս կնոջ չէին նմաներ. եթէ ոչ երբեք չպիտի կրնայինք գործին մէջէն դուրս ելլել։ Հասարակութիւնը երբեք չպիտի գիտնայ թէ՝ այս «սանամայրերը» ինչ անքուն գիշերներ անցընել տուին մեր պետերուն եւ տեղեկատուութեան գործակալներուն եւ ինչ մտահոգեր պատճառեցին անոնց։

Իրօք. կը պատահէր որ, հասարակութեան մէջ, խօսակցութեան մը ընթացքին, առանց գէշ հետեւանքին վրայ մտածելու «սանամայր» մը իր «սան»ին զինուորական տեղեկութիւններ հարցնէր, այս տեղեկութիւնները կը պատահէր որ խումբ մը ականջին մէջ չիյնային։

(Շար.)

կայ դարձաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, ուր կարգ մը միջադէպեր ալ պատահեցան: Յատկանշական է, որ վիճաբանութիւնները սկսան ճիշտ անցած տարուան ընդհ. գործադուլի տարեդարձին օրը:

Կառավարութեան կողմէ օրինագիծը պարզեց սըր Տուկլաս Հօկ, որուն առաջին խօսքերէն իսկ աշխատաւորականները բուռն միջամտութիւններ ըրին: Նախագահի ազդարարութիւնները չկրցան հանդարտեցնել ընկերվարականները, որոնցմէ ձէք Ճօնս ի վերջոյ սրահէն դուրս հանուեցաւ: Այս արտաքսումը աւելի զայրացուց իր ընկերները, որոնք շարունակեցին տեղեկաբերի իւրաքանչիւր խօսքին բացագանչութիւններ ընել: Այս աղմուկը տեւեց երկու ժամ: Կառավարութեան զեկուցաբերը ո՛չ մէկ համոզիչ փաստ բերաւ, իրաւական կերպով արդարացնելու համար կառավարական օրինագիծը:

Իրմէ վերջ խօսեցաւ ընկերվարական Քլայնս, որ յարձակեցաւ այդ օրինագիծին դէմ եւ զայն անուանեց «վրէժի օրէնք», որուն նպատակն է կազմալուծել Արհեստակցական Միութիւնները եւ բանւոր դասակարգը զրկել միահամուռ գործողութենէ: «Կը հաստատենք թէ ոեւէ աշխատաւոր իրաւունք ունի թեւեր ծալլելու ոեւէ վայրկեան: Ասիկա իրաւունք մըն է, որ ամէն մարդ ունի»:

Անկարգութիւնը վերսկսաւ, երբ բեմ ելաւ սըր Կրիվս Լորտ, օրինագիծը պաշտպանելու համար: «Դուք իմ հայրս բանտարկեցիք» պոռաց անոր երեսին աշխատաւորական Թոմ Կրիֆֆիթս: Նախագահը խնդրեց այս վերջինէն տեղը նստիլ, մինչ իր ընկերներէն մէկը կը ջանար խաղաղեցնել զայն: Սակայն Կրիֆֆիթս բնաւ մտիկ չէր ըներ եւ աջ ու ձախ կը պոռար սպառնագին՝ «գողե՛ր, աւազակնե՛ր, սրիկանե՛ր» անուանելով աջակողմի երեսփոխանները:

Վիճաբանութիւնները չորս օր պիտի տեւեն: Քուէարկութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի գիշեր ժամը 11ին:

Փուանքարէի կարեւոր ճառը

Ներկայիս ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կը գումարուին նահանգային ընդհանուր ժողովները: Մէօզի նահանգային ժողովին բացման առթիւ վարչապետ Փուանքարէ քաղաքական կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ իր ծննդավայրին՝ Պար-լը-Տիւքի մէջ:

Վարչապետը նախ պարզեց ելմտական կացութիւնը՝ իր իշխանութեան գլուխ գալէն մինչեւ այսօր, ֆրանքի անկումը հետզհետէ բարձրացումը եւ զանձին այսօրուան վիճակը: «Յաջողութեան առաջին պայմանն էր, ըսաւ, հաւատք ունենալ երկրի ճակատագրին վրայ...: Գիտէի թէ մեր ժողովուրդը իր կեանքի տագնապալի ժամերուն վերականգնումի եւ վերակազմութեան ի՛նչ ուժ ցոյց տուած է: Չէի կասկածեր որ քաջութեամբ պիտի ընդունէր անհրաժեշտ զոհողութիւնները, վերահաստատելու համար մեր ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը, կենդանացնելու մեր զանձը եւ բարձրացնելու մեր դրամը»: Տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ 1928ի ելմտացոյցին մասին:

Համայնավարութեան վրայ խօսելով, ըսաւ.

«Աւելի ծանր եւ անմիջական վտանգ մը պիտի սպառնայ մեզ համայնավարութիւնը՝ եթէ օտար կազմակերպութեանց օժանդակութեամբ մեր երկրին մէջ հետապնդէ քանդումի այն ձեռնարկները, որոնց նուիրուած է ամբողջ աշխարհի մէջ: Ֆրանսան պոլշեւիկեան աշխարհակալութեան համար բաց փորձադաշտ մը չէ: Անիկա ունի աւանդութիւններ եւ բարքեր, որոնք շատ աւելի բարձր են քան այն օրինակները, զորս կը յաւակնին առաջարկել անոր. դէպի նախնական վարչաձեւեր վերադարձով չէ որ կը յուսայ գտնել քաղաքակրթութեան զարգացումն ու մարդկութեան երջանկութիւնը: Կառավարութիւնը վճռած է թոյլ չտալ որ Հանրապետութեան օրէնքները ոեւէ կերպով տուժեն, եւ անմիջապէս զսպումի կտրուկ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ այն բոլոր ոճրածին փորձերուն դէմ, որ կրնան վտանգել բանակին կարգապահութիւնը, պետութեան ապահովութիւնը կամ ազգին անբաժանելիութիւնը: Այս անհրաժեշտ գործողութեան մէջ հաստատօրէն մեր յոյսը դրած ենք հանրային կարծիքին եւ խորհրդարանին աջակցութեան վրայ:»

Միջազգային տնտեսական համաժողովը

Այսօր Ժընեւի մէջ կը բացուի միջազգային տնտեսական համաժողովը, որուն կը մասնակցին 50 ազգեր, հազար պատուիրակներով: Ինչպէս գրեցինք, այս համաժողովը խորհրդակցական պիտի ըլլայ եւ պիտի քննէ զանազան կարեւոր հարցեր: Համաժողովին պիտի նախագահէ Պելճիքայի նախկին վարչապետ Ժորժ Թէօնիս: Ֆրանսայի պատուիրակներուն մէջ է նաեւ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղար Լէօն Ժուհօ: Թուրքիան կը ներկայացնեն Տրապիզոնի երեսփոխան Հասան պէյ, Շէրէֆ պէյ եւ ուրիշ մասնագէտներ:

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Նանքինէն կը հեռագրեն թէ զօր. Չանկ-Քայ-Շէք զինաթափ ըրած է Զ. բանակի 7000 զինուորները եւ Նանքին ղրկած է Գ. բանակի 20.000 հաւատարիմ զինուորները: Հիւսիսային զինուորները կը շարունակեն ռմբակոծել Ֆու-Քէուն: Մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին շուտով պիտի գրաւէ չինական արեւելեան երկաթուղին: Պոլշեւիկները հակառակ Խարպինի մէջ իրենց կատարած կեդրոնացումներուն, զինեալ միջամտութիւն չպիտի ընեն:

.˙. Փեքինէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային դեսպանատան մէջ ձերբակալուած 13 Ռուսերը ինչպէս եւ Տիկին Պորոտին, իր երեք ընկերները եւ «Փամիատ Լէնին» շոգենաւին նաւազները, թիւով 40 հոգի, պիտի դատուին սովորական դատարանի մը առջեւ: Պաշտպան փաստաբանն է Ամերիկացի մը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ եւ «Իսթըրն Թէլէկրաֆ» ընկ.եան միջեւ կնքուած համաձայնութեան մը հետեւանքով յիշեալ գործակալութեան Պոլսոյ եւ Իզմիրի գրասենեակները պիտի վերաբացուին երեք տարի փակ մնալէ վերջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Զուիցերիոյ միջեւ կնքուած առեւտրական դաշնագրէն վերջ, Զուիցերիա կը մտածէ դեսպանատուն մը հաստատել Էնկիւրիի մէջ եւ դեսպան նշանակել Հանրի Մարթէնը, որ ստորագրած էր յիշեալ դաշնագիրը:

ՊԱՂՏԱՏԻ երկաթուղին գնելու համար Թուրք կառավարութեան եւ գերման պատուիրակներուն միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները խզուած եւ գերման պատուիրակները Պերլին վերադարձած են:

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ, ՈՒՐ ?

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ 6 մայիս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին. Զեկուցում՝ ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԷ Փլաս տ'Իթալի, Քաֆէ տը լա Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ,, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

նախագահութեամբ՝ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Սալոն Միշէլի մէջ

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՔԵՐՈՎԲԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

1 մայիս, 1927 Ս. Շամոն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Գոլոմպի «Եռագոյն» խումբի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefson:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ», «Քրիստափոր», «Իշխան», «Զաւարեան», «Հրայր», «Վարուժան» «Վարդգէս» ենթակոմիտէները Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Շրջ. կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները 8 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին գալրօցի սրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրով, խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՓՐՕՖԷՍԷՕՐ Ֆրէտէրիք Մաքլէր դասախօսութիւն մը պիտի ընէ Հայաստանի մասին՝ այսօր Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Սէն-Տընիի ժողովրդական համալսարանին մէջ, Սինէմա Փամթէ, Rue Catulienne: Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ օրիորդներ Մ. Բաբայեանի եւ Տ. Զառափեանի:

ՊՐԻՒՍԷԼ մեկնեցան դերասան Յ. Ղազարեան եւ Տիկ. Երանուհի Բաղալ, շարք մը ներկայացումներ տալու համար:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Մ. Թ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

ՓՈՆԹՈՒԱԶ, Մ. Խ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ, Տիկ. Գ. Վ.— Ստացանք 100 ֆրանք:

ՏԷՍԻՆ, Կ. Օ.— 50 հատ ղրկած ենք:

ՊՈՒԶԷԹ, Տ. Ս.— Ստացանք 10 ֆրանք:

ԼԱ ՑԻՕԹԱ, Ա. Ս.— Ստացանք 80 ֆրանք:

ՍԻԿՕԼԷՆ, Մ. Յ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՊԷԼՖՕՌ, Կ. Հ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՊԷԼՖՕՌ, Բ. Թ.— Ստացանք 3.50 ֆրանք:

ՊՕՌԸՓԷՌ, Կ.Կ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ԼԻՈՆ, Ե. Վ.— Ստացանք 30 ֆրանք:

ԼԻՈՆ, Ա. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ԼԻՈՆ, Ա. Շ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշ Վարդերեսեան որ հինգ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Միհրան Անասթասեանի, 92 Route du Chatillon, Malakoff-sur-Seine.

— Աղաւնի Խաչատուրեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջորդին Զարսանճաքցի (Խարբերդ) Մանուկ Քէշէշեանը, որ 1924ին կը գտնուէր Քալիֆորնիա: Կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Աննա Թիֆանքճեանը, որ 1919—1920 Հայաստան կը գտնուէր: Գրել՝ A. Kachadourianի, 12, Rue Trabosca, Combes, par Aubin, Aveyron, France.

— Կը փնտռուի Յակոբ Դարբինեան կօշկակար, որ 2 տարի է ի վեր Ֆրանսա եկած է: Գրել՝ Եդուարդ Ճէօյէրեանի 'Faiancerie. Digoin, S. et L.

ՆՈՐ ԼՍԱՐԱՆ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի «Զաւարեան» խումբին կողմէ, Ս. Ժիւլիէն-Պօմօն թաղին մէջ բացուած է Լսարան-Ընթերցարան մը: Մեր ընկերներէն ու համակիրներէն անոնք որոնք կը փափաքին գիրք, թերթ եւայլն, նուէրներով քաջալերել այս ձեռնարկը, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէով.— K. Bagdassarian, Villa Moun-Castélé, Bld. de la Comtesse, St. Julien, Marseille:

Կը խնդրուի արտասահմանի դաշնակցական ու համակիր թերթերէն արտատպել ներկայ ազդը:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de C[...]
80, Rue Lafa[...]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՄԱՅԻՍ
1927

5 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 328

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

60,000ԻՆ ՀԻՆԳ, 870,000ԻՆ ՀԻՆԳ

Ապրիլ 26ին փակուեցաւ Խորհրդային Միութեան խորհուրդներու 4րդ. համագումարը։

Մեր ռուսական բաժնի աշխատակիցը այսօր կը վերլուծէ համագումարին կատարած աշխատանքները, պարզելով օրակարգի նիւթերը եւ տիրող մթնոլորտը։ Այս առթիւ, կը յիշէ քանի մը թուանշաններ, որոնք հրաշալի գաղափար կուտան մեր կորաքամակ հայրենիքին վայելած դիրքին եւ ազդեցութեան մասին։

Խորհրդային սահմանադրութեամբ, գերագոյն իշխանութեան, ամբողջ Միութեան կեդր. Գործադիր Կոմիտէի կողքին կը գործէ Ազգութեանց Խորհուրդ մը։ Այդ խորհուրդին հինգ պատգամաւոր կուտայ իւրաքանչիւր անկախ եւ ինքնավար հանրապետութիւն, իսկ մէկ պատգամաւոր՝ իւրաքանչիւր ինքնավար շրջան։ Այս հիման վրայ ընտրութիւն կատարուելով, Ազրբէջանը տուած է հինգ պատգամաւոր, իր թեւարկութեան տակ գտնուող Նախիջեւանը՝ հինգ, Ղարաբաղը՝ մէկ. համագումար տասնըմէկ պատգամաւոր։ Վրաստանը ընտրած է հինգ պատգամաւոր, իրեն ենթակայ Աբխազիան՝ հինգ, Աճարիան՝ հինգ, Հարաւային Օսէթիան՝ մէկ. համագումար՝ տասնըվեց պատգամաւոր։ Իսկ մինուճար Հայաստանը՝ միայն մէկ պատգամաւոր։

Որպէս զի աւելի թանձրացեալ գաղափար մը կազմուի Խորհրդային Դաշնակցութեան «հաւասարազօր» անդամին՝ Հայաստանի վայելած դիրքին վրայ, աւելցնենք թէ՝ մեր «անկախ» երկիրը, որ հինգ պատգամաւոր կուտայ, ունի 870,000 բնակիչ. իսկ «ինքնավար» Նախիջեւանը, որ դարձեալ հինգ պատգամաւոր ունի, հազիւ 60,000 թուրք բնակչութիւն կը համրէ։

Ուրիշ բաղդատութիւն մը,— Հայաստանը ունի իբր 30,000 քառ. վերստ կամ 26,000 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն. Վրաստանի թեւարկութեան ենթարկուած «ինքնավար» Աբխազիան, որ հինգ պատգամաւոր կ'ընտրէ, 8175 քառ. վերստ. Աճարիան (դարձեալ հինգ պատգամաւոր), 6129 քառ. վերստ։

Ու վերջապէս, եթէ նկատի առնենք ազգութեանց խորհուրդին ազգային դիմագիծը, կը տեսնենք որ Անդրկովկասի համար ընտրուած պատգամաւորներէն 13ը վրացի են, ինը թուրք, երկուքը աբխազ, մէկը օս, մէկը ռուս, միայն հինգը հայ։ Եւ այս՝ հակառակ անոր որ, 400,000 հայ ժողովուրդ կայ Վրաստանի մէջ եւ 250,000 ալ Ազրբէջանի մէջ, առանց հաշուելու Ղարաբաղը եւ Աբխազիան։

Այս թուաշաններուն հետ քով-քովի շարելով Հայաստանի եւ միւս կովկասեան Հանրապետութեանց սահմանուած վարկերը, կրնաք ամբողջական գաղափար կազմել մեր երանեա՛լ հայրենիքին վայելած անսահման բարիքներուն վրայ։ Դեռ վերջերս կը հրատարակէինք հնգամեայ ծրագրի համար նախատեսուած վարկերու բաշխումը։ Արտատպենք սէկ երկու թիւեր. — Բանւորական բնակարաններու շինութեան համար 14,620,000 րուբլի վարկ բացուած է Ազրբէջանի, 9,735,000 րուբլի Վրաստանի, 4,690,000 րուբլի Հայաստանի։ Արդիւնաբերական շինութեանց համար Կովկասի յատկացուած է 106,798,000 րուբլի. Հայաստանի բաժինը՝ միայն քսան միլիոն։ Գաւառական շինութեանց համար՝ 79 միլիոն. Հայաստանի բաժինը՝ 14 միլիոն։ Ճամբաներու շինութեան համար 65 միլիոն. Հայաստանի բաժինը՝ 14,300,000։ Ելեկտրականացման համար որոշ ժամանակաշրջանի վարկ՝ Ազրբէջանին՝ 27,500, Վրաստանին՝ 24,475, Հայաստանին... 6300

Դեռ երէկ «Խորհրդային Հայաստան» կը գրէր թէ՝ «բանբաշինկօօպ»ի համար (բանւորական բնակարաններու շինութեան եւլն,) համար Մոսկուայէն մէկուկէս միլիոն րուբլի վարկ սահմանուած էր 1926ին, բայց յետոյ կրճատուեցաւ այդ գումարը, եւ արտօնուեցաւ Երեւանի մէջ կառուցանել միայն մէկ երկյարկանի շէնք։

Այս ալ՝ «շինարարական» գործունէութեան պատկերը։ Զա՛ր զուգադիպութեամբ մը, այսօր, Մարսէյլի մօտակայ մէկ արուարձանէն կը հրատարակենք թղթակցութիւն մը, որ կը պատմէ թէ ինչպէս հայ գաղթականները երկու տարուան մէջ շէնցուցեր են խոպան տարածութիւն մը, իննսուն տուն շինելով...

Մենք, «հակահայաստանեան դաւադիրներ», խորհրդային թերթերէն քաղելով այս թուանշանները, յամառօրէն Երեւանի վարիչներուն եւ անոնց տխմար խնկարկուներուն ուշադրութեանը կը յանձնենք զանոնք։

Ու անդադար կ'արծարծենք անոնց պարզած չարիքը, որպէս զի սթափին, գործեն, եւ արժեցնեն իրենց յաւակնութիւնները։ Այդ չոր թիւերը շատ աւելի անողոք են, քան մեզի վերագրուած բոլոր «դաւերը»։

Բուն դաւադիրը՝ ներսն է, խորհրդային կարգ ու սարքին օղակներուն եւ ժանիքներուն մէջ, որոնց տակ խաղաղօրէն, համերաշխութեա՛մբ կը ծիւրի Հայաստան աշխարհը։

Հայաստանէն խլուած եւ Թուրքիոյ պահանջումով Ազրբէջանի կցուած «ինքնավար» Նախիջեւանը՝ հինգ պատգամաւոր, ի դիմաց 60,000 թուրք ժողովուրդի. «ազատ եւ անկախ» Հայաստանը՝ դարձեալ հինգ պատգամաւոր, փոխան 870,000 կամ 930,000 ժողովուրդի։

Արդեօք այս թուանշաննե՞րն ալ... դաշնակցական են, ձուլուած՝ հակախորհրդային կաղապարով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Պէօյիւքտէրէի պոլշեւիկեան գաղտնի ժողովին մասին Թայմզի թղթակցին բրած յայտնութեանց առթիւ, Էնկիւրիի «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» կիսապաշտօն թերթը կը խօսի համայնավարներու Պոլսոյ մէջ ունեցած գործունէութեան վրայ։ Վեր հանելով Թուրքիոյ անկեղծ եւ հաստատ որոշումը սերտ համաձայնութեամբ ապրելու Խորհրդային Միութեան հետ, Մ. Բէմալի օրկանը դիտել կուտայ թէ համայնավարութիւնը կարելի չէ հաշտեցնել Թուրքիոյ քաղաքական եւ ընկերային պայմաններուն հետ։

Ու կ'աւելցնէ.—

«Մեր բարեկամ Սովետներն ալ գիտեն ասիկա։ Բնականաբար անոնք պիտի զգուշանան ստեղծելէ նոր կացութիւն մը, որ կրնայ վնասել խիստ անկեղծ բարեկամութեան մը։ Ուստի, ասոր հակառակ շրջած զրոյցները կարելի չէ իբր լուրջ ընդունիլ։ Մենք վստահ ենք Խորհրդային հանրապետութեանց միութեան ուղղամտութեան։ Մնաց որ, մեր ոստիկանութիւնը շատ ուշադիր կը գտնուի այս կէտին վրայ։»

«ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ»

Պէյրութի «Էլ Շարք» իսլամ թերթը այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, խօսելով 70,000 Հայերու Յունաստանէն Սուրիա փոխադրուելու զրոյցին վրայ, կը գրէ.—

— «Յունաստան մեզի 70,000 Հայ պիտի արտածէ, մինչդեռ մենք Յունաստանէն այս «ապրանք»էն զատ ուրիշ ամէն տեսակ ապրանքներ առած էինք։ Միօնիսմի ցաւէն նախապէս լացած էինք, իսկ այսօր...

«Արդեօք Ազգերու Դաշնակցութիւնը Սուրիայէն աւելի ընդարձակ տեղ մը չգտա՞ւ... Թէ ոչ մեր ենթարկուած փորձութիւնն ու աղքատութիւնը բաւական չէ՞ին մեզ համար որ այդ մարմինը բոլոր փորձանքները մէկ երկրի վրայ հաւաքել կ'ուզէ...։

«Յունական կառավարութիւնը երկրին մէջ Հայերու ներկայութեան դէմ բողոքելով, իր ժողովուրդին եւ իր հայրենիքին հանդէպ ունեցած պարտականութիւնը կատարեց։ Այժմ խորհրդարանը, Լիբանանի կառավարութիւնը, Սուրիական եւ Ալէվիներու կառավարութիւնները, Սուրիոյ հանդէպ իրենց պարտականութիւնը պէտք է կատարեն։ Ոչ միայն 70,000 Հայերու Սուրիա փոխադրութեան դէմ պէտք է բողոքեն, այլ եւ յոյն կառավարութեան ըրածին պէս, մեր երկրին մէջ գտնուող Հայերէն ալ 70,000 հոգիի ուրիշ տեղ փոխադրուիլը պէտք է պահանջեն։

«Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Ալէվիներու այս բողոքը պէտք է ըլլայ երեքին համաձայնութեամբ եւ ստորագրութեամբ, հոգատար պետութեան միջոցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուած գրութեամբ մը։

«Կասկած չկայ, որ Ֆրանսան ասոր առարկութիւն չըներ, ընդհակառակն հոգատարութիւնը իրեն յանձնուած երկրին իրաւունքները պաշտպանելը փաստելով, շնորհակալ պիտի ըլլայ։

«Սուրիական կառավարութիւնները այս պարտականութիւնը կատարելու մէջ եթէ զանցառու գտնուին, կը հրաւիրենք Սուրիոյ հայրենասէրները, որպէսզի իրենց հայրենիքի հանդէպ ունեցած պարտականութիւնը եւ ժողովուրդին փափաքը իրագործելու համար, բողոք ուղարկեն Փարիզ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալեւսերպ վէճը

Իտալիոյ նախարարական խորհուրդի այսօրուան նիստին մէջ Մուսոլինի երկար զեկոյց պիտի տայ իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Դիկտատորը անգամ մը եւս պիտի հաստատէ թէ Իտալիա բացարձակապէս խաղաղասէր է եւ բողոք պիտի բարձրացնէ օտար մամուլի չարակամ պայքարին դէմ։

Միլանոյէն կը հեռագրեն թէ դաշլիճի այս նիստէն վերջ Իտալիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ ուղղակի բանակցութիւններ պիտի սկսին։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Սքուփշինայի լուծումը մեծապէս պիտի օգնէ վէճին հարթուելուն, քանի որ սերպ կառավարութիւնը երեսփոխաններու ազդեցութենէն ազատած պիտի ըլլայ։

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Ռատէքի շուրջ ժուէնս գիւղին մօտ սերպ սահմանապահ ջոկատ մը ընդհարած է իտալացի քաղաքապահներու ջոկատի մը հետ։

«Լոքալ Անցայկըր» կը գրէ թէ արտասահման բնակող իտալացի ուսանողները, որոնց զինուորութիւնը յետաձգուած էր, Յուլիս 23ի համար զինուորական ծառայութեան կանչուած են։

Իտալիա եւ Ռուսիա

«Նովոսթի Զաղրէպ» կը գրէ թէ Իտալիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին ներկայիս ռուս առեւտրական խարիսխ մը ստեղծելու համար Վենետիկի նաւահանգիստին մէջ։ Այս առեւտրական խարիսխը պիտի ծառայէ ռուս արմտիքի արտածումին։ Իտալական կառավարութիւնը կը փափաքի կարելի եղածին չափ շուտ այսպիսի մեծ խարիսխ մը հաստատել ռուսական արտածումներու համար, որպէս զի թէ՛ շարժում ստեղծէ Վենետիկի նաւահանգիստին մէջ, — որ գրեթէ անգործ է — թէ աժան գինով արմտիք ստանայ, ու թերեւս նաեւ ազդէ սերպ արմտիքներու արտածման Միջերկրականի եւ կեդր. Եւրոպայի մէջ։

Ֆաշիստ քաղաքապահները եւ Ֆրանսա

«Ճօռնալէ տ'Իթալիա» խօսելով ֆաշիստ քաղաքապահներու մասին, կը գրէ.— Ֆաշիստ քաղաքապահները թիւով քանի մը հազար են միայն, ցրուած ամբողջ սահմանին երկայնքը՝ Ֆիումէէն մինչեւ Վինթիմիլլա, որոնք ոստիկանական պաշտօն կը կատարեն։ 2.— Անոնք կարգապահ են զինուորի պէս եւ Ֆրանս. հողը կը մտնեն միայն Հռոմէն տրուած հրամանի մը վրայ։ 3.— Ֆրանս. հրամանատարութեան զինուորները լի ու լի կը բաւեն ետ մղելու համար քանի մը հազար քաղաքապահներու յարձակումը։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Նանքինի ազգայնական կառավարութեան պետ Զօր. Շանկ-Քայ-Շէքի եւ Շանկայի նախկին կառավարիչ Զօր. Սուն-Շուան-Ֆանկի միջեւ հաշտութեան բանակցութիւնները խզուած են, որովհետեւ այս վերջինը բացարձակապէս մերժած է իր զինուորները ղրկել Ջանկ-Ցօ-Լինի դաշնակից Ջանկ-Սուն-Ջանկի դէմ։

Հանքէուի կառավարութեան պոլշեւիկ խորհրդական Պօրոտինի կինը Փեքին փոխադրուեցաւ եւ պիտի դատուի իբրեւ Փեքինի կառավարութեան դէմ դաւադրութիւն սարքող։ Զրոյց կը շրջի թէ Սուն-Եաթ-Սէնի կնոջ դէմ մահափորձ կատարուած է։ Ֆրանսացի համայնավար Տորիօ եւ իր անգլիացի ու ամերիկացի ընկերները Մայիս 1ին ճառ խօսած են Հանքէուի մէջ։

Հինգ մեծ պետութիւնները նոր ծանուցագրով մը դարձեալ հատուցում պիտի պահանջեն Նանքինի խժդժութեանց համար։

Փեքինի մէջ մահապատիժի ենթարկուեցան երեք նոր չինացի համայնավարներ։ Նոր մահապատիժներու կը սպասուի։

Ծխողներու օղանաւը

Թուրքիոյ մէջ տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէ օդանաւային տորմիղը զօրացնելու համար։ Էնկիւրիէն հեռագրի մը համաձայն, երեսփոխան մը Ազգային ժողովին առաջարկ մը ներկայացուցած է, որով այսուհետեւ Ռէժիի սիկառէթի տուփերը 20ի տեղ 19 սիկառէթ պիտի պարունակեն։ Այս ձեւով ձեռք բերուած խնայողութեան գումարով օդանաւեր պիտի գնուին։

Արհեստակցական Միութեանց օրինագիծը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ Արհեստակցական Միութեանց մասին կառավարական նոր օրինագիծին վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։ Վերջին ժողովին մէջ խօսեցաւ Ճօրճ Սփէնսըր, նախկին նախագահ Նոթինկհայրի ածխագործներու ընկերակցութեան, որ գործադուլի վերջին օրերը հանքատէրերուն հետ անջատ համաձայնութիւն մը կնքած ըլլալով աշխատաւորական կուսակցութենէն վտարուած եւ ազատական կուսակցութեան մէջ մտած էր։ Սփէնսըր աշխատաւորականները կը քննադատէր, երբ ընկերվարական երեսփոխաններ ընդմիջեցին զինքը։ Ճէք Ճօնս, որ նախորդ օրը սրահէն դուրս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿՌԻՒ
ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Երուսաղէմէն կը գրեն մեզի.

— Զատկի խթման օրը, Ս. Յարութեան տաճարին մէջ, «Լուսաւորեա»ի թափօրի պահուն իրաւունքի մասին կռիւ մը ծագեցաւ Հայերու եւ Ասորիներու միջեւ։ Ուխտաւորներու բազմութիւնը, սարսափած՝ վայրագ տեսարանէն, տաճարէն դուրս խուժեց, իրար կոխոտելով։ Բազմաթիւ անգլիացի եւ տեղացի զինուորներ յարձակեցան երկու կողմերուն վրայ, որոնք բիրերով կը կռուէին, եւ հազիւ յաջողեցան արիւնհեղութեան առաջքը առնել։ Դրդողիչներէն Ասորիներուն թարգմանը եւ շատեր ձերբակալուեցան։ Հարիւրապետ Իպրահիմ պէյ այս առթիւ տեղեկագիր մը ներկայացուց, որ նպաստաւոր է Հայերուն։

ՀԱՅ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎԷՃԸ

Պատրիարքական փոխանորդ Բոզոսեան գերապայծառ նիստի կանչելով ժողովրդապետ եկեղեցականները, թելադրեր է անոնց ճանչնալ նոր վարչական ժողովը եւ անոր յանձնել գոյքերն ու հաշիւները։ Ժողովրդապետները մերժած են։ Ասոր վրայ, վարչական ժողովը պէտք տեսած է նիւթական բացառիկ միջոցներ գտնել, մանաւանդ Ս. Յակոբի հիւանդանոցի առօրեայ պէտքերուն համար։ Անդամներէն Պ. Փօլ Այան իր անձնականէն 1000 ոսկի տրամադրած եւ ստանձնած է Պատրիարքարանի դիւանապետութիւնը։

Նոր վարչութեան անդամներէն մէկը «Միլլիյէթ»ի յայտնած է թէ իրենք պոլշեւիկ չեն, այլ օրինական միջոցներով կը գործեն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵ-ՐԸ.— Հայաստան եւ Ատրբէյճան խնդրած են Վրաստանի ազգային փոքրամասնութիւններու խորհուրդէն, որպէսզի նախակրթարաններու դասագիրքերու պատրաստութեան համար ընտրէ յարմար գրուածքներ։ Այդ գրուածքները պիտի թարգմանուին եւ պիտի դրուին դասագիրքերու մէջ, ծանօթացնելու համար դրացի երկիրներու գրականութիւնը մատաղ սերունդին։

ՀԱՅԵՐԸ ԱԲԽԱԶԻՈՅ ՄԷՋ.— Բէշգարդաշի գիւղին մէջ (Սուխումէն 20 վերստ հեռու) կը բնակին 60 տուն Հայեր եւ 200 տուն Յոյներ։ Հայերը գրեթէ կը բաղկանան Թրքահայ գաղթականներէ, որոնք, հակառակ երկրին քարոտ եւ անյարմար հանգամանքին, կը մշակեն ծխախոտը։ Ճամբաներու պակասէն գիւղացիները շատ կը տառապին։ Քանի՛ անգամներ փորձած են ճամբաները շինել իրենց ծախքերով, եւ խնդրած են կեդրոնէն կարգ՝ մը գործիքներ, բայց ոչ ոք ուշադրութիւն դարձուցած է։

ՎՐԱՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ.— Վրաստանի Լուսաւորութեան գործավարը Ռուսաստանի բարձրագոյն վարժարանները ղրկելու համար արձանագրած է 160 ուսանող, զանազան մասնագիտութիւններու հետեւելու համար։

ՊԱԹՈՒՄԻ ՀԱՅ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԸ.— Պաթումի ծովեզերքին վրայ աշխատող բանւորներուն մէջ Հայերուն թիւը կը հասնի 300ի։ Ասոնց մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ Թրքահայ գաղթականներէ։

ԿՐԻՓԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ.— «Մարտակոչ» (20 Ապրիլ) կը գրէ.— Թիֆլիսէն մինչեւ Բագու, երկաթուղիի գիծին երկայնքին, կրիփի սարսափելի համաճարակ մը կը տիրէ։ Միայն Գանձակի մէջ կայ հիւանդանոց մը, որ անբաւական է։

С С С Р.

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ապրիլ 16ին սկսաւ եւ 26ին աւարտեց իր աշխատանքները Խորհրդ. Միութեան Խորհուրդներու 4րդ համագումարը։

Համագումարի օրակարգի կեդրոնական խնդիրներն էին ա) միջազգային քաղաքականութիւնը, բ) տնտեսական հարցեր եւ գ) Սահմանադրութեան կարգ մը կէտերու փոփոխութիւնը։

Համագումարին գործնական մասը ամփոփուեցաւ հետեւեալ կէտերու մէջ.— Նախ՝ փոփոխուեցան Սահմանադրութեան քանի մը կէտերը։ Ամենակարեւորը այն որոշումն է, որուն համաձայն այսուհետեւ Խորհուրդներու համագումարը պիտի հրաւիրուի երկու տարին մէկ անգամ, փոխանակ իւրաքանչիւր տարուան։ Այսպէսով, պոլշեւիկները կը հրաժարին իրենց պարծանքի առարկայ կազմող սկզբունքէ մը, թէ՝ իւրաքանչիւր տարի ընտրութիւն կատարելով, իրենք աւելի մօտ կեցած կ'ըլլան ժողովրդին, մինչդեռ քաղքենի խորհրդարանները 4—5 տարին մէկ ընտրութիւն ընելով՝ կտրուած են հանրային կարծիքէն։

Երկրորդ՝ հաստատուեցան կառավարութեան առաջարկները տնտեսութեան կազմակերպութեան եւ հողագործութեան բարելաւման մասին։ Համաձայն այդ առաջարկութիւններու, ամբողջապէս ի զօրու կը պահուի պետականացման սկզբունքը, անխախտ կը մնայ առեւտրի պետական մենաշնորհը, տնտեսական ծրագրի եւ Միութեան բոլոր մասերու ելեւմուտքի կազմութեան իրաւունքը կը թողուի ծայրայեղօրէն կեդրոնացած, բայց զիջելով «տեղերու» պահանջներուն՝ պզտիկ ապակեդրոնացում մը կը մացուի կեդրոնի տուած որոշումներու գործադրութեան մէջ։

Երրորդ՝ եղան կարգ մը գործնական թեթեւցումներ խորհրդային տնտեսութեան վերակազմութեան մասին, որոնք, սակայն, կը պատկանին աւելի շատ «պլտի»ներու երազային բնագաւառին։

Եւ, վերջապէս, ընտրուեցաւ նոր Կեդգործկոմ ու կառավարութիւն։

Կեդր. գործ. կոմիտէի անդամներու անուանացուցակի քննութիւնը դուռ կը բանայ հետաքրքրական խորհրդածութիւններու։ Այսպէս, «Ազգերու խորհուրդ»ին մէջ, որ տեսակ մը ծերակոյտի պաշտօնը ունի, Անդրկովկասի անդամները հետեւեալ կազմը ունին. Ատրպէճանը կուտայ հինգ պատգամաւոր, Նախիջեւանը հինգ, Լեռ. Ղարաբաղը մէկ, որով ամբողջ Ատրպէճանը կուտայ 11 պատգամաւոր։ Վրաստանը կուտայ հինգ պատգամաւոր, Աբխազիան՝ հինգ, Աճարիստանը՝ հինգ, Հարաւ. Օսէթիան՝ մէկ։ Ըսել է ամբողջ Վրաստանը Մոսկուա կը ղրկէ 16 պատգամաւոր։

Հայաստանը կուտայ միայն 5 պատգամաւոր։ Ազգային տեսակէտով Անդրկովկասէն «Ազգերու Խորհուրդ»ի անդամ են, 13 վրացիներ, 9 թուրքեր, 2 Աբխազ, մէկ Օս, մէկ Ռուս, հինգ Հայ։ Վրաստանի մէջ 400,000 Հայ կայ — ո՛չ մէկ պատգամաւոր, Ատրպէճանի մէջ։ Ղարաբաղէն դուրս, մօտ 250,000 Հայ կ'ապրի— ո՛չ մէկ պատգամաւոր։ Իսկ 60,000 Թուրք բնակիչ ունեցող Նախիջեւանը կուտայ հինգ պատգամաւոր, ինչպէս եւ 870 հազար բնակիչ ունեցող Հայաստանը։

Ասոր կ'ըսեն՝ ազգային հաւասարութիւն։

Մեզի համար առանձնապէս հետաքրքրական է Համագումարին քաղաքական մասը։

Տեսակ մը անհանգստութիւն կար կառավարութեան նախագահ Ռիկովի զեկուցման քաղաքական բաժնին մէջ, որու գլխաւոր մասը նուիրուած էր չինական դէպքերուն եւ անգլիական դաւերուն խորհուրդներու դէմ։ Իր զեկուցումը կ'եզրակացնէ հետեւեալ ձեւով.

« Մեր դիւանագիտութեան ունեցած ամբողջ շարք մը յաջողութիւններուն, կարգ մը պետութիւններու՝ ինչպէս Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ հետ, մեր յարաբերութիւններու բարելաւման, և Ճափոնի ու Ֆրանսայի պէս ուրիշ պետութիւններու հետ համաձայնութիւն կնքելու հնարաւորութեան զուգընթաց, համաշխարհային քաղաքական կացութիւնը խորհրդ. միութեան հանդէպ շատ աւելի վրդովիչ է, քան նախորդ տարուան Համագումարի օրերուն։ Միութենական կառավարութիւնը ձեռք կ'առնէ ամէն միջոց, որ յանկարծակիի չգայ։ Թշնամական ամէն տեսակ դասաւորումներու (քոմպլինէզօն) մենք պիտի հակադրենք խաղաղութեան անշեղ եւ հաստատուն քաղաքականութիւն մը։»

Թշնամական այդ «դասաւորումներու» մէկ օղակն է Լեհաստանը, որուն ձգտումն է տեսնել Ռումանիայէն մինչեւ Ֆինլանտիա պետութիւններու անընդհատ շղթայ մը, եւ «Խորհրդ. Միութեան հանդէպ Պալթեան երկիրներէն սկսած մինչեւ Սեւ ծով մէկ ընդհանուր ճակատ»։

Ռիկովի ընդհանուր խօսքերը թանձրացեալ արտայայտութիւն գտան «տեղերու» ներկայացուցիչներու բերնով։ Անդրկովկասի կողմէն խօսեցաւ Օրախելաշւիլի.— «Մենք այժմ կը տեսնենք կարգ մը պատճառներէ, որոնք մեր հասողութեան սահմաններէն դուրս են։ Եթէ Անդրկովկասի բանուորներն ու գիւղացիները սորված են շինել, այդ շինարարութիւնը ընկերվարութեան վերջնական կառուցման համար է, բայց երբ այդ շինարարութեան կը վնասէ ներքին թշնամին, որ դիրք է բռնած սահմանին մօտ, օտար հողի մը վրայ, այդ այլեւս կը դառնայ անտանելի։

« Ես այստեղ կ'ուզեմ շեշտել թէ մեր հարեւանները — Թուրքիա եւ Պարսկաստան — այսօր մեզի հետ կը գտնուին ամենաամուր բարի հարեւանական եւ բարեկամական յարաբերութիւններու մէջ։ Աւելի լաւ բարեկամ չենք ուզեր մենք։ Յեղափոխական Թուրքիոյ հետ յեղափոխական Խորհրդ. Միութիւնը գտած է ընդհանուր լեզու, եւ ատիկա կը դիւրացնէ մեր դիւանագիտական ու գործնական բոլոր փոխյարաբերութիւնները։ Բայց միեւնոյն ժամանակ, մենք կը տեսնենք — թէ որու մեղքով, ես այժմ ատոյդ չեմ որոշեր — որ սահմանէն անդին, Թուրքիոյ հողին վրայ, կը գտնուին Անդրկովկասեան այն թափթփուքները, այն մուսաւաթականներն ու վրացի մենշեւիկները, զորս Անդրկովկասի բանուորներն ու գիւղացիները դուրս են նետած իրենց շարքերէն եւ որոնք այժմ այնտեղ դաւադրութիւններ ու զանազան խայտառակութիւններ կը պատրաստեն մեր շինարարական յաջողութիւններուն դէմ։ Ընկերներ, այսպիսի վիճակի մը կարելի չէ հանդուրժել։ Պէտք է մի անգամ ընդմիշտ լուծել այս խնդիրը։

« Պէտք է լուծել նաեւ այսպէս կոչուած վրաց դեմոկրատական հանրապետութեան խնդիրը, Փարիզի մէջ, ֆրանսական կառավարութեան մօտ։ Սեւ ծովի և Կուրի միջեւ գոյութիւն ունեցող բանուորա-գիւղացիական Վրաստանի կողքին, աշխարհականներու կամքով ծնած է (բարեբախտաբար, Փարիզի մէջ) ուրիշ Վրաստան մը եւս, որ ունի սեփական օրինական ներկայացուցչութիւն մը Ֆրանսայի կառավարութեան մօտ, որ ճանչցած է մեր Միութիւնը։ Ես չեմ գիտեր, նման կացութիւն մը ընդունելի՞ է դիւանագիտական աւանդութիւններու տեսակէտով, բայց մեր շինարարութեան եւ յաջող շինարարութեան համար պահանջուած ներքին եւ արտաքին ամուր խաղաղութեան տեսակէտով այդպիսի վիճակ մը անընդունելի է եւ անհանդուրժելի»։

Ուկրայինայի կողմէն նոյն միտքերը յայտնեց Զուբարը. «Ընկ. Օրախելաշւիլին խօսեցաւ վրաց կառավարութեան մը մասին, որ կ'ապրի Փարիզ։ Նման բան մը մենք ալ ունինք Ուկրայինայի համար։ Բանուորներու եւ գիւղացիներու կառավարութիւնը բանուորներու եւ գիւղացիներու հետ կը գտնուի Ուկրայինայի մէջ։ Իսկ քաղքենի կառավարութիւնը նստած է արտասահման արեւմտեան պուրժուազիի հետ։ Եւ ահա հոն կը կատարուին պատրաստութիւններ ամէն տեսակ բախտախնդրութիւններու, որոնց նպատակն է անջատել Խորհրդ. Ուկրայինան Խորհրդ. Միութենէն եւ ստեղծել այնպիսի վիճակ մը, որ հնարաւորութիւն տայ միջամտելու Ուկրայինայի ներքին գործերուն անո՛նց, որոնք այժմ կը խառնուին Չինաստանի եւ բազմաթիւ գաղթային երկիրներու ներքին գործերուն։ Անոնք յոյս ունին, որ Խորհրդ. Միութիւնը տակաւին բաւականաչափ ամուր չէ։ Համաուկրայնական խորհուրդներու համագումարը անդրդուելի յայտարարեց, թէ՝ զուր են միջազգային պուրժուազիի յոյսերը թէ մեր մէջ կը գտնուին ճեղքուածքներ Խորհրդ. Միութիւնը պառակտելու համար։ Անոնց ճիգերը չեն տար ո՛չ մէկ հետեւանք»։

Բայց եւ այնպէս, Զուբարի ճառէն կը պարզուի, թէ «ազգային տեսակէտով» մեծ դժուարութիւններ կան Ուկրանիայի մէջ, եւ թէ պոլշեւիկները գերագոյն ճիգ կը թափեն հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար։ «Դրոհը» միայն դուրսէն չէ, ներսէն ալ, Ուկրայինայի կոմունիստներէն շատերը դժգոհ են Մոսկուայի ծայրայեղ կեդրոնացումէն։ Ուկրայինացի ազգասէրները կ'ուզեն բոլորովին ազատիլ Մոսկուայի խնամակալութենէն, եւ այս կարելի չէ ծածկել ճրճռան ճառերով ու սին հաւաստիքներով։

Նոյն նիւթի մասին խօսեցան եւ ուրիշները։ Վտանգը մեծ է։ Այդ վտանգը կը շեշտէ եւ Ռիկովի զեկուցման առթիւ համագումարի ընդունած բանաձեւը.

— Համագումարը անհանգստութեամբ կը հրաւիրէ ուշադրութիւնը բոլոր աշխատաւորներու՝ միջազգային պուրժուազիայի յարձակողական թափի վերջերս չափէն աւելի արագ ուժեղանալուն վրայ, ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան։ Անգլիական «նախազգուշացման» վերին աստիճանի տարօրինակ ծանուցագիրը, իսկ յետոյ անլուրօրէն անպատկառ, միջազգային յարաբերութիւններու մէջ իր նախընթացը չունեցող բռնութիւնը Խորհրդ. Միութեան Փեքինի եւ Շանկայի դիւանագիտական մարմիններու հանդէպ, որ կատարուած է յայտնապէս դաւադրական նպատակներով, կը ստիպեն Խ. Միութեան ըլլալ զգոյշ։ Համագումարը կը յանձնարարէ կառավարութեան պատրաստ կենալ՝ վանելու համար բոլոր նոր փորձերը՝ որ կը ձգտին Խորհրդ. Միութիւնը մղել պատերազմի ո եւ է մէկի հետ եւ բոլոր կարելին ընել պատերազմի առաջքն առնելու համար։»

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՊԷԼԱ ՔՈՒՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ?— Վիեննայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ իբրեւ մաքսանենգ ձերբակալուած է մարդ մը, որ կ'ըսէ թէ ռուս է եւ կը կոչուի Եաքովէնքօ. մինչդեռ կը կարծուի թէ Հունգարիոյ նախկին համայնավար դիկտատոր Պէլա Քունն է։ Մոսկուա մասնաւոր պաշտօններ տուած է իրեն Վիեննայի մէջ։ Մասնաւորապէս Չեկայի գործակալի պաշտօնը պիտի փարէ եւ պիտի հսկէ Վիեննաբնակ Ռուսերու քաղաքական գործունէութեան վրայ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ ԱՐԺԷՔԸ

Նախորդ յօդուածով ամփոփեցինք շարժանկարին պատմութիւնը։

Պարզենք անոր կարգ մը առաւելութիւնները։

Լէմկէ շարժանկարը կը բաղդատէ տառերու գիրի եւ երաժշտական նոթաներու հետ. «Ինչպէս որ տառերը միանալով կը կազմեն բառեր եւ բառերը՝ նախադասութիւններ, որով մեր մտքերը կ'արտայայտենք, իսկ երաժշտական նոթաներով՝ մեր զգացումները, այնպէս ալ շարժանկարը կ'արտայայտէ մեր շարժումներն ու գործերը, այսինքն՝ մեր կամքը։ Թէ՛ տառերը եւ թէ՛ նոթաները անբաւարար են մարդկային հոգին իր ամբողջութեամբ արտայայտելու։ Նկարչութիւնն եւս այդ պահանջը մասամբ գոհացուց, որովհետեւ կ'արտայայտէ գործողութեան միայն մէկ վայրկեանը եւ այն՝ նկարչի տեսողութեան կէտէն։ Տարբեր է շարժանկարը։ Կամքը կ'արտայայտուի գործողութեամբ։ Գործողութիւնն ինքնին միապաղաղ բան չէ, այլ կը բաղկանայ մէկը միւսին յաջորդող շարժումներէ. ամէն շարժում ամրապնդելով եւ յետոյ այդ բոլորը իրարու ետեւէ արագ ցուցադրելով կը ստանանք շարժուն նկար»։

Տիկին Դաէնզինգ հետեւեալ կէտերուն մէջ կ'ամփոփէ շարժանկարի գրաւչութեան պատճառները.—

1.— Երբ շարժանկարը կը շրջի գեղեցիկի ասպարէզին մէջ.— Օրինակ՝ բնութեան տեսարաններ, դիտողական տպաւորութեան այդ ամենահամոզիչ ուղին ամէնէն աւելի հրապուրիչ է։

2.— Շարժանկարը կուտայ շարժուն եւ կենդանի նկարներ.— այնքան կենդանի, որ նկատելի է ձիու փնչոցը, բերնի գոլորշին, մարդու շնչելը, եւ իրօք, այդ աւելի տպաւորիչ է շարժապատկերին մէջ, որովհետեւ մեր ուշադրութիւնը չի ցրուեր շրջապատի վրայ։

3.— Շարժանկարի ցուցադրած հարստութիւնները անսպառելի են. ան մեզ կը տանի ճափոնական հին մեհեաններ, հիւսիսային ովկիանոսի փոթորկոտ ափերը, մեզ մասնակից կ'ընէ բեւեռախոյզներու գործողութեանց։ Կը տեսնենք վայրի թռչունը իր բոյնին մէջ, կամ որեւէ արտադրութեան արհեստագիտական գործողութիւնները եւլն.։

4.— Շարժանկարը կ'ամրապնդէ նկարի մէջ ամէն մի ընթացիկ դէպք, օրինակ՝ յուղարկաւորութիւն, նշանաւոր մարդու մը ընդունելութիւն եւլն.։

5.— Կ'ընդլայնէ դիտողական հայեցողութիւնը անտեսանելի շրջանին մէջ, օրինակ՝ ծաղիկի փթթիլը, բացուիլը եւլն.։

6.— Երեւակայութեան զարգացման գործին մէջ կը գրաւէ առաջին տեղը։ Բանականութեան մարզին մէջ եւս անոր դերը նուազ կարեւոր չէ, երբ կուտայ արժէքաւոր եւ հիմնաւորուած ներկայացումներ։

Շարժանկարը պէտք է նկատել իբրեւ մանկավարժական անգնահատելի ձեռնարկ, որու հիմնական սկզբունքն է՝ դիտողական ուսմունքը, ինչ որ լի ու լի կը համապատասխանէ մանկավարժական արդի ըմբռնումին։

Դիտելի իրականութիւնը մտքի միակ եւ իրական սնունդն է, մարդուն միտքը կը կենդանանայ եւ անոր գործունէութիւնը կը բորբոքի իրականութեան հետ շփուելով։ Այս տեսակէտէն շարժանկարը հանդիսացած է լաւագոյն ձեռնարկը եւ դաստիարակիչ մտաւոր կեանքի ասպարէզին մէջ։ Երախան աւելի շատ իր տեսածին կը հաւատայ քան՝ լսածին. վերջինը իր վերացականութեամբ չամրանար իր մտքին եւ հոգիին մէջ։

Շարժանկարը խիստ հրապուրիչ է երախաներու համար, ու մասնաւորապէս այն երախաներուն, որոնք իրենց առօրեայ կեանքին մէջ քիչ նիւթ եւ սնունդ կը գտնեն մտքի համար։ Նկատելի է, որ չքաւոր երախաները շատ կը յաճախեն սինէման, որովհետեւ անոնց հոգին սնունդի ծարաւ է, իսկ իրենց առօրեայ անշուք կեանքը այդ սնունդը չի տար։ Այստեղ պէտք է զատենք քաղաքի եւ գիւղի երախաները։

Առաջինները աւելի շատ պէտք ունին գիւղական տեսարաններ դիտելու, իսկ երկրորդները՝ քաղաքի տեսարանները։ Անոնց աղքատիկ եւ բնութենէն հեռու կեանքին մէջ շարժանկարը կը մտցնէ լեռներ, դաշտեր, ծաղիկներ, անտառներ եւ կենդանիներ. անոնք ճամբորդութիւն կը կատարեն, կը տեսնեն օտար երկիրներ եւ ժողովուրդներ ու անոնց սովորութիւնները, գաղափար կը կազմեն աշխարհագրութեան, պատմութեան եւ բնագիտութեան մասին։ Գէթ քանի մը ժամ, աղքատ երիտասարդներու տանջուած հոգին կտրուած դառն իրականութենէն՝ կը փոխադրուի գեղեցիկի աշխարհը։

Հասարակութեան անուս խաւերուն համար շարժանկարը ինքնազարգացման յարմարագոյն դպրոցն է։ « Մարդկութիւնը անդուլ կը ճգնի, կ'ըսէ Լէմկէ, իր յետնորդներուն փոխանցել այն, ինչ որ ստեղծեր է մարդկային բանականութիւնը, որպէս զի յետագայ սերունդներն այդ հիման վրայ շարունակեն արժէքներու կառուցումը։

Ի՛նչ նշանակութիւն ունի շարժանկարը աշխարհի համար, կը հարցնէ Լէմկէն ու կը պատասխանէ.— Մագաղաթը կամ թուղթը՝ մարդկային մտքի, մեղրամոմէ թիթեղը՝ մարդկային զգացմունքի եւ բջջահիւթային ժապաւէնը մարդկային կամքի գիրքն է։ Շարժանկարը մեր աչքերուն առջեւ մարդկային գործողութիւններու գիրքը կը թղթատէ. շնորհիւ անոր, մարդը վերջին քայլը առած է մարդկային հոգիի պատմութիւնը գրելու ճամբուն վրայ»։

Շնորհիւ իր դիտողական առաւելութիւններուն, գիտական աշխարհն այժմ կը գնահատէ սինէման։ Եւրոպական յառաջդէմ ժողովուրդներու դպրոցներուն եւ համալսարաններուն մէջ այժմ ան կը գործածուի իբրեւ դիտողական ուսմունքի կարեւոր ձեռնարկ։

Հայկական մեր խղճուկ միջավայրին մէջ, ուր դպրոցական անյարմարութիւններու կողքին յաճախ բնութիւնն անգամ աղքատ է, երբ մեր երախաները ոչ միայն ովկիանոսի, ծովի, այլ եւ լճի ու գետի հասկացողութիւնն ու պատկերացումը չունին, շարժանկարը կարող է լաւագոյն ու անփոխարինելի դիտողական ձեռնարկը դառնալ, երախայի միտքը, գիտակցութիւնը և աշխարհահայեացքը զարգացնելու ու ընդարձակելու։ Մեր նախորդ, մանաւանդ անուս սերունդներու ծանօթութիւնը օտար երկիրներու եւ ժողովուրդներու կեանքի մասին՝ բոլորովին սահմանափակ էր. իսկ այժմ համեմատել կարելի չէ. շարժանկարի միջոցով անուս մարդն անգամ կրնայ ծանօթութիւններու մեծ պաշար ձեռք բերել եւ այդ՝ ընդամէնը մէկ-երկու ժամուան մէջ։

ԱՆՏՐԷ

ԶԱՏԻԿԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Վիեննայէն կը գրեն մեզի.— Գաղթային վարչութեան մասնաւոր հրաւէրով, Ներսէս քահանայ Գանճեան Զատկի տօնական օրերն անցուց Վիէննայի մէջ, հոգեւորապէս մխիթարելով ժողովուրդը։ Գաղութը այլ եւս ձանձրացած կարգ մը կուսակրօն եկեղեցականներու ապարդիւն պաշտօնավարութենէն, փափաք յայտնած է մնայուն հովիւ ունենալ Ներսէս քահանան որ յարմարագոյնն է այս պաշտօնին։ Քահանան ընդունած է այս առաջարկը, պայմանաւ որ նախապէս հաւանութիւն ստացուի Կաթող. Պատրիարքութենէն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂ ՄԸ ՈՒՐ 90 ՏՈՒՆ ՇԻՆԱԾ ԵՆ, ԲԱՅՑ ԴՊՐՈՑ ՉՈՒՆԻՆ

Սէն Լու գիւղը կը գտնուի Մարսիլիոյ հարաւային արեւելեան կողմը, քաղաքէն գրեթէ կէս ժամ հեռու, լեռներու ստորոտը։ Ունի բաւական մաքուր օդ, ինչպէս եւ պարտէզներ ու այգիներ։

Որչափ կը յիշենք, գրեթէ երկու տարի առաջ այստեղ կը գտնուէին քանի մը հայ տուներ միայն, գաղթած Թուրքիոյ զանազան քաղաքներէն եւ իրենց միջոցներով մէկ մէկ փոքրիկ տնակներ շինած։ Երկու տարուան միջոցին մեր ժիր հայրենակիցները կրցած են այդ տուներու թիւը հասցնել մինչեւ իննսունի, որոնց մէջ կը բնակին հարիւր յիսունէ աւելի հայ ընտանիքներ։ Սեփական հողերու վրայ շինուած են այդ փոքրիկ տուները, որոնց շուրջը [illegible] հպարտութիւն մը կ'ազդէ դիտողին։ Ուրիշ, այս օտար երկրին վրայ իսկ, հայ գիւղացին գտած է իր աշխատասէր եւ շինարար ոգին, իր օրապահիկները խնայելով եւ իրեն բնակարան մը շինելով։ Պէտք է խոստովանիլ որ կառավարութիւնն ալ դիւրութիւններ կ'ընծայէ, որպէս զի բնակելի դառնան այդ խոպան [illegible]։ Թէ ելեկտրական լոյս հաստատուած է եւ թէ [illegible] ներ ձգուած են իւրաքանչիւր փողոցի մէջ։ Սէն Լու արդէն հայկական գիւղ մը դարձած է։

Սակայն ցաւալի է որ [illegible] այսքան բազմամարդ եւ բախտաւոր ըլլալուն, այս գիւղը ոչ իսկ փոքրիկ մանկապարտէզ մը ունի, ուր հայ մանուկները կարենային գոնէ հայերէն սորվիլ։

Որչափ կրցայ ստուգել՝ ծնողներուն մեծագոյն մասը թրքախօս ըլլալով, չեն կրնար իրենց զաւակներուն հետ հայերէն արտայայտուիլ. փոքրիկները զանազան օտար դպրոցներ կ'երթան, հետզհետէ մոռնալով իրենց թոթով լեզուն իսկ եւ իրարու հետ ֆրանսերէն կը խօսին։

Մեր այցելութեան միջոցին թաղին մէջ հանդիպող մանուկներէն գատելով, եզրակացուցինք թէ շատ չանցած այդ փոքրիկները մոռցած պիտի ըլլան ամէն բան, ե՛ւ լեզու ե՛ւ ազգութիւն։

Մեր ազգային գործիչներն ու մարմինները ի՞նչ կը խորհին [illegible] մասին... գրեթէ ոչինչ։ Սխալ է [illegible] մէն ինչ հոգեւորականութենէն սպասել։ Անոնց մեծագոյն [illegible] տականութիւնը դարձեր է եկեղեցական արարողութիւններ, մկրտութիւններ եւ հարսնիքներ կատարել։ Անցեալ տարի ծրագիր մը կազմուեր է հոգեւորականի մը նախագահութեամբ եւ [illegible] ալ կը մնայ։ Իրականութիւնը այն է որ այսօր Սէն-Լու գիւղի 150—160 հայ ընտանիքները [illegible] չունին ոչ մատուռ, ոչ ալ մանկա[illegible] պարտէզ մը։

Ինչո՞ւ մեր հայ հայրենակիցները իրենք իրենց ձեռքով [illegible] լրացնեն այս պահանջը։ [illegible] ուորներէն եւ փակեղաւորներէն [illegible] աւելի ընդունակ մարդիկ շատ [illegible] եւ քով քովի գալով կրնան [illegible] կապարտէզի մը հիմը դնել [illegible] պէսզի ֆրանսերէնի հետ [illegible] մայրենի լեզուն ալ սորվին [illegible] մանուկները եւ պահեն իրենց [illegible] գային աւանդութիւնները։

Անցեալ տարուընէ իսկ [illegible] գումար մը հանգանակուեր է [illegible] րոցի մը բացման համար։ Չկրցանք ստուգել թէ ո՛ւր կը մնայ [illegible] դրամը եւ ինչո՞ւ իր նպատակին չի գործածուիր։

Վստահ ենք թէ Սէն-Լ[illegible] նախանձախնդիր հայրենակիցները պիտի թօթուեն անտարբերութիւնը, օր առաջ ձեռնարկելով [illegible] ցի մը բացման։

Մ. ԹԱՇ[illegible]

Մարսէյլ

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 Մայիս.— ...ի տաւօտ կատարուեցաւ Հայ ...հատակներու սգահանդէսը, ...րի մօտ երկս. բազմու... ...եան մը ներկայութեամբ ...փանեօլ»ի սրահին մէջ: Հան... ...ը կազմակերպուած էր Զ. Ռ. ...ութեան կողմէ, մասնակցու... ...եամբ երեք քաղաքական կու... ...ցութիւններու:

...մէն տարի ինչպէս շատ տե... ...նոյնպէս հոս «Ապրիլ 11»ը ...կը կազմակերպուէր Հ. Յ. Դաշ... ...ութեան նախաձեռնութեամբ: ...տարի ֆրանսայի կարգ մը ...կեդրոններուն մէջ այս ...պարտականութիւնը ...էին մեր սրտցաւ որ... ...բը: Որքա՜ն բնական եւ որքան ...ելի ձեռնարկ:

...եր Հայրենիք»էն վերջ, ...խօսքով բացումը կատարեց ...նախագահ Եղիշէ Թորոս... ...ու հրաւիրեց ներկաները ...յարգել անմահ մե... ...ներու յիշատակը: Զափահաս ...ն Ա. Պօյաճեան, գեղեցիկ ...ութեամբ արտասանեց ...րկիր»ը:

...ամկավարներու ներկայա... ...չ Պ. Գայաճեան իբր նիւթ ...ած էր «Յառաջ»ի Ապրիլ 11 ...խմբագրականին վերջին եր... ...ղները, «Ողջ մնացողները թող ...ւծեն մեռելներու մահ... ...գաղտնիքը»: Խօսեցաւ բա... ...երկար, քննադատեց հա... ...պական պատերազմի ըն... ...ին հայ ժողովուրդին եւ ...մը անպատասխանատու ան... ...առած յանդուգն քայլերը ...ման պատահականութիւն մը ...ելով, թելադրեց լաւ ...ել ու խոկալ, նորէն մտածել ...ըիչ մը եւս սորվանալ, որ... ...առանց արիւն թափելու ...ենք ձեռք ձգել ազատ ու ...մեր հայրենիքը: Այս ...դատափետելով մեր ան... ...նահատակները, քունէն սթա... ...նման, յիշեց թէ նախ պար... ...էր վայրկեան մը խոնար... ...իր յարգանքը մատուցա... ...մէկ միլիոն նահատակներու ...շիրիմներուն:

Այս անճահ բանախօսութեան ...ց յուզիչ տեսարան մը: ...ական եւ հայկական եռա... ...ներու մէջտեղ նահատակ ...ական ներու պատկերին ...գլխիկոր կանգնած երեք ...որբեր նուագեցին մա... ...մը, երկուքը ջութակով ...րինգով: Երկրորդ բանա... Ս. Դ. Հնչակեան Ա. Արապ... ...էր, որ բացատրելէ վերջ ...նշանակութիւնն ու վե...

հութիւնը, իր կուսակցութեան յարգանքը յայտնեց բոլոր հայ մարտիրոսներուն, որոնք ինկած էին ազատութեան ճամբուն վրայ հայրենիքին, հայ դպրոցին ու եկեղեցիին պաշտպանման համար: Իր ցասումը յայտնեց բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզէին սորկացնել հայ ժողովուրդի ազատատենչ հոգին:

Օր. Գոհարիկ Վարդանեան յաջողութեամբ արտասանեց ոտանաւոր մը, նոյնպէս Պ. Կարապիս Բիրենց ուղերձ մը կարդաց հայ մտաւորական նահատակներուն յիշատակին:

Վերջին բանախօսն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան ընկերը Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ մէկ միլիոն մեռելներուն իր յարգանքի խօսքը արտասանելէ յետոյ, վերլուծեց տեղահանութեանց եւ ջարդերու գաղտնիքը, մանրամասնօրէն պարզելով Թուրքիոյ երեք հրէշներու արտաքին երկդիմի քաղաքականութիւնը ու ներքին գոփակեաց կեանքը: Վերջացուց յորդորելով նոր սերունդին միշտ յարգել մեռելներու յիշատակը եւ աննկուն ընթանալ անոնց գծած ուղիէն:

Ռամկավար ներկայացուցիչը հանդէսը չվերջացած դուրս ելաւ սրահէն, անշուշտ նեղուելով: Այդ պահուն չափահաս որբ մը, եռեւէն վազելով, կ'ըսէր.

— Պիտի խնդրէի որ Պ. Գայաճեան մեր բարեւները տանէր ռամկավար կուսակցութեան, որպէսզի մեզ ազատէն այս դժնդակ կացութենէն, իրենց Հայաստանի բարեկամներուն բանալ տալով հայրենիքի դուռները...

Փակումէն առաջ նախագահը ցաւով յայտնեց Էջմիածնի բռնագրաւումը հայ պոլշեւիկ կառավարութեան կողմէ: Ներկաները բողոքի ձայն բարձրացնելով, իրաւասութիւն տուին Զ. Ռ. Միութեան բողոքի բանաձեւ մը պատրաստել եւ ղրկել առ որ անկ է:

Ս. Միլտոնեան

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՅԱՐԳԱՆՔԸ

ՍԻԼԻՍՏՐԷ (Ռումանիա).— Դանուբի հեռաւոր այս ափին՝ Սիլիստրէի հնօրեայ հայ գաղութը, որ չէ զլացած իր համեստ բաժինը բերել ազգային սուգի եւ ուրախութեան, պարտութեան եւ յաղթութեան օրերուն, ամէն տարուան պէս, այս տարի ալ պատշաճօրէն տօնեց 1915 ապրիլեան նահատակներու տօնը: Սուգը չէր որ եկած էր այդ օրը թառելու հայ հոգիներու վրայ, այլ պայքարին եւ ստեղծագործ աշխատանքի ուխտը:

Ապրիլի 25ին, Թաղական Խորհուրդի յատուկ հրաւէրով բովանդակ հայութիւնը եկած էր իր յարգանքի բաժինը տալու Անմահներուն եւ իր Ուխտի Խորհուրդը յայտնելու: Հոգեհանգստեան արարողութենէն յետոյ երկսեռ հասարակութեան առջեւ բեմ ելաւ ընկ. Թադէ Պետրոսեան եւ Այնթուրի «Քալէ, իմ տանջուած ժողովուրդ...» կոչով, պայքարող եւ ազգանուէր հոգիներու անմահութիւնը շեշտեց: Պարզեց հայ Ազատագրական շարժումը, դրուագներ յիշեց մեծ գոյամարտին աննման հերոսներու կեանքէն որոնց պողպատեայ կամքին զարնուելով Թուրանական մարդասպան քաղաքականութիւնը, խորտակուեցաւ եւ հայ անմահներու աճիւններէն, հայ երկրի մոխրակոյտերէն ծնաւ փիւնիկը, մտքի գրչի եւ սուրի գաղափարի ներդաշնակ յաղթանակը՝ Մայիսի 28ը...: Ընկերը իր խօսքը վերջացնելով յորդորեց հառաչանքի եւ սուգի զգացումներէն վեր, ամուր փարիլ նահատակներու պայքարի ուխտին՝ «Մինչեւ մեր ցեղին տառապանքին վախճանը»...

Թղթակից

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ.— Անցեալ շաբաթ երեկոյ 2րդ թաղամասի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդէսը: «Արաքս» փանֆարը իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր: Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր լեցնելու սրահը: Նկատելի էր որ գաղութը հետզհետէ սկսած է աւելի հետաքրքրութիւն ցոյց տալ դէպի իր միութիւնները: Ազգային շրջանակէն ներս ինքնամփոփման մը սփոփաբար երեւոյթ մըն է որ սկսած է երեւան գալ:

Հանդէսին նախագահը Պ. Վ. Զուլլէրեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատմականը ըրաւ, դրուատեց անոր սկզբունքները եւ գործունէութիւնը որ կը ձգտի հոգեկան ու ֆիզիքական կարողութիւններու ներդաշնակ զարգացման: Ակնարկներ ըրաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ եղած կասկածելի շարժումներու մասին:

Պ. Պասմաճեան կտոր մը արտասանեց: Երեք փոքրիկ օրիորդներու բարոյալից տրամախօսութիւնը հաճելի տպաւորութիւն մը գործեց ներկաներուն վրայ: Ներկայացուեցաւ «Դգումի վաճառականը» եւ «Քինախնդիր ծառան»:

Սիրուն խաղալիքներ ու քաղցրահամ ըմպելիներ եղան վիճակախաղէն շահող թիւերուն:

Վ.ահէ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը, որ երկար ատենէ ի վեր ոչ մէկ պարտութիւն կրած է, կիրակի օր նոր յաջողութիւն մը եւս ունեցաւ, ինչպէս հաղորդած էր Յառաջ: Թէեւ հակառակորդը Gallia Clubն էր, բայց ասոնք ուրբաթ երեկոյ մրցումը forfait ընելով, հայ խումբը ուրիշ հակառակորդ մը ունեցաւ, C. O. Billancourt:

Մրցումը տեղի ունեցաւ Stade Jean Bouinի գեղեցիկ դաշտին վրայ, 1500է աւելի հանդիսատեսներու ներկայութեամբ: Հայ խումբը դաշտ եկաւ բոլորովին խառն կազմով մը, բայց եւ այնպէս յաղթեց դժուարին հակառակորդին, հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ:

Ժամը 2.30ին սկսաւ մրցումը, ֆրանսացի դատաւորի մը առաջնորդութեամբ եւ հայ մարզիկներու յարձակողականով: Ֆրանսացիները, որ իրենց խումբը ամբողջ կազմով դաշտ հանած էին, անմիջապէս մեզ սեղմեցին ու հայկական բերդը միշտ վտանգաւոր վայրկեաններ կ'անցրնէր: Հայ յառաջապահները իրենց կարգին լաւ յարձակումներ կը գործէին, առանց արդիւնքի: Միջնապահներու պակասը զգալի էր: Ա. խաղամասը աւարտելու քանի մը վայրկեան կար, երբ ֆրանսացիները շփոթութեան մը հետեւանքով շահեցան իրենց առաջին եւ վերջին նշանակէտը:

Երկրորդ խաղամասին, Հայերը քիչ մը առաւելութիւն ցուցուցին եւ քսան վայրկեան հակառակորդը սեղմեցին: Այս միջոցին շահեցան առաջին նշանակէտը: Ֆրանսացիք ուզեցին իրենց կարգին նշանակէտ մը եւս շահիլ, բայց ետ մղուեցան: Խաղը լրանալու տասը վայրկեան մնացած, հայ յառաջապահները շահեցան երկրորդ եւ յաղթանակի նշանակէտը: Արդիւնք՝ հայկական յաջողութիւն 2-1ով:

C. O. Billancourt, Galliaի հաւասար խումբ մըն է, եւ գաւառի մէջ շատ մը պատուոյ դասակարգի խումբերու դէմ լաւ արդիւնքներ շահած է. հաւասար մնացած է Normandieի պատուոյ դասակարգի խումբերէն Havre Athletic Clubի հետ, պարտուած է 1 նշանակէտով ոսոյակաւոր U. S. Quévillyէն որ ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն վերջընթեր մրցումը պիտի խաղայ Olympique de Marseilleի հետ: Մէկ խօսքով, հայ խումբի այս յաջողութիւնը, հակառակ իր խառն կազմին, իսկապէս շնորհաւորելի է:

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը 1 նշանակէտով պարտուեցաւ C. S. Thiaisի եւ Շուազիի խառն խումբէն: Մինչեւ վերջին վայրկեանը Հայերը կը սեղմէին իրենց հակառակորդը, ու միայն լրանալու քանի մը վայրկեան մնացած, հակառակորդը շահեցաւ առաջին եւ վերջին նշանակէտը: Հայերը շատ լաւ խաղացին, ներկաներու շնորհաւորութեան արժանանալով: Այս խառն խումբը շատ լաւ խաղացողներ ունի, որոնք հետզհետէ առաջին խումբին մաս պիտի կազմեն:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԷՇ ՄԱՅՐԸ.— Պէրնէի մէջ տեսնուեցաւ դատը հրէշ մօր մը, որ ամբաստանուած էր որդեսպանութեամբ:

Տիկ. Շաթինեի լքուած էր էր ամուսինին կողմէ, անհաւատարմութեան պատճառով, զոր չէր կրցած պահել իր ամուսինին աչքերէն: Բաժնուելէն յետոյ, Տիկ. Շաթինեի ազատ համարձակ յանձնուած էր իր ցանկութիւններուն: Կը ծնի աղջիկ մը, զոր կը յանձնէ զանազան ստնտուներու: Կ'անցնին հինգ տարիներ: Աղջնակը արգելք մըն էր իր ազատութեան համար: Ուզելով ազատիլ այդ «բեռէն», կ'որոշէ սպաննել: Առտու մը պտոյտի կ'ելլէ գիւղին դաշտերուն մէջ, կը քնացնէ աղջնակը եւ կը նետէ ճահիճին մէջ: Քանի մը օր վերջ, գիւղացի մը կը գտնէ դիակը ջուրին մէջէն: Քննութեամբ կը հասկցուի որ աղջնակը ըլկուած էր:

Կասկածի վրայ, կը ձերբակալուի մայրը, որ, մանրամասն նկարագրելով ոճիրը, կը խոստովանի: Հրէշ մայրը դատապարտուեցաւ 20 տարի թիապարտութեան:

ՄԱՐԴ ՄԸ ՄԵՌԱՒ ՏԱՔԷՆ.— Երեքշաբթի, Մօնրուժի ամբութիւններուն մօտ, 54 տարեկան ծերունի մը, Թոմփարս, մեռաւ արեւահարութենէ:

ԽԵՆԹԸ ԾՈՎԻՆ ՄԷՋ.— Ռավէրսիտ-լէզ-Օսթանտի մէջ մանկամարդ կին մը կը պատռէ իր ինքնութեան թուղթը եւ ծով կը նետուի: Ծովը, սակայն, չընդունիր զինք եւ ալիք մը կը բարձրանայ վեր եւ կը նետէ եզերքին վրայ: Անցորդ մը կը վազէ քովը եւ կը տեսնէ որ սիրտը դեռ կը բաբախէ: Անմիջապէս կը փոխադրուի հիւանդանոց, կը դարմանուի եւ կ'աղէկնայ: Պատռուած ինքնութեան թուղթին կտորները քով քովի բերուելով, կ'որոշուի ինքնութիւնը: Մայր է երկու փոքրիկներու, սակայն խենթեցած էր եւ տագնապի մը պահուն նետուած էր ծով:

600,000.— Հնդիկ մը, Շիքարշան Սավայշան, սակարկութեան կը մտնէ չորս գնորդներու հետ, ծախելու համար իր կաթիլ մը մարգարիտը, որ կ'արժէր 600,000 ֆր.: Գնորդները կը քննեն ու կը զննեն մարգարիտը, յետոյ կը դնեն տուփի մը մէջ եւ կը յայտնեն թէ յաջորդ օրը պիտի գան առնելու զայն, բերելով գինը:

Երբ գնորդները չեն ներկայանար այլեւս, Հնդիկը կը բանայ տուփը եւ կը գտնէ նոյն մեծութեամբ, նոյն ձեւով եւ նոյն ժպիտով մարգարիտ մը, որ... կեղծ էր:

Ոստիկանները, երկար փընտռտուքէ մը յետոյ, ձերբակալեցին այս ճարպիկ գողերը,— որոնց բոլորն ալ Հրեայ են — առանց մարգարիտը գտնելու սակայն:

ՀԱՅՐԱՍՊԱՆԸ.— Շիլլի-Մազարէնի մէջ կ'ապրէր բանուոր Պէրթիէ: Տնակ մը ունէր եւ 6 զաւակներ: Մեծը, որ նոյնպէս բանուոր էր,— միա՛յն խօսքով որովհետեւ չէր աշխատեր,— շարունակ կը նեղէր հայրը դրամի համար: Առտու մը, այնքան կատղեցաւ, որ, հօրը դէմ վրէժ լուծելու համար, բռնեց տանը պահապան շունը եւ խեղդեց առուակին մէջ: Յաջորդ օրը նորէն կռիւ:

Այս անգամ կատաղութիւնը իջաւ հօրը վրայ: Առաւ դանակ մը եւ խօթեց հօրը կուշտը: Յետոյ նստաւ սեղան, ճաշեց ու պառկեցաւ քնացաւ: Վիրաւոր հայրը, առատ արիւն կորսնցնելէ յետոյ, սողալով ելաւ դուրս եւ օգնութիւն պոռաց:

Հասան դրացիները եւ փոխադրեցին հիւանդանոց: Նոյն գիշերը, ոստիկանները եկան ձերբակալել ոճրագործը իր անկողինին մէջ:

ՀԱՅ-ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ հայ-հռոմէական պատրիարքարանի տագնապը կը շարունակուի:

Հայ հռոմէական վարչ. շրջանակէն կը հաղորդեն որ քօրփուի ռմբակոծման առթիւ իտալիոյ վարչապետ Մ. Մուսօլինի երկու միլիոն լիրէդ ալ Հայ որբերու անունով հատուցում ըրած եւ այդ գումարը Նազլեան գերապայծառի քով մնացած է: Ո՛չ Հայոց Պատրիարքարանը եւ ոչ Բողոքականներու Ազգապետարանը ո՛ եւ է գումար չեն ստացած հայ որբերու անունով:

*** Վիեննական վարդապետներէն մէկը, Ղալաթիոյ Ս. Փրկիչ եկեղեցիին մէջ իր քարոզին մէջ *ժանտախտ* բառը գործածած էր: Ոստիկանութիւնը քննութիւն բացած է եւ ներկաները ոստիկանութեան կեդրոնը հրաւիրուած են, բացատրութիւն տալու համար:

*** Շիշլիի գերեզմանատան յանձնաժողովը գոյքերն ու հաշիւները փոխանցելու մասին վարչութեան հրաւէրին պատասխանած չըլլալով, դատական ձեռնարկ պիտի կատարուի անոր դէմ:

ՎՏԱՐՈՒՄ

Կը տեղեկանանք թէ Պ. Պարոյր Լեւոնեան, Պուքրէշի «Նոր Արշալոյս» թերթին հրատարակիչ-խմբագիրը, որ չորս ամիս կախակայման դատապարտուած էր Հ. Յ. Դ. Ռումանիոյ Մեկուսի Կոմիտէին կողմէ, միաձայնութեամբ եւ վերջնապէս վտարուած է Դաշնակցութենէն, Ապրիլ 16 թուակիր նոր որոշումով մը:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

...թ Կ'ՈՒԶԷՔ: ԱՀԱՒԱՍԻԿ ...ինչ որ ալ ըլլայ, խնդրոյ ա... ...այ անձը, թէեւ գաղտնօրէն ...ութեան տակ առնուած էր, ...ած խօսքեր ըրած ըլլալու ...դրանքով, բայց լրտեսու... ...կասկածի տակ չէր ինկած:

...նոր յարաբերութիւնները ...էին. իր նամակներուն մէջ, ...որ բան մը չկար, հեռաձայ... ...իր խօսակցութիւններուն մէջ... ...մը չէր նշմարուած:

...ինչո՞ւ համար ուրեմն, պէտք ...որ հաւկիթները այսքան շատ ...էր:

...եւ որովհետեւ ամէնէն ան... ...ցուցմունքին հանդէպ իսկ, ...ութօրէն վարուելու իրաւուն... ...ունէինք, հրաման տուի որ, ...կիթի ...մուտուկները, տիրոջ յանձնուելէ առաջ, իմ գրասենեակէս անցնին:

Առաջին ակնարկով, կասկածելի բան մը չնշմարեցի: Բայց որովհետեւ նման պարագաներու մէջ, մինչեւ խնդրին խորը երթալ պէտք է, հաւկիթները ղրկեցի տարրալուծարան, ուր մեր քիմիագէտները, ծայր աստիճան գաղտնապահութեամբ, կը գործակցէին ազգային պաշտպանութեան:

Քիմիագէտները գործի ձեռնարկեցին եւ յաջորդ օրը իրենց ղրկած տեղեկագրէն յայտնուեցաւ որ, մէկ քանի հաւկիթներու վրայ, անգոյն մելանով գրուած եւ զինուորական գործողութիւններու վերաբերեալ հարցարաններ կային, սակայն կարելի չէր եղած զանոնք թարգմանել:

Թէեւ այլեւս «գրաւիչ կնոջ» յանցապարտութեան մասին որեւէ կասկած չէր մնար, եւ հաւկիթի միջոցով իրեն ղրկուած ամբողջ հարցումները մեր ձեռքը ինկած էին, բայց, ըստ այնմ գործելէ առաջ, պէտք էր գտնել թէ ի՞նչ ճամբով իր պատասխանները գերման սպայակոյտին կը հասցնէր:

Մեր երկու լաւագոյն գործակալները այս հետապնդման յատկացուցինք. յաջողեցան, բայց ո՛չ առանց դժուարութեան:

Օր մը, քննութեան ենթարկուած հաւկիթներէն մէկը հետեւեալ բնագիրը երեւան հանեց:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԳԻՏՑՆԵԼ ԹԷ 101րդ ԶՕՐԱԳՈՒՆԴԸ ԴԵՌ ՇԱԼՕՆԻ ՄԷ՞Ջ Է:

ՊԻՒՔԻ ՄԷՋ ՔԱՆԻ՞ ՕԴԱՆԱՒ ԿԱՅ:

ՏԻՒՊԱՑԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ Ո՞ՒՐ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ:

Երեք ՑՈՅՑԱԿ հարցումներ, որոնք երբեք ՑՈՅՑԱԿ պատասխաններ կը պահանջէին:

Արդ, այս հարցումներուն պատասխանելու համար, լրտեսուհին — որովհետեւ, այս «գրաւիչ կին»ը լրտեսուհի մըն էր — պէտք էր որ գոնէ ՈՐՈՇ դիմումներ կատարէր:

Այն օրէն սկսեալ որ հարցարանը ստացաւ, անոր ոչ մէկ շարժումը մեզնէ չվրիպեցաւ: Իր քունը անգամ հսկողութեան ենթարկեցինք: Իր բոլոր երթեւեկներու պահուն, իրեն հետեւեցանք, եւ այն պահուն որ իր պատասխանը կը յանձնէր իր նամակատուփին (Սէնթ-Ուէնցի քրջահաւաք մը) ձերբակալուեցաւ:

Գլխաբաց, համեստօրէն հագուած, աւելի տան տիկնոջ մը կերպարանքը ունէր, քան թէ կխաշխարհիկ կնոջ մը: Լրտեսուհին՝ իր պատասխանը կը փոխանցէր... գրուած՝ ԵՐԿԱԹ ՈՒՆԵԼԻՒ ՄԸ ՎՐԱՅ ՈՐ ԿԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԲԱՐ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԵՆ ԻՐԵՆՑ ՄԱԶԸ ԳԱՆԳՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:

Քիմիական բաղադրութեան մը շնորհիւ, երկաթին վրայ գրուած եւ յետոյ արհեստական կերպով մը՝ ժանգի թանձր խաւի մը տակ ծածկուած, այս պատասխանը կարելի եղածին չափ յստակ էր:

101րդ ԶՕՐԱԳՈՒՆԴԸ ՆԱՆՍԻԻ ՄԷՋ:

ՊԻՒՔԻ ՄԷՋ 70 ՕԴԱՆԱՒ:

ՏԻՒՊԱՑԸ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ:

Նկատեցէք որ այս հարցումներուն պատասխանը կարենալ հաւաքելու համար, լրտեսուհին միայն չորս օրուան աշխատանքի պէտք ունեցած էր: Ուրեմն վտանգաւոր էր:

Ըստ այնմ ալ վարուեցանք անոր... ինչպէս նաեւ իր մեղսակցին հետ:

Գործը աւով իվերջացաւ սակայն, որովհետեւ զանազան տեղերէ մեզի լուր տուին թէ միշտ նոյն տեղը Զուիցերիայէն հաւկիթ կը ներածէին, այս անգամ, մաքսէն փախցնելով: Ամէն տեղ պահակներ հաստատուեցան եւ շնորհիւ ֆրանսական եւ զուիցերիական պաշտօնեաներու համաձայնութեան, քիչ ատենուան մէջ, հաւկիթի առաքումը դադրեցաւ:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ՈՐՈՇԵՑԻՆ ՆԱՒԵՐԸ ԸՆԿՂՄԵԼ «ԱՌԱՆՑ ՀԵՏՔ ԶԳԵԼՈՒ»

Մեր սահմաններէն դուրս, գերման լրտեսներու գործունէութեան վրայ մեր կատարած հսկողութիւնը, մեզի թոյլ տուաւ ճանչնալու ոչ միայն այս կազմին պետը, այլ նաեւ անոր գլխաւոր գործակալները:

Այս վերջինները՝ անմիջապէս որ տեղափոխուէին, լուրը կ'առնէինք եւ որքան ալ լաւ ծպտուած ըլլային, եթէ մեր սահմանները մտնելու յանդգնութիւնը ունենային, ատեն չանցած կը ձերբակալուէին: Այսպէս է որ, շատ անգամներ, գրեթէ ամբողջովին կրցինք կազմալուծել մեր երկրին մէջ հաստատուած գերմանական սպասարկութիւնները, որոնց կեդրոնները կը գտնուէին Պրիւքսէլի, Պեռնի ու նաեւ Շառլվիլի մէջ:

(Շար.)

հանուած էր, Սփէնսըրի երեսին պոռաց. «Դաւաճա՛ն, Յուդա Իսկարիովտացի»:

Հէնտէրսըն խօսք առնելով, քննադատեց տեղեկաբերը, որ իր զեկոյցին մէջ ոեւէ բան չբացատրեց. յետոյ խօսելով օրինագծին վրայ, ըսաւ թէ անիկա արհեստակցական միութեանց հիմը կը քանդէ:

«1824էն ի վեր, ըսաւ, այսպիսի փորձ չէ եղած սէնտիքա՛ներու օրինական իրաւասութիւնները ջնջելու համար: Այս օ՛րէնքով, այսուհետեւ ո՛չ միայն ընդհ. գործադուլները անկարելի պիտի դառնան, այլ նաեւ համակրական գործադուլներն ալ պիտի արգիլուին: Առանց ժողովուրդին արտօնութիւնը ստանալու, օ՛րէնքին մէջ այսպիսի հիմնական փոփոխութիւն մը մտցնելով, կառավարութիւնը եւ խորհրդարանը չարաչար գործածած կ'ըլլան իրենց իրաւունքները»:

Կառավարութեան կողմէ պատերազմ. Նախարարը պաշտ_պանեց տեղեկաբերին փաստերը: Իր Լիբերալ բառը հեգ_նական բացագանչութիւններով եւ ծափերով կ'ընդմիջուէր: Նախարարը մեծ համբերութեան պէտք ունեցաւ՝ իր ճառը վերջացնելու համար:

Պահպանողական սըր Ռօպըրթ Հօրն պաշտպանեց կառավարական տեսակէտը եւ հրաւիրեց ազատականները, որ իրենց հետ քուէարկեն:

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին:

Նոր Երրեակ Զինակցութիւն մը

Պելկրատի «Փրավտա» թերթը, օրկան արտաքին Նախարար Մարինքովիչի, կը հրատարակէ ուշագրաւ յօդուած մը, որով կը ջատագովէ Գերմանիոյ, Ֆրանսայի եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ երրեակ զինակցութիւն մը:

«Պէրլինէր Թակէպլաթ» համակրանքով կը խօսի այս թելադրութեան վրայ, սակայն կ'աւելցնէ թէ Գերմանիա չի փափաքիր միակողմանի յանձնառութիւններ կնքել, ընդհակառակը կը ձգտի խիստ անկեղծ չէզոքութիւն պահել ամէն ուղղութեամբ:

Ֆրանսական Նոր յածանաւ մը

Ծովային Նախարար Ժորժ Լէյկ առջի օր Պրէսթի նաւաշինարանին մէջ նախագահեց «Սիւֆրէն» յածանաւի ծով իջուցման պաշտօնական արարողութեան: «Սիւֆրէն» պիտի ունենայ 10,000 թոնօ տարողութիւն եւ պիտի լրացնէ Ուաշինկթընի զինաթափութեան դաշնագրին բոլոր պայմանները: Արագութիւնն է 33 հանգոյց: Պիտի ունենայ 203 դիտակնոց չորս աշտարակներ եւ օդանաւերու դէմ կարեւոր մարտկոց մը, երկու Թորփիլարձակ. երեք ջրօդանաւեր պիտի տրամադրուին իրեն:

1791էն ի վեր «Սիւֆրէն» անունով հինգ մարտանաւեր ունեցած է ֆրանսական նաւատորմը: Ասոնցմէ մէկը, որ 90 թնդանօթներ ունէր, մասնակցած է Սեւաստապոլի ռմբակոծման. ուրիշ մը, 1899ին շինուած, մեծ պատերազմին ռմբակոծեց Տարտանէլի թրքական ամրոցները 1915 Մարտ 18ին եւ քառորդ ժամուան մէջ 14 հարուած ստանալով վնասուեցաւ: Ի վերջոյ 1916ի Նոյեմբերին Փորթուկալի բացերը գերման ընդծովեայի մը արձակած Թորփիլով ծովին տակ գնաց:

Մարսէլ Քաշէնի հալածանքը

Ինչպէս գրեցինք, անցած շաբաթ Ներքին Նախարար Ալպէր Սարօ Քոսթանթինի (Ալճերիա) մէջ բուռն ճառ մը խօսեցաւ համայնավարութեան դէմ, զոր մատնանիշ ըրաւ իբրեւ միակ թշնամին: Փարիզի համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն յանուն Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պիտի հարցապնդէ Ներքին Նախարարը այս մասին: «Իբրեւ չարագործ եւ ոճրագործ մատնանիշ ըլլալէ վերջ, կ'ըսէ, կը կարծենք թէ տակաւին խօսելու իրաւունք ունինք, ո՛չ թէ ինքնապաշտպանութեան, այլ աշխարհակալութեան դատը տեսնելու համար:»

Հետապնդում համայնավարներու դէմ

Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի ընդհ. քարտուղար Փիէր Սէմար, Երիտասարդ Համայնավարներու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղար Հանրի Պարպէ, «Իւմանիթէ»ի պատասխանատու տնօրէն Ռընէ Պէլանժէ եւ խմբագիր Կապրիէլ Փէրի հետապնդումի պիտի ենթարկուին՝ «Իւմանիթէ»ի մէջ հրատարակուած յօդուածներու համար, որով զինուորներն ու նաւաստիները անհնազանդութեան կը հրաւիրէին:

Սէն Նազէրի դատարանը 15 ամիս բանտարկութեան դատապարտեց Մարսէլ Քաշէնը:

Մօնմուսօ, որուն բանտարկութիւնը գրեցինք, հացադուլ կ'ընէ:

Ողողում եւ հրաբուխ

Միսիսիփիի յորդումը ճշմարիտ աղէտի ենթարկած է Լուիզիանա Նահանգի հիւսիսային շրջանը: Քոնքորտիա քաղաքին մեծ մասը ջուրերու մէջ է. բնակիչները հապճեպով կ'ապաստանին աւելի բարձր շրջաններ: Փախստականներու փոխադրութիւնը ղեկավարելու համար դիկտատոր հռչակուեցաւ Նախկին կառավարիչ մը, որ անթելով կուտայ իր հրամանները: 300 քառակուսի մղոն տարածութեան վրայ նոր գիւղեր պարպուեցան: Բոլոր քաղաքապահ գինուորները շարժման մէջ դրուած են: Նոր-Օրլէանի հիւսիսային շրջանին մէջ վտանգը կը ծանրանայ եւ անհրաժեշտ կը դառնայ տեղահանել 170,000 հոգի եւս:

Ուաշինկթընի կառավարական շրջանակները շատ մտահոգ են այս առթիւ: Նախագահ Քուլիճ հինգ միլիոն տոլարի նոր հանգանակութեան մը համար կոչ ըրաւ:

Լուիզիանայէն վերջ Քանատա եւս աղետալի ողողումի մը վտանգին տակ է: Արդէն բազմաթիւ ագարակներ եւ արօտավայրեր ջուրերուն տակ են:

Ռօլինկ-Ֆօրքի մէջ թումբ մը պայթելով ողողած է ամբողջ գիւղը:

Ողողումներէն վերջ ահա՛ եւ հրաբուխը: Քալիֆոռնիայէն կը հեռագրեն թէ Միացեալ Նահանգներու միակ հրաբուխը՝ Լասէն լեռը, բորբոքած է եւ բոցի ու մուխի բարձր սիւներ կը ժայթքեն անդադար հրաբուխի բերանէն:

Հ. Մ. Ը. Մ. (1) — V. G. A. SAINT - MAUR (1)

Յառաջիկայ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի (1) խումբը դարձեալ մեծ մրցում մը պիտի կատարէ, Division d'Honneurի խումբի մը դէմ փարիզի մէջ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի հակառակորդը պիտի ըլլայ V. G. A. Saint-Maurի առաջին խումբը, որ յաղթած է Galliaի եւ C. A. S. Généraux-ի: Մանրամասնութիւնները կիրակիի թիւով:

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ, Ո՞ՒՐ ?

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըլթի Ժունեսս»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ 6 Մայիս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին զեկուցում՝ ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԷ Փլաս տ'Իթալի քաֆէ տը լա Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Գոլոմպի «Եռագոյն» խումբի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefson:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ», «Քրիստափոր», «Իշխան», «Զաւարեան», «Հրայր», «Վարուժան», «Վարդգէս» ենթակոմիտէները վաղը Ուր. երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Շրջ. կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները 8 Մայիս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին դպրոցի սրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրով, խիստ կարեւոր օրակարգ:

„ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱԿԸ

Յառաջի խմբագրատունը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին՝ Հ. Մ. Ը. Մ. փարիզի կեդրոնի, ինչպէս նաեւ Պէլվիլի Ժունվիլի եւ Ալֆօրվիլի մասնաճիւղերուն, Հ. Մ. փարիզի կեդրոնի եւ Ալֆօրվիլի մասնաճիւղին, Արմէնիա ֆութպոլ քլիւպի եւ Պէլվիլի Շիրակ խումբերու ներկայացուցիչները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼ, Պ. Վ.— Ստացանք 35 ֆր. սկսանք ղրկել:

ՎԻԼՆԷՕՎ, Գ. Ս.— Ստացանք 10 ֆրանք:

ԿՐԱՆՎԻԼ, Ա. Խ.— Ստացանք 10 Ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ, Դ. Ե.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՊԵՐԼԻՆ, Ե. Տ. Մ.— Ստացանք 100 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ա.— Ստացանք 37 ֆրանք, կարգադրեցինք:

ՆԻՍ, Մ. Խ.— Ստացանք 35 ֆրանք. հաճեցէք ղրկել 2 ֆր.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Յակոբ Դարբինեան կօշկակար, որ 2 տարի է ի վեր Ֆրանսա եկած է: Գրել՝ Եդուարդ Ճէօյէրեանի 'Faiancerie. Digoin, S. et L.

— Ճէօճ աղա Գրիգոր Պալօեան, Սահակ Գրիգոր Պալօեան, կիրակոս Սիմոնեան Էկմալցի, Եսայի Պասէյեան կիրաշէնցի (Վան): Տեղեկացնել՝ կարապետ Պապիկեանի No. 18 Landsberger Str. 108 Berlin, կամ 21 Rue de la Saussaie, Viroflay (S. et O.) France:

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղէն Արաքսի Եղիազարեան կը փնտռէ իր ամուսինը՝ Պրուսայի Եէնիճէ գիւղացի Յովակիմ Եղիազարեան, որ 1922ին Մուտանիոյ քարափը կը ձերբակալուի Միլլիճիներու կողմէ, 8 օր վերջ բանտէն նամակ ստացանք, բայց անկարելի եղած է զինքը տեսնել: Լուր տուողին մէկ տարուան Յառաջ նուէր պիտի տրուի: Գրել՝ Garabed Ohanuessianի, 47 Cours Adrien de Montgolficre, St. Chamond (Loire) France,

կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել:

ՆՈՐ ԼՍԱՐԱՆ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի «Զաւարեան» խումբին կողմէ, Ս. Ժիւլիէն-Պօմօն թաղին մէջ բացուած է Լսարան - Ընթերցարան մը: Մեր ընկերներէն ու համակիրներէն անոնք որոնք կը փափաքին գիրք, թերթ եւայլն, նուէրներով քաջալերել այս ձեռնարկը, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէով.— K. Bagdassarian, Villa Moun-Castélé, Bld. de la Comtesse, St. Julien, Marseille:

Կը խնդրուի արտասահմանի դաշնակցական ու համակիր թերթերէն արտատպել ներկայ ազդը:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի գունաւոր նոր քարտէսը՝ դրացի երկիրներով, պատրաստեց Կ. Յ. Բասմաջեան:

Աստիճան 1—1,000,000, գին Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր 3 ֆր.:

Ընտիր թուղթով լաթի վրայ 7.50: Արտասահման 20 եւ 40 սէնթ: Դիմել՝ ՊԱԼԵՆՑ գրատուն 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք

Զարեւանդի «Կրնա՞նք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 ֆր. արտասահման՝ 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ:

Դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me.)

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք (ոսկի)	100 Mark	603	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	15
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր »	» Lire	131	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	16	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1950	—
» III	»	1540	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	168	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ
Ա. ՄԱՍ

Գ. Զօհրապի Լուռ ցաւեր 10 ֆր., Կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի ձայներ 10, Աճեմեանի Լռութիւնը 8, Օտեանի փեսացուն 7, Ծապլվար եւ երգիտարեցոյց 12,50, Դատաստան... Հուրդին առջեւ 10, Մատնիչը 8, Յեղափ. Մակաբոյծները 7, Սիրարկածը 5, Զագըր Ավրամ ... ձեպընթաց Նորածինը 2, ... Քիէվիչ ի Առանց դաւանանքի ... Մ. Կորքիի Ֆոմա Կորտիէֆ ... Սեւակի բժիշկին գիրքէն ... ցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, ... թէր 9, Սուլամիթ 6, Բարի... 7.50, Սալբիի մեր խաչը 12... Թուղթի փառք 5, Տղու հոգի 6, Վերջին բաժակը 10, ... Լիբէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ... 2, Կարմիր գլուխով ... խմբակը 2, Պօսքօմպ ... գաղտնիքը 2, Պրիւս ... թրն սուգանաւին գաղտնիքը ... Թօփալ Օսման 5, Քէօր Օղլու ... արկածները 2.50, Զարիֆ ... խարարը 20, Մօփասանի ... վիպակները 2, Տք. Մօրի ... 5, Զուչուլիքա 5:

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՂ... ըը, ցնցող պատմուածք ... ներու կեանքէն, 3 ֆր.:

Կը Հայթայթուին նաեւ ... ամէն տեսակ գիրքեր: ... ծախք չառնուիր: ... գրացուցակը: Դիմել ... հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT...
208bis, Rue Lafayette Paris ...
Le Gérant : H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՄԱՅԻՍ 1927

6 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 329

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՍԴԻՆ ԹՈՒՐՔ, ԱՆԴԻՆ ԹՈՒՐՔ

Խորհրդային Միութեան խորհուրդներու 4րդ. համագումարին մէջ, որուն համառօտ պատկերը տուինք երէկ, Ադրբէջանի պատգամաւոր Սաֆի Կուլի օղլու Մէմէտ Քէրիմ Թուրքերէն ճառ մը խօսեցաւ, մասնաւորապէս ծանրանալով արտաքին քաղաքականութեան վրայ:

Պատգամաւորը, «հաւատալով հանդերձ Թուրք յեղափոխական կառավարութեան անկեղծութեանը», զարմանք յայտնեց որ այդ կառավարութիւնը «մինչեւ այժմ ալ իր սահմաններուն մէջ կը հանդուրժէ Ադրբէջանի գիւղացիներու եւ բանուորներու կողմէ վռնտուած մուսաւաթականներու եւ սպիտակ պաշտօնեաներու (ռուս, վրացի հակապոլշեւիկներ) գործունէութեան»: (Նիստ Ապրիլ 19ի):

Իրմէ առաջ, Օրախելաշվելի, Վրաստանի դիկտատորը, մատնանշած էր այդ վէրքը, աւելի կորուկ.

— «Մենք բարեկամաբար համաձայնեցանք Թուրքիոյ հետ, սահմանագիծ գետին վրայ Սարտարապատի ամբարտակը կառուցանելու համար: Բայց, ի՞նչ կ'ըլլայ, եթէ կատարեալ երաշխիք չունենանք թէ Թուրքիոյ հողին վրայ չեն գտնուիր մեր երկրի սահմաններէն վռնտուած այն հրոսախումբերը որոնք, պատեհը գտած, կը սպասեն որպէս զի պայթեցնեն մեր ամբարտակը: Պէտք է միանգամ ընդ միշտ լուծել այս խնդիրը»:

Աւելի առաջ, Բագուի մէջ, Ադրբէջանի վարչապետ Մուսաբէկովը ցաւ յայտնած էր այդ մասին: Հայ պոլշեւիկները խոհեմութիւն կը սեպեն բերան չբանալ:

Բայց այդ հարցը չէ՛ որ պիտի շօշափենք այսօր:

Սաֆի Կուլի օղլուն շարունակելով իր ճառը, ըրաւ հետեւեալ նշանաւոր յայտարարութիւնը.

— «Խորհրդային Ադրբէջանի կից կը գտնուի պարսկական Ադրբէջանը, որուն բնակիչները, ինչպէս եւ խորհրդային Ադրբէջանի բնակիչները Թուրքեր են: Պարսկական Ադրբէջանի եւ ամբողջ Պարսկաստանի աշխատաւորները հակած են խորհրդային Ադրբէջանի կողմը: Եւ դեռ աւելին. ո՛չ միայն բանուորներն ու գիւղացիները, այլ եւ վաճառականները հակած են մեր կողմը»:

Հետաքրքիր էինք իմանալու թէ՛ ի՛նչ զգացին ունկնդիրները, հայ, ռուս կամ վրացի պոլշեւիկները, եւ բոլոր անոնք որ կը սիրեն «զառանցանք» համարել Թուրանականութեան վտանգը:

Անհաւասիկ «ընտրեալ» մըն ալ, որ կ'արտայայտուի ճիշդ այն հոգեբանութեամբ, ինչպէս Թուրք օջախի հիմնադիր մը, կամ Թունդ ազգայնական Մուսաւվաթը: Ի՞նչ է տարբերութիւնը Մուսաւվաթի Պոլսոյ օրկան «Եէնի Կովկասիա»ի խմբագրականներուն, եւ այս ճառին: Մէկդի դնելով կարմիր, ձուլածոյ ոճերը, «բանուորներ եւ գիւղացիներ» բացատրութիւնը,— կը մնայ մէկ հիմնական գաղափար,— «Թրքութեան միացում», քանի որ Նորահնար Ադրբէջանն ալ Թուրք է, պարսկական, պատմական Ատրպատականն ալ:

Եւ Սաֆի Կուլի օղլուն պէտք չի տեսներ, երեւոյթները փրկելու համար, ըսել թէ «պարսկական Ադրբէջանի աշխատաւորները հակած են Խորհրդային Միութեան կողմը»· այլ կ'ըսէ շիտկէ շիտակ.— Այդ երկրի եւ ամբողջ Պարսկաստանի թ՛է աշխատաւորները թ՛է վաճառականները հակած են խորհրդային Ադրբէջանի կողմը:

Թէ համաթրքական շարժման վարիչները կը ձգտին Բագուի միացնել պարսկական Ատրպատականը,— Նոր բան չէ: Այդ գետնին վրայ մասնաւոր ճիգեր կը թափուին տարիներէ ի վեր:

Տակաւին վերջերս, մենք հրատարակեցինք շարք մը ուշագրաւ իրողութիւններ, որոնք սահմանուած են կոյրերուն աչքերը բանալու: Եւ ինչպէս արեւելեան բոլոր գործերու մէջ, այստեղ ալ ձեռք ձեռքի են համաշխարհային յեղափոխութեան դրօշակիր Մոսկուան, եւ համաթրքութեան յառաջապահ Էնվէրին: Անոնք խտիր չեն դներ միջոցներու մէջ: Թաւրիզի ռուսական հիւպատոս Տուպսոն յեղափոխական գործ կը համարէ սերտ կապեր հաստատել պարսիկ հոգեւորականութեան եւ դժգոհ տարրերուն հետ, Ատրպատականը կեդրոնէն բաժնելու համար: Նոյն ճամբուն վրայ իրար կը դիմաւորեն Թուրքիոյ լրտեսներն ու գործակալները, դարձեալ Ատրպատականը անջատելու համար:

Ուշագրաւ է որ, քանի մը ամիս առաջ, երբ Թէհրանի կառավարութիւնը որոշեց փարսացնել Ատրպատականը, այսինքն վերահաստատել բուն պարսկական լեզուն եւ մշակոյթը, որ դարերու ընթացքին տեղի տուեր է Թրքականին, ամէնէն առաջ Թուրք տարրերը գլուխ վերցուցին, եւ սպառնալիքներ տեղացին: Եւ այսօր ալ շփոթ է կացութիւնը. որովհետեւ Թէհրանի Նոր իշխանութիւնը թէեւ արթնցած է, բայց տակաւին բաւարար ուժ չունի, իր կամքը պարտադրելու համար: Անշուշտ պարսիկ երիտասարդութիւնն ալ գիտակից է արիական ժառանգութեան սպառնացող վտանգին:

Սաֆի Կուլի օղլուները շատ անկեղծ են իրենց յայտարարութեանց մէջ: Եւ միանգամայն քաջ, քանի որ, Կոմինտէրնի ոստանին, Մոսկուայի մէջ անգամ չեն ծածկեր իրենց միտումները: Ասդին Թուրք, անդին Թուրք: Եւ խոր համակրանք՝ «դէպի խորհրդային Ադրբէջանը»: Ի՞նչ արգելք կայ որ չմիանան Ադրբէջանն ու Ատրպատականը...

Իսկակա՜ս: Մանաւանդ որ, Երեւանի կաքաւները պատրաստ են ստորագրելու նա՛եւ այս եղանակին վրայ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պէյրութի Ազդակը (13 Ապրիլ) պարզելով քանի մը իմաստակներու համայնավարական մարզանքները Յունաստանի, Սուրիոյ մէջ եւ այլուր, կը գրէ.

— «Մեր ժողովուրդի շահը կը պահանջէ, որ մենք ամենուրեք դէմ ըլլանք համայնավար յորձանքին, եւ մասնաւորաբար գաղութներու մէջ, չի վտանգելու համար մեր փափուկ դիրքը, ամէն գնով արգիլենք այդ ուղղութեամբ եղած քարոզութիւնները: Անհրաժեշտ է նաեւ մամուլի եւ յարաբերութիւններու միջոցաւ՝ պարզել թիւրիմացութիւնները՝ մեզ հիւրընկալող ժողովուրդին մէջ: Բացատրել, որ չկայ աշխարհի վրայ ոեւէ ժողովուրդ, որ շնորհիւ իր ազատամիտ խառնուածքին այնքան բուռն կերպով հակառակ ըլլայ համայնավարութեան, որքան մեր ժողովուրդը:

«Պէտք է ցոյց տալ, որ Արեւելքի այս տառապակոծ ժողովուրդը, որ ծովերով արիւն է անցեր՝ իր անկախութեան համար, չէ կարող տարուիլ կարմիր յորձանքէն եւ մէկ օրէն միւսը թաղել իր երազները:

«Բոլոր երկիրներու համայնավարները ճանչցուած են իբր տարր մը, որ հանրային ապահովութիւնը կը խանգարէ: Իսկ այդ տարրին մէջ երբ կը գտնուին օտարականներ, ժողովուրդներու զայրոյթը կը դառնայ անսահման: Ֆրանսայի մէջ գտնուեցան ականաւոր մարդիկ, որոնք հիմք բռնելով համայնավար ցոյցերու մէջ օտարներու մասնակցութիւնը՝ պահանջեցին բոլոր օտարականները վտարել Ֆրանսայէն:

«Բացորոշ է սպառնացող վտանգը: Կը մնայ արտասահմանի հայութեան մէկ ճակատ կազմել, խօսքով եւ մամուլով ցոյց տալ որ հայ ժողովուրդը հեռու է համայնավար գաղափարներէ եւ գործերէ»:

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Դամասկոսի «Էլ Մուքթապաս» մահմետական թերթը, որ ծանօթ է իր նախորդ տարուան հակահայ քսութիւններով, այժմ իր վերջին թիւերէն մէկուն մէջ հրաւէր կ'ուղղէ Հայերուն, որ երթան տեղաւորուին Դամասկոսի մէջ, պարապ մնացած եւ թրքական հպատակութիւնը ընդունելով Թուրքիա մեկնելիք 30,000 մահմետականներու տուներուն մէջ:

— «Թող գան անոնք եւ աշխատին մեզ հետ վերաշինել մեր երկիրը: Մենք իրենց եզ եւ կով պիտի տանք:»

ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՀՄԷՏԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Սուլթան Ահմէտի պեղումները տենդագին կերպով կը շարունակուին: Հնագէտներուն ուշադրութիւնը ամէնէն աւելի կեդրոնացած է Տիքիմհանէի զառիվարին վրայ բացուած փոսին մէջ, ուրկէ բիւզանդական շրջանի յատուկ երկու շատ հին պատերու մասեր գտնուած են: Կը սպասուի որ մօտերս երրորդ պատ մը եւս երեւան գայ:

ԻՏԱԼԻՈՅ նախկին վարչապետ Նիթթի եւ Փարիզի դեսպան կոմս Սֆորցա իտալական հպատակութենէ պիտի զրկուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսները Պոլիսէն կը վտարուին

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ բնակող բոլոր սպիտակ Ռուսերը կառավարութենէն հրաման ստացան յառաջիկայ Օգոստոս 1էն հեռանալ Թրքական հողէն:

Այս միջոցը ձեռք առնուած է սովետական կառավարութեան խնդրանքին վրայ:

Պատրաստութիւններ Պոլսոյ մէջ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Էնկիւրիէն հասած վերջին հրամանի մը վրայ, Պոլիս գտնուող բոլոր զինուորներն ու պատերազմական գոյքերը Անատօլու փոխադրուեցան: Միեւնոյն ժամանակ տեղական ոստիկանութիւնը եւ կառավարութիւնը տենդագին աշխատանքի լծուած են եւ մարդ չի գիտեր թէ ինչ խորհրդաւոր մեքենայութիւններ կը լարուին: Շատ մը զրոյցներ շրջան կ'ընեն: Կ'ըսուի թէ Պոլսոյ մէջ գաղտնի չէթէյական կազմակերպութեան ձեռնարկուած է, մինչեւ անգամ 10 հազար մարդիկ արձանագրուած են: Ժողովուրդին մէջ շրջան ընող այս լուրը կը հաստատեն նաեւ կարգ մը դժգոհ պաշտօնեաներ, որոնք իրազեկ են այս ներքին կազմակերպութեան:

Անգլիա Մերձաւոր Արեւելքի մէջ

Անգլիոյ գաղթային նախարար Էմըրի Պիրմինկէմի մէջ հրապարակային հաւաքոյթի մը պահուն ճառ մը խօսեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի անգլիական քաղաքականութեան մասին: Յիշեց հանգուցեալ վարչապետ լորտ Պիքընսֆիլտի (Տիզրայէլի) տուած կարեւորութիւնը Միջերկրականի՝ Անգլիոյ նաւային ուժի տեսակէտէն:

Խօսելով Միջագետքի մասին, նախարարը յայտարարեց թէ այդ երկիրը հազար տարիէ ի վեր ա՛յնքան բարօրութիւն, ապահովութիւն եւ բարգաւաճում չէր տեսած, որքան պատերազմէն աւդին: Այժմ խաղաղութիւն կը տիրէ այն շրջաններուն մէջ, ուր աւազակութիւնն ու տեղական կռիւները անխափան կը շարունակուէին դարերէ ի վեր: Գալով Պաղեստինի, ոեւէ Անգլիացիի համար իրական հպարտութիւն մըն է այդ երկրին այսօրուան վիճակը բաղդատել նոյն իսկ տասը տարի առաջուան կացութեան հետ:

«Մեր ամբողջ նաւային ռազմագիտութիւնը այսօր կը կայանայ այն բանին մէջ, որ մեր նաւատորմը կարենայ այս երկրէն ազատօրէն շարժիլ եւ Միջերկրականէն ու Սուէզի ջրանցքէն անցնելով, երթալ դէպի արեւելեան ովկիանոսները, ոեւէ դժուար կացութեան մը դարման տանելու համար, օրինակ ներկայիս Չինաստանի խնդիրը: Սուէզի ջրանցքին ապահովութիւնը կարելի կ'ըլլայ պահպանել այն ատեն միայն, երբ Անգլիա զօրաւոր է ջրանցքին երկու եզերքներուն վրայ, ու երբ անոր կից երկիրները բարեկամ ձեռքերու մէջ են՝ հեռու թշնամի ամէն միջամտութենէ: Այս տեսակէտէն, Եգիպտոսի մէջ մեր ձեռք բերած դիրքը եւ ա՛յն որ ձեռք բերելու վրայ ենք Պաղեստինի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, անհուն երաշխաւորութիւն մըն են բրիտանական կայսրութեան ընդհանուր ապահովութեան համար, հիմնուած նաւատորմին վրայ:

«Քաղաքակրթութեան այս հին կեդրոններուն բարգաւաճ նոր կեանք մը տալով եւ թոյլ տալով որ Արաբները դարձեալ առաջնորդող ազգ մը դառնան աշխարհի մէջ, մենք կ'ընենք այնպիսի բան մը, որ Արեւելքի մէջ մեր իրական ուժն ու համբաւը պիտի աւելցնէ: Պատերազմէն ի վեր, անգլ. բոլոր կառավարութիւնները յաջողութեամբ աշխատեցան Անգլիոյ համար դիրք մը շինել Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:»

Նախարարը վերջացուց, ըսելով որ այս ձեւով պիտի իրագործուի մեծ երազը պահպանողական մեծ վարչապետ Տիզրայէլիի, որուն յիշատակը կը յարգէին այդ գիշեր:

Միջագետքի քարիւղները

Թայմզի թղթակիցը Պաղտատէն կը հեռագրէ Մայիս 3 թուականով.—

Այսօր Ֆէյսալ թագաւորը պաշտօնական բացումը կատարեց Ալվանտ քարիւղի զտարանին, որ շինուած է անգլեւպարսիկ ընկերութեան ճիւղերէն «Խանաքինի քարիւղի ընկերութեան» կողմէ: Այս առթիւ խօսած ճառին մէջ, թագաւորը ըսաւ թէ Միջագետքի ժողովուրդը այսուհետեւ աժան վառելանիւթ պիտի ունենայ. շեշտեց նաեւ թէ շնորհիւ ոռոգումներու եւ երկրագործական ձեռնարկներու, երկիրը մեծապէս պիտի բարգաւաճի:

«Կը յուսանք թէ, աւելցուց թագաւորը, մօտ ապագային պիտի կրնանք բարի լուրեր տալ աշխարհի: Միջագետքէն մինչեւ Միջերկրական քարիւղատար խողովակի գիծ մը (Pipe line) պիտի հաստատուի:»

Այս արարողութեան ներկայ ըլլալու համար Պաղտատէն Խանաքին մասնաւոր կառախումբ մը ճամբայ հանուեցաւ: Ներկայ էին բազմաթիւ երեւելի հիւրեր եւ նախարարներէն մեծ մասը: Հիւրերը մեծ հիացումով դիտեցին զտարանին գործելը: Կը յուսացուի թէ այս զտարանը անմիջապէս պիտի կրնայ հայթայթել Իրաքի համար անհրաժեշտ ամբողջ քարիւղը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԱԶ ՉԿԱՅ, ԹՈՒՐՔ

Թիւրք օճաղիներու տարեկան համաժողովը փակուեցաւ Պոլսոյ մէջ: Վերջին նիստին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ եղան: Խոբէի պատուիրակը խօսք առնելով ըսաւ.

— «Լազութիւնը չենք ընդունիր. լազութիւն չկայ. Թուրք ենք»:

Միաձայնութեամբ եւ բուռն ծափերով որոշուեցաւ բոլոր օճախներուն մէջ կախել պատկերները վարչապետ Իսմէթ եւ ընդհ. սպայակոյտի պետ Ֆէվզի փաշաներուն, որոնք մեծ ծառայութիւններ մատուցած են Թրքութեան:

⁂ «Վագըթ»ի Էնկիւրիի թղթակիցը կը գրէ.

— «Նիստը շատ յուզումնալից եղաւ: Պատուիրակ Րէֆէթ պէյ գանգատեցաւ թէ կեդրոնական վարչութիւնը իր պարտականութիւնը չէ կատարած եւ միշտ տեսականին մէջ մնացած է:

Եուսուֆ Ագչօրա պէյ (Պոլսոյ երեսփոխան) անցեալ նիստին քննադատութիւններ ըրած էր, ըսելով թէ Թրքութեան քարոզութիւնը ընող ժապաւէն (ֆիլմ) մը ներկայացուած է Էնկիւրիի օճախին մէջ, եւ դրամի համար ժողովուրդին ազգայնական զգացումները վիրաւորուած են: «Ասիկա յիմարութիւն է», աւելցուց պատուիրակը:

Կիրասոնի պատուիրակը ցաւ յայտնեց որ կեդր. վարչութիւնը ցոյն մը կը ծառայեցնէ իր տպարանին մէջ: Համտուլլահ Սուպհի պէյ պատասխանեց թէ, այս մարդը առնուած է միայն տպարանին հիմնումին համար, եւ շուտով պիտի արձակուի:

Կարդացուեցաւ Րէճէպ Զիւհտի պէյի մէկ նամակը, որով կը հրաժարէր Սինօպի պատուիրակի պաշտօնէն: Նամակին ամփոփումը սա է.—

«Օճախը վրան գոց ձեւով համաժողովին ընդունիլ տուաւ ազգէն եւ կառավարութենէն իր առած հազարաւոր ոսկիներուն հաշիւները: Եթէ այս գոց տետրակները հրապարակ հանուին, ամէն բան կը ճշդուի: Կեդր. վարչութեան տեղեկագիրը ընդունուեցաւ 57ի դէմ 71 ձայնով: Մինչդեռ եթէ 71էն հանենք վարչութեան եւ մշակոյթի յանձնաժողովին անդամները, փոքրամասնութիւն կը մնայ մէջտեղը: Ուրիշ խօսքով, վարչութեան տեղեկագիրը մերժուած կ'ըլլայ: Քմահաճ որոշումներով ուզուածին չափ դրամ ծախսուած է: Աշխարհի մէջ ոչ մէկ տեղ այս տեսակ բաներ կան:»

Ասկէ յետոյ խօսուեցաւ այն 2000 ոսկիի մասին, զոր առած է Համտուլլահ Սուպհի պէյ, իր հիւանդութեան միջոցին: Խօսք եղաւ նաեւ կարգ մը անդամներու տրուած 300ական ոսկի ամսականի մասին:

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ՔԻՒՐՏԵՐԸ Կ'ԱՔՍՈՐՈՒԻՆ

Սեբաստիայէն կը գրեն թէ Արեւելեան Անկախութեան Ատեանին կողմէ դատապարտուած 92 քաղաքական բանտարկեալներ Ապրիլ 24ին լքելով քաղաքը հասնելով, կեդրոնական բանտը առաջնորդուեցան:

Ձանազան պատիժներու դատապարտուած այս բանտարկեալներէն 15ը Սեբաստիա, իսկ միւսները շրջակայ նահանգները պիտի ղրկուին: Մէկ երկու օրուան հանգիստէ վերջ ճամբայ պիտի հանուին:

ՏՕՆԵՐՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աւելորդ է հարցում ուղղել կամ զարմանք յայտնել, իմանալու համար թէ ո՞ր իշխանութեան մասին է խօսքը։

Ընթերցողը գիտէ, շա՜տ լաւ գիտէ, որ երկիր մը կայ, ուր ամէն բան իտէալական կարգով կը կառավարուի...։ Մարդիկ հո՜ն կուշտ են եւ գեղեցիկ հագուած...։ Ուրախ ու երջանիկ։ Մէկ խօսքով, երկնային դրախտը փոխադրուած է Խորհրդային Ռուսաստան ու անոր ծայրագաւառներէ մէկը կազմող Հայաստա՛ն անգամ։

Եւ երբ երջանիկ ու հարուստ է երկիր մը, կը մնայ՝ որ անոր վարիչներն ու առաջաւոր տարրերը մտածեն ժողովուրդի տրամադրութիւնը միշտ վառ ու կենդանի պահել, աւելցնելով տօնախմբութիւններու տեսակներն ու քանակը ու աճեցնելով զանոնք տարին հազար անգամներով։

Այս պատճառով է՝ որ Խորհրդային Միութեան (Ռուսաստանի պոլշեւիկեան անունն է) «ընկերներն» ու քաղաքացիները այլազան ու այլատիպ թուականներ ունին, ուր ծափ եւ ծնծղայ կը զարնեն, ճառ կը խօսին, «Ինթերնասիօնալ» կ՛երգեն, ուտեր կ՛ընեն եւ սպառնալիքներ կը կարդան, ուղղուած համայն աշխարհին, բայց մանաւանդ «Էմփերիալիսթ» Անգլիային եւ «Հայ Լուսաւորչական» Դաշնակցութեան։

Եթէ խորհրդային աշխարհի բնակիչ չէք, կամ «ծագումով» պրոլետարական վարկ չունիք, դեռ ատիկա չի՛ նշանակեր՝ թէ դատապարտուած էք անգիտանալու մարդկութիւնը յուզող մեծամեծ դէպքերու շարայարութիւնն ու շղթան։

Թերթեցէք պոլշեւիկեան ոեւէ լրագիր, տարուան ո՛ եւ է ամսուն կամ շաբթուն, եւ պիտի հանդիք ձեր «մուրազ»ին։ Հոն դիւրութեամբ պիտի գտնէք արտակարգ հարցի մը տօնական նշանակութիւնը կամ բուն իսկ կոմունիստական տօնի մը փառաշուք ալէլուան։

Դեռ անցեալ շաբաթներուն էր, կարմիր բանակի՞ թէ կոմունիստական կուսակցութեան սա կամ նա տարեդարձի ժխորը կեցուց մեր ականջները։

Երեւանի պաշտօնաթերթը նոր տօնի մը վերտառութիւնները կը բերէ դարձեալ,— «Այսօր լրանում է Հայաստանի Լենինեան կոմունիստ երիտասարդական միութեան կազմակերպման ութերորդ տարին։ Ողջո՜յն իր պայքարի ութը տարին անցած կոմունիստական կուսակցութեան պահեստի ուժ կոմսոմոլին» («Խ. Հ.» 20 Ապրիլ 1927)։

Ութը տարի։ Եւ աՀա սքանչելի տօն մը՝ Հոկտեմբերն ու Նոյեմբերը իրար անցընելու, դաշնակցութեան այնքան պատուաբեր ճիգերուն ու մաքառումներուն շնորհիւ կազմակերպուած իրապէս անկախ եւ ազատ Հայ պետականութեան պատմութիւնն ու զարգացման դէպքերը ծաղրելու եւ սեւցնելու համար։

«... երեւանի յեղափոխական եւ վառվռուն երիտասարդութիւնը, որ ձգտում էր դասակարգային պայքարի եւ մնւում էր ֆիւսիսի բանուոր դասակարգի պայքարի ֆիւթերով, չկարողացաւ մնալ պատահական կառավարողների լծի տակ, չկարողացաւ չտեսնել դաշնակցականների ամբողջ նենգութիւնն ու՝ կեղծիքը, որոնք հայ ժողովրդին տանում էին դէպի «ազատութիւն»։»

Ասկէ լաւ խոստովանութիւն չի կրնար ըլլալ, ցոյց տալու համար թէ «դասակարգային պայքար»ի նշանաբանին վրայ յենուլ ուզող Հայ կոմունիստները կը կեղծուէին ռուսական շահերով ու ձգտումներով, եւ ա՛յս հիմունքով ալ չուզեցին ենթարկուիլ դաշնակցականներուն ու ապստամբեցան հայկական կառավարութեան դէմ։

Այսքանը՝ հայ կոմունիստներուն ուրիշներու վերագրած «նենգութեան ու կեղծիք»ի ծածկոցն է։ Իսկ ասոր կցեցէք նաեւ ռուսական պոլշեւիզմին զինուորագրուած հայ կոմունիստներու ստրկական հոգին, կատարեալ ընելու համար «ութը տարուան» կեանք ունեցող աժան տօնախմբութեան արժէքը։

Այլապէս, ո՛չ մէկ հանգամանք «պատահական կառավարողներ»ու լուծ պիտի համարէր այն թուականներու ազգային իշխանութիւնը Հայաստանի մէջ։

«... Դաշնակցականների իշխանութեան պատմական եւ ջիշատակելի օրերը յայտնի են բոլորին։ Այդ հակայեղափոխական կուսակցութիւնը, տարուելով ազգային բզկտումներով, ջալածանքներով եւ պայքարով, աւերելով եւ ոչնչ ացնելով զինաթափուած Թուրքական շրջանները, ապրում էր թալանած հարստութիւններով եւ ամենաստոր կերպով խաբելով ու քնացնելով աշխատաւոր մասսաներին, որ նա վարում է ազգային ազատագրական պայքար — բոլորին նետեց ազգամիջեան պայքարի ասպարէզ, թագցնելով իր մերկութիւնը պարլամենտով, բոլորին կոչ անելով ընտրել «հայ ժողովրդի իսկական ներկայացուցիչներին»՝ դաշնակցականներին, այդ խօսարանի մէջ։»

Խորհրդային հրապարակագիրը ի զո՜ւր մեղադրանքներ եւ մեղքեր կը յօրինէ՝ արդարացնելու համար հայ պոլշեւիկներու հանած խռովութիւնները 1920ի Մայիսին։ Աւելի՛ «դասակարգային» եւ աւելի «հիւսիսի բանուոր դասակարգի պայքարի հիւթեր»ու գործ չէ՞ր թրքական անլուր ոճիրներով ջարդուփշուր եղած հայութեան ու անոր անհաշիւ ազգային կորուստներուն տարրական պահպանութիւնն ու պաշտպանութիւնը կատարել (այն՝ ինչ որ ըրաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը՝ իր կառավարութեամբ՝ զօրքով, գիւղացիներով ու գաղթականներով) քան «զինաթափուած թրքական շրջաններու աւերման ու ոչնչացում ի» տրամաբանութեամբ Հայաստանի յաւիտենական թշնամի տարրի մը դատախազութիւնը ստանձնել՝ դրդուած պոլշեւիկեան թունաւոր քինախնդրութեամբ դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ գիտցաւ, պատի՛ւ իրեն, մեր պատմութեան ամէնէն օրհասական մէկ շրջանին իր մարդկային կարելին ընել սեփական ժողովուրդի եւ հայրենիքի համար։

Հայ պոլշեւիկները լա՜ւ է որ խորհրդաւոր տօներու օրացոյցը ճոխացնեն եւ իրենց այլասերած կոմունիստական սերունդի փառքը հիւսեն։ Ատիկա իրենց գործն է, — բայց բնա՛ւ թող չհամարձակին դաւաճանութեան հասարակ տեղիքները հպարտութեան եւ պարծանքի առարկայ դարձնել։

Ժողովուրդին խիղճը կը հսկէ։

ՆՈՐԲԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ֆուատ Թագաւորը յառաջիկայ աշնան Եւրոպա պիտի այցելէ։ Այս առթիւ ֆրանսական կառավարութիւնը հրաւիրեց զինքը այցելել նաեւ Ֆրանսա։ Ֆուատ Թագաւոր այս հրաւէրը ընդունած է եւ Անգլիա այցելելէ վերջ Հոկտեմբերին պաշտօնապէս պիտի ընդունուի Ֆրանսայի մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԵՐՋԱՆԻԿ ՏԻԿԻՆ ՄԸ, Հանրի Ֆիւվէրնուա.—

Հեգնանքը եւ գութը երկու լաւ խորհրդատուներ են, առաջինը որ կը ժպտի, կեանքը մեզի հաճելի կ՚ընծայէ. միւսը որ կուլայ, զայն նուիրական կը դարձնէ։

Անաթօլ Ֆրանս

Հանրի Տիւվէրնուայի գործը գութի եւ վշտակցութեան գործ մը եղած է ամբողջութեամբ։ Կարծէք մոլորած ճամբորդ մը ըլլար ինք աշխարհի սա անանուն կարվանսարային մէջ, ուր ամէն անկիւն պզտիկ մարդիկ իրենց պզտիկ վիշտերուն հետ հաշտուիլ կը փորձեն։ Տիւվէրնուա կը բարեկամանայ, նոյնիսկ կը նոյնանայ անոնց հետ, ժտիկ կ՚ընէ անոնց անփառունակ ողբերգութիւնը. բայց իր հերոսները չեն ընկճուիր, կեանքը չեն անիծեր. թէեւ ծարաւի, անօթի կամ սառած, մարդ ըլլալու հպարտութիւնը ունին, կը համակերպին կաթիլներով յագենալ, փշրանքներով կշտանալ, առկայծ կրակներու շուրջ տաքնալ, գիտնալով որ կեանքը ատկէ տարբեր բան մը չի կրնար տալ... ահա թէ ինչո՞ւ կը սիրենք Տիւվէրնուայի հերոսներու մտերմութիւնը, որովհետեւ անոնց մէջ կը գտնենք քիչ մը մենք մեզ։

Ո՞վ է, օրինակ, Լուիզ Պօնէն «Երջանիկ տիկինը». — Դժբախտ մը, մէկը այն շատ սովորական կիներէն, որոնք սիրոյ, ամուսնութեան կամ բարեկամութեան դուռը կը զարնեն, բայց փոխանակ ժպտուն հիւրընկալ օճախի մը անհաղորդ անելի մը կը յանգին. գերմարդկային ողբերգութիւն մը չէ իր կեանքը, այլ պարզ դրուագ մը աշխարհի իրականութենէն. բայց ինչ որ կը բարձրացնէ զինքը, իր հաւատքն է իր կեանքին, իր երջանկութեան իրաւունքին վրայ, վերջապէս իր կորովը՝ իր վիշտերը՝ եթէ ոչ երջանկութեան, գէթ մխիթարութեան այլափոխելու։

Որովհետեւ կը զգայ որ երջանկութիւնը բնատուր պարգեւ մը չէ, այլ ձիրք մը զոր մշակել գիտնալու ենք նուաճել կարենալու համար, շնորհ մը՝ որուն արժանի լինելու ենք, զայն ունենալու համար։

Ոչինչ եղերական այս կնոջ՝ Լուիզ Պօնէի կեանքին մէջ։

Նախ անվաղորդայն ամուսնութիւն մը։ Հանդիպած է բիրտ զինքը սիրող բայց չհասկցող մարդու մը, Պ. Օրթրիւշի, որ իր երազները, իր սրտին գեղեցկութիւնները կը փշրէ. կը ստիպուին ամուսնալուծուիլ։

Կեանքին այս անախորժ նախաբանը սկիզբը կ՚ըլլայ այդ կնոջ իմաստութեան. ան իր անձնական դէպքերուն ողբերգական համեմատութիւններ չի տար. ի՛նչ կ՚արժէ իր սրտին բաբախումը աշխարհի աղմուկին մէջ. ան ամէն բան յարաբերական կը նկատէ, նոյնիսկ երջանկութիւնը. ամպամած երկինքին վրայ կը փնտռէ հեռուն կապոյտ երիզ մը...

Մինակ եւ աննեցուկ, կը գտնենք զինքը կեանքի առօրեայ պողոտային վրայ, իր մախաղին մէջ հոգեր, պզտիկ վիշտեր որոնք անուն չունին. ան կը բաժնէ գրեթէ ամէն մարդու անփառունակ կեանքը. երբեմն հիւանդ, երբեմն կարօտ, պահ մը հիասթափ իր վստահած մարդոցմէ շատ անգամ խաբուած իր սէրերուն մէջ...

Որքա՜ն միջակ սիրողներ այդ զգայուն կնոջ շուրջ... անկարող՝ գերազանց սիրոյ, սրտով պզտիկ, այդ ապիկար սիրահարները նոյնքան կը տանջեն զինքը, որքան զինք լքող անտարբերներ...

Բայց ինչ օգուտ աշխարհի չարութեան կամ մարդոց պզտիկութեան դարման փնտռել. Լուիզ Պօնէ ոչ կը տրտմի, ոչ կը հեծէ. կ՚աշխատի հակադդել, երջանիկ ձեւանալ, նոյնիսկ երջանիկ ըլլալ...

Հիւանդութիւնը կը նկատէ առիթ մը յիշատակները թարմացնելու. կարիքը կ՚ընդունի դարման մը հարստութեան տաղտուկներուն դէմ. երբ հիասթափ է բարեկամուհիէ մը, կը մտածէ որ անոր միջակ եւ անարժէք մտերմութիւնը ոչինչ կ՚աւելցնէ իր սրտին։ Ու երբ սէրը կը խաբէ զինք, կը մտածէ որ արդէն ա՛ն, սէրը, անկարող էր իրեն տալու այն ինչ որ կը սպասէր անկէ։

Այսպէս, քայլ առ քայլ, տարիներու մէջէն, Լուիզ Պօնէ կ՚անցնի, եթէ ոչ յաղթական, բայց կորովի, ժպիտով ծածկած իր վէրքերը, միշտ սիրտը վեր բարձրացնելով իր ճակատագրէն։

Ու յանկարծ օր մը — մէկը այն օրերէն որոնք կեանքի մէջ կ՚իյնան խոստմնալից սաղմի մը պէս— ան հանդիպում մը կ՚ունենայ։

Ոչ սիրոյ դէպք մը, ոչ. հանդիպումը պզտիկ, տասնըմէկամեայ աղջնակի մը Շարլօթի, որ այդ օրէն անոր կեանքին մէջ յարաճուն իմաստ մը, սեւեռում մը կը դնէ։

Գիշերօթիկ վարժարանի մը մէջ դրուած, այդ եղնիկի աչքերով աղջկան շուրջ խորհրդաւորութիւն մը կայ սակայն. ո՞վ է արդեօք. անյայտ յանցապարտ հօր մը երիտասարդական մեղքն է որ կը քաւէ այդ աղջնակը տմոյն առանձնութեան մէջ։

Ու Լուիզ հետապնդելով գաղտնիքը, երեւան կը հանէ որ Շարլօթ ապօրինի զաւակն է իր երբեմնի ամուսնոյն, Օրթրիւշի։

Այդ գիտակցութիւնը չի վրդովեր զինքը. ընդհակառակը, հաւատարիմ ինքն իրեն, ատոր մէջ կը ջանայ փնտռել երջանկութեան նոր պատճառներ։

Անիկա, հօրմէն գաղտուկ, պիտի այցելէ Շարլօթի, անոր որբացած սրտին մէջ պիտի լեցնէ իր յորդ, իր կոյս մայրութիւնը։

Արդարեւ, կուգայ օր մը որ այդ անզաւակ կինը, այդ անմայր աղջնակը կառչելով իրարու կը դառնան անբաժանելի, եւ աւելին։

Օր մը, Օրթրիւշ կը տեղեկանայ վերջապէս իրողութեան։ Շարլօթի շուրջ բաժնուած ամուսինները դէմ դիմաց կուգան. անոնք այն չեն այլեւս ինչ որ էին երբեմն. կեանքը հասունցուցած է զիրենք... Օրթրիւշ եւ Լուիզ կը զգան երկուքն ալ, իրենց սրտի շատ խորէն, թէ իրար ատած չեն երբեք եւ թէ բաժանումի տարիներու ընթացքին անյայտ մտածում մը իրենց մէջ ցանց կապած է...

Ու այդ պզտիկ էակին, Շարլօթի շուրջ կը վերաշինուի նախկին ընտանիքը. ան փրկած է հայր մը եւ մայր մը որոնք այլ եւս ձեռք ձեռքի, պիտի շարունակեն իրենց ճիգը, ոչ թէ իրենց այլ իրենց պզտիկին երջանկութեան համար...

«Շարլօթ, Շարլօթ քու հայրդ մարդոց դասերը շատ առած էր, բայց չէր ճանչնար ներողամտութիւնը եւ գութը. ատոր համար դուն պէտք էիր...»։

Ու գիրքը կը փակուի հետեւեալ բարի բառերով, որոնք տառապած կին մը կրնայ ըսել միայն իր զաւակին։

— «Մենք մեր մէջ է որ կը կրենք այն լոյսը որ կը պայծառացնէ միջակ ճակատագիրները։ Համեստ եղիր, պզտիկ աղջիկս պզտիկ քոյրս։ Պէտք է որ երջանկութիւնը պզտիկ ըլլայ որպէսզի կարենանք զայն գրկել եւ այլեւս բաց չթողուլ... Ամէն մէկուն՝ իր գործը. քուկինդ բուժել է այն վէրքերը զոր ուրիշներ բրած են... Առօրեայ կեանքը, ամէնէն չլացուցիչ դիւթերգութիւնը կը դառնայ, երբ զայն կը լուսաւորենք բարութեամբ։»

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ԿՈՂԲԻ ՀԱՅԵՐԸ.— Կողբի մէջ կը բնակին 1500 Հայեր (470 տուն)։ Դպրոցին մէջ կ՚ուսանին 200 աշակերտ։ Շէնքը անյարմար ըլլալով, սկսած են շինել նոր դպրոց մը։

ԴԱՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ստորեւ կը հրատարակենք գլխաւոր մասերը այն օրէնքին, որուն հիման վրայ Երեւանի կառավարութիւնը բռնագրաւեց Էջմիածինը, անտեսելով այդ հաստատութեան համազգային հանգամանքը։ Օրէնքը խմբագրուած է 1926 փետր. 6ին. Էջմիածնի տրուած պայմանաժամը կը լրանար 1927 Ապրիլ 1ին.—

Յօդուած 1.— ՀԽՍՀ (Հայաստանի խորհրդային սոցիալիստ հանրապետութիւն) քաղաքացիները կարող են կրօնական համայնքներ կազմել իրենց պաշտամունքը կատարելու համար։ Բոլոր այդպիսի համայնքները պիտի տոմարագրուին սոյն հրահանգի կարգով։ Ոչ մի դաւանութեան կրօնական համայնք չի կարող իր գործողութիւններն սկսել, առանց սահմանուած կարգով տոմարագրուած լինելու։

Յօդ. 4.— Սոյն հրահանգի հրապարակութեան պահուն փաստօրէն գոյութիւն ունեցող կրօնական համայնքները երեք օրինակ յայտարարութեան հետ միասին պարտաւոր են ներկայացնել Ներքին գործերի ժողովրդական կոմիսարութեան։

Ա.— Համայնքի կանոնագրութիւնը։

Բ.— Համայնքի անդամները կամ հիմնադիրների ցուցակը։

Գ.— Հոգեւոր եւ այլ պատասխանատու ընտրովի անձանց ցուցակը։

Յօդ. 5.— Ներքին գործերի ժողովրդական կոմիսարը մերժում է փաստօրէն գոյութիւն ունեցող կամ նոր հիմնուող կրօնական համայնքի տոմարագրութիւնը։ Եթէ տոմարագրելի համայնքի կանոնագրութիւնը, նրա նպատակներն ու գործունէութեան եղանակները հակասում են Հայաստանի հանրապետութեան օրէնսդրութեանը։

Յօդ. 8.— Փաստօրէն գոյութիւն ունեցող կրօնական համայնքները, որոնք սոյն հրահանգը «Խորհրդային Հայաստան» լրագրում հրատարակուելուց յետոյ երեք ամսուայ ընթացքում տոմարագրուած չեն լինի վերոյիշեալ կարգով, կը համարուեն փակուած։

Յօդ. 9.— Պաշտամունքի բոլոր շէնքերը, այն է՝ եկեղեցիները, տաճարները (եկեղեցիները, մզկիթները եւլն.), եկեղեցին պետութիւնից անջատելու վերաբերեալ դեկրետի հիման վրայ համարւում են ժողովրդական (պետական) սեփականութիւն եւ միայն տոմարագրուած կրօնական համայնքները գաւառական գործադիր կոմիտէների հետ յատուկ պայմանագիր կնքելով կարող են ստանալ իրենց դաւանութեանց պաշտամունքի շէնքերը (եկեղեցիները մզկիթները, աղօթատեղիները) ձրիաբար եւ անորոշ ժամանակով օգտագործելու՝ ժամասացութեան եւ կրօնական ծիսակատարութիւնների համար։

Յօդուած 10.— կրօնական համայնքներն իրաւական անձի իրաւունքներ չեն վայելում, եւ սեփականութեան իրաւունք չունին։

13.— Իրաւական անձի եւ սեփականութեան իրաւունքներ չունենալով հանդերձ՝ կրօնական համայնքները կարող են պաշտամունքի գոյքի հետ կապուած մասնաւոր իրաւական բնոյթ ունեցող գործարքներ կնքել, օրինակ՝ երգիչներ վարձելու, վառելափայտ մատակարարելու, շէնքերի նորոգութեան պայմանագրեր եւլն.։

Ծանօթ.— Այդպիսի գործարքները չեն կարող այնպիսի պայմանագրութեան յարաբերութիւններ պարունակել, որ թէեւ կապուած են պաշտամունքի հետ, բայց առեւտրական ու արդիւնաբերական նպատակներ ունեն, օրինակ՝ մոմագործարաններ, կրօնական-բարոյական գրքեր տպագրելու համար տպարանների վարձակալութիւն եւլն.։

14.— Կրօնական համայնք[...] անդամները կամ նրանց լիազօր[...] ները հաւատացեալների խմբեր[...] հետ հաւասար կարող են կամ[...] տոր նուէրներ հանգանակել՝ պաշ[...] տամունքի գոյքի պահպանու[...] թեան հետ կապուած ծախսեր[...] հոգալու համար, այն է՝ վառ[...] լիքի, պահապանների, մաքրու[...] թեան եւլն., նմանապէս պա[...] տամունքի շէնքի նորոգութեա[...]

16.— Կրօնական համայնք[...] ների հետ կնքուած պայման[...] գրերի խախտման, այլեւ ան[...] խտիր բոլոր պաշտամունքներ[...] տաճարները, եկեղեցիները, մզ[...] կիթները, աղօթատեղիները փա[...] կելու վերաբերեալ գործեր[...] վճռւում են Գաւառգործկոմի նա[...] խագահութեան որոշումներով, որոնց մէջ մատնանշուած են պայմանագիրը լուծելու կամ պաշտամունքի շէնքը փակելու շարժառիթներն ու հիմքը։

17.— Պաշտամունքի շէնքերը փակելու հիմք են ծառայում.

Համայնքի մասնակցութիւնը հակայեղափոխական քայլերի կամ պաշտամունքի շէնքը հակայեղափոխական նպատակների համար օգտագործելը,

Եթէ տուեալ վայրում շէնքի սուր կարիք է զգացւում բնակութեան բժշկա-սանիտարական, կուլտուր-կրթական եւ այլ նպատակների համար, եւ եթէ պաշտամունքի շէնքի փակուիլը պահանջում են աշխատաւոր մասսաների բազմաստորագիր հաւաքական դիմումներով, որոշումներով եւլն.։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Ես կը հաւատամ ձայներու ազգութեան։

Օժտուած արուեստագէտ, սակայն, այն ճամբորդն է, որ առանց անցագրի կը քալէ, ձայներու ազգութեանց մէջէն։

Օր. Թորոսեան ֆրանսացի ձայն մը ունի, զոր կը պահէ իր ցեղին ձայնին հետ։

*
* *

Օր. Հայկանուշ Թորոսեան, աւարտելէ յետոյ Փարիզի պետական Երաժշտանոցը (Քոնսէրվաթուար) առաջին մրցանակով, կը ներկայանայ հասարակութեան դեռ առաջին անգամ, Սալ տ՚Ակրիքիւլթէօրի մէջ։

Յայտագիրը կազմուած է հայերէն եւ օտար երգերով։

Իր յայտագրին մէջ, հայերէն եւ օտար երգերը ունէին նոյն երիտասարդութիւնը եւ նոյն արիւնը։ Եւ այսպէս, օրիորդին ձայնը թեւածեց նոյն աստիճանի տարածութեան մը վրայ։

Իր երգը անկեղծ է եւ զգայուն։ Կ՚ապրի երգին մէջ եւ հոգեկան ոճով մը կը փոխանցէ իր հոգին ու կը պարպէ իր սիրտը։

Ու մենք շատ սիրեցինք Նաւորաբար Ֆօռէի La fée aux chansonsը, Հէնտըլի Air de Galatéeն, Մոցարդի Air de Chérubinը։

Հայկական բաժինը սկսաւ «Կռունկ»ով, տխո՜ւր ու սլացիկ «Քէլէր-Ցօլէր»ը լեցուն էր զգացումով, երիտասարդութեամբ եւ ջերմութեամբ։ Ձայնի խաղերը գեղեցիկ արտայայտութիւն մը եղաւ ան։ «Քէլէ-Քէլէ» երգը կ՚ոստոստէր, աշխոյժ ու խանդոտ «Երկինքն ամպել ա»ն եւ «Ալ սարէն կ՚ուգայ»ն տուին զգայնութիւնը սիրոյ թարմութեան քաղցրութեան։

Այնքա՜ն քաղցր մեր ժողովրդական երգերը լսելով, ներքէն երաժշտագէտ ձօրժ Լ[...] կը շնորհաւորէր երգչուհին, մանաւանդ հայ երգերուն համար։ Ան զոր կ՚անուանէր «գոհար»։ Ան[...] օտար երաժշտագէտը կ՚առաջարկէր իրեն գրկել հայ ժողովրդական անտիպ եղանակներ, զորս ինք պիտի դաշնաւորէ։

...երգահանդէսին կը մասնակ-
...երիտասարդ ջութակահար մը,
...(Փարիզի Քոնսէրվաթուա-
...ին) օժտուած կգայնութեամբ
...տաղանդով։

...Օրահին մէջ առաւելապէս
...կը գրաւէին օտարները, եր-
...երաժիշտներ եւ արուես-
...ներ։ Ուրիշներն են, որ միշտ
...գնահատել մեր ուժերը,
...«մոթէն», այս առթիւ, գնա-
...տական տողեր կը նուիրէ հայ
...արուեստագիտուհիին։

...մենք, տունը, մեր նո-
...մեր, խօսակցութեանց պա-
...արուեստի յատենական
...օրաժամ քննադատներ։

Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՔԱՅՐ»ՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ ՄԸ

...խորհրդ. Հայաստանի ժողո-
...գերագոյն տնտեսական
...խորհրդի նախագահ Հայկազ
...հեռեւեալը յայտարա-
...է «Մարտակոչ»ի խմբագրին.
— Երեւանի մեքենագիտա-
...գործարանը եւ տպարանական
...արհեստաւ-
...ները կ'աշխատինք միացնել
...մէջ։ Այս աշխատու-
...ները արդէն մօտ են աւար-
...։

...բնածխուկի գործարանը, որ
...աւարտեցաւ, աչագին նշա-
...ութիւն ունի։ Այս գործարանը
...տայ 900 թոնօ բնածխուկ։
...հսկայ նշանակու-
...ունի նաեւ Զորագետի ջրա-
...կայանը, որուն շինութիւնը կը
...Մայիսին եւ կ'աւարտի
...1930ին։ Ջրակայանին կից պիտի
...քիմիական արդիւնաբե-
...թեան յատուկ գործարան մը,
...պիտի պատրաստէ 10 հազար
...կրաքար ու կրաքար։ Զո-
...գետի ջրակայանը պիտի բա-
...Ալահվէրտիի հանքերը։
...ջրակայանին ուժովը պիտի հիմ-
...նաեւ սեւակճեայ քարերու
...գործարան։ Ջրակա-
...ելեկտրականութիւն պիտի
...յթայթէ նաեւ Սանահին-
...քոանդրապոլ երկաթուղագի-
...։ Նոր ուժը պիտի գործածուի
...պատրաստելու համար
...անհրաժեշտ քա-
...։

Սկսած ենք շինել Ալեքսանդ-
...պոլի մանարանին կից ջուլհակի
...գործարան մը, 800 տեզգեահով,
...ընդլայնել հիւսուածեղէնի
...գործարանը։ Իսկ բանուորներուն
...հայթայթելու հա-
...թէ՛ Ալէքսանդրապոլի, թէ՛
...Ալահվէրտիի մէջ պիտի հիմ-
...տուներ։ Ջուլհակի գործա-
...մէկ մասը աւարտած է

արդէն։ Ղափանի պղնձահանքերը (Զանգեզուր) կը բանին կանոնաւորութեամբ։ Այդ տեղ ալ պիտի շինուին բանուորական բնակարաններ։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ.— Թիֆլիսի կենդանաբանական պարտէզին համար յատկացուած է խոշոր հողամաս մը Վերայէն, որ կը գտնուի պետական համալսարանին մօտ։ Այս հողամասին մէջ կը մտնեն Վերայ գետակին աջ եւ ձախ ափերու պարտէզները։ Նորակառոյց պարտէզը պիտի ունենայ 40—45 հեկտար տարածութիւն։ Պիտի շինուի հանրակառքի նոր գիծ մը, որ պիտի մեկնի դէպի Սաբուրթալօ, այնպէս որ կառքերը պիտի կենան պարտէզին դրան առջեւ։ Մինչդեռ ներկայիս հանրակառքի վերջին կայանները հեռու են պարտէզէն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՐԻՄԻ ՄԷՋ.— Խրիմի կեդրոնական «Տավրիդա» թանգարանի ազգագրական բաժինը վերջերս սկսած է խրիմահայ հնութիւններու ուսումնասիրութեան։ Թանգարան լեցուած բոլոր հայկական հնութիւնները եւ յուշարձանները սկսած են դասաւորել։ Կազմուած է մասնաւոր հայկական յանձնախումբ մը։ Գաւառական թանգարաններուն (Թէոդոսիա, Կերչ) եւ համապատասխան կազմակերպութիւններուն հրահանգ տրուած է հաւաքել բոլոր հայկական հնութիւնները։

Սկսած են վերանորոգման աշխատանքները հին Խրիմի Նախկին Սուրբ Խաչ վանքին, որ վերջերս յանձնուած էր Խրիմի հնութեանց եւ գեղարուեստական յուշարձաններու պահպանութեան մարմինին։

Այս մարմինին աշխատակիցներէն փրոֆ. Գոլլանդսկի կ'ուսումնասիրէ Թէոդոսիայի հնութիւնները։ Կեդր. թանգարանի ազգագրական բաժնի հոկողութեան տակ կազմուած է Սիմֆերոպոլի հայկական ազգագրական-հնագիտական միութիւնը, որ պիտի զբաղի հայկական հնութիւններու, յուշարձաններու, յիշատակարաններու, տարազի հաւաքումով եւ ուսումնասիրութեամբ։

Նման միութիւններ պիտի կազմակերպուին Խրիմի հարաւարեւելեան կողմերը, որովհետեւ այս շրջանը մեծ տեղ մը կը գրաւէ գաղթահայ պատմութեան մէջ, իր գարաւոր հնութիւններով։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶԸ.— Զանգի գետին ափերուն վրայ, «Արարատ» գործարանին դիմաց, պիտի շինուի հանրային պարտէզ մը։ Որոշուած է տեղափոխել նոյն գետնին վրայ բնակող գաղթականները։

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՔԱՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆ.— Ապրիլ 11-24ի սգահանդէսը տօնուեցաւ Ապրիլ 24 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քանի եւ շրջանի ընկերներու։ Ներկայ էին քանի մը կարմրուկներ։

Ընկ. Դ. Ահարոնեան օրուան նշանակութիւնը պարզ եւ հասկնալի ոճով մը բացատրելէ յետոյ, դրուագներ պատմեց այն սարսափներէն, որոնց ինք ալ ենթարկուած է։ «Հայը մնաց օրեւ րով անօթի, մերկ, գերի, բայց շնորհիւ բնատուր տոկունութեան տանելով այդ ամէնը ապրեցաւ, եւ կ'ապրի, միշտ հաւատարիմ իր միակ նպատակին, ազատ եւ անկախ Հայաստանի»։

Եղան երգեր եւ արտասանութիւններ։ Հ. Սարգիսեան յաջողապէս արտասանեց Պ. Ա. Ահարոնեանի «Ցարգանք քեզ»ը։

Գ. ԿԱՐՍԵԱՆ

ԼԱՆՍԷՅԻ ՄԷՋ

ԼԱՆՍԷՅ.— Նահատակներու սգատօնը կատարուեցաւ Մայիս 1ին Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» ակումբի նախաձեռնութեամբ՝ եւ մասնակցութեամբ, Հ. Յ. Դ. Լանսէյի եւ Կրընօպլի քոյր ենթակոմիտէներու։ Պատրաստուած էր սգաբեմ մը, որ խոր ազդեցութիւն գործեց։ Բեմին մէջտեղը դրուած էր գագաղ մը, որուն վրայ կը հսկէին երեք փոքրիկ աղջիկներ ճերմակ հագուած եւ հրեշտակի թեւերով։

Ծաղկեպսակներ նուիրած էին Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէները։ Բեմին ճակատը ֆրանսական դրօշի կողքին կը ծածանէր հայ եռագոյնը, մէջտեղը խոշոր տառերով գրուած էր. «Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք»։

Գրեթէ ամբողջ գաղութը ներկայ էր, բացի քանի մը թափթփուքներէ։ Նախագահ ընկ. Ա. Անթօյեան, հանդէսը բանալով հրաւիրեց ժողովուրդը մէկ վայրկեան լռութիւն պահել։ Պ. Գառնիկ Սարգիսեան սրինգով եւ Պ. Լեւոն Ցատեան ջութակով նուագեցին «Հայաստան»ը։ Գաւառթիս երեց անդամներէն Պ. Ամբակում Ցարութեանը խօսք առաւ եւ ցոյց տալով սգաբեմը, յորդորեց պահել մեռելներուն կտակը եւ աչալուրջ հսկել մեր շահերուն։ Նուագեցին Տէր եւ Տիկ. Ցատեան։ Հնչակեան Վահրամ Փափազեան կարդաց գրաւոր ոտանաւոր մը նուիրուած նահատակներուն։

Պ. Գառնիկ Սարգիսեան նուագեց սրինգով, իսկ Օր. Արաքսի Թնկրեան երգեց։ Կրընօպլէն ընկ. Մ. Տէր Սարգիսեան պարզեց ջարդերու ծրագիրը եւ յորդորեց տակաւին միալ, որպէսզի կարենանք իրականացնել միացեալ եւ անկախ Հայաստանը։ Վերջին խօսողն է ընկ. Յ. Սրապեան, որ հայ ժողովուրդին անցեալ տառապանքները պարզելով, շեշտեց գիտակից պայքարի պէտքը եւ յարգանք յայտնեց մէկ միլիոն նահատակներուն։

Հանդէսը փակուեցաւ Մահերգով։

*** Հ. Յ. Դ. Մուրատ ակումբը որ վեց ամիսէ ի վեր բացուած է, միշտ նախաձեռնարկ կ'ըլլայ հանդէսներուն եւ դասախօսական ժողովներու վառ պահելով ազգային ոգին։ Վերջերս ընկ. Կարապետ Եսայեանի զաւկին տարեդարձին առթիւ նարինջ մը ամերիկեան ձեւով աճուրդի դրուեցաւ ի նպաստ մասնախումբին. 15 վայրկեանի մէջ գոյացաւ 175 ֆրանք, մասնակցութեամբ մեծ մասով չէզոք հայրենակիցներու։

ԿԱՅԾԱԿ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ալֆօրվիլի մասնաճիւղի ֆութպօլի Ա. խումբը մրցում մը պիտի ունենայ Sport Club Alfortvilleի Ա. խումբին դէմ, 15 Մայիս կիրակի կէս օրէն յետոյ ժամը 3ին՝ ֆրանսական խումբին պատկանող մարզադաշտին վրայ։

Հ. Մ. Ը. Մ. Ալֆօրվիլի մասնաճիւղին ֆութպօլի Ա. խումբը բռնուած է, մինչեւ եղանակիս վերջը։

*** Հ. Մ. Ը. Մ. Ալֆօրվիլի մասնաճիւղի ֆութֆօլի Ա. խումբը պիտի մրցի, Հ. Մ. Ը. Մ. Joinvilleի Ա. խումբին դէմ, 8 Մայիս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին, Ժուանվիլի մարզադաշտին վրայ։

***

Արմենիայի Ա. խումբը անցեալ կիրակի շատ կարեւոր մրցում մը կատարեց, 1926ի Ֆրանսայի Corporatifի ախոյեան U. S. Bon Marchéի Ա. խումբին դէմ։

Մրցումը տեղի ունեցաւ Stade Briançonի մէջ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։

Մրցումը սկսաւ ճիշտ ժամը 4ին, Հայ յառաջապահները հինգ վայրկեան խաղէ վերջ առաջին նշանակէտը շահեցան։ Հանդիսականները տեսնելով հայ յառաջապահներուն ճարպիկ փասերը, սկսան քաջալերել Հայերը, որուն հետեւանք, կեդրոնի յառաջապահը զօրաւոր վայրէջքով (շիւթ) մը երկրորդ նշանակէտը բրաւ։ Քիչ մը վերջը Ֆրանսացի դատաւորը առաջին խաղին վերջը սուլեց։

Երկրորդ կիսախաղին հովը եւ արեւը աննպաստ էին։ Ֆրանսացի յառաջապահին մէկ վայրէջքին վրայ, հայ բերդապահը գնդակը բռնեց, բայց երեք հոգի վրան յարձակեցան եւ գնդակով միասին բերդէն ներս նետեցին։ Հակառակ հանդիսատեսներուն բողոքին, դատաւորը հաշուեց նշանակէտը։ Յետոյ, յայտնի անիրաւութեամբ մը, Հայերուն փէնալթի մը սուլեց, որմէ օգտուելով նշանակէտի վերածեցին, հակառակ ժողովուրդին կրկնակի բողոքներուն։ Այսպէսով խաղը վերջացաւ 2—2ով։ Այս արդիւնքը պատուաբեր է։ Առջի կիրակի նոյն ֆրանսական խումբը հիւսիսի ախոյեան Amiens A. C.էն պարտուած էր միայն երկու նշանակէտով։

Bon Marchéի տնօրէնը որ մրցման ներկայ էր, հայ խաղացողներուն ձեռքը թօթուելով ըսաւ.

— Ձեր խաղը մեծ զարմանք պատճառեց ժողովուրդին։ Միայն թէ պէտք է աւելի լուրջ ըլլալ խաղին մէջ եւ չբողոքել դատաւորին դէմ։

Ի. Տ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱԶԱՆԱՅԻՆ ՈՃԻՐ.— Վրաստանի մէջ Հայ մը գործած է հետեւեալ գազանային ոճիրը։ Լեւոն Մուրադխանով կ'ամուսնանայ Շուշանիկ Դիլանեանի հետ, եւ հարսնիքէն քանի մը շաբաթ ետքը կը սկսին կռիւները։ Կինը կը հանդուրժէ, ակռաները սեղմելով, որպէսզի չխայտառակուի իրենց ընտանիքը։ Օր մը, սակայն չի դիմանար, եւ, դարձեալ խուսափելու համար գայթակղութենէ մը, կը մեկնի մօրը տունը։ Լեւոն կ'երթայ իր զոքանչին տունը։ Զղջում կը յայտնէ եւ կը խնդրէ որ վերադառնայ։ Աղջկան մայրը կը մերժէ։ Առտու մը կը հանդիպի կնոջը, դուրսը։ Կը սկսի վէճ մը։ Երբ կը հասնին ամայի տեղ մը, Լեւոն կը յարձակի կնոջը վրայ, եւ դանակով ու սուր քարերով կը վիրաւորէ զգայարանք գետին կը ձգէ։

Կինը 20 հարուած ստացած էր, սակայն դեռ հոգին վրան էր։ Լեւոն, անասելի վայրագութեամբ, կը խեղդէ զայն, եւ դիակը անճանաչելի դարձնելու եւ ինքնութիւնը ծածկելու նպատակով, կը կտրէ ձեռքերը, ոտքերը, կուրծքին վրայի խալերը եւ կ'այլանդակէ դէմքը։

Յետոյ կը դառնայ կնոջը տունը։ Կը հարցնէ թէ ո՞ւր է կինը։ Տնեցիները կը կասկածին Շուշանիկի բացակայութեան վրայ, եւ ոճրագործին հետ կ'ելլեն փնտռելու։

Ոստիկանութիւնը կասկածի վրայ կը ձերբակալէ Լեւոնը եւ քննութեամբ կը հաստատէ ոճրագործին ինքնութիւնը։

Ոճրագործը յանձնուած է դատարանին։

ԽՄԻՉՔԸ ՆԵՐՔԻՆ.— Վիրճինիոյ Նահանգապետութեան մէջ (Ամերիկա) ընդունուած է օրէնք մը, որ կը տնօրինէ գործողութիւն կատարել եւ ամլացնել (կրտել) բոլոր այն մարդիկը, որոնք հոգեպէս այլասերած են կամ ժառանգական խենթեր։ Այս օրէնքով կարելի պիտի ըլլայ արգիլել, որ խենթերը զաւակ չունենան, բազմացնելով անհաւասարակշիռներու թիւը։

Այս օրէնքը գործադրուած է արդէն Տիկ. Քէրրի Պըքի վրայ, որ աղջիկն է խենթ մօր մը, 20 տարեկան տղու մը խելքն ալ չունի, աշխարհ բերած է զաւակ մը, որ ցոյց կուտայ ուղեղային խանգարման մը նշանները։

Տիկ. Պըք դատարանէն խնդրած է ազատել ներքինիացման պարտադիր գործողութենէն, սակայն չէ ընդունուած։

Ամերիկեան դատական բժիշկները կը խորհին թէ անհրաժեշտ է կրտել եւ սեռային կարողութենէ զրկել անհաւասարակշիռները, արգիլելու համար ապագային այն ոճիրները, զորս կը գործեն անոնք։

ՋՈՐՍ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ.— Փէնսիլվանիոյ Չէմպըրսպուրկ քաղաքին մէջ, 4 տարեկան մանչուկ մը, Թոմմի Բըպի, անհնազանդ ու կատաղի լաճ մըն էր։ Երբ մայրը արգիլեց խաղալ լուցկիներուն հետ, Բըպի բարձրացաւ աթոռի մը վրայ, առաւ ատրճանակը եւ կրակեց մօրը վրայ։ Մայրը մեռաւ։ Ոստիկանները ձերբակալեցին զայն։ Հարցաքննութեան պահուն, կանխահաս ոճրագործը պատասխանեց.

— Այո՛, ես սպաննեցի, եւ եթէ պէտք ըլլայ, նորէն կը սպաննեմ։ Կը սպաննեմ նաեւ ձեզ բոլո՛րդ ալ։

ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐ.— Լափալեսի մօտակայ ագարակներէն մէկուն մէջ Պարբէ, 20 տարեկան, սիրահարած էր օր. Մոնայի, երկուքն ալ ծառայ։ Ու նշանուեցան ամիս մը առաջ, եւ աղջիկը իր սիրտը յանձնեց երիտասարդին։ Անցեալ օր, աղջիկը ետ առաւ սիրտը եւ գրժեց սիրոյ երդումը։ Այն ատեն, Պարբէ, կատաղութեամբ լցուած, առաւ հրացանը եւ ծակեց անգութ այդ սիրտը։ Աղջիկը մեռաւ։ Փոքրիկ երախայ մը, որ կ'ընկերանար աղջկան, սարսափէն՝ լեզուն բռնուեցաւ եւ համր դարձաւ։

ԳՈՂ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐԸ.— Պրիւքսէլի համալսարանին ուսուցիչներէն Ժիրար Լըքէօ, որ բնապատմական թանգարանին կողմէ ղրկուած էր Մարոք, պեղումներ կատարելու, իւրացուցած էր բազմաթիւ հին արձաններ և թանկագին առարկաներ։ Այս պատճառով վռնտուած էր թէ՛ իր պաշտօնէն եւ թէ Պելճիքայէն։ Վերջերս կը բնակէր Փարիզի մէջ։ Անցեալ օր ալ ձերբակալուեցաւ, որովհետեւ Մոնմարթրի գերեզմանը մտնելով կը կողոպտէր դամբարանները, վերցնելով արծաթեղէն խաչեր, աշտանակներ, պատկերազարդ ապակիներ։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ՈՐՈՇԵՑԻՆ ՆԱՒԵՐԸ ԸՆԿՂՄԵԼ «ԱՌԱՆՑ ՀԵՏՔ ՁԳԵԼՈՒ»

Ցամաքային, մանաւանդ զուիցերիական եւ սպանիական սահմանագլուխները այնքան լաւ պահպանուած էին որ, 1916էն ...ալ գերման սպայակոյտին համար շատ դժուարացաւ Ֆրանս... մտցնել ծագումով գերմաններ.

Արդ, գերմանիոյ լրտեսական ...կազմին ամէնէն տկար կէտը հո՛դ... Միայն բնիկ գերմաններու ...կայ վստահութիւն ունէին, եւ ...այդ պատճառաւ, մինչեւ այն ...ատեն քիչ անդամներ դիմած էին ...իրենց օտար լրտեսներու ծառայութեան։

Բայց ի չգոյէ լաւագոյնի, ...դիմեցին իրենց այս գործակալներուն կոչ ընել, որոնցմէ շատերը Սկանտինաւիացի, Զուիցերիացի կամ Սպանիացի էին։ Ասոնք՝ որոնցմէ շատերը իրենց երկրէն չէին հեռանար, կը գոհանային, ատենը մէյմը, գերման սպայակոյտին ղրկելով երկրորդական եւ երրորդական կարգի տեղեկութիւններ. իրենց գերման պաշտօնակիցներուն յանդգնութիւնն ալ չունէին, ոչ ալ անոնց արհեստագիտական պաշարը։

Այս ուղղութեամբ կատարուած փորձը, ողորմելի արդիւնքներ տուաւ... գերմանիոյ։

Ասկից զատ, այս գործակալներուն մեծ մասը, չէին յօժարեր Ֆրանսա կամ Անգլիա երթալ «աշխատելու» եւ թշնամութեանց յայտարարութենէն անմիջապէս յետոյ, իրենց դիմակը վար առած էին եւ իրենց գերմանասէր զգացումները բացէ ի բաց կը յայտնէին. այնպէս որ, իրենք իրենց ձեռքով, իրենք զիրենք մեր հսկողութեան յանձնած էին։

Այս իրողութիւնը պատճառ եղաւ որ, երբ գերմանները փորձեցին այս մարդիկը մեր երկիրը մտցնել..., յուսախաբ եղան։

Այն ատեն էր որ գերման սպայակոյտը՝ իր տեղեկատուութեան կազմերուն կրած վնասներէն խելակորոյս, մաքիավէլեան բայց հանճարեղ գաղափարը յղացաւ Ֆրանսա մտցնել՝ իբր չէզոք ծպտուած բնիկ գերման լրտեսներ։

Անշուշտ կը յիշէք սարսափը որ երկրին վրայ տիրեց, երբ իմացուեցաւ թէ՝ գերմանները իրենց ընդծովեաներու հրամանատարներուն հրահանգ տուած էին, չէզոք կամ թշնամի նաւերը ընկղմել, առանց անոնցմէ հետք ձգելու։

Նախապէս, նաւ մը ընկղմելէ առաջ, նաւազախումբին թոյլ կուտային մակոյկներու մէջ ապաստանիլ ու փրկել իրենք զիրենք։

Այլեւս, այդպէս չպիտի ըլլար։ Նաւազախումբը պարտաւոր էր նաւուն բախտին հետեւիլ եւ անոր հետ ծովամոյն ըլլալ։

Նախ կարծեցինք թէ՝ չէզոքները վախցնելու փորձ մըն էր։ Բացայայտ է թէ անոնք՝ տեսնելով որ ոչ նաւերը, ո՛չ ալ նաւազները ետ կը դառնան, թէ նաւ ու նաւազ անհետացած են, առանց որ եւ է հետք ձգելու, համաձայնական նաւահանգիստներու համար ապրանք առնելու պիտի վարանէին։

Շատ չանցած, մեր փոխ-լրտեսական կազմին կատարած խուզարկութիւններուն շնորհիւ, հասկցանք որ չէզոք նաւերու վրայ գերի բռնուած էին, ծագումով գերման լրտեսներ, որոնք ինքնութեան կանոնաւոր թուղթեր ունէին, բայց այդ թուղթերը կը պատկանէին չէզոք նաւազներու որոնք իբր ծովու վրայ անյայտացած կը ներկայացուէին։

Թէեւ գիտէինք թէ՝ գերմանները իրենց գործի գալիք տեղեկութիւնները ձեռք ձգելու համար որ եւ է ոճրի առջեւ կանգ չէին առներ, բայց պահ մը վարանեցանք հաւատալու անոնց կողմէ այդքան վայրագութեան։

Բայց պէտք եղաւ որ իրականութեան առջեւ տեղի տանք։ Հավրէն, Մարսէյլէն, Լա Ռօշէլէն, Նանթէն, Սէն-Նազէրին տեղեկագիրները կը տեղային, ձերբակալումը յայտնելով, գերման լրտեսներու, որոնք իրենց չպատկանող ինքնութեան թուղթեր ունէին։ Միւս կողմէ, մեր երկրին վրայ, ասդին անդին, գործուեցան ոճիրներ, որոնք գերման գործակալներու ներկայութիւնը կը յայտնէին։

Անմիջապէս, պէտք եղած կարգադրութիւնները ձեռք առնուեցան, լայն քննութիւն մը բացուեցաւ։ Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ, ջանացինք գտնել չէզոք նաւազներ, որոնք ականահարման զոհ գացած ըլլային ասով կը յուսայինք երեւան հանել, նման պարագաներու մէջ, գերմաններու գործունէութեան եղանակը։ Բան մը չգտանք։

Նաւերը եւ նաւազները կը շարունակէին անհետանալ խորհրդաւոր կերպով։

Խնդիրը այս տեղուանքն էր, երբ օր մը, շրջաբերական մը ստացանք որ ամէն ինչ կը պարզէր։

Այդ շրջաբերականին շնորհիւ կը հասկցուէր թէ գերմանները նաւ ու նաւազ միասին կ'ընկղմէին, ոչ թէ նաւուն վերաբերեալ թուղթերը — որոնց պէտք չունէին անոնք— այլ նաւազներուն ինքնութեան թուղթերը ձեռք անցընելու եւ զանոնք շահագործելու համար։

Չէզոք նաւերը կեցնելէ, նաւազներուն ինքնութեան թուղթերը հաւաքելէ յետոյ, նաւազները կ'ընկղմէին նաւուն հետ միասին, եւ անոնց թուղթերը՝ իրենց գերման լրտեսներուն տալով իբր չէզոք պետութեան հպատակ, մեր երկիրը կը մտցնէին։

(Շար.)

«Ստախօս» կը պոռան Պոլտուէնի երեսին

Արհեստակցական Միութեանց դէմ կառավարական օրինագիծին վիճաբանութիւնը առջի օր աւելի բուռն միջադէպերու տեղի տուաւ։ Վարչապետ Պոլտուին օրինագիծը պաշտպանելու համար ճառ կը խօսէր, երբ աշխատաւորական երեսփոխան Պէքէթ «ստախօս» պոռաց անոր երեսին։

Ելմտական նախարար Չըրչիլ անմիջապէս ոտքի կանգնելով պահանջեց կախակայել զայն։ Նախագահը պահանջեց ետ առնել այդ բառը։ Պէքէթ մերժեց։ Մեծ ժխոր բարձրացաւ. նիստը ընդհատուեցաւ. քուէարկութիւն կատարուելով 88ի դէմ 321 ձայնով Պէքէթ կախակայուեցաւ հինգ օրուան համար։ Երբ այս արդիւնքը յայտարարուեցաւ, երեսփոխանը բողոքեց, ու սրահին կեդրոնը իջնելով նախագահին քովէն անցաւ եւ անոր երեսին պոռաց. «Դուրս կ՚ելլեմ. սակայն պիտի երթամ այս բոլորը պատմելու երկրին»։

Վարչապետը երբ սկսած էր խօսիլ իր ճառը, աշխատաւորականները պոռչտուքներով, կենդանիի ձայներով եւ սուլիչներով ընդունեցին զինքը։ Առանց խռովուելու, վարչապետը պաղարիւնութեամբ խօսեցաւ, եւ չընդմիջուեցաւ մինչեւ այն վայրկեանը ուր յայտարարեց.

— Կարգ մը սէնտիքաներու մէջ վարչութիւնը հետզհետէ կ՚անցնի փոքրամասնականներու ձեռքը։

— Սո՛ւտ է, պոռաց աշխատաւորական մը։

Փոթորիկը պայթեցաւ յանկարծ։ Աշխատաւորականները պահանջեցին որ վարչապետը անուններ տայ, այլապէս խօսքը ետ առնէ։ Վարչապետը ո՛չ անուն տուաւ, ո՛չ ալ խօսքը ետ առաւ։ Աշխատաւորական եւ պահպանողական երեսփոխաններ փոխադարձաբար իրար կ՚անարգէին։ Պոլտուին ուզեց շարունակել ճառը։ Սակայն ամէն անգամ, որ վարչապետը ոտքի կ՚ելլէր, Պէքէթ ալ նոյնը կ՚ընէր. երբ վարչապետը կը նստէր, Պէքէթ ալ կը նստէր։ Այս կատակերգութիւնը շարունակուեցաւ հինգ անգամ, մինչեւ որ տեղի ունեցաւ վերը յիշուած միջադէպը եւ Պէքէթ դուրս հանուեցաւ։

Տեսնելով որ անկարելի է երկար խօսիլ, Պոլտուին կարճ կապեց եւ ըսաւ թէ «կառավարութիւնը երբեք նպատակ չունի քանդելու ընկերվարական կուսակցութիւնը. անիկա ինքնիրեն պիտի պայթի»։

Միջազգային տնտեսական համաժողովը

Չորեքշաբթի օր Ժընեւի մէջ բացուեցաւ միջազգային տնտեսական համաժողովը, որուն կը մասնակցին 47 Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութիւններ եւ երեք ոչ-անդամներ՝ Միացեալ Նահանգներ, Խորհրդային Միութիւն եւ Թուրքիա։

Խորհրդային պատուիրակները կէսօրէն վերջ հասած ըլլալով, բացման նիստին ներկայ չեղան։ Մեծ բազմութիւն խռնուած էր երկաթուղիի կայարանը։ Ոստիկանները խիստ հսկողութիւն կը կատարէին կարգը պահպանելու ու մահափորձի մը առաջքն առնելու համար։ Զուիցերական իշխանութիւնները կառախումբը կեցուցին Պէլվիւ արուարձանին մէջ, ուր պոլշեւիկ պատուիրակները վար իջան եւ կառավարութեան վարձած շքեղ ինքնաշարժերով պանդոկ փոխադրուեցան։

Ռուս պատուիրակները կը բողոքեն որ իրենց դէմ ձեռք առնուած ոստիկանական միջոցները կը ձգտին ոչ թէ զիրենք պաշտպանելու այլ լրտեսելու. պանդոկէն դուրս ազատութիւն չունին. հեռաձայնով խօսակցութիւնները ոստիկանութեան հակակշռին ենթակայ են։ Այս պայմաններուն տակ ռուս պատուիրակները մտադիր են մեկնիլ Ժընեւէն։

Դեռ մութ կը մնայ այն կէտը թէ ի՛նչ բանի կը ձգտի այս համաժողովը։ Խօսողներու յայտարարութիւնները այն տպաւորութիւնը կը թողուն որ պետութիւնները կը յուսան աշխարհի բոլոր չարիքներուն ամենաբոյժ դեղ մը գտնել։

Պոլշեւիկեան ազդարարութիւն Չինաստանի

Խորհրդային կառավարութիւնը Մոսկուայի չինական դեսպանին յանձնեց խիստ ծանուցագիր մը, ազդարարելով Չինացիներուն, որ եթէ Փեքինի խորհրդային դեսպանատան մէջ ձերբակալուած Ռուսերը, տիկին Պորոտին, ինչպէս նաեւ Նանքինի մէջ բռնուած քանի մը սուրհանդակները պատերազմական ատեանի յանձնուին եւ չինացի համայնավարներու բախտին արժանանան, «Մոսկուա անմիջապէս փոխ-վրէժի համար անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ»։

Այս ծանուցագրին վրայ, պոլշեւիկ բանտարկեալներու դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ։ Փեքինի զինուորական, դատական եւ դիւանագիտական պաշտօնատարները այս առթիւ ժողով մը ունեցան։

Անատոլուի գծին գնման խնդիրը

Գրած էինք թէ Թուրք կառավարութեան կողմէ Անատոլուի երկաթուղագծին գնման համար ընկերութեան պատուիրակներուն հետ կատարուած բանակցութիւնները ընդհատուած եւ ընկերութեան ներկայացուցիչները Պերլին մեկնած են։

Բանակցութիւնները հետեւեալ կէտին շուրջ դարձած են։ Գերման պատուիրակներ խիստ բարձր գումար մը կը պահանջէին Թուրք պատուիրակներէն գիծը ծախելու համար՝ — 73 միլիոն ոսկի։ Թուրքիա ի վիճակի չէ այս գումարը վճարելու։ Գերման պատուիրակները տոկոսի այնպիսի գումար մը ներկայացուցած են որ դրամագլուխին մէկ քանի անգամը կ՚անցնի։ Ընկերութեան պատուիրակները գծին յատկացուած դրամագլուխն ու այս գումարին տոկոսը ոսկեդրամ ցոյց տուած եւ յետոյ ալ զայն թղթադրամի վերածելով անոր համեմատ հաշիւ ներկայացուցած են։

Թուրք պատուիրակները յայտնած են թէ ճիշդ չէ գծի եւ անոր պիտոյքներու մասին առանձին առանձին բանակցութիւններ կատարել, այլ պէտք է բանաւոր առաջարկով մը ճշդել թէ ի՛նչ կ՚արժէ գծին իւրաքանչիւր քիլոմէթրը։

Ասոր վրայ է որ գերման պատուիրակները ընդհատած են բանակցութիւնները, խնդիրը Ցիւրիխի մէջ բաժնետէրերուն հետ քննելու համար։

Զինաթափութեան համաժողովը

Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի մասնակցութեամբ կատարուելիք նաւային զինաթափութեան համաժողովը պիտի գումարուի Ժընեւի մէջ Յունիս 20ին։

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ, Ո՛ՒՐ ?

„ՄԱՅԻՍ 28” ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլըթի Ժուռնալ»ի սրահը։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Զեկուցում՝ ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԷ Փլաս տ՚Իթալի քաֆէ տը լա Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը՝ Շբ. ժամը 8.30ին, Salle de Géographie 184 Bld. St. Germain

Նախագահութեամբ Պ. ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

կը բանախօսէ՝ Պ. ՇՄԱՎՈՆ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկ. պարեր, եւ այլ անակնկալներ

ՄՈՒՏՔԸ 2 ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի Մայիս 10ին գրադարանին մէջ, 75 Rue Paul Bert. ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զաւարեան խումբի բոլոր անդամները 8 Մայիս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Սարսէլի Հրայր խումբին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, 8 Մայիս կիրակի օր ժամը 6.30ին ընկ. Յ. Երամեանի բնակարանը. խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը 12 Մայիս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, գրադարանի սրահը, 75 Rue Paul Bert. ներկայանալ անդամատետրներով։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Շրջ. կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները 8 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին դպրոցի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով, Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 63 Rue de le Républiqueի սրահին մէջ։

„ՅԱՌԱՋ”Ի ԲԱԺԱԿԸ

Յառաջի խմբագրատունը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շբ. երեկոյ ժամը 8ին՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզի կեդրոնի, ինչպէս նաեւ Պէլվիլի Ժուանվիլի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղերուն, Հ. Մ. Փարիզի կեդրոնի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Արմէնիա ֆութպոլ քլիւպի եւ Պէլվիլի Շիրակ խումբերու ներկայացուցիչները։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Քօլօմպէյ (Փուլուտոս) բնակող երկու Տիվրիկցիներէ իրենց հասցէն յայտնել Vagharchag Chadianի Curtat Boulanger, Rue de la Liberté, Pont de Cheruy։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գարծ.— Ստացանք 591.50 ֆրանք։

Սարքոզ, Ս. Փ.— Ստացանք 15 ֆրանք։

ՎԻԼՓՈՒԱՆՆ, Ա. Խ.— Ստացանք 40 ֆրանք. կարգադրեցինք։

ՀԱԼԷՊ, Գ. Հ.— Ստացանք 350 ֆրանք։

ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ, Թ. Բ.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, Ա. Տ.— Ստացանք 2 անգլ.։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, Վ. Շ.— Ստցնք. 10 ֆր. կարգադրեցինք։ Ծրարը ղրկած ենք։ Հաճեցէք դրամը ղրկել։

ՓԱՐԻԶ, Ե. Թ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Սեւ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ՍԷՆ Թ՚ՕՊԱՆ, Ստացանք 50 ֆրանք։

ԿՐԷՍՈՒ ԼԸ ՊԷՆ, Շ. Տ. Մ.— Ստացանք 5 ֆրանք, սկսանք ղրկել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ճէօճ աղա Գրիգոր Պապոեան, Սահակ Գրիգոր Պապոեան, կիրակոս Սիմոնեան Էկմալցի, Եսայի Պասէյեան կիրաշէնցի (Վան)։ Տեղեկացնել՝ կարապետ Պապիկեանի No. 18 Landsberger Str. 108 Berlin, կամ 21 Rue de la Saussaie, Viroflay (S. et O.) France։

— Պրուսայի Սէօյէօզ գիւղէն Արաքսի Եղիազարեան կը փնտռէ իր ամուսինը՝ Պրուսայի Եէնիճէ գիւղացի Յովակիմ Եղիազարեան, որ 1922ին Մուտանիոյ քաղաքը կը ձերբակալուի Միլլիճիներու կողմէ, 8 օր վերջ բանտէն նամակ ստացանք, բայց անկարելի եղած է զինքը տեսնել։ Լուր տուողին մէկ տարուան Յառաջ նուէր պիտի տրուի։ Գրել՝ Garabed Ohannessianի, 47 Cours Adrien de Montgolfiere, St. Chamond (Loire) France,

կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Թէրմէ գաւառին, Գօճամանն Պաշի գիւղէն Պօղոս Ուստիեանի որդին Դրդատ, կը փնտռէ իր ազգականները.— Եղբայրը Նուպար, Գնէլ, քոյրերը Մեմզար, Էլմաս՝ լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր ։

— Թօգադի Պօլիս գիւղացի Պօղոս Փէհլիվանի աղջիկը Պայծառ կը փնտռէ իր ազգականները. իմացնել՝ K. Ousdianի՝ 1/3 Rég. Etr. Matricule 7575 Poste Immouzer, par Misson, Maroc։

— Տիկին Մաքրուհի Մուրատեան, ուրիշ մականունով Անտիքճեան կը փնտռէ իր մօրեղբօրորդին Նշան Երամեանը որ վեց ամիս առաջ կը գտնուէր Ռուսճուք Rue Levska N. 3, իր վերջին նամակով հասցէն փոխել մտադրած ըլլալը կ՚իմացնէր։ Տեղեկացնել՝ Mme Makrouhi Mouradian St. Lout Grand Pain։

ՀԱՅ

ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ

համար իրենց տունը մէքսէ բոպի վրայ առատ գործ, շաբաթը երկու անգամ յանձնում եւ լաւ վճարում։ Դիմել՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie։

ՆՈՐ ԼՍԱՐԱՆ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի «Զաւարեան» խումբին կողմէ, Ս. Ժիւլիէն-Պօմօն թաղին մէջ բացուած է Լսարան-Ընթերցարան մը։ Մեր ընկերներէն ու համակիրներէն անոնք որոնք կը փափաքին գիրք, թերթ եւայլն, նուէրներով քաջալերել այս ձեռնարկը, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէով.— K. Bagdassarian, Villa Moun-Castélé, Bld. de la Comtesse, St. Julien, Marseille:

Կը խնդրուի արտասահմանի դաշնակցական ու համակիր թերթերէն արտատպել ներկայ ազդը։

ԴՐԱՄ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շահաբեր եւ ապահով գործի մը համար կը փնտռուի ընկեր մը 10—15 հազար ֆրանք դրամագլուխով։

Գրել՝ A. K.

Café au Muguet, 5 Place Clichy, Paris:

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
»	II »	[illegible]
»	III »	[illegible]
Օսմանլը երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
7
ՄԱՅԻՍ
1927

7 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 330

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՍԱԿ ՆԵՏԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴ ՄԸ

Այսօր, «չափահաս որբերը» կը տօնեն իրենց Միութեան առաջին տարեդարձը:

Անշուշտ այս հանդէսը չէ որ պիտի ներկայացնէ իրենց գործունէութեան պատկերը: Հանդէսները ընդհանրապէս արարողութիւններ են, տօն մը, գործ մը ծանօթացնելու եւ ներքնական պահեր ստեղծելու համար: Մէկ տարուան կեանքէ յետոյ, հանդիսաւորապէս հասարակութեան ներկայանալով, Զ. Ո. Միութեան Փարիզի կեդրոնը առիթ պիտի ունենայ ժողովրդականացնելու նոր կազմակերպութեան իմաստը:

Կարեւորը՝ գործն է: Եւ կը կարծենք թէ, հակառակ անյաղթահարելի թարթափումներուն, բաւական ճամբայ կտրած են այս տղաքը: Տեղափոխուած՝ եօթն անգամ եօթանասուն գաւառներէ, Նորէն ցիր ու ցան՝ հազար անկիւններու մէջ, ափսոսանքին փողոցներէ մինչեւ ակնախտիղ պողոտաներու եւ խոպան դաշտերու վրայ, այս չարչրկուած սերունդը կը տոկայ ու կը գործէ ինչպէս ամբողջ ժողովուրդը: Անոնց մեծ մասը ինքնաբաւ դարձած է արդէն. շատերն ալ՝ տուն-տեղ եղած:

Որբանոցի շրջանը լրացնելով եւ իրենց գլխուն ճարը նայելով, այս «չափահաս»ներուն պարտքը պիտի ըլլար, ամէն բանէ առաջ, երեւան հանել իրենց սերունդին մարդահամարը: Եւ որչափ գիտենք, որոշ աշխատանքներ կատարած են այս ուղղութեամբ: Բայց եղածը բաւական չէ: Մենք ամէնօրեայ թղթակցութիւններէ կը տեղեկանանք, թէ միայն Ֆրանսայի մէջ կան բազմաթիւ անկիւններ, ուր խլեակներ կը շնչեն, կտրուած ամէն կապէ:

Հա՛րկ է անյապաղ ճշտել չափահասներու համրանքը, ամբողջանէ շրջան:

Տարրական պահանջ մըն է, այդ գործին հետ, հաստատել կամ ամրապնդել ընկերային յարաբերութիւնները: Երկտող նամակ մը, ծրար մը թերթ կամ գիրք՝ սփոփանքի կամիլներ են, որոնք ճամբայ կը բանան հոգիէ հոգի: Այս պահանջը գոհացնելու համար, լուրջ պարտականութիւններ կ'իյնան Չափահաս Որբերու Միութիւններուն, եւ բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներու վրայ:

Պէտք է ունենալ որոշ առաջադրութիւններ: Եթէ առաջին տարին կազմակերպութեան շրջան էր, երկրորդը պիտի ըլլայ ամրացման եւ փոխադարձ աջակցութեան շրջան: Պէտք է կազմակերպել, օրինակ, մտաւոր սնունդի գործը, որպէս զի հեռաւոր ագարակ մը ինկած երկու-երեք տղաքն անգամ չզրկուին հայ գիրէն եւ շունչէն:

Անցեալ տարուան ընթացքին, պատահեցաւ որ գիւղէ գիւղ, ագարակէ ագարակ այցելութիւններ փոխանակուին: Լա՛ւ է կազմակերպուած պտոյտներու (excursion) ձեւը տալ այս պահանջին, հաշուելով շրջանները:

Հին խօսք է,— ո՛վ որ շատ ստացած է, շատ պիտի տայ: Այլ-շատ բախտաւոր շրջաններու մէջ, ինչպէս Ամերիկա կամ Ֆրանսա, «չափահաս»ները պիտի մտածեն թէ անհամար ընկերներ ունին Սուրիոյ եւ Մակեդոնիոյ փողոցներուն, գիւղերուն եւ դաշտերուն մէջ. ընկերներ որոնք թերեւս կարդալ-գրելն ալ մոռցած են, եւ կարօտը կը քաշեն հայկական տառերուն: Գիտենք թէ զանազան կազմակերպութիւններ անտարբեր չեն այս կացութեան հանդէպ: Բայց, պատահական աջակցութիւնները չեն որ պիտի լրացնեն պահանջը: Զ. Ո. Միութիւններուն կ'իյնայ կեդրոնացնել բոլոր ճիգերը, որպէսզի տեղ մը մնայած առեն, ուրիշ վայր մը զրկանքի չենթարկուի:

Ինչ կը վերաբերի «չափահաս»ներու քաղաքական դիմագծին, մենք պիտի թելադրէինք որ անոնք միայն բոլորովին ազատ՝ իրենց խղճին եւ ուղղութեան մէջ: Բռնի մարզանքները, անոնք արհեստական միջոցներով «բջիջ»ներու վերածելու փորձերը ուրիշ բանի չեն ծառայեր, եթէ ոչ այլասերելու: Չմոռնանք որ, այսօրուան «չափահաս»ները երէկուան միացորդներն են, 1915 Ապրիլ 11—24ի նշխարները: Անոնք բնազդաբար կը գտնեն իրենց ճամբան, եթէ, իբրեւ հասակ նետած սերունդ մը, կ'ուզեն իրենց բաժինը բերել հանրային կեանքին: Մենք աղճատման բազմաթիւ փորձեր ունինք Սուրիայէն, Յունաստանէն եւ Ֆրանսայէն: Ամուլ է այդ ճամբան եւ անել:

Ամէնէն կենսականը,— այս տղաքը հայ ժողովուրդին միակ տարրն են որ պէտք է հայրենիք դառնան առանց վերապահութեան կամ սակարկութեան: Անոնք, իբրեւ մատաղ միացորդները մէկ միլիոն մեռելներուն, նախասահմանուած են մեր երկիրը զօրացնելու եւ ծաղկեցնելու:

Դժբախտաբար, մինչեւ այսօր յայտնի չէ թէ որո՛ւ ափին մէջ կը գտնուի Հայաստանի բանալին, որպէս զի այս երիտասարդ բազուկները չմաշին օտար հողի վրայ: Իրականին մէջ, անոնք ալ նոյնքան յուսախաբ են եւ սակարկութեան առարկայ, որքան բոլոր հայ գաղթականները, որ «աշխատաւորական տարագիր» կը կոչուին հիմա, առանց աշխատաւորական հայրենիքին երեսը տեսնելու...:

Շնորհաւորելով տարիքով չափահասներու հանրային չափահասութեան առաջին տարելիցը, կ'ուզէինք որ անոնք աստիճանաբար դառնան իսկական քաղաքացիներ, առանց որբութեան տառապանքին:

Հասակ նետելով, պէտք է նետեն խեղճութեան կերպարանքն ալ:

Շ.

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ թերթերը, հիմնուելով էջմիածնի կաթողիկոսին կողմէ Ապրիլ 16, 20, 22 եւ 28 թուակիր քանի մը հեռագիրներու եւ նամակներու վրայ, կ'եզրակացնեն թէ ճիշտ չէ էջմիածնի բռնագրաւման լուրը, զոր հաղորդած էր մեր թղթակիցը, փաստացի մանրամասնութիւններով:

Կացութիւնը պարզելու համար, առջի օր, առտուան ժամը 10ին հեռագիր մը ուղղեցինք Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս Ա. Քեպիսկ. Մելիք-Թանգեանի, էջմիածնի տաճարին փակման եւ կաթողիկոսին հեռացման լուրերու մասին: Նոյն իրիկունը ժամը 5.40ին ստացանք հետեւեալ պատասխանը.

— «*Տարածուած լուրերը չեն հաստատուիր*. Ներսէս արքեպ.»:

Այս հեռագիրն ալ ամբողջովին չի լուսաբաներ իրերու վիճակը:

Խմբագրութիւնը կասկած չունի իր թղթակցին լրջութեան մասին: Մանաւանդ որ, տեղւոյն ի տեղօքը կը պատմէր Ապրիլ 2ի անցուդարձը, «կրօնական համայնքներու օրէնք»ին գործադրութիւնը, զոր չի ժխտեր նոյն իսկ Երեւանի տեղական օրկանը. իսկ վերջին լուրերը (Մայր տաճարի փակում, կաթողիկոսի հեռացում եւլն.) հաղորդած ատեն, անձնական նամակի մը մէջ կը շեշտէր (14 Ապրիլ).

— «Այս լուրերն ալ ստոյգ են եւ հրատարակեցէք առանց վերապահութեան:»

Դժուար ըլլալով ուղղակի եւ անմիջական կապ հաստատել մեր թղթակցին հետ, ստիպուած ենք սպասել անոր լուսաբանութիւններուն:

*** Մեզի կը հաղորդեն թէ կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպսկ. հեռագրով մտահոգութիւն յայտնած ըլլալով կաթողիկոսին առողջութեան մասին, հետեւեալ պատասխանը ստացած է Ապրիլ 29 թուականով եւ եպիսկոպոսի մը ստորագրութեամբ. «Վեհափառը կատարելապէս առողջ է եւ օրհնում է ձեզ»:

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԻՄԱԿԱԶԵՐԾ ԻՐԵՆՑ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ՁԵՌՔՈՎ

Ֆրէզնոյի (Քալիֆորնիա) «Մշակ» թերթը, որ կը հրատարակուի ռամկավարներէն բաժնուած խմբակի մը ձեռքով, շարք մը խմբագրականներով կը պատռէ իրենց նախկին կուսակցութեան դիմակը: Առանց խորհրդածութեան կ'արտատպենք երկրորդ խմբագրականը (1 Ապրիլ).—

«Երբ ռամկավար առաջնորդները իրենց թերթերուն մէջ շարունակ քննադատել եւ հարուածել կը փորձեն դաշնակցութիւնը, եւ աւելորդ ու վտանգաւոր կը համարեն անոր գոյութիւնը, արդեօք տեղը չէ՞ որ հարց տանք թէ «եթէ դաշնակցութիւնը այլ եւս անելիք չունի», ի՞նչ են ռամկավար առաջնորդներուն «անելիքները»: Եթէ երեսուն տարուան քաղաքական, *չըսենք թէ սխալ*, գործունէութիւն ունեցող կուսակցութիւն մը «անելիք չունի», եւ պէտք է որ հրապարակէն քաշուի, ուրեմն ի՞նչ իրաւունքով ռամկավարները իրենց գոյութիւնը կը պահեն, երբ ոչ անցեալ պատմութիւն, եւ ոչ ալ յեղափոխական գործունէութիւն ունեցած են եւ ունին ներկայիս:

«Ռամկավար առաջնորդները երբ իրենք զիրենք օրինաւոր պահապանները կը դաւանին հայ ցեղի աւանդութիւններուն եւ քաղաքական իտէալներուն, անոնք սակայն իրենց գործելակերպին մէջ հարազատ չեն: Ռամկավարները երբ կը յայտարարեն թէ իրենք բարեկամներ են խորհրդային Հայաստանին, անկեղծ չեն: Անոնք անկեղծ բարեկամներ չեն կրնար ըլլալ, քանզի *սկզբունքով*, դաւանանքով եւ ծրագրով հակառակ են Հայաստանի ներկայ վարչաձեւին եւ այս կազմակերպութիւններուն: Մէկը կամ միւսը, քանզի մարդիկ երկու տիրոջ չեն կրնար ծառայել:

«*Շիրակի* աղէտին առթիւ բացուած հանգանակութիւնները ցոյց տուին թէ արհամարհուած դաշնակցութիւնը տակաւին «անելիք ունի» եւ կը պահէ իր ուժն ու գործունէութեան ոգին, որմէ զուրկ են ռամկավարները: Եթէ բանաստեղծ-գրագէտ պ. Ա. Չօպանեանի գրական անուան հմայքը չօգնէր Ամերիկայի մէջ ապրող ռամկավարներն ու *չէզոք*ները, ռամկավարներուն բացած հանգանակութիւնը վստահաբար ձախողանք մը պիտի ըլլար: Բանաստեղծին ներկայութիւնը չափով մը փրկեց այդ ձախողանքը: Եւ ահա այս եւ ասոնց նման դէպքերու եւ իրողութիւններու ծանօթ ըլլալուն համար է որ, պ. Չօպանեան կ'աւանդէ թէ «այժմ դաշնակցութիւնը աւելի ուժեղ է քան թէ երեք տարի առաջ»:

«Ինչո՞ւ եւ ո՞ւր ու ի՞նչ բաներու մէջ փնտռելու ենք դաշնակցութեան յաջողութեան եւ ռամկավարներու ձախողանքին գաղտնիքները: —Դաշնակցականները իրենց հաւատքին մէջ անկեղծ են եւ գործունէութեան մէջ առնացի, իսկ ռամկավարները թոյլ, մեղկ եւ քաղաքական հասկացողութենէ եւ նպատակէ զուրկ են: Բարեկամ են Հայաստանին եւ բարեկամ չեն: Թշնամի են եւ թշնամի չեն: Կտրուկ եւ որոշ գործունէութիւն եւ յստակ ծրագիր չունին իրենց դիրքը որոշելու եւ ըստ այնմ իրենց պայքարը շարունակելու: Սնոտի եւ գաճաճ հայրենասիրութիւն մը ունին, որ միայն Թագուն նպատակներու կը ծառայէ: Եւ ահա այս դիրքը աւելի *վտանգաւոր* եւ վնասակար է քան թէ դաշնակցութեան կեցուածքը: Դաշնակցական առաջնորդները բացորոշ կերպով կը յայտարարեն. «Մենք չենք հաւանիր ներկայ խորհրդային վարչաձեւին, եւ պիտի կռուինք անոր դէմ, որքան որ մեր ուժերը կը ներեն մեզ»: Մինչդեռ ռամկավարները նրբանցներուն մէջ, *քուլիս*ներուն ետեւ եւ վստահելի ընկերներու ականջներուն տարբեր բաներ կը փսփսան:»

10ՄԻԼԻՈՆ Ս. ԳԻՐՔ.— Ս. գիրքի ընկերութիւնը 1926ին տպած է 10,128,087 Ս. Գիրքեր 593 տարբեր լեզուներով, որոնց 4,142,000ը ծախուած են Չինաստանի մէջ:

ՆՈՐ ԿՂԶԻ ԿԱՍՊԻՑ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ.— Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Մայիսի 2—3ի գիշերը կասպից ծովուն մէջէն ժայթքեց հրաբուխ մը, Քուրինսքի հրուանդանին մօտէն: Հրաբխային շատրուանը տեւեց 15 վայրկեան: Լաւան հասաւ տասնեակներով մեթր բարձրութեան: Եւ հրաբուխին տեղը, ծովին մէջ, կազմուեցաւ խոշոր կղզի մը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլ. գործադուլը արգիլուած

Զօրս օրուան վիճաբանութիւններէ վերջ, որոնց նմանը չէր տեսնուած երկար տարիներէ ի վեր, արհեստակցական միութեանց դէմ կառավարական օրինագիծը Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին կողմէ ընդունուեցաւ 171ի դէմ 386 քուէով: Վարչապետ Պօլտուին յայտարարեց թէ յօդուածներու մանրամասն վիճաբանութիւնը պիտի սկսի Չորեքշաբթի օր:

Քուէարկութենէն անմիջապէս վերջ, բարեփոխումի բազմաթիւ առաջարկներ ներկայացուեցան: Կառավարութիւնը ինք եւս նախաձեռնարկ եղաւ կարեւոր փոփոխութեան մը: Գալով Աշխատաւորական կուսակցութեան, ներկայացուց 200 բարեփոխումներ, որոնց նպատակն է ոչ այնքան բարւոքել նոր օրէնքը, որքան զայն բոլորովին քանդել: Կը սպասուի որ գալ շաբթուան վիճաբանութիւններուն ընթացքին, նոյն փոթորկալից տեսարանները կրկնուին:

Վերջին նիստին մէջ խօսեցաւ աշխատաւորական Սնօուտըն, Մաք-Տօնըլտի դահլիճին մէջ ելմտական նախարար, որ քննելով ընդհանուր գործադուլին պարագան, յայտնեց որ եթէ կառավարութիւնը 50 օրէնք ալ քուէարկէ ընդհ. գործադուլը արգիլելու համար, ոչ մէկ ազդեցութիւն պիտի ունենայ, կը բաւէ որ բոլոր աշխատաւորները՝ իրենց ետեւ ունենալով ամբողջ երկրին հանրային կարծիքը, վճռեն այդ միջոցին դիմել: «Սեպենք որ ընդհ. գործադուլը ապօրէն է, կառավարութիւնը բա՞նտ պիտի ղրկէ հինգ միլիոն հոգի: Փոխանակ այս գժտութեան խնդիրը նետելու ճարտարագործական շարժման մէջ, լաւագոյն պիտի ըլլար, որ խորհրդարանը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնէր օրէնսդրական այնպիսի միջոցներու վրայ որոնք հնարաւորութիւն տային բանւորական վէճերը կարգադրել տրամաբանութեամբ եւ ոչ թէ բիրտ ուժով»:

Լոյտ Ճօրճ յայտարարեց թէ ժամանակը անյարմար է ընդունելու համար կառավարական օրինագիծը, որ գրգռիչ միջոց մըն է: Նախկին վարչապետը աւելցուց որ Արհեստակցական միութեանց ներկայ օրէնքը արդէն մութ է, նոր օրինագիծը նոր մթութիւններ պիտի աւելցնէ:

Ազատականներէն մաս մը պահպանողականներուն, ուրիշ մաս մը աշխատաւորականներուն հետ քուէարկեցին:

Աշխատաւորականներու փոխ-վրէժը

Աշխատաւորական կուսակցութեան խորհրդարանային խմբակը բողոքելու համար կառավարութեան ծանօթ օրինագիծին դէմ, կը ծրագրէ վեց ամիս ոգելից ըմպելի եւ ծխախոտ չգործածել եւ յանձնարարել բոլոր աշխատաւորներուն, որ իրենց օրինակին հետեւին:

Այս ձեւով, ընկերվարական երեսփոխանները կը յուսան կառավարութիւնը զրկել այս երկու շատ գործածական նիւթերու հասոյթէն:

Զայլս կը յաջորդէ ծովակալ Պրիսթոլի

Թուրքիոյ ամերիկեան ներկայացուցիչ ծովակալ Պրիսթոլի պաշտօնը վերջ գտած ըլլալով, Թրքասէր դիւանագէտը հրաժեշտի այցելութիւն տուած է Էնկիւրիի իր բարեկամներուն եւ այս օրերս վերջնապէս կը մեկնի Թուրքիայէն:

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ դեսպան պիտի անուանուի Հռոմի նախկին ամերիկեան դեսպան Ուօշպըրն Զայլտ, որ նշանաւոր դարձած էր Լօզանի մէջ իբրեւ ամերիկեան «դիտող»: Զայլտ իր հաւանութիւնը տուած է արդէն այս մասին:

Ծովակալ Պրիսթոլ Ամերիկայի ասիական նաւատորմի հրամանատար կարգուած է եւ Չինաստան պիտի մեկնի: Ծովակալը կ'ուզէր Ռուսիոյ ճամբով երթալ իր պաշտօնատեղին, բայց խորհրդային իշխանութիւնները մերժեցին ծովակալին անցագիրը վիզա ընել, առարկելով որ վերջերս Ուաշինկթընի կառավարութիւնը չարտօնեց պոլշեւիկ պատուիրակներուն՝ Ամերիկայէն անցնիլ: Պոլշեւիկները միայն տիկին Պրիսթոլի անցագիրը «վիզա» ընել ուզեցին, սակայն ծովակալին կինը մերժեց:

Տնտեսական միջազգային համաժողովը

Մօտ տասը հռետորներ խօսեցան առջի օր Ժընեւի համաժողովին մէջ, պարզելով իրենց կառավարութեանց տեսակէտը կամ իրենց անձնական համոզումները օրակարգի հարցերու մասին: Ամէնէն հետաքրքրականն էր Լէոն Ժուհօի ներկայացուցած ընդարձակ ծրագիրը՝ միջազգային տնտեսական կազմակերպութեան մասին: Ժուհօ կ'առաջարկէր կազմել խորհրդակցական համաժողով մը, որ առնուազն երեք տարին անգամ մը պիտի գումարուի եւ ճշմարիտ միջազգային տնտեսական խորհրդարանի մը դերը պիտի կատարէ:

Այս ժողովէն բարձր պիտի կազմուի տնտեսական խորհուրդ մը, բաղկացած 18 անդամներէ, որոնց 12ը պիտի նշանակուին Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ եւ վեցը Աշխատանքի միջազգային գրասենեակի խորհուրդին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ "ՀԱՅ ՏՈՒՆ"Ը

Պրիւքսէլ այցելութեանս առթիւ, հանդիսատեսը եղայ տխուր երեւոյթներու, որոնց վրայէն կարելի չէ լուռ անցնիլ, նկատի ունենալով անոնց հանրային նշանակութիւնը։

Ապրիլ 11(24)ի սգատօնը, որ թէ աշխարհական եւ թէ հոգեւոր իշխանութեան կողմէ ընդունուած է իբրեւ համազգային տօն, Պրիւքսէլի «Հայ Ակումբ»ին (Foyer Arménien) կոչուած թղթախաղի եւ օղիի օջախին եւ անոր յաճախորդներուն կողմէ չի ճանչցուիր։ Անոնք նո՛ւրբ դիւանագիտութեամբ մը այդ տօնին հանդիսաւոր կատարումը կը նկատեն քաղաքական սխալ մը։

Պելճիքայի Գաղթ. Կեդր. Ժողովի դիւանը, ինչպէս ո՛րիշ միութիւններու, նոյնպէս «Հայ Ակումբ»ի վարչութեան եւ ռամկավար-ազատական կուսակցութեան կը դիմէ, ազգային սգատօնի առթիւ իրենց մասնակցութիւնը բերելու։

«Հայ Ակումբ»ի վարչութիւնը ոչ միայն չի մասնակցիր այդ յիշատակելի օրուան հանդէսին, այլեւ խօսակցութեան մը ընթացքին կը յայտնէ թէ՝ իր Ակումբի սրահին մէջ չի կրնար տեղի ունենալ հանդէսը, որովհետեւ ասիկա Թուրքերը գրգռող պարագայ մըն է եւ Ակումբի «չէզոքութիւնը» խանգարող հանգամանք ունի։ Թէեւ իրենցմէ սրահ ուզուած չէ երբեք, ի հարկէ նկատի ունենալով Ակումբի փաթրօններուն եւ անոնց «իրաւագիտական խորհրդական»ին Վահան Մալէզեանի բացասական տրամադրութիւնները։

Պրիւքսէլի ռամկա-ազատական մասնաճիւղը նամակով մը կը պատասխանէ թէ՝ սիրով պիտի մասնակցի սգատօնին, պայմանով որ հանդէսի օրակարգը իրենց ղրկուի, տեսնելու համար թէ հոն կուսակցական պրոպագանդի միտումներ չկա՞ն արդեօք։

Նախաձեռնող մարմինը կը պատասխանէ թէ տակաւին օրակարգ չէ կազմուած, սպասելով մասնակցողներու պատասխանին. սակայն ազդարարութիւնը արդէն ցոյց կուտայ թէ սգատօնը զուտ համազգային հանգամանք ունի եւ չի կրնար կուսակցական պրոպագանդի ծառայել։

Այս երկրորդ նամակին, եղկելի դիւանագիտութեամբ մը, իրաւագէտ-բանաստեղծը փախուստ տալու համար, կը պատասխանէ թէ ժամանակ չկայ վարչական ժողովի քննութեան ենթարկելու խնդիրը, հետեւաբար չեն կրնար մասնակցիլ...

Պրիւքսէլի «Հայ Տուն»ը եւ այս մարդիկը իրարու հետ կը խառնեմ, որովհետեւ, թէեւ այս հաստատութիւնը պատկանելի վարչութիւն մը ունի, այնուամենայնիւ անոր անդամները պարտաւոր են «փաթրօն»ներու բոլոր հրամանները կատարել, այլապէս հաստատութեան դուրսի դուռը ցոյց կը տրուի իրենց։

Ուրիշ պատահար մը, որ նոյն օրերուն տեղի ունեցաւ, յստակօրէն կ'ապացուցանէ այս պարագան։

Այցելութեանս առթիւ մտադրած էի մէկ-երկու դասախօսութիւններ տալ, որուն համար սրահի մը պատրաստութիւնը տեսնուած էր։ Խօսակցութեան մը ընթացքին Ակումբի վարչութեան անդամներէն մէկը կը յայտնէ թէ նիւթերը հետաքրքրական են եւ իրենք Ակումբի սրահը կը տրամադրեն։ Կը խօստանայ ժողովի դնել եւ երկու օր յետոյ վերջնական պատասխանը տալ։

Երկու օր յետոյ, իրիկուն մը, սրճարանին մէջ հինգ վկաներու ներկայութեան, վարչութեան նոյն անդամը կը յայտնէ դրական որոշումը, որմէ յետոյ յայտարարութիւնները կը տպուին ու կը ղրկուին հասարակութեան։ Սակայն դասախօսութեան որոշեալ օրէն մէկ օր առաջ վարչութեան նոյն անդամը հեռախօսով կ'իմացնէ թէ սրահը չպիտի կրնան տրամադրել, որովհետեւ իրենք զարմանքով տեսեր են որ ազդարարութեան ճակատը «Հայ տուն»ը եւ հասցէն գրուած է, ինչպէս նաեւ մէկ բանախօսութեան համար խօսուած էր ոչ թէ երկու։

Ճշմարտութիւնը այն էր, որ խօսուած էր երկու դասախօսութիւններու համար եւ յայտնուած էին նաեւ երկու նիւթերն ալ եւ ըստ այնմ եղած էր պայմանաւորումը։

Հետեւեալ օրը առտու, վարչութիւնը պաշտօնական նամակով մը զարմանք կը յայտնէր որ Ակումբի անունով ազդարարութիւն ցրուած էր, առանց իրենց որոշումին։ Եւ կ'աւելցնէր թէ՝ քանի որ ծանուցում եղած է, թոյլ կը տրուի միայն մէկ դասախօսութեան՝ «Համաշխարհայնականութիւնը եւ Հայաստան», իսկ երկրորդ դասախօսութիւնը՝ «Կոմունիստական շարժումը եւ Հայաստան» չեն կրնար արտօնել։

Այսպէս թէ այնպէս, նոյն իրիկունը տեղի ունեցաւ առաջին ժողովը։ Վերջանալէ յետոյ յամառօրէն կը մերժէին երկրորդին տեղ տալ։ Անհնարին էր անմիջապէս ուրիշ տեղ գտնել։ Երկար խօսակցութիւններով կարելի եղաւ համոզել որ թոյլատրեն նաեւ յաջորդ օրը։

Հարկադրուեցան տեղի տալ ժողովուրդի պահանջին առջեւ։ Սակայն յաջորդ օրը, մութին մէջէն դաւողները իրար անցած՝ ժողով մը կը գումարեն եւ շատ զայրացած, Ակումբը փակելու խօսքեր կ'ընեն։ Այդ միջոցին մէկ-երկու ռուսահայ ջոջեր, որոնք Ակումբի հիմնադիրներն են, դաւադիրները գգաստութեան կը հրաւիրեն, այլապէս իրիկունը դուռը պիտի փակուէր հասարակութեան առջեւ։

Իրողութիւնը այն է որ փաթրօնները եւ անոնց խորհրդականը դիտմամբ թոյլ տուած են սրահը տրամադրելու, որպէս զի ճիշդ օրին արգելք հանդիսանան եւ դասախօսութիւնները վիժեցնեն։

Տրուած դասախօսութիւնները պարզ ուսումնասիրական նիւթեր էին, որոնց մէջ կուսակցական գործօն արծարծումի (agitation) նիւթ չկար, հետեւաբար սրահը իր չէզոքութեան հանգամանքէն դուրս չէր գար։ Ինչ օգուտ որ այդ մարդիկը կ'առաջնորդուին իրենց անձնական եւ խմբակցական նկատումներով։ Ակումբին վարչութիւնը այստեղ պարզապէս շուք մըն է, անոր ետեւ կեցող տէրերն են որ գործերուն ընթացք կուտան։ Այդ պատճառով ալ, Ակումբը հանրային հաստատութիւն մը ըլլալէ դադրած է, ու խումբ մը մարդոց համար խաղարանի կամ պարասրահի պաշտօնը կը կատարէ։

Պրիւքսէլի հայ հասարակութիւնը իրբեւ այդպիսին կը նայի Ակումբին վրայ։ Եւ թիւրիմացութեամբ մըն է որ անոր ճակատը կը գտնուի «Foyer Arménien» վերտառութիւնը։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԿԱՊՈՅՏ ԾՈՎԱՓԷՆ

Մարսիլիայէն դէպի Իտալիական սահմանագլուխը տանող կառախումբը, շուրջ երեք ժամու ճամբորդութենէ մը վերջ կը հասնի Սէն-Ռաֆայէլ։ Հոն արդէն իսկ երեւան կուգան Միջերկրականի կապոյտ ալիքները ու առատ բուսականութեան մը պարզուած դալարագեղ տեսարանը։

Սէն-Ռաֆայէլէն մինչեւ Մանթօն ու Իտալական սահմանագլուխը բնութեան պարզած համայնապատկերը նոյնն է։ Ժայռոտ ծովեզր մը, տեղ տեղ ընդհատուած աւազուտ ու լողանքի յարմար ծովափներով։ Փոքր թէ մեծ բազմաթիւ ծովախորշեր շարունակ կը ստեղծեն հրաշանկարներ, որոնցմէ շատերը հեռուէն մանրանկարներու տպաւորութիւնը կը թողուն։

Ծովուն ստեղծած այս բնական գեղեցկութեանց կը միանայ, ցամաքի վրայ, հասարակածային հարուստ բուսականութեան մը հրապոյրներուն հետ դալարագեղ լեռներու գեղեցիկ տեսարանը։

Իրաւ է որ այս լեռները չունին զուիցերիական Ալպեաններու կամ Թիրոլի ձիւնապատ լեռներու վեհութիւնը։ Չկան զուիցերիական լիճերը, չկայ Թիրոլի լեռներու կողերէն հոսող սառնորակ [illegible]։ Բայց այս բոլորին փոխարէն կայ կապոյտ ծովուն, կապոյտ երկինքին ու դալարագեղ ծովափին պարզած անզուգական համայնապատկերը։

* * *

Արմաւենիներու ու շոճիներու մէջտեղ պահուըտած վիլլաներու ու արքիական պանդոկներու շարք մը կազմող ծովափին վրայ, Սէն-Ռաֆայէլէն 1 ժամ դէպի արեւելք ճամբորդի մասնաւոր ուշադրութիւնը կը գրաւէ առաջին անգամ Քան, միլիոնատէրներու նախընտրած ձմերանոցը։

Շուրջ 45,000 միայուն բնակչութիւն մը ունեցող Քան՝ ձմրան ամիսներուն, մեծ մասով անգլիացի ու ամերիկացի մեծահարուստներէ բաղկացող մօտաւորապէս 15,000 օտարականներու բնակավայրը կը դառնայ։

Քաղաքին փոքր նաւահանգիստին մէջ կարգով խարսխած ամերիկեան եւ անգլիական զբօսանաւերու շարքը շուտով կը յայտնէ այցելուներու հարստութեան չափը։ Իրօք ալ կարելի է ըսել թէ Քանի այս այցելուներուն համար դրամը որ եւ է դեր չի խաղար։ Այդ պատճառով հոս կարելի է Փարիզի Ռիւ տը լա Փէի պերճանքի առարկաներու յատուկ ծանօթ վաճառատուններու բոլորին ալ մէկ մէկ մասնաճիւղը գտնել։ Խաղարանին մէջ ալ կ'երեւի թէ դրամի նուազագոյն գաղափարը տասը հազար ֆրանքնոցն է։

Քանի մաս կը կազմեն նաեւ ծովեզրէն քառորդ ժամ հեռաւորութեամբ գտնուած գրեթէ անմարդաբնակ երկու փոքր կղզիներ (Iles de Lérines), որոնք պատերազմի ընթացքին գերման եւ աւստրիացի գերիներու իբրեւ աքսորավայր ծառայած են։ St. Marguerite կղզիին վրայ կայ նաեւ այն պատմական բանտը, ուր 18րդ դարուն բանտարկուած է «Երկաթէ Դիմակը» (Masque de Fer), Լուդովիկոս ԺԴ.ի ապօրէն մէկ զաւակը։ Աւելի վերջ հոս արգելափակուած է նաեւ 1870ի ֆրանքօ-փրուսիական պատերազմի ընթացքին իբրեւ Մէցի ֆրանսական բանակի անձնատուութեան պատասխանատու, քսան տարուան բերդարգելութեան դատապարտուած Զօր. Պազէնը, որ սակայն կարճ արգելափակումէ մը վերջ յաջողած է խոյս տալ ու Սպանիա ապաստանիլ, ուր մեռած է 1888ին։

* * *

Քանէն շուրջ 35 քիլօմէթր դէպի Արեւելք կը գտնուի Նիս, որ իր 200,000ի հասնող բնակչութեամբ այս շրջանի ամէնէն կարեւոր քաղաքն է։ Նիս, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Ծովափի բոլոր քաղաքները հիմնուած են Արեւելքէն գաղթած Հելլէններու կողմէ, որոնք յաջորդաբար հռոմէական, բարբարոս ու սարակինոսեան արշաւանքներու ենթարկուած են։ Արդիական ժամանակներու մէջ ալ այս նահանգները մերթ Ֆրանսայի, մերթ Սպանիոյ, յաճախ ալ Սավուայի մաս կազմած են, մինչեւ որ 1860ին Նափոլէոն Գ. Աւստրիացիներու դէմ Իտալացիներու մղած պայքարին մէջ իր աջակցութեան իբր փոխարինութիւն վերստին Ֆրանսայի կցած է Նիսն ու շրջակաները։ Նիսի տեղական բարբառը փիէմօնթէզի եւ փռովանսալի խառնուրդ մըն է։

Ներկայիս Նիս իր մեղմ կլիմային, պայծառ երկինքին ու առատ արեւին շնորհիւ հիւսիսէն գաղթող ֆրանսացի թէ օտար բազմաթիւ ընտանիքներու բնակավայրը դարձած է։

Տեղական ճարտարարուեստ գրեթէ չկայ։ Կան միայն շէնքերու, պանդոկներու, ամարանոցներու շինութեամբ զբաղած բազմաթիւ ձեռնարկներ, ինչպէս նաեւ հողի եւ կալուածի վերաբերեալ մեծ առուտուր։

Անկից զատ մեծ կարեւորութիւն ստացած է ծաղիկի մշակումն ու առուտուրը։ Առատ են նաեւ պտուղներն ու ձիթապտուղը։

Նիսի մէջ հաստատուած հայութեան թիւը կարելի է 4-500 հաշուել, մեծ մասով շինութեանց մէջ բանուոր։ Կան նաեւ երկու երեք Պոլսեցի հայ կալուածատէրներ, որոնք առեւտուրէ քաշուած են։ Փորձօն առեւտուրի մէջ հազիւ քանի մը Հայեր կարելի է գտնել։

* * *

ԿՐԱՍ.— Ծովէն 325 մէթր բարձրութեան վրայ գտնուող այս գիւղաքաղաքը ծանօթ է իբր կեդրոն անուշահոտութեանց գործարաններու։ Իսկապէս միջնադարեան երեւոյթով հին տուներու մէջ հաստատուած քառասուն գործարաններ հազարաւոր քիլօ ծաղիկներէ կը պատրաստեն ծաղկահիւթեր, անուշահոտութիւններ եւլն.։

Հոս, հետաքրքրուած այս գործարաններու նախնական երեւոյթէն, կ'այցելեմ «Les Fontaines Parfumées» կոչուած գործարանը, ուր... Էսկիշէհիրցի Հայ մը, օտարականներու յաջորդաբար ֆրանսերէն եւ անգլիերէն կը բացատրէ այն փոփոխութիւնները, որոնց կ'ենթարկուին ծաղիկները, իրենց հիւթը անուշահոտութեան վերածուելու ընթացքին։ Անմիջապէս կը մօտենամ այս երիտասարդ թարգմանին ու հայերէնով ողջոյնս տալէ վերջ կը հետաքրքրուիմ տեղւոյն Հայերով ու շուտով կը տեղեկանամ թէ Կրասի մէջ հաստատուած շուրջ քսանըհինգ տուն Հայ կայ, գրեթէ բոլորն ալ գործաւոր։

Այս առթիւ կը յիշեմ ուրիշ Հայ մը, Սեդրակ Դպիրեանը, որ Ֆրանսայի միւս ծայրը, սպանիական սահմանին մօտ, Պիրենեան լեռներու վրայ, Սէն Ժան տը Լիւզի փոքր գիւղին մէջ, Կրասի այս Էսկիշէհիրցի թարգմանին հետ աչքիս կ'երեւի, իբրեւ հեռաւոր ու ծայրագոյն օղակը այս ընդարձակ երկրին մէջ ցրուած աշխատասէր ու ամէն դժուարութեանց համակերպող կենսունակ ժողովուրդի մը...

* * *

Ով որ անգամ մը Նիս այցելէ, չի մոռնար այցելելու նաեւ Մօնթէ Քարլօն։ Մօնաքոյի իշխանապետութիւնը իր 150 հէքթար(1 ակէաքառ. քիլ.) տարածութեամբ աշխարհի ամէնէն փոքր պետութիւնն է։ Բնակչութիւնը շուրջ 25,000 է։

Ծովուն մէջ ցցուած ժայռ մը վրան ափրիկեան բոյսերով լեցուն պարտէզներ, թանգարան մը, եկեղեցի մը, կառավարական քանի մը շէնքեր ու իշխանին պալատը։ Ահա Մօնաքօն։ Վարը Քօնտամինը. նոր քաղաքը։ Աւելի դէպի արեւելք Մօնթէ Քարլօն, որուն հռչակաւորն է աշխարհահռչակ Խաղարանը։

Եթէ աշխարհի վրայ հաստատութիւն մը կայ որ ամբողջ տարին շարունակ բաց ըլլայ, ան ալ Մօնթէ Քարլօն է։ Միայն մէկ տօն մը կը ճանչնան խաղի տենչանքէն բռնկած այս տեղի այցելուները, — Յունուար 17նէ, Մօնաքոյի իշխանին ծննդեան տարեդարձը, ան ալ մինչեւ կէսօր։ Արդարեւ այդպիսիներու համար դժուար պիտի ըլլար վեց ժամէ աւելի համբերել...։

Ու Roulette-ը, բախտի անիւը, 16 սեղաններու վրայ անդադար կը դառնայ, երբեմն առաւօտեան 10էն գիշերուան երկուքը։ Փոքրիկ գնդակը սուրալով կ'իյնայ ծակի մը մէջ...։ Ու ազդին թղթադրամի թէքեր կ'անցնին մէկ ձեռքէն միւսը։ Քիչ մը անդին ուրիշ սեղանի մը վրայ, Trente et Quarante-ը։ Հոս թղթախաղի երկու շարքեր կէս վայրկեանի մէջ կ'որոշեն թէ շահողը Կարմի՞րն է թէ Սեւը, կամ թէ ա՞յս գոյնը կը կորսնցնէ՞ թէ ոչ հակառակ գոյնը կը շահի։ Ու լոլիկ հազարաւոր ֆրանքներ կ'անցնին մէկ ափէն միւսը։

Կան որ մօտակայ պերճաշուք պանդոկներու մէջ հաստատուած իշխանական կեանք մը կը վարեն։ Ասոնք բախտին պաշտպանեալներն են։ Կան ալ որ երբեմն տարօրինակ հարուածով մը բախտին քմահաճոյքը կը սրբագրեն։

* * *

Մօնթէ Քարլօէն կէս ժամ դէպի արեւելք վերջ կը գտնէ ֆրանսական հողը։ Փոքր, խաղաղիկ Մանթօնը, վերջին կարեւոր քաղաքն է ֆրանսական ծովափին վրայ։

Կը յառաջանամ ծովափին երկայնքը ու շատ չանցած կը տեսնեմ սահմանագլուխի ֆրանսական մաքսային կայանը ու երկու ոստիկան։ Ահա քանի մեթր երկարութեամբ Փօն Լուին։ Միւս կողմը Իտալիան։ Երկու քարապինիէներ եկող գացողներու անցագիրները կը քննեն։ Ասոնց ետին, տասը քայլ հեռու կը նշմարեմ երկու սեւ շապիկներ, ուշադիր ու հսկող։

Ազատութեան օրրանէն՝ Ֆրանսայի վերջին հողակտորէն ակնարկ մը կը նետեմ դէպի Ֆաշիստ Իտալիան, ուր կանգնած սեւ շապիկը կարծես վերջ կը դնէ կապոյտ ծովափին ստեղծած զուարթ տրամադրութեան։

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Աթէնքի Ազգ. կեդր. վարչութեան անդամ Պ. Յովհաննէս Եսայեան տեսակցութիւն մը ունեցած է Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղար Պ. Ավենոլի հետ, Յունաստանի հայ գաղթականութիւնը շահագրգռող կարգ մը խնդիրներու մասին։

Ավենոլ յայտնած է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը մտածէ բարւոքել հայ գաղթականներու վիճակը եւ թերեւս մաս մը գաղթականներ փոխադրել ուրիշ տեղեր։

Պ. Յ. Եսայեան յայտնած է որ հայ գաղթականները կը փափաքին փոխադրուիլ Հայաստան ու Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր ընելիք ծախքը կրնայ յատկացնել այդ նպատակին։ Խոստացուած է այս փափաքը հաղորդել Ազգ. Դաշնակցութեան։

ՍԱՊԱՆՃԱՅԻ ԼԻՃԸ.— Սապանճայի բնակիչները, որոնք փոխանակուած Թուրք գաղթականներ են, կը զբաղին պտղամշակութեամբ եւ երկրագործութեամբ։ Գիւղացիներուն երկրագործական աշխատանքներուն նոր զարկ մը տալու համար, ծրագրուած է միացնել լիճը Իզմիթի ծոցին։

Միւս կողմէ Իզմիթի Թաղապետութիւնը որոշած է քաղաքին տալ արդիական ձեւ մը, չորցնելով ճահիճները եւ ծոցին շուրջ բարձրացնելով նոր թաղ մը։

ԱՒԵԼԻ ՀԱՍՏԱՏ ԱՒԵԼԻ ՎՃՌԱԿԱՆ

...էջ, լուր յուզում մը յառաջ ...երու այս պարագան, քանի որ ...ղաշանդէսը կազմակերպուած ...Ուսանող. Միութեան կող- ...։ Նոյն իսկ տեղ-տեղ լսուե- ...։ ...ան բողոքի մրմունջներ թէ ...այդ օրը մերն է եւ մենք պէտք ...յաւերժացնենք անմահ յի- ...տակը»։

Աչս լաւագոյն առիթը ճանչ- ...ալու համար որբերու բանակի ...անրային կարծիքը։

Մեր գոհերու կենդանի պատ- ...կերները, մեր կռիւներու եւ ...պայքարներու փառաշուք պատ- ...մութիւնները ներշնչումի աղ- ...բիւրներ եւ կուռ առանցքներ են ...մեր այսօրուան եւ վաղուան ...գործունէութիւններուն եւ նախաձե- ...ռնութիւններուն, մենք կը դառ- ...նանք անոր շուրջ, առանց ...գլխու պառակտի, առանց ընկը- ...կլու և առանց ընկճուելու։

Յ. ՊՈՒՌՆԱՋԵԱՆ

...ՄԵՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ

...կաթող. պատուիրակութեան դի- ...ւանէն մեզի կը հաղորդեն հե- ...տեւեալ նամակը, զոր Պայաք- ...եան եպսկ.ի ղրկած է «Վ.Շ- ...տալի Գէորգ Ե. կաթողիկոս», ...փարտ 24 Թուականով.—

«Ցաւով տեղեկանում ենք ...գրերից, որ Եւրոպայի թե- ...մ հարկաւոր խաղաղութիւնը ...է տիրում։ Յատկապէս մեծ ...վիշտ է պատճառում մեզ այն ...ցանկալի փոխ յարաբերու- ...թիւնները, որ գոյութիւն ունին ...ձեր եւ երկու գլխաւոր կեդրոն- ...ների հոգեւոր հովիւների՝ Տ. ...Ղեւոնդ եւ Տ. Վռամշապուհ ե- ...պիսկոպոսի միջեւ։

«Մենք ընդունում ենք, որ ...յիշեալ եպիսկոպոսների բռնած ...դիրքը սխալ է։ Նրանք պէտք է ...իմանան, որ դուք մեր հրամա- ...նով կարգուած էք Կաթող. ...պատուիրակ Եւրոպայի թեմի ...առաջնորդական իրաւունքներով, ...այլ չպէտք է տան իրենց որ ...և է միջամտութիւն թեմի գոր- ...ծերին, հակառակ դիրք չպէտք ...է բռնեն հանդէպ ձեր եւ թեմ. ...Խորհրդի, այլ ընդհակառակն ...եղբայրական սիրով տոգորուած ...ըստ ամենայնի, պէտք է ա- ...ջակցեն ձեզ արդիւնաւէտ գոր- ...ծունէութեամբ օգտակար լինե- ...լու, եւ հոգեպէս մխիթարելու ...հայրենիքից զրկուած եւ զանա- ...զան գաղթավայրեր եւ օտար ...միջավայրեր ապաստանած մեր ...սիրեցեալ զաւակներին։

«Մենք չենք ցանկացել խիստ ...կարգադրութիւններ անել, հա- ...ւատացած լինելով որ եկեղեցու ...բարձրաստիճան պաշտօնեաները ...եպիսկոպոսները, որոնք կոչուած ...ունին ժողովուրդ կրթելու եւ ...դաստիարակելու, Քրիստոսի ...եկեղեցին պայծառացնելու եւ ...բարեկարգելու, աւետարանա- ...կան սէրն ու անձնուիրութիւնը ...քարոզելու, իրենք կ'աշխատեն ...ըստ ամենայնի վերացնել առա- ...ջացած թիւրիմացութիւնները և

փոխադարձաբար համաձայնու- թեան եւ հասկացողութեան գա- լով ձեռք ձեռքի տուած կը ջա- նան իրենց պարտքը կատարել յօգուտ հայ ժողովուրդի՝ ի պայ- ծառութիւն Հայաստանեայց Ա- ռաքելական եկեղեցւոյ, ի պա- տիւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եւ ի մխիթարութիւն վշտացեալ Հայրապետին։ Այդ է պատճառը, որ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուր- դը առիթներ եղած ժամանակ մեր հաճութեամբ այդ միտքն է շեշտել եւ այդ ցանկութիւնն է արտայայտել իր գրութիւններին մէջ։

«Մենք հաւատում ենք ձեզ, որ դուք, ինչպէս տեղեկացնում էք ձեր գրութեանց մէջ, ըստ ամենայնի զգոյշ էք, խուսափում էք անախորժութիւններից եւ դժգոհութեանց առիթներ տա- լուց։ Բայց այնուամենայնիւ ան- հրաժեշտ ենք համարում առա- ջարկել, որ նոյն զգուշաւորու- թեամբ եւ աւետարանական սի- րով եւ խոնարհութեամբ աշխա- տէք վերացնել Տ. Տ. Ղեւոնդ եւ Վռամշապուհ եպիսկոպոսների և ձեր մէջ եղած թիւրիմացու- թիւնները։ Իմ կամքս եւ պատ- ուէրս է որ երեք հոգեւոր զա- ւակներս դուք, Տ. Ղեւոնդ եպիս- կոպոսը եւ Տ. Վռամշապուհ ե- պիսկոպոսը, առանց կողմնակի միջամտութեան ձեր հրաւէրով (նախապէս պայմանաւորուելով) միասին հաւաքուիք եւ եղբայ- րաբար վերջացնէք եղած թիւրի- մացութիւնները։

«Պաշտօնից հրաժարուելու վերաբերութեամբ ձեր ուղար- կած հեռագիրը ստացանք եւ վշտացանք։ Ձեր հրաժարականը չենք ընդունում եւ պատուի- րում ենք անվհատ շարունակել, հաւատացած լինելով, որ կը վերացնէք դժուարութիւնները եւ ձեր գործունէութեամբ օգ- տակար կը լինէք թեմի հայ ժողովուրդին ի մխիթարութիւն Մեր։

«Զը հաւատալով այն գրաւոր եւ բանաւոր յայտարարութիւն- ներին, որ իբր դուք Խորհրդա- յին Հայաստանի հակառակ դիրք էք բռնել, քանի որ այդ առթիւ ստացած ունինք ձեր գրութիւնները, այնուամենայ- նիւ կարեւոր ենք համարում յիշեցնել, որ Էջմիածնի դիրքը հանդէպ Հայաստանի կառավա- րութիւնը լոյեալ է եւ նոյն իսկ բարեացակամ, եւ որ մեր ներ- կայացուցիչները պարտաւոր են վարել Էջմիածնի քաղաքական գիծը միանգամայն հեռու պահե- լով իրենց կուսակցական հո- սանքներից։

«Սորա հետ պատուիրելով ու- ղարկել ձեզ Տ.Տ.Ղեւոնդ և Վռամ- պուհ եպիսկոպոսներին գրուած գրութեանցս պատճէնները, ա- ռաջարկում ենք հետեւանքի մասին տեղեկագրել»։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԼՖՕՐՎԻԼ.— Խումբ մը ե- րիտասարդներ, որոնք անցեր էին Միջագետքի կիզիչ անապատներէն, կորսնցուցած իրենց սիրելիները, ա- միսներ շարունակ կիսաքաղց, ցն- ցոտիներու մէջ, տասներկու տարի յետոյ իրենք զիրենք գտած, կը տօնէին Մայիս մէկը օտար երկն- քի տակ։ Արճարանի մը անկիւնը, ուր մէկ կողմէն ձայնագիրը պա- րի եղանակները կը հնչեցնէր, հայ երիտասարդները իրենց աշխա- տանքի, յաղթանակի օրը կը տօ- նէին, մաղթելով որ յաջորդ տա- րին Մայիս մէկը տօնեն Հայաս- տանի մէջ։ Այդ օրը իրականա- ցնելու համար, անոնք պատրաստ են իրենց բազուկներով ճամբայ բանալու եւ շէնցնելու հայրենի- քը, փոխանակ օտար հողեր ծաղ- կեցնելու եւ իրենց աշխատանքին արդիւնքը ուրիշներուն տալու։

Երիտասարդները ուշ ժամա- նակ բաժնուեցան իրարմէ, մեծա- պէս սփոփուած իրեց վերջին գա- ւաթը պարպեցին օր մը հայրենիքը վերադառնալու եւ հոն իրենց ըն- տանեկան բոյնը կազմելու բարե- մաղթութեամբ։ Այս առթիւ ընկերներ Յակոբ Գումրուեան եւ Ռուբէն Պալեան զուարթացուցին մեր համեստ սեղանը։

Մ. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Այս շաբթու Հայ Ժողովրդային Լսարանի դասա- խօսական ժողովին բանախօսեց ընկ. Մ. Գույումճեան, որ շեշտեց թէ մեր անդրանիկ սերունդը իր Սասուններով, պանք Օթօմաննե- րով հարթեց ճանապարհ մը եւ մեզ համար անկարելի է վերա- դարձ։ Մեզ կը մնայ անոնց պա- կասը լրացնել ու իրագործել հայ ժողովրդի իտէալը։ Յետոյ անցնե- լով բուն նիւթին, պարզեց նոր պատերազմի մը աճաւոր մղձա- ւանջը որ դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է մարդկութեան գլխուն։ Մենք եթէ պատրաստ չըլլանք ինքնապաշտպանութեան «Թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայ յին Նախատինք»։ Հարցերու ժամա- նակ տրուեցաւ, որոնց պատասխա- նեց ընկերը։ Այս առթիւ Հ. Յ. Դ. շարքերուն վրայ աւելցան հինգ նոր երիտասարդներ։

*** «Յառաջ»ի թիւ 322ին մէջ զարմանքով կարդացի «Լու- սաբանութիւն մը» Ազգ. Միու- թեան մասին։ Առանց վիճաբա- նութեան մտնելու, կը հրաւիրեմ պ. կ. Փագոսեանը, որ նախապէս եղած է ատենապետ Ազգ. Միու- թեան, հրապարակաւ յայտնելով ճշմարտութիւնը։ Յետոյ ես պի- տի տամ մանրամասն տեղեկա- գիրը իրենց չնաշխարհիկ գործու- նէութեան մասին։

*** Կ'ըսուի թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով կասկածելի գործիչ մը կուգայ այս շրջանը Մար- սէյլի կոմկուսէնեւ.պաշտօն ստանձ- նէր է Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը ծու- ղակը ձգելու։ Կը զգուշա- ցնենք մեր երիտասարդները որ չխաբուին։

Էժտիհար

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այստեղ եւս մեծ շուքով տօնուեցաւ 1915 Ապրիլ 11—24 նահատակներու տօնը Մայիս 1ին։

Իրենց մասնակցութիւնը բե- րած էին Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, Ռ. Ա. կուսակցութեան ակումբը, Մալաթ. Կրթ. Ընկ. մասնաճիւղը եւ Տ. Տու- րուբերանի Հայր. Միութիւնը։

Սրահի ներսի դրան վրայ Ֆրանսական դրօշակին կից կը ծա- ծանէր հայկական եռագոյնը։ Մէջտեղը զետեղուած էին յիսունէ աւելի նահատակ յայտնի դէմքե- րու նկարները։ Բեմը նոյնպէս զար- դարուած էր յեղափոխականներու եւ մտաւորականներու նկարներով։ Նախագահ պ. Ա. Միքայէլեան հակիրճ խօսքերով պարզեց տօնին նշանակութիւնը եւ ներկաները հրաւիրեց երկու վայրկեան լռու- թիւն պահել, մինչ պ. Ս. Չիչման- եան ջութակով կը նուագէր Շօ- փէնի մահերգը։

Կարգադիր Յանձնախումբի կողմէ հրաւիրուած էր Լիոնէն Արսլանեան քահանան, որ հոգե- հանգիստ կատարեց զոհերու յի- շատակին։

Քանի մը արտասանութիւննե- րէ եւ երգերէ վերջ, բեմ հրաւիր- ուեցաւ պ. Վարդան Զուլլէրեան, որ յստակօրէն պարզեց օրուան տարեդարձին նշանակութիւնը եւ սրտամորմոք խօսքերով արցունք- ներ կաթեցուց ներկաներու աչքե- րէն, շեշտեց թէ ամէն հայ ան- հատ պէտք է երկիւղածութեամբ յիշէ այս օրը եւ մաղթեց որ ան- կախութեան ու ազատութեան ի- րականացման համար զոհուած անմահ նահատակներու ուխտը իրագործուի։

Երկրորդ բանախօսն էր պ. Յ. Պօղոսեան, որ պարզեց թէ հայ ժողովուրդը իր իտէալին արժանա- նալու համար տուած է բազմա- թիւ զոհեր, որոնց յիշատակը պէտք է վառ մնայ ամէն հայ սրտի մէջ։ Ըսաւ որ այս օրը սու- գի օր ըլլալէ աւելի ուխտի օր է. եւ թելադրեց ապրիլ անոնց երա- գած յոյսերով եւ քալել անոնց ուղիէն։

Բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ քահանան որ մատնանշելով, բեմը զարդարող նկարները գնահա- տեց անոնց նշանաբանը։ Ըսաւ որ ինքն ալ Խրիմեան Հայրիկի յա- ջորդող սերունդէն է եւ իր ծեր հասակին իր սրտին մէջ թարմ կը մնայ մէկ միլիոն զոհերու ան- մահ յիշատակը։

Ազգահանդէսը խոր տպաւորու- թիւն ձգեց հանդիսականներուն վրայ, որոնք մեկնեցան տանելով իրենց սրտին մէջ ազգային լա- ւագոյն յոյսը։

Մալաթիացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՁՆ ՈՒ ՍԱՏԱՆԱՆ.— Անիէրի ծաղկավաճառներուն մօտ։ Կլո- րիկ տիկին մը սպիտակ եղրե-ւանիներու փունջերը թօթուած ատեն, յանկարծ, օձ մը կ'իյնայ վար։ Օ՛ձ մը, ողջ ու սողսկուն, օձ մը, գեղեցիկ ու սիրուն, օձ մը մեր Եւաներուն մօտ։

Փախա՛ն կիները։

Ձգեցին իրենց ծաղիկները, կողովները եւ ամբողջ հարստու- թիւնը։ Յետոյ, վախն ի վախ, սկսան փնտռել օձը, որ անվնաս կոյր-օձ (լորտու) մըն էր։ Ու երբ չգտան օձը, տիկինները արիա- ցան, համարձակութիւն առին եւ տակն ու վրայ ըրին պազարը։ Օձը փախա՛ծ էր։ Կը թուի թէ սատանան, դարձեալ օձի կեր- պարանք առնելով, եկած էր փորձելու Եւաները, եւ տեսնե- լով՝որ երկչոտ են, մեկնած էր։

ՍԻՐՈՅ ՀԱՄԱՐ.— Պաք փո- ղոցին վրայ, սրճարանի ծառա- յող մը, Ֆրանշէ կ'ուզէ տեսնել իր նշանածը, որուն հետ կ'աշ- խատէին նոյն սրճարանին մէջ։ Սրճարանը ձգելէ յետոյ, սիրոյ կապն ալ փրթած էր երկուքին միջեւ։ Սակայն Ֆրանշէ չէր ու- զեր բաժնուիլ էր նշանածէն։ Սրճարանին տէրը կը վռնտէ զայն։ Այն ատեն Ֆրանշէ կը հանէ ատրճանակը եւ ալ ստին- քէն կը ծակէ սրճարանատէրին կուրծքը, ու կը փախչի։ Սրճա- րանատէրը մեռաւ քիչ վերջ։

ԿԻՆԸ ԱԶԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Լուի Սիւզան կ'աշխատի համո- զել Ժորժ Մայէրի կինը, միա- սին ճամբորդելու համար դէպի օտար աշխարհ։ Մայէրի կինը իրիկունը, ամուսինին կը պատ- մէ այդ առաջարկը։ Մայէր, կա- տաղութեամբ լցուած, կ'երթայ կը գտնէ Սիւզանը Պլանշ հրա- պարակին վրայ եւ ուղղակի փո- րին դէմ կը պարպէ ատրճանա- կը։ Ոստիկանատան մէջ Մայէր յայտարարեց թէ Սիւզան կը զբաղի կիներու վաճառականու- թեամբ եւ կ'ուզէր իր կինն ալ փախցնել արտասահման։

ԿԱՅԾԱԿ ԻՆԿԱՒ.— Երեք տղաք Սթրազպուրկի մօտ Հէր- լիշայմի դաշտերուն վրայ խաղում կ'որսային, երբ յանկարծ օդը ամպոտեցաւ։ Սարսափելի տեղատարափ մը իջաւ։ Տղաքը փախան Հեննոսի կամուրջին տակ։ Յանկարծ կայծակ մը ին- կաւ տղոց վրայ։ Մէկը տեղն ու տեղը սպաննուեցաւ։ Միւս եր- կուքը, ծանրապէս այրած, ին- կան Հեննոս գետին մէջ։ Դաշտի քանի մը բնակիչներ տեսան պատահարը եւ վազեցին օգնու- թեան, դուրս հանեցին գետէն վիրաւորները, որոնց վիճակը ծանր է։

*** Լորմի մէջ ալ, 13 տարե- կան տղեկ մը, երբ դաշտին մէջ կը գտնուէր, կայծակ ինկաւ վրան եւ մեռաւ։

ՎԱՅՐԱԳ ԿԻՆԸ.— Փուաթիէի մօտ, գիւղակի մը մէջ, տիկին Մէսսի առտուն կանուխ կ'ար- թնցնէ իր ամուսինը եւ վրան կը պարպէ շիշ մը քարիւղ։ Յե- տոյ լուցկի մը կը վառէ եւ կ'այրէ դժբախտ գործաւորը։ Ա- մուսինը անմիջապէս կը մտնէ անկողին եւ վերմակներով կը ծածկուի։ Վայրագ կինը կը քա- շէ վերմակները եւ նորէն քա- րիւղ կը լեցնէ վրան։ Ջաւակնե- րը որոնք ականատես էին այս բոլորին, սարսափահար կը կան- չուըռտեն։ Նոյն ատեն կինն ալ այրուածքներ կը ստանայ։ Սա- կայն դժբախտ ամուսինը ան- միջապէս կը մեռնի։

ԿԻՆԸ ԿԸ ՄՈՐԹԷ.— Երիտա- սարդ ճարտարագէտ մը, Պրէօն- եօ, շարունակ կը ծեծէր իր կինը, որ, արդար ըլլանք, իր քմահաճոյքներով, ձանձրացու- ցիչ դարձած էր։ Սակայն Պր- րէօնեօ աւելի քան վայրագ էր։ Բուրդի պէս ծեծելէ չգոհանա- լով, հիւանդ պառկած պահուն, ածելիով կը թզցնէ կնոջ գլուխը։

Ու դատարանն ալ մշտնջե- նական թիապարտութեան դա- տապարտեց զինք, նոյն ատեն 30,000 Փր. ալ պիտի վճարէ կնոջ ծնողքին։

ՄԱՆՈՒԿ ՄԸ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Ռոզէվալտ փողոցին մէջ, փոք- րիկն Շարլ Սթափ, դեռ մէկ տարու, կը շրջէ շօքօլային ա- մանը, զոր իր մայրը դրած էր կրակին վրայ։ Տաք հեղուկը կը թափի երախային կուրծքին, որ պաշտպանուած էր բուրդէ հա- գուստով մը։

Ու մինչեւ որ մայրը յաջողե- ցաւ հանել զգեստը, կրակի պէս փակած կուրծքին, խեղճ երա- խան այրեցաւ եւ քանի մը ժամ ետքը մեռաւ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

1927 Յունուար 1ին Խ. Միու- թեան Կոմ. կուսակցութիւնը կը հաշուէր 33,135 բջիջ եւ 3,142 թեկնածուներու խումբ։

Բոլոր կոմունիստներու թիւը մինչեւ Յունուար 1 եղած է 1,130,271 մարդ, որոնցմէ իրա- կան անդամներն են՝ 733,174հո- գի եւ թեկնածուներ՝ 397,097։ Կիներու թիւն է 147,513։

Ֆրանսահպատակ դարձած է Յարութիւն-Թորոս Յարութիւն- եան, օթօպիւսի վարիչ, ծնած Էտիրնէ 1894 Մայիս 15ին։ Կը բնակի Նիօր (Տէօ-Սէվրը)։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՈՒ՞ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ՈՐՈՇԵ՞- ՑԻՆ ՆԱՒԵՐԸ ԸՆԿՂՄԵԼ «ԱՌԱՆՑ ՀԵՏՔ ՁԳԵԼՈՒ»

Հսկողութիւնը աւելի խստա- ցուցինք ուրեմն եւ երկու ամիս յետոյ, վտանգը բոլորովին անհե- տացած էր։

ՖՕՆ ԹԻՐՓԻՑԻ ՀԱՄԱՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՆՀԱՃՈՅ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պատերազմի պատրաստու- թեան համար, գերմանիոյ թա- փած խղճամիտ ջանքերուն նոր փաստ մը եթէ ուզէք, պէտք է որ ուսումնասիրէք՝ իր ընդծովեանն- րուն համար հաստատած պաշարի կայանները։

Այս կայանները, ո՛չ միայն ընծայութեանց յաւ, տարարութե- ...էն շատ առաջ արդէն կազմ ու պատրաստ էին, այլ նաեւ երկա- րատեւ պատերազմի գիտումով պարենաւորուած էին։

Գիտէք թէ՝ գերմանիա պա- տերազմի սկսաւ յոյսը դնելով Ի- տալիոյ դրական օժանդակութեան եւ Անգլիոյ չէզոքութեան վրայ։

Իր ծովային կռուի յատակա- գիծը տղայական միամտութեամբ մը գծուած էր։ Նա՛խ, մտադրած էին ջնջել մեր հիւսիսային նաւա- բաժինը, որուն թուական ստորա- դասութիւնը բոլորին ծանօթ էր, յետոյ, իտալական եւ աւստրիա- կան նաւաբաժիններու օգնու- թեամբ գերման պատերազմական նաւատորմիղը Միջերկրական պի- տի անցնէր եւ ծովակալ Պուէ տը Լափէյռէռի հրամանին յանձնը- ւած մեր ֆրանսական նաւատոր- մը պիտի բնաջնջէր։

Գերմանիոյ դժբախտութե- նէն սակայն, Անգլիա մեր կող- քին կանգնեցաւ եւ պատերազմի առաջին օրերէն իսկ, Իտալիա՝ չէ- զոքութիւն յայտարարեց։

Մէկ հարուածով, գերման յատակագիծը վեր ի վայր կը շր- ջէր։

Բայց ասիկա պատմութիւն է։ Ամէն մարդ գիտէ։ Ինչ որ չենք գիտեր, սա է թէ՝ գերմանիա ծո- վերու տիրապետութիւնը կորսնցնե- լէ յետոյ, ինչպէ՛ս կազմակերպեց ընդծովեայ տիրապետութիւնը։

Ինչ որ ամէն մարդ չի գիտեր, սա է թէ Սէպէնիքօի, Քաթթարօի Սալամինի, եւ Փօլաի պաշտօնա- կան կայաններէն զատ, գերմա- նիա, ամէն երկրի մէջ, նոյնքան ապահով եւ գաղտնի՝ պաշարի կա- յաններ կը պահէր...։

Ծովակալ Ֆօն Թիրփիցը եւ իր ստորադասը՝ Մատրիտի նաւային կցորդ Ֆօն Քրօնը՝ թող իրար չանցնին, երբ յայտնեմ թէ առա- ջին օրէն իսկ, մենք այս բոլորը գիտէինք։

Գիտէինք նոյնպէս թէ ի՞նչ կերպով կը պարենաւորուէին ծո- վուն բացերը։

Ահա դրուագ մը այդ շր- ջանէն։

Օր մը երբ Փօլայէն կը վե- րադառնայինք, ծովուն բացերը հանդիպեցանք երկու նաւերու։ Մեր ազդանշանին վրայ նաւերը կանգ առին։ Խնդրեցինք անոնց նաւապետներէն որ մեր նաւը անց- նին, իրենց թուղթերը ներկայա- ցնելու համար։ Անմիջապէս հնա- զանդեցան եւ պէտք է խոստովա- նիմ թէ, երբեք այդքան կանոնա- ւոր թուղթեր չէինք տեսեր։

— Նաւուն մէջ ի՞նչ ունիք, հարցուց մեր նաւապետը։

— Գինի, շամիչ, ալիւր եւ պտուղներ։

— Քարիւղ կամ պենզին չու- նի՞ք։

— Այո՛, բայց ճիշդ ինչ որ պէտք է մեզի, Պիրէօնէն Պառի երթալու համար։

— Լա՛ւ, պէտք է ստուգենք։

— Ինչպէս որ կ'ուզէք։

Անոնց նաւը գացինք ու հա- կառակ որ շատ խիստ կերպով քն- նեցինք վերէն վար, բան մը չկր- ցանք երեւան հանել. սակայն այս մարդոց կերպարանքը եւ ընթաց- քը մեզի վստահութիւն չէին ներ- շնչած։

Նաւուն բեռը՝ ներկայացուած տեղեկագրին համապատասխան էր։ Ընդունարաններուն մէջ,նաւուն համար անհրաժեշտ քանակութե- նէն աւելի քարիւղ չկար, ըսելիք բան մը չգտանք։

Եւ սակայն, նաւուն սպաները եւ նաւազները, մեզ հոդ տեսնե- լով, «թունաւորուած» ըլլալու ե- րեւոյթը ունէին։

Բան մը ըլլալու էր։ Բայց ինչ կար։ Յօյսերնիս կտրած, նաւերուն ազատ ճամբայ տուինք եւ մենք ուղղուեցանք Պրինտիզի։ Բայց մեր նաւապետը, իր վերջին խօս- քը չէր ըսած։

Երբ երկու նաւերը աչքէ հե- ռացան, մեր նաւը կանգ առաւ. սպասեցինք որ գիշեր ըլլայ։

Երբ մութը կոխեց, բոլոր լոյ- սերը մարած նոյն երկու նաւերուն վրայ ուղղուեցանք, եւ այն միջո- ցին որ, ուականներուն մէջ՝ ծովը ձգուած քարիւղի հսկայ տակառ- ները վեր կը քաշէին, վրայ հա- սանք։

Այլեւս, անոնց կատարած գոր- ծին մասին կասկածիլ աւելորդ էր. Նաւերը առաջնորդեցինք Պրինտի- զի, ուր իտալական իշխանութիւն- ները անոնց արժանի պատիժը տուին։

Գալով ընդծովեային, որուն այս նաւերը պաշար պիտի հաս- ցնէին, մեր մէկ գրահաւորին կող- մէ նշմարուեցաւ այն միջոցին որ կը սուզէր, ու մեր թնդանօթնե- րու կրակին տակ, կտոր կտոր ըլ- լալէ յետոյ էր որ գտաւ ծովուն յատակը։

(Շար.)

կողմէ — երեք հոգին գործատէրերը, միւս երեքը բանուորները ներկայացնելու պայմանով։

Իր կարգին այս տնտեսական խորհուրդը պիտի կրնայ նշանակել մասնաւոր յանձնաժողովներ՝ զանազան խնդիրներու ուսումնասիրութեան համար, եւ կամ հրաւիրել մասնագիտական համաժողովներ՝ սեղմ նպատակներով։ Ասկէ զատ միայն քարտուղարութիւն մը պիտի նշանակուի միջնորդի դերը կատարելու համար Ազգ. Դաշնակցութեան քարտուղարութեան եւ Աշխատանքի Միջազգ. գրասենեակին միջեւ։

«Շ. Թրիպիւն» խօսելով այս համաժողովի նպատակին մասին, կը գրէ թէ «երկար վիճակագրութիւններու եւ զեկոյցներու դէզերուն ետեւ ծածկուած է մէկ տիրապետող գաղափար, որուն համամիտ են բոլորը, բացի Ամերիկացիներէ, այն է՝ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջումը, որով միայն կարելի պիտի ըլլայ վերաշինել աշխարհը եւ գտնել հին բարի օրերը։ Ուրիշ խօսքով, բոլորն ալ կ'ուզեն որ «Ընքըլ Սէմ» (Ամերիկա) վճարէ միայն պատերազմի ծախքերը։

Բազմաթիւ եկեղեցիներ փակուած ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայէն Մայիս 6 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ օրթոտոքս եւ հռոմէական եկեղեցիներ, ինչպէս նաեւ սինակոկներ փակուած են Ուկրայինայի մէջ եւ յատկացուած «ուրիշ նպատակներու»։

Այս եկեղեցիները իբր թէփակուած են բանուորա-գիւղացիական կազմակերպութիւններու պահանջին վրայ, այն պատճառաբանութեամբ որ բանուոր դասակարգը բնաւ եկեղեցի չի յաճախեր։

Պուլկար քոմիթեճիներ Յոյն հողին վրայ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ պուլկար քոմիթեճիներու խումբ մը արեւելեան Թրակիոյ մէջ հելլէն սահմանը անցած է երկաթուղագիծ մը քանդելու նպատակով։ Քոմիթեճիները հելլէն զինուորներու կրակին ենթարկուելով կորուստներ կրած են։ Հելլէն իշխանութիւնները անմիջապէս զօրաբաժին մը ղրկեցին սահմանի այդ կէտին վրայ։

*** Պուլկար կառավարութիւնը Եուկօսլաւիոյ վճարեց 1,900,000 ֆրանք ոսկեդրամ, պատերազմի ընթացքին սերպ հողին վրայէն գրաւուած գոյքերու իբրեւ հատուցում։ Ասիկա վերջին մասնավճարն էր։

Պարսկաստանի նոր երկաթուղիները

Թէհրանէն Մայիս 5 թուականով կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը 5 միլիոն տոլարի վարկ յատկացուց անդրպարսկեան երկաթուղիի շինութեան համար։ Ամերիկացի ճարտարագէտներ կ'աշխատին այս գիծին վրայ։ Գերման, պելժ եւ լեհ խմբակներ կառավարութեան դիմելով կ'առաջարկեն երկաթուղիի կազմածներ հայթայթել. սակայն կը կարծուի թէ ռուսական առաջարկները պիտի ընդունուին։

Երկու տարեդարձներ

Ֆրանսա այս տարի կը տօնէ իր մեծ զաւակներէն մէկուն՝ քիմիաբան Մարսըլէն Պէրթլօի ծննդեան (1827 Հոկտ. 25) հարիւրամեակը։ Այս առթիւ կատարուելիք հանդէսներու առաջինը տեղի ունեցաւ առջի գիշեր Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, նախագահութեամբ պատերազմ. նախարար Փօլ Փէնլըվէի։ Ներկայ էին նախարարներ, դեսպաններ, գիտնականներ եւ հիացողներ։ Խօսեցան Փէնլըվէ, փրոֆ. Մաթինեօն, Շ. Մուրէօ, կապրիէլ Պէրթօան, Հանրի Սիմոն (մամուլի կողմէ) եւ ուրիշ բազմաթիւ հաստատութեանց ներկայացուցիչներ. կարդացուեցաւ նաեւ վարչապետ Փուանքարէի յարգանքի նամակը։

Առջի գիշեր Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը հացկերոյթ մը սարքած էր տօնելու համար կարլ Մարքսի ծննդեան 109րդ տարեդարձը։ Կը նախագահէր Փօլ Ֆօր. Ներկայ էին ֆրանսացի եւ օտար ընկերվարական դէմքեր։ Հեռագիրներ ղրկած էին Օթթօ Պաուէր, կարլ Կաուցկի, Վանտէրվէլտ եւն։ Փօլ Ֆօր իր ճառին մէջ ըսաւ թէ Աւստրիոյ վերջին ընտրութեանց մէջ ընկերվարականներու յաղթանակը իր վարիչներուն մարքսիստական պրոպագանդին արդիւնքն է։

Իտալացի յայտնի ընկերվարական Թուրաթթի ծափերու մէջ յայտնեց թէ ինք Մարքսի գաղափարները առաջին անգամ քարոզողներէն եղած է. յիշեց ժօրէսը, զոր Մարքսի հետ նոյն գծին վրայ դրաւ։ Խօսեցան նաեւ ժան Լօնկէ՝ Մարքսի թոռը, աւստրիացի Փօլ Ցէնտէ, Պրաք եւ Տինէ Տէն։

Միսիսիփիի անհամբերաց աղէտը

Վերջին 48 ժամուան ընթացքին 100 նոր քաղաքներ ու աւաններ պարպուեցան հապճեպով, որովհետեւ ջուրերու ճնշումէն թումբերը յանկարծ պայթեցան բազմաթիւ կէտերու վրայ եւ նոր շրջաններ ողողումի ենթարկուեցան։ Բնակիչներէն շատեր հազիւ քանի մը վայրկեան ունեցան խուժող ջուրերէն փախչելու համար, ու ստիպուեցան ձգել ամէն ինչ։ Ջրօդանաւեր ամէն կողմ հրամաններ հաղորդեցին՝ ազդարարելով վտանգուած վայրերու բնակիչները։ Այս նոր պայթումին հետեւանքով Վիքսպուրկ ապաստանած փախստականներու թիւը 30 հազարի կը հասնի։ Իսկ ողողուած շրջանն է 3000 քառակուսի մղոն։ Վիքսպուրկի մօտ Միսիսիփիի խորութիւնը հիմա 56 ոտք է։ Հիւս. Լուիզիանայի մէջ տեղատարափ անձրեւ կը տեղայ՝ յորդումը աւելցնելով. ուրիշ շրջաններ ալ վտանգի տակ են։

Նոր Օռլէանի ճարտարագէտները կը վախնան, որ Միսիսիփիի ձախ եզերքի պատնէշները չկարենան դիմանալ հեղեղներու ճնշումին։ Եթէ այդ կողմէն ճեղքուածք բացուի, 300,000 բնակիչ ունեցող 13 նոր գաւառներ ողողումի պիտի ենթարկուին։ Նոր Օրլէան դեռ վտանգի տակ է. կառավարութիւնը 50 օդանաւեր ղրկեց հոն։

Ներկայիս Կարմիր Խաչի խնամքին տակ կը գտնուին 250000 փախստականներ։ Միսիսիփիի եւ Արքանսասի ջուրերը ողողած են մօտ 40,000 քիլօմէդր հող։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Լիբանանի դահլիճը ծերակոյտին կողմէ անվստահութեան քուէ տուած ըլլալով, հրաժարեցաւ։ Կազմուեցաւ նոր դահլիճ մը՝ վարչապետութեամբ Պշարա Խուրիի։ Նոր դահլիճին մէջ կան երկու Մարոնի, 1 Մէլքիդ, 1 Սիւննի, 1 Օրթոտոքս, 1 Տիւրզի եւ 1 Շիի։

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ, ՈՒՐ ?

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլըյի Ժուռնալ»ի սրահը։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՋԵՌ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շբ. ժամը 8.30ին, Salle de Géographie 184 Bld. St. Germain

նախագահութեամբ Պ. ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

կը բանախօսէ՝ Պ. ՇՄԱՒՈՆ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկ. պարեր, եւ այլ անակնկալներ

ՄՈՒՏՔԸ 2 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զաւարեան խումբի բոլոր անդամները 8 Մայիս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Սարսէլի Հրայր խումբին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը կիրակի օր ժամը 6.30ին ընկ. Յ. Երանեանի բնակարանը. խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. կլասի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Բեոի խումբի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի Մայիս 10ին գրադարանին մէջ, 75 Rue Paul Bert. ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը 12 Մայիս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, գրադարանի սրահը, 75 Rue Paul Bert. ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Շրջ. կոմիտէն ատիպողական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին զպրոցի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսով, Խիստ կարեւոր օրակարգ։

«ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ» միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ֆլօրիաի վերնայարկը. կը խնդուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ անպատճառ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Վ. Արսէնեանէ Nogent S/Marne, իր հասցէն «Յառաջ»ի վարչութեան հաղորդել։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Յարութիւն Անլեանէ իր հասցէն իմացնել՝ Զաքարիա Դաւիթեանի, Laboratoire Usine de St-Auban (B. A.)։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վարուժան ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Սուրէն Արապճեանի եւ իր պարագաներուն Զառացի Բագրատ Արապճեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 24ին, շոգեկառքի արկածի մը առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հանգուցեալ Տիկին Գոհարիկ Ե. Գազազեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ պատարագէն վերջ Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի վաղը՝ կիրակի, փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean-Goujon.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Քօլօմպէլ (Փուլուտօս) բնակող երկու Տիվրիկցիներէ իրենց հասցէն յայտնել Vagharchag Chadianի Curtat Boulanger, Rue de la Liberté, Pont de Cheruy.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ „ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

15 Բիւ տէ Տօմինիքէն

„ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱԿԸ

Յառաջի խմբագրատունը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շբ. երեկոյ ժամը 8ին՝ Հ. Մ. Ը. Մ. փարիզի կեդրոնի, ինչպէս նաեւ Պէլվիլի ժուանվիլի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղերուն, Հ. Մ. փարիզի կեդրոնի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Արմէնիա ֆութպօլ քլիւպի եւ Պէլվիլի Շիրակ խումբերու ներկայացուցիչները։

«ԿՐՕՆՔԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ»

Բանախօսութիւն Պր. Զ. Երէցեանի, այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանդի շէնքին մէջ, 28, Rue Serpente, Մէթրօ՝ Odéon կամ St. Michel:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ

համար իրենց տունը ժէրսէ րօպի վրայ առատ գործ, շաբաթը երկու անգամ յանձնում եւ լաւ վճարում։ Դիմել՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահազար 5 ֆրանք, Ֆաքիր Թահրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արտէն Լիւբէն 20, Ռասպութին 15, Նամուս 12, Զար ոգի 12, Պատուի համար 12, Լռութիւնը 8, Երազաշան 10, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծապլվար 12,50, Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մոգառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Պարզ Բարոյներ Բ. Գ. եւ Եղջատորներ 50, առանձին 17.50, Զորս Աւետարաններ 12.50, Հայաստանի Նկարիչներու Ալպոմը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, Յոյզեր եւ երազներ 22.50, Ռումէն ժող. պատմ. 7.50, Սթիլմօնթի քաղաքապետը 6, Ծուլութեան պաշտպանը 7.50, Անցեալէն (Լէօ) 35, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երամանդ. բառարան 40, Պօէմներ՝ Զարեհ 20, Մանֆրէտ 10, Ռօլանի երգը 10, Լոնդոնի հովուական (Տաֆնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թալակերին Կինը 25, Միջնորդ Տէր Պապան 25, Տասներկու տարի Պոլիսէն դուրս 25, Ընկ. Փանջունի 7, Լուռ Յաւեր 10, Խղճմտանքի Զայներ 8, Անշէտացած սերունդը 10, Միսաք Մեծարենց 15, Բժիշկ Մօրեղբայրս 2, Մերկ կինը 12.50, Ցիմար Կոյսը 12.50, Կայսր 10, Վանականին Սէրը 20, Սալեմ Լիպարիա 35, Արտաւազդ, Ֆաթման եւ Ասատուր 25, Լուսանկարչութիւն 3, Les Images d'Orient 3, Ճշմարտ. ը Բէշմալեան Թուրքիոյ մէջ 5, Կիլիկիա Երգարան 20, Փոքրիկ տնտեսական երգերու 10, Ալեւիներ եւ Խզլպաշներ 15, Կառքի արկած մը 3, Վերադարձը 5, Նոր ուղղագրութիւնը 3, Հայկ. Խնդիրը 5, Տաղք եւ Նամականի Պ. Դուրեանի 8, Գոհարներ Հայ գրականութեան 30։

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փօսթի ծախք չկայ։

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՄԱՄԼՈՅ

տակ է եւ մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Կիրակոս Մոմճեանի «ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ» գիրքը։

Գրուած է շատ յստակ, ամէնուն հասկնալի ոճով եւ զարդարուած շատ մը բացատրական նկարներով։ Չափազանց մաքուր եւ ճաշակաւոր տպագրութիւն։

Սահմանափակ թիւով տպագրուելուն համար, կանխաւ ապսպրանքներ կ'ընդունուին կանխիկ։ Դիմեցէք քանի ուշ չէ։

GUIRAGOS MOMDJIAN

8 Rue Jules-Duclos, St. Chamond (Loire)։ ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

ՍՊԱՌՈՒԵԼՈՒ ՄՕՏ Է

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Ցնցող յայտնութիւններ կոյս մնացած աղջկան մը կողմէ

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouniի, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine)։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի գունաւոր նոր քարտէսը՝ դրացի երկիրներով, պատրաստեց Կ. Յ. Բասմաջեան։

Աստիճան 1—1,000,000, գին Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր 3 ֆր.։

Ընտիր թուղթով լաթի վրայ 7.50։ Արտասահման 20 եւ 40 սէնթ։ Դիմել՝ ՊԱԼԵՆՑ գրատուն 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	11[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի	» Drachme	[illegible]
Լիր	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք	» Frc. Belge	[illegible]
Զուից.	» Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	315[illegible]
» II	»	196[illegible]
» III	»	154[illegible]
Թուրքիոյ երկաթղ.	Lots turcs	170[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՅԻՍ 1927

8 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 331 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԴԻՄԱԿՈՎ

Վերջին Թղթաբերով հասած պոլսական թերթերը, ուշադրաւ փաստեր կը պարունակեն Պատրիարքարաններու «աշխարհականացման» ձեռնարկներու մասին:

Կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ» Մայիս 1ին, թէ թրքերէն եւ թէ ֆրանսերէն տպագրութեանց մէջ մասնաւոր տեղեկութիւններ կը հրատարակէ, հետեւեալ խորագրով. «Հայոց նոր Պատրիարքին ընտրութեան համար բուռն պայքար մը սկսելու վրայ է»: Կարդանք մէկ-երկու հատուածներ.

— «Ընդհ. ժողովի անդամներուն մեծ մասը կրօնի եւ աշխարհի գործերը իրարմէ բոլորովին անջատելու կուսակից ըլլալով, յարմար դատած են որ կանոնագիր մը պատրաստուի, Պատրիարքարանը մի միայն կրօնական գործերու յատուկ հաստատութեան մը վիճակին ենթարկելու համար: Նոր կանոնագրին մէջ պիտի ընդունուի նաեւ որ հասարակութեան ներկայացուցիչը ըլլայ քաղաք. ժողովի ատենապետը, փոխանակ Պատրիարքին»:

Քէմալական թերթը պատրիարքութեան հինգ թեկնածուներ ալ ներկայացնելով, կը շարունակէ.

— «Նոր Պատրիարքէն պիտի առնուի հասարակութեան ժողովներուն նախագահելու իրաւունքը եւ կարելիութիւն չպիտի թողուի որ կրօնականէ զատ ուրիշ գործերու միջամտէ: Աշխարհիկ կազմակերպութեան կուսակիցները յարմար կը նկատեն միանալ բողոքական Հայերուն հետ եւ կը շահագրգռուին հռոմէական Հայերու վէճերով»:

Ֆրանսերէն տպագրութեան մէջ, Թուրք թերթը կը գրէ թէ «Հռոմէական Հայերէն յետոյ, Գրիգորեան Հայերն ալ երկու մասի բաժնուած են», եւ թէ պատրիարքի ընտրութեան առթիւ, «պայքարը պիտի մղուի ազատականներուն եւ պահպանողականներուն միջեւ»:

Արտաքին երեւոյթով, հրաշալի ծրագիր մըն է որ կը պաշտպանուի,— աշխարհականացում: Մենք տարիներով պայքար ենք մղած այդ սկզբունքին համար, եւ ճիշդ տգիտաբար ամբաստանուած՝ այսօրուան «ազգասէր»ներուն կողմէ,— թէ կ'ուզենք «աշխարհական պատրիարք» ընտրել մեր ընկերներէն մէկը, օրինակ ողբացեալ Յարութիւն Շահրիկեանը…

Գործի մասին իրական գաղափար կազմելու համար, պէտք է պատռել անմեղութեան քօղը, — եւ մերկ աչքով տեսնել ու դատել անցուդարձը:

«Յառաջ»ի հիմնարկութենէն ի վեր, մենք բաց պահած ենք այդ քօղը, եւ կը կարծենք թէ մեր ընթերցողները նոր պատմութիւններու պէտք չունին, հասկնալու համար սարքուած լուսաղբութիւնը:

Աշխարհականացման դիմակին տակ, փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն թաղումն է որ կը կատարուի, նոյն փոքրամասնութեանց կարգ մը անարժան անդամներուն ձեռքով, եւ կառավարութեան գործօն, ակներեւ աջակցութեամբ: *Ինչ որ կը գրեն Թուրք թերթերը, թելադրութիւններ, ազդարարութիւններ են, ուղղակի Էնկիւրիէն ներշնչուած: Այդ ձեռնարկէն մինչեւ փոքրամասնութեանց հանրային հաստատութեանց եւ հարստութեանց թրքացումը եւ գրաւումը՝ ճամբան շատ ալ երկար չէ: Բազմաթիւ առիթներով, Թուրք մամուլը եւ Թուրքահայ Միութիւնը հրապարակաւ թելադրեցին Էվգաֆին յանձնել կալուածներու մատակարարութիւնը, Մէարիֆին՝ դպրոցները: Այս վերջինները արդէն ենթարկուած են տառապէս, եւ Պատրիարքարանը կամ թաղ. Խորհուրդները պարզ շուքեր են, կառավարութեան կողմէ նշանակուած Թուրք ուսուցիչներուն թոշակները վճարելու վսեմ պարտականութեամբ:*

Ինչո՞ւ հեռուները երթանք:

Այսօր կը հրատարակենք փաստացի թղթակցութիւն մը, հռոմէական Հայերու գլխուն սարքուած խաղերու մասին: Կարդացէք եւ դատեցէք: Պատրիարքարանները քանդելու ձեռնարկին «առաջին փորձը հայ հռոմէական Պատրիարքարանին վրայ պիտի ըլլար, որովհետեւ Հռոմի պաշտպանութիւնը վայելելով, ամէն դժուարութիւն կը ներկայացնէր»:

Եւ այսպէս ալ եղաւ: Ընդդիմադիրները, որոնց մէկ շքախումբին դիմագիծը կուտայ թղթակիցը, տիրացան իշխանութեան: Անոնք ստեղծեցին քաոս մը, որուն վախճանը ամէնէն առաջ կառավարութիւնը գիտէ, եւ արդիւնքին կը սպասէ դիւային քրքիջով մը:

Ճիշդ այդ պահուն, ահա Թուրք թերթերը կ'աւետեն թէ կարգը եկած է «Գրիգորեան» Հայերուն: Ու վէճը կ'արծարծեն, միտքերը կը պատրաստեն ճիշդ նոյն ձեւով,— պայքար աշխարհականներու եւ կրօնաւորներու, պահպանողականներու եւ ազատականներու…

Ելքն ալ տարբեր չպիտի ըլլայ: Այսպէս կոչուած Ընդհ. Ժողովը (Ազգ. Ժողով), ինչպէս ներկայ Քաղաք. Ժողովի, Թաղ. Խորհուրդներու եւլն. անդամները մեծագոյն մասով «բարեյոյս» են, պետական անպաշտօն պաշտօնեաներ, նախկին ... ուրներ, կասկածելի անցեալով երեւելիներ, կամ երիտասարդ ու տարէց բրածոներ: Կառավարութիւնը ի՞նչ պէտք ունի ... ոտքով-ձեռքով մէջ մտնելու, երբ անոնք պատրաստ են հաւատարմօրէն կատարելու իր բոլոր բաղձանքները եւ հրամանները, ... եւ խաչ մը քաշելով մնացած իրաւունքներուն վրայ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆԸ ԵՒ ԱՆՊԱՇՏՕՆԸ

Քալիֆորնիոյ Մշակը, երէկ ռամկավար, այսօր անկախ հայաթերթ, շարունակելով իր մերկացումները ռամկավարներու երկերեսութեան եւ ապիկարութեան մասին, կը գրէ երկրորդ խմբագրականի մը մէջ (5 Ապրիլ).—

— «Երբ մտերմական տեսակցութեան մը — *ինթըրվիու* — պահուն, ինչպէս նաեւ ընկերական տեսակցութեան մը միջոցին հարց տրուած է գրագէտ, եւ այժմ ռամկավար գործիչ Պ. Չօպանեանի թէ «ալ ի՞նչ հարկ կայ ռամկավարներու գոյութեան, երբ կ'ըսէք թէ ռամկավարներդ բարեկամ էք խորհրդային Հայաստանի, լաւ չէ՞ ուրեմն որ կամ անոր կողքին մնաք եւ կամ անոր դիմաց»:

«Այս հարցման պ. գրագէտը այսպէս պատասխանած է. — «Ռամկավարները սկիզբէն ի վեր միշտ բարեկամ եղած են խորհրդային Հայաստանի, եւ աջակցած են անոր զարգացման եւ վերաշինական աշխատանքներուն: Ասով հանդերձ մենք կ'ուզենք մեր գոյութիւնը պահել մէկ քանի պատճառներով.—

Ա. Կուլիլ դաշնակցութեան դէմ, դադրեցնելու անոր ազգավնաս գործունէութիւնները:

Բ. Մեծ եւ միացեալ անկախ Հայաստանի գաղափարին իրականացման ձգտիլ, եւ

Գ. վերիվայրումի մը պահուն առաջնորդողի դեր կատարել, ինչպէս՝ երբ պոլշեւիկները եկան՝ դաշնակցականները դաւըէժ փախան, վաղը պոլշեւիկներն ալ մի գուցէ Մոսկուա փախչին»:

« Կռուիլ դաշնակցութեան դէմ, հասկնալի է այդ: Այսօր բաց գաղտնիք մըն է այս մտայնութիւնը: Բաղձանք ունենալ մեծ եւ միացեալ Հայաստանի՝ *սիրելի է եւ մեզ համար*, բայց յայտարարել թէ «վաղը պոլշեւիկներն ալ պիտի փախչին Մոսկուա», այդ կը նշանակէ թէ ռամկավարներու բարեկամութիւնը, ներկայ Հայաստանի հանդէպ, հարազատ չէ, նման այն կաչաղակին, որ ինքզինք սիրամարգի փետուրներով կը ծածկէ ցոյց տալու թէ ինքն ալ սիրամարգ մըն է, երբ իրականութեան մէջ տարբեր բնոյթ, տարբեր նկարագիր եւ տարբեր կերպարանք ունեցող թռչուն մ'է: Երբ ռամկավար առաջնորդները այս ճղճիմ նպատակներուն համար է որ իրենց գոյութիւնը կ'ուզեն պահել, մենք կ'ըսենք պ. գրագէտին թէ՝ եթէ երբեք պատահի որ «պոլշեւիկները Մոսկուա փախչին», իրենք չեն որ պիտի կրնան գրաւել բաց թողուած աթոռները, քանզի իրենք գործի մարդեր չեն»:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ հեռախօսով տեղեկութիւն ուզեցինք խորհրդային դեսպանատան քարտուղար Պ. Ս. Փիրումեանէ, Էջմիածնի կացութեան մասին:

Պ. Փիրումեան յայտնեց թէ ինք հեռագրով տեղեկութիւն ստացած է թէ ոչ մէկ միջոց ձեռք առնուած է Էջմիածնի դէմ:

Այս յայտարարութիւնն ալ հրատարակելով իբրեւ պարզ տեղեկութիւն, կը սպասենք մեր թղթակցին լուսաբանութիւններուն:

Մենք պատճառներ ունինք պնդելու թէ կառավարութիւնը որոշ կարգադրութիւններու ձեռնարկած, բայց հաւանաբար կէս ճամբէն ետ դարձած է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թանի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.—

Վերջին օրերս բազմաթիւ տեսակցութիւններ տեղի ունեցան արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ զանազան դիւանագիտական ներկայացուցիչներու, ի մէջ այլոց իտալական եւ անգլիական դեսպաններուն միջեւ: Կարգ մը Թուրք թերթերու համաձայն, այս խօսակցութիւնները խիստ մեծ կարեւորութիւն ունին. ուրիշներ ընդհակառակն կ'ըսեն թէ երկրորդական հարցերու լուծման կը վերաբերին: Սակայն եւ այնպէս, կը կարծուի թէ Լոնտոնի եւ Հռոմի կառավարութեանց ներկայացուցիչները ամէն բանէ առաջ ուզած են հասկնալ Էնկիւրիի տեսակէտը Պալքանեան խնդիրներու մէջ: Պալքանեան երկիրներու դիւանագիտական գործունէութիւնը նուազ գործօն չեղաւ: Նախ ըսենք թէ Պուլկարիոյ նորընտիր դեսպան Փավլօֆ Էնկիւրի հասաւ: Փավլօֆ, բնիկ Մակեդոնացի, երբեմն Սկիւպի երեսփոխան Օսմ. Խորհրդարանին մէջ, Թուրք իշխանութիւններէն բարեկամական ընդունելութիւն գտաւ: Գալով Թուրք եւ հելլէն յարաբերութեանց, Փանկալոսի անկումէն եւ փախստականներու գոյքերու փշոտ խնդրին լուծումէն ի վեր շատ նպաստաւոր փուլի մը մէջ մտած է: Թուրքեւեռւկօսլաւ յարաբերութիւնները նմանապէս զգալիօրէն բարւոքած են վերջին շաբաթներս: Անցեալ ձմեռ որոշ ցրտութիւն առաջ եկաւ Էնկիւրիի եւ Պելկրատի միջեւ, երբ հրապարակուեցաւ Նինչիչ-Փանկալոս զինակցութիւնը, ինչպէս նաեւ այս վերջինին յայտարարութիւնը որ՝ եթէ քիչ մը եւս իշխանութեան գլուխ մնար, պատերազմ պիտի յայտարարէր Թուրքիոյ դէմ: Նոր Թուրքիա այս դէպքերուն մէջ կը տեսնէր իրեն դէմ կազմուելիք փորձ մը եւ սպառնալիք մը: Հելլէն ներկայ կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ անցնելուն պէս դրժեց Նինչիչ-Փանկալոս դաշնագիրը: Բայց այս դէպքերը ըստ բաւականի կը բացատրեն թէ Թուրքիա ինչո՞ւ բացարձակապէս չէզոք մնաց իտալեւսերպ վէճին առջեւ:

Սերպիա, որ մինչեւ հիմա բոլորովին արհամարհած էր Թուրքիոյ ուժը, հիմա հասկցած է թէ Թուրք հանրապետութիւնը— որ իր արեւելեան դրացիներուն հետ հաշտ կ'ապրի եւ աշխարհագրապէս բացառիկ դիրք ունի,— խիստ կարեւոր ազդակ մը կը կազմէ Պալքանեան գործերու մէջ: Մնաց որ տրամաբանօրէն այս երկու պետութեանց փոխադարձ կացութիւնը եւ ընդհանուր շահերը արգելք կ'ըլլան զանոնք շեղեցնելու նախապէս գծուած շիտակ ճամբէն: Որովհետեւ, երկուքն ալ նոյն վտանգին ենթակայ ըլլալով, նոյն ծառայութիւնները կրնան մատուցանել իրարու:

Թիւրք Օճաղներու ծրագիրը կը փոխուի

Թիւրք օճաղներու համաժողովը, որ Մայիս 1ին փակուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, հետեւեալ երկու կարեւոր փոփոխութիւնները մտցուց իր ծրագրին մէջ.—

1.— Թիւրք օճաղին նպատակն է ուժ տալ ազգային գիտակցութեան ուժեղացման, արդիական եւ առողջապահական կատարելագործութեան ապահովումին եւ ազգային տնտեսութեան բարգաւաճման: Թիւրք օճաղներու գործնական աշխատութեան ասպարէզը միայն Թուրքիոյ սահմաններուն յատուկ է:

2.— Թիւրք օճաղն, որ հանրապետական, ազգային եւ ժողովրդապետական սկզբունքներ կը հետապնդէ, պետական քաղաքականութեան մէջ միասին է Խալք կուսակցութեան հետ, որ այս սկզբունքները իրականացնելու վրայ է: Թիւրք օճաղն պիտի պայքարի գիտական եւ մշակութական սահմաններու մէջ, այս սկզբունքները տարածելու համար:

*** Եօնուս Նատի պէյ (*Ճիւմհուրիյէթ*) խմբագրականի մը մէջ խօսելով այս որոշումներու կարեւորութեան մասին, կը բացատրէ այն պայմանները որոնք ծնունդ տուին Թիւրք օճաղներուն:

«Օսմ. կայսրութեան շրջանին, Թուրքը կը նմանէր այն հաւուն, որ թուխսի նստած է բադի հաւկիթներուն վրայ: Եւ դուրս ելած ճուտերը մէկմէկ կողմ կը վազէին:

— Ես Յոյն եւ Հելլէն եմ, ես Հայ եմ, ես Արաբ եմ, ես Ալպանացի եմ . . . :

Ահա՛ ամէն կողմէ լսուած ձայները: Այն ատեն Թուրքը ակամայ սկսաւ մտածել.— Հապա ե՞ս, ի՞նչ եմ ես: Վերջապէս ըսաւ.— Ներեցէք, ես ալ Թուրք եմ եւ գոյութիւն ունիմ:

Իտալիա եւ Սերպիա կը բանակցին

Այս շաբթուան ընթացքին Հռոմի սերպ դեսպան Ռաքիչ պիտի տեսակցի Մուսոլինիի հետ: Պելկրատէն առնուած լուրերու համաձայն, Իտալիա պիտի ընդունի խօսիլ Թիրանայի դաշնագրին մասին, անոր ոգին բացատրելով: Մուսոլինի պիտի առաջարկէ, որ բանակցութիւնները կատարուին Պելկրատի իտալական դեսպան զօր. Պոտրէրօի հետ եւ ոչ թէ Հռոմի մէջ, սերպ դեսպանին կողմէ: Եթէ երկուստեք համաձայնութիւն գոյանայ, Իտալիա գրաւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ թէ կը հրաժարի միջամտելէ Ալպանիոյ ներքին գործերուն:

Պոլսոյ պոլշեւիկեան գաղտնի ժողովը

«Թայմզ»էն առնելով մանրամասնօրէն հրատարակած էինք Պէօյիւքտէրէի մէջ գումարուած պոլշեւիկեան գաղտնի ժողո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԼԻՈՆԻ ԴԱՏԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Լիոնի մեր Թղթակիցը կը գրէ.— *Այսօր, 6 Մայիս, Պատժաղատ ատեանի առջեւ տեղի ունեցաւ 1926 Մայիս 2ի դէպքին դատավարութեան վերջին մասը: Ինչպէս յայտնի է, Պաղտասարեանի սպանութեան առթիւ գրպարտութեամբ եւ սուտ վկայութեամբ ձերբակալուած երկու ընկերները անպարտ արձակուեցան ակէ առաջ: Մեղադրանքներ կային ընկեր Ա. Ահարոնեանի դէմ, որ ոստիկանութեան յայտնած էր թէ ատրճանակ ունի, եւ Յար. Մուրատեանի դէմ, որ կ'ամբաստանէուր թէ գաւազանով զարկած է:*

Դատավարութեան ատեն, վկայ ոստիկանը ըսաւ թէ Մուրատեան գաւազան վերցուցած է, ոչ թէ Պաղտասարեանի այլ ուրիշներու վրայ:

Պաշտպան փաստաբան Ժան Բրէհէր պարզեց համայնավարներու խափանարար ձեռնարկները եւ ընկ. Ահարոնեանի դէմ սարքուած նախընթաց խռովարական փորձերը: Եւ շեշտեց թէ այդպիսի պարագաներու մէջ իւրաքանչիւր անհատ իրաւունք ունի ինքնապաշտպանութեան դիմելու:

Դատարանը, լսելէ յետոյ պաշտպանողականը, 25 ֆրանք տուգանքի պատապարտեց ընկեր Ահարոնեանը, իբրեւ արգիլուած զէնք կրող եւ 50 ֆրանքի՝ Յ. Մուրատեանը՝ հարուածի համար:

ՌՈՒՄԷՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

(Թղթակցութիւն Պուքրէշէն)

Ռումէն աշխատանքի նախարարութիւնը գնահատելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի մատուցած ծառայութիւնները աշխատաւոր երիտասարդութեան եւ աշխատաւորներու զաւակներու ֆիզիքական դաստիարակութեան գործին մէջ, տարեկան 5000 լէյի նպաստ մը յատկացուց անոր:

*** Յառաջիկայ կիրակի (այսօր) բացումը տեղի կ'ունենայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուքրէշի մասնաճիւղի մարզարանին, որուն հողը ավնուաբար տրամադրուած է դատական նախկին նախարար Պ. Ֆլօրէսքուի կողմէ:

ՍԷՆ-ԺԷՐՄԷՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

Ինչպէս ամէն տարի այս եղանակին, Սէն-Սիւլփիսի հրապարակին վրայ բացուեցաւ Սէն-Ժէրմէնի պատմական տօնավաճառը: Ամէն տարի միջնադարեան ոճով յարդարուած կ'ըլլար այս տօնավաճառը, այս տարի ԺԷ. դարու ոճով կառուցուած է: Այս տօնավաճառին մէջ է որ 1672ին Փասքալ (Յարութիւն) անուն Հայը բացած էր Փարիզի առաջին սրճարանը, սուրճը ծանօթացնելով Ֆրանսացիներուն:

Տօնավաճառը պիտի տեւէ մինչեւ Յունիս 6:

ԺԱՆ Տ'ԱՐՔԻ ՏՕՆԸ

Այսօր՝ կիրակի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կը տօնուի Ֆրանսայի ազատարար հերոսուհի Ժան տ'Արքի տօնը: Փարիզի, Օռլէանի եւ բոլոր քաղաքներու մէջ թափօրներ եւ հանդէսներ պիտի կատարուին, ներքին նախարարութեան մասնաւոր թոյլտուութեամբ:

Վերսայլի մէջ մէջ կէս օրէն վերջ շատրուանները պիտի բացուին եւ գիշերը հրախաղութիւն տեղի պիտի ունենայ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀՈԳԵՐԸ

Անհանգիստ ու անստոյգ պատահականութիւններով լեցուն մթնոլորտ մը կը ճնշէ Անգլիոյ քաղաքական կեանքին վրայ։

Արտաքին ու ներքին բազմաթիւ կնճռոտութիւններ ստեղծած են այն տեսակ կացութիւն մը, որ լրջօրէն կը մտատանջէ օրուան իշխանութիւնը։ Պահպանողական կուսակցութիւնը որ 1924ի ընտրութիւններուն ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ, գրեթէ ամլութեան դատապարտելով ընդդիմադիրներու ուժը, հետզհետէ կը զգայ դիւրին շահուած պայքարի մը աննպաստ հետեւանքները։

Ինչպէս նժարի մէջ է դասական կուսակցութեան հեղինակութեան հարցը, ու եթէ հաւատանք կարգ մը յոռետես ենթադրութեանց, քաղաքական անակնկալներ կրնան ծագիլ մէկ օրէն միւսը։ Ըսողներ կան նոյնիսկ որ ընտրական պայքար մը հեռու չէ տիրող պայմաններուն մէջ։ Այս բանը անհաւանական չի նկատեր նոյնիսկ ընկերվարական վարիչներէն Սնօտըն, որ դեռ անցեալները կը յայտարարէր թէ պէտք չկայ մինչեւ 1929 սպասել՝ պատրաստուելու համար։

Ամէնէն կենսական խնդիրներն են, մանր մունր հոգերու կողքին, չինական քառսը եւ մանաւանդ Արհեստակցական միութիւններու օրէնքը փոխելու ծրագիրը, որ սուր պայքարի մը ծնունդ տուաւ վերջին քանի մը շաբթուան ընթացքին։

Չինական հարցին հետ բնականօրէն կապուած է խորհրդային Ռուսաստանի հանդէպ ապագային ձեռք առնուելիք ուղղութիւնը։

Կացութիւնը մութ է հաւասարապէս երեք կուսակցութիւններուն համար, միայն սա տարբերութեամբ, որ Պահպանողականները գտնուելով իշխանութեան գլուխը, կը կրեն բովանդակ պատասխանատուութիւնը ամէն տեսակ չարիքներուն, իսկ ընդդիմադիրները կը մնան ակադեմական քննադատի դիրքին մէջ։ Արդիւնաբերութեան եւ առհասարակ երկրին տնտեսութեան անբաղձալի վիճակն է գլխաւոր պատճառը ներկայ դժբախտութիւններուն։ Հանքածուխի գործադուլը շատ սուղի նստաւ Անգլիացիներուն՝ դրամատէր թէ աշխատաւոր։ Հսկայական վնասներու ենթարկուեցաւ պետութիւնը իր ամբողջ կազմով եւ դրամատէրերու երեւութական յաղթանակը բաւական չեղաւ մոռցնել տալու կամ մեղմացնելու յանդուգն ձեռնարկէ մը յառաջ եկած վնասները։

Թողունք պահ մը Ազատականներու եւ ընկերվարականներու քննադատութիւնները։ Պահպանողականները իրենք իրենց մէջ ալ համաձայն չեն։ Չինական եւ ռուսական խնդիրներու մէջ, դահլիճին երկդիմի քաղաքականութիւնը զանազան հոսանքներ ստեղծած է կուսակցութեան ծոցին մէջ։ Կայ որոշ հատուած մը որ կը պնդէ փութցնել խորհրդարանական ընտրութիւնները, որովհետեւ ծանր են կառավարութեան վրայ ինկած պատասխանատուութիւնները, ներքին կամ միջազգային հարցերու մէջ։ Աւելի ծայրայեղներ, կ՚ըսեն որ Պոլտուինի քաղաքականութիւնը չափազանց թոյլ է։ Յայտնի չէ թէ նոր ընտրութիւն մը կրնա՞յ իսկապէս դարմանել կացութիւնը կամ առնուազն փրկել կուսակցութիւնը, ապահովելով երկրորդ յաղթանակ մը։ Դէպքերը ցոյց կուտան, ընդհակառակն, որ պահպանողականներու հմայքը աստիճանաբար կը մարի ժողովուրդին խաւերուն մէջ եւ եթէ ընտրութեանց ձեռնարկեն, անհաւանական չէ որ կորսնցնեն կարեւոր թիւ մը իրենց երեսփոխաններէն, յառաջիկայ խորհրդարանին մէջ։ 21 տարեկան կիներու քուէի իրաւունք տալու օրինագիծը ենթադրել կուտայ թէ Պոլտուին նոր ուժեր կը փնտռէ վաղուան համար։ Չէ՞ որ կիները խառնուածքով աւելի պահպանողական են ամէն տեղ, քան ընկերվարական կամ ազատական։ Ինչպէս ըսի, Պահպանողականներու աջ թեւը անհրաժեշտ կը գտնէ աւելի ազդու քաղաքականութիւն վարել Չինաստանի մէջ, միանգամ ընդմիշտ ջախջախելով ազգայնական շարժումը, եւ խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնը խորհրդային Ռուսաստանի հետ, որուն ամէն մէկ ձեռնարկը ուղղուած է բրիտանական կայսրութեան դէմ։

Այս երկու հարցերէն զատ, աջերու համոզումով կառավարութիւնը պատասխանատուութեան որոշ բաժին մը ունի պիւտճէի բացին մէջ, որովհետեւ, հակառակ տրուած խոստումներուն անկարելի եղած է իրագործել կարգ մը խնայողութիւններ։ Միջանկեալ յիշեմ որ 1926-1927 տարեշրջանին պետութեան ընդհանուր հասոյթները եղած են 805,401,233 անգլիական ոսկի, իսկ ծախքերը 842,395,024, հետեւաբար կայ 36,693,794 ստերլինի բաց մը, որ երբեք չէ պատահած Անգլիոյ ելմտացոյցին մէջ։ Մինչդեռ ներկայ ելմտական նախարարը երբ պաշտօնի ձեռնարկեց 1924ին, յոյս յայտնեց որ ամէն տարի տասը միլիոն ստերլինի չափ պիտի զեղչէ պետական ծախքերը։ Պատահեցաւ հակառակը։

Այս երեւոյթը եւ յարակից բազմաթիւ խրողութիւններ բաւական են ծնունդ տալու այն չզգրգիռ տրամադրութեան որ կը տիրէ ամէն կողմ։

Նոյն բանն է որ տեղի կ՚ունենայ ընկերվարականներուն մէջ։ Դժգոհ են օրուան կառավարութենէն, բայց հազիւ թէ իրար կը հասկնան իրենց շարքերէն ներս։ Ծայրայեղները կը սիրաբանին համայնավարներուն հետ, իսկ չափաւոր տարրերը կը վարեն քաղաքականութիւն մը որ, ըստ առաջիններու հասկացողութեան, շատ ալ տարբերութիւն չունի դրամատէրքաղքենի կուսակցութեան մը ուղղութենէն։ Որոշ հոսանքի մը համար Մաք Տօնըլտ եւ ուրիշ ղեկավար դէմքեր նոյնքան «պուրժուա» են, որքան Պոլտուին մը կամ Չէմպըլէյն մը։ Զօրաւոր շարժում մը կայ ներկայիս կուսակցութեան վարիչին դէմ։ Սկովտիոյ Աշխատաւորականները որոնք իր ջերմ պաշտպաններն էին դեռ երէկ, սկսեր են ազդել հրապարակը թէ Մաք Տօնըլտ անընդունակ է այլ եւս վարելու կուսակցութեան քաղաքականութիւնը եւ աւելի հակամէտ է մեղմացնելու, չափաւորելու իր ընկերվարական սկզբունքները, ազդուելով օրուան դէպքերէն։

Ընկերվարականներու ներքին վէճերուն կողքին պէտք է աւելցնել իրենց խուլ հակառակութիւնը համայնավարներուն հետ եւ պատկերը կ՚ամբողջանայ։ Հասկնալի է, հետեւաբար, թէ ինչու խորհրդարանին մէջ բուն ընդդիմադիրները՝ աշխատաւորականները չեն յաջողիր արժեցնել իրենց տեսակէտները շատ մը կենսական հարցերու մէջ։ Յատկանշական է լորտ Պըքընհէտի անցեալ օրուան ճառը զոր արտասանեց Մանչէսթըրի մէջ, պաշտպանելու համար Արհեստակցական Միութիւններու նոր օրինագիծը։ Կարելի է խտացնել իր ըսածը երկու խօսքով.

— «Աղմկեցէք, պոռացէք, որքան կ՚ուզէք. օգուտ չունի. մենք պիտի վաւերացնել տանք օրինագիծը խորհրդարանին կողմէ»։

Ազատականներու վիճակը աւելի տարօրինակ է։ Թիւով փոքր, հեղինակութեամբ անարժէք, կ՚երերան երկու կուսակցութիւններուն միջեւ։ Ըսուեցաւ նոյնիսկ թէ իրենց իսկական ղեկավարը՝ Լոյտ Ճորճ, վերջ ի վերջոյ պիտի հակի դէպի Աշխատաւորականները։ Դէպքերը ցոյց տուին որ զրոյցէր եղածը եւ վերջնական որոշում մը չկայ այդ առաջադրութեամբ։ Լոյտ Ճորճ հոգին է ազատական կուսակցութեան եւ երկու միլիոն ոսկիի գումար մը կայ իր տրամադրութեան տակ, մօտեցող ընտրական պայքարին համար։ Ճիշդ է որ կուսակցութեան մէջ չէն կարեւոր հոսանք մը ընդունակ է միասին քալելու ընկերվարականներուն հետ, սակայն, ինչպէս ըսինք, դրական ձեռնարկ մը չկայ, գոնէ առ այժմ։ Միւս կողմէ, շատ ալ կասկածելի է որ աշխատաւորականները իրապէս պէտք ունենան ազատականներու օժանդակութեան. առնուազն այսպէս կը ցուցնեն։ Սնօտըն խօսելով Լոյտ Ճորճի խմբակին մասին, կ՚ըսէր որ ազատականները եօթնացած են երեսուն տարի եւ յոյս ալ չկայ իրենց վերակենդանացման։ Յետոյ ազատական լիտըրը չի հաւատար ընկերվարութեան անմիջական յաղթանակին եւ կ՚ըսէ՝ յիմարութիւն է սպասել որ ընկերվարական սկզբունքները իրագործուին ներկայ դարուն։ Ազատականութիւնը ամէնէն փրկարար ճամբան է, ըստ նախկին վարչապետին, ապահովելու համար անգլիացի ժողովուրդին բարօրութիւնը։ Այս հիմնակէտէն մեկնելով, իր կուսակցութիւնը հակառակ է թէ պահպանողականներու քաղաքական ըմբռնումներուն եւ թէ աշխատաւորականներու՝ ընկերային ներկայ կարգուսարքը ձեւափոխելու, արդիականացնելու ծրագիրներուն։

Անժխտելի է, ուրեմն, տիրող տագնապը երեք կուսակցութիւններուն մէջ։

Արհեստակցական Միութիւններու նոր օրէնքին վիճաբանութիւնները որոնք մէկ շաբաթէ ի վեր կը շարունակուին երեսփ. ժողովին մէջ, ամէն բան պիտի պարզեն։ Ընդդիմադիրները որոշեր են կռուիլ մինչեւ վերջը, իսկ կառավարութիւնը վճռեր է շահիլ ու վաւերացնել տալ օրինագիծը։

Պէտք է սպասել արդիւնքին։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ԱՂՔԱՏՏՂՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Յունուար.— Անցեալ օր մանիշակ մը գտայ ծառաստանին մէջ, քնքուշ, հոտաւէտ ու նորազարթ մանիշակ մը։ Դեռ ձիւն կայ։ Կը մսիմ։

Յունուար.— Ու նո՛րէն մայրիկս։ Իր անուշ ու գեղեցիկ հասակը անցեալի մառախուղին մէջէն։ Իր սեւ, իր բարի, իր խելօք, խորունկ ու տամուկ աչքերը։ Անո՛ւշ մայրիկ...

Փետրուար.— Կ՚աշխատիմ ու չեմ կրնար ըմբռնել աշխատանքին երջանկութիւնը։ Աշխատանքը զիս չի մխիթարեր։ Այսուհանդերձ կ՚աշխատիմ, կ՚աշխատիմ...

Զատիկ.— Զարմանալի, զարմանալի է։ Ամէ՛ն առաւօտ կ՚արթննամ ուրախ ու խաղաղ։ Տարապայմանօրէն երջանիկ՝ արեւակը ողջունելուս համար։ Յետոյ, օրուան մէջ է որ սիրտս կը պղտորի...

Ապրիլ.— Ընկեր մը զիս հաճոյքի սրահ մը տարաւ, կը նուագէին Շոփէնէն նախերգանք մը։ Կողքի սեղանին առջեւ հրաշալի աչքերով աղջիկ մը կար։ Պահը ծանր էր ու յղի խռովքով։ Ինչպէս երջանիկ էի։ Դուրսը կ՚անձրեւէր։

Լուութեան ծոցին մէջ, լուսնի
 պէս ծեզ,
դուն ալ պիտ՚ խնաս, երջանկու-
 թեան պաճ,
Յոգնած ծաղիկներն պիտ՚ ար-
 տասուեն քեզ
Ու խաղաղութեան մէջ պիտի
 ծըփայ

Հեւքը տըխրամուշ լոյծ նախեր-
 գանքին...
Ա՜հ, կեցի՛ր, կեցի՛ր... Ծառերն
 ծըլարձակ
Ու տրտմութենէն գինով մեր
 հոգին
Պիտի լուռ պարէ, ա՜հ աղուոր
 վարձակ...

Յուլիս.— Հեզ ու խաղաղ օրեր։ Առաւօտներ որ անձրեւով կը բացուին ու գիշերներ որ աստղերով կը գոցուին։ Ամառ։ Երկինքը հեկեկուն։ Բարի ու տխուր եղանակ։ Ու ծառե՛ր, ծառե՛ր, ծանրացած պտուղներով...

Սիրտս լեցուն է ու մարմինս վաստակաբեկ։ Երբ լոյսս կը փակեմ, հոգիս կը քակուի կապէն ու մարմինս կ՚ողողուի ջերմութեամբ։ Ու շրթներուս վրայ աղուոր բառով մը կը քնանամ։ — Մայրի՛կ։ Ի՜նչքան մաքուր ու ի՜նչքան երջանիկ եմ այս օրերս, գիտնա՛ս։

Հոկտեմբեր.— Վառարա՛ն ունիմ ու բո՛ց։ Այս գիշեր վայելեցի առաջին կրակս։ Դուրսը պատուհանին տակ՝ հովը, յամառ ու խենթ։ Աթոռի մը վրայ, արձակուած ամէն հոգէ ու բոլո՛ր երազներս ձգած գետին, լուռ, հեզ ու երջանիկ սպասեցի որ քունը ծանրանայ կոպերուս վրայ։ Ու գիշերը, մեղմ ու յամրընթաց, այսուհանդերձ որքան արագ իր կէս գիշերուան հանգրուանին գնաց...

Նոյեմբեր.— Երկար, երկար ատեն է կնոջ չեմ հանդիպած։ Դրամ չունիմ։

Դեկտեմբեր—կիրակի—կէս գիշեր.— Դառնա՛լ տուն՝ խոնջ ու դժկամ, հանապազօր յոգնութենէն տրտում։ Սպասե՛լ անուշ աղջկան մը որ դուռը բանայ, որ գայ վրադ, որ կախուի ուսերուդ, որ քաշքշէ քեզ, բայց մնա՛լ առանձին առօրեայ մտահոգութիւններուդ հետ։ Սիրտդ լեցուն՝ փակե՛լ դուռը աշխարհի ուրախութեան դիմաց։ Ու լռե՛լ, լռե՛լ։ Գարնան բոլոր ծաղիկներուն հեթանոսութեան անունով, օ՛ կ՚երդուընեմ, որ սիրոյ ծարաւը կը զարնէ զիս անկողնիս, թիկունքներուս մէջ կը խօսի ու բերնիս վրայ իր յուսահատութիւնը կուլայ...

ՎԱՀԻՆԷ Գ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԻՆԸ ՏԱՐԵԿԱՆ ԿԱՐՕՆ

Օրե՛ր, օրեր շարունակ, սուր լացերով աղեկէզ, մօրը կաթին ի խնդիր, ինքզինք կ՚ուտէ գալարուն օրրոցին մէջ՝ հէ՛ք կարօ։

Պատառիկ մը ուղեղը, չուզեր գիտնալ, որ մայրը, զոհ մը անգութ հիւծախտին, հող է իջած յաւիտեա՛ն իր կենսատու կաթին հետ։

Բայց պէտք է որ ինք ապրի։ Չէ՞ որ ատոր կոչուած է։ Ցեղի կուտայ ծծակին, որուն հիւթով, ամէն օր, քչիկ քչիկ կը մեծնայ։

Բարի կիներ, փոխն ի փոխ, հոգ կը տանին տղեկին, որուն սեւուկ աչքերը, երախտագէտ ժպիտով, ի տես անոնց՝ կը խօսին։

Կինը հողին տակէ վերջ, հայրը ուժգին կը փարի՝ կեանքի ջուրի թմբիրին, որով խեղդել կը ճգնի կապար վիշտը նոր հարսին։

Ու կը մոռնայ թէ հայր է, որուն կրգոտ բառերուն, գո՛նէ բարի նայուածքին, տղան ի զուր կը սպասէ մուրացկանի խեղճութեամբ։

Եւ օր մըն ալ, մութին հետ, գինետունէն տուն գարձին, խռպոտ ձայնգտ իր ձայնով, կը պոռպռայ զայրագին, սմքած շշմած զաւակին։

— «Մեծցար, լակո՛տ, հա՛ մեծցար։ Դպրոց ըսուած տեղ մը կայ։ Վարժապետին միջոցաւ, տղաք այնտեղ կը գիտնեն կեանքին համար՝ կեանքին դէմ։

«Վազը, խլէ՞զ, պէտք է որ, դպրոց երթաս այլեւս։ Ու չփախչի՛ս հասկցա՞ր։ Անգամ մը որ ինծ հասնիս, քեզի գտնալ չես կրնար»։

Առտուն, հայրը կը մեկնի՝ կեանքին ջուրին եւ հացին։ Խորհրդաւոր երեք կին, տղան կ՚առնեն կը տանին՝ դէպի դպրոց-որբանոց։

* * *

Մօն-Պլանի, Լէմանի չքնաղ երկրին մէջ կ՚ածի, մեր տարագիր որբ Կարօն։ Ինը տարու է հիմա։ Ունի դասեր շա՜տ ու շատ։

Կայտառ մարմնով, բաց մտքով, բոց աչքերով իմաստուն, արիւն դէմքով այս տղան, հերքո՞ւմ մըն է գիտութեան ժառանգական վարկածին։

Կը մշակէ ծաղիկներ։ Կը խնամէ իր կատուն։ Հայաստանի պատմութիւն, գծագրութիւն եւ հաշիւ՝ նախասիրած դասերն են։

— «Շա՜տ հող ունի տաճիկը։ Ինչո՞ւ, պարո՛ն, մեզ չեն տար Վանը, Մուշը, Կարինը։ Երբոր մեծնանք, դրամով կրնանք գնել, այնպէս չէ՞»։

Քանի՜ անգամ գծած է, ու կը գծէ նորէն ալ, Հայկ դիւցազնը, Վարդանը, Սուրբ Մեսրոպը, Վահանը։ Շատ հպա՛րտ է անոնցմով։

Անհանդարտ է դասի մէջ։ Թռչուններուն կը նայի։ Կամ կը դիտէ Մուշտակը, որ ետեւէն կը վազէ՝ բակի սիրուն ճուտերուն։

Անուշադիր չէ սակայն։ Անակնկալ հարցերուն շուտով կուտայ պատասխան։ « — Կարօ՛, Շուշան ի՞նչ հարցուց։» — «Ո՞րն ձեռքն է Արարատ։»

Դարձուածքներ չի սիրեր։ Շիտակ ճամբէն կը քալէ։ Ցանցանք պահել չի գիտեր։ Կ՚ելլէ կ՚ըսէ. «Ես ըրի»։ Քի՛չեր քաջ են անոր պէս։

Դասէն բան մը հարցնէ, ու գտնէ որ չըմբռներ, յամառօրէն կը մնայ, կրկնել կուտայ ուսուցչին, հինգ-վեց անգամ, չի քաշուիր։

Ըսե՞լ կ՚ուզէ թէ արդեօք «Ո՛վ ուսուցիչ, վա՛ր իջիր։ Դիր ոտքերդ գետինը։ Մի՛ թռչիր օդին մէջ, որ քեզ դիւրաւ հասկնամ։»

Ելեկտրագործ կամ բժիշկ ըլլալ կ՚ուզէ մեր Կարօն։ Ու անպայման իր ազգին օգտին համար հոգիով պիտի գործէ մինչեւ մահ։

Ա. ԽԱՆԷՑԱՆԵԱՆ

Ժընեւ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ

Անցնում եմ գետէն էն գուռը,
Քաղեմ մի տասդա նուռը,
Ով իմ սիրածն ինձ չտայ,
Կը քաշեմ խանի Թուրը։

Ծաղիկ ես պաղի մէջի,
Մէկ ճատ ես Թաղի մէջի,
Գիշեր ցորեկ առանց քունի,
Գովում եմ խաղի մէջի։

Սիրտս սիրովդ տոչոր,
Կը մեռնիմ ես ալ խաչոր,
Քեզ կը սիրեմ իրաւ որ
Սիրտըս սիրովդ վիրաւոր։

Ջրկողին քենէ սիրտը,
Մութ կը գոցէ վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ։
Քու նայուածքիդ ինկած տեղը,
Հուր ու խոց է վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ։

Հաւաքեց
ԼՈՒՍԻՆ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՕՐՐԵՐԳ ԷՎԷՐԷԿ-ՖԷՆԷՍԷԷՆ

Օրօր կինեմ օրօր կինեմ,
Խասան կը կտրեմ չօր կինեմ,
Էս Թոռնիկիս ուղուրին,
Սեւ ղօչը ղուրպան կինեմ։

Պար պար պար պախտիեար,
Տէտէն կը բերէ շատ խնձոր,
Ուտի ուտի կշտանայ,
Պառկի նէննիկը քնանայ,

Էս տղեկը որո՞ւ տամ.
Աղուորիկ տղու տամ,
Եօթը մնտուկ ճէհիզ տամ,
Էն մէշի նէ դարձեալ տամ։

Առ գնա Թոռնիկ, առ գնա,
Տէտիդ պաչիկը առ գնա,
Շուտ էկու Թոռնիկս շուտ էկու,
Պիտիկ փորդ կ՚անօթնայ։

Նէնիկդ պառկեր երջան,
Քովդ նստիմ ըսեմ օրօր,
Օրօր, օրօր Թոռնիկս,
Վարդի նման բացուիս
Շուքդ նստիմ ըսեմ օրօր,

Հաւաքեց
Լիոն Յ. ԹԹՈՒԵՆՑ

ԽԱՓՇԻԿՆԵՐՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱԶՈՒՐԱՆ ՔԱՅԼԵՐԳ

(Թամ—Թամ)

Քում տա քում, լա լակ ...
 մնում,
Լա՛, լա՛, եէ՛. սիլիկա տիքքէ
 մ տվէլ, պալ մամ,
Լա՛, լա՛, քօ փաօնկօ։
Մ՛ տվէլ քո՛ւմ տիքքէ մ,
Մ՛ տվէլ ն թիւրհտ քօ լէպիկ,

Մահուամբ մեռաւ եւ փոսա...
 ղը Թաղեց,
Ա՛խ, ա՛խ, ափսո՛ս. անգղը խլ...
 բարեկամս ու զիս Թող...
Ա՛խ, ա՛խ. ալ բան մը չունիմ։
Մահը խլեց բարեկամս ինծ...
 բարեկամս հեռացաւ անդարձ։

Լակտա քէէտա, հիէտա տի պի...
 լի, քիէտա տաօղէա մաա...
Քում քօ քում տվէլ, թի մպէ մ
 Թօր։
Լա՛, լա՛, եէ՛. սիլիկա տիքքէ
 մ տվէլ ն զվէքք...
Լա՛, լա՛, քօ փաօնկօ։

Լակտա կը կտրէ, կը կտրա...
 փայտին կտորները, կը կտր...
 Թաց ու կանանչ փայտերը։
Մահը չմեռցո՛ւց իմ բարեկամ...
 քանի որ ես ինքս կ՚ապրիմ։
Ա՛խ, ա՛խ, ափսո՛ս, անգղը խլ...
 բարեկամս եւ հիմա պիտի փա...
 չի։
Ա՛խ, ա՛խ, մխիթարանք չունիմ։

Թարգմ.
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Հինգշաբթի գիշեր, Սոռպոն... մէջ տօնուեցաւ յայտնի գիտնա... կան-քիմիագէտ Մարսըլէն Պէրթ... լօի ծննդեան հարիւրամեակը։

Այս գիտնականին կեանքն ու գործը քանի մը գիծերով ներկա... յացուցած ատեն, չմոռնանք ...շել թէ՝ Մ. Պէրթըլօ միշտ իր ...ղքի ձայնը բարձրացուցած է հայ ժողովուրդի տառապանք... առթիւ, ամէն անգամ որ ին... դէպքեր պատահած են։

Մարսըլէն Պէրթըլօ ծնած է Փարիզ 1827ին։ Հազիւ 26 ... րեկան, 1853ին կը հրատարակէ իր առաջին գիրքը, նուիրուած տարրալուծական գիտութեան... Մինչեւ իր օրերը, գործարանակա... բնալուծութիւնը անծանօթ է... առաջինն է որ կը մշակէ այդ ընդարձակ գիտութիւնը, որուն կը կրթնի, այսօր, արդիւնաբերութեան ճարտարարուեստը։ Իրաւ է Պէ... Պէրթըլօյէ առաջ եղան քիմի... կոսներ, որոնք զննութեան ... էին միզատարրը (urée) եւ ... ցախային թթուն (acide acétique)...

Սակայն Պէրթըլօ եղաւ ... երջանիկ գիտնականը, որ ... ւորեց, սահմանեց գործարանա... տարրալուծութիւնը։ Եւ շնորհի... աշխատութիւններուն, գործա... նական բնալուծութեան նոր ... րերով, երկրագործութիւնը ... ցաւ նոր զարկ մը։ Նշանաւոր... իր աշխատութիւնները ... քարիւղի վրայ, երկու ... անհրաժեշտ՝ սաւառնակի եւ ... նաշարժի ճարտարարուեստին ... դազման։

Պէրթըլօ եղաւ նաեւ ... բան մը։ Իր անունին կը կապ... տարրալուծական որոշ ... Իրեն կը պատկանի այն ... որով ցոյց տուաւ բնդմնւոր... րութիւնը կարգ մը մանրէ... որոնք քաշելով օդին ազօ... գին մէջ, կը պարարտա... կերը։ Մէտօնի մէջ ... այս ուղղութեամբ, «... տարրալուծութեան» ... մը։ Կը խորհէր սահ... տական անունը։ Մասնա... խնդրութեամբ մը, կը ... «հին հելլէն քիմիկ... բնագիրները, կը քննէր ... միջին դարու ... (souffleur), առաջին ...

...ստատութիւններուն, որոնք կը ...ուրէին փիլիսոփայական քարը։ ...գիտունի իր բնզուն կեանքին ...ապրեցաւ նաեւ քաղաքա... ...ին, աշխատանքներու մէջ։ 1870 ...ականներու ազգային եղբա... ...պարագաները զինք նետեցին ...քաղաքականութեան մէջ։

...ընտրուեցաւ երեսփոխան, յե... ...ծերակուտական, կրթական ...նախարար եւ աւելի ետքը, 1895ին, ...հանրապետութեան դահլիճին մէջ՝ ար... ...գործերու նախարար։

Իբրեւ կրթական նախարար, մաքրագործեց ֆրանսական փոր... ձարանները (լապօրաթուառ), զա... նոնք հաւասարեցնելով գերմա... նականներուն։ Իբրեւ արտաքին գործոց նախարար, քարոզեց դաշ... նակցութիւն մը Անգլիոյ հետ։

Պէրթըլօ ազատախոհ մըն էր, բարեկամ Ռընանի։ Եւ այդ առողջ միտքին հետ ունէր ազնուական սիրտ մը, որ շարունակ ու հա... մակրանքով հետեւեցաւ Հայոց ցաւին ու դատին։

Ցարգանք իր յիշատակին։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐԸ
ՔԱՆԴԵԼՈՒ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՁԱԽՋԱԽԻՉ ՓԱՍՏԵՐ ՊՈԼՍԷՆ ՀԱՍԱԾ ԻՐԱԶԵԿԻ ՄԸ ԲԵՐՆՈՎ

...Ընդհանուր ամառ Տոքթ. Եա... ...պեան եւ իր սրտակից բարե... ...մը գէորգ Գասապեան Էնկիւ... ...ը կը մեկնէին, խալք կուսակ... ...թեան բարձր անձնաւորութեան ...ին հետ, պատրիարքարանները ...ցնելու ծրագրով։ Առաջին փոր... ...հայ-հռոմէական պատրիար... ...րանին վրայ պիտի ըլլար, ո... ...եւ Հռոմի պաշտպանու... ...թիւնը վայելելով, ամէնէն աւելի ...ութիւն կը ներկայացնէր։ ...երկու երեւելիները ներքին ...վարը հացկերոյթի կը հրա... ...ին, եւ կը յաջողին իրմէ վար... ...ան եւ Աւագանեաց ժողովը ...ելու հրամանը առնել։ Հասա... ...ութիւնը, սակայն, ամենայն ...անձնաւորութեամբ կատարուած ...ակցութեամբ Գասապեան եւ ...երը զրկեց երեսփոխանու... ...նէ։

...ցնելով որ պիտի չկրնան օ... ...ր միջոցով իշխանութեան ...ն անցնիլ, սկսան դաւեր լա... ...պատրիարքարանի գլխուն։ ...Լուսաւորչեան վարժարանի ...ալ եղաւ այդ առիթներէն ...Այս վարժարանը կը կա... ...րէին Գասապեան եւ Թէր... ...լեան վրդ., հասոյթին կէսը ...ց ամսաթոշակին յատկացնե... ...րով ամէն տարի քանի մը ...րի բաց կ'ունենար։ Պատ... ...րքարանը ոչ պարտական էր ...ը լրացնելու եւ ոչ ալ ի վի... ...հետեւաբար Վարչական ժո... ...որոշեց վարժարանը փակել, ...դիմաց կրկին թուով աշա... ...պահելով Մխիթարեան ...ժարանին մէջ։ Երկրորդ, վար... ...անին յատկացուելիք կտակին ...մասը, մօտաւորապէս 4000 ...պէտք էր տրամադրել բար...

ձրագոյն ուսման հետեւող ու... սանողներու։ Այդպէս ալ եղաւ։ Այս վերջին կէտը պատրուակ բռնելով, հակառակորդները գիր մը ղրկեցին կառավարութեան, ստորագրութեամբ Թերզիպաշեան վրդ.ի, Գասապեանի, Մարիկեանի եւ ուրիշներու, ու ամբաստանեցին թէ Նազլեան Գերապայծառ Եւրոպայի մէջ չէթէնել կը կազմակերպէ, անոնց դրամ ուղարկելով։ Գերապայծառը յաղթական ելաւ այս կէտին մէջ։

Ընդդիմադիրները Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէնի օգնական Աղիզ Խուլուսի պէյի 10,000 ոսկի կաշառք տալով Էնկիւրի կը ղրկեն, որպէսզի պատր. ընտրութիւնները բեկանել տայ։ Վերջինս Էնկիւրի մեկնելէ առաջ պատրիարքարան կը ներկայանայ, խոստանալով որ ի նպաստ իրենց պիտի գործէ, եթէ աւելի մեծ գումար մը տան։ Այս միջոցներով հակառակորդները յաջողեցան դիւրութեամբ ոստիկանութիւնը իրենց կողմը շահիլ։ Կուսակալութիւնը մէկ կողմէն կը ձեւացնէր թէ փոքրամասնութեանց ներքին գործերուն չի խառնուիր, միւս կողմէն կը քաջալերէր ոստիկանութիւնը։

Ընթերցողին ծանօթ է թէ հակառակորդները ինչպէս յարձակեցան պատրիարքարանի վրայ եւ ինչ միջոցներով ընտրութեան ձեռնարկեցին։ Դռներ եւ պատուհաններ կոտրտած պահուն, առնուած են լուսանկարներ, որոնք անժխտելի փաստեր են։ Այստեղ քանի մը կարեւոր կէտեր կ'ուզեմ շեշտել, առանց մանրամասնութեանց մտնելու...

Ա. Երբ ընդդիմադիրները խումբով պատրիարքարան կ'եր...

...թօյն ընտրութիւն կատարելու, բազմութեան առջեւէն Թուրք դրօշակը տանողը Յոյն մըն էր, եւ ոչ թէ Հայ մը։

Բ. Ընտրութեան պահուն ճառերը արտասանուած են թուրքերէն լեզուով։

Գ. Քուէարկողներու մեծ մասը եղած են Յոյներ, Հրեաներ Թուրքեր, որոնց ձեռքը կը տրուէր մէկէ աւելի տոմսակներ, նախապէս տպուած։

Դ. Ընդդիմադիրներու թիւը քսանըհինգը չանցնիր, ինչպէս հաստատեր է ոստիկանութիւնն իսկ։ Գլխաւորներն են.

Գէորգ Գասապեան.— Լուսաւորիչի փոխ տեսուչ եղած ատեն վարժարանի մէջ ժամադրութիւն կուտար կիներու։ Ս. Յակոբի մէջ հիւանդապահուհիներու միջոցաւ դրամ կը պահանջէր հիւանդներէն, որպէսզի գիրենք լաւ բուժէ։

Յովհաննէս Ալիքսանեան.— Նախկին վարչական ժողովի անդամ, որմէ հրաժարած է, առարկելով թէ ոչ հայերէն գիտէ, ոչ կը լսէ, ոչ հասարակութեան գործերուն տեղեակ է եւ ոչ ալ տարիքը կը թոյլատրէ։

Մարիկեան.— Փաստաբաններու կաճառէն արտաքսուած։ Պատրիարքարանի գործառնութիւնները միշտ կէս կը ձգէր գեղծումներ ընելով։

Աւգերեան Անտոն.— Ծանօթ Ս. Յակոբի մէջ ըրած իր գեղծումներով։ Այս պարոնը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է Թուրքերուն. «Դրամ կայ, եկէք, միասին ուտենք»։ Սնանկացած է։

Պօղոս Հաճեան.— Ժամանակին Պալըգ Պազար կը պառկէր։ Հայերէն չգիտնալուն եւ Վարչականի գաղտնիքները դուրս հանելուն համար, արտաքսուած է քարտուղարութենէ։

Ժօզէֆ Գասապեան.— Պատերազմի ատեն Թուրքերուն լրտեսութիւն կ'ընէր, պատերազմէն վերջ ծանօթ լրտես Ցարութիւն Մկրտիչեանի զաւկին հետ «Ժամանակ» թերթի մէջ կ'աշխատակցի։

Կապրաշ Մկրտիչ.— Այնքան հանրածանօթ «դէմք» մըն է որ մանրամասնելու պէտք չկայ։

Այս խմբակին ոգին անհաւատ քահանայ մըն է, սատանայէն աւելի խորամանկ։ Թէրզիպաշեան վրդ. հակառակ իր ծեր

տարիքին, Առնաւուտ գիւղի մէջ սիրուհի մը ունի, ուր կ'երթայ ամառները անցնելու։

Այս պարոնները կը ջանային կառավարութեան առջեւ ամբաստանել Նազլեան Գերապայծառը, ըսելով թէ իբր Ազգ. Պատուիրակութեան անդամ Թուրք պետութեան դէմ ելած է, յարաբերութեան մէջ է Քինկի հետ Լօզանի դաշնագրին շուրջ եւն.։ Միւս կողմէն կը ջանային ազդել պապական նուիրակին վրայ, ըսելով թէ Հայ Լուսաւորչականներու հանդէպ չափազանց համակրութիւն ունի։

Այս դէպքերը կրնան լուրջ հետեւանքներու յանգիլ։ Ամէն պարագայի մէջ, վերջին խօսքը չէ ըսուած դեռ։

Վարէգ Մ. Շ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Մեր գաղութն ալ միահամուռ տօնեց Ապրիլ 11—24ի ազգ. մեծ սգատօնը, Սալ տը Քօնֆէրանսի մէջ, զոր միշտ կը տրամադրէ երէց Պ. Տիւպառտ։

Լիոնէն եկած էր Մկրտիչ քհ. Ասլանեանը, 80ամեայ։

Սրահը շատ նեղ եկաւ հասարակութեան։ Հոգեհանգիստի պահուն, ժողովուրդին բաժնեցան սեւ ժապաւէններով մոմեր։ Տարօն-Տուրուբերանի, Խարբերդի, Սեբաստիոյ Հայրենակց. Միութիւնները, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. եւ Ս. Դ. Հ. կուսակցութիւնները կը մասնակցէին երկփեղկուածութեամբ։

Ազգ. վարչութեան ատենապետ ընկ. Սիմոն Խաչիկեան բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։ Յետոյ խօսք առաւ բողոքական պատուելի Գարեգին Սէրայտարեան, որ շեշտելով հայ ազգին բարոյական նուաճումները ըսաւ. «Ցոյնենք ոչ թէ խօսքով, այլ հոգիով, պահենք մեր գոյութիւնը՝ հետեւելով մեր նախորդներուն, արժանանալու համար հայրենիքի սիրոյն։ Պէտք չէ յուսահատիլ, քանի որ մենք տկար, մուրացկան եւ ուրիշներուն քրտինքով ապրողներ չենք։»

Ս.Դ.Հնչակեաններու կողմէ Պ.Ալթունեան ունկնդիրները հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս յարգանք ընծայել, եւ պարզեց Թրքական բարբարոս քաղաքականութիւնը, որմէ ծագում առաւ հայ յեղափոխութիւնը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ընկ. Մեսրոպ Կաղնեան ալ իր կարգին խրախուսեց ընթանալ նահատակներուն ուղիով։ Ասլանեան քահանայ փղձկեցաւ աղաղակելով. «Չկայ հայրենիք, չկայ Աստուած» եւ լացաւ ու լացուց։ Այս առթիւ ուժգնօրէն բողոքեց Էջմիածնի հանդէպ սարքուած հալածանքին դէմ։

Վ. Ն.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. (1)
V. G. A. SAINT-MAUR (1)

Այսօր կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ V. G. A. Saint-Maurի առաջին խումբին դէմ (Prometion division d'honneurի ամենալաւագոյն խումբերէն)։

Մրցումը պիտի սկսի ճիշտ ժամը 3.30ին Champignyի մէջ։ Ժամադրավայր որոշուած է այսօր ժամը ճիշտ մէկուկէսին Métro Bastilleի ելքը, մեկնում 1.45։

. Խառն խումբն ալ պիտի մրցի այսօր Vitry (terrain d'honneur)ին վրայ ժամը ճիշտ 3.30ին, ծանօթ C. A. Vitryի համապատասխան խումբին դէմ։

Գ. Կարապետեան

* * *

ՊԷԼՎԻԼԻ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

ՄՈՆՄՈՌԱՆՍԻԻ ՄԷՋ

Վաղը, կիրակի, հայկական երկու խումբերն ալ հրաւիրուած են մրցելու Մոնմոռանսիի Ա.ին եւ պահեստիին դէմ։ Մոնմոռանսի կը պատկանի Transportի Villier-le-Belի դասակարգին։ Պէլվիլ արդէն յաղթած է Villier-le-Belի, իսկ մրցելով Մոնմոռանսիի դէմ, կը նշանակէ թէ յառաջդիմութեան ճամբուն մէջ է։ Կը յուսանք լաւագոյն արդիւնք մը շահիլ։

Պէլվիլի խաղացողները թէեւ անհատապէս բարձր չեն, բայց իրենց հաւաքականութեամբ եւ յառաջդիմելու կամքին շնորհիւ կը յուսան գոհացուցիչ արդիւնքներ ստանալ գնդակախաղի եղանակին։ Մանաւանդ պահեստին, որուն անդամները տարիքով եւ մարմինով ալ փոքր են, մեծ ապագայ կը խոստանան։

Ժամադրավայր՝ պահեստին՝ ժամը 12ին Gare du Nord, Ա. խումբը՝ ժամը 1.30ին Gare du Nord։

Պէլվիլի պահեստին հաւասար մնաց C. S. Clamartի 3—3ով։ Այս խումբը յաղթած է փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստիին։

Պէլվիլի Ա. խումբը պարտուեցաւ U. S. Medones A. ֆրանսացի խումբին կողմէ, 2—1ով, մեր խաղացողները գնահատուեցան իրենց մաքուր խաղերով ու փափաք յայտնեցին կրկին մրցիլ այս ամսոյն. գնահատելի են Պէլվիլ խումբերու յառաջդիմութիւնները։

Թ. Ճէլէպեան

ՀԵՄԵԼԱՆԻԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍ.— Տրօմ-Արտէշի միացեալ հեծելանիւի մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր։ Կէսօրէն յետոյ ժամը 1ին մեկնեցան Վալանսէն։ Կը մասնակցէին 35 կարող եւ վարժ ուժեր, Հայերէն՝ երգնկացի Պ. Սեպուհ Մանտրոյեան։ Մրցումին ժամադրավայրը կը սպասէին հազարէ աւելի Հայեր, իբրեւ քաջալերանք։ Ժամը չորսին հասաւ Առաջինը, Պ. Մանտրոյեան, ինչ որ մեծապէս ուրախացուց մեր հայրենակիցները եւ զարմանք պատճառեց ֆրանսացիներուն։ Անկէ աւելի լաւ վազողներ կային։ Autoի տնօրէնը սաստիկ բարկացաւ իր հեծելանիւի մրցորդին, որովհետեւ մինչեւ ցարդ եղած միցումներուն ան շահած էր առաջնութիւնը։

Պ. Մանտրոյեան իսկապէս լաւ ապագայ կը խոստանայ։ Ֆրանսացիներն ալ կը հետաքրքրուին իրմով։

Հիւսէյնիկցի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԼՈՒԽ ԹՌՑՆՈՂԸ.— Փա-տը-Քալէի մօտ, Լապիւ-Իսսիէո գիւղին մէջ Մարոքցի Էլ Հաճ Պրահիմ Սալտէրրահման Ամէտ, տարիքն ալ նոյնքան երկայն, կը բնակէր այրի Լօժէնի Պօնի հետ։ Այն օրէն ի վեր, որ Լօժէնիի ամուսինը կորսուած էր, էրիկ կնիկ եղած էին։ Սակայն Մարոքցին չափազանց նախանձոտ էր։ Եւ 40 տարեկան կինը կը ծեծէր, նախանձելով անոր շռայլած պչրանքներէն։ Կինը չդիմացաւ ու փախաւ մօրը տունը։ Մայրը, տիկին Պօն, 60 տարեկան է եւ քաջ։ Երբ Մարոքցին գնաց եւ փնտռեց իր կինը, տիկին Պօն երես դարձուց.

— Ինծի ի՞նչ կը հարցնես։ Կնիկ ունիս, գնա գտիր։

Յետոյ գնաց պառկեցաւ ու քնացաւ։

Մարոքցին ներս մտաւ եւ օգտուելով պառաւին խորունկ քունէն, ածելիի մէկ հարուածով կտրեց փրցուց գլուխը եւ գնդակի պէս անկիւն մը նետեց։ Յետոյ ածելիով ճեղքեց իր վիզն ալ, բայց խնայեց։ Քիչ մը արիւն միայն հոսեցաւ։ Մինչ այդ՝ հասան ոստիկանները եւ կապեցին ոճրագործին ձեռքերը։

ՃԵՐՄԱԿՆԵՐՈՒ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ.— Կալկաթայի մէջ ձերբակալուեցան ֆրանսացի մը եւ իտալացի մը, անբարոյական առեւտուրի յանցանքով։ Ասոնք Հնդկաստան մտցուցած էին վեց ֆրանսացի աղջիկներ, որոնք մաս կը կազմէին պարուհիներու խումբի մը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԷՊԸ

Դ.

Ֆրոյտիսմը.— *Ֆրոյտիսմը յեղաշրջեց Ի.րդ. դարու հոգեբանութիւնը իր յանդուգն տեսութիւններով։ Թէեւ բժշկական՝ իր ծագումով, բայց հոգեբանական է այս դպրոցը իր մեթոտով, որովհետեւ կ'ընէ հոգիին վերլուծումը, կ'ուսումնասիրէ անոր թաքուն գործունէութիւնը, ենթագիտակցական կեանքը։*

Ժամանակակից հոգեբանութիւնը կ'ընդունի անգիտակից կեանքի մը գոյութիւնը։ Այս կէտին Ֆրոյտիսմը կը գրաւէ գիտակցութեանս լուսաւոր կեդրոնը, բայց չփոթեր կը լսեմ փոթորիկը, դրացի սենեակներու ձայները, խօսակցութիւն մը տարտամ ու անորոշ։ Մեր գիտակցութեան վիճակներ անցնող, կ'ապրին մթնշաղ... հետզհետէ կը հեռանան կը կորսուին հոգիին խաւարին մէջ, կը վերածուին անգիտակից վիճակներու, բայց կը շարունակեն ապրիլ ու գործել։ Հոգին ունի ուրեմն թաքուն աշխարհ մը։ Մանուկ հասակէն սկսեալ հոր ծալքերուն մէջ կը հաւաքուի անսպառելի մթերք մը յիշատակներու, հոգեբանական անգիտակից վիճակներու, որոնք կ'ապրին ու կը գործեն մութին մէջ, գաղտնի կ'ընկերանան կեանքի մեղեդիին, կը կառավարեն մարդը, կը հրամայեն անոր համակրութիւններուն, ատելութիւններուն, հակակրութիւններուն, կը կոչուին փոխն ի փոխ բնազդ, նկարագիր, ներշնչում, հանճար։ Վիպասաններ, թատերագիրներ պատկերացուցած են հոգիին այս թաքուն գործունէութիւնը։ Հակում մը, նախապէս տարտամ ու երկչոտ, կը խուժէ յանկարծ գիտակցութեան կեդրոնը, կը դառնայ բուռն կիրք, կը գրաւէ ամբողջ էութիւնը, նոր ուղղութիւն տալով հոգեբանական կեանքին։ Ռասինի «Ֆէտր»ը զոհն է անդիմադրելի սիրոյ. «Փօլ եւ Վիրժինի» (Պօղ եւ Վիրգինէ) եղբայրական զգացումի հետ կը շփոթեն ճշմարիտ սէրը։ Միեւնոյն պարագան կ'ունենայ Ժօւլէն։ Թոլստոյի Նաթաշան կը խորհրդանշէ անմեղ ու միանգամայն բնազդական անզուսպ սէրը, որովհետեւ անոնք անգիտակից են իրենց հոգիի մութ ծալքերուն գործունէութեան։

Ֆրոյտիսմը հոգիին վերլուծումն է (Psycho-analyse *կամ* Psychanalyse)*, այդ թաքուն ուժերու, բնազդական երեւոյթներու ուսումնասիրութիւնը։ Բայց միակողմանի՜ է ան. ունի* idée fixe *մը, սեռային բնազդը որ կը սկսի գործել կեանքին հետ ու կը վերջանայ կեանքով։ «Ամէն բանի խորը, կ'ըսէ Ֆրոյտ, երեւան կը հանեմ միշտ սեռային պատճառներ եւ իմ դերս կը կայանայ զանոնք նկարագրելուն մէջ։ Մի՛ զատապարտէք զիս որ միակողմանի եմ, դատապարտեցէք բնութիւնը»։* Pansexualiste *է այս հոգեբանութիւնը։ Այս տեսութեան համաձայն, հոգիին մէջ կուտակուած անգիտակից ուժերը, բազմայօդ վիճակները* (complexe)*, որոնք մեր մտաւորական ու բարոյական կեանքի հիմքն են, ունին միեւնոյն ծագումը՝ սեռային բնազդը։ Ընկերութիւնը կը դնէ իր բարոյական թաթը անհատին վրայ, կը սանձէ անոր սեռային բնազդը, կը ներմղէ զայն հոգիին խաւարին մէջ, ուր կը շարունակէ ան ապրիլ ու գործել թաքուն ուժերով, անգիտակից վիճակով։ Երազները միայն մաթեմաթիքական ուժգնութիւնով կը բացատրեն մարդը, կը յայտնեն ճշմարիտ նկարագիրը։ «Երազներու մէջ, կ'ըսէ Ֆրոյտ, կը համարձակինք ընելու ինչ որ պիտի չհամարձակէինք կեանքի մէջ»։*

Ֆրոյտի դպրոցը կենսագրական վերլուծումներով կը հաստատէ թէ ներմղուած ուժերու անգիտակից պոռթկումն է նաեւ արուեստի գործը։ Տանթէ, Վինչի, Շէյքսփիր, Սթանտալ, Մոփասան, Տոսթոյէվսքի, Կօկօլ, Թոլստոյ, Շօփէնհաուէր, Վակնէր, տ'Աննունցիօ եւ ուրիշներ ներշնչուած են «libido»*էն, սեռային բնազդէն, իրենց գործերու ընդհանուր սկզբունքներուն, ինչպէս նաեւ ամէնէն նուրբ երանգներուն մէջ։ Վինչիի խորհրդաւոր ժպիտը, որ կը լուսաւորէ «Ճօքօնտա»ի, «Բաքոս»ի, «Յովհաննէս Մկրտիչ»ի դէմքերը, անգիտակից ցոլացումն է* «libido»*ին քնացող սեռային բնազդին։ Վակնէրի հերոսուհիները կը պայքարին միշտ երկու սէրերու մէջ, ինչպէս «Թանհոյզէր»ի Եղիսաբէթը, «Լօհէնկրին»ի Էլզան,* «Les Maitres Chanteurs»*ի Եւան, «Թրիստան»ի Իզէօլտը, «Վալքիրի»ի Զիկլինտը, եւլն. որովհետեւ հեղինակին մանուկ երեւակայութեան մէջ անգիտակից ապրեցաւ մօրը կրկնակ ամուսնութեան յիշատակը, որովհետեւ նման պայմաններու տակ ան ճանչցաւ ու սիրեց Մաթիլտա Վէզէնտօնքը, եւ Քօզիմա տը Պիւլօվը։*

Արուեստը առողջարանութիւն է ուրեմն, սեռային բնազդը վսեմացնելու միջոց մը։ Անգիտակից է արուեստագէտը իր ներշնչումին, հանճարին, բայց գիտունը իր հոգեվերլուծումով կը գտնէ անոր թաքուն զսպանակը, «libido»*ն, սեռային բնազդը։*

Ֆրոյտիսմը յաղթանակեց Զուիցերիոյ, Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ, բայց անոր թափանցումը Ֆրանսայի գիտական թէ գրական կեանքին մէջ, կատարուեցաւ շատ դանդաղ, 1910էն ասդին միայն, որովհետեւ լատին քաղաքակրթութիւնը, հակառակ արտաքին երեւոյթներու, որոնք միշտ խաբուսիկ են եղած, հասուն չէ տակաւին սեռային հարցերու գիտական ու անկողմնակալ ուսումնասիրութեան համար։ Ֆրանսացին սեռային կեանքի այս նոր գիտութիւնը կը ճանչնայ Լընօռմանի թատրոնով, Պանտայի, Անտրէ Ժիտի վէպերով, անգլեւսաքսոն տուամներու թարգմանութիւնով։ Մաուլէնի թատրոնին մէջ ընդունելութիւն գտաւ Ամերիկացի գրողի մը՝ Somerset Maugham*ի ֆրոյտեան տռամը՝* «Rain» *(անձրեւ), ուր հեղինակը կ'ուսումնասիրէ սեռային բնազդի ներմղումը, անոր անգիտակից կեանքն ու պոռթկումը անսովոր թափով։*

Բայց այս նոր հոգեբանութիւնը, որ յեղաշրջեց Ի.րդ. դարու գեղեցկագիտութիւնը, չէր կրնար անտարբեր թողուլ ժամանակակից գրագէտները, վիպասան թէ թատերագիր, որոնք միշտ հետամուտ են նոր պեղումներու, նոր գիւտերու մարդկային հոգիին մէջ։ Ֆրանսական վէպը իւրացուց Ֆրոյտի հոգեբանութիւնը, իջաւ անգիտակից կեանքի խորը, ուր կը քնանայ նախնական մարդը, մարդ-սատանան։

Ֆրոյտեան վէպեր են Անտրէ Ժիտի «Symphonie Pastorale»*ը եւ Ժորժ Պէռնանօսի* «Sous le Soleil de Satan»*ը։*

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Վերջը՝ յաջորդ կիրակի)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԸ։ (Մանկական պատանեկան գրադարան) Ա. Դր. Գուտուլեանի։ Գին 3 ֆր.։ Սոֆիա. College Mesrobian, Pavlovo Sofia.

վի մը մասին: Պոլսոյ խորհրդային հիւպատոսարանը կը հերքէ անգլ. թերթին այս լուրը: Սակայն Թուրք ոստիկանութիւնը խիստ քննութիւններ կը կատարէ՝ ստուգելու համար այս կարեւոր դէպքը:

⁂ Յունաստանի մէջ ձերբակալուած է մարդ մը, որ Պալքաններու մէջ պոլշեւիկեան շարժում առաջ բերելու պաշտօն ունէր:

Պողպատէ Սաղաւարտակիրներու ցոյցը

Ինչպէս գրեցինք, Գերմանիոյ «Պողպատէ սաղաւարտակիրները» այսօր պաշտօնական մուտք պիտի գործեն Պերլինի մէջ: Զինուորապաշտ ազգայնականներու այս ցոյցին մեծ կարեւորութիւն կը տրուի: Ընկերվարական կազմակերպութիւններ իրենց անդամներուն խորհուրդ կուտան բացարձակապէս չեզոք մնալ եւ ոեւէ միջամտութիւն չփորձել, ու 48 ժամուան համար փողոցի սալայատակը ձգել ազգայնականներուն. մինչ համայնավարները ընդհանուր զօրաշարժի կը հրաւիրեն ամբողջ բանւոր դասակարգը: «Պէտք է որ, կ'ըսեն,«Պողպատէ սաղաւարտակիրները» իրենց յանդգնութեան պատիժը կրեն: Մենք աշխատաւորներս, ընչազուրկներս ցոյց տանք անոնց թէ տրամադիր չենք հանդուրժելու իրենց գրգռութեանց: Հակացոյցերով պատասխանենք իրենց ցոյցերուն:»

Պերլինի փողոցներէն պիտի անցնին 150,000 սաղաւարտակիրներ, ռազմաշունչ երգերով ու 5—600 դրօշակներով, որոնց մէջ պիտի տիրապետեն ծիածանի բոլոր գոյները, բացի սեւ, կարմիր եւ ոսկեգոյնէ, որոնք գերման Հանրապետութիւնը կը խորհրդանշեն:

Պերլին Հանրապետութեան միջնաբերդն է: Պողպատէ սաղաւարտակիրները շատ յանդուգն քայլ մը կ'առնեն: Իրենց պետը՝ հարիւրապետ Զէլտթէ գերման աջակողմեան թերթերու 60 ներկայացուցիչներուն առջեւ յայտարարեց. «Գերման հանրային կարծիքը շուտով բազմաթիւ առիթներ պիտի ունենայ հաստատելու թէ «Պողպատէ սաղաւարտ»ը բաւական զօրաւոր է Գերմանիան արագօրէն ազատելու համար օտար գրաւումէ»:

Փրուսիոյ ներքին նախարար Կրցէնէնսքի՝ ընկերվարական, «Ֆօսիշէ Ցայթունկ»ի մէջ կը գրէ թէ ժողովուրդը վախնալու ոեւէ պատճառ չունի, եւ թէ ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնուած են՝ որպէս զի Կիրակի օր ամէն ինչ կատարեալ կարգապահութեամբ անցնի:

Գերման Հանրապետութեան Նախագահ Հինտէնպուրկ, որ միաժամանակ պատուոյ Նախագահն է «Պողպատէ սաղաւարտակիրներու», ընդունեց անոնց ներկայացուցիչները, որոնք մարաջախտին ներկայացուցին իրենց հաւատարմութիւնն ու 150,000 «սաղաւարտակիրներու» ողջոյնը:

Համայնավարները որոշած են օդը հանել այն բոլոր կամուրջները, ուսկից պիտի անցնին «սաղաւարտակիրները» Պերլին փոխադրող 65 մասնաւոր կառախումբերը:

Համպուրկի մէջ Քայսլէր խօսելով Մեծն Գերմանիոյ մասին, ըսաւ,

«Չի բաւեր պահանջել միայն Աւստրիոյ կցումը· մենք պէտք է վերստանանք բոլոր գերմանաբնակ երկիրները, եւ այն բոլորը որ մեզմէ խլուեցան: Ճամբան, որուն վրայ մենք պիտի կռուինք, Ռիկայէն մինչեւ Թրիէսթէ կը տանի:»

Գործազրկութիւնը միշտ կը նուազի

Վերջացող շաբթուան ընթացքին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւէն 3024 հոգի եւս պակսեցաւ, 61,486էն իջնելով 58,462ի (40,388 այր եւ 18,074 կին):

Ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտան 4 օտարներ, երկրագործութեան մէջ աշխատելու համար 155 հոգի: Ասկէ զատ 232 օտար բանւոր ալ առ առաւելն երեք ամսուան պայմանաժամով ներս մտան:

Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 662, տեղաւորման գրասենեակներուկողմէ 976, ընդամէնը 1642 օտար բանւորներու գործ հայթայթուեցաւ վերջացող շաբթուն:

Ասկէ զատ Ֆրանսա վերադարձան 275 օտար աշխատաւորներ, որոնք գործազրկութեան տագնապին հետեւանքով իրենց երկիրը մեկնած էին:

Անուններու փրանսացնելու առաջարկ

Ռօնի երեսփոխան Շառլ Լամպէր, օտարահպատակները ֆրանսական քաղաքացի դարձնելու իր ջանքերը շարունակելով, Երեսփ. Ժողովի դիւանին ներկայացուց նոր օրինագիծ մը, որով կ'առաջարկէ, «ֆրանսացնել» անունները բոլոր այն օտարականներուն, որոնք ֆրանսական հպատակութիւնը կ'ընդունին: Այսպէս, երբ մէկը Ֆրանսուհիի մը հետ ամուսնանալէ վերջ, ինք ալ ֆրանսահպատակութիւնը կ'ընդունի, կրնայ իր կնոջ մականունը առնել: Ֆրանսացումի դիմումը կը կատարուի ֆրանսական հպատակ ընդունուելէ մինչեւ հինգ տարի վերջ. իսկ անոնք որ արդէն ֆրանսահպատակ են՝ օրէնքի հրատարակութենէն մինչեւ հինգ տարի վերջ: Դիմումները պէտք է կատարուին դատական Նախարարին: Անհամաձայնութեան կամ մերժումի պարագային, վերջին վճիռը կուտայ քաղաքային դատարանը:

Հացը կը սղի, կաթը կ'աժաննայ

Ալիւրին գինը թեթեւ բարձրացում մը կրած ըլլալով, Մայիս 12էն սկսեալ քիլօն պիտի ծախուի 2 ֆր. 20ի:

Իսկ կաթը 10 սանթիմ պիտի աժաննայ այսօրուընէ սկսեալ, ու լիտրը փոխանակ 1.60ի, 1 ֆր. 50ի պիտի ծախուի:

Կեղծարարութիւն մը երեւան հանուած

Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց խմբակ մը կեղծարարներու, որոնք ազատագրուած գաւառներու բնակչութեան հատուցումի թուղթերը կը գնէին 100ին 15—40 զեղչով, եւ իրենք իրենց կառավարական միջնորդի հանգամանքը տալով: Ասոնք մինչեւ հիմա իրենց ձեռքը անցուցած են քանի մը տասնեակ միլիոն արժէքով Ազգային Պաշտպանութեան արժեթուղթեր և անփոխանցելի մուրհակներ: Հարիւրաւոր վաւերաթուղթեր եւ արժեթուղթեր գրաւուեցան: Դատական իշխանութիւնները քննութիւնը կը շարունակեն:

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ "ՅԱՌԱՋ,,Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ, ՈՒՐ?

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլըթի Ժունեսս»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդ պիսիներուն:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զաւարեան խումբի բոլոր անդամները այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հասցէին:

Հ. Յ. Դ. Հրազդան խումբի ժողովը 12 Մայիս Եշ. երեկոյ ժամը 8.30ին Avenue des Gobelinsի ծանօթ սրճարանը:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին, Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական սրահին մէջ. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի Մայիս 10ին գրադարանին մէջ, 75 Rue Paul Bert. ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը 12 Մայիս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, գրադարանի սրահը, 75 Rue Paul Bert. ներկայանալ անդամատետրներով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հանգուցեալ Տիկին Գոհարիկ Ե. Գազազեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ պատարագէն վերջ Հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այսօր կիրակի, փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean-Goujon.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Յարութիւն Անլեանէ իր հասցէն իմացնել՝ Զաքարիա Դաւիթեանի, Laboratoire Usine de St-Auban (B. A.):

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ:

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ ժան փըթի-ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին փօրթ տ'Օռլէան, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը:

(Կնիք)

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի գունաւոր նոր քարտէսը՝ դրացի երկիրներով, պատրաստեց Կ. Յ. Բասմաջեան:

Աստիճան 1—1,000,000, գին ֆրանսա եւ գաղթավայրեր 3 ֆր.:

Ընտիր թուղթով լաթի վրայ 7.50: Արտասահման 20 եւ 40 սէնթ: Դիմել՝ ՊԱԼԵՆՑ գրատուն 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ

համար իրենց տունը ժէրսէ բօպի վրայ առատ գործ, շաբաթը երկու անգամ յանձնում եւ լաւ վճարում: Դիմել՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Բ. ՄԱՍ

Անտոնիոս եւ Կղէոպատրա 15 ֆր., Ճամբուն վրայ 10, Նամուս 10, Չար Ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Լէպլէպիճի Հօրհօր 6, Զարտաշ 6, Արշին Մալ Ալան 5, Նա չլինի սա լինի 4, Երկու Խուլեր 3, Կառքի արկած մը 2.50, Զավալլըն 2.50, Պաշտօնս խոմբալ է 2.50, Փարսի պահապանները 2.50, եւայլն:

Էջեր Բուչակէն 5 ֆր., Հայրենի Քնար 12.50, Դուրեանի Քերթուածները 5, եւ Երգեր ու Տաղեր 2.50:

Պոլշեւիզմը եւ Հայաստան 6, Հայաստանի Ջարդերը 15, Միլիոն մը Հայերու Ջարդը 18, Խորհուրդներ հայ պատանիներուն 3, Հայկ. Երգարան ձայնագրուած 10, Աշուղ Ղարիպ 6. Աքլոր եղբայր 7, Հրաշագործ Ձաքերը 5, Ֆրանսահայ. խօսակցութիւն 6:

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, Գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.:

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր: փօսթի ծախք չառնուիր: Պահանջել գրացուցակը: Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	01
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք (ոսկի) 100 Mark		604	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	25
Թրք. ոսկի	» or	111	50
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	20
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր »	» Lire	135	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատր	Ley	16	15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3150	—
» II	»	1960	—
» III	»	1540	—
Ռումելի երկթ.	Lots turcs	170	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80. Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՅԻՍ 1927

10 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 332

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԵՐԱՆԸ ԿԸ ԽՕՍԻ, ԻՍԿ ՁԵՌՔԸ...

Ժընեւի Տնտեսական Խորհրդաժողովին մէջ, որմէ մեծ բաներ ունին մասնակցողները, տիրող անհաւասարակշռութիւնը վերցնելու եւ աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովելու համար, Մոսկուայի պատուիրակութիւնը ներկայացուց շարք մը առաջարկներ, թիւով տասնըմէկ:

Այդ առաջարկներուն մէջ կան հետեւեալ կէտերը.— 1. Ջնջել բոլոր պարտքերը. 2. Աւելցնել բոլոր ճարտարագործական բանուորներու աշխատավարձը. 3. Վերահաստատել 8 ժամեան աշխատանքը, իսկ վեց ժամ հաստատել հանքերու մէջ եւ առողջութեան վնասակար աշխատանքներու համար. 4. Կատարեալ ազատութիւն հաստատել արհեստակցական կազմակերպութեանց համար եւ բացարձակ ազատութիւն՝ գործադուլի. 5. Իրական ապահովութիւն հաստատել գործազուրկներու համար. 6. Պայքարիլ գիներու արհեստական բարձրացման դէմ. 7. Ջնջել բոլոր պատնէշները, որպէսզի պետութեան մը բնակչութեան յաւելեալ մասը կրնայ անցնիլ միւս պետութեան հողը. 8. Ջնջել թեւարկութեանց եւ հոգատարութեանց դրութիւնը, եւ կանչել գաղթավայրերու զօրքերը, բոլոր ժողովուրդներու համար ճանչնալ քաղաքական եւ տնտեսական ինքնորոշման ազատութիւնը:

Այնուհետեւ պատուիրակութիւնը կը պահանջէ դադրեցնել զինուորական միջամտութիւնը Չինաստանի մէջ, դադրեցնել Խորհրդային իշխանութեան դէմ հաստատուած տնտեսական եւ քաղաքական պոյքոդը, վարկեր տրամադրել Խորհրդային Միութեան, որ մենաշնորհներ պիտի տայ օտար դրամագլուխին, պահովէին ջնջել ցամաքային եւ ծովային միայուն բանակները եւլն.:

Թողո՛ւնք բարձր քաղաքականութեան վերաբերող կէտերը, զբաղինք 7րդ եւ 8րդ յօդուածներով, որոնք սերտ կապ ունին մեր իրականութեան հետ:

Մոսկուայի պատուիրակութիւնը, քաղքենի-դրամատիրական աշխարհին առջեւ դնելով այդ հարցերը, անշուշտ ըսել կ'ուզէ թէ ինք նոյն ուղղութեան կը հետեւի, կամ պատրաստ է շարժելու իր ծրագրին համաձայն: Երբ մէկը տեսակէտ մը, դատ մը կը պաշտպանէ, կը նշանակէ թէ անկեղծօրէն կը հաւատայ անոր եւ, գոնէ իր սահմանին մէջ կը գործադրէ զայն:

Ի՜նչ աւելի մարդկային, քան սա թելադրութիւնը.

— Ջնջել բոլոր պատուարները, որպէս զի պետութեան մը բնակչութեան յաւելեալ մասը կարենայ անցնիլ ուրիշ պետութեան մը հողը:

Եւ մանաւանդ, ի՛նչքան մատչելի, իրագործելի՝ խորհրդային իշխանութեան համար, որ գոնէ Կովկասի մէջ կրնար տալ առաջին գործնական ապացոյցը, սեւցնելով քաղքենի աշխարհակալները:

Մինչդեռ, իր մշակած քաղաքականութեան հետեւանքով, Հայաստանը, որ յաւելեալ բնակչութիւն ունի եւ հարիւր հազարաւոր ալ գաղթականներ, չի կրնար իր մէկ սահմանէն միւսը անցընել հազարաւոր բազմութիւններ, որպէսզի հող մշակեն ու ապրին: Չի կրնար յաւելեալ ժողովուրդը տեղաւորել Նախիջեւանի մէջ, որ բոլորովին անջատուած է, կամ Ղարաբաղի եւ Սուրմալուի մէջ, որ նոյնպէս խլուած են: Ընդհակառակն, երբ այդ յաւելեալ բնակչութիւնը նեղը մնայ, իր երկիրէն ալ, իր սահմանակից ու սեփական շրջաններէն ալ կը չուէ դէպի հեռաւոր Թուրքեստանի տափաստանները: Իսկ այն կէս միլիոնը որ յուսահատօրէն կը թափառի արտասահմանի մէջ, առնուազն հինգ տարի պիտի սպասէ եւ վեց ամիս պիտի մաղուի, որպէս զի կարենայ հինգ-տասը հազար բախտաւորներ փոխադրել իր իսկ հողին վրայ...

Արժա՛ն եւ իրաւ, կ'ըսենք նաեւ 8րդ կէտին.

— Ջնջել բոլոր թեւարկութիւններն ու հոգատարութիւնները. բոլոր ժողովուրդներուն համար ճանչնալ քաղաքական եւ տնտեսական ինքնորոշման ազատութիւնը:

Իսկ իրականութի՞ւնը: Մեր խօսքը նորէն Խորհրդային Միութեան մասին է: Միւսները, քաղքենի աշխարհակալ պետութիւնները պարզապէս իրենց կոչումին կը ծառայեն, իբրեւ յեղաշրջական հարստահարիչներ: Այդպէս պէտք չէ ըլլայ իշխանութիւն մը որ աշխարհի բոլոր ստրուկները ազատելու, բոլոր անարդարութիւնները դարմանելու, բոլոր լուծերը վերցնելու ուխտ ըրած է:

Գոնէ այդպէս կը պատմեն իրենց ճառերն ու գիրքերը, իրենց պետերն ու կոմիսարները: Իսկ ի՞նչ կ'ըսէ իրականութիւնը:

— Խորհրդային Միութեան առաջին գործը եղաւ վերահաստատել նախկին Ռուսաստանը, հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, ամէն տեղ զարնելով տկարներուն գլխուն, քանի որ իր ուժը չէր բաւեր բոլորն ալ մայր-փարախը առաջնորդելու: Համակերպեցաւ Ֆինլանտայի, Լիթուանիոյ, Էսթոնիոյ, Լաթվիոյ, Պեսարապիոյ կորուստին: Մինչեւ անգամ Կարսն ու Արտահանը Սուրմալուն ընծայ տուաւ իր զինակից Թուրքիոյ: Բայց չհանդուրժեց որ ազատ ու անկախ ըլլան Հայաստանը, Վրաստանը, Ատրպէյճանը: Եւ դեռ աւելին,— իր թեւարկութեան ենթարկելով Կովկասը, այնտեղ ստեղծեց այնպիսի վիճակ մը, որ հարեւան երկրի տէրը ... եւանի սպառնայ, զօրաւորը խլէ տկարին իրաւունքը, «խեղճ ... դառը դատի, հարուստն ուտէ, վայելէ»: Մէկ խօսքով, ... ոչ միայն քաղաքական, այլ եւ տնտեսական «ինքնորոշման ազատութիւնը»:

Այո՛, բերանները կը խօսին, իսկ ձեռքերը կը գործեն այնպէս ինչպէս երէկ...

Շ.

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ԳՐԱՒԱ՞Ծ ԵՆ ԹԷ ՈՉ

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ԻՐ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԷ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԱԾ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

«ՄԵՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ԿԱՐՈՂ ԱՅՍ ԿԱՄ ԱՅՆ ԱՆՁՆԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԴՈՒՆԻԼ ԻԲՐԵՒ ՀԱՅ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱՊԵՏ»

Միշտ սպասելով մեր թղթակցին լուսաբանութիւններուն, ստորեւ Երեւանի «Ազատ յեկեղեցի» թերթին 1927 փետր.— Մարտ միացեալ թիւէն կ'արտատպենք Հայաստանի ներքին գործավար Պ. Յ. Դուրգերեանի հետեւեալ պերճախօս բացատրականը, որ շատ աւելի բան կը խօսի, *պաշտօնական բերնով*, քան մեր աջ ու ձախ, ճերմակ թէ կարմիր տիրացուներուն բոլոր պոռչտուքները.—

Ապրիլ 2ին այս ծրագիրը գործադրուա՞ծ են թէ ոչ: Եթէ այո, ինչո՞ւ կը ծածկեն ու կը ծամծմեն. եթէ ո՛չ —ի՞նչ պատահեցաւ որ ետ կեցան կամ կարճ կապեցին, մէջտեղ ձգելով ներքին գործավարը, իր իշխանասաստ յայտարարութիւններով:

Վարը կը հրատարակենք այդպէս պերճախօս փաստաթուղթ մը:

«Համաձայն մեր երկրին սահմանադրութեան, ՆԱԽԿԻՆ պաշտօնական եկեղեցին իր երարխիական *(նուիրապետական) ամբողջկառուցուածքովմեր երկրում* de jure *վերացւում է, եւ կրօնն ու կրօնական համայնքները* դառնում են անհատի մասնաւոր գործը:

Այստեղ պարզ է որ «Հայ լուսաւորչական ԵՐԱՐԽԻԱՆ *(նուիրապետութիւն)*, ինչպէս մի ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ *(ընդգծումը Դուրգերեանինն է)* իր կենտրոնով ու ճիւղերով, թեմերով ու առաջնորդներով մեր կողմից չէ ճանաչւում այլեւս որպէս առանձին հոգեւոր իշխանութիւն: Սրանից անխուսափելիօրէն հետեւում է այն, որ մեր իշխանութիւնը չի կարող պաշտօնապէս *ԱՅՍ ԿԱՄ ԱՅՆ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՈՒՆԻԼ ՀԱՅ-ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱՊԵՏ»:*

«Այստեղ շատերը, նամանաւանդ եկեղեցուն մօտ կանգնած անձինք, կարող են զարմանալ *եւ պահանջել բացատրութիւն:*

«Բայց այս հարցը լուծւում է շատ պարզ, տեղիք չտալով ոչ մի զարմանքի: Եթէ մենք մի րոպէ պաշտօնապէս ընդունենք որ համաձայն այսպէս կոչուած հայ առաքելական միասնական եկեղեցու կանոններին, այդ եկեղեցու պետը Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն էջմիածնի գլուխն է, ապա ուրեմն *մենք Հայ Լուսաւորչական եկեղեցին կը դնենք արտօնեալ վիճակի մէջ: Բացի այդ, այդպիսի ճանաչումից յետոյ* էջմիածինն դառնում է պաշտօնապէս հայ լուսաւորչական եկեղեցու հետեւողների կենտրոնը:

«Խորհրդային իշխանութիւնը կարո՞ղ է արդեօք մի այդպիսի յայտարարութիւն ընել: Ո՛Չ ՉԻ ԿԱՐՈՂ:

«Ի հարկէ, մեր իշխանութեան այս հիմնական գիծը շատերին, նամանաւանդ եկեղեցու մեծ ու փոքր սպասաւորներին, շատ *անախորժ կը թուայ, բայց ի՞նչ արած.* այսպէս է ուզում տնօրինել մեր բանուորն ու գիւղացին իր բախտը:

«Դեկրետի մի ուրիշ կարեւոր կէտը այն է, որ բոլոր եկեղեցական ու կրօնական ընկերութիւնների ամբողջ գոյքը եւ պաշտամունքի համար գոյութիւն ունեցող բոլոր շէնքերը յայտարարւում են ժողովրդական սեփականութիւն: *Այս նշանակում է, որ այսուհետեւ մեր երկրում գտնըւող բոլոր եկեղեցիները, վանքերը, ուխտատեղիները եւ այլ շէնքերը* անցնում են տեղական իշխանութեան անմիջական հսկողութեան եւ իրաւունքի տակ»:

«Իսկ եթէ մի շարք եկեղեցական ու վանական շէնքեր օգտագործուած միան համայնքների կողմից՝ նրանք մնում են Գաւգործկոմի տրամադրութեան տակ եւ օգտագործւում են նրա բարեհայեցողութեամբ:

«Մասնաւորապէս մեզ թւում է որ, այնպիսի շէնքեր. ինչպէս են Գեղարդը, Հռիփսիմէն, Սեւանը եւլն. (խմբ. բոլորն ալ տաճարներ), պէտք է անցնեն Հնութիւնների Պահպանման կոմիտէի տրամադրութեան տակ, եւ վերածւեն թանգարանային հնութիւնների:

«Նոյն հիմնական օրէնքով, կրօնական *դասաւանդութիւնը բոլոր դպրոցներում, թէ պետական եւ թէ մասնաւոր, արգիլւում է:*

«Բոլորին յայտնի է թէ ինչ այլանդակ ձեւ են ընդունել մեր իրականութեան մէջ տուրքերը, խաչհամբոյրը եւ զանազան տեսակ նուիրատուութիւններ: Շատ յաճախ, օգտւելով ժողովրդի տգիտութիւնից, առաքելական սուրբ եկեղեցու ներկայացուցիչները ճարպիկօրէն շահագործում են տարերային դժբախտութիւնները:

«Արգիլելով պարտադիր եկեղեցական տուրքերը, միեւնոյն ժամանակ արմատախիլ են արւում կամաւոր տուրքի այլանդակ ու ոճրագործ ձեւերը: Յիշենք նաեւ այն եկամուտները, որ դիզեց էջմիածնի վանքը շահագործելով միւռոնօրհնէքը:

«Հիմնական դեկրէտով, ամէն մի քսան հաւատացեալ կարող է միացած կազմել կրօնական համայնք: Սակայն ի հարկէ այդպիսի համայնքի անդամ կարող են լինել նրանք, որոնց իրաւունքները դատարանով չեն սահմանափակւած:

«Մեզ մօտ տոմարագրութիւնը, պէտք է ասել որ շատ ուշացել է: Ձեզ կանգ առնում ուշացման պատճառների վրայ. միայն անհրաժեշտ է յիշել որ ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԿԷՏԸ (պայմանաժամ) ՈՐՈՇՈՒԱԾ Է ՍՈՅՆ ԹԻՒ 1927 ԱՊՐԻԼ 1ը, որից յետոյ այն եկեղեցիները, վանքերը, եւն. որոնք յատուկ պայմանով Գաւգործկոմների հետ չեն օգտագործւի հաւատացեալների կողմից, անխուսափելիօրէն անցնելով պետական գոյքերի շարքը, կ'օգտագործւեն տեղական իշխանութեան կողմից»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՄԲ

Մարսէյլէն կը հեռագրեն մեզի Մայիս 8 թուականով.—

Գաւառ. ժողովի (ընդհ. ժողով) ընտրութեան մէջ Դաշնակցութեան ցանկը ամբողջովին անցաւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ: Մանրամասնութիւնները նամակով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորումը

Ինչպէս յայտնի է, Պէյրութի մօտ, Էշրէֆիյէի բարձունքներուն վրայ հայկական գիւղ մը պիտի շինուի, գաղթակայանի Հայերը հոն տեղաւորելու համար:

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կը թելադրէ, որ այս գիւղին շինութեան համար մրցում մը բացուի ճարտարապետներուն միջեւ, մրցումը ըլլայ ձրի եւ ընդունուի այն յատակագիծը, որ լաւագոյն կերպով կը յարմարի գաղթականներուն ճաշակին եւ պէտքերուն:

Թուրք թերթ մը կը գրէ.—

Կարգ մը սուրիական թերթեր երեւակայական լուր մը հրատարակած էին, որու համաձայն իբր թէ՝ Թուրքիայէն 80,000 *Հայ Սուրիա պիտի փոխադրուին: Այս սուտ լուրին հրատարակութիւնը գէշ ազդեց սուրիական շրջանակներու մէջ եւ ասոր վրայ սկսան բողոքի հեռագիրներ ղրկուիլ Ֆրանսա: Ժողովուրդը որ աղէկ չէր տեսներ Ֆրանսացիներուն լռութիւնը այս սուտ լուրին հանդէպ, ալ աւելի յուզուելով, խստիւ պահանջեց կառավարութենէն որ ամբողջ Սուրիոյ մէջ գտնուող Հայերը Սուրիայէն հանուին: Ասոր վրայ պաշտօնապէս հերքուեցաւ այդ յերիւրածոյ լուրը:*

Թրքահպատակներու հեռացումը Սուրիայէն

Պէյրութէն կը գրեն «Թարսուս» Թուրք թերթին.—

Թուրքիոյ հպատակութիւնը ընդունող Թուրքերու տրուած պայմանաժամը լրացած ըլլալով, սկսան զանոնք սահմանէն դուրս հեռացնել, առանց ժամանակ տալու որպէս զի լրացնեն իրենց գործերը: Անցեալները իբր առաջին խումբ՝ 25 Թուրքեր հսկողութեան տակ Պէյրութ բերուելով սահմանէն դուրս հանուեցան: Եթէ այս կացութիւնը շարունակուի, մեր հայրենակիցները իրենց հարստութենէն ու կալուածներէն զրկուած՝ թշուառ վիճակի մը մատնուած պիտի ըլլան:

Պողպատէ սաղաւարտաւորներու ցոյցը

Կիրակի օր Պերլինի մէջ առանց ծանր միջադէպերու տեղի ունեցաւ «պողպատ սաղաւարտակիրներու» մեծ ցոյցը, որուն մասին թերթերը կը գրէին մէկ ամիսէ ի վեր: Ոստիկանական տեղեկագիրներու համաձայն, 48 ժամուան մէջ Գերմանիոյ ամէն կողմերէն 80,000 սաղաւարտակիրներ հասան Պերլին: Առտուան ժամը 10ին սաղաւարտակիրները սկսան քալել համախմբումի վեց կեդրոններէ դէպի Լուսթկարթընի հրապարակը: Առջեւէն կ'երթային պատերազմի անդամահատեալներն ու նախկին ռազմիկները՝ իրենց շքանշաններով:

Բանուորական թաղերու պատուհաններէն կախուած էին հանրապետական եւ կարմիր դրօշակներ. կայսերական դրօշակները թիւով շատ քիչ էին: Պերլինի բնակչութիւնը անտարբեր մնաց: Փողոցներուն մէջ բազմաթիւ հետաքրքիրներ կային, սակայն մայրաքաղաքը բան մը չէր կորսնցուցած իր կիրակնօրեայ երեւոյթէն:

Կէսօրին բոլոր սաղաւարտակիրները համախմբուած էին Լուսթկարթըն՝ նախկին արքայական պալատին առջեւ: Իրենց պետը Զէլտթէ պսակ մը դրաւ Ֆրէտէրիք Բ.ի մեծ արձանին առջեւ եւ աչքէ անցուց 80,000 զինուորները: Յետոյ ճառ մը խօսեցաւ՝ գոհունակութիւն յայտնելով որ Հօէնցոլլէրններու երկիրը կը գտնուին, բայց ցաւով յիշեց թէ Մեծ Պատերազմի զինուորները չէին կրցած յաղթականօրէն անցնիլ Պրանտէնպուրկի յաղթական կամարին տակէն:

Ցոյցին կը մասնակցէին Քայզէրին երեք տղաքը՝ իշխաններ Այթէլ Ֆրից, Օսքար եւ Օկիւսթ Վիլհելմ, Պերլինի նախկ. հրամանատար զօր. Ֆոն Օվըն, զօր. Ֆոն Տէր Կօլց եւն, պողպատէ սաղաւարտներ դրած:

«Պողպատէ սաղաւարտակիրները» բացարձակապէս զինուորական կազմակերպութիւն մը ունին եւ իրենց պարտականութիւնը կը նկատեն «Հայրենիքը ազատագրել ներքին եւ արտաքին լուծէ»: Ներքին թշնամի ըսելով կը հասկնան ինչ որ ընկերվարական, ժողովրդավար եւ հանրապետական է. իսկ արտաքին թշնամիին մասին բացորոշ չեն արտայայտուիր:

Ժամը 4էն սկսեալ, ցրուեցան: Մայրաքաղաքին զանազան կէտերուն մէջ ընդհարումներ պատահեցան ազգայնականներու եւ հանրապետականներու միջեւ: Երկուստեք մօտ 30 վիրաւոր կը հաշուեն: Մինչեւ գիշերուան ժամը 10 ձերբակալուեցան 360 հոգի: Պերլինի հարաւը՝ Հէրմանփլացի մէջ ծանր կռիւ մը պատահեցաւ սաղաւարտակիրներու խումբի մը եւ ոստիկաններուն միջեւ: Այս վերջինները սուիններով ցրուեցին սաղաւարտակիրները, որոնցմէ 15 հոգի վիրաւորուեցաւ:

Համայնավար լրտեսներու խնդիրը

Սէն-Սիրի նախկին համայնավար թաղապետական խորհրդական Քօշլէն կարեւոր յայտնութիւններ ըրաւ ոստիկանութեան՝ համայնավար լրտեսական կազմակերպութեան մասին, որուն նպատակն էր Ֆրանսայի զինուորական գործերուն մա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՉԻՆ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Որքան ալ տարօրինակ եւ ծիծաղելի թուի մեր վերնագիրը, իր ծագումը կ՚առնէ բուն հայկական իրականութենէն, Խորհրդային Հայաստանէն, ուր աշխարհի ամէնէն այլանդակ բաները իմաստութեան ու քաղաքական չափահասութեան մակդիրով են մկրտուած յաճախ։

Երեւանը վարող հայ համայնավարները, իբրեւ տարբեր մոլորակի մը ծնունդները, բոլորովին տարբեր հայեացք ունին Չինաստանի ներքին կռիւներուն շուրջ։

Բաւական չէին ամիսներու գրգռագին յօդուածներն ու լրատուութիւնները, բաւական չէին ամէն մէկ պատեհ ու անպատեհ առիթով կրկնուած ու ծամծմուած գեկոյցներն ու տօնքիշօթական շաղակրատութիւնները, բաւական չէին, վերջապէս, Ռուսաստանի չորս ծագերուն վրայ չինական հարցի եւ անդադրում վէճերուն համար թափուած արտակարգ եւ անհասկնալի եռանդն ու աշխատանքը, եւ ահա՛ խնդիրը հասեր է մինչեւ Հայաստան։

«Երեւանի աշխատաւորութեան դէմքին կարելի է կարդալ չինաստանի քաղաքացիական կռիւների ընթացքը»։ («Խ. Հ.» 19 Ապրիլ, N. 88)։

Ո՞ր օրէն ի վեր է որ Երեւանցիները եւ ընդհանրապէս Հայաստանի աշխատաւորները իրենց բանն ու գործը ձգած, չինական առեղծուածի սիրահարներ ու հաւատարիմներ են դարձած, որպէսզի իրենց դէմքի արտայայտութենէն իսկ հետեւութիւններ կամ եզրակացութիւններ հանել փորձէին հայ պոլշեւիկները, —ինչպէս ընել կը յանձնարէին Թուրքերը Հայերու մասին մեծ պատերազմի օրերուն պոլիս։ «Հայերու երեսը նայելով կը հասկնանք թէ ո՞վ է յաղթողը», կը գրէր գարակէօզ։

Մենք եւ մեզի հետ հայ ժողովուրդն ու Հայաստանցին ճանչցողները, բնականաբար, հեգնութեամբ պիտի կարդան նման բովանդակութեամբ գրուած որ եւ է յօդուած, բայց խորհրդային լրագրի լեզուն այնքա՜ն սրտառուչ է, որ կ՚արժէ արտատպել.

«Նա (Երեւանի աշխատաւորութիւնը) ուշի ուշով հետեւում է այդ կռիւներին եւ արձագանգ է տալիս յեղափոխութեան առաջխաղացման կամ պարտութեան իւրաքանչիւր քայլին։ Այդ հետաքրքրութիւնն առանձնապէս աչքի է ընկնում վերջին օրերս, երբ խօսակցութեան նիւթը տանը թէ փողոցում Ջան-կայ-Շին է, Գոմինդանը, չինական յեղափոխութեան նոր փուլը»։

Մեր ժողովուրդը ապուշի տեղ դնողները միայն պիտի յանդգնէին այսքան արտառոց վերագրումներ ընել։ Սակայն եւ այնպէս կայ պարագայ մը, որ մեզ կը ստիպէ ընթերցողներու ուշադրութեան յանձնել։

Խորհրդային երկիրներու մէջ, ինչպէս հանրածանօթ է, հասարակութիւնը ոչ մէկ ճար չունի պոլշեւիկեանէն զատ ուրիշ թերթ կարդալու։ Եւ այսպիսի թերթ ալ չկայ։ Որով, ներքին կամ արտաքին անցուդարձերը, խորհրդային բնակչութեան համար, շատ անգամ կը մեկնուին եւ կը բացատրուին համաձայն կոմունիստական տեսակէտներու եւ ցանկութեանց։

Չինական տակնուվրայութիւնները այնքա՜ն խանդավառեր եւ մոլեգներ էին պոլշեւիկ պետերն ու հասարակ շարքերն անգամ, այնքա՜ն չափազանցուած ու այլանդակուած էին անոնք խորհրդային մամուլին մէջ, ամիսներէ ի վեր, որ Երեւանի «աշխատաւորներն» ալ, արդի Ռուսաստանի որ եւ է մէկ շրջանի մահկացուներուն պէս, ապահովաբար, տարուած էին կլանուելու չնդաւլից ազմուկներէն ու պոռչտուքներէն։

Նոյն գերագրգիռ եւ շինծու մթնոլորտին տակ չէ՞ր որ «Անգլիայի մէջ խորհրդային իշխանութիւն հաստատուած ըլլալու» առասպելը իբրեւ ճշմարտութիւն տարածեցին հայ պոլշեւիկները, Երեւան, անգլիական հանքագործներու վերջին գործադուլին առեն, ամբողջ երկու օր։ Կեղծիքը շուտով հրապարակ ելաւ, այն միջոցին, բայց հայ պոլշեւիկները նման մանր դէպքերով չէ որ պիտի ամչնային...։

Տեսէք մեր անօթի, բոպիկ եւ տկլոր հայ գիւղացիին ու բանուորին «դասակարգային գիտակցութիւնը», ըստ պոլշեւիկ թերթի.—

«Դեռ բաւական առաջ Երեւանի բանւորութիւնը գործարաններում ու արտադրական ձեռնարկութիւններում օրը օրին իր հաւաքական խօսքն էր ասում Շանհայի գրաւման, Նանքինի կոտորածների, իմպերիալիստների դաւերի եւ չին պրոլետարիատի յաղթանակի առթիւ։ Քաղաքական այս հետաքրքրութեան արտայայտութիւնը կիրակի, Ապրիլ 17ի միտինգն էր գաւառային գործադիր կոմիտէի հրապարակում, որտեղ ժամի 12ին արհեստակցական միութենական դրօշակներով եւ բազմաթիւ երաժշտախմբերով ամբողջ հրապարակը բռնած Երեւանի բոլոր աշխատաւորները, կարմիր բանակն ու պիոներները (կարմիր պօյ-սքաութները) իրենց զայրոյթն արտայայտեցին նոր պատերազմ նիւթող միջազգային իմպերիալիստներին եւ իրենց համակրանքի զգացմունքները՝ չին ազատագրուող պրոլետարիատին։»

Միայն Երեւանի «աշխատաւորներ»ն ու «բանուորներ»ը չէն որ չինական հարցով գինովցած են, այլ նոյն իսկ կարմիր բանակը, եւ պատանի «պօյ-սքաութ»ները...։— Կարդացէք, եւ մի՛ ծիծաղիք, եթէ տրամադրութիւն ունիք։

Լսենք միթինկի նախագահին որոտալից պատգամը.—

— «Հայաստանի արհեստակցական միութիւնների խորհուրդն այսօր կոչ է անում ձեզ միշտ աչալուրջ հետեւիլ քաղաքական անցուդարձին, հետեւիլ Չինաստանի յեղափոխութեան ընթացքին եւ պատրաստ լինել բարոյապէս եւ նիւթապէս աջակցելու 400 միլիոն աշխատաւորութեան ազատագրմանը։ Կորչի՛ իմպերիալիզմը։ Կեցցէ՛ ազատագրուող Չինաստանը»։

Ի՞րա՞ւ են այս ամէնը։ Իրաւ ցնէ՞ Երեւանի թշուառ աշխատաւորները պարտաւորութիւններ ունին՝ պատրաստուիլ «բարոյապէս եւ նիւթապէս օգնելու» համար 400,000000 չին ժողովուրդին, որովհետեւ այսպէս կը զառանցէ պոլշեւիկ ճառախօս մը։

Կոմունիստ պաշտօնեաները աւելորդ անգամ մը եւս ապացոյց կու տան իրենց խառնածին մտայնութեան, եւ կրկին ու կրկին արգահատելի կը դառնան թէ՛ երկրի եւ թէ արտասահմանի հայութեան առջեւ։

ՆՈՐԲԵՐ

ԿԱՅԾԱԿ.— Ապրիլ 20ին, սաստիկ անձրեւի մը ժամանակ, Հայաստանի մէջ, Երեւան-Աշտարակ խճուղիին վրայ աշխատող բանւորները քաշուած էին վրանին տակ, երբ յանկարծ կայծակ ինկաւ եւ երկու բանւորներ, Յովհաննէս Մարկոսեան եւ Հայկ Գասպարեան, տեղնուտեղը սպաննուեցան։ Վիրաւորուեցան նաեւ երկու ուրիշ բանւորներ։

"ԱՐՑԻՓՈՒՐ" ՇՈՒՆԻՆ ԱՌԱՍՊԵԼԸ
ԿԸ ՇԱՀԱԳՈՐԾԵՆ ՌՈՒՄԷՆ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 2 Մայիս,

Ռումէն քաղաքական կեանքին հետեւողները գիտեն որ կուսակցական պայքարը յաճախ ծայրայեղ չափերու կը հասնի այս երկրին մէջ, որովհետեւ գաղափարական հակառակութենէ աւելի անձերն ու անձնականութիւններն են որ դեր կը խաղան առհասարակ այդ պայքարներուն մէջ։ Իբրեւ կուսակցութիւն այս պահուս Ռումանիոյ մէջ գոյութիւն ունին՝

Ա.— Ժողովուրդի կուսակցութիւնը՝ նախագահութեամբ Զօր. Ավէրէսքուի։ Այժմ իշխանութեան գլուխ է ան, եւ հետզհետէ իր մէջ կը ձուլէ միւս կուսակցութեանց այն տատանող ուժերը, որոնք ամէն առեն օրուան իշխանութեան հետ վարժուած են դարպասելու։

Բ.— Ազատական կուսակցութիւնը՝ Պ. Իօն Պրըթիանուի նախագահութեամբ, որ մեծագոյն դերը խաղացած է ռումէն ժողովուրդի վերջին յիսուն տարուան պատմութեան մէջ, եւ որ գրեթէ կամաւ թողուց իշխանութիւնը Զօր. Ավէրէսքուի։

Գ.— Ազգային-գիւղացիական կուսակցութիւնը՝ Իովիու Մանուի եւ Միխալաքէի նախագահութեամբ, կազմուած վերջերս Ազգային եւ Գիւղացիական կուսակցութեանց ձուլումով։

Դ.— Ազգային կազմակերպութիւնը՝ նախագահութեամբ փրոֆ. Եորկայի, որ պէտք տեսաւ վերակազմել այս կուսակցութիւնը, չկարենալով հաշտուիլ գիւղացիական կուսակցութեան հետ միացմամբ յառաջ եկած նոր դրութեան։

Ե.— Գիւղացիական կուսակցութիւնը՝ նախագահութեամբ Տօքթ. Լուփուի, որ քաշուելով ձուլուած կուսակցութենէն, վերակազմեց իր հին կուսակցութիւնը։

Ասոնցմէ զատ կան նաեւ քանի մը փոքր կուսակցութիւններ, ինչպէս Քրիստոնէական Պաշտպանութեան Լիկան եւ Ռումէն ընկերվարական կուսակցութիւնը՝ որոնք մեծ դեր մը չունին ռումէն քաղաքական կեանքի մէջ։

Այս հինգ կուսակցութիւնները իրարմէ բաժնողը, ինչպէս ըսինք, գաղափարական տարբերութիւնները չեն աւելի, այլ մասնաւորաբար անձնական ազդեցութիւններն ու ձգտումները, եւ անոնց իրարու միջեւ մղած պայքարն ալ առհասարակ անձնական հանգամանք կը կրէ։ Պայքարը վերջերս բուռն է մանաւանդ Ազգային-գիւղացիական եւ գիւղացիական կուսակցութեանց պետերուն միջեւ, որոնք, երէկ կուսակցական ընկերներ, այժմ կատաղի ոսոխներ դարձած են։ Այդ պայքարի բուռն գիծը շեշտուած է մասնաւորապէս Գիւղացիական Կուսակցութեան պետ Տօքթ. Լուփուի, եւ Ազգային-Գիւղացիական կուսակցութեան պետերէն երեսփոխան եւ համբաւաւոր հռետոր Պ. Վիրճիլ Մաճառուի միջեւ, որ կը նկատուի այս երկրին ապագայ մեծագոյն դէմքերէն մէկը եւ որուն մէջ չափազանց ուժով է պայքարող գիծը։ Իր հակառակորդները յաճախ ուրիշ զէնք չեն ունենար գործածել իրեն դէմ, բայց եթէ պոռալ երեսին.

— Դուն Հա՛յ ես։

Անցեալ տարի խորհրդարանին մէջ նման ընդմիջում մը եղաւ Պ. Մաճառուի մէկ ճառախօսութեանը ընթացքին։ Ընդմիջող երեսփոխանը նոյն իսկ պոռաց Պ. Մաճառուի երեսին.

— «Արցիփուր»ին գնա։

Հարցը կարճ մըն ալ փակուեցաւ այն առեն։ Այս տարի Տօքթ. Լուփուն է որ իր նախկին զինակցին բաժնուելէն յետոյ Հայու անունն ալ կը խառնէ իր պայքարին մէջ։ Իր տնօրէնութեան տակ լոյս տեսնող «Օրօրա» օրաթերթին մէջ վերջերս լոյս տեսաւ խմբագրական յօդուած մը Պ. Մաճառուի դէմ, ուր թերթը սա իմաստով կ՚արտայայտուէր.

— «Տարիներէ ի վեր համաշխարհային մամուլին մէջ կը հրատարակուին բողոքներ Թուրքիոյ կողմէ Հայոց վրայ գործ դրուած ջարդերուն դէմ։ Երբեք չէինք կրցած ըմբռնել թէ այդքան ջարդերէ յետոյ ինչպէս այսքան Հայեր դեռ կ՚ապրին աշխարհի վրայ, եւ թէ ինչո՞ւ Թուրքերը այսքան արիւնալի յամառութեամբ մը կը հալածեն Հայերը, որոնց մասին ուրիշ բան չէինք գիտեր, բայց միայն այն որ անոնք կը զբաղին բերքի եւ գորգի առեւտուրով, որ անոնք սնոտիական այնպիսի ռէժիմ մը ունին որուն մասին անպատշաճ է հասարակութեան մէջ խօսիլ եւ որ անոնք այնպիսի պժգալի պաշտամունք մը ունին, որուն մէջ գլխաւոր դերը կը վիճակի Արցիփուր կոչուած շունին՝ իբր պաշտամունքի առարկայ։ Բայց յորմէ յետոյ ճանչցանք Պ. Մաճառուն այն առեն ըմբռնեցինք թէ ինչու կը ջարդուին Հայերը...»։

Ու յօդուածը կը շարունակուի Մաճառուի դէմ նախատինքներով։

Այս յօդուածը մեծ յուզում յառաջ բերաւ ոչ միայն հայ շրջանակներու մէջ, այլ նաեւ բոլոր այն Ռումէններուն մօտ, որոնք Հայը մօտէն կը ճանչնան եւ կը գնահատեն հայ տարրին մատուցած ծառայութիւնները այս երկրին եւ առհասարակ քաղաքրթութեան։

Բայց աւելորդ չէ յիշելը թէ Պ. Մաճառու երբեք հայկական ծագում չունի, ինչպէս ինքն իսկ յայտարարեց քանիցս աւելցնելով որ պատիւ պիտի սեպէր իրեն Հայ եղած ըլլալը։ Այս պարագան գիտեն նոյն իսկ իր քաղաքական հակառակորդները, բայց կը սիրեն անոր անունը խառնել զզուելի առասպելներու հետ՝ կարծելով զինքը սեւցնել այսպէս։

Ու քանի մը խօսք ալ այդ առասպելներուն մասին՝ որուն հաւատալու համար Տօքթ. Լուփան կամ իր ընթերցողները պէտք է ապրած ըլլային դարեր առաջ, երբ կրօնական մոլեռանդութիւնը կը սիրէր մուր քսել ուրիշ դաւանանքի մը վրայ։

Արդարեւ այն տարիներուն երբ օրթոտոքս կղերը չէր հանդուրժեր հայ եկեղեցիին, եւ մանաւանդ պայքար կը մղէր անոր դէմ պալքանեան երկիրներու մէջ, սիրած է պժգալի ցուցնել հայ Եկեղեցին։ Ոչ միայն օրթոտոքս եկեղեցականները բերնէ բերան պտտցուցած են զզուելի առասպելներ, այլ բարձրագոյն կղերականութիւնն իսկ դեր խաղացած է հայ եկեղեցիին դէմ մղուած հալածանքներուն մէջ, նոյն իսկ Յենիամին օրթոտոքս պատրիարքը կոնդակ մը հրատարակած է՝ Հայերը հերետիկոս հռչակելով եւ անոնց հետ արգիլելով խնամութիւններն ու այլ յարաբերութիւնները։ Յետագային ռումէն կղերականներ՝ ինչպէս Ռումանիոյ ընդհ. մետրապոլիտ Իօսէֆ Կէօրկեան արքեպիսկոպոսը եւ Ռոմանի Մէլքիսեդեկ եպիսկոպոսը իրենց հրատարակութիւններով ցրուեցին լոյն կղերին տարածած պժգալի զրոյցները, որոնք սակայն տեղ տեղ մնացին տգէտ եւ մոլեռանդ ժողովուրդին մտքին մէջ։ Բայց, քսաներորդ դարուն, քաղաքական կուսակցութեան մը պե՛տը...։

Մարդ ամօթ կը զգայ այդ առասպելները բերան առնելով իսկ։ Իբրեւ թէ Հայոց եկեղեցիներուն մէջ Արցիփուր կոչուած շուն մը կը պաշտուի եղեր, թէ Հայերը անոր համար պահք ալ կը պահեն եղեր, թէ անոնք իրենց մկրտութեան ջուրին եւ կերակուրներուն մէջ աղտեղութիւն կը խառնեն եղեր նաեւայլն...։ Այս յերիւրանքներուն գուցէ մինչեւ այսօր ալ հաւատացողներ գտնուին տգէտ ամբոխին մէջ, բայց որքան կուրցած ըլլալու է քաղաքական մարդ մը կուսակցական կիրքով զանոնք այսօր հրամցնելու համար իր ընթերցողներուն։

Հայ շրջանակներու մէջ, մանաւանդ, հին ռումանահայերուն մօտ, գրգռութիւն յառաջ բերած է ակնարկուած յօդուածը։ Ձեռնարկներ կ՚ըլլան դատական ճամբով գոհացում ստանալու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ANTHOLOGIE INTERNATIONALE
(J. L. L. D'Artrey)

Գիրք մը որ նման է ֆրանսայի մայրաքաղաքին։ Վասնզի փարիզ ծաղկաքաղ մըն է գոյնզգոյն ազգերու եւ ամպավարիկճաշակներու։ Վաճառատուները լեցուն են ֆարսիստանի գորգերով, Արաբիոյ խունկերով եւ ճափոնական անօթներով, պանդոկները՝ ամէն տեսակ մարդերով, պղինձէ կիներով եւ սփիտակամիս աղջիկներով։

Այս ճաշակը գրականութենէն ներս։ Գրական խատուտիկ փունջեր,— ծաղկաքաղ։ Կը ճանչնամ նման հաւաքածոներու բազմութիւն մը, մէկը միւսէն աւելի հարուստական ծաղկաքաղեր հրէական գրականութեան, ծաղկաքաղեր պարսկական, խափշիկեան, ճափոնական, հելլենական գրականութիւններու։

Ծաղկաքաղը ունի թերութիւն մը, զոր դժուար է սրբագրել։ Փիէր Հիւմպուրկ կ՚ըսէ թէ «կարելի չէ կատարեալ ծաղկաքաղ մը տալ»։ Եւ, ինչպէս կը գրէ Անտրէ տը լա Փէրրին, «Ծաղկաքաղի մը էջերովը՝ դժուա՛ր թէ կարելի ըլլայ ճանչնալ շրջանի մը կամ երկրի մը գրականութիւնը»։ Վասն զի ծաղկաքաղի մը մէջ կա՛մ պիտի սպրդին մոռացումներ, կա՛մ բոլոր հեղինակները ներկայացնելու հարկին տակ՝ գիրքը պիտի դառնայ ցուցակ դէմքերու։

Ծանօթ ծաղկաքաղերու մէջ, ամէնէն յաջողն է Իվան Կօլի հաւաքածոն, Les cinq continents, որ կը բանայ տիեզերական համայնապատկեր մը։ (Հոն Հայերը ներկայացուած են Եղիա Տէմիրճիպաշեանի եւ Հրանտ Նազարեանցի բանաստեղծութիւններովը։) Սակայն այս գեղեցիկ եւ «եղբայրական» Անթոլոժին կը մատնէ կողմնակալութիւն մը իր ընտրութիւններուն եւ թարգմանութիւններուն մէջ։

Արդ, տ'Արթրէյի ընտրութիւնները թարգմանութիւններ չեն։ Անոր պարտէզը շինուած է ուրիշ ճարտարապետութեամբ, եւ ծաղկաքաղը, այդ պատճառով, նուազ հետաքրքիր է հայ գրականութեան համար։ Տ'Արթրէյ փունջ կը կապէ բոլոր այն ծաղիկներէն, որոնք կ՚աճին, ֆրանսայէն դուրս, այլ ֆրանսական շրթունքով, օտար ցեղերու պարտէզներուն մէջ։ Իր գիրքը ուղղուած է առաւելապէս ֆրանսացի հասարակութեան, ծանօթացնելու համար անոնց՝ կէս-ֆրանսացի գրողները, ինչպէս «Գանձարան» կոչուած դասագիրքերով, դպրոցներու մէջ, մեզի կը ծանօթացնէին գրագէտներու բազմութիւն մը։ Ու Տ'Արթրէյ իր գիրքը կ՚անուանէ «Միջազգային ծաղկաքաղ», որովհետեւ իր քերթողները ասպարէզ կանչած է աշխարհի հինգ մասերէն, եւ իր գիրքը կը ներկայացնէ «Տիեզերական Ֆրանսան», որովհետեւ իր բոլոր բանաստեղծները գրած են ֆրանսերէնով։ Ան կը խօսի մասնաւոր գուրգուրանքով մը իր քերթ[ողներուն] մասին եւ տեսակ մը հ[...] ճոյակատարութիւն ունի զան[...] փունջի կապելու համար։ Եւ [...] հի՜ւ թէ՝ տարիներ առաջ, ֆրան[...] սացի գրողները, արհամարհա[...] կը թափէին այն օտար բան[աս]տեղծներուն վրայ, որոնք կ՚ուզ[էին] ֆրանսերէնով գրել իրենց ներշ[ն]չումները։ Պարզապէս ուզեր[ին] վռնտել Տ'Անունցիօն։ Տ'Արթրէյ[...] ներկայացնէ նոր սերունդը [...] անոր գուրգուրանքը բոլոր օտա[ր]ներուն հանդէպ, որ կ՚ուզ[են] ֆրանսերէն գրել։

Իր ծաղկաքաղ կոմիտէն կա[զ]մուած է ֆրանսական գրականութեան լաւագոյն դէմքերէն։ Ա[յն]պէս կը հետապնդէ [...]ուրջ ձեռնա[րկ] մը։ Տարին երկու անգամ պիտ[ի] հրատարակէ — վեցամսեայ — ծաղկաքաղային պարբերականներ։

Առաջին հատորը կը բերէ 76 բանաստեղծ (մօտ 350 էջ)։

Դասաւորման մէջ կան որոշ թերութիւններ։ Քանատացի բանաստեղծները, 30 հոգի, արդէն կը բռնեն գիրքին կէսը, իսկ Արեւելքը կը ներկայացուի հինգ բանաստեղծով, Պալքանները երեք բանաստեղծով։ Կարելի չէ առարկ[ել] թէ Պալքաններու եւ Արեւել[քի] մէջ քիչ են ֆրանսերէն գրող բանաստեղծները։ Մասնաւորապէս հայ բանաստեղծներուն մէջ ու[նի]նք բաւական թիւով դէմքեր, որոնք ֆրանսերէն կը գրեն. Խոր[ե]նի Մինասեան, Հերմինէ Հովսէփ[եան,] Կոստան Զարեան, Մեռածներէն յիշեմ միայն Տօրեանը։ Եգիպտոս[ի] եւ Ալճերիոյ մէջ բազմաթիւ են անոնք որ ֆրանսերէնով կը բանաստեղծեն եւ նման «գաւառա[կան]»ներ հանդէսներկան (Septomanie)։

Ցետոյ ես կը կարծեմ թէ աւելի գեղեցիկ պիտի ըլլար շր[ջա]նի կամ սերունդի դասաւորում մը գտնել։ Այսպէս, տ'Արթրէյի ծաղկաքաղին մէջ քով քովի [...] 77 տարեկան Նէրէ Պօշմէնը եւ 26 տարեկան Ժօրժ Պուլանժէն, երկուքն ալ Քանատացի բանաստեղծներ։ Ընդհանրապէս միջին սերունդն է, որ տեղ կը գրաւէ [...]։ Եւ այս պատճառով, գիրքը [...]ցեր է դասական գունաւորում մը։ Չկայ նոր ու յանդուգն [...]ւոր մը, արդիական կեանքի [...] արտայայտութեամբ։ Ու բանաստեղծներու այս թափանցիկ [...]մութեան մէջէն կը տեսնուին [...] քօնթ տը Լիլի կամ Հիւկօյի [...]ստուերները։ Չունին «երկրայի[ն]» գունաւորում, եւ չունին շարժո[ւ]մ համընթացութիւն (սէնքրոնի[զմ]) ֆրանսայի գրողներուն հետ։ Յ[...]պաղած արձագանգներ։ Պէտք [...] կարծել, որ բոլոր քերթողները [...] ծանօթ են ֆրանսացիներուն, [...] նոնցմէ շատերը յաճախ կ՚աշխ[ա]տակցին ֆրանսական հանդէսներ[ու] եւ եթէ տակաւին դասական [...] հին նուագներ կը հիւսեն, թերեւ[ս] ատիկա արդիւնք է տեղական գ[ա]հանջներու, համընթացութիւ[ն] երկրին գրականութեան հետ։

Այս առաջին հատորին մէջ իբրեւ միակ Հայը կ՚երեւի Մ[...]րուժան Պարսամեան, չորս [...] նուագով, ոտանաւորներ՝ [...] յանգաւորումի, երկուքը՝ [...] կի ձեւով։ Անոնցմէ «Գիւթանք[...]» ու «Ֆլօրան» գեղեցիկ են. [...]ջինը ունի ջերմութիւն մը [...] պարուրէ վերէն վար, եւ յուզ[ում] մը, որ կշռոյթի վերածուած [է] առանց սակայն լաւ բաժնուելու հնչեակին տարածութեան վր[այ]։ Այնպէս որ, այդ յուզումին [...]չական չափերը տեղ տեղ կը [...] խին իրարու եւ կը ստեղծեն [...] հաճոյ կրկնութիւն մը։ (Պատճառ [...] թարգմանութի՛ւն մը արդեօք [...]) «Ֆլօրան» լաւ շէնք ունի, [...] ցիկ ճարտարապետութիւն եւ [...] չակեան պատկերախօսութիւն։ [...] կայն շա՛տ է գոյներու [...] վրան։

Պարսամեանի ոտանաւորն[երը] սիրահարի նման կը հետապնդ[են] Պոտլէրեան սէնպոլիզմը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Կիրակի հրատարակեցինք Թիւրք օճաղներու ընկերութիւն համագումարին մէջ կատարուած հիմնական փոփոխութիւնը օճաղի ծրագրին մէջ։ Այս առթիւ օճախի հիմնադիրներէն եւ ընկերութեան այսօրուան վարիչներէն Յալիճ Րըֆգը պէյ հետեւեալ խմբագրականը կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ (2 Մարտ).—

Թիւրք օճաղներու համագումարը ծրագրի յանձնաժողովին երկու կարեւոր առաջարկները ընդունեց։ Ճշմարտութիւնը այն է որ այս առաջարկները Թիւրք օճաղներու ուղղութիւնը փոխող նոր սկզբունքներ չեն, այլ իրական դրութիւնը կը հաստատեն։ Որպէս զի ո եւ է կասկած չմնայ միտքերու մէջ, մեծապէս կարեւոր է մեկնել օճախներու նպատակն ու ձգտումը որոշող նոր յօդուածները։

Թիւրք օճաղն, մասնաւորապէս Անատոլուի պետութիւնը կազմուելէն ի վեր մէմլէքէթճի էր, այսինքն իր ամբողջ գործունէութիւնը Թուրքիոյ մէջ կը համանփակէր, եթէ զանց առնենք ընդհանուր մշակոյթի համար իր ջանքերը։ Սակայն օճախի հիմնարկութեան տարիներուն, այս կազմակերպութենէն դուրս մնած էր Թուրանականութեան գաղափարը, որ մեր հասարակականներուն եւ լրագրողներուն սխալ մեկնութիւններուն տեղի տուաւ։ Առոր հետեւանքն այն եղաւ, որ մեր թշնամիները մշակութային միութեան ձգտումը սախական հսկայ կայսրութիւն մը հիմնելու դատին հետ շփոթեցին, ու շարունակեցին կասկածիլ «օճախ»ներէն։ Համագումարը իր ծրագրին Բ. յօդուածին մէջ աւելցուց օճախի այս նպատակը՝ բացորոշ նախադասութիւնով մը։ Խիստ անհրաժեշտ էր այսպիսի պարզաբանում մը՝ թիւրիմացութիւնները արմատէն քանդելու եւ ցոյց տալու համար որ ոչ մէկ յարաբերութիւն կայ անխելք բախտախնդրութեանց եւ խելացի կազմակերպութեան միջեւ։

Բ. յօդուածը կը վերաբերի օճախին եւ «Խալք» կուսակցութեան, աւելի ճիշդը օճախին եւ հանրապետական քաղաքականութեան յարաբերութեանց։ Խալք կուսակցութիւնը այն կազմակերպութիւնն է, որ կ'իրականացնէ Թիւրք օճաղին բոլոր գաղափարները։ Խալքի վարիչները օճախի անդամներ են։ Օճախի ուշագրաւ դէմքերը Խալք կուսակցութեան երեսփոխաններն կամ ղեկավարներն են։ Թիւրք օճաղին գոյութիւնը ապահովուած է միայն հանրապետական կարգերով։ Թիւրք օճաղի անդամները բոլորն ալ ողջ եւ ընկերային դիրքի տէր անձնաւորութիւններ են, ու գործնապէս, կամ տեսութեան մտաւորապէս երկրին քաղաքականութեան մէջ դեր կը կատարեն։ Երկու կազմակերպութիւններ, որոնք գաղափարական ո՛չ մէկ տարբերութիւն ունին, որոնք մէկ ուղղութեամբ կը քալեն եւ նոյն վտանգներով շրջապատուած են, չեն կրնար տարբեր ուղղութիւն եւ գործունէութիւն ունենալ. միայն աշխատանքի բաժանում կրնան կատարել։

Հանրապետութիւնը պիտի հաստատուի բոլոր լուսաւորեալ եւ գործունեայ տարրերու մշտական գործակցութեամբ։ Ո՛չ մէկ կասկած՝ որ հաստատման պայքարին մէջ ամէնէն աւելի մեր կռթնած տարրը Թիւրք օճաղին համախմբած լուսաւորեալ եւ գործունեայ երիտասարդութիւնն է։

Այս տարրը չի կրնար անտարբեր մնալ այն գործունէութեանց հանդէպ, որոնք կը սպառնան հանրապետական վարչաձեւին, պատրուակ բռնելով Թիւրք օճաղի ծրագրին տեսական ո եւ է կէտը։ Ո՛վ որ ազգասէր է, Խալք կուսակցութեան հետ ո՛չ մէկ յարաբերութիւն կրնայ ունենալ, ո՛վ որ Խալք կուսակցութեան գաղափարականը չէ հասկցած, օճախին հետ ո՛չ մէկ յարաբերութիւն կրնայ ունենալ։ Առօրեայ քաղաքական անհամաձայնութիւնները մէկ կողմ դնենք. ո՞ր ազգասէր օճախճին կրնայ անտարբեր մնալ Խալք կուսակցութեան վարչաձեւի քաղաքականութեան հանդէպ։

Բ. առաջարկով, օճախը պիտի ձերբազատուի այն բացասական տարրերէն, որոնք ազգասիրութեան դիմակին տակ մեր գաղափարային պայքարին վրայ վատ ազդեցութիւն կը գործեն։

Համագումարը իր այս վերջին կարեւոր որոշումով պարզ ու յստակ կերպով կ'իւրացնէ յեղափոխութեան հրապարակ նետած մեծ սկզբունքները և կը յայտարարէ թէ այդ սկզբունքներուն սպառնացող ո եւ է վտանգի հանդէպ անտարբեր չի կրնար մնալ։ Այս ժեստը իրապէս շնորհաւորելի է։

Լ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.—

Պրաշով (Թրանսիլվանիա) հիւանդանոցի մը մէջ անցեալ օր մեռաւ հիւծախտէ ծանօթ երաժշտագէտ Լեւոն Եղիազարեան, որուն Սերպիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ ունեցած գործունէութիւնը երկարօրէն գրած եմ ասկէ առաջ։ Եղիազարեան անկողին ինկաւ, երբ արդէն լրացած էին փորձերը իր կազմակերպած հայ եկեղեցական համերգին, ռումէն օփերայի երգիչներու մասնակցութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Ռումանիոյ Մարիա Թագուհիին։ Եղիազարեան թաղուեցաւ Պրաշովի մէջ եւ իր յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ նախարար Պ. Թրանքու Եաշի կողմէ տեղական իշխանութեանց ղրկուած հրահանգներուն համաձայն։

ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ճիւնիէ-Լիբանանի հայ որբախնամ ընկերութենէն ստացանք երկար կոչ մը, արժանի լուրջ ուշադրութեան։ Տեղի անձկութեան պատճառով, կը հրատարակենք գլխաւոր մասերը.—

Եօթ տարի առաջ՝ 1920ին, Զինադադարէն անմիջապէս վերջ, Եգիպտոսի Հայ Որբախնամ Ընկերութեան ծախքով հիմնուեցաւ Այնթապի մէջ Ազգային Որբանոցը՝ զոր շուտով յաջորդական կռիւներուն հետեւանքով հարկադրուեցանք փոխադրել Լիբանան, Պէյրութէն կէս ժամ հեռու, Ճիւնիէ, Միջերկրականի ափերուն վրայ, ուր կը շարունակէ տարիներէ ի վեր իր փրկարար գործը, յօգուտ անպաշտպան բազմահարիւր որբուհիներու։

Իր հիմնադրութենէն ցարդ, մեր ղեկավարութեան վստահուած հաստատութեան սեւեռուն նպատակն է եղած հայեցի դաստիարակութեամբ մը օժտել Որբանոցիս խնամքին յանձնուած մեր բեկորները եւ պատրաստել զանոնք կեանքի պայքարին համար։ Երբեմն մինչեւ երեք հարիւրի հասնող մեր որբուհիներէն եւ ոչ մէկը սպասուհի դրուած է ո եւ մէկի քով եւ կամ իր բախտին ձգուած։ Անոնցմէ երկու հարիւրը, տէր դարձած արդէն ձեռական արուեստներու՝ ընդունակ են վաստկելու իրենց ապրուստը, կամ յարմար ամուսնութիւններ կնքելով, իրենց սեփական ընտանեկան օջախները կազմած են եւ կամ իրենց անմիջական պարագաներուն յանձնուած են խղճամիտ քննութենէ մը վերջ։ Իսկ մնացեալ հարիւրի չափ որբուհիները մինչեւ այսօր ալ կը շարունակեն մեր խնամքին կարօտիլ։ Ասոնցմէ ոմանք չափով մը կը նպաստեն իրենց նիւթական պահպանութեան։

Ճիւնիէի ազգային որբանոցի գլխաւոր ձգտումը եղած է իր ծնողազուրկ սանուհիներուն ապահովել նախնական կրթութենէ մը եւ տոհմային դաստիարակութենէ զատ, ձեռագործներու, կարուձեւի, հայկական եւ օտար ասեղնագործութեանց մասնագիտական լիակատար իւրացումը, հնարաւորութիւն ընձեռելով որբուհիներուն պատուաւոր պայմաններով ապահովելու իրենց նիւթական ապրուստը։ Ուրախ ենք յայտնելու, որ մասնագէտ ուսուցչուհիներու ձեռքին տակ, մեր որբուհիները արտադրած են ձեռագործի եւ ասեղնագործութեան այնպիսի հրաշալիքներ, որոնք արդար սքանչացում պատճառած են բազմազգի այցելուներու։ Նիւթապէս ալ, հաստատութիւնս գլուխ կարենալ բերելու համար իր ստանձնած գործը, վայելած է ոչ միայն Եգիպտոսի Որբախնամ Ընկերութեան, այլ նաեւ բազմաթիւ ազգային եւ օտար մարմիններու եւ անձերու սիրալիր օժանդակութիւնը։

Դժբախտաբար, ներկայիս բացարձակապէս փոխուած են որբանոցի պայմանները, նիւթական աղբիւրներու նուազման հետեւանքով, որու շնորհիւ ալ մեր խնամքին ենթակայ հարիւրի չափ որբուհիներ կը գտնուին իրենց բախտին ձգուելու վտանգին տակ։ Եգիպտոսի մէջ տիրող աննախընթաց տագնապին շնորհիւ, Որբախնամը իր աջակցութիւնը շարունակելու համար դժուարութիւններու կը բախի։ Սուրիոյ հայութիւնը եւս ի վիճակի չէ նախընթաց տարիներու չափով իր մասնակցութիւնը բերել։

Ուստի ստիպուած ենք կոչ ընել մեր արտասահմանի հայութեան բոլոր բարեսիրական մարմիններուն եւ անձերուն, խնդրելով մեր հեռաւոր հայրենակիցներու օգնութիւնը 99 որբուհիներուն, որոնք հետեւեալ քաղաքներն ունին իբրեւ ծննդավայր.— Այնթապ, Արաբկիր, Աֆիօն-Գարահիսար, Ատանա, Գոնիա, Եօզղատ, Երզնկա, Եդեսիա, Էնկիւրի, Իզմիր, Կեսարիա, Կիւրին, Մատէն, Մարաշ, Սեբաստիա, Տիգրանակերտ եւ շրջականեր։ Այս մանրամասնութիւնները կուտանք, յատկապէս պատկան հայրենակցական միութիւններու ուշադրութիւնը հրաւիրելով իրենց վրայ։

Աջակցեցէք մեզի, որպէս զի լրացնենք մեր ստանձնած գործը։

(կնիք)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍՈՒՏԵՐՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— «Երեւան»ի Վալանսի թղթակիցը կը գրէ թէ, Վալանսի Հայ Մարմնակրթական Միութիւնը կուսակցական նեղմտութեամբ կուսակցական մարզանքներ կը փորձէ Միութենէն ներս։

Պատասխան.— Սոյն Միութիւնը մինչեւ հիմա կը պահէ իր չէզոքութիւնը եւ անոր վարչական կազմը բացի երկու անդամէ մնացեալը չէզոքներ են։

2.— Փետր. 13ի Ազգ. Միութեան քուէարկութիւնը կը մատնանշէր իբր թէ Ընտր. Յանձնախումբը քուէարկուներու թիւի մասին տեղեկութիւն չէ ունեցած եւ անոր համար բացած է քուէտուփը։

Ընտր. Յանձնախումբի անդամները արդէն իրենք էին եւ իրենք օրինաւոր համարեցին. նոյնիսկ քուէարկութեան վերջանալուն, Հօկի ատենապետ Բէլէշեան ինքն էր որ շնորհաւորեց նորակազմ Ազգ. Միութիւնը։ Բողոքարկուներ եղած են միայն համայնավար եւ Ս. Դ. Հնչակեաններ, եւ ոչ ուրիշներ։ Լիոնէն եկած երկու քննիչներու խորհուրդին համաձայն, Ազգ. Միութեան նորընտիր վարչութիւնը յօժարեցաւ իր մէջ ընդունիլ երկու չէզոքներ եւս։ Բայց յիշեալ անճարակները պահանջեցին որ կազմին չորսը համայնավար ըլլան, երկուքը հնչակեան եւ մէկը Դաշնակցական։ Քննիչները չընդունեցին։ Նորընտիր վարչութիւնը քննիչներուն յայտնեց թէ իրենք կը հրաժարին եւ թող անոնք գան վայելեն։ Բայց այս ձեւը չընդունուեցաւ, շեշտելով թէ օրինաւոր է ձեր քուէարկութիւնը եւ մեկնեցան։

Նոյն պարոնները չգոհանալով, քահանան դրդեցին որ յայտարարէ թէ Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կառավարութեան նամակ ղրկած է որպէսզի չվաւերացնէ Վալանսի Ազգային Միութիւնը։ Մինչդեռ, շատոնց վաւերացուած էր քաղաքապետարանէն, պաշտօնական բոլոր տեղերը ներկայացնելով իր ծրագիրն ու կանոնագիրը։

3.— Նոյն թղթակիցը ատոնց կարմրելու կը շեշտէ թէ ամէն Կիրակի Ազգ. Միութեան կողմէ մէկը եկեղեցի կ'երթայ ու պնակին հասոյթը կը դրպանէ, քահանան չորս ամիս է ամսական չի ստանար։

Թէեւ Ազգ. Միութեան մէկ անդամը կրնայ երթալ եկեղեցի, բայց ան հաշիւները կ'ընդունի ներկայութեամբ քահանայի եւ չէզոք անձնաւորութեան մը։ Ինչ կը վերաբերի քահանայի ռոճիկին՝ ան կրնայ եւ կամ պէտք էր երկու ամսականը ստանալ հին հոգաբարձութենէն, իսկ Մարտ եւ Ապրիլ՝ նորընտիր վարչութենէն։ Երբ իր կատարած թաղումի, պսակի, մկրտութեան եւ նշանտուքի եկամուտները ցոյց տայ մանրամասնօրէն Ազգ. Միութեան, այն ժամանակ իրաւունք ունէր ստանալու ռոճիկը։ Մինչեւ այսօր ոչ մէկ հաշիւ տուած է։ Եթէ քննութիւն կատարուի, արդէն ստացած է թոշակին կրկինը։ Եւ եթէ լուրջ մարդ ըլլար, գաղութին մէջ այսքան պառակտումներ չէին ծագեր։ Թող չստիպէ մեզ պատմել իր մութ գործերը։

Ազգ. Միութիւնը գործի սկսած է եւ յաջողութեամբ յառաջ կը վարէ, եթէ նոր խոչընդոտներ չխառնակեն գաղութը։

Հիւսէյնիկցի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՆՈՋ ՊԱՏԻՒԸ.— Թրինեաքի մէջ (Սէն-Նազէր), Միքէլ ունէր գեղանի կին մը մանկահասակ։ Սպանիացի երիտասարդ մը երկար ատեն զարպասելէ յետոյ, յուսահատ, կը դիմէ բռնի միջոցի մը, տիրանալու համար գեղանի դրացուհիին։ Առտու մը, էրկանը բացակայութեան պահուն, կը մտնէ տուն, քլորոֆորմ կը բռնէ կնոջ քիթին եւ կը քնացնէ։

Երբ կինը կ'արթննայ, կը տեսնէ որ բռնաբարելէ յետոյ մեկնած էր Սպանիացին։ Իրիկունը դէպքը կը պատմէ էրկանը։ Միքէլ նոր մարդ է. ոչ ատրճանակ, ոչ կռիւ։ Կը կանչէ Սպանիացին իր տունը։ Սպանիացին կը հնազանդի։ Կը ներկայացնէ անոր թուղթ մը, ուր մանրամասն նկարագրուած էր թէ ինչպէս, բռնօրէն, բռնաբարած էր տիկին Միքէլը։ Յետոյ կը հրամայէ ստորագրել այդ յայտարարութիւնը։ Սպանիացին կը հնազանդի։ Այս վկայականը առնելէ յետոյ կը ճամբէ բարի դրացին եւ կը դիմէ դատարան։

Ա՛Յ ՑԻՄԱՐ ՍԷՐ.— Լիլի շրջականները, Ավլաք գիւղակին մէջ մշակ Ալոյիս Տըզէն խենթի պէս կը սիրահարի տարեկից երիտասարդուհիի մը, Փոփիէլիւք Պրովաքի։ Աղջիկը կը մերժէ սէրը։ Երիտասարդը, կը յուսահատի միայն այն ատեն երբ եօթներորդ առաջարկն ալ կը մերժուի։ Ու կը հանէ ատրճանակը, գնդակով մը գետին կը տապալէ զայն։ Յետոյ գնդակ մըն ալ իր բերնին, հատ մըն ալ քունքին և կ'իյնայ քովիկը իր սիրածին։

ՀԱՐՍՆՑՈՒ ՄԸ ՈՐ «ԾՆԱԾ» ՉԷՐ.— Էփինալի մէջ ժանկամարդ աղջիկ մը կը պատրաստուէր հարսնիքի։ Ուրախ զուարթ, աչքերը երազներուն, վազեց քաղաքապետարան, արձանագրութիւնները աւարտելու համար։ Հոն յայտնեցին որ չպիտի կրնայ ամուսնանալ, քանի որ դեռ ծնած չէ։ Իրաւ ալ, մոռցուած էր արձանագրել իր ծնունդը ժամանակին։ Ու հարսնցուն որ պաշտօնապէս «ծնած» չէր,— երեւի մօզերը աւետած չէին,— դարձաւ տուն, տրտում ու տխուր սպասելով հարսնիքէն՝ մինչեւ որ ծնունդը տեղի ունենայ եւ մեծնայ՛

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ.— Վարժապետ Ռաֆէն Պուրկուան գացած էր տեսնելու իր կինը, որմէ բաժնուած էր երկար տարիներէ ի վեր։ Ընդունելութենէն քանի մը ժամ յետոյ, յանկարծ լսուեցան ատրճանակի ձայներ։ Դրացիները վազեցին եւ տեսան, որ տիկին Ռաֆէն գետին փռուած է, գլուխը գնդակով մը ծակուած, իսկ վարժապետը, նոյնպէս վիրաւոր, հոգեվարքի մէջ կը հոնդար կողքին։

ՀԱՅՐԱՍՊԱՆԸ.— Քանի մէջ Ժօս որ 12 զաւակ ունէր եւ բոլորը կարգելէ յետոյ, քովը առած էր միայն երկու փոքրերը, անցեալ օր վէճ մը կ'ունենայ տունը մնացող բարի ծաղկին հետ։ Անարժան զաւակը կը կատղի հօրը յանդիմանութիւններէն եւ դանակը կը մխէ հօրը սիրտը։ Հայրը վայրկենական կը մեռնի։ Հայրասպանը կը քաւէ ոճիրը բանտին մէջ։

ԽԵՆԹԸ ՏԱՆԻՔԻՆ ՎՐԱՅ.— Նիշու 24 տարեկան առողջ երիտասարդ մը, յանկարծ կը խենթենայ եւ կը ցատկէ կը բարձրանայ իր տանը տանիքը, Լուրմէլ փողոցին վրայ։ Ու կը սկսի կղմինտր նետել անցորդներուն։ Անցորդ մը ետեւէն կը հասնի եւ կը բռնէ այս վտանգաւոր թռչունը տանիքին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՕՏՐՕ-ԳԵՐՄԱՆ ԸՆԴԾՈՎԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՔԱԹԹԱՐՕՅԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ծնունդի տխուր գիշեր մըն էր։ Նախորդ իրիկունը, իտալական ընդծովեայ մը գիս եւ երկու գաղղիացի գործակալներ ցամաք հանած էր, Քաթթարոյի մօտերը, ուր իմացեր էինք թէ աւստրօ-գերման ընդծովեաներու կարեւոր կայան մը կար։ Ընդծովեան մեզ առնելու պիտի գար քառասունեւութ ժամ յետոյ, երբ արդէն, մեր պաշտօնը որ կարճ հետախուզում մըն էր, վերջացած պիտի ըլլար։

Քաղաքին մէջ, անձրեւին տակ ...ցինք հոն ուր, ժամադրուած էինք մեր մէկ գարատագի մնա... գործակալին հետ. այս մարդը ...գրելի գինետուն մը ունէր ուր կը հաւաքուէին քաղաքին եւ շրջականներուն աւազակները, ծովահէնները եւ լրտեսները։

Մեր պաշտօնը մասնաւորաբար վտանգաւոր էր այն պատճառաւ որ, այս մարդը շատ վստահելի մէկը չէր. մեր վերին շրջանակներուն մէջ, զայն կը նկատէին իբր «կրկին գործակալ». մեր պետերը համոզում գոյացուցած էին թէ, գոնէ անգամ մը, թշնամիին տեղեկութիւններ տուած էր։

Ասկից ի վեր, կարգի եկած կ'երեւէր, եւ իրարու վրայ, մեզի հայթայթած էր շատ արժէքաւոր տեղեկութիւններ, որոնց շնորհիւ կրցեր էինք քանի մը ծանր հարուածներ տալ թշնամիին։

Արդ, քանի մը օր առաջ, մեզի իմացուցեր էր, թէ քանի մը անգամներ, գիշեր ատեն, քաղքենի զգեստով նաւազներ, որոնք գերմաներէն կը խօսէին եւ զինուորականի երեւոյթ ունէին, իր գինետունը եկած էին խմելու. անոնցմէ մէկը, որ պետերնին ըլլալ կը կարծուէր, իրեն ըսեր էր.

— Քրագալոյցին հոս պիտի ըլլանք նորէն. բայց որովհետեւ քաղաքին մէջ մարդ չենք ճանչնար — ինչ որ սուտ էր —, կ'ուզե՞ք մեզի հայթայթել ամէն ինչ որ պէտք է, ծնունդը մեր նաւուն վրայ տօնելու համար։

Գինեպանը ընդունած էր եւ նաւազը, ուտելիքներու ճոխ ցանկի մը հետ, իրեն յանձնած էր կարեւոր գումար մը աւստրիական քուրոններով։

Այս տեղեկութիւնները մեզի տուած ատեն, գինեպանը աւելցուցած էր.

— Որքան գիտեմ, այս միջոցին, Քաթթարոյի եւ շրջակայ նաւահանգիստներուն մէջ գերմանական կամ աւստրիական որ եւ է նաւ չկայ։

Նաեւ ըսեր էր.

— Իմ կարծիքովս, գերման ընդծովեայի մը նաւազները ըլլալու են, որ կը փափաքին Ծնունդի գիշերը ցամաքին վրայ անցընել։

Այս տեղեկութիւնները ստուգելու համար էր որ, Քաթթարօ եկած էինք։ Իրօք, այդ միջոցին, այդ կողմերը կը գտնուէր ընդծովեայ մը, որ հակառակ իրեն դէմ լարուած ցանցերուն, չէր բռնուեր։ Այս ընդծովեային կը վերագրուէր շատ մը նաւերու կորուստը, եւ որովհետեւ մեզի ծանօթ կայաններէն չէր ստանար իր պաշարը, կը հետեւցնէինք թէ Քաթթարոյի կամ շրջականներուն մէջ նոր կայան մը հաստատուած ըլլալու էր։

Անմիջապէս որ այս խուզարկութիւնը ինծի յանձնուեցաւ, մտածեցի.

— Այս ընդծովեան, ուտեստեղէն հայթայթելու համար, գինեպանի մը կը դիմէ, մինչդեռ իր պաշտօնական հայթայթիչը ունեցած պէտք է ըլլար։

Եւ անմիջապէս, այս երկընտրանքին առջեւ գտնուեցայ.

— Երկուքէն մէկը. կամ այն է որ ընդծովեային հայթայթիչը, ժամանակաւոր կերպով, ուտեստ հայթայթելու անկարելիութեան մէջ է, եւ կամ գինեպանը ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ ընդծովեային միայն հայթայթիչը։

Ինչպէս կը տեսնէք, գործը դէշ էր. որովհետեւ կրնար ըլլալ որ մեզի դէմ սարքուած դաւ մըն էր, որուն զոհ երթայինք։

Բայց նման պարագաներու մէջ վարանումը ներելի չէ, եւ ինչ որ ալ պատահէր, պէտք էր որ մարդուն հետ բերան բերնի տեսնուէինք։

Որոշուած տեղը, ան արդէն մեզի կը սպասէր։

Իր յայտարարութենէն կը հասկցուէր, որ նախորդ իրիկունը, նաւազները եկեր ու տարեր էին իրենց յանձնարարած ուտեստը բայց չէր կրցեր զանոնք հետապնդել, որովհետեւ, այդ միջոցին, իր գինետունը լեցուն էր յաճախորդներով։

— Գոնէ գիտէ՞ք թէ ինչ ուղղութեամբ մեկնեցան. դէպի ծովե՞զր թէ դէպի քաղաք։

— Այդ մասին բան չեմ գիտեր, որովհետեւ տեղէս չկրցայ բաժնուիլ. սակայն կարեւորութիւն չունի ատիկա, քանի որ նորէն պիտի գան։

— Ինչպէ՞ս, այսօ՞ր իսկ։

— Քիչ յետոյ. այս առտու անոնցմէ մէկը եկաւ եւ այս գիշերուան ժամը 11ին համար ինծի յանձնարարեց 10 քիլօ շաքար եւ հաղաղակ մը օղի։

Ժամը արդէն տասն էր։

— Լա՛ւ, ըսի, շնորհակալութիւն տեղեկութեանդ համար։ Մնացեալը մեր գիտնալիք բանն է

(Շար.)

սին տեղեկութիւններ հաղորդել Մոսկուայի: Բօշլէն մանաւորաբար կ'ամբաստանէ Մէնէթրիէ անուն համայնավար մը, որ անցեալ Նոյեմբերին համայնավար կուսակցութեան մասնաւոր յանձնարարութեամբ իրեն ներկայացած է՝ պաշտօն ունենալով Ֆրանսայի պատերազմական հաստատութեանց մէջ գտնել մարդիկ՝ որոնք կարենային կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդել զանազան զինուորական մասնագիտական խնդիրներու մասին: Բօշլէն կ'ըսէ նաեւ թէ համայնավար կուսակցութեան կողմէ Նըվէօ անուն մէկուն թելադրուեցաւ դիմել՝ Վէրսայլի զինուորական կեդրոնին մէջ թափուր մնացած պաշտօն մը ստանալու համար: Համայնավարներու նպատակն էր պատերազմական բոլոր հաստատութեանց մէջ իրենց լրտեսները ունենալ: Կարմիրները կ'աշխատէին նաեւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ ձեռք բերել պայթուցիկներու եւ ուրիշ ռազմանիւթերու շինութեան մասին:

Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի անդամ Քրէմէի եւ իր բարեկամուհի Օր. Լուիզ Քլարաքի մասին ամբաստանութիւնները ծանրացած ըլլալով, հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման հրամանագիր արձակեց անոնց դէմ:

ՓԱՐԻԶ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Կիրակի առաւօտ ժամը 5.20ին Պուրժէի օդանաւային կայանէն դէպի Նիւ-Եորք ճամբայ ելան երկու ֆրանսացի օդանաւորդներ՝ հարիւրապետ Շառլ Նոնժէսէր եւ հարիւրապետ Ֆրանսուա Քոլի, միականի: Մեկնումի պահուն Պուրժէի մէջ ներկայ էին պաշտօնական ներկայացուցիչներ եւ մօտ 600 հրաւիրեալներ: Մինչեւ Հավր օդանաւորդներուն ընկերացաւ ուրիշ օդանաւ մը, որ ամէն վայրկեան տեղեկութիւններ կը հաղորդէր մեծ օդանաւին մասին: Տեղեկութեան մը համաձայն, որ չէ հաստատուած, օդանաւը տեսնուած է կիրակի առաւօտ Սաութ-Հէմփթընի վրայ ու ժամը 10.50ին ալ Իրլանտայի եզերքը: Անկէ ի վեր լուրերը հակասական են: Ատլանտեանի վրայ գտնուող բոլոր նաւերուն հրահանգ տրուած է ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին ուշադիր ըլլալ, եւ ո եւ է վտանգի պարագային օգնութեան փութալ յանդուգն օդանաւորդներուն: Աւոնք է որ նոյնպէս լուր պիտի տան օդանաւին մասին:

Նիւ-Եորքէն եւ Շէրպուրկէն հեռագիրներ կ'ըսեն թէ Նոնժէսէրի օդանաւը ցամաքէն 370 քիլոմեդր հեռու Ատլանտեանի մէջ վար իջած է եւ օդանաւորդները օտար նաւի մը կողմէ ազատուած են: Այս լուրն ալ չէ հաստատուած

Փարիզի ամերիկեան թերթերուն հասած լուրերուն նայելով, Ատլանտեանի վրայ օդերեւութաբանական պայմանները շատ աննպաստ են:

Այս թռիչքը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ, ուր Չէմպըլէյն եւ Պարթօտ կը պատրաստուէին առաջնութիւնը շահիլ, Ֆրանսացիներէն առաջ ճամբայ ելլելով:

Նոնժէսէր 35 տարեկան է: 12 տարիէ ի վեր վարիչ օդանաւորդ է եւ մեծ քաջութիւններ գործած է Մեծ Պատերազմի ընթացքին: Սկիզբները ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով, զինուորական ծառայութենէ զերծ կացուցուեցաւ: Սակայն երբ վէրտէօնի ճգնաժամային կռիւները սկսան, Նոնժէսէր կամաւոր կերպով ճակատ մեկնեցաւ եւ հակառակ յաճախակի վիրաբուժական գործողութիւններու ենթարկուելուն, շարունակեց կռուիլ: Մինչեւ Զինադադար, Նոնժէսէր 43 թշնամի օդանաւ վար իջեցուցած էր: Պատուոյ Լեգէոնի ասպետ էր եւ 19 անգամ յիշատակուած զինուորական օրակարգերու մէջ: 1921ին նոր արկածի մը զոհ, Նոնժէսէր 24րդ անգամ ըլլալով վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուեցաւ:

Իր ընկերը Ֆրանսուա Քոլի 46 տարեկան է: Նախկին նաւապետ, 14 տարի զինուորական ծառայութիւն ըրաւ իբրեւ օդանաւորդ: Զինադադարին, բազմաթիւ օդանաւային քաջագործութիւններէ վերջ՝ որսորդ օդանաւորդներու տորմիղի մը հրամանատարն էր: Պատուոյ Լեգէոնի ասպետ է եւ Պատերազմի խաչ ունի: Դէմքին աջ կողմը եւ աջ աչքը ռումբի մը պայթումին զոհ գացած են:

Օդանաւը, որով Փարիզ-Նիւ Եորք թռիչքը կը կատարուի, կը կոչուի «Սպիտակ Թռչուն»:

Երէկ մինչեւ կէսօր ոեւէ ստոյգ տեղեկութիւն չէր առնուած օդանաւին մասին: Նկատի ունենալով իրենց ուղեգիծը, եւ հաշուելով որ ժամը 180 քիլոմեդր արագութեամբ պիտի երթային, օդանաւորդները երէկ առաւօտ ժամը 4.30ին Թէր-Նէօվէն պիտի անցնէին: Վերջին լուրերու նայելով, ձիւնի փոթորիկին պատճառով կարելի չէ ոեւէ բան տեսնել Թէր-Նէօվի մէջ: օդանաւորդները 6000 քիլօմեդր ճամբայ պիտի կտրեն եւ ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ 45 ժամ: Նիւ Եորքի մէջ հինգ օդանաւեր կազմ ու պատրաստ կը սպասեն՝ դիմաւորելու համար ֆրանսացի օդանաւորդները:

Եթէ Ֆրանսացիները յաջողին իրենց ձեռնարկին մէջ, Ամերիկացիները պիտի հրաժարին Նիւ-Եորք Փարիզ թռիչքը փորձելէ, քանի որ առաջնութիւնը կորսնցուցած պիտի ըլլան:

*** Ատլանտեանը հարաւէն ուղղակի թռիչքով կտրելու համար Մայիս 5ին Սենեկալէն «Կօլիաթ» օդանաւով ճամբայ ելած էին ֆրանսացի օդանաւորդներ Մունէյր, Սէն-Ռոման եւ Փըթի: Մինչեւ հիմա ո եւ է լուր չէ առնուած ասոնցմէ:

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա) ՅԱՂԹԱԿԱՆ 4-2

Կիրակի Շամփինեիի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Ա) ֆութպօլի մրցումը V. G. A. Saint-Mauri (Ա) խումբին դէմ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ: Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա) յաղթեց 2ի դէմ 4 նշանակէտով: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ պուլկար նորընտիր դեսպան Փավլօֆ իր յանձնարարագիրը ներկայացուց Թուրք հանրապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի:

ԺԱՆ Տ'ԱՐՔԻ տօնը առանց միջադէպի տօնուեցաւ Կիրակի օր Փարիզի եւ գաւառներուն մէջ:

ԶԱՏԻԿԻ արձակուրդը վերջացած ըլլալով, Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը կը վերաբացուի այսօր:

ՍՈՍԿԱԼԻ ուրական մը մեծ աղէտի ենթարկած է ամբողջ Քանսաի (Ամերիկա) նահանգը: Հարիւր հազարաւոր տոլարի կորուստ կայ: երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ զգացուած են եւ կը վախցուի որ Միսիսիփիի վերջին թումբերն ալ խորտակուին՝ ողողելով անվնաս մնացած նոր շրջաններ:

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ
"ՅԱՌԱՋ„Ի ՊԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ, ՈՒՐ?

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըրի Ժուռնալ»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

ԹԱՏՐՈՆ "ԱՐԱՔՍ"

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ԿՈՄԻՏԷՆ

կազմակերպած է շքեղ ներկայացում մը, որ պիտի բեմադրուի Մայիս 15 կիրակի օր, կէս օրէ ետք ժամը 9ին, մասնակցութեամբ Տրամաթիք խումբին: կը ներկայացուի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ՝

"ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ„

Յուզիչ տրամ 4 արար — Ռէժիսէօր-դեր.՝ *Ս. Զարդարեան*

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա Քօլօմպի Եռագոյն խումբի ժողովը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 80 Charles Chefson.

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը 12 Մայիս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, գրադարանի սրահը, 75 Rue Paul Bert. *ներկայանալ անդամատետրներով:*

ՅԱՐԴԳՈՂԻ Հինգշաբթին, Ֆլօրիայի մէջ: Շ. Նարդունի կը խօսի Զ. Պլպուլի քերթուածներուն մասին:

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ:

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ Ժան Փըթի-Ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին փորթ տ'Օռլէան, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը:

(Կնիք)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱՌԼԸ, Օ. Տ.— Ստացած ենք 35 ֆրանք:

ԲՐԷՕԶՕ, Գ. Ջ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ, Տիկ. Պ — Ստացանք 140 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ, Գ. Յ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՍԷՆ Թ'ՕՊԱՆ, Ջ. Դ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

ՆԷՕՅԵԻ, Պ. Ա. Տ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՇԱԹՕ ՌԸՆՕ, Ս. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՖԻՒՄԷԼ, Դ. Կ.— Ստացանք 35 ֆրանք: Սկսանք ղրկել:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Արար. Միութ.— Ձեր նամակը ուշ ստացանք:

ՍԷՆԹ ԱԼՊԱՆ, Մ. Ն.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՊՐԻԻՔՍԷԼ, Ս. Վ. — Ստացանք 500 ֆրանք:

ԼԸ Ջ'ԱՎԸՆԻԷՌ, Գ. Տ.— Ստացանք 40 ֆրանք:

ՕՊԸՆԱ, Մ. Պ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՎԷՍՏ, Մ. Կ.— Սկսանք ղրկել:

ԿԱԼՄԻԷ, Ե. Ռ.— Սկսանք ղրկել:

ԼԱ ԿՌԻՎ, Ա. Ճ.— Ստացանք 35 ֆրանք: Պակասները ղրկեցինք:

ՎԱԼԱՆՍ, Յ. Գ.— Ստացանք 255 ֆր. 30:

ՊԻՐԷՌ, Գ. Տ. Մ.— Ստացանք 100 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ճէօճ աղա Գրիգոր Պապոեան, Սահակ Գրիգոր Պապոեան, կիրակոս Սիմոնեան էկմալցի, Եսայի Պասէյեան կիրաշէնցի (Վան): Տեղեկացնել՝ կարապետ Պապիկեանի No. 18 Landsberger Str. 108 Berlin, կամ 21 Rue de la Saussaie, Viroflay (S. et O.) France:

— Պրուսայի Սէօյէօզ գիւղէն Արաքսի Եղիազարեան կը փնտռէ իր ամուսինը՝ Պրուսայի Եէնիճէ գիւղացի Յովակիմ Եղիազարեան, որ 1922ին Մուտանիոյ քարափը կը ձերբակալուի Միլլիճիներու կողմէ, 8 օր վերջ բանտէն նամակ ստացանք, բայց անկարելի եղած է զինքը տեսնել: Լուր տուողին մէկ տարուան Յառաջ նուէր պիտի տրուի: Գրել՝ Garabed Ohannessianի, 47 Cours Adrien de Montgolfiere, St. Chamond (Loire) France,

կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել:

— Թէրմէ գաւառին, Գոճամահ Պաշի գիւղէն Պօղոս Ոււտիեանի որդին Տրդատ, կը փնտռէ իր ազգականները.— Եղբայրը Նուպար, Գնէլ, քոյրերը Մեմզար, Էլմաս՝ լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր:

— Թօզաղի Պոլիս գիւղացի Պօղոս Փէհլիվանի աղջիկը Պայծառ կը փնտռէ իր ազգականները. իմացնել՝ K. Ousdianի՝ 1/3 Rég. Etr. Matricule 7575 Poste Immouzer, par Misson, Maroc:

— Տիկին Մաքրուհի Մուրատեան, ուրիշ մականունով Անտիքէճեան կը փնտռէ իր մօրեղբօրորդին Նշան Երանոսեանը որ վեց ամիս առաջ կը գտնուէր Ռուսճուք Rue Levska N. 3, *իր վերջին նամակով հասցէն փոխել մոռցած ըլլալը կ'իմացնէր: Տեղեկացնել՝* Mme Makrouhi Mouradian St. Lout Grand Pain:

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	01
Տօլար,	Dollar	25	55
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	32
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր » »	Lire	138	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	90
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատը	Ley	16	40
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3080	—
»	II »	1940	—
»	III »	1510	—
Թուրքերի երկթղ.	Lots turcs	170	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահգալար 5 ֆրանք, Ֆաքիր Թահրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արսէն Լիւբէն 20, Ռասբութին 15, Նամուս 12, Զար ոգի 12, Պատուի համար 12, Լռութիւնը 8, Երազահան 10, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծապլվար 12,50, Բարիգէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Պարզ Քարոզներ Բ. Գ. եւ Ե. հատորներ 50, առանձին 17.50, Զոյս Աւետարաններ 12.50, Հայաստանի Նկարիչներու Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, Յոյլեր եւ երազներ 22.50, Ռումէն ժող. պատմ. 7.50, Սթիլմօնտի քաղաքապետը 6, Ծուլութեան պաշտպանութեան 7.50, Անցեալէն (Լէօ) 35, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երանանգլ. բառարան 40, Պօէմներ՝ Զարենց 20, Մանիֆէստ 10, Ռօլանի երգը 10, Լանգոսի Հովուականը (Տափնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թաղականին Կնիկը 25, Մէ[illegible] Տանտէր նորդ Տէր Պապան 25, Ընկ. Փ[illegible] տարի Պոլիսէն դուրս 25, Խաչմանջունի 7, Լուռ Յաւէր 10, Խղճմտանքի Զայներ 8, Անհետացած աշխ[illegible] մը 10, Միսաք Մեծարենց 15, Բժ[illegible] Մօրեղբայրս 2, Մերկ կինը 12[illegible] Յիմար Կոյսը 12.50, Կայսր 10, [illegible] նականին Սէրը 20, Ասպետ Լի[illegible] 35, Արտխարը, Ֆաթման եւ [illegible] 25, Լուսանկարչութիւն 3, Les [illegible] d'Orient 3, Ճշմարտը Բէմալ[illegible] Թուրքիոյ մէջ 5, Կիւլիկիա Երգ[illegible] 10, 20, Փնջիկ տոհմիկ երգեր[illegible] Ալեակներ եւ Խլեակներ 15, [illegible] արկած մը 3, Վերադարձը [illegible] ուղղագրութիւնը 3, Հայկ. Խնդ[illegible] 5, Տաղք եւ Նամականի Պ. Դուրեան 3, 8, Գոհարներ Հայ գրականութեան[illegible]

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար փօսթ ի ծախք չկայ:

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին [illegible] ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ » »
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարե 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՄԱՅԻՍ
1927
11 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 333

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶԳԱՍՏԱՑՈ՞ՒՄ ԹԷ ՀՆԱՐՔ

Ինչպէս գրեցինք, «Թուրք Օճաղը»ներու համաժողովը, որ Մայիս 1ին փակուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, երկու կարեւոր փոփոխութիւններ կատարած է իր ծրագրին մէջ։

Այդ փոփոխութեանց համաձայն, Թրքական օջախները, որոնց նպատակն է «ուժ տալ ազգային գիտակցութեան զօրացման», այսուհետեւ «գործնական աշխատանքի» ասպարէզ պիտի ունենան «միայն Թուրքիոյ սահմանները»։ Երկրորդ, հետապնդելով «ազգային, հանրապետական եւ ժողովրդավար սկզբունքներ», պիտի գործակցին Մուսթաֆա Քէմալի կուսակցութեան, Խալքի, «գիտութեան եւ մշակոյթի սահմաններուն մէջ»։

Ծրագրի փոփոխութեան առթիւ, խմբագրականներ գրեցին թուրք թերթերը, մասնաւորապէս կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ» եւ «Վագըթ», որոնց ամփոփումը տուած ենք։ Երկու թերթերն ալ, հետեւելով օրուան կարգախօսին, կը փորձեն ապացուցանել թէ Թրքական օջախը սկիզբէն իսկ «մէմլէքէթճի» էր, այսինքն իր ամբողջ գործունէութիւնը Թուրքիոյ մէջ կը սահմանափակէր։

«Սակայն, օջախի հիմնարկութեան տարիներուն, այդ կազմակերպութենէն դուրս ծնած էր Թուրանականութեան գաղափարը, որ տեղի տուաւ մեր մտաւորականներուն եւ լրագրողներուն սխալ ծննդեանց։ Ասոր հետեւանքը այն եղաւ որ, մեր Թշնամիները մշակոյթի միութեան ձգտումը խառնեցին ասիական հսկայ կայսրութիւն մը հիմնելու դատին հետ, եւ շարունակեցին կասկածիլ զաւակներէն»։ («Միլլիյէթ», 2 Մայիս)։

Այս թիւրիմացութիւնը հարթելու համար կատարուած է փոփոխութիւնը, որպէս զի բոլորն ալ հասկնան թէ «ոչ մէկ յարաբերութիւն կայ անխելք բախտախնդրութեանց եւ խելացի զգածութեան միջեւ»։

«Կարգ մը օտար երկիրներ օջախը կը նկատէին համիսլամութեան տեսակ մը նշան։ Տրուած որոշումով, ամէն մարդ պիտի համոզուի թէ Թուրք օջախին գործունէութիւնը ո՛ր եւ է ձեւով պիտի տարածուի արտասահմանի մէջ»։ («Վագըթ»)։

Այո, միայն թէ ամէն մարդ համոզուի...

Փոփոխութիւններ կատարել եւ արձանագրել՝ անպատճառ զգաստացում չի նշանակեր, կամ չերաշխաւորեր անոնց գործադրութիւնը։ Դեռ օսմանեան կայսրութեան օրերուն, շատ խելացի օրէնքներ կային Թուրքիոյ մէջ, որոնց գործադրութիւնը ամէնէն առաջ պետութեան շահերուն պիտի օգնէր։ Բայց օրէնքը դարակներու մէջ մնաց, իբրեւ թանգարանի նիւթ, իսկ իրականութիւնը քալեց այնպէս ինչպէս ծրագրեր եւ որոշեր վարիչները, անդունդէ անդունդ գլորելով ոչ-Թուրք ժողովուրդները, Թուրքիան ալ միասին։

Այսօր ալ տարբեր չէ պատկերը։

Արդիական բոլոր բանաձեւերն ու օրէնքները թարգմանուած են քէմալական Թուրքիոյ մէջ, եւ արձանագրուած՝ պետական սահմանադրութեան մագաղաթին վրայ։ Հանրապետութիւն, բոլոր ցեղերու հաւասարութիւն, աշխարհականացում, Զուիցերիական օրէնք,—այս բոլորը հռչակուած են պաշտօնապէս։

Բայց, խնդիր է, ամենօրեայ իրականութիւնը ո՞րքան կը համապատասխանէ այդ գեղեցիկ բանաձեւերուն։ Ջարդը Թոյլատրելի՞ է հանրապետական կարգերու տակ։ Զուիցերիական օրէնքը կ՚արտօնէ՞ որ աւարի տրուին ոչ-Թուրքերու անհատական եւ հաւաքական հարստութիւնները, իբրեւ «լքեալ» գոյք, ամ պետութիւնը բարոյապէս եւ նիւթապէս կեղեքէ փոքրամասնութեանց դպրոցները, Թուրք ուսուցիչներ եւ լրտեսներ դնելով անոնց գլխուն, եւ անոնց ծախքով։

Պատահաբար կը յիշենք այս կէտերը։ Ըսել կ՚ուզենք թէ թրքական օջախներու գործունէութեան մասին կատարուած «բարեփոխում»ն ալ նոյն ճամբով պիտի ընթանայ։

Եղածը քաղաքական ռազմավարութիւն մըն է, քան իրական զգաստացում եւ ինքնամփոփում։ Ընթերցողները կը յիշեն վերջերս խորհրդային համագումարներու մէջ, վրացի եւ թաթար գործիչներ իսկ լեզու ելան, տեսնելով որ եղբայրական Թուրքիան կը հանդուրժէ Մուսավվաթի եւն. գործունէութեան Թուրքիոյ մէջ։ Էնկիւրի իր հիմնական ծրագիրները հետապնդելով հանդերձ, ստիպուած է փրկել երեւոյթները, եւ առոր համար բռնած է քաղաքականութիւն մը, որ սա իմաստը ունի. «ինչ կ՚ուզէք ըրէք, գլխացաւ չպատճառէք. ես գիտցած չըլլամ»։ Ի՞նչ դժուար բան է Պոլսոյ մէջ կատարուած գործի տպագիր թուղթի մը կեդրոնը կամ հասցէն... Պերլին ըսել։

Այդպէս ալ՝ Թրքական օջախներու մասին։ Նեղը մնացած ատեն, կառավարութիւնը կրնայ ցուցնել ծրագիր-կանոնագիրը, ըսելով թէ Թրքական օջախներու գործօն անդամները քարոզութիւններ կատարեն Նախիջեւանի, Ղարաբաղի կամ պարսկական Ատրպատականի մէջ, անմեղունակ նշանախօսքով մը,—Թրքական ընդհանուր մշակոյթի անունով։

Եթէ Թուրքիա իսկապէս կ՚ուզէ համոզել թէ «ոչ մէկ յարաբերութիւն կայ անխելք բախտախնդրութեանց եւ խելացի զգածութեան միջեւ», թէ չի ձգտիր «ասիական հսկայ կայսրութիւն մը հիմնել». մէկ խօսքով, եթէ անկեղծօրէն հրաժարած է Թուրանականութեան գաղափարէն, ինչո՞ւ կը յամառի իր տիրապետութեան տակ պահել, օրինակ, Սուրմալուն եւ Նախիջեւանը, շահագործելով Ատրբէյջանի անունը...

Շ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ՄԱՐՍԷՅԼ, 9 Մայիս

Կիրակի օր, 8 Մայիս, առաւօտեան ժամը 7ին, արդէն լեցուած էր եկեղեցիին բակը հասարակութեան հոծ բազմութեամբ։ Պատերուն վրայ փակցուած էր Մարսէյլի 23 ընտրելիներու եռապատիկ ցանկը, 69 հոգի, նոյնպէս ազգ. տուրքի մասնակցողներու անունները, իրենց մանրամասն ծանօթութիւններով։

Ժամը 8ին, Ազգային Դպրոցի մեծ սրահներէն մէկուն մէջ, ընտրական յանձնախումբի անդամները իրենց մասնաւոր տեղերը գրաւած էին սեղանի մը շուրջը։ Կաթող. պատուիրակ Գրիգորիս եպսկ. Պալաքեան, որ Փարիզէն յատկապէս եկած էր, ֆրանսական եւ հայկական դրօշակներու մէջտեղ, թիկնաթոռի մը վրայ բազմած կը նախագահէր ընտրութեանց։ Առաջնորդը իր երկու ձեռքերը ժապաւէնեալ ու կնքուած քուէատուփին վրայ դրած, կը հսկէր քուէներուն ու արձանագրութիւններու կանոնաւորութեան։

Ներկայ էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւններէ երեքական ներկայացուցիչներ, «Յառաջ»ի, «Նոր Լուր»ի, «Նոր Երկիր»ի եւ «Ժամանակ»ի թղթակիցները, «Հայ Սիրտ»ի եւ «Խթան»ի խմբագիրները։

Ընտրողներ իրենց գլխարկները հանելով, երկիւղածութեամբ կը մօտենային քուէտուփին եւ ազգային տուրքի արձանագրութեան տոմարին մէջ իրենց անունին դէմ ստորագրելէ վերջ, քուէթուղթը կը ներկայացնէին Մամբրէ վարդապետին, որ ստուգելէ յետոյ իր ձեռքով կը ձգէր քուէտուփին մէջ։

Համաձայն ընտրական յանձնախումբի որոշման, ժամը 2ին գոցուեցաւ քուէտուփը եւ մէկ ժամուան դադարէ վերջ, բոլորին ներկայութեամբ Պալաքեան եպսկ. բանալով քուէտուփը, համրուեցան քուէները։ 441 հոգի ազգային տուրք վճարած էին, իսկ 394 հոգի քուէարկութեան մասնակցած։

Քուէները չորս մասի բաժնուելով, կարդացուեցան մէկ-մէկ, Պալաքեան եպսկ.ի ու Մամբրէ վարդապետի հսկողութեամբ։ Ժամը 7.30ին լրացաւ ընթերցումը եւ երեւան եկաւ հետեւեալ արդիւնքը.—

1. Յակոբ Սէլեան 387 քուէ (չէզոք), 2. Գարեգին Շահլամեան 387 (դաշնկց.), 3. Վրթանէս Ղազարեան 385 (չէզոք), 4. Լեւոն Մեսրոպեան 385 (դաշնկց.), 5. Աբգար Արզումանեան 384 (դաշնկց.), 6. Եղիշէ Թորոսեան 384 (չէզոք). 7. Արշակ Թորոսեան 383 (դաշնկց.), 8. Նշան Էքիզեան 381 (չէզոք), 9. Հայկազուն Գույումճեան 380 (չէզոք), 10. Տիրան Թէքքեան 380 (չէզոք), 11. Անտոն Անտոնեան 379 (չէզոք), 12. Յակոբ Պապիկեան 378 (դաշնկց.), 13. Արամ Թէքքեան 377 (չէզոք), 14. Յարութիւն Ժամկոչեան 377 (դաշնկց.), 15. Հայկ Սէրէնկիւլեան 376 (դաշնակ), 16. Սահակ Գրաճեան 374 (չէզոք), 17. Մեսրոպ Գույումճեան 373 (դաշնկց.), 18. Պերճ Թաշճեան 370 (դաշնկց.), 19. Պօղոս Տ. Պօղոսեան 366 (դաշնկց.), 20. Սարգիս Ալթունեան 365 (հնչակ.), 21. Աբրահամ Արապեան 364 (հնչակ.), 22. Դանիէլ Թորոսեան 361 (հնչակ.), 23. Թորոս Ա. Մերկերեան 353 (հնչակ.)։

Պալաքեան եպիսկ. այս անունները բարձրաձայն կարդալէ վերջ, իր շնորհակալութիւնները յայտնեց մարսիլահայ գաղութին ու մասնաւորապէս Ընտր. Յանձնախումբին, որ պարտաճանաչութեամբ ու կանոնաւորութեամբ տարած էին իրենց աշխատանքը եւ յայտարարութիւններէն մէկ մէկ օրինակ առաւ, տանելու համար Լիոն եւ Փարիզ։

Նոյն օրը Սէն-Ժիւլիէն և Սէն-Լուի եւս ընտրեցին իրենց պատգամաւորները։ Սէն-Ժիւլիէնէն ընտրուած է Գրիգոր Պաղտասարեան 39 քուէով (դաշնկց.)

Սէն-Լուէն՝ Գաբրիէլ Եղքովանեան 29 քուէով (դաշնակց.)։

Սէն-Ժիւլիէնի մէջ ազգային տուրքի մասնակցողներու թիւն է 69, քուէարկող՝ 42։ Սէն-Լուի ազգ. տուրքին մասնակցող 33, քուէարկող՝ 29։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԼՈՅՍԸ ՊՈԼՍԷ՞Ն ՊԻՏԻ ԾԱԳԻ

Պոլսոյ մէջ լրջօրէն մտահոգ են Էջմիածնի կացութեան մասին, հակառակ տրուած «հերքում»ներու, որոնք ոչինչ կ՚ապացուցանեն եւ որոնց աղբիւրը մէկ է։

Խառն ժողովը միջոցներ ձեռք առած է, վաւերական տեղեկութիւններ ստանալու համար։

Միտքերը այնքան պղտորած են որ «Նոր Լուր» այժմէն կ՚առաջարկէ Երուսաղէմ փոխադրել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը։

∴ Պոլսոյ խորհրդային փոխհիւպատոս Պ. Անտէքըսըն հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է «Վագըթ»ի (Ապրիլ 5).

— Դեռ լուր չունինք թէ՝ էջմիածինը գրաւուա՞ծ է թէ ոչ։ Միայն սա ստոյգ է թէ՝ մասնաւոր օրէնքի մը համաձայն, որոշեալ պայմանաժամի մէջ կառավարութեան չդիմող եկեղեցիներուն փակումը անհրաժեշտ կը դառնայ։ Եւ որովհետեւ այս օրէնքը Ապրիլի սկիզբը գործադրութեան պիտի դրուի, եթէ որոշեալ ժամանակամիջոցին էջմիածին ալ չէ դիմած կառավարութեան, էջմիածնի եկեղեցիներուն փակումը օրինական անհրաժեշտութիւն մըն է։ Սա ալ պէտք է աւելցնել թէ՝ կառավարութիւնը այս օրէնքով կը ձգտի կրօնական ազատութիւնը ապահովել»։

*** «Նոր Լուր» (4 Մայիս) դիտել կուտայ թէ «Պ. Շահվէրտեան տլ լուռ մնալ կ՚ուզէ եւ վերջին անգամ երբ իրեն դիմում կատարեցինք, բաւականացաւ ըսելով թէ տեղեկութիւն չունի»։

Կացութեան մասին գաղափար կազմելու համար, կը թելադրենք ուշադրութեամբ կարդալ Ռուսիոյ ուրիշ մասերուն մէջ կատարուած գործողութիւնները, «Օրը Օրին»ի բաժնին մէջ։

ՄՇԵՑԻՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՆ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Ֆրանսայի Մշեցիներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայանալով խորհրդային դեսպանատուն, յայտնած է թէ կ՚ուզեն Հայաստան երթալ։

Դեսպանատան քարտուղար Պ. Ս. Փիրումեան յանձնարարած է ցանկերը պատրաստել, խոստանալով դիմել Երեւան եւ արտօնագիր ստանալ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔ„ԻՆ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՇԱՏ ՄԸ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ
50 ԲԱՐՁՐԱՍՏԻՃԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ
ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԸ ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

Շաբաթ օր գրեցինք թէ խորհրդային իշխանութեան հրամանով Ուկրայինայի մէջ բազմաթիւ եկեղեցիներ փակուած են։ Նոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ «Կրօնական համայնքներու օրէնքը» միայն Հայաստանի եւ Էջմիածնի չի վերաբերիր, այլ կը գործադրուի ամբողջ խորհրդային Հանրապետութեանց միութեան մէջ։ «Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ Մայիս 8 թուակիր հեռագրով մը.—

Ուկրայինայի խորհրդային կառավարութիւնը հրահանգներ տուաւ փակելու կարգ մը հռոմէական, օրթոտոքս եւ հրէական աղօթատեղիներ, յականէ անուանէ յիշատակելով Ռուտոմ եւ Նովօ Ալեքսանդրովսք գիւղերու կաթոլիկ եկեղեցիները, Չերվոնի եւ Օվիանիքոֆ գիւղերու օրթոտոքս եկեղեցիները եւ կարգ մը սինակոկներ։

Պաշտօնական զեկոյցին մէջ կ՚ըսուի թէ այս վայրերը կը փակուին գլխաւորաբար անոր համար որ «անոնք կը ծառայեն աւելի բուրժուա տարրերու քան աշխատաւորներու կրօնական պէտքերուն»։ Գրաւուած եկեղեցիները ակումբի պիտի վերածուին։

Ասոնք առանձնակի դէպքեր չեն։ Իրապէս, ամբողջ խորհրդային միութեան բազմաթիւ շրջաններուն, մասնաւորապէս Լէնինկրատի մէջ այս գարնան վերարծարծուեցաւ հակակրօնական գործունէութիւնը, ոչ միայն «Անաստուածներու ընկերութեան», այլ նոյն ինքն խորհրդային իշխանութեանց կողմէ։

Շատ տեղեր, ուր եկեղեցիները ակումբի վերածուած են, աշխատաւորները իրենց մէջ դրամ հանգանակելով սկսած են նոր եկեղեցիներ շինել՝ արհամարհելով համայնավարներու սպառնալիքները։

Խորհրդային իշխանութիւնները ձերբակալած են 50 բարձրաստիճան «Թիխոնական» եկեղեցականներ, որոնց մէջ նաեւ մետրապոլիտ Սերգէյը՝ նոր պատրիարք մը ընտրելու ամբաստանութեամբ։ Ընտրութեան համար անհրաժեշտ էր հաւաքել առնուազն 60 եկեղեցականներու ստորագրութիւնը։ Կէսէն աւելին հաւաքուած էր արդէն, երբ Օկփուն (Չեկա) ձերբակալեց բոլորը միասին։

ՓԱՐԻԶ ՆԻՒ-ԵՕՐՔ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ՈՉ ՄԷԿ ԼՈՒՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԷՆ

ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵՆԷ ՎԵՐՋ ՀԻԱՍԹԱՓՈՒՄ

Երկուշաբթի ամբողջ օրը յուզումի մէջ անցուց Ֆրանսայի, մասնաւորաբար Փարիզի ժողովուրդը։ Նոնժէսէրի եւ Քոլիի մէկ թռիչքով Փարիզէն Նիւեօրք երթալը աննախընթաց երեւոյթ էր և անոր յաջողութիւնը իրական և համաշխարհային յաղթանակ մը պիտի կազմէր Ֆրանսայի համար։ Թերթերը ամէն վայրկեան յաւելուածներ կը հանէին՝ ստացուած նոր տեղեկութիւնները հաղորդելու համար։ Մինչեւ կէսօր լուրերը հակասական էին։ Կէսօրէն վերջ լուրերը շատցան և թէր Նէօվէն վերջհալիֆաքսէն (Նոր-Սկովտիա), Շօկկզիէն, վերջապէս Պօսթընի վրայէն անցնիլը աւետող հեռագիրներ իրար յաջորդեցին։ Մեծ պողոտաներուն վրայ, մէթրօներու գլուխը, խմբագրատուններու առջեւ եւ ամէն կողմ ահագին բազմութիւն խռնուած՝ թերթերը իրարու ձեռքէ կը յափշտակէին։ Ու ժամանակ մը այլ եւս կարելի չեղաւ թերթ գտնել։ Բոլորը սպառած էին։ Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ ժամը 6ին ատենները, երբ իրիկուան թերթերը իրենց Գ. տպագրութեան մէջ կը ծանուցանէին թէ «Սպիտակ Թռչունը» ժամը 16,50ին Նիւ-Եօրքի նաւահանգիստին մէջ, Ազատութեան հսկայ արձանէն 200 մէդր անդին ծով իջած է։ Պատերազմական Նախարարութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէր այս լուրերը։ Իրիկունը օդանաւեր բարի լուրը հաղորդեցին ժողովուրդին օդին մէջ N գիրը (Նոնժէսէր) գծելով եւ գոյնզգոյն լոյսեր արձակելով։

Գիշերը հասած նոր հեռագիրներ հերքեցին այս բոլոր լուրերը։ Նիւ Եօրքէն իրարու ետեւէ հեռագիրներ հասան, որոնք կը յայտնէին թէ ո՛չ մէկ լուր կայ ֆրանսացի օդանաւորդներէն։ Ու խանդավառութեան յաջորդեց հիասթափումը, որ կը տեւէ դեռ այս տողերը գրուած պահուն։

Բոլոր սրճարաններու մէջ նուագախումբերը խանդավառօրէն կը հնչեցնէին «Մարսէյեզ»ը եւ հայրենասէրներ յաղթական օդանաւորդներու կենաց կը խմէին։ Իրիկուան թերթերէն շատեր նոյն իսկ կը նկարագրէին օդանաւորդներու փառաւոր ընդունելութիւնը... Նիւ Եօրքի մէջ, աւելցնելով որ 58 ամերիկեան օդանաւեր ընկերացած են Սպիտակ-Թռչունին դէպի Պէթըրի Փարք։

Օդանաւը 3860 լիդր պէնզին առած էր հետը, ինչ որ 46 ժամ միայն կրնար բաւել 450ձիու ուժ ունեցող շարժիչ մեքենային համար։ Արդ այս պայմանաժամը անցած է, եւ ոեւէ լուր չկայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Շուրջ երեք միլիոն օտար աշխատաւորներու ներկայութիւնը Ֆրանսայի մէջ, մանաւանդ գործադրկութենէն ի վեր, կը յարուցանէ առաջին կարգի ընկերային խնդիր մը, որ դուրս գալով զուտ բանւորական շրջանակէ կը ստանայ բացառիկ կարեւորութիւն նաեւ քաղաքական տեսակէտով:

Օտար բանւորութիւնը, կը կազմէ գրեթէ մէկ քառորդը այս երկրին աշխատող դասակարգին, ճարտարարուեստական որոշ ճիւղերու մէջ նոյնիսկ մէկ երրորդը: Այսպէս, օրինակ, կլոր հաշուվ, 315,000 հանքային բանւորներու վրայ 100,000 օտարական կը հաշուուի (70,000 Լեհ, 12,000 Սարի հովիտէն եւ Գերման, 6000 Իտալացի եւլն.): Շինութեանց բանւորներու հսկայ թիւ մը նոյնպէս գրեթէ կը գերակշռէ ֆրանսական տարրը (400,000): Ալզաս-Լօրէնի մէջ, հանքային, մետաղագործական եւ երկաթուղային բանւորներու հարիւրին եօթանասունը օտարներ են: Նոյնպէս հարաւային Ֆրանսայի հանքային կեդրոններուն մէջ: Գործադրկութենէն ի վեր բանւորական ներգաղթը թէեւ կայուն վիճակ մը ստացած է, բայց խնդիրը միշտ կը մնայ այժմէական: Իրենց երկիրները վերադարձող բանւորներու թիւը, կը մնայ միշտ սահմանափակ, որովհետեւ այդ արտագաղթը չի քաջալերուիր ո՛չ միայն ճարտարարուեստական եւ ելմտական բարձր շրջանակներէ այլ եւ կառավարութենէն: Ճարտարարուեստի ասպարէզներուն համար նպաստաւոր է օտարականներուն ներկայութիւնը, անհրաժեշտ նոյնիսկ: Ու ահա՛ թէ ինչու:

Ֆրանսական դրամագլուխին մէկ կարեւոր մասը, որ պատերազմէն առաջ կը գործէր, ճարտարարուեստի տեսակէտէ աւելի յետամնաց երկիրներու մէջ, փոխառութեան կամ շահաբաժինի ձեւին տակ, զինադադարէն յետոյ ստիպուեցաւ մտնել ներս: Ֆրանսական մանր եւ խոշոր քաղքենիութեան աւելորդ շարժուն հարստութեան կարեւոր մէկ տոկոսը կը գտնուէր երկրէն դուրս: Ամբողջ մանր դրամատէր դասակարգ մը կար որ կ'ապրէր շահաբաժիններով: Ֆրանսա հասոյթներու երկիրն էր: Ճարտարարուեստը կը յառաջդիմէր դանդաղութեամբ, որովհետեւ դրամագլուխը աւելի հասութաբեր էր երկրէն դուրսը քան ներսը:

Պատերազմը փոխեց իրերու վիճակը: Խորհրդային Ռուսիոյ անհաշտ քաղաքականութիւնը ու առհասարակ քաղաքական ու տնտեսական անկայունութիւնը պարտադրեցին արդիւնաբերութեան աննախընթաց զարգացումը երկրէն ներս: Կառավարութիւնը օգնեց այդ երեւոյթին զարգացման, տանելով տնտեսական քաղաքականութեան մէջ ազգային գիծ: Միւս կողմէ, բացառապէս ճարտարարուեստական շրջաններու մայր երկրին կցումը ու նոր գաղթավայրերու եւ հետեւաբար նոր ու հասութաբեր շուկաներու նուաճումը նպաստեցին արդիւնաբերութեան այդ վերելքին: Մոռնալու չէ նաեւ գերմանական ազդեցութեան շրջանակներու Համաձայնականներուն անցնիլը ու գերման ճարտարարուեստին ժամանակաւոր ու պարտադիր սահմանափակումը ի շահ ֆրանսականին: Արդիւնաբերութեան այս բացառիկ զարգացման գլխաւոր ազդակը, սակայն, կը համարուի ճարտարարուեստական մեքենաներու եւ առհասարակ արհեստագործութեան աննախընթաց յառաջդիմութիւնը: Այս պայմաններուն մէջ, արդէն 1921ին ֆրանսական դրամատիրութիւնը ինքզինքը դրած էր ճակատագրական նշանակութիւն ունեցող երկընտրանքի մը առջեւ. կամ կանգ առնել այդ վերելքին մէջ, որովհետեւ ֆրանսական բանւորութիւնը անբաւական էր ճարտարարուեստական այդ շարժումը սնուցանելու եւ կամ լուծել սեւ-աշխատանքի հարցը: Ու իրաւ, հակառակ պատերազմին յաջորդող ու ճարտարարուեստի զարգացման հետ զուգընթաց, գիւղական աղքատ կամ երիտասարդ ազգաբնակչութեան բանւորականացման, ֆրանսական աշխատաւորութիւնը հեռու էր նորագարծ արդիւնաբերութիւնը գոհացնելէ: Պատերազմը Ֆրանսայի արժած էր մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազար երիտասարդ զոհեր, որոնց մեծ մասը բանւորներ ու գիւղացիներ (900,000 գիւղացի, 600 հազար քաղաքաբնակ): Ո՞վ պիտի լրացնէր այդ պակասը: Տակաւին, մոռնալու չէ նաեւ պատերազմի խեղանդամները եւլն.: Ի հարկէ նախ քան օտար բանւորներու դիմելը, դրամատիրութիւնը, համաձայն իր շնական բնոյթին, գործարան քշեց անչափահաս բանւորներու, մանուկներու եւ կիներու հսկայ բազմութիւն մը: Բայց խնդիրը ատով չէր լուծուեր: Կամ ֆրանսական ճարտարարուեստը պիտի սնանկանար, ինքզինքը քշելով երրորդ կամ չորրորդ գծի վրայ, կամ պիտի լուծէր բանւորական հարցը: Ճարտարարուեստի համայնակուլ հսկան, Միացեալ-Նահանգները առանց ատոր ալ կը սպառնային եւրոպական արդիւնաբերութեան: Ու ամէնը այս չէ:

Ֆրանսան որ առաւելապէս գիւղացիական երկիր է, տակաւին պատերազմէն առաջ կը տառապէր երկրագործական բանւորներու պակասէն: Գիւղերը կը դատարկուէին: Քսաներորդ դարու քաղաքակրթութիւնը մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ, կարծես կը թելադրէր ժողովուրդին— դէմքերը դէպի քաղաք: 1915էն առաջ եղած վիճակագրութիւն մը կը հաշուէ որ Ֆրանսան կարենալ իր երկրագործական արտադրողականութիւնը պահելու համար պէտք ունէր չորս հարիւր հազար գիւղացիներու: Պատերազմին պատճառած կորուստը այդ թիւը բարձրացուց 1,300,000ի, առանց հաշուելու 1915—1921 շրջանին գիւղը լքողները: Գիւղէն դէպի քաղաք հոսանքը հետզհետէ կը շեշտաւորուէր ի մնաս գիւղին ու առանց գոհացնելու քաղաքը: Ամբողջ շրջաններ սկսան պարպուիլ: Որոշ նահանգներ կորսնցուցին իրենց գիւղական ազգաբնակչութեան մեծ մասը: Օրինակ, Կարօնի հովիտին մէջ (Gironde, Gers, Landes, Lot-et-Garonne) պաշտօնական վիճակագրութիւնները կ'արձանագրեն, 1911—1921 շրջանին համար 80,000 գիւղացիներու գաղթը դէպի քաղաք: Արդի՞ւնքը: Մշակուած հողերու պակասը: Խոպան դաշտեր: Լքուած ագարակներ: Միայն Gersի նահանգին մէջ լքուած ագարակներուն թիւը, 1924ին արդէն կը հասնի 2500ի: Այդ նոյն նահանգին մէջ, նոյն տարուան մէջ անմշակ մնացած է 50,000 հեկթար բերրի հող ու ամբողջ Ֆրանսայի մէջ մէկ միլիոն հեկթարէն աւելի: Աւելցուցէք, որ գիւղը մնացողներուն աշխատունակութիւնը նուազած է նաեւ մեծ չափով, ինչ որ դիւրին է բացատրել: 900,000 մեռած գիւղացի զինուորները ընդհանրապէս եղած են երիտասարդ (18էն 35), մնացողները ընդհանրապէս աւելի հասակաւոր են հետեւաբար նուազ ատակ աշխատանքի: Միւս կողմէ, մոռնալու չէ, որ դէպի քաղաք գաղթող գիւղացիութիւնը կը բաղկանայ մասնաւորաբար երիտասարդ տղաքներէ եւ աղջիկներէ: Հասակաւորները դիւրաւ չեն ձգեր իրենց մանկութեան կայքերը:

Ու դեռ ամէնը այս չէ:

Կան աւերուած նահանգները, որոնց վերաշինութիւնը տեսակ մը պարտադրութիւն էր տեսականօրէն յաղթական, բայց այլապէս պարտուած ու պարտապան Ֆրանսայի համար: Մէկ կողմէն, ուրեմն- ֆրանսական ճարտարարուեստի արտադրողականութեան յարաճուն բարձրացումը, միւս կողմէ անմշակ ու խոպան մնացած դաշտերն ու ագարակները, ու վերջապէս աւերուած նահանգները կը պահանջէին աշխատաւորութեան յարաճուն թուական բարձրացումը: Աշխատող ձեռքեր կ'ուզէին՝ գործարանները, դաշտերը, աւերուած նահանգները: Արդ, այս ագահ պահանջին դիմաց, ի՞նչ կը ներկայացնէր ֆրանս. աշխատաւորութիւնը: Տխուր ու նաեւ հարցական: Ինչպէս գիւղական աշխատաւորութեան, նաեւ քաղաքի բանւորութեան աշխատունակութիւնը նուազած էր: Շուրջ կէս միլիոն բանւոր զոհերը, նոյնպէս երիտասարդ էին: Ի հարկէ, եթէ հարցը վերաբերէր բազմածնունդ ժողովուրդի մը, խնդիրը գուցէ ստանար ժամանակաւոր ու ոչ վտանգաւոր բնոյթ, բայց Ֆրանսան այն երկիրն է ուր ազգաբնակչութիւնը կէս դարէ ի վեր անընդհատ կը նուազի՝ ահաբեկելով երկրին ղեկավար տարրերը: Աճում չկայ: Ֆրանսան կ'երթայ եւ: «Մեծ յաղթանակի հայր»ը կամ «ծերունի վագր»ը, կատաղի Վանտէացին, Քլէմանսօ, վայրագ ու եղերական ցաւով է որ կը յիշէ միշտ այդ ճշմարտութիւնը: — Ողբամ զքեզ, «ապետական Ֆրանսա»: Ու հակառակ Ալզասի եւ Լօրէնի մայր-երկրի կցումին, այսօր, Ֆրանսայի ազգաբնակչութիւնը նոյնն է ինչ որ պատերազմէն առաջ:

Ահա, աշխատաւոր ընկե՛րներ, այսպէս է որ, Ֆրանսան 1920էն յետոյ իր դռները լայն կը բանայ օտար աշխատաւորութեան առջեւ: Ու կը խուժեն ներս՝ Լեհեր, Սպանիացիներ, Չեխեր, Իտալացիներ, Փորթուկէզներ, Հայեր եւայլն:

Դռները բացին՝ որովհետեւ աշխատանք կար: Բայց ի՞նչպէս կ'ապրին այս օտարականները Ֆրանսայի մէջ: Մեծ քաղաքներու մէջ ապրող մեր բանւոր ընկերները թո՛ղ չափեն իրենց վրայ: Օտար բանւորներու աշխատութեան պայմանները խղճալի ու նոյնիսկ սարսափելի են: Անոնցմէ հարիւրին եօթանասունհինգը սեւ-աշխատանք կը կատարեն, հետեւաբար նուազագոյն չափով կը վարձատրուին՝ առաւելագոյն աշխատանքը կատարելով մէկտեղ: 1923 տարուան վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, հիւսիսային Ափրիկէի գաղթավայրերէն, 300000 սեւ-աշխատաւորներ, որոնցմէ 70000 Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ: Ու ո՞վ չի գիտէր թէ ի՛նչ արգահատելի պայմաններու մէջ կ'ապրին այդ գերի ու արհամարհուած զաւակները («Պիքօ»ները): Հիւսիսի մէջ (Pas-de-Calais եւ Nord) աւելի մխիթարական չէ լեհ հանքագործներու վիճակը (6000): Առհասարակ օտար բանւորներու բնակավայրերը վատառողջ են ու զուրկ տարրական յարմարութիւններէ: Օտարներու օրավարձերը յաճախ ցած են անհամեմատ կերպով բաղդատելով Ֆրանսացիներու վճարումին: Անոնք զրկուած են ինքնապաշտպանութեան միջոցներէ, կապուած ըլլալով որոշ աշխատանքի պայմանագրութիւններով: Անոնք հարկադրուած են հեռու մնալ Արհեստակցականներէ, եթէ չեն ուզեր այսօր կամ վաղը ճամբուիլ: Զրկուած են, արկածներու ատեն, ֆրանսացի բանւորին ունեցած իրաւունքներէն ու վերջապէս գործադրկութեան ատեն, ենթակայ ամէն բոլէ արտաքսումի: Պարտադրուած են հեռու մնալ քաղաքական կազմակերպութիւններէ որ շեշտուած կերպով դասակարգային բնոյթ կը կրեն: Ուրեմն՝ ազատ չեն:

Ու հակառակ այս բոլորին, թշուառութիւնը զանոնք կը մղէ Ֆրանսա: Ահա՛ քանի մը թիւեր.— 1922ին Ֆրանսա հասած են 181470 օտարներ: 1923ին 262280, 1924ին 239360 եւ այսպէս շարունակաբար: Միջին հաշուով տարին 200000 մինչեւ 1927ի սկիզբը:

Ի՞նչու այս մարդիկը կը գաղթեն: Որովհետեւ Միջազգային դրամատիրութիւնը անհնար դարձուցած է կեանքը իրենց հայրենիքներուն մէջ: Կը գաղթեն՝ հացի համար, ուրիշներ՝ ազատութեան համար: Բայց ամէ՛ն տեղ դրամատիրութիւնը կը շահագործէ զիրենք:

Ուստեղէն ալ մեկնինք, կը հասնինք նոյն եզրակացութեան: Ազա՛տ հայրենի հող: Ազա՛տ Աշխատանք:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԻՇ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ՄԸ
ՈՐ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ԵՐԵՒԱՆԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ
ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՄԱՍԻՆ

Երէկ հրատարակեցինք Հայաստանի ներքին գործավար Պ. Ց. Դուրգարեանի բացատրական յօդուածը, Էջմիածնի, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան եւն. հաստատութեանց հանդէպ տրուած որոշումներու մասին: Ստորեւ կ'արտատպենք, պոլշեւիկներու հիմնած «Ազատ յեկեղեցի» թերթին 1927 փետր.— մարտի թիւին խմբագրականը, որ նոյն խնդիրը կը շօշափէ.—

«Հայաստանի Խորհրդային կառավարութիւնը իր գոյութեան 8րդ տարումն է եկեղեցին պետութիւնից անջատելու եւ սրա հետ կապուած կրօնական համայնքների տոմարագրութեան գործնական խնդիրը ձեռք առնում իրականացնելու:

Այն ժամանակ, երբ խորհրդային վարչաձեւը Ռուսիոյ, Վրաստանի եւ Աճարայի մէջ գործադրում էր եկեղեցին պետութիւնից անջատելու օրէնքը, Հայաստանում այդ ամէնի մասին մի տեսակ լռութիւն էր տիրում: Կարծես սպասում էր որ հայ հոգեւորականութիւնը ինքը պիտի գրկաբաց դիմաւորէր եկեղեցին պետութիւնից անջատելու սիստէմը:

Բայց Էջմիածինը միանգամայն ներհակ ընթացք բռնեց: Ցարական սորկացնող դասային առանձնաշնորհումներից չուզեց հեռանալ: Մի տեսակ իրեն վիրաւորուած զգաց: Խռոված եւ թթու կերպարանք ցոյց տուին: Նոյնիսկ յետադիմական մի ակնյայտնի յեղաշրջում կատարեց եւ մինչեւ անգամ Խորհրդային իշխանութեան առաջ այնպիսի միջնորդութեամբ, «որի բաւարարելով, փաստօրէն կը վերացուէր եկեղեցին պետութիւնից անջատելուն վերաբերեալ հիմնական դեկրետը», իսկ դա անհնարինը խնդրել կը նշանակէր, եթէ ոչ աւելին...

Հայաստանի մէջ գործող ու գոյութիւն ունեցող աւետարանական, ադվենտիստական եւ այլ համայնքները ընդառաջեցին իշխանութեան պահանջին, կազմեցին կանոնագրութիւն, տոմարագրուեցին, իսկ Էջմիածինը իր գործակալներով մնացին խուլ այդ պահանջը լսելու համար:

Այսօր Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը, եօթն ամբողջ տարի սպասելուց, եւ անտարակոյս Էջմիածնի ի յայտ բերած վարքագիծը տեսնելուց յետոյ, գալիս է պարզաբանելով յայտարարելու որ, ամէն ոք խորհրդային երկրում կարող եւ ազատ է ինչ կրօն ուզի, այն էլ դաւանի, ու նոյն իսկ ոչ մի կրօն չդաւանի, որ կրօնը եւ կրօնական զանազան դաւանանքները հաւատացեալ քաղաքացու մասնաւոր գործն է, որ խորհրդային իշխանութիւնը այսուհետեւ չի կարող պաշտօնապէս այս կամ այն անձին ընդունիլ, հայ լուսաւորչական եկեղեցու պետ, առաջնորդ, իշխանութիւն:

Այսուհետեւ ուրեմն հայ եկեղեցու միասնականութիւնը պահել-չպահելը կախուած է ոչ թէ ցարական պետական մագիլներով զրահաւորուած Էջմիածնից, այլ Քրիստոսի օրինակով, աւետարանական սիրով, առաքելական գործելակերպով սպառազինուած Էջմիածնից»:

ՆՈՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ...

Այս խորագրին տակ, նոյն թերթին մէջ (էջ 47—49) հրատարակուած է երկրորդ խմբագրական մը, որ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Նոր Էջմիածնի մասին.

«... Հայաստանի խորհրդային հանրապետութիւնը չէր ձեռնարկում եկեղեցին պետութիւնից բաժնելու օրէնքը իրագործելու: Սպասում էինք որ Էջմիածինը ինքը քայլեր առնէր ընդառաջելու: Բայց մեր սպասելիքները ակնկալուած ուղղամտութեամբ չպսակուեցին էջմիածնի գերագոյն խորհուրդի կողմից:

Նրանք երեւի, անհաշտ այս նոր սիստէմին, սպասում էին «բարեյաջող պարագաների» որ իրենց ուզածներն անեն:

Հայաստանի հանրապետութեան ներքին գործավարութիւնը այս մասին հրատարակած է լուսաբանութիւններ, որից կը տեսնուի,

Ա.— որ մեր եկեղեցական եւ վանական բոլոր շէնքերն այլեւս հաւատաւոր համայնքինը չեն,

Բ.— որ կրօնի դասաւանդութիւնը բոլոր դպրոցներում արգիլւում է,

Գ.— որ հայ Լուսաւորչական «երարխիան» (նուիրապետութիւն) այլեւս չի ճանաչւում որպէս առանձին հոգեւոր իշխանութիւն:

Դ.— Տոմարագրութեան վերջին ժամկէտը որոշուած է սոյն թիւի Ապրիլ մէկը, որից յետոյ այն եկեղեցիներն ու վանքերը, որոնք չեն օգտագործւի հաւատացեալների կողմից, անխուսափելիօրէն անցնելով պետական գոյքերի շարքը, կ'օգտագործւին տեղական իշխանութեան կողմից:

Այժմ իրապէս թւում է թէ, մեր հոգեւոր իշխանութիւնը այլեւս ոչինչ չունի անելու, իբրեւ իշխանութիւն:

Առաջին անգամից թւում է թէ, վերացաւ հաւատը, կործանուեց եկեղեցին, բայց երբ ապաւորութիւնը փարատի բոլորովին հակառակ պատկեր կը բացուի եւ կ'ասեն.— փա՜ռք քեզ Աստուած, որ կրօնի եւ հաւատի ազատութեան օրը ծագեց:

Ամէն մի եկեղեցի իր ծխական համայնքով, ամէն մի կրօնական խմբակցութիւն կամ ընկերութիւն համարւում է ինքնավար, մի առանձին անկախ միութիւն՝ իր կառավարութիւնից հաստատուած կանոնագրութեամբ:

Թէ այսուհետեւ հոգեւոր իշխանութեան տեղ ինչպիսի կազմակերպութիւն, ինչպիսի մարմին ինչ պարտաւորութիւններով պիտի գոյութիւն ունենայ, եւ որպիսի փոխ յարաբերութիւններ պիտի սահմանուին, այս մասին ամէն մի եկեղեցական, կրօնական համայնքի կողմից ընտրուած պատգամաւորներից կազմուած ժողովն է, որ պիտի այդ նոր աշխատանքը կատարի, այդ նոր սահմանադրութիւնը կազմի: Այս ժողովը տեղի կ'ունենայ Հայաստանում երբ եկեղեցիների գրաւումը կատարուի եւ կրօնական համայնքների կանոնագրութիւնները հաստատուին:

Նոր Էջմիածինը իր կոչումնաւոր նոր միաբանութեամբ կը մնան ու կը հանդիսանան զուտ կրօնա-բարոյական գործիչներ, Քրիստոսի առաքեալներ, Էջմիածնի նուիրակներ, կենաց բանի քարոզիչներ:

∴ «Ազատ Յեկեղեցի», տեղեկանալով որ 1 Ապրիլ 1927էն յետոյ պիտի գործադրուի ծանօթ դեկրէտը, այսինքն պիտի գրա... ուին եկեղեցիները, պէտք ... սած է իր 85րդ էջին ... վերջին ազդարարութիւն մը ... նել «հաւատացեալ»ներուն: Յա... տարարութիւնը այսպէս կը վ... ջանայ.

«Այն ծխական համայնքները որոնք ուզում են որ առանց ... արգելքի մնայ եկեղեցին, պէ... շտապեն ժողով գումարել, ... նոնագրութիւն մշակել եւ ... դամագրուիլ:

Այլապէս նրանց լռութ... կարող է համարուել եկեղե... չուզելու ապացոյց, եւ այդ օ... նաւոր հիմք կը ծառայէ եկեղե... ցի փակելու»:

ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ...

Պերլինի «Սոցիալիսթիչէսկ... վէսթնիք» թերթին Լենինկրատի թղթակիցը կը գրէ 23 Ապրիլ թուականով.

— Լենինկրատի մէջ, այս օրերուս, կը տեսնուի դատը 39 Ասորիներու, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ հանրային անդորրութիւնը խանգարողներ: Անոնց կը սպառնայ մահապատիժ մը.

Դէպքին պատմութիւնը հետեւեալն է: Լենինկրատի մէջ կ'ապրին հազարաւոր Ասորիներ, որոնք կը զբաղին կօշիկ ներկելով: Անոնք կ'ապրին առանձնացած կեանք մը, իրենց աւանդական բարքերով եւ սովորութիւններով: Անոնց մէջ յաճախադէպ է աղջիկներու վաճառումը:

Կարմիր Լենինկրատի մէջ, անոնք կը շարունակեն նշանածներու այս վաճառականութիւնը առանց մտիկ ընելու կառավարութեան սպառնալիքները: Հայրերը կը ծախեն, երիտասարդներն ալ կը գնեն:

Վերջերս, շաքարի եւ նման սնունդներու գիներուն կրճատման պայքարին առթիւ, երիտասարդ Ասորիները հետեւեալ խնդրագիրը ներկայացուցին Լենինկրատի սովետական իշխանութեան.

«Ձեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք մեր ընտանիքներուն մէջ տեղի ունեցող դէպքերուն վրայ:

«Մենք կ'ուզենք հեռաւ... ձեր պրոլետարներուն, սակայն մեր մէջ գոյութիւն ունին ցե... դաներ, որոնք կը ծախեն իրենց աղջիկները: Յուդա 30 դահ... կանի ծախեց Յիսուսը, մեր հայրերը աղջիկ կը ծախեն 150—250 ... վոնեցի (ոսկի): Մեր մեծ հայր... րուն, նոյնիսկ Նախահայրերու ժամանակ, այսքան սուղ գին չկային: 50 րուբլիէն աւելի չ... տրուեր աղջիկի մը համար: Մի... դեռ, մենք, կօշիկ ներկող աղքա... աշխատաւորներ, չունինք այ... քան դրամ եւ չենք կրնար ա... ջիկ գնել: Այսպէս, եթէ շարու... նակուի գիներու այս սղութիւնը պիտի վարակուինք վեներա... ախտերէ»:

Խնդրագիրը հետեւանք ... ցաւ. բազմաթիւ Ասորիներ ... բակալուեցան եւ դատապարտ... ցան իբրեւ կնավաճառ:

Դատին օրը դատարանին մէ... ու բոլորտիքը հաւաքուած ... քաղաքին ամբողջ Ասորի բն... չութիւնը: Երկու հակառակ ... մերը,— աղջիկ ծախողները ... գնողները,— համաձայնութ... եկան եւ խնդրեցին դատարա... որ դատը չշարունակուի: ... րանը շարունակեց սակայն.

Այն ատեն սկսաւ ... կռիւ մը, սրահին մէջ ... ղոցներուն մէջ, ուր որ ... ուած էին Ասորիները: Ո... դանակներն ալ: Կարելի չէր ... հասկնել այլեւս Ասորիներ... որոնք անխնայ կը պատերազ... դէմ դէմի: Ոստիկանները ... հասկնար անոնց լեզուն, հայ...

ներն ու պոչտու քները: Ոստիկանական ջոկատ մը, որ օգնութեան հասաւ, չկրցաւ հանդարտեցնել ամբոխը: Քիչ մնաց, որ ոստիկաններն ալ նահատակ դառնային այս ասորական կատաղի պատերազմին: Վերջապէս կանչուեցան նոր ուժեր, որոնք զէնք գործածելով եւ ցրուեցին ամբոխը, վիրաւորներ ձգելով ռազմավայրին վրայ:

Ահա այս ըմբոստներն են, որ հիմա պիտի դատուին, եւ որոնց կը սպառնայ մահապատիժը: Քանի մը համայնավարներ փորձեցին պաշտպանել եւ ազատել այս տասնեակ մը մարդիկը, որոնք զոհերն են տգիտութեան եւ իրենց աւանդական բարքերուն հաւատարմութեան: Սակայն վախցան որ կ'ամբաստանուին իբրեւ «լալկան մարդկայնապաշտ»ներ եւ քաշուեցան:

աւելի մեր պզտիկները հանելով հայ դպրոցի մէջ դաստիարակելը մեծ իրարանցում մը առաջ պիտի բերէ տեղացի ֆրանսացիներու մէջ եւս, ուստի մենք որոշած ենք Սէն Լուի մէջ ոչ դպրոց ունենալ եւ ոչ ալ եկեղեցի»:

Առաջնորդը 10—15 հոգիի ստորագրութիւնը կրող այս հանրագրութիւնը նկատի առնելով եւ ինք եւս իւրացնելով անոնց տեսակէտները՝ ամէն ինչ կը ձգէ եւ րեսի վրայ ու անգամ մը եւս իր շնորհալի դէմքը չի ցուցներ Սէն Լուցիներուն, իսկ հանգանակուած դրամները կը վերադարձուին իրենց տէրերուն: Ցաւուան մը անհոգութեան շրջանին կը սկսի կազմակերպուիլ Սէն Լուի երիտասարդութիւնը եւ կը կազմէ «Արծիւ» մարզական միութիւն մը, կուտայ ներկայացումներ, հաւաքոյթներ վիճաբանական ժողովներ եւն:

Վերջերս Մարսէյլի ընտրական յանձնախումբը Սէն Լուի համար կ'որոշէ մէկ պատգամաւոր: Օրերը կը յաջորդեն օրերուն: Ոչ մէկ շարժում: Վերջապէս Արծիւ Մարզական միութիւնը իր կառավարութենէն վաւերացուած պաշտօնական միութիւն, հրապարակ կ'իջնէ Սէն Լուցիներու ձայնը լսելի ընել տալու համար: Ամէն տուն տպագիր յայտարարութիւններ ցրուելով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրեն բոլոր ժողովուրդը ու 35 հոգինոց ընդհանուր ժողովի մը մէջ կ'ընտրեն Սէն Լուի ընտրական յանձնախումբը եւ վաւերացում կը խնդրեն Մարսէյլէն: Անդին մեր քաջամարտիկ հերոսները դարձեալ կը սկսին հանրագրութեան, միշտ միեւնոյն յանկերգը. «Մենք դպրոց ու եկեղեցի չենք ուզեր»: Ամբողջ վարդապետն ալ հանրագրութիւնը մէջ բերելով, չուզեր վաւերացնել ու կըսկսի հարցաքննել յանձնախումբի երկու Թրքախօս պատուիրակները.

— «Սիզ Դաշնակցակա՞ն մը սընըզ. եօքսա Հնչակեան մը:

— «Պիզ նէ դաշնակ նէ տէ հնչակըզ» պատասխանին վրայ, «Հայտէ դուք գացէք ես ինքս կուգամ եւ կը կարգադրեմ այդ տեղի գործերը» ըսելով, առկախ կը ձգէ ամէն ինչ:

Տասնըհինգ օր ի զուր սպասելէ վերջ, տեսնելով որ ուրիշ գործելու առակ մարդ չկայ Սէն Լուի մէջ, նամակով մը կ'իմացնեն վաւերացումը: Եւ գիւղացիները երեկոները տունէ տուն շրջելով, երկու օրուան մէջ 30 հոգի կ'արձանագրեն «Ազգ. տուրք»ի տոմարին մէջ:

Այսպէս եղաւ սկիզբը: Վախճանն է չահեկանը:

Ս. Միլտոնեան

ԶՐՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

«ՄԵՆՔ ԴՊՐՈՑ ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անցեալ «Յառաջ»ի հարցարանին պատասխանելով, նկարագրեր էի այս արուարձանին դիրքն ու տեսքը եւ բնանիւթի հայերուն միակ փափաքը,— Սէն Լուի մէջ ունենալ մանկապարտէզ մը եւ մատուռ մը:

Իրաւ է թէ մեծամասնութեամբ Թրքախօսներ են տեղացիները, եւ սակայն բնազդ մը կայ իրենց սրտին մէջ,— Հայ մնալ ու հայ մեծցնել իրենց պզտիկները: Այս բնազդը կարելի է օգտագործել անաչառ ու անկողմնակալ աշխատութեամբ մը: Անցեալ տարի Մարսէյլի առաջնորդը Ազգային Միութեան հետ համախորհուրդ որոշեն մատուռն ու մանկապարտէզը հիմնել Սէն Լուի կեդրոնին մէջ գտնուող պարապ հողամասը գնելով: Առաջնորդը եւ ուրիշներ կը յորդորեն, շարունակ սակարկութեան կը սկսին հողին տիրոջը հետ, որ ամէն կերպով կ'աշխատի յաջողցնել գործը: Վերջապէս հողատէր հովիւը կը հաւանի եւ կը ...: Սէն Լուիցիները հաւ... համաձայններ կը հրամցնեն ... հանգանակութեան սկսելով ... գումար մը կը գոյացնեն:

Մինչ այս մինչ այն, նոյն ... բնակիչներէն հայ կաթոլիկ ... աղա հօճա անուն ռամ... մը կը սկսի հանրագրութիւն հաւաքել, խմբագրելով հետեւեալը. «Նկատելով որ ֆրանսական կառավարութիւնը չուզեր ... ժողովրդին դպրոց ու եկեղեցի ունենալը, նկատելով որ ֆրանսական վարժարան գացող 50է

ՈՉ ՀԱՄԽԼԱՄԱԿԱՆ ՈՉ ԱԼ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ

Երէկ հրատարակեցինք «Միլլիյէթ»ի խմբագրականի Թիւրք օճաղներու համագումարին ծրագրային նոր փոփոխութեան մասին: Այս առթիւ «Վագըթ» եւս խմբագրականի մը մէջ շեշտելով որ համագումարը որոշած է միայն Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ գործնական աշխատանքներ կատարել, կը գրէ.

«Ծրագրին մէջ մինչեւ հիմա որոշակի ճշդուած չէր այս կէտը: Ասոր համար, կարգ մը օտար երկիրներ Օճախը կը նկատէին համխլամութեան տեսակ մը նշան: Եւ այս կասկածը շարունակուեցաւ վերջերս ալ, երբ Թուրք հանրապետութիւնը շատ ուժեղ քայլերով հաստատեց թէ ինք ո եւ է նպատակ չի սնուցաներ արտասահմանի Թուրքերուն եւ իսլամներուն վրայ:

«Այսպէս է որ յաճախ կը լսէինք սա տեսակ խօսքեր. «Գիտենք թէ Թուրք կառավարութիւնը քաղաքական ցանկութիւններ չունի իր սահմաններէն դուրս, բայց հաւանական չէ՞ միթէ Թիւրք օճաղներու միջոցաւ այս իմաստով քարոզութիւններ ընել»:

«Վերջին որոշումին վրայ, այլ եւս ամէն մարդ պիտի հասկնայ թէ, Թուրք Օճաղին գործունէութիւնը ո եւ է ձեւով չպիտի տարածուի արտասահմանի վրայ»:

ՋՈ՛ՒՐ, ՋՈ՛ՒՐ.— Ջուրի պակասութիւնը տագնապ է դարձած Հայաստանի մէջ: Երեւան, Վաղարշապատ եւ զանազան գաւառներ կը գանգատին ջուրի համար: Վաղարշապատէն կը գրեն «Խորհրդ. Հայաստան»ի (22 Ապրիլ) թէ «ջուր չենք խմեր», այլ տեսակ մը քաքաօ: Առուներու աղտոտ ջուրը կը խառնուի աղբիւրներուն եւ ամբողջ քաղաքին ջուրը կը դառնայ ցեխ: Այս քաքաօի նմանող ջուրը մեծ հիւանդութիւններու պատճառ պիտի դառնայ շուտով, երբ սկսի Արարատեան դաշտի տաքը, որուն կարելի է հանդուրժել միայն մաքուր ու զով ջուրով:»

ՀԱՆՔԱՀՈՐԵՐՈՒ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ.— Ղափանի «կարմիր Հոկտեմբեր» հանքերուն տեսուչ Միրզոյեանի յայտարարութեան համաձայն, հանքերու եւ գործարաններու բանուորներուն բնակարանները աննախանձելի վիճակ մը ունին: Նախ այդ բնակարանները հազիւ 500 հոգիի կը բաւեն, մինչդեռ բանուորներու թիւն է 2050, որոնց մեծամասնութիւնը ծանրաբեռնուած է ընտանիքով: Այս տարի պիտի շինուի 6—7 շէնք:

Ղաթարի «կարմիր Նոյեմբեր» հանքերուն մէջ կ'աշխատին 500 բանուոր, իսկ Ալլահվէրտիի մէջ 2000 բանուոր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Ա) խումբը իր վերջին օրերու յաղթանակներու շարքին վրայ կարեւոր մը եւս աւելցուց՝ յաղթելով V. G. A. Saint-Maur-ի (Ա) խումբին 4ով 2:

Մրցումը Շանփինեիի մարզադաշտին մէջ ժամը ճիշդ 4ին, ֆրանսացիներու յարձակողականով: Հակառակորդը անմիջապէս սեղմեց հայ բերդը եւ մօտ 15 վայրկեան խաղին տիրապետեց: Այս միջոցին, ֆրանսացիները «փէնալթի»ով մը ըրին առաջին նշանակէտը: Ասոր վրայ Հայերը սկսան կանոնաւոր յարձակողականներ գործել, իրենց կարգին վտանգի մատնելով հակառակորդի պաշտպանողականը: Խաղը տաքցած կ'երեւէր, եւ Հայերը գտած էին իրենց փասերու ճշտութիւնը, այս միջոցին անոնք նշանակեցին առաջին նշանակէտը՝ որուն յաջորդեց երկրորդը: Մեր յառաջապահները շատ չանցած լաւ վայրէջքով մը նշանակեցին երրորդը: Այլ եւս Հայերը բոլորովին խաղին տիրապետած էին: Առաջին խաղամասը լմննալու հինգ վայրկեան կար երբ Հայերը նշանակեցին չորրորդ նշանակէտ մը եւս: Առաջին խաղամասը լմնցաւ Հ. Մ. Ը. Մ. 4 նշանակէտ, V. G. A. Saint-Maur 1:

Երկրորդ խաղամասին արեւը Ֆրանսացիներուն ի նպաստ էր եւ իրենց խաղը աւելի բարձր քան առաջին խաղամասին առտեն: Բայց մեր պաշտպանողականը ոչինչ չէր ձգեր անցնիլ: Հինգ վայրկեան չանցած կեդրոնի միջնապահը՝ Երուանդ վիրաւորուելով ստիպուեցաւ դաշտը ձգել, որով մինչեւ երկրորդ խաղամասի վերջը Հ. Մ. Ը. Մ.ը տասը հոգիով խաղաց: Լաւ վայրէջքէ մը վերջ, հակառակորդը նշանակեց երկրորդ եւ վերջին նշանակէտը: Գնդակը մէկ կողմէն միւսը կ'երթար բայց ոչ մէկ կողմը չէր շահեր: Երկրորդ խաղամասի ընթացքին երկու խումբերն ալ հաւասար խաղարկութիւն մը ունեցան եւ խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակով 4ով 2:

Նոյն օրուան բոլոր հայ խաղացողներն ալ իրենց կարելին ըրին ու շնորհաւորութեան արժանի են:

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ խառն խումբը, իր կարգին շատ կարեւոր մրցում մը կատարեց Vitry-ի մէջ, բայց 2ի դէմ 3 նշանակէտով պարտուեցաւ C. A. Vitry-ի համապատասխան խումբէն: Պէտք է ըսել որ հակառակ այս պարտութեան, խառն խումբի ձեռք բերած արդիւնքը շնորհաւորելի է, մանաւանդ որ Vitry-ի բուն Ա. խումբէն չորս խաղացողներ կը զօրացնէին խառն խումբը:

Գ. Կարապետեան

ՊԷԼՎԻԼԻ ԽՈՒՄԲԸ ՀԱՒԱՍԱՐ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Պէլվիլի խումբին մրցումը Մօնմօրանսիի խումբին դէմ:

Ժամը չորսին սկսաւ խաղը հակառակորդին յարձակողականով, մօտ հինգ հարիւր հոգիի բազմութեան մը ներկայութեան: 5 վայրկեան վերջ Ֆրանսացիները շահեցան Ա. նշանակէտը: Մօնմօռանսին կ'ուզէր զարմանել երկու տարի առաջ կրած պարտութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբէն: Գնդակը միշտ մեր բերդին առջեւ կը խաղար: Խառնաշփոթութեան մը միջոցին դատաւորը կողմնակալութեամբ անտեղի փէնալթի մը սուլեց հակառակ մերիններու բողոքին: Մօնմօռանսին առիթէն օգտուելով գնդակը քաշեց բերդին մէջ՝ երբ մեր բերդապահը դուրս ելած էր:

Երկրորդ կիսախաղին մերինները անմիջապէս սկսան յարձակողականի, բայց միշտ եւ մղուեցան, քառորդ ժամ վերջ դատաւորը սուլեց երկրորդ փէնալթին. Մօնմօրանսին շահեցաւ կէտ մը եւս, եւ եղաւ 3ով 0:

Խաղը վերջանալու քառորդ ժամ մնացած, ապշեցուցիչ վայրկեաններ եղան ներկաներուն համար: Գծուած փասերով եւ կանոնաւոր շիւթով Հայերը շահեցան առաջին նշանակէտը: Մեր տղայոց ցոյց տուած տոկունութիւնը շուարումի մատնեց հակառակորդը: Գնդակը մէջտեղ գալէ եւ խաղը վերսկսելէ վայրկեան մը վերջ շահեցանք երկրորդ նշանակէտը:

Վերջանալու չորս վայրկեան մնացած, դատաւորը պատիժի սուլիչ մը զարկաւ ի նպաստ մեզի: Տաճատ մէկ հարուածով մօտ քառասուն մեթրէն նշանակեց երրորդ կէտը, որ եղաւ վերջինը եւ խաղը լրացաւ 3—3ով:

Պահեստին ալ իրմէ անհամեմատ վեր, Մօնմօռանսիի պահեստին հետ նոյնպէս մէկով մէկ հաւասար մնաց: Մեր փոքրիկ խաղացողները զարմանք պատճառեցին Ֆրանսացիներուն:

Թ. Ճէլէպեան

*
* *

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պրիւսէլի մասնաճիւղը այս տարի ունի, բացի ֆութպոլէն, Թէնիսի բաժին մըն ալ, որուն կ'անդամակցին արդէն 30էն աւելի անձեր եւ որուն պատուակալ նախագահն է Պ. Ալիք. Մաթոսեան:

Թէնիսի մրցումներու շարքը պիտի բացուի Մայիս 15ին, Անվերսի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան» հետ կազմակերպուած մրցումով մը, որ տեղի պիտի ունենայ Պրիւսէլի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղավայրին վրայ (Avenue Jean Stobbart à Schaerbeek):

Երկու հայ Միութիւններու այս հանդիպումը կը խոստանայ բաւական հետաքրքրաշարժ ըլլալ:

(Կնիք)

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ Ն. ՕՀԱՆԵԱՆ
ԵՒ
ԳԱՌՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փառք Սէն-Մօռ 4 Մայիս 1927

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐ.— Դարբին Ռուսըլէ, որ կը բնակէր Մոնմոռանսի, հակառակ ամուսնացած ըլլալուն, եւեւէն ինկած էր հիւանդապահուհի Պլանշ Թիլլիի, որ կը բնակէր Սէն-Տընի: Հիւանդապահուհին քանի՛ անգամներ մերժած էր դարբինին առաջարկները: Առջի օր, դարձեալ կը ներկայանայ օր. Թիլլիի եւ կ'առաջարկէ միասին փախչիլ արտասահման: Կարուկ մերժումին պատճառով, դարբինը կը կրակէ հիւանդապահուհիին վրայ, որ կը փռուի գետին՝ օգնութիւն աղաղակելով: Ոճրագործը կը փախչի: Ոստիկանները կը հասնին եւ կը հարցաքննեն: Վիրաւորը կը յայտնէ ոճրագործին անունը: Ոստիկան մը կառք կը ցատկէ եւ ուղղակի կ'երթայ դարբին Ռուսըլէի տունը: Առանց իր ինքնութիւնը յայտնելու, կը խնդրէ ոճրագործին կնոջմէն, որ դուրս ելլէ ամուսինը: Ռուսըլէ սենեակէն դուրս կ'ելլէ եւ երբ կը տեսնէ ու կը ճանչնայ ոստիկանը, ատրճանակը կը հանէ եւ հինգ անգամ կը կրակէ: Ոստիկանը ծանրօրէն վիրաւոր, կը յաջողի սանդուղէն վար իջնել, կառքը նստիլ եւ երթալ հիւանդանոց, ուր քիչ վերջ կը մեռնի:

Ոստիկանութիւնը լուրը առնելով, խումբով կը պաշարէ տունը: Միեւնոյն ատեն, Փարիզ հեռաձայնելով, կը խնդրեն որ հեղձուցիչ կազերու գործիքներ ղրկեն: Ոճրագործը, որու կինը փախած էր կանուխ, իր տանը մէջ, ներսէն ամրացնելով ամէն մուտք, կը սկսի կրակել ոստիկաններուն վրայ, առանց վիրաւորել յաջողելու:

Վերջապէս, ոստիկանապետին խիստ սպառնալիքին վրայ, հեղձուցիչ կազերու միջամտութեան հարկ չմնաց, ոճրագործը բացաւ դուռները եւ անձնատուր եղաւ:

ԳՈՂԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ.— Վիշիի մէջ ձերբակալուեցաւ ճարտարագէտ մը, Լէժի, որ կը պարպէր նորոգութիւն կատարելու համար մտած բոլոր տուները: Ամբողջ գողցած ապրանքները կը պահէր զանազան մթերանոցներու մէջ: Ձերբակալութեան պահուն խոստովանեցաւ գողութիւնը եւ ցոյց տուաւ նաեւ այն ապրանքները, որոնք տարած էր տարբեր թաքստոցներ: Պէտք եղաւ բազմաթիւ ինքնաշարժներու, փոխադրելու համար գողօնները: Երբ վերջին թաքստոցն ալ ցոյց կուտար, տան մը երկրորդ յարկը բարձրացած ատեն, բացաւ պատուհան մը եւ նետուեցաւ վար: Ջարդուփշուր եղաւ քարերուն վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԽՈՐՏԵԻԳԵՐՄԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴՐԵԱՆԵՐՈՒ ՔԱԹԹԱՐՈՒԹԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Եւ գինեպանին տալով իրեն ...ցուած վարձատրութեան ...— մնացեալ կէսը պիտի տր... ...երբ տեղեկութիւնները ստուգ... ...— բաժնուեցանք եւ մութին ...անհետացանք: Անձրեւը դադ... ...էր եւ հովը դէպի հարաւ կը ... ...ամպերը քաղքին վրայ կուտակուած ...:

Հո՛ն ուր գինետունը հաստատ... ...էր, լաւ երեւոյթ մը չէր ...: ...ը, չիտակը, չարաշուք էր: ...յս փողոցը կը սկսէր կենդանու... ...ին ստանալ, տուներէն եւ գի... ...ներէն, մարդեր դուրս կ'ել... ...ին, հաւանաբար կէս-գիշեր... ...պատարագին կ'երթային:

Մեր թրջուած հագուստներուն մէջ, ցուրտէն դողդողալով, կամարի մը տակ պահուըտած եւ աչքերնիս յառած գինետան, կը սպասէինք որ գինեպանին «կասկածելի» յաճախորդները գային: Յանկարծ, մօտակայ փողոցէ մը չորս մարդեր դուրս ելան: Անոնցմէ երկուքը գինով էին. չորրորդը ընդհակառակն, խելքը գլուխն էր. երգ մը մռլտալով մեր քովէն անցաւ, յետոյ, մինչդեռ իր ընկերները փողոցին մէջտեղը կանգ կ'առնէին, ան, դէպի գինետուն յառաջանալով մէկէն երգ «Փառաւոր»էն կտոր մը սկսաւ երգել: Այդ երգը նշան մը ըլլալու էր. որովհետեւ գինետան ներսէն գերմաներէն երգ մը լսուեցաւ:

Ուրեմն գինետան ներսը՝ գեր... ...մանացի մը կար որ զարգացած մէկը ըլլալու էր. որովհետեւ իր երգած երգը, ծանօթ չէր հասարակութեան: Սպայ մըն էր, կամ առնուազն, ստորինաւոր մէկը:

Եւ որովհետեւ, մեր հսկած միջոցին չէր որ ներս մտած էր, ուրեմն մեր հասնելէն առաջ, արդէն հոն էր:

Ինչո՞ւ ուրեմն գինեպանը այդ մասին բան չէր ըսած:

Այս մարդը, հետզհետէ աւելի կասկածելի կը դառնար: Ընկերներուս դառնալով, իմ կասկածներս անոնց յայտնեցի եւ գանոնք հրաւիրեցի որ, ամէն պատահականութեան հանդէպ պատրաստ գտնուին:

Ռէվոլվէրները ձեռքերնիս՝ սպասեցինք: Շատ չանցած գերմանները դուրս ելան. բայց այս անգամ, փոխանակ չորսի, հինգ էին: Անոնցմէ երկուքը օղիի հաքրէին, միւս երկուքը՝ մեծկակ կապոցներ:

Գալով հինգերորդին, սիկառ մը շրթունքին, ձեռքերը գրպանը, առջեւէն կ'երթար, շուրջը եւ մութ անկիւնները քննելով:

Բայց չէր կրնար մեզ տեսնել: Գրեթէ մեզի քսուելով, անցաւ մեր քովէն, առանց մեզ նշմարելու:

Թող տուին որ առաջանան եւ մեր կարգին՝ մեկնեցանք...:

ԹԷ Ի՞ՆՉ ՊԱՏԱՀԵՑԱՒ

Ս—13 ԸՆԴԴԻՄԱԴՐԵԱՆԻՆ

Տարօրինակ բան, երբ որ գերմանները քաղաքէն դուրս ելան եւ մտան ծովեզերքի ճամբուն վրայ, անոնց գինովութիւնը կարծես փարատեցաւ:

Դանդաղ, բայց հաստատ քայլերով, սկսան այս ամայի եւ քարային ծովեզրին խոռոչներէն մէկը ուղղուիլ:

Ամէն զգուշութիւն ձեռք առնելով, հեռուէն անոնց կը հետեւէինք:

Մերթ ընդ մերթ, գերմանացին, որ իմ կարծիքովս սպայ մը ըլլալու էր, ետ կը դառնար, տեսնելու համար թէ իրենց հետեւող կա՞յ:

Բայց մեր կողմէ ամէն զգուշութիւն ձեռք առնուած ըլլալով, եւ միւս կողմէ գիշերը վրայ հասած ըլլալով, չէր կրնար մեզ նշմարել:

Այսպէս, գրեթէ հինգ քիլօմեթր ճամբայ կտրեցինք:

Յանկարծ, մեր մարդերը անհետացան ժայռի մը ետին, եւ գիշերուան մէջ, «Ո՛վ է ան» կոչը, մեզ իմացուց թէ, մեր նպատակին կը հասնէինք: Ապահովաբար, մեր մարդիկը՝ իրենց մէկ պահականին ազդարարութեան առջեւ կը գտնուէին:

Ուրեմն իրենք զիրենք կը պահպանէին:

Ծայրայեղ խոհեմութեամբ պէտք էր որ շարժէինք, եթէ չէինք ուզեր, որ հոն գտնուող մարդիկը մեր հետքը երեւան հանէին:

Բայց ի՞նչ էին անոնք. գերմա՞ն թէ Աւստրիացի: Ի՞նչ էր անոնց նաւը. ընդծովեա՞յ, թէ զրահաւոր. յայտնութիւնը չպիտի ուշանար:

Իրարմէ երեսունական քայլ հեռաւորութեամբ, բայց մէկ գծի վրայ քալելով,— որովհետեւ պէտք չէր որ եթէ մենէ մէկը բռնուէր կամ սպաննուէր, միւսները ստիպուէին իրենց փնտռտուքը կասեցնել,— դանդաղօրէն կը յառաջանայինք, հողին փակած, կրցածնուս չափ ինքզինքնիս ծածկելով:

Յանկարծ, դէպի մեզի դարձած, ժայռի մը գագաթը նշմարեցինք մարդ մը. աւելի անդին առաջինէն երկու հարիւր մեթր հեռու, ուրիշ ժայռի մը վրայ երկրորդ մը կար:

Անշուշտ, պահակներ էին:

Իրարու մօտեցանք եւ իրարու հետ համաձայնելէ յետոյ, քանի որ անօգուտ էր երեքս մէկ բռնուիլ կամ սպաննուիլ, ընկերներս ետ ղրկեցի եւ ես մինակս՝ սկսայ առաջ երթալ:

(Շար.)

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, ամբողջ ամերիկեան երկիրը մշուշապատ է եւ ձայն չկայ օդանաւէն: Միակ ստոյգ տեղեկութիւնը, որ կայ, սա է թէ կիրակի առաւօտ ժամը 6ին, այսինքն մեկնելէն 40 վայրկեան վերջ՝ օդանաւը տեսնուած է անգլիական եզերքին վրայ, անկէ ի վեր ստացուած բոլոր լուրերը չինծու են:

Ամերիկացիները ամէն յոյս կտրած են եւ կը վախնան թէ օդանաւը աղէտի հանդիպելով Ատլանտեան ինկած է: Ամէն կողմ փնտռտուքներ սկսուած են: Ճամբայ ելած են 18 ամերիկեան թորփիլահալածներ, որոնք Ատլանտեանի հիւսիսային եզերքին վրայ պիտի փնտռեն Սպիտակ Թռչունը: Նիւ-Եօրքի քաղաքապետը եւ Նոնժէսէրի եղբայրը փնտռողներուն մէջ են:

Ամերիկացիները պիտի փորձեն

Նիւ-Եօրքէն հեռագիր մը կը կ'ըսէ որ եթէ Ֆրանսացի օդանաւորդները մինչեւ Մայիս 10 (երէկ) մէջտեղ չելլեն, Ամերիկացի օդանաւորդներ Լոյտ Պէրթրոտ եւ Քլէրընս Չէմպըլէն դէպի Փարիզ ճամբայ պիտի ելլեն՝ իրենց հսկայ Պէլլանքա օդանաւով:

Համայնավար լրտեսներու խնդիրը

Ոստիկանութիւնը եւ հարցաքննիչ դատաւորը նոր եւ ջախջախիչ փաստեր ձեռք ձգած են համայնավար լրտեսական կազմակերպութեան մասին: Մարսիլիոյ մէջ հարցաքննուեցաւ մետաղագործներու պոլշեւիկեան սէնտիկային քարտուղար Ռուսէ, որ հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ.—

«Մարսիլիոյ մէջ իրեն հետ տեսակցութեանս պահուն Ռապաթէ բացատրեց ինծի թէ Ֆրանսայի մէջ կազմակերպուած էր տեղեկատու դիւան մը, որ կ'աշխատէր ի հաշիւ սովետներու: Մտածեր էինք վաւերաթուղթերը Ֆրանսայէն Ռուսիա փոխադրելու համար օդային սպասարկութիւն մը կազմակերպել. սակայն այդ միտքէն հրաժարեցանք, որովհետեւ շատ սուղի պիտի նստէր եւ պէտք պիտի ըլլար գաղտնիքին տեղեակ պահել բազմաթիւ անձեր: Նախասեծար համարեցինք այս վաւերաթուղթերը փոխադրել դիւանագիտական պայուսակով, քանի որ Ֆրանսայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ յարաբերութիւնները պիտի վերսկսին»:

Ռուսէ յայտնեց նաեւ թէ 1924 Յուլիսին յարաբերութեան մէջ մտած է Քրէմէի բարեկամուհի Լուիզ Քլարաքի հետ, որ իրեն հարցարան մը յանձնած էր հրասայլերու (թանք) մասին: Թերթերը մանրամասնօրէն կը հրատարակեն այս հարցարանը, որ բազմաթիւ յօդուածներէ կը բաղկանայ: Ռուսէ տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ Լուիզ Քլարաքի Մարսիլիա կատարած բազմաթիւ ճամբորդութեանց մասին ու ըսաւ թէ Ընդհանուր Ապահովութեան խորհուրդով անկարեւոր վաւերաթուղթեր յանձնած էր օրիորդին: Այս վերջինը իրմէ ուրիշ տեղեկութիւններ ալ ուզած էր ամրութեանց, ռումբերու պահեստներու եւն.ի մասին: Ու աւելցուց.

«1925 Յուլիսին Լուիզ Քլարաք յայտնեց ինծի թէ մօտ օրէն Մարսիլիա պիտի գայ Փարիզի Թաղապետական խորհրդական Քրէմէ եւ թէ ամենայն վստահութեամբ կրնայի անոր հաղորդել այն տեղեկութիւնները, զորս մինչեւ այնատեն պիտի քաղէի»:

Քրէմէ Մարսիլիա չեկաւ, բայց ղրկեց նամակ մը, որով իրեն կը յանձնարարէր Արրիկի անուն մէկը: Ռուսէ ասոր յանձնեց վաւերաթուղթերը՝ Քրէմէի անուան եւ հասցէին ուղղուած պահարանի մը մէջ դնելով:

Հարցաքննուեցաւ նաեւ Սէն-Նազէրի երկաթուղիի պաշտօնեայ Լը Տօրզ, որ յայտնեց թէ 1925ի սկիզբը նամթ հրաւիրուեցաւ Քրէմէի կողմէ: Այս վերջինը երկար խօսակցութենէ մը վերջ, պաշտօն տուաւ իրեն, Սէն-Նազէրի մէջ գտնել վստահելի թղթակից մը, որ կարենար տեղեկութիւններ հայթայթել Փէնհօէթի զինարաններուն մէջ շինուելու վրայ եղող նոր ջրօղանաւի մը մասին, ձեռք ձգելով նաեւ անոր յատակագիծը: Քրէմէ նոյնպէս տեղեկութիւններ ուզեց իրմէ Թրինեաքի մետաղագործարանին, թնդանօթներու, վառօդի եւ ռազմանիւթի փոխադրութեան մասին: Քրէմէ յետոյ Նանթի մէկ սրճարանին մէջ ներկայացուց երկու «ընկերուհիներ», որոնցմէ մէկը՝ Լուիզ Քլարաք հարցուց Քրէմէի. «Բան չմոռցա՞ր: Ընդծովեաններու մասին խօսեցա՞ր»: Քրէմէ պատասխանեց.

— Պէտք չկայ, նաւաշինարաններէն անհրաժեշտ տեղեկութիւնները պիտի ստանամ:

Այս երկու վկայութիւնները ցոյց կուտան թէ ինչ ընդարձակ գետնի վրայ կը գործէր համայնավար լրտեսական կազմակերպութիւնը:

Խտիվին պահանջը Անգլիայէն

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Եգիպտոսի նախկին Խտիվ Աբպաս Հիլմի փաշա Պոլսոյ անգլեւթուրք իրաւարար խառն դատարանին առջեւ դատ բացած է անգլ. կառավարութեան դէմ եւ 3 միլիոն ոսկերլին կը պահանջէ իբրեւ հատուցում 1914ին իր գահընկէցութեան առթիւ Եգիպտոսի մէջ գրաւուած իր կալուածներուն համար:

Անգլ. կառավարութիւնը կ'առարկէ որ յիշեալ դատարանը իրաւասու չէ այդ խնդրով զբաղելու: Խտիվին դատը կը պաշտպանեն երկու Փարիզցի փաստաբաններ՝ Քայզէր եւ Պէրժըրի:

Քօնտիլիս կրկին ասպարէզ կ'իջնէ

Աթէնքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ դարձեալ քաղաքական ասպարէզ իջած էզօր. Քօնտիլիս, որ անցեալ Օգոստոսին Փանկալօսի դիկտատորական վարչութիւնը տապալելէ եւ ժամանակ մը նոր կառավարութեան գլուխ մնալէ վերջ, Նոյեմբերին քաղաքական գործունէութենէ քաշուած էր: Քօնտիլիս հիմա վերակազմած է իր հանրապետական կուսակցութիւնը եւ ներկայ միացեալ կառավարութեան դէմ ընդդիմադիր դիրք բռնած:

Զօրավարը երկար ճառ մը խօսելով, բացատրեց իր առած այս քայլին պատճառները: Ըսաւ թէ կառավարութիւնը անպատիժ թողուց Փանկալօսը եւ հակառակ իր ջանքերուն, չկարգադրեց վարչաձեւի խնդիրը, հարկային սխալ քաղաքականութեան հետեւեցաւ եւն:

Ասոր բոլորին դարման պիտի տանի միայն իր վերակազմած կուսակցութիւնը:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ ՍԹԱՍ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆԵՐԸ

«Յարդգող»ի գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը: կը խօսի Շ. Նարդունի, նիւթ՝ *Ռտանաւորին գիտութիւնը եւ Զ. Պլպուլի քերթուածները:* Գեղարուեստական բաժին. կը նուագէ (դաշնակ) Օր. Ն. Գալփաքեան, կ'արտասանէ Մարութեան: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա Քօլօմպի Եռագոյն խումբի ժողովը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 80 Charles Chefson.

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, գրադարանի սրահը, 75 Rue Paul Bert. *Ներկայանալ անդամատետրներով:*

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՖՈՒԻ ընկերները եւ համակիրները կը հրաւիրուին արձանագրուիլ Շաբաթ եւ կիրակի կէս օրէն յետոյ ընկեր Սիմօն Ջալըքեանի տունը, Caserne Offmont:

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ:

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ ժան Փըթի-ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին Փօրթ տ'Օռլէան, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը:

(Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Պոլսոյ Գուլէլիի նախկին սաներէն Բաղէշի Ցափավանք գիւղացի Ներսէս Մերօեան. այժմ Յունաստան ըլլալ կը կարծուի. իմացնել՝ Samson Alexanianի, Rue Damesme 54, Paris (13me):

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Ճէօճ աղա Գրիգոր Պապօեան, Սահակ Գրիգոր Պապօեան, կիրակոս Սիմոնեան Էկմալցի, Եսայի Պասէյեան Կիրաշէնցի (Վան): Տեղեկացնել՝ կարապետ Պապիկեանի No. 18 Landsberger Str. 108 Berlin, կամ 21 Rue de la Saussaie, Viroflay (S. et O.) France:

— Թէքմէ գաւառին, Գօճաման Պաշի գիւղէն Պօղոս Ոստիկեանի որդին Տրդատ, կը փնտռէ իր ազգականները.— Եղբայրը Նուպար, Գնէլ, քոյրերը Մեմզար, Էլմաս՝ լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր:

— Թօզաղի Պոլիս գիւղացի Պօղոս Փէհլիվանի աղջիկը Պայծառ կը փնտռէ իր ազգականները. իմացնել՝ K. Ousdianի՝ 1/3 Rég. Etr. Matricule 7575 Poste Immouzer, par Misson, Maroc:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակային շնորհակալութիւնս կուգամ յայտնել «Լա Փաթէրնէլ» ընկերութեան, որուն ապահովագրուած էր հայրս Նասիպ Աբգարեան 54 տարեկան, ֆրանսահայ գաղութի ընդհանուր գործակալ Պ. Ա. Անտոնեանի միջոցաւ: Հանգուցեալ հայրս հազիւ վճարած էր 5 ռդ. վեցամսեայ ապահովագինը. գործարանական արկածի մը հետեւանքով դժբախտութիւնը ունեցանք զինքը յաւէտ կորսնցնելու 1927 Մարտ 9ին:

Պ. Ա. Ա. Անտոնեան մահուան վաղորդայնին իսկ չխնայելով իր օժանդակութիւնը, ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ կարողացաւ գանձել հօրս ապահովագինը 10,000 ֆրանքը: Այս առթիւ ընկերութիւնը անգամ մը եւս ցոյց տուաւ իր պարտաճանաչութիւնը եւ ճշդապահութիւնը:

Հանգուցեալի որդին
Յ. Աբգարեան

Մարսէյլ

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13
Թրք. ոսկի	» or	111
Մէճիտիէ	Médjidié	7
Լէվա 100 հատր	Léva	18
Տրախմի »	Drachme	33
Լիր » »	Lire	140
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 90
Զուից. »	Frc. Suisse	491
Լէյ 100 հատր	Ley	16
Ջերվոնեց	(10 Roubles or)	100

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3080
» II	»	1940
» III	»	1525
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	175

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ 1927

12 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 334

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱ ԹԷ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ,

Երէկ հրատարակեցինք Մարսէյլի Գաւառ. Ժողովին ընտրութեանց արդիւնքը:

Ինչպէս տեսան ընթերցողները, Մարսէյլ քաղաքը ընտրած է 23 պատգամաւոր, որոնց տասը դաշնակցական, ինը չէզոք ...որը հնչակեան: Շրջաններէն Սէն Լու և Սէն Ժիւլիէն ընտրած ...մէկ-մէկ, երկուքն ալ դաշնակցական: Կը մնան տակաւին եօթը շրջաններ,— Նիս, Կարտան, Մարթիկ, Լա-Սիօթա, Թուլօն- լա ...էյն, Պօլէն — Ֆօն Սէնդ-Էսփրի եւ Սէնթ Անթուան, որոնք պիտի ընտրեն մէկ-մէկ պատգամաւոր, համագումար 32 հոգի: Շրջաբերականը 31 հոգի կը ներկայացնէր. երեւի Մարսէյլ մէկ պատգամաւոր աւելի ընտրած է):

Մարսէյլի մէջ, ազգային տուրք վճարած են 441 հոգի, Մայիս 8ի ընտրութեան մասնակցած՝ 394 հոգի: Համեմատութիւնը այնքան ակներեւ է որ, ամէնէն պակաս քուէ ստացողն իսկ 353էն պակաս չէ, առաւելագոյնն ըլլալով 387:

Առաջին անգամ է որ այսքան ստուարաթիւ մասնակցութեամբ ընտրութիւն կը կատարուի նորակազմ գաղութի մը մէջ, ուր պայմանները բոլորովին տարբեր են: Պոլսոյ պէս հնօրեայ գաղութի մը մէջ, որ կեդրոնն էր ազգային իշխանութեան, յիսնադարէն յետոյ հայաշատ թաղերու մէջ ընտրութիւններ կատարուեցան հարիւրէն պակաս ընտրողներով, եւ առաւելագոյնը 300ի շուրջը կը յածէր: Այսօր ալ, մեծ չէ տարբերութիւնը, ինչպէս ցոյց տուին Ընդհ. Ժողովի նոր ընտրութիւնները:

Բայց, այլապէս շահեկան կէտեր կը պարունակէ Մարսէյլի ընտրութիւնը:

Դաշնակցութեան ցանկին յաջողութիւնը չէ որ կ'ոգեւորէ մեզ: Մարսէյլի Դաշնակցականները եթէ ուզէին մենատիրութիւն ստանալ, կրնային երկու անգամ աւելի պատգամաւոր ընտրել: Մեզի համար կարեւորը այն է որ, գաղութը կը կազմակերպուի, եւ կը կազմակերպուի համագործակցութեամբ, բոլոր ...անի տարրերու մասնակցութեամբ: Եթէ խայտառակ ...ակցութիւն մը ձեռնպահ մնացեր է, առաջնորդութեամբ ...կավար - Հօկ թափթփուքներու, իրենց գիտնալիք բանն է: ...ու ունեցողը ասպարէզ կը նետուի եւ կ'արժեցնէ իր յա...ութիւնները: Մնացածը՝ հէքեաթ է, պառաւները կամ ստա...ները զուարճացնելու համար:

Եւ պէտք է անգամ մըն ալ պատռել այդ խառնածին եւ ...ակիչ խմբակին դիմակը: Ընտրութենէն շաբաթներ ա...ջ, ընտրական ձեռնարկէն իսկ սարսափի մատնուած, այդ ...ակը երեք «հանգամանքաւոր», ջոջ ներկայացուցիչներ կը ...է Փարիզի առաջնորդարանը, եւ կը սպառնայ, որպէս զի կա...ղիկոսական պատուիրակը ետ կենայ ընտրութիւններէն: Անկէ ...ջ եւ անկէ յետոյ, իրենց գրաւոր եւ բանաւոր խաչակրութիւնը, իրենց բոլոր ճիգերը ունեցած են մէկ նպատակ — խա...ել ո՛ր եւ է ընտրութիւն, մինչեւ անգամ ծայրայեղութեան ...մելով: (Այս քաջագործութեան համար ալ սիրտ պէտք է): ...ի՛նչ յորդորներ, գիւտեր, դէպի Մարսէյլ երթեւեկ, վկայութիւն՝ կաթող. կոնդակներ է:

Իսկ, վճռական պահուն, — գլխիկոր նահանջ, եւ գարշելի ...փութքներ սրճարանէ սրճարան, սենեակներու անկիւնը:

Մարսէյլը տուած եղաւ բոլորին պատասխանը,— կը հաւատարմութինք, կ'աշխատինք, գործ կ'արտադրենք:

Ցանկը մէջտեղն է: Թող առնեն եւ մէկ մէկ դատեն, ծե...ի Յ. Սելեանէն մինչեւ ամէնէն խոնարհ կուսակցական ...պաստարդը:

Ընտրուածները պիտի արդարացնե՞ն իրենց վստահուած ...ը: Այդ ալ՝ իրենց գործն է: Մամուլին կը մնայ հետեւիլ ...նց աշխատանքին, եւ դատել չարն ու բարին: Բայց, ո՛ր եւ է ...ք արտասանած առեն, տարրական պարկեշտութիւնը կը ...անջէ մէկզի դնել կանխակալ կարծիքները, եւ իրականութիւնն նայիլ այնպէս ինչպէս որ կայ: Միեւնոյն տրամաբանութեամբ, անոնք որ չեն հաւատար գաղութներու ազգային կազմակերպութեան, կամ հայրենիքին եւ այս վտարանդի ժողովուրդին բարիքը կը տեսնեն խառնակութեան, անկերպարան ...մուլ խաչաձեւումներու մէջ, անոնք պարտաւոր են կըծ...իլ իրենց պատեանին խորը, եւ յօրանջել կամ հառաչել:

Գաղութները պիտի կազմակերպուին: Այդ մասին երկու ...ք չկայ: Ո՛վ որ քաջ է եւ պատասխանատուութեան զգա...մ ունի, կ'իջնէ ասպարէզ: Կը նետուի առաջ, իր կրցածը ...տարելու, ոչ թէ եղածը կազմալուծելու, ճամբուն վրայ քա...շարելու, կամ այսինչ հոսանքը ասպարէզէն քշելու հա...ր: Մենք ո՛ր եւ է առարկութիւն չունինք, եթէ համայնա...ներն ալ մասնակցին ընտրութեանց, եւ իրենց բաժինը բե...ն պարկեշտօրէն: Ժողովուրդ է, աշխատաւոր է, պահանջներ ...ի, կը տեսնէ ու կը դատէ,— քուէն կուտայ որո՛ւ որ կ'ուզէ:

Ինչո՞ւ գետն ի վեր կը թիավարեն, երբ այնքան բնական ...յմաններ կան նուաճումներ, նոյնիսկ «շերտաւորումներ» ...տարելու, հոգ չէ թէ... ջոջերու եւ պոչերու հետ:

Մարսէյլը տիպար օրինակ մը կրնայ հանդիսանալ միւս ...ջաններուն, մինչեւ անգամ Փարիզի համար:

Այլ եւս անհանդուրժելի է ներկայ քաշքշուքը, որուն ետին ...ելի շատ պղտոր միտումներ եւ պատրուակներ կան, քան ...րջ պատճառներ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՉԵԿԱՅՈՎ ԲԱՆ ԱՆԵԼ ՉԷՔ ԿԱՐՈՂ,,

Ազատ ցեկեղեցի (Փետրուար — Մարտ) կը հրատարակէ խօսակցութիւն մը, որ տեղի ունեցած է Երեւանի շուկայի հրապարակին վրայ, Գերագոյն խորհուրդի դիւանապետ Ռուբէն Ծ. վրդ.ի եւ հերձուածող Իգնատիոս քահանայի միջեւ: Խօսակցութիւնը պատմողն է քահանան.—

Ռուբէն վրդ.— խելակորոյս քայլեր էք անում: Ի՞նչ էք, ինչացո՞ւ էք: Մի քանի հոգի հաւաքուած, ուզում էք կեղծ ստորագրութիւններով գործ դարձնել, եկեղեցի կործանել, ինչպէս Բենիկ վարդապետը: Անշուշտ իմացաք նրա Թիֆլիս հրաւիրելու պատմութիւնը: Պիտի հասկանաք, պիտի ամաչէք, որ ուր գնում էք ու ժողով գումարում, ծեծւելով էք դուրս գալիս: *Չեկայով բան անել չէք կարող:* Բենիկ վարդապետն էլ գնաց Թիֆլիս, ու քիթը մռութը ջարդելով փախաւ:

Իգնատիոս քհնյ. — Հայր սուրբ, ձեր մէջ վէրքն է խօսում: Հասկացէք որ զուտ ու մաքուր պայքար է մղւում ձեր դէմ, սեւահոգիներիդ դէմ:

Ռուբէն վրդ.— Մի քանի բախտախնդիրներ, Յակովբ Տ. Յարութիւնեանի հետ *ժամեր են փակում, ժամեր գրաւում:*

Իգն. քհնյ.— Եկեղեցիները գրաււում են ժողովրդի կողմից: Դուք չէք կրնար ազատել, մինչեւ որ չկարողանաք ընդհանուր լեզու գտնել:

Ռուբէն վրդ.— Ո՞ւմ, ձե՞զ հետ: Ո՞վքեր էք դուք, որ Էջմիածինը ձեզ հետ նստի ու խորհրդանի:

Իգն. քհնյ.— Ազատ եկեղեցական շարժումը նոյն իսկ արտասահմանում հաշւի է առնուած ու էլ աւելի համակրութիւն գտնում:

Ռուբէն վրդ.— Մի կարծէք. եկէք ինձնից հարցրէք թէ, ի՞նչ տեսակ փաստաթուղթեր կան, որոնք դէմ են արտայայտւում:

Իգն. քհնյ.—Հայր սուրբ, իւրաքանչիւր յեղափոխական քայլ որ արւում է, կեանքի պահանջ է: կարող է պատահել որ զանազան ելեւէջ ունենայ, սակայն էջմիածնական վեղարաւորները թող լաւ իմանան որ վերջնական յաղթանակը նրանն է:

Ռուբէն վրդ.— եկեղեցին բարեփոխողը դուք չէք, մենք ենք: Այդ մասին մտածում ենք: դուք քահանաներդ, յանձին Մելեանի, երբեք չէիք զբաղւի նման խնդրով, եթէ վերջինիս (Մելեան) եպիսկոպոսացնէինք, Բենիկին ալ վերադարձնէինք իւր կոչումը: Սակայն ոչ տեսանեն:

Իգն. քհնյ.— Միայն մի խօսք. *շատ մօտիկ ապագայում կը տեսնենք որ ձեր այնքան* արհամարհած քահանայութեան լաւագոյն անձինք *այնպիսի մի հարուած կը տան ձեզ, որ ի սրտէ զղջումն անգամ ձեզ չի փրկի...*

ԵԶԻՏԻՆԵՐՆ ՈՒ ՔԻՒՐՏԵՐԸ. — *Էջմիածին գաւառին մէջ Եզիտիներու եւ Քիւրտերու ամենամեծ գիւղն է Շամիրամը, որուն բնակչութիւնը կը բաղկանայ 70—80 տուներէ: Ունի դպրոց մը, ուր չկան կահկարասի և այլ անհրաժեշտութիւններ: Ջարդուած գրասեղաններ եւ կոտրած գրատախտակ մը: Սրդէն, գիւղացիները երբեք չեն ուզեր հետաքրքրուիլ իրենց դպրոցով, թէեւ գիւղը շատ հարուստ է:*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԱԼՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃԱՌԸ

Մօտ օրէն Էնկիւրիի մէջ պիտի գումարուի Թուրքիոյ միակ կուսակցութեան՝ Խալքի տարեկան համագումարը, նախագահութեամբ Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի: Համագումարի թուական որոշուած էր Մայիս 9ը եւ յաջորդ օրերը. սակայն վերջին պահուն քանի մը օր յետաձգուած է: Պաշտօնական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս համագումարին, որուն մէջ պիտի որոշուին Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան նոր ուղղութիւնները: Մասնաւորապէս սեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուի այս առթիւ Մուսթաֆա Քէմալի արտասանելիք ճառին, որ բաւական ընդարձակ պիտի ըլլայ եւ խիստ կարեւոր:

Մուսթաֆա Քէմալ չպիտի բաւականանայ միայն կուսակցութեան անցեալ գործունէութեան պատկերը տալով, այլ պատմականը պիտի ընէ Զինադադարէն ի վեր կատարուած քաղաքական կարեւոր դէպքերուն: «Ճումհուրիյէթ» կը գրէ թէ Ղազին գովեստը պիտի ընէ անոնց, որոնք յեղափոխութեան ընթացքին իրեն աջակցեցան, ու պիտի յարձակի այն բոլոր յետաշրջականներուն վրայ, որոնք ընդդիմադիրի դիմակին տակ թաքնուած էին, նոյն իսկ անոնց անուններն ալ պիտի յիշէ:

Այս ճառը լսելու համար պիտի հրաւիրուին Էնկիւրի գտնուող դիւանագիտական ներկայացուցիչները: Միջոցներ ձեռք առնուած են նոյնպէս, անթել հեռաձայնով ամբողջ Թուրքիոյ մէջ լսելի ընել տալու համար Մուսթաֆա Քէմալի ճառը:

Իտալացիները կը գործեն Պուլկարիոյ մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, իտալական դիւանագիտութիւնը շատ մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ Սոֆիայի մէջ: Այդ կ'ապացուցանեն յաճախակի խօսակցութիւնները Սոֆիայի իտալական ներկայացուցիչին հետ: Իտալական շարք մը թերթեր, եւ մասնաւորաբար անոնք որ սերտ կապեր ունին Մուսոլինիի հետ, լայն տեղ կուտան պուլկարական գործերուն եւ մասնաւոր թղթակիցներ կը ղրկեն Պուլկարիա: Կը թուի թէ Իտալիան Սոֆիա փոխադրած է իր Պալքանեան դիւանագիտական գործունէութեան կեդրոնը, ամէնէն առաջ՝ խանգարելու համար Պալքանեան Դաշնակցութեան ծրագիրները, իտալապուլկար համաձայնութեամբ մը: Կ'ըսուի թէ Պուլկարիա տրամադիր է ընդունելու Իտալիոյ կարգ մը առաջարկները: Մասնաւորապէս Պորիս Թագաւորը զօրաւոր յենարան մը կը փնտռէ արտասահմանի մէջ, եւ Իտալիան կրնայ դառնալ այդ յենահանը, մանաւանդ եթէ յաջողի իտալացի իշխանուհիի մը հետ ամուսնանալ: Այսպիսի խնամութիւն մը եւ քաղաքական համաձայնութիւն մը ծանր հարուած պիտի ըլլայ Եուկօսլաւիոյ արտաքին քաղաքականութեան համար, որովհետեւ բոլորովին պիտի մեկուսացուի այդ երկիրը: Ահա թէ ինչու Պելկրատի մէջ մեծ ջղագրգռութեամբ կը հետեւին իտալական գործունէութեան եւ կը ջանան վիժեցնել զայն:

Հինգ պոլշեւիկ երեսփոխաններ դատի տակ

Երեքշաբթի առտու, Նախարարական խորհուրդին մէջ, դատական Նախարարը արտօնութիւն խնդրեց դատի ենթարկելու համար հինգ համայնավար երեսփոխաններ, Վայեան Քութիւրիէ Տիւքլօ, Մարթի. Քլամամուս և Տօրիօ, որոնք ամբաստանուած են թէ ըմբոստութեան հրաւիրած են զինուորները, գրգռիչ գրութիւններով:

Այս երեսփոխաններուն անձեռնմխելիութիւնը ջնջելու համար առաջարկ մը ներկայացուեցաւ երեսփ. ժողովին: Կարգ մը երեսփոխաններ առաջարկեցին յետաձգել խնդիրը: Դատական Նախարարը պահանջեց որ անյապաղ ընթացք տրուի ընդհ. դատախազին առաջարկին: «Երբ երեսփ. ժողովը տեսնէ այս հետապնդումը արդարացնող փաստաթուղթերը, պիտի հասկնայ գործին ծանրակշիռ հանգամանքը: Խնդիրը կարծիքի յանցանք մը չէ, այլ ամէնէն գարշելի պայքարը զոր Ֆրանսացի մը մղած ըլլայ իր երկրին դէմ (ծափեր): *Եթէ ժողովը որոշէ յետաձգել յանձնաժողովի մը կազմութիւնը, պիտի նշանակէ թէ Պ. Տօրիօ կրնայ տակաւին շաբաթներով շարունակել իր ոճրապարտ պայքարը: Ժողովը այդպիսի բան չի կրնար ուզել»* (ծափեր):

151ի դէմ 364 ձայնով մերժուեցաւ յետաձգումը եւ որոշուեցաւ այսօր իսկ, Հինգշաբթի, յատուկ յանձնաժողով մը կազմել, ընդհ. դատախազին առաջարկները քննելու համար:

Այս առթիւ որոշուեցաւ Մայիս 27ին կատարել համայնավար երեսփոխաններու հարցապնդման վիճաբանութիւնը, Ներքին Նախարարին վերջին հակապոլշեւիկ ճառին առթիւ: Նախարարը պատասխանելով Պ. Մարսէլ Քաշէնի ազդարարութեան, յայտարարեց.

— «Ես տեղեակ եմ կոմունիստներու մտադրութեանց եւ կը յայտարարեմ, խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ, թէ գիս պիտի գտնեն իրենց դէմ, օրէնքը յարգել տալու համար: Կրնան ձեռք ձեռքի տալ եւ դաշնակցիլ. օրէնքը պիտի յարգուի: Երբ վիճաբանութիւնը բացուի, ես պիտի համարձակիմ համայնա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(*Մեր սեփական թղթակցէն*)

ՊՈՒՔՐԷՇ 2 ՄԱՅԻՍ.— Էջմիածնի տագնապը վրդովում յառաջ բերած ըլլալով ռումանահայ գաղութին բոլոր շրջաններուն մէջ, Թեմական Գործադիր Մարմինը, ընթացք տալով եղած դիմումներուն, որոշեց խորհրդակցութեան մը հրաւիրել Պուքրէշի բոլոր ազգային մարմիններու, զանազան կազմակերպութեանց եւ հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչները՝ հաւաքական դիմում մը ընելու համար առ որ անկ է:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՕԴԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐՈՒ

Ատլանտեանի օդարշաւին առթիւ, կ'արժէ յիշել քանի մը պատմական դէպքեր:

Երբ, 15 Յուլիս 1909ին, Պլէրիօ օդանաւով անցաւ Մանշի ծովին վրայէն, բոլոր օդանաւորդներուն աչքը ուղղուեցաւ դէպի արշաւը հիւսիս: Ատլանտեանի վրայէն:

Երբ, նախ Կարոս, յաջորդաբար երկու անգամ, 1912ին եւ 1913ին, յետոյ 26 Յունուար 1919ին Քոլի, ընկերակցութեամբ Ռոժէի, Միջերկրականն ալ անցան, աւելի եւս զօրացան յոյսերը Թռիչքի մը Ատլանտեանի վրայէն:

16—27 Մայիս 1919ին տեղակալ Ռէտ, ընկերակցութեամբ 4 հոգիի, ամերիկեան Քիւրթիս ջրօդանաւով, տիպար N. C. 4, յաջողեցաւ անցնիլ Թրէփասէյի ծովածոցը, Թէր-Նէօվէն մինչեւ Ասորեան կղզիները, 1950 քլմդր. տարածութիւն մը, զոր կտրեց 15 ժամ 18 վայրկեանէն: Յետոյ անցաւ Լիզպոն, 1500 քիլոմեդր տարածութիւն մը, զոր կտրեց 10 ժամ 42 վայրկեանէն:

19 Մայիս 1919ին, աւստրիացի օդանաւորդ մը, Հաւքըր, ընկերակցութեամբ կրիվսի, փորձեց անցնիլ Թէր-Նէօվէն Իրլանտա տարածութիւնը: Սէն-Ժանէն մեկնելէ յետոյ, 900 մղոն հեռաւորութեան վրայ, օդանաւը ինկաւ Ատլանտեանի մէջ: Հարկ եղաւ անձկութեամբ սպասել բազմաթիւ օրեր, մինչեւ որ լուր առնուեցաւ թէ շուէտական շոգենաւ մը յաջողած էր ազատել արկածեալ օդանաւորդները:

Քանի մը շաբաթ յետոյ, անգլիացի օդանաւորդ մը, Ալքօք, Վիքըրս-Վիմի տիպարէն օդանաւով մը յաջողեցաւ Սէն-Ժանէն անցնիլ Քլիֆտէն (Իրլանտա): Նաւորդ Պրաուն կը հետեւէր այս թռիչքին, որ 3040 քիլոմեդր երկարութիւն մը ունէր եւ տեւեց 16 ժամ 12 վայրկեան: Այս փորձը, որ կատարուեցաւ 14—15 Յունիս 1919ին, զուգադիպած էր անձրեւի մը:

1924ի Օգոստոսին, ամերիկեան նաւատորմիղին օդանաւորդները յաջողեցան անցնիլ հիւսիս. Ատլանտեանը, անցնելով Օրքատէն, Իսլանտայէն եւ Կրօէնլանտայէն:

Սակայն, մինչեւ այժմ, կարելի չէ եղած կտրել Ատլանտեանը մէկ հողամասէն միւսը: Նիւժէսէրի փորձը վերջինը չպիտի ըլլայ ապահովաբար:

Պ. ՑՈՒՄԷՐԿ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ.— Գալ շաբաթ Լոնտոն պիտի այցելէ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահ Պ. Ցումէրկ: Այս պաշտօնական ճամբորդութեան համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին: Մայիս 18ին ճաշկերոյթ մը պիտի տրուի, որուն հրաւիրուած են մօտ 50 հոգի: Ո՛չ մէկ կին ներկայ պիտի ըլլայ:

СССР.

ԻՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրքը դէշ բարեկամ է մարդուս, մանաւանդ երբ միացած է տգիտութեան, թեթեւամտութեան եւ ամբարտաւանութեան հետ։ Կիրքէ բռնուած մարդը շատ դիւրութեամբ կը մերկացնէ իր հոգիին աղքատութիւնն ու միտքի սնանկութիւնը։

Կիրքի դասական օրինակ կարելի է համարել պոլշեւիկեան «հրապարակագրութիւնը»։ Հրապարակագրութիւն ըսելով պոլշեւիկները կը հասկնան կեղծել, ստել ու հայհոյել։ Այս երեք կէտերու վրայ է հաստատուած եւ արտասահմանի պոլշեւիկ մամուլը։ Կեղծիք, սուտ եւ հայհոյանք։

Նմոյշի համար առէք Փարիզի «Երեւան» թերթի վերջին (8 Մայիս) թիւը — կիրքէ կուրցած մարդոց բոլոր առաքինութիւնները շռայլուած են հոն, մանաւանդ «145 միլիոնը 5, 870,000ը 5» խմբագրականին մէջ, որ պատասխան է իմ վերջին տեսութեան եւ «Յառաջ»ի «60,000ին հինգ, 870,000ին հինգ» խմբագրականին մէջ շօշափուած խնդրին։ Այդ տեսութեան մէջ, ես հարեւանցի անդրադարձած էի «ազգային հաւասարութեան» սկզբունքին ալա պոլշեւիկ իրագործման ձեւին՝ տարօրինակ գտնելով, որ 870,000 բնակիչ ունեցող Հայաստանն ալ, 60,000 մարդ ունեցող Նախիջեւանն ալ հաւասար քանակութեամբ պատգամաւորներ կուտան «Ազգ. Խորհուրդին»։ Նոյն երեւոյթը ձաղկած էր եւ «Յառաջ»ը։

«Երեւան»ի խմբագիրները տարօրինակ կը գտնեն այս գնահատութիւնը։ Ու կը գրեն, թէ «Դաշնակցական խմբագիրը իր ընթերցողներուն չուզեր յայտնել, որ եթէ 870,000 ժողովուրդ ունեցող Հայաստանը հինգ պատգամաւոր տուած է, նոյնքան, ուղիղ 5 պատգամաւոր տուած է նաեւ Խ. Ռուսաստանը, որ 145 միլիոն ազգաբնակութիւն ունի(*)։ Յետոյ պարծանքով կ'աւելցնեն. «Ահա ա՛յս է ազգերու հաւասարութիւնը, որ իրագործուած է Խորհրդային Միութեան մէջ։» Ու կը վրդովին, որ «Դաշնակցական շէֆերը կը ստեն ու կը գովաբանեն ազգերը ճնշող պուրժուական պետութիւնները եւ ազգերու անհաւասարութիւն կը տեսնեն... Խորհրդային Միութեան մէջ»։

Ճիշդ է, մեր «անսովոր ուղեղը» դժուարութեամբ կ'ըմբռնէ «Երեւանցի» «սովորական ուղեղներու» հանճարեղ արտադրութիւնները, բայց եւ այնպէս, թող ներողամիտ ըլլան, որ «ազգային հաւասարութիւն» չտեսնենք խորհրդային սահմանադրութեան ու գործնական կեանքին մէջ, այլ՝ ազգային անհաւասարութեան, ազգային իրաւազրկութեան այլանդակ օրինակներ։ Եւ ահա թէ ի՛նչու։

«Ուղղափառ Լէնինիզմ»ի համաձայն, «յեղափոխութեան ընթացքին» պետական, ազգային, դասակարգային, անհատական ու հանրային բոլոր գործերու միակ ու բացարձակ տէրն ու տնօրէնը «բանւորական դիկտատուրութեան եւ առաջապահ» Կոմկուսն է իր կեդրոնական կոմիտէով ու փոլիթպիւրոյով, «սպայակոյտը» «համաշխարհային յեղափոխութեան»։ Հետեւաբար, Խորհուրդներու համագումար, Գործադիր Կոմիտէ, Ազգ. Խորհուրդ, Դաշնակցային Խորհուրդ, Ժողկոմխորհ, ասոնք բոլորը սին բզզիկներ են, շինուած՝ ի պէտս դուրսի միամիտներուն։ Պոլշեւիկներու համար աշխարհիս միակ ուժն ու հեղինակութիւնը Կոմկուսի Կենտկոմն է, որ «նստած է ի Մոսկուա»։ Մոսկուան է տիրողն ու վարողը, ի միջի այլոց, եւ ազգային գործերու. առանց Մոսկուայի հրամանին մէկ մազ իսկ վար չիյնար ազգային «անկախ» ու «ինքնավար» հանրապետութիւններու վարիչներու գլուխներէն։

Այս պատճառով, շատ ալ լուրջ բան չէ պոլշեւիկներու օրէնքներու եւ սահմանադրութիւններու անունէն խօսիլը։ Բայց քանի որ անոնք գոյութիւն ունին, տեսնենք ինչպէս կը լուծեն ազգային հարցը։

Մեր առջեւ է ահա Խորհրդային Միութեան սահմանադրութիւնը, պաշտօնական հրատարակութեամբ, որուն համաձայն Խորհրդային Միութիւնը կը բաղկանայ վեց խորհրդային հանրապետութիւններէ, որոնք իրենց կարգին բաղկացած են խորհրդային հանրապետութիւններէ, ինքնավար շրջաններէ եւ այլն։ Կեդրոնի իրաւասութեան կ'ենթարկուին՝ արտաքին քաղաքականութիւնը, բանակն ու երկրի պաշտպանութեան ամբողջ գործը, արտաքին եւ ներքին առեւտուրը, երկաթուղին, թղթատար-հեռագիրն ու հաղորդակցութեան միւս միջոցները, ելեւմուտքը, տնտեսական շինարարութեան վերին ղեկավարութիւնը, արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան ընդհանուր հիմքերու որոշումն ու կարգաւորումը, եւ հողէն օգտուելու, ինչպէս նաեւ ջուրերու, անտառներու եւ հանքերու օգտագործման եղանակներու մշակումը, գաղթի գործը, դատական գործի հիմքերու որոշումը եւ քրէական ու քաղաքացիական օրէնքներու մշակումը, աշխատանքի օրէնքի, հանրային կրթութեան եւ հանրային առողջապահութեան ընդհանուր հիմքերու մշակումը, չափի ու կշռի ընդհանուր վիճակագրութեան եւ ուրիշ իրաւունքներ։ Պետական կեանքի այս բոլոր գործառնութիւնները կեդրոնացած են Մոսկուայի ձեռքը — «Երեւան»ի խելօք վարիչներ։ Ըսէ՛ք նայինք, «անկախ» եւ «ինքնավար» ազգերուն ի՞նչ իրաւունքներ ձգուած են, բացի սեփական լեզւին մէջ տապկուելու իրաւունքէն...

Հիմա գանք Խ. Միութեան կեդր. իշխանութեան կազմութեան։ Այդ իշխանութիւնը խորհուրդներու համագումարէն ընտրուած կեդր. գործադիր կոմիտէն է՝ բաղկացած Դաշնակցային եւ Ազգութիւններու խորհուրդներէն։ Դաշնակցային խորհուրդը կ'ընտրուի հանրապետութիւններու ներկայացուցիչներէն՝ համապատասխան երկրի բնակչութեան քանակին։ Ազգութեան խորհուրդը կը կազմուի դաշնակցային եւ ինքնավար հանրապետութիւններէ՝ իւրաքանչիւրէն 5ական ներկայացուցիչ եւ ինքնավար շրջաններէն մէկական ներկայացուցիչ։ Սահմանադրութեան 15րդ. յօդուածի ծանօթութիւնը կ'ըսէ. «Աճարիայի եւ Աբխազիայի ինքնավար հանրապետութիւնները եւ Հարաւ. Օսէթիա ինքնավար շրջանը Ազգութեանց Խորհուրդ կը ղրկեն մէկ-մէկ ներկայացուցիչ»։ Կեդր. Գործ. Կոմիտէն վերին իշխանութիւնն է, որուն ենթակայ են Միութեան բոլոր միւս իշխանութիւնները։ Անոր հրամանը հրաման է ամէնուն համար։

Արդ՝ իրականօրէն ազգերը ի՞նչպէս են ներկայացուած այդ գերագոյն իշխանութեան մէջ։ «Իզվեստիա»յի 27 Ապրիլ համարին մէջ հրատարակուած է անուանացանկը կեդր. գործ. կոմիտէի անդամներու, որոնք 847 հոգի են — 450 անդամ և 199 թեկնածու Դաշն. Խորհրդի և 135 անդամ ու 63 թեկնածու Ազգութեանց Խորհրդի մէջ։ Կարդացէ՛ք այդ ցանկը եւ կը տեսնէք, որ Դաշն. Խորհրդի 450 անդամներէն 365էն աւելին, այսինքն չորս-հինգերորդը, Ռուսներ են, մինչ ռուս տարրը Խ. Միութեան բնակչութեան երկու-երրորդէն աւելի չէ։ Այսպիսով, Դաշն. Խորհուրդ կոչուածը փաստօրէն ռուսական իշխանութիւն է, ռուս ազգային տիրապետութեան մէկ միջոցը։ Եթէ այսօր ինչ-ինչ պատճառներով ռուսութեան շեշտը շատ ցայտուն չէ հոն, այդ չի նշանակեր, որ վաղն ալ նոյնը պիտի մնայ։ Թէեւ պարզ է ըսել, որ այսօր ալ բաւական ուժեղ է դժգոհութիւնը Մոսկուայի մենատիրութեան դէմ։

Աւելի պերճախօս է «ազգերու հաւասարութիւնը» Ազգութեանց Խորհրդի մէջ, ուր, ինչպէս տեսանք անցեալ անգամ, պզտիկ Նախիջեւան մը կուտայ նոյնքան ներկայացուցիչ, որքան իրմէ 15 անգամ մեծ Հայաստանը եւ, այո՛, 1700 անգամ աւելի խոշոր Խ. Ռուսաստանը։ «Ասոր կ'ըսեն ազգերու հաւասարութիւն, կը գրէ թեթեւամտօրէն «Երեւան», այո՛, իրական հաւասարութիւն, որու նման ո՛չ մէկ տրամադրութիւն եւ օրէնք կը գտնենք եւ ո՛չ մէկ ռամկավար-բուրժուական դաշնակցային պետութեան մէջ»։ Կը խոստովանինք, չենք կրնար ըմբռնել այս «իրական հաւասարութեան» իրական իմաստը. ի՞նչպէս կ'ըլլայ «հաւասարութիւն», երբ 60,000 Թաթարը կուտան նոյնքան պատգամաւոր, որքան 870,000 Հայը, կամ 100 միլիոն Ռուսը, ի՞նչ է ասոր ներքին իմաստը, կ'աղաչենք, ձեր պոլշեւիկեան լոյսով լուսաւորեցէք մեզ ալ, որպէսզի չմնանք սա մեր «ռամկավար-պուրժուական» տգիտութեան մէջ...

«Իրական հաւասարութիւն է», կ'ըսէք։ Բայց ահա ձեր սահմանադրութիւնը կը տրամադրէ, որ Աբխազիան ու Աճարիան մէկ մէկ ներկայացուցիչ տան, մինչդեռ Ազգութեանց Խորհուրդի վերջին կազմին անոնք տուած են հինգական ներկայացուցիչ։ Այդ ի՞նչպէս կ'ըլլայ։ Կամ այն է, որ ձեր սահմանադրութիւնը անպէտ քուրջի կտոր մըն է եւ կը գործադրուի տեղին ու պայմաններուն համաձայն, կամ այն է, որ յիշեալ տրամադրութիւնը փոխուած է և հազիւ 60-70,000 բնակիչ ունեցող Աճարիան ու քիչ մը աւելի մեծ Աբխազիան 5ական պատգամաւորի իրաւունք ստացած են։ Եթէ այս վերջինն է, այն ժամանակ կը հաճի՞ք բացատրել, ինչո՞ւ 60 հազարնոց Աճարիայի մէկ ձայնը փոխուած է հինգի, իսկ 120հազարնոց Ղարաբաղի ձայնը թողուած է մէկ, կամ ինչո՞ւ 70հազարնոց զուտ հայաբնակ Ախալքալաքին չէ տրուած եւ ո՛չ մէկ ձայն։ Մեզ՝ «ռամկավար - պուրժուա»ներուս համար այս «իրական հաւասարութիւն»ն ալ կը մնայ անըմբռնելի ու նաեւ անընդունելի։

Ճիշդ կ'ըսէք, «նման ո՛չ մէկ տրամադրութիւն եւ օրէնք կը գտնենք ոչ մէկ ռամկավար-պուրժուա դաշնակցային պետութեան մէջ», բայց կը ստէք փաստօրէն, երբ կը գրէք, թէ «դաշնակցական շէֆերը» կը գովաբանեն ազգերը ճնշող պուրժուական պետութիւնները»։ Չէք կրնար ցոյց տալ եւ ո՛չ մէկ օրինակ, որ մենք «գովաբանած» ըլլանք «ազգերը ճնշող» ո եւ է պետութիւն։ Սուտը ձեր տարերքն է. չենք վրդովիր։ Ճիշդ կ'ըսէք նաեւ, որ մենք «ազգային անհաւասարութիւն կը տեսնենք Խ. Միութեան մէջ»։ Այո՛, կը տեսնենք։ Աւելին դեռ. կը շօշափենք, փաստերով ու թիւերով, կ'ապացուցանենք ձեր սահմանադրութեան յօդուածներով։ Եւ մեր առաջ բերած փաստերը այնքա՛ն պայծառ են ու դիւրահասկնալի, այնքա՛ն աղաղակող, որ կոյրերն անգամ կը տեսնեն ու կը հասկնան։

Այս պարագան է, որ կը ջղայնացնէ ու կիրքէ կը յիմարացնէ ձեզ։ Եւ դուք, անկարող խելքի մօտիկ պատասխան տալու՝ կը կեղծէք, կը ստէք ու կը հայհոյէք, անվերջ կը հայհոյէք։ Հայհոյեցէ՛ք։

— Շունը կը հաչէ, կարաւանը կը քալէ։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

(*) Կիրքը հոս ալ վատ ծառայութիւն մատուցած է մարդոց. 145 միլիոն բնակչութիւն ունի Խ. Միութիւնը, որ Ազգ. Խորհուրդի անդամ չի կրնար ըլլալ, իսկ Խ. Ռուսաստանը ունի մօտ 100 միլիոն բնակիչ։

ՔԻՇՆԷՎԻ 200 ՄԻԼԻՈՆ ԼԷՅԻ ՀԱՅԿ. ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ՌՈՒՄԷՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 6 Մայիս

«Յառաջ»ի ընթերցողները թերեւս գիտեն՝ թէ ռումանահայ թեմը կալուածական խնդիր մը ունի։ Ռումէն կառավարութիւնը սակէ ութը տարի առաջ հրատարակեց օրէնք մը, որով գրաւման կ'ենթարկուէին նաեւ արտասահման գտնուող կրօնական հաստատութեանց եւ վանքերու Ռումանիոյ մէջ ունեցած կալուածները։ Այս օրէնքին հիման վրայ յարքունիս գրաւուեցան Քիշնէվի հայ եկեղեցապատկան կալուածները, այն առարկութեամբ թէ անոնք կը պատկանէին արտասահման գտնուող վանքի մը՝ Էջմիածնի, կառավարութեան փաստը այն էր թէ նախքան Պեսարապիոյ կցումը՝ այդ կալուածները կապալառուներու վարձու կը տրուէին յանուն Էջմիածնի կաթողիկոսին, մինչդեռ անոնք կը պատկանէին Պեսարապիոյ թեմին եւ այս վերջինին Պեսարապիոյ կցումով կը դառնային սեփականութիւն ռումանահայ միացեալ թեմին։ Ռումանահայ առաջնորդին տրամադրութեան տակ թողուեցան միայն չնչին տարածութեամբ կալուածներ, իսկ մեծագոյն մասը, որ Օկրատա Արմէնէասքա անունը կը կրէ եւ որ վեց հեքթարի չափ տեղ կը բռնէ Քիշնէվի լաւագոյն պողոտային վրայ աւելի քան 200 միլիոն լէյի արժէքով, յանձնուեցաւ Քասա Նօսթրա կոչուած պետական հիմնարկութեան, որուն կը տրուին եօթը տարիէ ի վեր վարձքերը։ Պեսարապիոյ Հայոց Ազգային Խորհուրդը, որ ռումանահայ միացեալ թեմին կազմութենէն առաջ ալ սկսեր էր հետապնդել խնդիրը, Ռումանիոյ անդրանիկ թեմ. պատգ. ժողովէն եւս իրաւասութիւն ստացաւ յառաջ տանիլ դատը, թէեւ առանց շօշափելի արդիւնքի մը յանգելու։ Դեռ կորսուած չեն ամբողջ յոյսերը, որովհետեւ Վճռաբեկ Ատեանը, որուն սեղանին վրայ է այժմ խնդիրը, հաւանաբար նպաստաւոր վճիռ մը տայ՝ եթէ անհրաժեշտ աշխատանքները թափուին, ինչպէս վստահացուցած են ականաւոր փաստաբաններ։ Միւս կողմէ սպառած չեն յոյսերը վարչական եղանակով ետ ստանալու մասին ալ։ Ռումանահայ թեմական գործադիր մարմինը իր վերջին նիստերուն մէջ դարձեալ զբաղեցաւ այս հարցով, որոշեց Մայիս 15ին եւ 16ին արտակարգ խորհրդակցութեան մը հրաւիրել ռումանահայ թեմին բոլոր թաղականութիւնները, նկատի ունենալով որ կալուածները, որոնք ամբողջ թեմինն են, պիտի կարենան բարւոք վիճակի մը հասցնել ռումանահայ բոլոր հիմնարկութիւնները՝ եթէ թեմը ճանչցնէ իր իրաւունքները եւ սկսի վարձքերը գանձել։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԿՐԻՓ.— Կրիփ հիւանդութիւնը տակաւին կը ճարակի Հայաստանի մէջ։ Թէեւ համաճարակի բնոյթ չունի, սակայն չի հեռանար երբեք։ Ապրիլի վերջին երկու շաբթուան ընթացքին, միայն Երեւանի մէջ, կրիփէն վարակուածներուն թիւն էր 350, ասոնցմէ երկուքը մեռան։ Հարսանիթի համաճարակը մեղմացած է։

ՆՈՐ ՀԱՆՔԵՐ.— Ալեաթ-Ջուլֆա երկաթուղագիծին շինութեան հետեւանքով, ծրագրուած է բանեցնել նոր հանքեր, որոնք կ'իյնան գիծին մօտ։ Այդ հանքերէն նշանաւոր են մեծ Մաղաբայի գունաւոր եւ առատ պղինձը, Սափօֆի, Ցեմիանի, Քուրթուլիի, Մունչուխլուի հանքերը։ Գայլաձորն ալ ունի պղինձի ահագին պաշար։

ԱՊՐԻԼ II | 24Ը ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 25 Ապրիլ

Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդարանը, Ապրիլ 23ին յատուկ ազդագրով Թաւրիզի հայ հասարակութեան յայտարարեց որ ամսոյս 24-ին Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ եւ ապա Արամեան թատերասրահին մէջ ալ սգահանդէս «ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց յընթացս համաշխարհային պատերազմի»։

Որոշեալ օրը, Կիրակի առաւօտ հոծ բազմութիւն մը խռնուեցաւ Մայր Եկեղեցին, ուր կատարուեցաւ պատարագ եւ հոգեհանգիստ Առաջնորդ Ներսէս Արքեպիս. Մելիք-Թանգեանի հովանաւորութեամբ։

Ժամը 12-ին երկսեռ հասարակութիւնը խռնուեցաւ Արամեան թատերասրահը, ուր ասեղ ձգելու տեղ չկար։ Ժողովուրդի բոլոր դասակարգերը եկած էին ներկայ ըլլալու։ Միայն վաճառական դասը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ, կը փայլէր իր բացակայութեամբ։

Թեմական դպրոցի քառաձայն երգիչ խումբը, երաժիշտ Պ. Լեւոն Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ երգեց «Մեր Հայրենիք»ը, ունկնդրուեցաւ յոտնկայս եւ խորին պատկառանքով։

Աշակերտուհի մը արտասանեց Ե. Չարենցի «Հայաստանի գովքը», որմէ յետոյ բեմ եկաւ թեմական դպրոցի ուսուցիչ Պ. Ալ. Յովհաննէսեան, որ օրուան սգահանդէսին նշանակութիւնը բնորոշելէ յետոյ, առաջարկեց, որ յոտընկայս յարգեն յիշատակը մէկ միլիոն հայ նահատակներու։

Բազմութիւնը ոտքի կեցաւ. մինչ նուագախումբը կը նուագէր «Դու ով հոգ գնացիր» քայլերգը։

Պ. Ալէքսան ամփոփ եւ կուռ բանախօսութեամբ պարզեց հայ պոլշեւիկներու ազգակործան քաղաքականութիւնը, որով կը պնդեն թէ «Հայ դատը վերջացած է արդէն եւ Ներկայ Հայաստանը կը գոհացնէ մեր քաղաքական պահանջները։ Բանախօսը փաստերով մատնանշեց պոլշեւիկներու վնասակար քայլերն ու քաղաքական սնանկութիւնները։

«Հայկական դատը դեռ վերջացած չէ, դեռ կը շարունակուի, քանի որ Հայաստանը ազատ եւ անկախ չէ։ Մեր ազգային անկախութեան պայքարը դեռ կը շարունակուի։ Յարգա՛նք բոլոր անոնց յիշատակին, որոնք հայ ժողովուրդի կորովին արտայայտիչը եղան»։

Խումբը երգեց «Սիրուն ուռենի»։ Արտասանուեցաւ Յ. Թումանեանի ազգաշունչ մէկ ոտանաւորը եւ ապա բեմ հրաւիրուեցաւ թեմական դպրոցի տեսուչ Պ. Յ. Պիոնեանը։

«Մեր դժբախտութիւնն է, որ այս համազգային սգատօնը չի տօնուիր այժմ մայր հայրենիքի մէջ, ուր տիրող իշխանութիւնը կը ջանայ խորտակել մեր ազգային ու ազատագրական անցեալի բոլոր արժէքները, որոնց համար մենք հարիւր հազարաւոր զոհեր տուինք, զոհեր, որոնք անտապան եւ անգերեզման մնացին, բայց անոնց յիշատակը վառ է ապրող սերունդներու սրտին մէջ։ Հայ ժողովուրդը արեան եւ մահուան առջեւ անգամ արի եղաւ, ստեղծելով Վասպուրականի, Մուշ-Սասունի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի եւ Արարայի գօյամարտերը, Մասնակի հերոսամարտեր, ինչպէս օրինակ Սեբաստացի անմահ ռազմիկ Մուրատի եւ իր խումբին սքանչելի դիւցազնութիւնները։

Մեներգ մը եւ արտասանութենէ մը յետոյ խօսք առաւ Պ. Վահէ Արծրունի։

«Այս տօնը ոչ միայն հայ ազգին նահատակներուն եւ նահատակութեան տօնն է, այլեւ մեծ ու յաղթական տօնը՝ հայկական արիութեան, եւ դիւցազնական ինքնապաշտպանութեան, տօնը մեր անցեալի բարոյական կորովի եւ յաղթանակի, երբ թշնամիին սուրին տակ ինկան բիւրաւոր Հայեր, ի խորոց սրտի աղաղակելով՝ մենք կը մեռնինք որպէսզի հայ ազգը ապրի, հայրենիքը փրկուի մեր արիւնով»։

Պ. Վահէ յուզիչ կերպով ներկայացուց Մուշ-Սասունի, Շապին-Գարահիսարի, Ուրֆայի, Մուսա լերան եւ Վասպուրականի հերոսամարտերը, իւրաքանչիւրէն յիշելով դիւցազնական օրինակ մը։ Յիշեց նաեւ հայ կիներու հերոսութիւնները այդ անհաւասար ինքնապաշտպանութեան կռիւներու ընթացքին։

Արտասանուեցաւ Արամ Չարըեղի «Օ՛հ, մի ներհէք այս գիշեր» քերթուածը, նուագի մասնակցութեամբ։

Առաջնորդը իր կարգին համազգային այս սգատօնը Վարդանանց տօնին հաւասար նկատեց. «Բիւրաւոր նահատակաց թափուած արիւնէն էր, որ ծնունդ առաւ Մայիսի 28ը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որուն համար թէեւ մէկ միլիոն զոհեր տուինք, բայց փառաւոր հերոսամարտեր ալ ունեցանք Վանի, Մուշի, Սասունի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի եւ Սուէտիայի մէջ, ուր հայ տղամարդու կողքին հայ կինն ալ հերոսուհի հանդիսացաւ։ Հայ ժողովուրդին տիրող հարեւան ցեղ մը երբ կը ջանար կոտորածներով բնաջնջել մեր ժողովուրդը, միւս կողմէ ալ, մեր պատմական մէկ ուրիշ հարեւան ազգը եւ պետութիւնը,— Պարսկաստանը —, դարեր շարունակ եւ մանաւանդ այս պատերազմի ընթացքին մեր բարեացակամ վերաբերմունք ցոյց տուած է հայութեան հանդէպ հիւրընկալելով եւ պաշտպանելով մեզ։ Մենք միշտ երախտապարտ ենք թէ Պարսից կառավարութեան եւ թէ ժողովուրդին»։

Առաջնորդին խօսքէն յետոյ երգիչ խումբը «Զէյթունցիներ» երգեց եւ հասարակութիւնը ցրուեցաւ խոր տպաւորութեամբ։

Քանի Մայր երկրի մէջ պոլշեւիկները հակազգային քարոզութիւնը յառաջ կը տանին, այնքան աւելի գաղութներու մէջ կը զարգանայ ազգային սէրն ու ոգին։

ՄԱՍԻՍ

ԿԵԱՆՔԸ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

30 Ապրիլ

Ապրիլ 25ին Երկուշաբթի օր վարժարանին թատերասրահին մէջ տօնուեցաւ համազգային նահատակներու սուգը։

Սգահանդէսը սարքող Թաղական Խորհուրդը, եւ այնպէս ալ պէտք էր ըլլալ. քանի որ սուգը համազգային է, եւ իր մէջ ալ ազգին գլուխը։ Արդէօք համար մոռցած էին հրաւիրել քաղաքական կուսակցութիւնները զանազան Միութիւնները։

Բազման խօսքը տրուած քահանային, որ օրուան նշանակութիւնը բացատրելէ յետոյ յանձնարարեց պահել յիշատակը վաթսունական թուականներէն սկսեալ ազգային շարժման բուն մէջ անփոխարինելի գործունէութիւններու ենթարկուած

...Հ. Յ. Դ. ցեղական կոմի-... որոշած է ներկայացում մը ... յառաջիկայ Մայիս 15ին, ... ունենալով Ահարոնեանի ... «...քի Հովիտը»: Բեմադրու-... ...ը սիրով յանձն առած է ... ...սարդաց Տրամաթիք խումբ... ...Այժմէն պատրաստութիւններ ... ...ուին Մայիս 28ի համար:

ՄԵՆՕ

ԿԵՂԾԻՔԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

Քալիֆորնիոյ «Մշակ» թերթը, որ կը հրատարակուի նախկին ռամկավար գործիչ-խմբագրի մը ձեռքով, վերջերս մերկացումներ ըրած էր իր կուսակցութեան երկերեսութեան եւ ապիկարութեան մասին, պ. Արշակ Զօպանեանն ալ վկայութեան կանչելով: Այս վերջինը բողոքած ըլլալով իրեն եղած վերագրումներուն դէմ, «Մշակ» Ապրիլ 12 թուակիր խմբագրականի մը մէջ կը պատմէ.—

«Ա. Փարիզ հրատարակուող *հնչակեան* օրգան «Նոր Երկիր»ի մէջ յօդուածագիր պ. Արամ Իսավերտեան, *նօթեր Հօկի կեանքէն* վերնագրին տակ երկու յօդուածներու մէջ կը մերկացնէ ռամկավարներու կեղծ հայրենասիրութիւնը եւ հրապարակ կը բերէ ռամկավար պատասխանատու *լիտր*ներէն մէկուն գաղտնի յայտարարութիւնը ուղղուած իր ընկերներուն, «Մտէք «Հօկ»երուն մէջ եւ սիստեմաթիկ աշխատանքներ կատարեցէք ոչ-պէսզի չուժեղանան անոնք:»

«Ձեր երկերեսեան քաղաքանութիւնը թէ *հնչակեան*, թէ *դաշնակցական* եւ թէ *պոլշեւիկեան* թերթերը արդէն խիստ կերպով ծաղկած են ասկէ առաջ: Այդ քաղաքականութիւնը երեւան եկաւ *Լօզանի* դաշնագրին հանդէպ ձեր բռնած ընթացքին մէջ: Նոյնը կը տեսնենք Հօկերու հանդէպ ձեր ընտրած վերաբերումին մէջ:

«Բ. Մեծ եւ միացեալ Հայաստանի եւ դաշնակցութեան դէմ կռուելու հարցին անդրադառնալով, կուզենք յիշեցնել ձեր ունեցած *տեսակցութիւնը* — ինթերվիուն— պ. Սահակ Ջթչեանի հետ: Պ. Սահակին ձեր բամբերը կը յիշէ՞ք: Դուք իրեն բամբ չէի՞ք որ Ռամկավար կուսակցութիւնը իր գոյութիւնը կը պահէ *երկու* գլխաւոր պատճառներով. *նախ*, կռուիլ դաշնակցութեան դէմ, եւ *երկրորդ* ձգտիլ մեծ եւ անկախ Հայաստանի մը կազմութեան: Այդ յայտարարութիւններէն յետոյ դուք չէի՞ք որ խնդրած էիք պ. Ջթչեանէն, որ ձեր այս *տեսակցութեան մանրամասնութիւնները մամուլին յանձնելէ առաջ ձեր հաւանութիւնը ստանայ* եւ լոյս տեսնելիք *ինթերվիուին փրուֆը* (փորձ) ձեզի ցոյց տայ: Եւ այդ *ինթերվիուն* երեւցաւ «Նոր Օր»ի նախորդ թիւերէն մէկուն մէջ: Այդ *ինթերվիուն* անցած էր ձեր գրաքննութենէն: կտրտուած էին *գլխացաւ* պատճառող մասերը: Շնորհաւորելի էք դուք, քանզի այս անգամ աւելի խելացի գտնուած էիք քան *Լօզանի դաշնագրի* պարագային...:

«Գ. Գանք պոլշեւիկներու Մոսկուա փախչելու եւ ձեր Հայաստանը գրաւելու հարցին:

«Ասիկա ապրանք մըն է որ *ներքին սպառման համար արտադրած էիք*, արժեցնելու համար ձեր կուսակցական անփառունակ գործիչի հանգամանքը, խաղցնելու յոյսն ունենալով ուծացած եւ *արդէն գոյութենէ դադրած շարքերը*: Դուք այս մասին արտայայտուած էիք ընկերական «շատ մտերմիկ» ջերմ շրջանակի մը մէջ, տաք մթնոլորտի մը ազդեցութեան տակ: կուսակցական գործ մը կատարելու մարմաջէն բռնուած՝ այս մասին ձեր ըրած յայտարարութիւնը փսփսուքներու միջոցաւ *արձագանգ գտաւ* ընկերներէ վերջ ուրիշներու մէջ ալ, եւ դուք *երկրորդանգամ* «Մշակ»ը կարդալէ յետոյ «վերանկատողութեան» առնելով զայն, դուք ալ ընդունեցիք թէ այդպիսի ցնորք մը այնքան անհաւատալի է որ, կը կարծէք թէ մեր կողմէն եղած *զրպարտութիւն մըն է*...

«Այս յայտնութիւնները ընողներուն անունները մեր տրամադրութեան տակ են: Մենք ի պահանջել հարկին պատրաստ ենք անունները հրատարակութեան տալ:

ՑԱՐԴՈՂ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իբր նորութիւն, յանկարծ, անցեալ Հինգշաբթի, Ցարդգողականներուն ներկայացուեցաւ այս նիւթը, յանպատրաստից վիճաբանելու առիթ մը ստեղծելով:

Վ. Կաքաւեան գծեց երկու կողմերը վիճաբանութեան նիւթին: Նախաբանով մը ըսաւ թէ գրական ստեղծագործութիւնները սկիզբ կ'առնեն երգերէն, առասպելներէն, կրօնքէն, եւ քէն ստանալով հէքեաթներու ձեւ:

Քաղաքակրթութեան զարգացումին համընթաց, ընդհանուրին կողմէ կատարուած այդ ստեղծագործութիւններուն մէջ, անհատին դերը հետզհետէ դարձած է աւելի կարեւոր:

Կարելի չէ ուրանալ թէ շատ մը գիրքեր զանգուածներու կողմէ ստեղծուելով անհատ գրողը ձեւ տուած է անոնց: Նոյնպէս անկարելի է չընդունիլ որ շատ մը անհատներ ստեղծած են իրենց ժամանակի մարդոց մեծագոյն մասին համար բոլորովին անպատեհ գրականութիւն մը, (որ աւելի վերջ հասկանալի դարձած է):

Յետոյ տեղի ունեցան տաք վիճաբանութիւններ, որոնց մասնակցեցան գրեթէ բոլոր ներկաները, հետզհետէ պարզելով ու ընդարձակելով նիւթը: Կարելի չէ գաղափար մը տալ այն ընդարձակ եւ բազմակողմանի զարգացման մասին, որուն հասաւ օրուան նիւթը, քննութեան առնուեցաւ քրիստոնէութիւն, անհատապաշտութիւն, Տէքարթի փիլիսոփայութիւնը, Կէօթէի, Սէրվանթէսի, Հոմերոսի, Ռիքլինի, Մալարմէի յատկանիշերը:

Հարկ եղաւ սահմանել անհատ արուեստագէտը:

Եզրակացութիւն,— Առհասարակ զանգուածներու ազդեցութիւնը շատ մեծ է բոլոր ստեղծագործութիւններուն վրայ, թէեւ կան կոչում ունեցող անհատներ, որոնք կուտան բոլորովին նոր, իրենց յղացումին զուտ արդիւնքը եղող ստեղծագործութիւններ, բարձրացնելով ժողովրդական զանգուածը դէպի իրենց գործը: Եւ բոլորին համար բաղձալի կը թուէր որ անհատ-արուեստագէտը ձերբազատուի, յանուն գեղեցիկ եւ անխառն արուեստին, հաւաքականութենէն, օրուան միջավայրէն, ցոյց տալու համար իր ներքին թաքուն ուժերը:

Հետաքրքիր էր երեկոն, նիւթին շուրջ բացուած անկեղծ վիճաբանութեամբը:

ԾԻՐԿԱԹԻՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

Շինարար գիւղացիները.— Խորհրդային կառավարիչները երբ խոշոր խոշոր ծրագիրներ կը շինեն... թուղթի վրայ, անդին գիւղացիները, իրենց միջոցներով, օրհնեալ հողին վրայ կը կառուցանեն դպրոց ու տուներ: Ահա Վարդաբլուր գիւղին բնակիչներն ալ գործի լծուեր: Գիւղին մէջէն կ'անցնի Չայլախ գետը: Գիւղէն դաշտ երթալու համար անհրաժեշտ է կամուրջ մը, որուն իբրեւ ծախք կը նախատեսուի 1290 րուբլի: Գիւղացիները իրենք իրենց վրայ տուրք նշանակած են, հաւաքելու համար այդ գումարը, որպէս զի անմիջապէս կամուրջ նետեն գետակին վրայ:

Ճահիճները Ղամարլուի մէջ.— Առողջապահական մարմիններուն քննութեան համաձայն, Զանգիբասարի շրջանին Ղամարլու գիւղը շրջապատուած է ճահիճներով, եւ խմելու ջուր չունի: Գիւղացիները ենթարկուած են առողջական շատ գէշ վիճակի մը: Բժշկական քննութիւնը ցոյց տուած է որ 44 հոգիի մէջ միայն 4 հոգիի փայծաղը չէ մեծցած, միւսներուն փայծաղը 2-8 մատ խոշորցած է: 1926 տարուան ընթացքին, գիւղին մէջ ծնած են 36 հոգի, իսկ մեռած են 29 հոգի, մինչդեռ դրացի գիւղին մէջ, նոյն տարուան ընթացքին, ծնած են 90 հոգի, եւ մեռած են 24 հոգի: Քննիչ մարմինը ստիպողաբար կը խնդրէ չորցնել գիւղին ճահիճները եւ խմելու մաքուր ջուր հասցնել գիւղացիներուն:

Օրհնեալ գիւղացիներ.— Փամբակ-Լոռի շրջանին Ուռուտ գիւղին մէջ լծկան ու գութան ունեցող գիւղացիները որոշեր են սկսիլ հերկել հողերը այն ընտանիքներուն, որոնք զուրկ են լծկանէ:

Երնէկ ձեզի, օրհնեալ գիւղացիներ, որ բարիք գործելու համար վարդապետական պոլշեւիկեան դասի պէտք չունիք:

Արօր ու մեքենայ կ'ուզեն.— Ղուրդուղուլու շրջանին թրաքթէօրներն ու լծկանները չեն բաւեր գիւղացիութեան պահանջներուն: Կեդրոնէն խնդրած են հերկի մեքենաներ ղրկել: Գաւառին լեռնամասերու լծկանի ու գութանի տէր գիւղացիներուն յայտարարուած է, որ երթան աշխատիլ Ղուրդուղուլուի շրջանը:

Թուրք գրական միութիւն.— Երեւանի մէջ կազմուած է թուրք գրական միութիւն մը, որ պիտի ունենայ գրական, ընկերային, պատմական եւ մանկավարժական հատուածներ:

ՀԱՅԵՐԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Տիգրանակերտէն Աթէնք հասած յոյն երիտասարդի մը պատմութեան համաձայն, հոն հազիւ 50 տուն հայութիւն կը գտնուի: Եկեղեցի գրեթէ չկայ, ինչպէս նաեւ դպրոց: Ունի Աշոտ անուն երիտասարդ քահանայ մը:

Իր Տիգրակերտէն մեկնելէն առաջ, քաղաքին մէջ Հայերը կը ներկայացնեն թատրոն մը, ուր, թատերախաղին բերումով, անմեղ մը կախաղանի կը դատապարտուէր: Թուրք իշխանութիւնը կ'արգիլէ խաղին շարունակութիւնը եւ Աշոտ քահանան պահականոցէ պահականոց կը քաշքշէ իբրեւ դաւաճան: Կաթոլիկ քահանայ Յովսէփի դիմումներուն եւ աշխատանքներուն շնորհիւ հազիւ կարելի կ'ըլլայ ազատել խեղճ քահանան:

Տիգրանակերտի զանգակատունը որ շինուեցաւ 1911-12ին, քանդուած է բոլորովին, այն առարկութեամբ թէ մզկիթէն աւելի բարձր է շինուած:

Բոլոր Հայերուն մեծ տուները քանդուած են: Յոյն երիտասարդին պատմութեան համաձայն, կը քանդեն փայտաշէն տուները, առարկելով թէ վառելու փայտ չունին:

ՄՕՐ ՄԸ ՍԷՐԸ.— Սիւզուայի մէջ այրի կին մը, որ հողագործութեամբ կը զբաղէր, երբ իմացաւ թէ հասած է իր զաւկին զինուորագրութեան շրջանը եւ մօտ օրէն պիտի բաժնուի, այնքա՛ն յուսահատեցաւ, որ ածելիով կտրեց վիզը եւ անձնասպան եղաւ: Դժբախտ կինը վեց տարուան ընթացքին վեց հոգի կորսնցուցած էր ընտանիքէն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսիլիոյ հայ գաղութի միակ կռփամարտիկը Գաբօ Պաղտասարեան, կը պատրաստուի խաղալ Ֆրանսայի առաջնակարգ կռփամարտիկներէն Ռաֆայէլի հետ, որ ասկէ երկու ամիս առաջ Փարիզի մէջ յաղթած էր Եւրոպայի ախոյեան Պօլֆրիլտի: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ 15 Մայիս կիրակի օր կէսօրէ վերջ: Մրցումը պիտի ունենայ 12 շրջան, իւրաքանչիւրը 3 վայրկեան:

ԱՐԻՆԵՐՈՒ Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական խումբը իր հիմնարկութեան երրորդ տարելիցին առթիւ, կազմակերպած է դաշտային հանդէս մը, որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 15ի կիրակի կէսօրէ յետոյ, ժամը 2ին Meudonի անտառին Patte d'Oie դաշտին վրայ:

Կը հրաւիրուին հետաքրքրուող հայրենակիցները: Ծանօթ. Շոգեկառք Invalidesէն կամ Pont Mirabeauէն իջնել Meudon-Val-Fleury կայարանը, ուր ժամը 1-2 առաջնորդող սկաուտներ պիտի սպասեն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂՈՒԷՍԻ ՏԵՂ ԿԸ ՍՊԱՆԷ ԻՐ ՏՂԱՆ.— Բարլա գիւղին մէջ, հողագործ Փաժէս իրիկնամուտի անորոշութեան մէջ կը տեսնէ ցանկապատին եզերքը ստուեր մը: Աղուէ՛ս մըն է, կը խորհի: Կը կանչէ դրացին եւ հրացանները առկած կը հետեւին ստուերին շարժումին: Յանկարծ Փաժէս կը կրակէ. մարդկային ողորմուկ ձայն մը կը պատասխանէ հրացանին զարկին: Փաժէս տեսաւ որ իր տղան է զարնուածը, նուաղած գետին ինկաւ, իսկ ընկերը հրացանով կ'ուզէր անձնասպան ըլլալ, դրացիները հազիւ յաջողեցան արգիլել: Խեղճ տղան ցանկապատին եզերքը, գետին կախուած, խոտ կը քաղէր: Հագած էր բուրդէ շապիկ մը, որ, մութին մէջ, աղուէսի պատրանքը տուած էր հողագործներուն: Խեղճ տղան մեռաւ հիւանդանոց փոխադրուած պահուն:

ԽԵՆԷՇ ՄԱՐԴԱԿԵՐԸ.— Հռոմի մէջ ձերբակալուեցաւ նշանաւոր ճակաճան մը, որ մինչեւ այժմ տասնեակներով աղջնակներ որսացած է: Սարսափելի պատմութիւն մը ունի այս խենէշ ոճրագործը, որ կը կոչուի Ճինօ Ճիրօլիմոնի, ծնած 1889ին անծանօթ ծնողքէ մը:

Ամիսը երեք հազար լիր եկամուտ ունէր, վարձած էր քանի մը տուներ եւ իր ինքնաշարժովը կը սլքտար աղջնակներու շուրջ, զորս կը փախցնէր իր տուներէն մէկը: Իր զոհերը լլկելէ յետոյ կը սպաննէր եւ կ'անհետացնէր ամէն հետք: Վերջին անգամ, առեւանգած էր Պիանքա Քարլիէրի անունով փոքրիկ աղջիկ մը, եւ այն օրէն ի վեր փնտռուէր: Թերթերը կը նախատեսեն կախաղան մը այս հրէշին համար:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

...ՆՁ ՊԱՏԱՀԵՑԱՒ

Ս—13 ԸՆԴԾՈՎԵԱՑԻՆ

...խտը ունեցայ ժայռին ... երեւան հանելու արահետ ... պահակ չկար հոն:

...լեցի այդ ճամբէն, քիչ ... հասայ ժայռի մը գա-...ը, ուրկէ առիթը ունեցայ ...ելու զարմանալի տեսարանի ... վրայ:

...ոշի մը մէջտեղը, ընդծով-...մը կը կենար, որուն վրայ ... մը եւ պահակ մը կը պտտ-...:

...ծովեզրը, գետին տնկուած ...մանական դրօշակի մը քով, ...կին շուրջ հաւաքուած, գեր-...նաւորներ՝ իրենց մէկ սպա-...հրամանատարութեան տակ՝ Ծը-...ը կը տօնէին:

Ընդծովեային թիւը չէր տեսնուեր, բայց անոր կրած դրօշակէն յայտնի էր թէ՝ ինչ ազգի կը պատկանէր:

Քարտէսի վրայ՝ ընդծովեային գտնուած տեղը նշանակելէ եւ նշանակէտներ որոշելէ յետոյ, քննութիւնս շարունակեցի:

Ժամը երկուքն էր: Յանկարծ, ընդծովեային վրայ գտնուող սպան արձակեց հրաման մը՝ որուն իմաստը չկրցայ ըմբռնել:

Անմիջապէս, տեսայ որ ծովեզրը գտնուող նաւազները սկսան կրակը մարել, եւ խնջոյքին մնացորդները հաւաքել: Ու մինչդեռ անոնցմէ երկու ստորճանաւորներ նաւ կ'երթային, միւսները, խորշին մէկ կողմը կ'ուղղուէին, եւ կը տեղափոխէին ժայռի կտորներ, որոնք քարայրի մը բացուածքը ծածկելու կը ծառայէին:

Այս քարայրն էր որ անոնց կը ծառայէր իբրեւ պարենաւորման կայան:

Անկից էր որ դուրս հանեցին սնտուկներ, տակառներ, ուտելիք եւ երկու ականներ:

Երբ ամէն ինչ նաւ փոխադրուեցաւ, ընդծովեան բացուեցաւ եւ ժայռերէն ազատելուն պէս, սուզուեցաւ:

Ապահով ըլլալէ յետոյ թէ՝ ալ անոնցմէ մարդ չէր մնացած, իմ կարգիս ուղղուեցայ դէպի այն ժայռերը, որոնք քարայրին մուտքը կը ծածկէին ի զուր փորձեցի քարերը վերցնել. հակառակ բուռն ճիգերուս, նպատակիս չհասայ, եւ որոշեցի, մեր նշանակած տեղը, երթալ ընկերներուս միանալ:

Ընդծովեային մասին պէտք եղածը գիտէինք. կը մնար գիտնալ թէ՝ ո՞վ էր որ անոր պարէն կը հայթայթէր:

Յաջորդ իրիկունն իսկ, ճարտար հարցաքննութիւններէ յետոյ, արդէն գիտէինք թէ՝ այդ հայթայթիչը մեր գինեպանն իսկ էր:

Այս մարդը «կրկին լրտես» մըն էր, ինչպէս մենք կը կոչենք, այսինքն, միեւնոյն ատեն կ'աշխատէր թէ մեզի եւ թէ միւսներուն համար:

Այս մարդը աւելի քան վտանգաւոր էր:

Սպասելով որ իր մասին որոշում մը տրուի, զինքը յանձնեցի Քաթթառօյի մեր բարեկամներուն հսկողութեան:

Յաջորդ օրը, իտալական նաւը, եկաւ մեզ առնելու հոն ուր նախապէս նշանակած էինք եւ վերադարձին, անմիջապէս, պէտք եղած տեղեկութիւնները հաղորդեցի ծովակալին: Ութ օր յետոյ, իր անցքին վրայ, ականներու շղթայ մը քաշուած ըլլալով, գերմանական ընդծովեան օդը կ'ելլէր...:

ՀԵՂ ՉՈՒՑԻՉ ԿԱԶԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՀԵՏԱԽՈՒԶՈՒՄ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Փարիզ, 23 Ապրիլ 1915

«Գիտական կեդրոնական աշխատանոցի պետին կողմէ՝ փոխ-լրտեսական սպասարկութեան պետին»:

«Ք. բանակին հրամանատար զօրավարին մէկ տեղեկագրէն կը կը հասկցուի որ, երէկ 22 Ապրիլ 1915, կէս օրէ յետոյ ժամը հինգին, դեղին զարնող կանաչորակ, ծանր շոգիի ամպ մը, որ Պիքշօթի Լանկէմարքի միջեւ (Պելճիքա) գերման գիրքերէն ելած ըլլալ կը կարծուի, հովէն մղուած՝ կոխեց մեր գիծերը:

«Ֆրանսական հետեւակազօրաց ամբողջ զօրագունդ մը փճացուեցաւ. հակառակ սաստիկ հովին եւ խեղդուելու վտանգին, մեր զինուորները որոնք իրենց կեանքով պիտի վճարեն իրենց հերոսութիւնը, ամուր կեցան:

«29 Յուլիս 1899 թուականէն ի վեր Լահէյի դաշնագրով, կազերու գործածութիւնը բացարձակօրէն արգիլուած ըլլալով, աշխարհի առջեւ հաստատելու համար, գերմանիոյ կողմէ՝ միջազգային յանձնառութիւններու այս բռնաբարումը, երախտապարտ պիտի ըլլայինք ձեզի, եթէ ստիպողաբար, մեզի հայթայթէիք այս խնդրին վերաբերեալ ամէն մանրամասնութիւն, որ մեզի թոյլ պիտի տար լրացնելու մեր գիտական քննութիւնը»:

«Այս գործը», առանց մեզ վրդովելու չէր որ կը ստանձնէինք:

Երկար ատենէ ի վեր արդէն, գերման հողի վրայ գործելու պաշտօն ունեցող մեր մարդիկը, մեր ուշադրութիւնը հրաւիրած էին թէ գերման գործարանները «անսովոր հնարք» մը պատրաստելու վրայ են:

(Շար.)

վարներուն երեսին ըսել թէ ի՛նչ կը խորհիմ իրենց քաղաքականութեան մասին։ Ես ալ իրենց չափ կը խորշիմ պատերազմէն, բայց չեմ կրնար հանդուրժել որ անոնք յարձակին իմ պաշտպանած սրբութեան՝ հայրենիքին դէմ»։

ԵՐԿՈՒ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆ ՉԵԼԱՆ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մինչեւ թերթը մամուլը դրուած պահուն, ո՛ր եւ է լուր չկար երկու յանդուգն օդանաւորդներուն, Նոնժէսէրի եւ Քօլիի մասին, որոնք Ատլանտեանը պիտի կտրէին կիրակիէն երկուշաբթի։ Ինչպէս գրած էինք, երկուշաբթի օրուան անսահման խանդավառութեան յաջորդած է խոր սրտաբեկում, եւ մարդիկ հրաշքի մը կը սպասեն, երկու երիտասարդները ողջ գտնելու համար։ Երեք ազգեր, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա, լարած են իրենց բոլոր ուժերը, եւ ամէն կողմ կը փնտռեն «Սպիտակ Թռչուն»ը։ Մանր ձկնորսանաւեր, հսկայական մարտանաւեր, անդրատլանտեան շոգենաւեր եւ ջրօդանաւեր խուզարկութիւն կը կատարեն Մանշէն մինչեւ Ատլանտեանի ամերիկեան ափերը։ Երեքշաբթի օր, արեւածագէն մինչեւ արեւամուտ ամերիկեան օդանաւեր, թորփիլահալածներ եւ եզերապահներ «Սպիտակ Թռչուն»ը փնտռեցին Ատլանտեանի ափերը, առանց հետք մը գտնելու։ Գիշերը չորս վիթխարի լուսարձակներ Նիւ Եօրքէն խուզարկեցին ովկիանոսը, մինչեւ իրենց հասողութեան սահմանը, բայց անօգուտ։ Մ. Նահանգներու ծովային Նախարարութիւնը իր կարելին կ'ընէ զրահանաւերով եւ յածանաւերով։

Տիրող կարծիքի մը համաձայն, երկու օդանաւորդները ինկած են Ատլանտեանի անգլիական ափը, իրլանտական ծովեզերքէն ոչ շատ հեռու։ Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանատան խնդրանքով, անթելի ամէնէն մեծ կայանը ամէն կողմ լուր ղրկեց որ եթէ տեսած են «Սպիտակ Թռչուն»ին նմանող օդանաւ մը, տեղեկացնեն։ Պահեստի սպայ մը պատասխանած է թէ ֆրանսական օդանաւ մը տեսաւ կիրակի առտու, Իրլանտայի ծովափը։

Օդանաւը շինող վարպետները կ'ըսեն թէ «Սպիտակ Թռչուն»ը կրնայ ծովուն վրայ տոկալ տասը օր կամ մէկ ժամ, համաձայն անկման պարագաներուն, եւ ալիքներու ձեւին։ Ուրիշ մասնագէտ մը, զօր. Տէլքամպո, վախ կը յայտնէ թէ օդանաւորդները սառած ըլլալու են, եթէ ինկած են ովկիանոսին մէջտեղը, ուր ջերմաչափը զերոյէն շատ վար է։

⁂ Երեսփ. ժողովի բանակի յանձնաժողովին Նախագահ զօր. Ժիրօ հարցապնդում մը ուղղեց արտաքին Նախարարին ֆրանսացի օդանաւորդներու ճամբորդութեան առթիւ հրապարակ հանուած սուտ լուրերու աղբիւրին մասին։ Համայնավար Վայեան-Քութիւրիէ եւս ուզեց հարցապնդել։ Առեւտրական նախարար Պոքանովսքի պահանջեց յետաձգել այս հարցապնդումները, այնպիսի պահու մը, երբ ամբողջ Ֆրանսա անձկագին լուրերու կը սպասէ իր քաջարի օդանաւորդներու մասին։ Ու բացատրեց թէ կառավարութիւնը երբեք սխալ լուրեր չէր հաղորդած, ապացոյց այն՝ որ Ընվալիտէն թնդանօթ արձակելու հրաման չտրուեցաւ։

Պատերազմական Նախարար Փէնլըվէ աւելցուց թէ Հավասի գործակալութիւնը մինչեւ վերջ գաղտնի պահեց շնորհաւորական հեռագիր մը, որ օդանաւորդներուն պիտի ղրկուէր, երբ անոնք Նիւ-Եօրք հասնէին, որով և սին յոյսերու և դառն հիասթափումներու պատճառ չեղաւ։

Իրիկուան թերթերը՝ «Էնթրանսիժան», «Փարի Սուար», «Սուար», «Լիպէրթէ», «Փրէս», որոնք սեծաշուինդ խորագիրներով յայտնած էին թէ օդանաւորդները Նիւ-Եօրք հասած են, իրենք զիրենք կ'արդարացնեն յայտարարելով որ իրենք հրատարակած են միայն այնպիսի հեռագիրներ, որոնք յաջորդաբար հաստատուած են առեւտրական, պատերազմական, եւ Ներքին Նախարարներուն պաշտօնական արտայայտութիւններով։

⁂ Օդին պատճառով ամերիկացի օդանաւորդներ Չէմպըլէն եւ Պէրթօտ յետաձգեցին դէպի Փարիզ իրենց թռիչքը։

ԵՐԿՈՒ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ՋԱՐԴ ՈՒ ՓՇՈՒՐ

Առջի օր Մէցի մօտ օդանաւային ահռելի արկած մը պատահեցաւ։ Ֆրէսքոթիի ռմբակոծող օդանաւերու առաջին տորմղիկը խմբովին թռիչք կը կատարէր, երբ ձախ խումբի վերջին օդանաւը կառչեցաւ իր առջեւ գտնուող օդանաւին։ Ու այսպէս ընդելուզուած՝ երկու օդանաւերը մօտ 150 մեդր բարձրութենէ վար ինկան։ Առաջին օդանաւի վարիչը շարժիչ մեքենան կեցուցած չըլլալով բախումէն պէնզինը բռնկեցաւ եւ երկու օդանաւերը մէջի չորս հոգիին հետ մէկտեղ ամբողջովին այրելով ածուխ դարձան։ Երկու օդանաւերուն մէջ 800 լիտր պէնզին կար։ օդանաւորդներէն մէկուն գլուխը մարմինէն բաժնուած էր՝ ածխանալէ առաջ։ Ուրիշ մը առաջին անգամ օդանաւ կը նստէր։

Պոլիս-Փարիզ օդանաւով

Միջազգային օդանաւային փոխադրութեանց ընկերութեան կազմակերպած Պոլիս-Փարիզ օդանաւային երթեւեկները սկըսան։ Առաջին օդանաւը մեկնեցաւ Մայիս 3ին ժամը 14,45ին Եշիլ Քէօյի օդանաւային կայանէն։ Մեկնումը յանկարծակի ըլլալով, ոեւէ ճամբորդ չկրցաւ առնել։ Օդանաւերը Պոլիսէն մեկնելուն երրորդ օրը իրիկուան ժամը 8ին՝ այսինքն 54 ժամէն Փարիզ պիտի հասնին։ Օդանաւերը նախ Պուքրէշ պիտի հանդիպին եւ նոյն օրը ժամը 18,15ին Պէլկրատ պիտի հասնին։ Յաջորդ օրը ժամը 11ին Պէլկրատէն, ժամը 14,45ին Պուտափէշթէն, 17.30ին Վիէննայէն, միւս օրը ժամը 8.45ին Փրակայէն, 14,45ին Նուրէմպուրկէն, 15.45ին Սթրազպուրկէն մեկնելով ժամը 20ին Փարիզ պիտի հասնին։

Օդանաւերը, բացի կիրակիէ, ամէն օր ժամը 14.45ին պիտի մեկնին Եշիլքէօյէն։

Իտալական հսկայ նաւեր

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ իտալական խիստ զօրաւոր նաւային թրըսթ մը կազմուելու վրայ է, նպատակ ունենալով շինել 48,000 թոնոնոց երկու հսկայ շոգենաւեր՝ «Ռէքս» եւ «Տուքս» անուններով։ Այս շոգենաւերը ժամը 30 հանգոյց արագութիւն պիտի ունենան եւ Ատլանտեանի ճամբորդութեան պիտի սահմանուին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ ՄԹԱՍ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

«ՄԱՅԻՍ 28» ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըրի ժուռնալ»ի սրահը։

Մանրամասնութիւնները յետոյ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մայիս 14, Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին, Le Bon Théatre, Rue Chappe

Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, եւ բանախօսութիւն. կը բեմադրուի Ա. Ահարոնեանի «Աշուղը»։

ԹԱՏՐՈՆ «ԱՐԱՔՍ»

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ԿՈՄԻՏԷՆ

կազմակերպած է շքեղ ներկայացում մը, որ պիտի բեմադրուի Մայիս 15 կիրակի օր, կէս օրէ ետք ժամը 9ին, մասնակցութեամբ Տրամաթիք խումբին։ կը ներկայացուի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ՝

«ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ»

ցուցիչ տրամ 4 արար — Ռէժիսէօր-դեր.՝ Ս. Զարգարեան

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆԵՐԸ

«Յարդգող»ի գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը։ կը խօսի Շ. Նարդունի. նիւթ՝ Ռոտանաւորին գիտութիւնը եւ Զ. Պլուզի քերթուածները։ գեղարուեստական բաժին. կը նուագէ (դաշնակ) Օր. Ն. Գալփաքեան, կ'արտասանէ Մալութեան։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Շուտով տպագրութեան պիտի յանձնուի երկասիրութիւն մը Սեբաստիոյ մասին։

Կը խնդրուի վերապրող հայրենակիցներէն, ըլլան գիւղերէն թէ քաղաքներէն, մոռացութեան փոշիներէն փրկելու համար, շուտափոյթ ինձ ղրկել.

Ա.— Ժողովրդական խաղեր, երգեր.

Բ.— Առակներ.

Գ.— Հանելուկներ եւ հէքեաթներ։

Գրել՝ Vahan Hampartzoumianի, 77, Rue de St. Cloud, Billancourt (Seine) France.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա Քօլոմպի Եռագոյն խումբի ժողովը վաղը Ուրբ. երեկոյ ժամը 8ին, 80 Charles Chefson.

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՖՈՐԻ ընկերները եւ համակիրները կը հրաւիրուին արձանագրուիլ Շաբաթ եւ կիրակի կէս օրէն յետոյ ընկեր Սիմօն Ջալըքեանի տունը, Caserne Offmont։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ընկ. ժողովը՝ երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին գրադարանի սրահը, խիստ կարեւոր օրակարգով։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի եւ շրջակայքի Արդութեան ենթակոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը Շաբաթ 14 Մայիս, երեկոյեան ժամը 9ին, Հաւաքավայր, 188 Grande Rue de Chaville. Կը խնդրուի դեռ չարձանագրուած ընկերներէն, անպատճառ ներկայ գտնուիլ։

Հ.Յ.Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները. կիրակի 15 Մայիս, առաւօտեան ժամը ճիշդ 8.30ին, երրորդ քաղաքապետարանի մատենադարանի սրահը, Rue François Garcin։ Ճշտապահ ըլլալ։

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի մայր դիւանը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 15 Մայիս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին Ֆլօրիա ճաշարանը (61 Rue Mr. le Prince)։ Օրակարգ՝ 1. վարչութեան համարատուութիւն, 2. պիւտճէ, 3. մամուլ, 4. ընտրութիւններ։

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հ. Մ.ի, Արմէնիա ֆութպօլ քլիւպի եւ Պէլվիլի խումբերուն ներկայացուցիչները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին Յառաջի խմբագրատունը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Կարապետ Էքինճեանէ իր հասցէն «Յառաջ»ի հաղորդել։

ՆԱՄԱԿ ունին Նշան Սարգօեան, Տրապիզոնցի Ահարոն Ջիլինկիրեան եւ Մարսէյլէն վերջերս Փարիզ եկած Մանուկեան։ դիմել խմբագրատուն։

LE FOYER FRANÇAIS

Ֆրանսերէն լեզուն ձրիօրէն սորվիլ փափաքող հայրենակիցներու կը յանձնարարուի յաճախել «Le Foyer Francais»ի դասընթացքին։

Դասաւանդութեան օրերն են երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի, իրիկուան ժամը 8.30էն 10։

Հասցէ 23 Rue Cujas, մէթրօ St. Michel կամ Odéon։

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	48
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր » »	Lire	139	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	90
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	16	10
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3080	—
» II	»	1940	—
» III	»	1525	—
Թուրքի երկթ.	Lots turcs	175	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ 1927
13 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 335
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՈՐԾԸ ԱՆՈՆՑ, ՄԱՂԹԱՆՔԸ ՄԵԶԻ

Ապրիլ 26ին, խմբագրականով մը կը պարզէինք Սուրիոյ [...] տարագիրներուն տեղաւորման ծրագիրը, որուն գործադրութեան ձեռնարկուած է արդէն։

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, առաջին առթիւ պիտի տեղաւորուին տասը հազար հոգի, կայաններու բնակիչներէն։ Բոլորը մէկ՝ քսան հազար հոգի։ Այս գործին համար ծախք նախատեսուած է 120.000,— մարդ գլուխ վեց ստերլին։ Գումարին կէսը պատրաստ է, իսկ միւս կէսը հայթայթելու համար ձեռնարկութիւններ կը կատարուին Անգլիոյ մէջ։

Արդէն սկսած են շինել 300 երկյարկանի տուներ, 600 ընտանիքի համար, Պէյրութէն երկու ժամ հեռու։ Ծրագիրը ունի երկու հիմնական կէտեր,— 1. Գաղթականները տեղաւորել համախումբ. 2. Կարելի եղածին չափ հեռու մահմէտական բազմութիւններէ, ծովեզերեայ շրջաններու մէջ։

Վերջին լուրի մը համաձայն, Յունաստանէն ալ տասը հազար գաղթականներ պիտի փոխադրուին։

Կը կարծենք թէ կանխահաս է այս լուրը. թէեւ անոր աղբիւրն է պատասխանատու անձ մը, Ազգերու Դաշնակցութեան Պոլսոյ ներկայացուցիչը։ Որքան կրցած ենք ստուգել, դուրսէն գաղթականներ տանելէ առաջ, գործին կազմակերպիչները կ'ուզեն թեթեւցնել Սուրիան, մանաւանդ Պէյրութի եւ Հալէպի կայանները, որոնք ակներեւ անպատեհութիւններ կը ներկայացնեն։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Ամերիկեան Նպաստամատոյցն ալ յանձն առած է գործօն աջակցութիւն ընծայել այս հրատապ հարցին լուծման։ Այդ կազմակերպութեան կողմէ երկու ներկայացուցիչներ, Պ. Պ. Էչիսըն եւ Պէրրի, Պոլիս մեկնած են վերջին օր, եւ Սուրիա պիտի գտնուին յառաջիկայ Յունիսին, տեղին վրայ ուսումնասիրելու համար ծրագիրը։ Իրենց տեղեկագրին վրայ, շարժման մէջ պիտի դրուին զանազան օրգաններ։

Այս հարցի մասին որոշապէս յայտնած ենք մեր տեսակէտը։ Նախընտրելի էր որ տրամադրելի գումարը եւ աշխատանքները յատկացուէին Հայաստանի, եւ այս քսան-երեսուն հազար տարագիրներն ալ իրենց բոյնը շինէին մեր հայրենիքին մէջ։ Բայց, խորհրդային իշխանութեան համար, մեր բաղձանքները եւ ժողովուրդի մը բնական իրաւունքները չեն որ արժէք ունին, այլ Կոմինտերնին կամքը, կոյր եւ միահեծան։ Սուրիոյ գաղթականները չեն կրնար տարիներով սպասել Կոմկուսի բարեհաճութեան, ափ մը հող ստանալու համար։ Ոչ ալ տեղական իշխանութիւնը կրնայ հանդուրժել ներկայ վիճակին, խճողուած, վտառողջ, թշուառ քէմփերու քաշքշուքին։

Եթէ Մոսկուա, Թիֆլիս կամ Երեւան տրամադիր են ո՛ր և է «շնորհ» ընելու, գաղթական չի պակսիր։ Ահա Մշեցիները, որոնք պաշտօնապէս դիմեր են եւ պատասխանի կը սպասեն։ Այդ պատասխանը կրնայ ճամբայ բանալ ուրիշ բազմութիւններու, կամ վհատեցնել բոլորը մէկ։ Կոմիսարներու բարի կամքէն կախում ունի ամէն բան...,

Ուրեմն, ընդունելով անխուսափելին, մեզի կը մնայ թելադրել որ, Սուրիոյ տարագիրները ջանան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եւ իրենց նոր բոյնը հաստատեն սահմանուած հողերուն վրայ, ծովափը, ազատ օդի եւ դաշտերու մէջ։

Որքան հեռու քաղաքներու ժխորէն, այնքան լաւ է՛ւ իրենց է՛ւ ամբողջ հաւաքականութեան համար։ Ապահովութիւն, տնակ մը է՛ւ ափ մը հող, արդար վաստակով,— ուրիշ ի՞նչ պահանջ կրնայ ունենալ հայ գիւղացին, օտար հողի վրայ։

Ուրիշ թելադրութիւն մըն ալ— այսպէս կոչուած ազգային մարմիններուն համար։

Որքան գիտենք, այդ մարմինները գործին կը հետեւին իբրեւ «ամերիկեան դիտողներ»։ Ճիշդ է. Պէյրութի մէջ կազմուած Յանձնախումբը հայ անդամներ ալ կը համրէ։ Բայց, կը թուի թէ, Փարիզէն մինչեւ Պէյրութ, մերինները կը սպասեն որ ուրիշները գործեն եւ իրենք օրհնեն։ Հարեւանցի հետաքրքրութիւն մը հազիւ կը նշմարուի։ Ինչպէս որբերու պարագային, [...] մնացած ատեն դիմումներ կը կատարենք, կարեկցութիւն կը մուրանք. բայց գործնական ծրագիր կամ աշխատանք՝ ուրիշներուն, օտարներուն պարտքն է...։

Օրինակ, մեր իրաւասու մարմիններէն ո՞րը լրջօրէն զբաղած է գաղթականներու տեղաւորման այս ծրագրով, գոնէ այնքան որքան օտար կազմակերպութիւնները։ Եւ ո՞վ է պատասխանատուն, եթէ թիւրիմացութիւններ ծագին, կամ սխալներ գործուին։ Տարիներով գանգատեցանք որբերու խնամատարութեան մասին, առանց տիրաբար հետեւելու անոնց ճակատագրին, պարզապէս բաղձանքներ յայտնելով եւ աղերսագիրներ [...]ցնելով։

Մինչ ուրիշները կը գործեն, մեր գրասենեակները թուղթ կը մրոտեն, այն ալ պատահաբար, երբ դիմում ըլլայ, կամ բողոք մը արտայայտուի։

Դժբախտաբար, աւելի շատ յափրացում եւ յորանջում կը տեսնենք ազգային շրջանակներու մէջ, քան իրական գործ։

Ծրագիրը, աշխատանքը անոնց, հառաչանքն ու մաղթանքը՝ մեզի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՛ՆՉՈՎ ԿԸ ԶԲԱՂԻՆ ՕՃԱԽՆԵՐԸ

Թիւրք Օճաղըներու հիմնադիրներէն եւ գործօն անդամներէն գրագէտ Եագուպ Գատրի պէյ հրաժարական տուաւ, ներքին վէճերու հետեւանքով։ Այս առթիւ Պոլսոյ «Միլլիյէթ»ին մէջ յօդուած մը գրելով, դիտել կուտայ.

«Ընթերցողները կը յիշեն թէ, ասկէ առաջ ըսած էի որ Թուրք Օճախը ամէն բանով կը զբաղի, բացի իր նպատակէն։ Վերջին համաժողովին հետեւողները չպիտի վարանին իրաւունք տալու ինծի։

Համաժողովին սրահին պատերուն վրայ իրարու ընդհարող ձայներուն ամփոփումը ի՞նչ է.— կիրք, նախանձ, ատելութիւն, սնափառութիւն եւ դրամական կապեր — ամբաստանութիւններ։ Իսկ բացարձակ անտարբերութիւն՝ բարձր նպատակներու հանդէպ...

Մենք դէմ չենք վիճաբանութիւններու. ընդհակառակն։ Ի՛նչ փոթորկոտ նիստերու ներկայ գտնուած ենք։ Եղած են ատեններ, երբ մինչեւ առաւօտ վիճաբանութիւն եւ պայքար մղուած է։ Բայց — հոս խօսքը կ'ուղղեմ Համտուլլահ Սուպհի պէյի — ո՛վ Օճախին կրակոտ եւ անխոնջ վաստակաւորը, ե՞րբ դրամական հաշուի գծուծ խնդիր մը կրցած է նոյնիսկ հինգ վայրկեան խօսակցութեան նիւթ դառնալ Օճախին մէջ։ Ե՞րբ քեզ յանդիմանած են թէ ինչո՞ւ այսքան ծախք ըրիր այս ինչ տեղը, ինչո՞ւ այսքան դրամ առիր այն ինչ տեղէն. ըսէ՛, տեսնուա՞ծ է որ այս տեսակ մանր խնդիրներ տեղ գտնեն համաժողովի օրակարգին մէջ։ Խե՛ղճ վարչութիւն. եթէ նախագահը իր պերճախօսութեամբ չպաշտպանէր զայն, ո՞վ գիտէ թէ պատուիրակները ի՛նչ մանր եւ ցած խնդիրներու պիտի խառնուէին։

Օճախին մակարդակը այնքան ինկած է այսօր որ, Համտուլլահ Սուպհի պէյի նման անսահմանօրէն լաւատես, քաջ եւ դիմացկուն մարդիկն անգամ չեն կրնար այլեւս հանդուրժել։ Պզտիկ եւ նեղ մտայնութիւններու յարձակումներուն առջեւ, անոր ալ թափը կոտրած է, եւ հաւատքը խախտիլ սկսած է։»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան Պոլսոյ ներկայացուցիչ Պ. Շարփանթիէ, որ վերջերս քննական պտոյտ մը կատարած էր Պալքանեան երկիրներուն մէջ, Պոլիս վերադարձած ըլլալով, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է լրագրողներուն.—

Ֆրանսական եւ հելլէն կառավարութիւններու միջեւ գոյացած համաձայնութեան վրայ, որոշուեցաւ առ այժմ 10 հազար հայ գաղթականներ ղրկել Սուրիա։ Մաս մը գաղթականներ ալ առաջին առթիւ Հայաստան պիտի ղրկուին։ Ազգերու Դաշնակցութեան մասնաւոր պաշտօնեաները ներկայիս Յունաստանի մէջ այս խնդրով կը զբաղին։

Ներքին գործավարութիւնը հաղորդած ըլլալով որ չպիտի զբաղի Թուրքիոյ հայ գաղթականներով, ներկայիս մենք կը զբաղինք մի միայն ռուս, վրացի, եւ հրեայ գաղթականներու վերաբերեալ խնդիրներով։

Այն սպիտակ ռուսերը, որ Թրքահպատակութիւնը չեն ընդունած, ստիպուած պիտի ըլլան Օգոստոս 1էն հեռանալ Թուրքիոյ սահմաններէն։ Այս խնդրին շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացնելու նպատակով, բանակցութեան պիտի մտնեմ կառավարութեան հետ։ Այս պատճառով մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի մեկնիմ։

Ռուս գաղթականներուն ընդհանուր թիւը երեք հազարը չանցնիր։ Ասոնցմէ 1000 հոգի, պատկան իշխանութիւններուն մօտ ձեռնարկներ կատարած են, Թրքահպատակ արձանագրուելու համար։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց ընկերութեան արտասահմանի ընդհանուր տնօրէն Մր. Պարքլի Էչիսըն առջի օր Փարիզէն Պոլիս մեկնեցաւ, ընկերակցութեամբ Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչ Մր. Կորտըն Պէրրիի։ Վերջին երեք օրուան մէջ Էչիսըն եւ Պէրրի տեսակցեցան Անգլիոյ հայասէր ընկերութեանց ներկայացուցիչ Քէփթըն Ճէօ Կրէյսիի, ինչպէս նաեւ Ժընեւի Միջազգային Կարմիր Խաչի եւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի ներկայացուցիչ Պ. Ռէմոն Տըլմէրի հետ։ Խօսակցութեանց առարկան էր Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը։

Մր. Էչիսըն կը յայտարարէ թէ Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման հարցը Մերձաւոր Արեւելքի վերաբերեալ ամէնէն կարեւոր խնդիրն է ներկայիս. Ֆրանս. կառավարութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը յանձն առած են լուծել այս խնդիրը քանի մը հազար ընտանիքներու մնայուն տուներ հայթայթելով։ Պէյրութի հայ գաղթականները պիտի տեղաւորուին նորաշէն աժան եւ առողջապահիկ շէնքերու մէջ, իսկ անոնք որ երկրագործութեան ընդունակ են, պիտի տեղաւորուին ագարակներու մէջ՝ մասնաւոր ծրագրի մը համաձայն։ Գաղթակայաններուն պարպումով իրական վտանգի մը առաջքը պիտի առնուի. վերջին ամիսներու ընթացքին Պէյրութի, Հալէպի եւ Իսքէնտէրունի առողջապահական վիճակը վտանգուած էր։

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցին դիմում եղաւ աջակցիլ այս ձեռնարկին, ու Ապրիլ 28ին Նիւ Եորքի մէջ գործադիր կոմիտէն նիստ մը գումարելով որոշեց աջակցիլ։ Աջակցութեան աստիճանը պիտի որոշուի երբ Պէրրի եւ Էչիսըն նպաստաւոր տեղեկագիր ներկայացնեն։ Անոնք Սուրիա պիտի երթան Յունիսին խնդիրը ուսումնասիրելու։

Մր. Էչիսըն վերջացնելով իր յայտարարութիւնները, կ'ըսէ թէ այս խնդիրը խիստ ստիպողական կարեւորութիւն ունի եւ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ որ Ֆրանս. կառավարութիւնը այսպիսի գործնական միջոցով մը կ'ուզէ վերջնական լուծում մը տալ այդ հարցին։

ՎԵՐԵԼԱԿ ՄԸ ԲՈՒՐԳԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.— Բուրգերու վրայ աշխատող ճարտարապետները եգիպտական կառավարութենէն արտօնութիւն խնդրած են շինելու համար վերելակ մը ամենաբարձր բուրգին համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անվերջ խորհրդակցութիւններ

Թերթերը կը գրեն թէ Նախագահ Տումէրկի Լոնտոն այցելութեան առթիւ, երկարօրէն պիտի տեսակցին Պրիան եւ Չէմպրլէյն, մանաւանդ գերմանական հարցին առթիւ։ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման նորէն պահանջած է որ զիջումներ ըլլան Հռենոսի գրաւման զօրքը պակսեցնելու համար, որպէսզի կարենայ դիմանալ ազգայնականներու բուռն յարձակումներուն։ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի նախարարները պիտի խորհրդակցին թէ ո՛րը լաւ է, ո՞ւժ տալ Շթրէզէմանի, Եւրոպայի խաղաղութեան համար, թէ ընդունիլ ազգայնական արտաքին նախարար մը, որ Գերմանիոյ տիրական տեսակէտին արտայայտիչն ըլլայ։ Կ'ըսուի թէ Ֆրանսա այլեւս անօգուտ կը գտնէ զիջումներու եւ սակարկութեանց քաղաքականութիւնը։ Եթէ Շթրէզէման այնքան տկար է, կ'ըսեն, ի՞նչ օգուտ ուժ տալէն, երբ քանի մը ամիս յետոյ նորէն տագնապ պիտի ծագի։ Իսկ Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ լաւ է որ Շթրէզէման պաշտօնի վրայ մնայ կարելի եղածին չափ երկար։

Գերման սպաները նորէն մերժեցին արտօնել որ դաշնակից սպաները աչքէ անցընեն արեւելեան ամրութեանց քանդումի աշխատանքները։

Ռումանիոյ անկախութեան յիսնամեակը

Երեքշաբթի օր Ռումանիա տօնեց իր անկախութեան յիսնամեակը։ Պուքրէշ դրօշազարդուած է։ Գաւառներէն բազմաթիւ պատուիրակութիւններ հասան մայրաքաղաք։ Առտուան ժամը 10ին գոհաբանական հանդիսաւոր արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ Մայր-Եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ Պատրիարքին։ Ներկայ էին Թագուհին եւ արքայական ընտանիքը։

Ժամը 11.30ին խորհրդարանը արտակարգ հանդիսաւոր նիստ մը գումարեց։ Վարչապետ զօր. Ավէրէսքօ կարդաց արքայական թուղթ մը, որուն մէջ Ֆէրտինանտ թագաւոր յարգանքով կ'ոգեկոչէր յիշատակը Կարոլ թագաւորին եւ իր խորհրդականներուն, որոնք կրցան իրագործել ռումէն ժողովուրդի ազատութիւնը։ Վարչապետը կոչ ըրաւ ներկայ սերունդին՝ հետեւիլ իրենց նախորդներու օրինակին՝ Մեծն Ռումանիոյ ազգային սահմանները ամրապնդելու համար։ Զօրավարը յիշելէ վերջ 1877ի քաղաքական դէպքերը, վեր հանեց այն կարեւոր դերը զոր կատարեց Ժան Պրաթիանօի դահլիճը, Միշէլ Քօկալնիչէանուի եւ Կոստանդին Ռօզէթիի գործակցութեամբ։

Ազգային միահամուռ համերաշխութեան ցոյցով մը, բոլոր կուսակցութիւնները ձայնակցեցան զօր. Ավէրէսքօի խօսքերուն։

Ժան Պրաթիանօի բացակայութեան, ազատական կուսակցութեան կողմէ խօսք առաւ յիշեալին եղբայրը Վինթիլա Պրաթիանօ. ազգային գիւղացիական կուսակցութեան կողմէ խօսեցաւ Ժիւլ Մանիու, որ Թրանսիլվանիոյ Ռումէններուն անունով յուզիչ խօսքեր ըրաւ իրենց մաճառ տիրապետութենէն ազատագրուելով Մայր Հայրենիքին միանալուն մասին։ Փրոֆէսոր Նիքոլա Եօրկա եւ Տոքթ. Լուփու եւս իրենց կուսակցութեանց խօսքը ըսին այս ուրախ առթիւ։ Խօսք առին նաեւ գերման եւ մաճառ փոքրամասնութեանց ներկայացուցիչները, որոնք իրենց ազգակիցներու հաւատարմութիւնը յայտնեցին Ռումանիոյ։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ գերմանական Տիսքոնթօ-Կէզէլշաֆթ դրամատունը, անգլիական դրամատուններու միջամտութեան վրայ 10 միլիոն ստերլինի փոխառութիւն մը պիտի ընէ Ռումանիոյ։ Վարչապետ Ավէրէսքօ մօտ օրէն Լոնտոն պիտի երթայ 15 միլիոն ստերլինի փոխառութիւն մը կնքելու համար, վճարելի երեք տարիէն։

Էնկիւրի-Կեսարիա գիծը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Էնկիւրի-Կեսարիա երկաթուղիի գիծերը զետեղուած են արդէն մինչեւ370րդ քիլօմէթր։ Էնկիւրի-Սեբաստիա երկաթուղիի երթեւեկի տնօրէնութիւնը յայտարարած է թէ Յունիս մէկին պիտի բացուին Ուլլահ, Գանլըճա, Քանկընլի, Փաշալը, Հիմմէթ Տէրէ, Եէլ Տէյիրմէնի եւ Կեսարիոյ կայարանները։ Ուղեւոր փոխադրող կառախումբերը Էնկիւրիէն Կեսարիա պիտի մեկնին Շաբաթ, Երկուշաբթի ու Չորեքշաբթի օրերը, եւ Կիրակի, Երեքշաբթի ու Հինգշաբթի օրերը պիտի վերադառնան։

Երկաթուղիին պաշտօնական բացումը տեղի պիտի ունենայ երկու շաբաթէն։

Հայ, Քիւրտ եւ Չէրքէզ հրոսախումբ

Պաղէ գաւառակէն կը հեռագրեն Ատանայի «Թիւրք Սէօզիւ» թերթին.—

«Լուր առնուած է թէ ժամանակին Թուրք բանակին մէջ հարիւրապետ եւ Թրքական հացով սնանող Չէրքէզ Ֆէհմի անուն թափառաշրջիկի մը հրամանին տակ, Հայերէ, Քիւրտերէ եւ Չէրքէզներէ բաղկացած 150 հոգինոց աւազակախումբ մը կ'աշխատի Սուրիայէն մեր հիւսիսային սահմանագլուխը մտնել։ Կառավարութիւնը այժմէն ձեռք առած է ամէնէն արագ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջացող շաբթուան կարեւորագոյն դէպքերն էին, ինչպէս սեղանաւորական, նոյնպէս քաղաքական աշխարհին համար, Փուանքարէի ճառը՝ Մէցզի նահանգին ընդհանուր ժողովին առջեւ, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ Ժընեւի մէջ գումարուած Միջազգային Ելմտական Համաժողովը։

Թէ ո՛րչափ մեծ եւ յուսալից է Միջազգային Ելմտական Համաժողովի գումարումը Ժընեւի մէջ, կարելի է չափել նոյնիսկ այն պատուիրակներէն, զորս պետութիւնները ղրկած են այնտեղ իբր ներկայացուցիչ։ Միայն Ֆրանսա ունի քսանէն աւելի մասնագէտներ, որոնց իւրաքանչիւրը կը ներկայացնէ ուրոյն ճարտարարուեստ, ինչպէս բամպակի, բուրդի, ալումինիոմի, մետաքսի, ելեկտրականութեան եւն. եւն.։ Բացի Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութիւններէն, կը մասնակցին նաեւ Միացեալ Նահանգները, Ռուսիա, Թուրքիա եւ Եգիպտոս, որոնք անդամ չեն Ազգերու Դաշնակցութեան, եւ այսպէսով այդ համաժողովը կը ստանայ իրապէս միջազգային բնոյթ։ Կարելի է ըսել թէ մինչեւ այժմ երբեք գումարուած չէ նման ձեռնհաս մարմին մը, ուսումնասիրելու համար այն մեծ խնդիրները, որոնք կը մտատանջեն ժողովուրդները եւ կը սպառնան անոնց խաղաղութեան եւ բարգաւաճման։

Այս համաժողովը պիտի տեւէ երեք շաբաթ եւ կը յուսացուի թէ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին միջազգային շատ մը կնճռոտ ելմտական խնդիրներու մասին, ինչպէս մաքսային, փոխադրական, արդիւնաբերական, ճարտարարուեստական եւն.։

Ամէնքն ալ կ'ընդունին թէ թէ աշխարհի բարօրութիւնն եւ բարգաւաճումը կախուած ու այն ձեւէն որով պիտի կազմակերպուին հողային եւ հանքային բոլոր հարստութեանց արտադրութիւնը եւ սպառումը։ Ամէնքն ալ գիտեն թէ պատերազմները ջնջել կարելի պիտի չըլլայ մինչեւ որ բոլոր ազգերն ալ որոշ բարգաւաճման չհասնին, եւ անոնցմէ ոմանք միայն ուրիշներու քմահաճոյքներուն ենթակայ։

Անշուշտ համաժողով մը մեն մինակ եւ մէկ անգամէն չիկրնար լուծել այդ հսկայ ծրագրին ամբողջութիւնը. անոր յայտագիրը որոշապէս գծուած է Ազգերու Դաշնակցութեան վեցերորդ ընդհ. ժողովէն, որ կ'ըսէ. «Ուսումնասիրել այն տնտեսական դժուարութիւնները, որոնք արգելք են ընդհանուր բարգաւաճման եւ թելադրել լաւագոյն միջոցները յաղթելու այդ դժուարութեանց եւ արգիլելու հակամարտութիւններն ու կռիւները»։

Համաժողովի պարտականութիւնն է ուրեմն ուսումնասիրել եւ միջոցներ առաջարկել. գործադրութիւնը կը մնայ պետութիւններուն։

Գործադրութեան ժամանակ է որ նորէն երեւան պիտի գան ազգամիջեան նեղմտութիւններն ու նախանձը։ Պէտք է որ ամէնքն ալ համոզուին թէ որպէսզի շէնք մը ամուր եւ հաստատուն ըլլայ, անոր ամէն մասերն ալ հաւասարապէս զօրաւոր եւ ներդաշնակ ըլլալու են։ Որչափ ալ մեծ ըլլայ երկիր մը, չի կրնար ինքնաբաւ դառնալ. Անգլիա աշխարհի ածուխը կը մատակարարէ, բայց պէտք ունի արտասահմանի հացահատիկին։ Միեւնոյնն է բոլոր ժողովուրդներուն համար։

Այս համաժողովին գումարման գաղափարն իսկ նշանակալից է սակայն թէ, ամէն ազգերու մէջ ալ կան մարդիկ որ կը բաղձան այդ միջազգային բարգաւաճման եւ այդ արդէն բարեկարշակ ապացոյց մըն է թէ յառաջդիմային, հետզհետէ, հանդրուանէ հանդրուան, մարդկութիւնը պիտի հասնի ցանկալի խաղաղութեան։

Յառաջիկային առիթ պիտի ունենանք խօսելու համաժողովի որոշումներուն եւ թելադրանքներուն վրայ։ Այժմ անցնինք Փուանքարէի ճառին, որ այնչափ մեծ ուշադրութեան արժանացաւ ելմտական հրապարակներու մէջ։

* * *

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ անոր ճառին տիրական մասը Ֆրանսայի ելմտական վիճակն էր։ Փուանքարէ առիթ չի փախցներ յիշեցնելու իր ունկնդիրներուն թէ Ֆրանսայի ակներեւ բարգաւաճումին եւ ֆրանքի բարձրացման միակ եւ գլխաւոր պատճառը կուսակցութեանց համագործակցութեան եւ խորհրդարանի անդամներուն խելացի համակերպումն է։

Անցեալին վրայ իր գնահատումը ընելէ վերջ, վարչապետը յոյս յայտնեց թէ 1928ի պիւտճէի հաւասարակշռութիւնը պիտի լրացնէ վերականգման գործը եւ Ֆրանսայի առեւտուրը պիտի վերստանայ մօտաւոր ապագայի մը մէջ իր արժանի տեղը միջազգային հրապարակին վրայ։ Աւելցուց թէ 1928ի պիւտճէին մէջ տուրքի ո եւ է նոր յաւելում չկայ, որովհետեւ Ֆրանսայի հարկատուն կը վճարէ իր կարելին. ծախքերու անհրաժեշտ յաւելումները պիտի փոխարինուին ուրիշ կարգ մը սեղմումներով, եւ ամէն պարագայի մէջ, եթէ խորհրդարանը շարունակէ ընթանալ իր խելացի ուղեգիծով, 1928ի պիւտճէի քուէարկումը կարելի պիտի ըլլայ քանի մը նիստի մէջ եւ առանց մեծ բախումներու։

Փուանքարէի լաւատես խօսքերը վերստին այժմէութիւն տուին ֆրանքի մօտալուտ պաշտօնական կայունացման մասին տարածուած լուրերուն, թէեւ ելմտական նախարարութեան կողմէ միշտ հերքումներ կը հրատարակուին պաշտօնական կամ կիսապաշտօն թերթերու մէջ։

Շատ զօրացած են վերջերս ֆրանքի վերարժեւորման կողմնակիցները (revalorisateur)։ Անոնք կ'ըսեն թէ Ֆրանսայի պէս մեծ եւ ճարտարարուեստական երկիր մը չի կրնար հանդուրժել որ իր դրամը իր արժէքին 1)5ը միայն ներկայացնէ։ Այդ խումբին մէջ կան մինչեւ իսկ հին ազնուականներէ սերած դրամատէրեր, որոնք կը յայտարարեն թէ կառավարութիւնը օտար շահատէրերու սպառնալիքին տակ է որ կը գործէ եւ թէ իսկապէս ազգային դահլիճ մը չպիտի վարանէր թողելու որ անգլիականը 100էն պակաս արժէ եւ քանի մը տարիէն հասնի իր ոսկիի արժէքին...։

Այդպէս խօսող ազգայնամոլներու աչքի փուշ են Էրիոյի, Փէնլըվէի եւ Սարոյի պէս արմատական նախարարներու եւ մինչեւ իսկ Պրիանի պէս չափաւորի մը մասնակցութիւնը դահլիճին։

Այդ մարդիկը այն դասակարգին կը պատկանին որոնք հայրենասիրութիւնն իրենց մենաշնորհը կը դաւանին եւ ինչ որ չի համապատասխաներ իրենց գաղափարներուն, կը յայտարարեն իբր դաւաճանութիւն։ Տնտեսական քաղաքականութիւնը, սակայն, այն մասն է, ուր զգացում եւ կիրք ամենաքիչը պէտք է ազդեն, իբրեւ շատ վտանգաւոր։ Փուանքարէ շատ լաւ գիտէ երկրին ելմտական իրական վիճակը քան ուրիշ ո եւ է դիւանագէտ եւ մօտէն տեղեակ է Ֆր.ի խոցելի կողմերուն, որպէսզի ոչ միայն արգիլէ ո եւ է նոր բարձրացում, այլ եւ խորշի պաշտօնական կայունացումէ, մինչեւ իսկ այսօրուայ մէկ հինգերորդ սակին վրայ։

Պանք տը Ֆրանսի շաբաթական հաշուեցոյցներու վրայ համեւանցի նայողները կը տեսնեն թէ պետութեան եղած փոխատուութեանց (avances) գումարը 40 միլիառէն իջած է 29 միլիառի, եւ այս արդէն փաստ մը կը համարեն թէ, քանի որ մէկ տարիէն կարելի եղած է 10 միլիառի մօտ գումար մը վճարել դրամատան, ուրեմն առ առաւելն տասնեակ մը տարիէն կարելի պիտի ըլլայ ամբողջապէս հատուցանել այդ տալիքը...։ Եւ սակայն այդ մարդիկը չեն ուզեր նայիլ պետական հաշուեկշիռին ուրիշ մէկ գլխուն վրայ, որ կը կոչուի Dépots au Trésor եւ կը բաղկանայ այդ գանձին մօտ կամաւոր կերպով եւ առաջին պահանջին վճարելի պայմանաւ ի պահ դրուած գումարներէ։ Այդ գլուխը տարի մը առաջ կը բաղկանար միայն քանի մը հարիւր միլիոններէ, իսկ այսօր ունի տասը միլիառէն աւելի պատկառելի թիւ մը.— 1926ին գումարուած մասնագէտներու ժողովը պահանջած էր արմատական ջնջումը այս յօդուածին, որ երբեւիցէ պարտքի նոր ձեւ մըն է եւ որմէ սակայն ազատելու համար ուրիշ հնար չկայ, բայց եթէ պետական մեծ փոխառութիւն մը։ Երբ անհատներ կամ հաստատութիւններ իրենց դրամը կը վստահին պետական գանձին, ան ալ կ'ընդունի եւ կը վճարէ կարճ պայմանաժամով իր պարտքը։ Եթէ այդ անհատները վաղը ետ պահանջեն իրենց գումարները, պետութիւնն ալ պիտի ստիպուի դիմել նորէն Պանք տը Ֆրանսին։ Կը հասկցուի անշուշտ թէ խնդիրը պարզապէս պարտատէրի փոփոխումն մըն է եւ ոչ թէ պարտքի իրական հատուցում։

Դրամատէրները տակաւին բաւական վստահութիւն չունին ապագային վրայ, որ մեծ դրամագլուխները գործածեն նորանոր ձեռնարկներու մէջ։ Միւս կողմէ պետական արգելք կայ այդ դրամները երկրէն դուրս հանելու, որով կը ստիպուին դրամատուններուն յանձնելու զանոնք թեթեւ տոկոսներով։ Դրամատուններն ալ իրենց կարգին չկարողանալով այնչափ մեծ գումարներ գետեղել իրենց յաճախորդներուն մօտ, կը յանձնեն զանոնք պետական գանձին։

Այս է Dépots au Trésorի գումարներու աղբիւրը։ Որչափ ատեն որ գոց մնան ուրիշ շուկաներն այդ գումարներուն առջեւ, այդ աւանդները կրնան մեծնալ եւ պետական գանձը կը յորդի եւ կը գնէ օտար դրամներ կամ կը վճարէ զանազան տալիքներ։ Բայց եթէ այդ գումարները ետ պահանջուին փոխատուներէն, այն ատեն կը կնճռոտի կացութիւնը։ Այդպիսի տագնապի մը դէմ գնելու համար է որ Փուանքարէ շատ զգոյշ է իր գործառնութեանց մէջ։

Երերուն տալիքներու անհաստատութիւնն էր որ պատճառ եղաւ 1925—26ի տագնապին եւ որչափ ատեն որ մեծ արտաքին փոխառութեամբ մը հաստատուն ձեւ չառնեն անոնք, երկրին տնտեսութիւնը կախեալ կը մնայ փոխատուներուն քմահաճոյքէն։ Պէտք է ֆրանքը ազատել այդ մղձաւանջէն, բայց փորձել եւ չյաջողիլը սկսնակ դիւանագէտի գործ է։ Փուանքարէ պիտի փորձէ այդ մեծ փոխառութիւնը, երբ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պարտքերու խնդիրը կարգադրէ եւ ապահով ըլլայ թէ իր ուզած գումարը ամբողջովին պիտի հայթայթուի։

Մ. Տ.

Ձմեռ Հայաստանի մէջ.— Ապրիլ ամսուան վերջին շաբթուն Հայաստան դարձեալ ծածկուեցաւ ձիւնով։ Երեւանի վրայ նստաւ բարակ ձիւն մը, որ շուտով հալեցաւ։ Ալեքսանդրապոլի վրայ ձիւնը առատ է։ Յետադարձ ձմրան ու ձիւնին պատճառով Երեւան-Թիֆլիս եւ Երեւան-Նոր-Բայազիտ հեռագրական գիծերը խանգարուեցան, բայց անմիջապէս նորոգուեցան։

Ցանքերուն վնաս չէ հասած։ Միայն Ստեփանաւանի շրջանին մէջ աշնան ցանքերը կէս առ կէս վնասուած են։ Իսկ Ղամարլուի գիւղերուն մէջ ծիրանի եւ դեղձի ծառերը զարնուած են ցուրտէն։

ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քանի մը դիտողութիւններ)

«Յառաջ» օրաթերթի Ապրիլ 9ի եւ 14ի թիւերուն մէջ Մարտիկեան Գուրգէն, ականատեսի հանգամանքով, Հայաստանի այգեգործութեան եւ գինեգործութեան մասին շարք մը յայտնութիւններ կ'ընէ, որոնք վիճելի են։

Այդ ականատեսի կարծիքով 1. «Այգեգործութիւնը Հայաստանի բնակչութեան ամէնէն գլխաւոր եւ հասութաբեր զբաղումն եղած է», 2. «Անդրկասպեան երկիրը... իրենց լաւորակ եւ անհամեմատ աժան խաղողով»... 3. «Հայաստանի մէջ... եթէ հրաշքներ ալ տեղի ունենան, կարելի չէ ընտիր խաղող, ուրեմն եւ գինի ու այլ արդիւնքներ ստանալ.» 4. Մուտք գործած է Հայաստան ֆիլօքսերա հիւանդութիւնը». 5. «Այգիներու մէջ թումբերու լայնութիւնը իրարմէ ամենաքիչը 3 մեդր հեռաւորութեամբ են...եւ որովհետեւ ողկոյզը անմիջապէս պառկած է հողին վրայ՝ կը սկսի փտութեան աւերը». 6. «Արարատ, Վրաստան, Խրիմ, Գերմանիա եւայլն... կը հանեն վազը ցիցերու վրայ...» 7. «Գինիներն ալ կ'ըլլան շատ աննշան, ողորմելի, կիսովին քացխած, անոնց աստիճանը չանցնիր 8ը, 9ը, 10ը»։

Կարծեմ, չափէն աւելի մէջբերումներ ըրինք, այժմ տեսնենք, թէ իրականութեան, որքան համապատասխան են յօդուածագրին ըսածները։

1. Այգեգործութիւնը հայ բնակչութեան ամենագլխաւոր զբաղումը չէ։ Հայաստանի ներկայ տարածութեան 3)4ի վրայ այգի չէք տեսներ։

2. Անգիտակ պիտի լինի մէկը, որ Անդրկասպեան խաղողը լաւորակ հաշուէ՝ քան հայկականը, մինչեւ իսկ մեր խաղողի եւ անոր արտադրութիւններուն հետ մրցող ու յաղթանակող։

3. Հայաստանի այն մասերուն մէջ ուր խաղողի որթը կը թաղուի, ոչ միայն ֆիլօքսերա չկայ, այլ եւ չի կրնար մուտք գործել։ Հետաքրքրական է լսել այն գաւառներու եւ գիւղերու անունները, ուր ֆիլօքսերա կայ։ Ֆիլօքսերան տարածուած է Վրաստանի մէջ, ու աւելի այնտեղէն է քան Ատրպէճանէն է հնարաւոր մուտքը Հայաստան։

4. Հրաշք է հարկաւոր որպէսզի յօդուածագիրը կարենայ զոյգ աչքով համեմատութեան դնել մեր խաղողը, ոչ միայն իր թուած երկիրներու խաղողներու հետ, այլ եւ մերձաւոր եւ հեռաւոր երկիրներու հետ։ Ու երբ այդ բախտաւոր հրաշքը պատահի, կը տեսնէ թէ որ եւ է երկրի, նոյնիսկ Պարսկաստանի մէջ չկան մեր ճաչապաշն ու դօլբանտը (պահունի) մեր Նուրբ ասկիարին մեր քիշմիշի կոչուած խաղողներու մէջ «Մարմարի»ն, որ իրօք մարմարի նման, ու յատկապէս գինիի համար մեր խարջիւնն ու Նաւանանդ կանաչ կճափ տեսակը։ Այս բոլորին հետ համեմատելով ողբալի են մանաւանդ Անդրկովկասեան երկիրներու խաղողները։ Անդրկասպեան երկիրը յայտնի է իր սեխով Չարջուի եւ ոչ խաղողով։

5. Մեր երկիրը ծովու մակերեսէն շատ բարձր ըլլալով պէտք է գոնէ 2—3000 ոտք իջեցնել, որպէս զի հայ գիւղացին կարենալ իր խաղողի տունկերը չհորել հողի մէջ, այլ ցիցերու վրայ բարձրացնել։ Այլապէս ձմրան ցուրտերը ոչ միայն պիտի ոչնչացնեն յաջորդ տարուան բերքը, այլ եւ հիմնապէս պիտի «երիտասարդացնեն» տունկը նոր պատուաստ տալու աստիճանին հասնելու համար։

6— Մեր ամենատգէտ այգեգործն անգամ խաղողի տունկերու շարքերը (թումբերը) երբեք ամենաշատը երկու մեդրէն (մէկ սաժէն) աւելի հեռու չեն ըներ իրարմէ. սովորականը 2—3 արշին է (1 ու կէս—2 մեդր)։ Պ. Մարտիկեան երեւի անտեղեակ է որ նոր տնկուած այգին ամենեւին թումբ չունի. եւ թումբերն առաջ կուգան ժամանակի ընթացքին, երբ իւրաքանչիւր տարի աշնան երկու շարք տունկերու մէջտեղի հողը փորելով կը ծածկեն տունկերը, իսկ գարնան այդ հողը տեղը չեն լեցներ, այլ կը թողուն, որ տունկեր բունի չորս կողմը. ու աչս, տարուէ տարի կը կազմուի թումբը։

7.— Ո՞ւր է տեսած որ մեր այգիներուն մէջ խաղողի ողկոյզները հողի վրայ են պառկած։ Թէեւ քիւս մէկ այգիի մէջ, քանի մը ողկոյզներ իրենց ծայրով հողին հասնին, բայց այդ պատճառով եւ ո՛չ մէկ ողկոյզ կը փտի ու կը նեխի, քանի որ թումբերու մէջ ջուրը չի հասնիր որթի ճիւղերուն, այլապէս ամէն մէկ այգի ջրուած ատեն լճի կերպարանք պիտի ստանար։

8.— Գինի ձգելու ձեւի մասին խօսելու ընթացքին կը պախարակէ հնձանն ու կարասը ու կը պատմէ թէ կարասի բերանը լպրծուն ցեխով կը ծածկեն, մինչդեռ կարասի բերանը կը դնեն թրծած խուփ եւ ապա անոր չորս կողմը կը ծեփեն, որ օդ չմտնէ։ Այստեղ չի մոռնար աստիճանն ալ դնել— 8, 9, 10։ Պարտք կը համարիմ վճռապէս ըսել, որ «Հայաստանի մէջ 8—10 աստիճանի գինիներ չկան, ամենահասարակը ունի 12 աստիճան, բարձրանալով մինչեւ 16—17 աստիճաններու՝ իր լաւագոյն տեսակներու համար։ Դժբախտաբար կան գինեգործներ-այգետէրեր որ եթէ խաղողը քաղելէն անմիջապէս առաջ այգին չեն ջրեր, ջուրի օգնութեան կը դիմեն, ծածկած ատեն, գինիի քանակը շատցնելու համար։ Այդպիսիները իրենց յոյսը կը դնեն մեր գինիի բարձր աստիճանին վրայ, որով, ի հարկէ կը ձգեն անոր վարկը։ Սակայն, խարդախողներ ամէն կողմ կան եւ ամէն երկրի մէջ— սկսած «լուսաւորեալ» Եւրոպայէն։

9.— Պ. Մարտիկեան կը գրէ թէ «այդ թուականէն (համաշխ. պատերազմը սկսելէն) յետոյ է որ... Ռուսաստանի գիւղացիութեան հացահատիկներէն պատրաստուած ալքօլի պատճառով եւ Անդրկասպեան նոյն ճիւղի մրցման հետեւանքով, մեր գինեգործութիւնը կը սկսի աստիճանաբար իյնալ...»։

Պատերազմը սկսելէն ետքը ո՞վ է ալքօլ պատրաստողը, գիւղացի՞ն, այսինքն ամբողջ ռուս գիւղացիութի՞նը կը դիմէ ալքօլ քաշելու արհեստին։ Եթէ այդ կ'ուզէ ըսել, առնուազն թիւրիմացութիւն է։ Իսկ եթէ պետական մենաշնորհի (օղիի) մասին է խօսքը, պատերազմի առաջին ամիսներուն արդէն պետութիւնը ձեռք քաշեց այդ գործէն եւ իր բոլոր խանութները գոցեց՝ ամբողջ կայսրութեան մէջ։ Արդ, որո՞ւ հետ պիտի մրցեր հայկական օղին, որ ինքն իրականութեան մէջ գոյութիւն չունէր։ Գինեվաճառութիւնն արգիլուած չէր, իսկ Հայաստանը (Երեւանեան Նահանգը) անխափան դէպի Ռուսաստան կ'արտահանէր ոչ միայն քոնեաք, այլ նաեւ քոնեաքի ալքօլ (կոնեաչնիյ սպիրտ)՝ ինչ կը վերաբերի Անդրկասպեան երկրի մրցութեան, գոյութիւն ալ չունէր, քանի ոչ մեր գինիին եւ քոնեաքի հետ, մեր տեսակներուն գերազանցութեան հետ Անդրկասպեանը մրցակցի մէջ չէր կրնար ըլլալ։ Ռուսաստանին, այդ գործը հիմ Հայ մը— Թայիրեան, որ ծախեց Ռուսաստանին։

10.—Մարտիկեանի նման տեր ձեւ համար որթը թա լու դէմ արտայայտուած վերջին 30 տարուան ընթացք պատահեցաւ որ ոմանք այգին չթաղեցին։ Իբրեւ հետեւանք ճախ ցուրտը տարաւ եւ այգետ բերը զրկուեցան բերքէն 1— տարի։ Այդ փորձանքին թան երբեմն չքաւորները, հնարաւորութիւն չեն ունենար րենց այգիները թաղելու։

11.— Մարտիկեան կը գրէ Վրաստան, Խրիմ... ձգած են վազը թաղելու սովորութիւնը, գայն կը բարձրացնեն ցիցերու վրայ։ Ո՞րկէ՞ գիտէ որ Վրաստանի մէջ վազը մեզի պէս կը թաղ Այդպիսի բան Վրաստանի ստեղծագործութեան օրէն մինչ օրս՝ չէ եղած, որովհետեւ կլիմ մեղմութեան պատճառով Վրաստ մտքէն անգամ չէր անցներ հողով ծածկել՝ ցրտառութեան դէմ։ Հայաստանի մէջ, օրին Լոռիի ձորը խաղողի որթը (վա չեն թաղեր, այլ կը ձգեն ցիցեր վրայ։

12.— Երեւանի նահանգ չի զբաղիր օղի քաշելով իբր ա հասութեան նիւթ։ Ճիշտ է, գի ներու մնացորդներէն չեչէն կ տուի, սակայն այդ օղին քան կութեամբ այնքան քիչ է, հազիւ տեղի հայկական նահանգ ներու պահանջներուն կը բա որոշ չափով մը։

13.— Մարտիկեան կը գատի թէ մեր մէջ ջրի սով Արդար պէտք է ըլլալ։ Այդ կար նաեւ առաջ։ Եթէ Զանգ բասարի շրջանին մէջ բրինձի կութիւնը իններուն տոկոս կրճատուեր է, այդ հանգամանք հետեւանքով ջրի աչազին շար է խնայուեր՝ յատկապէս մառուան ամիսներու ընթացք Արդ, ո՞ւր կ'երթայ այդ ջուր խնայուած այդ ջուրն Էջմիածնի ջրանցքի ջուրը թան նոր մշակուած տարած թիւնները ոռոգելու։ Երեւան դաշտին մէջ այժմ շատ մեծ տարածութիւն կը ուի, քան պատերազմէն առաջ

ԱՐՍԷՆ Տ. Վ. ՂԱ

ՅԱՌԱՋ.— Արդարութ պարտք մը կատարած ըլլ ցիմար, կը ցրատարակենք դիտողութիւնները, գրողին տասխանատուութեամբ։ խառակցին եւ ուրիշ բու կ'իյնայ երեւան ցանե բողջ ճշմարտութիւնը։

ՎԱՐԱՐՈՒՆ ԳԵՏԵՐԸ.— Գ նանամուտին, ձիւնհալքի ճառով, Հայաստանի գե սկսեր են յորդիլ։ Արա բարձրացեր է սովորականէն րեք քառորդ մեթր աւելի դանը, Ուլուխանլուի մօտ մեթր աւելի։ Բարձրացեր նաեւ Սեւ Ջուր, Գիտա եւ ուրիշ գետեր։ Այս պատ ռով, հարկ տեսնուած է ցնել Արաքսի ափերը Արաք յանի եւ Սարդարաբադի ջաններուն մէջ։ Կ'ամրացն նոյնպէս Բարախի, Գետ Զանգի ափերը։

Յորդում չէ պատահ միայն Վէդի-Չայը յորդեր սպառնայ շրջաններուն առնուած են անհրաժեշտ ջոցներ, կանխելու համար դէպք։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆՎԵՐՍԻ ՄԷՋ

ԱՆՎԵՐՍ.— Մեր գաղութը հաշուէ մօտաւորապէս երկու հարիւր անձ (վերջին նորաեկներն ալ մէջը ըլլալով)։ Կը կազմենք ազգային միաձոյլ հաւաքականութիւն մը։

Հայ Երիտ. Միութիւնը (որուն վարչութեան գաղութին մէկէն տարեցներն ալ միշտ մաս կը կազմեն) կը ներկայանայ կեանքը այն ձգտումին, որով առաջնորդուած է գաղութին ամբողջութիւնը. ազգային զգացումի կրակը միշտ վառ պահելու նախաձեռնութեամբ։ Կարելի է ըսել թէ իրերահասկացողութիւնը և կեղծ տիրող սովորութիւն մը եղած է որուն վրայ կը գուրգուրայ գաղութիս իւրաքանչիւր անդամը. իսկ «Երիտասարդ. Միութիւն» անունն ալ (Հ. Ե. Մ.) առաջ խորհրդանշանը։

Այսպէս է որ ընդհանուր ազգային կեանքը շահագրգռող ամէն երեւոյթի հանդէպ, գաղութին պարտաճանաչութիւնը միշտ կ'առնէ իր Հ. Ե. Մ.ին առաջնորդականով։ Գաղութը անոր կը յանձնէ իր հանգանակութիւնները՝ հայրենիքին պահանջներուն առջեւ։ Անոր կը վստահի իր ներքին կեանքը տնօրինելու ամէն հոգածութիւն, իր երեկոյթներէն մինչեւ հայ աւանդական աւանդապահութիւնները։ Մէկ խօսքով այն ամէնը՝ ինչ որ սրտին կուտայ ազգային զգացումներու եւ հայ մտածումին, առաջնորդութեան տակ։

Խուսափելով անշուշտ մերթ ընդ մերթ եկող խաչագողներու քաշքշուկէն՝ հանգիստ ապրելու բացարձակապէս երեսն դարձնելով հայանուն արկածախնդիրներէ, Անվերսի հայութիւնը, իր կարելիութեան սահմանին մէջ, կը բանայ իր դուռը՝ երբ իրեն կուգան հիւրեր, ազգային յարգանքի կամ խնկարկութեան քաշքշուկներէ։

Վերջին օրերս մեր մօտ էին բանախօսներ Տէր եւ Տիկին Յ. Տէր Ղազարեան եւ Տիկին Բագալ։ Հ. Ե. Մ.ի վարչութիւնը, հիւրընկալի իր փութաջանութեամբ, մեզ վայելել տուաւ քաղցրութիւնը պահ մը հայրենիքէն շնչելու։ Մեր հիւրերը, իրենց օժանդակ առնելով Պրուքսէլէն եւ քաղաքէս քանի մը երիտասարդ ուժեր բեմադրեցին «Աշուղ Ղարիպ»ը։ Որոնցմէ յաջող բեմադրութիւնը, եւ Պ. Աբգարի թառին անուշ երգեցողութիւնները խօսեցան մեր զգացումներուն։

Անվերսցի

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ հաւաքուած բազմութեան մը առջեւ տեղի ունեցաւ Զաւ. Որբ. Միութեան առաջին տարեդարձի հանդէսը։

Օրուան նախագահը, Պ. Ներսէս Օհանեան, հանդէսը բանալով, նախ հայրական ճառ մը խօսեցաւ, ուղղելով որբերուն։ Թելադրեց որ որբերը չափազանց ուշադրութիւն դարձնեն իրենց առողջական-ֆիզիքական կեանքին, ըլլան կայտառ, առոյգ եւ զուարթ։ Յետոյ բեմէն կարդաց, հօր մը հեղինակութեամբ, իր նշանաւոր «անէծքը» բոլոր այն որբերուն վրայ, որ կ'ամուսնանան օտարներու հետ։ Ցոյց տուաւ ապազգայնացման վտանգները, բացատրեց Միութեան ծրագիրին հիմնական տրամադրութիւնները, որոնց առանցքը կը կազմէ «պայքարը ապազգայնացման դէմ»։ Եւ թելադրեց ուշադրութիւն դարձնել այդ վտանգին, չխառնուելու համար մեռնող հայերու գերեզմանի հանգիստը։

Զաւահաս Որբերու Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Կարապետեան, ներկայացնելով իրենց գործունէութեան նպատակն ու միջոցները։ Իսկ Պ. Խանճեանեան կարդաց տարեկան նիւթական եւ բարոյական մանրամասն հաշուեկշիռը։ Նախագահի հրաւէրով բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսը, Պ. Հմայեակ Խաչատրեան, որ դրուատիքը ըրաւ ազգային ազնիւ զգացումներուն, որբերու կազմակերպութեան եւ անոնց իտէալներուն։ Նոյնպէս թելադրեց որբերուն, որ սիրեն իրենց մայրենի լեզուն ու հայրենիքը։

«Որբերը — ըսաւ ան — որ լոկ ու մինչեւ կարողացան մեզի իրենց բեղմնաւոր աշխատանքի զեկոյցը տալ հոս, պզտիկ տղու մը բերնով, ամօթի զգացմունքի կը դատապարտեն բոլոր անոնք որոնք անտարբեր են եղած աոանց աշխատանքին հանդէպ։ Ես այն հաւատքն ունիմ, որ այսօրուան մեր այս որբերը պիտի արժեցնեն իրենց կոչումը եւ պիտի ձգտին ազգային նուիրական իտէալին»։

Թելադրեց նոյնպէս կռուիլ ապազգայնացման վտանգին դէմ, եւ օգնել որբերու բոլոր ձեռնարկներուն։

Պ. Ներսէս Օհանեան շնորհակալական քանի մը խօսքերով փակեց երեկոյթի առաջին մասը։

Գեղարուեստական մասին մէջ Օր. Ն. Գալփաքեանի դաշնակը, Օր. Պիլպիլեանի երգերը, Պ. Պ. Մարութեանի, Նշանեանի, Պէշիկթաշլեանի, Գրիգորեանի եւ Քիւրքճեանի արտասանութիւնները գնահատուեցան բուռն ծափերով։

Ա.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
(Թարգմ.՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Հայաստանի հողին մէջ թաղուած է մեր պատմութիւնը։ Ու այդ հողին վրայ կայ Հնութիւնութիւններու պահպանութեան յանձնախումբ մը, որ ոչ ոքի կը թոյլատրէ պեղումներ կատարել, նոյնիսկ դատապարտել կուտայ հնագէտ խաչիկ վարդապետը, գաղտնի պեղումներ կատարած ըլլալուն համար։ Հնութիւններու պահպանութեան ցանձնախումբը գերեզմանապահի դեր կը կատարէ թերեւս, առանց երբեք սկսելու աշխատանքի։ Ու մինչդեռ պահապանը կը քնանայ, ահա թէ ի՛նչ կը պատահի մեր թաղուած հնութիւններուն, կարճ խօսքով՝ մեր պատմութեան։

1.— Ջուարթնոց հնագիտական շրջանին մէջ Շահումեան առուն պատռելով, ջուրի հոսանքը կը մտնէ ու կը բանայ նախապատմական դամբարան մը, ուր կը գտնուին կաւէ դագաղ մը եւ անագապղինձի դաբերու նախնական շրջանի իրեր։ Ճարտարագէտ Թորամանեանի քննութենէն յետոյ, որոշուած է սկսիլ պեղումները։

2.— Երեւանի նոր Հանգստարանին հարաւային կողմը, բնածխուկի գործարանին աշխատանքներուն ժամանակ, կատարուած պեղումներուն շնորհիւ գտնուած է երկու մեդր խորութեան մէջ նախապատմական գերեզման մը, ուր կը տեսնուին հողով լեցուած կճիճներ։

3.— Ղաթարի հանքերուն շրջանին մէջ, Բարաբաթ կոչուած տեղը, հողամշակութեան ընթացքին բացուած են դամբարաններ։ Մէկ գերեզմանէն հանուած են չափազանց կարեւոր հնութիւններ, խեցակերտ գործեր եւ անագապղինձէ զարդարանքներ։

4.— Մարմաշէնի հնագիտական շրջանին մէջ (Ղանլիջա) յեսանաքար (պէմզա) հանելու ժամանակ, բացուած է դամբարան մը, ուր տեսնուած են թանկագին իրեր, պղինձէ զարդարանքներ եւ կաւէ ամաններ։

Հանուած պատմական իրերը ղրկուած են պետական թանգարան, եւ ցանձնախումբը միջոցներ ձեռք առած է հնագիտական այդ բացուած հորերու պահպանութեան մասին։ Կը թուի թէ, սակայն, Հնագիտական ցանձնախումբը գործի մղելու համար, անհրաժեշտ են նման փորձանքներ մեր պատմական ու հնագիտական թաղուած գանձերուն վրայ։

Այս ցանձնախումբը պահապան մը դրած էր նաեւ Սարդարի պալատին շրջանը գտնուած մզկիթին մօտ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԱԽՈՒՄԲԵՐ.— Գենսբուրգի ղեկավարութեամբ արշաւախումբ մը ցունիսին հետազօտութեան պիտի ելլէ Ղարաքիլիսայի, Ալեքսանդրապոլի եւ Երեւանի շրջաններուն մէջ, ուսումնասիրելու համար քարերն ու շինութեան նիւթերը։

Ակուլեանի ղեկավարութեամբ երկրորդ արշաւախումբ մը Մայիսին հետազօտութեան ելած է Հայաստանի եւ Ատրպէճանի մէջ ուսումնասիրելու համար Ուտիներու վիճակը եւ անոնց բնագաւառը։

Գորդիէվի ղեկավարութեամբ (կովկասեան Պատմահնագիտական Համալսարանէն) երրորդ արշաւախումբ մը Օգոստոսին հետազօտութեան պիտի ելլէ Ախտալայի, կայանի, կաբայիրի, Դսեղի շրջանները, ուսումնասիրելու համար հայկական եւ վրացական աշխարհներու սահմանագլուխի միջնադարեան քաղաքակրթութիւնները։

Տէր Աւետիսեանի ղեկավարութեամբ (նոյն համալսարանէն) չորրորդ խումբ մը պիտի հետազօտէ հին Արմաւիրի շրջանը, (Արաքսի հովիտն ու Ղուրդուղուլուի շրջակայքը,) ուսումնասիրելու համար, կատարուած պեղումներուն շնորհիւ, խալտական քաղաքակրթութիւնը։

Ն. Մառի ղեկավարութեամբ հինգերորդ արշաւախումբ մը հետազօտութեան ելած է Հիւսիսային կովկասի եւ Անդրկովկասի մէջ, ուսումնասիրելու համար լեռնային ցեղերու լեզուները։

ՆՈՐ-ԱՐԱԲԿԻՐ.— Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ 110 Արաբկիրցիներ տեղափոխուած են Նոր-Արաբկիր, ուր շինուած է Ջուլհականոց մը, 12 «ստէզկեան»ով։ Նորաշէն 12 տուներէ զատ, ձեռնարկուած է ուրիշ նոր բնակարաններու շինութեան։ Գիւղը ունի թթաստան մը 2000 ծառով, պտղաստան մը 1500 ծառով եւ 150 աքասիա։ Փորձի համար ցանուած է ծխախոտ։ Նոր ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն Հայաստան մեկնած են նաեւ 150 Արաբկիրցիներ, նոյնպէս Թուրքիայէն Հայաստան մեկնելու կը պատրաստուին 270 հոգի։

ԿՈՅՐԵՐԸ.— Ալեքսանդրապոլի մէջ բացուած է կուրանոց մը, հաստատուած Սեւերսկի զօրանոցին մէջ, ուր կ'ապրին 49 կոյրեր, մեծամասնութեամբ՝ մանչ։

Կոյրերը ունին արհեստանոց մը, ուր խողանակներ կը պատրաստեն։

Կոյրերը կը սորվին նաեւ գիր եւ ընթերցանութիւն, կոյրերու յատուկ այբուբենի վրայ։ Ունին նաեւ երաժշտութեան դասընթացք, որուն կը հետեւին մեծ հաճոյքով։

ԱՐԹԻԿ ԳԻՒՂԸ.— Ալեքսանդրապոլի գաւառին մէջ կը գտնուի Արթիկ գիւղը, որ ունի 9370 հոգի։ Հայաստանի գիւղերուն մէջ չկայ ուրիշ գիւղ մը, որ տառապի ջուրի պակասութեան պատճառով, որքան կը տառապի Արթիկ գիւղը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՕԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՕԼԷՆ.— Միապաղաղ կեանք մը ունի Պօլէնահայ գաղութը։ Գործարանի ծանր աշխատութիւնը բոլորովին ամլութեան պիտի դատապարտէր հոսի ափ մը հայութիւնը, եթէ չըլլային քանի մը երիտասարդներ, որոնց եռանդին շնորհիւ գաղութիս քիչ շատ արուեստասէր մասը առիթը կ'ունենայ երբեմն համախմբուելու։

Այդ քանի մը երիտասարդներու զոհողութեամբն է որ երբեմն տեղի կ'ունենան թատերական ներկայացումներ։

Մայիս 7ի Շաբաթ իրիկունը ներկայացուեցաւ «Աշխարհի դատաստան», ինպաստ Շիրակի աղէտեալներուն։ Ներկայ էր հաճեստ բազմութիւն մը։ Մինչ խաղը կը բեմադրուէր, անդին անտարբերներու բազմութիւն մը լեցուած էր գիմացի սրճարանը։ Անոնք չէին ուզած նոյն իսկ այդ իրիկուան նարտին տալիք քանի մը ֆրանքը յատկացնել նպատակի մը։ Նիւթականի պատճառը չէ ուրեմն որ կրնայ արդարացնել զիրենք ամէն առթիւ։ Անտարբերներ եղեր են ու պիտի ըլլան ամենուրեք։

Կ'ուզէինք քանի մը տողով քաջալերել գիտակից երիտասարդութիւնը, միեւնոյն ատեն հրաւիրելով միւսներն ալ որ իրենց պարտականութիւնը կատարեն։

Ներսէս

ՇԱՍ.— Հաճընի Նորակազմ Հայրենակցական Միութիւնը, իր անդրանիկ ներկայացումը տուաւ Քանթինի լայն սրահին մէջ։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։ Գնահատելի էր կազմակերպիչներուն աշխատանքը։ Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։

Պ. Գեղեցիկ պարզելով Հաճընի 9 ամսուան գոյամարտը, Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին կողմէ շնորհաւորեց Հաճընի Հայրենակց. Միութիւնը։

Ներկայացումէն վերջ Հայրենակց. Միութիւնը սեղան մը տուաւ։

Գ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԵՑԱՆ.— Մոնժան քաղաքը ցնծագին կը տօնէր իր տարեկան հանդէսը։ Ծաղկազարդ կառքերու տողանցք մը փողոցներուն մէջ։ Կառքին մէկը ներկայացնէր Եսքիմական նաւ մը, որ փաթթուած էր բամպակով։ Չորս տղեկներ, իբրեւ նաւորդ, նստած էին մէջը, բոլորն ալ հագուած բամպակով։

Անոնցմէ մէկը, խաղալիք հրացանով մը, շարունակ հրթիռներ կ'արձակէր բազմութեան վրայ։ Յանկարծ հրացանին կայծէն բռնկեցաւ իր զգեստը, որ հիւսուած էր դիւրավառ տեսակ մը բամպակով։ Անմիջապէս բոցը տարածուեցաւ բամպակեայ նաւին մէջ։ Բոցէ բազուկներ շրջապատեցին չորս կողմէն եւ բազմութիւնը չկրցաւ մարել ոչ ալ ազատել մանուկները, որոնք ջահի նման բռնկեր էին։

Երկուքը, փոքրիկ աղջիկներ, մեռան անմիջապէս որ կարելի եղաւ վերջապէս մարել հրդեհը, իսկ երկուքը, ծանրօրէն վիրաւոր, փոխադրուեցան հիւանդանոց։

ՈՃՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ.— Պալանքուրի մէջ, Պօֆրէր, յիսունոց աշխատաւոր մը, կը սիրահարի օրիորդ Մարկրիթի, որ ունէր զաւակ մը եւ 35 տարիներ։

Քանի մը տարիներու երջանիկ խաղաղութիւնը խանգարուեցաւ, երբ օրիորդին տղան մեծցաւ։ Պօֆրէր կը նախանձէր եւ իր երջանկութեան վրայ ծանր կը ճնշէր տղեկը։ Եւ սկսան կռիւները։ Ամէն իրիկուն, նոր տեսարան անարգանքի եւ հայհոյութեան։

Առտու մը, երբ Օր. Մարկրիթ շուկայ գացած էր զաւկին համար կօշիկ մը գնելու եւ տղեկը սենեակին մէջ նստած՝ գիրքը կը կարդար, Պօֆրէր, ածելին ձեռքին, մօտեցաւ եւ ուզեց մորթել զաւնուկը։ Տղեկը, որուն վիզը կիսովին ճեղքուած էր, յաջողեցաւ ազատիլ մարդասպանին ձեռքէն եւ դուրս, դրացիին մօտ փախչիլ։ Պօֆրէր, կարծելով որ պիտի մեռնի տղեկը, ածելիով կը կտրէ իր վիզն ալ, սակայն քաջութիւնը կը պակսի եւ կը հրաժարի ճեղքը լման բանալէ։ Ոստիկանները, լուրը առնելով կը հասնին։ Պօֆրէր կղպած էր դուռը։ Ոստիկանապետը, ատրճանակը ձեռքին, կը կոտրէ պատուհանը եւ կը մտնէ ներս։ Նոյն վայրկեանին, թէեւ ոճրագործը ոստիկանին գլխուն կը նետէ կացինը, սակայն չի յաջողիր։ Կը ձերբակալուի եւ հազար դժուարութեամբ, կը փոխադրուի հիւանդանոց, ուր կը կախէ ինքզինք։

կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՀԵՂՁՈՒՑԻՉ ԿԱԶԵՐՈՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀԵՏԱԽՈՅԶՈՒՄ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Այս մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ ուզեցինք։ Թշնամութեանց սկիզբէն ի վեր, թերեւս առաջին անգամ ըլլալով, պատիւն էր որ կը փորձուէինք, պատերազմին ետին բաներ մը կը դառնայ։

Սակայն երկու որոշ մեկնակէտեր ունէինք։

1— Խնդրոյ առարկայ գործարանները բոլորն ալ քիմիական արտադրութեան կը պատկանէին։

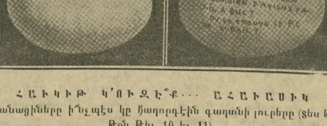
2— Շինուած նիւթերուն մեծ մասը՝ Էսսէնի մէջ, Քրուփի գործարանները կը ղրկուէին։

Արդ, այս գործարանին բանուորներուն մէջ կային որ առանց պաշտօնապէս պատկանելու մեր կազմակերպութեան, դրամի փոխարէն, արդէն հաւանած էին տեղեկութիւն տալու մեր գործակալներուն։

Միւս կողմէ 1911ին արտասահման կատարած մէկ ճամբորդութեանս ընթացքին, յարաբերութիւն հաստատած էի ճարտարագէտի մը հետ, որ իբր զինուոր-քիմիագէտ, Մանհայմի մէկ գործարանին մէջ կ'աշխատէր։

Այս գործարանը իրական քաղաք մըն է, երեսուն երկու տնօրէններ ունի, 412 ճարտարագէտ եւ 10,000 գործաւոր։

Բարեկամս Մանհայմի մէջ կարեւոր դիրք մը կը գրաւէր, որուն շնորհիւ կրնար ի հարկին քաղել ճշգրիտ տեղեկութիւններ իր հայրենակիցներուն մասին։

ՀԱՒԿԻԹ Կ'ՈՒԶԷ՞Ք... ԱՀԱՒԱՍԻԿ
գերմանացիները ի՛նչպէս կը հաղորդէին գաղտնի լուրերը (տես թերթօն թիւ 10 եւ 11)

Արդ, բարեկամս, կարգ մը պատճառներու հետեւանքով, որոնք հոս ըսելու պէտք չունիմ, չէր կրնար ինծի բան մը մերժել...

Վերի նամակը երբ ստացուեցաւ, պետերս յիշելով այս պարագան, ինծի առաջարկեցին երթալ տեսնել զինքը։

Այն շրջանին, դէպի Գերմանիա ճամբորդութիւն մը, վտանգաւոր էր, եւ մեկնելէ առաջ, երկար խարակ պատրաստուելու էր։

Փոխ-լրտեսութեան մէջ, հրամայական սկզբունք մը կայ

Թշնամի երկիր մտնող փոխլրտես մը այն միակ պատճառով իսկ որ սահմանագլուխը կ'անցնի իր դէմ ունի հակառակորդ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲՈԼՈՐ ՈՒԺԵՐԸ։

Ինչ որ, կրնաք հաւատալ թէ այնքան ալ ծիծաղելի բան չէ։

Ջեզմէ անոնք որ պատերազմէն առաջ Գերմանիա մտած են, անշուշտ կը յիշեն հազարումէկ դժուարութիւնները որոնց պէտք էր յաղթել, սահմանը անցնելու համար։

Ասոր հետ մէկտեղ, քանի մը օր յետոյ, պետերուս հրահանգները ստանալէ յետոյ, ճամբայ ելայ Ռոթթէրտամի համար, ուրկէ ցարդ գաղտնի մնացած միջոցով մը Գերմանիա պիտի մտնէի։

Ճամբորդութիւնս առանց միջադէպի անցաւ եւ շնորհիւ Մանհայմի բարեկամիս, կրցայ քաղել պետերուս ուզած տեղեկութիւնները։

Այս կերպով էր որ իմացայ թէ՝ Գերմանիա կը պատրաստուէր կազային մեծ պատերազմի մը, եւ իր տեղեկութիւնները հաստատելու համար ինծի տուաւ 1915 Ապրիլ 22ին գործածուած կազին հետ, նաեւ ուրիշ չորս տեսակ կազերու բանաձեւերը։

Այս տեղեկութիւնները սովորական ճամբով կեդրոն հասցնելէ յետոյ, մեկնեցայ Էսսէն, ուր պիտի փորձէի գիտնալ թէ Քրուփի գործարանները ղրկուած մեծաքանակ կազերը ինչի՞ կ'ուզէին գործածել։

Շատ կարեւոր բաներ էր որ պիտի իմանայի։

ԳՐԱՒԸ ՇԱՀԵԼՈՎ ՄԷԿՏԵՂ՝ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻ 2000 ՄԱՌԻՔ

Կ'ընդունիք անշուշտ թէ՝ ջաղացք մը մտնելու պէս՝ կարելի չէ դիւրաւ մտնել Էսէնի գործարանը։ Հօհենցոլէռններու գերդաստանին հզօր օժանդակը՝ Քրուփներու գերդաստանը 1811էն ի վեր Գերմանիոյ մէջ կը վայելէ շատ մը առանձնաշնորհներ, որոնց մէջ ամէնէն կարեւորն է շինութեան եւ արտադրութեան գաղտնիքին վրայ հսկելու համար, իւրայատուկ ոստիկանութիւն մը ունենալու իրաւունքը։

Եւ կրնաք հաւատալ թէ այս գաղտնիքներուն մէջ կան որ սարսափելի են։

Քրուփի գործարաններու տնօրէնութեան, եւ Գերման կառավարութեան միջեւ գործակցութիւնը այնքան սեղմ ու սերտ է որ գերման բանակին մետաղաբանական կեդրոնի աշխատանոցը հաստատուած է ոչ թէ զինուորական զինարանի մը մէջ, այլ Էսսէնի գործարաններու կեդրոնին մէջ։

(Շար.)

եւ ապահով միջոցները, անոնց չարագործութեան եւ անիծապարտ արարքներուն դէմ:»

Նոյն թերթը կը գրէ թէ քանի մը օր առաջ Ֆէվզի փաշայէն Այնթապ գացող օթօմօպիլը Ըսլահիյէ Իզէրի Սույր անուն տեղին մէջ կեցուցուած է երեք զինեալ աւազակներու կողմէ, որոնք մէկ ժամու չափ ընդհարում ունենալէ վերջ պահնորդ ժանտարմներու հետ, անոնց քաջարի ընդդիմութեան հետեւանքով չեն կրցած բան մը ընել եւ փախած են:

Պարսիկ պաշտօնեաներու գործադուլը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Մայիս 10ին ընդհանուր գործադուլ հռչակեցին պետական պաշտօնեաները, իբրեւ հետեւանք խորհրդարանի մէկ որոշման որ 10 առ հարիւր կը զեղչէ թոշակները: Երեսփոխանները կը հաշուեն թէ այս 10 առ հարիւր զեղչը պիտի բաւէ ելմտացոյցին բացը գոցելու: Նոյն երեսփոխանները 1000 դրան (20 սթերլին) աւելցուցած էին իրենց թոշակը, հակառակ ելմտական պատուիրակին (Ամերիկացի) խորհուրդներուն: Այս պատուիրակին պաշտօնավարութեան շրջանը կը լրանայ Սեպտեմբերին: Կառավարութիւնը կ'ուզէ կրճատել անոր իրաւասութիւնները, բայց Ամերիկացին չի համակերպիր: Վարչապետը հրովարտակով մը ապօրէն կը հռչակէ այս գործադուլը եւ հրամայած է ձերբակալել վարիչները, որոնք կը կարծուի թէ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ են:

⁂ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Իրանի կառավարութիւնը կը շարունակէ հեռացնել օտար ազդեցութիւնները: Մայիս 11ին պետութեանց ղրկուեցաւ ծանուցագիր մը, որով Շահը կը ջնջէ բնիկներու եւ օտարներու համար սահմանուած մասնաւոր դատարանները ուր օտար հիւպատոսները աթոռ ունէին եւ վէթոյի իրաւունք: Այս պայմանագրին ժամանակը կը լրանայ 1927ին:

Ո՛չ մէկ լուր օդանաւորդներէն

Թերթերը կը շարունակեն արձագանգ ըլլալ զանազան զրոյցներու, որոնք սակայն ո՛չ մէկ պաշտօնական աղբիւրէ կը հաստատուին: Երէկ ալ գրուեցաւ թէ Պոսթընի մէջ շրջած զրոյցներու համաձայն, Նոնժէսէր եւ Քոլի ովկիանոսին մէջտեղը վար իջած եւ Քիւնարտ Լայնի «Քամէրոնիա» շոգենաւը ազատած են: Քիւնարտ Լայնի Փարիզի եւ Լոնտոնի կեդրոնները վերջին պահուն կը հերքեն այս լուրը: Անգլիոյ ծովային Նախարարութեան ստացած մէկ հեռագրին նայելով, H 50 ընդծովեան կիրակի օր առտուան ժամը 7.15ին տեսած է սպիտակ օդանաւ մը, որ Իրլանտայի եզերքէն 20 մղոն դէպի հարաւ, 1000 ոտք բարձրութեան վրայ կ'անցնէր:

Անձկութիւնը կը շարունակուի Ֆրանսայի մէջ: Ամերիկայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ պետական մարդէն մինչեւ պզտիկ տղաքը, բոլոր Ամերիկացիները հետաքրքրութեամբ կը հետեւին բոլոր թերթերուն եւ զեկոյցներուն, ֆրանսացի օդանաւորդներուն մասին պզտիկ տեղեկութիւն մը առնելու համար:

Ամերիկեան 40 թորփիլահալածներ, անհամար ջրօդանաւեր շարժման մէջ դրուած են եւ ովկիանոսին ամէն անկիւնը փնտռտուքներ կը կատարեն: Կառավարութեան հրահանգով «Լօս Անճէլօս» հսկայ ղեկաւոր օդապարիկը, որ Ատլանտեանը կտրած է արդէն, ովկիանոսին վրայ փնտռտուքի պիտի ելլէ անմիջապէս: Ատլանտեանի մէջ ճամբորդող բազմաթիւ շոգենաւեր իրենց ուղեգիծը փոխած են՝ օդանաւերին հանդիպելու յոյսով: Նոնժէսէրի կրտսեր եղբայրը Լէոն Շէրպուրկէն ֆրանսական «Էլէթ» թնդանօթակիրը նստաւ՝ փնտռելու համար իր եղբայրը:

Ֆրանսական «Փարիզ» անդրատլանտեանը առջի օր Նիւ-Եօրք հասաւ. Նաւապետը յայտարարեց թէ օդանաւորդներուն ճամբայ ելած օրը արեւելեան ատլանտեանի վրայ սաստիկ փոթորիկ կը տիրէր եւ դժուար թէ ազատած ըլլան:

⁂ Վարշաւայի վրայ թռիչք կատարող լեհ զինուորական օդանաւ մը առջի օր կէսօրէ վերջ հովի սաստիկ հոսանքի մը բռնուելով ամբողջովին շրջեցաւ. մեքենան կրակ առաւ և 1500 ոտք բարձրութենէ գետին ինկաւ՝ պանդոկի մը տանիքին մէկ մասն ալ փլցնելով:

Իպն Սուուտ եւ Անգլիա

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ճէտտայի մէջ բանակցութիւններ պիտի կատարուին անգլիական ներկայացուցիչ Սըր Ճիլպըրթ Քլէյթընի եւ Հիճազի թագաւոր Իպնը Սուուտի միջեւ: Այս առթիւ Ճէտտա կանչուեցան թագաւորին գլխաւոր խորհրդական Շէյխ Հաֆըզ Վահպա եւ արտաքին նախարար Լամլուզի, որոնք Քովէյթ կը գտնուէին:

Ասոնք ինքնաշարժով Պասրա, անկէ օդանաւով Գահիրէ գացին եւ մէկ շաբթուան մէջ Ճէտտա պիտի հասնին: Հին հաղորդակցութեանց միջոցներով այս ճամբորդութիւնը մէկ ամիսէն աւելի կը տեւէր:

Երկաթուղիի պաշտօնեայ մը կտոր կտոր

Մայիս 11ին, Մարսէյլ-Թուլօն երկաթուղիի պաշտօնեաներէն Առնօ, հայր հինգ զաւակներու, սպաննուած գտնուեցաւ ճամբուն վրայ: Կ'ենթադրուի թէ պաշտօնեան քնացած ատեն, մարդասպանը վակօնին մէջ յարձակած, ոճիրը գործած եւ դուռը բանալով դիակը նետած է: Քիչ յետոյ Մարսէյլէն հասած ուրիշ կառախումբ մը դիակին հանդիպելով կտոր կտոր ըրած է:

Արհեստակցական Միութեանց դէմ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը Զորեքշաբթի օր սկսաւ յօդուած առ յօդուած քննել Արհեստակցական Միութեանց դէմ պատրաստուած օրինագիծը: Կառավարութիւնը կ'աճապարէ անյապաղ քուէարկել օրէնքը, եւ ատոր համար որոշած է գիշերն ալ նիստ գումարել, մինչդեռ կանոնագիրը կը տրամադրէ գիշերուան ժամը 11ին դադրեցնել ամէն քուէարկութիւն: Կը կարծուի թէ վիճաբանութիւնները 12 օր պիտի տեւեն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն ի բացակայութեան մէկ տարի բանտարկութեան եւ 2000 ֆր. տուգանքի դատապարտուեցաւ Նանսի դատարանէն, իբրեւ զինուորները ըմբոստութեան հրաւիրող:

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըրթի Ժուռնալ»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօս օրեն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Շուտով տպագրութեան պիտի յանձնուի երկասիրութիւն մը Սեբաստիոյ մասին:

Կը խնդրուի վերապրող հայրենակիցներէն, ըլլան գիւղերէն թէ քաղաքներէն, մոռացութեան փոշիներէն փրկելու համար, շուտափոյթ ինձ ղրկել.

Ա.— Ժողովրդական խաղեր, երգեր.

Բ.— Առակներ.

Գ.— Հանելուկներ եւ հէքեաթներ:

Գրել՝ Vahan Hampartzoumianի, 77, Rue de St. Cloud, Billancourt (Seine) Francc.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա Քօլօմպի Եռագոյն խումբի ժողովը այսօր Ուր. երեկոյ ժամը 8ին, 80 Charles Chefson.

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղի Աղբիւր Սերոբ խումբի, դասախօսական ժողովը, 15 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ Իթալի:

Հ. Յ. Դ. Շավիլի եւ շրջակայքի Արդութեան ենթակոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը վաղը Շբ. 14 Մայիս, երեկոյեան ժամը 9ին: Հաւաքավայր, 188 Grande Rue de Chaville. Կը խնդրուի դեռ չարձանագրուած ընկերներէն, անպատճառ ներկայ գտնուիլ:

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՖՈՌԻ ընկերները եւ համակիրները կը հրաւիրուին արձանագրուիլ Շաբաթ եւ կիրակի կէս օրէն յետոյ ընկեր Սիմօն Զալըքեանի տունը, Caserne Offmont:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ընկ. ժողովը՝ երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին գրադարանի սրահը, խիստ կարեւոր օրակարգով: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ.Յ.Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները. կիրակի 15 Մայիս, առաւօտեան ժամը ճիշտ 8.30ին, երրորդ քաղաքապետարանի մատենադարանի սրահը, Rue François Garcin: Ճշտապահ ըլլալ:

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի մայր դիւանը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 15 Մայիս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին Ֆլօրիա ճաշարանը (61 Rue Mr. le Prince): Օրակարգ՝ 1. վարչութեան համարատուութիւն, 2. պիւտճէ, 3. մամուլ, 4. ընտրութիւններ:

Զ. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը՝ Կիրակի առտու, ժամը 9ին, 63 Rue de la Répupique, արճարանի վերնայարկը:

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հ. Մ.ի, Արմէնիա ֆութպօլ քլիւպի եւ Պէլվիլի խումբերուն ներկայացուցիչները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին Յառաջի խմբագրատունը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՏԷՔԱԶՎԻԼ, Կ. Տ.— Ստացանք 35 ֆրանք: Սկսած ենք Յունուարին 1էն:

ԼԱ ԼԸՎՕՏ, Շ. Հ.—Ստացանք 35 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Կ.—Ստացանք 70 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ա.—Ստացանք 30 ֆրանք:

ՆԷՕՅԵՐ, Ա. Տ. Օ.— Ստացանք 100 ֆրանք:

ԼԸ ՓԻՒԻ Փ. Պ.— Ստացանք 72 ֆրանք:

ԻԶԷՌ, Վ. Հ. — Հասցէն՝ Ս. Գօնիալեան Chez Mr. Clonet, Chemin du Lissandre, près Bordeaux.

ԼԻՈՆ, Յ. Ն.— Ստացանք 100 ֆրանք: Միասին կը ղրկենք: Ուշացումը տեղւոյդ վրայ է:

ԼԻՈՆ, Ա. Վրդ. Հ. — Ստացանք 35 ֆրանք:

ԹՈՒԽՌ, Յ. Ե.— Ստացանք 70 ֆրանք:

ԼԻՈՆ, Գ. Պ.— Ստացանք 40 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ս.—Ստացանք 35 ֆրանք:

ՀԷՐԻՔՈՒՌ, Լ. Պ. Ստացանք 35 ֆրանք: Սկսանք ղրկել Մայիս 10էն:

ԱՐՄ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ.— Ձեր ուզած հասցէն չունինք: Կրնաք հարցնել «Հայրենիք»էն, 13-15 Shawmut Str. Boston, Mass. (U. S. A.)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ » »
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
14
ՄԱՅԻՍ
1927
14 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 336
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՎՃՌԷ...

Կը թուի թէ, վերջի-վերջը, ոստիկանութիւնը պիտի վճռէ անգլեւռուս յարաբերութեանց ճակատագիրը:

Արդարեւ, ուրիշ եզրակացութեան կարելի չէ յանգիլ, կարդալով այսօրուան լուրերը, Լոնտոնի խուզարկութեանց մասին:

Հինգշաբթի իրիկուն, անշուշտ կառավարութեան հրամանով, Լոնտոնի ոստիկանութիւնը յանկարծ պաշարեց խորհրդային հանրածանօթ ընկերութեան՝ «Արգոս»ի շէնքը, եւ մանրակրկիտ խուզարկութեան ենթարկեց զայն:

«Արգոս»ը Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրի գործավարութեան ներկայացուցիչն է Լոնտոնի մէջ. բայց, ինչպէս խորհրդային բոլոր «առեւտրական պատուիրակութիւնները», պարզ առեւտուրով չի գոհանար: Երկար ատենէ ի վեր, Անգլիոյ պահպանողական մամուլը մատնանշումներ կ'ընէր առանց վերապահութեան: Փէքինի խորհրդային հաստատութեանց խուզարկութենէն եւ երեւան եկած յայտնութիւններէն յետոյ, այդ մամուլը աւելի կատղեցաւ, եւ ամէն միջոց կը փորձէր, կառավարութիւնը գործի մղելու համար:

Գործը կատարուած է արդէն:

Լոնտոնի «Գրամը Սիասի»ն, Սքոթլէնտ Եարտը շարժման մէջ դրած է իր բոլոր գաղտնի ոստիկանները: Թերթերը մինչեւ 150 կը հաշուեն խուզարկութեանց մասնակցողներու թիւը, ինչ որ ապացոյց մըն է դէպքին ծանրութեան: Գործողութիւնը կատարուած է համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը, այնպէս որ խորհրդային պաշտօնեաները յանկարծակիի եկած են, եւ չեն կրցած բան փրկել: Կ'ըսուի թէ կարգ մը պաշտօնեաներ ուզեր են կրակի տալ կասկածելի փաստաթուղթերը, բայց ժամանակ չեն ունեցեր: Ծրագրի մը համաձայն, խուզարկութիւնները պիտի շարունակուէին երէկ ալ, թերեւս աւելի լայն սահմանի մը վրայ:

Մէկդի դնելով մանրամասնութիւնները, որոնք պիտի հրապարակուին օրը օրին, ըսենք անմիջապէս որ վճռական էջ մը կը բացուի անգլեւռուս յարաբերութեանց պատմութեան մէջ:

Անցեալ փետր. 23ի ծանուցագրէն ի վեր, որ լուրջ ազդարարութիւններ կը բովանդակէր, Մեծն Բրիտանիոյ պահպանողական դահլիճը յայտնապէս ձեռնոց նետած էր Մոսկուայի: Թէ այն ատեն աւելի կտրուկ չշարժեցան, պատճառը այն է որ կառավարութիւնը միակամ չէր: Եւ յետոյ, Անգլիոյ մէջ կարելի չէ դէպքերը գահավիժել, յախուռն շարժումներ կատարել:

Այդպէս ըլլալով հանդերձ, ծանուցագիրը կ'ազդարարէր թէ «սահմաններ կան ուրկէ անդին վտանգաւոր է ազդել Անգլիոյ հանրային կարծիքին վրայ», եւ թէ «այս կարգի արարքներու մէջ յամառիլը վերջ ի վերջոյ անխուսափելի կը դարձնէ առեւտրական դաշնագրին ջնջումը եւ նոյն իսկ կրնայ յառաջ բերել դիւանագիտական յարաբերութեանց խզում»:

Մոսկուա, որ շատ կը սիրէ ուռուցիկ խօսքերը, ոչ միայն զօրաւոր պատասխան մը տուաւ այս ազդարարութեանց, այլ եւ այդ պատասխանին խմբագրութիւնը յանձնեց խելօք դիւանագէտի մը, փոխ-գործավար Լիթվինովի: Ռուսական ծանուցագրին մէջ, ամէնէն համարձակ խօսքը այն էր թէ «իրենք չեն վախնար այդ սպառնալիքներէն»: Հարցը այն է որ, խորհրդային իշխանութեան համար ամէնէն դժնդակ ժամն էր, եղածին վրայ բրիտանական փորձանք մըն ալ աւելցնելու համար:

Անկէ ի վեր, երկու կողմերը իրար կը լրտեսէին: Եւ Լոնտոն աւելի ճարպիկ փրթաւ, առաջին անակնկալը սարքելով Չինաստանի մէջ, միւս պետութեանց հետ համախորհուրդ: Մերպարանոց չքացաւ պոլշեւիկեան անմեղութեան պատրանքը Փէքինի պարիսպներուն առջեւ: Մոսկուա, փրփուր տեղալով հանդերձ, մարսեց այդ ապտակը, որովհետեւ, ոչ միայն գաղտնիք չէր մնացած, այլ եւ իր փառաբանած յեղափոխականը, Չինացի զօրավար Շանկ-Քայ-Շէքը երես դարձուցած եւ հակապոլշեւիկ արշաւանքին գլուխն անցած էր:

Անգլիա ճարպիկ փրթաւ նաեւ անոր համար որ, թուղդ պահպանողական դահլիճը, կրթնած Երեսփ. Ժողովի մեծամասնութեան վրայ, ինքզինքը բաւական ուժով կը զգար կանխեւ ներքին խլրտումները: Մնաց որ, նախորդ աշխատաւորական վարչապետն ալ, Մաքտօնալտ, քննադատելով հանդերձ կառավարութիւնը, կը յայտարարէր խորհրդարանի բեմէն.

— «Այդ բանը երկու տարի առաջ պէտք էր ընել: Ձեզ վանիր ըսելու որ, եթէ ես տակաւին վարչապետ եղած ըլլայի, իմ բողոքի ծանուցագիրը աւելի կանուխ եւ աւելի խիստ ոճով կը խմբագրէի:»

Միւս կողմէ, Արհեստակցական Միութեանց դէմ կազմած օրինագծով, «հաստավիզ»ները, թթու պահպանողականները կը յուսացնէին թէ ո՛ր եւ է գնով թոյլ չպիտի տան որ բրիտանական կայսրութեան հիմերը խախտի ընկերային շարժումներով:

Ուրեմն, լրջօրէն վտանգուած է այն քաղաքականութիւնը, որ սկսուեցաւ 1921ին, Լոյտ Ճօրճի կողմէ, պոլշեւիկները առեւտուրով, դիւանագիտական յարաբերութիւններով կարգի բերելու, անոնց յեղափոխական թափը կոտրելու համար:

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Մոսկուան: Պիտի խզէ՞ առեւտրական դաշնագիրն ու յարաբերութիւնները:

Կանխահաս է խօսիլ այդ մասին: Նախաձեռնութեան իրաւունքը պահպանողական Անգլիոյ կը պատկանի: Իսկ վերջին խօսքը՝ երեւի ոստիկանութիւնը պիտի ըսէ: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻՆԵՐՆ ԱԼ ԼԵԶՈՒ ԵԼԱՆ

«Արեւ», եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, յանդուգն խմբագրական մը կը հրատարակէ (3 մայիս), ներգաղթի մասին:

Պատմելով թէ նորէն լուրեր կը շրջին ցունաստանէն մաս մը գաղթականներ փոխադրելու համար, երեւանի խնկարկուն յանկարծ ըմբոստ կեցուածք մը կ'առնէ եւ «Որոշ խօսք մը» կը պահանջէ.

— «Որոշ ու մեկին խօսքի մը, պաշտօնական յայտարարութեան մը պէտք կայ: Պիտի կատարուի՞ ներգաղթը թէ ո՛չ. պէտք է ճշգրտօրէն պատասխանել:

...«Հիմա՛ որ տարուան ամէնէն նպաստաւոր եղանակն է գաղթականութիւնը փոխադրելու եւ տեղաւորելու համար, անհասկնալի կը մնայ թէ ինչո՞ւ պատասխանատու մարմինները պաշտօնապէս եւ մեկին կերպով չեն յայտարարեր թէ ե՞րբ, ո՞ր օրը պիտի կատարուի հինգ հազարի ներգաղթը, եւ եթէ պատճառներ կան յապաղումի կամ յետաձգման, ի՞նչ են այդ պատճառները: Թերթերու երկտող լուրերը անբաւական են փարատելու տարագիրներու մտահոգութիւնները եւ գոհացում տալու անոնց որոնք ջերմօրէն կը հաւատան ներգաղթի անհրաժեշտութեան ու օգտակարութեան:

«Լոկ զգացական պատճառներով ո՛չ գաղութները Հայաստանով կ'ոգեւորուին նիւթական մեծ զոհողութիւններ ստանձնելու չափով, եւ ո՛չ ալ Հայաստան գաղութներով՝ առանց անոնց նիւթական ու բարոյական օժանդակութեան ակնկալութեան: Որքա՛ն շատ Հայեր գաղութներէն երթան Հայաստան, այնքան կը շատնայ կարելիութիւնը արտասահմանի հայութիւնը լծելու պարտականութեան եւ զոհողութիւններու: Մէկ խօսքով ներգաղթը դրական լուծում մը պիտի տայ թէ՛ Հայաստանը եւ թէ՛ գաղութները շահագրգռող կարգ մը ամէնէն կենսական հարցերուն: Եւ այս պատճառաւ ալ, որոշ խօսք կ'ուզենք լսել Հայաստանէն: Որոշ խօսք մը որ գործնական ըլլայ, արտասահման նստած լիազօր անձի մը կամ մարմնի մը միջոցաւ: Լիազօր մը, որ իրաւասութիւն ունենայ մէկ կողմէ պարբերական ու յարատեւ ներգաղթը կազմակերպելու եւ միւս կողմէ իմաստուօրէն օգտագործելու այն բոլոր հնարաւորութիւններն ու միջոցները, որոնք պէտք է տրամադրուին հայրենիքի պահանջներուն եւ անոր վերականգնումին:

«Կազմակերպուած ներգաղթ եւ ո՛չ թէ պատահական, ինչպէս եղած է մինչեւ հիմա: Ահա՛ գաղութահայութեան ամէնէն իրաւացի պահանջը:»

ԴԱՐՁԵԱԼ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ՇՈՒՐՋ.— Մոսկուայէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, Ռուսիոյ մարդահամարին վերջնական արդիւնքը ցոյց կուտայ որ Ռուսիոյ բնակչութեան թիւն է 146 միլիոն 300 հազար:

Հեռաւոր նահանգներու մէջ գործող մարդահամարի բազմաթիւ պաշտօնեաներ բնակիչներուն կողմէ սպաննուած ըլլալով, լուր չէ առնուած: Կան նոյնպէս անհետացած պաշտօնեաներ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակապոլշեւիկեան շարժումը Անգլիոյ մէջ

«ԱՐԳՈՍ»Ի ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԱԾ

Անգլիական կառավարութիւնը սկսաւ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել իր երկրին մէջ կատարուած պոլշեւիկեան քարոզութեանց դէմ պայքարելու համար: Ինչպէս Պոլիս եւ այլուր, Լոնտոնի մէջ եւս կայ «Արգոս» անունով ընկերութիւն մը, որ կը ներկայացնէ խորհրդային միութեան արտաքին առեւտուրի գործավարութիւնը եւ անոր հաշւոյն առեւտրական գործառնութիւններ կ'ընէ: Երկար ատենէ ի վեր պահպանողական մամուլը պայքար կը մղէր այս հաստատութեան դէմ՝ զայն մատնանիշ ընելով իբրեւ պոլշեւիկեան պրոպագանդայի օջախ:

Սքոթլէնտ Եարտի ոստիկանատան գաղտնի գործակալները մանրակրկիտ քննութիւններէ վերջ, վերջին օրերս մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացուցին Ներքին Նախարարութեան՝ «Արգոս»ի շարժումներուն մասին: Մատնանշուած իրողութիւնները այնքան ծանրակշիռ էին, որ, Ներքին գործերու Նախարարի հրամանին վրայ, Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին, այսինքն Լոնտոնի ամէնէն բազմազբաղ մէկ վայրկեանին, ինքնաշարժերով Մուրկէյթ փողոցի «Արգոս»ի շէնքին առջեւ հասան երեք ոստիկանապետներ, որոնց երկուքը հաստատութեան գլխաւոր, իսկ մէկը երկրորդական դրան առջեւ դիրք բռնեցին: Տրուած նշանի մը վրայ, քովնտի փողոցներէն դէպի շէնքը խուժեցին 150 ոստիկաններ, որոնք մէկ վայրկեանի մէջ շէնքը պաշարեցին, ոչ ոքի թոյլ տալով ներս մտնել կամ դուրս ելլել:

Այդ պահուն հասան 50 գաղտնի ոստիկաններ, որոնք պաշտօնեաներուն հրամայեցին աշխատանքը դադրեցնել եւ իրենց տրամադրութեան տակ գտնուիլ: Անմիջապէս խուզարկութիւնները սկսան: Ոստիկանները տեսնելով, պաշտօնեաներէն ոմանք փորձեցին կարգ մը վաւերաթուղթեր այրել ու պատռել. սակայն ոստիկանները արգիլեցին:

«Արգոս»ի մէջ կ'աշխատին մօտ 300 այր եւ կին պաշտօնեաներ, մեծ մասամբ Ռուս. կան նաեւ Անգլիացիներ: Կին պաշտօնեաները մէկ ժամ վերջ դուրս հանուեցան. իսկ այրերը վար դրուեցան մինչեւ իրիկուան ժամը 9,30, ու խուզարկուելէ վերջ արտօնուեցան մեկնիլ. հսկողութեան տակ կը պահուին Հէրնէր եւ ուրիշ գլխաւոր պաշտօնեաներ:

200 ոստիկաններ ամբողջ գիշերը մնացին «Արգոս»ի շէնքին մէջ, զոր վերէն վար խուզարկելով, գրաւեցին 200,000 վաւերաթուղթեր: Ոստիկանութիւնը հրաման ստացած էր մանրակրկիտ կերպով խուզարկել բոլոր գանձարկղները, գրկբոցները, պահարանները, բոլոր վաւերաթուղթերը, նոյն իսկ նկուղներուն մէջ պահուած դիւանաթուղթերը: Կարգ մը դարակներ կարելի չեղաւ բանալ, ներկայ պաշտօնեաները յայտարարած ըլլալով որ բանալիները չունին: Ոստիկանութիւնը նախապէս կ'ուզէր միաժամանակ խուզարկել նաեւ «Արգոս»ի Փլիմըթի, Նիւքէսըլի եւ միւս քաղաքներու մասնաճիւղերը, բայց վերջին պահուն որոշուեցաւ միայն Լոնտոնով բաւականանալ:

Գրաւուած վաւերաթուղթերուն մէջ կան շատ վտանգաւոր թուղթեր, ինչպէս նաեւ պրոպագանդայի կարգ մը շարժանկարային ժապաւէններ եւլն.: Գտնուեցան նաեւ ատրճանակներ և ուրիշ զէնքեր:

Այս դէպքը խոր ազդեցութիւն առաջ բերաւ ամբողջ Լոնտոնի մէջ: Կարգ մը շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ ասիկա նախաքայլ մըն է՝ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու համար Խորհրդային Միութեան հետ: Աշխատաւորականներու կողմէ Հէնտըրսըն պիտի հարցապնդէ Ներքին Նախարարը այս մասին:

Անգլիացի եւ ռուս թարգմաններ կը զբաղին գրաւուած վաւերաթուղթերու թարգմանութեամբ, որ քանի մը օր պիտի տեւէ:

«Արգոս»ը հիմնուած է 1921ին անգլիական օրէնքներուն համաձայն: Տարեկան 10 միլիոն ստերլինէն աւելի գործ կ'ընէ: «Արգոս»ի եւ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան նախագահն է Խինչուք, որ ներկայիս կը մասնակցի Ժընեւի տնտեսական խորհրդաժողովին:

Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը

Երէկ Պոհեմիոյ ջերմուկներու սիրուն քաղաքին՝ Եաշիմովի մէջ բացուեցաւ Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը: Կը մասնակցին Չեխօսլովաքիոյ արտ. նախարար Պէնէշ, Եուկօսլաւիոյ արտ. նախարար Մարինքովիչ, եւ Ռումանիոյ արտ. նախարար Միթիլինէօ: Օրակարգին մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Իտալիոյ քաղաքականութիւնը իր հարեւան երկիրներուն հանդէպ. այսպէս, խորհրդակցութեան առարկայ պիտի դառնան իտալեւսերպ վէճը, իտալեւռումէն եւ իտալեւմաճառ դաշինքները: Երեք նախարարները մանրամասնօրէն պիտի քննեն եւրոպական ընդհ. կացութիւնը եւ Պլէտի վերջին խորհրդաժողովէն ի վեր պատահած կարեւոր բոլոր դէպքերը: Նոյնպէս մանրամասն քննութեան պիտի ենթարկեն երեք պետու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Իտալիոյ վիճակագրական դիւանը տեղեկագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն մինչեւ Մարտ 31 հողագործութեան մէջ կային 60,000 անգործներ: Հանքերու մէջ գործազուրկներու թիւն է 50,000, շինութեանց մէջ՝ 50,000, մետաղագործութեան մէջ՝ 19,000, հողային ճարտարարուեստի մէջ՝ 23,000, ուրիշ ասպարէզներու մէջ՝ 53,000: Հանրագումար 294,000 հոգի:

Տեղեկագիրը թիւեր չի տար կաշեգործութեան, կօշկակարութեան, հանդերձեղէնի, գլխարկի, տպագրական բանուորներու մասին: Այս վերջինը եւ կօշկակարութիւնը մասնաւորապէս ազդուած են տագնապէն: Այնպէս որ, իրազեկներ մինչեւ կէս միլիոն կը հաշուեն գործազուրկներու թիւը: Ուրիշ կէս միլիոն ալ արտասահման ապաստանած են, ապահովութեան եւ հացի համար:

ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ Ուրլայի շրջակայքը (Իզմիր) ձերբակալուած է Սերքեան անուն Հայ մը եւ ղրկուած է Իզմիր: Սերքեանի վրայէն գտնուած են ինքնութեան երեք թուղթեր, զորս կ'ըսէ թէ գնած է կէս ոսկիի: Կ'աշխատէր Ուրլայի ճամբաներու շինութեան մէջ եւ քանի մը օր առաջ հասած էր Պօղազլեանի կողմերէն:

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

«Ժամանակ» կը տեղեկանայ որ Հայ կաթոլիկներու ընդհ. ժողովը իր յառաջիկայ նիստին մէջ պիտի ձեռնարկէ աշխարհական պատրիարքի մը ընտրութեան: Պօղոս-Պետրոս Թէրզեան գերապայծառ պիտի շարունակէ Պատրիարք-կաթողիկոսի իր պաշտօնը:

ՁԻՒՆ ԵՒ ՈՂՈՂՈՒՄ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Փեթրոկրատի եւ Մոսկուայի փողոցները ձիւնով ծածկուած են: Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ ողողումներ տեղի կ'ունենան: Արխանկէլի շրջանին մէջ բազմաթիւ մեքենական աղացարաններ ջուրէն քշուեցան: Փողոցի սալաքարերն իսկ կը քշուին հոսանքէն: Տօնը իր գետաբերանին մօտ յորդելով բազմաթիւ գիւղեր ողողած է:

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՍՈՒՐԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐ

Ֆրանսայի եգիպտացիներուն օրկանը՝ լ'Էժիփթ կը գրէ.—

Ո՞վ պիտի ըլլայ Սուրիոյ թագաւոր...: Նախկին Խտիվ Աբպաս Հիլմին. այլ եւս բոլորին յոյսը կտրած է իր այնքան փափաքած գահէն: Իսկ Լութֆուլլահ եղբայրները, հակառակ իրենց ոսկեզօծ մեքենայութեանց, երբեք չպիտի կրնան իրենց զինանշանին վրայ նոր զրուագ մըն ալ աւելցնել: Սակայն ուշագրաւ թեկնածութիւն մը հրապարակ պիտի գայ շուտով: Կիզի դուքսը... պարզապէս: Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը երբեք զարմանք չի յայտներ այդ մասին. ընդհակառակն:

ՆՈՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ.— Լոնտոն հասած են 1500 կապիկներ: Մեծամասնութիւնը պիտի ղրկուի... դպրոց, ուսանելու համար թատերական արուեստը:

ՏՈՔԹ. Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ Հայաստանի Գիտական Կաճառին (Ինստիտուտ) անդամ ընտրուած է, ինչպէս կը գրեն Երեւանէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

10. ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Տնտեսութեան ճիւղերէն եւ ոչ մէկը այնքան շահաւէտ, խոստմնալից չէ, որքան անասնապահութիւնը: Անոր վրայ միայն նուազագոյն ծախքը կատարելով, կը ստացուի առաւելագոյն եկամուտը: Ան է, որ ամէնէն քիչ ենթակայ է բնութեան պատուհասներուն:

Անասնապահութիւնը լայնօրէն կը նպաստէ ժողովուրդի բարեկեցութեան, անոր առողջական վիճակին զօրացման ու բարգաւաճման: Անկէ է որ կը ստացուին միս, իւղ, կաթ, մածուն, պանիր եւ ուրիշ առաջին անհրաժեշտութիւն կազմող նիւթեր: Նորէն անասնապահութիւնն է, որ զարկ կուտայ գիւղատնտեսութեան: Անասուններն են, որ կը լծուին հողագործական չարքաշ աշխատանքներու եւ մարդկութեան գոյութիւնը կ'ապահովեն՝ մանաւանդ յետամնաց երկիրներու մէջ:

Անասուններն են դարձեալ, որ տակաւին ներկայիս ալ շատ երկիրներու մէջ ամբողջութեամբ կը գործածուին իբրեւ փոխադրութեան ու հաղորդակցութեան միջոց, դիւրացնելով մարդոց փոխյարաբերութիւնները եւ մշակոյթը:

Անասնապահութիւնը ոչ միայն կը նպաստէ ժողովուրդի բարեկեցութեան, մշակոյթին, կը ծառայէ անոր ամէն տեսակի պէտքերուն, այլեւ ունի ժողովրդական տնտեսութեան տեսակէտէն եւս խոշոր նշանակութիւն: Ան մեծապէս կը բարձրացնէ արդիւնաւէտութիւնը իր բուրդով, կաշիով, պանիրով, իւղով, միսով եւայլն:

Տնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ, անասնապահութիւնը այն ճիւղն է որով կարելի է զբաղիլ աշխարհագրական բոլոր գօտիներու տակ ու ամէն կլիմաներու մէջ, ե'ւ հիւսիսի, ե'ւ հարաւի, ե'ւ արեւելքի, ե'ւ արեւմուտքի մէջ, ե'ւ լեռնային երկիրներու եւ դաշտային վայրերու մէջ:

Ահա թէ ինչու ունենալով կրկնակի, եռակի նշանակութիւն, անասնապահութիւնը ամենահին ժամանակներէն գրաւեր է բոլոր ցեղերու ու ժողովուրդներու ուշադրութիւնը ու ստացեր է լայն տարածում, ընդարձակ ծաւալ: Դարերու ընթացքին տնտեսութեան այդ ճիւղով են ապրած բազմաթիւ ժողովուրդներ, այժմ ալ կան շատ ժողովուրդներ, որոնք բացառապէս կ'ապրին միայն անասուններէ ստացուած եկամուտով: Այս շարքէն են ոչ միայն Ասիոյ յետ ընկած եւ կիսավայրենի ցեղերը —քիւրտեր, լեռնցիները եւայլն, այլեւ Եւրոպայի քաղաքակիրթ ժողովուրդներէն շատերը— Դանիան, Զուիցերիան, Հոլանտան:

Միւս կողմէ, տնտեսութեան այդ ճիւղը ոչ թէ երթալով անկման կը դիմէ,— ինչպէս կը կարծէին շատ մը տնտեսագէտներ,— այլ կը յառաջդիմէ օրէ օր, հետզհետէ նորանոր նուաճումներ կ'ընէ եւ խոշոր եկամուտներ կը բերէ:

Անոր տուած օգուտները շատ շօշափելի են եւ կարեւոր, իսկ վաղուան հեռանկարները՝ շատ փայլուն:

Հայ ժողովուրդն ալ կը զբաղէր եւ այժմ ալ կը զբաղի անասնապահութեամբ: Հայաստան անասնապահութեան համար բացառիկ նշանակութիւն ունի:

Տնտեսական ճիւղերէն եւ ոչ մէկը այնքան ծաւալած է Հայաստանի գիւղացիութեան մէջ՝ որքան անասնապահութիւնը: Անով կը զբաղին մեր հայրենիքի բոլոր գաւառներն ու շրջանները, Վայոց ձորէն մինչեւ Երեւանի գաւառը, Գեղարքունիքէն մինչեւ Էջմիածնի գաւառը, Ապարանէն մինչեւ Կոտայքը, Դիլիջանը, Բամբակ-Լոռին, Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը թէ՛ դաշտային եւ թէ՛ լեռնային շրջանները, թէ՛ գիւղացիները եւ թէ՛ քաղաքացիները: Անասնապահութեան եկամուտը կը գոցէ Հայաստանի պիւտճէին մէկ կարեւոր մասը:

Նախ տեսնենք, թէ Հայաստան ինչ տեղ կը բռնէր Անդրկովկասի մէջ անասնապահութեան տեսակէտէն.—

Անասուններու քանակը մինչեւ համաշխարհային պատերազմ

Ադրբէջան	204,000 ձի,	1,355,000 խշր. եղջ.	2,348,000 մր. եղջ.	35,000 խոզ
Վրաստան	104,000 »	1,832,000 »	1,825,000 »	289,000 »
Հայաստան	81,000 »	612,000 »	1,445,000 »	21,000 »

Այդ անասուններու պէտքերուն համար կան լայնածաւալ ամառնային ու ձմեռնային արօտատեղեր:

Ադրբէջան՝	564,000 դես. ամառ. արօտ.	1,553,000 դես. ձմեռ. արօտ.
Վրաստան՝	915,000 »	350,000 »
Հայաստան՝	771,000 »	317,000 »

1913ին արտահանած էր Անդրկովկասէն 325,000 փութ բուրդ մեծ մասամբ արտասահման: Նոյն թուականին արտասահման հանուած է 2,228,000 ռուբլիի բուրդ, 1922-ին 27,400 փ., իսկ 1923ին միայն 92 փութ, որովհետեւ այդ տարին արգիլուեցաւ բուրդի արտածումը արտասահման Ռուսաստանի ունեցած մեծ պահանջին պատճառով: 1922ին արտասահման ղրկուած է 14,053 փութ աղիք, հաշուելով հին տարիներու մնացած պահեստի աղիքները, իսկ 1923ին 1,425 փութ: Ներկայիս ալ հում կաշի եւ մորթիներ կ'արտահանուին թէ արտասահման եւ թէ Ռուսաստան: (Այդ բոլորէն Հայաստանի կ'իյնար իր բաժինը, ըստ անասուններու քանակին):

Զուիցերական պանիրը Անդրկովկասի մէջ մինչեւ համաշխարհային պատերազմ մեծ քանակութեամբ կը պատրաստուէր, բայց պատերազմին հետեւանքով քայքայուեցաւ:

1913ին պատրաստուած էր զուիցերական պանիր.—

Վրաստան՝ 25,045 փութ,
Ատրբէջան՝ 313 »
Հայաստան 21,255 »

Յաջորդով կը ներկայացնենք անասնապահութեան ներկայ վիճակը Հայաստանի մէջ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Հայաստանի բուսաբանական ուսումնասիրութիւնը.— Թիֆլիսէն Երեւան գացած է բուսաբանուհի Կարա-Մուրզա, որ գիտական արշաւանք մը պիտի կատարէ Արաքսի հովիտին մէջ, ուսումնասիրելու համար Հայաստանի բնութիւնը: Արշաւախումբը պիտի հաւաքէ հովիտին ամայի լեռներուն բուսականութիւնը, սերմերը, բուժական, ներկատու ծաղիկները: Երկրորդ արշաւախումբ մըն ալ պիտի աշխատի Սեւանայ լճին աւազանին մէջ:

ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Մեր ընթերցողները գիտեն թէ վերջերս Թիւրք օճաղներու էնկիւրիի համագումարին մէջ ծրագրային կարեւոր փոփոխութիւն մը տեղի ունեցաւ: Այս առթիւ արտայայտուեցան զանազան թերթեր՝ բացատրելով այդ փոփոխութեան իմաստը: Պոլսոյ քեմալական օրկան «Միլլիյէթ»ի մէջ (7 Մայիս) խմբագրապետ եւ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ «Լուսաբանութիւն» խորագրին տակ կը հրատարակէ հետեւեալ յօդուածը.—

Նախ արձանագրենք որ օճախի էութեան մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ: Օճախին աշխատանքներն ու ուղղութիւնը չեն փոխուած: Անիկա դարձեալ ընկերային եւ մշակութային կազմակերպութենէ մը տարբեր բան չէ: Նոր փոփոխութիւնները աւելի կ'ամրապնդեն իրական կացութիւնը եւ աւելի կը լուսաբանեն օճախին աշխատանքներն ու ձգտումները:

Չէ՞ որ Թիւրք օճաղներուն նպատակն է հետապնդել հանրապետական, ազգայնական, արդի քաղաքակրթական եւ ժողովրդավարական գաղափարներ: Արդ անոնք պետական քաղաքականութեան մէջ պէտք է միասին գործեն Խալք կուսակցութեան հետ, որ այս նոյն գաղափարներու իրագործումը իրեն բարձրագոյն նպատակ ընտրած է: Ասիկա ըսել չէ թէ օճախի անդամները օճախին մէջ քաղաքականութիւն ընելու արտօնուած են: Օճախի անդամներուն մէջ շատ մը պաշտօնեաներ եւ սպաներ կան, եւ որովհետեւ այս վերջիններուն բացարձակապէս արգիլուած է քաղաքականութեամբ զբաղիլ, նմանապէս կարելիութիւն չկայ ատոր: Այս պատճառաւ օճախը միշտ պիտի մնայ իբրեւ ընկերային եւ մշակութային կազմակերպութիւն մը: «Ո՛չ մէկ օճախական կրնայ օճախը քաղաքական եւ անձնական կիրքերու գործիք եւ ասպարէզ դարձնել»: Խնդրին էութիւնը այն է, որ օճախական մը քուէարկութեանց պահուն բնական կերպով Խալք կուսակցութեան կը հետեւի: Արդէն բնաւ կարելի չէ ենթադրել ու երեւակայել, որ Թիւրք Օճաղի անդամ մը կարենայ իրեն գաղափարակից Խալք կուսակցութեան հակառակորդ կուսակցութեան մը քաղաքականութեան ուժ տալ:

Ասիկա օճախականներու ո եւ է քաղաքական կուսակցութեան յարումէն բոլորովին տարբեր իմաստ մը կուտայ: Այս կէտին մէջ առօրեայ քաքաղաքականութիւնն ու վարչաձեւի քաղաքականութիւնը պէտք չէ իրար խառնել: Խալք հանրապետական կուսակցութիւնը քաղաքական կազմակերպութիւն մըն է: Օճախները մշակոյթի ասպարէզին վրայ այս կուսակցութեան համար օգնական եւ լրացուցիչի պարտականութիւնը ստանձնած են:

Օսմ. կայսրութեան օրով Թիւրք օճաղներու ստանձնած դերը որքան կարեւոր, այնքան ալ դժուար բան էր: Արհամարհելի գործ մը չէր Թուրք ազգասէրները ի մի հաւաքել, ընկերային եւ մշակութային վիճաբանութիւններ սարքել, ուրիշ մտասակար եւ թշնամի տարրերու դէմ յաջողութիւն ձեռք բերել:

Օճախները ասիկա ձեռք բերին: Օրհնեա՛լ ըլլայ իրենց աշխատանքը: Կեանքի մէջ նպատակներն ու պարտականութիւնները, ժամանակի հրամայական պահանջներուն համաձայն կը փոխուին:

Թիւրք օճաղներու սկիզբէն ի վեր հետապնդած ուղղութիւնը յայտնի էր: Ծրագրի բարեփոխումը աւելի եւս լուսաբանեց զայն: Անկասկած որ խիստ օգտակար բան է ամրապնդել օճախներու յարաբերութիւնները հանրապետական քաղաքականութեան հետ:

«Թիւրք օճաղներուն գործունէութեան իրական ասպարէզը Թուրք հանրապետութեան սահմաններուն մէջ սահմանափակուած է:» Այս յօդուածին կարեւորութեան վրայ ժամանակին պէտք է կանգ առնենք: Յայտնի է թէ այս սկզբունքը, որ Թուրք հանրապետութեան այսօրուան քաղաքականութիւնը կը պարզէ, որքա՛ն կը համապատասխանէ բուն կացութեան եւ իրականութեան:

Արդարեւ անիմաստ էր երեւակայութեամբ տարուիլ ու հանրապետական կառավարութեան իտէալին հակառակ շարժիլ. այդ էական իտէալն է՝ ազգային սահմաններուն մէջ բարգաւաճիլ, երկիրը շէնցնել եւ ժողովուրդին անդորրութիւնն ու բարօրութիւնը ապահովել: Այս լուսաբանութիւնը ամէն թիւրիմացութիւն փարատած եղաւ: Ահա՛ ներկայ կացութեան ամփոփումը.- Թուրք ազգասիրական կազմակերպութիւնը Խալք կուսակցութեան ճակատագրին հետ այնքան սերտիւ կապուած է, որ Թուրք ազգասիրութիւնը իրեն սկզբունք ընտրող ուեւէ ուժ՝ հանրապետութեան վարչաձեւին ամրապնդման վերաբերեալ քաղաքական ձեռնարկներու մէջ գործնապէս պէտք է անոր աջակցի:

Ահա՛ այս իմաստով Թուրք օճաղներու համագումարը իր մասնաւոր իրաւասութենէն օգտուելով, կացութիւնը վճռական եւ բացորոշ կերպով լուսաբանեց եւ Թիւրք օճաղներուն Խալք կուսակցութեան սկզբունքներուն հետ ունեցած գաղափարական կապը պարզեց:

ԿՐԾՓ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ

Ժողովրդական ըմբռնումներու մէջ ամրացած է այն համոզումը թէ լուսնկայինները լուսնին հետ կը նորնան նաեւ մորթային կարգ մը հիւանդութիւններ: Ժողովուրդին համար նորութիւն մը չէ, ուրեմն, — Հիպոկրատի ալ ծանօթ էր,— այն գիւտը, զոր կը բերէ Ա. Չիժեւսկին, յայտնելով թէ զանազան հիւանդութիւններ մօտիկ յարաբերութիւն մը կը պահեն արեւին հետ: Չիժեւսկի դիտած է որ արեւին «տենդաւորման» կը զուգադիպին քոլէրայի եւ կրիփի, ժան. տախտի. նման սաստիկ համաճարակները: Այսպէս, 19րդ դարու քոլերայի սարսափելի համաճարակները զարմանալի ճշգրտութեամբ զուգադիպած էին արեւին պարբերական «տենդաւորման»:

Արեւը այս երեւոյթը կ'արտայայտէ պարբերական բիծերով, ժայթքումով, ինչ որ կը նշանակէ թէ ներքին ուժեղ հոսանքի մը արդիւնքն է: Բիծերու երեւման այս շրջանը միջին հաշիւով տեղի կ'ունենայ 9—13 տարիներու ընթացքին:

Սակայն ի՞նչպէս կարելի է բացատրել այն կապը, որ գոյութիւն ունի արեւին տենդաւորման եւ համաճարակներու տարածման միջեւ:

Արեւին այս եռուն գործունէութեան ընթացքին, հրապուղը կ'արձակէ ելեկտրական մասնիկներու հոսանք մը, որոնք, հասնելով երկրին, մթնոլորտային բնագիտա-տարրալուծական միջավայրին մէջ յառաջ կը բերեն քայքայում եւ ելեկտրական ու մագնիսական երեւոյթներ: Փորձով հաստատուած է որ երկրի բազմաթիւ կէտերուն վրայ երեւան եկած մթնոլորտային ելեկտրական լարուած շրջանը կը համապատասխանէ արեւին բիծերուն յաճումին: Երկրի վրայ առաջ եկած այդ փոփոխութիւններուն հետ կը ծագի փոփոխութիւն մըն ալ բուսական-կենդանական աշխարհին մէջ: Արդէն գիտենք որ մանրէները բուսական կազմուածք ունին:

Այսպէս, արտաքին միջավայրի այդ փոփոխութիւններէն ազդուելով, կը թուլնայ նաեւ մարդկային դիմադրական ուժը:

ԳՈՐԾԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 ՄԱՅԻՍ — Société nouvelle des Raffineries de Sucre ընկերութիւնը երկու մեծ շաքարի գործարաններ ունի Մարսէյլի մէջ, ուր մօտաւորապէս 700 հոգի կ'աշխատին: Raffineries de St Charles գործարանը քաղաքին ճիշդ կեդրոնը կը գտնուի եւ համանուն կայարանին մօտ կը բանեցնէ 5—600 Հայեր: Իսկ երկրորդը Raffineries de St Louis քաղաքէն 20-22 վայրկեան թրամվայով, շինուած դաշտի մը մէջ, հազիւ 150 Հայեր ունի: Այստեղ մեծամասնութիւն կը կազմեն, Ալճիրացիները եւ իտալացիները, որոնք գործարանը հիմնուելէն ի վեր անոր բանուորներն են եղած:

Օրականները գոհացուցիչ են: 8 ժամուան համար կը վճարեն 24 ֆր. 90 սնթ. իսկ գործգլուխ աշխատողներ մինչեւ 39-40 ֆր. կը ստանան: Այս գործարանները մինչեւ Մարտի սկիզբները շատ լաւ եւ կանոնաւոր կը բանէին. բայց երկու ամիս կ'ընէ որ գործերը շատ դանդաղ կ'ընթանան, ապսպրանքներու սակաւութեան պատճառաւ: Շատ մը գործաւորներ առժամապէս դուրս հանուեցան, գործերը բացուած ատեն նորէն առնելու պայմանաւ: Ասոնց մէջ Հայեր ալ կան եւ շատեր ամուսնացած բազմանդամ ընտանիքի տէր հայրեր են: Առջի օրեր գործարանին դուռը հանդիպեցայ Խարբերդցի ընկերոջ մը, որ կը պատմէր.

— «Ամիս 'ը կ'ընէ որ արձակուած եմ. միշտ ալ կուգամ կերթամ գործ գտնելու համար եւ ամէն օր ալ «քօնփլէ» կ'ըսեն: Օրական մէկ ֆրանք թրամվայի դրամ կուտամ. մեղքը չէ՞ այս մէկ ֆրանքին կերթամ ասով կաթ կ'առնեմ կը խմեմ»:

Մարսէյլի մէջ գործազրկութիւնը կը շարունակուի յամառօրէն: Արձակուած բանուոր մը չի կրնար երեք չորս ամիսէն ուրիշ մը ճարել:

Խումբ մը անգործ հայրենակիցներ՝ երեք չորս ամիսէ ի վեր օրական երկու երեք գործարան կը շրջին գործ մը ճարելու համար եւ ամէն տեղ ալ միեւնոյն բառը կը լսեն «քօնփլէ»: Միայն վակօնի նորոգութեան երկու գործարաններ կան որ երբեմն մարդ կ'առնեն, ան ալ արհեստաւոր ըլլալու պայմանով: Իսկ եթէ գործաւորի պէտք ունենան, «մանէօվր ֆրանսէ» կը պռռան:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս ժողովուրդին վիճակը, եթէ անգործութիւնը երկար տեւէ: Որճարանները եւ ճաշարանները լի են անգործ երիտասարդներով, որոնք իրենց հոգեկան տագնապէն բոլորովին խաղամոլութեան անձնատուր եղած են: Կը վատնեն մինչեւ վերջին ֆրանքը որ մէկզի դրուած էր սեւ օրուան համար:

Երեւանի վարիչները չե՞ն լսեր մեր տառապանքը կամ թերթերու մէջ չե՞ն կարդար մեր վիճակը, կամ կը լսեն ու ստոր խուլ կը ձեւանան: «Բանուորագիւղացիական» կառավարութեան ներկայացուցիչները ամէն կերպով պէտք բանուորներու եւ գիւղացիներուն, իսկ մենք, այդ երկրի բանւոր զաւակները, կը հալինք օտարութեան մէջ, գործարաններու ծուխին ու մուխին մէջ. Թաթարը եւ Թուրքը մեր սեփական հողին վրայ տուն տեղ կ'ըլլան, իսկ մենք ափ մը հողի կարօտը կը քաշենք:

Ո՞ր օրուան կը սպասեն, դուռները բանալու համար:

Խորացողին մէկ բան է, ...
ցողին հազար քիչ: Մեր հ...
նիքին չորս կողմը երկաթ...
րիսպիր են քաշուած եւ ...
ալ Զաքարիայի կղպանքով ...
բացուած:

Մ. Սուվալեան

ՀԱՆՐԻ ՊԱՐՊԻՒՍԻ ԴԷՄ ԵՒ ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսացի համայնավար գր...
գէտներէն Հանրի Պարպիւս վե...
ջերս հրատարակած էր «Յիսու...
անունով գործ մը, որուն դէմ...
ստեղծուած է հոսանք մը: Clar...
հանդէսը եւ իր համախոհ...
խատակիցները սուր պայքար մ...
բացած են այս գիրքին դէմ...
վերջին թիւին մէջ յօդուած...
գիր մը կը գրէ. «Պէտք է դ...
նետել այս գործը յեղափոխակ...
գրականութեան ճամբէն: Պէտք...
է այս գիրքին մասին գործածել...
այն ամբողջ ուժնու խստակա...
թիւնը, զորս ունինք մեր տր...
մադրութեան տակ եւ լրջօր...
զգուշացնել մեր այն ընկերնե...
որոնք շատ զգայուն են նմ...
կարմիր խունկերու բոյրերուն...

Հանդէսին խմբագրութիւ...
ալ իր կողմէ աւելցնելով, պա...
պիւսի գիրքին կը հարկադրէ...
նենի 1909 թուականներու գր...
յօդուածը կրօնքի մասին:

Պարպիւս Յիսուսի մասին ...
նի երկու գիրք. Հրատարակու...
կիսավիպական Յիսուսը եւ հր...
տարակելի ուսումնասիրութիւն...

Հանրի Պարպիւս Յիսուսի մա...
սին կուտայ հետեւեալ բացատ...
րութիւնը. Առաջին դարու Հրեա...
մովսիսական բազմաթիւ քար...
գիչներէն,— որոնք տոգորուած է...
«Մեսիայի»ն մը գալստեան գա...
փարով,— աչքի ինկաւ մէկը, ...
իր վարդապետութեամբ բաց...
մարդկային անհատապաշտու...
թեան եւ ինքնագործունէութեան...
նոր հեռանկարներ: Այդ մարդ...
Յիսուս, իբրեւ քաղաքական ...
կարգութիւններու հեղինակ, ...
ուեցաւ ոչ թէ Հրեաներու, ...
Հռովմէացիներուն կողմէ: Հա...
ուակ որ Յիսուս շատ քարոզ ...
սեցաւ սակայն մնաց ...
անհետացաւ անօթի եւ մոռ...
ցութեան մէջ: Մօտաւորապէս 2...
տարի յետոյ, Հրեայ բարենոր...
գիչներ հիմնեցին նոր կրօնք մ...
որուն առանցքն էր «Աստուածա...
կեանքը» եւ «Յարութիւն»ը ...
սիային: Եւ որովհետեւ իր...
Քրիստոսը կը կոչէին Փրկիչ (...
սուս), յետագային Յիսուս ...
Քրիստոսը դարձաւ Աստուած...
20 տարի առաջուան քարոզիչը...
Նոր կրօնքին վերացական ...
տուածը ձուլուեցան իրար...
ծնունդ առաւ Յիսուս-Քրիստոս...
առասպելը: Երբ Յիսուս երեւ...
դեռ գոյութիւն չունէր Քրիս...
իսկ երբ Քրիստոս երեւցաւ, ...
սուս վաղուց անհետացած ...
Յիսուս-Քրիստոս, իբրեւ մէկ ...
երբեք գոյութիւն չէ ունեցած:

Հանրի Պարպիւս պատմակ...
սխալներ ունի, անունները ...
խառնէ եւ ստուգաբանութիւնը ...
համապատասխաներ իրականու...
թեան: Սակայն առաջինը չէ, ...
նոր առասպել մըն ալ ինք ...
հնարէ: Յիսուսի գոյութեան ...
վերջերս եղան նոր հրատարակ...
թիւններ: Այդ գիրքերէն դո...
ամէնէն հետաքրքրականը ...
Նահորի վէպն է. (Hiésous) ...
հրէական հին կեանքին ...
խոր հմտութեամբ մը ...
տրուի Յիսուսը իբրեւ «փ...
մը. որ ինքզինքը կ'ենթադ...
խաչին վրայ catalepsie ...
ուելէ յետոյ Յովսէփ Արիմաթ...
ցիին կողմէ, նախօրօք եղած ...
գադրութեան մը համաձայն, ...
վերցուի, ինչպէս այդ կը ...
Աւետարանիչին վերջին ...

Երգիծանք

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻՆ ՄԷՋ

...դիմացս նստած է մէկը: Նրա ...ծնօտը երկժանի է՝ վզի ետեւից ...երտ-չերտ իրար վրայ-դարսուած ...ծալքերով: Բազուկները՝ մսակո-...ծալքերով: ջարդմիտ դիտողը կարող է ...ել: ... կարծել, որ նա ապրում է մի ...վայրում, որտեղ կաղինը չա-...մանառում, որտեղ կաղինը չա-...փազանց առատ է:

Նրա կողքին նստած է մի ու-...ըիշը, հակապատկերը՝ հարեւանի: ...կորներից գումարած մի շնչա-...որ: եթէ զոռ անես, Նրա պէս ...երկուսը կարող են հարեւանի ...վարի մի փողքում Թաքնել: ...ւի սուր հայեացք ունեցող ...մէկը կարող կը լինէր նրա մի ...կողքից նայելով միւս կողմում ...նստածը տեսնել:

— Եղբայր, էսպէս բան չի ...նի, հեւաց երկժանի ծնօտ ու-...նեցողը: Նայող հա՛, նայող, ...ա՛ր հա՛ տուր: էս ի՞նչ ա, ...պաւնիտէլնի, էս ի՞նչ ա, պրո-...դաւխոդնի, էս ի՞նչ ա, ...ծոյովի, էս ի՞նչ ա, խանութի ...փոս, լոյսի փող: Ուղղակի շունչ ...քաշել չի լինում:

...եւ նա վշտահար շփեց ծնկ-...ներն ու գլուխը շարժեց:

— Հա՛, դէ կառավարութիւն ...ի՞նչ արած, պէտք է տալ, ...նա էլ հազար ու մի ցաւ ...նի, համեստօրէն դիտեց նի-...հարը:

— Բօ՛, բօ՛, դո՞ւ էլ ես էդպէս ...ում... ադա չես իմանում է՛, ...որ մարդուս շապիկը հանես, ...պէս էլ մեր կաշին են հանում. ...ինչի՞ց ես խաբար: Գնացել, ...պաւղուսկ տուն էի տեսել, ...տք է առնէի, բայց 7000 ռբլ. ...վզակոթիս դրին, հիմա ...մը ձեռքիցս ընկնելու է. բա ...օրէ՞նք ա:

— Ափսո՛ս... լա՞ւ տուն էր, ...ակցեց նիհարը:

— Լաւ տուն որի՞ն ես ա-...ում, մի պալատ... տեսնեմ կա-...ղեմ մի ճար անել, ձեռքից ...մեղք ա:

— Ի հարկէ, մի ճար արա:

— Հը՛մ, խորամանկութեամբ ...տաց եւ աչքով արաւ մսա-...ւնդը: Մի գդելկա կա, քու ա-...ղ եմ ասում, եթէ կարողա-...յաջողեցնել, ապա 7000 ռբլ. ...ղդն էլ կը հանեմ, հալա մի ...էլ աւել:

— Վա՛, ճի՞շտ ես ասում, հա-...նիհարը, եւ նոյնպէս ժպ-...ց, բայց խնդրողական, ան-...ժպտով: Դէ՛, ասա՛, մի ...էլ մեզ կը հասնի, էլի՛:

— Եթէ յաջողուեց, քեզ համար ...կաստիում կ'առնեմ:

— Կաստիումը պէտք չէ, մի ...րուբլի տայիր, մի որ եւ է ...անէի:

Մսագունդը մի շարժում գոր-...այսինքն՝ ցանկացաւ շար-...գործել, բայց անյաջող:

— Չէ՛, փնչացրեց նա, ան-...նելի բան է, էս նալոգներին ...դիմանալ չի կարելի, մեզ մաշ-...կում են: Քիչ է մնում շապիկ-ներս էլ հանեն:

Հանրակառքը կանգնեց:

Մսագունդը ոտքաց, ճռճռաց, մի կերպ մսերը հաւաքեց, ու ...լխլալով՝ ցած իջաւ, իսկ նի-հարն ատամները բաց մնաց նրա ետեւից նայելիս:

(Կոմունիստ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս խորհրդային հայ մամուլը անձկութեամբ կը քննէ հայ համայնավար երիտասար-դութեան գործունէութիւնը եւ ոչ ինչ կը գտնէ մխիթարական: Երիտասարդները չեն կուսակ-ցականանար, հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն: Հայաս-տանի մէջ գոյութիւն ունի միու-թիւն մը, Լենինեան կոմունիստ երիտասարդներու միութիւն (ԼԿՅԵՄ), որուն անդամակցելու հրաւիրուած են Հայաստանի պատանիներն ու երիտասարդ-ները: Այս միութեան խողո-վակով, վարիչները կը խորհին տարածել համայնավարական-կուսակցական միտքերը չեզոք անդամներուն մէջ: Անցեալ տարի որոշում տրուած էր «100ին 100 համեմատութեամբ կուսակցականացնել ԼԿՅԵՄի ան-դամները եւ զօրացնել կուսակ-ցական կորիզը»: Հակառակ այդ որոշում — ճնշումին, տարբեր է պատկերը, զոր ցոյց կուտայ «Խորհրդ. Հայաստան» (21 Ապ-րիլ): 1926 տարուան Մայիսին, Ալեքսանդրապոլի գաւառին 135 բջիջներուն 619 անդամներուն մէջ կուսակցականներուն Թիւն է 7, Թեկնածուներուն Թիւը 38: Նոյն Թուականին, Դիլիջան գա-ւառին 97 բջիջներուն 377 ան-դամներուն մէջ կուսակցական-ներուն Թիւն է 26, Թեկնածու-ներուն Թիւը 54:

Իսկ Հոկտեմբեր ամսուան մէջ Ալեքսանդրապոլի Թեկնածու անդամներուն Թիւէն պակասած էին 8 հոգի: Դիլիջանի գաւա-ռին կուսակցական անդամնե-րուն Թիւէն պակսած են 22 հո-գի, Թեկնածուներէն 23 հոգի:

Յունուարի սկիզբը, 315 բջիջ-ներու քարտուղարներուն մէջ կուսակցութեան անդամ էին 5 հոգի, Թեկնածու՝ 59 հոգի:

Բջիջներու անդամները չեն մասնակցիր բջիջին վերընտրա-կան աշխատանքներուն, համա-րելով այդ՝ միութենական ներ-քին խնդիր: Չեն իսկ հետաքրք-րուիր Թէ ո՞վ կը մտնէ վարչու-Թեան մէջ: Դարալագեազ գաւա-ռին մէջ, գիւղի մը բջիջին քար-տուղարը չէր ճանչնար Մ-Թեան կուսակցական բջիջին քարտու-ղարը: Ու երբ կը հարցուի, կը պատասխանէ. «Էդ ջահիլ-ջու-հուլները օրը մի քարտուղար են փոխում»: Ինչո՞ւ, սակայն, «օրը մի քարտուղար են փոխում», այդ ալ կը նշանակէ Թէ որքա՞ն զօրաւոր է կուսակցական այդ բջիջներու խամաճիկ կազմա-կերպութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

Փարիզի Աղքատախնամի գրասենեակէն մեզի կը հաղոր-դեն Թէ հայրենակից մը 1000 ֆրանք նուիրած է: Վերջին ժո-ղովին մէջ, հաստատուեցաւ Թէ Աղքատախնամի միջոցներով ճաշ ընող հայ գործազուրկներու Թիւը զգալապէս պակսած եւ հետեւապէս գործազրկութեան տագնապը կորսնցուցած է իր ազդեցութիւնը, ինչ որ մխիթա-րական է: Ժողովը վաւերացուց Պ. Ռուբէն Որբերեանի ջանքե-րով կազմուած Հայ Օրիորդաց Մասնախումբը Նէօյիի մէջ: Մաս-նախումբին վարչութեան ան-դամներն են հետեւեալները.— Օր. Մարգարեան՝ ատենապետ, օր. Կիւլպէնկեան՝ ատենադպիր, օր. Իփլիքճեան գանձապահ եւ օրիորդներ Խօսրովեան, Մատթէ-ոսեան, Մելքոնեան, Տէր-Օհան-եան եւ Քէրէսթէճեան: Նորա-կազմ մասնախումբը որոշեց հայ կարօտ աղջիկներու ձեռմակե-ղէն պատրաստել: Պէտք եղած կտաւը հայթայթելու խոստում տուաւ Աղքատախնամի ատենա-պետը:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՊԵԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

ՊԵԼՖՈՐ.— «Յառաջ»ի մէջ քա-նի մը անգամ գրուած է այս գաղութի մասին: Կ'ուզեմ լրիւ տեղեկութիւններ տալ այս ան-գամ:

Պէլֆորի մէջ կան 350—400 Հայեր, որոնք եկած են 1923ին, պայմանագրութեամբ, մէկ տարի կամ վեց ամիս: Մեր հայրենակիցները ցրուած են քաղաքին չորս կողմը, Պօմօն, Օֆմօն, Վալտուա եւ կեդրոնը: Մեծամասնութիւն կը կազմեն Խարբերդցիներ, Կէմէրէկցիներ, յետոյ կուգան Աֆ. Գարահիսար-ցիները ու Արաբկիրցիները: Կան մեծ Թիւով երիտասարդներ որոնք կը փափաքին ամուսնա-նալ, բայց աղջիկ չկայ: Այրերը կ'աշխատին Sociéte Alsacienneի մէջ եւ կը ստանան 20—22 ֆր. օրական, իսկ կիները D. M. C.ի մէջ ու կը շահին 12—15 ֆր. 8 ժամ աշխատելով:

Հայ մայրերը գործի եղած պահուն, իրենց զաւակները կ'եր-Թան ֆրանսական դպրոց, ոմանք ալ կը մնան փողոց մինչեւ իրի-կուն:

Չունինք ազգային ոեւէ կազ-մակերպութիւն, որ հոգ տանի այս մանուկներուն, որոնք գրե-Թէ կէս ձուլուած կը համարուին, եւ Թութակի պէս կը խօսին տեղական լեզուն:

Այս չորս տարուան ընԹացքին այստեղ կազմուած են քա-նի մը անգամ Երիտ. Միութիւն-ներ, բայց բոլորն ալ լուծուած են, շնորհիւ քանի մը խանգա-րիչներու: 1927ի առաջին ամ-սուն կազմուեցաւ Երիտ. Միու-Թիւն մը որ կարճ կեանք ունե-ցաւ, նորէն շնորհիւ կարգ մը անզգամներու: ԵԹէ ոգեւորու-Թիւն սատեղծող տարր մը կայ, այն ալ դաշնակցական երիտա-սարդներն են որ կանանչ դաշ-տերուն մէջ մտն կուգան իրենց հայրենասիրական երգերով: Ճիշտ այս կէտն է որ կը կատ-ղեցնէ մեր անարժան հակառա-կորդները, որոնք այժմ հեռա-ցած են մեր քաղաքէն:

Դաշնակցական ընկերներ ու համակիրներ յաճախ կուգան ի-րարու քով ու կը վիճաբանին օգտակար նիւԹերու շուրջ: Այս ամսու սկիզբը դաշնակցական ընկերներ իրենց առաջին հա-ւաքոյԹը ունեցան, ու կազմա-կերպեցին Հ. Յ. Դ. խումբ մը, այն հաստատ համոզումով որ միայն այս կազմակերպութեան շնորհիւ կրնանք ձուլման եւ այ-լասերման վտանգէն զերծ մնալ, միեւնոյն ժամանակ գաղութին մէջ վառ պահելով սէրը հան-դէպ հայրենիքի:

Տուներու եւ առհասարակ բո-լոր վայրերու մէջ այս քանի մը շաբԹուան խօսակցութեան նիւԹն է էջմիածնի տագնապը, որ խոր դայրոյթ պատճառած է օրուան վարիչներուն հանդէպ:

Մեծ եւ պզտիկ համակիր են Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ կ'ապ-րին Միացեալ եւ Անկախ Հա-յաստանի յոյսով:

Կը ստանանք «Դրօշակ» «Յա-ռաջ», «Ասպարէզ» և «Խարտոց», որոնք մեծապէս կը գոհացնեն մեզ:

Այստեղ գործերը լաւ կ'ըն-Թանան: Միշտ բանուոր կ'առ-նեն: Գործազրկութենէն երբեք չէ ազդուած այս գաղութը:

Անտրէ

ԿԱՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԻՐՔ

ԿԱՐՍԱՆ.— Քանի մը ամիս առաջ, Պալաքեան եպսկ. եւ Մար-սիլիոյ Հոգեւոր Հովիւը կարտան եկան Շիրակի աղէտեալներու հա-մար դրամ ժողվելու: ԿաԹող. պատուիրակը առաջարկեց որ Հ. Յ. Դ. ցան շինութիւնը աւարտելէ յետոյ, շէնքը տրամադրուի Հո-գաբարձութեան, առժամանակեայ մանկապարտէզ մը բանալու: Հո-գաբարձութիւնը նամակ մը գրեց վարդապետին Ապրիլ 2ին, յայտ-նելով Թէ շէնքը իրենց տրամա-դրութեան տակ է. իսկ վարդա-պետը կը պատասխանէ Թէ հայ մանուկները չեն կրնար ուսանիլ կուսակցութեան տանը մէջ: Ու-րեմն, մեր պզտիկները Թող եր-Թան օտարանան, չէ՞ վարդապետ:

Չեմ գիտեր Թէ այս տողերը կարդալով պիտի կարմրի՞, Թէ պի-տի շարունակէ իր խարդախ ըն-Թացքը: Պատարագը, կնունքը, պսակը ակումբի կամ սինէմայի մէջ ընելու իրաւունք կուտայ, պզտիկներուն իրաւունք չի տար կարդալ Հ. Յ. Դ. ցան մէջ:

Երջանիկ ժողովուրդ, որ այս-պիսի հովիւներ ունի:

Մ. Տ. Ն.

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Փարիզի եկեղեցիի հոգաբար-ձութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հրա-տարակել հետեւեալ տեղեկու-Թիւնները.—

Վարչական կանոնագրի 14րդ յօդուածին տրամադրութեան համաձայն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչական ժողովէն դադրած տասնմէկ անդամներուն տեղ, նոր ընտ-րութիւն կատարուեցաւ 27 Մարտ Կիրակի օր, եւ քուէ-ներու մեծամասնութեամբ ընտ-րուեցան նոր 11 անդամներ:

Ապրիլ 4ին, նորընտիր վար-չական ժողովը, իր առաջին նիստը գումարելով, զբաղեցաւ. 1. Իր դիւանին կազմութեամբ. 2. Քննիչ Յանձնաժողովի, 3. Ե-լեւմտից Յանձնաժողովի եւ 4. Ս. Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նոր ընտրութիւններով: Վարչա-կան դիւանը կազմուեցաւ այս-պէս. Պ.Պ. Պ. Էսմէրեան՝ Ա. ատե-նապետ, Ա. Ֆրէնկեան՝ Բ. ատե-նապետ, Վ. Թագւորեան՝ Ա. ա-տենադպիր, Ո. Բուլճեան Բ. ա-տենադպիր: Քննիչ յանձնաժո-ղովի անդամ ընտրուեցան՝ Պ. Պ. Էսմէրեան Պօղոս, Գօնչէկիւլ Արամ, Ճէվահիրճեան Հրանտ, Մանուկեան Լեւոն, Սվաճեան Քերովբէ: Ելեւմտից Յանձնաժո-ղովի անդամ ընտրուեցան՝ Պ. Պ. Էսմէրեան Պօղոս, Թագւորեան Վաղարշակ, Ճէվահիրճեան Ա-րամ, Սվաճեան Խաչիկ եւ Ֆրէնկեան Աշոտ: Իսկ Ս. Եկե-ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազ-մուեցաւ հետեւեալ կերպով. Պ. Պ. Գալըպճեան Յակոբ, Կէվ-րէկ Արիստոս, Համբարձումեան Արմենակ, Ներսէսեան Խաչա-տուր, Փափազեան Սեդրաք:

Նորակազմ հոգաբարձութիւնը 25 Ապրիլ Բշ. օր, իր առաջին նիստը գումարելով, կազմեց իր դիւանը հետեւեալ կերպով. Ատենապետ՝ Խաչ. Ներսէսեան, Ատենադպիր՝ Յակոբ Գալըպ-ճեան, Գանձապետ՝ Արիստոս Կէվրէկ:

Նկատի ունենալով փարիզա-հայ գաղութին օր ըստ օրէ ստուարացումն եւ հետեւաբար՝ դիւանական գործողութեանց ա-ճումն, վարչական ժողովի որոշ-ման համաձայն, եկեղեցւոյ ընդ-հանուր քարտուղարութեան պաշտօնին հրաւիրեց Պ. Գառ-նիկ Բարունակեանը՝ որոշ իրա-ւասութիւններով:

Ընդհ. քարտուղարը, ամէն օր մինչեւ կէս օր, պիտի ընդունի ժողովուրդին այն ամէն դիմում-ները, որոնք կապ ունին իր պաշտօնին հետ, ինչպէս՝ մկր-տութիւն, պսակ, յուղարկաւո-րութիւն եւ այլ դիւանական ամէն տեսակ գործողութիւն: Ընդհ. քարտուղարը, իր ընդու-նած դիմումներու մասին կա-տարուած տնօրինութիւններուն պիտի հսկէ՝ եկեղեցւոյս հոգե-ւոր պետին եւ հոգաբարձու-Թեան հաւանութեամբ:

(Դիւան)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. (1) - GALLIA CLUB (1)

Վաղը՝ կիրակի ժամը 4ին Stade Municipal Ivryի մարզադաշտին վրայ կը մրցին Հ. Մ. Ը. Մ. (1) եւ Gallia Club (1):

Այս մրցումէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ խառն խումբը պիտի մրցի Galliaի համապա-տասխան խումբին հետ ժամը 2ին: Ժամադրավայր՝ Gare St. Michel ժամը ճիշտ 1.30ին: Ման-րամասնութիւնները յաջորդով:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ՛ Է.— Լիոնի մօտ Տարտէյրի մէջ կը բնակէր Իտալացի հողագործ մը, Էվան-ճէլիսիս, 64 տարեկան: Ունէր կին մը, 50 տարեկան եւ երեք երիտասարդ զաւակներ: Հողի մը խնդիրով, Իտալացին բար-կացաւ կնոջը վրայ եւ դանա-կով կտրեց անոր ձախ անութը, բանալով լայն երակները, ուրկէ արիւնը շատրուանի պէս պար-պուեցաւ: Վայրկենական մե-ռաւ կինը: Երեք զաւակները, որ ականատես եղած էին այս անակնկալ մարդասպանութեան, յարձակեցան իրենց հօրը վրայ, կապեցին զայն եւ յանձնեցին ոստիկանութեան:

ԿԻՆ ՄԸ ՋԱՐԴՈՒԱԾ.— Լոն-տոնի Չէրինկ Քրոս կայարանին մէջ, երկաթուղիի պաշտօնեանե-րը, չափազանց նեղուած՝ գար-շահոտութենէն, որ կուգար պահ դրուած ծրարներու դէզէն, կը գտնեն կասկածելի սատանայի պէս ծանր պայուսակ մը եւ կը բանան:

— Ջարդուած դիա՛կ մը:

Ոճրագործը այնքան ջարդած է զոհը, որ անճանաչելի դարձուցած է: Գլուխը, իրանը, բազուկները և ոտքերը կտոր կտոր ըրած է: Քննութենէն կարելի եղաւ հասկը-նալ միայն որ զոհը կին մըն է:

ԽԱՇԱԻ ՔԻԹԸ ՆԻ ՓՐՑՈՒՑ.— Մարսէյլի մէջ Մագէլլա ձգած էր կինը: Առջի օր հանդի-պեցաւ անոր հանրակառքին մէջ: Առին ու տուին: Ու հայհոյու-Թիւն ու ապտակ: Յետոյ, Մա-գէլլա ինկաւ կնոջ վրայ, սուր ակռաներովը խածաւ կնոջ քի-Թը եւ արմատէն փրցուց:

Քթազուրկ կինը փոխադրուե-ցաւ հիւանդանոց:

ՔՈՍ.— Հայաստանի Ագարակ գիւղին կենդանիներուն մէջ տա-րածուած է քոս հիւանդու-Թիւնը:

ՊԱԹՈՒՄԻ ՋԻՒԹԸ.— Պա-Թումէն 40 վերստ. հեռու աւա-զի հանքերուն մէջ գտնուած են ձիւթախառն աւազի տեսակներ: Այս աւազէն կարելի է պատ-րաստել լաք, ճարտարարուես-տական զանազան իւղեր, նոյն-իսկ օծանելիքներ:

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՇԱՀԵԼՈՎ. ՄԷԿՍԵԴ՝ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻ 2000 ՄԱՌ-Ք

...ընԹերցողին միտքը չխճողե-լու համար, զանց կ'առնեմ այս ...ին արհեստագիտական ման-...րամասնութիւններ ու կ'անցնիմ ...պատմութեան:

...հոն էր որ կը պատրաստէին ...նոր ...կ պղպատ մը, որուն մասին ...տեղեկութիւններ պարտաւոր էի ...քաղել:

...եւ որքան ալ ձեզի այլանդակ ...թուի, կրցայ անկից ներս մտնել ...ըքան դիւրութեամբ որքան ...դժուարութեամբ որ գաղտնիքը ...նրպէսին լաւ պահել:

...մարդուն բնաւորութիւնը տրն-...է որ, երեւի գաղտնիք մը պա-...հելու մասնաւոր ջանքով է որ ...բջիջները կը մղէն զայն երեւան ...հանելու: Արդ, Էսսէնի պէս գործա-...րանական կեդրոնի մը մէջ, ուր այն ...տեն հարիւր հազար մարդ կը ...գործէր, ...

հաշուէր, նիւԹապէս անկարելի է որ եւ է շինութեան մը գաղտնի-քը պահել եւ այս երկու պատ-ճառաւ:

Նախ, այս ձիւղին մէջ աշխա-տող բանուորները մասնագէտներ ըլ-լալով, իրենց ընկերներէն աւելի բարձր օրավարձք կը ստանային: Այս հետեւանքով, նախանձ եւ իրարու հանդէպ քէն ու կռիւ կը ծագէր, ինչ որ մարդկային է:

Յետոյ, այս գործաւորները պարտաւոր էին երդում ընել Թէ իրենց յանձնուած աշխատանքի մասին որ եւ է յայտնութիւն չպիտի ընեն. ասոր հետեւանքը կ'ըլլար այն որ միւս գործաւոր-ներու ուշադրութիւնը կը լարուէր եւ կ'աշխատէին գաղտնիքին Թա-փանցել: Հոգեբանական պարզ խն-դիր: Արդ, տեղեկութիւն քաղելու համար, գործարանէն ներս մտնե-լու պէտք չէր մնար: Կը բաւէր յաճախել այն սրճարանները եւ ճաշարանները ուր ընդհանրապէս կը հաւաքուէին գլխաւոր գործա-ւորները եւ վարպետները: Ասոնց խօսակցութիւնը լեցուն էր ման-րամասնութիւններով. մտիկ ընե-լով միայն, իմացայ ամէն տեսա-կի գործիքներուն Թիւը, ամէն չափի պէնքերու քանակը, որոնք ամէն օր գործարաններէն դուրս կը հանուէին:

Ասոնք՝ անշուշտ, կարեւոր տե-ղեկութիւններ էին: Բայց այն տեղեկութիւնը չէր որուն համար ճամբայ ելած էի:

Ինչպէ՞ս հասնիլ նպատակիս:

Պէտք էր որ վտանգները ար-համարհելով, փորձէի որ եւ է մի-ջոցով կամ իբր բանուոր արձանա-գրուելով, գործարանէն ներս մտ-նել:

Այսպէս ընելով, անշուշտ ի վերջոյ պիտի հասնէի նպատակիս:

Բայց երկար սպասումէ յետոյ չէր որ այս տեղեկութիւնը պիտի քաղէի: Արդիւնքը անմիջական ըլլալու էր, որովհետեւ անգին ծո-վէն մինչեւ Վօժերը, ճակատին վրայ, մեզի յաղթելու համար պիտի գործածէին, կռուի նոր միջոց մը, զոր աչքերուս առջեւ կ'ուսումնասիրէին:

Արդ, կռուի այդ միջոցը չքա-ցնելու համար պէտք էր զայն ճանչնալ. պէտք էր մանաւանդ որ այդ միջոցը մեզ անակնկալի չբերէր: Նախ մեզ հասնելու էինք:

Օր մը սակայն, գործաւորա-կան ճաշարանի մը մէջ ճաշած պահուս, դիպուածով իմացայ Թէ քանի մը օր յետոյ, կայսեր, Լիւ-տէնտորֆի եւ Հինտէնպուրկի ներ-կայութեանը Ասպր-Թուրք զին-ուորական յանձնախումբի մը առջեւ, պիտի փորձէին նոր տեսա-կի փամփուշտ մը, որուն հաւաքա-բար գործածումը պիտի ապահո-վէր կեդրոնի պետութեանց յաղ-Թանակը:

Լուրը կարեւոր էր:

Միւս կողմէ չէր կրնար կաս-կածելի ըլլալ, որովհետեւ այն մարդերը, որոնց խօսակցութեան շնորհիւ գաղտնիքը իմացած էի, Քրուփի երկու կարեւոր ճարտա-րագէտներն էին եւ ամէն գաղտնիք գիտէին:

Նոյն իրիկունն իսկ, այս լու-րը հաստատուեցաւ ոստիկանի մը կողմէ, որ գործարաններու մասնա-ւոր պահակախումբին մաս կը կազմէր: Այս ոստիկանին հետ բարեկամացած էի, յաճախ հետը խմելով: Լուրը հաստատած պա-հուն, ան ըսաւ.

— Այս Ֆրանսացի խոզերը եւ երեցս խոզ Անգլիացիները պիտի դողային, եթէ գիտնային Թէ ի-րենց գլխուն ինչ պիտի գայ:

Եւ տեսնելով որ իր ըսածնե-րուն շատ կարեւորութիւն չեմ տար, շեշտեց:

— Նոր ռումբ մը մէջտեղ պի-տի հանենք, այնքան ուժով որ, պայթած տեղին վրայ, հարիւր մեդր շրջանակի մը մէջ, կենդա-նի բան չպիտի մնայ:

— Պա՛հ, նոր պարծենկոտու-Թիւններ, ըսի: Վեց ամիս է որ այդ մասին կը խօսին:

Յայտարարութիւններուն մա-սին՝ կասկածոտ տեսնելով, առնուե-ցաւ եւ բացագանչեց.

— Պարծենկոտութի՞ւն, անց-եալ օր աչքովս տեսայ որ ռումբը կը լեցնէին:

— Թմբուկի փոշի՛ անշուշտ, ըսի խնդալով: Պատմեր եւ կլլե-ցուցեր են քեզի: Եւ յետոյ, եթէ իրօք գաղտնիք մը եղած ըլլար, ինչպէ՞ս քեզ նման հասարակ ոս-տիկանի մը աչքին առջեւ պիտի դնէին զայն: Ահ, եթէ սպայ... կամ ճարտարագէտ եղած ըլլայիր, կը հասկնամ, բայց ոստիկան մը...

(Շար.)

թիւնները հաւաքաբար եւ առանձնապէս շահագրգռող բոլոր խնդիրները։

Պելկրատի «Փրավտա» թերթը Նաշիմովի խորհրդաժողովին մասին կը գրէ.—

«Փոքր Համաձայնութեան ժողովը տեղի կ'ունենայ ջղայնոտութեան եւ մեքենայութեանց մթնոլորտի մը մէջ։ Իրաւունք ունինք յուսալու որ երեք պետութեանց արտաքին Նախարարները պիտի փարատեն այս ջղայնոտութիւնը եւ պիտի հաստատեն մինչեւ հիմա Փրակայի, Պուքրէշի եւ Պելկրատի հետեւած քաղաքականութիւնը։ Պաշտօնական զեկոյցները բաւական չեն այս նպատակին համար։ Համագործակցութիւն անհրաժեշտ է ամէն տեղ ուր ատոր պէտք կայ եւ ամէն կէտերու մէջ ուր զինակցութիւնը մասնաւորապէս վտանգի տակ է։ Փոքր Համաձայնութեան պարտականութիւնն է միանգամ ընդ միշտ լուսաբանել կացութիւնը եւ ցոյց տալ թէ անիկա գործօն ազդակ մըն է հեղը. Եւրոպայի մէջ։

Թուրքիա եւ տնտեսական միջազգ. ժողովը

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.— Թուրքիա մէկն է այն երկիրներէն որ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ չըլլալով հանդերձ կը մասնակցին Ժընեւի միջազգային տնտեսական խորհրդաժողովին։ Իր պատուիրակութեան Նախագահն է Նախկին ելմտական Նախարար Հասան պէյ, անդամներուն մէջ յայտնի դէմքեր կան, ինչպէս Րէշիտ Սաֆվէթ պէյ, «էքօնօմիսթ տ'Օրիան»ի տնօրէնը։ Հիմակուընէ կարելի չէ բան մը ըսել թէ այս խորհրդաժողովին մասնակցելով, Թուրքիոյ դիրքը պիտի փոխուի՞ Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ։ Ամէն պարագայի խորհրդաժողովին աշխատանքները պիտի հարթեն այս մասին կարգ մը դժուարութիւններ։ Երիտասարդ Թուրք հանրապետութեան քաղաքականութիւնը մեշտ կը ձգտի ուրիշ ազգերու հետ գործակցութեան։ Թուրք մամուլը համակրութեամբ կ'արտայայտուի այս խորհրդաժողովին մասին։

Մուսթաֆա Քեմալ կ'ամուսնանայ

«Տէյլի Նիուզ» կը գրէ թէ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա մօտերս պիտի ամուսնանայ 17 տարեկան Գարատաղցի աղջկան մը հետ, որուն վերջերս հանդիպած էր Պրուսայի մէջ, ուր օրիորդը եկած էր հօրը հետ գործ փնտռելու։ Մուսթաֆա Քէմալ հրապուրուած անոր արտակարգ գեղեցկութենէն՝ անոր կրթութիւնը սատանձնեց, սիրահարեցաւ եւ առաջարկեց ամուսնանալ, ինչ որ ընդունուեցաւ։

Իտալական թորփիլանաւեր Սեւ ծովու մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն.—

Իտալական տորմղիկ մը՝ բաղկացած «Ռիքազոլի» եւ «Նիքոթերա» թորփիլանաւերէն, Քոնսթանցա հասաւ։ Տեղական իշխանութիւնները, իտալական գաղութը եւ քաղաքին ֆաշիստ կազմակերպութիւնը դիմաւորեցին իտալական թորփիլանաւերը, որոնց հրամանատարներն ու սպաները հիւրընկալուեցան քաղաքապետութեան կողմէ ու յետոյ Պուքրէշ մեկնեցան։

Ոչ-Իսլամ վաճառականները Թուրքիոյ մէջ

Վերջերս Պոլսոյ մէջ զրոյց շրջած էր թէ, Թուրք կառավարութեան ներկայացուած են ծրագիրներ, որոնց համաձայն տնտեսական ճնշում մը պիտի գործադրուի ոչ-իսլամ վաճառականներուն վրայ, այն պատճառով որ անոնք ազգային տնտեսութեան մարզին մէջ բռնած են ժխտական դիրք մը։

«Ճիւմհիւրիյէթ»ի թղթակիցը քննութիւն կատարելով ընկիւրիի մէջ, կը հերքէ այս զրոյցը եւ կ'աւելցնէ թէ ոչ-իսլամներն ալ կը վայելեն հաւասար իրաւունք։

Ֆրանս. որբանոց մը փակուած

Էնկիւրիի կրթական գործավարութիւնը փակած է Իզմիրի շրջանին մէջ Քուլա գաւառակին ֆրանս. որբանոցը։ Թուրքերը կ'ըսեն թէ որբանոցը տարբեր նպատակներ կը հետապնդէր, կը հաւաքէր այն որբերը, որոնց ցեղը անծանօթ կը մնայ եւ զանոնք կաթոլիկ կը դարձնէր։ Կառավարութիւնը մէկ ամիս պայմանաժամ տուած էր, որպէսզի թրքական հաստատութիւններուն վերադարձուին որբերը։ Որբանոցի տնօրէնութիւնը մերժած ըլլալով հրամանը, ոստիկանութիւնը բռնի ուժով հաւաքեց որբերը, իսկ վարժարանն ալ փակեց։

Ցոյսի նշոյլներ «Սպիտակ թռչուն»ի մասին

Մինչեւ հիմա հաստատուած էր միայն թէ Նոնժէսէր եւ Քոլի կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ատեններ տեսնուած են Իրլանտայի եզերքին վրայ։ Երէկ ստացուած տեղեկութիւններ յամառօրէն կը պնդեն թէ Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին ատենները Նիւֆաունտլէնտ կղզիին վերեւ օդանաւի ձայներ լսուած են, սակայն մշուշին պատճառաւ կարելի չէ եղած զանազանել թէ «Սպիտակ Թռչո՞ւն»ն էր թէ ուրիշ մը։ Ընդհ. կարծիքը այն է, որ օդանաւորդները Նիւֆաունտլէնտ իջած են եւ հոն օգնութեան կը սպասեն։ Կղզիին մեծ մասը անմարդաբնակ ըլլալով, 5-6 օր պէտք է քալեն՝ քաղաք մը հասնելու համար։ Երէկի ֆրանսերէն թերթերը լաւատես են եւ կ'ըսեն թէ 15օր պէտք է սպասել, վերջնական եւ ստոյգ տեղեկութիւն մը առնելու համար։ Փնտռտուքները կը շարունակուին ովկիանոսին վրայ եւ Նիւֆաունտլէնտի մէջ, «Լոս Անճէլոս» դեկաւոր օդապարիկին մասնակցութեամբ։

Ամերիկացի հարիւրապետ Զարլս Լինտէպէրկ կը ծրագրէ Նիւ-Եորքէն Փարիզ թռիչքը կատարել բոլորովին առանձին։ Առաջնութիւնը առոր չտալու համար, Լոյտ Պէրթոտ եւ Քլէրընս Չէմպըլէյն կը փութացնեն իրենց մեկնումը «Միս Քոլոմպիա» օդանաւով, որ հիմա կազմ ու պատրաստ կը սպասէ։ Եթէ արգելք մը չըլլայ, այսօր արշալոյսին ճամբայ պիտի ելլեն։

Անմէտ Զօկու Ալպանիոյ թագաւոր?

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Ալպանիոյ Հանրապետութեան Նախագահ, վարչապետ եւ բանակներու վերին հրամանատար Անմէտ Զօկու վաղը՝ կիրակի Ալպանիոյ Թագաւոր պիտի հռչակուի Շքոտրայի մէջ։ Վերջերս զինուոր ղրկուած է Շքոտրա՝ թագաւորութիւն հաստատելու պահուն ծագելիք խռովութեանց առաջքը առնելու համար։ Իտալիա ուժ կուտայ այս կարգադրութեան։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղի Աղբիւր Սերոբ խումբի դասախօսական ժողովը, վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 2ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ Իթալի։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի եւ շրջակայքի Արդութեան ենթակոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին։ Հաւաքավայր, 188 Grande Rue de Chaville. կը խնդրուի դեռ չարձանագրուած ընկերներէն, անպատճառ ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կէսօրէն վերջ ժամը 1ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի գնունի խումբի ընկ. ժողովը՝ երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին գրադարանի սրահը, խիստ կարեւոր օրակարգով։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ.Յ.Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշտ 8.30ին, երրորդ քաղաքապետարանի մատենադարանի սրահը, Rue François Garcin։ Ճշտապահ ըլլալ։

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան փարիզի մայր դիւանը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին Ֆլօրիա ճաշարանը (61 Rue Mr. le Prince)։ Օրակարգ՝ 1. վարչութեան համարատուութիւն, 2. պիւտճէ, 3. մամուլ, 4. ընտրութիւններ։

Զ. Ո. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը՝ վաղը առտու, ժամը 9ին, 63 Rue de la République, սրճարանի վերնայարկը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք 503.50 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆՍ, Յ. Տ. Ս.— Ստացանք 35 ֆրանք, Ե. Թ.ի հաշւոյն։ Կարգադրեցինք,

ՎԻՍՏ, Մ. Կ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՄԱՅԵՍ, Ս. Հ.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Վ. Ն.— Ստացանք 60 ֆրանք. վճարած էք մինչեւ 10 Յունուար։

ՔՍՆ, Ա. Հ.— Ստացանք 25 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ Ն. Քհյ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՔԱՓ, Ս. Օ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Աղաբ.— Ստացանք 140 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Լ. Պ.— Ստացանք 30 ֆրանք։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շաւարշ 5 ֆրանք, Ֆաքիր Թաշրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արտէն Լիւբէն 20, Ռուսբութիւն 15, Նամուս 12, Զար ոգի 12, Պատուի համար 12, Լռութիւնը 8, Երաշխաւն 10, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծապլվար 12,50, Բարիգէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մայասներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Պարզ Քարոզներ Բ. Գ. եւ Ե.հատորներ 50, առանձին 17.50, Զորս Աւետարաններ 12.50, Հայաստանի Նկարիչներու Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, Յոյզեր եւ երազներ 22.50, Ռուսէն ժող. պատմ. 7.50, Սթիլմօնտի քաղաքապետը 6, Ծուլութեան պաշտպան 7.50, Անգեալից (Լէօ) 35, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր Հոգեբ. արժէքները 5, Երան անգլ. բառարան 40, Պօէմներ՝ Զարենց 20, Մանֆրէտ 10, Ռօլանի երգը 10, Լոնդոնի Հովուամէտը (Տաֆնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թաղականին Կնիկը 25, Միջնորդ Տէր Պապան 25, Տասներկու տարի Պոլիսէն դուրս 25, Ընկ. Փանջունի 7, Լուռ Ցաւեր 10, Խղճմտանքի Զայներ 8, Անհետացած սերունդ մը 10, Միսաք Մեծարենց 15, Բժիշկ Մօրեղբայրս 2, Մերկ կինը 12.50, Ցիմար Կոյսը 12.50, Կայսր 10, Վանականին Սէրը 20, Սապետ Լիպարիտ 35, Արտխոււը, Ֆաթման եւ Սասունը 25, Լուսանկարչութիւն 3, Les Images d'Orient 3, Ճշմարտ.ը Քէմալական Թուրքիոյ մէջ 5, Կիլիկիա Երգարան 20, Փնջիկ տօնմիկ երգերու 10, Աւեակներ եւ Խլեակներ 15, Կառքի արկած մը 3, Վերադարձը 5, Նոր ուղղագրութիւնը 3, Հայկ. Խնդիրը 5, Տաղք եւ Նամականի Պ. Դուրեանի 8, Գոհարներ Հայ գրականութեան 30։

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փօսթի ծախք չկայ։

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	39
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր »	» Lire	138	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	—
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	16	15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	97	50

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3100	—
»	II »	1920	—
»	III »	1480	—
Ռումելի երկթ.	Lots turcs	165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ա. ՄԱՍ

Գ. Զօհրապի Լուռ ցաւերը 10 ֆր., կեանքը ինչպէս որ է 10, խղճմտանքի ձայներ 10, Ահարոնեանի Լռութիւնը 8, Օտեանի փանջունին 7, Ծապլվար եւ երգիծ. տարեցոյց 12,50, Գատասա. խորհուրդին առջեւ 10, Մատնիչը 8, Ցեղափ. մակաբոյծները 7, Միքէի սիրարկածը 5, Ջագըր Ավրամ 5, Ճեպընթաց նորածինը 2, Սէնքիէվիչի Առանց դաւանանքի 50, Մ. Կորքիի Ֆօմա կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վէրթէր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Սալբիի մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Տղու հոգիներ 6, Վերջին բաժակը 10, Արսէն Լիւբէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ... 2, կարմիր գլուխով մարդ ... խմբակը 2, Փօքօմպ հովիւ ... գաղտնիքը 2, Պրիւս բարեկամ ... Թըն սուզանաւին գաղտնիքը ... Թօփալ Օսման 5, Քէօր Օղլու ... արկածները 2.50, Զարիֆի ... խաբարը 20, Մօփասանի ... փիպակները 2, Տք. Մօրի վրէժը 5, Զուչուլիքա 5։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ... ըը, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.։

Կը Հայթայթուին նաեւ ... ամէն տեսակ գիրքեր։ ... ծախք չառնուիր։ ... գրացուցակը։ դիմել ... հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՄԱՅԻՍ 1927

15 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 337

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԱԶԳԱՅԻՆ ԶԳԱՑՈՒՄ» ԿԸ ՑԱՆԵՆ

Ուշագրաւ է Պոլսոյ կիսապաշտօնական թերթին, «Միլլիյէթ»ի Մայիս 9ի խմբագրականը, որ կ'երեւայ քիչ անդին, գրեթէ ամբողջութեամբ։

Այդ գրութեան հեղինակը ոչ միայն երեսփոխան է, այլ եւ յայտնի մէկ ներկայացուցիչը համաթրքական շարժման։ Այնպէս որ, իր տեսութիւնները կրկնապէս շահեկան են, իբրեւ արտայայտութիւնը տիրող քաղաքականութեան։

Ուրեմն, քէմալական կառավարութիւնը, արեան մէջ խղդելով քրտական ապստամբութիւնը, եւ կոտորելով այդ արիական ժողովուրդին մէկ մասը, այժմ ձեռնարկած է թրքացնելու մնացածը։

Այս է որ կը կոչուի «Արեւելեան Նահանգներու Բարենորոգում»։

Ինչպէս ունակութիւն դարձած է այսպիսի պարագաներու մէջ, իբրեւ առաջին քայլ, Թուրք հրապարակագիրը պարտականութիւն կը սեպէ յիշեցնել թէ «բազմաթիւ աշիրէթներ թէեւ քրտերէն կամ արաբերէն կը խօսին, բայց ծագումով թուրք են»։

Պէտք է նկատել թէ բաւական չափաւոր է Սղերդի երեսփոխանը։ Ուրիշներ, իրմէ առաջ, քիւրտ ժողովուրդի մը գոյութիւնն անգամ կը մերժէին։ Այն աստիճան որ, 1925ի ապստամբութեան օրերուն, չքաշուեցան գրել թէ ինչ որ Քիւրտիստան կը կոչեն, պատմական ժամանակներու մէջ եղած է Հայաստան, մինչ օսմ. սահմանադրութեան ատեն ալ հակառակը կ'ըսէին։

Թէ Էնկիւրին որքան եռանդով փարած է Քիւրտերը թրքացնելու քաղաքականութեան,— դիւրին է հասկնալ, կարդալով յաջորդ պէյի հետեւեալ տողերը.

— «Արեւելեան նահանգներու դպրոցներուն մէջ ուսումէն աւելի կարեւորութիւն պիտի տրուի զգացումներու մշակման։

«կրթական գործավարութիւնը ամէնէն կրակոտ թիւրքճիները պիտի ղրկէ արեւելեան նահանգները, ուժ տալու համար զգացումներու մշակման։ Պարգեւներ պիտի յատկացուին այդ երիտասարդներուն» (Թիւրքճիներուն)։

Այս առաջադրութիւններէն յետոյ, ուշագրաւ է նաեւ գործելու ճապարանքը, որու մասին ալ յատկանշական խօսքեր ունի Սղերդի երեսփոխանը.

— «Ներկայ վիճակը չի կրնար երկար տեւել։ Մեր սահմաններու դուրսէն կամ նոյն իսկ ներսէն գալիք գէշ թելադրութիւնները կրնան օր մը սխալ ճամբու մղել տգէտ եւ անմեղ ժողովուրդը։

«Պէտք է աճապարել, թումբ քաշելու համար բոլոր հաւանականութեանց առջեւ։»

Կը հետեւի թէ՝ նորէն անհանգստութեան նշաններ կը տեսնէ «տգէտ եւ անմեղ ժողովուրդը», ներշնչուած՝ «ներսէն կամ դուրսէն»։

Ի՛նչ խօսք որ, այդ ժողովուրդը՝ քրտութիւնն է նորէն, պարտուած, այլ ըմբոստ։ Թուրք վարիչներու վայրագ բթութիւնը թոյլ չի տար իրականութիւնը տեսնել այնպէս ինչպէս որ կայ։ Ատենին Պոլիսն էր որ կը ճգնէր խեղդել ոչ-թուրք ժողովուրդներու տառապանքի աղաղակը, արեան խրախճանքներ սարքելով։ Ինչ որ կատարեց այդ ճամբուն վրայ, իբրեւ վերջնական արդիւնք, յանգեցաւ շարք մը ժողովուրդներու ազատութեան, եւ Թուրքիոյ սահմաններու կրճատման։ Հիմա Էնկիւրին կը քալէ նոյն ճամբէն, թէեւ աւելի սահմանափակ տարածութեան վրայ, քանի որ ժողովուրդ չէ մնացած երկրին մէջ, բացի Քիւրտերէն։ Փոխանակ պրպտելու դժգոհութեան պատճառները, կը շարունակէ կոտորել, կամ «ազգային զգացում» ներարկել. այսինքն, թրքացնել։

Պատմութիւն քրքրելու պէտք չկայ, ապացուցանելու համար թէ այս ձեռնարկն ալ դատապարտուած է ամլութեան։ Ազգային զգացումը արմտիք չէ, որպէս զի վեց ամիսէն բուսնի։ Եւ մանաւանդ այն պահուն երբ Քիւրտերու ազգային զգացումը նոր կ'արթննայ, ամէնէն կրակոտ Թիւրքճին ալ դժուար թէ կրնայ ողջի բնական հակումը մոլորեցնել, պարգեւ ստանալու նախանձախնդրութեամբ։ Քիւրտ ազատագրական շարժումը իրողութիւն է այլեւս։ Եթէ պէտք եղածին պէս չկրցան գործել 1925ին, այդ չի նշանակեր թէ ամէն ինչ վիժած է, եւ կախաղաններն ու տարագրութիւնները վերջնապէս փակած են քրտական պատմութիւնը։

Այդ շարժումը ունի նաեւ իր վարիչները, որոնք անշուշտ օգտուած են առաջին անփորձութիւններէն, եւ գիտեն թէ ինչպէս կը շահուի ազատութիւնը։

Քէմալական Թուրքիան աւելորդ փորձ մը կը կատարէ, առաջին գալնելով իր գլուխը, ճիշտ այն պահուն երբ արիւն հոսած, անդունդ բացուած է քիւրտ եւ թուրք ժողովուրդներու միջեւ։ Տակաւին երէկ, Թրքական օջախները կը փոփոխէին իրենց կանոնագիրը, որոշելով միայն Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ գործել։ Այդ աշխատանքը կրնայ ամբողջովին կլանել թուրքի երիտասարդութիւնը, որ հազիւ կը բաւէ բուն թրքական կեդրոններուն։ Ի՛նչ հարկ աւելի հեռուները երթալ և «ազգային» զգացումներ ցանել Քիւրտերուն մէջ, որոնք դպրոց տեսնելէ առաջ, արեան գետերու մէջէն հնձած են այդ զգացումը, եւ շատ ուշ։

Շ.

МАМՈՒԼ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԹՐՔԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

«Միլլիյէթ»ի մէջ, 9 Մայիս, Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ «Նորէն մեր Արեւելեան Նահանգները» խորագրին տակ կը գրէ.—

«Պետական գործեր կան, որոնց չափէն աւելի յետաձգումը անհաշուելի վնասներու պատճառ կ'ըլլայ։ Այս կարգէն է Արեւելեան Նահանգներու բարեկարգութեան խնդիրը։ Այս գործը չենք կրնար աւելի երկար ուշացնել։ Վարչական իմաստութիւնը կը հրամայէ օգտուիլ առիթներէն, եւ կանխել ապագայ հաւանական դէպքերը։

Դժբախտաբար, պիւտճէի անձկութեան պատճառաւ, շատ դանդաղ կ'ընթանայ այդ նահանգներուն բարեկարգութեան գործը։ Ծրագրուած է ընդհ. քննիչութիւններ հաստատել, զէնքերը հաւաքել, մարդահամար և կալուածահամար կատարել, ըմբոստութեան հետ կապ չունեցողներուն ներում շնորհել, դատական բարենորոգումներ ընել, աշիրէթութիւնը ջնջել եւն.։ Կայ նաեւ երկաթուղիներու կառուցման պարագան, որ խիստ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ թուրք պետութեան ծրագրին մէջ։

Այս բարեկարգութիւններէն աւելի, մենք կարեւորութիւն կուտանք մշակութային ձեռնարկներու։ Եւ անհրաժեշտ է կացութիւնը տեսնել այնպէս, ինչպէս որ է։ Ըմբոստութեան ընթացքին, հանդիպեցանք կարգ մը ժխտական երեւոյթներու, որ քրտական դիմակին տակ երեւան կը բերուէին։ Ճիշտ այնպէս, ինչպէս հին շրջաններուն գրգռութիւն կը կատարուէր մեր չարակամներուն կողմէ։

Սխալ է այդ տեղի ժողովուրդին մասին վճիռ տալ, հիմնուած միայն այս տեսակ անջատ ձեռնարկներու վրայ։ Իրողութիւնը այն է որ, քրտերէն և արաբերէն խօսող այդ ժողովուրդին մէջ դեռ արթնցած չէ ազգային գիտակցութիւնը։ Ո՛չ քրտական ազգասիրութիւնը տիրապետող է, ոչ ալ թրքականը։ Մարդիկը կրթական այնպիսի դժնդակ վիճակ մը ունին, որ պատրաստ գետին կը ներկայացնեն ժխտական կամ դրական որեւէ ազդեցութեան։ Պատմական փաստերով հաստատուած է թէ կան բազմաթիւ աշիրէթներ, որոնք թէեւ քրտերէն կամ արաբերէն կը խօսին, բայց ծագումով թուրք են։

Գոհունակութեամբ կ'իմանանք թէ կրթական գործավարութիւնը կարգ մը ձեռնարկներ կը պատրաստէ այս գետնին վրայ։ Արեւմտեան գաւառներու ուսուցչանոցներէն կարգ մը երիտասարդներ իբրեւ ուսուցիչ պիտի ղրկուին Արեւելեան նահանգները։ Յետոյ այդ շրջանէն ուսանողներ պիտի ընդունուին ուսուցչանոցներու մէջ, կրթուելու եւ իրենց ծննդավայրը վերադառնալու համար։ Սահմանամերձ նահանգներու ուսուցչանոցներէն մէկ քանին ալ պիտի յատկացուին Արեւելեան նահանգներու աշակերտներուն։ Այս դպրոցներուն մէջ, ուսումէն աւելի կարեւորութիւն պիտի տրուի զգացումներու մշակման։

կրթական գործավարութիւնը, միջնակարգ վարժարաններու երիտասարդ ուսուցիչներէն ամէնէն կրակոտ Թիւրքճիները պիտի ղրկէ Արեւելեան նահանգները, ուժ տալու համար զգացումներու մշակման։ Պարգեւներ պիտի տրուին այդ երիտասարդներուն։

Կը կարծենք թէ գալ տարուան պիւտճէին մէջ որոշ վարկ յատկացուելու է Արեւելեան նահանգներու բարեկարգութեան գործին։ Մօտէն տեղեակ եմ թէ Ըսմէթ փաշա պէտք եղած կարեւորութեամբ կը հետեւի այս խնդրին։

Ներկայ վիճակը չի կրնար աւելի շարունակուիլ։ Մեր սահմաններու դուրսէն կամ նոյնիսկ ներսէն գալիք գէշ թելադրութիւնները կրնան օր մը սխալ ճամբու մղել տգէտ ու անմեղ ժողովուրդը։ Պէտք է աճապարել, թումբ քաշելու համար այս բոլոր հաւանականութեանց առջեւ։»

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Պոլսոյ պարպումէն յետոյ առաջին անգամ ըլլալով, Մայիս 9ին տեղի ունեցաւ ընդհ. ժողովի (Ազգ. ժողով) գումարումը, Բերայի Մատենադարանին մէջ։ Ներկայ էին 29 երեսփոխաններ, 18 աշխարհական եւ 11 եկեղեցական։ Պոլիս գտնուող երեսփոխաններու թիւն է 42, որոնց 12ը եկեղեցական եւ 30ը աշխարհական։

Տեղապահին մաղթանքներէն յետոյ, ատենապետ՝ փրոֆ. Ա. Տէր Յակոբեան կարդաց անունները այն ինը երեսփոխաններուն որոնք մեռած էին դադարի շրջանին։ Քաղաք. ժողովի տեղեկագրին ընթերցումէն յետոյ, յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, Բերայի, Ֆէրիգիւղի եւ կէտիկ փաշայի ընտրութեանց մասին քննութիւն կատարելու համար։ Իսկ միաձայնութեամբ հաստատուեցան միւս թաղերու ընտրութիւնները։

ԶԻՆՈՎԻԷՎ ԴԱՐՁԵԱԼ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ

Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի կեդր. կոմիտէն պատասխանատուութեան կանչած է Զինովիէվը, Մայիս 9ին անկուսակցականներու մէկ հաւաքոյթին մէջ խօսած ճառին առթիւ։ Իր ճառին մէջ, Զինովիէվ յարձակած էր կեդր. կոմիտէին, անոր որոշումներուն եւ «Փրավտա»յի վրայ։ Կեդր. կոմիտէն այս ճառը նկատելով իբրեւ աննախընթաց արարք մը պոլշեւիկեան շարքերուն մէջ եւ հակառակ կուսակցական կարգապահութենէն չշեղելու մասին ընդդիմադիրներու ստանձնած յանձնառութեան, որոշեց խնդիրը յանձնել կեդր. վերստուգիչ ցանձնաժողովին։ Մոսկուայի եւ Լենինկրատի կոմիտէները այս առթիւ բանաձեւեր քուէարկեցին, որով կը պախարակեն Զինովիէվը եւ կ'ըսեն թէ ընդդիմադիր խմբակը դարձեալ ասպարէզ կ'իջնէ։ Անկուսակցականներուն առջեւ կուսակցական վէճերուն մասին խօսելով, Զինովիէվ կը փորձէ անկուսակցականները շարժման մէջ դնել կուսակցութեան դէմ, եւ աջակցիլ ընդդիմադիր խմբակին, որ սնանկացած է (?) կուսակցութեան ծոցին մէջ։ Բանաձեւերը կը պահանջեն վերստուգիչ կեդր. ցանձնաժողովէն վերջ տալ ընդդիմադիրներու քայքայիչ գործողութեան։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան կրթականգործավար Լունաչարսքի եւ կինը Մոսկուայէն ճամբայ ելած են դէպի Փարիզ։

ՓԱՐԻԶԻ տօնավաճառը բացուեցաւ փոքր տը վերսայլի մէջ եւ կը տեւէ 15 օր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԵՌՈՒՍ ԿՆՃԻՌԸ

ԲՈՂՈՔ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

ԱՐԿՂԵՐԸ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՎ ԿԸ ԲԱՆԱՆ

Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատան գործակատար Ռոզէնկոլց արտաքին նախարարութիւն երթալով կէս ժամ տեսակցեցաւ սըր Օ. Չէմպըլէյնի հետ, որուն յանձնեց բողոքագիր մը առեւտրական պատուիրակութեան գրասենեակներու խուզարկութեան առթիւ։ Ծանուցագրին մէջ Ռոզէնկոլց կ'ըսէ թէ 1921ի առեւտրական դաշնագրի տրամադրութեան համաձայն, առեւտրական պատուիրակութեան պետ Խինչուք դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն կը վայելէ, որով իր գրասենեակներն ալ անձեռնմխելի են։

Յետոյ կ'աւելցնէ թէ ոստիկանները բռնութիւններ գործած են. օրինակ՝ պատուիրակութեան պաշտօնեաներէն Խուտեաքով խոշտանգուած է՝ որովհետեւ չէր ուզեր յանձնել անձնական թուղթեր, ծածկագիրներ, ծածկագիրներու բանալին եւլն. պարունակող արկղի մը բանալիները։

Ասկէ զատ, խուզարկութիւնները կատարուած են յանկարծակի, առանց նախապէս ներկայացնելու դատական հրամանագիրը. ոստիկանները գրաւած են խուզարկութեան պահուն ցրուիչին բերած նամակները։ «Արգոս»ի եւ առեւտրական պատուիրակութեան վար դրուած երկսեռ պաշտօնեաներուն մէջ կիներ կային, որ դիւանագիտական անցագիր ունէին, ինչպէս գործակատարին եւ եւմտական կցորդին կիները։ Վերջացնելով, Ռոզէնկոլց կը յայտարարէ թէ իր բողոքը պաշտօնապէս պիտի ներկայացնէ, երբ հրահանգներ ստանայ իր կառավարութենէն։

Թերթերը կը գրեն թէ առեւտրական պատուիրակութիւնը եւ «Արգոս»ը նոյն շէնքին մէջ են եւ կարելի չէ զանազանել թէ ո՞ւր կը սկսի առաջինը եւ ո՞ւր վերջինը։ Առաջինը դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն ունի, իսկ երկրորդը անգլ. օրէնքներու համաձայն կազմուած ընկերութիւն մը ըլլալով, ամէն վայրկեան կրնայ խուզարկուիլ։

Ուրբաթ ամբողջ օրը գրասենեակներու խուզարկութիւնը շարունակուեցաւ։ Գաղտնի ոստիկանները իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը կ'եդրոնացուցին նկուղներուն վրայ, ուր մեծ քանակութեամբ դիւանաթուղթեր եւ գանձարկղներ կան։ Երկու գանձարկղ, որոնց բանալին կարելի չեղաւ գտնել, ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ կը պահուին։ Կէսօրէն վերջ երեւան հանուեցան երեք ուրիշ արկղեր, որոնք կրկնակ պատերու մէջ ծածկուած էին։

Ոստիկանութիւնը մասնաւորաբար կը փնտռէ կարգ մը կարեւոր թուղթեր, որոնք վերջերս գողցուած են ծովային նախարարութենէն եւ յանձնուած են պոլշեւիկներուն։ Քսան դարբիններ ժամերէ ի վեր կ'աշխատին բանալ երեւան հանուած արկղերը։ Բեռնատար ինքնաշարժ մը «Սովիէթ Հաուս»ի առջեւ հասաւ, բերելով ելեկտրական ծակիչ գործիքներ, շիշերով թթուածին եւ խտացած ասէթիլէն՝ այս արկղերը բանալու համար։

Կառավարութիւնը մինչեւ հիմա ոեւէ զեկոյց չհրատարակեց խուզարկութեանց արդիւնքին մասին։ Պոլշեւիկեան ծանուցագրին ո՛չ մէկ կարեւորութիւն կը տրուի. տիրող կարծիքն այն է, որ Ռուսերը բնաւ չպիտի համարձակին դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզել Անգլիոյ հետ, ընդհակառակն կը վախնան որ Անգլիա ճամբու դնէ Լոնտոնի պոլշեւիկեան ներկայացուցիչները։

Երեսփ. ժողովին մէջ աշխատաւորական Արթըր Հէնտըրսըն եւ Քէնուորթի այս դէպքին մասին հարցում ուղղեցին ներքին նախարարին, որ յայտնեց թէ Երկուշաբթի պիտի պատասխանէ։ Պահպանողական երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ պոլշեւիկեան գործակատարը աշխատաւորական երեսփոխաններուն հետ տեսակցած էր՝ խուզարկութենէն վերջ։

«Արգոս»ի տնօրէնութիւնը դրան վրայ ազդ մը կախած է, որով կը յայտնէ թէ մինչեւ որ ոստիկանները չմեկնին շէնքէն, գրասենեակները փակ պիտի մնան։

Թուրք-գերման նոր բարեկամութիւնը

Պերլինի Թուրք դեսպան Քէմալէտտին Սամի փաշա Ստորին Սաքսոնիոյ տնտեսական համաժողովին առջեւ ճառ մը խօսելով հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

«Թուրք ազգը կը փափաքի, որ գերման ժողովուրդը ի վիճակի ըլլայ իր նախկին թափը ցոյց տալու։ Ես սրտանց կը մասնակցիմ այս փափաքին։ Երկու երկիրներու խորհրդարաններուն կողմէ թուրքեւգերման առեւտրական դաշնագրին վաւերացումէն յետոյ, իւրաքանչիւրիս պարտականութիւնն է նպաստել այդ դաշնագրի տնտեսական եւ քաղաքական առաւելութիւններուն։ Այս քաղաքականութիւնը անհրաժեշտ է, որովհետեւ աշխարհի խաղաղութիւնը այն ատեն իրապէս ապահովուած կ'ըլլայ, երբ ազգերու միջեւ փոխադարձ վստահութիւնը վերահաստատուի։

«Այսօր երկու երկիրներու յարաբերութիւնները առաջուան չափ լաւ են։ Այս բարեկամական կապերը ա՛լ աւելի ամրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ ԿՌԻՒԸ

Չորս օրուան ամենաբուռն վիճաբանութիւններէ յետոյ, Երեսփ. Ժողովը 386ի դէմ 168ով քուէարկեց Արհեստակցական Միութիւններու օրէնքը փոխելու ծրագիրը, որ ներկայացուեցաւ կառավարութեան կողմէ։

Ընդդիմադիրները ամէն ճիգ թափեցին օրինագիծը մերժել տալու համար եւ կռիւի սաստկութեան պահուն կարգ մը ատենախօսներ անցան լրջութեան սահմանը՝ անձնապէս վիրաւորելով օրուան վարիչները։ Կառավարութեան եւ իր ետին կանգնած պահպանողականներուն համար մեծ յաղթանակ մըն է քուէարկութեան արդիւնքը, որ արդէն բացայայտ էր։ Պայքարը չէ վերջացած անշուշտ, որովհետեւ օրինագծին մանրամասն քննութիւնը կը շարունակուի տակաւին, սակայն ճամբուն կէսը հարթուած է արդէն, գոնէ խորհրդարանէն ներս։

Կռիւը փոխադրուած է ուրիշ տեղ, թէեւ ընդդիմադիրներու ճառերը եւ սպառնալիքները, որոնք կը լսուին կղզիին մէկ ծայրէն միւսը, հազիւ թէ մտատանջեն իշխանութեան գլուխ գտնուողները։ Հետեւեցէք պահպանողականներու մամուլին՝ կիսապաշտօն «Թայմզ»էն մինչեւ «Տէյլի Մէյլ», լսեցէք թէ՛ պահպանողական վարիչներու ճառերը եւ կը տեսնէք որ շատ ալ կարեւորութիւն տուած չունին ընկերվարականներու հրաշունչ խօսքերուն։ Այս ուշագրաւ երեւոյթը՝ ոչ միայն ներկայ հարցին, այլ ընդհանրապէս բոլոր վէճերուն մէջ։ Եթէ այդպէս չըլլար, շատ հաւանական է որ Պոլտուին եւ իրենները չպիտի փորձէին հրապարակ նետել, ներկայ փափուկ կացութեան մէջ, ծրագիր մը որ իրարու դէմ հանած է երկու դասակարգեր՝ աշխատաւորութիւնը եւ դրամատիրութիւնը։

Արհեստակցական Միութիւններու օրէնքը առաջին անգամ խմբագրուեցաւ 1824ին։ Այդ թուականէն առաջ չկար պետական օրէնսդրութիւն մը աշխատաւոր դասակարգի շահերու պաշտպանութեան համար. աշխատաւորը ենթակայ էր իր տիրոջ քմահաճոյքին։ Ընկերվարական գաղափարներու աստիճանական զարգացման հետ զուգընթաց, կը սկսի բանւորական կազմակերպութիւններու շարժումը. առաջին օրերուն իւրաքանչիւր արդիւնաբերական շրջան կամ իւրաքանչիւր տեղական արհեստաւորութիւն կը կազմէր միայն մէկ միութիւն. 1868ին է որ շարժումը ստացաւ համազգային բնոյթ, երբ առաջին անգամ գումարուեցաւ Արհեստակցական Միութիւններու համաժողովը Մանչեսթըրի մէջ։ Այս համաժողովը տեղի կ'ունենայ ամէն տարի։ (1870ին ֆրանքօ-գերման, եւ 1914ին ընդհ. պատերազմին պատճառաւ չէ գումարուած։)

Առաջին տարին համաժողովը կը ներկայացնէր միայն 118,367 բանւոր, իսկ 1920ին 6,417,910։ 1871ին եկամուտ ունեցած են հազիւ 40 ոսկիլին, 1890ին 1166 ոսկիլին, իսկ 1923ին 142,791 ոսկիլին։ 1899ին միութիւններուն կը մասնակցէին միայն 44 արհեստակցական կազմակերպութիւններ, իսկ 1924ին 117։

Արհեստակցական Միութիւններու այս արագ զարգացումին հանդէպ անտարբեր չէր կրնար մնալ անշուշտ որ եւ է քաղքենի-դրամատէր կառավարութիւն կամ խորհրդարան, մանաւանդ որ ընկերվարութիւնը կը քալէր նոյնքան արագ, նոյնքան վստահ։ Այս պայմաններուն ազդեցութեան տակ էր որ, բազմաթիւ օրէնսդրութիւններ խմբագրեցին վերջին հարիւր տարուան մէջ, աստիճանաբար լայնցնելով Արհեստակցական Միութիւններու իրաւասութեանց սահմանը։ Պէտք է շեշտել որ, 1900էն ասդին կատարուած վերաքննութիւնները եւ բարեփոխումները միշտ եղած են ի նպաստ բանուոր դասակարգին, շնորհիւ ընկերվարականներու ջանքերուն։ Ներկայ օրէնքը վաւերացուած է 1913ին եւ գործադրութեան մէջ է այդ թուականէն ի վեր։

Արհեստակցական Միութիւններու նպատակն է պաշտպանել բանուորութիւնը գործատէրի, ու շահագործումին դէմ։ Միութիւնները չեն կրնար այդ բանը ընել անջատաբար, սակայն խմբուելով կեդրոնական կազմակերպութեան մը շուրջ, կը դառնան իրական ուժ մը երկրին ճարտարարուեստին համար։ Այսպիսով իւրաքանչիւր բաղկացուցիչ հաստատ, որ կը ներկայացնէ որոշ արհեստ մը, կ'ապահովէ միւսներուն օժանդակութիւնը վէճի մը պահուն։ Այստեղ է գաղտնիքը իրենց ուժին, որուն ապացոյցը տուին անցեալ տարի։ Հանքագործներու դատը պաշտպանելու համար, Արհեստակցական Միութիւնները ընդհանուր գործադուլ հռչակեցին. այն բոլոր Միութիւնները որոնք մաս կը կազմէին անոր, դադրեցուցին աշխատանքը։ Ընդհանուր գործադուլի սպառնալիքով երկրին արդիւնաբերութիւնը անդամալուծելու եւ նոյնիսկ ժողովուրդը առօրեայ անհրաժեշտութիւններէն զրկելու արտօնութիւն չէ տրուած Միութիւններուն, սակայն միւս կողմէ, օրէնքին մէջ չէ ալ յիշուած որ այդ տեսակ քայլ մը ապօրինի է։ Սպառնալիքը գործադրուելէն ետքն է որ զգացին տրուած առանձնաշնորհումներուն չափազանցութիւնը։ Աւելի ճիշդ, դրամատէրերը չէին սպասեր թէ բանուորութեան վարիչները կրնային համարձակիլ ծայրայեղութեան տանիլ վէճը եւ օգտուիլ օրէնքին մէկ անորոշ տրամադրութենէն։ Անցեալ տարի ըսին թէ ընդհանուր գործադուլի ձեռնարկը ապօրինի էր եւ հակասահմանադրական, որովհետեւ սպառնալիքը ուղղուած էր ոչ թէ ուղղակի դրամատէրերուն, այլ խորհրդարանին որ այդ օրերուն զբաղած էր հանքածուխի արդիւնաբերութեան քննութիւնով։ Արհեստակցականները ուզեցին պարտադրել իրենց պահանջները խորհրդարանին, երկու սուրի մէջ ձգելով այս վերջինը։ Յետոյ իրենք ալ հասկցան սխալը եւ ընդհանուր գործադուլը տեւեց միայն 8 օր։ Սակայն այս վտանգաւոր խաղը կրնայ կրկնուիլ դարձեալ։ Այս մտավախութիւնն է որ տուն տուաւ պահպանողական կառավարութեան, խորհելու ինքնապաշտպանութեան միջոցներուն մասին։

Դահլիճին բերած առաջարկը կը պարունակէ չորս գլխաւոր կէտեր.

1.— Ընդհանուր գործադուլը ապօրինի է.

2.— Գործադուլի ատեն բանուորին անհատական ազատութիւնը կաշկանդել նոյնպէս ապօրինի է.

3.— Արհեստկց. Միութիւնները չեն կրնար տուրք պարտադրել քաղաքական նպատակներու համար.

4.— Պետական պաշտօնեաներուն արգիլուած է միանալ որ եւ է արհեստակցական խմբակցութեան։

Օրինագծին պաշտպանները կ'ըսեն որ մտցնելով այս կենտական բարեփոխումները Արհեստակցական Միութիւններու օրէնքին մէջ, իրենք նպատակ չունին հարուածելու բանւորական կազմակերպութիւնները, սակայն միւս կողմէ չեն կրնար թոյլ տալ որ Միութիւնները գործիք դառնան արտաքին ազդեցութիւններու եւ արհեստակցական շահերու պաշտպանութենէ աւելի հետապնդեն քաղաքական նպատակներ։ Մղձաւանջն է ասիկա պահպանողական Անգլիացիներուն։ Անոնք աշխատաւորական կուսակցութեան կամ Արհեստակցական Միութիւններու բոլոր քայլերուն մէջ չարիք եւ քաղաքական վտանգ կը տեսնեն։ Այս համոզումը աւելի արմատացաւ, երբ հանքերու գործադուլի ընթացքին, նիւթական առատ օժանդակութիւն կը հասնէր Մոսկուայէն եւ Գ. Միջազգայինի վարիչները ծափ կը զարնէին անգլիացի բանուորներու «յեղափոխական ձեռնարկին» համար։ Ելմտական նախարարը ճառ մը խօսելով անցեալ օր, յայտնեց հետեւեալ միտքերը որոնք բաւական պերճախօս են.

Գործադուլի իրաւունքը ցաւալի, բայց միեւնոյն ատեն անհրաժեշտ միջոց մըն է ազատ ժողովուրդի մը համար։ Աշխատելու իրաւունքը անբռնաբարելի է։ Յաճախակի գործադուլները կ'անդամալուծեն երկրին ճարտարարուեստը՝ ինչպէս նաեւ տնտեսական եւ ընկերային բարելաւման համար թափուած ջանքերը։ Չենք կրնար ընդունիլ որ պահպանողական կամ ազատական գաղափարներով տոգորուած գործաւորը զանազան ճնշումներու ազդեցութեան տակ նպաստէ վտանգաւոր վարդապետութիւններու տարածման։

Նոյն իմաստով արտայայտուեցաւ վարչապետը խորհրդարանին մէջ։

Ինչ կը վերաբերի ընդդիմադիրներուն, անոնք բաժնուած են երկու հոսանքի։ Ազատականները անհրաժեշտ կը գտնեն կարգ մը թեթեւ բարեփոխումներ, սակայն ոչ այն ուղղութեամբ ինչպէս պահպանողականները։ Լոյտ Ճորճ որ ատրիճան մը համամիտ էր անցեալ տարուան ընդհանուր գործադուլին, ըսաւ խորհրդարանին մէջ թէ ներկայացուած օրինագիծը աւելի պիտի լայնցնէ անդունդը երկու անհաշտ դասակարգերու միջեւ եւ դահլիճին բուն նպատակը ճարտարարուեստի բարելաւումը չէ, այլ պահպանողական կուսակցութեան հեղինակութիւնը ամրապնդելու անհրաժեշտութիւնը։ Ազատականները 200ի չափ բարեփոխում կ'առաջարկեն օրինագծին համար։

Աշխատաւորականները հիմնովին հակառակ են օրինագծին, որովհետեւ կառավարութեան այս նոր սպառնալիքը դուռ պիտի բանայ դասակարգային պայքարի։ Իրենց համոզումով Արհեստակցական Միութիւններու իրաւունքները կաշկանդել՝ չի նշանակեր փրկել կացութիւնը, քանի որ, ինչպէս յայտարարեց Սնօտըն, եթէ երկրին հինգ միլիոն աշխատաւորութիւնը ընդհ. գործադուլ հռչակէ առտու մը, կառավարութիւնը եւ խորհրդարանը բոլորովին անկարող են գալելու նման ձեռնարկ մը. որով թուղթի վրայ «ընդհանուր գործադուլին օրինական կամ ապօրինի ըլլալը վճռել, կարեւորութենէ զուրկ է»։

Ընկերվարական երեսփոխանը չարդարացուց այդ ծայրայեղ միջոցին գործադրութիւնը որ եւ է ատեն։ Ընկերվարականներուն մտահոգութիւնը ուրիշ շարժառիթ ունի։

Եթէ նոր օրէնքը վաւերացուի, մեծ հարուած պիտի կրէ իրենց քաղաքական հեղինակութիւնը եւ պիտի կորսնցնեն կարեւոր զէնք մը, որուն ապաւինած էին, յառաջ տանելու համար իրենց կռիւը պահպանողականներու դէմ։ Ասոր համար է որ կը սպառնան ջնջել զայն, երբ օր մը իշխանութեան գլուխ անցնին։

Ամէն պարագայի մէջ, օրինագծին բախտը որոշուած է արդէն։ Բուն պայքարը պիտի սկսի աւելի ուշ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

---

450 ՏԱՐՈՒԱՆ ԾԱՌ ՄԸ.— Պոլիս Սուլթան Ահմէտի մզկիթին բակին մէջ անցած շաբաթ արմատախիլ եղած է դարաւոր սօսի (չինար) մը, որ կը կարծուէր թէ 450 տարուան կեանք ունէր։ Ծառին բունը տարիներէ ի վեր իբր բնակարան կը ծառայէր ծեր մուրացիկի մը։

ՓԱՌՔ ԿԵՌԱՍԻՆ

Կեռասը հասեր է։

Զգո՛յշ, աղջիկներ, մանչերը այս օրերուն փափաքներ կ'ունենան կարմիր շրթունքներ համբուրելու։

Որովհետեւ սէրն ու կեռասը իրարու կը նմանին։

Կեռասը հասեր է ու ես տենդ ունիմ նորէն։

* * *

Ես ձեզի կը նայիմ, բայց ձեզ չեմ տեսներ։ Ես բացեր եմ ականջներս ձեզի, բայց ձեզ չեմ լսեր։

Հիմա, իմ ականջներուս մէջ կը լսուին այգիներու կեռասենիներուն տակ սկսած խօսակցութիւնները եւ իմ աչքերուս մէջ կը բանկին բոցի ողկոյզները մեր կեռասենիներուն։ Այս օտար քաղաքին տուները կեռասենիի անտառներ են, կեռաս կը թափի երկինքէն, իմ կերած հացս կեռաս է, ջուրը կեռասի գոյն ունի, աղջիկներն ինծի կեռաս կը նետեն, պատերուն վրայ կեռասներ կը խաղան, ես կը քալեմ կեռասի ճիւղերու մէջէն, կեռասները կը զարնուին իմ մարմինիս, եւ ես, ա՜յ կը սարսռամ։

Ես մերկ եմ եւ բարձրացած՝ կեռասենիին վրայ։ Կեռասենին առտուան զովերով բեռնաւորուած է եւ իմ մարմինս հրաշալի զգայնութիւն մը կ'ունենայ, երբ թաց կեռասները կ'արցունքոտեն կուրծքս,

Ես, այս պահուս, կ'ուզեմ հայհոյել ձեզի, որովհետեւ դուք կը ծխագիք եւ կեռասի սէր չունիք։

Ես գրկած եմ կեռասի ճիւղ մը. Արցունք կայ աչքերուս մէջ եւ արցունք՝ տերեւներուն վրայ։ Ճիւղը կը սարսռայ թեւերուս մէջ եւ իմ միսիս թիթեռնիկնե՛ր կը զարնուին։ Շրթներուս մէջ՝ կեռա՛ս մը. հրեշտակ մը իր մա՛տն է դրեր բերանիս։

Ի՜նչ քաղցր է գրկել կեռասի ճիւղը, այսպէս, անձրեւէն թրջած։ Իմ երեսներս պուտ պուտ կ'արծըթին, ու սիրտս, կեռասահատի պէս, կը զարնէ կուրծքիս։

Կեռասին գոյնը կ'այրէ աչքերս, եւ արիւնո՞վ կը լեցնէ։

Ա՜յնքա՜ն լեցուած եմ, որ չեմ կրնար պարպուիլ։

* * *

Արթնցի՛ր, ո՛վ իմ սիրականս, արթնցի՛ր։

Կեռասը հասեր է, եւ իմ աչքերս կը վառուին պատուհանիդ։

Լուր բերին թէ այգիին բոլոր կեռասենիները խոպոպ խոպոպ բոցեր կախեր են իրենց ճիւղերէն։

Արթնցի՛ր, ահա աչքերս կը նետեմ ներս քու պատուհանէդ։

Հա՜, կեռասենիները կարմիր անձրեւի էին բռնուեր. տեսնե՜ս, կարմիր կաթիլները, հատիկ հատիկ։

Արթնցի՛ր, ահա կեռա՛ս կը նետեմ պատուհանէդ ներս։

Կեռասենիներուն վրայ կրակ թափած էին եւ կտոր կտոր կը շողային։

Երթա՛նք այգի։ Տօնենք կեռասին տօնը։

* * *

Կը տեսնե՞ս։

Աւելի քան երկինքի աչքերուն թիւը, աւելի քան աստղերուն կրակը եւ աւելի քան գիւղին բոլոր հարսնցուներուն ոսկին։

Իմ կեռասենինե՛րս հարսնեւոր։

Ասոնք, ամէ՛նքը, իմս են։

Անոնց վրայ պահապան եմ դրեր մեծ-մայրս։ Մեծ-մայրս ինծի «թագաւոր» կ'ըսէ, եւ ես իրեն մի՛այն «պահապան»ս կ'ըսեմ։

Զգո՛յշ, խիստ է պահապանս։ Չի թողուր որ կեռաս քաղենք, մինչեւ որ, կ'ըսէ, Աստուած օրհնէ ծառին վրայ։

Բայց չէ՞ որ ես թագաւոր եմ կ'արտօնեմ քեզի, ո՛վ իմ սիրականս, քաղէ՛։

Դէմքդ դէմքիս՝ կեցիր ուղիղ առջեւս։ Ես պիտի գրկեմ քեզ մէջքէդ եւ պիտի բարձրացնեմ՝ ճիւղերուն։ Դուն պիտի քաղես եւ նախ օղ պիտի կախես ականջներէս ու ականջներէդ։ Յետոյ պիտի թափես մարգագետինին վրայ։ Գեղեցիկ պիտի ըլլայ այդպէս, ինչպէս ոսկին՝ կանանչ շրջագգեստին վրայ։

Բարձրացի՛ր հիմա։ Քաշէ՛ ճիւղէն։ Անձրեւի պէս, ցօղերը փշրուեցան դէմքիդ վրայ եւ ծոծրակէս վար։ Հունա՜, ճիւղին ետեւը երկու «ազրարիկներ», աչքերուդ պէս կլոր եւ անուշ։ Ինկա՛ւ։

Սիրակա՛նս, կը հարցնեմ քեզի. իրաւունք ունի՞մ ձեռքովս տանելու ծոցդ ինկած կեռասը։

Ա՜յ, ճիւղը ծռեցաւ եւ կը շոյէ եղեռներս։ Ու կեռաս մըն ալ մտնէ բերանս։ Հօ՜յ հօ՜յ, հրեշտակ մը ինծի ծիծ կուտայ։

Սիրակա՛նս, ես ուրախ եմ. ըսէ ինծի ճիւղերուն մէջէն, թէ որ դուն ալ ուրախ ես։

Գիտես ի՞նչ։ Քեզ բարձրացուցեր եմ եւ դէմքս հիմակ հազիւ կը հասնի կուրծքիդ։ Թող ներէ՛ ինծի ժամուն քահանան եթէ խաբուիմ... եւ շրթունքներս դպին կուրծքիդ վրայ բուսած ու կարմրած կեռասներուն, որոնք, ահա, բերնիս դէմ եկեր են։

— (Ձայն մը հեռուէն) Թագաւո՛ր...

Ա՜յ, մեծ-մայրս տեսա՜ւ մեր ըրած գողութիւնը եւ կը պոռայ։ Թաշկինակդ նետէ՛ քաղուած կեռասներուն վրայ։ Նստէ՛ եւ շրջազգեստիդ քղանցքը երկարէ կեռասներուն։

— Պահապա՛նս, լաւ պահպանութիւն կ'ընես։

— Ի՞նչ է, չօրհնուած կեռաս ուտե՞լ, թագաւո՛րս։

— Ես ալ քեզի պէս կ'ըսեմ։ Կեռասենին այնքան վար կախեր է բացուկները, որ թերեւս, դուն հեռուէն կարծեցիր թէ կեռաս կը քաղենք։

— Հապա ո՞վ քաղեց սա ցանուցիր կեռասները։

— Թռչունը ձգած է։

— Հապա տերեւնե՞րը։

— Հովը թափած է։

— Աղջի՛կ, դուն ըսէ, դուն շիտակ կը խօսիս։

— Նշանածս իրաւունք չունի իր ապագայ ամուսինին ծնողքին հետ ձայնով խօսելու։ Օրէնք է։

— Դուրս ե՛րթ, ըսէ թէ ի՛նչ կայ թաշկինակին տակ։

— Թաշկինակին տա՞կ... ա՞յս թաշկինակին տակ... մետաքսէ՛ աղուո՛ր թաշկի..., գիտե՞ս, նշանածս նուիրեց ինծի։ Մեծ-մայրիկ, թերեւս ջուրդ տաքցած է, կ'ուզե՞ս որ Լուս-աղբիւրէն պաղ ջուր բերենք քեզի։ Մի՛, մի՛...

— Կեռա՛ս... թաշկինակին տակ։

— Այո՛, կեռա՛ս, ընտիր կեռաս է։ Նշանածս երբ շատ փափաքեցաւ, հովէն թափածները հաւաքեցինք...

— Մեղք է, պտղամո՛լ։

— Լա՛ւ։ Եթէ թագաւոր եմ, ո՞վ կ'արգիլէ ինծի։ Երբ կեռաս կ'ուզեմ, պէտք է որ ուտեմ։ Ապա թէ ոչ թագաւոր չեմ ըլլար։

* * *

Ափսո՜ս։

Հիմա մեծ-մօրս «մեղքին» արգելքը չէ՛ որ զրկած է զիս կեռասէն։

Ես հիմա թագաւոր չեմ։

Ես հիմա կեռաս չունիմ։ Իսկ նշանածս ալ մեռաւ, ու իմ շրթներուս մէջ կորսուած է համը իր կեռասներուն։

Եւ արի՛ւն կուգայ աչքերէս, կեռասի այս տօներուն։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵ[Ր]

ԳՈՒԹԱՆԻ ԵՐԳԸ
(Վանի բարբառով)

1.— Բարի լիսըի աստղն է[...]
[...]ւաց.
Աղօթարան (1) դռներն ի բաց[...]
Բարով բացուէր լիս աղօթ[...]
Լծինքսարուածք(3) էրթանք գ[...]
թան։

2.— Գիւթնի թախըմ(4) նըմ[...]
նըմու[...]
Չըկէր (5) վուսակ ֆանձ[...]
անու[...]
Գիւթան չէնէր աշխարհն [...]
էր.
Աշխըրքի չէն՝ վէր(6) գիւթնին[...]

3.— Ջեռն եմ դըր վէր էն մաչ[...]
Ումուտ(7) արե էն սուրբ խաչ[...]
Խաչ ին մեռնեմ տիրոջն էլ խեռ[...]
Վաստակ կուտայ օրերու խեռ[...]

4.— Խոփ, էաշ(9) կէլթայ [...]
տակէն,
Ակոս բանա յէրկէն(10) յէրկէն,
Ես քե մեռնեմ ոսկի՛ կատար,
Վարի՛ չիման(11) շո՛ւռ տա[...]
պալ-պալ(12)։

5.— Ամոլ(13), սարծիլ(14), [...]
տուն(15), խուրիկ(16)
Կանեմ խետ զիկ(17) խալալ[...]
Շիրիկ(19)
Մէկտեղ դատենք, մէկտեղ [...]
նենք
Ցածր-վէր ումուտ՝ Աստու[...]
ունենք։

6.— Փաթ(20) մ'էլ վարենք՝ [...]
նենք միջնակ(21)
Իրիկմըտուան(22) զարկին [...]
նակ
Արձկենք գիւթան, լծենք [...]
ուածք
Էրթանք դեխ(23) տուն՝ կանչե[...]
Աստուած։

Հաւաքեց՝ Հ. ԱՃԷՄԵԱՆ

1) Արեւելք, (աղօթք ընե[...] կողմը)։ 2. Բացաւ։ 3. Գութ[...] սարքեր, գործիքներ։ 4. Անհ[...] ժեշտ իրեր, գործիքներ։ 5. [...] կար։ 6. Վրայ։ 7. Յոյս։ 8. [...] 9. Այն փայտը, որուն վրայ [...] տատուած է գութանի խոփ[...] 10. Երկար։ 11. Մարգագետ[...] իսկ այստեղ կը նշանակէ [...] նանչներով պատած [...] կուած արտ։ 12. Հողի մեծ [...] տեր, գունդեր։ 13. Գութանի[...] ռաջին լուծը (գոմէշներ)։ 14[...] գութանի երկրորդ լուծը։ 15[...] 16. Գութանի երրորդ եւ չորրորդ լուծերը (եզներ)։ 17. Ինծ[...] Արդար (հալալ), հաւասար[...] ընկեր, բաժնեկից։ 20. Անգ[...] 21. Արտի միջին մասը։ [...] երեկոյեան ժամաս[...] թեան կոչնակը հնչելու [...] դաշտային աշխատանքները վերջանման։ 23. Դէպի։

ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀՆ ՈՒ ԻՐ ԵՐԳԵ[ՐԸ]

«Յառաջ»ը գեղեցիկ ձեռն[արկ] մը կատարեց ժողովրդական [եր]գերու մասունքներ հրատար[ա]կելով։

Այդ ձեռնարկին առթիւ [...] րէն կը փորփրեմ հայրենի [...] շատակներս։

Վասպուրականի հայ ժո[...] վրդական բանահիւսութիւ[...] ստեղծագործող եւ կերտող[...] խաւորաբար Վանի եւ Մոկ[...] նագաւառի հայութիւնը եղա[...] դարերէ ի վեր։

Վասպուրականի լեռնայի[ն] [...] եւ դաշտային գաւառներու [...] վայրենի վայրերուն մէջ [...] նահապետական, աւանդ[...] հայ գեղջուկն ու գեղջկու[հին], գիւղականն ու շինականը, վին ու նախրորդը, ջուր[...] հացուորը, մաճկալն ու մշ[...] աճլուորն ու բերուորը, հարս[...] փեսան, պապիկն ու մամ[...] թոռն ու թոռնիկը, աղան ու [...] ջիկը, եւ վերջապէս հայ գի[...] մը նահապետական սովոր[...] ները միշտ արդէն որդի, թոռ ժառանգաբար իրար [...] ու հասեր են մեր օրերը։

Հայութիւնը դարերու [...] աւերի, սուր ու հուրի [...]

զուրքէթ կեանքի եւ բազմատանջ ու ցաւագին քրերու մէջէն, կրցած է փրկել եւ մեզ ժառանգութիւն թողուլ, ոչ միայն իր մտքի եւ տաղանդի հրաշալիքները — ճարտարապետութիւն, հին ու նոր մատենագրութիւն, արուեստներ եւ արհեստներ, այլ եւ իր հոգիի ամէնէն թանկագին եւ սքանչելի ստեղծագործութիւնները— բանահիւսական գանձեր ու մարգարիտներ: Սիրերգ ու պարերգ, գիւղերգ ու հովուերգ, առած եւ առակ, հէքեաթ ու զրոյց, աւանդութիւն եւ առասպել, բնութեան գովք ու երկնքի փառաբանութիւն, մահուան, պանդուխտի, վիրաւորի, աղականքի, վիճակի, տօներու, կոխներու, հանգի ու վայելքի, ախրութեան ու թախիծի եւ վերջապէս մարդկային կեանքի եւ առաւելապէս հայ կեանքի բովանդակ էջերն ու երեւոյթները, յոյզերն ու ապրումները նիւթ դարձեր են հայ ժողովրդական բանահիւսութեան, բանաւոր ստեղծագործութեան, որոնց նշխարներն ու նշմարները, պատառիկներն ու փշրանքները դեռ եւս կը պահուին մեր ժողովուրդի սրտի անմատոյց ծալքերուն մէջ:

Երիտասարդնե՛ր, պատանինե՛ր, ձեր վրայ նուիրական պարտք կ'իյնայ մտնել ժողովուրդի խոնարհ դասերուն մէջ, ջերմութեամբ մօտենալ պարզամիտներուն, տարէց խաթուններուն, գեղջուկ եւ քաղքենի այր ու կին ամուսիններուն, գեղեցիկ վերյիշումներով նայրենի երգերն ու կեանքը պատկերացնել անոնց աչքին առջեւ, յուզել անոնց մրկած ու սիրած սիրտերը, թող՛ չք տալ անոնց հոգիներուն եւ պիտի տեսնէք, որ անոնք — հայրենասէրկ, վտարանդի, տարագիր, զրկեալ ու վշտահար այդ հայորդիները, մէկիկ մէկ կը սկսին իրենց աշխարհը —Հայաշխարհը— որ երբեմն հիւրընկալ եւ չէն պարկերու տակ՝ օջախները կը ծխային եւ թոնիրները կայտառ մխալին եւեւէն՝ ծիրանի բոցեր կ'արձակէին եւ գեղջուկ մանկները թոնրատան կամ հայաստան ջերմ մթնոլորտը կը լցնէին իրենց անուշիկ երգերով եւ անմեղիկ խաղերով:

*
* *

Նուշանց (*) գիւղի սահմանը հասած նստեր ենք առուակի մը եզերքին եւ կը վայելենք սառնութիւնը քաղցր ու զուլալ ջրին, որուն երկու ափերն ի վեր եւ վար, վարդի թուփերը եւ նորաբաց գոյնզգոյն, ճլպտուն ծաղիկները՝ օծուած ու զարդարուն են ցայգալոյսի շաղերով:

Յանկարծ գիւղի կողմէն կը լսենք աղմուկներ եւ ձայներ, որոնք մեղմիկ հովի թեւերով մեր ականջները կը շոյեն ու կ'արձագանգեն.

— Հօ՛ Ջէյրան, հօ՛ Բեալաշ, հօ՛, Մարալ, հօ՛ հօ՛ հօ՛ Բալա՛ք...

Հօտաղներն ու մաճկալներն են, որոնք գութանի գոմէշներն ու եզները կը քշեն, մինչ արդէն պարզ ու որոշ կը լսենք նաեւ գութանի անիւներու թըխկթըխկոցը, երբ անոնք ճամբու վրայ ընկած քարերու կը դպչին:

Ծառուղիին մէջէն հանդիսաւոր գնացքով կը մօտենայ Գութանի թափորը:

Մարալ եւ Ջ՛յրան գոմէշները ծանր ու անհոգ կը քաշեն գութանը, մինչ երեք զոյգ եզներ, կարմիր, սեւ, սպիտակ եւ ճլպտուն, կ'երթան աշխոյժ քայլերով:

Անոնց կը հետեւին գութանաւորները — մաճկալն ու հօտաղները, որոնք ձէն՝ ձէնի տուած, քաղցր ու գիլ՝ կ'երգեն իրենց գութաներգը:

Ոտքի ելէք, ընկերներ, գութանի թափորն է կ'անցնի, լսեցէք այս անուշ երգը, որ արդար վաստակի, զուլալ քրտինքի, սուրբ աշխատանքի հայեցի օրհներգութիւնն է, հողի եւ արգասաւորութեան փառաբանութիւնը, որ հայ գեղջուկի հոգիէն կը բխի եւ անոր ճակատէն հոսած զուլալ քրտինքի կաթիլներուն խառնուելով, ցօղ ու շաղի նման կ'իյնայ հողի կրծքին մէջ:

Ու կը մօտենայ թափորը. մենք խորին պատկառանքով ոտքի կ'ելլենք սրտերնիս անհուն բերկրանքով առլցուն:

— Բարի լո՛ւս, քաղքցի՛ք, կը բացագանչէ գեղջուկ հօտաղ մը:

— Աստուծու բարի՛ն, գեղացի՛ք, ուժ եւ կարողութիւն ձեր բազուկներուն, կը պատասխանենք ցնծագին:

Գութանաւորներու ձայնը՝ բարձր ու քաղցր, գիլ ու զուլալ կը հնչեցնէ Վասպուրականի գութաներգը, որուն արձագանգները կ'երթան մարելու ծաղկաշատ եւ ջրառատ ձորերու կրծքի եւ սաղարթախիտ ծառերու խշխշոցին մէջ:

Լսե՛ք, հայ գեղջուկի գութաներգը: (Տե՛ս հայ ժողովրդական երգերը Բ. էջ 6րդ սիւնակ):

Թափորը կը մօտենայ Նուշանց խաթունի գերեզմանին, մինչ գութաներգն ալ կը վերջանայ: Մաճկալներն ու հօտաղները խորին երկիւղածութեամբ կը վերցնեն քօլօզները (գլխարկներ) եւ ծունկի գալով արքայազուսար Նուշանի գերեզմանին առջեւ՝ կը համբուրեն սուրբ շիրմաքարը, կը խաչակնքեն երեսնին եւ շարունակելով ճամբանին, գիւղի այգիներու եւ ծառուղիներու սահմաններէն դուրս գալով՝ կ'իջնեն դաշտը, հերկելի արտին մէջ եւ գործի կ'անցնին:

Ամոլ, սարծիլ, վոժառն, խուփիկ՝ կը լծեն, կը պատրաստեն: Մաճկալն ու հօտաղները երեսնին կը դարձնեն դէպի աղօթարան, կը խաչակնքեն: Մաճկալը կը բռնէ մաճը, խուփիկ քշող հօտաղը թեթեւ կըրպով կը թռչի եւ լուծին մէջտեղը կը նստի, ոտքը շղթային վրայ կը դնէ կամ ազատ կը թողու, մէկ ձեռքն ալ խարազան կը բռնէ: Մաճկալը բարձր ձայնով «Օրհնեա՛լ է Աստուած» կը կանչէ եւ աշխատանքը կը սկսի: Ոսկիկատար խոփը կը պատռէ հողին կուրծքը եւ պալպալ հողեր շուռ կուտայ, «խոփքաշ կ'երթայ հողի տակէն, ակօս բանա յերկէն յերկէն»: Հօտաղներն անվերջ «հօ՛, հօ՛, հօ՛» կը ձայնեն, գութանը յառաջ կ'երթայ, մինչ արեւը կը ծագի Վարագայ սարի բարձունքէն եւ Վանաշխարհը կը ծփայ ծիրանի ճառագայթներով, որոնք կը ցանուին նաեւ Վանայ ծփուն ծովու կապուտակ ջուրերուն վրայ եւ Հայաշխարհի թագն ու պսակը կազմող սքանչելի տեսարան մը կը պարզուի: Արշալոյսի շաղն ու շողը, հովն ու ցօղը իրար կը խառնուին ամենուրեք, մինչ անդին, Նուշանց գիւղի արտերուն մէջ, հայ գեղջուկն ու գեղջկուհին՝ քափ ու քրտինք մտած, օրուայ սուրբ աշխատանքը կը կատարեն, հողին փառքը կը բանահիւսեն եւ հացին երգը կը գեղգեղեն:

Իսկ այժմ աւերակ եւ ամայի է մեր աշխարհը, որը եւ հայազուրկ՝ Մայր Հայաստանը, որուն համար հոգելոյս Սրուանձտեանցի հայրենախօս քնարը դեռ յիսուն տարի առաջ ողբերգեց եւ ապա յոյսի կայծեր արձակեց.

«Արծուի՛ք, բացէք Հայաստանի,
Եւ արագիլ՝ ամրան հիւր,
Դո՛ւք ծսկեցէք այս աշխարհին՝
Ժառանգեցէ՛ք, Հայոց տուն:

«Մոխիրներու վրա՛յ նստէք,
Աւերակնե՛ր, շինէք բոյն,
Եւ ծիծեռնա՛կ գայ ու երթայ
Մինչեւ Հայոց գայ գարուն...»:

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

(*) Նուշանց գիւղը գտնուի Վանի արեւելքը, Վարագայ լերան լանջին վրայ: Այս գիւղը 10րդ դարու վերջերը Սենեքերիմ Արծրունի թագաւորը շինել տուած եւ նուիրած է իր Նուշան աղջկան, որուն անունով ալ գիւղը ցայժմ կը կոչուի Նուշանց: Գիւղին մէջ, աղբիւրի մը քով, ծառերու հովանիին տակ կը գտնուի Նուշան արքայադստեր գերեզմանը: Այս գիւղը 80 տուն զուտ հայ բնակիչներ ունէր 1914ին: Հ. Ա.

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԱՅՆ ՉՈՐՍ ՀԱՅ ՋԻՆՈՒՈՐ

ԹԷՀՐԱՆ, 25 Ապրիլ

Կառավարութիւնը ձեռնարկած է շարք մը բարենորոգումներու:

Առաջին անթիւ քուէարկուեցաւ օրինագիծ մը, որուն համաձայն 1600 քիլոմեթր երկաթուղի պիտի շինուի, Մուհամմէրայէն մինչեւ Բէնտէր-Կէզ, անցնելով Համատան, Ղազուին, Թէհրան, Դամղան եւ Շահրուտ քաղաքներէն:

Շինութեան յատկացուած է շաքարի եւ թէյի մենաշնորհին արդիւնքը, որ կայս. Դրամատունը կը գտնուի եւ 60 միլիոն ղրանի կը հասնի: Շինութեան ծախք կը նախատեսուի 720 միլիոն ղրան եւ կը կարծուի թէ տասը տարիէն պիտի աւարտի: Շաքարի մենաշնորհէն տարեկան հասոյթ կը սպասուի 60 միլիոն ղրան:

Երկրորդ ծրագիրն է դատական բարենորոգումը: Պարսիկ դատարանները նշանաւոր են կաշառակերութեամբ, գեղծումներով եւ անվերջ ձգձգումներով: Որոշուած է նոր հիմերով վերակազմել դատական մեքենան եւ վեց ամսուան փորձէ յետոյ յանձնել երեսփ. ժողովի վաւերացման:

Երրորդ գործն է՝ պարսիկ Ազգ. Դրամատան հիմնարկութիւնը: Խորհրդարանական գրամագլուխ նկատի ունին 150 միլիոն ղրան, որ պիտի գոյանայ արքունի կալուածներու եւ գոհարեղէններու վաճառումէն:

Չորրորդ գործը՝ կրթական բարենորոգումն է, որուն ծրագիրը ներկայացուցած է կրթական նախարարը: Անցեալ տարեշրջանին տարրական կրթութեան նախագիծը ներկայացուց պատգամաւոր ընկեր Զօրա Սագինեան: Որոշուած է տարրական դպրոցներ բանալ գիւղերու մէջ, բարձրացնելով կրթական պիւտճէն:

Թէհրանի մէջ վերսկսան զինուորագրութեան ցուցակները: Հայերէն զինուոր եղած են միայն չորս հոգի:

Կարգապահ օրէնքը խիստ է. Առաջին երկու ամիսներուն փարիզի կրթական խորհուրդը խոստացուած ամսականները զրկեց: Օրիորդը սկսաւ փոխառութեան ձեւով գանձել տղոց ամսականները, եւ առանց հաշիւ տալու ծախսել: Օրիորդ ՚Նունիկ մինչեւ այս թուականին գրեթէ 45 տղոց ամսականները կը գանձէր. համագումար 750 ֆրանք եւ լաւ կ'ապրէր: Իսկ թէ փոխարէն ի՞նչ օգտակարութիւնունեցած է,— տարբեր խնդիր է: Առտուն հազիւ ժամը 9ին կուգար դպրոց: Քանի մը տղոց դասերը հարեւանցի նայելէ վերջ, միւսները կը ճամբէր «գացէք խաղացէք» ըսելով, եւ ինք կը զբաղէր... զասախօսութիւններով: Զմրան ցուրտին ու բուքին պզտիկները կը ղրկէր արտերը, որ փայտ հաւաքեն եւ օրիորդը տաքնայ եղեր:

Արդ, օրիորդը գիշեր մը առանց լուր տալու Ազգ. Միութեան, գաղտագողի խոյս կուտայ, միասին տանելով 45 տղոց եօթը ամսականը, մօտաւորապէս 4500 ֆրանք եւ երեսի վրայ ձգելով տղաքները: Չմոռնամ յիշելու թէ Մայիս 15ի համար հրաւէր եկած էր S. L. S. A. տեսչութենէն, որպէսզի դպրոցական հանդէս մը կազմակերպեն...

Կը հաւաստեն թէ այս փախուստը կատարուած է Հնչակեան մանածիւղին թելադրութեամբ եւ նոյնիսկ օրիորդին բեռները տանողը եղած է նոյն վարչութեան անդամներէն մէկը:

Պատկան իշխանութեան լուր տրուած է, փախստականը գտնելու համար:

Վերջին պահուն կ'իմանամ որ Ազգ. Միութիւնը ձեռնարկած է նոր օրիորդ մը բերելու:

Հետախոյզ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. (1) - GALLIA CLUB (1)

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը կը շարունակեն իրենց մեծ մրցումներու շարքը, առանց դադար առնելու: Մասնաւորապէս միութեան առաջին խումբը՝ որուն ձեռք բերած յաջողութիւնները գնահատուած են բոլորին կողմէ՝ ինը շաբաթէ ի վեր կը մրցի յաջողութեամբ: Այսօր ալ Galliaն է որ հրաւէր կը կարդայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ճերմակ Սատանաներուն:

Gallia 1905ին ամբողջ Ֆրանսայի ախոյեան հանդիսացած է եւ անկէ ի վեր մեծ հռչակ ունի Ֆրանսայի մէջ: Շատ մեծ մրցումներ կատարած է Գերմանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, եւ կը կոչուին Les Coqs de Paris: Անցեալ տարի Gallia փարիզի Promotion division d'honneurի ախոյեան հանդիսացաւ եւ ներկայիս ալ այդ աստիճանին մէջ է: Gallia սկիզբէն մինչեւ այսօր Ֆրանսայի լաւագոյն խումբերուն կարգը կը դասուի: Ֆրանսայի մէջ գտնուող ամենազօրաւոր խումբերուն հետ է որ կը մրցի. այս տարուան շրջանին անոնք շատ լաւ արդիւնքներ շահած են: Յաղթած են Normandieի պատուոյ դասակարգի խումբերէն Football Club Dieppeի հաւասար մնացած է հիւսիսի ախոյեանAmiens A. C.ի հետ, եւ անցեալ կիրակի ալ հաւասար մնաց հիւսիսի պատուոյ դասակարգի խումբերէն Racing Club d'Arrasի հետ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ Gallia իր լաւագոյն կազմը պիտի հանէ, մանաւանդ որ պիտի ուզէ անցեալ տարուան պարտութիւնը յաղթութեամբ վերջացնել:

Gallia դաշտ պիտի գայ հետեւեալ կազմով.—

Stoffel, Couderc, Percet, Barthes, Favret, Rebuffe, Guillaume, Labarbe, Guillaux, Farge et Jost:

Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ իր կարգին պիտի ուզէ նորոգել իր անցեալ տարուան յաղթանակը, եւ դաշտ պիտի գայ իր ամենալաւագոյն կազմով: Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի սիրահարները որոնք միշտ ուշադրութեամբ կը հետեւին հայ խումբին՝ այսօր դարձեալ պիտի գան քաջալերելու զայն օտար շրջանակի մէջ: Անցեալ կիրակի օրուան V. G. A. St. Maurի դէմ տարած իր փայլուն յաղթանակէն վերջ, այսօր ալ կը նախատեսենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէկ յաղթանակը թեթեւս մէկ նշանակէտով:

Այս մեծ մրցումէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ խառն խումբը պիտի մրցի Galliaի համապատասխան խումբին դէմ:

Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Stade Municipal Ivryի մէջ, խառն խումբը ժամը 2.30ին՝ իսկ առաջինը՝ կը սկսի ժամը ճիշտ 4ին:

Ivry' Gare Saint Michelէն միայն հինգ վայրկեան է. խառն խումբին ժամադրավայր որոշուած է ժամը ճիշտ 1ին, իսկ առաջին խումբին ժամը 1.30ին Gare St. Michel (Métro Saint Michel): Stade Municipal կը գտնուի Place Philibert-Pompée, Իվրիի մէջ:

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԻՆՉՈ՞Ի ՓԱԽԱՒ ՎԱՐԺՈՒՀԻՆ

ՏԷՍԻՆ, 11 Մայիս.— Անցեալ տարի Պոլաքեան եպիսկ.ի կողմէ հոս ղրկուած էր Օր. ՚Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանը, իբրեւ մանկապարտէզի վարժուհի: Թոշակը պիտի հոգար կաթող. պատուիրակութիւնը, դպրոցին ծախքը՝ տեղացի ժողովուրդը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԴԵՀ.— Իվրիի երկաթուղիի ընկերութեան խոշոր գործարանին մէջ հրդեհ ծագեցաւ ջնջուցիչներու չափէն աւելի տաքնալուն պատճառով: Հրշէջներու գունդին կատաղի պայքարին շնորհիւ կարելի եղաւ չորս ժամէն մարել կրակը: Երկու զինուորներ վիրաւորուեցան: Վնասը կը հասնի քանի մը միլիոնի:

ՆԿԱՐԻՉ ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յայտնի նկարիչ Պ. Շառլ Ադամեանի նկարներու տարեկան ցուցահանդէսին բացումը կը կատարուի վաղը Երկուշաբթի Մայիս 16ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Galeries Georges Petit ,8, Rue de Sèze: Պիտի ցուցադրուին մասնաւորաբար ծովեզերեայ տեսարաններ: Ցուցահանդէսը պիտի փակուի Մայիս 31ին:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՄԱՐԸ ՇԱՀԵԼՈՎ ՄԷԿՏԵՂ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻ 2000 ՄԱՌ-Ք

Ասոր վրայ, մարդս բարկացած կսկծել իր յայտարարութիւններուն եւ մանաւանդ իր անձին կարեւորութեան մասի՛ն չափը կանցնէր...:

Սեղանին տակէ ուժգին հարուած մը որ մեր գարեջուրի գաւաթները գետին գլտորեց:

Ինծի պէս հասարակ ոստիկան մը աւելի շատ բան գիտէ քան ձեզի պէս անմիտ մը, սոնայ, նոյնիսկ սպայէ եւ շատ մը ճարտարագէտներէ աւելին գիտէ: Գիտեմ մտնել անանկ տեղեր, ուր դուք, ոչ ճարտարագէտները, իսկ սպաները բնաւ չպիտի մտնեն:

— Աստուած տա՛յ:

— Աստուած տա՛յ, բայց այն որ ձեզի կ'ըսեմ թէ իմ աչքերս տեսայ որ ռումբին մէջ կը լցնէին...

Այս անգամ ալ չէի խնդար: Հասկցեր էի: Բայց որպէս զի իր թուլերանութեան մէջ, ոստիկանը աւելի առաջ մղեմ, գործը կատակի դարձուցի:

— Ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ, ըսի իրեն, ռումբի մը մէջկարելի ըլլայ կազ դնել: Վանդակին մէջ ջուր դնելու պէս բան մըն է:

Ոստիկանս կատղած էր:

— Ա՜հ, այդպէ՛ս, հա՜, բացագանչեց. գիս աւանակի տեղ կը դնէք: Ըսածս չէ՞՝ գիտեր: Լաւ ուրեմն, Ի՞ՆՉ ԳՐԱՒԻ ԿԸ ՄՏՆԷՔ:

Դուխ, քաշ քաշ սկսայ խնդալ, յետոյ՝

— Բայց, սիրելի բարեկամս, մտածեցէք, ձեր գրաւը պիտի կորսնցնէք:

— Ի՛նչ փոյթ: Ի՛նչ կը դնէք:

Մտածել ձեւացուցի, եւ իբր թէ պահ մը վարանելէ յետոյ,

— Լա՛ւ, իշխանի պէս պիտի վարուիմ. ձեզ կործանել չեմ ուզեր: Հազար մարք գրաւ կը դնեմ, որ այդ կազով ռումբերը միայն ձեր երեւակայութեան մէջ գոյութիւն ունին:

— Չեռքերնիդ տուէք, ըսաւ խնդալով. կը վստահեցնեմ ձեզ որ օրականս շահեցայ:

— Ես ալ մտածեցի իրովի:

Եւ երբ խնդալը վերջացուց՝ խօսակցութիւնը շարունակելու համար, մէկու մը պէս որ միայն քաղաքավարութեան համար կը հարցնէ, ըսի,

— Հապա ե՞րբ զոյց պիտի տաք այդ նշանաւոր ռումբերը:

— Օ՜հ, երբ որ ուզէք, բայց որպէս զի ձեր մտքին մէջ որ եւ է կասկած չմնայ, աւելի լաւ պիտի ըլլար կարծեմ, որ փորձին դուք ալ ներկայ գտնուէիք. պայմանաւ որ մեր մէջը մնայ:

— Անշուշտ, բայց ի՞նչ փորձի մասին կը խօսիք:

— Այն փորձին, որուն քանի մը օր յետոյ կայսրն ալ ներկայ պիտի գտնուի:

— Կա՛յսրը, հո՞ս, Էսսէնի մէ՞ջ, կը զառանցէք կոր, ինչպէ՞ս կրցաք հաւատալ թէ կայսրը հո՛ս, Էսսէն կրնար գալ. գնա՛ բանտ, խնդացեր են ձեր վրայ:

Այս անգամ, քիչ մնաց որ ոստիկանը նեղանար:

Ցետոյ մտածելով, ըսաւ.

— Ինչ գրաւ կը դնէք, եթէ կայսրը՝ յառաջիկայ ուրբաթ հոս ըլլայ:

— Նորէն հազար մարք, ըսի:

— Ընդունուած:

Եւ յետոյ ըսաւ.

— Ուրբաթ առտու, ժամը 10ին, ինծի հոս սպասեցէք, եւ պիտի տեսնէք թէ ո՛վ սուտ թէ ո՛չ, եւ մի մոռնաք 2000 մարք միասին բերելու:

— Ապահով եղէք. բայց խեղճ բարեկամս, կը վախնամ որ ձեր գրպանէն պիտի ելթայ:

Ուսերը թօթուեց եւ ձեռքս սեղմելէ յետոյ, երգելով հեռացաւ:

ԶԳԱՑԱՑՈՒՆՑ ՓՈՐՁ ՄԸ

Ընթերցողին մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ հետեւեալ գրութեան վրայ:

Ահա թէ ինչո՞ւ:

Երբ գործակալ մը պաշտօնով արտասահման ղրկուի, պարտաւոր է իր տեղեկագրերուն բովանդակութիւնը փաստել եւ անոնց վաւերականութիւնը ապացուցանելու համար, իր տեղեկագիրներուն կը կցէ վաւերաթուղթերու կամ զանազան առարկաներու լուսանկարները:

Միշտ դիւրին է ըսել «Այն ինչ տեսայ գացի. ահա ինչ որ տեսայ»:

Բայց այնքան ալ դիւրին չէ փաստեր հայթայթել: Ահա՛ թէ ինչո՞ւ փոխ-լրտեսութեան մէջ, իրաւունքով կը պահանջուի որ իւրաքանչիւր լրտես, ինչ ալ ըլլայ անոր աստիճանը, իր լուրերուն ու տեղեկութիւններուն համապատասխան ապացոյցներ տայ:

Այսպէս է որ ստիպուեցայ իմ պետերուս ղրկել լուսանկար մը, որուն վրայ Հինտէնպուրկի եւ Լիւտէնտորֆի մէջտեղը կ'երեւէր կայսրը, ընդհանուր բանակատեղիին կցորդ զինուորականի մը բերած վաւերաթուղթերը քննած միջոցին:

Լուսանկարը, որուն մէկ օրինակը կրցեր էի իւրացնել նոյն օրն իսկ, քաշուած էր պալատին պաշտօնական լուսանկարչին կողմէ, որուն պաշտօնն է կայսեր հետեւիլ, անոր ճամբորդութեան ընթացքին:

(Շար.)

պնդելու համար, կառավարութենէս խնդրեցի որ Հանովրի Թրքական ընդհանուր հիւպատոս կարգէ ձեր հայրենակից Պ. Պէհրինկը: Յոյս ունիմ որ այս վերջինը իր այս նոր պաշտօնով պիտի նպաստէ երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւններու ամրապնդման»:

Քէմալէտտին Սամի փաշա իր ճառը վերջացուց բաժակ պարպելով ի պատիւ գերման ազգին, եւ հանրապետութեան նախագահ մարաջախտ Հինտէնպուրկի:

Կեանքը Պէյրութի մէջ

Պէյրութի վրանաքաղաքին մէջ բացուած է մայրանոց մը, զոր կը կառավարէ Նիր Իսթ Րըլիֆը: Մարտ ամսուան ընթացքին մայրանոցին մէջ ծնած են 80 երախաներ, որոնց մէջ երկուորեակ մը եւ անբնական ծնունդ մը: Նորածիններու 39ը մանչ, 41ը աղջիկ: Մեռած են 3 երախայ, իսկ մայրերուն մէջ մահ չէ պատահած:

Մայրանոցին մէջ կը պաշտօնավարեն Տոքթ. Խոսրով Գրիգորեան, վկայուած մանկաբարձուհի մը, հիւանդապահուհի եւ օգնական մը: Մայրանոցի շէնքը տախտակէ տաղաւար մըն է, սակայն՝ մաքուր, լուսաւոր եւ օդասուն:

Մայրանոցը ունի 14 անկողին: Մինչեւ վերջին ամիսը (մայրանոցի շինութենէն ի վեր 4 ամիս), քննուած են 155 մայրեր, որոնցմէ 61ը դեռ ծննդաբերութիւն չեն ունեցած:

Մայրանոցի հաստատութիւնը գաղթակայաններուն մէջ տիպար եւ անհրաժեշտ կազմակերպութիւն մըն է:

Պէյրութի Քաղաքապետութիւնը անցեալ տարի գրաւած էր Հայոց հին գերեզմանատան մէկ մասը, ընդարձակելու համար ճամբան: Գրաւուած հողամասին փոխարժէքը, 1725 սուր. ոսկի, վճարուած ըլլալով, Գերեզմանատան Յանձնախումբը նոյն գումարով գնած է գերեզմանատան կից 370 կանգուն հող, այսպէս շարունակելով նաեւ շինել կիսատ մնացած մատուռը: Գերեզմանատան Յանձնախումբը ձեռնարկած է նաեւ պատ քաշել գերեզմանի հողին շուրջ:

Թրքական հպատակութիւն ընդունողներուն առաջին խումբը Դամասկոսէն մեկնած է Թուրքիա, Պէյրութի վրայով:

Ի խնդիր Օդանաւորդներուն

Նիւ Եորքէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ ֆրանսացի օդանաւորդները գտնելու յոյսերը հետզհետէ կը մարին, քանի որ հակառակ երեք ազգերու կողմէ կատարուած մանրակրկիտ փնտռտուքներուն, ոչ մէկ իրական հետք կարելի եղաւ ձեռք բերել:

Եւրոպայէն, Քանատայէն եւ ամբողջ ամերիկեան եզերքի երկայնքէն առնուած լուրերն ու անթել հեռագիրները մէկ բան միայն կը հաստատեն, այն թէ՝ ո՛չ մէկ նորութիւն կայ: Նիւֆաունտլէնտի վրայ կատարուած փնտռտուքները անհետեւանք մնացին, մարելով յոյսի վերջին նշոյլն ալ: Ուաշինկթընէն Ռէյմընտ Օրթէյկ, որ երկու տարի առաջ 25,000 տոլար մրցանակ խոստացած էր Նիւ Եորք—Փարիզ թռիչքը կատարող առաջին օդանաւորդին, հիմա 5000 տոլար կը խոստանայ անոր, որ ստոյգ տեղեկութիւն մը պիտի տայ կորսուած օդանաւորդներուն մասին: Պոսթընէն ուրիշ վաճառական մը, որ անունը չի տար, «Սպիտակ Թռչուն»ը գտնողին 1000 տոլար կը խոստանայ:

«Լոս Անճէլոս» ղեկաւոր օդանաւը 14 ժամուան մէջ 600 մղոն ճամբայ կտրելէ եւ շոգենաւերուն համար վտանգաւոր կէտերու վրայ փնտռտուքներ կատարելէ վերջ, իր կեդրոնը դարձաւ: Ծովային Նախարարութիւնը կը մտածէ «Լոս Անճէլոս»ը ղրկել մինչեւ Լապրատոր, վերջին փորձ մըն ալ ընելու համար:

Իտալացի օդանաւորդ տը Փինէտօ, Ամերիկայի մէջ հացկերոյթի մը ընթացքին յայտարարեց թէ ամէն յոյս կտրուած է եւ թէ Նոնժէսէր ու Քոլի անպատճառ մեռած են՝ իյնալով ովկիանոսին մէջ:

⁂ Օդին աննպաստութեան պատճառով Ամերիկացի օդանաւորդները երէկ ճամբայ չկրցան ելել դէպի Փարիզ:

Գործազրկութեան նուազումը

Աշխատանքի Նախարարութեան պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Մայիս 12ին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 54,252, որոնց 37,044ը այր, 17,208ը կին: Անցած շաբաթ ասոնց թիւն էր 58,463, որով մէկ շաբթուան մէջ պակսած է 4210 հոգի: Գործազրկութիւնը իր ամենաբարձր աստիճանին հասաւ Մարտ 10ին, երբ 81916 նպաստընկալներ կային:

Վերջացող շաբթուան ընթացքին աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 774, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 929, ընդամէնը 1703 օտար բանուորի գործ հայթայթուած է: Ասոնցմէ ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար Նոր Ֆրանսա մտածներուն թիւն է 42, բոլորն ալ Իտալացի: Իսկ երկրագործութեան մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտած են 131 Պելժ եւ 75 Իտալացի բանուորներ: Ֆրանսայէն մէկ շաբթուան մէջ մեկնած են 1822 օտար բանուորներ, որոնց 970ը Իտալացի, 233ը Սպանիացի, 184ը Լեհ են: Բացի վերիններէն, առաւելագոյն երեք ամիս ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտած են 52 Իտալացի եւ 12 Պելժ բանուորներ: Ասկէ զատ, արձակուրդով իրենց երկիրը մեկնող 343 օտար բանուորներ վերադարձած են:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղի Ազբիւր Սերոբ խումբի դասախօսական ժողովը, այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 2ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ Իթալի:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի գնունի խումբի ընկ. ժողովը՝ վաղը Բշ. երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին գրադարանի սրահը, խիստ կարեւոր օրակարգով: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՁԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան փարիզի մայր դիւանը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այսօր կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին Ցլօրիա ճաշարանը (61 Rue Mr. le Prince): Օրակարգ՝ 1. վարչութեան համարատուութիւն, 2. պիւտճէ, 3. մամուլ, 4. ընտրութիւններ:

ԱՐԻՆԵՐՈՒ Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԱՅՍՕՐ

փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական խումբը իր հիմնարկութեան երրորդ տարելեցին առթիւ, կազմակերպած է դաշտային հանդէս մը, որ տեղի կ՚ունենայ այսօր կիրակի կէսօրէ յետոյ, ժամը2ին Meudonի անտառին Patte d'Oie դաշտին վրայ:

կը հրաւիրուին հետաքրքրուող հայրենակիցները: Ծանօթ. Շոգեկառք Invalidesէն կամ Pont Mirabeauէն իջնել Meudon-Val-Fleury կայարանը, ուր ժամը 1-2 առաջնորդող սկաուտներ պիտի սպասեն:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Բ. ՄԱՍ

Անտօնիոս եւ Կղէոպատրա 15 ֆր., Ճամբուն վրայ 10, Նամուս 10, Զար Ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Լէպլէպիճի Հօրհօր 6, Զարտաշ 6, Արշին Մալ Ալան 5, Նա չլինի սա լինի 4, Երկու Խուլեր 3, Կառքի արկած մը 2.50, Զավալլըն 2.50, Պաշտօնս խոմբալ է 2.50, Փարոսի պահապանները 2.50, եւայլն:

Էջեր Քուչակէն 5 ֆր., Հայրենի Քնար 12.50, Դուրեանի Քերթուածները 5, եւ Երգեր ու Տաղերը 2.50:

Պոլշեւիզմը եւ Հայաստան 6, Հայաստանի Ջարդերը 15, Միլիոն մը Հայերու Ջարդը 18, Խորհուրդներ հայ պատանիներուն 3, Հայկ. Երգարան ձայնագրուած 10, Աշուղ Ղարիպ 6, Աքլոր եղբայր 7, Հրաշագործ Ծաքիրը 5, Ֆրանսահայ. խօսակցութիւն 6:

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.:

կը Հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր: փօսթի ծախք չառնուիր: պահանջել գրացուցակը: դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

«**Բուժանք**» Լոյս տեսաւ 11րդ թիւը (Մայիս) պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ: կը ծախուի Պէլվիլի եւ Սէն-Միշէլի լրագրավաճառներուն քով:

ՍԱԿԱՐԱՆ
14 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	39
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր »	» Lire	138	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	—
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	16	15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	97	50

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1920	—
» III	»	1480	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

Բաժանեգին

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՅԻՍ 1927

17 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 338

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՐՄԻՐ ՃԵՐՄԱԿ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Օրուան կարեւոր դէպքն է, Մայիս 12էն ի վեր, Լոնտոնի ոստիկանութեան արշաւը ռուսական «Արգոս» ընկերութեան շէնքին վրայ:

Խուզարկութիւնները կը շարունակուին մինչեւ այսօր, արտասովոր խստութեամբ: Արեւմտեան երկիրներու մէջ, հազուադէպ են այսպիսի պարագաներ: Մանաւանդ բրիտանական կառավարութիւնը քիչ անգամ այսքան ջղագրգիռ փորձի մը ենթարկուած է:

Ինչպէս կը տեսնեն ընթերցողները, պահպանողական կառավարութիւնը լարած է գաղտնի լրտեսութեան, բարակներու ամբողջ ցանցը, երեւան հանելու համար իր փնտռածը. Գործողութեան գլուխ կանգնած է Ներքին Նախարարութիւնը, որ ամէն միջոց կը փորձէ, մինչեւ անգամ բռնի բանալով նկուղներու խորը թաղուած ամրակուռ արկղները: Եւ պողպատեայ դռները ճեղքած ատեն, որոշ բացատրութիւններ չի տար իր գործողութեանց մասին:

Եթէ հաւատանք օրուան լուրերուն, կառավարութիւնը կը փնտռէ նաւային յատակագիծ մը, որ կորսուած է եղեր երկու-երեք ամիսէ ի վեր, եւ որուն իբրեւ վերջին թաքստոց, ցոյց տուեր են Արգոսը (Համառուսական գործակցական ընկերութիւն: Բառը կազմուած է այս բացատրութեան անգլերէն սկզբնատառերով): Մեր գործը չէ վճռել այս պատմութեան վաւերականութեան մասին: Իրողութիւնը այն է որ, Անգլիոյ պահպանողական կառավարութիւնը կը կատարէ յանդուգն ձեռնարկ մը, մերկացնելու համար խորհրդային իշխանութեան ձգտումները ... Պիտի յաջողի՞ թէ ոչ, ուրիշ խնդիր է: Անգլիոյ հանրային կարծիքը ամէն միջոց ունի վարկաբեկելու կառավարութիւնը, եթէ անոր հաւաստիքները եւ պնդումները սխալ երեւան: Աշխատաւորականները եւ քիչ-շատ ազատական տարրեր զարմանք յայտնեցին առաջին օրէն. բայց, միեւնոյն ատեն կը զգուշանան յախուռն շարժումներէ: Ժամանակը երբեք ուշ չէ պատասխանատուութիւններ ճշդելու համար:

Այս բիրտ գործողութեան հանդէպ, յատկանշական է Մոսկուայի դիրքը: Ճիշդ է. բողոքագիր տրուեցաւ, ցոյցեր կը կազմակերպուին Խորհրդային Միութեան ամէն մէկ կողմերը, Մոսկուայէն մինչեւ հարաւ, մինչեւ Երեւան եւ Նախիջեւան: Սակայն ատոնք սովորական ձեւեր են, ամբոխավարական մոլեգնութիւններ: Կացութեան մասին իրական գաղափար կազմելու համար, պէտք է կարդալ խորհրդային մամուլը, որուն առաջին պաշտօնական արտայայտութիւնը շատ զուսպ է, եւ եթէ կ'ուզէք՝ նկուն: Ո՛ւր այն ուռուցիկ «ելոյթ»ները զանազան առթիւներով, եւ ո՛ւր ներկայ շրջահայեաց, պահպանողական լեզուն: «Իզվեստիա»ի ամէնէն խոշոր սպառնալիքը այն է որ բրիտանական առեւտուրը պիտի տուժէ...:

Կը հետեւի թէ, լրջօրէն տեղի տուած է պոլշեւիկներուն յեղափոխական թափը, 1921էն ի վեր: Կա՛մ այն է որ Մոսկուան կատարելապէս վստահ է իր անմեղութեան վրայ եւ համբերութեամբ կը սպասէ Անգլիոյ «պինդգլուխ»ներուն մնանկութեան: Եւ կամ, անակնկալ հարուածին եւ գալիք յայտնութիւններուն առջեւ, խոհեմութիւն կը սեպէ իւղ չլեցնել կրակին մէջ, աւելի մեծ չարիքներ կանխելու համար:

Երկու պարագաներուն մէջ ալ, հետաքրքրական է ելքը: Անգլիոյ պահպանողականները, որքան ալ մոլեգնած ըլլան, բնաւ չեն անդարմանելի կացութիւն մը ստեղծելու եւ նոր պատերազմ յարուցանելու: Խորհրդային իշխանութիւնն ալ այդպիսի միտք չունի. չունի և միջոց: Բայց Լոնտոնի քաղաքականութիւնը ապահովաբար իր ազդեցութիւնը պիտի ունենայ բոլոր հակապոլշեւիկ երկիրներու, եւ առաջին առթիւ՝ Չինաստանի մէջ, ուր շուտ խաւարեցաւ կոմինտերնի արեւը:

Ուշագրաւ է որ, խուզարկութեանց ամէնէն տաք շրջանին, Լոնտոն կը հասնի Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը, Պրիանի հետ միասին: Շատոնց որոշուած էր այս պտոյտը. Բայց Անգլիոյ հիւրերը անշուշտ իբրեւ «ոճիր-արկած» չէ որ պիտի լսեն Արգոսի խուզարկութիւնը: Մանաւանդ որ, Ֆրանսայի մէջ ալ ատենէ մը ի վեր հրատապ հարց է դարձած պոլշեւիկներու գործունէութիւնը, եւ Ներքին Նախարարը Սեղուփին չի քաշեր ամէնէն կտրուկ բառերը գործածելու համար: «Ձեզ պիտի գտնէք ձեր դէմ»:

Ահաւասիկ նորէն դէմ դիմաց կարմիր եւ ճերմակ պոլիտիկաները: Այս անգամ ճերմակներն են որ յարձակողականի կը դիմեն, գործածելով իրենց բոլոր հնարքները եւ ոստիկանական ցանցը:

Բարի՞ք պիտի ծնի այս անակնկալէն թէ չարիք, խաղաղութեան տեսակէտէն:

Դժուար է պատասխանել: Պոլշեւիկեան իշխանութիւնը նոր փորձի մը կ'ենթարկուի, դէպի աջ կամ դէպի ձախ դառնալու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, անգամ մըն ալ կը փակուին դուռները, արեւմտեան դրամատիրութենէն վարկ ստանալու համար: Ինչ որ փորձուեցաւ 1921էն ի վեր, ոչ իսկ ճամբան հարթեց: Անգլիա համաձայնութիւն կնքեց, բայց մէկ փենի վարկ չտուաւ: Ֆրանսա կը քաշքշէ 18 ամիսէ ի վեր: Գերմանիա և Իտալիա իրենց իւղովը կը տապկուին:

Իսկ հիմա՞...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԻԶՄԻՐԸ

Պոլսոյ «Ագշամ» թերթին մէջ, խմբագրապետ Նեճմէտտին Սատըգ պէյ կը գրէ.

— «Հելլէն պատերազմական նախարարին տուած հրամանին վրայ, Սելանիկի 51րդ զօրաբաժինը մեծ շուքով տօնած է Իզմիրի գրաւման տարեդարձը: Բեմին մէկ կողմը դրուած է եղեր Մետրապոլիտ Խրիսոսթոմոսի պատկերը, իսկ միւս կողմը՝ Իզմիրի հրդեհը ներկայացնող նկարներ, բոլորն ալ կաղնիի տերեւներով զարդարուած: Ներկայ եղած են շատ մը պետական մարդիկ, երեսփոխաններ եւ զօրավարներ: Զօրաբաժնին հրամանատարը Ցուտիանոս, ճառ մը խօսելով, ըսած է թէ. «Իզմիրի գրաւումը ազգային պատմութեան ամէնէն փառաւոր էջերէն մէկը կը կազմէ» թէ պէտք չէ յուսահատիլ բանակին պարտութենէն եւ թէ վերջապէս «օր մը կրկին պիտի առնենք մեր կորսնցուցածը»:

«Ամէն ազգ կը տօնէ իր յաղթանակները, բայց տեսնուած չէր այսպէս գին. հանդիսութիւններով տօնել արիւնոտ ոճիր մը, որ պէտք է մոռցուէր պատմութեան առջեւ: Իր գին. պատիւին մաղաչափ բծախնդիր ազգ մը միայն սուգով կրնայ յիշել այս տեսակ օր մը: Իզմիրի գրաւումը, բարոյականի եւ պատուի [illegible] Յունաստանի համար:

«Այն բանակը, որ Թուրքին վրիժառու զէնքերուն առջեւ վիրաւոր գազաններու նման խուճապահար կը փախչէր, ահա իր բեկորներուն միջոցաւ առանց ամչնալու Իզմիրի մասին կը խօսի, եւ զինուորական քայլերգը կը հնչեցնէ, բարեւի կենալով հրդեհի նկարին առջեւ:

«Քիրիա Ցուտիանոս, չեմ կարծեր որ համարձակիս ոտք դնել Իզմիրի քարափին վրայ: Նոյն իսկ, երբ Իզմիրի վերագրաւումէն կը ճառէիր, եթէ չարաճճի մէկը էրխէթէ (կուգա՛յ) պոռար, հրդեհը պատկերացնող նկարը տեսնելով ինքզինքդ թրքական հողին վրայ պիտի կարծէիր, ձեր ազգային քայլերգը Թուրք հեծելազօրքի հանած ձայնին տպաւորութիւնը պիտի թողուր, հանդէսը, ճառը, Խրիսոսթոմոսին պատկերը եւ զօրաբաժինդ ձգելով, խենդի նման պիտի փախչէիր, Սելանիկի փողոցներուն մէջ, պոռալով.

«Էրխէթէ, էրխէթէ, Մուսթաֆա Քէմալ...»:

ՆՈՐ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ

Էջմիածնէն Պոլիս՝ Գարեգին եպսկ.ի հասած նամակով մը կը հերքուի այն լուրը Թէ Ստեփաննոս արքեպիսկ. ծանչցուած է իբրեւ առաջնորդ Պուլկարահայ Թեմին: Ընդհակառակն կը յանձնարարուի պատուիրակ Գարեգին եպս.ի որ անմիջապէս մեկնի եւ պէտք եղած կարգադրութիւնները ընէ: Պատուիրակին տեղեկագրութենէն յետոյ միայն վերջնական որոշում պիտի տրուի:

Նամակներ ուղղուած են նաեւ Ստեփաննոս արքեպիսկ.ի եւ Պուլկարիոյ առաջնորդական տեղապահ Ղարիպեան Ա. Քահանայի: Առաջինին կը յանձնարարուի ենթարկուիլ վերին մարմնին կարգադրութեան, իսկ երկրորդին՝ շարունակել իր պաշտօնը, ցնոր անօրինութիւն:

.*. Երեւանէն Մարսէյլ գրուած անձնական նամակէ մը մէջ կը կարդանք.— «Հայաստանի անխորհուրդ վարիչները սեւ Զատիկ մը անցնել տուին մեզի»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլեւռուս վէճը

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեսթիա» խօսելով Լոնտոնի ծանօթ խուզարկութեանց մասին, կը գրէ թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը ներշնչուեցաւ Փեքինի օրինակէն: Անկասկած է երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները խզելու մասին սըր Օսթըն Չէմպըրլէյնի ըրած սպառնալիքին իրագործումին: Անգլիոյ ներքին քաղաքականութեան մեքենայութիւններէն մէկն է այս. Արհեստակցական միութեանց նոր օրէնքը գործադրելու համար, պէտք ունի հասարակութեան ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձնելու: Ասոր համար կ'օգտագործեն պոլշեւիկեան վտանգը, որ արդէն անգամ մը օգտակար եղաւ պահպանողականներուն: Այս միջադէպը նոյնպէս հարուած մը կուտայ գործունէութեանը միջազգ. տնտեսական խորհրդաժողովին, որուն մասնակցեցաւ Խորհրդային Միութիւնը՝ մեծ պետութեանց, մանաւորապէս Անգլիոյ պնդումներուն վրայ, որովհետեւ ասոնք հաշուած էին թէ առանց իր մասնակցութեան կարելի չէ Եւրոպայի տնտեսական կեանքը վերականգնել: Յարաբերութեանց խզումը հաճոյք չպիտի պատճառէ Անգլիոյ առեւտրական եւ սեղանաւորական շրջանակներուն, որոնք գիտեն թէ շատ պիտի վնասեն կորսնցնելով խորհրդային շուկան, անոնք պիտի վնասուին աւելի քան Խորհրդային Միութիւնը, որ կրնայ դիմել Անգլիոյ բազմաթիւ մրցորդներուն:

Անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզումը չարաշուք ազդեցութիւն պիտի ունենայ ամբողջ Եւրոպայի տնտեսական կացութեան վրայ: Այսպիսի աղէտի մը պատասխանատուութիւնը պիտի իյնայ ոչ թէ Խորհրդային Միութեան վրայ, որ միշտ խաղաղութեան կը ձգտի, այլ ամբողջովին անգլ. կառավարութեան վրայ, որ կեղծիքով սկսաւ եւ «փոկրոմ»ով մը վերջացուց:

[illegible] գարկութիւնները «Արգոս»ի գրասենեակներուն մէջ: Բազմաթիւ կարեւոր վաւերաթուղթեր գրաւելով յանձնուեցան ներքին նախարարին, որ երէկ այս մասին յայտարարութիւններ պիտի ընէր Երեսփ. Ժողովին մէջ: Միայն դեռ չէ գտնուած երեք ամիս առաջ Նախարարութենէ մը գողցուած կարեւոր վաւերաթուղթը: Բոլոր արկղերը երեւան հանուելով բացուեցան ելեկտրական ծակիչ մեքենաներով եւ 8 ժամուան գիշերային տքնաջան աշխատութիւններէ վերջ: Արկղիմը դուռըմը երեք մեղր բարձր էր եւ հազար քիլօ կը կշռէր: Հարկ եղաւ քանդել քանի մը կրաղիւսէ պատեր, որոնց մէջ խոշոր արկղեր թաքնուած էին: Արկղերուն մէջէն երեւան հանուեցան մետաղեայ հաստ տուփեր, որոնց մէջ զանազան վաւերաթուղթեր կային: Կարգ մը թուղթեր կը վերաբերէին Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ Տումէրկի Լոնտոն այցելութեան: Գտնուեցաւ ցանկը պոլշեւիկեան այն գործակալներուն, որոնք անցած տարի ընդհ. գործադուլի համար պրոպագանդ մղած էին. Երեւան հանուեցաւ նաեւ կեղծ անցագիրներ տալու կազմակերպութիւն մը:

Լոնտոնի մէջ ռուս առեւտրական պատուիրակութեան փոխտնօրէն Պօէֆ հրատարակեց երկար զեկոյց մը, որով կը բողոքէ «դիւանագիտական առանձնաշնորհներու բռնաբարման» դէմ, եւ կը պահանջէ որ ռուս ներկայացուցիչ մը ներկայ ըլլայ խուզարկութեանց: Յետոյ կ'աւելցնէ թէ ամէն պարագայի տակ «Սովիէթ Հաուզ»ի մէջ չէ որ կը գտնուի նախարարութենէ մը գողցուած վաւերաթուղթը:

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ բողոքի բուռն ցոյցեր տեղի կ'ունենան Լոնտոնի խուզարկութեանց առթիւ: Ճառախօսները անհարգալից կերպով կ'արտայայտուին «անգլիացի աւազակներուն դէմ, որոնք կ'ուզեն պատերազմի մղել խորհրդային միութիւնը»: Մեծ քաղաքներու մէջ հռետորները կը պահանջեն, որ խորհրդային կառավարութիւնը տնտեսական պօյքօթ հռչակէ անգլիական ապրանքներու դէմ:

Մօտ 40,000 հոգի շրջապատուած հեծելազօրքի քանի մը գունդերով, կիրակի օր թափօր կազմած անցան Մոսկուայի անգլ. դեսպանատան առջեւէն: Շէնքը լաւ պաշտպանուած էր եւ ոեւէ միջադէպ չպատահեցաւ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

Առեւտրական գործավարութեան շէնքին առջեւ տեղի ունեցած բողոքի հրապարակային միթինկի մը ընթացքին գործավար Միկոյեան յայտարարեց թէ իրենց այս արարքով Անգլիացիները կ'եղծանեն առեւտրական համաձայնութիւնը, քանի որ առեւտրական պատուիրակութեան շէնքը անձեռնմխելի էր: Յիշելէ յետոյ որ վերջերս համաձայնութիւն մը կնքուած է անգլ. զանազան կարեւոր հաստատութեանց հետ, Միկոյեան շեշտեց որ անգլ. կառավարութիւնը փոխանակ անգլ. ճարտարարուեստը զարգացնելու եւ գործազրկութիւնը մեղմացնելու, անգլեւխորհրդային առեւտուրը քանդելու կ'աշխատի: Խորհրդային Միութիւնը զայրացած այս միջադէպէն, կը սպասէ իր ներկայացուցիչի բողոքագրին անգլ. կառավարութեան տալիք

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ ՓԱԽՉՈՂՆԵՐԸ

Ազգ. Ժողովի ներքին յանձնաժողովը ընդունեց օրինագիծ մը, որուն համաձայն 6 ամիսէն 3 տարուան բանտարկութեան եւ 500էն 1000 ոսկիի տուգանքի կը դատապարտուին բոլոր անոնք, որ վտարուած են Թուրքիայէն կամ վերադարձի արտօնութիւն չունին, եւ սակայն գաղտնաբար կը վերադառնան, ու իրենց ինքնութիւնը կը ծածկեն:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԽՂԴՈՒԱԾ

Պէյրութի մէջ Ջէյթունիի ծովեզրը, Ալֆօնսի մօտ, Քէլէկեան որբանոցի նախկին պաշտօնեաներէն բնիկ Գոնիացի Ռաֆայէլ Թօսունեան անուն հայ երիտասարդի մը դիակը գտնուած է:

Կ'ըսուի թէ երիտասարդը բաց նամակ մը ձգած է ոստիկանութեան, յայտնելով որ ո եւ է մէկուն նեղութիւն չպատճառեն, որովհետեւ ինքը իր ձեռքով անձնասպանութեան կը դիմէ: Պատճառը անյայտ է դեռ:

ՀԻՄԱ ԱԼ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Թուրք երաժշտասէրներու միութիւնը վերջերս միացած է գեղարուեստասիրական միութեան հետ: Միութիւնը ժողով գումարած եւ որոշած է բուռն պայքար մը մղել Պոլսոյ մէջ գտնուած օտար երաժիշտներուն դէմ:

Միութիւնը դիմում կատարած է քաղաքապետութեան եւ խալք վերջ տրուի գործունէութեանը ռուս երաժիշտներուն, որ Պոլսոյ երաժշտութիւնը առած են իրենց ձեռքին մէջ:

Միութեան նախագահ Սէյֆէտտին պէյ յայտարարած է թէ եւրոպայէն վերադարձին, ինքզինքը Ռուսիոյ մէջ կարծած է, տեսնելով որ բոլոր սրահներուն եւ պարտէզներուն մէջ ռուս երաժիշտներ միայն կը գործեն: Նախագահը կը հաւաստէ թէ Թուրք երաժիշտները շատ աւելի բարձր են Ռուսերէն, որոնք իրենց օտարականի հմայքովը միայն արժէք ստացեր են զանազան հաստատութիւններու մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԱԶԳ. ՔԱՅԼԵՐԳ

Լիբանանեան ազգային քայլերգի մը ընտրութեան համար կազմուած մասնաւոր յանձնաժողովը Մայիս 20ին նիստ պիտի ունենայ երաժշտութեան ազգային դպրոցի սրահին մէջ, ուր պիտի փորձուին բոլոր քայլերգները: Յետոյ յանձնաժողովը անոնց մէջէն լաւագոյնը պիտի ընտրէ որպէս Լիբանանի ազգային քայլերգը:

ՔԷՐԷՆՍՔԻԷՆ ՎԵՐՋ ՄԻԼԻՈՒՔՈՖ. — Կը յիշուի թէ ռուս առժամեայ յեղափոխական կառավարութեան վարչապետ Քէրէնսքի Ամերիկայի մէջ հրապարակային բանախօսութեան մը պահուն ապտակուեցաւ ռուս կնոջ մը կողմէ: Հեռագիրները կը հաղորդեն որ նոյն բախտին արժանացած է յիշեալ կառավարութեան արտաքին նախարար եւ Փարիզի «Փոսլէտնիյա Նովոսթի» թերթին խմբագրապետ Միլիուքոֆ, անցած հինգշաբթի օր Ռիկայի մէջ ճառ մը խօսած պահուն: Ապտակողն է վ.իթայի Անտէրքաս անուն 19 տարու երիտասարդ մը, որ ձերբակալուելով յայտարարեց թէ Միլիուքոֆի կառավարութեան երեսէն իր ծնողքն ու եղբայրը անօթութենէ մեռան, նոյնպէս Միլիուքոֆ եւ ընկերներն են պատճառը որ այսօր պոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ է Ռուսիա: Լաթվիոյ խորհրդարանի անդամ մը ցաւ յայտնեց միջադէպին համար եւ Միլիուքոֆ շարունակեց բանախօսութիւնը:

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՐԳ ՄԸ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

(Մ. Նահանգներ, Քանատա, Աւստրալիա, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա)

Գործազրկութիւնը, որ նախ քան պատերազմը, ճարտարարուեստական խոշոր երկիրներու մէջ ունէր մասնաւոր կամ գոնէ անցողակի հանգամանք եւ եթէ բացառիկ պարագաներու տակ տեւականանար, այսուհանդերձ չէր կազմալուծէր համապատասխան երկրին տնտեսական կեանքը, զինադադարէն յետոյ, կարգ մը արեւմտեան երկիրներու մէջ մասնաւորաբար, ստացաւ սուր ու քրոնիկ բնոյթ։ Եւ թշուառութեան ու զրկանքի մասնեց հսկայ թիւով աշխատաւորութիւն, անդամալուծելով այդ երկիրներուն տնտեսական ու արդիւնաբերական կեանքը ու հետեւաբար պատճառ դառնալով քաղաքական անբաղձալի վերիվայրումներու (Իտալիա, Աւստրիա, Լեհաստան, Գերմանիա, Մեծն-Բրիտանիա, Չեխոսլովաքիա, Ֆրանսա եւայլն)։

Ընդհանուր առումով, հետեւեալ պատկերով կը ներկայանայ գործազրկութիւնը զանազան երկիրներու մէջ։

1.— Կան կարգ մը երկիրներ, ուր աշխատանքի մատուցումն ու պէտքը պահած են իրենց հաւասարակշռութիւնը, կամ տարբերութիւնը ստացած է աննշան համեմատութիւն։ Աշխատանքի շուկան մնացած է առողջ եւ բացարձակապէս հաւասարակշիռ։ Այս երկիրները, տնտեսական իրենց բարելաւութիւնը կը պարտին իրենց դրամական կայունութեան կամ ճարտարարուեստական վերելքին։ Այս խումբին ամէնէն ցցուն օրինակը կը հանդիսանան Միացեալ-Նահանգները, որոնց կողքին պէտք է դասել նաեւ այն երկիրները, որ Մեծ Պատերազմի ընթացքին իրենց չէզոքութեան վայրումներէ եւ երկրագործական փոքրիկ պետութիւնները որ տակաւին ճարտարարուեստի ներհակութիւններէն չեն տառապիր։

2.— Երկրորդ խումբին մէջ կը մտնեն այն երկիրները, ուր գործազրկութիւնը աւելի շատ բնակչութեան ծայրայեղ խտութեան արդիւնք է, տնտեսական եւ ելեւմտական պատճառներ ունենալով հանդերձ։ Այսպէս Իտալիան, որ ամէ՛ն տարի, պատկառելի թուով աճող բնակչութիւն մը կը հաշուէ, անտարակոյս կը ներկայացնէ յարատեւ գործազրկութեան վիճակ մը։ Պարագան մօտաւորապէս նոյնն է Լեհաստանի, Աւստրիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ համար. երեք խիտ երկիրներ որ քաղաքական նոր դասաւորումներու հետեւանքով չեն բաւեր երկրին մէջ ապրող աշխատաւորութեան ու կը ստիպուին, ամէ՛ն տարի, որո՛շ թուով արտագաղթներ կազմակերպել կամ քաջալերել, այսպէսով ողողելով աշխատանքի առանց այդ ալ խճողուած միջազգային շուկան։

3.— Վերջապէս, այս երկու խումբերուն կողքին, կան արեւմտեան երեք ճարտարարուեստական մեծ երկիրները (Գերմանիա, Մեծն-Բրիտանիա, Ֆրանսա) ու կարգ մը ուրիշներ, ուր գործազրկութիւնը հետեւանք է, (օրինակ Մեծն-Բրիտանիոյ մէջ,) տնտեսական քաղաքականութեան հիմնական սխալներու կամ քաղքենի եսասիրութեան եւ նաեւ ընկերային տագնապներու։ Ֆրանսայի մէջ, տագնապը ունի ուրիշ կարեւոր պատճառ մը եւս, դրամի կայունացումը կամ վերարժեւորումը, որ վերջացող տարուան վերջին ամիսներուն ու այս տարուան սկիզբը հսկայ թիւով բանուորութիւն սալայատակ թափեց։ Գերմանիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող զրեթէ տեւական գործազրկութեան պատճառը մեծ նմանութիւններ ունի ֆրանսականին հետ։ Նախ, կեդրոնական այդ հսկայ պետութեան պարտութիւնը, իր արդէն սակաւաթիւ ու տարածութեան եւ կարեւորութեան տեսակէտէ երկրորդական գծի վրայ եկող գաղութներու կորուստը, անտարակոյս, մեծ հարուած հասցուցին ճարտարարուեստին։ Պատերազմը ծնաւ տնտեսական տագնապը, որուն անմիջական արդիւնքը եղաւ մառքին գլխիվայր ու արագընթաց անկումը, զարգացնելով գործազրկութեան մեծ շարժում մը որ տակաւին չէ վերջացած։

Այս բոլորէն աններեւ է, որ գործազրկութենէ գլխաւորապէս կը տառապին պատերազմիկ պետութիւնները, չէզոքները համեմատաբար կ'ապրին ապահով վիճակի մէջ, իսկ այս ամբողջ խառնիճաղանճէն յաղթական ու աւելի զօրաւոր դուրս կուգան Միացեալ Նահանգները, որոնց պատերազմի մասնակցութիւնը վերջին հաշուով, կը հիմնաւորուի իրենց անսահման ու անպատկառ շահախնդրութեամբ։ Արդարեւ տէր ու հարուստ՝ աշխարհի գրեթէ ամբողջ ոսկիի մթերքով, Միացեալ Նահանգները կը հրամայեն միջազգային ճարտարարուեստին։ Բնակչութեան աճումը այստեղ զուգ կ'ընթանայ՝ նախնական նիւթերու արտադրութեան քանակի բարձրացման եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու ուժեղացման հետ։ 1926ի ընթացքին, Հոկտեմբերի վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ աշխատելու կարող բանուորութեան 100էն 98,6ը գործ ունեցած են։

Հոլանտայի մէջ կացութիւնը նոյնքան լաւ է որքան Մ. Նահանգներու մէջ։ Հակառակ բնակչութեան աճումին, գործազրկութիւնը ամբողջ 1926ի ընթացքին հետզհետէ կը նուազի։ Հոկտեմբերին ամբողջ գործազուրկներուն թիւը կ'իջնէ բարձրացում մը ունենալով, հետեւանք՝ անգլիական հանքային մեծ գործադուլին դադարեցման։ Նոյնքան բախտաւոր է նաեւ Զուիցերիան, ուր ամբողջ տարուան ընթացքին, գործազուրկներու թիւը 16,366ը չանցնիր, նոյն իսկ երբեմն իջնելով 10,000ի։ Այս յեղակարծ փոփոխութիւնը արդիւնք է եղանակներու։ Ըլլալով օդափոխութեան երկիր, պանդոկային աշխատաւորութեան թիւը, տարուան եղանակներուն համեմատ կը բարձրանայ կամ կ'իջնէ։ Քանատայի եւ Աւստրալիոյ մէջ, գործազրկութիւնը նոյնպէս վերածուած է իր նուազագոյն չափին։ Հետաքրքրական է որ Մեծն-Բրիտանիոյ գործազուրկները, հակառակ իրենց նեղ վիճակին, կը յամառին չլեցնել այս երկու գաղթավայրերը։

Արդարեւ պատերազմին վերջաւորութենէն ի վեր, հակառակ իր դրամական որոշակի կայունութեան, Մեծն Բրիտանիա կը տապլտկի քրոնիկ դարձած գործազրկութեան մը դժուարութիւններուն մէջ։ Իր ելեւմտացոյցը հետզհետէ կը ծանրաբեռնուի անթիւ գործազուրկներու տրուած, թոշակներուն հետեւանքով։ Բացը կ'երթայ աւելնալով, անգլիական տնտեսութիւնը, պատերազմի յաջորդ ամիսներուն իսկ գտնուելով ճարտարարուեստական գեր արտադրութեան ու սպառումի յեղակարծ նուազման մը առջեւ։ Միւս կողմէ, բարձր աշխատավարձքերու պահպանումը, որ մեծապէս աննպաստ պայմաններու մէջ կը դնէ արտածութիւնը եւ անգլիական դրամական միաւորին վերարժեւորումը՝ կը նպաստեն տնտեսական տագնապին շարունակութեան։ Ահա թէ ինչու, 1921էն ի վեր, ոչ մէկ անգամ, Անգլիոյ մէջ գործազուրկներու թիւը մէկ միլիոնէն վար իջած է։ Պէտք չէ մոռնալ որ 1926ի հանքային մեծ գործադուլը, երկրին տնտեսական կեանքը վերիվայր շրջելով հանդերձ՝ խորապէս չէ ազդած գործազրկութեան վրայ։ Զանց առնելով, գործադուլի ընթացքին։ կամաւոր կերպով մէկ միլիոն գործաթողները, կը նշմարուի որ 1925 Դեկտեմբերէն 1926 Դեկտեմբեր, գործազրկութիւնը թեթեւօրէն կ'աւելնայ։ 1925 Դեկտեմբերին կը հաշուուի 1,166,000, իսկ 1926ին 1,357,000։ Տարուան ընթացքին այս թիւը կրած է որոշ փոփոխութիւններ։ Այսպէս, մեծ գործադուլի նախօրեակին՝ գործազուրկներու թիւը 1,034,000ը չանցնիր։ Մայիսին, հանքային բանթողներ առանց հաշուելու, կը բարձրանայ 1,675,000ի։ Յունիսին կը հասնի, առաւելագոյն չափին, 1,700,000։ Հոկտեմբերին կ'իջնէ 1,600,000ի։ Տարուան վերջն է միայն որ այս թիւը կ'իջնէ 1,357,000ի։ Գործազրկութենէ, բացառապէս տառապող ճարտարարուեստի ճիւղերն են՝ երկաթի հանքերը, պողպատի գործարանները եւ նաւաշինարանները։

Անցնելով Գերմանիա, կը տեսնենք որ պատկերը նոյնքան անմխիթար է որքան Մեծն Բրիտանիոյ մէջ։ Այս մեծ, արտադրող ու առողջ երկիրը, իր մարմնին վրայ ապացուցուց որ պատերազմի հետեւանքով արժէքէ ինկած կամ անարժէք դարձած դրամական միաւորներու վերարժեւորման ամէն ճիգ իր հետը կը բերէ տնտեսական տագնապ ու գործազրկութիւն։ Մեր վերը յիշած պատճառներէն զատ, գործազրկութեան դանդաղեցման դէմ, ամէն կողմ, այստեղ չունենար բարերար հետեւանք, որովհետեւ Իտալիոյ պէս Գերմանիան ալ յարաճուն բնակչութիւն մը ունի։ Տարեկան 200,000էն 300,000 կը հաշուուի, ճարտարարուեստական հրապարակ իջնող նոր բանուորներու թիւը։ Անշուշտ, անգլիական մեծ գործադուլը եկաւ յեղակարծօրէն թեթեւցնել տագնապը, որ վերսկսաւ անմիջապէս գործադուլէն յետոյ։ Արհեստակցականներու ցոյց տուած վիճակագրութեանց համաձայն, [illegible] գուածի մը վրայ, 1925 Դեկտեմբերին գոյութիւն է ունեցած 19, 4 առ հարիւր գործազուրկ, 1926 Յունուարին հարիւրին 22,6, յետագայ ամիսներուն, մինչեւ Նոյեմբեր, այս չափը սկսած է աստիճանաբար նուազիլ հասնելով հարիւրին 14,0ի, Դեկտեմբեր վերջը հարիւրին 16,7ի բարձրանալու համար։ Կը նշանակէ որ Գերմանիա 1927ը մուտք կոխած է 584,500 գործազուրկներով։ Այս թիւին վրայ եթէ աւելցուին մասնակի գործազուրկները, գումարը կը բարձրանայ 2,000,000ի։ Պէտք է դիտել որ, ամէն թիւ նկատի առնելով, գերման ճարտարարուեստը 1926ի ընթացքին շուրջ կէս միլիոն բանուոր կրցած է կրկին աշխատանքի կոչել։ Կարելի է յուսալ որ յառաջիկայ տարիներուն Գերմանիա ամբողջովին պիտի կրնայ աշխատանքի լծել բանուորութիւնը։ Գործազրկութեան դէմ կռիւը լուրջ հիման դրուած է ու կառավարութիւնը, 1926ի ելմտացոյցին վրայ բուէարկել տուած է 640,000,000 մարք։

Գալով Ֆրանսայի, 1926ի վերջերը ծագում առած ու 1927ի սկիզբները սաստկացած գործազրկութեան տագնապը բաւական ծանօթ է, որպէսզի հարկ ըլլայ անդրադառնալ։ Մնաց որ պաշտօնական թիւերը, անընդհատ կը հերքուին բանուորական-ընկերվարական շրջանակներու կողմէ։ Ի՛նչ որ կարելի է ենթադրել, այն է որ ֆրանսական գործազրկութիւնը նոյն հանգամանքով չի ներկայանար մեզի, ինչ որ անգլիականը կամ գերմանականը։ Մըշտատեւ ու կայուն գործազրկութիւնը կը թուի անհաւանական։ Վերջին թիւերը, արդէն որոշ բարելաւում ցոյց կուտան։ Միւս կողմէ անտարակոյս, յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին, գաշտային աշխատանքները, որոշ թիւով օտար բանուորութիւն պիտի քաշեն գիւղերը։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՕՏԱՐԻ ՄԸ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պելժ երեսփոխան Պ. Փիէռառ, որ վերջերս պտոյտ մը կատարեց Սուրիոյ մէջ, իր տեսութիւնները կը հրատարակէ Europe Nouvelle հանդէսին մէջ։ Կ'ամփոփենք էական մասերը։

Չկայ աւելի դժուարին խնդիր մը, որքան սուրիական հարցը։ Ան մեզի կը ներկայանայ իբրեւ ճշմարիտ թնճուկ մը բնակչութեանց եւ մանաւանդ կրօնական դաւանութեանց տեսակէտէն։

Բոլոր այդ բնակչութեանց մէջ, ես կը նկատեմ երկու կապ միայն,— արաբական լեզուն, (չէ՛, լեզուն չէ որ ազգ մը կը շինէ, կամ գէթ միա՛յն լեզուով չի շինուիր,) եւ թրքական բռնապետութեան յիշատակը։

Հոգատարութեան տակ առնըւած այդ երկրին 2,100,000 բնակչութիւնը,— որուն վրայ պէտք է աւելցնել 200,000 վրանաբնակներ, առանց հաշուելու Ամերիկայի 400,000 Լիբանանցիները,— կը դաւանի երեսնեակ մը աղանդներ, քրիստոնէական կամ իսլամական։

Անոնք ունին իրենց արտակարգ պետերը, օրինակ փոքրաթիւ Իսմայիլականները, որ կ'ապրին Ալէվիներու մէջ, շիիական հերձուածէն, եւ կը դաւանին Մուհամմէտի եղբօրորդին Ալին։ Իսմայիլականներն ալ կը բաժնուին երկու հերձուածի, որոնց մէկուն պետն է, աւելի ճիշդը կենդանի աստուածը, կալկաթացի Աղա-խանը։ Աղա-խանի դաւանողները, ամէն տարի իրենց կրօնապետին կը զրկեն հունձքին հինգերորդը, որուն շնորհիւ նոր օրերու փարաւոնը ժուռ կուգայ փարիզի շքեղ պանդոկներուն կամ Լոնտոնի ձիարշաւարաններուն մէջ։ Միւս հերձուածը ունի մասնայատուկ ծէսեր, [illegible] րու համբաւը, եւ որոնց մասին դժուար է աւելի տեղեկութիւն տալ։

Տիւրզիները, որ անցեալ տարի այնքան խօսեցնել տուին իրենց մասին, կը հաւատան հոգեփոխութեան եւ այս պատճառով, կ'արհամարհեն մահը, ինչ որ իրենց կուտայ վտանգաւոր պատերազմիկի մը արժէքը։ Ճէպէլի մէջ կ'ապրէին 42,000 հոգի, (ուրիշ տեղեր ալ կը բնակին), որոնցմէ գիղչուեցաւ առնուազն 6000 հոգի, երբ 1925—1926ի դէպքերուն ինկան կռիւի մէջ։

Ահա մարդկային միջավայրին այն տարրերը, որոնք կը ներկայանան հոգատար պետութեան։ Այս խճանկարը աւելի կը բարդանայ, կը թնճկի, երբ զանազան տեղեր, այս բնակիչները կը խառնուին իրարու, կը բաղկցին ու կը շաղուին, ինչպէս կը պատահի արեւելեան Եւրոպայի կարգ մը երկիրներուն մէջ։ Արդ. Լիբանանի բոլոր այս քրիստոնեաներն ու մահմետականները տոգորուած են սարսափելի կրօնական մոլեռանդութեամբ մը։ Ահա քրիստոնեաները, բաժնուած Մարոնիներու, օրթոտոքս Յոյներու, կաթոլիկ Յոյներու, Ասորիներու, Քաղդէացիներու, Բողոքականներու, Նեստորականներու, Յակոբեաններու, Լուսաւորչականներու, որոնք աւելի եւս կը քրքրուին Ս. Գերեզմանին շուրջ։

Երբ ես կը գտնուէի զինուորական իշխանի մը մէջ, տեղեկատուութեանց դիւանին պաշտօնեան շարունակ զբաղած էր քննութեամբը այն կռուազան քրիստոնեաներուն, որոնք կորած էին յոյն քահանայի մը մօրուքը։ Անկէ զատ, ինծի պատմեցին նոր կռիւ մըն ալ, որ տեղի ունեցած էր Չէրքէզներու եւ Արաբներու միջեւ։ Դարձեալ, ֆրանսացի բժիշկ մը ինծի կը պատմէր թէ, դարմանելէ յետոյ վէրքերը այն խլամ վայրագ լեռնցիներուն, որոնց ապստամբութիւնը նոր զսպուած էր, երբ կը վերադառնար, մարոնի քահանայ մը կը բացագանչէ. «Պէտք է ֆրանսացի ըլլալ այդ այլասերածները դարմանելու համար»։

Մեծ-Լիբանանի խորհրդարանին մէջ, իւրաքանչիւր երեսփոխան կը ներկայացնէ դաւանանք մը։ Ծերակոյտին մէջ, որ 16 անդամ ունի, կը գտնուին մահմետականներ՝ Սիւննիներ, Շիի, Յոյներ՝ օրթոտոքս եւ կաթոլիկ, Մարոնիներ, Տիւրզի մը եւ ներկայացուցիչ մը փոքրամասնութեանց (բողոքական, հրեայ, կաթոլիկ, լատին)։ Երեսփոխանական ժողովին մէջ, ուր անգամ մը ներկայ գտնուեցայ, երեսփոխան մը կը խնդրէր պաշտօնեաներու անուանման համար նկատի առնել արդար բաշխումի մը սկզբունքը բոլոր մրցակից դաւանանքներու միջեւ։ Օրինակ, եթէ հարկ է նշանակել հանրօգուտ շինութեանց համար պաշտօնեայ մը, պէտք չկայ հետաքրքրուելու թէ մասնագէ՞տ է, կարո՞ղ է գծել ճամբայ մը, կառուցանել կամուրջ մը որ լրացնէ ամրութեան պայմանները, այլ պէտք է միայն իմանալ թէ հոգեփոխակա՞ն է, բաղարջ կ'ուտէ՞, ծոմ կը պահէ, իրենց կաթոլիկ քահանան ամուրի՞ է թէ ոչ։ Այո՛։ Ասոնց մօտ, պելճիքայի ֆլամաններուն պահանջները շա՛տ չափաւոր են։

Կարծես ազգութեանց խճանկարը բաւականին բարդ չըլլար, ահա սովետական Ռուսիայէն եւ քէմալական Թուրքիայէն ֆրանսական հոգատարութեան տակ գտնուած այս երկիրը խուժեցին նոր տարրեր։ Արդէն, կանուխէն Դամասկոսի մէջ հաստատուած Քիւրտեր կային։ Անոնք Անդր-Լիբանանի սահմանակից լեռներուն լանջքին վրայ շինած են նկարչագեղ բնակութիւն մը, զոր բախտն ունեցայ տեսնելու։ Ի՛նչ գեղ. խիստ, վերջին ծայր վայրագ, աշխատանքէ փախչող։ Դամասկոսի այն Քիւրտը որ ոստիկան կամ զինուոր չէ, կ'ապրի զարմանալի անհոգութեան մէջ։ Քիւրտ մը ինծի կը ներկայացնէր իր ցեղակիցներէն մէկը։

— Հայրդ ի՞նչ կ'ընէ, հարցուցի։

— Նստած է, պատասխանեց ճիշդ այսպէս։

— Եղբա՞յրդ։

— Ան ալ նստած է։

Կան նաեւ Չէրքէզներ, որոնք մեծամասնութեամբ մտած են Արեւելքի բանակի հեծելախումբերուն մէջ։

Կան նաեւ վերջապէս Հայեր, որոնց թիւը նկատելի կերպով խոշորցաւ Կիլիկիոյ վերջին ջարդերէն յետոյ։ Անոնք ստեղծած են մեր ֆրանսացի բարեկամներուն համար գաղթականական հարց մը, որ գիտենք այնքան նուազ չի հետաքրքրեր։

Բարեբախտաբար Հայերը գիտութեամբ կը ձուլուին։ Այն 80 հազար Հայերէն, որոնք եկան աւելնալու Հալէպի եւ Ալէվիներու գաւառի հին հայ գաղութին վրայ, 20,000ը տակաւին կը գտնուին պէյրութի դուռներուն առջեւ, վրաններու տակ, որոնց կէսը հարկ եղաւ վառել, երբ ժանտախտ ծագեցաւ։ Բժիշկ Տիւկէ, որ փեսան է կարելի Սէայլի, եւ որ կը վ[...] Արեւելքի փրանս. բանակին [...] առողջապահական ուժերը, ե[...] գին կ'աշխատի Հայերը հա[...] տել գիւղերու մէջ։ Գաղութ[...] հաստատուած են արդէն Լիբ[...] եւ Եփրատի եզերքներուն վր[...] Ֆրանսա, մինչեւ այսօր, հայ գ[...] թականներու համար ծախսա[...] 80 միլիոն ֆր.։

Գիտենք թէ Թուրքերը [...] պէս լուծեցին Արեւելքի [...] փոքրամասնութիւններուն կառավարական [...] ը։ Պարբերաբար անոնք կը [...] դէին մէկ մասը, որպէս զի [...] ները զգաստացնէին։

Պէտք է աւելցնել սակ[...] Թուրքերը հանդիպեցան կա[...] րու, զորս չկրցին կլլել։ Ալէվի[...] Լաթաքիոյ շուրջ ապաստա[...] կը մերժէին տուրք վճարել [...] տերազմէն քանի մը տարի [...] արշաւախումբ մը ղրկուեցա[...] վաղնջական անզուսպ գիւղացի[...] րուն դէմ։

Ֆրանսացիները յաջողե[...] բարեկամանալ եւ կարելի է [...] թէ, 1920էն ի վեր, խաղաղութ[...] նը չէ խանգարուած այս հողե[...] վրայ, ուր ժողովուրդը կը [...] հանջէ տեղական վարչութիւն [...] Թուրքերը չկրցան տիրել [...] Ճէպէլի Տիւրզիներուն, որոնց [...] բոստութիւնը, 1925ին, պատռ[...] տուեցաւ սուրիական ազգա[...] կանութեան տարտամ ապստ[...] բութեան հետ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՍԻԼԻՍՏՐԷԻ [...]

Ռումանահայ կեանքի [...] թարական երեւոյթներէն մէ[...] պետական գիմնազիոններու [...] երկսեռ աշակերտութեանց [...] մակերպուած միութիւնները, [...] րոնք վերջին վեց տարին[...] ընթացքին իրենց կազմա[...] պած երեւոյթներով, եղա[...] ցանկալի ժամադրավայրեր[...]

Ապրիլ 30ի գիշերը, ա[...] յին դպրոցի զարդարուած [...] հին մէջ Սիլիստրէի աշա[...] տական միութիւնը տուա[...] գրական-երաժշտական երե[...] թը. «Հայրենիքի եւ սիրոյ [...] գուսան Աւ. Իսահակեանի [...] ամեայ յոբելեանին»։

Օրուան բանախօսն էր [...] թեան ատենապետ Վահան [...] մինեան, որ յարգանքի [...] ուղղելով ապրիլեան զոհ[...] յիշատակին, պարզեց Իսա[...] եանի կեանքը, տառապանք[...] փախուստը ցարական շր[...] «Դաշնակցութեան դատի» [...] րուն, անոր վիշտը օտար [...] կնքի տակ եւ վերադարձը [...] յաստան։ Ապա տալով վեր[...] ծումը Իսահակեանի բնա[...] կոչ ըրաւ ամէնուն, սիրել [...] փայփայել մեր գրչի եւ [...] վարպետները, որոնց ջանքե[...] հայ ժողովուրդը մարդկութ[...] բուրաստանի անհրաժեշտ [...] ղիկն է դարձած։

Գրական բաժնին մէջ ար[...] սանուեցաւ Աւ. Իսահակեան[...] ընտիր կտորներ. Օր. Ա. Ար[...] համեան՝ «Հայաստանին», Մ. Արապաճեան՝ «Անհուն [...] րէժի», Օր. Փ. Գողոն[...] «Գուցէ իմ հեծեծանք» եւ «[...] նակի Յիշատակին», բոլոր[...] յուզիչ եւ արժանավայել։ [...] ռաձայն խումբը երգեց [...] թեան Նուիրուած քայլերգ[...] «Ակոռիկարասին» եւ «Հով[...] Մեներգներ երգուեցան Օր. [...] թոփաքալեանի կողմէ՝ [...] լար ըլլուլ» եւ Օր Ն. [...] ճեանէ՝ «Հայաստանը»։

Վերջաբանն էր «Կար[...] Ծաղիկ» բարոյալից թատեր[...] խաղը, երեք արար, զոր [...] ղութեամբ խաղացին Միութ[...] անդամ-անդամուհիները։ [...] միշտ, Միութեան այս [...] կոյթն ալ ձրի էր. սակայն [...] սարակութիւնը բարոյական [...] գնահատելով մատաղ սերունդի [...] գործը, նուիրեց համեստ [...] մար մը, զրադարանի [...] որ այժմ ունի մօտ 400 [...] տոր։

Սիլիստրէ [...]

ՏԱՊՆԱՊԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

…ելմթաք.— Մարսիլիոյ նաւահանգիստին ծայրը, Մառթիկէն քերէ լեռնադաշտին վրայ փռուած են հետեւեալ գիւղերը.— …Միրամօ, Սէնթ-Անտռէ, Վալան, Սէնթ-Հանրի, Լեսթաք՝ գեղեցիկ …ծառերով եւ մաքուր օդով։ Կան …մը գործարաններ, բայց …աւելի շատ են կղմինտրի գործարաններ, ուր Հայեր կ՚աշխատին 4—5 տարիէ ի վեր։ Թէ …աշխատանքի ժամերը դոհացուցիչ են (ժամը 3 ֆր. 50) եւ թէ …առողջապահութեան տեսակէտով աւելի մաքուր։ Դժբախտաբար ի վիճակի չեմ մեր հայրենակիցներուն բուն թիւը յայտնելու։ Չկայ ոեւէ ազգային կազմակերպութիւն։ Նոր սերունդն …ալ դատապարտուած է կորուստի, որովհետեւ բոլոր Հայերը …ուած են իրենց զաւակները …ական ֆրանսական դպրոց։

Շատ մը Հայեր իրենց շրջակային մէջ բոյներ շինած են, …իրենց հողին համար տարեկան …մը վճարելով, …միւսներն ամիսը 40—60 …ով բնակելի յարմար չեղած …վարձած են։ Մինչեւ այս …ուան սկիզբը բոլորն ալ …կեանք կը վարէին, գոհ …իրենց վիճակէն։ Յունուարի կիսուն գործադրկութիւնը այս շրջանին մէջ ալ ծայր տուաւ։ Թէ…առաջին օրերը կարծուեցաւ …ժամանակին ազդեցութիւնն է, …դժբախտաբար մինչեւ այսօր կը տեւէ տագնապը։ Շատերը …ամբողջութեամբ աւելցուցած …ստակի դրամները սպառեցին, …որ գարնան գործերը …բացուին։ Բայց, երեք շաբաթ առաջ 60է աւելի նոր …ներ ալ ճամբուեցան։ …ծ մասը ընտանիքի տէր հայեր են)։ Իսկ մնացածները շաբաթը 3 օր միայն կ՚աշխատին։ …եւ մօտաւորապէս 5000 …ներ կ՚աշխատին եւ Հայերուն թիւը 150ը չանցնիր, …գրկուողը Հայերը կ՚ըլլան. …ցի եւ Սպանիացի բանուորներ միշտ իրենց ազգակից …ներէն կը պաշտպանուին, նոյնիսկ ամբողջ շաբաթը …աւոր օրական կը շինեն։ …հայրենակիցները այս …ը գիտնալով հանդերձ չեն …ձայն բարձրացնել։

Բոլոր գործարանները կանոնաւորապէս կը բանին, բայց …ատէրերը կացութեան տեղ…ալով, անխղճօրէն կը …գործեն, պարտադրելով …քիչ մարդով շատ …արտադրել։ Այս վիճակը …ճառ եղաւ որ շատ մը տուն …եղած ընտանիքի տէր Հայ…տագնապի մատնուին։ Այն …որ մօտ հինգ ամիսներէ …անգործ էին, ամէն ճիգ …ցին, գոնէ իրենց բնակա…տեղ մը գործ գտնելու եւ իրենց նոր շինած բոյներէն չհեռանալու համար, բայց յուսահատելով, շատերը ստիպուեցան իրենց ընտանիքներէն բաժնուիլ եւ հեռու տեղեր երթալ։

Ակամայ կը յիշեմ քանի մը սրտաճմլիկ տեսարաններ. Հայ մը որ 7 հոգինոց ընտանիքի տէր է, չորս պզտիկներով, (ամէնէն մեծը 8 տարեկան), ստիպուեցաւ հեռու տեղեր երթալ հացի համար։ Ուրիշ երիտասարդ մը, որ անցեալ տարի ամուսնացած էր, ամիս մը առաջ զաւակ մը ունեցաւ։ Նիւթական անձկութեան պատճառով կինը չկրցաւ լաւ դարմանուիլ եւ հիւանդանոց ինկաւ, նորածին երախան յանձնուեցաւ ուրիշ հայ ընտանիքի մը, իսկ հայրը տան բանալին իր տիրոջ վերադարձնելով, գնաց գործ գտնելու մինչեւ ալպեան սահմանագլուխը։ Ո՞ր մէկը պատմեմ։

Գարունը անցնելու վրայ է, դեռ շատ մը Հայեր անգործութենէ կը տառապին։ Ո՞վ կրնայ վստահեցնել որ ամառն ալ այսպէս չպիտի անցնի։ Ո՞վ կրնայ երաշխաւորել որ այսօր քիչ շատ գործ ունեցողն ալ միեւնոյն բախտին չպիտի ենթարկուի։

Անցեալները «Յառաջ» կը գրէր թէ Պուլկարիոյ մէջ եղած դիմումներու վրայ, Պուլկարիոյ Աշխատանքի Նախարարութիւնը հրամայած է չարձակել հայ աշխատաւորները։ Դժբախտաբար չեղաւ նման լուրջ ձեռնարկ մը ֆրանսահայերուն համար։ Ազգային վարիչները պէտք է ազդու միջոցներու դիմեն։ Աշխատանքի ընդարձակ միջոցներ ունեցող այս հսկայ պետութեան մէջ հայ բանուորներու թիւը թերեւս 20 հազարը չանցնիր, այնպէս որ մասնաւոր դժուարութիւն մը չկայ։

Դժբախտ ժողովուրդ. բազուկներ ունիս աշխատելու, թեւերդ կը կապեն, կը ճգնիս բոյն հաստատել, քանդիչ ուժը շուտ կը հասնի, կ՚աշխատիս սահղծել խաղաղ կեանք, անմիջապէս փոթորիկներու կը մատնուիս։ Այնչափ շատ պաշտպաններ ունիս որ անտուններէն կը նախանձիս, հայրենիք մը ունիս, բայց թափառական գնչուներուն նրանի կուտաս…

Հ. Պէյլէրեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԵԾԵՐԷՆ ՑԵՏՈՅ ՊԶՏԻԿՆԵՐԸ

ԿՐԱՍ. — Հօկի անդամներէն Մ. Տ. վեց ամիս առաջ կռիւ ըրաւ ատենապետ Ա. Զաքարեանին հետ եւ հրաժարականը տուաւ։ Անցեալ շաբաթ հաշտուելով կրկին անդամագրուեցաւ, այս անգամ Հայաստան երթալու մտադրութեամբ։

Որովհետեւ, մէկիկ - մէկիկ սկսած էին Հօկէն հրաժարիլ, ժամանակ մը եւս քաշքշուելու համար շաբաթը անգամ մը բանախօսութիւն կը սարքեն եւ զանազան ուխտիններ կուտան։ «Անցեալ տարուան (Հայաստան գացողներուն մասին) գրուածները թող պատրաստ ըլլան, նոր արձանագրուածներուն ցանկը մեզի ղրկեցէք» եւն.։ Եւ որովհետեւ Հայաստան ղրկել կամ չղրկելու կարգադրութիւնը ատենապետին որոշումով կ՚ըլլայ, Մ. Տ. յանձն կ՚առնէ 60 ֆրանք տալ եւ ատենապետին հետ հաշտուիլ։ Դարձեալ Հօկի անդամներէն Մ. Պ. իր սենեակը հինգ ամիս կը տրամադրէ ատենապետին։ Հինգ ամիսը լրանալէ յետոյ, վարձքը կ՚ուզէ։ Ատենապետը չի տար, Մ. Պ. դատի կը դիմէ եւ հիմա դատաբանն է որ իրենց հաշիւը պիտի մաքրէ։

** Լապատի, որ կը գտնուի, Կրասի եւ Քանի մէջտեղը, ունի կղմինտրի գործարան մը ուր կ՚աշխատին տասնեակ մը Հայեր եւ Իտալացիներ։ Մեր 25—30 հայրենակիցներն ալ իրենց յարգանքի բաժինը բերին Ապրիլ 11—24ի յիշատակին, հանդէս մը սարքելով. ներկաները երեք վայրկեան լռութիւն պահեցին ոտքի վրայ։ Ընկ. Ա. Տ. Վ. իբրեւ ականատես, սարսափելի դրուագներ պատմեց Չարդերէն։ Եւ յորդորեց հաւատարիմ մնալ մեռելներու կտակին՝ ազատ Հայաստանի ուխտին։

Արայ

«ԾՈՎՔ» ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — 1925 Մայիս 10էն ի վեր իր գոյութիւնը կը պահէ Մարսէյլի «Ծովք» Երիտ. Միութիւնը։

Միութիւնը իր շարքերը խտացնելով կրցաւ 1925 դեկտ. 6ին իր անդրանիկ ներկայացումը տալ։ Ուրիշ ընտանեկան երեկոյթներէ գոյացած դրամով կրցաւ օգնել Սուրիոյ եւ Յունաստանի հայրենակիցներուն։

Արտասահմանէն ալ քաջալերութիւն չպակսեցաւ։ Պերլինէն օժանդակ անդամ գրուեցաւ բնիկ Զէյթունցի Պ. Հայկազուն Արամեան։

Միութեան նպատակն է ամփոփել դժբախտացած ու վշտահար հայրենակիցները եւ նեղ պարագային օգնել անոնց, վառ պահել հայրենի գիտակցութիւնն ու ազգային զգացումները եւ ապրիլ նոր Ծովք մը ստեղծելու գաղափարով։

Երիտ. Միութիւնը այս տարի ալ իր ընտանեկան երեկոյթը տուաւ ընդարձակ սրահի մը մէջ, որ լեցուն էր երկսեռ բազմութեամբ։

Այս առթիւ լսուեցան երգեր, արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւն։

Միութեան կողմէ ժամացոյց մը վիճակահանութեան դրուելով, գոյացաւ 103 ֆր.։

Մ. Պ. Մ.

ՄԻՇՏ ՑԻՐՈՒՑԱՆ

ԼՕՌԷԹ.— Մեր փեղաքաղաքին մէջ կանուխէն ազդեց գործադրկութեան տագնապը։ Usine d'Assailly երկաթի գործարանը, ուր բաւական Հայ երիտասարդներ կ՚աշխատէինք, միշտ իրարմէ անբաժան, գործադրկութեան հետեւանքով մեզ բոլորս ալ արձակեցին, բացի 2-3 հոգիէ, որոնք ընտանիքի տէր են։ Երկու ամիս վերջը ճարահատ աղէն անդին թափառեցանք, մինչեւ Պէլֆորէն եւ Թուլուզէն լսեցինք մեր ընկերներուն ձայնը։ Այսպէս քանդուեցաւ մեր բոյնը։ Մենք հինգ ընկերներ աղէն անդին թափառելով բաւական ճամբու ծախք ըրինք յուլիս ամիս եւ վերջապէս առաջուան երկաթի գործարանը մտանք, բայց ուրիշ տեղ մը տուին։ Շաբաթը հինգ օր կ՚աշխատէինք միայն հացի դրամ ճարելով։ Վերջերս չորս օր, իսկ հիմա երեք օրուան գեղչեցին։ Կը կարծուի թէ պիտի գոցուի գործարանը, մինչ միւս գործարանները կը բանան իրենց դռները։

Վերջերս նորէն հանեցին քանի մը հայրենակիցներ, եւ մենք ստիպուած ենք մեկնիլ։ Մինչեւ ե՞րբ այսպէս։

Ց. Արեւեան

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Լէօ հրատարակած է իր «Հայոց նորագոյն պատմութեան» բ. մասը, 432 էջ։

Ս. Մելիքեան եւ Գ. Գարտաշեան հրատարակած են (Մոսկուա) «Վանայ ժողովրդական երգերը», 50 հատ, որոնք մասը կազմեն այն հարիւր երգերուն, զորս այս երկու երաժշտագէտները քաղած են Վանեցի գաղթականներէն երբ 1915ին, Վանի պատմական նահանջէն յետոյ, ապաստանած էին Թիֆլիս։

Վանի ժողովրդական երգերը նշանաւոր են, կ՚ըսէ Մելիքեան, ռիթմիք ոլորումներու հարստութեամբ, դժբախտաբար մեծ մասով կորսուած։

Մելիքեան ունի նաեւ, աշխատակցութեամբ Ա. Տէր Ղեւոնդեանի, «Շիրակի երգերը»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՄԵԾ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ.— Երկու նշանաւոր գողեր, Նիւ-Եորքի մէջ, կ՚առեւանգեն երկու միլիոնատէրեր, Շարքէն եւ Թէյլըր, որոնք հսկայ դրամագլուխներ ունին։

Գողերը կը կապեն իրենց հարուստ զոհերուն աչքերը, եւ ինքնաշարժով կ՚առաջնորդեն հեռաւոր տեղ մը, տուն մը։ Հոն, կը մերկացնեն զանոնք, միայն շապիկ մը կը թողուն, եւ աչքերը կապած, չուանով մը մարմին մարմինի փաթթած, կը բանտարկեն երկու շաբաթ։ Թէեւ ամէն օր կ՚անարգէին զանոնք, սակայն երբեք պակաս չըրին զոհերուն սնունդը, կաթն ու պտուղը։ Կը խորհէին հսկայական գումար կորզել իբրեւ փրկագին։ Տան մէջ իրենց տրամադրութեան տակ ունէին գրնդացիրներ, հրացաններ եւ արցունք բերող ռումբեր, ի հարկին պաշտպանուելու համար ոստիկանութեան յարձակման դէմ։

Երկու շաբաթ յետոյ զոհերուն ստորագրել տալէ յետոյ չէք մը, կը հագուեցնեն եւ ինքնաշարժով կը բերեն Նիւ-Եորքի գերեզմանատան մօտ, ուր կը քակեն աչքերը եւ կը հրամայեն որ քալեն առաջ, առանց նայելու։

Զոհերը, երբ քաղաք կը մտնեն, անմիջապէս կ՚իմացնեն ոստիկանութեան, եւ կը յաջողին յստակ տեղեկութիւններ տալ այն թաքստոցին մասին, ուր բանտարկուած էին։ Ոստիկանները կը հասնին, սակայն ուշ։ Գողերը մեկնած էին երկու ժամ առաջ, պարպելով ամբողջ ռազմամթերքը։

Բայց չուշանար հանդիպումը, եւ կատաղի կռիւի մը մէջոցին, աւազակներէն մէկը կը սպանուի, իսկ միւսը ծանրապէս կը վիրաւորուի։ Անոնց վրայէն կը գտնուի նաեւ չէքը։

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԻ ԳՈՂԵՐԸ ԲՌՆՈՒԵՑԱՆ. — Վերջերս մէկ միլիոն դրոշմաթուղթ գողցուած էր Արժանթէօյլի հարկահաւաք մասնաճիւղէն։ Ոստիկանները խիստ հետազօտութենէ մը վերջ, անցած օր, Պէլվիլի թաղին մէջ յաջողեցան պաշարել գողերը, երբ գողօնները կը փոխադրէին։ Աւազակները յաջողեցան փախուստ տալ, բացի մէկէն, որ օձիքը տուաւ ոստիկանին ձեռքը։ Խիստ դիմադրութեան մը միջոցին, գողը խլեց ոստիկանին ատրճանակը եւ ճիշդ կրակելու պահուն, զինաթափ եղաւ երկրորդ ոստիկանի մը կողմէ։ Այն ատեն ոստիկանը ինք կրակեց աւազակին վրայ, որ աջ գիստէն վիրաւորուեցաւ։ Յետոյ նետեցին զայն ինքնաշարժի մը մէջ։ Կառքին մէջ, աւազակը, հակառակ իր վիրաւոր վիճակին, կոտրելով ապակիները, ուզեց փախչիլ, չյաջողեցաւ, խածաւ ոստիկանին ձեռքերը, բայց դարձեալ չյաջողեցաւ։

Միւս ոստիկանները հետապնդեցին …

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ 1-0

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի ֆութպօլի Ա. խումբը կարեւոր յաղթանակ մը եւս աւելցուց յաղթելով Gallia Clubի Ա. խումբին 0ի դէմ 1 նշանակէտով։ Մանրամասնութիւնք յաջորդով։

…պնդելով աւազակին ընկերները, ձերբակալեցին զանոնք դժուար պայքարէ մը յետոյ։ Աւազակները չուզեցին խօսիլ հարցաքննութեան պահուն, սակայն ոստիկաններուն ծանօթ է անոնց անցեալը, դատապարտուած ըլլալով զանազան առթիւ, յանդուգն գողութիւններու պատճառով։

ԹԻԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒ ՓԱԽՈՒՍՏ· — Չորս մարդասպաններ, որոնք թիապարտութեան դատապարտուած էին, անցեալ գիշեր փախան Պէլֆասթի (Իրլանտա) բանտէն եւ նոյն գիշերը հեռացան երկրին սահմաններէն։ Կէս գիշերէն յետոյ, երբ թիապարտները իմացան, որ իրենց մեղսակիցները ինքնաշարժով եկած կը սպասեն բանտին պատերուն տակ, յարձակեցան բանտապահներուն վրայ, կապեցին, եւ առնելով բանալիները ու ատրճանակները՝ վազեցին բանտին բակը։ Միասին առած էին իրենց անկողիններուն սաւանները, զորս ոլորելով չուանի վերածեցին, իրարու կապեցին եւ մէկ ծայրը նետեցին պատին վրայէն դուրս։

Դուրսի ընկերները բռնեցին ծայրէն, եւ թիապարտները չուանին օգնութեամբ մագլցեցան պատին վրայ, նետուեցան կառքին մէջ եւ նոյն գիշերը հեռացան երկրէն։

ԼԱՒ Է ՄԵՌՆԻԼ… ՔԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐ ԵՐԹԱԼ.— Էփինալի գիւղերէն մէկուն մէջ, Վիլմէն, ամուսնացած եւ երկու զաւակի հայր, երբ զինուորութեան կոչնագիր ստացաւ, այնքան յուսահատեցաւ, որ ինքզինքը կախեց ձեղունէն։

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇԸ.— Մարշան լամբակին անցուցած էր երկու ցողուն հովտաշուշան (միւկէ) եւ կ՚երթար դէպի Վ.իլիէ-Սիւր-Թէրի պարատօնը (ֆէթ)։ Ու ճամբան, գետեզերքին վրայ, ուրախութենէն կը կայտռէր ու կը պարէր։ Յանկարծ հովտաշուշանը թռաւ ու գետն ինկաւ։

Ժպիտը սառեցաւ երիտասարդին շրթներուն վրայ։ Չէ՞ որ հովտաշուշանը խորհրդանշանն է երջանկութեան։ Եղէգներուն մէջ տեսաւ նաւակ մը, որ կը ճօրճօրար, օրօր կը կարդար։ Ցատկեց նաւակին մէջ, մօտեցաւ հովտաշուշանին, եւ երբ կ՚երկնցնէր ձեռքը, նաւակը շրջեցաւ։ Մարշան որ լողալ չէր գիտեր, յաջողեցաւ քովը երկարող թումբին կառչիլ։ Ելաւ թումբին վրայ, բայց կորսնցուց հաւասարակշռութիւնը եւ ինկաւ ջուրին մէջ եւ ալ չերեւցաւ։

Հովտաշուշանը ցոյց էր տուած երիտասարդին վերահաս դժբախտութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՄԱՍՆԱԻՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԶԳԱՑԱՑՈՒՆՑ ՓՈՐՁ ՄԸ

…Պիտի մտածէք իրաւամբ թէ՝ …այս լուսանկարը ինքնիրեն չէր …եկաւ թղթապանակիս մէջ …կաւ։ Լուսանկարիչը, այն իսկ …ճառով որ պատիւը ունէր մաս …կցելու կայսեր հետեւորդներ…ն, պէտք է գիտնալ թէ մարդ…ներելի սխալը գործելու չէ, իր …ծիքը հանդերձարանին մէջ …ելու, մանաւանդ երբ գոր…քին մէջ կան այնքա՞ն կարեւոր լուսանկարչական ապակիներ…

…երբ քանի մը օրեր յետոյ, պեր…հասցուցինք այս լուսանկարին …թիւը…, ընդհանուր սարսափ …տիրեց…

Մտածեցէք պահ մը։ Նոյն …ցին որ կայսրը եւ… կը գտ…ր, հո՞ն ֆրանսացի լրտես մըն …կար։

Եւ եթէ այս լրտեսը ուզած ըլլար կայսրը մէջտեղէն վերցնել… Եթէ ժամանցի համար, իր պրաունինկէն քանի մը հարուած պարպէր կայսեր քթին բերնին…։

Չեմ գիտեր թէ լուսանկարիչը ի՛նչ մտածեց այս մասին, բայց գիտեմ թէ՝ ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուեցաւ եւ բանտ դրուեցաւ, ուր մնաց եօթն ամիս եւ պալատի իր պաշտօնն ալ կորսնցուց։

Գանք բուն խնդրին։

Ուրբաթ առաւօտ, բարեկամս, ոստիկանը՝ եկաւ զիս տանելու, ինչպէս որոշուած էր։

Զիս տեսնելուն, իր առաջին խօսքը եղաւ.

— Երկու հազար մ՚առքերս մէկտեղ առա՞ծ էք։

— Այո՛, ըսի, ահա գրպանս են. բուկիններդ ո՞ւր են։

— Կը տեսնեմ որ վրաս վստահութիւն չունիք։

— Բայց այո՛, միայն թէ ինծի այնքան տարօրինակ բաներ պատմեցիք, որ ուզեմ չուզեմ ձեզմէ քիչ մը պիտի կասկածիմ։

— Լաւ ուրեմն, պատրաստուեցէք աւելի անօրինակ բաներ տեսնելու. բայց եթէ կ՚ուզէք, մեկնինք ալ, որովհետեւ տեղին մուտքը ոստիկանութեան կողմէ արգիլուելէ առաջ պէտք է որ ձեզ տեղաւորեմ. ծակ մը գիտեմ ուրկէ պիտի կրնաք փորձը կատարելապէս գիտել։

Մեկնեցանք եւ անտանելի ճամբաներէ հասանք փորձին վայրը, որուն մէջտեղը, այսինքն փորձի թնդանօթներէն 200 մեթր անդին հարիւրեակ մը ոչխարներ կային։

— Ոչխարները հո՞ղ ի՞նչ գործ ունին, հարցուցի ընկերոջս։

Ժպտեցաւ նախ. յետոյ,

— Այս ոչխարները, ըսաւ, կը ներկայացնեն ֆրանսացի խոզերը եւ երիցս խոզ Անգլիացիները. ասոնց մասին անցեալ օր կը խօսէի ձեզի. քիչ յետոյ կը տեսնէք թէ անոնցմէ քանի՞ հոգի ողջ պիտի մնայ։

— Այս ոչխարնե՞րն են, որ իբր թիրախ պիտի ծառայեն։

— Ի՞նչ կայ զարմանալու. անշուշտ չպիտի ուզէիք որ փորձը մարդերու վրայ կատարուէր։

— Հարկա՛ւ չէի ուզեր։

Բայց անդին, դաշտին ծայրը արդէն, զօրքերը կը սկսէին հասնիլ ու դաշտը շրջանակել։ Դրան՝ մօտ սպաներ կը հաւաքուէին եւ կը սպասէին կայսեր ժամանումին։

Քի՛չ յետոյ կայսրը երեւցաւ։

Իր հետեւորդներով, պատուոյ պահակախումբին առջեւէն անցաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի փորձի դաշտը։

Արդէն, ոստիկանիս հետ, ծակին մէջ կծկտած էի, անձկութեամբ սպասելով արդիւնքին։

Յանկարծ, կտրուկ հրամաններ տրուեցան, թնդանօթի երկու հարուածներ որոտացին, եւ մեր առջեւ, ոչխարներու հօտէն հազիւ մէկ քանի մեթր անդին, ռումբերը պայթեցան։

Պայթումէն անմիջապէս յետոյ, հողէն բարձրացաւ կանանչ-դեղնորակ ամպ մը, որ հովէն քշուելով, փռուեցաւ ոչխարներու հօտին վրայ։

Երբ ամպը փարատեցաւ ՈՉԽԱՐՆԵՐՈՒ ՓԱՐԱԽԻՆ ՄԷՋ ԿԵՆԴԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑԵՏԻՆ ՆՇԱՆ ՄԸ ԱՆԳԱՄ ՉԷՐ ՏԵՍՆՈՒԵՐ։ ԽՈՏԸ ԱՆԳԱՄ ԱՅՐԱԾ ԸԼԼԱԼ ԿԸ ԹՈՒԷՐ եւ հողին վրայի քարերը կարծես թէ ժանգի խաւով մը ծածկուած էին։

Սպաներու խումբը ուրախութեան կոչեր արձակել սկսաւ, մինչ Քրուփի նուագախումբը կը գարնէր գերման ազգային քայլերգը։

Ոստիկանս ուրախութենէն կ՚եռար։

— Լաւ ուրեմն, պարոն թեթեւահաւատ, ի՞նչ կը մտածէք այս մասին, հարցուց ինծի։

— Վիթխարի բան է, բացագանչեցի։

— Այո՛, վիթխարի։

— Եւ միանգամայն, սարսափելի ալ է, որովհետեւ նման ռազմանիւթի մը դէմ բան չի կրնար դիմանալ, մանաւանդ երբ մեծ քանակութեամբ գործածուի։

— Այդ իսկ, որ կը մտածեն ընել. հետեւաբար կրնաք ըսածիս հաւատալ թէ շատ չանցած փարիզ ենք։

— Սրիկա՛յ, մտածեցի, այդ ուրիշ խնդիր է։

Եւ դրամապանակէս երկու հազար մարք հանելով, տուի ոստիկանին։

(Շար.)

պատասխանին։ Զանկ-Ցօ-Լինի բրածին պէս այս կարգի արարքներ չպիտի մղեն խորհրդային Միութիւնը անխորհուրդ միջոցներ ձեռք առնելու։

Խորհրդային Միութեան ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի համաժողովին խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարելով որոշեց թելադրել առեւտրական գործավարին, որ Անգլիայէն ըլլալիք 10 միլիոն ստերլինի ապսպրանքները ուրիշ երկիրներէն ըլլան։

Խուճապ Պերլինի սակարանին մէջ

Ուրբաթ օր Պերլինի Սակարանին մէջ ծագեցաւ խուճապ մը, որուն նմանը չէր տեսնուած 30 տարիէ ի վեր։ Բազմաթիւ արժեթուղթեր աննախընթաց անկում կրեցին, 100էն 50էն մինչեւ 150։ Գնորդ չգտնուելուն պատճառաւ, 200 արժեթուղթերու գին նշանակել կարելի չեղաւ։ Այս խաղին զոհ գնաց ամէնէն աւելի միջակ դասակարգը. առաջին օրուան կորուստը մօտ մէկուկէս միլիառ ոսկի մարք է։ Պետական դրամատունն է պատճառը այս սակարանային խաղին։ Գերմանիա այս խաղով կ'ուզէր ցոյց տալ դաշնակիցներուն որ իր տնտեսական վիճակը լաւ չէ, որով եւ Տօըսի ծրագիրը չի կրնար գործադրել։

Պ. Տումերկի ճամբորդութիւնը

• Հանրապետութեան Նախագահը Լոնտոն մեկնեցաւ երէկ։ Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին փառաւոր ընդունելութիւն մը ընելու համար Պ. Տումէրկի։ Թագաւորը եւ գահաժառանգը Վիքթորիա կայարանը գացին դիմաւորելու համար զայն. բազմաթիւ զօրագունդեր ի պատիւ հիւրին՝ կայարանէն մինչեւ Պըքինկըմի արքայական պալատը տանող ճամբաները բռնած են։ Նախագահին կ'ընկերանայ արտաքին Նախարար Պրիան, համաձայն դիւանագիտական աւանդութեանց։

Այս առթիւ, ինչպէս գրեցինք, Նախարարը պիտի տեսակցի Չէմպըրլէյնի հետ։

Փոքր համաձայնութեան խորհրդաժողովը

Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը վերջացաւ կիրակի օր Եաշիմովի մէջ, եւ երեք նախարարները մեկնեցան Փրակա, ուր իրենց ի պատիւ հանդէսներ պիտի տրուին։ Չեխօսլովաքիոյ արտաքին Նախարար Պէնէշ թերթի մը թղթակցին յայտարարեց թէ բոլոր խնդիրներու մասին բացարձակ միաձայնութիւն գոյացած է եւ որոշուած է պահպանել Փոքր Համաձայնութիւնը։ Նկատելի է մասնաւորաբար Ռումանիոյ դիրքը։ Մինչեւ հիմա Ռումանիա երբեք այսքան հասերաշխ ոգի ցոյց չէր տուած։ «Փրակըր Թակէպլաթ» կը գրէ, որ Պեսարապիոյ կցումին Իտալիոյ կողմէ վաւերացումը եւ իտալեւռումէն դաշնագրին կնքումը այն կասկածը արթնցուցած էին որ Ռումանիա Իտալիոյ ազդեցութեան տակ ինկած էր։ Ասիկա սխալ մըն էր, որովհետեւ Ռումանիա բնաւ չէր ուզած բաժնուիլ Փոքր Համաձայնութեան քաղաքականութենէն։

Ալքոլի մենաշնորհը Թուրքիոյ մէջ

Անցած տարի Թուրք կառավարութեան հաշւոյն ալքոլի մենաշնորհը ստանձնած էր լեհ խմբակ մը։ Պայմանագրին մէջ նախատեսուած գումարները պայմանաժամին վճարուած չըլլալով, կառավարութիւնը գրաւեց ընկերութեան ալքոլի մթերքը, դրամատան մէջ ունեցած դրամները, եւ անոր պատկանող բոլոր անշարժ եւ շարժուն գոյքերը։ Լեհ ընկերութեան ներկայացուցիչները Եւրոպա մեկնեցան՝ դրամ գտնելու համար։ Հիմա Թուրք կառավարութիւնը ինք կը վարէ ալքոլի մենաշնորհը եւ տրամադիր չերեւիր նորոգել լեհ խմբակին պայմանագրութիւնը, նոյն իսկ դատ բաց է անոր դէմ Պոլսոյ դատարանին առջեւ։

Մէքքէի ուխտագնացութիւնը

Ամէն տարի այս եղանակին կը յուզուի Մէքքէի ուխտագնացութեան խնդիրը։ Երբ Հիճազ օսմ. կայսրութեան մաս կը կազմէր, աշխարհի բոլոր իսլամները ամէն կողմէ Մէքքէ կը խուժէին, առանց ո եւ է սեղմումի։ Սակայն Զինադադարէն ի վեր գժտութիւնները անպակաս են Հիճազի վեհապետներուն և միւս իսլամ երկիրներուն միջեւ։ Վէճը սուր է մասնաւորապէս Եգիպտոսի եւ Հիճազի միջեւ, Հիւսէյին Թագաւորին օրէն սկսեալ։ Առջի տարի բաւական խնդիր եղաւ այս մասին։ Հիմա դարձեալ եգիպտ. կառավարութիւնը կը մերժէ այս տարի եւս Մէքքէ ղրկել Մահմիլը, որովհետեւ Հիճազի Թագաւոր Իպնը Սուուտի ներկայացուցած պայմանները գոհացուցիչ չեն նկատուած։ Նկատելով որ ճամբաները ապահով չեն, կառավարութիւնը չուզեր ո եւ է պատասխանատուութիւն ընդունիլ եւ անհատները ազատ կը ձգէ իրենց պատասխանատուութեան տակ կատարել ուխտագնացութիւնը։

Ո՞ւր ինկան օդանաւորդները

Նիւֆաունտլէնտէն հասած նոր հեռագիրներ կը հաստատեն թէ Նոնժէսէրի եւ Քոլիի «Սպիտակ Թռչուն»ը երկուշաբթի օր անցած է յիշեալ կղզիի հարաւ-արեւելքէն, նախ Քօնսէփսիօնի ծոցին մօտ Օլտ Փէլիքընի, յետոյ Հարպըր Կրէյսի, Հուայթպըրնի եւ Փլէզանսի ծոցին վրայէն։ Զանազան վկայութիւններ կը հաստատեն թէ օդանաւը յաջորդաբար յիշեալ վայրերէն անցած է, անկէ վերջ շարժիչ մեքենայի ձայնը լսուած է նաեւ Սաունտ կղզիին եւ Հարպըր Պրիթընի մէջ, Հուայթպըրնէն 50 քիլոմէթր հեռու։

Թէեւ ամէն յոյս կորսուած է զանոնք ողջ գտնելու մասին, սակայն փնտռտուքները կը շարունակուին։

Օդին պատճառաւ ամերիկացի օդանաւորդները դարձեալ յետաձգեցին իրենց Փարիզ մեկնումը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Յունիս 2ին պիտի գումարուի խորհրդաժողով մը՝ ռուս, անգլիացի, ֆրանսացի, գերման, իտալացի եւ սպանիացի պատուիրակներու մասնակցութեամբ, ու պիտի զբաղի Եւրոպայի տնտեսական կացութեամբ։

ՎՐԱՑԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ խմբագիր Վէշափէլիի սպաննիչ Աֆթանիլիլ Մէրապաշվիլի դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ մօտ օրէն։

ՀԵՐՍԷԿԻ մէջ եւ Նուկօօլաեւոյ զանազան վայրերը դարձեալ երկրաշարժ պատահեցաւ։ Կիրակի օր 23 նոր ցնցումներ զգացուեցան։ Զոհ չկայ. բազմաթիւ տուներ փլան։

ԵՐԿԱՐ ԱՏԵՆԷ Ի ՎԵՐ ՍՊԱՍՈՒԱԾ...

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՅԻՍ 29Ի

ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ, ՓՈՐԹ Տ'ՕՌԼԷԱՆ

Կը մասնակցին Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. խումբերը, Պէլվիլի Ա. խումբը եւ «Արմենիա» Ա. խումբը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի պահեստի խումբերը։

Ուրիշ մանրամասնութիւններ՝ յառաջիկային։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ենթակոմիտէի 4րդ. դասախօսական ժողովը՝ շաբաթ օր 21 մայիս ֆրանսական հիւանդանոցի դիմացի սրճարանը։

Պիտի դասախօսէ ընկ. Ա. Աճէմեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն՝ (19 Մայիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա) նուիրուած է երգիծական գրականութեան։ Հեգնանք եւ զուարթութիւն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ շապկագործ Ալաէտինեանէ կարեւոր գործի մը համար իր հասցէն «Յառաջ»ի յայտնել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԻՈՆ, Ն. Յ.— Ստացանք 57 ֆրանք։

ՄԱՐԹԻՔ. Պ. Գ.— Ստացանք 35 ֆր.։

ԼԱ ԼՕՆՏ ԼԸ ՄՕՌ, Օ. Մ.— Նոյնպէս։

ՀԱՌՆ, Ա. Պ.— Նոյնպէս։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ Գործ.— Ստացանք 150 Ֆր.։

ՊՕԿՕԹԱ, Մ. Շ.— Նոյնպէս։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղը, փոքրերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ։

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 սթատ ժան փըթի-ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին փօրթ տ'Օռլէանի, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը։

(Կնիք)

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	06
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100	Mark	603	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	30
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր » »	Lire	138	25
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	95
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատը	Ley	16	10
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3075	—
» II	»	1910	—
» III	»	1500	—
Թուրքեյի երկթղ.	Lots turcs	165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris(10)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՄԱՅԻՍ
1927

18 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 339

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԲՈՒԺԵԼԻ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Հասարակ ճշմարտութիւն մըն է. — Մարդ ո՛րքան հեռու գտնուի իր բուն միջավայրէն, այնքան կը կորսնցնէ իրականութեան զգացումը, եւ կը դառնայ յանձնապաստան։

Ու մանաւանդ, բանգէտ։

Հազարումէկ փաստեր, չոր ու ցամաք թուանշաններ եւ անցքեր լոյս աշխարհ կը հանես, որպէս զի մարդիկ դատեն ու գործեն, ուղղեն սխալները, ուժ տան նպատակայարմար քայլերուն։

Զո՛ւր աշխատանք։ Ճամբուն վրայ կեցած է բանգէտը, անփոյթ եւ անբարտաւան։ Հազիւ խօսք մը արտասանած, կը ցատկէ աթոռին վրայ, եւ կեցած տեղը, առանց ո՛ր եւ է ճիգի, կը հերքէ՛ փաստերն ու թուանշանները։ Ոչ միայն կը հերքէ, այլ եւ, պատգամներ կ՚արձակէ։ Եւ յետոյ, հպարտօրէն կը նստի տեղը, սպասելով ամբոխին ծափերուն։

Ահա՛ մեր «ողջամիտ»ներուն կեցուածքը, ամէնէն ծանրակշիռ հարցերուն հանդէպ, Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա։

Եւ այս՛ տարին տասներկու ամիս։

Աչքի առջեւ ունինք անոնց Ամերիկայի պաշտօնական օրկանին, պայքարի մէկ խմբագրականը (3 Մայիս)։ Արտատպելով թուրք թերթի մը այն լուրը թէ 50,000 թուրքեր արեւելեան նահանգները պիտի փոխադրուին Կովկասէն, եւ հաւանաբար անոնց կէսը Հայաստանէն, ռամկավար պաշտօնաթերթը շարք մը խորհրդածութիւններ կը շարադրէ. եւ անմիջապէս կը վճռէ.

— «Այս կերպով մեր ամբոխավարներուն համաթուրանականութեան կամ համաթրքութեան վրայ կառուցուած շէնքը կը փլի թղթէ դղեակի մը պէս, եւ կը տեսնենք թէ ո՛րքան պարապ է ցնեանի եւ Մոսկուայի դէմ իրենց հանած աղմուկը»։

Բանգէտ երեւալու մարմաջը այլեւս թոյլ չիտար ամբողջութեամբ քննել խնդիրը, վերլուծել կացութիւնը այնպէս ինչպէս որ կայ։ Կը բաւէ որ առիթ գտան սլաք մը արձակելու «ամբոխավարներուն» դէմ, միեւնոյն ատեն փառաբանելով Երեւանը ու Մոսկուան։

Զաւեշտականը այն է որ, Երեւան և Մոսկուա շատ ալ գոհ չեն այս արջու ծառայութենէն. որովհետեւ գիտեն թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ իրենց աչքերուն առջեւ, օրը ցորեկով, իբրեւ հետեւանք ցաւագար քաղաքականութեան մը որուն հիմը դրուեցաւ 1918—19ին, Պերլինի, Մոսկուայի, Էրզրումի, Սըվազի եւ Բագուի մէջ, ջարդարարներու եւ կարմիր յեղափոխականներու ձեռքով։

Եւ հիմա ստիպուած ես նորէն բացատրել այս անբուժելի պախտաւորներուն, թէ ներկայ Հայաստանը, այնպէս ինչպէս որ կայ, ձիարձակարան մը դարձեր է հարեւաններուն համար, թէ աշխարհագրական, թէ ազգագրական եւ թէ ռազմական տեսակէտով։ Հարկադրուած ես քարտէսը բռնած՝ կարմիր մատիտով մատնանշել թէ՝ Դարալագեազի եւ Զանգեզուրի ռազմական ճամբաներուն վրայ տեղաւորուած են թուրք-թաթարները. թէ Շիրի Տէրէի, Վետի Բասարի եւ Ջերմանիսի ձորերը անոնց ձեռքն են. թէ Արաքսի ափին երկայնութեամբ թրքական գիւղեր բուսած են. թէ լեռնային Ղարաբաղը իր ձեռքը պահելով, Ազրբէյճան կ՚ուզէ փակել դէպի Հայաստան տանող ամէն ճամբայ եւ իրեն համար բաց պահել ամէն դուռ, թէ Իգտիրէն մինչեւ Սուրմալուի դաշտը, անկէ մինչեւ Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ, մինչեւ Բագու բաց են Թուրքերուն առջեւ, շնորհիւ միեւնոյն ցաւագար քաղաքականութեան, վաւերացուած՝ Կարսի դաշնագրով։

Այնպէս ինչպէս դաս կուտան համբակ աշակերտի մը, պարտք է քարեխտակին առջեւ քաշել այս մարդիկը, եւ պատմել թէ՝ առանձնապէս Նախիջեւանի Հայերը տուն-տեղ կը թողուն եւ կը հեռանան, իբրեւ հետեւանք տիրող կացութեան, իրենց տեղերը ձգելով թուրք-թաթարներուն, թէ թուրք-թաթար գործակալներ կը վխտան Մակուի, Շարուրի, Նախիջեւանի, Մեղրիի, Զանգելան-Բագուի մէջ եւ կը գրգռեն Թուրքերը։ Թէ համայնավար թաթարներ կան որոնք պարսկական Ատրպատականը մաս կը համարեն Ազրբէջանի, եւ կ՚ուզեն միացնել Բագուի, քանի որ «անոր բնակիչներն ալ թուրք են»։ (Կարդալ Սաֆի Կուլի Օղլուի ճառը Մոսկուայի խորհուրդներու համագումարին մէջ, 19 Ապրիլ)։ Թէ Էնկիւրին, կարմիր Մոսկուայի զինակիցն ըլլալով հանդերձ, նոյնիսկ գործով, ներշնչարանն, մղիչ ուժն է այս դաւերուն։

Կը կարծէք թէ այսպիսի փաստերը բաւակա՞ն են, որպէս զի այս անուղղայ տիրացուները քիչ մը ծանր նստին իրենց տեղը, եւ չխօսին, չգրեն իրենց չգիտցած բաներու մասին։

Ամենեւի՛ն։ Անոնք պիտի շարունակեն պնդել թէ՝ համաթրքական վտանգը՝ մենք ստեղծեր ենք, «գործի վրայ երեւալու համար»։ Ու պիտի վերսկսին իրենց սաղմոսերգութիւնը, որովհետեւ, ուրիշ ընելիք չունին։ Եթէ կտոր մը սիրտ եւ պարկեշտութիւն ունենային, կ՚երթային Հայաստան, տեղին վրայ կուսումնասիրէին կացութիւնը, եւ իրենց դասը լաւ մը սորվելէ յետոյ, կ՚իջնէին հրապարակ, փոխանակ խսկապէս թուղթէ դղեակներ կառուցանելու Ատլանտեանի ափերուն վրայ։

Ի՞նչ օգուտ. հիւանդներու հետ է մեր գործը։

Եւ այնպիսի հիւանդներու հետ, որոնք երբեք տրամադիր չեն դարմանուելու, եւ կը հայհոյեն, եթէ զգաստութեան հրաւիրես։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ԿԵՂԾԻՔԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

«Նոր Աշխարհ», Ամերիկայի հայ պոլշեւիկներուն օրկանը (7 Մայիս), նորէն քրտինք թափել կուտայ Արշակ Չօպանեանի որ ճառի մը մէջ ըսած է եղեր. «Խորհրդային Միութիւնը անխորտակելի, անքակտելի է»։

Փոխանակ երախտապարտ ըլլալու այս «յեղափոխական» յայտարարութեան համար, հայ պոլշեւիկներու շաբաթաթերթը դիմացը կ՚առնէ բանաստեղծ-դիւանագէտը, եւ կը քրքրէ.

— «Դուք յատկապէս շեշտեցիք Խ. Հայաստանի շինարարական աշխատանքներուն աջակցելու անհրաժեշտութիւնը եւ թելադրեցիք ներկաներուն՝ ըլլալ շատ առատաձեռն ու պատրաստակամ։ Այս արտայայտութիւնը տեսեր եմ ձեր գրութիւններուն եւ ձեր կուսակցական բոլոր օրկաններուն մէջ, համարեա ամէն ժամանակ։

«Բայց, մի՛ զայրանաք, եթէ ձեզի հարց տանք, թէ արդեօք կը հաւատա՞ք ձեր ըսածներուն, թէ սոսկ քաղաքականութեան համար է որ կը խօսիք։ Եթէ առաջինն է, ուրեմն, անհրաժեշտ է որ խօսքերն փոխարինէ գործը։ Ամբողջ վեց տարի է, որ խօսքի բարեկամներ էք, ինչո՞ւ գոնէ մէկ անգամ ալ չէք ապացուցաներ, թէ գործքով ալ բարեկամ էք Խորհ. Հայաստանին։

«Դժբախտաբար, պատճառներ ունինք հաւատալու, թէ ձեր եւ ձեր կուսակցութեան գոյութեան իրաւունքը ապահովելու համար է որ կը դիմէք կեղծիքի եւ առանց մտածելու կը յայտարարէք, թէ ձեր կուսակցութեան նպատակն է դասակարգերու մէջ հաշտութիւն եւ ներդաշնակութիւն ստեղծել. ուրիշ խօսքով ըսել կ՚ուզէք, որ ձեր նպատակն է յաւիտեանս պահել, պահպանել հարուստի ու աղքատի դրութիւնը, որպէսզի դուք իբրեւ հարուստներու դասակարգ միշտ ապրիք ի հաշիւ աղքատ, սեփականազուրկ դասակարգին։

«Այսպէս ուրեմն, դուք որ հեռուէն բաւականաչափ անուն ու համբաւ թողած էիք մասսաներուն վրայ, որով շատեր միամտութիւնը կ՚ունենային ձեր մասին լաւ եւ հմուտ մարդու գաղափարը ունենալ, եկաք եւ ապացուցիք, որ ոչինչով կը տարբերիք ձեր բառեր հոլովող «մտաւորական» ընկերներէն, զուրկ էք բացարձակապէս նոր գաղափարներէ ու խօսքերէ։

...«Եթէ չունիք այդպիսի ՆՈՐ ԽՕՍՔ, լաւ է, որ լռէք, միմիայն գրաղիք բանաստեղծական միջավայրով եւ երգէք ու բանահիւսէք ձեր պաշտած բուրժուական կարգերու անկման ու մահուան վերջին ատրճանները։ Հայ աշխատաւորը անմիջապէս որ լսէ ձեր ըսելիքը, ձեզմէ մղոններով հեռու կը փախչի եւ դուք այժմէն իսկ վստահ կրնաք ըլլալ, որ ձեզ լսող հասարակութեան մեծամասնութիւնը երկրորդ անգամ ձեզ լսելու չարչարանքը յանձն պիտի չառնէ։ Չէ՞ք հաւատար, փորձեցէք»։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԿԱՅԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ.— Խորհրդային գիտութեանց կաճառին ենթակայ բնագիտաուսողական համալսարանը որոշած է Երեւանի մէջ հիմնել երկրաշարժական կայան մը։

Շարժագրական այս կայանը պիտի կառուցուի Երեւանի ծայրամասին վրայ, ամէն յարմարութիւններով կահաւորուած գետնափոր նկուղի մը մէջ, որուն համար վարկ նշանակուած է 15—20 հազար րուբլի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԻՈ-ՌՈՒՍ ՎԷՃԸ

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

Անգլիական ոստիկանութիւնը ամբողջ 97 ժամ անդադար խուզարկութիւններ կատարելէ վերջ Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 6ին քաշուեցաւ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան եւ «Արգոս»ի գրասենեակներէն։

Ներքին Նախարար սըր Ուիլըըմս Ճոյնսըն Հիքս հետաքրքիր յայտարարութիւններ ըրաւ Երեսփ. ժողովին մէջ։ Ըստ թէ խուզարկութիւնները կատարուեցան պարզապէս գտնելու համար կարեւոր վաւերաթուղթ մը, որ անհետացած է պատերազմական Նախարարութենէն։

«Անցեալ Չորեքշաբթի պատերազմական Նախարարը ինծի տեղեկացուց որ խնդրոյ առարկայ վաւերաթուղթը կը գտնուի Արգոսի մէջ աշխատող անձնաւորութեան մը մօտ։ Յիշեալ վաւերաթուղթին վրայ գրուած էր թէ անգլ. կառավարութեան բացարձակ սեփականութիւնն է. հետեւաբար անիկա ուղղակի կամ անուղղակի կերպով չէր կրնար գտնուիլ պաշտօնական բարձր դիրք գրաւող անձէ մը դատ ուրիշի քով։ Արդ, զանազան փաստերով հաստատեցի որ կարգ մը անիրաւասու անձեր կ՚ուզէին այդ վաւերաթուղթի օրինակները ձեռք անցընել։ Այս պայմաններուն մէջ, պարտականութիւն համարեցի խորհրդակցիլ վարչապետին եւ արտաքին Նախարարին հետ, ու անոնց կատարեալ հաւանութիւնը առնելով է որ դատաւորէն խնդրեցի խուզարկութեան հրամանագիր հանել։

Փնտռուած վաւերաթուղթը չգտնուեցաւ, սակայն ոստիկանութիւնը ձեռք անցուց կարգ մը թուղթեր, զորս կը շարունակէ քննել, եւ որոնք թոյլ պիտի տան ինծի Հինգշաբթի օր աւելի որոշ եւ աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ հաղորդել ժողովին»։

Արթըր Հէնտըրսըն, Լոյտ Ճօրճ եւ ուրիշ աշխատաւորական ու ազատական երեսփոխաններ զանազան հարցումներ ուղղեցին Նախարարին, սակայն չկրցան գոհացուցիչ պատասխան ստանալ։ Սըր Օ. Չէմպըրլէյն Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահին ընդունելութեամբ զբաղած ըլլալով, փոխ-Նախարար Լէմփսըն բացատրեց թէ առեւտրական պատուիրակութեան Նախագահն ու անդամները դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն չեն վայելեր։

Հէնտըրսըն յայտնեց թէ ընդդիմադիրները չեն գոհացած իր բացատրութիւններով եւ պահանջեց բացառիկ նիստ մը յատկացնել այս խնդրի քննութեան։

Ներքին Նախարարը յայտարարեց թէ երբ խուզարկութիւնները հրամայեց, վստահ էր թէ վաւերաթուղթը «Արգոս»ի մէջ աշխատող անձնաւորութեան մը մօտ կը գտնուէր։ Քլայնսի հարցումին վրայ սըր Ուիլըըմս ըսաւ որ երբ Մայիս 12ին ոստիկանները խուժեցին շէնքին մէջ, հոն գտան զանազան ազգերու պատկանող 250 հոգի։ Ո՛չ մէկ ձերբակալութիւն կատարուեցաւ, միայն անոնց անուններն ու հասցէները առնուեցան։ Ո՛չ մէկ կին խուզարկուեցաւ, հակառակ լուր-լսածներու։» Այն հարցումին թէ ո՞վ պիտի վճարէ շէնքին կրած նիւթական վնասները, Նախարարը պատասխանեց թէ այդ մասին որոշում պիտի տայ խուզարկութիւնը հրամայող դատաւորը։

Խորհրդային գործակատար Ռոզէնկոլցի բողոքի ծանուցագրին մինչեւ հիմա ոչ մէկ պատասխան տրուեցաւ. Ներկայիս կը պատրաստուի գրութիւն մը, դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան մասին անգլիական տեսակէտը պարզելու համար։ Կ՚ըսուի թէ գործակատարը նոր ծանուցագիր մը յանձնած է առջի իրիկուն։ Արտաքին Նախարարութեան մէջ ո՛չ մէկ յայտարարութիւն կ՚ըրեն այս խնդիրներու մասին։

Թուրքիոյ փոխ-վրէժը

Էնկիւրիի ազգային մեծ ժողովին ներկայացուած է օրինագիծ մը, որով իրաւասութիւն կը տրուի կառավարութեան փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել հպատակներուն դէմ այն երկիրներուն, որոնք վարչական եղանակով եւ կամ բացառիկ օրէնքներով գրաւած են թրքական ստացուածքները։ Այս օրինագծին առթիւ կարգ մը թերթեր գրած ըլլալով որ այս փոխվրէժը պիտի գործադրուի միայն որոշ քանի մը երկիրներու հպատակներուն հանդէպ, Անատոլուի գործակալութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը հերքէ այդ լուրը եւ կ՚ըսէ թէ օրէնքը բոլորին համար պիտի գործադրուի։

Արքայական ընդունելութիւն Պ. Տումէրկի

Լոնտոն արքայավայել ընդունելութիւն մը ըրաւ Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկի եւ արտաքին Նախարար Պրիանի։ Երբ նախագահական մասնաւոր կառախումբը Վիքթորիա կայարանին մէջ կանգ առաւ, Ճօրճ թագաւորը, Կալլէսի իշխանը եւ իշխան Հէնրի, պաշտօնական շքազգեստներով, բարի գալուստ մաղթեցին։ Կայարանէն դուրս կը սպասէր արքայական անձնապահ հեծեալ գունդը, իսկ փողոցները բռնած էին, երկու շարքի վրայ, հետեւակ զինուորներ, բոլորն ալ շքեղ հագուստներ հագած, որոնց ետեւ հազարաւոր հետաքրքիրներ անգլիական եւ ֆրանսական դրօշիկներ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՇԻՐԱԿԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Կովկասի ընդհ. տնօրէն Պ. Պիչ, որ Մայիս 3ին մեկնած է Ալեքսանդրապոլէն, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Պոլսոյ «Ազդարար»ին.

—Ներկայիս կառավարութիւնը մեծ ջանքեր կը թափէ օր առաջ վերաշինելու համար Շիրակի քանդուած շէնքերն ու գիւղերը։ Ամերիկացի եւ տեղացի ճարտարագէտներ պատրաստած են վերաշինութեան յատակագիծները։ Այս յատակագիծներու համաձայն, Լէնինականի վերաշինութիւնը երեք տարիէն ամբողջացած պիտի ըլլայ։

Երեւանի կառավարութիւնը սկսած է գործածել արտասահմանէն ղրկուած նպաստները։

Նպաստամատոյցի միջոցով զանազան տեղերէ մօտաւորապէս 140,000 ոսկի փոխադրուած է Հայաստան։ Ուրիշ միջոցներով ալ գումարներ փոխադրուած են։ Նպաստամատոյցին եւ կառավարութեան յարաբերութիւնները լաւ են. անոնք տեւականօրէն կը գործակցին, մանաւանդ վերաշինութեան գործին մէջ։

Վերջին երկրաշարժէն վնասուած կարգ մը շրջաններու մէջ նոր շէնքերու շինութեան ձեռնարկուած է արդէն։ Այս շէնքերը կառուցուած են գիտական վերջին հիմերու վրայ եւ այսպէսով չեն վնասուիր երկրաշարժի ցնցումներէ։

Նպաստամատոյցն ալ մասնաւոր շէնքեր շինել կուտայ, պատսպարելու համար իր արջառները, որոնք աշխարհի լաւագոյն տեսակը կը կազմեն։ Վերջերս Ամերիկայէն եօթը կենդանիներ եւս բերել տուինք, լրացնելու համար վերջին երկրաշարժի հետեւանքով պակսած կենդանիներուն տեղը։

Պ. Պիչ Էջմիածնի կացութեան մասին եղած հարցումի մը պատասխանելով, ըսած է թէ «Ո՛ր եւ է բացառիկ դէպք չէ պատահած Հայաստանի մէջ։»

ՍՈՒԻԷՏԻԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ

Սուրիայէն ճամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Մարսիլիոյ «Հայ Սիրտ»ին.—

Ճէպէլը Մուսայի մէջ այժմ կը գտնուին շուրջ 6000 Հայեր, որոնք գրեթէ ինքնավար կեանք մը կը վարեն։ Ճէպէլը Մուսա պաշտօնապէս եւ իրաւապէս կը գտնուի սուրիական կառավարութեան սահմաններուն մէջ, բայց պաշտօնէութիւնը Հայերու ձեռքն է, կառավարիչով մէկտեղ։ Իրենց մէջ եւ մօտերը գտնուող Ալէվիները խիստ լաւ յարաբերութիւններ ունին Հայոց հետ։ Այս Հայերէն շուրջ 500 հոգի նախկին Լեգէոնականներ են եւ Հայերը չարքաշութեամբ կը մշակեն Ճէպէլ Մուսայի ժեռուտ հողերը եւ կը հոգան իրենց տնտեսութիւնը։ Վերջերս մեծ թափով յառաջ տարին ճամբաներու շինութիւնը, այնպէս որ այժմ կարելի է ինքնաշարժով ճամբորդել։

ԻՐԱՔԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԱՇԻՐԷԹՆԵՐԸ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Իրաքի սահմանին վրայ գտնուող աշիրէթներու խնդրի մասին կարեւոր խորհրդակցութիւններ կը կատարուին արտաքին գործավարութեան եւ Անգլիոյ միջեւ։ Անգլիա կ՚ուզէ որ այդ աշիրէթները ամառը անցնին թուրք սահմանէն ներս, եւ օգտուին այդ տեղի արօտատեղիներէն։

Թուրք կառավարութիւնը, սակայն, անպատեհ կը նկատէ աշիրէթներուն երթեւեկը, եւ կը թուի թէ հաստատ պիտի մնայ իր տեսակէտին վրայ։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ԵՒՍ

ՀԱՅԵՐԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Քանատայի հայ գաղութի մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք «Հայրենիք»էն, որուն աշխատակիցը վերջերս պտոյտ մը կատարած էր այդ հեռաւոր երկիրը.—

Հայկական կեանքը իր ընդբոշ դիմագիծը ունի հոս, տարբեր Միացեալ Նահանգներէն: Շուտ կը թափանցես հայ կենցաղին. դիւրահաղորդ են, հիւրասէր, մարդամօտ:

Բացի Թորանթոյէն, մնացած հայ գաղութները կ'ապրին կողք կողքի, իրարու մօտիկ թաղերու մէջ, յաճախ քաղաքին ծայրամասը: Կիները առանց արդուզարդի, տնական զգեստով կ'այցելեն իրարու, քանի մը վայրկեան զրօսնելէ յետոյ, դառնալու համար կրկին տուն, պարապելու տնական գործով: Երկրի բարքերը կ'ապրին իրենց պարզութեանը մէջ:

Հայերը հաստատուած են Օնթարիօ նահանգին մէջ: Սէնթ Քէթրինզ, Համիլթըն, Թորանթօ, Կուէլֆ, Կօլտ, Պրէնթֆըրտ: Ցրուած փոքրաթիւ հայութիւն մը կայ Մօնթրէալ. քանի մը ընտանիքներ՝ Տնտես եւ Փրէսթըն փոքր քաղաքներուն մէջ, որոնք կը ձգտին կամաց կամաց ստանալ գաղութի կերպարանք. շարժական երկոտասնեակ մը Հայեր Ուինզըրի մէջ, որոնք կը սպասեն օրինական ձեւակերպութեանց լրացումին, մտնելու համար Միացեալ Նահանգները եւ կամ այրերը կը գործեն Տիթրոյթ ու կը գիշերեն Ուինզըր:

Սէնթ Քէթրինէսի հայ գաղութը իր մէջ կը հաշուէ 314 հոգի, ստուարաթիւ պզտիկներով: Ինծի ծանօթ տուներու մէջ երկու տարուան ընթացքին, կան որ ունեցեր են երկու երախաներ: Ո՞վ կ'ըսէ թէ Հայը միայն կ'աճի հայրենիքին մէջ. աճման ընդունակութիւնը Հայուն անկոտրելի բարեմասնութիւնն է. չազդուիր միջավայրի ու կլիմայի փոփոխութիւններէն, եթէ արհեստական միջոցները չունենան իրենց անխելք ու վնասակար միջամտութիւնը: Այս կողմէն, քանատահայը արժանի է գնահատութեան: Հայերու մեծ մասը կ'աշխատի ձուլարան. կը բնակի գործարանատիրոջ շինած փայտաշէն տուներու մէջ, գործարանին քովիկը. մէկ երկու մանր առեւտրականներ կան. մի քանի սրճարան:

Գործաւորները թէեւ քիչ կը վարձատրուին, սակայն լաւ կ'ապրին, բաղդատմամբ նախընթաց անգործութեան տարիներու:

Ունին երկու ակումբ՝ Հ. Յ. Դ. եւ Քանատահայ Միութեան: Այս վերջինին մէջ բացուած է հայ դպրոց, կարող ուսուցչի մը հսկողութեան տակ. հայ երախան, լաւ կը խօսի ու կը գրէ իր լեզուն. արտասանութիւններով ազգ. երգերով զարդը կը կազմէ հաւաքոյթներու եւ ժողովներու:

Համիլթընի մէջ կան 56 ընտանիքներ: Հայերու թիւը կը հասնի մօտ 300ի: Կենսունակ գաղութ է, որուն մէկ մասը քէնոտած իրարու հետ, գաղթականներ բերելու խնդրով:

Մեծ մասամբ կ'ապրի գործաւորութիւնով. գոհացուցիչ օրական կը ստանայ. անգործ չէ: Կան եւ մէկ քանի մանր առեւտրականներ. չմոռնամ ըսելու որ հայկական պանդոկ մըն ալ ունի, որուն տէրը՝ ձանձրացած կը թուի իր կեանքէն, դառնելով պանդոկի անմաքուր վիճակէն:

Ունին Ազգ. Դպրոցարան մը. ամէնուն կը պատկանի, առանց հրեայի եւ հեթանոսի խտրութեան: Դպրոցարանի վարչութիւնը կը հոգայ ծախսերը, ամէն ամիս տուները պտտելով եւ հաւաքելով ինքնաբուխ նուէրներ:

Դպրոցարանին մէջ կ'ուսանին հայ երկսեռ պատանիներ:

Այստեղ շատ են տեղածին հայ չափահաս պատանիները, աղջիկ թէ տղայ: Յատկանշական երեւոյթ է, որ ամէնքն ալ սիրով կուգան հայկական հաւաքոյթներու, մինչդեռ Միացեալ Նահանգներ ծնած հայ պատանիներու ստուար մասին մէջ կը պակսի այդ հետաքրքրութիւնը: Գեղեցիկ առոգանութեամբ հայերէն կը խօսին եւ կ'արտասանեն: Շատերու ծնողքը հայերէն գրել չի գիտեր. հոս ծնած պատանիները իրենց ծնողքին հայերէն նամակները կը գրեն:

Կը տեսնէ՞ք դպրոցին օգուտը. նոյն իսկ այս դժուարին պայմաններուն մէջ կը կատարէ իր ազգօգուտ դերը:

Բացառիկ գաղութ մը կը կազմէ Թորանթոյի հայութիւնը: Կը հաշուէ իր մէջ 105 Հայեր, ցրուած վեց հարիւր հազար բնակչութիւն ունեցող քաղաքին ամէն կողմը՝ Բիչ թուով գործաւորներ կան: Հայկական երեք կարեւոր գորգի վաճառատուներ պատուաւոր տեղ մը կը գրաւեն Թօրանթոյի առեւտրական հրապարակին վրայ: Երիտասարդ հայրենակիցներէն շատեր, կը գործեն հայ առեւտրականներու մօտ: Աչքի կը զարնէ վառվռուն եւ ազգասէր երիտասարդներու եռանդը: Հոս է Քանատահայ Միութեան կեդրոնը, որ ունի իր Ակումբը: Այս միութեան մասին պիտի անդրադառնամ յետոյ:

Հայերուն մեծ մասը անծանօթ իրարու մինչեւ երկու տարի առաջ, շնորհիւ Միութեան սահեծեր են տեսակ մը փոքր ու կուռ Հայու զանգուած, որ իր յարատեւ ու պարբերական հաւաքոյթներով վառ կը պահէ ազգային ոգին: Չկայ խմբակցական խտրութիւն. կը հասնին ամէն ազգային բարենպատակ գործի, ըլլա՛յ ան հասարակական թէ զուտ քաղաքական: Յատկանշական երեւոյթ. հայ հարուստները, կը կազմեն ջիղը այս շարժումին: Պ. Լ. Փափազեան, հիմնադիրը Քանատահայ Միութեան եւ Պ. Իւթիւճեան՝ Միութեան այժմու ատենապետը:

Կոմիտասեան երիտասարդ սան մը, Պ. Սըլլեան, վարիչն է Քանատահայ տեղական Միութեան երգչախումբին: Հայ երգը սիրող, հետեւած Վիեննայի մէջ երաժշտական կրթութեան, շնորհիւ իր կազմակերպական ընդունակութեան կրցեր է կազմել երկսեռ երգչախումբ մը այս փոքրաթիւ գաղութին մէջ, ուրկէ զուրկ մնացած են Ամերիկայի հոծ հայութիւն ունեցող շատ մը քաղաքներ:

Թորանթօ էի. Միջազգային Գեղարուեստական մրցահանդէս մը կար, ուրտեղ ամէն ազգ պիտի ցուցադրէր իր գեղարուեստական ընդունակութիւնները:

Հայ երկսեռ երգչախումբը, առաջնորդութեամբ իր երիտասարդ ղեկավարին, երգեց՝ բազմաձայն երեք երգեր, միջազգային ծափերու տարափին տակ: Թորանթոյի թերթերը գնահատանքի տողերով արտայայտուեցան:

Համա՞ Հ. Երիտասարդ Միութիւնը, որ ամէն ջանք կը թափէ կապ պահելու, վերջերս ծօրճ Թաունի որբանոցէն՝ ազարակները ցրուած հայ որբերու հետ. կը ջանա՛յ գործ գտնել նորեկ հայրենակիցներու:

Գեղեցիկ օդ ու ջուր ունի Կուէլֆը, նահանգին այս փոքր քաղաքը: Հազիւ 65 հոգի կը հաշուէ իր մէջ հայ գաղութը. մեծ մասամբ ամուսնացած. ա՛խ ու վախ քաշող ամուրի հայրենակիցները երկու երեք հատ են: Նմուշ մըն է լաւագոյն հայկական կորիզի, օտար միջավայրի մէջ. ազգասէր, զոհաբերող ու հետաքրքիր միանգամայն: Հարցասէր մանաւանդ. մինակ չեն ձգեր քեզի. ամէն բանի մասին հարց կուտան. երկրաբանութիւնը նոյնիսկ կը հետաքրքրէ զիրենք. քիչ էր մնացեր որ առողջապահութեան մասին ալ հարցնէին, առանց մտածելու թէ կուսակցական գործիչ մը այդ ճիւղէն չի հասկնար: Հիացումով կ'արտայայտուին ըմբիշ Մ. Նազարեանի մասին. անոր յաղթանակներով, մանաւանդ տարուած թուրքերու վրայ, այնքան են ոգեւորուած, որ թերթը ձեռքէ ձեռք կը խլեն Մանուկի յաղթանակը կարդալու համար:

Բոլորն ալ գործաւոր են. ձուլարան կ'աշխատին. լաւ օրավարձ կը ստանան. տնտեսապէս լաւ վիճակ ունին: Անխառն Դաշնակցական գաղութ է, եթէ չհաշուենք մեզի համակիր մէկ հատիկ Հնչակեանը եւ անկուսակցականը:

Քանատահայ Միութեան Ակումբին մէջ կ'ուսանին հայ պատանիները:

Գրեթէ բոլոր կիները կը պատկանին Հ. Կ. Խաչին:

100է աւելի հայութիւն ունեցող գաղութ մըն է Կօլտը: Միւս գաղութներուն դիմագիծը ունի: Գործաւորական կեանք, գոհացուցիչ վիճակ: Բացի Բդեցիներէ, կան նաեւ ստուարաթիւ Վասպուրականցիներ: Միակ կազմակերպութիւնները որ կը գործեն, Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ Հ. Կ. Խաչն է: Անկազմակերպ վիճակի մէջ կան մի քանի հայրենասէր Հնչակեաններ ալ: Դպրոց չունին:

Պրէնթֆըրտը Քանատայի ամէնէն հայաշատ քաղաքն է. կը հաշուէ 350—400 Հայ: Թոյլ է կազմակերպական տեսակէտով-թէ՛ հասարակական եւ թէ քաղաքական կազմակերպութեանց կ'ակնարկեմ: Հրապարակային ժողովի համար սակայն, հետաքրքիր. մեծով պզտիկով կը վազեն ժողովասրահ:

Քաղաքական եւ ազգ. վերիվայրումները, անցեալ տարիներու տնտեսական ծանր տագնապը շատ են ազդած իր վրայ: Թուլացուցեր են յոյսի ջիղը: Սակայն զգալի է զարթնումը կարգ մը շրջանակներու մէջ, յատկապէս Դաշնակցութեան համակիր:

Հոս, կիները մեծ չափով կը սիրեն կազմակերպուիլ, գործել ազգասիրաբար. նպաստել հայ քաղաքական ալտղային:

Հ. Յ. Դ.ը ունի Ակումբ մը, որ գլխաւորաբար եղած է կեդրոնը հայ մանուկներուն ազգ. կրթութեան: Շնորհիւ Ակումբ-Դպրոցին, պատանիները կը խօսին լաւ հայերէն ու կը գրեն: Մեր ընկերներէն երկուքը ձրիաբար ուսուցչութիւն կ'ընեն:

Պրէնթֆըրտի գաղութը, իր տնտեսական վիճակի բարելաւման հետ, սկսած է ցոյց տալ վերազարթնումի նշաններ, գրաւելու համար, Քանատահայ կեանքին մէջ իրեն արժանի տեղը:

Կ. ԹԱՆՏՐՃԵԱՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

Ա.

Վերջին գրքոյկիս՝ «Վերածնունդի Օրերէն»ի մասին գրախօսական մը գրեր էր Վ. Շուշանեան («Յառաջ», 3 Ապրիլ, թիւ 302). Հրապարակ գնելով նիւթին հետ՝ հեռուէն ու մօտէն կապ ունեցող կարգ մը հարցեր:

Քանի մը օր վերջ Շ. Նարդունին իր պատասխանով կը բանար դուռը, ուրկէ ներս մտնել կ'ուզեմ ես:

Երկու կողմ ունի հարցը:

ա). Գրքոյկը՝ իր թերի ու լաւ մասերով:

բ.) Ընդհանուր հանգամանք ունեցող խնդիրներ:

Առաջինին համար իմ պատասխանս չի շահագրգռեր հասարակութիւնը: Չեմ ուզեր ծանրանալ: Աշխեմ, միայն, քանի մը կէտեր:

Շուշանեան կ'ըսէ,— «Մեհեան սխալ հասկցած է մեծ ու կորովի պատրիարքը»:

Ներսէս Վարժապետեանի մասին է ակնարկութիւնը: Շուշանեան պարտաւոր էր մտածել թէ «զուրգուրանք, հետաքրքրութիւն ու սէր ունեցող մը, դէպի մեր յեղափոխութիւնն ու յեղափոխական Մտաւորականութիւնը», անպայման ճանչցած կ'ըլլար Վարժապետեանի իսկական դիմագիծը: Այն շրջանին (1876), Արծրունիի սաղեծած աղմուկը ուզեր էի մատնանշել ես: Եւ, ատոր դէմ, նո՛յն օրերուն թրքահայ ճնշուա՛ծ մթնոլորտն ու հանդուրժող մտայնութիւնը, ինչ որ կը յատկանշուի ամէնէն աւելի «կորովի պատրիարքին» Արծրունիին դէմ բռնած դիրքովը: Ա՛յն պատրիարքին, որ Պերլինի պատուիրակութիւնը ետ կանչելու համար Սուլթանին պահանջը կտրուկ կերպով կը մերժէր, «Նախընտրելով պաալը Ալիի առջեւ կախուիլ»: Գրքոյկիս մէկ ծայրէն միւսը խիտ ու արագ գիծ մը կայ: Ընթերցողը, բայց մանաւանդ Շուշանեանը պարտաւոր էր դիւրա՛ւ նկատել այս՛ պարագան:

Շուշանեան հապճեպ գործ մը նկատած էր գրքոյկս: Համաձա՛յն եմ: Նոյնիսկ գերագնահատուած գտայ զայն՝ «Յառաջ»ի նման թերթի մը մէջ: Կէտ մը սակայն: Շուշանեան գրքոյկը գտած է «հապճեպ աշխատանք մը»՝ զայն կարդալէ վերջ: Իսկ ես նո՛յն կարծիքը յայտներ եմ արդէն, գրքոյկէս... առաջ՝ նախաբանով: Ուրեմն ոչ թէ ինծի հակառակ, այլ՝ ինծի համաձայն. այդ կարծիքին կրկնումը պէտք է վերագրել իր «հապճեպ» ընթերցումին: Ընդհանրացնելով հարցը, անշո՛ւշտ բոլորս կը ցանկայինք, որ ամբողջական ու լիակատար գործ մը ունենար հայ գրականութիւնը՝ նուիրուած նոյն նիւթին: Այո՛, բայց, ի՞նչ կարելի է ընել երբ «այս օտար ափերուն վրայ, ուժասպառ ու դեռ վիրաւոր» կը գտնուինք բոլորս: Շուշանեան այդ պահանջը դնելէ առաջ նախ պէտք էր հաշուէր իր այդ ճշգրիտ տողերուն բովանդակ խորութեանը հետ, եւ արդէն անարդար պիտի գտնէր իր պահանջը: Այն միւս, լիակատար աշխատանքը այսօրուայ պայմաններով հնար չէ: Էջերուն քանակը չէ, որ կը պսակէ գործ մը: Աղբիւր, խղճամիտ վերլուծում, հանդարտ կեանք է հարկաւոր: Չեմ յիշեր դեռ, իր ու իմ — ներբո՞ւս — անյարմարութիւնները՝ տարիքի (կապ չենք ունեցած անցեալի հետ), միջավայրի (խնդրոյ առարկայ հողին վրայ չենք), եւ կենդանի պատմութեան (ժողովուրդը կտրուած է ինքնիրմէ, մենք՝ ժողովուրդէն) պակասին պատճառով: Ցեղոյլըսեր եմ, չէ՞, որ ես զայն գրի առեր եմ հասակ նետող սերունդին համար, որ՝ մեծ մասով անտեղեակ ու անծանօթ է զինքը նախորդող սերունդներու պատմութեան:

*
* *

Առանձնապէս հետաքրքիր են ու ընդհանրական հանգամանք ունին իր շօշափած միւս հարցերը: Նարդունին մասով մը միայն պատասխանած էր: Մանրամասնեմ:

Շուշանեան կ'ըսէ. «Մեհեան ստորագնահատած է աշխատաւորական զանգուածին դերը»:

Հոս ճշդում մը պէտք է ընել: Թիւրիմացութիւն մը կայ: Եւ ատիկա՝ Շուշանեանի ու իմ միջեւ չէ, այլ՝ Շուշանեանի եւ... գրքոյկիս միջեւ: Չեմ հասկնար ինչո՞ւ նիւթէս դուրս գիրի մը մատնանշումը կը պահանջէ ինծմէ, ու կ'անտեսէ նախաբանիս («փակագիծ») գիրը՝ գրքոյկիս մէջ: Նպատակս եղած է համառօտակի տալ մեր գրականութեան ազդեցութիւնը՝ յեղափոխութեան վրայ, եւ փոխադարձաբար: Ուրիշ բան գրել հարկ պիտի ըլլար, անշուշտ եթէ առաջադրած ըլլայի գրել «Հայ Յեղափոխութեան ծագումն ու զարգացումը» (Ներքին եւ արտաքին պայմաններ, տարրեր, անհատներ, շարժումներ եւն.): 1917էն ասդին նորոյթ մը բերին «Հոկտեմբերեաններ», ամէն մէկ գործի վրայ նայելով կարմիր ակնոցով: Ու այլեւս անբերրի դարձած բերունին (Ա. Յակոբեան) անգամ, 18ամեայ դեռատի ու քնքուշ աղջկան մը (Հերանուշ Արշակեանի) տրտմաթախիծ հեւքին մէջ «ընկերային ձգտում» տեսեր էր: Շուշանեանն ալ այսպէս կ'ուզէր:

Մեր ընկերը մասնաւորապէս նկատելի վրդովում ունի հայ մտաւորականութեան հանդէպ: Ես զայն կը վերագրեմ երկու բանի:

Ա) Անձնապէս չէ ճանչցած հայ մտաւորական ընտրանին (այն որ ի՛սկապէս ժողովուրդին եղաւ: Մոռցաւ անձնական շահն ու գիրքը: Եւ, ի հարկին, չփոխեց համալսարանն ու խրամը): Բ) Արդար ընդվզումէ մը ծնող իր արհամարհանքով դէպի սա տնքացող, շուայտ ու եսամոլ, կամ «լորձնաշուրթն փառաբանող» խմբակը, որ Շուշանեանի տեսողութեան առջեւ թերեւս մթագնել տուած է այն միւս, մե՛ծ ու զմայլելի փաղանգը: Նարդունի ի զուր իր ոսկենուագ ծնծղան ու հեթանոս շուրջառը տեղ կրկէս իջեր էր փառաբանելու համար հայ մտաւորականութեան դերը, եւ միանգամայն, գնդիկներ տեղալու համար Շուշանեանի դէմ, իր «առաստաղէն» կամ «սենեակէն»: Խոշոր, ակնբախ ու հոյակապ պատմութիւն մը կայ,— դե՛րը հայ աշխատաւոր մտաւորականութեան, որուն պաշտպանութեանը համար՝ լուռ պէտք չէ մնամ ես... «իմ անկիւնէս»:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԳՈՎԱՍԱՆՔԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի շինարարական աշխատանքները պոլշեւիկ վարիչները բոլորովին իրենց վերագրելով, բերնի ծամոց դարձուցեր են եւ գիշեր ցորեկ կը ծամեն: «Երկրի շինարարութիւնը» կը հոլովեն մանաւանդ այնպիսի պարագաներու մէջ՝ երբ իրենց գործերը բաղդատութեան կը դնեն հանրապետական Հայաստանի գործունէութեան հետ:

Իրականին մէջ, անոնք՝ իրենց յարուցած հարահրոցին համեմատ շատ չնչին գործ կը կատարեն: Սակայն շատ լաւ գիտեն «ռէքլամ»ի արհեստը և ծանօթ են մէկ քարով երկու թռչուն որսալու գործին:

Օրինակ՝ քանի մը տարի առաջ պոլշեւիկ տիրացու Ա. Երզնկեանը բերնով արտասահմանի բեմբերէն աւետեցին թէ Հայաստանի մէջ շինուած են Մամբէի, Շահումեանի եւ Լէնինի ջրանցքները: Պալդեմ իրականութիւնը:

Շինուածը մէկ ջրանցք էր. եթէ աւելի ճիշդը կ'ուզէք մէկ ջրանցք ալ չէր: Ահա թէ ինչպէս: Հինէն ի վեր Երեւանի մէջ կայ մէկ առու, որ քաղաքէն մէկ քանի վերստ հեռու, ակիզը կ'առնէ Զանգուէն եւ կը ջրէ հիւսիսային շրջանի պարտէզներն ու այգիները: Այս առուն Երեւանի Տօքատըրքակալա փողոցէն երկարեցին եւ անցուցին քաղաքէն դուրս՝ Այղըր-Կէօլի շրջանը: Այս գործն էր, զոր պոլշեւիկները յայտնի երեք անուններով կնքեցին եւ երեք անգամ ջրանցքի բացում կատարեցին:

Իրողութիւնը լրիւ պատկերացնելու համար, պէտք է աւելցնենք, որ այդ ջրանցքին վրայ ծախսուած դրամը աւելցուցին Այղըր-Կէօլի շրջանի հողատէրերու երկու տարուան տուրքերուն վրայ եւ գանձ... ժամանակին:

Էջմիածնի ջրանցքը.— Ջրանցքը հանրապետական ... յաստանի շրջանին շինու... Պոլշեւիկեան տանձութիւ... հետեւաբնով, Հայաստանի ... կին կառավարութիւնը ... ւորութիւնը չունեցաւ գործ... աւարտելու եւ յետագային ... աւարտեցին եւ մեծ աղմու... նեցին ջրանցքի բացման ... մեղադրելով «բուրժուա-... նալիստ», «հակայեղափո... կան» «Դաշնակցութեան» ... րիչ քաղաքականութիւնը:

Շիր-Քանալը կամ Շիրա... Ջրանցքը շինարարական ... գործ մըն է, անշուշտ: Ո՛վ ... անձամբ տեսեր է այս ջրան... քի մեծութիւնն ու նշանակ... թիւնը, չէ կարող չարձանագ... իրականութիւնը՝ իր մանր... մասնութիւններով:

Իւրաքանչիւր ջրա-շինա... րական գործ պիտի ունենայ ... տնտեսական մեծ արժէ... տուեալ երկրի աշխատա... գիւղացիութեան համար: Հա... այս տեսակէտէն քննելէ ... կարեւոր հանգամանք մը պ... զենք: Շիրակի ջրանցքը ... յաստանի խեղճուկ ոլշեւիկն... շինարարական պարծանքը ... ըլլալէ շատ հեռու է: Այս ... նախաձեռնողները եղած ... Ռուսաստանի գեղին-կարմ... իշխանաւորները, որոնք ... Անդրկովկաս արշաւելու եւ ... բռնագրաւելու հետեւանքով ... կասեան ժողովուրդներու ... յառաջ եկած գայրոյթը ... մեղմելու համար, ուզեցին ... նել իւրաքանչիւր «Հանրա... տութեան» սահմաններուն ... մէկ-մէկ ջրանցք: Այդ ծրագ... արդիւնքն է Շիրակի ջրանց...

Այժմ տեսնենք, թէ Շիր... ջրանցքէն հայ սակաւահող ... դացին հնարաւորութիւն ... ցա՞ւ օգտուելու եւ ի՛նչ չափ...

Ջրանցքը պիտի ոռոգէր ... բակի մեծ դաշտի անջրդի ... գին մեծ մասը եւ տեղին հո... զազուրկ եւ սակաւահող գիւ... ցիները կը կարծէին թէ ջրան... քի միջոցով վարելահող պի... ստանան: Ջրանցքի աշ... տանքներու վերջաւորութ... նախօրեակին, անոնց համ... պարզուեցաւ (յատուկ դիտ... տով), որ ջրանցքի միջոցով ... տագործուելիք հողամասը ա... պետական սեփականութիւն ... Որով, ջրանցքէն հայ գիւղա... ոչ թէ շահ ունեցաւ, այլ ...

Ահա թէ ինչպէս: Շիր... անջրդի հողը նոյն շրջանի ... խատաւորութեան միջեւ բ... նուած էր, եւ անոնք հնար... ւորութիւն ունէին ամէն ... Մայիսի վերջերը որոշ չ... խոտ ձեռք բերել: Այժմ ... հնարաւորութենէն բացա... կապէս զրկուած են: Եւ այս ... կրաշարժի աղէտէն առաջ:

Երեւանի ռիկովի ելեկտրակ... յանը.— Այս ջրակայանը ... գործէ Մամբէի, Շահումեանի ... Լէնինի մէկ առուի ջուրով: ... առուն Ղօրուն-Բուլաղ կոչ... ձորին վերեւի պարտէզներ... չէն կ'անցնի: Ջուրին մեծ ... ձորը հոսեցուցին եւ կազմ... ելեկտրակայանը: Մինչդեռ ... պոլշեւիկները եթէ քիչ մը ... թափէին այս գործին համ... աւելի մեծ գումարներ կրն... ստանալ Անդրկովկասի Գոր... դիր Կոմիտէէն՝ շինելու հա... նման ելեկտրակայան մը ... զուի ուրիշ մէկ կէտին վ... մանաւանդ որ Զանգուի ... սի կայաններու համար բ... շատ յարմարութիւններ ու...

Այսօր փաստը այն է, որ ... կովի ելեկտրակայանն ալ ... զարգացող Երեւանցիներու ... սերը: Առաջ, նախքան ելեկ... կայանի շինութիւնը, Երեւ... ցին ամսական մէկ լամբ... մար (50 մոմնոց) կը վճարէր ... կոպէկ, իսկ այժմ նոյն լ... կը վճարէ 1 ռ. 50 կոպ.:

Հայաստանի մէջ կատար... իւրաքանչիւր շինարար... գործ կը կատարուի յօգ... տական դրամատիրութեան... բացայայտ իրողութիւնը ... պէս Հայաստան պոլշեւի... նոյնպէս և պարզ պէտք ...

...գայութիւններու համար։ Պետա-
...կան, դրամատիրական քաղա-
...կանութիւնը պատուհաս է
...դէտ Հայաստանին համար,
...նի որ յառաջ կը տարուի
...է թէ Անդրկովկասեան, այլ
...ամառուսական չափանիշով։ Դժ-
...ախտաբար այդ դրամատիրու-
...թենէն աւելի շատ օգուտ կը
...նէ անգլիացի բանթողը կամ
...նտատանցի ապատամբը, քան
...էր երկրի մէկ փթանոց փափա-
...ատր հայ գիւղացին։ Շինարա-
...կան խօսքերով հրապարակը
...ցնող պոլշեւիկները այս եւ
...ման իրողութիւններու մասին
...խօսէին, սակայն չէին յայտներ
...բենց թերթերուն մէջ, որովհե-
...եւ «պրոլետարական դիկտա-
...տուրան» այդպէս կը պահանջէ։

Հայաստանի զանազան շր-
...ջաններուն մէջ, այս կամ այն
...գիւղական համայնքի կատարած
...օրեայ շինարարական աշխա-
...տանքները պոլշեւիկները իրենց
...վերագրեն եւ շռնդալից կը
...արգեն իրենց օրգաններուն
...մէջ։ Նման ճշտումներու շարանը
...այ գիւղացիին ձգելով, ցոյց
...անք շինարարութիւններ, զորս
...մինչեւ այժմ պոլշեւիկները չեն
...արձանագրած։

Պոլշեւիկեան երկիրներու մէջ
...ած խոշոր շէնքերը կը պատ-
...կանին երկրի խալական «տէ-
...րերուն», կոմունիստական արիս-
...տոկրատիային։ Երեւանի մէջ
...անուոր անհատներէ բռնա-
...գրաւուած 53 մեծ շէնքերուն մեծ
...մասը կոմիսար-կոմիսարցունե-
...րու բնակութեան յատկացուած
...է, ուր վերաշինարարական աշ-
...խատանքները աւելի կը տիրա-
...պետեն՝ քան շինարարական որ
...եւէ շրջանի մէջ։ Երեւանի մէջ
...չէք կրնար գտնել կոմիսար մը
...կամ կուսակցական պատասխա-
...նատու գործիչ մը որ իր տունը
...ճոխ եւ ազնիւ գոյներով ներկած չըլ-
...լայ, ըստ իր ճաշակի։ Այսպիսով,
...շինարարութիւնը աչքի կը զար-
...նէ այդպիսի մարդոց բնակա-
...րաններու արտաքինէն։ Այստեղ
...կարեւոր է հասկնալ տարբերու-
...թիւնը մեր ողորմելի պոլշեւիկ-
...ներուն եւ կապիտալիստ պուր-
...ժուաներուն, որոնք ճիշդ իրենց
...պէս կը ճնշեն եւ իրենց պէս
...կ'ապրին։

Իսկական շինարարութիւն ը-
...նելով պոլշեւիկները կը հաս-
...կնան կուսակցական շինարա-
...րութիւնը եւ պայքարը՝ Դաշ-
...նակցութեան դէմ։ Ո՛վ որ Դաշ-
...նակցութեան դէմ գիրք մը կը
...գրէ, աւելի կը վարձատրուի քան
...Հայաստանի ամէնէն յայտնի
...ճարտարապետը։ Այդ «սոցիա-
...լիստական շինարարութիւն»ն
...ու Զինաստանի յեղափոխական
...ներքերը կը պահանջեն պետա-
...կան-կապիտալիստական քաղա-
...քականութիւն վարել մեր խեղճ
...երկրին մէջ, զրկելով անուս հայ
...գիւղացին՝ իր արիւն-քրտինքի
...գնով կատարուած իրական շի-
...նարարութեանց բարիքներէն։

Ա. ՀՐԱՇԻՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԱՏ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԽՏԻՎԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Գրեցինք թէ եգիպտոսի նախկին խտիվ Ապպաս Հիլմի փաշա Պոլսոյ անգլեւթուրք խառն դատարանին առջեւ դատ բացած է անգլիական կառավարութեան դէմ, որմէ մօտ երեք միլիոն ոսկեբլին կը պահանջէ իբրեւ հատուցում 1914ին եգիպտոսի մէջ գրաւուած իր կալուածներուն։

Կ'արժէ քիչ մը մանրամասնութեամբ ծանօթանալ այս դատին, որ ներկայիս բաւական աղմուկ կը հանէ Թուրքիոյ, Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ.—

1914 Նոյեմբեր 5ին Թուրքիա պատերազմ յայտարարեց Անգլիոյ դէմ։ Դեկտեմբեր 18ին Անգլիա իր թեւարկութեան տակ առաւ Եգիպտոսը, դեկտեմբեր 19ին պաշտօնանկ հռչակուեցաւ խտիվ Ապպաս Հիլմին, որ Պոլիս կը գտնուէր եւ թագաւոր հռչակուեցաւ Հիւսէյին Քամէլը։ 1914 Դեկտեմբեր 28ին խտիվին գոյքերն ու կալուածները արգելքի տակ առնուեցան եւ 1920 Նոյեմբեր 20ին թշնամի գրաւուած գոյքերու անգլիական վարչութեան միջոցով ծախուեցան։ 1922 Յուլիս 17ին ֆուատ թագաւոր հրամանագրով մը վաւերացուց կատարուած վաճառումը՝ անընդունելի հռչակելով այս մասին կատարուելիք ո եւ է գիմում կամ բողոք։ Լօզանի հաշտութեան ժողովին մէջ այս խնդիրը արծարծուեցաւ, սակայն ըմէթ փաշա չկրցաւ ո եւ է կերպով լուծել զայն։ 1925 Յունուար 22ին խտիվը դիմեց անգլիական կառավարութեան, որ մերժողական պատասխան տուաւ։ 1925 Օգոստոս 3ին Ապպաս Հիլմի փաշա դատ բացաւ Պոլսոյ անգլեւթուրք իրաւարար խառն ատեանին առջեւ։ Անգլիական կառավարութիւնը կառարկէ որ յիշեալ դատարանը իրաւասութիւն չունի զբաղելու այս դատով։ Ու անցած շաբաթ՝ Մայիս 10ին իրաւասութեան այս խնդիրն է որ եկաւ Պոլսոյ անգլեւթուրք խառն դատարանի սեղանին առջեւ։

Որպէսզի յիշեալ դատարանը կարենայ ո եւ է դատով զբաղիլ, չորս պայմաններ անհրաժեշտ են. դատախազը պէտք է «թրքահպատակ» ըլլայ, խնդրոյ առարկայ ստացուածքները պէտք է գտնուին Լօզանի դաշնագրին համաձայն «անջատուած» եւ 1914 Հոկտեմբեր 29ին դաշնակից պետութեան մը թեւարկութեան տակ «գրուած» օսմանեան հողամասի վրայ, եւ վերջապէս այդ հողերը դաշնակից պետութեան մը կողմէ հաշուեյարդարի կամ որ եւէ արտակարգ միջոցի «առարկայ» դարձած պէտք է ըլլան։

Անգլիական կառավարութեան ներկայացուցիչը կ'ըղձէ որ խտիվը օսմանեան հպատակ էր մինչեւ 1914։ Սակայն այն օրը, որ քաղաքական կապերը խզուեցան Եգիպտոսի եւ Թուրքիոյ միջեւ (1914 Նոյեմբեր 5ին, ինչպէս կը ճշդուի Լօզանի դաշնագրին մէջ), ծնունդ առաւ եգիպտական հպատակութիւնը, եւ բոլոր Եգիպտացիները եգիպտական հպատակ դարձան։

Խտիվը, իբրեւ Սուլթանի ներկայացուցիչը այս տրամադրութեան ենթակա՞յ է։ Նշանաւոր իրաւագէտներ՝ ինչպէս ֆրանսացի փրոֆէսէօրներ Լափրատէլ, Պատրվան, Արմէնժօն, եւ յոյն իրաւագէտ Փոլիթիս կ'ըսեն թէ անգլ. թեւարկութեան հռչակումը չի կրնար փոխել խտիվին հպատակութիւնը եւ զայնպէտք էթուրք նկատել։ Խտիվը կ'ըսէ որ ինք միշտ թրքահպատակ եղած եւ իբրեւ ընտրող արձանագրուած էր Քավալայի տոմարներուն մէջ, միշտ թրքական անցագիրով կը ճամբորդէր եւ թրքական պաշտպանութիւն կը վայելէր։ Ասկէ զատ Ֆուատ թագաւորի 1926 Մայիս 26 թուակիր հպատակութեան հրովարտակին համաձայն, եգիպտ. հպատակ ըլլալու համար պէտք է 1914էն ի վեր Եգիպտոս բնակած ըլլալ. արդ, խտիվը այդ թուականէն ի վեր Եգիպտոս չէ բնակած։

Դատավարութիւնը այս հիմերուն վրայ սկսաւ Մայիս 10 Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին՝ Թուրք եւ օտար բարձրաստիճան պաշտօնատարներու եւ լրագրողներու ներկայութեան։ Կը նախագահէր Դանիացի դատաւոր Հէմըրիխ, իր երկու կողմերը ունենալով Թուրք եւ անգլ. դատաւորներ Մէմտուհ պէյն ու Կրիմըթընը, ինչպէս նաեւ Թուրք եւ անգլ. կառավարութեանց ներկայացուցիչներ Էմին Ալի պէյն ու Ուէլը։ Նախագահ Հէմըրիխ քանի մը խօսքով դատը բացուեց եւ ըսաւ թէ անգլ. կառավարութիւնը 600,000 ոսկեբլին միայն տուած է խտիվին իր կալուածներուն համար իբր հատուցում, մինչ անիկա 2.823,802 ոսկեբլին կը պահանջէ։

Յետոյ խօսք տուաւ անգլ. կառավարութեան պաշտպան փաստաբան Սըր Մօրիս Էմըսի, որ ճիշդ 2ուկէս ժամ տեւող ճառ մը խօսեցաւ՝ փաստելու համար, որ 1914 Հոկտ. 29ին խտիվը դադրեցաւ թրքահպատակ ըլլալէ։

«Խնդրարկուն, ըսաւ, վնասուց հատուցում կը պահանջէ Անգլիայէն. մինչդեռ Լօզանի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնները փոխադարձաբար յանձնառու եղած են նմտն հատուցում պահանջելէ հրաժարելու (Յօդ. 65 եւ 66)։ Ուստի բարձր դատարանդ ալ չի կրնար այս դատով զբաղիլ։

Սեվրի դաշնագիրը պատրաստուած ատեն դաշնակիցները իրենց կրած վնասներուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը Թուրքիոյ վրայ բեռցնելով 30 միլիոն հատուցում պահանջած էին, այս գումարը յետագային 15, իսկ աւելի ետքոյ 12 միլիոնի զեղչուեցաւ։ Լօզանի վիճաբանութիւններուն ատեն սակայն, բանագնացները փոխադարձաբար համաձայնեցան ամէն տեսակ պատերազմական հատուցումներ պահանջելէ (Յօդ. 58)։ Այս բոլորէն կը հետեւի թէ, վնասուց հատուցումն ալ խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ. նոյնպէս չի կրնար ինչքերուն, վերադարձումը պահանջել»։

Փաստեց թէ Եգիպտոս անկախ պետութիւն դարձած էր Լօզանի դաշնագրէն առաջ, հետեւաբար կարելի չէ օսմանեան պետութենէն անջատուած հողամաս նկատել զայն։ Յաջորդ օրը՝ Մայիս 11ին խտիվին տեսակէտը պաշտպանեցին երեք հոգի.— Իրաւագիտական համալսարանի նախագահ Թահիր պէյ՝ փաստելու համար, որ խտիվը թրքահպատակ է, փարիզի կաճառէն Պէրժըրի՝ ցոյց տալու համար, որ գրաւուած ինչքերը կը գտնուէին Օսմ. կայսրութենէն անջատուած հողամասի վրայ, նոյնպէս փարիզի փաստաբաններէն Քայլէր, որ փորձեց հաստատել թէ Անգլիա իբրեւ հոգատար Եգիպտոսի, պատասխանատու է կատարուած գրաւումներուն։

Միջադէպ մը ծագեցաւ Սըր Մ. Էմըսի եւ Թահիր պէյի միջեւ, Եգիպտոսի վարչապետ Սարուաթ փաշայի մէկ նամակին առթիւ, որուն մէջ կ'ըսէր թէ խտիվին հպատակութիւնը ճշդելու համար բանակցութիւններ կ'ըլլան Թուրքիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ։ Թահիր պէյ կարդաց Ըմէթ փաշայի մէկ հեռագիրը, որ կը հերքէր այս լուրը։ Անգլիացին զայրացած յայտարարեց թէ Անգլիա տարբեր պետութիւն է, Եգիպտոս տարբեր։

Թուրք կառավարութեան ներկայացուցիչ Վասֆի Րաշիտ պէյ 19 էջէ բաղկացած յիշատակագիր մը ներկայացուց խտիվի հպատակութեան մասին։ Նախագահը յայտնեց թէ ատիկա նկատի պիտի առնուի վճիռը տրուած պահուն։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ գրուեցաւ թէ Նալեան գերապայծառ մեծաքանակ գումարներ փախցուցած է Հռոմ։ Բոլորովին սուտ են այդ զրոյցները.

Ա.— Մուսոլինի Քորֆուի գէպքէն վերջ Հայերուն յատկացուց 10 միլիոն լիր, յանձնելով սոյն գումարը Մալթայի Ասպետներու (Cavalieri di Malta) ընկերակցութեան։

Այս ասպետները իրենք անձամբ բաշխեցին այդ գումարը։ Հաշիւը կարելի է գտնել իրենց հրատարակած տարեկան տեղեկագրին մէջ։ Նալեան գերապայծառի գործը այն եղաւ որ Մալթայի Ասպետաց յանձնախումբին հետ քահանաներ ղրկեց, որոնք առանց դաւանանքի խտրութեան գումարը բաշխեցին Հայերու մէջ։

Բ.— Տավուտ փաշայի նուիրած գումարը կը գտնուի Լոնտոն եւ օրինական գործառնութիւնները չեն աւարտած դեռ։

Գ.— Հանգուցեալ Ժագ Փափազեանի կտակած գումարը կը մնայ տակաւին Լոնտոն եւ կրնայ գանձուիլ Ս. Յակոբայ Հոգաբարձութեան ատենապետին եւ գանձապետին ստորագրութեամբ, եւ Պատրիարքարանի վաւերացումով։ Ս. Յակոբայ միւս գումարները կը մնան ուր որ են։ Նալեան գերապայծառ, ոչ դպած է եւ ոչ կրնայ դպչիլ։

Դ.— Օթէլ Պրիսթոլի արժէքները յանձնուած են բաժանորդներուն եւ հաշիւը Պատր. Մատակարարական Ժողովի տետրներուն մէջ արձանագրուած են։

Ճիշդ է թէ Նալեան գերապայծ. հրահանգներ տուած է որ առանց իր ստորագրութեան կարելի չէ գանձում ընել։ Դիմակաւորած ազգուրացներո՞ւն մնաց մուր քսել յայտնի դէմքերու ճակտին։

Վարէգ Մ. Տ.

ՕՐ. ՄԵԼԻՆԷ ՏՐԵՆՑ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԼԷՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Շուազի-լը-Րուա Ալֆորվիլ

15 Մայիս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԷԿ ՔԱՐՈՎ ԵՐԿՈՒ ԹՌՉՈՒՆ.— Սէն-Ժ'Ուէնի պողոտային վրայ, սինէմայի ներկայացումէ մը յետոյ, գողերը կը պահուըտին ներսը եւ գիշերը կը կողոպտեն սինէմային դրամարկղը։ Յետոյ բրիչով մը կը ծակեն պատը եւ կը մտնեն քովի գոհարավաճառին խանութը, ուրկէ 50.000 ֆր.ի թանկագին քարեր վերցնելէ յետոյ կը մեկնին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ, ՈՐ ՄԻԼԻՈՆ Կ'ԱՐԺԷՆ.— Անցեալ օր, Բրէսզէր անուն գերմանացի քանդակագործ մը, որ դրոշմաթուղթի հաւաքածոյ կը պահէր, Փարիզ եկաւ։ Հաւաքածոն ձգեց պանդոկը եւ վար իջաւ։ Երբ վերադարձաւ սենեակ, տեսաւ որ հաւաքածոյէն փրցուած են 17 դրոշմաթուղթ, որոնց արժէքը կը գնահատուի մէկ միլիոն։ Ասոնցմէ միայն երկու դրոշմաթուղթ, Մօրիս կղզիէն, կ'արժեն 650,000 ֆր.։ Գողը կը թուի թէ ծանօթ էր հազուագիւտ դրոշմաթուղթերու արժէքին։

ԿՕՇԻԿԸ ՆԵՂ ԸԼԼԱԼՈՎ.— Միլանոյի մէջ, կոմսուհի Մարիա Պոսսի Ֆէտրիկօթթի, ոտքերուն սիրուն ձեւ մը տալու համար գնեց նեղ կօշիկներ։ Նրբաձեւ ոտքերը պտըտցուց մէկ օր միայն։ Իրիկունը տեսաւ որ կօշիկը աջ ոտքին վրայ վէրք մը շինած է։ Առտուն ալ, զգաց որ տաքութիւն ունի։ Իրիկունը մեռաւ, վարակուած ըլլալով մի քրոպային հիւանդութեամբ մը։

ԾԵՐՈՒԿԻՆ ՍԷՐԸ.— Շարանթոն փողոցը, պանդոկի մը մէջ գտնուեցաւ երիտասարդ աղջկան մը դիակը, որ սկսած էր գարշահոտիլ։ Որդերը կը պտըտէին մարմինին վրայ, որ բոլորովին մերկ էր, ծածկելով ամբողջ միսերը։ Դէմքը այլեւս անճանաչելի էր, իսկ կուրծքին վրայ նետուած էր եղրեւանիի փունջ մը։

Չկար ո եւ է զէնք, որպէսզի կարելի ըլլար անձնասպանութեան վերագրել մահը։ Անմիջապէս կասկածները ծանրացան աղջկան սիրահարին վրայ։ Եւ, իրաւ, նոյն պահուն լուր առնուեցաւ որ աղջկան սիրահարը գտնուած է Սէն գետին ափը, գզլայազիրկ վիճակի մէջ։ Վրան եղաւ նամակ մը, ուր կը գրէր.

«Կը սիրէի օրիորդ կոտէնը, որ շարունակ կը կթէր զիս։ 15 ամսուան մէջ քաշեց 45,000 ֆր.։ վերջապէս ունեցածս հատաւ։ Սկսանք կռիւ ընել։ Իրիկուն մըն ալ, երբ զիս շատ ծաղրեց, ինկայ վրան եւ սեղմեցի կոկորդը։ Քիչ մը ուժգին սեղմելուս համար, մեռաւ։ Սարսափահար դուրս վազեցի։ Երբ նամակս գտնէք, արդէն մեռած պիտի ըլլամ»։

Արդ, քննութեամբ յայտնի եղաւ. որ Օկիւսթ Լիւգօ, 63 տարեկան վաճառորդ մըն էր եւ տարիէ մը ի վեր սիրահարած էր 25 ամեայ օրիորդին։ 15 օր առաջ կը խեղդէ աղջիկը, որ կերած էր իր ամբողջ հարստութիւնը։ Դիակը 15 օր կը մնայ սենեակին մէջ եւ կը հոտի։ Իսկ ոճրագործ սիրահարը, երբ կ'իմանայ թէ ոստիկանութիւնը բացած է իր սենեակը, թոյն կը խմէ անձնասպան ըլլալու համար։ Երբ կ'ուշանայ մահը, կ'երթայ Սէն գետը նետուիլ։ Սակայն ծունկերը կը կթոտին եւ գզլայազիրկ կ'իյնայ գետեզերքը։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԶԳԱՑԱՑՈՒՆՑ ՓՈՐՁ ՄԸ

Յետոյ ըսի.

— Կորսնցուցի գրաւս, մեծ ...րուստ մըն է այս ինծի համար, ...այց վստահ եղէք որ բնաւ չեմ ...ափիր ատոր համար։

— Շահեկան էր, չէ՞։

— Աւելին չի կրնար ըլլալ։ Բայց ...ես չկրցայ հասկնալ թէ ինչպէս ...յաջողէին ռումբերուն մէջ կայ...նել եւ ձնշել։

— Գործին վարպետ բանուոր...ներէն զատ, մարդ չգիտեր այդ ...ը։

— Անշուշտ, բայց ըսէք ին...ծի, սիրելի բարեկամս, որ եւ է ...անպատեհութիւն մը կը տեսնէք ...որ երբ ամէն մարդ մեկնած ըլ...լայ, երթամ ռումբէն կտոր մը ...զննեմ, իբրեւ յիշատակ մը այս ...մոռանալի օրուան։

— Ըստ իս, անպատեհութիւն մը չեմ տեսներ։ Բայց, աւելի լաւ է թերեւս որ երթամ ես առնեմ այդ երկաթի կտորը։

Այնպէս ալ ըրաւ։

Երեք օր յետոյ, Փարիզ դարձած էի արդէն, ուր պետերուս յանձնեցի վաւերաթուղթեր,լուսանկարներ եւ ռումբի կտորը, ինչ որ կրցեր էի հաւաքել։

Գիտական անհրաժեշտ պրպըտումներէ յետոյ, հասկցուեցաւ թէ ռումբը միայն հեղձուցիչ կազ կը պարունակէր, որուն առաջքը առնելու համար պէտք էր գործածել յատուկ դիմակ մը։

Այնպէս ալ ըրինք։

Եւ հիմա, տանինք գերման լրտեսական ամէնէն աչքառու կայմին մէջ ՊԷՌՆԻ ԿԵԴՐՈՆԸ։

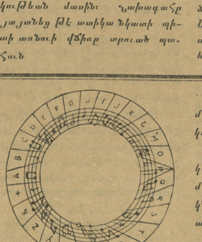
ՊԷՌՆԻ ԳԵՐՄԱՆ ՈՐՋԻՆ ՄԷՋ.

Մեկնելով այն սկզբունքէն թէ՝ երբ ուզուի տեղի մը անցուդարձերուն մասին տեղեկութիւն քաղել, ցարդ գտնուած լաւագոյն միջոցն է հոն երթալ, առտու մը Պէռն մեկնեցայ, ուր կը գտնուէր գերման լրտեսութեան ամենէն գործօն կեդրոններէն մէկը։

Այս կեդրոնին ակներեւ գլխաւորն էր հազարապետ ֆօն Պ..., գերման նշանաւոր պետական մարդուն ազգական, հաստգլուխ, անտաղանդ հանած-վարած մը։ Բայց իրականութեան մէջ, կեդրոնը կը վարէր ֆօն Ռ... Զուիցերիոյ մէջ գերման դեսպան։

Եթէ հազարապետ ֆօն Պ... իրաւամբ աննշան մէկը կը նկատուէր, նոյնը չէր սակայն ֆօն Ռ. որ աչառու մարդու մը համբաւը հանած էր։

Անոր գրասենեակէն էր որ հրահանգ եւ հարցարաններ կը ղրկուէին Ֆրանսայի մէջ գործող գերման գործակալներուն եւ

Ելաժշտական բանալին՝ որով գերման լրտեսները կը ստանային հրահանգներ եւ հարցարաններ։ (Տեսնել «Յառաջ»ի թիւ 326 եւ 327)

դարձեալ՝ անոր գրասենեակին մէջ էր որ մեզի դէմ ուղղուած հարուածները կ'ուսումնասիրուէին։

Եթէ Լիւտէնտորֆի հաւատաք, Պէռնի այս կեդրոնը միայն վիճելի ծառայութիւններ մատուցած է։ Շիտակը այն է որ, եթէ ան չարդարացուց ինչ որ իրմէն կը սպասուէր, ատ պատճառաւ էր որ, մեր կողմէ յարատեւ կազմալուծման կ'ենթարկուէր։

ֆօն Ռ...ի կողմէ, Ֆրանսայի մէջ լարուած լրտեսական կազմը կատարելութեան կը հասնէր...։

Պէռնի գերման լրտեսութեան կեդրոնական շէնքի մասին կարգ մը մանրամասնութիւններ զանց կ'առնեմ, տալով միայն ինչ որ անհրաժեշտ է։

Այդ շէնքին մէջ էր, ֆօն Ռ.ի աշխատութեան սենեակը, ուր յաճախ առիթը ունեցայ մտնելու, բայց միշտ իր տիրոջ բացակայութեան, մանաւանդ գիշեր ատեն. այդ աշխատասենեակը թատերական բեմի պէս կազմ ու սարք ունէր։

Տախտակամածին մէկ քանի կտորներուն տակ, ծածկուած զանգակներ կային. երբ ոտքը անոնցմէ մէկուն վրայ դնէիր, զօրեղ հնչիւններ կը սկսէին, եւ կ'իմացնէին թէ՝ ինքնակոչ հիւր մը մուտ գործած է աշխատութեան սենեակին մէջ։

Պէտք էր զգուշանալ նստելէ կարգ մը աթոռներու վրայ, որոնք նման էին գայլերու դէմ լարուած թակարդներու։

Զափազանց անխոհեմ բան մը ըրած կ'ըլլար այն որ գետնի գորգին մէջտեղը գտնուող վարդանըկարին վրայ կոխէր, եթէ նախապէս միջոցներ ձեռք չառնէր ծուղակին դէմ որ անոր տակ ծածկըւած էր։

Եւ վր կեանքը սիրողը, պէտք էր զգուշանալ դպչելէ բանալիներուն, որոնք կղպանքներուն վրայ մոռցուած էին... իբր թէ...։

Այս կէտը մոռցած ըլլալուն համար էր, որ ֆօն Ռ.ի գրագիրներէն մէկը, շանթահար եղաւ։

Այսքանը կը բաւէ կարծեմ ֆօն Ռ.ի կազմակերպութեան մասին գաղափար մը տալու։ Անցնինք հիմա անոր գործունէութեան մէկ քանի դրուագներուն։

ԱՐԴԻ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ

ԻՐՄԱ ՇԹԱՈՒԳ

Ֆօն Ռ... այնքան ճարտար դիւանագէտ մըն էր որքան անխիղճ։

(Շար.)

բռնած կը սպասէին: Պատուհաններն ու տանիքները նոյնպէս բազմութեամբ լեցուն էին:

Կառախումբէն հազիւ վար իջած, զինուորական նուագախումբը հնչեցուց «Մարսէյեզ»ը, յետոյ անգլ. քայլերգը: Դուրսը ամբոխը ուրախութեան աղաղակներ կ'արձակէր: Առաջին կառքին մէջ նստան Տումէրկ, Թագաւորը, եւ երկու իշխանները, երկրորդ կարգին մէջ Պոխան, Պոլտուին եւ Չէմպըլէյն: Արքայական թափորը դանդաղօրէն յառաջացաւ դէպի Պըքինկէմի արքայական պալատը, ուր գիրենք ընդունեց Թագուհին:

Հանրապետութեան նախագահին առաջին գործը եղաւ այցելել Անծանօթ Զինուորին, որուն վրայ եռագոյն ծաղիկներէ պսակ մը դրաւ: Գիշերը մեծ հացկերոյթ մը տրուեցաւ, որուն ներկայ եղան արքայական ընտանիքը, նախարարներ, պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, ընդամէնը 155 հոգի:

Առաջին բաժակաճառը արտասանեց Ճորճ Թագաւորը ֆրանսերէն լեզուով.—

« Աւելի քան 20 տարիէ ի վեր, ըսաւ, իմ կառավարութեանս և Ֆրանսայի սերտ աշխատակցութիւնը աւելի մտերմական դարձած է: Հաշտութենէն ի վեր մեր հաւաքական ջանքերը լաւ արդիւնքներու յանգեցան: Դեռ շատ բան կայ ընելիք: Ինչպէս պատերազմի ատեն, այսուհետեւ ալ մեր երկու երկիրները պիտի շարունակեն ձեռք ձեռքի տալ եւ միասին աշխատիլ խաղաղութեան համար»:

Նախագահ Տումէրկ շնորհակալութիւն յայտնեց Թագաւորին խօսքերուն եւ իրեն եղած ընդունելութեան համար: Յիշեց թէ էտուըրտ Է. Թագաւորին օրով կնքուած անգլեւֆրանսական համաձայնութիւնը զինակցութեան փոխուեցաւ Մեծ Պատերազմին՝ «երկու երկիրներու միջեւ ստեղծելով անխզելի կապեր, զորս ապագայ սերունդները պիտի պահպանեն իբրեւ նուիրական ժառանգութիւն մը: Վաղը, ինչպէս այսօր, պիտի շարունակենք միացնել մեր ջանքերը՝ պաշտպանելու եւ ամրապնդելու համար խաղաղութիւնը՝ որպէս զի Եւրոպա բարգաւաճի խաղաղութեան մէջ, եւ աշխարհի խնայուին նոր եւ ահռելի աղէտներ»:

Նախագահը երէկ գնաց Օքսֆորտ, ուր ստացաւ վարդապետ իրաւաբանութեան պատուոյ տիտղոսը:

Չանկ-Քայ-Շէք Փէքինի վրայ կը քալէ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ զօր. Չանկ-Քայ-Շէք մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ Փէքինը գրաւելու համար: Նանքինի գրաւումէն անմիջապէս վերջ սկսած իր ձեռնարկը ձախողած էր: Մէկ շաբաթէ ի վեր զինուորական մեծ շարժումներ կը կատարուին: Նանքին եւ Չինքեանկ համախմբուած են մեծ ուժեր, ինչպէս նաեւ պզտիկ նաւերու տորմիղներ: Չանկ-Քայ-Շէքի զինուորները ամբողջ գիշերը տեւող ռմբակոծութենէ մը յետոյ առտուն կանուխ Փուքէուի մէջ գետը անցան, միասին առնելով իրենց պաշարը: Զօրավարի կուսակիցներէն ամենէն պահպանողականները վախ կը յայտնեն թէ այս ձեռնարկը իր ուժերէն վեր է եւ հաւանաբար քայքայում առաջ պիտի գայ շարքերուն մէջ:

Միւս կողմէ Հանքէուի կառավարութեան արտաքին նախարար Եուժէն Շէն հետեւեալը յայտարարած է Ռիւթէրի գործակալութեան թղթակիցին.—

«Երեք ամիս չանցած, յաղթականօրէն առաջացած պիտի ըլլանք մինչեւ Փէքին, ուր յանուն ազգայնական Զինաստանի պիտի խօսիմ այնպիսի լեզու մը, զոր Սըր Օսթըն Չէմպըլէյն չպիտի կրնայ նկատի չառնել: Անգլիա խորունկ եւ տեւական վնասի պիտի ենթարկուի, եթէ սիրաբանի զօր. Չանկ-Քայ Շէքի հետ, որուն կառավարութիւնը գոյութիւն ունենալէ պիտի դադրի ամառը չվերջացած:»

Աշխարհի ամենէն մեծ բանակը

Խորհրդային միութեան պատերազմական գործավար Վորոշիլով Մոսկուայի պահակախումբի սպաներուն առջեւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ թիւի կողմէ սովետական բանակը աշխարհի մէջ ամենէն զօրաւորն է, ունի 650,000 զինուոր, առկէ զատ նաեւ220,000 «Չոն» զինուորներ (մասնաւորապէս վերապահուած ներքին կարգապահութեան): Եթէ հաշուենք երկրապահ զինուորներն ու զինուորական կրթութիւն ստացած երիտասարդները, կարելի է ըսել թէ ամէն Ռուս զինուոր է: Ամէն տեսակէտով կատարեալ ըլլալու համար պէտք է սպասել դեռ երկու տարի. Գերմանիա այն ատեն տնտեսապէս այնքան զօրաւոր պիտի ըլլայ որ դրամական աջակցութիւն պիտի ընէ Ռուսիոյ, որ ի հարկին պիտի կրնայ պատերազմիլ:

Ո՛չ մէկ լուր օդանաւորդներէն

Իր օրուան փնտռտուքներէ վերջ, ո՛չ մէկ հետք կարելի եղաւ գտնել ֆրանսացի օդանաւորդներէն: Նիւֆաունտլէնտի վրայէն անցած ըլլալու մասին զանազան աղբիւրներէ հաղորդուած բոլոր լուրերը կը հերքուին: Ռօտմէն Ուէնէմէյքըր 25 հազար տոլար կը խոստանայ անոր, որ ողջ կամ մեռած պիտի գտնէ Նոնժէսէրն ու Քոլին:

Հիւսիսային ծովուն մէջ «Մաքս Վայտլան» գերման նաւը տեսած է օդանաւի մը կտորները: Կը կարծուէր թէ «Սպիտակ Թռչուն»ն է, բայց հաստատուեցաւ որ անգլ. օդանաւ մըն էր:

Ամերիկացի օդանաւորդները դեռ ճամբայ չելան: Պէրթոտի եւ Չէմպըլէյնի կիները 50,000ական տոլար պիտի ստանան, եթէ Նիւ Եորք—Փարիզ թռիչքի ընթացքին մեռնին երկու օդանաւորդները:

Պրուքլինի առեւտրական սենեակի Նախագահ Ճօնսս 15,000 տոլար կը խոստանայ յիշեալներուն, եթէ յաջողին ողջ առողջ Փարիզ հասնիլ:

Տուրք չվճարողներուն

Պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ հրամանագիր մը, որուն համաձայն Յունիս 1էն սկսեալ 100ին 10 յաւելում պիտի կրեն 1926ի այն բոլոր տուրքերը, որոնց մասին թուղթ ղրկուած է 1927 Փետրուար 1էն առաջ վճարելու համար:

Այս տուրքերը իրականին մէջ կը վերաբերին 1925 տարուան եւ պէտք է վճարուէին 1926ի ընթացքին. սակայն տնտեսական տագնապին պատճառաւ վեց ամիս յետաձգուած էին: Արդ, այդ պայմանաժամը կը լրանայ Մայիս 31ին: Երեսփոխան Թէթէնժէ ելմտական նախարարին դիմելով խնդրեց որ մինչեւ Օգոստ. 3 երկարաձգուի այս պայմանաժամը:

ԵՐԿԱՐ ԱՏԵՆԷ Ի ՎԵՐ ՍՊԱՍՈՒԱԾ...
"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՅԻՍ 29Ի
ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ, ՓՈՐԹ Տ'ՕՌԼԷԱՆ

Կը մասնակցին Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. խումբերը, Պէլվիլի Ա. խումբը եւ «Արմէնիա» Ա. խումբը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի պահեստի խումբերը:

Ուրիշ մանրամասնութիւններ՝ յառաջիկային:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

„ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարտանի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ պիտի տօնուի Հայաստանի Հանրապետութեան 9րդ տարեդարձը 29 մայիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը ճիշտ 2ին, Նորակառոյց Հ. Յ. Դ. տան մէջ:

Արտասանութիւններ, խմբերգ, եւ բանախօսութիւն. հանդէսէն անմիջապէս յետոյ ընտանեկան մեծ խնջոյք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանի միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք միութեան սրահը. նիւթ. «կրօնք եւ պետութիւն» (Լէջմիածինի գրաւումը): Պիտի նախագահէ ընկ. Ա. Աբօեան:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի նորակազմ «Քրիս» խումբին ժողովը՝ 22 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը:

Հ. Յ. Դ. ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ենթակոմիտէի 4րդ. դասախօսական ժողովը՝ Շաբաթ օր 21 Մայիս ֆրանսական հիւանդանոցի դիմացի սրճարանը:

Պիտի դասախօսէ ընկ. Ա. Աճէմեան: կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէն յիշատակին մեծ հանդէս մը սարքած է Սեբաստացի Մուրատի եւ իր զինակիցներու յիշատակին, յառաջիկայ Օգոստոս 4ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն՝ վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա, նուիրուած է երգիծական գրականութեան: Հեգնանք եւ զուարթութիւն: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Ալքաալախնամի Նէօյիի օժանդակ միութեան առաջին ընտանեկան երեկոյթը՝ Ուրբաթ, 20 Մայիս, ժամը 9ին, Restaurant Gillet, Փորթ Մայօ:

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ:

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ ժան փըթի-ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին փօրթ տ'Օռլէան, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը:

(Կնիք)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
„ԴՐՕՇԱԿ"Ի ԵՒ „ՅԱՌԱՋ"Ի

գործակալն է H. Der Sarkissian
10 Rue du Paradis
Valence (Drome)

կը ծախէ նաեւ «Խարտոց» եւ «Կայծ»:

"ԴՐՕՇԱԿ„

Մարսէյլի գործակալն է
ԸՆԿ. ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ
14 Rue de la Fare

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or: Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Չօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

ՍԱԿԱՐԱՆ
17 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելի երկթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՅԻՍ 1927

19 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 340

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎՃԻՌՆԵՐ ԱՐՁԱԿԵԼԷ ԱՌԱՋ

Երէկ երեւան հանեցինք հիւանդագին պատկեր մը, — այսպէս կոչուած ողջամիտներու սրտառուչ լաւատեսութիւնը՝ Հայաստանի քաղաքական-ռազմական ապահովութեան մասին։

Կ'արժէ անգամ մըն ալ արծարծել այս հարցը, ոչ թէ խուճապ յարուցանելու, այլ կոյրերուն աչքը բանալու եւ մեր երկրայ հայրենիքին խոցելի կողմերը երեւան հանելու համար։

Քաղաքական կուսակցութեան մը խմբագրին վայել չէ քնքուշ փետուրներով բարձեր երեւակայել եւ օրօր կարդալ իր ընթերցողներուն, երբ իրականութիւնը բոլորովին տարբեր բան կ'ըսէ։

Ներելի չէ, նաեւ, ամէն յոյս դնել տիրող իշխանութեան ուժին կամ իմաստութեան վրայ։

Այդ իշխանութիւնը, Մոսկուայի խորհրդային կառավարութիւնը, այնքան կը հետաքրքրուի Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին ապահովութեամբ, որքան ո՛ր եւ է քաղքենի կառավարութիւն։ Այլապէս, պիտի սարսափէր այն կացութենէն, որուն իրական պատասխանատուն ինք է եւ որ կը վտանգէ ամբողջ կովկասը, հետեւաբար եւ ռուսական շահերը։

Ամփոփուելով մեր սահմանին մէջ, շեշտենք, նորէն, թէ այսօրուան Հայաստանը մարզադաշտ մըն է մեր ոխերիմ թշնամիներուն համար, շնորհիւ հաստատուած կարգուսարքին եւ աշխարհագրական դասաւորման։

Այսքանը հասկնալու համար, մեր անարժան հակառակորդները պէտք չունին պրպտումներ կատարելու համաթրքական արժման պատմութեան, յաջողութեան կամ ձախողման մասին։ Մենք ակադեմական վիճաբանութիւն չէ որ կը յարուցանենք, այլ կատարուած իրողութիւնները կը վերլուծենք։ Եւ եթէ մեր ընդդիմախօսները խելք եւ խիղճ ունին, պէտք է արժունին, վերջապէս, այս գետնին վրայ կանգ առնելու եւ իր փաստերը հերքելու։ Ասկէ դուրս ինչ որ փորձեն, պարզ ճապարարութիւն է, եւ ոճրապարտ մեղք։ Որովհետեւ արհեստով ճապարարը միայն հաւատացողը և վճարողը կը խաբէ. իսկ հրապարակագիր մը, այն ալ պաշտօնական թերթի մը պատասխանատու խմբագիրը ժողովուրդի մը վստահութիւնը կը չարաշահէ, եւ հետեւաբար կը վնասէ անոր իրական շահերուն։

Մենք ամէն անգամ այս հարցին զանազան ծալքերը կը բանանք, անուններ, իրողութիւններ, թուանշաններ յիշելով։

Մեր հակառակորդները կրնա՞ն ժխտել այդ չոր փաստերը։ Կրնա՞ն ապացուցանել թէ՝ Թուրքիոյ համար ճամբան լայն բացուած չէ Իգտիրէն մինչեւ Նախիջեւան եւ աւելի հեռուները։ Կրնա՞ն համոզել թէ՝ Մոսկուա եւ Էնկիւրի հայ ժողովուրդի բարիքին համար է որ Նախիջեւանը անջատած են Հայաստանէն, եւ դրած՝ Ատրբէջանի գերիշխանութեան տակ։ Կրնա՞ն ապացուցանել թէ, ինչ հիմնական պատճառներով Հայաստանի հայ գիւղացին կը գաղթէ, իսկ թուրք-թաթար գիւղացին կ'ամրանայ ու կը զարգանայ, մանաւանդ ռազմական ճամբաներու վրայ, Դարալագեազի, Նախիջեւանի, Զանգեզուրի եւ Ղարաբաղի մէջ։

Պէտք չկայ որ Թուրքիա կամ Ատրբէջան հարիւր հազար գաղթական թափեն մեր խեղճուկ տարածութեան վրայ, Հայաստանի ապահովութիւնը խախտելու համար։ Եղածը բաւ իսկ է, քանի որ կը գտնուի կենսական երակներուն վրայ։ Ինչպէս Բրիտանիան Միջերկրականը եւ Ատլանտեանը իր տիրապետութեան տակ է առած՝ Ճիպրալթարի քարաժայռով։ Իր ձեռքին մէջ են Եգիպտոսը՝ շնորհիւ Սուէզի ջրանցքին, եւ Հնդկական ու Խաղաղական ովկիանոսները՝ Մալակկայի նեղուցով (Սումաթրա)։

Այդպէս ալ մեր Հայաստանը՝ իր հարեւաններուն առջեւ։

Բանավէճը կարճ կապելու համար, կրկին եւ կրկին կը յանձնարարենք որ քարտէս մը գնեն, եւ սերտեն Հայաստանի արեւելեան, հարաւային եւ արեւմտեան սահմանները, նոյն իսկ իրենց փառաբանած իմաստուններուն աջակցութեամբ։ Զգիտնալը ամօթ չէ, չսորվիլն ու կեղծելն է ամօթ։ Եթէ իրենց տեղեկութիւնները լրիւ չեն, կամ եթէ չեն հաւատար մեր պարզած փաստերուն, ամէն միջոց ունին իրենց սեփական աչքով եւ ականջով ստուգելու իրականութիւնը։ Եւ պարտաւոր են այսքան մը նեղութիւն կրելու, որովհետեւ, խնդիրը աքլորամարտի մը շուրջը չի դառնար, այլ կապ ունի ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագրին հետ։

Թող փորձեն, թող պրպտեն, եւ մենք մնանք սեւերես։

Մենք այսպէ՛ս կը հասկնանք ազգային-քաղաքական կուսակցութեան մը պարտականութիւնը։

Ի՞նչ կը նշանակէ հայրենիքէն փարսախներով հեռու նստիլ եւ ճախարակի պէս դառնալ կախարդական շրջանակի մը մէջ, չսկածելի հաւատքներով կամ անյատակ տգիտութեամբ, այն ալ առանց կազմակերպական մասնիկ մը ունենալու Երեւանի մէջ։ Ո՞վ իրաւունք տուաւ իրենց ճառել յանուն ժողովուրդի մը, որ լեզու ունի, բայց բերան չունի, որ քառակուսի տուփի մը մէջ ինկած՝ կը տագնապի լաւագոյն օրերու յոյսով։

Զանգեզուրի յետին գեղջուկն ալ պիտի թքնէ իրենց երեսը, եթէ իմանայ թէ ի՛նչ հեքիաթներ գրի կ'առնեն տգիտաբար կամ խարդախութեամբ, պարզապէս վարկ շահելու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ

«Ցուսաբեր» (12 Մայիս) խմբագրականի մը մէջ պարզելով քրտական հարցին արժէքը թէ՛ միջազգային քաղաքականութեան եւ թէ հայկական դատին լուծման համար, կը նկատէ.

— «Քրտական կնճիռը կը մնայ իբր Թուրքիոյ ներքին կեանքի կարեւորագոյն հոգը։ Արիական այս առոյգ, արի եւ կենսունակ ժողովուրդը յիւրի ճաշակած է բռնութեան բոլոր դառնութիւնները եւ ամբօրէն ոտք դրած ազատագրական պայքարի ճամբուն վրայ։

«Քրտութեան համար վերադարձ չկայ դէպի ետ, իսկ Թուրքիոյ համար փրկութիւն չկայ այս հարցէն։

«... Մենք մոռցած չենք անշուշտ այն անլուր չարիքները, զորս քրտութիւնը գործած է մեր ժողովուրդին հանդէպ։ Սակայն անիմաստ է այս մասին այսօր խօսիլը, երբ գիտակցութեան եկած քիւրտ ժողովուրդը այլեւս զէնք բարձրացուցած է մեր ամէնէն մահացու թշնամիին՝ Թուրքիոյ դէմ։ Այս պայքարին մէջ մենք մեր կարելի աջակցութիւնը պիտի բերենք քրտութեան, պարզ գիտակցելով, որ թուրքեւքիւրտ բախումին մէջ Թուրքիոյ պարտութիւնը նաեւ մե՛ր յաղթանակն է։

«Անատօլուի արեւելեան վեց վիլայէթներու մէջ այսօր մօտաւոր հաշիւով շուրջ 1,600,000 ժողովուրդ կը բնակի, որուն կէսը՝ քիւրտ իսկ միւս կէսը՝ թուրք։ Եթէ մենք նկատի առնելու չըլլանք քրտութեան մինչեւ իսկ այն հատուածները, որոնք տեղաւորուած են Ռուսիոյ, Պարսկաստանի եւ Իրաքի մէջ, նորէն քիւրտ ժողովուրդի այս քանակը (վեց վիլայէթներու մէջ) ի վիճակի է մեծամեծ վտանգներ ստեղծելու մեր թշնամիին համար եւ զայն տեւականօրէն քայքայելու։»

ԴԻԱԿԻԶԱՐԱՆ

Մօտ օրէն Մոսկուայի մէջ կը բացուի խորհրդային միութեան առաջին դիակիզարանը։ Այս լուրը տալով, «կոմունիստ» (5 Մայիս) կ'աւելցնէ. «Մոսկուայի մէջ, 20րդ դարէն սկսեալ, հաշուուած է որ, տարեկան կը մեռնի 40,000 հոգի, ուրեմն 100 տարուան ընթացքին՝ 4 միլիոն։ Այսպէս, Մոսկուայի մէջ մեռելները թիւով աւելի շատ են քան ողջերը։ Այս մեռելներուն՝ գերեզմանի համար կը յատկացուին ահագի՛ն տարածութեամբ հողեր։ Ի՛նչ վատնում։ Միւս կողմէ, առողջապահական տեսակէտէն քննելով, գերեզմաններու մէջ քայքայուած մարմինները վնասակար ազդեցութիւն մը կ'ունենան ջուրերուն վրայ։ Երրորդ առաւելութիւն, որ դիակներու կիզումին պատճառով, հարկ չի մնար հսկայ յուշարձաններ կանգնելու, պատարագներ ընելու, «անշէջ ճրագներ» վառելու։ Եւ, վերջապէս, կը ջնջուի այն հնադարեան պաշտամունքը, որ մարդիկ ունին մեռելներուն հանդէպ։»

Եւ սակայն Լենինի վրայ կը կառուցանեն հսկա՛յ յուշարձաններ. եւ մեռել Լենինին համար կը վառեն խունկեր ու բուրումներ։

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԻԼՍՈՒՏՍՔԻԻ

դէմ դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է Վարշաւայի մէջ, ուր գտնուեցան պայթուցիկ նիւթ պատրաստող քանի մը աշխատանոցներ։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Բռնուեցաւ նաեւ դաւադրութեան հոգին՝ Զօր. Հալլէր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԷՃԸ

ՆՈՐ ԲՈՂՈՔՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Խորհրդային կառավարութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆի ստորագրութեամբ բողոքի ծանուցագիր մը յանձնուեցաւ Մոսկուայի անգլիական գործակատար Փիթըրսի։ Այս ծանուցագիրը կը հաստատէ Ռոզէնկոլցի ներկայացուցած բողոքագիրը, կ'ըսէ թէ կատարուած խուզարկութիւնները հակառակ են 1921ի առեւտրական դաշնագրին ու վնասուց հատուցում կը պահանջէ։ Լիթվինոֆ կը հասկցնէ նաեւ թէ Անգլիայէն ըլլալիք ապսպրանքները ուրիշ երկիրներու, մասնաւորապէս Գերմանիոյ պիտի ըլլան։

Բողոքագիրը կ'ըսէ թէ հակառակ Փետրուար 23ի իր ծանուցագիրին, անգլիական կառավարութիւնը կը փափաքի որ անգլեւխորհրդային յարաբերութիւններու ձգտումը ծայրագոյն աստիճանի հասնի։ Խորհրդային Միութիւնը խաղաղութեան պահպանումը եւ ներքին շինարարութիւնը ամէն բանէ վեր դասելով, երկար ատեն համբերութեամբ տարաւ անգլիական կառավարութեան անդամներուն բազմաթիւ նախատական եւ գրգռիչ յարձակումները։ Վերջացնելով, Լիթվինոֆ Անգլիայէն կը պահանջէ որոշ եւ աներկդիմի պատասխան տալ եւ յայտնել թէ կը փափաքի՞ շարունակել անգլեւխորհրդային առեւտրական յարաբերութիւնները թէ պիտի հակառակի ապագային։

Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռօզէֆ կը յայտարարէ թէ վնասուց հատուցում պահանջելու համար դատարան պիտի դիմէ։

Լոնտոնի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան պետ Խինչուք, որ ներկայիս Ժընեւի Միջազգային Տնտեսական Խորհրդաժողովին կը մասնակցի, Ժընեւի օտար թղթակիցներուն յայտարարութիւններ ըրաւ ծանօթ խուզարկութեանց առթիւ։ Բողոքելէ վերջ թէ խուզարկութիւնը կատարուած է առանց պատճառի եւ շատ կոպիտ պայմաններու մէջ, Խինչուք ըսաւ.

«Պէտք է դիտել տամ որ այս տարի պահպանողականներու ծայրագոյն աջերը կատաղի պայքար մը մղեցին Խորհրդային Միութեան հետ յարաբերութիւնները խզելու համար։ Այս պայքարը շատ վնասեց մեր պատուիրակութեան գործին։ Լոնտոն հասնելէս ի վեր, կարելին ըրի անգլեւխորհրդային յարաբերութիւնները բարւոքելու համար, սակայն միշտ վերոյիշեալ թշնամի տարրերու յարուցած խոչընդոտներուն հանդիպեցայ ճամբուս վրայ։ Հակառակ ատոր, վերջին ամիսները յաջողեցանք կարեւոր պայմանագրութիւններ կնքել անգլիական տուներու հետ։ Սակայն առանց իրականացման վայրկեանին, ոստիկանութիւնը մէկ հարուածով կը փճացնէ գործ մը, որով շահագրգռուած են Անգլիոյ առեւտուրի, ճարտարարուեստի եւ սեղանաւորութեան ամէնէն կարեւոր շրջանակները։ Չեմ գիտեր թէ կառավարութիւնս ի՛նչ որոշում պիտի տայ այս մասին»։

Պատասխանելով զանազան հարցումներու, Խինչուք յայտնեց թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը արտաքին նախարարութեան պատկանող որ եւ է վաւերաթուղթ չունի։ Աւելցուց թէ բազմաթիւ կարեւոր սեղանաւորական բանակցութիւններ, որոնք վերջանալու վրայ էին, հիմա խզուած են։ Խինչուք մասնաւորապէս անգլիական հինգ մեծ դրամատուներէ հաստատական պատասխան ստացեր էր Խորհրդային Միութեան կնքելիք 10 միլիոն ստերլինի փոխառութեան համար։

ՓՆՏՌՈՒԱԾ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԸ ԱՅՐԵՐ ԵՆ

Անգլիերէն թերթերը կը պատմեն թէ ոստիկանութիւնը երբեք չպիտի կրնայ գտնել խնդրոյ առարկայ վաւերաթուղթը, այն պարզ պատճառով, որ խուզարկութիւնը սկսած ատեն պաշտօնեայ մը այրած է զայն։ Այս մասին «Թայմզ» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.—

«Երբ ոստիկանները խուզարկութիւն կատարելու համար սենեակի մը առջեւ ներկայացան, յամառօրէն մերժեցին բանալ զայն։ Այն ատեն բռնի ներս մտնելով, ոստիկանները տեսան որ պաշտօնեայ մը վառարանին առջեւ ծռած աճապարանքով թուղթեր կը վառէր։ Ոստիկանները ի զուր փորձեցին բոցերուն մէջէն հանել զանոնք. ամէն ինչ այրած էր։»

«Թայմզ» կ'ըսէ թէ փնտռուած վաւերաթուղթը այդ այրածներուն մէջ կը գտնուէր։

Հելլէն դահլիճին տագնապը

Աթէնքի թերթերը կը հրատարակեն արտաքին նախարար Միխալաքափուլօսի մէկ նամակը վարչապետ Զայիմիսի, որուն մէջ նախարարը կ'ըսէ թէ միացեալ դահլիճի կազմութենէն ի վեր անհրաժեշտ նկատած էր Փարիզի դեսպան նշանակել Փոլիթիսը, իսկ Պերլինի՝ Սթրէյթը։ Այս անուանումները անհրաժեշտ էին մասնաւորապէս քաղաքական կիրքերը խաղաղեցնելու համար։ Այս մասին Միխալաքափուլօսի համամիտ գտնուած են Մէթաքսաս եւ Մէրքուրիս. իսկ Ցալտարիս յայտնած է թէ չի հակառակիր։ Սակայն շաբաթ մը առաջ երբ այս անուա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆՑԱԳԻՐՆԵՐԸ

Թուրքիոյ Գործավարներու Խորհուրդը որոշած է տալ երկու տեսակ անցագիր ճամբորդներուն։ Մէկը 3 ամսուան, միւսը մէկ տարուան։ Մէկ տարուան անցագրին համար պիտի գանձուի 800 ղրշ., 3 ամսուան անցագրին համար 400 ղրշ. տուրք։ Մէկ ճամբորդութեան համար 100 ղրշ.։ Մինչեւ այժմ, կը գանձուէր 282 ղրշ.։

ԽԱՒԱՔԱՐՏԷ ՏՈՒՆԵՐ

Խորհրդային դրախտը մատնուած է բնակարանային տագնապի մը։ Ծանօթ իրողութիւն։ Պոլշեւիկ թերթ մը, «Թրուտ», խօսելով Բագուի բանւորական տուներուն մասին, կուտայ ճշգրիտ պատկերը տագնապին եւ «խաւաքարտէ տուներուն»։

— Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, Բագուի մէջ շինուեցան բազմաթիւ բանւորական տուներ։ Դժբախտաբար բոլոր այդ շէնքերը իրենց շինուածանիւթերովն ու ճարտարապետութեամբը կը ներկայացնեն աննախանձելի հանգամանք մը։ Հազար հազար գանգատներ ու տրտունջներ։ Այս տնակները, որոնք շինուած են «ամերիկեան ոճով», հակառակ իրենց արտաքին հրաշալի ձեւին, անաւարտ շէնքեր են։

Չէրնի կորոտի բանւորական թաղին մէջ, զօրանոցի ձեւով չորս նորակառոյց շինութիւններ, 38 յարկաբաժիններով, գրաւած են բանւորներու ընտանիքներ։ Սակայն դեռ շէնքերը կիսաւարտ են. ոչ ծեփ կայ, ոչ պատուհան։ Զապրոցքի շրջանին մէջ, տուներուն պատերը, դուռները, ձեղունները ճաթռտած են, որովհետեւ ուզած են շուտով չորցնել։ Ծխնելոյզները այնպէս մը շինուած են, որ մուխը կը տարածուի տունէն ներս։ Տուները խոնաւ են։ Ցախտակամածները լուալէ յետոյ, ջուրը կը մնայ ճեղքերու մէջ ուր առատ սունկ կը բուսնի։ Սենեակներէն բորբոսի հոտ մը կ'ելլէ։

Միեւնոյնը Բագուի բանւորական տուներուն մէջ։ Քիւերը կը թափին, ծխանները կը փրթին եւ տանիքը կը կաթկթի։ Բժշկական միութեան անդամներուն տանը մէջ խոհանոցներն են լուսաւոր, եւ սենեակները՝ մութ։ Բագուի մօտիկ, Ջուլֆայի երկաթուղագիծին երկայնքը, բանւորներուն տուները շինուած են ձիւթէ խաւաքարտէ, այնպէս որ երբ անձրեւ գայ եւ թրջէ, խաւաքարտը կը կծկուի։ Եւ պոլշեւիկ թերթը կ'ըսէ թէ կարելի է նման բազմաթի՛ւ օրինակներ յիշել «սովետական շինարարութեան մասին»։

ՓԻՓ ԳԻՒՂԸ.— Փիփ գիւղը կը գտնուի Գանձակէն 48 վերստ հեռու։ Գիւղը ունի դպրոց մը, որուն շէնքը անյարմար է. տուն մը, չորս սենեակով։ Սենեակները մութ են, պատերը խոնաւ, բորբոսած։ Շէնքը հին է, կտուրը ծուռ ու ծակ։ Աշակերտներու թիւն է 315, 247ը մանչ, 68ը աղջիկ։ Ուսուցիչները 6 հոգի են, մէկը ուսուցչուհի։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ.— Քարին-Տակ գիւղը կը գտնուի Խաչենի շրջանին (Ատրբէջան) մէջ։ Գիւղին գլխին թառած է Շուշվա մեծ ժայռը։ Գիւղը իր քղանցքը բացեր նստեր է գետին եզերքին։ Քարին-Տակցիները կը կազմեն 792 տուն։ Գիւղացիները կը զբաղին փայտահատութեամբ, փայտ կը ծախեն քաղաքի շուկային կամ տեղւոյն մետաքսի գործարանին։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այն հին օրերուն, մեր երբեմնի հայրենիքին, Բարձր Հայքի ոստանին մէջ, ամէն տարի Մա՛յիս 19ին, Սանասարեան վարժարանը կը տօնէր իր բարերարին մահուան տարելիցը։

Մուտքի դրան դիմաց, Սանասարեանի մարմարեայ կիսանդրին կը կորսուէր Թարմ ծաղկեպսակներու դէզերուն մէջ եւ. Գոհանամքի սարէն քաղուած կապոյտ անմոռուկներ՝ փունջ փունջ արձանին վզին ու ճակատին շուրջ պարուրուած, գարունի կենդանի ցոլքը կը դնէին անոր անշունչ քարին վրայ։

Հոն սաներու, ուսուցիչներու եւ ծնողներու երկիւղած շրջանակին մէջէն կը բարձրանար հոգեհանգստեան մեղեդին ու պարտէզի ծառերն ալ, լեցուն մեր ծննդավայրին պայծառադեղ գարունով, իրենց խունկը եւ երգը կը խառնէին կարծէք օրուայ պաշտամունքին։

*
* *

Այս խորթ ափերուն վրայ, հոգերու եւ անստուգութեան ճնշումէն ուղեկորոյս մեր երիտասարդներէն քանի՞ հոգի ժամանակ ունին բոպէ մը անդրադառնալու թէ ո՞վ էր Մկրտիչ Սանասարեան, կամ ի՞նչ եղաւ իր գործը։

Բայց որքան խղճի պարտք մը, նոյնքան եւ հրահանգիչ կը նկատեմ, այսօր, մահուան իր տարելիցին յիշատակութեան քանի մը ծաղիկներ փաթթել իր անուան շուրջ, մանաւանդ անոր համար, որ ինք ալ մեծ մասով օտար ճամբաներու ուղեւոր, բայց գիտցաւ իր անյուսալի յաջողութեան մէջ անգամ չկորսնցնել ոչ իր գլուխը եւ ոչ իր սիրտը, այլ մտածել իր մայրժողովուրդին իրական պահանջներուն մասին։

Մ. Սանասարեան ծնած է Թիֆլիս 1818ին։

Հարուստ ծնած չէ, ոչ ալ նպաստաւոր պայմաններու մէջ մեծցած։ Ներսիսեան վարժարանի մէջ նախակրթութիւն մը հագիւ առնելէ վերջ, ուսանելու սեւեռուն տենչը զինքը կը մղէ ընկերոջ մը հետ փախչիլ դէպի Կարին, անկէ Վենետիկ անցնելու համար. բայց տարբեր մտահոգութիւններ ունեցող իր խնամակալը, զինքը Կարնոյ մէջ իսկ վար կը դնէ։

Այս դէպքին յիշատակը կը մնայ իր մէջ մշտավառ վէրքի մը նման։ Ինք կ՚ըմբռնէ ողբերգութիւնը բոլոր այն երիտասարդներուն որոնց ուսանելու անյագ ծարաւը գոհացում չի գտներ երբեք։ Իր կեանքի այդ յուսախաբութիւնն է որ ի վերջոյ, իր լիութեան օրերուն, ուղղութիւն պիտի տայ իր բարեգործութեան։

Մինչեւ 1849, տասնեակ մը տարիներ ռուս պետական ծառայութեան մէջ աշխատելէ վերջ, նոյն տարին իսկ կը հաստատուի Փեթերսպուրկ։ Բախտը կը սկսի յանկարծ ժպտիլ իրեն։ Այդ օրերուն շոգենաւային ընկերութիւն մը կազմուած էր Վոլկայի միջոցաւ առեւտրական կապեր հաստատելու Կովկասի եւ Պարսկաստանի հետ։ Ինք գործնական հեռատեսութեամբ օժտուած, բարգաւաճելու ընդունակ այդ ձեռնարկին հաստատութիւնը կ՚ունենայ եւ իր բոլոր խնայողութիւնը կը յատկացնէ բաժնետոմսեր գնելու։ Փորձը չի խաբեր զինքը։ Իր յարաբերութիւնները ընկերութեան վարիչներուն հետ կը դառնան աւելի սերտ եւ մտերիմ. իր թելադրութիւնները ուշադրութիւն կը գրաւեն, կ՚ենթադրուի թէ ինքն իսկ յղացած է այդ ընկերութեան նաւերուն մէջ փոխանակ փայտի, մազութ, այսինքն հում քարիւղ վառելու գաղափարը, ինչ որ թռիչք տուած է ընկերութեան զարգացումին։

1864ին ընկերութիւնը զինքը կ՚ընտրէ վարչական խորհուրդի անդամ, պաշտօն մը զոր մեծ լրջութեամբ կը տանի մինչեւ իր մահը։

Մեռած է Փարիզ 1890 Մա՛յիս 19ին. իսկ իր մարմինը կը հանգչի իր ծննդավայրին՝ Թիֆլիսի մայր տաճարին գաւիթը։

Բեղուն, յաջողած կեանք մը արդարեւ. բայց եթէ այդ ըլլար իր կեանքի բովանդակութիւնը, ոչինչ պիտի գտնէինք հոն ուշագրաւ։

Սանասարեան իր յաջողութիւնը չշահագործեց երբեք իր անձին, իր հաճոյքին, մանաւանդ իր քմահաճոյքին համար, ինչպէս շատ բնական եւ սովորական է իր նմաններուն քով։ Իր շահած հարստութիւնը իրը չէր նկատեր։ Կը պատմուի թէ ինչպէս իր անչքութեան, նոյնպէս իր ճոխութեան օրերուն սովորութիւն ունէր իր վերարկուին ներքնեսին տակ կարուած պահելու հագիւ մէկ մանէթ դրամ, ան ալ իր մեռած բոպէին իբրեւ պատանքի եւ թաղումի ծախք, որպէսզի բեռ չըլլար ուրիշներուն, դրամ՝ որուն միակ իրաւունք ունեցած ըլլալը կը կարծէր ինք իր հսկայ հարստութեան մէջ։

Իբրեւ սրտի մարդ, ան նոյնքան գործնական հասկացողութիւն մը դրաւ իր բարեգործութեան մէջ։

Երբ տակաւին իր միջոցները լայն չէին, առաւելապէս կը զբաղէր հայ կարօտ ուսանողներու պաշտպանութեամբ։ Թէեւ ամուրի, երիտասարդներու հայր եղած էր, Փեթերսպուրկի իր տունը ժամադրավայր մըն էր անձկութեան մէջ տապլտկող ուսանողներու, որոնք իր սեղանին մշտական սեղանակիցներ ըլլալէ զատ, նպաստ, թոշակ եւ բարոյական պաշտպանութիւն կը գտնէին իր քով։ Քիչ չեն եղած նաեւ անոնք որ այդ օրերուն իբրեւ իր սեփական սաները, Եւրոպա ղրկուած են կատարելագործուելու իրենց մասնագիտութեան մէջ։

Ու միշտ ժողովրդական կրթական գործի մտասեւեռումէն ներշնչուած, յաճախ կ՚օգնէր Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին։ Ի միջի այլոց նորոգել տուաւ Վանի— ծննդավայր իր ծնողքին— աղջկանց վարժարանը, որ ի յիշատակ իր մօր պիտի կոչուէր Սանդխտեան վարժարան։

Բայց անտարակոյս իր բարեգործութեան կոթողը եղաւ Սանասարեան միջնակարգ վարժարանի հիմնումը Կարնոյ մէջ։ Տարիներով մշակուած, փայփայուած գաղափարի մը իրականացումն էր այդ վարժարանը։

Մկրտիչ Սանասարեան ոչ միայն իր դրամագլուխը դրաւ այդ ձեռնարկին վրայ, այլ իր սրտի ամբողջ գանձը։

Բարի խորհրդատուներ ունեցաւ, որոնց մէջ պէտք չէ անտեսել Կ. Եզեանցը, որ ի վերջոյ իր կտակակատարը դարձաւ։ Իր փափաքն էր Հայաստանի գրկին մէջ իսկ, կրթական միջնակարգ օջախ մը ստեղծել, ուր արդիական ուսումները կենդանանային ազգային աւանդութիւններուն շունչով. իր գործին գլուխը կ՚ուզէր բերել նոր, երիտասարդ եւ ժամանակին հետ քալող մարդիկ. եւ մանաւանդ կ՚ուզէր որ այդ վարժարանը Երկրի կրթական դաշտին մշակներ, սերմնացաններ հասցնէ։

Ու իր ցանկութեան համապատկերին առջեւ, արդէն տարիներ առաջուընէ Թիֆլիսէն և Պոլսէն ընտրուած ընդունակ պատանիներու խումբ մը կը ղրկէր Գերմանիա, իբրեւ ապագայ ուսուցիչներ իր բանալիք վարժարանին։

80ական թուականներուն կը բացուէր իր վարժարանը Կարնոյ մէջ։ Ժողովուրդը սիրայօժար տրամադրած էր իր ընդարձակ շէնքը յարակից պարտէզներով. սեփական շէնք մը ունենալու ծրագիրը միշտ ալ մնաց սեղանի վրայ։

Բացումի օրերուն իսկ, ուսուցչական կազմը պատրաստ էր։ արդէն եւ Մ. Սանասարեան իր կենդանութեան բախտը ունեցաւ անգամ մըն ալ Կարին այցելելու եւ ինքզինքը զգալու հարիւրապատիկուած ընտանիքի մը գրկին մէջ։ Այդ առթիւ Կարնոյ հասարակութիւնը գիտցաւ արժանավայել յարգանքը տալու այդ սրտի տէր մարդուն։

*
* *

Երեսնեակ մը տարիներու անցեալը ունէր Սանասարեան տունը երբ զոհ գնաց մահասփիւռ փոթորիկին։

Հոս տեղը չէ գնահատութիւնը ընելու անցեալին պատկանող այդ գործունէութեան։ Մտածողներ կան թէ արդիւնքը երբեք համապատասխան չեղաւ թափուած զոհողութեան, բայց անշուշտ Սանասարեանի բարերարութեան իմաստը վեր է ամէն կարծիքէ եւ գնահատութենէ, անիկա մինակ անցեալին չէ որ կը պատկանի, այլ եւ ապագային։

Տեղն է, սակայն, անգամ մըն ալ հարց տալ —ինքան անպատասխան մնացած հարցերէ վերջ— թէ ի՞նչ կը մտածեն անոնք որ Սանասարեան կտակի գործադրութեան պատասխանատու են։

Ի՞նչ է այսօր Սանասարեան կտակի իրական վիճակը, ի՞նչ են կորուստները, հաւանականութիւնները, յոյսերը. ո՞ւր կը ծախսուին կամ կը մնտեսուին յաւելեալ գումարները։ Եւ մանաւանդ ազգային կազմալուծման սա տասնամեակէն վերջ, ինչո՞ւ Սանասարեան դպրոցն ալ իր աջակցութեան բաժինը չունենայ ընդհանուր ինքնապարմանումի ճիգերուն մէջ։

Անհա հարցեր, որոնցմով կը հետաքրքրուի գրեթէ ամէն սրտցաւ Հայ, մանաւանդ ամէն մէկ սան։ Այդ հարցերը դնել եւ պնդելը չի նշանակեր անպայման անվստահութիւն անուցանել, այլ պարզապէս վերջ մը տալ անստուգութեան մը, որ կասկածներու ծնունդ կրնայ տալ, տեղի թէ անտեղի։

Սանասարեանի մահուան այս տարելիցին, պարտականութիւնը ունինք պահանջելու որ բարերարին յիշատակը եւ գործը չքաշքշուին մթութեան և վարանումներու մէջ։

Գերազանցապէս ազգային այդ գործը պէտք չէ որ քանի մը անպատասխանատու վարիչներու անձնական գործը նկատուելու ստորճանին իջնէ։

Գործունէութիւն կամ առնուազն լուսաբանութիւն։ Ահա մեր ամէնուս արդար փափաքը։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԻՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆԵՐ

«Կոմունիստ»ի (27 Ապրիլ) մէջ թղթակից մը կը գանգատի թէ «հին գերեզմաններ, որոնց գիւղացիները «օղուզ» անունը կուտան, այնքան շատ կը գտնուին Գանձակի գաւառին մէջ, որ պատահաբար կը բացուին եւ թանկագին իրերը կը փճանան, որովհետեւ հետաքրքրուող չկայ։ Ահա օրինակ մը։ Գանձակի Չարդախլու գիւղին մէջ, գիւղացի մը տանը համար քար հանելու ժամանակ, կը փորէ ու կը բացուի գերեզման մը։ Գերեզմանը չորս կողմէն գոցուած է խոշոր քարերով, իսկ վրայէն՝ տափակ ու ծակ ծակ քարով մը։ Գերեզմանին մէջ կը գտնէ մարդկային ոսկորներ, կաւէ անօթներ, անգապպրնձէ զարդեր։ Ձեռքի ոսկորի մը վրայ՝ ապարանջան մը, որ կոշտ շինուածք մը ունէր։ Կուրծքի կողոսկրի մը վրայ զարդ մը, եռանկիւնաձեւ, ատամնաւոր։ Կաւէ ամաններ գեղեցիկ էին, յատակը եւ վիզը նեղ, բերանը լայն, փորը ուռած։

Հաւանաբար անգապպրնձէ դարու գերեզման մըն է։

ՊԱՐՆԻ ԳԻՒՂԸ.— Քաթառւլէն 8 վերստ հեռու կը գտնուի Պարնի գիւղը, 30-40 տունով, մօտ 120 բնակիչ։ Մեծ մասը կարդալ-գրել չի գիտեր։ Գիւղացիները կը խորհին այս տարի դպրոց մը շինել։

ԻՆՉՈ՞Ի ԿԸ ՄԵՌՆԻ ՊՈԼԻՍԸ

Փըթի Փարիզիէնի աշխատակից տիկին Անտրէ Վիոլիս, որ Լէնինականի երկրաշարժին ատեն Հայաստան կը գտնուէր եւ այնքան յուզիչ տողերով նկարագրեց Շիրակի աղէտը, Արեւելքի մէջ իր պտոյտները շարունակելով անցած է Թուրքիա, ուր իր կատարած ուսումնասիրութեանց արդիւնքը կը հրատարակէ հիմա յիշեալ թերթին մէջ։ Իր առաջին յօդուածը կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն. —

Իրողութիւն է որ կը մեռնի Պոլիսը, երբեմնի պերճաշուք Բիւզանդիոնը, հռոմէական կայսրութեան գոհարը, Ցաւիտենական քաղաքի մրցակիցը, օսմանեան հսկայ կայսրութեան մայրաքաղաքը։ Վոսփորէն Պոլիս մտնողը կը տեսնէ միշտ նոյն հրաշալի պատկերը։ Սակայն եթէ անցէք պտտեցէք այս անծայր ու խորհրդաւոր Սթամպուլին մէջ, ու պիտի տեսնէք ամայի նեղ փողոցներ, վանդակորմերը ժանգոտած մեռած պալատներ, փտած ակռաներու պէս քայքայուած ու տատանող աշտարակներ, աւերուած կամարներ, որոնք մէկ ոտքով կը կանգնին օդին մէջ, ու սա անթիւ գերեզմանոցները, որոնց տեղէն ելած եւ ծռած դամբարաններ չարաշուք շիմի մը պարելու երեւոյթն ունին։

Ամէն կողմ լքում։ Ամէն կողմ խեղճ ու ցնցոտիներ հագած ամբոխ մը՝ դալուկ դէմքերով եւ տմոյն աչքերով։ Չկան նոյնիսկ ֆէսեր ու փաթթոցներ։

Նշանաւոր պազարի լաբիւրինթոսին մէջ, այլեւս յաճախորդ չգտնող պերճաշուք կերպասներու եւ թանկագին առարկաներու եւ դարանակալ վաճառականները իրարու ձեռքէ կը խլեն անկէ անցնող հազուադէպ զբօսաշրջիկները։ Բարձրագոյն Դուռը, Հոյակապ յիշատակարան, ուր երբեմն մեծ եպարքոսը կը կառավարէր փաշաներու եւ պէյերու ստրուկ ժողովուրդ մը, նոյնպէս ամայի է։ Հին Նրբանցքներու ծայրը որ փոշի եւ ամոնեաք կը հոտի, իրենց գրասենեակներուն մէջ կծկտած կը մնան միայն քանի մը հին վախկոտ պաշտօնեաներ, որոնք իրենց մատներուն մէջ կը դարձնեն սաթէ կամ սարդիոնէ համրիչներ, ու իրենց նեղ պատուհանէն կը դիտեն երբեմնի աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ նաւահանգիստը։

Ժամանակ մը այս նաւահանգիստէն գիշեր ցորեկ ներս կը մտնէին նաւերը խիտ շարքերով, մրջիւններու պէս։ Իսկ այսօր 24 ժամուան մէջ հազիւ 2-3 նաւ կուգայ։ Դրամատուններու եւ նաւային գործակալութեանց թաղը՝ Ղալաթիան հոգեվարքի մէջ է։

Քաղաքին շուրջ, բլուրներու վրայ աւերակներու կոյտեր ցոյց կուտան տեղը այն գիւղերուն, որոնք ծաղկեալ վիճակ ունէին։ Ո՛չ մէկ հերկուած դաշտ, ոչ մէկ բանջարեղէնի մշակութիւն, ո՛չ մէկ գործարան, նոյն իսկ արուարձաններու մէջ։ Ամայի դաշտէն շիտակ քաղաքին վրայ վրայ կ՚իյնաս, աւերուած կամ կէս մնացած շէնքերու եւ ծախու մեծ հողերու մէջէն։

Հին Թուրքիոյ հին մայրաքաղաքը 1,100,000 բնակիչ կը հաշուէր. այսօր 700,000էն աւելի չունի։ Իր բնակչութիւնը կը պակսի օրէ օր, մինչ կ՚աւելնայ իր քայքայումը։ Ինչո՞ւ։ Ինչպէ՞ս։

*
* *

Ահ, շատ բնական պատճառներով։ Մեծ պատերազմը, յետոյ քէմալական վարչաձեւը փութացուցին այս անկումը, որ մօտ կէս դարէ ի վեր սկսած էր։ Պոլիս, նշանաւոր մակարոյծ, երբեք որեւէ բան չէր ստեղծած, բան չէր արտադրած։ Ուրիշին աշխատանքով կ՚ապրէր։ Իր առանձնաշնորհեալ դիրքէն ծնաւ իր հրաշալի ճոխութիւնը։ Պահապանը Վոսփորի, ոսկեդուռ Սեւ Ծովու եւ Միջերկրականի միջեւ, կ՚իշխէր եւրոպական ամբողջ առեւտուրին վրայ Ասիոյ մէջ, եւ ասիականին՝ Եւրոպայի մէջ։ Ապրանքները ո՛չ միայն անկէ կ՚անցնէին, այլ հոն կանգ կ՚առնէին։ Հո՛ն է որ տեղի կ՚ունենային առուծախերն ու փոխանակութիւնները։ Պոլիս՝ որ աշխարհի ամենամեծ մթերանոցներէն մէկն էր, անոր գլխաւոր շուկաներէն մէկը դարձաւ։

Սակայն շոգենաւի գիւտն ու զարգացումը մահացու հարուած մը տուաւ անոր։ Սեւ ծովու ամէնէն փոքր նաւամատոյցներն իսկ ուղղակի յարաբերութեան մէջ մտան Եւրոպայի հետ։ Հիմա գրեթէ ծովային ո՛չ մէկ առեւտուր ունի խորհրդային Ռուսիոյ հետ։ Անդրկովկասեան երկաթուղին ո՛չ մէկ ապրանք կը բերէ Պարսկաստանէն կամ Թուրքաստանէն։

Իզմիրն ու Սամսոնը հիմա աւելի մօտիկ նաւահանգիստներ են նոր Թուրքիոյ համար, որով եւ Պոլիսը բոլորովին ինկած է։

Ծովային առեւտուրի քայքայման վրայ աւելցաւ նաեւ գործի մարդոց արտաքսումը։ Յոյներն ու Հայերը միշտ առաջնակարգ դեր մը խաղացած են Թուրքիոյ մէջ։ Անոնց ձեռքն էր ճարտարարուեստը, առեւտուրը եւ սեղանաւորութիւնը։ Թուրքերը, որոնք դարերով պաշտօնեայ եւ զինուոր միայն եղած էին, անոնց կը վստահէին նոյնիսկ ելմտական եւ դիւանագիտական բարձր պաշտօնները։ Այս երկու ազգերուն շուրջ խմբուած էին բոլոր երկիրներու քրիստոնեաները, որոնց շարքին նաեւ բազմաթիւ բախտախնդիրներ։ Ասոնք կը կազմէին զօրաւոր խմբակը Լեւանթէններու, քսան ցեղերէ կազմուած ցեղ մը, որ իր վրայ կը միացնէր անոնց բոլոր թերութիւնները։

Ասոնցմէ շատեր, երբ պատերազմը պայթեցաւ, ստիպուեցան իրենց երկիրը դառնալ։ Գալով մնացողներուն, աւելորդ է ըսել թէ պարտութենէն վերջ եւ դաշնակից գրաւման ընթացքին, շատեր ապագայի մտահոգութեամբ դաշնակցեցան թշնամիին հետ։ Նոյնիսկ անգղեր ու ագռաւներ գտնուեցան այս հոգեւարք որսը յօշոտելու համար։ Այնպէս որ, երբ անակնկալ ոստում մը զայն վերականգնեց, խոհեմութիւն սեպեցին թողուլ։ Հելլէնական պարտութենէն վերջ, բազմաթիւ Յոյներ ու Հայեր այս օրինակին հետեւեցան։

Մեծ մասը չկրցաւ ետ դառնալ։ «Լքեալ գոյքերու» վիճելի օրէնքին համաձայն, անոնց պատկանող ամէն բան գրաւուեցաւ պետութեան կողմէ։ Ուրիշներ քաղաքէն մեկնեցան, Լօզանի դաշնագրին պարտադրած բնակչութեանց փոխանակութեան քաղաքականութեան հետեւանքով։ Ու եթէ ոմանք դեռ կը յամառին կառչիլ, անոնց ենթարկուած խոշտանգումներն ու կեղեքումները, անոնց հանդէպ ցոյց տրուած նախատալից թշնամութիւնը կամաց կամաց յուսահատութեան կամ ամլութեան կը մատնեն զանոնք։

Թուրքերը կ՚ուզեն բարգաւաճումը կերտող ...րերուն տեղը բռնել։ Սակ... մարդ կրնա՞յ մէկ անգամէն ... ճառական կամ սեղանաւոր ... նալ։ Իրենց նախորդներուն ... լիքներն ու յարաբերութիւնն ... ունի՞ն։ Վստահութիւն կը ն... շնչե՞ն օտար մեծ տուներ... Հակառակ իրենց բարի կամ... զութեան, կը սայթաքին, կը ... րանին, ու այս առեւտրական ... տիրապետութեան երեսէն ... պէս տուժողը երկրին վաճառ... կանութիւնն է մինչեւ հիմա։

Անկէ զատ, Խալիֆայութ... ջնջումէն ի վեր Պոլիս այլ... սուրբ քաղաքը, Իսլամութ... սիրտը չէ։ Նոյնպէս դադրա... ըլլալէ կեդրոնը աշխարհական ... դատական իշխանութիններ... յեղող պատրիարքարաններու... րոնցմով կ՚իշխէր Արեւելքի ... տոհմերուն վրայ։ Հայ եպ... կոպոսներ, յոյն մետրապոլիտ... իմամներ ու տէրվիշներ մեկ... են անկէ։ Իր միստիքական ... սապսակը մարած է։

Պոլիս կորսնցուցած է նաեւ ... անունը. քէմալական փեր... մը այլեւս միայն Սթամպուլ ... կոչուի։ Կորսնցուցած է նաեւ ... մակրութիւնը կառավարութ... Էնկիւրի կը յամառի փութա... աւերումը քաղաքի մը, որ վեր... պէս Թուրքիոյ ամէնէն քա... քակիրթը եւ աշխարհի ամէ... գեղեցիկ քաղաքներէն մէկն ... Մուսթաֆա Քէմալ երբեք ... չի դներ հոն։ Մէկիկ մէկիկ ... նեն իր առանձնաշնորհն... տուրքերու տակ կը խեղդեն ... ամէն օր դառնօրէն կը զգա... անոր իր շնորհազրկումը։ Ի՛նչ ... մնայ իրեն։

Գաւազորղ թագաւորնե... մխիթարանքը. զուարճութի... (Տիկին Վիոլիս յետոյ կը նկ... րագրէ Բերայի գիշերային զուա... ճութիւնները, Ենիշէհիրի խաղ... րանը եւայլն)։

ԵՐԵՒԱՆԻ

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Երեւանի Ուղղագրական յան... նաժողովը, լսելէ յետոյ ... զեկուցանողներ.— Հր. Աճա... եան, Ա. Խաչատրեան, Գ. Ղ... փանցեան եւ Ս. Մալխասեան... հետեւեալ վերջնական տեղ... կագիրը պատրաստած է.—

Ա. ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ e ՀՆՉՈՒՄԸ

1. Բառասկզբում գրել է ... ոչ ե, ինչպէս՝ էգ, էութիւն, էջ... սըն, էքսպերտ։ (Կողմնակից ... չորսն էլ)։

2. Բառի մէջ ձայնաւորից ... ռաջ գրել է եւ ոչ եյ, ինչպէ... բոպէական, մարգարէութիւ... բէական։ (Կողմնակից՝ չոր... էլ)։

3.— Բառավերջում գրել ... ինչպէս՝ մարգարէ, գի... (Կողմնակից՝ Աճ. Ղափ. Մալ... (Հակառակ Խաչ.)։

4. Բառի մէջ բաղաձայն... առաջ միշտ գրել ե, ինչպէ... հանդես, հրաւեր, սեր, կե... (Կողմնակից չորսն էլ)։

5. Բայական թեքման ժա... մանակ հին էերը պահել, ի... պէս՝ գիտէք, գիտէր, գիտցէ... (Կողմնակից՝ Ղափ., Մալ.)։ (Հա... կառակ՝ Աճառ., Խաչ.)։

Բ. ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ye ՀՆՉՈՒՄԸ

6. Բառասկզբում գրել ե, ... ոչ թէ յե, ինչպէս՝ ես, երկ... եզ։ (Կողմնակից չորսն էլ)։

Գ. ԵՒՐՈՊ. o ՀՆՉՈՒՄԸ

7. Բառասկզբում գրել o ... ոչ թէ ո, ինչպէս՝ օդ, օգուտ, օ... (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

8. Բարդութեանց եւ ածանց... մանց մէջ պահելով ստուգաբա... կան ճշգութիւնը՝ գրել o կամ ... ինչպէս՝ անօգուտ, անօրինակ... միջօրէական, անողոք, անոգորմ... (Կողմնակից՝ Խաչ., Ղափ., Մալ.)... (Հակառակ՝ Աճ., գրել միշտ ո)...

9. Բառամիջում գրել ո, ինչպէս՝ Պողոս, կոշիկ, կոալիցիոն, կոպերացիա։ (Կողմնակից չորսն էլ)։

10. Բառավերջում գրել միշտ ո, ինչպէս՝ այո, Մկո, Սաքո։ (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

Գ. ԵՐԿԲԱՐԲԱՌԻ օվ ՀՆՉՅՈՒՆԸ

11. Բառասկզբում գրել օվ եւ ոչ թէ ով, այսպէս՝ օվ, օվկիանոս, օվազիս, Օվր, Օվրեատես։ (Կողմնակից՝ Աճառեան, հակառակ Խաչ. Ղափ. Մալ.)։

12. Յունական օմեղա տառը արտայայտել օ տառով բառամիջում եւ օ տառով բառասկզբում եւ ոչ թէ ով, ինչպէս՝ Թոմաս, Յովէփ, Օսաննա, Օլիմպոս)։ (Կողմնակից՝ Ղափանցեան, հակառակ՝ Աճ. Խաչ. Մալ. համարում են լեզուական ինքիր)։

Ե. ԵՐԿԲԱՐԲԱՌԻ vo ՀՆՉՅՈՒՆԸ

13. Բառասկզբում գրել ո եւ ոչ թե վօ ինչպէս՝ որդի, որ, որոգայթ։ (Կողմնակից՝ Աճ. Ղափ. Մալ., հակառակ՝ Խաչ. առաջարկում է վո)։

Զ. ԵՐԿԲԱՐԲԱՌԻ v ՀՆՉՅՈՒՆԸ

14. Ամէն դէպքում գրել վ, և ոչ թէ մերթ ւ, մերթ ու, մերթ ւ ինչպէս՝ ավազ, ագնիվ, տեւական, օգտված, նվաստ։ (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

ԾԱՆՕԹ. — «և» փակագրի գործածութիւնն ընդունել — այդինք, տերև։ (Կողմնակից՝ Աճ. Խաչ. Մալ.։ Հակառակ՝ Ղափ. ընդունում է միայն շաղկապի մէջ)։

Է. ԵՐԿԲԱՐԲԱՌԻ uy (ույ) ՀՆՉՅՈՒՆԸ

15. Ամէն դէպքում գրել, ույ, ինչպէս՝ բույս, լույս, կույր, եւ ոչ թէ բոյս, լոյս, կոյր։ (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

ԾԱՆՕԹ.— ոյ գրութիւնը կարող միշտ օյ, ինչպէս կոյուղի, Ղուկան, Նոյ, Խոյ։

Ը.— «Յ» ԳՐԻ ՄԱՍԻՆ

16. Յ գիրը բառասկզբում փոխել Հ-ի, ինչպէս հարմար, հղի, հույս։ (Կողմնակից՝ Աճ. Խաչ., հակառակ՝ Ղափ. Մալ. պահել յ)։

17. Բառասկզբում դեն գցել որտեղ կարելի է, ինչպէս՝ եա, ակ։ (Կողմնակից՝ Ղափ., Խաչ., Մալ.)։ (Հակառակ՝ Աճ. համարում է լեզուական)։

18. Բառավերջում անձայն յ գրել, ինչպէս վկա, ծառա, պաշտոնեա։ (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

19. Չգրել նաեւ ա եւ ի ձայնաւորների միջեւ. ինչպէս վկա, ազատիս, (Կողմնակից՝ Խաչի Մալ.)։ (Հակառակ՝ Աճառ. Ղափ.)։

Թ. իւ

20. իւ գրութիւնը պահել անփոփոխ, ինչպէս՝ միութիւն, իւղ, Թիւրք, եւ ոչ թէ միություն, յուղ, Թյուրք։ (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

Ժ. եա

21. եա գրութիւնը պահել անփոփոխ, ինչպէս կեանք, մեծութեան, պաշտօնեա, Մամիկոնեան։ (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

ԺԱ. եօ

22. եօ գրութիւնը վերածել եռ, ինչպէս՝ եօթը, արգեօք, եւ ոչ թէ յոթը, արդյոք կամ եօթը արդեօք։ (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

ԺԲ. ՄԻԱՏԱՌ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

23. Ստեղծել միատառ գրութիւններ ու, իւ, եա երկտառ գրութեանց փոխարէն։ (Կողմնակ՝ Մալ. Խաչ)։(Հակառակ՝ Աճ. Ղափ. ընդունում է միայն միատառ ու)։

ԺԳ. ԲԱՂԱՁԱՅՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

24. Եւրոպական բառերի կրկնակ բաղաձայնները հայերէնի մէջ պահել, ինչպէս՝ կոլլեկտիվ, ապպարատ, մասսա, կոմմունա։ (Կողմնակից՝ Ղափ.)։ (Հակառակ՝ Աճ., Խաչ.՝ համարում են լեզուական)։

ՀԱՅԵՐԸ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Սեւ ծովու ռուսական ափերուն վրայ գտնուող հայ գաղթականներու մեծամասնութիւնը հաւաքուած է մասնաւորապէս Նովորոսիսկ քաղաքին եւ շրջականներուն մէջ, մօտ 1100 բանուորներ։ Միայն 600 հոգին կ՚աշխատին կրաղիւսի գործարաններուն, միւսները զանազան աշխատանքներու մէջ։ Աշխատաւորներուն մեծ մասը գրել-կարդալ չի գիտեր։ Ռուսերէն գիտցողները հազուագիւտ են։ Մեծամասնութիւնը արհեստի տէր բանուորներ են։ Բոլորն ալ անտարբեր են դէպի համայնավար կուսակցութիւնը։ Միայն Նովոռոսիսկի Հայերուն թիւն է 1500։ Հայ գիւղացիները խմբուած են Սոչիի շրջանը։ Ասոնք գաղթած են Թրքահայաստանէն եւ մինչեւ վերջերս դատապարտուած էին նստակեացութեան։ Որովհետեւ հող չունենալով ստիպուած էին հող վարձել կալուածատէրերէն։ Կալուածատէրերը թոյլ չէին տար որ իրենց հողին վրայ շինուին տուներ, այգիներ ու պարտէզներ։ Շարունակ տէր կը փոխէին վարձքով տրուած հողերը, այնպէս որ գիւղացիները կը ցրուէին, կամ փոքրիկ համախմբումներ միայն կրնային ստեղծել, իսկ իրենց տուները առժամանակեայ կառուցում մը ունէին։ Բոլորն ալ կը տառապին սակաւահողութենէ։

Գիւղացիները շատ կը հետաքրքրուին անտառներով, սակայն անոնց տրամադրուած անտառները կը գտնուին անմատչելի վայրերու մէջ, որ ճամբայ չունին։ Իսկ գիւղին մօտ գտնուած անտառներն ալ, պետութիւնը ինք իւրացուցած է։

Գիւղական խորհուրդներու քարտուղարները Ռուսեր են, որովհետեւ Հայերը ռուսերէն չեն գիտեր։ Գիւղական դպրոցներու թիւն է 60, եւ երախաներուն հարիւրին 95ը կը յաճախէ դըպրոց։

Պլինկովոյի շրջանին մէջ Հայերը կը զբաղին ծխախոտի մշակութեամբ։

Երբ գիւղացին իր ծխախոտը կը բերէ պահեստին յանձնելու, գնահատիչ պաշտօնեան կը նայի գիւղացիին... հագուստին վրայ. եթէ լաւ հագուած է, ծխախոտն ալ լաւ է, եթէ պատռտուած զգեստներ հագած է, ծխախոտն ալ «բրակ» կը գնահատուի։ Առաջին, երկրորդ տեսակէ ծխախոտը կը գնահատուի հարուստ մշակողներու համար միայն։

Խրիմի Հայերը կը զբաղին բանջարամշակութեամբ։ Բոլորն ալ գաղթած են Տրապիզոնէն։

Աստրախանի Հայերը ունին եօթնամեայ վարժարան մը, ուր կը տրուին ներկայացումներ, որոնց... չի յաճախեր ժողովուրդը։

Մայկոպի շրջանին մէջ, ուր 7—8 հազար Հայեր կ՚ապրին, մեծ պահանջ կայ եօթնամեայ վարժարանի մը։ Գիւղացիները կը պահանջեն որ Սիուտ կամ Խոյթա գիւղին մէջ նման երկրորդական դպրոց մը հիմնուի։ Նոյն շրջանին մէջ Սաբաչկայի գիւղացիները վերջերս կ՚որոշեն դպրոց մը շինել։ Արդէն սկսած են շինութեան, սակայն վախ կայ որ չկարենան վերջացնել, որովհետեւ գիւղացիները շատ աղքատ են։

Գրոզնի քաղաքը ունի 2000է աւելի հայութիւն։

Կրասնոդար գիւղը ունի մարմնամարզական ակումբ մը, որուն անդամները, 25 հոգի, իրիկունները կը հաւաքուին... խմելու համար։ Յետոյ հայհոյութիւն ու կռիւ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Մեր քաղաքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով. Մայիս 14ին տօնուեցաւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր եռեակոմիտէին նախաձեռնութեամբ, Քրիստափոր Միքայէլեանի յիշատակը։*

Բեմին ճակատը կարմիր ու կապոյտ ելեկտրական լոյսերու տակ յստակօրէն կը փայլէին ճակատները ազատագրութեան երեք ռահվիրաներուն՝ Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի, ձախ կողմը Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը, իսկ աջը՝ դարձեալ Քրիստափորը, մեծադիր շըրջանակի մը մէջ, ցուպը ձեռքին, սուր ու վճռական նայուածքով։

Ժամը 8,30ին սրահը լեցուած էր հազարի մօտ հանդիսականներով, որոնց կուրծքերը զարդարուած էին Քրիստափորի պզտիկ նկարներով։ Բացումը կատարուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ յետոյ օրուան Նախագահ ընկեր Մ. Գույումճեան խօսեցաւ կէս ժամ, պատկերացնելով Քրիստափորի տաղանդը։ Պարզեց անոր դերը՝ բարոյական եւ գաղափարական մեծ կապով մը միացնելու Ռուսահայը, Թրքահայն ու Պարսկահայը։ «Ան է որ իր բազմակողմեակի հմտութիւններով իր գծած ուղիէն քալեցուց ու դեռ կը քալեցնէ նոր ու նորագոյն սերունդներ։ Քրիստափորը այն առաջնորդն էր որ իր անձին օրինակովը ցոյց կուտայ ազատագրութեան ճամբան»։

Նուագախումբը «Մշակ Բանւոր»ը նուագելէ վերջ, ընկեր Հայկ Ֆրիկեան արտասանեց Քրիստափորի ձօնուած գրութիւն մը «Օտար հորիզոններու տակ», Ա. Ահարոնեանի։ Օր. Հայկանուշ Թորոսեան երգեց «Հայաստան»ը, յետոյ «Ես սարէն կուգայի» գեղջկական երգը, որոնք ջերմապէս ծափահարուեցան։

Յետոյ բեմադրուեցաւ Ա. Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղ»ը, որուն յանկերգը անգամ մըն ալ վերակենդանացաւ.

«Այսքան չարիք թէ մոռանան
մեր որդիք
թող ողջ աշխարհ Հային կարդայ նախատինք»։

Այս յուզիչ տեսարանին յաջորդեց ընկեր Արսէնի բանախօսութիւնը։ Ընկերը երկարօրէն նկարագրեց Քրիստափորի կեանքը։ Պատմեց թէ ան ի՛նչպէս ուր էր մնացած եւ թէ ինչպէս անտրտունջ կը տանէր իր վրայ դրուած պարտականութիւնները։ Ան շատ էր տառապած եւ տառապանքը ազնուացուցեր էր իր հոգին։ Նոյն այդ տառապանքն էր որ զէնքը մղած էր Վիտօշի ստորոտը, գլուխ հանելու համար «Մի գործ որ սուրբ էր աստուածային սըրբութեամբ»։

Օր. Էլիզ Յակոբեանի հայրենաշունչ արտասանութենէն ետք «Հայկական Ազատամարտ»ի կենդանի պատկերով վերջ գտաւ երեկոյթը։

Ս. Միլտոնեան

ՀԱՅ-ԿԱԹՈԼԻԿ ԱԶԳԱՊԵՏ

Պոլսոյ հայ-կաթոլիկ Վարչական Ժողովը ձեռնարկած է ազգապետի մը (աշխարհական պատրիարք) ընտրութեան գործողութեանց, «Աշխարհական Գործերու Նախագահ» տիտղոսով։ Ազգապետը զուտ վարչական գործերու վարիչը պիտի ըլլայ եւ հոգեւոր պետի իրաւասութեան հետ ո եւ է առնչութիւն պիտի չունենայ, ինչպէս Լատինները ունէին Վարդալի էֆ.ն եւ այսօր Ճաննի պէյը, եւ ինչպէս Հասունեան եւ հակահասունեան պայքարի օրերուն հայ կաթոլիկ ազգապետ ընտրուած էր Բուզիկ էֆ. Թնկըրը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Յատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասարակ բոլոր անոնցմէ, որ կը թղթակցին մեզի հետ, *ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ* իրենց հասցէն, անունը, մականունը, փողոց, թիւ, քաղաք։ Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ինչպէս գրեցինք, կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը յաղթեց Gallia Clubի Ա. խումբին 0ի դէմ 1 նշանակէտով, Ivryի Stade Municipalին մէջ, ներկայութեամբ մեծ թիւով Հայերու եւ ֆրանսացիներու։

Մրցումը սկսաւ ժամը ճիշտ 4ին յարձակողականովը հակառակորդին, որուն նպաստաւոր էին հովն ու արեւը։ Հայ յառաջապահները իրենց կարգին քանի մը յարձակողականներ գործեցին։ Խաղը միշտ հաւասար կը խաղացուէր ու գնդակը մէկ բերդէն միւս բերդը կ՚երթար առանց արդիւնքի։ Քիչ վերջը, ֆրանսացիներու մէկ յարձակողականին վրայ, գնդակը մեր ձախ վերջապահին ձեռքին հանդիպելով *փէնալթի* մը սուլուեցաւ։ Couderc քաշեց, բայց բերդապահ Տէվէճեան զայն կեցուց, մերինները ազատելով ստոյգ նշանակէտէ մը։ Առաջին խաղամասը լրացաւ. Հ. Մ. Ը. Մ. 0, Gallia Club 0։

Երկրորդ խաղամասը առաջինէն աւելի արագ կը խաղացուէր, երկու կողմերն ալ կ՚ուզէին նշանակէտ մը շահիլ։ Բայց խաղացողները ջղայնացած ըլլալով չէին կրնար։ Դատաւորը որ հակառակորդի վարիչներէն մէկն էր, չափազանց կողմնակալութիւն կ՚ընէր, որով եւ խաղը կորսնցուց իր կանոնաւորութիւնը։

Խաղը լմննալու 20 վայրկեան կար, երբ Հայերը երեւան բերին իրենց իսկական խաղը ու շարունակաբար սեղմեցին հակառակորդը, որոնք միշտ նեղուած վիճակի մէջ ըլլալով, եկած գնդակը կը քշէին առանց կեցնելու։ Հակառակորդի յառաջապահներն ալ վտանգաւոր յարձակումներ կը գործէին, բայց միշտ ետ կը մղուէին։ Խաղը լմննալու 10 վայրկեան մնացած, լաւ յարձակողականէ մը վերջ հայ յառաջապահները գեղեցիկ *շիւթ*ով մը նշանակեցին յաղթանակի առաջին եւ վերջին նշանակէտը։ Հակառակորդը վերջին ճիգ մը թափեց հաւասարելու, բայց անօգուտ։

Եթէ դատաւորին կողմնակալութիւնը չըլլար, Հայերը կրնային աւելի մաքուր յաղթանակ մը տանիլ։

Բոլոր հայ խումբը՝ ջերմ շնորհաւորութեան արժանի է, եւ կը մաղթենք որ եղանակը վերջացնեն առանց պարտութեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբի այս յաղթանակները մեծ ազդեցութիւն պիտի գործեն ֆրանսական շրջանակներու մէջ։

Տէվէճեան նոյն օրուան ամենալաւագոյն խաղացողներէն մէկը եղաւ եւ հետզհետէ զարգանալու վրայ է։ Մկրտիչ եւ Ռուբէն նոյնպէս լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան. ասոնք երկու միջնապահներէն Գրիգորեան իր կարելին ըրաւ, թէեւ սոյն պաշտօնը իրեն ծանր է։ Կեդրոնի միջնապահ Գամէր լաւ խաղ մը խաղաց, բայց փորձի պակասը մեծ չափով զգալի է։ Երուանդ, որ զօրաւոր ձախ ծայրի մը դէմ կը գանուէր, իր կարելիէն աւելին ըրաւ։ Յառաջապահներէն Աշոտ հակառակ որ երկար ատենէ ի վեր փորձ չէր ըրած, շատ լաւ խաղաց, եւ ներկայիս մեր ամենալաւ աջ ծայրն է։ Ս. Կարապետեան ինչպէս ամէն ատեն այս անգամ ալ շատ լաւ խաղաց։ Կ. Կարապետեանի խաղը անյաջող էր։ Միհրան արդէն խառն խումբին հետ խաղացած էր եւ եթէ յոգնած չըլլար շատ լաւ խաղ մը պիտի խաղար. լաւ պիտի ըլլայ զինքը ձախ ծայր փորձել։ Պարոյր ալ իր կարելին ըրաւ։

⁂ Այս մրցումէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը 3ի դէմ 1 նշանակէտով պարտուեցաւ Galliaի համապատասխան խումբէն։

Գ. Կարապետեան

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԷՕՐՍՃԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ԳԷՈՐԳ ՉԱՔԸՐԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 12 Մայիս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ՄԸ ՄԱՀԸ.— Հիւպար, նախկին երեսփոխան մը, այլեւս ծերացած՝ քաշուած էր քաղաքական կեանքէն եւ առանձնացած էր իր սենեակին մէջ։ Շաբաթ մըն է, դուրս չէր ելլեր։ Դրացիները անցած առաւօտ, պատուհանին մէջէն տեսան որ երկար ատենէ ի վեր երեսփոխանը նստած է թիկնաթոռի մը մէջ եւ չի շարժիր։ Լուր տուին ոստիկանութեան, որ բացաւ դուռը։ Երեսփոխանը մեռած էր, ձեռքին մէջ գաւաթ մը, անշարժ ու յաւիտենական խաղաղութեամբ։ Մահը տեղի ունեցած էր քանի մը օր առաջ, այնպէս որ սկսած էր հոտիլ։ Հաւանական է որ յանկարծամահ եղած է թիկնաթոռին մէջ։

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ. — Փոնթուազի մէջ Ռուսլօ երկու տարի առաջ կորսնցուցած էր կինը, ձգելով միակ յիշատակն ու մխիթարութիւնը՝ երախայ մը։ Ռուսլօ վերջերս մատնուեցաւ գործազրկութեան, ու սիրտը կը տանջուէր խորհելով որ չպիտի կրնայ սնուցանել իր երկու տարեկան երախան։ Առջի առտու, նամակով մը բացատրելէ յետոյ իր վիճակն ու մտադրութիւնը, ատրճանակ կը պարպէ երախային գլխուն, գնդակ մըն ալ իր քունքին։ Վայրկենական կը մեռնի, իսկ երախան հոգեվարքի մէջ է։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԳԻՒՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ
ԽՈՒՄԱ ՇԹԱՈՒՊ

Երբ ապացոյց այս կէտը միայն է բաւէ. հակառակ որ յաճախ դէմ գտնուած է միջազգային պայմանագրութեանց, զուիցերական ասեղնութիւնը երբեք չկրցաւ այս տղը յանցանքի վրայ բռնել, որ անոր երկրէն արտաքսումը պարտադրէր։

Եւ որ քանի մը ամիս առիթը ունեցայ իր շուքին տակ ապրելու, զայն շատ մօտէն ճանչնալու, իր ինքզինքիս կը հարցնեմ թէ այս տկարակազմ եւ հիւանդկախ մարդը ինչպէ՞ս մինակը կրնար այդքան հսկայ աշխատանք մը տանել ամէն օր։ Անշուշտ, օգնականներ ունէր եւ շատ. բայց անոնք ալ վստահութիւն ունենար անոնց վրայ, երբեք չեղաւ որ անոնցմէ մէկուն յանձնէր գաղտնի գործ մը։ Անգաղտնապահութեան վախը՝ զինքը կը մղէր միայնակ կատարելու ամէն նուրբ աշխատանք։

Եւ եթէ այս մարդը ի վերջոյ պարտուեցաւ մեր փոխ-լրտեսներուն կողմէ, պատճառը այն էր որ, շատ մը պարագաներու մէջ, իր աշխատակիցները չկրցան գլուխ հանել իրենց յանձնուած պաշտօնները։

Բացի Խումա Շթաուպէն—արդի ժամանակներու ամէնէն մեծ լրտեսուհիէն,— գրեթէ անոնք բոլորը մեր ձեռքը ինկան։

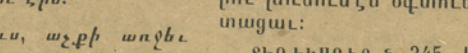
Եւ սակայն, Խումա Շթաուպը իր ձեռքին տակ ունենալով, փոխ-Ռ. կրնար բոլոր մեր հարուածներուն դէմ դնել։

Շիտակ է, որ այս կին ըլլալու արտաքին մասնաւոր պաշտօններու մէջ անոր ամէնէն կատարեալ աշխատակիցը եղաւ, բայց չէր կրնար, ներքին աշխատանքի տեսակէտով մեծ ծառայութիւն մը մատուցանել։

Բայց մասնաւոր պաշտօններու *մէջ, այս կինը այնքան շահաշուք էր, որ ստիպուեցանք մեր լաւագոյն մարդիկը յատկացնել, միայն անոր վրայ հսկելու պաշտօնին։*

Անգլիացիները, որոնց սարսափելի խաղեր խաղաց, զայն կը կոչէին «սատանուհին». մենք աւելի համեստօրէն զայն կը կոչէինք «առեղծուած»ը։ Եւ իրօք առեղծուած էր այս կինը։

Պատահած է որ, նոյն օրը նոյն ժամուն ստանամ հինգ տարբեր տեղեկագրեր, որոնք այս կնոջ ներկայութիւնը կը յայտնէին հինգ տարբեր վայրերու մէջ միանգամայն, իսկ այս վայրերը իրարմէ շատ հեռու էին։

Գժոխային մատիտը՝ որ աւելի վնասակար էր քան 420նոց թնդանօթները։ «Յառաջ» թիւ 318—320։

Գրած պահուս, աչքի առջեւ ունիմ 1917ի յուշատետրս, ուր 17 Յունիս թուականով կը կարդամ.

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ X-23-ի.— Խումա Շթաուպը Նանսիի մէջ տեսնուած է օդանաւորդ-հարիւրապետ Ժ.-ի ընկերակցութեամբ։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ Ս-12ի.— Խումա Շթաուպը Սպանիայէն կուգայ եւ Հէնտէյի մէջ կանգ առած է։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ Ժ.13ի.— Ձեզ կը տեղեկագրեմ թէ շոգեկառքի ընկերութեան հակակշռիչ Պ. Անտուէ կը յայտնէ թէ Քալէ-Նիսի ճամբորդներուն մէջ ճանչցած է Խումա Շթաուպը։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ Լ.-5ի.— Ֆրանսական թատրոնի հրապարակը, ժամը հինգին՝ նշմարեցի Խումա Շթաուպը։ Կարելի չեղաւ զինքը հետապնդել, որովհետեւ կառքերու խռնումէն օգտուելով անհետացաւ։

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ Ն-345-ի.— Մանթօն-Կարսվանի կայարանը շոգեշոգեկառքին մէջ կարծեցի ճանչցած ըլլալ Խումա Շթաուպը։ Իր ներկայութիւնը ծանուցածեմ Վ.էնթիմիլի իտալական ոստիկանապետին։

Այս հինգ տեղեկագրերէն ոչ մէկը սակայն ճիշտ էր. բայց մեր գործակալները, գիտնալով թէ ինչ վտանգաւոր կնոջ մը հետ է գործերնին, զայն ձերբակալելու փառասիրութիւնը կը հետապնդէին եւ ամէն տեղ կը կարծէին զայն նշմարած ըլլալ։

Ստոյգ է որ, պատերազմի պահուն, պաշտօնով Ֆրանսա ալ մտաւ, բայց ոչ երկու անգամէն աւելի, որքան որ գիտեմ, սակայն այն տեսակ պայմաններու մէջ որ զինք չէինք կրնար ձերբակալել, քանի որ երթ ու դարձին օդանաւով կը ճամբորդէր։

Դիւային յանդգնութիւն մը ունէր։

Թոյլ տուէք որ ձեզի օրինակ մը յիշեմ։

Պէլ փոքր քաղաք մըն է 90,000 բնակչութեամբ, որով, ամիս մը հոն բնակելէ յետոյ, եթէ դուք բոլորը չէք ճանչնար ամէն մարդ սակայն ձեզ կը ճանչնայ։

Բայց եթէ խաղաղութեան ժամանակ աւելի հանդարտ քաղաք կարելի չէ գտնել, նոյնը չէ պատերազմի պահուն։ Իր դիրքը այնպէս է որ թշնամի երկիրներ տանող քառուղի մը կը կազմէ. այս պատճառաւ, թշնամութեանց սկիզբէն իսկ քաղաքը ողողուեցաւ գերման լրտեսներով, որոնք անկից կը մեկնէին մեր երկիրը մտնելու համար։ Իրերու բերումով իսկ, ստիպուեցանք մենք ալ հոն երթալ, իրենց նախընտրած տեղին վրայ իսկ կռուելու համար՝ գերման լրտեսներուն դէմ։

(Շար.)

նումները առաջարկեց, արտաքին նախարարը զարմանքով տեսաւ որ Ցալտարիս կը թելադրէ յետաձգել Փոլիթիսի անուանումը։

Միխալաքափուլոս կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ, եւ վարչապետին հաղորդած է, որ եթէ Փոլիթիս Փարիզի դեսպան չնշանակուի, արտաքին նախարարութենէն պիտի հրաժարի, ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգելով Ցալտարիսի կուսակցութեան վրայ։

Թրքական պարտքը

Ժամանակէ մը ի վեր Փարիզի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին օսմանեան հանրային պարտքին մասին Թուրք կառավարութեան կողմէ ղրկուած պատուիրակութեան մը եւ ֆրանսացի պարտատէրերուն միջեւ։ Էնկիւրիէն կէս-պաշտօնական հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրք կառավարութիւնը իր առաւելագոյն զոհողութիւնները ներկայացնող վերջին պայմանները ղրկած է Փարիզ։ Եթէ ասոնք ընդունուին, առաջին վճարումը մօտ թուականէն պիտի կատարուի։

Էնկիւրիի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծուի որ, հակառակ Թուրքիոյ այսքան բարեացակամութեան, նպաստաւոր պայմաններուն եւ համաձայնասէր ոգիին, եթէ դարձեալ ձախողին բանակցութիւնները, այն ատեն այս խնդիրը պիտի ջնջէ այս մասին մինչեւ հիմա կատարուած զիջումները, մանաւանդ առաջին վճարումի մասին եղած յանձնառութիւնը։

Արհեստակցական Միութեանց օրինագիծը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը սկսաւ յօդուած առ յօդուած քննել Արհեստակցական Միութեանց մասին կառավարական օրինագիծը։ Առջի օրուան ժողովին մէջ ընդունուեցաւ կառավարութեան առաջարկած Ա.բարեփոխումը՝ 157ի դէմ 291 քուէով։ Աշխատաւորականները դարձեալ ընդմիջումներ կատարեցին։ Երկուշաբթի օր նոյն խնդրի վիճաբանութեան պահուն աշխատաւորականները բոլորը մէկ յանկարծ սրահէն մեկնեցան՝ իբրեւ բողոքի նշան, սակայն ժողովը շարունակուեցաւ։ Ասոր վրայ որոշեցին մասնակցիլ վիճաբանութեանց եւ վերջին ժողովին բոլորն ալ ներկայ էին։

Ընտրական նոր դրութիւնը

Երեսփ. ժողովի ընտրական յանձնաժողովը գումարուելով 15ի դէմ 22 ձայնով որոշեց 1928ի ընտրութիւնները կատարել շրջանային քուէարկութեան (scrutin d'arrondissement) սկզբունքին վրայ։ Իւրաքանչիւր շրջանակի բնակչութեան ամբողջութիւնը, օտարականներն ալ մէջն ըլլալով, իբրեւ հիմ պիտի առնուի. երեսփոխաններու թիւը այսօրուան թիւէն (584) պակաս չպիտի ըլլայ, սկզբունքով իւրաքանչիւր շրջանակի մէջ 100,000 բնակիչներ մէկ երեսփոխան պիտի տան, շրջանակ մը մէկ երեսփոխան տալու համար 40,000է աւելի բնակիչ պէտք է ունենայ. Նահանգ մը կրնայ երեք երեսփոխանէ պակաս տալ. քուէարկութիւնը երկու անգամէն պիտի վերջանայ. առաջին քուէարկութեան ընտրուելու համար, պէտք է բացարձակ մեծամասնութիւն ստանալ։

Կիներն ու մանուկները զինուոր պիտի ըլլան

Ինչպէս յայտնի է, քանի մը ամիս առաջ երեսփ. ժողովի մէջ վիճաբանութեան դրուեցաւ փոլ Պոնքուրի պատրաստած օրինագիծը՝ պատերազմի ժամանակ ֆրանսական ազգի զինուորագրութեան մասին։ Այդ օրինագիծին համաձայն ամբողջ ազգը, կիներն ու մանուկներն ալ, շարժման մէջ պիտի դրուին պատերազմի պարագային։ Երեսփ. ժողովը ամբողջութեամբ քուէարկած ըլլալով զայն, օրինագիծը մօտ օրէն ծերակոյտի սեղանին վրայ պիտի գայ։ Ծերակոյտի բանակի յանձնաժողովը առջի օր տեղեկաբեր Բլոցի առաջարկին վրայ 2ի դէմ 15 ձայնով որոշեց ջնջել առաջին յօդուածը, որ կը վերաբերի բոլոր Ֆրանսացիներու զօրաշարժի ենթարկուելուն, առանց տարիքի եւ սեռի խտրութեան։ Յանձնաժողովը դիտել կուտայ թէ այդ յօդուածը գէշ կերպով պիտի մեկնեն Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին թշնամիները։ Ասկէ զատ ամբողջ քաղաքային բնակչութեան զինուորագրութիւնը միջազգային իրաւունքի տեսակէտէն փափուկ խնդիր մը կը ստեղծէ։ Նոյնպէս ջնջուեցաւ երկրին բարոյական ու մտաւորական գործունէութիւնը շարժման մէջ դնելու վերաբերեալ յօդուածը։ Անշարժ եւ շարժուն գոյքերը պիտի գրաւուին ազգային պաշտպանութեան համար, իբրեւ բացառիկ միջոց։

Յանձնաժողովը կը շարունակէ օրինագիծին քննութիւնը։

Պոլշեւիկ լրտեսներ Վիեննայի մէջ

«Թայմզ»ի Վիեննայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Աւստրիոյ արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս պաշտօնանկ ըրաւ մամուլի դիւանի երկու պաշտօնեաներ, որոնք յարաբերութեան մէջ էին Պաքոնի անուն մարդու մը հետ։ Այս մարդը վերջերս Աւստրիայէն վտարուած էր իբրեւ պոլշեւիկեան լրտես։ Հունգարիոյ Բօշուէ կուսակցութեան պետ Պաքոնիի որդին է եւ ռուսահպատակ։ Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց նաեւ որ օտար թերթի մը Վիեննայի թղթակիցը քաղաքական լուրեր կը հաւաքէ ի հաշիւ խորհրդային կառավարութեան։ Մամուլի դիւանին յիշեալ պաշտօնեաները թերթի մը հաղորդած էին Փարիզի աւստրիական դեսպանին Փուանքարէի հետ տեսակցութիւնը։

Հարիւր հազարաւոր մարդիկ վտանգի տակ

Միսիսիփիի աղէտը կը շարունակէ աւերներ գործել։ Պիկ-Պոնի թումբերը 200 քիլոմեթր երկայնութեան վրայ պայթելով ողողեցին նոր շրջաններ. բազմաթիւ գիւղեր ջուրերու տակ մնացին. ժողովուրդը հապճեպով փախաւ դէպի բարձր տեղեր։ Քանի մը վաշտ զինուոր, հարիւրաւոր կամաւորներ, եւ Կարմիր Խաչի պաշտօնեաներ օգնութեան փութացին ջուրերով պաշարուած շրջաններու բնակիչները ազատելու համար։ Մինչեւ հիմա կարելի եղաւ ազատել 2000 հոգի։ Սակայն հազարաւոր մարդիկ կը մերժեն իրենց տուներէն հեռանալ, հակառակ ազդարարութեանց։ 150,000 հոգի վտանգի տակ են։

ՕԴԱՆԱւՈՐԴՆԵՐԷՆ ՅՈՅՍ ՉԿԱՅ

Վերջին լուրերուն համաձայն, ամէն յոյս կորսուած է, ողջ առողջ գտնելու ո՛չ միայն Նոնժէսէրն ու Քոլին, այլ նաեւ Սէն-Րոման, Քըթին եւ Մունէյրը, որոնք Տաքարէն (Աֆրիկէ) փէռնամպուք (Հար. Ամերիկա) կը փորձէին Ատլանտեանը կտրել հարաւէն։ Օդանաւորդներուն մասին գրուածները պարզ ենթադրութիւններ են։

Ամերիկացի օդանաւորդները ճամբայ չելան դեռ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

տխրողական ժողովի կը հրաւիրէ Աղութեան, Ռոստոմ, Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէներուն, Հ. Յ. Դ. Ուսանողական միութեան, Քրիստափոր, Հրազդան, Աղբիւր Սերոբ, Գոյամարտ, Ռազմիկ, Հրայր, Վիշապ, Եռագոյն, Ջաւարեան խումբերու ներկայացուցիչները 21 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, փլաս տ'ինթալի, քաֆէ Օբլէօ տը-Լինի վերնայարկը. Մէթրօ Իթալի։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըրթի Ժուռնալ»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

նախաձեռնութեամբ՝ ՇԱՎԻԼԻ Հ.Յ.Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

տեղի կ'ունենայ Համբարձման Հինգշաբթի օրը, Մայիս 26ին

ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԱՏԵՍԻԼ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

տեղին վրայ ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, հաճելի ժամանցներ, երգ, պար ու նուագ, եւ *Համբարձման վիճակ*։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Լուվռէն եւ փօրթ տը Սէն-Քլուէն թիւ 1 Թրամվէյ, իջնել Շավիլ՝ (փիւի Սան-Վէն), շոգեկառք-Մօնփառնաս, իջնել՝ Շավիլ։ Ժամը 10էն 12հայ սկաուտներ պիտի սպասեն կայարանները՝ առաջնորդելու համար հեռուէն եկողները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը 22 Մայիս Կիրակի առաւօտ ժամը 10,30ին 131 Fbg. de Temple *Ռոստոմի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։*

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի նորակազմ «Քրիս» խումբին ժողովը՝ 22 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, 63 րիւ տը լա Րեփիւպլիքի սրահը։

Հ. Յ. Դ. ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐՒԻԻ ենթակոմիտէի 4րդ. դասախօսական ժողովը՝ շաբաթ օր 21 Մայիս ֆրանսական հիւանդանոցի դիմացի սրճարանը։

Պիտի դասախօսէ ընկ. Ա. Աճէմեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէն յիշատակի մեծ հանդէս մը սարքած է Սեբաստացի Մուրատի եւ իր զինակիցներու յիշատակին, յառաջիկայ Օգոստոս 4ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն՝ *այս գիշեր ժամը 9ին, Ֆլօրիա,* նուիրուած է երգիծական գրականութեան։ *Հեգնանք եւ զուարթութիւն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։*

ՋԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի Մայր դիւանը Բ. Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Կիրակի 22 Մայիս ժամը 2,30ին օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն։

ՖՐԱՆՍ. բանակի հայ կամաւորական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին 37 Rue Lamartine։ *Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան եւ ընթացիկ հարցեր։*

ՓԱՐԻԶԻ Աղբատախնամի Նէօյիի օժանդակ միութեան առաջին ընտանեկան երեկոյթը՝ վաղը՝ Ուրբաթ, ժամը 9ին, Restaurant Gillet, *Փորթ Մայօ։*

ՕՐ. Մ. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ աշակերտներուն երաժշտական երեկոյթը 25 Մայիս Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 8ին Սալ Կավօ, 45 rue la Boëtie։ *Մուտք 3 ֆրանք։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Մարօ Չաքըրեանին հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Կարապետ Մալաղճեանի, 11 Rue du Sénégal, Paris 20e.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

«LA PATERNELLE-VIE»

Ֆրանսական կեանքի Ապահովագրական Անանուն Ընկերութիւն

Ներկայիս կուգամ իմ խորին շնորհակալութիւնս յայտնելու «ԼԱ ՓԱԹԷՌՆԷԼ» ֆրանսական կեանքի ապահովագրական ընկերութեան, որուն ապահովագրուած էինք ես եւ կինս հանգուցեալ Հայթուկեան վարդուհի (Սիվրի-Հիսար)։

Հազիւ վճարած Ա. տարուայ ապահովագինը դժբախտութիւնը ունեցայ զինքը առ յաւէտ կորսնցնելու 15 Ապրիլ 1927ին, երկուօրեակ ծննդաբերութեան հետեւանքով։

Շնորհակալութիւնս նաեւ ընկերութեան ֆրանսահայ գաղութի ընդհ. գործակալ Պ. Ա. Անտոնեանի, որ չխնայելով իր օժանդակութիւնը, ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ կարողացաւ գանձել ապահովագին 10 հազար ֆրանքը եւ ինծ վճարել։

Ինչպէս միշտ, այս առթիւ եւս ընկերութիւնը կենդանի ապացոյցը տուաւ իր պարտաճանաչութեան եւ ճշդապահութեան։

Հանգուցեալի ամուսինը
Մալաթիացի
ՊԵՏՐՈՍ ԹԱՅԵԱՆ
Պոլէն (Վօգլիւզ) 18 Մայիս 1927

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ա. ՄԱՍ

Գ. Զօհրապի Լուռ ցաւերը 10 ֆր., կեանքը ինչպէս որ է 10, խղճմտանքի ձայներ 10, Ահարոնեանի Լռութիւնը 8, Օտեանի փանջունին 7, Ծապլվար եւ երգիծ. տարեցոյց 12,50, Դաստաստ. խորհուրդին առջեւ 10, Մատնիչը 8, Յեղափ. Մակաբոյծները 7, Միքէի սիրարկածը 5, Զագըր Ավրամ 5, Ճեպընթաց նորածինը 2, Սէնքիէվիչի Առանց դաւանանքի 50, Մ. Կորքիի Ֆօմա Կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վէրթէր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Սալբիի Մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Տղու հոգիներ 6, Վերջին բաժակը 10, Արսէն Լիւբէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ոճիրը 2, Կարմիր գլուխով մարդոց խմբակը 2, Փօսքօմպ հովիւին գաղտնիքը 2, Պրիւս Բարթինկթըն սուզանաւին գաղտնիքը 2, Թօփալ Օսման 5, Քէօր Օղլուի արկածները 2.50, Չարիքի նախարարը 20, Մօփասանի երեք վիպակները 2, Տք. Մօրի վրէժը 5, Զուչուլիքա 5։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը։ Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՄԱՅԻՍ 1927

20 MAI 1927

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 341

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԲԱԺԱԿՆԵՐՈՒ ՓՐՓՈՒՐԻՆ ՄԷՋ...

Ինչպէս դիտել կուտայինք երեքշաբթի օրուան խմբագրականով, սովորական զուգադիպութիւն մը կամ պարզ քաղաքավարական այցելութիւն մը չէր Նախագահ Տումէրկի պտոյտը դէպի Լոնտոն, իր արտաքին Նախարարին հետ։

Նախագահը եւ Նախարարը Փարիզ դարձած են արդէն, եւ միջազգային մամուլը պրպտումներ կը կատարէ, այցելութեան արդիւնքները երեւան հանելու համար։

Անշուշտ բաժակաճառերու պերճախօսութիւնը չէ որ պիտի պարզէ այդ գաղտնիքները։ Բաժակներու փրփուրէն առաջ, եւ անոնց տպաւորութեան հմայքէն յետոյ, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի վարիչները ունեցած են լուրջ խօսակցութիւններ, որոնց արդիւնքը մէկ օրէն միւսը չի յայտնուիր։ Պէտք է ժամանակ անցնի, խորհրդակցութեան արժէքը իմանալու համար։

Առ այժմ, անվիճելի է որ, անգամ մըն ալ կ'ամրապնդուի անգլօ-ֆրանսական դաշինքը, կամ այսպէս կոչուած «սիրալիր համաձայնութիւնը»։

Այդ համաձայնութեան հիմը դրաւ հանգուցեալ Էտուըրտ, որ մասնաւոր համակրութիւն կը վայելէր Փարիզի բարձր շրջանակներուն մէջ։ Սիրալիր մերձեցումը յանգեցաւ սերտ գործակցութեան, որոշ գոյն տալով միջազգային քաղաքականութեան, եւ նուիրագործուելով Մեծ Պատերազմին։

Երբ դադրեցաւ թնդանօթներու որոտը եւ յաղթականները նստան հաշուեյարդարի համար, բաւական պաղ ջուր լեցուեցաւ Ֆրանսայի գլխուն։ Իբրեւ գործի մարդիկ, Անգլիացիները կորսնցուցին դրին զգացումը, եւ արտայայտուեցան այնպէս ինչպէս կը թելադրէին իրենց կայսերական շահերը։ Թիւրիմացութիւն մը հազիւ հարթուած, նոր անակնկալ մը կուգար մթագնել մթնոլորտը։ Այնպէս որ, երկու սիրակցորդ զինակիցները յաճախ հակամարտ քաղաքականութիւն վարեցին, շատ մը ծանրակշիռ հարցերու մէջ, մանաւանդ գերմանական եւ թրքական խնդիրներու կարգադրութեան համար։

Աւելի վերջը, առնելիք-տալիքի վէճ մը դարձն խօսքեր փոխանակել տուաւ։ Անգլիա իր տոկոսները կը պահանջէր, Ֆրանսա սեղանի վրայ կը դնէր իր վճարած արեան տուրքը, յանուն հասարակաց յաղթանակին։ Մինչ այս մինչ այն, Գերմանիոյ պատերազմական հաշուեյարդարին մէջ Անգլիա այնպիսի դիրք մը բռնեց, մանաւանդ Լոյտ Ճորճի օրով, որ Փարիզի մէջ լրջօրէն մտածեցան թէ Լոնտոն կ'ուզէ վերականգնել Ֆրանսայի ոսոխը եւ սպառնալ։ Երկար քաշքշուքներէ յետոյ, նորէն մօտեցան երկու դրացիները, բայց խոր դառնութիւն մը իր հետքերը ձգեց Մանշի այս կողմը։

Այն ատրճան որ, Պ. Տումէրկի այցելութեան եւ բաժակաճառերու ոգեւորութեան պահուն, Փարիզի թերթերը չվարանեցան արծարծել անցած պաղն ու տաքը եւ գնդասեղի հարուածներ տալ Անգլիոյ հին ու նոր վարիչներուն, մասնաւորապէս Լոյտ Ճորճի։ Միեւնոյն ատեն, անոնք պարտք կը սեպէին յիշեցնել, թէ Մեծն Բրիտանիան այլեւս չի կրնար շարունակել իր շքեղ մեկուսացումը, քանի որ պարզ կղզի մը չէ, այլ աշխարհասփիւռ կայսրութիւն մը։

Կը թուի թէ, այս անգամ որոշապէս հարթուած են շարք մը թիւրիմացութիւններ, եւ մինչեւ անգամ գետին պատրաստուած է նոր եւ սերտ գործակցութեան մը։

Թերթերը լեցուն են յայտնութիւններով եւ գիւտերով։

Առանց սաւառնելու բարձր քաղաքականութեան ոլորտներուն մէջ, կարելի է ըսել թէ՝ երկու դրացիները լեզու գտած են Խորհրդային Միութեան թռիչքը զսպելու համար։ Խօսք չկայ զինուորական գործողութեանց մասին։ Ներկայ պայմաններուն մէջ, ոչ մէկ պետութիւն լրջօրէն մտքէ կ'անցընէ այդպիսի արկածախնդրութիւն։ Ո՛չ քաղաքական կացութիւնը, ոչ ժողովուրդներու հոգեբանութիւնը, ոչ ալ միջազգային տնտեսական տագնապը թոյլ կուտան բուռն ցնցումներ։ Ճերմակ թէ կարմիր, երկու աշխարհակալութիւններն ալ կը ձգտին ուրիշին ձեռքով հանել շագանակները։ Բայց երկրորդական, ենթակայ պետութիւններն ալ բաւական խելք ունին, քաւութեան նոխազ չըլլալու համար։ Անակնկալներու կամ հասունցած, անխորոշ ծրագիրներու մասին խօսք չունինք։

Համաշխարհային յեղափոխութեան բազմազան փորձերու ձախողումէն յետոյ, որուն վերջինը տեղի կ'ունենայ Չինաստանի մէջ, քաղքենի պետութիւնները, եւ առանձնապէս Անգլիան ու Ֆրանսան նպատակայարմար կը գտնեն աւելի պրկել օղակները, որպէսզի Մոսկուա վերջնապէս ամփոփուի իր պատեանին մէջ։ Անգլիան դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատեց փորձի համար, 1921ին, եւ հիմա մէկը կամ երկուքը մէկ խզելու ճամբուն վրայ կը գտնուի։ Ֆրանսա կիսկատար ձեռնարկ մը կատարեց, եւ 18 ամիսէ ի վեր կը քաշքշէ։ Հաւանաբար այդպէս ալ մնայ, իբրեւ հետեւանք նոր պայքերու։

Մոսկուայի համար այսօր ամէնէն կենսական պահանջն է՝ արտաքին վարկը, որուն գումարը մինչեւ 4—500 միլիոն կը հաշուէին Ճենովայի ժողովին ատեն։ Անգլիոյ հետ համաձայնելէ մէկ-երկու տարի յետոյ, պատրաստ էին փառք տալու 30—50 միլիոն ստերլինին։

Ոչ իսկ տասը միլիոն գտան։ Իսկ այսօր հեռանկարը տասն անգամ աւելի մռայլ է, եւ պարզ առեւտուրն անգամ վտանգի տակ։

Տումէրկի այցելութիւնը եթէ ուրիշ հետեւանք ալ չունենայ, անկասկած պիտի ծառայէ աւելի ամուր փակելու կղպանքները, ամէն կողմէ։

Շ.

Վ.ՐԷԴ.— Երէկուան խմբագրականին մէջ, *Սումաթրան* պէտք ըլլայ *Սինկափուր*։

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՃԱՄԲՈՎ

Վերլուծելով «Թիւրք օճաղը»ներու համագումարին առթիւ խօսուած ճառերը, որոնք ժամանակին հրատարակուեցան «Յառաջ»ի մէջ, Ամերիկայի «Հայրենիք»ը դիտել կուտայ (8 մայիս).

—«Աւելի հետաքրքրականճառ մը խօսած է, համաթուրանական շարժման գաղափարախօս Սուպհի պէյ, որ ակնարկ մը նետելով այդ շարժման 16ամեայ արդիւնոտ պատմութեան վրայ՝ ըսեր է.

«Այսօրուան սերունդին վրայ ալ պարտականութիւն մը կը ծանրանայ. Թուրք լեզուէն դուրս եկած բառբառներու առաջ բերած տարբերութիւնները մէջտեղէն վերցնելով՝ քաղաքական միութեան վրայ բարոյական միութիւն հիմնել։»

«Ուրիշ խօսքով՝ Սուպհի պէյ զգուշաւոր լեզուով մը կը քարոզէ միացնել այն բոլոր ցեղերը, որոնք կը խօսին Թուրք լեզուէն բխած զանազան բարբառներով։ Եւ այդ նպատակին հասնելու համար՝ ան բնականաբար նախ կը խորհի բարոյական միութեան ստեղծման մասին, որպէսզի այդ պատուանդանին վրայ ապագային աւելի հաստատուն կերպով կարելի ըլլայ կառուցանել նաեւ քաղաքական միութիւնը։ Որովհետեւ, ինչպէս կը նկատէ համաթուրանականութեան գաղափարախօսը, «ազգերը կառավարողները գաղափարի հոսանքներն են։ Գաղափարի դէմ դնող ո եւ է ուժ չկայ»։

«Սուպհի պէյ գիտէ, որ հսկայ կայսրութիւններ փլուզումի ենթարկուեցան ու քարուքանդ եղան գաղափարական հզօր շաղախ մը չունենալով, կամ զայն կորսնցնելուն համար։ Օսմանեան կայսրութիւնն ալ չէր կրնար խուսափիլ այդ անողոք ճակատագրէն, քանի որ կորսնցուցած էր իր գաղափարական հիմերը։

«Սակայն, համաթուրանականութեան քարոզիչին ըսելով՝ վերջնական փլուզումէ զայն փրկեց «Թիւրք օճաղը»ն, որ օսմանեան հայրենիքին վրայ երեւցաւ իբրեւ սեղմուած բռունցք մը եւ որ «ամէն արգելք խորտակելով, ամէն դժուարութիւն գլելով, աբինոտ ճամբու մը վրայէն քալելով առաջ անցաւ»։

«Ի զուր չէ, որ Էնկիւրի իր պետականութեան բեր խորհրդանիշ ընտրած է գայլը։

«Արդարեւ, եթէ ուզէինք բնորոշել համաթուրանականութիւնը, պիտի ըսէինք, թէ գայլի ոգիով ներշնչուած եւ ազգային գաղափարով խանդավառուած շարժում մըն է այդ, որ հարեւան ազգերու գերեզմաններուն վրայէն կ'ուզէ քալել դէպի Թուրքերէն լեզուով խօսող ցեղերու բարոյական եւ քաղաքական միութիւնը...»։

ԲԱԳՈՒԻ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ.— Ապրիլ մէկին գործազուրկներուն թիւն էր, Բագուի մէջ, 54,583։

Համեմատելով փետրուար ամսուան թիւին, մարտ ամսուան ընթացքին գործազուրկներու թիւը աճած է, որովհետեւ դրացի հանրապետութիւններէն եւ գիւղերէն բազմաթիւ գործազուրկներ եկած էին Բագու։

փետրուարին ատոնց թիւն էր 678, մարտին՝ 836։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԴԱՇՆԱԿ,,ՆԵՐԸ Կ'ԱՔՍՈՐՈՒԻՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒՈՒԻՆ

Թեհրանէն 18 մայիս Թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի (Փարիզի տպագրութիւն, 19 մայիս).—

«Խորհրդային Հայաստանէն դէպի Ներսէսը կ'աքսորուին բազմաթիւ մարդիկ, որոնք կը կասկածուի թէ կը պատկանին հակայեղափոխական դաշնակ կուսակցութեան։ Աքսորները տեղի կ'ունենան գիշեր ատեն։

«Պոլշեւիկները գրաւած են Էջմիածնի հայկական եկեղեցին եւ վտարած են կաթողիկոսարանի աչքի զարնող եպիսկոպոսները, որոնցմէ մաս մը բանտարկուած են։

«Տեղեկութեան մը համաձայն, մօտ օրէն Խորհրդային Հայաստանի բոլոր եկեղեցական կալուածները պիտի գրաւուին զինուորական իշխանութեան կողմէ»։

Թրքահպատակութենէ կը զրկուին

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովի օրակարգը անցուած է արտաքին գործավարութեան մասնաւոր յանձնաժողովին կողմէ պատրաստուած օրինագիծ մը, որուն համաձայն Թուրք հայրենակցութենէ կը զրկուին բոլոր այն Թրքահպատակները, որոնք անկախութեան պատերազմի ատեն ազգային պայքարին չեն մասնակցած եւ կամ 24 Յուլիս 1923 Թուականէն մինչեւ ներկայ օրինագծին հրատարակութեան Թուականը Թուրքիա չեն վերադարձած։

Պրիան - Չէմպըրլէյն տեսակցութիւնը

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ արտաքին Նախարարները դիւանագիտական կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցան առջի օր Լոնտոնի մէջ։ Խօսակցութեան առարկայ դարձան Հռենոսի խնդիրը, իտալեւսերպ յարաբերութիւնները, չինական եւ պոլշեւիկեան հարցերը։

Խօսակցութիւնը բոլորովին մտերմական էր ու ոչ մէկ խորհրդական ներկայ էր երկու Նախարարներու տեսակցութեան։ Այս առթիւ արտաքին Նախարարութեան կողմէ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ «խօսակցութիւնները խիստ բարեկամական էին եւ տեսնուեցաւ որ կատարեալ կարծիքի նոյնութիւն կը տիրէ բոլոր կէտերու մասին, անգամ մը եւս հաստատելով թէ անգլօ-ֆրանսական սրտագին համաձայնութիւնը ամուր է եւ անհրաժեշտ է աւելի եւս զօրացնել զայն՝ Եւրոպայի խաղաղութիւնը աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար»։

Խօսակցութիւնը տեւեց երկու ժամ։ Անգլիական շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ խօսակցութեան գլխաւոր առարկան էր գերմանական հարցը։ Գերմանիա ստիպողաբար կը պահանջէ, որ իբրեւ Նախաբան գրաւուած շրջաններու ամբողջական պարպումին, դաշնակիցները զեղչեն իրենց զինուորներու թիւը։ Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսա չուզեր այս մասին ո եւ է բան ընել յառաջիկայ Յունիս 15էն առաջ, Թուական՝ երբ Գերմանիա վերջացուցած պիտի ըլլայ Քէօնիկսպէրկի շրջանի ամրոցներուն քանդումը։ Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն համակարծիք գտնուած է Պրիանի թէ ոչ մէկ զիջում պէտք է ընել Հռենոսեան երկիրներու գրաւման մասին, մինչեւ որ Գերմանիա լրիւ չկատարէ իրեն պարտադրուած յանձնառութիւնները։

Խնդրոյ առարկայ դարձած են Նաեւ Թանճէրի եւ Ալպանիոյ խնդիրները։

Լոնտոնէն հեռագիր մը քաղաքական մեծ կարեւորութիւն կուտայ Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահին Լոնտոն այցելութեան։ Անգլիա, կ'ըսէ, իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւն մտցնելու Նախօրեակին կը գտնուի։ Մասնաւորապէս Ռուսիոյ դէմ քաղաքականութիւնը հիմնապէս պիտի փոխուի։ Այս խնդրին մէջ Ֆրանսա անգլիական քաղաքականութեան բոլորովին համամիտ է։ Տումէրկի այցելութիւնը այն հետեւանքն ունեցաւ, որ անգլեւֆրանսական միացեալ ճակատ մը կազմուած է Մոսկուայի դէմ։

∴ Նախագահ Տումէրկ եւ Պրիան Օքսֆորտի մէջ վարդապետ իրաւագիտութեան պատուոյ տիտղոսը առնելէ վերջ Լոնտոն դարձան, ուր այցելեցին ֆրանսական հիւանդանոցը։ Լորտ քաղաքապետը ճաշկերոյթ տուաւ իրենց ի պատիւ։

Նախագահն ու Պրիան երէկ կէսօրէն վերջ Փարիզ վերադարձան։

Անգլօ-խորհրդային վէճը

Անգլիական դահլիճը երէկ առաւօտ նիստ գումարեց եւ զբաղեցաւ «Սովեէթ Հաուզ»էն գրաւուած վաւերաթուղթերու խնդրով։ Այդ ժողովին մէջ է որ որոշուեցաւ Ներքին Նախարարին երեսփ. ժողովին մէջ ընելիք նոր յայտարարութիւնները յիշեալ խուզարկութեանց մասին։

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվէսթիա» կը հրատարակէ գործավարներու խորհուրդին մէկ հրամանագիրը, որով Խորհրդային Միութեան արտասահմանի առեւտրական Ներկայացուցչութեանց եւ հիմնարկութեանց կը հրահանգուի առեւտրական գործառնութիւններ ունենալ միայն այն երկիրներուն հետ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՁԻԵՐԸ ԿԸ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐԵՆ.— Մայիսի սկիզբը Ադրբէջանի մէջ զինուորագրուեցան բոլոր ձիերը։

Նկատելով որ, ինչպէս անցեալ պատերազմներուն, նոյնպէս ապագայ պատերազմին մէջ ալ ձիուն սահմանուած է մեծ դեր մը, Խորհրդային Միութիւնը, միշտ ենթակայ «բուրժուական» պետութիւններու սպառնալիքին, յանուն ինքնապաշտպանութեան հրահանգ տուած է ձիահամար կատարել, մարդահամարէն յետոյ։

Ինչպէս «Կոմունիստ» (21 Ապրիլ) կը գրէ, ձիերը կը կազմեն բանակին մէկ մասը, Թնդանօթներու, բեռներու փոխադրութեան, Թշնամիի հետապնդութեան համար։

Ռուսիա, ձիու կողմէ հարուստ երկիր է։

1914ին ամբողջ Ռուսիոյ մէջ կար 25,535,000 ձի, եւ բանակին մէջ՝ 670,775 ձի։

1917ին, ընդհ. պատերազմի ամէնէն տաք միջոցին, ձիերուն Թիւը հասաւ 22,725,400ի, իսկ բանակի ձիերուն Թիւը 2,700,000ի։

ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ «ԺԷՍԴ»Ը.— «Խորհրդային Հայաստան» (6 մայիս) կը գրէ Թէ՝ «Թիւրքիայի հանրապետութիւնը 500 Թոնօ անտառանիւթ է յատկացուցած Լենինականի վերաշինութեան համար» եւ Թէ մասնագիտական ուժեր պիտի ղրկուին, «անտառանիւթը» կտրատելու եւ փոխադրելու համար։ Այս առթիւ ձրի «վիզէ»ներ պիտի տրուին։

Ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ Թէ' վեց ամիսէ ի վեր հրապարակի վրայ է այս մեծ աւետիսը, որ չտեսներու բերնին ջուրերը վազցուց, իբրեւ Թանկագին «ժէսդ»։ «Բանից դուրս է գալիս» որ, տակաւին նոր մարդ պիտի ղրկեն, փայտը կտրելու համար...

ԽՏԻՎԻՆ ԴԱՏԸ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրք եւ անգլիական խառն դատարանին առջեւ տեղի ունեցաւ դատը նախկին խտիվ Ապպաս Հիլմի փաշայի, որ 3 միլ. ստերլինի հատուցում կը պահանջէր անգլ. կառավարութենէն, Եգիպտոսի իր կալուածներուն գրաւման համար։ Դատարանը սկսած է քննել երկու կողմի փաստաբաններուն ներկայացուցած յիշատակագիրները եւ դատավարութեան միջոցին ըրած փաստարկութիւնները։ Ատեանը եթէ երեք շաբաթէն չկարենայ որոշել Թէ ինք իրաւասու է այս դատը տեսնելու, երկու ամսուան պայմանաժամ կ'ունենայ որոշում տալու. հակառակ պարագային վճիռը կը յետաձգուի գալ տարուան, նկատելով որ Թուրքեւ անգլիական խառն դատարանը իր տարեկան արձակուրդը կը սկսի Յուլիս 10ին, եւ չի կրնար ո'ր եւ է խնդրով զբաղիլ։

ԴԱՏԱՐԿԱՊՈՐՏՆԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ ոստիկանական դ. ճիւղի տնօրէնութեան մէջ 48721 դատարկապորտներու անունները կան, որոնց 4044ը կին եւ 42677ը այր են։ Անոնք ամէնքն ալ ունին իրենց մատի հետքերը։ Այս ճիւղի պաշտօնեաները ցարդ 95709 անձերու մատի հետքերը հաւաքած են։ Ասոր շնորհիւ կարելի եղած է 25 դիակներու ճանաչումը, որոնք իրենց տէրերուն յանձնուած են։

ՔՈՒՄԱՆՈՎԱՅԻ մօտ սերպ ոստիկան զինուորներ եւ Տրէնքա գիւղին բնակիչները յարձակում գործեցին պուլկար քոմիթաճիներու հրոսախումբի մը վրայ։ Երեք պուլկար եւ մէկ սերպ ոստիկան զինուոր սպաննուած են։

СССР.

ՆՈՐԷՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Որքան ալ տաղտկալի նկատուի, այս անգամ ալ պիտի խօսինք պոլշեւիկեան «ազգային հաւասարութեան» մասին՝ ենթադրելով, որ ընթերցողի համար ժամանակի կորուստ չըլլար անգամ մը եւս անդրադառնալ խորհրդային սահմանադրութեան այն կէտերուն, որոնք կը յաւակնին հաստատած ըլլալ «ազգային ազատութիւն եւ հաւասարութիւն, ժողովուրդներու խաղաղ կենակցութեան եւ եղբայրական գործակցութիւն», («Խորհրդ. Միութեան սահմանադրութիւն»):

Առիթը այս անգամ ալ «Երեւան»ն է, որ յուզուած ու զայրացած մեր 120 այիսի տեսութենէն՝ աջ ու ձախ բամբասելով, զրպարտելով, խեղաթիւրելով ու հայհոյելով՝ կը պնդէ, որ խորհրդային իշխանութեան տակ ազգային հարցը լուծուած է արմատապէս եւ ատոր ապացոյց է «Ազգային խորհուրդը» իր կազմութեան պոլշեւիկեան ձեւով։ «Երեւանցիներու» համար հարցի ծանրութեան կեդրոնը «Ազգերու խորհուրդի» մէջ է եւ իրենց երկու խմբագրականներն ալ կը նուիրեն այդ հարցին, մինչդեռ թէ՛ մեր տեսութիւններուն եւ թէ «Յառաջ»ի խմբագրականին համար ազգութեանց խորհուրդը առիթ մըն է, ի միջի այլոց առնուած օրինակ մը՝ պատկերացնելու համար խորհրդային սահմանադրութեան եւ գործնականի թերութիւնները ազգային խնդրի լուծման համար։ Ճարպիկ ձեռնածուի պէս, «Երեւանցիները» կը խուսափին բուն հարցէն եւ անվերջ պտոյտներ կ՚ընեն երկրորդական նիւթի մը շուրջը։

Ինչ է բուն հարցը։ Ե՛ւ «Յառաջ»ի խմբագրականը, եւ մենք թիւերով, փաստերով եւ քաղուածքներով խորհրդ. սահմանադրութենէն ու գործնական կեանքէն՝ ցոյց տուինք, որ խորհրդային տիրապետութեան տակ ազգային հաւասարութիւն չկայ։

Այս է դրուած հարցը։ Ճի՞շդ է այս, թէ ոչ։ Ա՛յս հարցին պէտք է պատասխանել։ Խորհրդային «դաշնակցական» պետութիւնը կը յարգէ ու կ՚ապահովէ՞ ազգային իրաւունքները, թէ ոչ։

Ձեւին ու խօսքին որ նայիս, խորհրդային «Դաշնակցութիւնը» շատ լայն իրաւունքներ կուտայ ազգերուն՝ ինքնորոշման անսահման ազատութիւն, մինչեւ անջատուելու աստիճան, բայց երբ կը քննես էութիւնը, պոլշեւիկներու պետական գործունէութիւնը, աչքիդ ազգային ազատութեան ստուերը միայն կը պատկերանայ, մերկ բռնութիւն մը, որու նմանը շատ քիչ կը գտնուի։

Ինչ է «Դաշնակցային» պետութեան էութիւնը՝ այնպիսի կազմակերպութիւն մը, որը լաւագոյն ձեւով ապահովէ պետութեան ամբողջականութիւնն ու ամրութիւնը եւ անոր «դաշնակից» մասերու անկաշկանդ զարգացման առաւելագոյն հնարաւորութիւնները։ «Դաշնակցային» պետութեան մէջ խստօրէն կը զատորոշուին կեդրոնական եւ տեղական իշխանութեան իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները եւ յատուկ սահմանադրութեամբ կ՚ապահովուին կեդրոնի եւ «դաշնակից» մասերու իրաւասութիւնները՝ այնպիսի ձեւով, որ ոչ մէկ կողմը կամայականօրէն ձեռնամուխ ըլլայ միւսի գործերուն։ «Դաշնակցութիւնը» կրնայ ըլլալ, լայն կամ նեղ, այսինքն՝ կեդրոնին կրնայ տրուիլ շատ իրաւունք կամ քիչ, նայելով պայմաններուն եւ դաշնակիր կողմերու փոխյարաբերութեանց, բայց բոլոր պայմաններու մէջ ալ այդ իրաւունքները կը գծուին պարզ ու որոշ։ Սովորաբար, կեդրոնին կը ձգուին իրապէս ընդհանուր նշանակութիւն ունեցող հարցերը—ինչպէս արտաքին քաղաքականութիւն, պաշտպանութեան գործ, դրամական դրութիւն, թղթատար-հեռագիր, հաղորդակցութեան միջոցներ. միւս բոլոր հարցերը՝ ներքին գործեր, արդարադատութիւն, հանրային կրթութիւն, տնտեսական կեանք եւայլն, կը մնան «դաշնակից» մասերու իրաւասութեան մէջ։ Այս ձեւով, կարելի եղածին չափ կ՚ապահովուի վերջիններուն ազատութիւնը։

Այլ է կացութիւնը խորհրդային «դաշնակցութեան» մէջ։ Նախ՝ հոս կարելի չէ որոշ սահման քաշել կեդրոնի եւ դաշնակից մասերու իրաւունքներուն միջեւ։ Միջամտութեան անսահման կարելիութիւններ ձգուած են կեդրոնին։ Երկրորդ՝ կեդրոնին վերապահուած են այնքա՛ն շատ իրաւունքներ, որ «դաշնակիցներուն» մնացած են իսկապէս միայն «կոտոշներ ու տոտիկներ»։ Անցեալ անգամ թուեցինք այդ հարցերու մէկ մասը։ Իրականին մէջ անոնց թիւը անհամեմատ աւելի շատ է։ Կեդրոնը իրաւունք ունի խառնուելու դաշնակից մասերու բոլոր, մինչեւ անգամ ամենայետին գիւղի գործերուն մէջ։ Այսպիսով, պոլշեւիկեան «դաշնակցութիւն» կոչուածը կը դառնայ պարապ ձեւ մը միայն, իսկ բովանդակութեամբ խորհրդ. պետութիւնը միաձոյլ (unitaire) եւ խիստ կեդրոնացուած պետութիւն մըն է։ Անգամ տեղական անդորրութեան ապահովումը, տեղական տնտեսական կեանքն ու ելեւմուտքը, տեղական կրթութիւնն ու դատաւարականութիւնը, դատարանը առնուած են Մոսկուայի խիստ հակակշռի ու ղեկավարութեան տակ։ Խորհրդ. Սահմանադրութեան կէտերը խմբագրուած են այնպէս եւ կեդրոնին այնքա՛ն շատ իրաւունքներ են տրուած, որ փաստօրէն Մոսկուան բացարձակ տէրն ու տնօրէնն է պետութեան եւ հանրային բոլոր գործերու։ Գործնականին մէջ, ինչպէս գրած էինք անցեալ անգամ, «Կեդր. Գործ. Կոմիտէն է վերին իշխանութիւնը, որուն ենթակայ են միութեան միւս բոլոր իշխանութիւնները»։ Եւ «Երեւանցիները» ի զուր՝ տարին ու ձեւերին կաշխած՝ կը հերքեն այս անհերքելի փաստը։ Ալ աւելի համոզուելու համար կարդացէք խորհրդ. սահմանադրութեան 29—33 կէտերը, ուր որոշուած են Կեդր. Գործ. Կոմիտէի դիւանի «օրէնսդրական, գործադիր և կարգադրիչ» իրաւունքները։ Այս բոլորը, «բանւորական դիկտատուրութիւնը» եւ «կոմկուսի տիրապետութիւնը» ապահովելու տեսակէտով, թերեւս եւ նպատակայարմար է, բայց ա՛յդ պատճառով կոչել «ազգային հարցի իրական լուծման» լաւագոյն ձեւ, առնուազն կեղծաւորութիւն ու խուժանավարութիւն է։

Առիկա հարցի էութիւնն է։ Անցնինք ձեւին՝ «Ազգութեանց Խորհուրդ»ին, որ կ՚երեւի թէ «Երեւանցիներու» աչքին շա՜տ մեծ արժէք ունի եւ, որ սակայն, նոյնպէս կը հաստատէ մեր հիմնական միտքը— ազգային հաւասարութեան բացակայութիւնը խորհրդային սահմաններէն ներս։ Ինչ է այդ չարաբաստիկ «Ազգութեանց Խորհուրդ» կոչեցեալը։— Տեսակ մը «Երկրորդ պալատ», որ, առհասարակ, գոյութիւն ունի դաշնակցային պետութիւններու մէջ— Ծերակոյտ (Ամերիկա), Ռայխսրաթ (Գերմանիա) եւայլն — եւ որը հաւասարակշռող դեր կը կատարէ կեդրոնի եւ «դաշնակից» մասերու միջեւ։ Երկրորդ պալատը կ՚ընտրուի կամ կը նշանակուի դաշնակից մասերու կողմէ՝ համաձայն նախօրօք որոշուած թիւի։ Այդ թիւը կրնայ ըլլալ հաւասար իւրաքանչիւրի համար, ինչպէս Զուիցերիոյ եւ Ամերիկայի մէջ, կամ ոչ-հաւասար, Գերմանիոյ, օրինակով։ Թիւի խնդիրը գլխաւոր պայման չէ, և «հաւասար» ու «համեմատական» ներկայացուցչութեան մասին կան տարբեր կարծիքներ պետական իրաւունքի անգամ ամենահեղինակաւոր տեսաբաններու մօտ։ «Երեւանցիները» սակայն, համոզուած են, որ «հաւասար» ներկայացուցչութեան պարագային ազգային իրաւունքները կրնան ապահովուիլ։ Ժամավաճառ չըլլալու համար չվիճինք. պահ մը ընդունինք այդ եւ այդ տեսակէտէն քննենք խորհրդային սահմանադրութիւնը։

Ի՞նչ է խորհրդային «Ազգութեանց Խորհուրդը», հողայի՞ն (տերիտորիալ) ներկայացուցչութիւն, թէ՞ ազգային։ Ըստ սահմանադրութեան 15րդ. յօդուածին, ան կը կազմուի «դաշնակցային եւ ինքնավար հանրապետութիւններէ» (5ական) և «ինքնավար շրջաններէ» (մէկական), ըսել է հաստատուած է հողային սկզբունքի վրայ։ Եւ որովհետեւ «հանրապետութիւններու» եւ «շրջաններու» սահմանները կ՚ենթադրուին աւելի կամ նուազ չափով յարմարցուած ըլլալ ազգային սահմաններուն, ապա, ուրեմն, կ՚ենթադրուի որ, հողային եւ ազգային ներկայացուցիչներն ալ կը զուգադիպին իրարու։

Առիկա, սակայն, ենթադրութիւն է։ Իսկ իրականութի՞ւնը։

Իրականութեան մէջ, «դաշնակից եւ ինքնավար հանրապետութիւններն» ու «ինքնավար շրջանները» կազմուած են բոլորովին կամայական կերպով, յաճախ, պատահաբար, արտաքին կամ ներքին քաղաքական նկատումներով կամ կուսակցական հաշիւներով։ Հեռու չերթալու համար, առնենք Նախիջեւանը, որ պզտիկ գաւառ մըն է, ազգային տեսակէտով լեցուած Ատրպէջանի թաթարներով, իսկ տնտեսական, աշխարհագրական ու քաղաքական պատճառներով անբաժան մասնիկը Հայաստանի։ Այս գաւառը «ինքնավար հանրապետութիւն» է եւ «Ազգութեանց Խորհուրդին» կուտայ հինգ ներկայացուցիչ, մինչդեռ երկու անգամ աւելի բնակիչ ունեցող եւ ամէն տեսակէտով Հայաստանի մասը կազմող հայաբնակ Ղարաբաղը «ինքնավար շրջան» է եւ կուտայ միայն մէկ ներկայացուցիչ, իսկ նոյն մեծութիւնն ունեցող զուտ հայկական Ախալքալաքը Վրաստանի պարզ գաւառն է եւ ոչ մէկ ներկայացուցիչ կուտայ։ Ախալքալաքի մեծութիւնն ունեցող Աճարիան եւ Աբխազիան «ինքնավար հանրապետութիւններ» են եւ նոյնպէս 5ական ներկայացուցիչներ կուտան։ Եւ նման օրինակներ քիչ չեն խորհրդային միութեան մէջ։ Որով կը մնայ բոլորովին անհասկնալի, թէ ինչո՞ւ Նախիջեւանը «հանրապետութիւն» է, Ղարաբաղը՝ «ինքնավար շրջան», իսկ Ախալքալաքը՝ պարզ գաւառ, ինչո՞ւ Նախիջեւանը հինգ ներկայացուցիչ ունի «Ազգութեանց Խորհուրդ»ին մէջ, Ղարաբաղը՝ մէկ, իսկ Ախալքալաքը՝ ոչինչ։ Ինչո՞ւ, այսպիսով, կովկասեան թրքութիւնը, որ թուով Հայութենէն քիչ է, կուտայ 9 ներկայացուցիչ, իսկ Հայերը՝ 5, եւ Վրաստանի մօտ 400,000 Հայերը բնաւ հաշուի չեն առնուիր։

Այսպիսով, ուրեմն, ազգային ներկայացուցչութիւն չէ «Ազգութեանց Խորհուրդը»։ Եթէ ազգային ըլլար, «Երեւանցիներու» հաւասարութեան սկզբունքով Հայերը, Վրացիները եւ Ատրպէջանցիները հաւասար թիւով ներկայացուցիչներ պիտի տային։ Բայց ան հողային, պետական ալ չէ, որովհետեւ «Ազգութեանց Խորհուրդ»ին մէջ Վրաստանը ունի 16 ներկայացուցիչ, Ատրպէջանը 11, իսկ Հայաստանը՝ հինգ։

Արդ, խնդրեմ «Երեւանցիներ», ըսէք տեսնենք, ձեր «Ազգային Խորհուրդ»ի կազմութեան ձեւը ազգերու հաւասարութեան գաղափարին կը համապատասխանէ՞ թէ ոչ։ Երկուքէն մէկը. ներկայացուցչութիւնը պէտք է ըլլայ կամ հաւասար թիւով, կամ ոչ-հաւասար եւ կամ ազգային սկզբունքով, կամ հողային։ Եթէ հիմք ընդունուած է հաւասարութեան սկզբունքը, այն ժամանակ Հայաստան, Վրաստան եւ Ատրպէջան հաւասար թիւով անդամներ պէտք է տային։ Եթէ ընդունուած է ազգային սկզբունքը, ամէն ժամանակ հայ ազգը պէտք է ներկայացուցիչներ տար իր թիւին համապատասխան եւ հաշուի պէտք է առնուէին Ախալքալաքի, Թիֆլիսի, Գանձակի եւ Բագուի մէջ ապրող Հայերն ալ, որոնք այսօր բոլորովին զրկուած են։ Բայց պոլշեւիկներու մօտ ո՛չ մէկն է, ոչ միւսը։ Այդ պատճառով փաստօրէն ստեղծուած է ազգային անհաւասարութիւն, որուն առաջին զոհը դարձած է հայ ժողովուրդը։ Առիկա այնքան պարզ է ու յստակ, այնքա՛ն անվիճելի, որ զարմանալ միայն կարելի է, թէ ինչպէս մարդիկ յանդգնութիւնը կ՚ունենան հերքելու։

Կ՚ենթադրենք, թէ այսքանով եւ մեր առաջուան բաժններով հարցը սպառած է։ Պարզ պէտք է ըլլայ պոլշեւիկներու հաստատած «ազգային հաւասարութեան» արժէքը թէ սահմանադրութեան տրամադրութիւններով, թէ իրականութեան մէջ։ Եւ տակաւին առիկա ծաղիկն է, իսկ պտուղը ճաշակելու համար պէտք է սեփական մորթին վրայ փորձել այդ «հաւասարութեան» գործնական հրապոյրները։

Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՈՅ ՄԷՋ

Կովկասահայ Տրամա-Օփերէթի խումբը Մայիս 12ին Պրիւսէլի Սալ տը լա Ռէնին մէջ բեմադրեց «Աշուղ Ղարիպ»ը։

Սոյն ներկայացման իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկին Ե. Բագալ՝ Մոսկուայի Գեղարուեստական Օփերէթ խումբի երգիչ դերասանուհի, Տիկին Սիրուշ՝ տրամաթիք դերասանուհի, Կ. Աբգար՝ ծանօթ թառիստ, եւ Պրիւսէլի ու Անվերսի սիրողներ։

Բոլոր դերակատարներն ալ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերը։ Մասնաւոր քաջալերութեան արժանի էին՝ գիժ Մանուկի (Յ. Ղազարեան) երգիծախօսութիւնները, Ղարիպին (Լ. Համբարձումեան) սիրոյ երգերն ու բարեգուշակ երազները, Շահ Սանամի (Տիկին Բագալ) պաղատանքներն ու յուզումները, Թիֆլիսի ու Ղարապաղի պարերը եւլն.։

Խաղը խիստ զուարթ ու հաճելի տպաւորութիւն մը թողուց ներկաներուն վրայ։ Խումբը մտադիր է երկրորդ ներկայացում մըն ալ տալ, մէկը Անվերսի մէջ Մայիս 21ին, եւ միւսը՝ Պրիւսէլի Մերսէլիս սրահին մէջ, Մայիս 22ին, բեմադրելով «Արշին Մալ Ալան»։ Նախագահութիւնը ստանձնած է պելճիոյ Պարսից դեսպանը։

* * Վերջին պահուն կ՚իմանամ թէ Պրիւսէլահայ գաղութի վարչութիւնը վերջնապէս կազմուած եւ գործի ձեռնարկած է։ Իր կազմութեան եւ գործունէութեան ծրագրին պիտի անդրադառնանք յառաջիկային։

Հ. ՏԵՐՈՍԿԻ

ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Ախալցխայի մէջ կան երեք հայկական դպրոցներ, մէկ չորսամեայ, մէկ եօթնամեայ եւ մէկ ինըամեայ։ Դպրոցներուն շէնքերը հին են։ Ծրագրուած է այս տարի վերանորոգել։

Նոյն գաւառին Ծղալթբիլայ գիւղին մէջ Հայերը ունին դպրոց մը, տեղաւորուած գիւղին չորսամեայ վարժարանին փոքրիկ շէնքին մէջ։ Հայերը կը խորհին գալ տարի սեփական շէնքի մը մէջ փոխադրել իրենց դպրոցը։

ԱՍՈՒԼԻՍ

Բ.

Շուշանեան հայ մտաւորականութիւնը կը ստորագնահատէ անոր համար, որ, ըստ իրեն, «Մտաւորական դասը, ամէն ժողովուրդի մօտ, ու ամէն երկինքի տակ, մի՛շտ ալ քալած է քաղքենի տարրին հետ», ինչպէս կը գրէր ինծի իր մէկ նամակին մէջ։ Առանձին հարց է այս։ Երկար պիտի ըլլար պատասխանը։ Ջնեմ, միայն, որ հարազատ մտաւորականը, ըստ իս, մի՛շտ ալ եղած է հայ աշխատաւոր զանգուածին հետ։

«Հայ մտաւորականութեան հանդէպ իր (Կ. Մեհեանի) ունեցած երկիւղած պաշտամունքն է, որ կը չփոթեցնէ զինքը եւ գերադասել կուտայ իրեն հայ մտաւորականութիւնը՝ հայ աշխատաւոր ու ստեղծագործ գիւղացիութենէն»։

Պէտք է շրջել Շուշանեանի այս տարազը, եւ հասցնել իրեն, պարզ այն պատճառով, որ «հայ աշխատաւոր զանգուածին հանդէպ Շուշանեանի ունեցած երկիւղած պաշտամունքն է, որ գերադասել կուտար իրեն հայ աշխատաւոր գիւղացիութիւնը՝ հայ մտաւորականութենէն»։

Նկատեցի՞ք ուրիշ սխալ մեկնակէտ մըն ալ։ Ի՞նչ ըսել է «հայ աշխատաւոր գիւղացիութիւն»։ Մենք.— մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ հաւատաւոր ու երկիւղածութեամբ կեցողներս — չե՛նք ճանչնար այդպիսի դասակարգ մը։ Հայ ժողովուրդին մէջ կայ մէկ ու որոշ դասակարգ — հայ աշխատաւորութիւնը։ Ու այդ զմայլելի ամբոխին (ի՜նչ ուժեղ, գեղեցիկ ու խոր է այս բառը) մէջ են (ոչ թէ՝ հետ) — իրենց գեղուղէշ հասակով, «մարգարտաբեր» ու «աշտարակուող» հերոսներով՝ Վարուժանը, Սիամանթօն, Քաթիպան ու Ռաֆֆին։ Ցետոյ՝ Անդրանիկը, Գէորգ Չաւուշը, Շապին Գարահիսարի արհեստաւորն ու Վանի հրաշակե՜րտ ոսկերիչը։ Ու նաեւ,— յիշէ՛ք, Շուշանեան — ձեր եւ իմ հայրենակից ոչ-գիւղացի Նեմրութը։

Իմ կարծիքով, արուեստագէտը իր միջավայրին, իր ժամանակին, իր պայմաններուն ու զինքը շրջապատող զանգուածին (ազգ կամ մարդկութիւն) հոգեկան յամր կամ խօսուն արտայայտութիւններուն բխումն է, ոչ թէ զոլացումը. Հոս է որ իրարու կը հանդիպինք Նարդունին ու ես։ Ինչո՞ւ 1908էն ասդին Սիամանթօն չկրցաւ նոյն ձեւով երգել, ու փոխեց լարը։ Նոյնը, մասամբ, Վարուժան եւ ուրիշներ։

«Ու հարցում մը» — կը գրէ Շուշանեան։ «Ինչո՞ւ Կ. Մեհեան կ՚ուզէ որ երեք (քառո՞րդ. Կ. Մ.) դար յետոյ, այսօր, մենք նոյն ձեւով սիրենք մեր հայրենիքը, ինչպէս Աբովեանը կամ Մ. Նալբանդեանը։

Շուշանեանի գիտողութիւններէն մէկ քանիին պատասխանեց Շուշանեանով։ Նոյն ուղղութեամբ կ՚ուզեմ խօսիլ եւ այս կէտի մասին։

Քաղցրունակ ու զգայնոտ արձակագիրը կը մոռնայ, սակայն, թէ իր առաջին տողերուն մէջ իսկ կ՚ըսէ.— «Ափե՜ ափ, այսօր դարձեալ նո՛յն բաղձութիւնն է, ըլլայ Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան շարքերէն ներս, ըլլայ դուրսը, որ յեղափոխական աշխատանքի, ու կենդանի գործի անհրաժեշտութիւնը կը զգայ։ Աշխատաւոր զանգուածին այդ ձայնն է, որ
հետզհետէ կը պարտադրէ
զինքը, ու կը ստիպէ
մտաւորականութիւնը թօթ
իր թմրութենէն ու նկատի
իր պահանջները»։

Իրա՞ւ։ Ի՞նչ է տարբերութ
— հաճէ՛ք ըսել — 1820ի
1920ին միջեւ, «նոյն բաղձ
թեան» եւ անոր պահանջ
փոփոխութեան մասին։ Ի՛մ
պատասխանս։ Որոշ եւ մեկին
«Նո՛յն բաղձութիւնը»։ «Ն
վիճակը»։ «Նո՛յն պահանջ
Երէկ Սասունի մէջ կը պահ
ինք քիչ մը օդ։ Այսօր Աղե
րապօլի մէջ։ Երէկ Խարբերդ
խատաւորը կը զանկար ինք
լել իր արտադրածը։ Այսօր
նպեւոր մաճկալը։ Ի՞նչ է,
վերջը, բառերու այս անի
խաղը։ Այո՛, «երեք քառո
րը երկար ժամանակ է»։
ձա՛յն եմ։ Համաձայն եմ,
որ մեր տնտեսական ու քաղ
կան պայմանները փոփոխու
կրած են։ Իսկ այդ փոփոխութ
ո՛չ ի նպաստ Շուշանեանի եւ
համախոհներու տեսակէտին։
ժողովուրդի մը մասին է
պէտք է առանց կանխակալ
ծիքի նայիլ անոր վրայ։ Եւ
սակարգային ըմբռնումներու
շահերու։ Ու պէտք է ծրագր
թէ մեր ցանկացածը, այլ կար
եւ ընդհանուր պահանջէն ու
մաններէն բխածը։ Անդրադառն
լով պայմաններուն, ես կը զգա
նամ, որ ամանց համար նո՛ր
ուեր են անոնք։ Իմ կարծիքով
փոփոխութիւնը կը սկսի 1908
1918ին կը վերափոխուի
1920էն ասդին.— խոստովան
— յետադարձ շարժում մը
ան։ (Պատճառ՝ ծայրայեղ հա
քի մը երեւումը։ Հետեւա
Դաշնակցութեան գաղափարա
նութեան աւելի խտացումն ու
գային պահանջներու հետ
առնէ աւելի նոյնացում
Ցիշեցնե՞մ թէ՝ երէկ ընկերվա
կան գրականութիւն ունէ
մենք։ (Ամէն բան պահանջի
ծնունդն է)։ Այսօր գրեթէ
նինք։ Ու մեր մամուլն անգ
համեմատաբար նուազ կը զբ
անով։ Շուշանեան ինծմէ շատ
աւելի լայն հնարաւորութիւն
պտտելու ֆրանսայի հայ բան
ութեան մէջ։ Իսկ «Յառա
«Ջահեր գաւառէն»ը խոր
արտայայտութիւնն է անոնց
քին-հոգեկան «պահանջներ
Ա՛յն պահանջներուն, որոնք
ստիպեն հայ մտաւորական
մեզ բոլո՛րս, եւ, առաւել
սխալ մեկնողները — թօթա
մեր թմրութենէն»։ Գործակց
թեան ամենասուր օրերուն
իսկ ի՞նչ կ՚ուզէին անոնք։—
չենք մտածեր գործի մասին։
բնիկ մը ունինք թող գիր
հոն։ Կ՚երթանք, ափ մը հող
կ՚ապրինք. բայց գոնէ մեր երկ
մէջ կ՚ապրինք»։

Ու կը հարցնեմ նորէն.—
է տարբերութիւնը երեկուան Ա
րանիկներուն ու Աղասիներուն
այսօրուան աշխատաւորներուն
պահանջներուն։

Եւ ո՞վ ըսաւ թէ՝ «Արո
ները ու Մ. Նալբանդեանները
նո՛յն ձեւով չպիտի սիրէին
րենիքը»։ Ընդհակառակն
նիքը երէկ ցանկութիւն էր
այսօր պահանջ մըն է։

Եթէ երէկ մութ
տամ իրաղ մըն էր, այսօր
տակգական զգացողութիւն
Եթէ երէկ ինքնավարչ
թեան եւ ազատսիրական
մըն էր, այսօր աւելի ք
բնասիրութիւնն է —
բաղձութիւն։ Երէկ մէկ
ունէինք,— արտաքին

Այսօ՞ր, որ երկու եղեր են անոնք, —արտաքին ու ներքին: Ու չարագոյնն այն է, որ այս տառապած ժողովուրդը իր բազուկներէն պած սափրուած է յատկացնել այլ... ներքին թշնամիներուն...: Երէկ ...եզուքութիւն կ'ուզէինք «Հայ ...քաքենութենէն»: Այսօր ստիպուած ենք կուրծք կուրծքի կռուիլ կապտազգեստ «պուրժուա»ներուն դէմ:

Աւելին:

Այսօրուայ սերունդը ...անցք չունի: Հորիզոն չունի: Զինանք շախաղող ու թրծող դանդուած քը շուրջը: Ոտքին տակ հող ...միջավայր չունի, որ ներշնչուի ու ձգտի: Դրէ՛ք եւ արտաքին պայմաններն ու չէզոքացնող ազդակները: Ինչպէ՞ս պիտի հակազդենք այս բոլորին, – բա՛րդուած ու փոխակից հայրենասիրութեամբ մը:

Ընչուշտ անձնապէս Շ.՝ւշանեանին եւ իմ միջեւ չէ տարբերութիւնը: Այլ՝ երկու շիշտուած ու հաւասարապէս մեզ մտատանջող տեսակէտներու միջեւ: Եւ ուրախ եմ որ առաջին քայլը ինք նետեց, այնքան գնահատելի անկեղծութեամբ մը: Նման ակնարկութիւն մը բերեր էր ինձ, անձնական նամակով մը, մեր ամէնէն տաղանդաւոր գրագէտ հրապարակագիրներէն մէկը թելադրելով խուսափիլ «ազգային լուսաւորչական դառնալէ» (շիշտուած ազգասիրութիւն): Ես պատասխանեցի անվերապահ ու կտրուկ,—

— կը նախընտրեմ ազգային լուսաւորչական մը ըլլալ քան միջազգային լուսաւորչական մը:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

(վերջը յաջորդով)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

(Սեփական Թղթակցութիւն)

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 Մայիս.— Մայիս 14 Շաբաթ կէս օրէ վերջ, ժամը 4ին տեղի ունեցաւ նորընտիր Գաւառ. Ժողովի առաջին նիստը, մատուռին մէջ: Ներկայ էին 23 պատգամաւորներ, որ բարձրացաւ 24ի, Փօնսի պատգամաւորով Պօղոս Հիւսեան, դաշնակցական):

Կը նախագահէր Պալաքեան եպսկ.: Անմիջապէս ընտրուեցաւ ատենապետ դիւան մը, —

Նախագահ՝ Պ. Յակոբ Սէլեան.

Քարտուղար՝ Պ.Մ. Փույումճեան:

Ընտրական Յանձնախումբի ատենապետ՝ Պ. Ա. Անտոնեան կարդաց իր գործունէութեան տեղեկագիրը, Փետրուար 14էն մինչեւ Մայիս 8: Տեղեկագրին մէջ կը պարզուէին ընտրական գործը վիժեցնելու համար կատարուած խաղերը:

Մայիս 1ին վերջնապէս փակուած էին արձանագրութիւնները: Յանձնախումբը ունեցած է 12 օրինաւոր ժողովներ:

Համաձայն տեղեկագրին, շրջաններուն մէջ գանձուած ազգային տուրքի գումարները պիտի յատկացուին իրենց տեղական ծախքերուն, մանկապարտէզին եւ եկեղեցիին, եթէ ունին, այլապէս պիտի մնան անձեռնմխելի: Տեղեկագիրը նոյնութեամբ վաւերացուեցաւ ընդհանուրին հաւանութեամբ, որմէ յետոյ նախագահ Սէլեան շնորհաւորեց ժողովականները ու ժողովին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց ընտրական յանձնախումբին:

Ընտրուեցաւ մնայուն մայր դիւան.— Պ. Պ. Յ. Սէլեան Ա. ատենապետ, Գ. Շահլամեան Բ. ատենապետ, Հայկ Սէրէնկիւլեան Ա. ատենադպիր, Պ. Ա. Անտոնեան Ա., ատենադպիր:

Ապա խօսք առաւ Պալաքեան եպսկ. եւ իր գնահատութիւնը յայտնեց, ըսելով թէ 27 տարուան իր կրօնական ու ազգային գործունէութեան ընթացքին այս երկրորդ ժողովն էր որ անձամբ կը տեսնէր այդքան կարգապահ ու կանոնաւոր: Աւելցուց թէ ընտրութեանց յաջողութեան միակ ազդակը ընտրական յանձնախումբի անձնուէր ու յարատեւ աշխատանքն էր:

Պ. Յ. Պապիկեան, ընտրական յանձնախումբին ատենապետը պատասխանելով, յայտնեց թէ կաթող. պատուիրակին անկողմնակալութեան եւ ընտրողներու գիտակցութեան արդիւնքն էր մեր յաջողութիւնը:

Քառորդ ժամ դադար տրուեցաւ, խորհրդակցութիւն կատարելու համար վարչական կազմի ընտրութեան մասին:

Համաձայն Թեմական կանոնագրի 39րդ յօդուածին, ընտրուեցաւ, 9 հոգիէ բաղկացեալ վարչական մարմին մը, որ պիտի վարէ ամբողջ Մարսիլահայ գաղութը իր շրջաններով: Վարչութեան անդամ ընտրուեցան, Պ. Պ. Հայկազուն Փույումճեան 23 քուէ, Յակոբ Պապիկեան 23, Լեւոն Մեսրոպ 20, Ս. Արապեան 20, Տիրան Թէքէեան 18, Վրթանէս Ղազարեան 17, Նշան Էքիզեան 17, Ղազարոս Զպուքեան 17, Մեսրոպ Փույումճեան 14, Պ. Հայկազուն Փույումճեան առողջական պատճառներով նախապէս հրաժարած էր, սակայն ժողովի պնդումին վրայ ընդունեց: Պալաքեան եպսկ. յայտարարեց թէ հոգեւոր հովիւ Մամբրէ վարդապետ հրաժարած է: Պ. Եղիշէ Թորոսեան վաղաժամ գտաւ վարդապետին հրաժարականը եւ ժողովը որոշեց առայժմ յետաձգել այդ հարցը և որոշեց որ վարդապետը իր բարոյական ու նիւթական գործունէութեան համարատուութիւնը պատրաստէ: Առժամաբար ընդունուեցաւ Թեմական կանոնագրի մէջ նախատեսուած հարիւրին 10 վճակային տուրքի խնդիրը: Նախագահ Պ. Սէլեան առաջարկեց հեռագրով ամենայն հայոց կաթողիկոսին հաղորդել ներսպահայ թեմի ամէնէն մեծ կազմակերպութեան անդրանիկ ժողովին հաւատարմութիւնը: (Ծափեր):

Պալաքեան եպսկ. տեղեկութիւններ տուաւ Մարսէյլի մէջ շինուելիք եկեղեցիի մասին: Հողը գնուած է, յատակագիծը պատրաստուած, տախտակ եւ աղիւս առնուած, շինութիւնը մօտ օրէն աճուրդի պիտի դրուի: Որոշուեցաւ յարգանքի հեռագիր մը ղրկել Պ. Վ. Խորասանճեանին:

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՐՈՆԻ ՄԷՋ

Սալին տը Ժիրոն կը գտնուի Մարսէյլէն 2.30 ժամ դէպի արեւելք: Այս գաղութը կազմուած է 6—7 ամիսէ ի վեր: Եկած են Յունաստանէն եւ Սուրիայէն: Կ'աշխատին մեծամասնութիւնը աղի գործարանը, ամէնքն ալ պայմանագրով: Օրավարձքն է 9 ժամուան համար 17 փրանք: Գործը տաժանելի է:

Չունին ո եւ է ազգային կազմակերպութիւն: Մօտաւորապէս քսան ընտանիք են եւ քանի մը ամուրիներ: Ամէնքն ալ գոհ են իրենց գործէն: Օդը շատ մաքուր չէ: Գործարանատէրը մատչելի գնով տուներ տրամադրած է: Ունեցած են հինգ ծնունդ: Մահ չկայ: Երախաները մկրտելու համար քահանայ մը ուզեցին Մարսէյլէն, բայց մերժուեցան, հակառակ կրկնակի հեռագիրներու: Վերջապէս Վալանսէն քահանայ մը ուզեցին որ եկաւ մկրտեց երախաները: Երեւի մեր կղերականները վարժուած են իւղոտ պատառներու եւ կը մոռնան այսպիսի տեղերը:

Ա. Տ. Սարգիսեան

ՏԳԵՂ ԲԱՐՔԵՐ

ԿԱՌՏԱՆ.— Երկու ամիսէ ի վեր յայտարարութիւն եղած էր ընտրութեանց մասին: Քառասունեւմէկ հոգի մասնակցեցան եւ 42 քուէով ընտրուեցաւ Մարսիլիոյ հայրենակիցներէն ընկեր Ն. Թաշճեան:

Երեք-չորս խառնակիչներ ուզեցին խանգարել ընտրութիւնը: Ռամկավար պարոն մը այնքան առաջ գնաց որ ժողովականները «յիմարներ» անուանեց: Նախագահը, ծերունի քահանայ մը, հրամայեց դուրս հանել խանգարիչը, որ Հոգաբարձութեան անդամ է, բայց չէ վճարած ազգային տուրքը: Քահանան ընտրութեան օրինաւորութիւնը հաստատելով շնորհաւորեց:

Երկու Հօճճիներ, որոնք սկիզբէն քանդել կ'ուզէին, պարդ բողոքով չգոհացան եւ փողոցային կռիւ մը սարքեցին:

Հանգուցեալ Հօկի նախագահը մահակի ուժգին հարուած մը իջեցուց Պարտիզակցի երիտասարդի մը՝ Գ. Գալֆաեանի եւ գետին տապալեց: Ներկաները այս տեսնելով, զսպեցին «հերոսը»: Բարեբախտաբար արիւնահեղութեան մը առաջքը առնուեցաւ:

Իրազեկ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայիս 9ին, կաթող. պատուիրակը Մարսէյլի հոգեւոր հովիւին հետ այցելեց Տօմինիքէն փողոց, օթէլ Նիւ-Եորքի մանկապարտէզը: Երկսեռ մանուկները երգեցին հայերէն երգեր, եղան հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ: Գնահատելի էր Սեբաստացի փոքրիկն Լեւոնիկ Մընջիկեանի շուէտական մարզանքի դասը:

Հայերէն եւ տեղացիներէն բազմութիւն մը հաւաքուած մանկապարտէզին դրան եւ պատուհանին առջեւ, կը զարմանային հայ մանուկներուն երգեցողութեան վրայ: Շատեր կ'ըսէին, «ա՜խ երանի թէ բաց ըլլային հայրենիքի դուռները, որպէսզի այս մանուկները ծծէին հայրենիքի մաքուր օդն ու ջուրը եւ ազատէին այլասերման վտանգներէն»:

Մանկապարտէզը բացուած է 1926 Նոյեմբեր 9ին, օժանդակութեամբ կաթող. պատուիրակութեան և այժմ ունի 72 երկսեռ աշակերտութիւն 2—7 տարեկան: Բաժնուած է երեք դասարաններու որ կը կոչուին բողբոջ, կոկոն եւ ծաղիկ: Նախապէս գրեթէ բոլոր աշակերտներն ալ թրքախօս էին: Սակայն այժմ, ուսուցչուհի Տիկին Մարի Սվաճեանի ջանքերուն շնորհիւ սահուն հայերէն կը խօսին: Երկուքուկէս ժամուայ այցելութենէն յետոյ այցելուները մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ:

Նոր մանկապարտէզ մը.— Մարսիլիայէն կէս ժամ հեռու, Պուլվառ-Օտտօ եւ շրջակաները կը հաշուէին 6—700 հայութիւն մը: Այստեղ ալ շատոնց զգալի էր պէտքը մանկապարտէզի մը, մանաւանդ որ ֆրանսական դպրոցը տեղի չգոյութեան պատճառաւ կը մերժէր դիմողները:

Կարգ մը սրտցաւ հայրենակիցներ կազմած էին յանձնախումբ մը, որ մարդ գլուխ 20 ֆրանք պիտի գանձէ, մանկապարտէզ մը բանալու համար: Ցաւալի է ըսել թէ շատեր չեն մասնակցած, եւ կարելի չէ եղած մէջտեղ բերել նախատեսուած գումարը, որ վերադարձուած է տէրերուն:

Ժամանակ մը վերջ զուտ Սեբաստացիներ (մեծամասնութեամբ Աղտ գիւղացի որոնց յեղափոխական երիտասարդութիւնը ծանօթ է հանրութեան, ապրած ըլլալով Մուրատի շունչին տակ), կը կազմեն նոր յանձնախումբ մը եւ իրենց մէջ հաւաքելով մարդ գլուխ 50 էն մինչեւ 100 ֆրանք, կը գոյացնեն կոկիկ գումար մը: Արդէն հողն ալ գնած են: Շէնքի կառուցման եւ ուսուցչի համար ալ կը պակսի մաս մը դրամ:

Այդ առթիւ Յանձնախումբէն պատուիրակութիւն մը ներկայացած է կաթող. պատուիրակին, աջակցութիւն խնդրելու համար:

Գնահատութեան արժանի է Սեբաստացիներու այս ճիգը: Անոնք առանց յուսահատելու եւ բանալով իրենց քսակները, ահա հիմը կը դնեն նոր դպրոցի մը: Ոչ-Սեբաստացի հայրենակիցներ ալ տեսնելով գործին յաջողութիւնը, մասնակցած են հանգանակութեան:

Անշուշտ ուրիշ հայրենակիցներ ալ պիտի փութան աջակցիլ, քանի որ միայն Սեբաստացիներու մանուկները չպիտի կրթուին դպրոցին մէջ:

* *

Կիրակի օր պուլվառ Օտտօի կողմը տեղի ունեցաւ հայկական հարսնիք մը, շրջանի Հայերէն 200է աւելի բազմութիւն մը լեցուած էր ընդարձակ սրահը: Ուրախալի է որ այս հայրենակիցները շատ սիրով են իրարու հետ եւ որ եւ է հաւաքոյթի առեն առանց բացառութեան կը հաւաքուին: Աւանդական սովորութեամբ, շատեր նուէրներով ուրախացուցին նորապսակ ամոլը:

Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը Սեբաստացի եւ Կարինցիներ ըլլալով, տաքուկ հայկական մթնոլորտ մը ստեղծեցին իրենց հայկական երգերով եւ պարերով: Թուրքերէն եւ ոչ մէկ երգ: Երանի թէ ասիկա բարի օրինակ ըլլար մեր թրքախօս հայրենակիցներուն, որ բոլոր հաւաքոյթներուն սովորութիւն են ըրած Թուրքերէն խաղեր եւ երգեր կանչել:

Ա. Պալիկեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

... Խմբագիր,

Խնդրեմ Յառաջի միջոցաւ պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն, քանի որ հրապարակեր էիք Փարիզի Ս. Յովհաննէս եկեղեցիի Վարչական Ժողովի վերջին ընտրութիւնները.—

1.— Ո՞վքեր էին (21 հոգին) այդ Վարչ. Ժողովի նախկին կազմին անդամները:

2.— Որո՞նք են պաշտօնէ դադարեալները:

3.— Որո՞նք են նորոգ ընտրեալները:

4.— Որո՞նք են 50 ֆրանք վճարելով քուէի իրաւունք ունեցող ընտրողները եւ քանի՞ հոգի:

Եւ կարելի՞ է մեզ յայտնել թէ այս ընտրութիւնները ինչո՞ւ գաղտնի կը պահեն եւ չեն ծանուցաներ հրապարակաւ, առաջ եւ յետոյ:

Հաշուետուութեան մասին ալ գաղափար չունիմ:

ՅԱԿՈԲ

ՅԱՌԱՋ.— Հարցասէր ընթերցողին հարցումներուն մենք ալ պատասխան կը սպասենք մասնաւորապէս մէկ տարիէ ի վեր:

Պիտի բարեհաճի՞ հրապարակ իջնել, գոնէ այս անգամ, փարիզի ծանօթ «օլիկարշի»ն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱ՞ՐԴ ԹԷ ԿԱՊԻԿ.— Հունգարիոյ գիւղերէն Ապոնիի մէջ հարուստ հողագործ մը, Եանոս Աքսէյ, ունէր զաւակ մը, որ... կապիկ էր: Հողագործը ունեցած է չորս զաւակ, եւ չորսն ալ ծնած են հրէշային կերպարանքով: Վերջինը, Սանտոր Աքսէյ, ճիշդ կապիկի կը նմանէր: Վիզ չունէր, կարծես գլուխը փակցուած ըլլար ուսերուն: Ամբողջ մարմինը ծածկուած էր սեւ ազուամազով, մինչեւ 5 տարեկան դառնալը, զայն մեծցուց թաքստոցի մը մէջ: Յետոյ բանտարկեց ախոռին մէջ, որուն պատերէն կախուած էին շղթաներ: Եւ շղթայակապ՝ կապիկը եղաւ 29 տարեկան: Անկուշտ ախորժակ մը ունէր, կ'ուտէր ամէն բան, մանաւանդ առուոյտ:

Առտու մը մարդ-կապիկը փախաւ բանտէն: Ու գնաց մօտակայ քաղաքը, ուր տօնավաճառ կար: Երբ մարդիկ տեսան մարդ մը, որ մերկ էր եւ միայն մազով ծածկուած, ապշահարեցան: Յետոյ հալածեցին: Կապիկը մագլցեցաւ ծառի մը վրայ: Հասաւ ոստիկանութիւնը եւ հազար նեղութեամբ յաջողեցաւ կապել: Նոյն պահուն կը հասնէր նաեւ կապիկին հայրը: որ վանդակի մը մէջ դրած, տարաւ Պուտափէշթ, բժիշկներուն: Ահագին բազմութիւն մը շրջապատեց կառքը, ուր, վանդակի մը մէջ, կապիկը կատաղութենէն կը մռնչէր: Մաճառ գիւղացին վանդակէն հանեց իր «տղան», եւ ներկայացուց բժիշկներուն: Բժիշկները քննելով գտան որ կապիկը բոլորովին նման է մարդկային կազմին, միայն թէ ճակատ չունի, հազիւ մատ մը տեղ, իսկ թեւերը չափազանց երկար են, եւ կը քալէ չորս ոտքով: Չի կրնար խօսիլ եւ բնաւ խելք չունի:

Վերջապէս ներկայացաւ «կենդանի խաղցնող» մը, որ պայմանագրութիւն կնքեց կապիկին հօրը հետ, ցուցադրութեան տանելու համար «զաւակը», ուր որ ուզէ: Ամսական տասը միլիոն քուրօն հօրը, ձեռք մը զգեստ եւ զոյգ մը կօշիկ՝ կապիկին համար: Սակայն կապիկը չուզեց հագնիլ եւ տէրը վաստկեցաւ: Կապիկը միայն գենջակ մը փաթթած է առջեւը եւ քաղաքէ քաղաք ցուցադրուելու եւ խաղալու ելած է հիմա: Այսօր 34 տարեկան է:

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

...ԴԻ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ ԽՈՒՄԱ ՇԹԱՈՒՊ

Արդ, օր մը երբ բարեկամի մը հետ կը ճաշէի, տեսայ որ Խումա Շթաուպ սրահէն ներս մտաւ ընկերակցութեամբ գերման լրտեսութեան հերոսներէն մէկուն ...ֆրայ... ֆօն Ռ...ի որ քաղաքացի զգեստ կը կրէր:

Խումա Շթաուպ, սովորականին պէս պարզ հագուած, ակնարկ մը նետեց սրահին վրայ, յետոյ տեսնելով որ միայն մեր սեղանին շուրջ պարապ տեղ կար, առանց վարանելու մեզի եկաւ եւ հմայիչ ժպիտով մը հարցուց.

— Քանի որ միայն իրենց սեղանին շուրջ երկու պարապ տեղ կայ, Ֆրանսայի գաղտնի գործակալները պիտի թոյլ տան, որ նստինք:

Ես արդէն ոտքի ելած էի.

— Օրիորդ Խումա Շթաուպի հաճելի ըլլալու համար ինչո՞ր չպիտի ընենք, ըսի իմ կարգիս ժպտելով:

Տեսայ որ կը տժգունէր հարուածը տեղին եղած էր...:

— Ինչպէ՞ս, ըսաւ, զիս կը ճանչնա՞ք. գիտէ՞ք թէ ով եմ:

— Ուրիշ կերպ կարելի՞ է. Պէրլինի ամէնէն գեղեցիկ կինը ըլլալէ զատ, նաեւ հոգին չէ՞ք ֆօն Ռ...ի որ միայն ձեր աչքերով կը տեսնէ:

Սկսաւ խնդալ, յետոյ ըսաւ.

— Կը տեսնեմ թէ ֆրանսացիները միշտ կնամեծար են եւ թէ ցեղերու ոխը կը մարի հոն, ուր կը միջամտէ... կնոջ գորովութիւնը...

— Շատ մի հաւատաք ձեր ըսածին, պատասխանեցի. կան պարագաններ ուր վայրագ եմ: Երկար զիս դիտեց, նորէն ժպտեցաւ, յետոյ գլուխը օրօրելով, աւելցուց.

— Կը տեսնենք:

Բարեւեցինք զիրար, եւ — գոնէ ըստ երեւոյթին — առանց իրարմով զբաղելու, շարունակեցինք ճաշել: Եւ մինչդեռ Խումա Շթաուպ եւ իր ընկերը կը փորձէին միայն ֆրանսերէն խօսիլ, մենք երկուքս գերմաներէնը կը գործածէինք:

Հազարներու մէջէն ահա օրինակ մը այս տարօրինակ կնոջ յամառութենէն, որով յորձանքին մէջ կը նետուէր:

Շատ խելացի, կրթուած, ութը լեզու կը խօսէր: Խորապէս հմուտ էր իր արհեստի պահանջներուն եւ կրնար գլուխ հանել որ եւ է յանձնառութիւն: Ասկից զատ, ինչ որ հազուագիւտ է — շահասիրութեամբ չէր որ կը գործէր, այլ հայրենասիրութեամբ: Աւելի ահարկու էր ուրեմն, որովհետեւ կարելի է վարձկան գործակալ մը «գնել», բայց դիւրին չէ խիղճ մը կաշառել:

Յաճախ պատահեցաւ որ այս կինը ինծի դէմ հակառակորդ ունենամ եւ եթէ շատ պարագաներու մէջ, յաջողեցայ իր գործունէութիւնը չէզոքացնել (ինչ որ զինքը կատաղութեան կը մատնէր առանց կեղծ ամօթի կը խոստովանիմ թէ՝ դիպուածին կը պարտիմ:

ԽՈՒՄԱ ՇԹԱՈՒՊԻՆ ՄԷԿ ԽԱՂԸ

Պաշտօնակիցներէս երկու հոգի, որոնք իտալական գործակալներու ընկերակցութեամբ պաշտօն ունէին հսկելու վտանգաւոր խումբի մը վրայ, առտու մը ինծի իմացուցին թէ՝ Խումա Շթաուպի ինքնաշարժը նշմարուած էր Լուկանոի ճամբուն վրայ:

Արդ՝ համաձայն գերման լրտեսներու տեղեկագրերուն որոնք մեր ձեռքը ինկած էին, գիտէի թէ համբաւաւոր լրտեսուհիին պաշտօն յանձնուած էր տեղեկութիւններ քաղել մեր օդանաւային կազմակերպութեան մասին, որուն գործունէութիւնը կը մտահոգէր թշնամին:

Միւս կողմէ, գիտէի թէ քանի մը օրէ ի վեր թշնամիին կողմէ գերի բռնուած ֆրանսացի սպաներ, որոնց վիճակը գերման արգելարաններու մէջ շատ տխուր էր, Լուկանօ ղրկուած էին հանգստանալու եւ կազդուրուելու համար:

Այս սպաներուն մէջ կը գտնուէին ծանօթ օդանաւորդներ, ի մէջ այլոց համբաւաւոր տեղակալ Կ..., որուն փախուստը քանի մը օր յետոյ, այնքա՜ն աղմուկ պիտի հանէր:

Լսած էի թէ նոյն միջոցին «Ափրըմօնի պարտէզին» ծածկանունով, Խումա Շթաուպ յարկաբաժին մը վարձած էր նոյն քաղքին մէջ եւ իրաւամբ կը հարցնէի ինքզինքիս թէ քաղքին մէջ անոր ներկայութիւնը՝ այս խնդրին հետ կապ չունէ՞ր արդեօք:

Պետերէս արտօնութիւն ստանալէ յետոյ, նոյն իրիկունն իսկ մեկնեցայ եւ յաջորդ առտուն, ծերուկ հազարապետի կերպարանքով անոր բնակած շէնքին մէջ սենեակ մը վարձեցի:

Անմիջապէս սենեակս ելայ եւ փոքր արդուզարդէ մը յետոյ իջայ պանդոկին սրահը ուր բազմութիւնը արդէն խռնուած էր:

Երբ սրահ մտայ անթացուպիս վրայ կռթնած եւ անդամալոյծի պէս ոտքս քաշքշելով, բոլոր սպաները բնականաբար զիս իրենցմէ մէկը նկատելով ոտքի ելան, զիս բարեւելու համար:

Բարեւներ փոխանակեցի եւ ինքզինքս ներկայացուցի.

— Հազարապետ Լինօ, 9րդ զօրաբանակի սպայակոյտէն:

(Շար.)

որոնք դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններ կը մշակեն Խորհրդային Միութեան հետ եւ որոնց մէջ խորհրդային առեւտրական կազմակերպութիւնները ազատօրէն կը գործեն: Միայն առեւտրական գործավար Միկոյեանն է, որ իրաւասու է այս մասին բացատրութիւններ ընել՝ լուրջ պատճառներով:

Այս որոշումը դիւանագիտական է. Անգլիոյ հետ առեւտրական յարաբերութիւնները ընդհատելով հանդերձ, բոլորովին չի խզեր: Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ գերման եւ ամերիկեան տուներ դիմումներ կատարած են՝ Անգլիոյ տեղը բռնելու համար:

⁂ Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Չորեքշաբթի օր վերաբացուեցան «Արգոս»ի գրասենեակները: Վիճակագրութեան մը համաձայն 1926 Յունուար 1ին այս ընկերութիւնը 168 պաշտօնեայ ունէր, այսօր 400 հոգի կ'աշխատի իր գրասենեակներուն մէջ, եւ մութ կը մնայ այն կէտը թէ ա՛յսքան մարդիկ ինչ գործ կը կատարեն:

Անգլիոյ պետական շրջանակները բնաւ չեն զարմանար Մոսկուայի բողոքներուն համար, ու կ'ըսեն թէ 1924ին Պերլինի եւ այս տարի Փեքինի մէջ նոյն բաները պատահեցան: Բողոքներն ու ծանուցագիրները բան չպիտի փոխեն կացութենէն, որ պիտի շարունակէ իր բնական ընթացքը:

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՐՈՒՆԱԿԷՐ ՓՆՏՌՈՒԱԾ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԸ

Գերման ազգայնական թերթերը զանազան զրոյցներ կը հրատարակեն «Արգոս»ի մէջ փնտռուած նախարարական կարեւոր վաւերաթուղթին մասին: Կ'ըսեն թէ անիկա անգլեւգերման յարձակողական յատակագիծ մըն էր, որ պիտի գործադրուէր Գերմանիոյ դէմ, երբ այս վերջինը լքելով Լոքառնոյի քաղաքականութիւնը, դաշնակցէր Ռուսիոյ հետ:

Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, յիշեալ յատակագիծը ցոյց կուտար Գերմանիոյ մէջէն հետապնդուելիք այն ճամբան, ուսկից անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորները պիտի քալեն՝ Ռուսիոյ դէմ յարձակելու համար:

Բարիքիւլասիօններու ջնջումը

Թէհրանէն հեռագիր մը կը հաղորդէ որ պարսիկ կառավարութիւնը շահագրգռուող պետութեանց ծանուցած է թէ օտարականներուն Պարսկաստանի մէջ ունեցած բոլոր առանձնաշնորհները ջնջուած են 1927 Մայիս 10էն սկսեալ:

Պոլսոյ պարսիկ դեսպանատունը հաստատելով այս լուրը, կ'աւելցնէ թէ պարսիկ կառավարութեան այս որոշումը վաւերացուած է արդէն Ռուսիոյ, Գերմանիոյ, Թուրքիոյ, Յունաստանի, Պելճիքայի եւ Աֆղանիստանի կառավարութեանց հետ կնքուած առեւտրական դաշնագիրներու մէջ: Կը մնան եւրոպական միւս մեծ ու փոքր պետութիւնները, որոնց ծանուցագիր տրուած է յայտնելով թէ առեւտրական նախկին դաշնագիրները ջնջուած են եւ կը հրաւիրուին նորեր կնքելու, կառավարութեան վերջին որոշման համաձայն:

Դպրոց մը տինամիթով օդը հանուած

Ամերիկայի Միչիկըն նահանգի Պէթհ քաղաքին մէջ դպրոց մը տինամիթով օդը հանուեցաւ առջի օր: Փլատակներուն տակէն գտնուեցան դիակները 40 աշակերտներու, 59 աշակերտներ ալ զանազան վէրքեր ստացած ըլլալով հիւանդանոց փոխադրուեցան: Ոստիկանութեան քննութիւնը հաստատեց, որ այս ոճրապարտ եղեռնափորձին հեղինակն է յիշեալ դպրոցին նախկին ուսուցիչ Էնտրիւ Քիհօ, որ պաշտօնանկ եղած էր վերջերս եւ այս պարագան ազդած էր իր միտքին վրայ: Խելագարը ամէն օր ուսուցիչներն ու աշակերտները տեսնելով, անոնց դէմքին վրայ կը կարդար ծաղր ու հեգնանք իր անձին հանդէպ, այս պատճառաւ միտքը դրաւ վրէժ լուծել անոնցմէ՝ բոլորը մէկ օդը հանելով: Առաւ 500 փաունտէ աւելի տինամիթ, դրաւ դպրոցի շէնքին նկուղներուն մէջ եւ ելեկտրական թելով մը կապեց մօտերը գտնուող ինքնաշարժի մը: Պայթումը այնքան ահռելի եղաւ, որ բացի դպրոցէն, օդը ելան նաեւ Քիհօ ինքն ալ, իր տունն ալ, որ դպրոցին մօտ կը գտնուէր:

Անմիջապէս զինուորներ հասան աղէտին վայրը՝ աշակերտները ազատելու համար: Քաղաքին եւ շրջակայ գիւղերու բնակիչները եւս աջակցեցան զինուորներուն՝ փլատակներուն տակէն գտնելու համար միւս դիակները: Սրտաճմլիկ տեսարան պարզուեցաւ, երբ մանուկներու մայրերը խելայեղ փլատակներուն մէջ նետուեցան իրենց զաւակները փնտռելու համար: Պայթումը դասի պահուն տեղի ունեցած ըլլալով, գրեթէ բոլոր դիակներն ալ դասարաններուն մէջէն գտնուեցան:

Դպրոցին միւս մասին մէջ աշակերտները պայթուցիկ փամփուշտներ եւ երկար պատրոյգներ գտան, ու կարելի եղաւ ժամանակին առաջքն առնել ուրիշ պայթումի մը:

Ուրիշ լուրերու համաձայն, նոյն վայրկեանին խորհրդաւոր պայթումի մը հետեւանքով սպաննուեցաւ քաղաքին թղթատարական փոխ-տնօրէնը. երկրորդ պայթում մը անոր ինքնաշարժը օդը հանեց:

Ի՞նչ եղաւ «Սպիտակ Թռչուն»ը

Ֆրանսական կարգ մը թերթեր տակաւին կը շարունակեն ըսի-ըսաւներ հրատարակել յանդուգն օդանաւորդներու մասին: Վերջին տեղեկութեան համաձայն, իբրեւ թէ Նոնժէսէր եւ Քոլի յաջողած են Ատլանտեանը անցնիլ, սակայն Պոսթընի 90 քիլոմեդր մնացած ովկիանոսին մէջ ինկած են: Պոսթըն հասնող հոլանտական «Պէլփին» շոգենաւին նաւապետը յայտարարած է թէ Մայիս 9 երկուշաբթի իրիկուն Պոսթընի բացերը տեսած էր օդանաւի մը բեկորները:

Ամերիկացիները յիշեալ տեղը փնտռտուքներ կատարելով հաստատեցին որ խորտակուած ձկնորսանաւ մըն էր հոլանտացի նաւապետին տեսածը:

Առջի օր զրոյց շրջեցաւ թէ Մանշի մէջ գտնուած են քանի մը շիշեր՝ մէջը Նոնժէսէրի ձեռագիրով տոմսակներ: Շուտով հաստատուեցաւ սակայն թէ կատակ մըն է եղածը:

⁂ Օդանաւորդ տեղակալ Թօրէ, առջի իրիկուն ժամը 5ին պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելաւ փոքրիկ օդանաւով մը, առանց կանգ առնելու մէկ թռիչքով ուղղակի Մոսկուա երթալու համար: Թօրէ ծրագրած էր 2500 քիլոմեդրնոց այս ճամբան կտրել 22 ժամէն եւ Մոսկուա հասնիլ երէկ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին: Սակայն տասը ժամուան մէջ 1000 քիլոմեդր ճամբայ կտրելէ վերջ, շարժիչ մեքենային խանգարման պատճառաւ ստիպուեցաւ վար իջնել պերլինի արուարձաններէն Թէմփէլհոֆի մէջ, առտուան ժամը 3ին: Թօրէ մեքենան նորոգելէ վերջ Մոսկուա պիտի երթայ, իսկ վերադարձին պիտի փորձէ մէկ թռիչքով մինչեւ Փարիզ գալ:

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըրի Ժուռնալ»ի սրահը: Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ Արղութեան, Ռոստոմ, Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէներուն, Հ. Յ. Դ. Ուսանողական միութեան, Քրիստափոր, Հրազդան, Աղբիւր Սերոբ, Գոյամարտ, Ռազմիկ, Հրայր, Վիշապ, Եռագոյն, Զաւարեան խումբերու ներկայացուցիչները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Փլաս տ'Իթալի, քաֆէ Օպլէոնտը-Լինի վերնայարկը. մէթրօ Իթալի:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

նախաձեռնութեամբ՝ ՇԱՎԻԼԻ Հ.Յ.Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

տեղի կ'ունենայ Համբարձման Հինգշաբթի օրը, Մայիս 26ին

ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԱՏԵՍԻԼ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

տեղին վրայ ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, հաճելի ժամանցներ, երգ, պար ու նուագ, եւ Համբարձման վիճակ:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Լուվռէն եւ փօռթ տը Սէն-քլուէն թիւ 1 Թրամվէյ, իջնել Շավիլ՝ (փիւի Սան-վէն), շոգեկառք-Մոնփառնաս, իջնել՝ Շավիլ: Ժամը 10էն 12հայ սկաուտներ պիտի սպասեն կայարանները՝ առաջնորդելու համար հեռուէն եկողները:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը 22 Մայիս կիրակի առաւօտ ժամը 10,30ին 131 Fbg. du Temple Ռոստոմի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօռի «Վազգէն» խումբին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի, 22 մայիս, կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին, քաֆէ տը փառիի մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէին ընկերական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ, ժամը 8.30ին, 63 րիւ Րէփիւպլիքի սրահը խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի նորակազմ «Քրիս» խումբին ժողովը՝ 22 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը:

Հ. Յ. Դ. ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ենթակոմիտէի 4րդ. դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ օր ֆրանսական հիւանդանոցի դիմացի սրճարանը:

Պիտի դասախօսէ ընկ. Ա. Աճէմեան: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ՁԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի Մայր դիւանը Բ. Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Կիրակի 22 Մայիս ժամը 2,30ին օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն:

ՖՐԱՆՍ. բանակի հայ կամաւորական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին 37 Rue Lamartine: Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան եւ ընթացիկ հարցեր:

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամի Նէօյեիի օժանդակ միութեան առաջին ընտանեկան երեկոյթը՝ այսօր Ուրբաթ, ժամը 9ին, Restaurant Gillet, Փորթ Մայօ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պր. Ջօրիկ Ջօրաեանէն ստիպողական գործի մը համար Մասիս տպարանը գալ անմիջապէս:

Պ. Ն. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ խմբագրատուն կը հրաւիրուի:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պ. Միհրան Մուրատեանէ (Պօրտօ) իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ''ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or: Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Ջօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Շավիլ, Ս. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Կառտան, Ս. Թ.— Ստացանք 100 ֆրանք:

Միլանօ, Մ. Շ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

Սիւմէն, Մ. Կ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Տէքազվիլ, Գ. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Կառտան, Յ. Գ.— Ստացանք 38 ֆրանք:

Մարսէյլ, Խ. Հ.— Ստացանք 90 ֆրանք:

Պէլֆօռ, Ե. Ե.— Ստացանք 35 ֆրանք:

Մարսէյլ, Գ. Օ.— Ստացանք 35 ֆրանք, սկսանք ղրկել:

Քան, Ա. Գ.— Ստացանք 70 ֆրանք:

Սէն Շամօն, Կ. Մ.— Ստացանք 40 ֆրանք:

Քար. Ժ. Մ.— Ստացանք 90 ֆրանք:

Հայլէնտ փառք, Ս. Տքթ. Ք.— Ստացանք 15 տոլար. կարգադրեցինք:

Մարսէյլ, Ս. Մ.— Ստացանք 5 ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

տնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ Մազլըմեանի 22 Rue la Boetie:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Շապին Գարահիսարցի Նշան Շահիկեան, աւարտած էրզրումի Սանասարեան վարժարանը, մօր անունը Իւղաբեր, քրոջ անունը Շողակաթ, որ կիրասոնի մանկապարտէզին մէջ վարժուհի էր, իսկ եղբայր մըն ալ ունէր խելագար, որ Պոլսոյ ազգային հիւանդանոցին մէջ մեռաւ, իմացնել՝ St-Loup Grands Paines Mme. Soffy Térzipanossianի Marseille:

— Մաքս Զաքըրեանին հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Կարապետ Մաղաքեանի, 11 Rue du Sénégal, Paris 20e.

ԿՈՐՍՈՒԱԾ

Մուշի Պուլանըգ գաւառի Կոփ գիւղաքաղաքէն Մովսէս Գասպարեան, 30 տարեկան, Փարիզի իր բնակարանէն մեկնած է Մայիս 10ին, առանց որեւէ ձայն լուր տալու: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մը մէջ, կահաւորուած, երկու մահճակալով, դիւրամատչելի գինով: Դիմել Սուրէնեանին, չորրորդ յարկ, 1 Rue Liot, Billancourt (Seine)

ՁԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահգալար 5 ֆրանք, Ֆաքիր Թահրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արտէն Լիւբէն 20, Նամուս 12, Զար ոգի 12, Պատուի համար 12, Լուռթիւնը 8, Երազահան 10, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Անոյշ 5, Կարմիր Զամուց 15, Հայուհին 10, Լերան ոգին 15, Լոնդոնի հովուակէպը (Տաֆնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թաղականին Կնիկը 25, Միջնորդ Տէր Պապան 25, Տասներկու տարի Պոլսէն դուրս 25, Ընկ. Փանջունի 7, Լուռ Ցաւեր 10, Խղճմտանքի Ձայներ 8, Անհետացած սերունդը 10, Մերկ կինը 12.50, Յիմար Կոյսը 12.50, Կայսր 10, Արտիստը, Ֆաթման եւ Սասունը Կիլիկիա Երգարան 20, Փնջիկ տոհմիկ երգերու 10, Տաղք եւ Նամականի Պ. Դուրեանի 8:

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷ՛Ք ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

Փօսթի ծախք չկայ

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Ստերլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13
Թրք. ոսկի	» or	111
Մէճիտիէ	Médjidié	7
Լէվա 100 հատը	Léva	18
Տրախմի »	Drachme	33
Լիր »	» Lire	138
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70
Զուիցր. »	Frc. Suisse	490
Լէյ 100 հատը	Ley	15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	98

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3070
»	II »	1920
»	III »	1525
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	160

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 21 ՄԱՅԻՍ 1927

21 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 342

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎԱՅ ԽՕՍՔ

ՄՂՈՒՄ ՏԱԼ ԱՌԱՆՑ ՄԽՐՃՈՒԵԼՈՒ

Մայիս 8ին կատարուեցան Մարսէյլի Գաւառ. ժողովին ընտրութիւնները. իսկ Մայիս 14ին կազմուեցաւ Վարչութիւնը, որ կը բաղկանայ ինը անդամներէ։

Սպասելով Նորընտիր ժողովին եւ Վարչութեան գործունէութեան, կ'ուզէինք աւելորդ անգամ մըն ալ պարզել կարգ մը տեսակէտներ, որոնց մասին աղօտ գաղափար ունին շատերը։

Մեր խօսքը չի վերաբերիր անոնց որ բան-գործ ըրած են հիմայ շրջել ամէն ինչ, եւ տարին տասներկու ամիս «դասակցութիւն» զառանցել, գործի վրայ երեւալու համար։

Անոնք մէկ պաշտօն ունին, — ստել եւ խառնակել, սասել եւ խափանել, որպէսզի վիժի գաղութներու կազմակերպութեան գործը, որ այնքան ստիպողական է, բոլոր պարկեշտ մարդերու համոզումով։

Այդ բնական պահանջը, կազմակերպութեան ո՛ր եւ է ձեռնարկ սարսափի կը մատնէ խառնակիչները։ Այն ատեն կը կարծեն թէ հայրենիքին ծառայած կ'ըլլան, եթէ յաջողին ձախողեցնել ամէն փորձ։

Այս անպատիւ առաքելութեան մէջ, իրար կը գիմաւորեն Չէքիր կոմիսարն ու դեղնագոյն տիրացուն, Երեւան բազմած Երեւանէն «առաքեալ» մունետիկն ու երէկուան ժամկոչը չինովնիկը։ Այդպէս չէ՞ համառուսական, ընդհանուր համայնավարական ճակատին վրայ եւս։ Հետեւեցէք օրուան անցքերուն, եւ պիտի տեսնէք թէ ո՛ր եւ է երկրի մէջ, երբ կարմիրները կը պայքարին ու կը դաւեն օրուան ուժերուն դէմ, իրենց ունին ամէնէն մութ եւ յետադիմական տարրերը, Գերմանիոյ միապետականներէն մինչեւ «ընկեր» Մուսթաֆա Քէմալը Ապտիւլ Գատէրը։

Մասնաւորելով ոամկավարներուն վրայ, արդարութիւնը կը պահանջէ ճշդել թէ՝ չարիքի գլխաւոր աղբիւրն է Փարիզը։ Շատ մը ռամկավարներ, որոնք առողջ կը խորհին, բայց կամ կորով չունին իրենց համոզման համաձայն շարժելու, եւ կը մատնուին անելի։ Այս տեսակէտէն, յատկանշական օրինակ մըն է Յունաստանը, ուր վերջերս պտոյտ մը կատարեց մեր ընկերներէն մէկը, եւ հաստատեց այդ պարագան։ Իսկական ողջամիտները կըցեր են արժեցնել իրենց տեսակէտը, որովհետեւ, Աթէնքէն թերթ մը կը տեղեկացնէ թէ համաձայնութիւն գոյացած է երեք քաղաքական կուսակցութիւններուն միջեւ, եւ չէզոք վարչութիւն մը պիտի կազմուի։

Խառնակիչներուն կարգախօսը այն է թէ՝ գաղութներու կազմակերպումը խրախուսելով, Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ ճամբայ յարդարել Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան դէմ։

Այս անմիտ մեղադրանքին պատասխանը կ'իյնայ իրենց ընկերներուն եւ մանաւանդ չէզոքներուն։

Եթէ անոնք այնքան խելք եւ կամք չունին որ, հլու հպատակ պիտի դառնան ամէն մէկ ժողովի կամ վարչութեան մէջ մտնուած քանի մը Դաշնակցականներու ձեռքը, ուրեմն արժանի են այդպիսի կացութեան մը։ Իսկ եթէ անոնք ալ, շատ բաներու մէջ, կը խորհին ճիշտ այնպէս ինչպէս Դաշնակցականները, եթէ անոնք ալ, առանց պատ ի պատ ձեւերու ընդունին թէ արեւը առտուն կը ծագի, իսկ լուսինը՝ գիշերը, նշանակէ թէ մեղադրանքին հեղինակները կամ իրենք աչք են, կամ ապուշի տեղ դրած են իրենց ընթերցողները եւ հետեւորդները։

Ըսեր ենք եւ պիտի կրկնենք միշտ,— գաղութները պիտի կազմակերպուին։ Բոլոր քաշքշուքները, խաչաձեւումները եւ խուսափելի վէճերը կրնան դանդաղեցնել այս ձեռնարկին լրացումը, բայց երբեք՝ խափանել։ Եւ մեր անարժան հակառակորդները եթէ անկեղծօրէն այս ժողովուրդին եւ Հայաստանի բարիքին համար է որ կը աքնին, մինչեւ անգամ կռիւներ յարուցանելով, պէտք է միանգամ ընդ միշտ թօթուեն իրենց անձնական յաւակնութիւնները, եւ վարժուին իրականութիւնը տեսնել այնպէս ինչպէս որ է։

Ամէն ուր որ ափ մը հայրենակիցներ կան յստակատես եւ առողջ, անկարելի է որ հանդուրժեն տիրող անկերպարան վիճակին։

Կազմակերպութիւնը գլուխ պիտի հանուի այսպէս կամ այնպէս, համաձայն տեղական պայմաններուն, բայց միշտ մէկ առաջադրութեամբ,— ամփոփել ուժերը, ուսումնասիրել և լուծել պէտքերը, պայքարիլ այլասերման դէմ։ Մէկ խօսքով՝ արագացնել չարիքները եւ ապահովել ինքնապաշտպանութիւնը, որ այլապէս հրատապ խնդիր է մեր այս փտարանդի կեանքին մէջ։

Այս ճամբուն վրայ, մեր ընկերներուն եւ գաղափարակիցներուն կ'իյնայ կատարել ինչ որ կախում ունի իրենց ուժէն։

Անոնք մղում պիտի տան ամէն մէկ հանրօգուտ ձեռնարկի։ Մինչեւ անգամ գործ պիտի համարեն քսան մանուկ ամփոփել սրահի մը անկիւնը եւ հայերէն սորվեցնել անոնց։

Բայց, իբրեւ անդամները քաղաքական կուսակցութեան մը որ ունի որոշ դաւանանք, անոնք ազգային գործերու մէջ պիտի չփարակուին այնպէս ինչպէս Պարոնեանի Մանուկ աղան։ Պիտի տան, բայց չպիտի մխրճուին բանկալի, ժամկոչի, իրարու տաղտուկներու մէջ։ Ամէն մարդ իր տեղը։ Եւ ո՛ւր չէզոք մը արժանապէս կրնայ կատարել ո՛ր եւ է գործ. լա՛ւ որ ան առաջ անցնի։

Շատ մը պարագաներու մէջ, մեզի կ'իյնայ արթուն պահակի դեր։ Ո՛չ մեկուսի, ոչ ալ թաղականական։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՅՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Պէյրութի «Ազդակ»ը (11 Մայիս) պարզելով Սուրիոյ հայութեան ցաւերը, դիտել կուտայ.

— «Սուրիահայութիւնը ունի իր ցաւերը, աւելի քան ո եւ է գաղութ։ Բանակով բարձր տարրեր գաղութներէ, իսկ որակով դժբախտաբար կը մնանք անոնցմէ ետ։ Մասնաւորենք ցաւի մը մասին, որ կը յամառի կրծել մեր գաղութը ներսէն, վարկաբեկելով հայութիւնը յաչս օտարներու։ Կ'ակնարկենք մեր կարգ մը թրքական քաղաքներուն եւ մանաւանդ Թուրքերէն լեզուի գործածութեան։ Իսկապէս անհանդուրժելի է այսքան զուլումներէ վերջ մեր դահիճներու լեզուին գործածութիւնը։ Այս պարագան ամէն օր դիտել կուտան մեզ տեղացի ժողովուրդները. իսկ մենք փոխանակ ջանքեր ի գործ դնելու՝ դարմանելու համար այս ցաւը, առանձին հաճոյքով կը խօսինք այդ լեզուն։

«Ձենք անգիտանար, որ մեր գաղութը բաղկացած ըլլալով գլխաւորաբար Կիլիկիոյ շրջանի հայութենէն, պատճենական մեղք մըն է որ իր հետ կը պտտցնէ այս ափերուն վրայ։ Ասոր ճամ մը ներելի պիտի ըլլար, երբ Թուրքերէնը գործածուէր մի միայն հին մարդոց կողմէ։ Մարդիկը կարելի չէ փոխել մէկ օրէն միւսը, մանաւանդ լեզուական հարցին մէջ, եւ սակայն ի՞նչ ըսել այն երիտասարդներուն, որոնք քիչ շատ իրենց մայրենի լեզուն գիտնալով հանդերձ, օտար լեզու կը բարբառին։ Չըսե՞լ որ ցեղային արժանապատուութիւնը այդ մարդոց մէջ տեղի է տուած ճարոյական անանկութեան։

«Թրքախօսութեան այս ախտը ոչ դպրոցով եւ ոչ այլ միջոցներով կարելի է հիմնապէս բուժել։ Դպրոցներն ու միութիւնները ունին անշուշտ իրենց որոշ դերը, եւ սակայն գլխաւոր դարմանը կը կայանայ, ազգային գիտակցութեան զարգացման մէջ։ Որովհետեւ մենք տեսանք, որ հայերէն գիտցող Հայն ալ կը սիրէ շարունակ գործածել Թուրքերէն լեզուն։

«Մինչեւ այսօր դեռ կրօնական բեմեր կան մեր գաղութին մէջ, ուրկէ Թուրքերէն լեզուին փրոփականդը կը կատարուի գիշեր ու ցերեկ։ Մինչդեռ բեմը այն գլխաւոր ազդակն է, որ բարոյապէս պիտի դաստիարակէ մեր ժողովուրդը։

«Հայերէն խօսինք, եթէ չենք ուզեր մեռելներու անէծքը հրաւիրել մեր վրայ։»

130 ՀԱԶԱՐ ՌՈՒԲԼԻ. — Անդրկովկասեան հանրապետութիւններուն յատկացուած 650 հազար ռուբլի վարկէն Հայաստանի բաժին հանուած է 130 հազար ռուբլի, իբրեւ վարկ Համագործակցական ընկերութիւններուն։

Յատկացուած է, լա՛ւ, ե՞րբ կը յանձնուի։

Շիրակի աղէտին յատկացուած միլիոններէն ինչքա՞ն գումար յանձնուած է։

Ո՞ՒՐ ԿԸ ՂՐԿԵՆ ՈՐԲԵՐԸ. — Ալեքսանտրապոլի Աշխատանքի Յակարանը, Աբխազիայի ծխախոտագործներուն մօտ աշխատելու ղրկած է 25 որբեր, որոնք գործազուրկ էին։

«ՄԱՅԻՍ 28»Ի ՏՕՆԸ

ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ 29 ՄԱՅԻՍ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ սակարկուեցաւ Լոնտոնի մէջ

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Լոնտոնի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հակառակ պաշտօնական շրջանակներու մէջ ձեռք առնուած միջոցներուն, որով Պրիանի եւ Չէմպըրլէնի տեսակցութեան անհատական եւ մտերմական բնոյթ տալ կ'ուզուի, յամառ զրոյցներ կը շրջին թէ երկու կառավարութեանց միջեւ կանոնաւոր դիւանագիտական սակարկութիւն մը տեղի ունեցած է։

Ահա՛ թէ որոնք են սակարկութեան գլխաւոր կէտերը.—

1.— Ֆրանսա կ'ընդունի Անգլիոյ հետեւիլ՝ Մոսկուայի հանդէպ հետապնդուելիք քաղաքականութեան մէջ։

2.— Անգլիա կ'ընդունի Ֆրանսայի հետեւիլ Չինաստանի մասին հետապնդուելիք քաղաքականութեան մէջ։

3.— Ֆրանսա կ'ընդունի Անգլիոյ հաշտարար տեսակէտը իտալական քաղաքականութեան մասին։

4.— Ֆրանսա պիտի յարի անգլիական տեսակէտին չինական քաղաքականութեան մէջ։

Ուրիշ խօսքով, Անգլիա համաձայնած է ուժ տալ Փուանքարէի տեսակէտին Հռենոսեան գրաւուած հողերու պարպումին մէջ, փոխարէն Ֆրանսա ուժ պիտի տայ անգլիական քաղաքականութեան միւս բոլոր վէճի առարկայ ճակատներու վրայ։ Մասնաւոր հոգ կը տարուի ջրելու համար այն կարծիքը թէ այս սակարկութիւններով ջուրը կ'իյնան Լոքարնոյի դաշինքները։ Միւս կողմէ ջանքեր կ'ըլլան շեշտելու համար թէ այս նոր համաձայնութեամբ Լոքարնօն աւելի հաստատ հիմերու վրայ կը դրուի, առանց բացատրելու սակայն թէ ինչպէս։ Քաղաքական կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծուի սակայն թէ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն ի պատիւ ամբողջ երեք օր տեղի ունեցած ծիսական հանդիսութիւնները՝ սրտայոյզ յիշատակի մը վերածեցին Լոքարնօն։

⁂ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Ֆրանսայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ երեք շաբաթէ ի վեր սկզբունքով համաձայնութիւն կնքուած է, սակայն Անգլիա ահագին ճնշում կը բանեցնէ Ֆրանսայի վրայ՝ արգիլելու համար զայն ստորագրելէ համաձայնագիրը։ Փուանքարէի եւ Սարոյի հակապոլշեւիկ պայքարը մեծ մասամբ անգլիական ազդեցութեան արդիւնքն է։ Չէմպըրլէն արգիլեց Պրիանի Չիչերինը ընդունիլ։ Նոյնպէս Չէմպըրլէն արգիլեց Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը, որ Ռուսիոյ ճանաչման մասին որոշում տայ։

ԱՆԳԼԵԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԷՃԸ

Վաւերաթուղթերու հնութիւնը չէ վերջացած

Անգլիոյ Ներքին Նախարարը խոստացած էր «Արգոս»ի խուզարկութեանց մասին յայտարարութիւններ ընել Հինգշաբթի օր Երեսփ. ժողովին մէջ եւ մանրամասնութիւններ տալ գրաւուած վաւերաթուղթերու մասին։ Սակայն առաւօտուն գումարուած Նախարարական խորհուրդին մէջ որոշուեցաւ նոյն օրը ո եւ է տեղեկութիւն չհաղորդել, այլ սպասել, որ կարգ մը ուրիշ վաւերաթուղթեր ալ թարգմանուին, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի լիակատար մանրամասնութիւններ տալ։

Ներքին Նախարար սըր Ուիլեըմ Հիքս Երեսփ. ժողովին մէջ պատասխանեց միայն կարգ մը հարցումներու։ Օրինակ, ըսաւ թէ կառավարութիւնը ո՛չ մէկ հատուցում պիտի ընէ «Սովիէթ Հաուզ»ի մէջ առաջ եկած նիւթական վնասներուն համար։ Ըսաւ նաեւ թէ գրաւուած վաւերաթուղթերը խիստ մեծ կարեւորութիւն ունին։ «Ահա՛ թէ ինչու համար, աւելցուց, կառավարութիւնը կ'ուզէ հիմնական կերպով քննել զանոնք, խնամքով կշռել անոնց բնոյթն ու տրուելիք եզրակացութիւնները»։

Նախարարը պատասխանելով աշխատաւորականներուն, ճշդեց նաեւ հետեւեալ կէտերը.—

1.— Սքոթլէնտ Եարտի մասնաւոր գրասենեակին պաշտօնեաներուն մէջ ո՛չ մէկ ռուսահպատակ կամ ծագումով Ռուս կայ։ 2.— Ինը երդուեալ թարգմաններու պաշտօն տրուած է թարգմանելու Սովիէթ Հաուզի մէջ գրաւուած վաւերաթուղթերը։ 3.— Ո եւ է անգլիացի դատաւոր իրաւասու է խուզարկութիւններ հրամայել Անգլիա հաստատուած անգլիական կամ օտար ընկերութեանց շէնքին մէջ, երբ պատճառներ ունի կարծելու թէ կարգ մը յանցանքներ գործուած են հոն։

Աշխատաւորական փոնտոնպի վիճաբանութիւններուն Երեքշաբթի օրուան յետաձգուիլը խիստ նշանակալից գտաւ։ «Չեմ կարծեր թէ, ըսաւ, կառավարութիւնը ժամանակ ունենայ կ'ուզէ կեղծ թուղթեր պատրաստելու համար, թէեւ Զինովիեւի սուտ Նամակէն վերջ շատ կասկածով պէտք է ընդունիլ «Արգոս»ի մասին բսուելիքները։ Ճոյնսըն Հիքս դիւրին յաղթանակ մը տարաւ. բայց դահլիճին միւս անդամները մտահոգ են եւ ժամանակ կ'ուզեն իրենց գէշ կացութեան ելք մը գտնելու համար։ Կառավարութիւն մը, որ կեղծարարութենէ մը ծնաւ, կրնայ նոյն դեղէն մեռնելու վախն ունենալ։»

Ի վերջոյ Աշխատաւորականներու պահանջին վրայ, վիճաբանութիւնները յետաձգուեցան Հինգշաբթի օրուան։ Վարչա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ (11 Մայիս).—

Հին Յունաստանի ազգային կեանքին մէջ ստեղծուած քաոսին վերջ մը տալու համար, ամիսներ առաջ քանի մը չէզոքներու նախաձեռնութեամբ միջկուսակցային ժողովներ գումարուած էին, որոնք արդիւնքի մը չէին յանգած։ Քանի մը շաբաթ առաջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացած էր, իսկ այս անգամ ուղղակի երեք կուսակցութիւններու միջեւ, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան մասնակցութեամբ եւս երկուշաբթի երեկոյ գրաւոր նոր համաձայնութիւն մը կնքուած է, եւ պիտի ընտրուի անկուսակցական վարչութիւն մը։

Երեք քաղաքական կուսակցութիւններու համագործակցութիւնը այսպէսով վերջ կը դնէ անտեղի պայքարներու, որոնցմէ այնքան շատ վնասուած էր գաղութը։

Հաւանաբար այս կիրակի գումարուի պատգամաւորական ժողովը։

"ԵԹԷ ԱՉՔԴ ԳԱՅԹԱԿՂԵՑՆԷ ՔԵԶ ՀԱՆԷ ԵՒ ՆԵՏԷ"

ԱՅԴՊԷՍ ԱԼ Կ'ԸՆԷ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

Պէյրութէն կը գրեն.—

Ռուհաիական ախտէն վարակուած 20 տարեկան գեղադէմ, առողջ եւ զարգացած երիտասարդ մը, քանի մը օր առաջ շուկայի մէջ պտտած պահուն, սիրուն աղջկան մը կը հանդիպի։ Ակամայ կը հրապուրուի անփորձ երիտասարդը եւ քանի մը ծուռ ակնարկներ կ'ուղղէ գեղեցիկ օրիորդին։

Հազիւ քանի մը քայլ անդին, կը խղդղի տղուն ախորժակը եւ կը սկսի մտածել իր մեղքին վրայ. չէ՞ որ գայթակղութիւն է ծուռ աչքով նայիլ աղջկան մը։ Խռոված խղճով եւ անհանգիստ սրտով տուն կը վերադառնայ, Ս. Գիրքը կը բանայ գտնելու համար այն համարը, որու տրամադրութեան համաձայն պիտի քաւէր իր մեղքը։ Երկար պրպտումներէ յետոյ, կը գտնէ այն համարը որ կ'ըսէր. «Եթէ քու աչքդ քեզ գայթակղեցնէ, հանէ զայն եւ նետէ»։

Իր գայթակղութեան պատճառը աչքերն էին եւ թէ ալ երկու աչքերը, որովհետեւ երկու աչքերն ալ դիտած էին սիրուն աղջկան սրունքներն ու թեւերը։ Ուրեմն արքայութեան արժանանալու համար, անհրաժեշտ էր հանել իր երկու աչքերը, ըստ Ս. Գրքի տրամադրութեան։

Յիմար երիտասարդը, յաջող կերպով գործադրելու համար աստուածային օրէնքը, երկու երկայն եւ սրած փայտեր կը գտնէ, կը խրէ ամուր կերպով գետին, իր աչքերու իրարմէ ունեցած հեռաւորութեան համեմատութեամբ, եւ ուժգնօրէն կը զարնուի անոնց, արիւնթաթախ վիճակի մէջ, կուրցնելով իր աչքերը։

Հակառակ ցաւի սաստկութեան, ոչ կը ճչայ եւ ոչ ալ կուլայ, այլ ծունկի եկած, կ'աղօթէ եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Աստուծոյ, որ քաւուած են իր մեղքերը ու արժանացած է երկնային արքայութեան։

Կուրցած երիտասարդը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ...։

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԻՏԱԼԻԱ ՎՃՌԱԾ Է ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻԼ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ)

Իտալեւալպանական համաձայնութիւնը, որով Իտալիա իր թեւարկութեան կ'ենթարկէ Ալպանիան եւ կ'ապահովէ օրուան կառավարութեան տեւականութիւնը, պատճառ եղաւ Սերպիոյ արտաքին նախարարին հրաժարման եւ դահլիճի տագնապին։

Տագնապը հրատապ վիճակ մը առնել սկսաւ, քաղաքական հորիզոնը մթագնեցաւ պահ մը՝ երբ Իտալիա ծանուցագրով մը սերպիական մօտալուտ արշաւանք մը երեւան հանեց եւ պատասխանատուութիւնը նետելով նորակազմ պետութեան վրայ, սպառնաց պաշտպանել ալպանական հողը։

Իտալական մամուլը բուռն գայրոյթով յարձակեցաւ Սերպիոյ եւ մանաւանդ մութ ուժերու դէմ, որոնք իբրեւ թէ կը սպառնան եւրոպական խաղաղութեան։

Թողունք իրարանցումները եւ քննենք աշխարհագրական ու տնտեսական պատճառները իտալեւսերպ մրցակցութեան մասնաւորաբար եւ ֆրանքեւիտալական խուլ պայքարը Պալքաններու մէջ։

Ալպանիա ազատագրուեցաւ Թուրքիոյ լուծէն պալքանեան պատերազմներէն ետք։ Աւստրեւիտալական մրցակցութիւնը ստեղծեց անկախ իշխանութիւնը։ Համեւրոպեան պատերազմը Ալպանիան պահ մը սրբեց քարտէսէն, դաշնակից բանակներ՝ սերպ, իտալական, հետզհետէ կոխոտեցին ալպանական հողը։ Իտալիա գրաւեց Վալոնան մինչեւ պատերազմի վերջը։

Պատերազմի վաղորդայնին, սերպեւիտալական հակամարտութիւնը կը սկսի Ալպանիոյ շուրջ։ 400 քիլոմէթր երկար, 150 քիլոմէթր լայն այս երկիրը երբեք հաստատուն կառավարութիւն մը չէ ունեցած։ Հազիւ 1920ին ալպանի. ընտրեալ դասակարգ մը բանակ մը կազմելով, Ցունիսին եւ Ցուլկիսին կը ստիպէ իտալացիները պարպել Վալոնան։ Ասոր հետեւանքով կը ճանչցուի Ալպանիոյ ամբողջականութիւնը։ 1920 Դեկտ.ին Ալպանիա կը մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ (Յիշենք Խրիմեանի երկաթէ դգալն ու հերիսան)։

Պալքանեան թերակղզիին արեւմուտքը, Ադրիականի մուտքին կտրատուած լեռներով հաստամեստ բերդ մըն է Ալպանիա, որ կը տիրէ Ադրիականի անցքին եւ ուրկէ կարելի է թափանցել պալքանեան թերակղզին։ Հռոմայեցի ռազմագէտը ըմբռնած էր այդ կարեւորութիւնը։ Տուրացցոյէն մինչեւ Սելանիկ ուղի մը կը գտնուէր — Էկնատիա — որ կը միացնէր Ադրիական ծովը Եգէականին։

Գերման ռազմագիտութիւնը այդ ուղիով կը յուսար հասնիլ Պոլիս։ Աւստրեւգերման դիւանագիտութիւնը անկախ Ալպանիա մը կազմելով, հակասերպ եւ հակայոյն պետութիւն մը ստեղծած կ'ըլլար եւ ազատ ուղի մը կ'ունենար Ադրիականէն ուղղակի Պոլիս—Պաղտատ։ Էկնատիա ուղիին երկայնքը եւ անկէ անդին Ադրիականէն մինչեւ Սեւ ծով կը գտնըւի մահմետական բնակչութիւն մը, որուն վրայ կը հիմնուէր երկեակ կայսրութեան դէպի արեւելք մղումը։ Պատերազմը չարդարացուց այդ յոյսերը։

Իտալիոյ վարչապետը Փիրուճիայի մէջ «Հին Հռոմը ծովուն վրայ» բանախօսութեամբ մը վեր հանեց հռոմէական ծովային քաղաքականութիւնը, Միջերկրականի տիրապետութիւնը։ Իտալիան Հռոմի յաջորդը, այդ քաղաքականութեան կը հետեւի։ Մերն է Ադրիականը (Mare nostrum) կը գոչեն իտալացիները, մենք մեր տեղը պէտք է ունենանք Միջերկրականի վրայ, կը կրկնեն ամէն օր։

1920ին իտալացիները պարպելով Ալպանիան, պահեցին Վալոնայի մօտ Սասէնօյ կղզին եւ ապա զօրացուցին։ Այդ կղզիէն Իտալիա 65 քիլոմէթր երկար Օթրանթոյի ջրանցքը կը գտնուի, հետեւաբար Իտալիա տէրն է Ադրիականի մուտքին, կը հակակշռէ չեխոսլովաք, աւստրիական, սերպ եւ հունգարական առեւտուրը։

Ճիօրտանօ Պրունօ ժամանակին կը գրէր. «Իտալիայէն կը տեսնուին Ալպանիոյ լոյսերը։»

Սերպիոյ բնական նաւահանգիստն է Սելանիկը։ Ժամանակին աւստրիական երկգլխեան պետութիւնը կը ձգտէր Սելանիկի, ազատ ծով հասնելու։ Սերպիա աշխարհագրական դիրքով տնտեսական միակ ելքին կը նայի ակնդէտ։ Իտալիա պաշտպանութիւնը տարածելով Ալպանիոյ վրայ, տիրելով Ալպանիոյ Էկնատիա ուղիին, կրնայ յառաջանալ դէպի Վարտար, սպառնալ Սերպիոյ հաղորդակցութեան միակ ճամբուն, խցել ու պաշարել Եուկոսլաւ պետութիւնը մօտենալով Պուլկարիոյ, որուն կը դարպասէ պատերազմի վաղորդայնէն ի վեր։

Գրուեցաւ թէ ալպանական դաշինքի հետեւանքով թուրքեւսերպ մերձեցում մը հաւանական է։ Ենթադրութիւնը ճիշդ կրնայ ըլլալ։ Թուրքիա պալքանեան պետութիւն մըն է եւ կողմնակից պալքանեան հաւասարակշռութեան։ Թուրքիոյ վարիչները ծանօթ են պատմութեան, գիտեն թէ Աղեքսանդր մեկնեցաւ Սելանիկէն Փոքր Ասիա արշաւելու համար եւ «Ազատարար բանակը» 1909ին Սելանիկէն եկաւ Պոլիս։ Սելանիկ դուռն է Պոլսոյ։

Ռազմական դիրքի կարեւորութեան կը միանայ տնտեսական առաջնակարգ կարեւորութիւն մը։

Ալպանիա լեռնային ու խոպան երկիր մը չէ միայն։ Բերրի երկիր մըն է, ուր կարելի է մշակել Իտալիոյ անհրաժեշտ նախնական նիւթերը՝ ցորեն եւ բամպակ։ Ալպանիա ունի հանքածուխ (Վալոնայի հարաւը Թէփէլէնի աւազանը), իսկ Իտալիա զուրկ է հանքածուխէ, տարին երկու միլիառ լիրէթ արժէքով վառելանիւթ կը ներածէ։ Ալպանիա ունի անտառներ։ Իտալիոյ ներածման կարեւոր տեղերէն մէկը կը բռնէ աւստրիական եւ սերպիական փայտ (1925ին գնած է 1220 միլիոնի արժէքով)։

Իտալիոյ հարաւը բոլորովին անջրդի է, զրկուած ելեկտրական լոյսէ եւ ուժէ, ճարտարարուեստի անհրաժեշտ ազդակը։ Արդ, Ալպանիոյ Օխրիտա լիճին ջուրը կրնայ ելեկտրական ուժ արտադրել եւ կարելի է այդ ուժը փոխադրել Պրինտիզի, որուն հեռաւորութիւնը Օխրիտա լիճէն 200 քիլոմէթրը չանցներ. իսկ ելեկտրական ուժը կարելի է փոխադրել 200 քիլոմէթրէն անդին։ Հոն, Իտալիոյ այդ ամայի մասերուն մէջ, կարելի է ստեղծել տեղական ճարտարարուեստներ, ինչպէս եղած է Պիրենեան լեռներուն մօտ, ուր հազիւ թէ շահագործուած են ջրվէժները։

Ուրեմն կայ դեռ. խաղաղութեան աշինքի կնքումէն ի վեր, պետութիւններ կը պայքարին քարիւղի եւ նոր ճամբաներու տիրապետման համար։

Սուէզ ճամբան է Միջագետքի եւ Պարսկաստանի քարիւղի հանքերուն, Տարտանէլ եւ Վոսփոր՝ Ռումանիոյ եւ Կովկասի, Հետազօտութիւններ երեւան բերին Ալպանիոյ հարստութիւնը թանկագին հեղուկի կողմէ։ Օթրանթոյի ջրանցքը, որուն տէր է Իտալիա, անցքն է Ալպանիոյ քարիւղին փոխադրութեան։

Անգլիոյ նաւատորմին ծովակալութիւնը 1921ին մենաշնորհ ստացաւ Ալպանիոյ քարիւղի հանքերէն մէկ քանին շահագործելու (փաթոսի հորերը)։ Ամերիկեան Standard Oil հետեւեցաւ անգլիականին եւ ստացաւ մէկ քանի հորեր։ Իտալիա, որ առաջին անգամ խուզարկած էր քարիւղի հետքերը եւ առաջին անգամ շահագործել սկսած, որ ամէնէն աւելի պէտք ունի (տարեկան սպառումն է 400 միլիոն քիլօ), ստացաւ Սէլէնիցայի նաւթահանքին մենաշնորհը։ Ֆրանսա չուշացաւ իր տեղը գրաւելու շահագործման մէջ ու ստացաւ 32,000 հեքթար տարածութեան մը շահագործումը (Պէրաթի աւազանը)։

Քարիւղի հանքերու մենաշնորհն ունենալ կարեւոր է, փոխադրութեան միջոցներուն տիրանալ անհրաժեշտ է։ Ի՞նչ փոյթ հանքերու տէր ըլլալ, երբ փոխադրելն անկարելի է պատերազմի մը պահուն, երբ ճամբաները փակ են։ Եւ քարիւղի ճամբաները կը գտնուին Անգլիոյ ձեռքը։

Իտալացիները կը պնդեն թէ Ալպանիան Ադրիականի պետութիւն է, Պալքաններէն դուրս։ Եուկոսլաւիա կը պնդէ հակառակը։ Իտալեւալպանական դաշինքին շուրջ համաձայնութիւն մը գտնելու փորձերը ի դերեւ ելան, Ֆրանսա Անգլիոյ դիմեց որպէսզի խօսք հասկցնէ Հռոմի։ Անգլիա թելադրեց Ազգերու Դաշնակցութեան դիմել։ Իտալիա մերժեց օտար միջամտութիւն։ Համամիտ գտնուեցան պետութիւնները իտալական եւ եուկոսլաւեան ուղղակի բանակցութեան մը, որ կ'ուշանայ տակաւին։ Ու ահա նոր համաձայնութիւն մը (26 Ապրիլ) Հռոմի եւ Թիրանայի միջեւ, որ կը մերժէ երրորդի մը միջամտութիւնը, կը մերժէ ուրիշ պետութեան մը ստորագրութիւնը ազմկալի դաշինքին տակ։

Հակամարտութիւնը կը շարունակուի Պալքաններու շուրջ։ Ալպանիան դուռն է Պալքաններուն, իսկ Պալքանները ապրան (տարան) են եւրոպական հաւասարակշռութեան։

Գ. Խ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՊԱՐԱՆՆԵՐԸ.— Էջմիածնի գիտական կաճառին տպարանը 1922ին կը յանձնուի Հայաստանի Պետական Հրատարակչականին։ 1923ին նոյն Հրատարակչականը Երեւանի մէջ կը բանայ երկրորդ տպարան մը։ Իսկ 1924ին կը ստանայ Մոսկուայի հայկական գործերու նախկին գործավարութեան տպարանը։ 1925ին Հրատարակչականը կը գնէ Ալեքսանդրապոլի տպարանը։

Այս չորս տպարանները հետզհետէ օժտուած են նոր մեքենաներով, ամէնքը 12 հատ, որոնց երկուքը բերուած են Գերմանիայէն, «Րէկորդ» գործարանէն։

ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Ժամավաճառութիւն է վիճիլ շա՛տ հասկնալի եւ ճշմարտութեան կարգ անցած խնդիրներու մասին։ Բայց որովհետեւ Արսէն Ծ. Վ. Դլճեան պատճառ եղաւ թիւրիմացութիւններ ստեղծելու, անհրաժեշտ կը համարեմ քննութեան ենթարկել իր դիտողութիւնները (Յառաջ 13 Մայիս)։

Իր առարկութիւնները կը դառնան հետեւեալ խնդիրներու շուրջ.—

1.— Այգեգործութիւնը ընդհանրապէս իբրեւ մեր ժողովուրդի զբաղում։ 2. Մեր եւ ուրիշ երկիրներու խաղողի յատկութիւնը եւ մրցակցութեան խնդիրը։ 3. Այգեմշակման եղանակը, հիւանդութիւններու եւ մանաւանդ ֆիլօքսերայի հարցը։ 4. Գինեգործութիւնը 5. Ոռոգման խնդիրը։

Քննենք ամէն մէկը առանձին առանձին։

Ապրիլ 9ի Յառաջի մէջ մենք գրեր էինք. «Այգեգործութիւնը Հայաստանի բնակչութեան գլխաւոր եւ հասութաբեր զբաղումը եղած է անյիշելի ժամանակներէ ի վեր»։ «Հայաստանի ներկայ տարածութեան երեք չորրորդի վրայ այգի չէք տեսներ», կ'առարկէ ան եւ կ'եզրակացնէ, որ տնտեսութեան այդ ճիւղը հայ ժողովրդի գլխաւոր զբաղումը չէ եղած եւ չէ։

Համոզուելու համար, որ այգեգործութիւնը անյիշելի ժամանակներէ ի վեր հայ ժողովրդի ամենագլխաւոր զբաղումը եղած է՝ թո՛ղ քննադատը բարի ըլլայ դիմելու մեր եւ օտարազգի պատմագիրներու վկայութեանց։ Իսկ եթէ ներկայիս մասին ան մազաչափ անգամ կը կասկածի, թէ այդ ճիւղը ամենահասութաբերը եւ ամենահաստատունը չէ՝ թող աչքէ անցընէ Հայաստանի պիւտճէն։ Ամբողջ թիւրիմացութիւնը անոր մէջ է, որ քննադատը կը խառնէ խնդրին երեւութական տեսքէն, կը մոլորի ծաւալէն եւ քանակէն։ Մինչդեռ ներկայ պարագային հարցը ո՛չ թէ ծաւալն է կամ հողին տարածութիւնը, այլ թէ տնտեսութեան մշակելի ճիւղը որպիսի խորք ունի։ Մենք խնդրին այդ տեսակէտէն ալ մօտեցեր էինք մեր յօդուածին մէջ՝ այսինքն ժողովրդական տնտեսութեան— արդիւնաբերութեան տեսակէտէն։ Մեր երկրի տարածութեան մէկ խոշոր մասը կը բռնեն հացաբոյսերը, բայց անոնք, ինչպէս քննադատը ինքն ալ կը հաստատէ, ազգային հարստութեան տեսակէտէն առանձին նշանակութիւն չեն ներկայացներ։

Այս կէտին եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու ծանօթանալու համար կը յանձնարարենք կարդալ «Անդրկովկաս» պարբերական հրատարակութիւնը, որ կը բռնէ նախկին «Կովկասեան տարեցոյցին» տեղը։

2. Մենք գրեր էինք. «Թալով ներկայիս, Հայաստանի այգեգործութիւնը կ'ապրի խիստ մեծ տագնապ։ Անոր արտադրութիւններն այլ եւս չեն դիմանար Ռուսիոյ համբաւաւոր «սպիրդ»ին մրցման... Ապա Անդրկասպեան երկիրը արդէն իսկ հիմնած ըլլալով իր կիսագաղութային տնտեսութիւնը՝ իր լաւորակ եւ անհամեմատ աժան խաղողով... աննախընթաց կերպով սկսեր է մրցիլ Անդրկովկասեան ոգելից խմիչքներու հետ»։ Ուրեմն ո՛չ միայն մեր Հայաստանի, այլ եւ ամբողջ Անդրկովկասի խաղողն ալ անոր մրցակցութեան չի դիմանար։

Ինչպէս քննադատը ինքն ալ գիտէ, Անդրկասպեան երկիրը դեռ եւս գրեթէ կիսակոյս երկիր մըն է։ Ան խաղողի թէ որակի եւ թէ ու վաճառման համար ունի շարք մը բարենպաստ հանգամանքներ, որպիսին Անդրկովկասը եւ մանաւանդ մենք չունինք։ Միւս կողմէ ան ազատ է հսկայական փոխադրութեան ծախքէն, մինչ մենք չարաչար կը վճարենք մինչեւ անոր սահմանները գրեթէ։

Վարդապետը շատ դէշ ծառայութիւն կը մատուցանէ Հայաստանի այգեգործութեան, երբ կը յիշէ մեր խաղողի Ղաղալաշ, Դօլքանտ, ասկեարի տեսակները։ Որովհետեւ ատոնք երկրի հարստութեան տեսակէտէն ոչ միայն աւելորդ են, անպէտ, այլեւ վնասակար։ Առաջին երկուքը կախանցու են եւ կը ծառայեն ժողովրդի տեղական պէտքերուն, քիչ նշայ կը պարունակեն իրենց մէջ, իսկ բերնի ջուրը թափելով յիշած ասկեարին մայխեան թիթեռի կեանքն ունի, հասած օրէն հազիւ մէկ ամիս։ Հայաստանի գիւղացիները անոր կ'ըսեն «ջուրէ»։ Փոխադրութեան համար բացարձակապէս անպիտան է։ Մեր քիշմիշի-մարմարին գինիի համար նոյնպէս անպէտ է, որովհետեւ ամբողջ «միսէ» են, ինչպէս կ'ըսէ հայ գիւղացին։ Պատերազմէն առաջ չնչին քանակութեամբ կ'արտահանուէր Ալէքսանդրապօլ եւ մասամբ նաեւ Շուլավէր։ Այդ քիշմիշի-մարմարին ապագային կրնար պէտք ըլլալ իբրեւ քիշմիշային (չամիչային)։ Ճիշդ է, խարջին ընտիր խաղող է, մեծ քանակութեամբ նշայ կը պարունակէ եւ լաւ ալ գինեցու է, բայց այդ ալ մեր դաշտավայրերուն մէջ (մեր այգեգործութեան ծանրութեան կեդրոնը դաշտավայրերն են) շնորհիւ իր ողկոյզի հատիկներու խտութեան՝ մեծ մասամբ եւ դիւրաւ կ'ենթարկուի փտութեան։

Եւ հայ գիւղացին, որ դարերու փորձն ունի, արդէն պատերազմէն առաջ վարդապետին յիշատակած բոլոր տեսակները (խարջին միայն դաշտավայրերուն մէջ) աստիճանաբար հաշուեյարդարի կ'ենթարկէր, անոնց տեղը յատկացնելով Մսխալի եւ Կախէթ կոչուած տեսակներուն, որոնք գինիի, բերքի եւ դիմացկունութեան կողմէն անհամեմատ անոնցմէ աւելի բարձր են։

3. Վարդապետը չընդունիր, թէ խաղողի ողկոյզները հողի վրայ կը պառկին եւ թէ այգին ջրելու ատեն անոր մէջը կը սկսի փտումի աւերիչ գործողութիւնը։ Մենք ակամայ կուգանք այն եզրակացութեան, թէ վարդապետը կամ չէ տեսած իսկական, հայաստանեան այգի, կամ եթէ տեսած է՝ մոռցեր է։ Նախորդ յօդուածին մէջ պարզօրոշ գրած էինք. «Վազերը գետնին կպած են թուխս նստած հաւերու պէս. անոնց ամենալաւ ոստերը անխնայ կտրատուած ու քէթուկ է դարձած»։ Արդ, ողկոյզները քէթուկի գագաթէն չէ որ կախուած կ'ըլլան, այլ ոստերէն, այն ոստերէն որ առաջին կամ երկրորդ տարուանը կ'ըլլան ու ճկուն, դիւրաթեք։ Այնպէս որ, թերեւս Օգոստոսին այդ դալարիկ ճիւղերը կը ճկին բերք ու բարիքի տակ ու կը տարածուին խոնարհաբար հողին երեսին մէկ։ Ոռոգելու ատեն հայ գիւղացին, իր այգին սովորաբար ինչպէս ինքը կ'ըսէ. «Կը կշտացնէ առուները լեփ լեցուն կը լեցնէ ջրով, որովհետեւ ջուրի սակաւութեան պատճառով — տարուան մէջ մէկերկու անգամ կ'ոռոգէ իր այգին, (հասունցման ջուր) — մէկ խօսքով կ'աշխատի որքան կարելի է լիակատար կերպով օգտուիլ առիթէն։ Անկախ ասկից, եթէ վարդապետը բնագիտութեան օրէնքին ծանօթ ըլլար՝ երբեք չպիտի պնդէր «եւ ոչ մէկ ողկոյզ կը փտի ու կը նեխի»։

Յետոյ, տունկերու (վազերու) շարքերը եւ թումբերը տարբեր բաներ են։ Առաջիններու հեռաւորութիւնը պէտք է հաշուել միջին թիւով 3-4 մեդր, իսկ վերջինի լայնութիւնը՝ 2-3 մեդր. նոյնիսկ թէ ինչի այգի է — «կախէթի» թէ «սպիտակ» — սովորական։

Մինչդեռ խորհրդային Հա-
յաստանի պիւտճէի մէկ կ
լոր մասը կը ծախսուի
սերայի դէմ այսպէս թէ
կռուելու համար, մինչդեռ
հայրենիքին մասնագէտ
տնտեսները ձեռք ու ոտք
ինկած եւ մէկ շրջանէն կը
դեն միւս շրջանը։ Մինչեւ
փէյլիէի համալսարանի հայ
դասատեւ ուսանողութիւնը
եւս չհամբերելով խորհրդա
վարիչներու դանդաղկոտութեան
իր ձայնը լսելի կը դարձնէ
առթիւ՝ վարդապետը կը
թէ. «Հայաստանի այն մաս
րուն մէջ, որ խաղողի որթը
թաղուի, ոչ միայն ֆիլօքսե
չկայ, այլ եւ չի կրնար
գործել...»։

Ան մեզմէ կը պահանջէ ֆի
լօքսերայով բռնուած շրջաններ
րու անունը տալ։ Այդ հիւա
դութիւնը, ինչպէս գրած ենք,
արդէն մուտք գործած է
անոր շրջանները երեւցած են
Ապատ-Դաշտի, Էջմիածնի
Աշտարակի շրջաններուն մէջ։

4. Գինի հանելու ներկայ ձե
ւը մենք պախարակեր ենք մեր
յօդուածին մէջ։ Ինչպէս
ինչ, նոյնպէս ալ գինին, պէտ
է որոշ ժամանակ խնամ
մշակուի։ Այնինչ մեզ մօտ
իսկ ժամանակէն առաջ կը
փեն կարասին բերանը թրծ
կափարիչով եւ կը թաղ
որ այդպէս մնայ։ Վարդապետ
կը գրէ թէ պինդ-պինդ կը
փեն, որպէս զի օդ չմտնէ
ներին մէջ։ Ընդհակառակը,
փարիչին վրայէն նեղիկ ան
մը կը թողուն, որպէս զի
դուրս ելլէ։

Մենք գրած էինք. «Ա
հինաւուրց յեղաշրջումէն
մնացած (բացախ դառնալ
գինիներն ալ որակով կ'ըլլ
շատ աննշան... անոնց
ճանը չանցնիր 8ը, 9ը, 10ը
Այդ նոյնը այժմ ալ կը հաստա
տենք։ Ինչ կը վերաբերի
գինիի 16-17 աստիճաններ
մենք ոչ տեսած ենք նման
եւ ոչ ալ լսած։

5. Հրազդանի մէջ, կ'ըսէ
թէ բրինձի մշակութիւնը 90
հարիւր կրճատուեր է՝ ջուրը
հոսի դէպի Էջմիածին եւ այգ
ները լի ու լի կ'ոռոգէ։ Հրազդա
նի շրջանէն աւելցած ջուրը
թէ Էջմիածին կը հոսի, այլ
տակ Արաքսին մէջ, որովհետեւ
Էջմիածնի ջրանցքը իր տար
ողութիւնն ունի, անկէ աւելի
թիլ մը ջուր չի կրնար

Քանի՞ մը խօսք ալ վերջ
ցնելէ առաջ.—

Մենք մեր յօդուածին
երբեք չենք խօսած այգին
ղելու կամ չթաղելու մասի
երբեք չենք գրած թէ «Վր
տան, Խրիմ... ձգած են արդ
վազը թաղելու սովորութի
վազերը ցցերու կամ երկաթ
լարերու վրայ հանելու համա
պայման չէ որ որթերը
ուին հողին մէջ։ Պատերազ
առաջ եւ անկէ քանի մը տար
ալ յետոյ Ապատ-Դաշտին
այդ ուղղութեամբ կատար
փորձերը պսակուած են լիա
տար յաջողութեամբ եւ արժ
նացած են՝ համայն Կովկաս
մասնագէտ գիւղատնտեսներ
ուշադրութեան ու գուրգուր
քին, վարձատրուելով կայսեր
կան պարգեւով։

Կը կարծենք թէ մեր ք
դատութիւնները աւելի կը
տեն Հայաստանի այգեգործ
թեան զարգացման, քան վ
դապետին վարդագոյն յօդուա
ները։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՐՏԻԿԵ

ՅՈՐԴԱՌԱՏ ԱՆՁՐԵՒ.— Մ
յիսի սկիզբը յորդառատ ան
տեղացած է ամբողջ Հայաստան
վրայ։ Թէեւ տեղեկութիւն
լրիւ չեն, սակայն կը հաստա
ուի որ ցանքերուն վնաս չէ
ուած։ Միւս կողմէ, անձրեւը
ւական ժամանակ պիտի ը
տէ դաշտային աշխատանքներ
նոյնպէս վախ կայ, որ անձ
հիւանդութիւններ ծագին
Դամարլուէն կը գրեն
Գեառնի-Ձայը յորդելով ք
է թումբերը եւ հեղեղը
է Դամարլու։

ԱՍՈՒԼԻՍ

(գ. եւ վերջին մաս)

Մենք բոլորս ամենախոր յարգանք ու երկիւղածութիւն ունինք աշխատաւորութեան հանդէպ։ Բայց ատիկա, մեզի համար, իր կարգին ըմբռնում մը պէտք է ըլլայ, ո՛չ թէ ինքնանպատակ։ Ցեսակէտ մը, ո՛չ թէ քաղաքականութիւն։ Այլապէս, ո՞չ իսկ չոր հաց մը կը գտնենք մենք, ինչպէս տեսաւ Շուշանեան, երբ իր «բանուոր»ի կապոյտ թեւերը …ծոած, աղուոր բայց անգործնական հաւատքով մը, կ'ուզէր խառնուիլ ու խառնել օտար բանւորութեան, մինչ անոնք փաստօրէն անտեսեցին իրենց հայ «դասընկեր»ները։

Այո՛։ Ամէն մէկս ընկերվարական ենք, ու յարգանք ունինք աշխատանքին հանդէպ այնքան, որքան ուրիշներ։ Բայց, ընկերվարական ենք հայ երկրին մէջ, հայ արտադրութեան եւ հայ …ութեան համար՝ այն ատեն եւ այն չափով, որչափ այդ աշխատաւորութեան շահը կը պահանջէ։ Իսկ ատիկա վաղուայ հարց է։ Հարց մը, որ պիտի ունենանք միայն այն ժամանակ երբ …րինք հայրենիքի մը պատ… այսօր եւս ապրեցնել մեր մէջ այնքան ուժգին, որքան ապրեցուցեր էին Աբովեաններն ու Նալբանդեանները։ Եւ երբ, …բախտ ու փոփոխուն արեւ… …քի մը, բոլորս՝ ուժասպառ բայց …զօրս, կ'անցնինք Արաքսի քայ…մօրը գնացքը, այն ատեն, եր… կը վիճինք, պայմաններուն, …եցքերուն, ժողովուրդի պահանջներուն ու հնարաւորութիւններուն համաձայն, իրարու կողքի …մ իրարու դէմ, դիրք բռնելու պայքարի մտնելու համար։

«Ի՞նչ արժէք ունի քաղաքական անկախութիւնը, եթէ …երկիրը գերի մնայ տնտեսապէս, եթէ աշխատանքը ըլլայ …ճառքի ու շահագործումի առարկայ։ Հայ աշխատաւորութիւնը աւելորդ արիւն չունի …օտարի գործավաճառներուն …փարիզի գոհարեղէնի միջնորդներուն ի պատիւ թափելու …համար։ Ու պիտի մերժէ։ Կ. …եան պէտք է վարժուի այս …ճշմարտութեան»։

Կ'արժէ հապճեպ անդրադառնալ Վ. Շուշանեանի այս տողերուն եւս։ Ու պէտք է անդրադառնալ սրտաբեկ ու դժգոհ։ Երկու սխալ եզակէտ ունի ան, իր …եղբայրացութեան գալու համար։

Առաջին.— Զարմանալի հասկցողութեան մը զոհն են մեզ… …հատեր, երբ կը խօսին ու կը գրեն Անկախութեան մասին։ Երկրի մը անկախութիւնը միայն հողով չամբողջանար։ Անիկա շէնք մըն է՝ իր խարխուլ (հող) տարրերով (զանգուած, ժողովուրդ,— ահա թէ ինչո՛ւ մենք այնքան կը պնդենք ներգաղթի մասին,— սերունդ, մշակոյթ, աւանդութիւն, լեզու), սիւներով (տնտեսական անկախութիւն։ Հայկական ճարտարարուեստ եւ դրամագլուխ՝ — աշխատանք, դրամ եւ արտադրութիւն)։

Վաղը, ենթադրենք, այս ժողովուրդը տիրացաւ իր հողին։ Յետո՞յ։ Ինչո՞վ պիտի ապահովենք անոր գոյութիւնը։ Չէնքո՞վ։ Հրաժարի՛նք զայն յաւիտենականացնելէ։ Այսօրուան թնդանօթը հարստութիւնն է։ Ու մենք պարտաւոր ենք մեր երկիրը զինել՝ նիւթով ու դրամով։ Գիրքերէն առնուած ֆօրմիւլները ընդունակ չեն լուծելու երկրի մը— այն ալ մերինի՛ն նման աղքատ ու մինուճար երկրի մը— գոյութեան հրատապ հարցը։ Մոսկուան նահանջէ նահանջ ինկաւ։ Իսկ Մաքտօնալտը, Էրիօն ու Վանտէրվէլտը — այդքան հարուստ երկիրներու մէջ անգամ,— հնարք չգտան իրենց ընկերային ըմբռնումները արժեցնելու համար։ Մեր աշխատաւորութիւնը այսօր աւելի հիւծած ու աղքատ է, քան երէկ։ (Արհեստականօրէն կը պրոլետարացնե՛ն Երկրի մէջ)։

Վաղը աւելի հիւծած ու աղքատ պիտի ըլլայ, քան այսօր։ Ու այդ հարկադրանքին տակ, ոչ թէ մենք, այլ Շուշանեան ու իրհամախոհները եւս ստիպուած պիտի ըլլան «վարժուիլ» այդ մե՛ծ «ճշմարտութեան»։ Պարագայ մը յիշեմ։ կոմիսարներէն մին քանի մը տարի առաջ ճառ մը կը խօսի Հայաստանի քաղաքներէն մէկուն մէջ, Քարլ Մարքսէն ու ժողովուրդներու եղբայրութենէն բարբառելով։ Վերջաւորութեան գեղջուկ մը, արախչին ականջին տուած,— Լա՛ւ ես ասում, Պ. կոմիսար, կ'ըսէ, ասենք թուրքերը սկսան յարձակուել։ Մենք նախ այդ ֆօրմիւլները պիտի նետենք։ Յետոյ, Մարքսի հատորներից մէկ քանի հատ՝ պէպի իրենց խրամները։ Դէ՛, լա՛ւ, եթէ կըրկին մտիկ չի տուին, խօ՛, լա՛ւ չի՞ լինիր որ, մէկ քանի հատ էլ փամփուշտ տաք մեզ, ի վերջոյ անով հասկցնելու համար «եղբայրօրէն»։

Ես կատակ տղայ չեմ։ Ու ինծի համար, ամէն մէկ արձակուած փամփուշտ կորուստ մըն է հայ ժողովուրդի հաշւին։ Բայց ջերմօրէն կը խնդրէի Շուշանեանէն, երկար ու հանգամանօրէն խորհրդածել ա՛յս գեղջուկ բայց խոր իմաստասիրութեան վրայ։

Վաղը դուք ու ես, աշխատաւոր ու բանւոր, սկսանք մաճին ու հողին կառչիլ։ Հերկե՛նք։ Առտուընէ մինչեւ իրիկուն հերկենք։ Յետո՞յ։ Ո՞վ, ինչո՞վ պիտի արժեցնէ զայն։ Ամէն ինչ յարաբերական է տիեզերքի մէջ։ Ու մէկը միւսով շաղկապուած։ Այսօր Հայաստանը կ'առնէ «օրավարձ»ի բաժին Մոսկուայէն ու դժգոհ է աշխատաւորութիւնը։ Վաղը, դրամագլուխին գերի չըլլալու ցանկութեամբ (ուրովհետեւ մինչեւ որոշ ատեն պետութիւնը ի վիճակի չպիտի ըլլայ անոր դերը կատարելու) ենթակայ պիտի ըլլանք մեր արտադրութիւններուն ստորագնահատման, ստեղծելով կրկին աշխատաւորութեան մօտ, արդար դժգոհութիւն մը։ Չէ՞ որ «աշխատաւոր զանգուածին ձայնն է որ հետզհետէ կը պարտադրէ ինքզինքը»։ ու վաղը, ընկերվարականի մեր բովանդա՜կ անկեղծութիւնն ու հասկացողութիւնը պիտի մնան անզօր՝ կեանքի յարձակումին դէմ, եւ ստիպուած պիտի ըլլանք նո՛յն այդ աշխատաւորութեան շահուն համար տեղ տալ դրամին։ Իսկ այս բառը պէտք չէ խրտչեցնէ մեզ։ Իսկ ատիկա «գիտութիւն» չէ։ «Դրամագլուխը միշտ իրեն համար կ'աշխատի»։ Ո՛չ։ Կախուած է պայմաններէն։ Մանաւանդ որ դրամագլուխը լոկ դրամը չէ։ Այլ դրամն ու աշխատանքը։ Իշխողին կը մնայ, ներդաշնակել մէկը՝ միւսին։

Երկրորդ։ Ես կը ցաւիմ, ո՛չ թէ անոր համար որ վաղուայ Հայաստանը «վաճառքի նիւթ պիտի դարձնէ իր աշխատանքը», այլ անոր համար որ, ինչպէս երէկ՝ կռուի խրամներուն մէջ, վաղն ալ, կեանքի ընթացիկ պայքարին մէջ, մէն մինա՛կ պիտի մնայ հայ աշխատաւորութիւնը։ Լա՛ւ հասկնանք այս պարագան։ Ու «վարժուինք այս ճշմարտութեան» եւս, եւ զո՛ւր տեղը եւրոպական իմաստով «քաղքենի տարր»ի մղձաւանջը չկանգնեցնենք մեր առջեւ։ Որոշ ու ճշգրիտ է հայ ժողովուրդի դիմագիծը։ Իսկ ձեր Լոնտոնցի գործավաճառներուն ու Փարիզի միջնորդներուն խըմբակը շատ հեռաւոր վտանգներ են։ Չշփոթենք մեր կեանքը եւրոպականին հետ։

Ի՞նչ ունինք, վերջը վերջը։ Տնաւեր երկիր մը, յոգնած եւ ուժասպառ ժողովուրդ՝ Արարատի ստորոտը, անկայուն բազմութիւններ հոս ու հոն, ու քանի մը վաճառական։ Չէ՞։

Աղէ՛կ։ «Վարժուինք ա՛յս ճշմարտութեան»։

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Ցիլիպէ

ԷՇԵՐՈՒ ԿԱՅԱՆ.— Հայաստանի մէջ հիմնուած են 6 իշաբուծական բեղմնակայան։ Համատանէն պիտի բերուին յատուկ էշեր։

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՀ ՄԸ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, 16 Մայիս, (Սեփ. Թղթ.).— Մայիս 12ին դժբախտութիւնը ունեցանք կորսնցնելու մեր գիտակից ընկերներէն Գր. Գաբրիէլօֆը։ Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 14ին, մեծ շուքով, ֆրանսական արարողութեամբ... Գաղութը մեծամասնութեամբ եւ յարգանքով կը հետեւէր թափօրին, նոյնպէս ծանօթ Ֆրանսացիներ։

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի շրջ. կոմիտէն եւ Սէնթ Էթիէնի ենթակոմիտէն, Ս. Դ. Հ. մասնաճիւղը, Խարբերդի Հայրենակց. Միութիւնը, ճաշարանապետ Պ. Խրիստօն, իր ընտանեկան պարագաները եւլն.։

Տարաբախտ ընկերը եռանդուն դաշնակցական մըն էր։ Իր զինուորութեան օրերուն դառնութեամբ կը բողոքէր Հայաստանի ներկայ կառավարութեան անտարբերութեան եւ ապիկարութեան դէմ, մատնանշելով ներգաղթի դժուարութիւնները եւ արտասահմանի ցիրուցան գաղթականութեան յամր տեւաթափը։

Պարսկահպատակ էր։ Պոլիս ծառայած է անգլ. գաղտնի ոստիկանութեան մէջ եւ իր լուրջ հետախուզութեամբ մեծ դեր ունեցած է ջարդարար փաշաներու ձերբակալման գործին մէջ։ Գոհութեամբ կը պատմէր Սամսոնի տարագրութենէ յետոյ ողջ մնացող մինուճար Հայերուն ըրած զոհողութիւնները, մանաւանդ Կովտունցի ընկեր Մուրատի ծովէն փախուստի առթիւ մատուցած ծառայութիւնները։

Այստեղ նոր կազմակերպած էր հայ արիներու խումբը, երբ սկսաւ տառապիլ անողոք հիւանդութենէ մը եւ ամիսներով քաշքշեց ու վերջապէս շիջեցաւ, «Միացեալ եւ անկախ Հայաստան»ի երազը աչքերուն մէջ։ Թաղուեցաւ Մօն Մառթի գերեզմանատունը։ Ընկ. Վարդան Նորիկեան դագաղին առջեւ դամբանական մը խօսեցաւ եւ ժողովուրդը ափ մը հող նետելով բաժնուեցաւ գերեզմանէն։

Տարաբախտ ընկերը, որ 41 տարեկան էր, կը թողու մայր մը, դեռատի կին մը եւ հազիւ հինգ տարեկան սիրուն աղջիկ մը՝ Շաքէն։

Թղթակից

ԼԵԶՈՒԻ ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄԸ.— Երեւանի մէջ կազմուած է մասնաւոր յանձնաժողով մը, մասնակցութեամբ Աշրաֆեանի, Դաշտոյեանի, Մելիքեանի, որ պիտի քննէ թէ ի՛նչ չափով եւ ի՛նչպէս կը կատարուի լեզուի ազգայնացումը Հայաստանի հիմնարկութիւններուն մէջ։

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԸ

Յառաջը որ մօտէն կը հետեւի մարզական շարժումին եւ կը խրախուսէ զայն, գեղեցիկ գաղափարը յղացած է կազմակերպելու բաժակի մրցում մը։

Մրցումը, որ տեղի պիտի ունենայ չորս հայ խումբերու միջեւ, խիստ հետաքրքրական ըլլալ կը խոստանայ։ կազմակերպութիւնը արդիւնաւոր դարձնելու համար ջանքեր չեն խնայուիր։ Այդ օրը հայ հասարակութիւնը առիթը պիտի ունենայ մօտէն դիտելու իր մարզիկները, որոնք տարուան ամբողջ եղանակին շրջելով գիւղերն ու քաղաքները, օտարներու ծանօթացուցած են հայ ժողովուրդը, եւ ապացուցած իրենց ընդունակութիւնն ու յառաջդիմութեան ոգին։ Մայիս 29ին անոնք պիտի ցուցադրեն իրենց ֆիզիքական բարձր ուժն ու կորովը, գեղեցիկ նպատակի մը իրագործման համար թափուելիք ջանքերն ու յաջողելու միջոցները։ Անոնք մեր մէջ պիտի արթնցունեն անվհատ յառաջդիմութեան ոգին եւ իրենց գեղեցիկ խաղարկութեամբ հաճելի վայրկեաններ պիտի ապրեցունեն մեզ։

Օրուան գլխաւոր եւ ամէնէն հետաքրքրական մրցումը պիտի ըլլայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի (Ա) խումբերուն միջեւ, որոնք չորս տարիներէ ի վեր պատեհութիւնը չեն ունեցած դէմ դիմաց գալու։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Ա) խումբը ամէնուս ծանօթ է իր շարունակական յաղթանակներով։ Ամբողջ եղանակին միայն մէկ պարտութիւն կրած է, այն ալ Լիւքսէնպուրկի ախոյեան խումբէն։ Հ. Մ.ի խումբն ալ իր կարգէն խումբերու դէմ յաջող մրցումներ կատարելով յառաջդիմութիւններ ունեցած է։

Այս մրցումէն առաջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Պէլվիլի» Ա. խումբը պիտի մրցի «Արմէնիա»ի Ա. խումբին դէմ։ Երկու խումբերն ալ միեւնոյն դասակարգին կը պատկանին։ Եղանակին սկիզբը թէեւ «Արմէնիա»ի խումբը 2ի դէմ 3 նշանակէտով յաղթած է «Պէլվիլ»ի, բայց այս վերջինը անկէ ի վեր զգալի յառաջդիմութիւններ ունեցած է, մրցելով իրմէ բարձր խումբերու դէմ։ Երկու խումբերն ալ համարժէք խաղացողներ կը պարունակեն, ինչ որ հետաքրքրական կը դարձնէ մրցումը։

Այս խումբերէն առաջ, Պէլվիլի պահեստի խումբը պիտի մրցի Արմէնիայի պահեստիին դէմ, իսկ անմիջապէս վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի պահեստին՝ Հ. Մ.ի պահեստիին դէմ։

Մայիս 29ին մենք առիթը պիտի ունենանք դիտելու մեր 88 հայ մարզիկներու խաղարկութիւնը, պիտի խանդավառուինք մեր ցեղին զաւակներով, որոնց եռանդն ու կորովը արդար հպարտութիւն մը պիտի պատճառէ ամէնուս։

Մեծ բազմութիւն մը կը սպասուի «Սթատ Էլիզապէթ»ի մէջ, քաջալերելու եւ խանդավառելու մեր ֆութպոլիստները։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՆԻԿ ԾԵԾԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ.— Ֆրանսացի կին մը ամուսնալուծման դատ բացած էր էրկանը դէմ, որ ծեծած էր զինք։ Դատարանը, սակայն, ծեծելու իրաւունք տուաւ ամուսինին, ընդունելով որ, երբ կինը իր ընթացքով արժանի կը դառնայ ծեծին, անհրաժեշտ է շիտակ ճամբու բերել զայն... ծեծելով։ Որովհետեւ, Աւետարանն ալ կը տնօրինէ. «Որ ոչ լուիցէ ունկամբ, լուիցէ թիկամբ»։

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻ՛ՒՆ.— Մէջէն Փարիզ կը փոխադրուի ֆրանսացի կին մը, Ռիու, որուն ամուսինը մեռած էր պատերազմի մէջ։ Դժբախտ կինը ունէր եօթը զաւակ, որոնց անդրանիկը ծովային զինուոր գրուած էր։ Վերջերս լուր չէր ստանար բացակայ զաւակէն, միւս կողմէ ապրուստի միջոց չունէր։ Երկու մեծերը գիւղը գործի մը կը դնէ եւ Փարիզ կու գայ, գործ գտնելու յոյսով։ Կը յաջողի զաւկին մէկուն համար ալ գործ մը հայթայթել, սակայն անօթի ու անտուն, փոքրիկ զաւակները աչքին առջեւ, այնքան կը յուսահատի, որ յանկարծ կը խենթենայ։ Կը վազէ ոստիկանատուն, անկապակից խօսքեր կ'ըսէ։ Ոստիկանութիւնը յիմարանոց կը ղրկէ զայն, իսկ տիրուհին այն պանդոկին, ուր իջեւանած էր, կ'որդեգրէ մէկը, եւ միւս երկու երկուորեակներն ալ կը ղրկուին մանկանց ապաստանարանը։

ՊԱՀԱՊԱՆ ՄԸ, ՈՐ ԽԵՆԹ Է.— Զորեքշաբթի առաւօտ, մուլթնուլուսուն, կենդանաբանական պարտէզին պահապանը, Էթիէն, յանկարծակի կը կրակէ կնոջ մը վրայ, որ կ'անցնէր պարտէզին առջեւէն։ Կինը կը մեռնի։ Ոճրագործ պահապանը կը ձերբակալուի։

Հարցաքննութեան պահուն, կը յայտարարէ թէ աղմուկէ մը ընդոստ արթնցած ըլլալով, քնաթաթախ աչքերը չեն կըրցած որոշել թէ մութին մէջ ո՞վ կայ դիմացը։ Եւ կարծելով թէ գողեր մտած են պարտէզը, կրակած է եւ սպաննած դժբախտ կինը։ Կ'ըսուի թէ պահապանը ցնդած է։

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾԸ.— Շէրվիլէր գիւղին մէջ ութը տարու աղջնակ մը, Օկիւսթին կորսուած էր։ Ոստիկանութիւնն ու դպրոցին աշակերտուհիները փնտռտուքի ելան եւ գիւղին մօտիկ գտան դիակը։ Օկիւսթին խեղդամահ եղած էր, հագուստները պատռուած եւ արիւնոտած էին։

Աղջնակը լլկուած էր։ Ոստիկանութիւնը շուտով գտաւ նաեւ ոճրագործը, 19 տարու ծառայ մը՝ Ալֆրէտ Պիւտէզ, որ խոստովանեցաւ յետոյ ոճիրը, յայտնեց թէ պղծած է նաեւ ուրիշ երկու աղջնակներ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

…ՄԱ ՀԹԱՌՈՒՊԻ՛Ն ՄԷԿ ԽԱՂԸ

…ներկայ երիտասարդ հարիւրապետ մը, դէպի ինծի առաջացաւ եւ յաջորդաբար ինծի ներկայացուց միւս սպաները, յետոյ …ելով, ըսաւ.

— Շատ ուրախ ենք, հազարապետ, եւ քանի որ մեր բոլորին …ագոյն էք, թոյլ տուէք որ …տանք սեղանապետի պաշտօնը։

— Չմոռնանք նաեւ զինուորական հրամանատարի պաշտօնը, …ելցուց մէկը որ նոր ներս կը …էր, գաղթ. հետեւակազօրաց …երիտասարդ հազարապետ մը։

Բոլորը սկսան խնդալ. այս …երիտասարդ խենթերը կը կարծէին …առիթը գտած էին ինձմով …զուարճանալու։

Իմ կարգիս չափ …ցնելով իմ …ելի երեւոյթս, կատարեալ …կեցուածքս …կեցնելով գոչեցի։

— Սեղանապե՛տ, զինուորական հրամանատա՛ր. կ'աղաչեմ, մեր դրութիւնը նկատի ունենալով, ինչի՞ կը ծառայեն այս պատուաբեր բայց անպէտ տիտղոսները. առաջինը ինչ որ է, բայց գալով երկրորդին, կը յուսամ թէ հոս զինուորական հրամանատարութեան խնդիր չկայ գոնէ։

— Հոդ է որ կը սխալիք, սիրելի ընկերս, ըսաւ հետեւակազօրաց հազարապետը։ Մեր միջեւ կարգ ու կանոնի պահպանման համար զուիցերական իշխանութիւնները պատասխանատու կը բռնեն այն սպան, որ ամէնէն մեծ աստիճանը կը կրէ։

Եւ նորէն ժպտելով

— Հաւատացէք ինծի, ձեզի կը մնայ միայն հպատակիլ...

— ...Եւ նոր պաշտօնս թրջել..., ըսի ես ալ նոյնպէս խնդալով։

Եւ սպասաւորը կանչելով հրամայեցի.

— Բոլորին հրամցուցէք։

Խամա Ըթառւպ հանգիստ կերպով բազմած թիկնաթոռի մը վրայ, ժպտագին կը դիտէր մեզ։

— Լաւ ստամոքս ունի, մտածեցի. ջանանք իրեն նմանիլ։

— Թող երբեք չըսուի, Տիկի՛ն, ըսի խօսքս իրեն ուղղելով, թէ ֆրանսացի քաջ սպաներ ձեր ներկայութեան իրենց բաժակները պիտի պարպեն, առանց ձեր գեղեցկութեան մատուցանելու արժանի հաւաստիքը։

Եւ գաւաթս իրեն ուղղած.

— Ձեր կենացը, Տիկի՛ն։

Կարմրած խոնարհեցաւ եւ պատասխանեց.

— Մեծ հաճոյքով կ'ընդունիմ ձեր հաւաստիքը, մանաւանդ անոր համար որ դեռ այս պարոններուն ներկայացուած չըլլալով, առիթը չունեցայ իրենց ըսելու, ինչ որ հիմա ինքզինքիս կրնամ թոյլ տալ, թէ որքա՛ն կը սիրեմ ֆրանսան։

Յետոյ, իր բաժակը բարձրացնելով, աւելցուց.

— Պարոններ, ֆրանսական քաջարի բանակին կենացը. կը խմեմ իր անցեալ եւ ապագայ յաջողութիւններուն, կը խմեմ ֆրանսայի կենացը։

Յետոյ դէպի ինծի եկաւ.

— Ձեր տարիքը նկատելով, հազարապետս, կրնամ ըսել թէ կրնայիք հայրս ըլլալ՝ թոյլ տուէք ուրեմն պարոնուհի Աֆրըմոնի, — որուն ամուսինը պելճիքական ճակտին վրայ ինկած է — որ ձեզ համբուրէ. ձեզմով ամբողջ ֆրանս. բանակն է որ կը համբուրեմ։

Եւ մինչդեռ ընկերներս, յուզուած խելայեղօրէն կը ծափահարէին.

— Այդպէս չի կրնար ըլլալ, Տիկի՛ն, պատասխանեցի. տրամաբանութիւնը կը պահանջէ որ ձեր համբոյրը մեր ամէնէն քաջին ու երիտասարդին երթայ, ինչպէս օդանաւորդ տեղակալ Կ...ն, զոր պատիւը ունիմ ձեզ ներկայացնելու։

— Այդպէս թող ըլլայ, ըսաւ ժպտելով։ Եւ հմայող ձեւով մը, Կ...ի գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առած՝ անոր ճակատը համբուրեց, մինչ ծափերը աւելի ուժգին կը վերսկսէին։

Երեւակայեցէք զիս Խամա Ըթառւպի հետ համբուրուելու դիրքի մը մէջ, ես որ զայն ձերբակալելու պաշտօն ունէի։

Կը տեսնէք թէ որքա՛ն ճարպիկ էր այս կինը. մէկ հարուածով ոչ միայն կրցեր էր այս երիտասարդները իրեն կապել, այլ նաեւ կեղծ բայց յարգելի անուն մը եւ տիտղոս մը իւրացնելով, զգացուցեր էր անոնց թէ անոնց եւ իր միջեւ գիծ մը կայ, որմէ պէտք չէ անցնիլ։

Ըսելիք չկայ՝ հոյակապ խաղ մը խաղցեր էր։ Ինչ որ ըլլայ սակայն, երկու կէտ նշանակած էի.

1— Շնորհիւ ծպտումիս, վստահ էի թէ համբաւաւոր լրտեսուհին զիս չէր ճանչցեր։

2— Լուկանօ գտնուող բոլոր ֆրանսացի սպաներուն հետ զինքը յարաբերութեան դնելով, պիտի կրնայի անմիջապէս իր մտադրութիւնը երեւան հանել, ճանչնալով միայն այն, որուն ետեւէն պէտք էր իյնար։

(Շար.)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Յատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասարակ բոլոր անոնցմէ որ կը թղթակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անուն, մականուն, փողոց, թիւ, քաղաք։ Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են։

պետք յայտարարեց թէ յառաջիկայ Հինգշաբթիի նիստը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի այս խնդրին:

ԸՍԻ-ԸՍԱԻՆԵՐԸ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԹՈՒՂԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ քանի մը օրէ ի վեր տարօրինակ զրոյցներ կը շրջին: Կը սպասուի ժընեւի ռուսական պատուիրակութեան յանկարծական մեկնումին եւ Ռուսիոյ ու Ամերիկայի միջեւ կարեւոր համաձայնութեան մը կնքումին: Գլխաւոր իրողութիւնը այն է սակայն, որ Անգլիացիներու փնտռած նշանաւոր վաւերաթուղթը կը վերաբերի Գերմանիոյ դէմ զինուորական յարձակումի մը: Կարգ մը գերման քաղաքագէտներ ժամանակէ մը ի վեր լուր առած էին, որ կայ անգլ. զինուորական կարեւոր վաւերաթուղթ մը, ուր նախատեսուած է անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորներու Գերմանիայէն անցնիլը՝ երբ յարձակում մը կատարուի Խորհրդային Միութեան դէմ: Յիշեալ վաւերաթուղթը գերման քաղաքագէտներուն ցոյց կուտայ Լոնտոնի դահլիճին երկերեսութիւնը, եւ Լոքարնոյի իսկական ոգին:

⁂ «Իզվէսթիա» կը գրէ թէ խորհրդային կառավարութեան ծանուցագիրը՝ ուղղուած անգլիական կառավարութեան, հաւանութեան արժանացած է ամբողջ երկրին կողմէ, որ բացորոշ ու յստակ պատասխան մը կը սպասէ ծանուցագրին յուզած խնդիրներուն: Մոսկուայի պաշտօնաթերթը կ'աւելցնէ թէ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդները բնաւ չպիտի զարմանան եթէ Անգլիոյ հետ յարաբերութիւնները խզուին:

130 ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ

Առեւտրական գործավար Միկոյեան առեւտրական պաշտօնեաներու համաժողովին մէջ խօսելով, ըսաւ.—

— «Մայիս 11ին Լոնտոնի առեւտրական պատուիրակութիւնը համաձայնագիր մը կնքած էր 100 միլիոն ռուբլի վարկի մը համար: Այս վարկին ամբողջութիւնը պիտի բաժնուէր 42 ամսուան վրայ:

«Միաժամանակ անգլիական ամէնէն կարեւոր տուներուն հետ բանակցութիւններ սկսած էին 25 միլիոն ռուբլիի վարկ մը ստանալու համար, վճարելի չորս տարիէն: Այս գումարով հիւսուածեղէնի մեքենաներ պիտի գնուէին: Ուրիշ առաջարկներ ալ կային՝ աւելի երկար պայմանաժամով՝ քարիւղի ճարտարագործութեան վերաբերեալ մեքենաներու գնման համար, 20 միլիոն ռուբլի արժէքով: Անգլիական գործի շրջանակները կը բանակցէին ուրեմն Խորհրդային Միութեան տրուելիք 130 միլիոն ռուբլի վարկի մը մասին:

Միկոյեան վերջացնելով ըսաւ որ Լոնտոնի խուզարկութիւններէն երեք օր վերջ միայն, բազմաթիւ ամերիկեան եւ գերմանական տուներ իրեն դիմելով, առաջարկած են նոյն պայմաններով վարկ տալ Խորհրդային Միութեան:

⁂ «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ թէ Մոսկուայի մէջ բանուորներէ եւ պաշտօնեաներէ բաղկացած ամբոխ մը յարձակում գործած է Մոսկուայի անգլիական դեսպանատան վրայ:

Չինական խառնիճաղանճին մէջ

Հանքէու, պոլշեւիկ չինացիներու միջնաբերդը, ծանր վտանգի տակ է: Վերջին հեռագիրներու համաձայն, ազգայնականներու հրամանատար զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի զինուորները մօտեցած են քաղաքին, ուր պաշարման վիճակ հրատարակուած է երկու օրէ ի վեր:

Քաղաքային բնակչութիւնը խուճապի մատնուած՝ կ'ապաստանի դեսպանատուններու թաղը: Ամէն կողմ պատնէշներ կը շինուին: Դրամատուները փակուած են: Պոլշեւիկ խորհրդական Պորոտին Նանկ Չանկ փախած է:

3,060,000 հեկթար հող ջուրերու տակ

Միսիսիփիի հովիտին մէջ թումբերու վերջին պայթումին հետեւանքով առաջ եկան երկու լիճեր, որոնք կը վախցուի թէ իրար միանան՝ ողողելով «շաքար»ի ամբողջ շրջանը: Աւելի քան մէկ միլիոն արտավար հող եւ 30 բարգաւաճ գիւղաքաղաքներ պիտի ողողուին, մինչեւ որ հեղեղը հասնի Մեքսիկայի ծոցը: Հազար հոգի առանց ապաստանի պիտի մնան:

Զինուորները ճուլուններով կը ստիպեն ժողովուրդը պարպել վտանգուած շրջանները եւ ապաստանիլ բարձր տեղեր: Հազարաւոր մարդիկ ճամբայ ինկած են դէպի Օփըլուզասի եւ Վիլփլէյթի գաղթակայանները: Բացի Միսիսիփիէն, յորդած է նաեւ Աչաֆալոյան, որուն ջուրերը 30 քիլոմէդր լայնութեան վրայ 500 հեղեղանման կը խուժեն ովկէանոսի ուղղութեամբ

Լուիզիանայի շրջանին մէջ ողողուած հողերու ընդհանուր տարածութիւնը կը հաշուուի 3,060,000 հեքթար:

Բացի ողողումներէ, ուրական եւ փոթորիկ անպակաս են Ամերիկայի մէջ: Ինտիանապոլիսի մէջ ուրական մը մեծ աւերներ գործեց: Հինգ հոգի մեռան եւ հինգ՝ վիրաւորուեցան: Նիւթական կորուստն է մէկուկէս միլիոն տոլար: Փէօրիայի մէջ նոյնպէս ուրականի զոհ գացին 15 հոգի:

Պոլշեւիկեան նաւատորմին ռազմափորձերը

Լենինկրատէն կը հեռագրեն թէ Պալթիկի ռուսական նաւատորմը բաց ծով ելած է ռազմափորձեր կատարելու համար: Նաւատորմը մեկնելէ առաջ, խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչները հականգլիական ճառեր խօսեցան սպաներու եւ նաւաստիներու ներկայութեան:

«Պալթիկի նաւատորմին պարտականութիւնն է, ըսին, պաշտպանել բանուորական պետութիւնը, եւ ի հարկին ճակատիլ նաւային ամէնէն զօրաւոր պետութեան դէմ, որպէս զի անիկա հասկնայ թէ Խորհրդային Միութիւնը ո՛չ մէկ թշնամիէ կը վախնայ:»

Նիւ-Եորք — Փարիզ թռիչքը

Ամերիկացի օդանաւորդները դեռ չկրցան ճամբայ ելլել Նիւ Եորքէն Փարիզ գալու համար: Բացի օդէն, կարգ մը վէճեր պատճառ եղան այս յապաղումին: «Միս Քոլոմպիա» օդանաւին տէր Լէվին երեք օր առաջ հեռացուց օդանաւին վարիչ Լոյտ Պէրթոտը եւ տեղը նոր մարդ չէ առնուած դեռ, այնպէս որ Չէմպըլէյն մինակ մնացած է:

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, ճամբայ ելած պէտք է ըլլայ Լինտպէրկ, որ առանձին պիտի ճամբորդէ: Պայրտի օդանաւը եւս պատրաստ է:

Նոնժէսէրի եւ Քոլիի մասին նորութիւն չկայ:

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըրի Ժուռնալ»ի սրահը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Էս-Էռ կուսակցութեան, Հայ Ուսանողական, Զափանաս Որբերու եւ Սպայից Միութեանց, Յաղթողի, Հայ Տռամաթիկ եւ Եւրոպական թատրախումբերուն: Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ Արղութեան, Ռոստոմ, Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէներուն, Հ. Յ. Դ. Ուսանողական միութեան՝ Քրիստափոր, Հրազդան, Աղբիւր Սերոբ, Գոյամարտ, Ռազմիկ, Հրայր՝ Վիշապ, Եռագոյն, Ջաւարեան խումբերու ներկայացուցիչները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Փլաս տ'Իթալի. քաֆէ Օ-Բլէօ տը-Լիւնի վերնայարկը. Մէթրօ Իթալի:

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ, 29 ՄԱՅԻՍ,

ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

Կը մասնակցին՝ Փարիզի բոլոր մարզական ուժերը, Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. եւ պահեստի խումբերը:

Պէլվիլի Մ. Մ. եւ «Արմէնիա» Ա. եւ պահեստի խումբերը:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

նախաձեռնութեամբ՝ ՇԱՎԻԼԻ Հ.Յ.Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

տեղի կ'ունենայ Համբարձման Հինգշաբթի օրը, Մայիս 26ին

ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԱՏԵՍԻԼ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

տեղին վրայ ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, հաճելի ժամանցներ, երգ, պար ու նուագ, եւ Համբարձման վիճակ:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Լուվրէն եւ փօռթ տը Սէն-Քլուէն թիւ 1 թրամվէյ, իջնել Շավիլ՝ (փիւի Սան-Վէն), շոգեկառք-Մօնփառնաս, իջնել՝ Շավիլ: Ժամը 10էն 12հայ սկաուտներ պիտի սպասեն կայարանները՝ առաջնորդելու համար հեռուէն եկողները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10,30ին 131 Fbg. du Temple Ռոստոմի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս երեկոյ ժամը 6ին միութեան ակումբը մասնաւոր սրահի մէջ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը կարեւոր է: Միասին ունենալ անդամատետրերը:

Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Պէլֆոռի «Վազգէն» խումբին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը՝ կիրակի, կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին, քաֆէ տը փառիի մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի նորակազմ «Քրիս» խումբին ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը:

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի Մայր դիւանը Բ. Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Կիրակի ժամը 2,30ին օրակարգ՝ տեկոյց եւ ընտրութիւն:

ՆԱՄԱԿ ունի Տքթ. Ս. Եղիազարեանց, դիմել՝ խմբագրատուն-

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մուշ.— Այո՛:

ՔՈՆՈԼԷՆ, Յ. Տ.— Ձեր ուզած հասցէն է K. Chahlamian, 15 Rue Longue des Capucins, Marseille:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Կ. Խ.— Ձեր ուզած հասցէն է. A. Aharonian, 51 Rue Passy, Paris (16me):

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	55
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	42
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	20
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր » »	Lire	138	25
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	90
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	35
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	98	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3070	—
» II	»	1920	—
» III	»	1525	—
Օսմանլի երկթղ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՄԱՅԻՍ 1927

22 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 343

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՐԱՒ ԽՕՍՔ

ՄՏԵՐՄԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Երէկ պարզելով մեր մասնակցութեան ձեւը ազգային գոր-…րու, կ'եզրակացնէինք.

— Ոչ մեկուսի, ոչ ալ Թաղականական։

Աւելցնենք — ոչ կրաւորական, ոչ ալ տիրացուական։

…փաստ է որ շատ մը գաղութներու մէջ, մեր գաղափարա-…կցները գլխիվայր կը մխրճուին այնպիսի գործերու տակ, …նք ոչ մէկ բովանդակութիւն ունին, քաղաքական կուսակ-…ութեան մը անդամներուն համար։

…բարի նախանձ մը կայ օգտակար ըլլալու քիչ մը ամէն …նի մէջ։

Որքան ալ գնահատելի ըլլայ այդ ձգտումը, կը ստեղծէ …իւրիմացութիւններ որոնք աւելորդ եռանդ կը սպառեն։

Մենք խտրութիւն չենք դներ մարմիններու մէջ։ Դաշնակ-…կան մը կրնայ Թաղական ըլլալ առանց Թաղականի հոգեբա-…ութեան (այս բառին պոլսական իմաստով)։ Մեզի համար …նկալի էր որ այդ կարգի բոլոր գործերը անցնէին չէզոքնե-…ու ձեռքը։ Մէկ պայմանով, — առանց կանխակալ կարծիքի, …րկեշտօրէն աշխատելու եւ հոգ մը թեթեւցնելու առաջա-…ութեամբ։ Բայց երբ մեր ընկերներուն ալ պարտականու-…ն կ'իյնայ, պէտք չխուսափին։ Միայն թէ, միշտ նկատի …տի ունենան որ, չկլանուին եւ ուրիշ ամէն հոգ ու պար-…ականութիւն չլուծեն այդ պաշտօններուն մէջ։ Յետոյ, …տի աշխատին արժեցնել այն սկզբունքները որոնց համար …քաներ են տարիներով։ Պէտք ձգտին զոյն եւ կենդանու-…իւն տալ ձեռնարկուած գործին, ոչ թէ նպաստել սովորամո-…ութեան եւ լճացման։

Աւելորդ է նաեւ ազդեցութեան պայքար մղել։ Ամէն տեղ …ամէն ասպարէզի մէջ ալ կ'ազդէ, ուղղութիւն կուտայ ան, …գործ կ'արտադրէ։ Մարդիկ մեռելներու եռեւէ չեն երթար, ոչ …հին փառքերու կամ տիտղոսներու։ Կենդանի գործն է որ …ածել կուտայ ամէնէն չարակամին։ Ուրիշին պարապ տա-…անները երկու օր կը թաւալին. երրորդ օրը փողոցէն անցնող …որդն անգամ երեսը կը դարձնէ։

Եւ արդէն այստեղ է մեր Թշուառ հակառակորդներուն մո-…գնութեան գաղտնիքը, եւ անոնց անյոյս նուաստեկութեան …ացատրութիւնը։ Մեզի համար նուաստացում պիտի ըլլայ չափ-…ել այդպիսիներու հետ։

Անոնք պէտք է գրկուին այդ պատիւէն։

Այս է պատճառը որ, մենք խստութեամբ կը հերքենք շատ …թղթակցութիւններ, անոնց հեղինակները փշտացնելու սա-…ճան։

Ամէն օր սեղանի վրայ կուգան բողոքներ այս կամ այն …րթին մէկ հրատարակութեան դէմ։ Մանրամասնութիւններ՝ …նետիկի մը բարբանջանքներուն, աղայի մը բթամտութեան, …կի ժողովի մը խառնակչութեան, տիրացուական կամ անձնա-…ն վէճերու։ Լուսաբանութիւն, հերքում, պատասխանին պա-…ասխանը եւն.։

Այս առթիւ, յատկապէս շեշտենք պարագայ մը,— Յառաջ …աք հետաքրքրութեամբ, տեսակ մը գուրգուրանքով կը հետե-… ամէնէն խոնարհ գաղութին, եօթը հոգինոց փեթակի մը …անքին։ Ինչ որ կը գրուի մօտաւոր կամ հեռաւոր անկիւնէ …, տասը տող թէ երկու էջ, գրիչով թէ մատիտով, ուշադրու-…եամբ կը կարդացուի խմբագրութեան կողմէ, որ սիրով կը …նի զայն հրատարակելի դարձնելու, անոր բովանդակութիւ-…ը փրկելու հոգը։

Այնպէս որ, անտարբերութեան կամ վայրի կարեւորու-…եան խնդիր չկայ։ Յաճախ քանրչորս ժամէն կը հրատարակ-…ի համբակ շարադրութեամբ թղթակցութիւն մը, որ գիւղի …հայկական կեանքին պատկերը կուտայ, եւ կը ջարդուին …ամ զամբիւղը կը նետուին մեծ քաղաքէ մը հասած գլխու …ւեր։

Այս ալ՝ մեր գիծը։ Ո՛չ մէկ խտրութիւն։ Մեր էջերը բաց …ն ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն, ո՛ր եւ է շրջանի համար։ …թղթակիցներուն կը մնայ — միայն թէ պատահական— գրել …յն ինչ որ պէտք է տպուի, լսուի, արծարծուի, իբրեւ արտա-…յտութիւնը իրական կեանքին, իբրեւ պատկերը հայկական …ոյնի մը ճիգերուն, տագնապներուն, անոր ընկերային, մտա-…որ, տնտեսական կամ ֆիզիքական շարժումին։

…կը կարծենք թէ մեր երկու հարցարանները բաւական հար-…թած են այս ճամբան, անշուշտ որոշ նիւթերու համար։

Ուրիշ կէտ մըն ալ— ժողովներու, հանդէսներու նկարա-…րութեան առեն, պէտք է կարելի եղածին չափ զգուշանալ …սարակ տեղիքներէ։ Առածի կարգ անցած է որ հայկական …անդէսները «շքեղ» եւ «աննախընթաց» են, Փարիզէն մինչեւ …հեռաւոր գիւղի մը ափը։ Պէտք է գրել այնպէս որ, ընթերցողը …բովանդակութենէն հասկնայ արժէքը, ոչ թէ ածականներէն …կամ անուններու բազմութենէն։

Ինչ կը վերաբերի անբուժելի ծանծաղամիտներու եւ ար-…ւեստով խառնակիչներու ցափռտուքներուն, շատ յաճախ ա-…նոնց ամէնէն հատու պատասխանը — լռութիւնն է, իր ու-…ժին, իր ըրածին գիտակից մարդու արհամարհանքը։ Թող …գրեն ինչ որ կ'ուզեն, թող փչեն ինչքան ուժ ունին, — վերջը՝ …վերջը հինգ-տասը հոգի են հաւատացողները։ Ինչո՞ւ աւելորդ …ռանդ վատնել, երբ իրականութիւնը կայ իրենց դէմ, ակներեւ …ւ կենդանի։ Ի հարկէ պարագաներ կը ներկայանան ուր կարելի …է լռել։ Բայց անոնք հայեցողութեան խնդիրներ են, կապուած …ուեալ դէպքին հետ։ Յաճախ երկու չոր փաստ ամբողջ բա-…նավէճ մը կ'արժէ։

Այս ուղղութեամբ խորհելով ու գրելով, մեր բարեկամները, …ընթերցողներն ու թղթակիցները կը նպաստեն նաեւ ազգային …կեանքի ամուլ խառնիճաղանճը նօսրացնելու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ

Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ը շարունակելով իր տեսութիւնները քաղաքական իրատապ հարցերու մասին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Հայաստանի եւ Անդրկովկասի ժողովուրդներու յարաբերութեանց մասին (13 Մայիս).

— «Անդրկովկասեան երեք գլխաւոր ազգերը՝ Դաղստանցիք, Վրացիներն ու Թաթարները՝ վճռապէս կը ձգտին ազատագրուիլ իրենց «ազատարարէն»՝ Ռուսիայէն, եւ ապրիլ ազատ ու անկախ կեանքով։

«Կովկասեան պարանոցին բովանդակ երկայնքին, արեւմուտքէն դէպի արեւելք երկարող այս երկիրները կը ջանան շղթայ մը կազմել՝ պատնէշ վայրկեանին կտրելու համար այն թելը, որ Անդրկովկասը կը կապէ Ռուսաստանին։

«Այսքան վճռական ու որոշ է մեր հարեւաններուն դիրքը, ոբովհետեւ անոնց թշնամին — սխալ թէ ուղիղ — մէկ հատ է միայն, ա՛ն, որու դէմ կը պայքարին իրենք։

«Այդպէս չէ սակայն հայ ժողովուրդին դիրքը։

«Անոր մահացու ոսոխը կը գտնուի իր հարաւային սահմաններուն վրայ, միշտ ժանիքները ցցած ու միշտ յօշոտելու պատրաստ։

«Մեր հարեւանները կ'ուզեն որ մենք իրե՛նց հետ ըլլանք՝ Հիւսիսի դէմ, ու չեն ուզեր, որ իրենք մե՛զ հետ ըլլան՝ Հարաւի դէմ։

«Ահա այսքան ծանր է քաղաքական մթնոլորտը Անդրկովկասի մէջ։

… «Անարժէք են Թուրքիոյ բարեկամութեան երաշխիքները։ Որովհետեւ Էնկիւրին կրնայ խոստում տալ՝ թէ չարիք պիտի չընէ եւ սակայն, հակառակ իր այդ խոստումին, գործել մեծագոյն ոճիրը։

«Անհրաժեշտ է ուրեմն, որ մենք անոր անզօր թշնամութեան առհաւատչեաները ունենանք։ Այսինքն, գիտնանք ու համոզուած ըլլանք, որ եթէ կամենայ իսկ չարիք գործել Թուրքիան, այնուամենայնիւ, հակառակ իր այդ փափաքին, չի կարենար գործել։

«Որքան ատեն որ այս կացութիւնը ստեղծուած չէ մեր հայրենիքի հարաւային սահմաններուն վրայ, այնքան ատեն, հակառակ մեր բուռն փափաքին, հայ ժողովուրդը կաշկանդուած կը մնայ իր քաղաքական համակրութեանց մէջ։

«Վերջին հաշիւով, մեր հարեւաններու բացայայտ թշնամութիւնն իսկ աւելի վտանգաւոր չէ մեզի, քան Թուրքիոյ անգամ քօղարկուած «բարեկամութիւնը»։

ԹՈՒՂԲԱՆԵՐՆ ՈՒ ԶԻՆԱՆՇԱՆՆԵՐԸ

Ռուս. կայսերական զինանշաններու եւ Թուղրաներու վերացման առաջարկ ներկայացուած է Ռիզէի երեսփոխան Էքրէմ պէյ։ Յիշեալ առաջարկին համաձայն, շէնքերու վրայէն պիտի քանդուին բոլոր զինանշաններն ու Թուղրաները։ Բացառութիւն պիտի կազմեն այն շէնքերը միայն, որոնց պատմական արժէքը կրնայ կորսուիլ. այդ պարագային Թուղրաներն ու զինանշանները պիտի ծածկուին յարմար ձեւերով։

Կրթական գործավարութիւնը միայն իրաւասու է որոշելու թէ ո՛ր շէնքերուն վրայէն պիտի հանուին զինանշանները կամ ծածկուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլօ-խորհրդային վէճը

Վաղը՝ երկուշաբթի անգլիական դահլիճը կարեւոր նիստ մը պիտի գումարէ, որոշելու համար իր վերջնական դիրքը հանդէպ Խորհրդային Միութեան։ Երեսփ. ժողովի նրբանցքներուն մէջ այն տպաւորութիւնը կը տիրէ, որ նախարարներու մեծամասնութիւնը կողմնակից է անմիջապէս ջնջել անգլօ-ռուս առեւտրական դաշնագիրը, նոյն իսկ դիւանագիտական յարաբերութիւններն ալ խզել։ Եթէ դահլիճը այս վերջին որոշումը տայ, իբրեւ պատճառ պիտի ցուցնէ ո՛չ միայն Արգոսի խուզարկութիւնը այլ եւ պոլշեւիկներու երկար ատենէ ի վեր Անգլիոյ եւ գաղութներուն մէջ կատարած քարոզութիւնները։

Մոսկուայի անգլիական պատուիրակութեան պետ սըր Ռիչըրտ Հըճսըն առջի օր Չէմպըրլէյնի ներկայացաւ։ Քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս այցելութեան։

Ֆրանս. դպրոց մը փակուած Պոլսոյ մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Թուրք իշխանութիւնները փակած են ֆրանսական Սէնթ-Փիւլշէրի աղջկանց վարժարանը, անոր համար որ այդ դպրոցին մէջ աւանդուած աշխարհագրութեան եւ պատմութեան դասագիրքերը շատ համապատասխան չեն Թուրք ազգային տեսակէտին։ Անցած տարի ալ այսպիսի պատճառով մը երեք շաբաթ փակ մնաց անգլիական աղջկանց վարժարանը։ Պոլսոյ ֆրանսական շրջանակներուն մէջ գէշ ազդեցութիւն առաջ բերած է այս դէպքը, որուն հետեւանքով ամէն դաւանանքէ 500 աշակերտուհիներ դպրոցէ կը զրկուին։ Ֆրանս. դեսպան Տէշնէր, որ Էնկիւրի կը գտնուի, այս առթիւ կը բանակցի Թուրք կառավարութեան հետ։

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ԹՌԻՉՔԸ ՆԻՒ-ԵՕՐՔԷՆ ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս երէկ գրեցինք, հարիւրապետ Չարլս Լինտպէրկ Նիւ-Եօրքէն առանձին ճամբայ ելաւ ուրբաթ առաւօտ ժամը 7.52ին (ֆրանսական ժամ 12.52) Փարիզ գալու համար։

Հազարաւոր հանդիսականներ առտուն կանուխ դիրք գրաւած էին օդանաւային կայանին բոլորտիքը։ Օդանաւորդ Պայրտ եւ Նովիլ հետախուզական կարճ թռիչքէ մը վերջ, յայտնեցին Լինտպէրկի թէ օդը շատ պայծառ չէր եւ Նիւ-Եօրքի բացերը մառախուղ կայ։ Պայրտ ողջագուրուեցաւ իր մրցորդին հետ եւ բարի յաջողութիւն մաղթեց անոր։ Երբ օդանաւը սկսաւ շարժիլ, հանդիսականները խանդավառ ծափահարութիւններով ողջունեցին յանդուգն օդանաւորդը՝ գլխարկները օդը նետելով։

Լինտպէրկ Միսուրիի ազգային պահակախումբի օդանաւային հրամանատարն էր։ Նախապէս Շիքակօ-Սէյնթ Լուիզ առեւտրական գիծի օդային երթեւեկը կը կատարէր։ Յանդուգն է ու նախաձեռնող։ Կանուխէն ծանուցած էր թէ պիտի փորձէ Ատլանտեանը կտրել։ Օրթէյկի 25,000 տոլարի մրցանակին համար արձանագրուած էր։ Սակայն Ամերիկայի օդանաւորդական շրջանակներուն մէջ մեծ վստահութեան չարժանացաւ եւ մարդ կարեւորութիւն չէր տար իրեն, մինչեւ որ վերջերս Սան Տիէկօէն Նիւ-Եօրք երթալով հինգ ժամուան առաւելութեամբ կոտրեց տեւողութեան մրցանիշը։ Հազիւ Ռուզվէլթֆիլտի կայանը հասած, յայտարարեց թէ Փարիզ պիտի մեկնի առաջին առթիւ, որ օդը նպաստաւոր ըլլայ։

Իր օդանաւին ծանրութիւնը 2ուկէս թօնօն չանցնիր. հետը առած է 2000 լիդր պէնզին, ինչ որ կը յուսայ թէ պիտի բաւէ 7000 քիլօմեդր ճամբայ կտրելու համար։ Լինտպէրկ միւս օդանաւորդներէն աւելի արագ կ'երթայ (ժամը 187 քիլոմէդր) և կը յուսայ 32 ժամէն Փարիզ հասնիլ, եթէ ճամբան արկածի մը չհանդիպի։

Օդանաւը կը կոչուի «Սփիրիթ ավ Սէյնթ Լուիզ». շարժիչ մեքենան 250 ձիու ուժ ունի։ Լինտպէրկի անունը «խենդ սաւառնորդ» մկրտած են Ամերիկացիները։ Իր յանդգնութիւնը առասպելական է։ Չորս անգամ օդանաւը աւրուած ըլլալով, անկարգելով վար իջած է, ողջ առողջ։ Ճարպիկ մարզիկ է։ Իրեն սկզբունքն է ամէն բան զոհել արագութեան,

Ուրբաթ գիշեր առնուած հեռագիրներու համաձայն, Լինտպէրկ առտուան ժամը 9.40ին տեսնուած է Պրայընթվիլի (Մէսէչուսէց), ժամը 11.45ին Եարմութի (Նոր-Սկովտիա), յետոյ Մընկրէյվի, ժամը 15.30ին Նիւֆաունտլէնտ՝ Բէյի հրուանդանին, 10.55ին Ռօզ Պլանշի եւ ժամը 16ին Լա Փուալի, ժամը 8,45ին Նիւֆաունտլէնտի Սէյնթ Ճօն քաղաքին վրայ (ժամերը ամերիկեան են, ֆրանսականը գտնելու համար վրան 5 պէտք է աւելցնել)։

Սէյնթ Ճօնի վրայէն անցած ատեն օդանաւը ցածէն եւ դանդաղ սկսաւ երթալ, աւելի լաւ տեսնուելու համար։

Ամերիկեան կառավարութիւնը հրահանգ տուաւ Ներկայիս Նիւ-Եօրք-Փարիզ ճամբորդութիւնը կատարող բոլոր շոգենաւերուն, որ ուշադրութեամբ հետեւին Լինտպէրկի օդանաւին։ Լինտպէրկ կը հետեւի մեծ շոգենաւերու գիծին։

Լինտպէրկ հետը առած է երեք օրուան պաշար։ Մեկնելէն հինգ վայրկեան առաջ «սէնտուիչ» մը կերաւ։ Յետոյ երկինքը դիտելով ըսաւ. «Լա՛ւ, տղաք, կ'երթամ կոր»։ Երբ նստաւ խցիկին մէջ, որ ինքն իր վրայ կը գոցուի, ըսաւ. «Ճիշտ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Տէր եւ Տիկին Յ. Ճ. Սիլունի (Պուքրէշ), Գ. Ճօլօլեան եւ պարագաները խորունկ կսկիծով կը յայտնեն իրենց ամենասիրելի մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ շաբաթ, 21 Մայիս ժամը 1.20ին, Փարիզ Maison de Santé Duboisի մէջ, յետ երկարատեւ եւ տաժանելի հիւանդութեան մը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, 24 Մայիս, կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին։

Յուղարկաւորները պիտի հաւաքուին Hôpital Dubois, 200, Rue du Fbg. St. Denis.

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀ

Պոլսոյ հայ հռոմէական ընդդիմադիրներու ընդհ. ժողովը Մայիս 16ին աշխարհական տեղապահ ընտրեց Յովհաննէս պէյ Ալիքսանեանը, վարչական ժողովին ատենապետը։ Անոր յաջորդ ընտրուեցաւ Պ. Աբրահամ Ալլահվէրտի, որ Թուրքերէն ճառով մը յայտնեց թէ ամէն բան պիտի ընէ երկու հատուածները հաշտեցնելու համար։

ՀԵՂԵՂ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կը գրեն թէ Հայաստանի մէջ Մայիսի սկիզբը յորդառատ անձրեւներ տեղացած են, հեղեղելով ցանքերն ու գիւղերը։ Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, անձրեւները քանի մը օր շարունակուած են։ Ու նման յորդ անձրեւ մը տեղացած է նաեւ, նոյն ատեն, ամբողջ Անդրկովկասի վրայ, բացի Բագուէն։

Հայաստանի վրայ, գրեթէ ամէն գիւղ, անձրեւ տեղացած է։ Ամէնէն աւելի հեղեղ իջած է Ջաջուռի, Ղարաքիլիսայի, Դիլիջանի եւ Սիմիոնովկայի մէջ։

Բաշգեառնիի սարերուն վրայ թափած տեղատարափին պատճառով, Գեառնի-Չայը յորդած եւ ողողած է շրջակայ գիւղերն ու արտերը։ Գիւղացիները խուճապի մատնուած են։ Ամէնէն աւելի վնասուած են Չիքդամլու գիւղին արտերը։ Գետը կը քշէր ծառերը, խլելով իրենց արմատէն։

Թոխմախեան լիճին մօտ «Բիւթանիա» ընկերութեան ծխախոտի ցանքը վնասուած է։

Գետառ-Ջայն ալ յորդելով, չորս տեղ քանդած է իր եզերքի պատերը, Նորքի կամուրջէն մինչեւ Լենինի փողոցը։ Քանդուած են նոյնպէս Շահումեան ջրանցքին տախտակեայ առուն եւ ջրանցքին ջուրը այժմ կը թափի գետին մէջ։ Ջուրը հասաւ մինչեւ Աբովեան փողոց, ողողելով տուներուն նկուղները։

Շէնգաւիթի մէջ հեղեղը վնասած է գիւղին ցանքերուն, նոյնպէս քշած է դաշտերուն մէջ արածող ոչխարի հօտին մէկ մասը։ Նորագաւիթ գիւղին վնասը աւելի է։ Գետառ-Ջային հեղեղը միանալով Տոլկէն եւ Ողջաբերդէն վազող հեղեղներուն, ողողեց արտերը եւ մտաւ գիւղը։ Երեւանէն հասաւ հրշէջներու գունդը, ջրհաններով պարպելու համար նկուղներու ջուրը, որպէսզի կարենան ազատել տուները փլուզումէ։ Մարդկային զոհ չկայ. սակայն փճացած է գիւղացիներու պաշարը։

ՋՐԱՇԷՆ ԳԻՒՂԸ ԿԸ ՓԼԻ.— Երեւանէն 8 վերստ հեռու, լճակի մը ափին կը գտնուի Ջրաշէն գիւղը, որուն բնակիչները դիմելով կառավարութեան, խնդրած են հող յատկացնել տեղափոխուելու համար։ Որովհետեւ գիւղին յատակը աստիճանաբար կը կքի եւ այս պատճառով, արդէն, երկու մարագ փլած են։ Գիւղը հիմնուած է բլուրի մը լանջքին եւ ունի 60 տուն։

Սակայն անհրաժեշտ նկատուած է տեղափոխել գիւղը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ռուս առեւտրական պատուիրակութեան կեդրոնին խուզարկութիւնները, որոնք տեւեցին չորս օր անընդհատ, նոր էջ մը կը բանան Անգլիոյ եւ Խորհրդային Ռուսաստանի յարաբերութեանց մէջ։

Ընթերցողները գիտեն թէ ինչ խստութեամբ յառաջ տարուեցան այդ խուզարկութիւնները, որոնց ձեռնարկեց ներքին նախարարութիւնը՝ հիմնուելով ոստիկանական տեսչութեան տեղեկութիւններուն վրայ։ Յանկարծակի եկան պատուիրակութեան վարիչները։ Անսպասելի էր կառավարութեան առած քայլը, որովհետեւ անգլիական դիւանագէտները չափէն աւելի զգոյշ եւ հեռատես են, մանաւանդ որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները շատ փափուկ վիճակ մը առած են ամիսներէ ի վեր։

Խուզարկութեան շարժառիթը պետական գաղտնի փաստաթուղթի մը կորուստն էր որ շատոնց նշմարած էր կառավարութիւնը։ Ոստիկանութիւնը մանրակրկիտ քննութիւններէ ետք, համոզուեցաւ թէ այդ «կարեւոր թուղթը» կը գտնուի «Արգոս»ի կեդրոնատեղին։ Փնտռտուքները ապարդիւն անցան, որովհետեւ չգտնուեցաւ թուղթը։ Սակայն ոստիկանութիւնը գրաւեց բազմաթիւ ուրիշ վաւերաթուղթեր եւ թղթակցութիւններ, որոնք բաւական պաշար պիտի հայթայթեն ճշգրիտ գաղափար մը կազմել տալու համար՝ առեւտրական պատուիրակութեան դիմակին տակ կամ անոր շնորհիւ կատարուած համայնավար մեքենայութիւններուն մասին։ Ոստիկանութիւնը զբաղած է այժմ այդ թղթակցութիւններուն քննութեամբ։

Ամէն պարագայի մէջ շատ հաւանական է որ պոլշեւիկները կարենան ճակատաբաց դուրս գալ այս անակնկալէն։ Անգլիա տակաւին պաշտօնապէս չէ խօսած Մոսկուայի հետ, այս դէպքի մասին։ Թերթերն ալ լուռ են եւ կը խուսափին մեկնութիւններէ, արձանագրելով միայն օրուան լուրերը։

Կառավարութիւնը պիտի յանձնէ՞ Մոսկուայի վարիչներուն թէ պիտի շարունակէ մինչեւ հիմա ցոյց տրուած համբերատար քաղաքականութիւնը որ իր տրամաբանական պատասխանները, — դժուար է նախատեսել։ «Տէյլի Թելեկրաֆ»ի աշխատակիցը կ'ըսէ որ կարգ մը քաղաքական դէմքեր, որոնք մինչեւ հիմա համամիտ չէին խզումի, հետզհետէ կը համոզուին թէ առեւտրական դաշնագիրը պիտի ջնջուի իբրեւ առաջին քայլ։ Պէտք չէ մոռնալ սակայն որ դէպքերը իրենց ընթացքին թողուլ եւ աչալուրջ հսկել՝ աւանդական յատկանիշն է անգլիական դիւանագիտութեան։ Այս ուղղութենէն չշեղեցան նոյնիսկ Խորհրդային Ռուսաստանի հանդէպ մինչեւ այսօր իրենց վարած քաղաքականութեան մէջ։ Այս երեւոյթով կարելի է բացատրել այն իրողութիւնը որ 1919էն ասդին Մոսկուայի վարիչներուն հակա-բարեկամական եւ գրգռիչ ընթացքը՝ բրիտանական կայսրութեան հանդէպ, չունեցաւ գործնական հետեւանքներ։ Բաւական կը նկատեն պարբերաբար [illegible] ուղարկել Մոսկուա, առանց փրցնելու կապը։

Ուշագրաւ է անգլիական «դիւանագիտական բարեկամութեան» վերջին տարիներու պատմութիւնը։

Անգլիա իրաւապէս ճանչցաւ Խորհրդ. Ռուսաստանը 1924ին, երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր ընկերվարական կուսակցութիւնը։ Նոյն տարին, Նոյեմբերին տապալեցաւ Մաքտոնըլտի կառավարութիւնը եւ պահպանողականներուն անցաւ պետութեան ղեկը։ Այս վերջինները շարունակեցին ճանչնալ Խորհրդային Ռուսաստանը իբրեւ օրինաւոր պետութիւն, որովհետեւ չարիքներուն նուազագոյնն էր մշակել դիւանագիտական յարաբերութիւնները։ Չուզեցին փոթորիկ ստեղծել խնդրի մը շուրջ որ ձեւական նշանակութիւն ունէր Անգլիոյ համար։

Սակայն Մոսկուայի յեղափոխական վարիչները երեւելի եւ աներեւոյթ մեքենայութիւններով վտանգեցին ճանաչումի հարցը եւ այսօր կայ զօրաւոր հոսանք մը Անգլիոյ մէջ, որ կը պնդէ թէ անհրաժեշտ է խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները։ Դեռ թարմ է անցեալ տարուան գործադուլի ատեն կարմիրներուն վարած քաղաքականութիւնը, որ փորձեց շահագործել բանուորական վարիչներուն ձեռնարկը, յեղափոխութիւն պայթեցնելու համար Անգլիոյ մէջ, իսկ ծայրագոյն Արեւելքի մէջ իրենց ունեցած գործունէութիւնը նոյնքան պերճախօս է այս մասին։

Անգլիացիները կը տեսնեն այս բոլորը, բայց կը սպասեն յաւագոյն պատեհութեան։

Խորհրդարանը քանի մը շաբաթ առաջ զբաղեցաւ անգլօ-ռուս յարաբերութիւններու հարցով։ Արտաքին նախարարը հաստատեց թէ կառավարութիւնը կը խուսափի բուռն միջոցներէ, որոնք կրնան ծանր հետեւանքներ ունենալ միջազգային քաղաքականութեան վրայ։ Կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ գործելու եղանակը և առիթը։

Այս տեսակէտը միայն պահպանողականները չէ որ կը պաշտպանեն։ Ազատական և աշխատաւորական կուսակցութիւններու վարիչներու սրտին շատ մօտիկ է այդ ուղեգիծը։ Լոյտ Ճորճ եւ Մաքտոնըլտ պատճառներ ունին ընդդիմանալու գործնական ոեւէ քայլի որուն կրնայ ձեռնարկել պահպանողական դահլիճը։ Յօդուածագիր մը կ'ըսէ որ Լոյտ Ճորճի երկդիմի քաղաքականութիւնը 1919ին, գլխաւոր պատճառներէն մէկն է համայնավարներու այսօրուան ուղղութեան, իսկ Մաքտոնըլտ ինքն էր որ նուիրագործեց խորհրդային վարչաձեւը ճանչնալով, Մոսկուայի կառավարութիւնը։ Տարօրինակ պիտի ըլլար հիմա, եթէ, դէպքերէն ազդուելով, առաջարկէին ամէն կապ խզել կամ ուժ տային նման ձեռնարկի մը։

Ինչ կը վերաբերի միջազգային բարդութիւններուն որոնք կրնան ծագիլ յանկարծական խզումի մը պահուն, կառավարութիւնը աչքի առջեւ ունի կարգ մը երեւոյթներ, որոնք աննպաստ են։ Գլխաւոր խոչընդոտ մըն է, օրինակ, Պերլինի եւ Ընկիւրիի մտերմութիւնը Մոսկուայի հետ. յետոյ Պալքաններու մէջ պոլշեւիկներուն հականգլիական շարժումը։ Միջոցներու մէջ խտրութիւն չեն դներ համայնավար պետերը պղտորելու համար միտքերը այդ երկիրներուն մէջ։ Զինուորական միջամտութեան լուրեր կը տարածեն Անգլիոյ դէմ լարելու համար ժողովուրդները։ Այս սուտ լուրերը «յուզելու եւ ճոխացնելու» կը հրամցուին ռուս գիւղացիութեան։ Հետեւաբար, պահպանողական Անգլիան չուզեր յարձակողականի սկսիլ եւ պատրուակ ստեղծել վաղուան դէպքերուն համար։ Խորունկ համոզում մը կայ պետական շրջանակներու մէջ թէ պոլշեւիսմը հետզհետէ պիտի տկարանայ, պիտի կազմալուծուի եւ ինքնաբերաբար պիտի ստեղծէ գործնական քայլեր առնելու առիթը թէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ թէ միւս արեւմտեան պետութիւններու համար։

Արտաքին դժուարութիւններու կողքին կան նաեւ ներքին պատճառներ։ Տարակոյս չկայ որ պահպանողականները կացութեան տէրն են ամէն ճակատի վրայ։ Սակայն ասիկա բաւական չէ, որպէս զի մոռնան աշխատաւորականները, մասնաւորաբար անոնց ձախ հատուածին գոյութիւնը։

Մոսկուա կը վայելէ անոնց վարիչներէն մէկ մասին համակրութիւնը եւ իր քարոզները որոշ արդիւնքի յանգած են այդ տեսակէտէն։ Մէջտեղն է ընդհանուր գործադուլի կազմակերպումը անցեալ տարի. իսկ Արհեստակցական Միութիւններու նոր օրէնքին համար բացուած պայքարը նոյնպէս ներշնչուած է Մոսկուայէն, որուն գործակալները չեն պակսիր այս երկրին մէջ։

Այս պայմաններուն տակ, «Արգոս»ի խուզարկութիւններուն վերջնական արդիւնքէն ետք, ձեռք առնուելիք միջոցները անորոշ են տակաւին։ Մնաց որ Լիթվինոֆի բողոքագիրն ալ չի պարունակեր լուրջ սպառնալիքներ, թէեւ ոճը վիրաւորական է։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅ ԳԻՒՂԵՐԷՆ

Կատլավինաէն կը գրեն.«Մեր գիւղը կը գտնուի ժայռերու եւ քարքարուտ տեղերու մէջ։ Արմաւիրցաւալէ յի խճուղին հասնելու համար ստիպուած ենք 35 վերստ ճամբայ կտրել, անցնելով գետերէն ու ձորերէն։ Մեր հողերն ալ բերրի չեն, միայն եգիպտացորեն կը ցանենք եւ ատիկա կ'ուտենք։ Ցորենհացի մասին գաղափար չունինք։ Ոչ դպրոց ունինք, ոչ ալ ճամբայ։ Շա՞տ կ'ուզենք, որ մենք ալ մարդու կարգ անցնէինք»։

— Ներքին Ցիցա գիւղէն կը գրեն.— Մեր գիւղը ունի չունի ջաղացք մը ունի։ Աղօն տանող գիւղացին պոչ կը բռնէ ու կը նստի։ Յանկարծ կը նայիս որ լագուդ չկայ։ Երբ հարցնես, «օշօշը տարա՞ւ» կ'ըսեն։ Եւ ամէն օր «օշօշը» կը տանի գիւղացիին աղօնը, պատժող չկայ։ Ո՞վ պիտի ազատէ մեզ «օշօշ»ներէն։

— Խրիստաֆորովօ գիւղէն կը գրեն.— «Խրիստաֆորովօ գիւղախումբին գիւղերը այնքան հեռու են իրարմէ եւ բժշկական կայանն ալ այնքան հեռու քաղաք մը՝ Պիլինկովօ կը գտնուի որ, երբ հիւանդութիւն պատահի, անկարելի է օգնութեան սպասել։ Ո՛չ ճամբայ չունինք, ձմեռուան ցեխերուն՝ ձիով անգամ կարելի չէ երթալ։ Եւ մեր գիւղերուն մէջ հիւանդութիւնը անպակաս է։ Բազմաթիւ երախաներ կը մեռնին, անդարման ու անխնամ։

Բժի՞շկ մը մեր գիւղերուն։

— Վերին Լօր գիւղէն կը գրեն.— «Մեր գիւղն ունի 45 տուն (300 հոգի)։ Հողերնիս չի բաւեր։ Եւ տրուած հողն ալ աւազուտ է, անջրդի։ Ծխախոտի մշակութիւնը չի յաջողիր։ Ճամբայ չունինք եւ բերքը տուն կը բերենք շալակով։ Քաղաք տանելու համար ձին կը բեռցնենք, սանձը բռնած՝ 21 անգամ կ'ելլենք կ'իջնենք ու կ'անցնինք գետերէն, թրջուելով ու թրջելով ապրանքները»։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Աշտարակի շրջանէն Դավրի գիւղին սահմաններուն մէջ, գիւղացի մը երբ իր արտը կը վարէր, կը գտնէ խոշոր քարեր, որոնց վրայ անհասկնալի արձանագրութիւններ կան։ Քննիչները կը տեսնեն որ այդ խոշոր քարերը փրթած են ստորերկրեայ աւերակ պատերէ։ Հաւանական է, որ, կ'ըսուի, հին պատմական շէնքի մը աւերակն է։

ԳՐԱԿԱՆ ՁՄԵՌԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պաքուի «Կոմունիստ»ի 27 Ապրիլ եւ 1 Մայիս թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները Հայաստանի գրական կեանքին մասին, վերջին ձմեռուան ընթացքին։

Պատկերը, որ կը ներկայացնէ, իսկապէս պէտք է կոչել գրականութեան ձմեռը, անյո՛յս ու անլոյս։

Սակայն թողունք որ «Կոմունիստ»ի աշխատակիցը, Վ. Անդուք, պանծացնէ այս ձմեռը կասկածելի «ստեղծագործութիւններու»։

— Պրոլետարական գրական շարժման ստեղծագործական ու կազմակերպչական աշխատանքները, Հայաստանի մէջ, այս ձմեռ աշխոյժ էին եւ արդիւնաւէտ։ Երկու միութիւնները (Խորհրդային Հայաստանի պրոլետար գրողներու ընկերակցութիւնը եւ Խորհրդ. Հայաստանի պրոլետար գրողներու «Նոյեմբեր» Միութիւնը), որոնք սկզբունքով այնքան տարբեր չէին իրարմէ, ձուլուելով իրարու, պրոլետարական գրականութեան տուին նոր զարկ մը։

Եւ սկսաւ մէկ կողմէ կազմակերպչական, միւս կողմէ տեսաբանական ու ստեղծագործական խոր աշխատանքներու շրջան մը։

1.— կազմակերպչական աշխատանքներ.— Երկու միութիւնները միացան 21—24 Դեկտեմբեր 1926ին։ Գաւառներու մէջ կազմուած երկու միութեան մասնաճիւղերն ալ ձուլուեցան։ Ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն մը, որ սկսաւ քննել անդամներու ընկերային վիճակը եւ անոնց զարգացման աստիճանը։

2.— Տեսաբանական աշխատանքներ.— Պրոլետար գրողներու Միութեան տեսաբան-քննադատներն են Գիւլի-Քէօխվեան, Գ. Վանանդեցի եւ Ն. Դապաղեան, որոնք կը վայելեն անդամներու համակրանքը եւ կը վարեն Միութեան տեսաբանական ուղղութիւնը։

Անոնք կը կռուին ազգայնական տեսաբանութեան դէմ, կը քննեն առօրեայ կեանքին անկիւնները, կը յարձակին մինչեւ իսկ քննադատներու վրայ։

Այս ձմեռ, բացի ներքին, քննադատական աշխատանքներէ, Միութիւնը կազմակերպեց հրապարակային դասախօսութիւններ։

Գ. Վանանդեցի կարդաց երեք հրապարակային դասախօսութիւն, «Ազգային շարժումը հայ գրականութեան մէջ» նիւթին շուրջ, ներկայացնելով 1880ական թուականներէն մինչեւ մեր օրերը հայ ազգային-քաղաքական շարժումները եւ անոնց արտայայտութիւնը հայ գրականութեան մէջ։ Հայաստանի Պետական Հրատարակչական ընկերութիւնը ձեռնարկած է հրատարակելու այս դասախօսութիւնը։

Գիւլի-Քէօխվեան տուաւ հրապարակային դասախօսութիւն մը, «Գրականութեան եւ արուեստի քանի մը հիմնական խնդիրներ» նիւթին շուրջ։ Ծրագրած է տալ նաեւ երեք դասախօսութիւն, 1.— «Արդի հայ գրականութիւնը», 2.— «Արդի հայ գրական քննադատութեան դէմքը», 3.— «Ընթերցողի հարցը»։

Ասկէ զատ, նախ քան ձմեռնային աշխատանքներու եղանակին փակումը, Միութիւնը կազմակերպեց շատ մը «երեկոյթներ» բանուորական շրջաններու մէջ։ Ցայտագիրին համաձայն, ներածական խօսք պրոլետարական գրականութեան մասին, ընթերցումներ միութեան անդամներուն չափածոյ եւ արձակ գրուածքներէն։ Առաջին երեկոն տեղի ունեցաւ երկաթուղիի բանուորներուն առջեւ։ Նման երեկոներ տեղի պիտի ունենան Երեւանի «Արարատ» ձէթ-օճառի, կաշիի գործարանի, տպարանի բանուորներուն համար։

Այս երեկոներէն վերջ Միութիւնը Երեւանի մէջ պիտի սարքէ հրապարակային մեծ երեկոյթ մը։

3— Ստեղծական աշխատանքներ.— Ստեղծագործական գետնի վրայ Միութեան անդամները անհամեմատ աւելի մեծ քայլեր նետած են։

(Հրամմեցէք, մտիկ ըրէք։ ԽՄԲ.)։

«Դարբնոցական, վերամբարձ ու աբստրակտ, տիեզերասլաց պոէզիայի, Հայաստանի դեռ չեղած ինդուստրիայի ու պրոպելլերների նկարուած ճառային բանաստեղծութիւնների եւ կազինոնի լաւատեսութեան փոխարէն այսօր, կեանքն իր բոլոր կողմերով ներս է խուժել պրոլետարական գրուածքներում»։

(Երնէ՛կ հասկցողին։ ԽՄԲ.)։

Ճառերու փոխարէն զգացմունք եւ յուզականութիւն, գործարանի ծխնելոյզներու եւ քուրայի փոխարէն գործարանը շինող եւ բանեցնող պրոլետարիատին իսկական կեանքն ու ապրումները։ «Կազինոնի» (ի պաշտօնէ) լաւատեսութեան փոխարէն իրերու առարկայական ուսումնասիրութիւնը եւ իրապաշտական պատկերացումը.— ահա պրոլետարական գրողներու «նուաճում»ները ստեղծագործական գետնի վրայ։

Հայաստանի պրոլետարական գրողներու ստեղծագործութեանց հերոսներն ու տարրերը ո՞րոնք են,— գիւղերու մէջ աշխատող կոմունիստները, կուսակցական երիտասարդները, պատգամաւորուհիները, համագործակցականի պաշտօնեան, վարկային ընկերութիւններու քարտուղարը, եւ [illegible] կերպով կուլակը, քահանան, իրենց առօրեայ աշխատանքով ու կեանքով։ Քաղաքին մէջ բնակող, գեղծարար պաշտօնեան, կուսակցութեան ղեկավարները որսացող «մեշչանկա»ն, գործարանային կեանքը, շինարարութիւնը, դասալիքը։

Ստեղծագործութիւնները դեռ ամբողջովին իրապաշտականացուած չեն, անոնք կը կրեն տակաւին «դարբնոցական» շրջանի կնիքն ու դրոշմը, սակայն միութիւնը համոզուած է որ գրականութիւնը, կընթանայ դէպի կեանք, (աւելի ճիշդ դէպի հասարակ, տեղիքը, ուր կը մեռնի։ ԽՄԲ.)

Միութեան հրատարակութիւնները.— Մինչեւ վերջացող եղանակը Միութեան անդամները հրատարակած են հետեւեալ գիրքերը —

1.— Նաիրի Զարեան.— Շարք մը փոքրիկ բանաստեղծութիւններէ զատ գրած է շինարարական երկու «պոէմ»ներ. «Կառուցանողները» եւ «Երկուսից մէկը», պատմուածք։

2.— Ալազան.— Շարք մը բանաստեղծութիւններէ եւ պատմուածքներէ զատ, ունի «Դասալիքը» վիպակը, (Հրատարակութեան յանձնուած պետական Հրատարակչականին)։ Վիպակը կը պատկերացնէ գիւղերու եւ քաղաքներու շինարարութիւնը եւ դասալիքը։

3.— Արաքս (կին գրող).— փոքրիկ պատմուածքներէ զատ, հրատարակած է երեք խոշոր պատմուածքներ, «Ալւանը», («Նորք»ի մէջ), «Շալքերից», («Երիտ. Պոլշեւիկ»ի մէջ), «Տղակածորեցի Թաթիկը» («Փոդովածու»ի մէջ)։ Բոլոր պատմուածքներուն մէջ, կը նկարագրէ ղական առօրեայ կեանքը։

4.— Մկրտիչ Արմէն.— է շարք մը բանաստեղծութիւն ներ ու պատմուածքներ։ կան Հրատարակչականը մուածքները պիտի հրատա «Կարմիր Քառակուսի» գիրով ժողովածուի մը մէջ նկարագրէ կոմունիստ երիտ սարդութեան կեանքը։

5.— Գուրգէն Մահարի.— Շարք մը բանաստեղծութիւն րէ զատ գրած է «Բաղդ Աղբարը Խորհրդ. Հայաստան կատակերգութիւնը։

6.— Անուշ (կին գրող).— րիկ պատմուածքներէ զատ ունի «Մանուկի Սեթը» ծակ պատմուածք մը, ուր նկարագրէ Ալլահվերդիի բանուորներուն կեանքը (« վածու»)։

7.— Ակսել Բակունց.— «Ցովխաթան Մարչ» վիպակ պատմուածքներու ժողովածու մը, «Մթնաձոր», հրատարակու թիւն Պետական Հրատարակչա կանին։

8.— Խորէն Ռուզիօ.— մը բանաստեղծութիւններէ գրած է «Աւարայրից մին Պետկոոպ» վիպակը, ուր կը բագրէ Հայաստանի ազգա կան - քաղաքացիական կռ ները։

9.— Անուշաւան Վարդան — Հրատարակած է գիւղա կեանքէ «Փողովը» եւ « Աղան» թատերախաղերը։

10.— Ե. Դանջօ.— փոքրիկ պ մուածքներէ զատ, ունի « նիկը» պատմուածքը, «Եր Մայրութիւն» վիպակը, բան րական կեանքէ։

11.— Գեղամ Սարեան.— փ րիկ բանաստեղծութիւններ զատ, գրած է «Կոմունի հ ցը» պատմուածքը («Նորք մէջ), կոմունիստ երիտասա ներու կեանքէն, եւ « Մարդը» վիպակը, ուր կը ն րագրէ քաղաքի գեղծարար պ տօնէութիւնը։

12.— Լիսա Թարգուլ (կին գրող).— Գրած է շարք պատմուածքներ, «Գընդեղի լը», «Բորսայում», «Գոնջ «Անապաստաններ», «Ցու երեկոյ», «Առանց վերնագ

Միութեան սկսնակ անդա ը (Հովիկ Մելիքեան, Սող Տարօնցի, Մերկեան, Վ. Գրիգ եան, Վ. Ցոլաքեան, Ա. Բար եան, Ք. Շիրակունի, Փանոս սուր Վէնկառն, Քոչար) պատր տած են փոքրիկ գրուածքներ։

Հայաստանի Պետական Հր տարակչականը հրատարակած նաեւ «Պրոլետարական գրող ստուար ժողովածուն, որուն մասնակցին Ցակ. Ցակոբեան, լազան, Արաքս, Աղասի Վշ Անուշ, Գ. Աբով, Մերկեան, Վ. րիգորեան, Սարմէն, Վ. Ցոլ եան, Խնկօ-Ապեր, Նաիրի Զ եան, Եղիշէ Չարենց, Գ. Մահ Մ. Արմէն, Վ. Նորենց, Խ. Ռու Ս. Տարօնցի, Ք. Շիրակունի Հովիկ Մելիքեան։

Մայիս 5ին, մամուլի տօթին, Երեւանի մէջ կազմ կերպուեցաւ պրոլետարական գ կանութեան պատմութեան ստեղծագործութիւններու ցո հանդէս։

(Այսքան գիրք ու գրականու թիւն, սակայն, կարելի է « ստեղծագործութիւն » անողոք քննադատը միայն ըսէ, այրելով րէքլամի բա հերոսները... արջասպի մէջ։

ՑՈՅՑ.— Ինչպէս գիւղերու, նոյնպէս Քէշիշքէնդի մէջ զետեղուած է բարձրախօս մը, գիւղացիներուն գիտակ ներու համար Մոսկուայի քական ճառերոմն ու վէճերը երեմն ալ, համերգի Բարձրախօսը դրուած է, մեքենան բանեցնող չկայ գրէ «Խ. Հայաստան»։

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ տեսաւ փրոֆ. Հ. Աճառեան մատական բառարանին տորին Ա. պրակը, էջ գաք - գաւազան։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ՝ ՇԻՐԱԿԷՆ

...րփա-չայի քեամարը,
...եար եամարդ էղնիմ,
...ով է տեսել իմ եարը,
կ'ուզես չէյրանդ եղնիմ:

...ս օր ուրբաթ ու պաճիս է,
...եար եամարդ էղնիմ,
...չագիս փստան խաս է,
կ'ուզես մարալդ էղնիմ:

...աշինի մուխը Փիլիս,
...եար եամարդ էղնիմ:
...եարս ճաստւ Թիֆլիս,
կ'ուզես մարալդ էղնիմ:

կ'ուզես՝ մատաղդ էղնիմ,
կ'ուզես էրիկդ էղնիմ,
կ'ուզես մէնչեւիկ էղնիմ,
կ'ուզես պօլշեւիկ էղնիմ:

...ւաքեց ԱՐԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՊԱՐԵՐԳ

...աշտի խոտերն են մեծցեր,
...իմ եարը մէջն է կեցեր:
մավիլի՛, մավիլի՛:

...աղջի ջրերն են տաքցեր,
...իմ եարը մէջն է լոգցեր:
մավիլի՛, մավիլի՛:

...ուխը մէջն է մոլցեր,
...ցունքն աչքէն կը կաթէր:
մավիլի՛, մավիլի՛:

...ամակն անուշ կը ցաթէ՛ր:
...րս ինձնից է սառե՛ր:
մավիլի՛, մավիլի՛:

...ւաքեց Ս. ՈՍԿԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏՆ ԵՐԿԱՐ Է, ԲԱՅՑ ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՐՃ

(Արեւելեան պատմուածք)

Երբ երիտասարդ Զէմիրա իշ...անը իր հօր յաջորդեց Պարս...աստանի գահուն վրայ, կանչել ...տաւ բոլոր գիտնականներն իր ...խանութեան, եւ այսպէս խօ...եցաւ.— Ուսուցիչս, Տօքթ. Զէպ, ...ն սորվեցուց որ վեհապետնե...ն նուազ փորձութեանց պիտի ...թարկուէին, եթէ անցեալին ...նականներովը լուսաբանուէին: ...ա թէ ինչու կ'ուզեմ ուսում...սիրել ազգերու պատմութիւ...ը: Ձեզ կը հրամայեմ կազմել ...դհանուր պատմութիւն մը, եւ ...ն կատարեալ ընելու համար ...ինչ խնայել:

Գիտնականները խոստանա...ով գոհացում տալ իշխանին ...փաքին, գացին եւ անմիջա...էս գործի սկսան: Քսան տարի ...րջը, ներկայացան թագաւո...ին, կարաւանի մը ընկերակցու...եամբ, բաղկացած տասներկու ...ղտերէ, որոնց իւրաքանչիւրը ...կրէր հինգ հարիւր հատոր:

Կաճառին քարտուղարը գահին աստիճաններուն վրայ խոնարհելէ վերջ, խօսեցաւ.

— Տէ՛ր, Ձեր կայսրութեան գիտնականները պատիւ ունին Ձեր ոտքերուն առջեւ դնելու ընդհանուր ազգերու պատմութիւնը, պատրաստուած Ձեր վեհափառութեան համար: Անիկա կը բաղկանայ վեց հազար հատորէ, ու կը պարունակէ այն ամէնը զոր կարելի եղաւ հաւաքել ժողովուրդներու բարքերէն ու կայսրութեան յաջորդութիւններէն: Անոր մէջ ներմուծեցինք հին ժամանակագիրքերը, որոնք բարեբախտաբար պահուած էին, ու զանոնք լուսաբանեցինք մանրամասնօրէն աշխարհագրական, ժամանակագրական եւ դիւանագիտական մասերով:

Թագաւորը պատասխանեց.

— Պարոննե՛ր, շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ ձեզ այն յոգնութեան համար զոր կրեցիք: Սակայն ես չափազանց զբաղած եմ կառավարական հոգերով: Յետոյ, երբ դուք կ'աշխատէիք, ես ալ ծերացայ: Ինչպէս կ'ըսէ պարսիկ բանաստեղծը, կեանքին մէջտեղը հասած եմ, ու ամբողջ օրն ալ զբաղած ըլլալով, երբեք չեմ յուսար որ ժամանակ ունենամ այդքան երկար պատմութիւն մը կարդալու: Այդ պիտի պահուի արքայական դանձարանին մէջ: Բարեհաճեցէք ինձ աւելի ամփոփ համառօտ մը պատրաստել, յարմար մարդկային կեանքին տեւողութեան:

Պարսկաստանի գիտնականները քսան տարի եւս աշխատեցան, յետոյ թագաւորին բերին հազար հինգ հարիւր հատոր, երեք ուղտով:

— Տէ՛ր, ըսաւ մշտնջենական քարտուղարը տկար ձայնով մը, ահաւասիկ մեր նոր աշխատութիւնը, կը կարծենք թէ աւելորդ բան մը չենք դրած:

— Թերեւս, պատասխանեց թագաւորը, սակայն երբեք պիտի չկարդամ զայն: Ծերացայ: Իմ տարիքս թոյլ չի տար նուիրուիլ այդպիսի երկար ձեռնարկի մը: Ամփոփեցէ՛ք եւ մի ուշանաք:

Այնքան քիչ ուշացան, որ միայն տասը տարի ետքը կրցան թագաւորին գալ, ընկերակցութեամբ փիղի մը որ հինգ հարիւր հատոր բեռ ունէր:

—Կը կարծեմ գոհացուցած ըլլալ այս անգամ, ըսաւ մշտնջենական քարտուղարը:

— Ոչ. պէտք եղածին պէս, պատասխանեց թագաւորը: Կեանքիս վերջերն եմ հասած: Ամփոփեցէ՛ք, ամփոփեցէ՛ք, եթէ կ'ուզէք որ մեռնելէս առաջ գիտնամ մարդոց պատմութիւնը:

Մշտնջենական քարտուղարը հինգ տարի վերջ երեւցաւ պալատին առջեւ, անթացուպերով: Ներկայացաւ թագաւորին, առաջ քաշելով էշ մը, որուն կռնակը բեռցուած էր խոշոր գիրք մը:

— Աճապարեցէ՛ք, ըսաւ գինուորական մը, թագաւորը կը մեռնի:

Իրօք թագաւորը մահուան անկողնին մէջ էր: Գիտնականին ու անոր խոշոր գրքին ակնարկ մը դարձուց, անկենդան, ու ըսաւ շատ դժուարաւ.

— Ուրեմն պիտի մեռնիմ առանց մարդոց պատմութիւնը գիտնալու:

— Տէ՛ր, գոչեց գիտնականը, գրեթէ անոր չափ ինքն ալ մահամերձ, զայն ձեզ պիտի ամփոփեմ երեք բառերով.

«կը ծնի՜ն, կը տանջուի՜ն, կը մեռնի՜ն»:

Ահա այսպէս, պարսից թագաւորը թէեւ շատ ուշ, բայց գիտցաւ վերջապէս ազգերու պատմութիւնը:

ԱՆԱԹՕԼ ՖՐԱՆՍ

Թարգմ. ՀՐԱՉԵԱՅ ԺԲՆԵՒ

ՓԱՐԻԶԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Սէնի նահանգապետութեան հրատարակած տեղեկութիւններուն համաձայն, Փարիզի 1926ի մարդահամարի վերջնական արդիւնքով մայրաքաղաքին բնակչութեան թիւն է, 2,871,429, որուն վրայ պէտք է աւելցնել Սէն-Տընիի շրջանակին բնակչութեան թիւը՝ 1,024,114, և Սօի շրջանակին բնակչութեան թիւը՝ 736,094, գումար՝ 4 միլիոն 628,637:

Փարիզի մէջ սեռերու մարդահամարին արդիւնքով, աւելի շատ կին կայ, քան այր: Գեղեցիկ սեռը 330,000 աւելի է այրերու թիւէն: Եւ կիներու բազմամարդութիւնը նկատելի է աւելի չոջ թաղերու մէջ:

Փարիզի մէջ, տարիքներու համաձայն, 16,671 հոգի կայ, որոնց տարիքը կ'անցնի 71ը:

Ամէնէն բազմամարդ թաղամասն է 18րդը, որ կը հաշուէ 278,892 հոգի:

Ամէնէն սակաւաբնակ թաղամասն է Ա.ը,՛ որ ունի 46372 բնակիչ:

20 տարիէ ի վեր, միայն 1906ին էր, որ ծնունդներու աւելցագոյն թիւ մը արձանագրուած է, 80,709: 1916ին Փարիզի ծնունդներու թիւն էր 30,412, 1923ին՝ 54,846:

***

Դարձեալ Փարիզի մէջ, գտնազան տեսակի 600,000, կառք կայ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԸ

Հայ մարզական խումբերը իրարու քով բերելու, անոնց միջեւ հայրենակցական կապը ամրապնդելու եւ առհասարակ փարիզահայ երիտասարդութեան առջեւ հայ մարզիկները գործունէութեան կանչելու գեղեցիկ գաղափարով, Յառաջը կազմակերպած է բաժակի մրցումը, որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 29ին: Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Մ.ի, Պելվիլի եւ Արմէնիայի լաւագոյն խումբերը իրենց տաղանդն ու կարողութիւնը մարզադաշտ պիտի հանեն, Սթատ Էլիզապէթի մէջ:

Փարիզի մէջ առաջին անգամն է որ գնդախաղի հայ խումբերը իրարու դիմաց կ'ելլեն, մարզական ուժերով չափուելու, իրենց ֆիզիքական եւ բարոյական արժէքներուն ցուցադրութիւնը կատարելու: Այս պատճառով ալ, մենք իրենցմէ կ'ակնկալենք մարզական առողջ ոգի, ջանասիրութիւն եւ եղբայրական բարի նախանձ:

Թող մեր մարզիկները ապացուցանեն, որ իրենք լիովին արժանի են հանրային հետաքրքրութեան ու գուրգուրանքին:

Իսկ ժողովուրդը ինք, մեծով պզտիկով, թո՛ղ պարտաճանաչութիւնը ունենայ իր ծոցէն ելած երիտասարդները մարզադաշտերու վրայ փնտռելու, որպէսզի հեռու մնան օտար եւ բացասական ազդեցութեանց աւերներէն:

FRANCE — ESPAGNE

Այսօր Stade Olympique de Colombesի պատմական դաշտին վրայ, ժամը ճիշտ 4ին, պիտի մրցին երկու ազգային խումբեր, Ֆրանսացի եւ Սպանիացի:

Սպանիոյ ազգային խումբին նման, Փարիզի մէջ շատ քիչ տեսած ենք, անոնք աշխարհի մէջ ֆութպոլը ամենալաւ տեսակէն ուսումնասիրած խումբերէն մէկն են, եւ Փարիզի մէջ այսօր առաջին անգամն է որ պիտի խաղան: Ֆրանսայի ազգային խումբերը միայն երկու անգամ խաղացին իրարու հետ, եւ այսօր երրորդ անգամն է որ պիտի ճակատին Stade Olympique de Colombesի մէջ: Նախ երկու մրցումները վերջացած են Սպանիոյ մաքուր յաղթանակովը:

Ֆրանսայի ազգային խումբը գրեթէ երիտասարդներէ կազմուած է, որոնք թէեւ ֆութպոլի մեծ փորձառութիւն մը չունին, բայց իրենց արագութիւնը՝ ու յաղթելու կամքը շատ բարձր է քան նախկին կազմերը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերը՝ այսօր հանգիստ պիտի առնեն, ու նկատելով որ երկար ատենէ խումբերուն դադար չէ տրուած, պիտի երթան դիտելու այս կարեւոր մրցումը: Բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստներուն եւ համակիրներուն ժամադրավայր որոշուած է այսօր ժամը ճիշտ երկուքին GareSaint-Lazare Cour de Rome:

Գ. Կարապետեան

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղին աթլէթիկ փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն կիրակի առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ կէսօր: Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները:

*** Յետաձգուած է Ալֆօրվիլի ֆութպոլի Ա. խումբին մրցումը Ժուանվիլի Ա. խումբին դէմ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Օրիորդ Սէլէսթ Տիւպուա, որ պաշտօնատան մը մէջ կը ծառայէր, 52 տարեկան էր եղած եւ չէր յաջողած ամուսին մը գտնել: Ու ջղայնոտ էր դարձած: Վարձած էր սենեակ մը Տամրէմոն փողոցին վրայ, ուր կը մտնէր իրիկունները եւ հաւի պէս, կանո՛ւխ մը կը թառէր: Առտուն կը վազէր իր գործին: Քէն ըրած, քաշուած կ'ապրէր իր սենեակին մէջ:

Անցեալ առտու, սակայն, ապշութիւն ու զարհուրանք պատճառեց ամէնուն: Քարիւղ լեցուց անկողինին մէջ եւ իր զգեստներուն վրայ: Կրակ տուաւ եւ առանց աղաղակ մը բարձրացնելու, գալարուեցաւ բոցերուն մէջ: Ու կը թուի թէ, մահը չուշացնելու համար, նոյն ատեն գուլպայով մը կապեց վիզը, խցահանով մը ոլորեց կապը եւ խեղդեց ինքզինք, երբ բոցերը կ'ուտէին իր միսը:

Տանտիրուհին, տեսնելով ծուխը, որ սեւ օձի պէս կը սողար դրան տակէն, կանչեց հրշէջները, որոնք կոտրեցին դուռը եւ տեսան որ Օր. Սէլէսթի հոգին բարձրացած էր երկինք, բաժնուելով ածխացած մարմինէն:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԴԵՌ ԿԸ ՀՆՁԷ. — Ֆրանսայի, Պելճիքայի դաշտերուն վրայ դեռ կը գտնուին ռումբեր, որոնք ընդհ. պատերազմին ինկած են եւ չեն պայթած:

Ռէնսի դաշտերուն մէջ կ'աշխատէր Լեհ մը, երբ յանկարծ կը պայթի հսկայ ռումբ մը, որուն զպած էր: Կը բացուի խոռունկ փոս մը եւ մէջը կ'իյնայ իր յօշոտուած մարմինը:

Փօֆօր, ուրիշ դաշտի մը մէջ, կրակ վառած էր եւ քովը նստած: Յանկարծ կը պայթի ձեռնառումբ մը, որ թաղուած էր հողին տակ, կրակին ներքեւ: Փօֆօր ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ իր ծունկերէն եւ սրունքներէն:

Գիւղի մը մօտիկ, փոքրիկ տղաք խոտ կը քաղէին իրենց նապաստակներուն համար, երբ փոքրիկն Լէվէքի մանգաղը կը զարնուի ռումբի մը, որ կը պայթի եւ կը սպաննէ զայն:

ՎԱ՜Յ ՕՐԷՆՔԻՆ ՏԱՌԻՆ.— Կրընօպլի մէջ, Իզէր գետին եզերքը խաղացած պահուն, փոքրիկն Փլօ, տասը տարեկան աղջնակ մը, ինկաւ ալիքներուն մէջ: Իր եղբայրը քակեց իր շանը շուանը եւ կ'ուզէր գետ նետել, ազատելու համար աղջնակը: Թաղապետական պաշտօնեայ մը վրայ հասնելով, տուգանք կ'ուզէր զանձել շունին համար, որ գետը պիտի նետուէր: Մինչեւ որ կարգադրուեցաւ վէճը, գետը քշած էր աղջնակը:

ԸՆՁԱՔԱՂՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ. — Լոնտոնի մէջ կատարուած է անձնասպանութիւն մը, որ անօրինակ է: Ճօն Հօլմս կ'ապրէր ծերունի հօրը հետ, որ ծովային սպայութենէ հանգստեան կոչուած էր: Կառավարութիւնը կանոնաւորաբար կը վճարէր ամսականները: Յանկարծ Հօլմս կը մեռնի: Ճօն կը խորհի որ, կարելի է զանձել ամսականները, եթէ մահը գաղտնի պահէ: Եւ այսպէս 15 Դեկտեմբերէն ի վեր կը զանձէր ամսականները:

Մայիսի մէջ, եղբայրը այցելութեան կուգայ եւ կ'ուզէ տեսնել հայրը: Ճօն կը սարսափի, որ խաբէութիւնը երեւան պիտի ելլէ: — Եղբայր, կ'ըսէ, հայրիկը այնքան տկար է, որ վարը նկուղին մէջ քաշուած է եւ մարդ մարդու շուք տեսնել չուզեր, բացի ինձմէ:

Եղբայրը կը հաւատայ, եւ շաբաթ մը, շարունակ, առտու իրիկուն, Ճօն թէյ ու ապուր կ'իջեցնէ նկուղ, իբր թէ հօրը համար:

Առտու մը պաշտօնեայ մը կ'ուզէ տեսնել հայր Հօլմսը, որ չէր երեւար այնքան ամիսներէ ի վեր: Ճօն կը կարծէ որ եղբայրը կասկածելով լուր տուած է: Անմիջապէս կ'իջնէ նկուղ: Կը գրէ նամակ մը, ուր կը յայտնէ թէ իր հայրը մեռած էր Դեկտեմբերի մէջ, սակայն գաղտնի պահած էր ինք:

Յետոյ կը կախէ ինքզինքը ձեղունէն:

Քիչ վերջ եղբայրը կուգայ տեսնել եղբօր դիակը, որ կը ճօճէր, եւ հօրը դիակը, որ կը հոտէր:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԷՊԸ

Զ,

Ժորժ Պէրնանոսի «Sous le soleil de Satan»*ի առաջին մասը ...ակերն է թշուառ մարդկու...եան, ուր կը տիրապետէ Չարի..., ուր անասնական բնազդները ... Սատանային արեւին ..., ուր, աբբայ Տօնիսանի լեզ..., մարդերը փոքրիկ գնդակ...ն է հալածական թշնամիին ...ը: Այս մարդկութիւնը սա...ն անցք մըն է երկու ուժե..., Աստուծոյ եւ Սատանային ...ին, որոնք կը կռուին որսա... համար մարդը: Վէպին երկ...րդ եւ երրորդ մասերը կը ներ...ացնեն այդ երկու զօրութիւն... բախումը աբբայ Տօնիսա... կեանքին մէջ, ուր Աստուած ...լէ, ու կը գործէ Սատանան, ...ոչ հասարակ ու գռեհիկ ...րձութիւններով, որոնց հան...ց արհամարհանք միայն ունի ...րդապաշտ վիպասանը:*

Սուրբ մըն է աբբայ Տօնիսան, ...չի կրնար զանազանել թէ ... երկու ուժերէն ո՞րն է իր ...ղտամունքի առարկան: Զարը ...ճան ճարտարութեամբ կ'ըն...րինակէ բարին ու կը շփոթ...ի անոր հետ աբբային խռով...ած հոգիին մէջ: Այդ ողբեր...թիւնն է մարդու վերիվերին ...ղի սրբութիւն:

Բայց ազդեցութիւնները խառ... են Պէրնանոսի վէպին մէջ: ...ֆրոյտիզմ, պէրկսոնիզմ եւ Տօսթոյեվսքի, որոնք սակայն չեն խեղդեր հեղինակին զօրաւոր անհատականութիւնը:

Ֆրոյտեան վէպ մըն է Անտրէ Ժիտի «Symphonie Pastorale»*ը, բողոքական երէցի մը պատմութիւնը, անոր կեանքէն փրցուած էջ մը: Տեսարանը՝ Զուիցերիոյ մէջ, լեռներու անկիւն մը. մթնոլորտը՝ գեղջուկ ու պարզ, աւետարանական լրջութեամբ. ձեւը՝ ինքնակենսագրական վէպ, յարմար հոգեբանական վերլուծումներու: Այս խաղաղ «տէքօր»ին մէջ, նոյնքան խաղաղ երեւոյթով երէց մը, իր հօտին գլուխը: Բայց խորքի եւ ձեւի ցնցող հակապատկերով մը, հեղինակը կը պատռէ մարդկային հոգին խորհուրդը, կը մտնէ արգիլուած սահմաններէն ներս, ճանչնալու համար նախնական մարդը, նկարագրելու համար անոր անկումը գթութեան գործէն դէպի սէր, կիրք, մեղանչում:*

Երէցը հայր է հինգ զաւակներու, կ'որդեգրէ վեցերորդ մըն ալ, կոյր որբուհի մը, հակառակ իր կնոջ Ամէլիի ընդդիմութեան կը կապուի անոր անդիմադրելի ուժով մը, կը սիրէ, կը սիրուի ու կը մեղանչէ, բայց անգիտակից լրբութիւնով մը իր մեղքին արդարացումը կը փնտռէ Աստուծոյ մօտ. Աւետարանի հովիւն ալ չձգե՞ց իննըսունը ինը ոչխարները եւ չգնա՞ց կորսուածին ետեւէն: Ժէրդրիւտ կոյր է, չի ճանչնար գոյները, չի ճանչնար եւ, բայց վիրաբուժական գործողութիւնով մը աչքերը կը բացուին, երազը կ'անհետանայ, սէրը կը մարի, Ամէլիի դէմքին վրայ կը կարդայ մարդկային տառապանքը, իր եւ երէցին մեղքը. «Մեղքը կենդանացաւ եւ ես մեռայ»: Անձնասպան կ'ըլլայ Ժէրդրիւտ:

« Սրտերու գաղտնիքը, կը գրէ Ժաք Մարիտէն, փակ է հրեշտակներուն անգամ, բաց՝ Քրիստոսի քահանայական գիտութեան միայն: Ֆրոյտ, հոգեբանի խորամանկութիւններով կը բռնաբարէ այդգաղտնիքը: Քրիստոս նայեցաւ մեղաւոր կնոջ աչքերուն մէջ ու թափանցեց մինչեւ խորը: Ան միայն կրնար ընել այդ, առանց պղծութեան: Այսօր ամէն վիպասան անպատկառօրէն կը կարդայ այդ խեղճ աչքերուն խորը»:

Ջ.

1911ի Անկախներու նկարչահանդէսով քիւպիզմը իր պաշտօնական մուտքը կ'ընէր գեղարուեստի աշխարհին մէջ, ինքնափառ եւ յանդուգն քայլերով. շատերը չհասկցան,— լռեցին, ուրիշներ չհասկցան ու հեգնեցին, բայց ան շարունակեց իր ճամբան հետզհետէ աւելի զտուած, բիւրեղացած այն օտար տարրերէն որոնք կը պղտորէին իր հարազատ նկարագիրը, պարզ եւ ուժեղ կառուցուածքը: Քիւպիզմի շնորհիւ երկրաչափական գիծերու պարզութիւնը դարձաւ ճարտարապետական մօտէլ, նոր արուեստի բոլոր ձեւերուն մէջ, գրականութիւն թէ երաժշտութիւն, քանդակագործութիւն թէ ճարտարապետութիւն: Ժամանակակից վէպը իւրացուց այդ երկրաչափական պարզութիւնը, արտայայտելու համար կեանքը եւ իր շարժումները: Խղճամիտ գրագէտներ են նոր վիպասանները, Տիւհամէլ, Մօրիաք, Վօտուայէ, Մօրուա. Մօնթերլան. Ժիրօտու, Մօրան, Պերնանոս, տը Լաքրըտէլ, որոնք կը մնան հաւատարիմ ձեւի եւ ոճի դասական աւանդութեան, ներդաշնակելով լեզուն վէպի պարզ ճարտարապետութեան հետ:

Բայց լեզուի մը բառերը ժողովուրդներու հոգեբանութեան եւ քաղաքակրթութեան կնիքը կը կրեն: Անոնք կ'ապրին ընկերութեան կեանքով, կը ծնին, կ'աճին, կը հիւծին ու կը մեռնին: Բառերուն հետ կը տժգունին լեզուին պատկերները, կը վերածուին անարիւն, անկենդան կմախքներու: «Իմ ծնած գիշերս աստղ մը կը պարէր», կ'ըսէ Շէյքսփիրի հերոսուհիներէն մէկը: Դեռատի կնոջ եւ աստղին նմանութիւնը զարերու կեանք ունի գրականութեան մէջ, բայց բանաստեղծը հոգի եւ ուժ կուտայ գունատ պատկերին, կը դնէ կին մը թարմ եւ ստատուն, աստղին թեթեւ շնորհով:

Նոր գրողները գիտակցութիւնն ունին լեզուն եւ կեանքը ներդաշնակելու արուեստին: Փօլ Մօրան եւ Ժիրօտու ժամանակակից արձակի վարպետները, խոր թափանցումով մը կը թարմացնեն հին պատկերներ, կը նորոգեն հին փոխաբերութիւններ, կը ստեղծեն նորեր արդիական գոյներով, որոնք կը յիշեցնեն ռոմանթիզմը եւ անոր փորձերը լեզուն կենդանացնելու: Ժամանակակից վէպը ունի մաքուր եւ կենդանի արձակ մը, ուր արդիական կեանքը կը պատկերանայ իր պրկումներով, իր ցնցումներով, ուր նոր զգայնութիւնները կը նօթագրուին հեռագրական ճշդութեամբ, ուր երիտասարդ սերունդի հոգին կը թրթռայ ջղուտ շարժումներով:

Եզրակացնենք: Ինչպէս երբեմն, Անթուանի առաջնորդութիւնով, «Ազատ թատրոն»ը կ'ընդվզէր Օժիէներու, Տիւմաներու թատերական ըմբռնումին դէմ, այսօր նոր գրողները միեւնոյն ըմբոստ ոգին ունին ֆրանսական հոգեբանական վէպի աւանդութեան հանդէպ, որովհետեւ «Poétique»ները կը սահմանափակեն կեանքի պատկերը, կը սանձեն ներշնչումը, կը կաշկանդեն երեւակայութեան թռիչքը: Ու կը պատահի անխուսափելին, երբ չկայ նոր ստեղծագործում, վիպական նոր «ֆօրմիւլ». ժամանակակից վիպասանները կը գործածեն գրական հին շրջաններու ատաղձները, նորը շինելու միամիտ հաւատքով: Ոմանք կը կրեն արդէն Մարսէլ Փրուստի ազդեցութիւնը եւ առանց ունենալու անոր հանճարը, կը կորսուին կեանքի անկարեւոր, աննշան դէպքերու լափիւրինթոսին մէջ, ուրիշներ կը դառնան «Germinie Lacerteux»*ներու,* «Madame gervaisais»*ներու տպաւորապաշտ վէպին, կամ* «Education Gentimentale»*ի անողնայար տիպարին: Քիչ են վիպասանները ճշմարիտ տաղանդով, արուեստագէտի խառնուածքով:*

Բայց վէպը պիտի ապրի, որովհետեւ լուրջ եւ կենդանի ձեւն է ան գրական եւ ընկերային ուսումնասիրութիւններու, հոգեբանական վերլուծումներու, բանաստեղծութիւն մը եւ իմաստասիրութիւն մը միանգամայն:

Այսօր թատրոնը կը կախարդէ նոր գրողները, որոնք փառքի եւ համբաւի հեռապատկերներով կազմած են «Երիտասարդ հեղինակներու թատրոն»ի խմբակցութիւնը, ունին բեմ եւ դերասան, Օտէոնը եւ իր խումբը, ու թերեւս դեռ տասնեակ մը տարիներ թատրոնը մնայ նոր ուժերու կրկէսը: Բայց այդ ինքնամփոփումի շրջանին վէպը պիտի գտնէ իր ստեղծագործ ուժը, իր վերջնական տարազը:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՎԵՐՋ

մեռելատունի կը նմանի: Եթէ ողջ առողջ Փարիզ հասնիմ, պիտի կարծեմ թէ ներման արժանացած եմ եւ բանտապահը զիս դուրս կը հանէ»:

Ցուզիչ էր տեսարանը, երբ Լինտպէրկ հրաժեշտի համբոյրը առաւ իր մօր, Ուրբաթ առաւօտ կանուխ: Մայրը շատ քաջ գտնուեցաւ անձկութեան այդ պահուն եւ բարի ճանապարհ մաղթեց առանց լալու: Ընդհակառակն ժպտելով ըսաւ. «Շատ կ'ուզէի միասին երթալ, Չարլս»:

Լինտպէրկ 25 տարեկան է:

Յանդուգն օդանաւորդը ընդունելու համար մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին: Ամերիկեան դեսպան Մայրըն Հէրրիք շաբաթ Պուրժէ գնաց, դիմաւորելու համար Լինտպէրկը: Փարիզի մէջ փառաւոր ընդունելութիւն պիտի կատարուի. արդէն Օթէլ Մաժէսթիքի մէջ սենեակ մը վարձուած է ուր պիտի հանգչի: Պուրժէի մէջ իրեն կը սպասուէր գիշերը ժամը 9էն մինչեւ 11: Փարիզ-Լոնտոն օդանաւային գիծին բոլոր փարոսները վառած պիտի մնան մինչեւ օդանաւորդին անցնիլը: Մօն-Վալէրիէնի փարոսը, աշխարհի ամէնէն զօրաւորը, մէկ միլիառ մոմի ուժով լոյսեր պիտի արձակէ բարի գալուստ մաղթելու համար: Այս լոյսը 200 քիլոմէդր հեռուէն կը տեսնուի, այնպէս որ եթէ մուժը կոխելէն վերջ հասնի, Մանշի եզերքէն պիտի կրնայ տեսնել իր նպատակակէտը: Ամերիկացի եւ ֆրանսացի օդանաւորդներ կը պատրաստուին Մանշէն ընկերանալ Լինտպէրկի մինչեւ Պուրժէ:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՄԷԿ ԹՌԻՉՔՈՎ

Անգլիացի զինուորական օդանաւորդներ Քէռ եւ Կիլմէն ուրբաթ առաւօտ ժամը 10.40ին Քրէնուէլի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան՝ մէկ թռիչքով երթալու համար Քարաշի, Հնդկաստան, (6400 քիլոմեդր): Անգլիացիները կ'ուզեն կոտրել ուղիղ գիծով եւ առանց դադարի երկարատեն թռչելու համաշխարհային մրցանիշը: Իրենց օդանաւի շարժիչ մեքենան 700 ձիու ուժ ունի եւ 5200 լիդր պէնզին առած է: Մեկնումը բաւական դժուար եղաւ: Ժամը 12.47ին Օսթէնտի վրայ տեսնուած են: Ուրբաթ կէս գիշերին Պոլիսէն, շաբաթ արշալոյսին Միջագետքի վրայէն անցնելով ուղղուեցան դէպի Պարսից ծոց:

Անգլիացի օդանաւորդները կը յուսան Քարաշի հասնիլ այսօր կէսօրէն վերջ 50 ժամ օդին մէջ մնալէ վերջ:

∴ Իտալացի Փինէտօ շարունակելով ճամբան, ուրբաթ ժամը 15.30ին Նիւ-Ֆաունտլէնտ հասաւ եւ անկէ Ասորեան կղզիները պիտի մեկնի:

∴ Հրդեհ ծագեցաւ Լոնտոնի արուարձաններէն Ուէսթհէմի պէնզինի մթերանոցներուն մէջ, որոնք 35,000 թօնօ պէնզին կը պարունակէին: Կը վախցուի որ միւս մթերանոցներն ալ բռնկին:

Սուրիոյ կռիւները կը շարունակուին

Պէյրութէն կը հեռագրեն Մայիս 20 թուականով.—

Քօլէի հրամանին տակ գտնուող զօրախումբը ընդհարում մը ունեցաւ Իզզէտտին Ապտիւլ Քատէրի հրոսախումբերուն հետ, որ Սաֆատէն կուգար: Ապստամբները ունեցան 40 մեռեալ եւ 30 վիրաւոր: Գերի բռնուեցան 15 հոգի: Էմիր Իզզէտտին եւ իր թիկնապահը Սայիտ Եամինի սպաննուեցան:

Ֆրանսացի զինուորները հետախուզութիւններ կ'ընեն Ղութայի մէջ: Մեծ թիւով ապստամբներ անձնատուր կ'ըլլան:

Հանքէուի պաշարումը

Չինացի պոլշեւիկներուն մայրաքաղաք Հանքէուի կացութիւնը վերջին ծայր սպառնական է: Զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի զինուորները քաղաքը երեք կողմէ պաշարած են: Հանքէու մնացած համայնավարները մեծ գումարներ կ'առաջարկեն հակապոլշեւիկ ուժերուն՝ իրենց կեանքը պահպանելու համար:

Թուրք հայրենակցութեան օրէնքը

Հայրենակցութեան մասին պատրաստուած օրինագիծը ընդունուած է Ազգ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին կողմէ եւ մօտերս ժողովին պիտի ներկայացուի:

Յիշեալ նոր օրինագծին համաձայն, 1928 Յունուար 1էն սկսեալ, Թուրքիոյ մէջ ծնած օտարահպատակի մը Թուրքիոյ մէջ ծնած զաւակը Թուրք հայրենակից կը նկատուի: Օտարներու հետ ամուսնացող Թրքուհիները չեն կորսնցներ իրենց Թրքութիւնը եւ անոնցմէ ծնած զաւակները Թուրք կը նկատուին: Թրքական հպատակութեան մէջ ընդունուած օտարականի մը կինը խկոյն Թուրք կը նկատուի, երբ այս վերջինը փափաքի: Խելահաս տղաքն ալ կրնան Թրքահպատակ դառնալ, երկու տարի Թուրքիոյ մէջ ապրելէ յետոյ: Անչափահաս տղաքը իրենց հօրը հպատակութենէն կը նկատուին: Թուրք հայրենակցի իրաւունքը կը կորսնցնեն այն բոլոր Թրքահպատակ դարձողները, որ իրենց զինուորական ծառայութիւնը չեն կատարեր եւ օտար պետութեան մը ի նպաստ կ'աշխատին:

Գործազրկութեան անդմացումը

Մայիս 20ի պաշտօնաթերթին հրատարակած վիճակագրութեան համաձայն, վերջացող շաբթուն նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն է՝ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ՝ 48,501 հոգի, որոնց 32,765ը այր եւ 15,736ը կին: Անցած շաբաթ նպաստընկալներու թիւն էր 54,252, որով մէկ շաբթուան մէջ պակասածներու թիւն է 5751 հոգի:

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ 830, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 1012, ընդամէնը 1842 օտար բանուորի գործ հայթայթուած է մէկ շաբթուան մէջ: Ասոնցմէ 284 հոգի Մարսիլիոյ, 235 Փարիզի, 67 Թուլուզի, 54 Լիոնի եւլն. մէջ տեղաւորուած են:

Անցած շաբթու Ֆրանսա մտած են 757 օտար բանուորներ, 42ը ճարտարարուեստի, 715ը հողագործութեան մէջ աշխատելու համար: Ասկէ զատ առաւելագոյն երեք ամիս պայմանաժամով եւ մեծ մասամբ ապխտարաններու մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտած են 166 օտար բանուորներ: Նոյնպէս արձակուրդով իրենց երկիրը մեկնող 391 օտար բանուորներ վերադարձած են: Իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 1891 օտար բանուորներ:

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փրքի Ժուռնալ»ի սրահը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Էս-էռ կուսակցութեան, Հայ ուսանողական, Զաւիանեան Որբերու եւ Սպայից Միութեանց, Յառաջ-ի, Հայ Տրամաթիկ եւ Եւրոպահայ բաներախումբերուն: Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին:

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ, 29 ՄԱՅԻՍ, ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

Կը մասնակցին՝ Փարիզի բոլոր մարզական ուժերը, Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. եւ պահեստի խումբերը:

Պէլվիլի Մ. Մ. եւ «Արմենիա» Ա. եւ պահեստի խումբերը:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ ՖՐԱՆՔ

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10,30ին 131 Fbg. du Temple Ռոստոմի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանը սրահը:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Քեռի» խումբի ընդհ. ժողովը երեքշաբթի Մայիս 24, գրադարանին մէջ, ժամը ճիշտ 8.30ին 75 Rue Paul Bert: կարեւոր հարցեր: Ներկայանալ անդամատետրերով:

ՋԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի Մայր դիւանը Բ. Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այսօր կիրակի ժամը 2,30ին օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք 1085 ֆրանք: Կարգադրեցինք:

ԿԱՌՏԱՆ, Խ. Ա.— Ստացանք 100 ֆրանք:

ԿԱՌՏԱՆ, Տ. Ս.— Ստացանք 100 ֆրանք:

ՊԱՉԱՐՃԸՔ, Բժ. Գ. Ս.— Ստացանք 300 ֆրանք:

ՔՕԿՕԼԷՆ, Ս. Գ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

ՔՕԿՕԼԷՆ, Մ. Թ.— Ստացանք 50 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկ. Էլիզ Շահէն՝ ծնեալ Մարգարեան, Աֆիօն Գարահիսարցի, հօր անունն Մարգար, կը գտնուէր Նիւ Եորք, իմացնել քրոջը Հռիփսիմէ Մարգարեանի, 11 Rue Tapis-Vert, Hotel du Siècle, Marseille, (France):

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

— Կը փնտռուին Սուրիոյ Անթիլիասի որբանոցի որբերէն, Նշան Պէնլիեան, Յովհաննէս Ախոյեան, Յովսէփ Տէմիրճեան, Իլիաս Գաբրիէլեան, որոնք 1923ին Նիրր-Իսթ Ռըլիֆի միջոցաւ Ֆրանսա փոխադրուած եւ ագարակներու մէջ տեղաւորուած են: Գրել՝ Haroutune Sémérdjian-ի L. Donnete, St. Hilaire Grasse:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի երիտասարդ սպասուհի մը, տնական գործերու համար եւ գոհացուցիչ վարձատրութեամբ: Դիմել՝ սաիպողաբար «Յառաջ»ի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՆԵՐ

Փարիզի եւ գաւառներու մէջ ասեղնագործներու պէտք ունիմ, առ այժմ միայն քէֆ տը Շին լէնժըրիի համար:

Փարիզի մէջ շատ մօտ ատենէն բանալիք աշխատանոցիս համար կ'ուզեմ աշակերտուհիներ, որոնք այժմէն պէտք է փութան արձանագրուիլ:

Դիմել՝ ՎԱՀՐԻՃ ԿԻՕՔՃԷՆԵԱՆի 31 Rue Basfroi, (11e): Իջնել՝ մէթրօ Bastille, թրամուէյ եւ օթօպիւս Place Voltaire:

Առաւօտները ժամը 8—9.30, կէսօրէ վերջ 1—2.30, Կիրակի 11—1.30:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Ցնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ Մազլըմեանի 22 Rue la Boetie:

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	42
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidie	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	20
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր »	» Lire	139	75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	—
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	35
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	98	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1930	—
» III	»	1530	—
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	162	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՅԻՍ 1927

24 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 344

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆԸ ԵՒ ՀՐԷՇԱՅԻՆԸ

Խառնուածքի եւ բարքերու բարձրացման ի՛նչ պերճախօս պատկեր պարզեց օդանաւորդներու վերջին մրցումը։

Երբ երկու դժբախտ հերոսները, Նոնկէսէր եւ Քոլի, ճամբայ ելան Մայիս 8ին, ամբողջ Ֆրանսան, իր մամուլով եւ փառքերով, բովանդակ աշխարհը՝ իր արտայայտութեան անհամար ձեւերով, սրտատրոփ կը հետեւէր հպարտութեամբ եւ յուզումով։ Քաղքենի, արքայական, աշխատաւոր թէ պոլշեւիկ, բոլորը զմայլում եւ ակնածանք միայն ունէին երկու յանդուգն առաջապահներուն հանդէպ։ Կը քրքրէին անոնց անցեալը, բարաբաց կը փառաբանէին անոնց գերմարդկային ճիգը։

Զանազան աւետիսներէ յետոյ, երբ երեւան ելաւ որ երկու հերոսները ձախողած են — մինչեւ այսօր մա՛րդ չի գիտեր թէ ուր ինկած են — պէտք էր դիտել, նորէն, մարդկային, ազնուական վիշտը բոլոր դէմքերուն վրայ, եւ երկիւղած մտմտուքն ու յարգանքը՝ մամուլին մէջ։ Եւ այս՝ նորէն ամբողջ Ֆրանսայի ու բովանդակ աշխարհի մէջ, եւ մինչեւ այսօր... Ո՛չ մէկ ախտաբանք, ո՛չ մետասաներորդ ժամու իմաստութիւն։ Ոչ անգիտութեան շարժուձեւեր։ Ոչ ալ, անկիւնը քաշուած, «ինծի՞ ինչ, աղբար»։

Նոյն պատկերը եւ այսօր, երբ յաջողեր է ամերիկացի Լինտպէրկը, 25 տարեկան երիտասարդ մը, յանդուգն եւ վճռական։ Ամբողջ աշխարհ կը խայտայ յաղթանակին տպաւորութեան տակ։ Յիսուն հազար հոգի Պուրժէի կայանը խուժեցին շաբաթ գիշեր, շնչակտուր դիտելով երկինքը, «կուգա՛յ, եկաւ, իջնէ՛, հուռռա՛»։ Ոստիկանութիւնը բաւական չէր զսպելու անհելի խուժումը։ Երկաթեայ շղթաներ խորտակուեցան։ Հրմշտուք, իրարանցում, գիրկընդխառն կռիւ՝ պատմական օդանաւէն կտոր մը փրցնելու, իբրեւ յիշատակ։ Հարկ եղաւ գաղտագողի փախցնել «խենդ»ը։ Եւ յաջորդ օրն ալ եւ մինչեւ այսօր, փառաբանութեան աղաղակներ պողոտաներուն վրայ, լեռնակուտակ հեռագիրներ, շնորհաւորութիւններ, պարգեւներ, եւ սրտագին մաղթանքներ՝ նոր յաղթանակներու, երկրագունդի բոլոր մասերէն։

Ի՛նչքան մարդկային է եւ ներշնչող՝ այս պատկերը։ Եւ ինք հազիւ քանի մը բառ մրոտեցինք։ Իրականութիւնը՝ հաւասարումէկ գիշերներու հէքեաթ մը կը յիշեցնէ։

Դժնդա՛կ զուգադիպութեամբ մը, այս իրողութիւնները արձանագրուին ճիշդ այն ատեն, երբ կը պատրաստուինք տօնել Մայիս 28ի տարեդարձը։

Ի՛նչ քստմնելի հակապատկեր՝ երկու դէպքերուն առթիւ։

Մենք չունինք Ատլանտեանը մէկ թռիչքով կտրելու մրցումներ։ Բայց չէ՞նք ունեցեր Նունկէսէրներ, Քոլիներ եւ Լինտպէրկներ։

Ո՞վ համրեց թիւը այն զմայլելի հերոսներուն, որոնք արհամարհեցին ամէն վտանգ, չէշտակի նայեցան մահուան երեսին, եւ խոյացան սարէ սար, անդունդներու վերեւ, մինչեւ ահակալ գագաթներու ոլքեր, յանուն սրբազան դատի մը։

Ո՞վ իմացաւ պատմութիւնը այն քաջերուն, որոնք ոչ թէ ժամերով, այլ օրերով տատանեցան մահուան եւ կեանքի յորձանքին մէջ, ինչպէս Լինտպէրկը ովկիանոսի ալիքներուն վերեւ, իրենց աչքերը ուղղած դէպի հեռանկարը, պատրաստ՝ իրենց կեանքին գնով ապահովելու յաղթանակը։

Ո՞վ տեսաւ այն դիւցազնական ճգնաժամը, երբ ափ մը մարդիկ վերջին մարտը կը մղէին Սարտարապատի դաշտին մէջ, եղունգներով եւ ակռաներով, անհաւասար ուժերու դէմ, կուրծք կուրծքի, «ազատութի՛ւն» գոռալով, եւ թշնամին անգամ յարգանքի մղելով...

Եղա՛ծ են այս բոլորը։ Հէքեաթնե՛ր կան այս մասին որոնց նմանը չունին աւելի զօրաւոր ազգեր։

Եւ սակայն, — ո՛ւհ, գարշելի ոռնոցը որ կը տեւէ ու կը տեւէ։

Մարդիկ սրբազան գործ կը համարեն նսեմացնել, աղարտել, ծաղրե՛լ ինչ որ կատարուեր է։ Որովհետեւ ձախողեցան հայ Նունկէսէրները, ապա ուրեմն սեւցնենք։ Սուտ՛, խեղաթիւրէ՛, անարգէ՛, մուր քսէ՛ եղածին ե՛ւ մեռածին, ե՛ւ մղուած պայքարին եւ թափուած արիւնին։

Մայիս 28? — Մարդիկ թուղթ գրիչ առեր են, ապացուցանելու համար թէ այդպիսի բան չկայ։

— «գործաւոր ընկերներ, չէզոք եւ դաշնակցական, ձեզի կը խաբեն, երբ կ'ըսեն թէ մայիս 28ը Հայաստանի անկախութեան տօնն է»։

... «Հեռու մայիս 28էն, այդ սեւ օրէն... մայիս 28ի դէմ...»

Այսպէ՛ս կը պատգամէ Փարիզի հայ պոլշեւիկներու կեդր. կոմիտէին թռուցիկը, զոր յօգնութիւն կրեր են ցրուելու ժամուն դուռը, կիրակի օրով։ Եւ ա՛յդ ապացուցանելու կը հգնին ռամկավար կուսակցութեան անբարոյական վարիչները, որոնք բեմէ բեմ կը վազէին Մայիս 28ը փառաբանելու համար, երբ հանրապետութիւնը կանգուն էր։

Ահա թէ ո՛ւր է մարդկայինը եւ հրէշայինը, քաղաքակրթականը եւ անասնականը...

Ահա թէ ինչո՛ւ պոռնկացեր է յեղափոխութիւնը պոլշեւիկներուն ձեռքով, եւ վաճառքի հանուած է ամէն սրբութիւն, հայանուն շոշորթներու եւ ջատուկներու ձեռքով։

Բաղդատեցէք այս բոլորը՝ երեք օդանաւորդներու պատմութեան անցուդարձերուն հետ, եւ դուք հանեցէք եզրակացութիւնը։

Մեր մասին՝ զզուանքը թոյլ չի տար բառ մը աւելի գրելու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Ցաք վիճաբանութիւն մը ծագած է Թուրք եւ պուլկար մամուլին միջեւ, Պալքաններու կացութեան եւ նոր դաշնակցութեանց մասին։ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, որ մասնագէտ է արեւելեան գործերու, նոր խմբագրական մը գրած է իր թերթին, կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ»ի մէջ (16 մայիս)։ Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.

— «Ճիշդ է թէ Պուլկարիա ամբողջովին անկախ է իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, եւ միայն իրեն վերաբերեալ խնդիր մըն է ունած քաղաքական ուղղութեան հետեւիլը։ Միայն թէ երբ բռնուած ուղղութիւնը եւ նոր կազմուած քաղաքական դասաւորումները (քոմպինէզոն) պալքանեան խաղաղութիւնը եւ կացութիւնը խանգարելու բնոյթն ունենան, այն ատեն շատ բնական է որ պալքանեան խաղաղութեամբ խիստ մօտէն շահագրգռուող Թուրքիան ալ զգայուն գտնուի։ Կացութեան մէջ այս ընդունակութիւնը տեսնելուն համար է որ թուրք մամուլը պէտք տեսած էր ուշադրութիւն հրաւիրելու։

«Դժբախտաբար, ինչպէս անցեալին մէջ, նոյնպէս ալ ներկայիս, մեծ պետութիւնները տիրապետութեան մրցումի ելած են Պալքաններուն մէջ։ Եւ այս հին քաղաքականութիւնը նորէն հին եղանակներով կը վարեն։ Պալքանեան երկիրներէն ո եւ է մէկը ակամայ կրնայ հոսանքէ մը տարուիլ, եւ այս ձեւով բոլորովին խանգարել պալքանեան կացութիւնը։ Տեսակէտը, զոր միշտ որոշակի եւ ուժեղ կերպով կը պաշտպանենք այս առթիւ, հետեւեալն է.—

«Պալքաններու խաղաղութիւնը կարելի է այն ատեն ապահովել, երբ երկիր մը ուրիշներու դէմ գաղտնի պատրաստութիւններ կատարելէ զգուշանայ, եւ պալքանեան ո եւ է պետութիւն դուրս չօգտուի ըլլալիք դասաւորումէն։

«Մեր մտահոգութիւնը կը բխի այն հաւանականութենէն, թէ կարելի է սխալիլ խաղաղասիրութեան տանող ճամբաներու ընտրութեան մէջ։ Մեր ճիշդ կարծած ճամբաները երբեմն անելի կը յանգին։ Եւ ասիկա կը պատահի թէ անհատներու եւ թէ ազգերու կեանքին մէջ։

«Ազգի մը անկախութիւնը միշտ վտանգի տակ է, քանի այդ ազգը չի կրթնիր սեփական ուժին։ Հետեւաբար շատ բնական կը գտնենք պուլկար կառավարութեան եւ մամուլին թափած ջանքերը, պուլկար երիտասարդութեան մէջ հայրենասիրական զգացումը վառ պահելու մասին։ Միայն թէ, այս պարտականութիւնը կատարած ատեն, նոյնքան բնական պարտականութիւն մըն է չվիրաւորել այնպիսի հարեւանի մը զգացումները, որուն հետ հաշտ ապրելու անհրաժեշտութիւն կը տեսնուի։

«Ահա այս տեսակէտով քիչ մը անսանձ գտանք այն յօդուածը, զոր գրած է պուլկար պատերազմական նախարար Զօր. Վոլքով։ Որովհետեւ գիտենք թէ զօրավարը այսօր ամէնէն կարեւոր դէմքն է պուլկար դահլիճին մէջ։»

ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՅԻ մէջ զգալապէս կ'աճի անգործներուն թիւը։ Ցուցակագրուած են 246,000 գործաւորներ, 70,000 հոգի աւելի քան Հոկտեմբերին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԻՒ ԵՕՐՔ-ՓԱՐԻԶ ԹՌԻՉՔԸ ՅԱՋՈՂԱԾ

Լինտպէրկի անձնական յաղթանակը

Ամերիկացի Չարլս Լինտպէրկ, յանդուգն օդանաւորդը, որ ուրբաթ կէսօրին Նիւ Եորքէն մեկնած էր, շաբաթ գիշեր ժամը 10,19ին հասաւ Պուրժէի օդանաւային կայանը, ուր երիտասարդ հերոսը ծափահարելու համար կանուխէն փութացած էր 50,000է աւելի բազմութիւն մը։ Իրիկուան դէմ Շէրպուրկէն հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ Լինտպէրկ Ֆրանսա հասած է արդէն, ու ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէր անոր գալուն։ Վերջապէս ժամը 10,15 անցած օդանաւի աղմուկ մը լսուեցաւ. ամբոխը յանկարծ լռեց եւ քիչ վերջ «Սփիրիթ ավ Սէյնթ Լուիզ» վար իջաւ։ Բազմութիւնը առանց մտիկ ընելու ոստիկանութեան արգելքը, խուժեց օդանաւին վրայ։

Երեք հոգի սրունքներէն քաշելով խցիկէն դուրս հանեցին օդանաւորդը։ Ամբոխին ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր, ֆրանսական եւ ամերիկեան ազգային քայլերգները կ'երգուէին ամէն կողմ։ Լինտպէրկ անմիջապէս հանգստանալու համար սենեակ մը տարուեցաւ, մինչ ամբոխը ձեռամբարձ յաղթականօրէն կը տանէր ֆրանսացի օդանաւորդ մը՝ Լինտպէրկը կարծելով։ Ամերիկեան դեսպանը, Նախարար Ֆալիէր եւ կառավարական ուրիշ ներկայացուցիչներ պաշտօնապէս շնորհաւորեցին երիտասարդ օդանաւորդը։ Բազմութիւնը քիչ յետոյ խռնուեցաւ Լինտպէրկի գտնուած շէնքին շուրջ եւ կ'ուզէր տեսնել զայն. դեսպանը պատշգամէն քանի մը խօսք ըրաւ եւ Լինտպէրկի գլխարկը օդին մէջ նետեց։ Միւս կողմէ օդանաւն ալ յարձակումի ենթարկուեցաւ, ամէն ոք կ'ուզէր կտոր մը փրցնել՝ իբրեւ յիշատակ պահելու համար։ Շատ դժուարութեամբ կարելի եղաւ օդանաւը կայարան մտցնել՝ ոստիկանական հսկողութեան տակ։

Լինտպէրկ պաշտօնական այցելուներուն ցոյց տուաւ իր գործածած փոքրիկ կողմնացոյցն ու քարտէսը, որ մէկ միլիոներորդ աստիճանի վրայ պատրաստուած էր։ Բոլորն ալ զարմացան թէ ի՛նչպէս այսքան տարրական միջոցներով յաջողած էր Փարիզը գտնել, առանց երբեք շեղելու իր նախապէս գծած ճամբէն։ Ըսաւ թէ Նիւֆաունտլէնտէն մինչեւ Իրլանտա ոչ մէկ նաւ տեսաւ։ Մօն Վալէրիէնի փարոսը տեսաւ 80 քիլոմեթր հեռուէն, իսկ Պուրժէինը 40 քիլոմեթրէն։ Կէս գիշերը կէս ժամ անցած, գաղտնապէս ինքնաշարժ դրուելով դեսպանին ընկերակցութեամբ Փարիզ տարուեցաւ։ Էթուալի հրապարակը հասնելուն, վայրկեան մը իջաւ Անծանօթ Զինուորին առջեւ խոնարհելու համար։ Յետոյ ամերիկեան դեսպանատունը գնաց։ Հոն ժամը 2ին գիշերազգեստով ընդունեց «Ռատիօ» եւ «Եունայթըտ Փրէս» գործակալութեանց ներկայացուցիչը։ Այդ ժամուն հարիւրաւոր շնորհաւորական հեռագիրներ կը հասնէին Ամերիկայէն, որոնց մէջ նաեւ նախագահ Քուլիճի եւ իր մօր շնորհաւորագիրները։ Յետոյ լոգանք առաւ, ու ճաշեց, միաժամանակ պատմելով իր ճամբորդութիւնը.— Օդը շատ գէշ էր ու կ'անձրեւէր աւելի քան 1000 մղոն ճամբորդութեան ընթացքին. յաճախ կ'ելլէր ու կ'իջնէր, երբեմն ջուրի մակերեսէն 10, երբեմն ալ 10,000 ոտնաչափ բարձր կը թռչէր լաւ օդի հանդիպելու համար, բայց ի զուր։

Վայրկեան մը իսկ քաֆէին կամ ուրիշ քուն փախցնող դեղ չէ գործածած, քանի մը սէնտուիչ ու գաւաթ մը ջուր խմած է ամէնը։ Ո՛չ մէկ ծրար առած էր հետը, միայն անցագիրը ունէր վրան, այն ալ առանց վիզայի։ Լինտպէրկ աւելցուց որ դեռ երկար կրնար ճամբորդել, տակաւին հազար մղոնի համար պէնզին ունէր. իրեն այնպէս կը թուէր թէ ճամբուն կէսը միայն հասած է։

Շաբաթ գիշեր Փարիզ գրեթէ չքնացաւ։ Մեծ պուլվարները եւ գլխաւոր հրապարակները խանդավառութեան մէջ էին։ Թերթերը իրարու ետեւէ յաւելուածներ կը հրատարակէին։

Ֆրանսական բոլոր թերթերը ներբողներով լեցուն են քաջ օդանաւորդին մասին։ Ամերիկայէն, Անգլիայէն, Իտալիայէն եւ միւս երկիրներէն եկած լուրերը ցոյց կուտան թէ Լինտպէրկ համաշխարհային դէմք դարձած է արդէն եւ անմահացած։

Սթոքհոլմէն կը հեռագրեն թէ Երեսփ. ժողովին մէջ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ այս յաղթանակը, ու բոլոր կուսակցութեանց պետերը շնորհաւորական հեռագիր ղրկեցին Լինտպէրկի, որ ծագումով Շուէտացի է, եւ փարիզեան թերթերու թղթակիցներուն չի քաշուիր յայտարարելու իր ծագումը։

Կիրակի օր մինչեւ ժամը 2,10 քնացաւ (11 ժամ)։ Մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր ամերիկեան դեսպանատան առջեւ. շատ մը թղթակիցներ ժամերէ ի վեր կը սպասէին իր արթննալուն։ Դեսպանը իր հագուստները տուաւ Լինտպէրկի։ Ժամը 4ին անթել հեռախօսով հաղորդակցութեան մէջ մտաւ իր մօրը հետ, որ քիմիաբանութեան ուսուցիչ է Տիթրոյթի բարձրագոյն վարժարանին մէջ։ Յետոյ ամբոխի ծափերուն մէջ դեսպանատան պատշգամը ելաւ դեսպան Հէրրիքի հետ ֆրանս. դրօշակ մը բռնած։ Քանի մը ընդունելութիւններ է

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իբրեւ պատասխան մեր հարցումներուն, Թաւրիզի մեր թղթակիցէն ստացանք հետեւեալ երկտողը, Մայիս 9 թուականով.—

«Ապրիլ 23ի Յառաջով հրատարակուած թղթակցութեան մէջ կէտեր կան որոնք չհաստատուեցան։ Այդ կարգէն են Էջմիածնի միաբաններու աքսորը եւ կաթողիկոսին հեռացումը։

Այդ լուրերը բոլորն ալ եւ դեռ աւելին, շատ յամառ կերպով տարածուեցան այստեղ։ Նոյն իսկ առաջարկ եղաւ ցոյց եւ միթինկ սարքելու, բողոքելու։ Ամբողջ քաղաքը, նոյն իսկ Պարսիկները կը խօսէին այդ լուրերու մասին։ Երուսաղէմէն եւ ուրիշ տեղերէ անընդհատ կը դիմեն այստեղ եւ լուրեր կ'ուզեն Էջմիածնի մասին։ Տագնապը անհետացած չէ տակաւին»։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Վագըթ»ի ընթերցող մը Հալէպէն կը գրէ.— «երկու ամիս առաջ հօրմէս ժառանգած հողերուս փոխանցման եւ հաշուեյարդարութեան գործողութիւնները կատարելու համար ըրած դիմումիս առթիւ ըսին թէ Թուրքերուն սեփականութիւնը եղող կալուածներու եւ հողերու փոխանցման եւ առուծախի ամէն տեսակ գործողութիւնները արգիլուած են։ Ուստի դիմեցի կառավարութեան կեդրոնը՝ Դամասկոս ուր նաեւ նոյն պատասխանը ստացայ։ Լօզանի դաշնագրին մէջ, Թրքահպատակներուն Սուրիոյ մէջ սեփականութիւն ունենալը բացորոշապէս ընդունուած է։ Ուստի այդ մեկնութեան դէմ Սուրիոյ կառավարութեան վարմունքը եւ ոչ մէկ կերպով կ'արդարանայ։ Դեռ շատեր կան իմ կացութեանս մէջ։ Եթէ մեր կառավարութիւնը այս բանով իսկոյն եւ լրջօրէն չզբաղի, շատ մը ընտանիքներ պիտի կործանին»։

«Իգտամ»ի թղթակիցն ալ կը գրէ.—

Յարդ Դամասկոսի եւ գիւղերուն մէջ Թրքահպատակութիւնը ընդունողներուն թիւը 15,000 է, մեծ մասը մշակներ։ Ասոնք Թուրքիա կը ղրկուին ընդ հսկողութեամբ եւ բռնի։ Ֆրանսայի կուսակից Սուրիացիներ վերջին ծայր կը նախատեն Թուրքերը։ Ասոնք այնքան առաջ կ'երթան որ՝ կիներուն երեսի քօղերը կը բանան եւ անոնց երեսը կը թքնեն։ Ասոնց միակ յանցանքը այն է որ Թրքահպատակութիւնը ընդունած են։ Դարձեալ այդ Սուրիացիները կ'ըսեն անոնց.— «Ի՞նչ պիտի ընէք Թուրքիա երթալով, հոն թշուառութեան պիտի ենթարկուիք, հոն դժոխք է, ամէն ոք Թուրքիայէն հեռանալով հոս կ'ուգայ, դուք հոն ի՞նչ ընել կ'երթաք։ Եկէք հրաժարեցէք այդ գաղափարէն։ Մենք ձեզ սուրիահպատակ արձանագրել տանք»։

Ֆրանսացիք լրտեսական կազմակերպութիւնը տարածած են։ Այս լրտեսները վերջին ծայր թշնամի են Թուրքերուն։ Շատ մը հայրենակիցներ անոնց տուած ժուռնալներով կը նախատուին եւ կը բանտարկուին։ Միեւնոյնն է վիճակը Հալէպի մէջ։ 150նոցները Հոս Թուրքիոյ դէմ պրոպագանդ կ'ընեն։ Հակառակ ասոր, շատեր կը պահանջեն որ Թուրքիա ղրկուին։

ԿԱՅԾԱԿ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ՄԶԿԻԹԻՆ ՎՐԱՅ.— Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կայծակ ինկաւ Տիարպէքիրի հին մզկիթին վրայ, այն պահուն, ուր բազմաթիւ իսլամ հաւատացեալներ կ'աղօթէին։ Մզկիթը փլաւ։ Ինը հոգի փլատակներուն տակ մնալով մեռան։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

(Լիոնի համագումարին առթիւ, 17-20 Ապրիլ 1927)

Լիոնի համագումարի ընթացքին, կրքով ու երկարօրէն զարգացած գրեթէ բոլոր բանավէճերն ու պայքարները, մեզ կը դնեն նոյն հիմնական խնդրին առջեւ, բոլոր տարակարծութիւնները ու ամէն կարգի կընճռոտութիւնները կը բացատրուին նո՛յն լոյսին տակ— ի՛նչ գծով երթալ դէպի ընկերվարական իրաւակարգը, ի՛նչ միջոցներով հասնիլ աշխատաւորական իշխանապետութեան (Dictature)։

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան կեանքը, իր հիմնադրութեան թուականէն ի վեր (1905), կը թաւալի ներհակ ուղղութիւններու մէջ։ Յաճախ իր ծոցին մէջ ծնած են ու զարգացած, նոյն ժամանակաշրջանին, չորսէ աւելի ձգտումներ, երբեմն նոյն իսկ որոշ չափով խանգարելով կազմակերպութեան առողջ գնացքը (էրվէիստներ(*) կամպատամբականներ, ժոռէսիստներ, կէտիստներ)։ Այսօր ալ թուրի հերձուածէն տարիներ յետոյ, նոյն ձգտումներն են որ կը զարնուին իրարու, երբեմն վերախմբուելով որոշ նպատակի շուրջ՝ քիչ յետոյ կրկին բաժնուելու համար։ Բայց այս բոլոր ձգտումները, վերջին հաշուով, կուգան ու կը վերածուին երկուքի, ընորոշելով՝ ընկերվարական տեսաբանութեան երկու հիմնական խըմբաւորումները, աջակողմեան եւ ձախակողմեան։ Այս երկու բառերը, իրենց յաճախակի ու երբեմն անտեղի գործածութեան հետեւանքով, պարպուած են պարունակութիւնը։ Աշխատինք որոշ գաղափար մը տալ, ճշտաւորելով անոնց տարբերութիւնները որ երբեմն, որոշ ղեկավարներու մօտ կը վերածուին երանգներու (Լէոն Պլոմ) եւ ուրիշներու մօտ ընդհակառակը կը զգենուն սուր, կտրուկ ու կոպիտ բնոյթ (փիէռ Ռընոտէլ, փօլ Ֆօրքուր, Ս. Կրումպախ)։

Մարդկութեան մեծամասնութիւնը կը կազմէ աշխատաւորութիւնը։ Հետեւաբար բնական է որ պետութիւնը ըլլայ աշխատաւորական։ Հաստատելու համար աշխատաւորական պետութիւն ու հետեւաբար ընկերվարական իրաւակարգ՝ պէտք է մարդկութիւնը նախ ազատել դրամատիրական տիրապետութենէն։ Զինչե՛լ քաղքենի, զինուորապաշտ, ազգայնական կամ աշխարհակալ տիրապետութիւնը տեղը դնելու համար ընկերվարական պետութիւնը, ազգային սահմաններու, ու ընկերվարական պետութիւններու դաշնակցութիւնը՝ միջազգային գետնի վրայ։ Մինչեւ հոս բո՛լոր ընկերվարականները համաձայն են։ Ուրեմն, նպատակը հասարակաց է։

Բայց ի՛նչպէս կատարել այդ հսկայ փոփոխութիւնը։ Քաղքենիութիւնը աւելի քան երբեք իր մագիլներով կառչած է պետութեան, հակադրելով բո՛լոր երկիրներու աշխատաւորներու Դաշնակցութեանց բո՛լոր երկիրներու քաղքենիութեան համերաշխութիւնը (ճարտարարուեստական խմբաւորումներ (cartel), գաղտնի զինակցութիւններ, եւայլն)։ Աջերը, կը կարծեն որ լաւագոյն է օգտուիլ ռամկավար պետութեանց պարգեւած համեմատական ազատութենէն, խորհրդարանային ճամբով մեծամասնութիւն կազմելու եւ պետութիւնը ձեռք ձգելու համար։ Խորհրդարանի մէջ մեծամասնութիւն՝ կը նշանակէ մեծամասնութիւն ժողովուրդին մէջ։ Ո՛չ մէկ յեղափոխութիւն՝ բռնի եւ տեւական չըլլար, եթէ չինէնու ժողովրդական լայն խաւերու վրայ։ Անոնք կը կարծեն որ միջազգային բանուորութիւնը բաւական զօրաւոր է, խաղաղ ճամբով, ընկերվարական պետութիւն հաստատելու համար։ Յեղափոխութիւն — անտա՛րակոյս, բայց անարիւն յեղափոխութիւն։ Դէմ են ռազմական ընկերվարութեան—նա՛յեցէք Խորհրդային Ռուսիոյ։ —Բանուորական իշխանապետութիւն։— Շատ բացառիկ պարագաներու տակ եւ ան ալ, կարճ ժամանակով։

Տրամաբանական է որ այս ձգտումին հետեւորդները, կը քարոզեն համագործակցութիւն քաղքենի դասակարգերու ձախ տարրերուն հետ, ընթացիկ ու հասարակաց պայքար յետաշրջականութեան դէմ, համաձայն են որ ընկերվարական կուսակցութիւնները մասնակցին քաղքենի կուսակցութիւններու։ Անհաշտօրէն թշնամական դիրք ունին Խորհրդային Ռուսիոյ եւ Միջազգայինի հանդէպ։

Այս ձգտումին իրական ղեկավարը, Ֆրանսական ընկերվ. կուսակցութեան մէջ փիէռ-Ռընոտէլն է։ Ո՛վ է Ռընոտէլ։ Վիքթօր-Մէրիք, ընկերվարական հին մարտիկ մը, յեղափոխական գրող ու թատերագիր՝ այսպէս կը նկարագրէ զայն։— Ես զայն կը նկատեմ որպէս իրական, համոզուած և ուղղամիտ ընկերվարական մը, որ նոյն ատեն շատ պարկեշտ մարդ մըն է, հաւատարիմ իր բարեկամութեանց մէջ, անկարող որեւէ գձձութեան...։ Աւելին.— Ռընոտէլ կամակոր կռուող մըն է։ Եղէգի չի նմանիր։ Այս հին նորմանտական կաղնին կը նախընտրէ պարտուիլ քան խոնարհիլ։ Սըմպէղուկ պըրթօն Մարսէլ Քաշէնի պէս չէ, որուն շարունակական փառութիւնները, հէքեաթական են։ Կը բաւէ բաղդատել Քաշէնի դիրքը (երբ պատերազմի փոքրամասնութիւնը մեծամասնութիւն կազմելով զայն չարաղիտօրէն քշեց «Իւմանիթէ»ի տնօրէնութեան) Ռընոտէլի քաջ վերաբերմունքին հետ։ Այս «խոշոր մարդ»ը այնտեղ էր, ու կը կռուէր, կը մարտնչէր, կը վիճէր. կ՚առաջարկէր իր լայն կուրծքը հարուածներու։ Միւսը պահուըտած էր։ Հիւանդ կը ձեւացնէր ինքզինքը։ Այս բաները, ամէն մարդ գիտէ կուսակցութեան մէջ...»։ Ռընոտէլի հետ են նաեւ Փօլ-Պօնքուր, չարաղէպ ընկերվարականը, Ատրիէն-Մարքէ, Պօրտօի երեսփոխան-քաղաքապետը, Ս. Կրումպախ, Ժ. Բան եւ ուրիշներ։

Միւս ձգտումը աւելի մօտ է ընկերվարութեան ներշնչումներուն։ Ընկերվարութեան երկարամեայ պատմութեան կրթնած, ան կ՚ըսէ որ հաստատելու համար աշխատաւորական իրաւակարգ, անհրաժեշտ է ու նախապայման, խլել իշխանութիւնը քաղքենիութենէն։ Պատմութիւնը գրեթէ չէ արձանագրած որեւէ խոշոր քաղաքական յեղափոխութիւն առանց արիւնի։ Անարիւն ընկերային յեղափոխութիւնը քաղքենի ցնորք մըն է։ Խաղաղութեամբ ու խորհրդարանային ճամբով իշխանութիւնը խլել անկարելի է։ Կը բաւէ որ ընկերվարական մեծամասնութիւնը սպառնական դառնայ ու անհա քաղքենիութիւնը, կամ կը լուծէ խորհրդարանը, կամ կը ծնի զինուորական ու ազգայնական իշխանապետութիւն մը եւ կամ կ՚աշխատի խեղդել շարժումը (Իտալիա, Մեծն-Բրիտանիա)։ Ո՛չ մէկ դասակարգ առանց օրհասական կռիւի չի զիջիր իր առանձնաշնորհները (պետութիւն, բանակ, դպրոց, տնտեսութիւն)։ Դալով քարոզի միջոցաւ ու լուսաւորութեամբ՝ աշխարհը ընկերվարականացնելուն —համաձայն ենք, բայց մինչեւ որ իշխանութիւնը չգտնուի աշխատաւորներու ձեռքը, անհնար է ընկերվարական միտքը դիւրութեամբ ու բաւականաչափ տարածել։ Բանակ, կրթութիւն, ոստիկանութիւն, տնտեսութիւն եւ մշակոյթ՝ քաղքենի պետութեան մէջ կը ծառայեն քաղքենիութեան։

Միջազգային աշխատաւորութիւնը բաւական է ուժեղ, այո՛, բայց միայն ազգային սահմաններէ ներս բանուորական իշխանապետութիւն հաստատելու համար։ Դասակարգերու հակամարտութիւնը հետզհետէ աւելի սուր ու քրոնիկ բնոյթ կը ստանայ։ Ժամանակը չէ, քաղքենիութեան զարպաս ընելու։ Ուժը՝ ուժին առջեւ կը խոնարհի միայն, Դրամատիրութեան կոպիտ բայց չափազանց ճկուն ու հսկայ ուժին պէտք է հակադրել ո՛չ միայն ընկերվարական մտածողութիւնը, քարոզն ու խորհրդարանային աշխատանքը, հապա նաեւ զանգուածային ու յեղափոխական կորովը։ Կռիւը կը գինէ բազմութիւնները։ Անհաշտ կռիւ՝ քաղքենիութեան դէմ ու միութիւն աշխատաւորական խաւերու մէջ։ Ու նաեւ պատրաստ՝ հարկ եղած ատեն կռուելու։— Տեսէ՛ք Իտալիան, մեծամասնութեամբ ընկերվարական ու համայնավար ժողովուրդը կը հեծէ ազգայնամոլ սակաւապետութեան մը ներքանեներուն տակ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ, չի բաւեր միայն քարոզել ու համոզել, պէտք է նաեւ բռունցք ցոյց տալ։ Ուժեղ ու կազմակերպուած ընկերվարական Միջազգայինն է միայն որ կրնայ խաղաղութիւն բերել մարդկութեան։ — Ազգերու Դաշնակցութի՞ւն։— Անորոշ է ապագան, զգուշութի՛ւն։— Քաղքենի պետութեան մասնակցութի՞ւն։ — Ո՛չ, երկու հակառակորդներ մէկ կառքի չեն կրնար լծուիլ, մենք յառաջ երթալ կ՚ուզենք, անոնք կ՚ուզեն մնալ ո՛ւր որ են եւ կամ երթալ ետ։

Այս ձգտումին կը հրամայեն Պրաք, Զիրոմսքի եւ Կրացիանի, երեքն ալ Սէնի մեծ Դաշնակցութենէն, երեքն ալ ժողովրդական ծագումէ։ Այս հոսանքին կարելի է կցել նաեւ Մորիս Մորէնի խմբակը, որ հետզհետէ հող կը շահի։ Մորէն կը քարոզէ յեղափոխականութիւն, միացեալ ճակատ քաղքենիութեան դէմ՝ համայնավարներուն հետ, բանուորական միութիւն, դասակարգային կռիւ։ Կը յարձակի անխնայ՝ կուսակցութեան աջակողմեան ձգտումի ղեկավարներուն վրայ։ Կախակայուած երկու տարուան համար, այսուհանդերձ վերանշանակուեցաւ վարիչ մարմնի անդամ։

Այս երկու հոսանքներուն մէջտեղ կը կենայ կազմակերպութեան կեդրոնը, զոր կը վարեն Փօլ-Ֆօր, Լօնկէ, Սէվրաք եւայլն։ Populaireի տնօրէն-խմբագրապետ Լէոն-Պլոմ որ նոյն ատեն ընկերվարական խորհրդարանական խմբակցութեան վարիչն է, թէեւ երեւոյթին դուրս է ձգտումներէ, բայց կը հակի կեդրոնին։ Փօլ-Ֆօր, փոքրիկ ու նուրբ մարդ մըն է, բանաստեղծ, նոյնիսկ «բանաստեղծներու իշխան», որ կ՚արդարացնէ իրեն տրուած այս պատուանունը իր հարուստ ու մաքուր տաղանդով։ Հարազատ ֆրանսացի ու շատ հեղինակաւոր, ան կը հրամայէ կուսակցութեան բազմաթիւ կարեւոր դաշնակցութեանց, երեսփոխան, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար, յաղթական դուրս կուգայ անհա՛ Լիոնի համագումարէն, հաւաքելով իր բանաձեւին շուրջ՝ խոշոր եւ կարեւոր մեծամասնութիւն մը որուն մէջ կը մտնէ նաեւ Ռընոտէլ, իր հետեւորդներով։

Երկու հիմնական խնդիր կար համագումարին առջեւ դրուած. 1. Կուսակցութեան դիրքի ճըշդումը՝ համայնավար կուսակցութեան եւ քաղքենի կուսակցութիւններուն հանդէպ։ 2. Պատերազմական նոր օրինագծի եւ «զինուած ազգ»ի խնդիր։ Այս երկու հարցերն ալ իրենց խորքին մէջ, կը վերածուին նոյն հասարակ յայտարարին — ո՞րն է ուղիղ ճամբան որ կը տանի ընկերվարական պետութեան։ Ռընոտէլ, պատասխանած էր, իրեն յատուկ կոպիտ ու յստակ լեզուով։ Պրաք եւ Զիրոմսքի բերած էին հարցին ճշգրիտ, ընկերվարական ու լրիւ լուծումը։ Այս երկու պատասխանները ուժգնօրէն կը բախէին իրար։ Փօլ-Ֆօրի բանաձեւը, տեսակ մը հաշտութեան գիծ էր այս երկուքին միջեւ, զուրկ պայծառութենէ եւ գիտութենէ՝ այսուհանդերձ ան կը յաղթանակէր իր անձնբաղդ ու խիստ վերաբերմունքով դէպի համայնավար շարժումը։ Փօլ-Ֆօր քայլ մը բրած էր դէպի Ռընոտէլ, որ իր կարգին քայլ մը բրաւ դէպի ձախ։ Նոր մեծամասնութիւնը կը հաշուէ 2352 լիազօրագիր, Պրաք-Զիրոմսքի-Մորէնի 969ին դէմ։ Բայց համագումար մը չէ որ պիտի կրնայ հիմքէն լուծել, ամբողջ ընկերվարական մարդկութեան առջեւ դրուած խոշոր ու ճակատագրական խնդիր մը— ընկերվարական աշխարհի կառուցումը։ Նոր բանաձեւը բաց դուռ մըն է որ յայտնի չէ թէ ի՛նչ ապագայի վրայ պիտի բացուի։

Ինչ որ որոշ է ու անհերքելի — ու Պլոմ իրաւունք ունի այստեղ — այդ այն է՝ որ Լիոնի համագումարով ընկերվ. միջազգայինի ֆրանսական հատուածը, իր ամբողջ մարմինով կը տեղափոխուի հանդրուան մը դէպի ձախ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(*) Էրվէ դաւաճ-իր ընկերվարականներու շքախումբին կարկառուն դէմքերէն մէկն էր՝ Միլրանի եւ Պրիանի հետ։ Ծայրայեղ ու՛ ռազմական ընկերվարութենէն անցաւ կոյր ազգայնականութեան։ Կը խմբագրէ «La Victoire» թերթը։ Ջղուտ, արագաշարժ, ուժեղ ու ամբոխավար օրագրող է։ Վ. Շ.

ԿԱՐԻ ԳՈՐԾԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի հայ գաղութի ապրուստի պայմաններուն մէջ ուշագրաւ տեղ մը կը գրաւէ հայ կիներու կարի աշխատանքը։ Հետաքրքիր է գիտնալ թէ ի՛նչ ձեւով կը ներկայանայ եւ ինչպէ՞ս կը վարձատրուի այդ գործը, հետեւցնելու համար յետոյ թէ կարելի կ՚ըլլա՞յ աւելի լաւ պայմաններու մէջ դնել այդ զբաղումը ինպաստ հայ աշխատաւորին։

Հարցին քննութիւնը կարեւոր է եւ օգտակար, տրուած ըլլալով որ մեր մէջ տակաւին շատ մը ընտանիքներ կան, որոնց աշխատաւոր տղամարդու ձեռքը կը տառապի գործազրկութենէ եւ զայն փոխանորդողը հայ կինն է, իր մեքենային վրայ մէջքը կորացուցած եւ աչքերը կարմրցուցած հայ կինը։

Պէտք այցելութիւն մը հայ համախմբումներու մօտ ցոյց կուտայ որ, հայ կնոջ աշխատանքի գլխաւոր նիւթերն են, confectionի զանազան գործեր, ռօպ, քաշ-քօլ, էշարփ։ Աշխատանքը հայթայթողները Ռիւ տ՚Ապուքիրի եւ Ռէօմիւռի զանազան վաճառատուներն ու կրպակներն են, գլխաւորաբար Հրեաներ։ Աշխատաւորը երկու ձեւով կրնայ ստանալ իր գործը. կամ ուղղակի վաճառատունէ, կամ միջնորդի յանձնառուի մը միջոցաւ։ Թէ յանձնառուի եւ թէ աշխատաւորի դերին մէջ միանգամայն գտնուողներն ալ քիչ չեն։

Ընեւտուրի շատ բնական օրէնքը՝ մրցումը այստեղ ալ պէտք է գործէր ու կը գործէ... բայց արտառոց չափերով։ Այդ մրցման աղետաւոր հետեւանքները մասնաւորապէս շեշտուեցաւ վերջին գործազրկութեան շրջանին։ Որ եւ է եկամուտէ զրկուած հայ ընտանիքը յանձնառու եղաւ իր ժամերը ծախելու, օրական 16էն 18 ժամ, սանթիմներով։ Օրական քանի մը ֆրանքի փոխարէն կար կը փնտռէր ան, ինչ գինով ալ ըլլար։ Վաճառատուներու մօտ գիները բազմապատկուեցան. իւրաքանչիւր նոր ներկայացող կը կոտրէր նախորդին գինը, ու այսպէս 1,25 եղող քաշ-քօլին գինը իջաւ 0,50 կամ 0,55ի. կամ 1,50-1,75ը եղող ռօպ մը իջաւ 0,75էն 0,80ի։ Աշխատանքի գիներու անկման այդ անհամեմատութիւնը թշուառութեան հասցուց հայ աշխատաւորութիւնը։

Արդարեւ այդ ճիւղին մէջ աշխատանքը յարատեւ եւ կանոնաւոր չէ։ Հազիւ տարուան կէսը աշխատանք կրնայ գտնել կարուհի մը։ Բացառիկ տագնապներէն զատ, տարուան որոշ ամիսները կարի հրապարակը կը դառնայ կայուն. գործի շրջանին նոյնիսկ, աշխատանք չկեցած օրեր պակաս չեն։ Իսկ աշխատութիւնն ալ ընդհանրապէս սաստիկ եւ ջղուտ ձեւով կը կատարուի։ Այսպիսով մը կայ որ այսինչ ժամուն պիտի հասնի։ Կարուհին պարտաւոր է գործը գիշերին խառնել, շատ անգամ քանի մը ժամուան քունով գոհանալ, որպէսզի գործը ատենին հասնի։ Դիւրին է ըսել որ աշխատողը ազատ է չափազանցութեան չմղուելու եւ իր աշխատանքին տալու բնական ձեւ մը, ստանալով այնքան գործ միայն որ իր ժամերու յարմարութիւնը թոյլ կուտայ։ Գործնականին մէջ սակայն կանոնաւոր եւ բնականոն աշխատանքի փափաքը ընդհանուր ըլլալով մէկտեղ, կարելի չէ հանդիպիլ կիներու, որոնք ցերեկը առանց հանգստի անընդհատ աշխատին եւ գիշերն ալ մինչեւ ուշ ատեն չշարունակեն իրենց գործը։ Այս վիճակը անխուսափելի հետեւանքն է աշխատանքի բնոյթին եւ մանաւանդ աշխատաւորի տնտեսական պայմաններուն։ Վեց ամսուան աշխատանքով, պէտք է տարի մը ապրի եւ ապրեցնէ նաեւ իրեն հետ շատ անգամ քանի մը հոգիներ։

Ի՞նչ կարելի է ընել այս պայմաններուն մէջ գտնուող աշխատանքի մը մէջ, նուազագոյնի իջեցնելու աշխատաւորին նեղութիւնն ու շահագործումը։ Նեղութիւնը հետեւանքն ըլլալով շահագործման, կարելի է բաւարարուիլ քննելով միայն այս վերջինը։

Նախ՝ շահագործում կա՞յ թէ չկայ։ Այո, ոչովհետեւ աշխատաւորը իր աշխատանքի ժամերուն համապատասխան շահ չի ստանար։ Ո՞վ են շահագործողները։ Երկու խումբի մարդիկ կրնան ըլլալ. կա՛մ ուղղակի առեւտրականները, խանութպանները, կամ յանձնառուները։

Այս երկու իրողութիւնը պարզ ըլլալէ յետոյ, կը մնայ քննել կարելիութիւնները պայքարի միջոցներուն։ Տնտեսական կեանքի պայքարին մէջ — ինչպէս որ եւ է պայքարի մէջ — յաջողողը ուժ ներկայացնողն է։ Ծիծաղելի կ՚երեւի առաջին անգամ, Փարիզի մէջ հայ աշխատաւորի ուժի մասին խօսիլ։ Բայց փաստ է այսօր որ confectionի գործին մէջ արժէք է հայ աշխատաւորը։ Բազմաթիւ խանութներ կան, որոնք հայ կարուհիին կարածները միայն կը ծախեն։ Չափազանցութիւն չըլլար ըսել որ հրապարակի վրայ գործ եղած շրջանին, օրական 15-20,000 ռօպ կամ վզնոց (քաշ-քօլ) կը պատրաստուի Հայերու կողմէ։ Ըսել տխուր թիւ մըն է որ չի կրնար իր ազդեցութիւնը չունենալ։ Անոր պակասը անմիջապէս կ՚անդրադառնայ հրապարակին վրայ։ Ուրեմն պէտք է ընդունիլ որ հայ աշխատաւորը հոս արժէք է եւ ոչ-զանցառելի։ Պէտք է միայն կ արժեցնել այս ուժը։ Մէկ ճ միայն կայ, դժուարին բա ակ կարելին, որ կրնայ կացու նը փոխել, ընդունիլ եւր աշխատաւորին ծրագրերն նը։ Համոզուիլ եւ հաւա աշխատողի մը վիճակը չի բ լաւուիլ ուրիշ աշխատաւոր հետ մրցման մտնելով. որ տեւ այդ մրցումը պայման վատթարացում կը ստեղծէ։ ծամբրոյ համար աւելի մ պայմաններ առաջարկող տաւոր մը խաբկանքը կ՚ու առաջին անգամ վաստակի բայ մը գտած ըլլալու, բայ շուտ կը համոզուի որ իր առա կած պայմանները տանելի իրենց համար իսկ։ Մրցումի իրերահասկացողութիւնը եւ ծակցութիւնը պէտք է գնել մտածումը չի թելադրուիր գործակցութեան բարոյական ժէքէն, այլ զուտ անոր տնտե կան առաւելութիւններէն։ ծակցելով աշխատաւորները կր իրենց գինները պարտադր տրամաբանական գիներ իհարկ գործատէրերուն։

Ահաւասիկ թէ ի՛նչ ձ կ՚ըմբռնեմ ես կարի գործի գործակցութիւնը։ Գործակցութ նը պէտք չէ ենթադրել տայ բոլոր գործ առնողները կը կ նացնեն իրենց առածները եւ ձեւով մը կը բաժնեն իրենց աշխատանքը։ Այս անհաստ գործելու ազատութիւնը կը գարէ եւ դժուար է, չըսելու մար անհնարին, գործադրել նաւանդ մեր իրականութեան գործակցութիւնը պէտք է ըմբ նել աւելի ճիշդը հասկացող թեան իմաստով. այսինքն գո ձեւ մը, որով կարելի ըլ բոլոր գործ առնողներուն խմ այսինչ աշխատութեան որոշ արժէքը եւ անոնք պարտա նկատեն իրենք զիրենք ալ, նո զագոյն գինէն վար որ եւ է խատանք չառնելու։ Այս ուղղ թեամբ, մարդիկ շատ կամ գործ ընելու ազատութենէն զրկուիր, այլ պարզապէս իր եւ իրենց նմաններուն շահուն մար, կը հրաժարին մասն տեղի եւ ոչ-պարկեշտ մրցում եղանակէն։

Կարելիութիւն կա՞յ մեր նման գործակցութիւն ստեղծ եթէ այո՛, ի՛նչպէս։ Տիրող նութիւնը յոռետես կը դարձ շատ կարելիութիւններ ցոյց տալ։ Ամէն գնով գործ գտն մտահոգութիւն ունեցողներ տրամադիր որ եւ է պայմա աշխատանք վերցնելու։ Ուրիշ քիչ շահելուն մէջ հաճոյք ցողներ կան, որոնք թիւով չեն գժբախտաբար։ Բայց կողքին խելահասներ եւ իր ներ ալ կան, իրենց շահը լաւ ցողներ, որոնք անպայման պասպ պէտք է ըլլան ընդ ողջմիտ որ եւ է առաջարկ վերջիններով պէտք է սկսիլ նոնց վրայ հիմնել գործ թիւնը։

Գործնական առաջարկ ըլլ ուրեմն, կարելի է այս ձեւ կարի գործ առնող մեր հայ կիներէն անոնք, որ կը տեսն կը զգան ներկայ վիճակին ները հայ աշխատաւորին, ու փափաքին դէպի լաւը փոխել, հաւաքուին ու կը գրաւին կարողներու ճէնեիքա մը լու խնդրով։

Լ. ՉՕՐՄՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր սիւնակները բաց են հարցը աւելի լուսաբանելու եւ մեր աշխատակիցներուն տեսակէտները գործնականացնելու կամ ուրիշ ձեւ մը առաջարկելու համար։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ի՛ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

[illegible]ակին Անտրէ Վ.իօլիս «Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ շարունակելով իր ուսումնասիրութիւնները Թուրքիոյ մասին, հետեւեալը կը գրէ «Թուրքերը օտարատեաց են» խորագրին տակ.—

Հազիւ ոտք կը կոխես Պոլսոյ [illegible] ցամաքին վրայ, եւ ահա [illegible]ի բարձունքներէն մինչեւ Ղալաթիոյ կամուրջը գանգատներու [illegible] ամբաստանութեանց համերգ [illegible] կը բարձրանայ: Եւրոպական համերգ մը, Եւրոպայի բոլոր լեզուներով: Բոլորին ալ գանգատը կը կեդրոնանայ մէկ բարբառոյ [illegible] վրայ. օտարատեացութիւն: [illegible] կ'ըլլայ որ հին Թուրքիան, [illegible] ասպնջական ժողովուրդներով [illegible] մէջ մխրճուած, հանդուրժող էր [illegible] հիւրընկալ՝ օտարներուն հան-[illegible]: Իսկ քէմալական Թուրքիան, [illegible] ժամը 200 քիլոմեթր արագութեամբ կ'արեւմտանայ, ու կը [illegible] փէսն ու կիներուն քօղը որ [illegible] մեր գլխարկները, մեր օրէնքները, մեր գաղափարները կ'ան-[illegible] գլուխը, կրնայ օտարատեաց [illegible]:

Աւելի լաւ է, որ մտիկ ընէք [illegible] գանգատները.

— Լօզանի սա անիծեալ դաշնագրէն եւ քափիթիւլասիօններու [illegible] ի վեր կեանքը այլ եւս [illegible] չէ այստեղ: Ամէն բան [illegible] է՝ նեղութիւն եւ գլ-[illegible] տալու համար օտարականներուն: Յիշենք մանրամասնութիւն մը. այլեւս օտար լեզուով արձանագրութիւններ չկան, [illegible] կառախումբերու եւ շոգենաւերու մէջ, որոնք սակայն [illegible] համար շինուած են: Թուրքերէն գիրերը [illegible] նկարչագեղ են — ծաղիկներ [illegible] թռչուններ — սակայն մեր մէ-[illegible] կրնայ կարդալ զանոնք: «Թուրքերէն սորվեցէք», կը պատասխանեն մեզի անզգամութեամբ: Ու այն վաճառատուները, որոնք կ'ուզեն ֆրանսերէն [illegible] անգլիերէն արձանագրութիւն մը պահել, պէտք է վճարեն [illegible]ծաղելի տուրք մը: Աւելի բան [illegible] չէ, բայց նշան մըն է:

Այլ առակ լուսաբուք: Գործի համար Էնկիւրի կամ Անատոլու [illegible] է մէկ քաղա՞քը երթալ կ'ու-[illegible]: Մասնաւոր արտօնագիր եւ [illegible] լուսանկարներ պէտք [illegible]: Հասնելուդ պէս ոստիկանա-[illegible] պէտք է ներկայանաս, բնա-[illegible]թեան տուրք մը վճարես. մեկ-[illegible] առնել նոր արտօնագիր, նոր լուսանկարներ: ժամանակի եւ դրամի կորուստ: Իսկ եթէ Յոյն կամ Հայ էք, Պոլսոյ արուարձաններէն դուրս չէք կրնար ելլել ....:

Լաւ է, չէ՞: Եթէ միայն այս փուճ բաները ըլլա՜յին...: Դատարանի հետ գո՞րծ ունիք. եթէ փրկագին մը չվճարէք, կրնաք բոլորովին վստահ ըլլալ թէ անիրաւ պիտի ելլէք: Գալով տուրքերուն, սկզբունքով բոլորին համար հաւասար են. սակայն իրականին մէջ հո՛ն ուր Թուրք մը տասը ոսկի կը վճարէ, ֆրանսացի մը կամ Անգլիացի մը յիսուն, Հայ մը կամ Յոյն մը երկու հարիւր պէտք է վճարեն..., ուրիշ խնդիր եթէ «կարգադրութիւն» մը ընեն...:

Ահա բաւական պատկերոտ դրուագներ.

Հայ մը, օրինակի համար, կը ստանայ տուրքի թուղթը, որով իրմէ կը պահանջուի 2400 ոսկի: Գիտէ թէ իր կացութեան մէջ գտնուող դրացի Թուրքը այդ գումարին քառորդը միայն կը վճարէ: Վիճաբանութիւն հարկահաւաքին հետ, որ անգութ չէ: Մինչ աջ ձեռքով 2400ին տեղ 1000 կը գրէ, հարկահաւաքը ամօթխածութեամբ կ'երկնցնէ ձախ ձեռքը: Մեր Հայը 600 ոսկի կդնէ այդ ձեռքին մէջ. գումար 800 ոսկիի շահ:

Իրենց մաղձը թափելով, օտարականները կ'եզրակացնեն.

— Եթէ Պոլիս մեռնի, ո՞րունն է յանցանքը: Մենք բարգաւաճեցուցած էինք զինքը, հիմա թէ՛ զինքը թէ՛ մեզ կը կործանեն: Ուստի, իբրաւ եռեւէ, ծրարնիս կապած հրաժեշտ կու-տանք այս անուշ երկրին:

— Երթա՛ք բարով, կը պոռան Թուրքերը մոլեգնօրէն: Կը մոռնա՞ն թէ դարերով տուրնախատինքներ եւ անիրաւութիւններ կրեցինք մեր իսկ սեփական հողին վրայ: Անոնք թագաւոր էին, մենք շուն: Մայթերուն վրայ իրենց գաւազանին ծայրով արհամարհանքով կը հեռացնէին բոլոր անոնք որ փէս կամ փաթթոց կը կրէին: Ո՛չ հարկ կը վճարէին, ո՛չ ալ շահատուրք: Մաքսատուները իրենց ցանկապատերը կը խոնարհեցնէին անոնց առջեւ: Ամէն իրաւունք կը վայելէին, բայց ո՛չ մէկ պարտականութիւն...: Գալով արդարութեան, խօսի՛նք այդ մասին: Քանի՛ քանի՛ ոճրագործներ՝ իրենց դեսպանատան կամ հիւպատոսարանին սեմէն ներս ոտք դրած, կ'արհամարհէին մեզ հեգնանքով: Քանի քանինե՛ր կեղծ անցագիրներով կծիկը կը դնէին:

Արդարութիւնը ի՞նչ գործ ունէր մեզի պէս վայրենիներուն համար: Այլեւս անցա՛ծ են այդ օրերը: Վերջապէ՛ս ազատուած ենք անհանդուրժելի գերութենէ մը:

Թո՛ղ օտարականները մեր երկրին մէջ վարուին այնպէս, ինչպէս ուրիշ երկիրներու մէջ. թո՛ղ այլեւս մեզի իրենցմէ ստորին չնկատեն, ու եթէ բարեկամ պիտի վարուինք իրենց հետ...: Գրկաբաց պիտի ընդունինք նոր մարդիկը, որոնք մեր ստրկութիւնը չեն ճանչցած: Գալով միւսներուն, որոնք պահած են հին մտայնութիւնը, երթա՛ն բարո՛վ, ու բարի ճանապա՛րհ:

ՍՈՎԵՏՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԱՐԱՆՆԵՐԸ. — Յաճախ գրած ենք թէ սովետական դրախտին բնակիչները գիշեր ցորեկ նստած հարցարան կը գրեն ու կը լեցնեն: «Թրուտ» պոլշեւիկ թերթը, (29 Ապրիլ), բարկաճայթ կ'աղաղակէ թէ այլեւս մոլեգնութեան հասած է հարցարան պատրաստելու այս սովորութիւնը: Ուրալի շրջանին մէջ, քաղաքի մը աշակերտներուն ներկայացուած է էջ մը հարցարան, որ կը պարունակէ 180 հարցում: Աշակերտը պիտի պատասխանէ թէ ի՛նչ կը հագնի, ի՛նչ կ'ուտէ, եւ դեռ հարցումներ մըն ալ, զորս պիտի լեցնէ ծնողքը.— Թէ կը հայհոյե՞ն, կը գինովնա՞ն, գողութիւն կ'ընե՞ն, իրենց տղոց ալ կը սորվեցնե՞ն: Հրաշալի հարցում մըն ալ,— Թէ խմած չէի՞ն զաւակներու սաղմնաւորման պահուն:

Նման հարցումներ ընելու համար հարկ չկայ կասկածելու թէ հարցարանին հեղինակները գինո՞վ են թէ ապուշ, ինչպէս կ'ըսէ «Թրուտ»:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ.— Դամասկոսէն «Իգտամ»ի կը հաղորդեն թէ 150նոց սեւ ցանկին մէջ գտնուողները Թուրքիոյ դէմ քարոզութիւն կ'ընեն: Միւս կողմէ Սուրիացիները կ'ըսեն Թուրքիա գալու պատրաստութեներուն.— Հոն դժոխք (?) է, ամէն մարդ կը հեռանայ Թուրքիայէն, հոս մնացէք եւլն.: Հակառակ ասոր, կ'աւելցնէ թղթակիցը, շատեր կը պատրաստուին Թուրքիա մեկնելու:

Ֆրանսահպատակ դարձած են հետեւեալ Հայերը.—

Յովսէփ-Պողիկարպ Վիրապեան, ճարտարագործ, ծնած 1883 Մայիս 4ին Իզմիր: կը բնակի Սէն-Զաքարի (Վառ նահանգ):

Եղուարդ - Գրիգոր Սիմիքեան Գարաեան, գորգագործ, ծնած 1869 Յունիս 28ին Պոլիս: կը բնակի Փարիզ:

Յովհաննէս Մանուէլեան դերձակ, ծնած Էնկիւրի 1887 Յունուար 4ին: կը բնակի Օքսէր (Իոն նահանգ):

Տորա Սարգիսեան (ծնեալ Ղազարոսեան): ծնած 1902 Յունիս 20ին Պոլիս: Հայրը Ֆրանսահպատակ: կը բնակի Փարիզ:

ԿԸ ՊԱՏՄԵ՛Ն, ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ ՈՒԶԵՆ

Ճավայի Սուրապայա քաղաքէն կը գրեն մեզի.—

Ապրիլ 18ին այստեղ հասաւ Բարեգործ. Ընդհ. Միութեան ներկայացուցիչ Պ. Հրաչ Երուանդ որ Փարիզէն եկած է վերակազմելու Միութեան մասնաճիւղը, 4—5 տարիէ ի վեր դադրած էր, այդ մասնաճիւղը: Պտտած է Պոմպէյ, Կալկաթա, Ռանգուն, Սինկափուր եւ Պաթավիա: Ապրիլ 19ին այստեղ ալ ընդհ. ժողով տեղի ունեցաւ, եւ այդ առթիւ մասնախումբ կազմուեցաւ երեք պարոններէ եւ չորս տիկիններէ: Բաւական թուով անդամներ արձանագրուած են, թէեւ գաղութին տնտեսական վիճակը շատ ալ նպաստաւոր չէ:

Ապրիլ 28ին, Պ. Երուանդ մի երկար, 4-5 ժամ տեւող բանախօսութիւն ըրաւ երկսեռ բազմութեան մը առջեւ, Հայաստանի մասին, ուր այցելած է: Խօսեցաւ շինարարութեան, մշակոյթի եւ տնտեսական խնդիրներու մասին, եւ շատ վառ ու պայծառ գոյներով ներկայացուց: Յաճախ չափազանց ոգեւորուած մանրամասնութեանց մէջ կը մտնէր: Թէեւ կանխապէս ըսաւ թէ քաղաքական խնդիրներով չպիտի զբաղի, բայց երբ հարցումներ եղան ունկնդիրներու կողմէ, իր պատասխաններով կամ կը ժխտէր այդ կէտը, օրինակ Թուրքթաթար գաղթականներու տեղաւորումը Հայաստանի մէջ, Հայերու արտագաղթը. կամ հայ գիւղացիին հողի մասին յայտնած դժգոհութիւնը չափազանցութեան կը վերագրէր: Արտասահմանի հայ գաղթականները Մայր Երկրի մէջ տեղաւորելու դժուարութիւնը, կ'ըսէր, գլխաւորապէս հետեւանք է բնակարաններու պակասութեան:

Իսկ Թուրանեան ծրագրի մասին ըսաւ թէ այդ վտանգը ապահովապէս ծանօթ է եւ ռուս, այսինքն պոլշեւիկ իշխանութեան, որ եւ հետամուտ է զայն կանխելու իր այն ծրագրով, որ կը ձգտի Թուրքերը համայնավար դարձնել...: Հետեւաբար ռուս պետութեան հոգն է ծայրագաւառները եւ ամբողջ սահմանը ապահովել: Բայց այդ բացատրութիւնը չգոհացուց մեզ: Երանի՜ թէ իրականանայ:

Տեղս միայն քանի մը հոգի թերթ կը ստանան, այնպէս որ ընդհանուր կացութեան մասին սահմանափակ տեղեկութիւններ ունին:

Ներկայ

ԼԷՆԻՆԻ ԱՅՐԻՆ Տիկին Քրուփսքայա պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ բաժնուած է ընդդիմադիրներէն:

«ՄԱՅԻՍ 28»Ի ՏՕՆԸ

ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ 29 ՄԱՅԻՍ

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՆՈՐԷՆ ԴՊՐՈՑԻ ԿԱՐՕՏ

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ (Սեփական թղթ.).— Սէնթ-Անթուան կը գտնուի Մարսէյլէն հանրակառքով 45 վայրկեան հեռու, Էքս գիւղի ճամբուն վրայ: Մշակելի հող չունի, սակայն մեծ յարմարութիւններ կան բանուորին համար, իբրեւ բնակավայր, քանի որ Մարսէյլի գործարանները մօտիկ են, ինչպէս նաեւ նաւամատոյցը, ուր կ'աշխատին բազմաթիւ Հայեր: Այս առաւելութիւններէն օգտուելու համար տնակ մը շինելու կարողութիւն ունեցող ամէն Հայ հաստատուեցաւ Սէնթ-Անթուան: 1926ին, մէկ տարուան ընթացքին շինուեցան 150 տնակներ, բոլորն ալ Վան Օստանի բնակիչներէն են, մեծամասնութիւնը նախապէս հաստատուած՝ Սէնթ-Անթուանի կողմերը զանազան գործերու մէջ: Շատեր մէկէ աւելի վարձակալներ ունին: Այնպէս որ կարելի է հաշուել 300 տուն: Դժբախտաբար հակառակ այսքան բազմութեան մէկ գիւղի մէջ հաւաքուած ըլլալուն, չունեցան ազգային ոեւէ շարժում: Փոքրիկներուն թիւը 150ը կ'անցնի, սակայն Սէնթ-Անթուան չունի իր դպրոցը, եւ սիրտ պէտք է դիմանալու համար՝ տեսնելով որ պզտիկները կը թափառին փողոցներուն մէջ եւ կ'օտարանան: Մնողական ժողով մը կրնայ դարման մը գտնել, որովհետեւ բազմաթիւ ծնողներ կը խոստանան 2—300 ֆրանք՝ դպրոցի համար: Սրտցաւ մարդիկ, ձեռներէց ծնողքներ քով քովի գալով, կրնան խորհրդակցիլ եւ ճարել սենեակ մը եւ ուսուցիչ մը: Ոմանք տարօրինակ ակնկալութիւններ ունին տիրացուաւոր մարդոցմէ, եւ քանի մը խաբեբաներ ալ ունինք, որոնք կը հետապնդեն եւ կ'աշխատին գանձել Պալաքեան եպիսկ.ի խոստացած 10,000 ֆրանքի գումարը: Գործը երեւան ելած ըլլալով, այս խաբեբաները փոխանակ կարմրելու, այսօր կը փորձեն ուրիշ կերպով իրականացնել իրենց մտադրութիւնները:

Պատմեմ երկու խօսքով: Այս մարդիկը գաղտնի յարաբերութեան կը մտնեն Մարսէյլի Առաջնորդարանի նախկին նշա-[illegible]

[illegible]

բողոքողներուն կը պատրաստեն հանրագրութիւն մը:

Նկատելով որ Սէնթ-Անթուանի հայ համայնքը բաժնուած է շատ մը թաղերու մէջ, բացուելիք դպրոցը պէտք է ըլլայ կեդրոն տեղ մը, որքան կարելի է Մարսէյլի Դաւառ. ժողովին կը մնայ ընթացք տալ այս պահանջին:

Ս. Պօյաճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ըմբշամարտ.— Ափրիկահայ ծանօթ ըմբիշ Մանուկ Նազարեան իր յաղթանակներուն վրայ երկու նոր դափնի եւս աւելցուցած է, անցեալ ամսու պարտութեան մատնելով խաղաղականի ծովեզերքի ախոյեան (Pacific Coast Champ.) Ջօ Հովըրտի (Պօսթըն) եւ ռուս ըմբիշ Ֆրէնք Հէքընսմիթը: Մեր կտրիճ հայրենակիցը այնքան վստահ է իր ուժերուն որ հրապարակաւ 500 տոլար կը տրամադրէ իրեն յաղթողին: Այս խայծը բաւական գրաւիչ կը թուի շարք մը ընտիր գօտեմարտիկներու, որոնք կարգաւ ասպարէզ կը կարդան Մանուկ Նազարեանի: Հայ երիտասարդութիւնն ու ժողովուրդը խանդավառող ստոյգ իրողութիւն մը պիտի մնար՝ տեսնել մեր խոստմնալից ըմբիշը միշտ անպարտելի, մինչեւ բարձրագոյն կատարները աշխարհի ախոյեանութեան:

Հ. Տեղ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՆՕԹ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. — Պէկարի մէջ (Հիւսիս. Ֆրանսա) Սէն-Պէրնար դպրոցին ուսուցիչներէն երկու վարդապետ ձերբակալուեցան եւ դատարանի յանձնուեցան, որովհետեւ դպրոցին փոքրիկ աշակերտներուն հետ սեռային յարաբերութիւններ կը մշակէին: Վարդապետները, նոյնիսկ, իրենց սիրային արտայայտութիւնները արձանագրած են նամակներով, եւ յետոյ դատարանը ականատես վկաներու պէտք չէ տեսած, որովհետեւ մեղադրեալները խոստովանած են պատմութիւնը, որ ծանօթ է:

ԴԻՒԱՀԱՐԸ.— Լանսի մէջ Քրէնքէթթի ունէր դիւահար զաւակ մը, որ փորձանքն էր տանը: Առտու իրիկուն կը ծե-[illegible]

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ.

ՀԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐ Կ'ԱՆՀԵՏԱՆԱՆ

[illegible] Արգիլանքը որ Իսմա Ըլթաուպ [illegible] կենսական կարեւորութիւն մը ունեն[illegible] էր, որովհետեւ [illegible] ծայրայեղ նրբամտութեամբ [illegible] ճարտարութեամբ կը շարժէր: Այրի կնոջ իր դերին մէջ՝ մեծ [illegible]ուորութեամբ կ'ընդունէր [illegible]գանքը որ ամէն օր, իր շուրջ [illegible]ցող երիտասարդ սպաները [illegible]այլէին, բայց միշտ զգոյշ [illegible]ր: Իրեն դարպասողներուն [illegible] կը գտնուէր օգնական-տեղ [illegible] կ...ն, որ չէնք շնորհք [illegible]ուած էր եւ շուքի պէս անկից [illegible] բաժնուէր, բայց Իսմա շատ [illegible]ութիւն չտալ կը ձեւացնէր: Օր մը սակայն, Իսմա Ըլթա-[illegible] Լուկանօ նոր ժամանած պա-[illegible] մը մեզ ներկայացուց իբ-րեւ իր ամուսնին եղբայրը, կոմս Թիւլմօն, վարիկանի մօտ՝ պելճիքական պատուիրակութեան կցորդ դիւանագէտ մը:

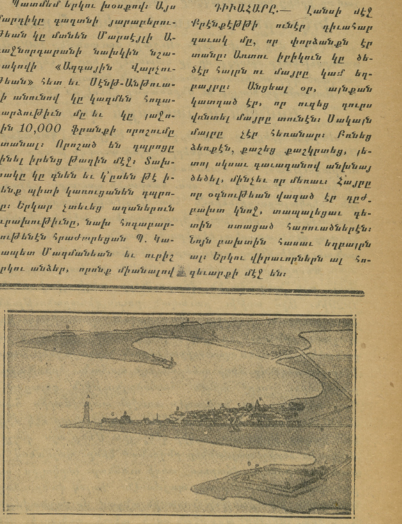
Գեղեցիկ եւ ազնուական՝ կոմս Թիւլմօն որ յիսունը անցուկ կ'երեւէր, դեռ շատ կայտառ եւ զուարճասէր էր. ու թէեւ սուգի մէջ էր— «Հայրենիքիս սուգը» խոստովանեցաւ օր մը ինծի,— միշտ ալ կը մասնակցէր երիտասարդներու կազմակերպած զուարճութիւններուն: Ու թէեւ կոմսին մասին որ եւ է պատրանքի չէի ենթարկուած առաջին անգամէն իսկ, հասած օրն արդէն, Հավռի եւ Հռոմի մեր պաշտօնակիցներուն հեռագրած էի որ անոր մասին տեղեկութիւններ տան:

Հռոմի մէջ գինք ճանչցող չկար, բայց Հավռի մէջ բոլորովին

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Գերման վարիչը Ֆրանսայի ծովեզրէն տեսարան մը կ'ընդօրինակէ:

Ֆրանսայի գործակալը նոյն նկարին վրայ երեւան կը հանէ թէ ինչպէս գերման նկարիչը կը մատնանշէր ֆրանս. ծովային կայաններէն մէկը: (*Տես «Յառաջ» թիւ 321 եւ 322*):

տարբեր էր: Ինծի կը տեղեկագրէին թէ՝ ֆօն Պիսինկի պալատական լրտեսական բաժնին մէջ ֆօն Ռիխպէր անունով մէկը կար, նախկին օգնական սպայ, որ անծանօթ պատճառով մը իր խումբէն հեռացուած էր եւ իրեն յանձնուած էր մասնաւոր պաշտօն մը:

Տեղեկագիրը կ'աւելցնէր.

«Ֆօն Ռիխպէր մանաւանդ անոր համար աւելի վտանգաւոր է որ շատ մը լեզուներ, ինչպէս Ֆրանսերէնը շատ մաքուր կը խօսի, ինչ որ իրեն թոյլ տուած է զանազան ծպտումներով, շատ անգամներ մտնել արգիլեալ գօտիին մէջ եւ ասոր համար վարձատրուած է կարմիր Արծիւի առաջին պատուանշանով: «Գործած է հետեւեալ անուններով. կոմս Թիւլմօն, Պարոն Քէրպէք, Մարքիզ Վէուիէր, Լորտ Կրէնօք, ժան տը Ժիմմի, Ցիւան տը Քօնիք եւլն:

«Այս զանազան անուններուն տակ ծածկուած, մեծ չարիքներ գործած է:

«Ուրիթը ներկայանալուն ամէն գնով զայն դնել վնասելու անկարող վիճակի մէջ: Ներփակ՝ լուսանկար եւ կազմագրութիւն»:

Կարելի չէր կասկածիլ: Լուսանկար եւ. կը համապատասխանէին կոմս Թիւլմօնի. անմիջապէս պետերուս տեղեկագրեցի եւ անոնցմէ հրահանգ ուզեցի:

(Շար.)

կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

վերջ, ժամը 5ին դեսպանին հետ այցելութեան գնաց Նունկէսէրի մօր, որ արտասուալից աչքերով շնորհաւորեց զայն եւ խնդրեց անկէ որ գտնէ իր զաւակը: Նունկէսէրի տունը հասած եւ անկէ մեկնած ատեն, ժողովուրդը ծափերով եւ կեցցէներով ընդունեց Լինտպէրկը:

ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆ ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ

Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահը Պ. Կասթոն Տումէրկ երէկ կէսօրին պաշտօնապէս ընդունեց հերոս Լինտպէրկը Շանզ' Էլիզէի պալատին մէջ. այսօր ալ կէսօրէն վերջ Պուրժէի օդանաւային կայանը երթալով Պատուոյ Լէգէօնի խաչը պիտի կախէ կուրծքէն: Անկէ զատ, վաղը Երեսփ. ժողովին մէջ իրեն ի պատիւ ընդունելութիւն մը պիտի ըլլայ: Երեսփ. ժողովին օդանաւային յանձնաժողովի նախագահ Ջօր. Ժիռօ կ'առաջարկէ Պուրժէի մէջ կոթող մը կանգնել ի յիշատակ եւ ի պատիւ Նունկէսէրի, Քոլիի եւ Լինտպէրկի, վրան արձանագրելով Մայիս 8ի եւ Մայիս 21ի պատմական թուականները:

ԼԻՆՏՊԷՐԿ ՄԻԼԻԱՌԱՏԷՐ

Լոս Անճէլոսէն կը հեռագրեն թէ շարժանկարի եւ վոտվիլի ընկերութիւններ 115,000 տոլարի պայմանագրութիւն առաջարկած են Լինտպէրկի: Ուէսթ-Քօսթ թատրոնի ընկերութեան տնօրէն Հէրըլտ Ֆրանքլին 100,000 տոլար կ'առաջարկէ երիտասարդ հերոսին՝ մէկ շաբաթ բեմին վրայ երեւալու համար: Նիւ-Եորքի Ռոքսի թատրոնին տնօրէն Սամուէլ Ռօթաֆէլ 100,000 տոլար կ'առաջարկէ մէկ ամսուան համար: Մէթրօ-կօլտուին շարժանկարի ընկերութիւնը առասպելային գումարներ կ'առաջարկէ Լինտպէրկի: Լուիզ Մաքլուն 5000 տոլար պիտի տայ եթէ Լինտպէրկ իր օդանաւը ցուցադրէ Հօլլիվուտի Միւզիք Պոքս թատրոնին մօտ: Մինինէափոլիս թատրոնին տնօրէնը 10,000 տոլար պիտի վճարէ, եթէ յանդուգն օդանաւորդը պարզապէս ներկայ ըլլայ յիշեալ թատրոնի բացման արարողութեան: Մինչեւ հիմա Լինտպէրկի ձեռքը անցած է 50,000 տոլարէ աւելի:

Անգլիացի Երեսփոխան գնդապետ Հէրրի Տէյ հեռագրեց Լինտպէրկի, առաջարկելով 60,000 տոլար վճարել, եթէ վեց դասախօսութիւն տայ անգլիացի ժողովուրդին՝ իր ճամբորդութեան մասին: Դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան Լոնտոնի, Կլասկայի, Լիվրփուլի, Մանչեսթըրի, Պիրմինկէմի եւ Քարտիֆի մէջ:

Կիրակի եւ Երկուշաբթի օր հազարաւոր շնորհաւորական հեռագիրներ տեղացին աշխարհի բոլոր կողմերէն: Մեծ թիւ կը կազմեն ամերիկեան աղջկանց բարձրագոյն վարժարաններու աշակերտուհիներէն հասած հեռագիրները: 200 հեռագիր ստացաւ իր ծննդավայրը Սէնթ-Լուիզէն (Միսուրի): Մուսոլինի եւս շնորհաւորական հեռագիր ղրկեց:

⁂ Վաղուընէ սկսեալ պիտի հրատարակենք Լինտպէրկի ճամբորդութեան մանրամասնութիւնները, պատմուած իր իսկ բերնով:

Անգլիացի օդանաւորդները վար կ'իջնեն

Անգլիացի օդանաւորդներ Քէր եւ Կիլմէն, որոնք Ուրբաթ առաւօտ Լոնտոնէն ճամբայ ելած էին մէկ թռիչքով Հնդկաստան երթալու համար, մեքենայի խանգարման պատճառաւ Շաբաթ գիշեր ժամը 8.15ին ստիպուեցան Պարսից ծոցին մէջ վար իջնել, Պէնտէր Ապպասէն 42 մղոն հեռու: Օդանաւորդները ողջ առողջ ազատուեցան անցնող շոգենաւի մը կողմէ, իսկ օդանաւը, որ մասամբ խորտակուած էր ալիքներուն զարնուելով, ծովուն մէջ ձգուեցաւ: Անգլիացի օդանաւորդները Լինտպէրկի պէս օդին մէջ մնացին 33 ժամ եւ 33 վայրկեան, կտրելով 2600 մղոն ճամբայ ու 700 մղոն միայն մնացած էր հասնելու համար իրենց նպատակակէտը՝ Քարաշի:

Երկու թուրք սաւառնորդներ մեռած

Իզմիրի մէջ Մայիս 17ին «Ուշաք» սաւառնակը 1400 մեթր բարձրութեամբ թռիչք մը կը կատարէր, երբ թեւերէն մէկը յանկարծ փրթաւ եւ սաւառնակը գետին ինկաւ:

Սաւառնորդ Խայրի եւ մեքենավար Հիւսէյին Հիլմի մեռան:

Օսմանեան հանրային պարտքը

Ինչպէս գրեցինք անցած շաբաթ, Էնկիւրիի կառավարութիւնը իր վերջին հրահանգները ղրկեց Փարիզի թուրք պատուիրակութեան, որ ժամանակէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարէ Փարիզի մէջ օսմ. հանրային պարտքի միջազգային ներկայացուցիչներուն հետ: Անգլիացի պարտատէրերու պատուիրակ սըր Ատամ Պլոք հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ վէճի առարկայ կէտերուն մասին, որոնց հետեւանքով բանակցութիւնները առժամաբար ընդհատուած են.—

«Թուրքերը կ'առաջարկեն 1928էն սկսեալ մասնավճար ընել. այդ պարագային վճարումները տեղի պիտի ունենան 1929ին: Այս առթիւ բաւական բուռն վիճաբանութիւններ կատարուեցան. ի վերջոյ ֆրանսական պատուիրակութեան պաշտօն յանձնուեցաւ դիտողութիւնները գրաւոր կերպով բանաձեւել եւ միւս պատուիրակներուն ներկայացնել: Ցաւալի է որ յետաձգումը տեղի ունեցաւ այն պահուն, երբ կարգ մը խնդիրներու շուրջ արդէն համաձայնութիւն գոյացած էր: Դաշնակիցները որ նախապէս առաջին տարեվճարին համար 2,500,000 ոսկի կը պահանջէին, այդ գումարը մէկ միլիոն 980 հազար թրքական ոսկիի զեղչեցին: Մենք այս զեղչը եւ տակաւին ուրիշ պայմաններ ընդունած էինք, պայմանով սակայն որ իսկոյն վճարում տեղի ունենար: Ներկայիս ամէն բան կախում ունի մեր այդ պայմանէն: Գալով վճարումներու եղանակին, իւրաքանչիւր 5 տարին անգամ մը մասնավճարներուն վրայ 500,000 թրքական ոսկի պիտի աւելցուի: Մենք պատրաստ ենք այս պայմաններով համաձայնելու, եթէ սակայն ընդունուի անմիջական վճարում կատարելու պայմանը»:

Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրը

Էնկիւրիի մէջ գումարուած առեւտրական սենեակներու համաժողովը որոշած է Պոլսոյ մէջ հաստատել արտաքին վաճառականութեան գրասենեակ մը: Պոլսոյ առեւտրական սենեակը այդ մասին պատրաստած է ծրագիր մը, Անգլիոյ եւ այլ երկիրներու առեւտրական գրասենեակներուն ծրագիրներուն նման: Այս գրասենեակը պիտի վարէ 10 հոգինոց մարմին մը, որուն անդամներէն 2ը Պոլսէն, 2ը Իզմիրէն, 1ը Սամսոնէն, 1ը Տրապիզոնէն, 1ը, Կիրասոնէն, 1ը Զօնկուլտաքէն, 1ը Անթալիայէն եւ 1ը Մերսինէն պիտի ընտրուին չորս տարուան համար: Գրասենեակը տնօրէն մը եւ պէտք եղածին չափ ալ պաշտօնեայ պիտի ունենայ:

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլէքի Ժուռնալ»ի սրահը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Էս-Էռ կուսակցութեան, Հայ ուսանողական, Զաւարեան Որբերու եւ Սպայից Միութեանց, Յարդգողի, Հայ Տուսնաքի եւ Եւրոպահայ քաղ. խումբերուն: Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԺԸՆԵՒԻ ռատիկանութիւնը արգիլեց հրապարակային բանախօսութիւն մը, զոր Երկուշաբթի իրիկուն պիտի կատարէր վրաստանի նախկին արտաքին նախարար կէկէչքորի, նիւթ ունենալով «վրաստանի ապագան»:

ԵԳԻՊՏ. ՔՐԷՏԻ ՖՕՆՍԻԷԻ Մայիս 16ի վիճակահանութեան մէջ 50ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 267,406 (1886ի պարտաթուղթերէն) 627,837 (1903ի պարտաթուղթերէն), 299,775 (1911ի):

ՄԱՅԻՍ 28 ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ ֆօն տը Շէրիւի ենթակոմիտէին, Հ. Հանրապետութեան 9րդ տարեդարձը կը տօնուի Մայիս 29 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Նովելթի Տանսինկի սինէմային մէջ: Տեղի կ'ունենան բանախօսութիւն, խմբերգ, արտասանութիւններ եւ հայկական պարեր: Կը բեմադրուի Հայաստանի կենդանի պատկերը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ժամը 8.30ին կը սկսին եւրոպական եւ հայկական պարեր, մասնակցութեամբ ընտիր ճազպանտի:

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ, 29 ՄԱՅԻՍ, ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

Կը մասնակցին՝ Փարիզի բոլոր մարզական ուժերը, Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. եւ պատանեկան խումբերը:

Պէլվիլի Մ. Մ. եւ «Արմէնիա» Ա. եւ պատանեկան խումբերը:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Գոհացում տալու համար շատերու փափաքին, Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» ենթակոմիտէին կողմէ կազմակերպուած դաշտահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Հինգշաբթի Մայիս 26ին, յետաձգուած է, 5 Յունիսի Հոգեգալստեան կիրակիին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Տրամ. դերասանական խումբը ղեկավարութեամբ՝ Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ

28 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին կուտայ Ա. ներկայացումը Լոնտոնի մէջ, 60 Paddington Street W. 1 սրահը:

"ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆ„

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԹՕԼԵԱՆԻ յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի, կէս օրէն յետոյ ժամը 1,30ին, Maison de Santé Dubois հիւանդանոցի մատուռին մէջ, 200 Rue Fbg. St. Denis. մուտքը հիւանդանոցի կռնակէն, 27 Rue de l'Aqueduc (կառ. տիւ. նօռէն ասդին):

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Պ. Խաչատուր Թումանեան եւ Պ. Վահան Համբարձումեան խորին կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց կնոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 21 Մայիս Շաբաթ օր ժամը 2ին Թառնիէ հիւանդանոցին մէջ, յետ տաժանելի հիւանդութեան մը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս առաւօտ ժամը 9ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբի ժողովը 27 Մայիս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Charles-Chefson, Bois-Colombes. *Կարեւոր օրակարգ:*

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սերունդ» խումբի ժողովը 26 Մայիս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Ռոստոմի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԲԱԺԱԿԻ մրցման առթիւ Խմբագրատուն կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ., Հ. Մ., Պէլվիլի եւ «Արմէնիա» խումբերու ներկայացուցիչներ այսօր Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 7ուկէսին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Տնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ Մազըրմեանի 22 Rue la Boetie:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՇԱԹԻՅԵԱՆ, Թ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՍԷՆ Թ'ՕՊԱՆ, Զ. Դ.— Ստացանք 10 ֆրանք:

ՍԷՆ Թ'ՕՊԱՆ, Յ. Զ.— Ստացած ենք 70 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ Հավ.— Ստացանք 15 ֆրանք:

ԲԱՆ, Հ. Ս.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ՏԷՍԻՆ, Գործ.— Ստացանք 150 ֆրանք.

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի երիտասարդ սպասուհի մը, տնական գործերու համար եւ գոհացուցիչ վարձատրութեամբ: Դիմել՝ անխողաբար «Յառաջ»ի:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք (ոսկի) 100 Mark		604	50
Թրքական թղթ.	L. Trq.	13	42
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	20
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր » »	Lire	139	75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	—
Զուիցր. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	35
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	98	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1930	—
» III	»	1530	—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	162	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահպազ 5 ֆրանք, ... քիր Թաշրա պէյ 5, Բժիշկի ... քէն փրցուած էջեր 12.50, ... սէն Լիբէքն 20, Նամուս 12, ... 12, Պատուի համար 12, ... 8, Երազահան, Կոյսի մը ... 5, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյս 10, ... տակ 5, Ճամբուն վրայ ... պէքս 10, Անոյշ 5, Կարմիր ... 15, Հայուհին 10, Լերան ... Լոնգաւի Հովուակէպը ... նիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդ 25, ... րէն 6, Թաղականին կնիկը ... նորդ Տէր Պապան 25, ... տարի Պոլիսէն դուրս 25, Ընկ. ... ջունի 7, Լուռ Յաւեր 10, ... քի Զայներ 8, Անհետացած ... մը 10, Մերկ կինը 12.50, ... 12.50, Կայսր 10, Արտխաղը ... եւ Աստուը 25 Կիլիկիա Երգարան ... Փոքիկ տաճմիկ երգերու ... եւ Նամականի Պ. Դուրեանի 8:

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿ

Փօսթի ծախք չկայ

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին ... ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20շ.	40շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՄԱՅԻՍ
1927
25 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 345
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻՆ

Ինչպէս կը հաղորդեն օրուան հեռագիրները, Անգլիոյ պահպանողական դահլիճը որոշած է խզել յարաբերութիւնները ...րհրդային իշխանութեան հետ, առեւտրական թէ դիւանա...տական:

Երէկ խորհրդարանին պիտի ներկայացնէին այս որոշման ...րամասնութիւնները, ամբաստանագրով միասին:

Ինչ դիրք ալ բռնէ Երեսփ. Ժողովը, հաւանական չէ որ ...անոյ մը կատարել տայ, որովհետեւ, դահլիճը վճռական մեծամասնութիւն կը կազմէ՝ 420 պահպանողական, աշխատաւորականներու 150—156ին և ազատականներու 40ին դէմ: Բազ...թիւ երեսփոխաններ շատ աւելի աններող են քան դահլիճին ...գ մը անդամները, մասնաւորապէս վարչապետ Պօլտուին ...արտաքին Նախարար Չէմպրլէն, որոնք մինչեւ հիմա կը ...ափէին ցնցումներէ, բայց կը թուի թէ համոզուեր են ...ին պահուն:

Մնաց որ, խզման հարցը սեղանի վրայ է երկար ատենէ ...ի, եւ հասունցաւ շնորհիւ Լոնտոնի վերջին խուզարկու...ններուն, որոնք ջախջախիչ յայտնութիւններ կը պարունա..., համաձայն պաշտօնական հաւաստիքներու: Ոստիկանու...նը չգտաւ Ներքին Նախարարին փնտռած թուղթը, բայց ե...ան հանեց ուրիշ փաստեր, որոնք նոյնքան կը ծառայեն իր ...տակին: Ինչպէս գիտել կու տար «Օպզըրվըր», Լոնտոնի կի...նօրեայ թերթը, Ներքին Նախարարը աղուէսի մը կը փնտ..., բայց ագռաւ մը զարկաւ: Այդ ագռաւին կոչինչն է որ կը ...ի այժմ, Լոնտոնի մէջ:

Բրիտանական կառավարութիւնը այս քայլը առնելով, ա...էն առաջ կ'ուզէ ամրապնդել երկրին ապահովութիւնը: Ա... համար գաղտնիք չէ որ խորհրդային առեւտրական պատ...րակութիւնները ամէն բանէ առաջ պոլշեւիկեան քարոզու...ան վառարաններ են: Զուտ առեւտրական գործառնութիւն... այնքան ալ խոշոր գումար մը չեն ներկայացներ, որպէս...հակակշռեն այդ փորձանքը: 1921ին, երբ Լօյտ Ճօրճ ուժգ...էն կը պաշտպանէր առեւտրական դաշնագիրը, տոգորուած ...միեւնոյն մտահոգութեամբ,— «բարւոք» յարաբերութիւննե...չափաւորել պոլշեւիկներուն եռանդը եւ վարժեցնել զա...ք արեւմտեան աւանդութեանց. հետեւաբար եւ նուազեցնել ...անգը, թէ իրենց եւ թէ աշխարհի խաղաղութեան համար: ...չարելով, քէն ընելով եւ չէզոքացնելով, պիտի յուսահատե...նք եւ պիտի մղենք պայթելու,— կը տրամաբանէր Նախկին ...րչապետը:

Հակառակորդները այսօր իր երեսին կը զարնեն թէ իր ...ութիւնները սխալ ելան եւ պոլշեւիկները յարաբերութեան ...նելով աւելի շատ վնաս տուին, քան եթէ մինակ մնացած ...յին:

Մէկդի ընելով մանրամասնութիւնները, փաստը այն է որ, ...ծն Բրիտանիոյ պահպանողականները լաւագոյն առիթը ...ան, իրենց վրէժը լուծելու համար թէ՛ ազատականներէն եւ ... պահպանողականներէն: Անոնք վերջ տալ կ'ուզէին կեղծ, ...իմի կացութեան մը, եւ յաջողեցան հասնիլ իրենց նպա...կին: Իրենց վճռականութեան նպաստեց նաեւ Չինաստանի ...ը, որուն վերեւ յստակօրէն կ'երեւար Մոսկուան, իր հա...շխարհային յեղափոխութեան մարտակոչով: Չինական ըմ...ստացումը ծանր հարուած մը տուաւ քաղքենի աշխարհա...ներուն համար. բայց միեւնոյն ատեն, եղաւ գերեզմանը ...րհրդային իշխանութեան երազներուն: Չինական շարժման ...րիչները բաւական արթուն գտնուեցան, մէկ լուծէն ուրիշ ...ծի մը տակ չիյնալու համար:

1922—23ին Պուլկարիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ կրած յուսա...թութիւններէն յետոյ, այս երրորդ եւ ծանրագոյն հարուածն ...ր կ'արձանագրէ Մոսկուա, իր համաշխարհային բոցավա...թեան ճիգերուն մէջ:

Ի՞նչ պիտի ըլլան անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման ...տեւանքները:

Անհրաժեշտ չէ գուշակութիւններ կատարել: Շահակիցները ...տենէ մը ի վեր անվերջ պրպտումներ կը կատարեն այդ մա...ին: Նոյն իսկ պնդողներ կան որ, առեւտրական տեսակէտէն, ...ելի շատ Ռուսիան պիտի վնասուի քան Անգլիան: Քաղքենի ...երթ մը կը գրէ թէ՝ Անգլիա կը ներածէր ցորեն, փայտ, վուշ, ...նեփ եւ քարիւղ. իսկ Ռուսիա՝ հիւսուածեղէն, մեքենական ... քիմիական առարկաներ: Անգլեւռուս առեւտուրին համա...մարը չէր անցներ տասը միլիոն ֆրանքը, այսինքն ...գլիոյ արտաքին առեւտուրին հարիւրէն 1,5ը:

Մինչդեռ Մոսկուա ոչ միայն լայնօրէն կ'օգտուէր պատեհու...ներէն, քաղաքական-յեղափոխական շարժում ստեղծելու հա...ր, այլ եւ, տասը միլիոն ստերլինի վարկ մը պիտի ստանար ...գլիական դրամատուններէ, եթէ «Արգոս»ը խուզարկութեան ...թարկուէր:

Այս հաշուական մանրամասնութիւններէն աւելի, խզման ...րոյական կշիռն է որ արժէք ունի: Ինչպէս ճանաչման եւ ...րաբերութեանց հաստատման պարագային, Լոնտոնի այս նա...աձեռնութիւնն ալ խորապէս պիտի ազդէ ուրիշներուն վրայ: ...դ կարգէն է Ֆրանսան, որ թէեւ իր անկախ քաղաքականու...իւնը ունի եւ թերեւս նորէն շօշափէ բանակցութեանց խնդի..., Չիչէրինի այցելութեան առթիւ, բայց, նոյնքան մտահոգ ...րքին ապահովութեան համար որքան Անգլիան, անշուշտ ...նքան ալ չպիտի հրապուրուի նոր փորձէ մը: Միւս կողմէ ...ն պետութիւնները որ տակաւին հեռու կը մնան Մոսկուա...էն, ինչպէս՝ Ռումանիա, Եուկօ-Սլավիա, Չեխօ-Սլովաքիա ... Պուլկարիա, աւելի պիտի զգուշանան այսուհետեւ: Այս առ...իւ, շատ պերճախօս է Ռումանիոյ արտաքին Նախարարին ...յտարարութիւնը, այն ալ խզումէն առաջ:

Ամէն պարագայի մէջ, նոր եւ ծանր փորձի մը կ'ենթար...ուի Մոսկուա:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊՐԻ՛Ն ՔԱՋԵՐԸ

«Վերելք», «Օրկան Ֆրանսայի կոմկուսի Հայ ենթաճատուածկեդրգործկոմի», որ ընդհատուած էր ատենէ մը ի վեր, վերսկսաւ իր հրատարակութիւնը, իբրեւ երկշաբաթաթերթ: Հետաքրքրութեան համար վերջին թիւի (15 Մայիս) խմբագրականէն կ'արտատպենք հետեւեալ հատուածը.

— «Մենք գիտենք, որ Ֆրանսահայ գործաւորներու մէջ համակրանք կայ կոմունիստական կուսակցութեան գաղափարներու վերաբերմամբ: Գիտենք եւ այն, որ Խորհրդային երկրի հետ կապ ունեցող ոեւէ կազմակերպութիւն, օրինակ Հօկը, նմանապէս համակրանք կը վայելէ գործաւորական շրջաններու մէջ: Մինչդեռ այդ համակրանքին համապատասխան կազմակերպուած շարքեր չունին ո՛չ Կոմկուսի Հայկական Ենթահատուածները, ո՛չ սէնտիքաները, ո՛չ ալ Հօկերը: Ի՞նչ է պատճառը: Պատճառներէն մին անշուշտ հալածանքի վախն է:

... «Գալով անոնց, որ ինքզինքնին համայնավար կը համարեն, բայց կը վախնան կուսակցութեան մէջ մտնել, երբեք չպէտք է մեր այդ բարեկամներուն ապահովցնել թէ վախ չկայ: Ընդհակառակը բոլորի համար պարզ պիտի ըլլայ թէ մեր կուսակցութիւնը ամէնէն յեղափոխական ուրեմն եւ բուրժուական կառավարութեան համար ամէնէն ատելի, հալածուելիք ու հալածուող կուսակցութիւնն է: Մեր կուսակցութիւնը կրնայ աւելի վայրագ հալածանքներու ենթարկուիլ, քան այսօր: Մենք կը պատրաստուինք ամէնէն ծանր ու դաժան կռուին, քաղաքացիական պատերազմի: Մենք պրոլետարիատի դիկտատուրայի կուսակցութիւն ենք: Ուստի մեր շարքերը կազմուած պիտի ըլլան երկաթէ յեղափոխական կամք, անսահման անձնուիրութիւն ունեցող պրոլետարներէ, որոնք ամէն անապահովութիւն եւ վտանգ աչքի առաջ պիտի ունենան: Չէ՞ որ կոմունիստական կուսակցութիւնը բանուոր դասակարգի մարտական առաջնորդն է եւ այդ իսկ պատճառով կազմուած պիտի ըլլայ անվեհեր ընկերներէ, որպէս զի դիմանայ ամէն պայքարի եւ իր ետեւէն կարենայ տանիլ բանուորական զանգուածները: Պարզ է որ տատանուողները, ոեւէ վտանգէ նախօրօք ապահովագրուելու մտայնութիւն ունեցողները չեն կրնար մեր շարքերու արժանի մարդիկ դառնալ, եթէ չենք ուզեր, որ մեր կազմակերպութիւնը այդպիսիներով ջլատուի:»

ԵՐԵՒԱՆԻ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ. — Ապրիլ ամսուան ընթացքին Երեւանի մէջ ծնած են 234 հոգի, 126ը մանչ: Մեռած են 110 հոգի, 65ը մանչ: Ամուսնութիւն՝ 48: Ամուսնալուծում՝ 5:

ԽԱՉԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ. — Էջմիածնական Հնագէտ Խաչիկ վարդապետի համար, որ Հռիփսիմեանց եկեղեցիին մօտ կատարած պեղումներուն համար վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր, այժմ գերագոյն դատարանին անդամները իբրեւ «յաւելեալ» պատիժ կառավարութեան կ'առաջարկեն վարչապատէն աքսորել ուրիշ տեղ մը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլեւռուս յարաբերութիւնները խզուած

Երկար տատամսումներէ ետք, անգլիական դահլիճը վերջապէս Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ որոշեց ոչ միայն ջնջել 1921ի անգլեւխորհրդային առեւտրական դաշնագիրը, այլ նաեւ խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները երկու երկիրներու միջեւ: Այս որոշումը տալէ առաջ վարչապետ Պօլտուին եւ արտաքին Նախարար Չէմպըլէյն գլուխ գլխի կէս ժամ տեսակցեցան:

Այս խնդրին ուժգնութիւն տալու եւ դահլիճին միաձայնութիւնը շեշտելու համար որոշուեցաւ որ փոխանակ Ներքին Նախարար Հիքսի, վարչապետը խօսի երեսփ. Ժողովին առջեւ Արգոսի խուզարկութեանց արդիւնքին մասին, պարզելով երեւան հանուած դաւադրական բոլոր ձեռնարկները: Նախարարները միաձայնութեամբ ընդունեցին խիստ լեզուով խմբագրուած ծանուցագիր մը, որուն մէջ կը բացատրուին յարաբերութեանց խզման պատճառները: Այս ծանուցագիրը անմիջապէս Մոսկուա պիտի ղրկուի: Ծանուցագիրը հիմնուած է ոչ միայն Արգոսի խուզարկութեանց արդիւնքին, այլ եւ պոլշեւիկներու կողմէ մինչեւ հիմա առեւտրական դաշնագրի ոգիին դէմ կատարուած բռնաբարումներուն վրայ: Արտաքին Նախարարութիւնը ամբողջական մէկ ցանկը կազմած է Ռուսիոյ թերացումներուն: Չէմպըլէյն մինչեւ հիմա հակառակ էր յարաբերութեանց խզման, ներկայ որոշումը ցոյց կու տայ թէ Անգլիա այս անգամ վճռած է խիստ կտրուկ գործել:

Անգլիական կառավարութիւնը Սպիտակ Տետրակ մը պիտի հրատարակէ անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման պատճառներուն մասին:

Առեւտրական դաշնագրին ջնջուիլը եւ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը երկու երկիրներու միջեւ պատերազմի յայտարարութիւն չի նշանակեր: Զեւականօրէն ասիկա պարզ վերադարձ մըն է 1921էն առաջուան վիճակին: Իսկ խորքին մէջ եւ անգլիական կառավարութեան մտածումով, խզումին նպատակն է բարոյական պաշարումի ենթարկել խորհրդ. միութիւնը:

ՈՉ ՄԷԿ ԱՆԳԼ. ՆԱՒ ՍԵՒ ԾՈՎԻ ՄԷՋ

Պոլիսէն Մայիս 23 թուականով կը հեռագրեն թէ Մայիս 12էն ի վեր անգլիական ոչ մէկ շոգենաւ անցած է Վոսփորէն՝ Սեւ ծովի ռուսական նաւահանգիստները երթալու համար:

Էնկիւրիի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը այդ թուականին իսկ (Արգոսի խուզարկութեան օրը) նախատեսած էր Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը:

Պոլսոյ մէջ շրջած զրոյցի մը համաձայն, յիշեալ քաղաքի անգլ. հիւպատոսը ազդարարած է Սեւ ծով գտնուող անգլիական առեւտրական նաւերու նաւապետներուն ուշադիր գտնուիլ, եւ խոստացած է անթել հեռագրով տեղեկութիւն տալ իրենց երբ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուին խորհրդային միութեան հետ:

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԸ

Նախապէս կը կարծուէր թէ կորսուած վաւերաթուղթը ծովային կամ պատերազմական Նախարարութեան կը պատկանէր: «Տէյլի Քրոնիքլ» կը գրէ թէ խնդրոյ առարկայ վաւերաթուղթը կը պատկանէր օդանաւային Նախարարութեան, գրի առնուած էր կայսերական պաշտպանութեան կոմիտէին կողմէ ու բոլորովին գաղտնի էր: Ոստիկանութիւնը ձեռք անցուցած է յիշեալ վաւերաթուղթին լուսանկարուած մէկ օրինակը:

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ՔԱՇԵՆ ՈՍԿԻՆԵՐԸ

Անգլիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզում մը կանխատեսելով, Լոնտոնի խորհրդային ներկայացուցիչները Անգլիոյ պետական դրամատունէն քաշեցին մէկ միլիոն ստերլինի արժէքով ձոյլ ոսկի: Ուրբաթ օր մէկուկէս միլիոն ստերլինի ոսկի քաշած էին արդէն նոյն դրամատունէն:

Այս ոսկիները փոխադրուեցան ամերիկեան դրամատուններ:

Հակապոլշեւիկ խումբը կ'ամրանայ

Ռումանիոյ արտաքին Նախարար Միթիլինեօ, որ Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովէն անմիջապէս վերջ Փարիզ գալով տեսակցեցաւ վարչապետ Պ. Փուանքարէի եւ արտաքին Նախարար Պրիանի հետ, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ մամուլին Փոքր Համաձայնութեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի վերաբերեալ քաղաքական կարեւոր խնդիրներու մասին.—

Ռումանիա, Եուկօսլաւիա եւ Չեխօսլովաքիա ո՛չ միայն ամուր կերպով միացած են, այլ ամէն ուղղութեամբ քաղաքական ջանքեր կը թափեն Եւրոպայի այդ մասին մէջ «Լոքառնօ» մը առաջ բերելու համար: Այս ճամբուն վրայ առաջին հանգրուանն է իտալասերպ համաձայնութիւնը: Այս մասին ներկայիս բանակցութիւններ կ'ըլլան Հռոմի մէջ, ու մեծ յոյս կայ որ պիտի յաջողին: Սերպիոյ արտաքին Նախարար Մարինքովիչ տեւական կարգադրութեան մը կողմնակից է անկեղծօրէն: Պուքրէշ եւ Փրակա այս մասին պիտի աջակցին անոր՝ իրենց բոլոր կարելի միջոցներով եւ ազդեցութեամբ:

«Դժբախտաբար, Արեւելեան Եւրոպայի գոյավիճակի պահպանման հիման վրայ խաղաղ կայունացումէ մը վերջ, միշտ պատկերին վրայ շուք մը պիտի մնայ՝ Ռուսիան: Փոքր Համա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԳ. ԳՈՐԾԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Ազգ. Ժողովին բացման առթիւ, Պատր. Տեղապահը երկար ճառ մը խօսած է, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.—

«Բռնիներ գտնուեցան թէ Պատրիարքարանը աւանդ դրամներ եւ Ազգ. Հաստատութեանց պատկանող գումարներ եւ արժեթուղթեր խոռած եւ ծախսած է: Ի պաշտօնէ կը յայտարարեմ որ անհիմն է այդ խօսքը եւ անոնք ամբողջովին կը մնան ազգին տրամադրութեան ներքեւ: Ընդհակառակը Ազգին ստացուածքը ոչ թէ պակսած, այլ աւելցած է կտակուած նոր գումարներով եւ նուիրատուութիւններով: Ի մի բան այսօր չորս ու կէս տարի յետոյ, մեզի վստահուած աւանդը անվթար կը դարձնենք ազգին:

Կտակները հետզհետէ իրենց նպատակին կը յատկացուին, պահպանուած ըլլալով անոնց համար սահմանեալ գումարները. Թաղային Մարմիններ ժողովրդէն ընտրուած եւ լծուած են իրենց աշխատութեան եւ կը ջանան կանգուն պահել վարժարանները: Ազգային կալուածներու դէմ եղած ոտնձգութիւնները դադրած են եւ յուսալից ենք որ Վարչութեան կատարած դիմումներուն եւ մեր հանրապետական կառավարութեան արդարասիրութեան եւ բարեացակամութեան շնորհիւ, ամէն հաստատութիւն վերջնականապէս տէր պիտի ըլլայ իր ստացուածքին:

Պէտք չեմ տեսներ յիշեցնելու ձեզի որ մեր վարժարանները ենթակայ են բոլորովին երկրին կրթական օրէնքներուն, բայց Թաղային Մարմիններ կը հսկեն անոնց մատակարարութեան եւ հակառակ նիւթական շատ աննձուկ պայմաններու, միայն երեք Թաղային նախակրթարաններ փակուեցան, որոնց մէկը բացուած է արդէն, իսկ միւսները պիտի բացուին ի մօտոյ: Իսկ գաւառներու մէջ նախակրթարաններ բանալու յանձնարարութիւններ ըրինք եւ կարեւոր գումար մը տրամադրուեցաւ կրթական մարմնոյ մը կողմէ, բայց առ այժմ կեսարիոյ աղջկանց վարժարանը եւ Էվերէկ-Ֆէնէսէի վարժարանը բացուեցան, որոնց ամսական նպաստը կը ղրկուի կանոնաւորապէս: Երբ միւս գումարներն ալ իրենց ուսուցչի եւ շէնքի պակասը լրացնեն, պիտի բացուին վայելելով կեդրոնէն ամէն նիւթական օժանդակութիւն: Գաւառի կաթողիկոսներուն անցեալ չորսուկէս տարուան մէջ նպաստներ ղրկուեցան, յարաբերութիւն եւ թղթակցութիւն պահելով գաւառի հոգեւոր ներկայացուցիչներուն հետ:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ Կ'ԵՐԹԱՆ, ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՆ.— Ծանօթ յանկերգ է, հայ գաղթականները Հայաստան կ'երթան, գացին, պիտի երթան: Տարին կ'աւարտի եւ մարդ չէ շարժած: Շահվերդեան 300 գաղթական պիտի տանի Հայաստան: Հեռագիր ղրկած էր, արտօնութեան համար... ի Մոսկուա: Հեռագիրը ճամբան կորսուելով, Շահվերդեան երկրորդ հեռագիրով մը կը հարցնէ, ու պատասխան կու գայ, որ... հեռագիր չեն ստացած:

ԴԵՐԱՍԱՆԻ ՄԸ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ.— Պէյրութի մէջ պիտի տօնուի վաստակաւոր դերասան Բ. Աբովեանի բեմական գործունէութեան 25ամեայ յոբելեանը (1902—1927) Մայիս 29ին: Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Սունդուկեանի «Պէպօ»ն:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՑԱՅ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԵՐՈՍԸ, ԼԻՆՏՊԷՐԿ, ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԻՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

«Նիւ-եորք Թայմզ» մենաշնորհ ստացած ըլլալով, սկսած է հրատարակել Լինտպէրկի պատմութիւնը: կը քաղենք Թարգմանաբար.—

Նպատակ չունիմ իմ օդանաւովս վերադառնալու Միացեալ Նահանգները: Սակայն չի նշանակեր սակայն թէ վերջացուցած եմ սաւառնորդի ասպարէզս: Եթէ այս պիտի ըլլար Ատլանտեանի վրայէն իմ թռիչքին նպատակը, վստահ եղէք որ զայն չպիտի ձեռնարկէի: Ո՛չ, նպատակս է քանի մը թռիչքներ կատարել Եւրոպայի մէջ— պայմանաւ սակայն որ յիշատակներու սիրողները Շաբաթ գիշեր օդանաւէս քանի մը կտոր թռցած ըլլան: Միջանկեալ կերպով թոյլ տուէք ըսել թէ ինծի եղած ընդունելութիւնը ճամբորդութեանս ամէնէն վտանգաւոր մասը եղաւ: Եթէ հոծ ու փոթորիկը նոյն ձեւով վարուէին ինծի հետ, ինչպէս զիս ընդունող 50 հազար հոգին, երբեք պիտի չկրնայի Փարիզ հասնիլ:

Ամէնէն առաջ պէտք է գիտել տամ հետեւեալը: Գրեթէ ամէն տեղ իմ բախտիս մասին կը խօսուի: Այս կարգի խնդիրներու մէջ բախտը չի բաւեր: Իրականին մէջ, ես տրամադրութեանս տակ ունէի ամենալաւագոյն օդանաւը՝ Նիւեորք—Փարիզ թռիչքը կատարելու համար: Շարժիչ մեքենաս և գործիքներս ամենալաւագոյններն էին: Կը կարծեմ թէ կրցայ լաւ օգտագործել զանոնք: Այն իրողութիւնը թէ ցամաք իջած ատենս դեռ մեծ քանակութեամբ պէնզին ունէի, ամէն պարագայի ցոյց կուտայ թէ չեմ գործած սխալ մը, որ աղիտաբեր եղաւ ուրիշներու համար:

Օդէն ո եւ է վանգատ չունիմ: Բնականաբար օդերեւութաբաններուն գուշակածին պէս չէր. տեղ տեղ ինծի ըսուածէն շատ աւելի գէշ էր, ուրիշ տեղեր աւելի լաւ էր: Ինչո՞ւ չխոստովանիլ. ժամանակ մը ա՛յնքան գէշ էր, որ մտածեցի ետ դառնալ, բայց ինքնիրենս ըսի, որ թերեւս աւելի գէշ օդի պիտի հանդիպիմ. լաւագոյն է յառաջանալ: Ու ճամբաս շարունակեցի դէպի Փարիզ...:

Ինչպէս գիտէք, մենք — երբ մենք կ'ըսեմ, ըսել կ'ուզեմ օդանաւս եւ ես— շատ յանկարծակի կերպով մեկնեցանք:

Հինգշաբթի կէս օրէն վերջ ժամը 4ին ինծի ըսած էին թէ օդը լաւ պիտի ըլլար:

Որոշեցի երթալ: Օդը, որ գրեթէ ամբողջ ճամբուս վրայ գեղեցիկ պիտի ըլլար, գրեթէ մեկնելու վայրկեանէս աւրուեցաւ: Ու եզերքի երկայնքին, մշուշի եւ անձրեւի մէջ ինկայ: Ուրբաթ իրիկուան դէմ Նիւֆաունտլէնտէն անցնելէ վերջ, օդը երթալով աւրուեցաւ, ու այսպէս շարունակուեցաւ մինչեւ արշալոյս: Յետոյ եկաւ սառնամանիքը, որ օդանաւորդի մը համար ամէնէն գէշ բանն է: Մեքենան պատող սառոյցի խաւը կրնայ քանի մը վայրկեանի մէջ ստիպել ձեզ վար իջնել: Ի զուր կը փորձէի ճամբաս փոխել, ձիւնի փոթորիկէն ազատիլ: Ալիքներուն մինչեւ երեք մեդր մօտեցայ, յետոյ 3000 մեդր բարձրացայ: Առաւօտուն միայն փոթորիկը կանգ առաւ եւ կարողացայ միջին բարձրութեան մը վրայ պահել ինքզինքս:

Նիւֆաունտլէնտը աչքէս հեռանալէ վերջ շոգենաւ մը տեսայ, ուրիշ մէկ քանի հատ ալ հանդիպեցայ փոթորիկի պահուն: Սակայն ճամբու մնացեալ մասին՝ մինչեւ Իրլանտա մօտենալս, ուրիշ նաւ չտեսայ:

Եթէ կ'ուզէք, քիչ մըն ալ շրջադէտիս (périscope) մասին խօսինք: Զիս շատ չնեղեց, սակայն շատ օգտակար ալ չեղաւ. աջ եւ ձախ կողմս կրնայի շատ լաւ տեսնել, ինչ որ բոլորովին բաւական էր ովկիանոսին վրայ ճամբորդելու համար: Շրջադէտիս պաշտօնն էր առջեւս գտնուող ո եւ է արգելք տեսնել, Անկէ դուրս, կը կրնեմ թէ շատ քիչ գործածեցի զայն:

Առջեւս կը գտնուէր քարտէսս, ինչպէս նաեւ գործիքներս, որոնք ամէն վայրկեան ցոյց կուտային ինծի թէ ո՛ւր կը գտնուէի: Այս գործիքները բաւական էին զիս 100 մղոնէ աւելի չշեղեցնելու համար իմ ճամբէս:

Ամէնէն դժուարը գիշերային ճամբորդութիւնն էր: Նախ ցուրտը զգալի եղաւ: Սակայն աղէկ պատրաստուած էի: Օդանաւորդի պարզ հագուստ մը ունէի, սակայն խցիկիս պատերը կը պաշտպանէին զիս:

Յետոյ զիս պաշարեց փոթորիկը, որուն մասին վերը խօսեցայ: Կը փորձէի անկէ խուսափիլ. ատոր համար մինչեւ 3000 մեդր վեր բարձրացայ: Կը կարծէի թէ յաջողեցայ եւ վայրկեան մը նոյն իսկ այն տպաւորութիւնը ստացայ, որ լուրծուն ճամբու մը վրայ ինքնաշարժ կառք մը կը վարեմ: Արշալոյսին ամպերը վեր բարձրացան, իրենց հետ բերելով սառնամանիքը, որ օդանաւին փակաւ: Ասիկա իրապէս մտահոգեց զիս, ու դարձեալ ինքնիրենս հարցուցի.

— Պէ՞տք է ետ դառնալ:

Յետոյ վճռեցի ամէն գնով շարունակել: Շատ ուշ էր արդէն եւ շարժիչ մեքենան հիանալիօրէն կը գործէր. ժամը 100 մղոն ճամբայ կը կտրէր, սիրտս ուրախութենէն կը ցնծար:

— Ո՛րքան ատեն որ մեքենան դառնայ, կ'ըսէի, ո եւ է վտանգ չկայ. դէպի յառաջ պէտք էր երթալ: Յառա՛ջ, միշտ յառաջ:

Կէսօրէն անմիջապէս վերջ ձկնորսանաւերու տորմիղ մը տեսայ: Նիւֆաունտլէնտէն ի վեր առաջին անգամ նաւ կը տեսնէի: Անոնցմէ միայն մէկ քանիին վրայ մարդ տեսայ: Թռչելով մէկտեղ անոնց մօտ իջայ՝ կայմերուն դպչելու աստիճան ու պոռացի.— Այս ճամբա՞յն կ'երթան Իրլանտա:

Ապշութեամբ ինծի նայեցան. թերեւս խօսքերս չիմացան կամ կարծեցին թէ գիմացինին խենթ մըն է: Անկէ ժամ մը վերջ առաջին անգամ ըլլալով ցամաքը տեսայ: Լաւ չեմ յիշեր թէ ժամը քանի՞ն էր, կարծեմ չորսի մօտ էր: Ցամաքը ապառաժուտ էր. փոքրիկ քննութիւնով մը հաստատեցի թէ Իրլանտան էր:

Թռիչքս դադրեցուցի եւ ցածէն սկսայ թռչիլ լաւ ուսումնասիրելու համար երկիրը եւ ապահով ըլլալու համար որ չեմ սխալիր: Ի՛նչ հիանալի տեսարան. ու ի՛նչ մեծ ուրախութիւն գիտնալ թէ չեմ խաբուած: Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ պիտի ըլլար եթէ փոխանակ Իրլանտա հասնելու Սպանիա գացած ըլլայի...:

Մնացածը տղու խաղալիք էր: Ճամբաս խնամքով գծուած էր քարտէսին վրայ իրլանտական եզերքէն սկսեալ մինչեւ Փարիզ: Ոչինչ աւելի դիւրին է, քան թռչիլ օտար երկրի մը վրայէն, երբ լաւ քարտէս մը ունիս եւ լաւ գծած ես ճամբադ: Իրլանտայի վրայ շատ ցածէն կը թռչէի, թէեւ կարծես մարդ ուշադրութիւն չէր դարձներ ինծի: Անգլիոյ վրայ եւս նոյնքան ցածէն կը թռչէի: Յետոյ անցայ Մանշէն, մինչեւ որ նոր ցամաք մը հասայ: Շէրպուրկի քիչ մը արեւմուտքէն անցայ, ու դէպի հիւսիս քշելով գացի Սէնը եւ հետեւեցայ անոր ընթացքին: Դիտեցի որ Ֆրանսայի մէջ մութը աւելի ուշ կը կոխէ քան Նիւ Եորքի մէջ: Երբ Փարիզ հասնելու կէս ժամ մնաց, սկսայ նշմարել լուսարձակներն ու օդանաւային կայանի փարոսները:

Յետոյ նկատեցի լուսաւոր հսկայ ցուցանակ մը՝ որ մութին մէջ ուղղաձիգ կը ցցուէր. ենթադրեցի որ Էյֆէլի աշտարակը պիտի ըլլայ: Փարիզի շրջանը բոլորեցի եւ Պուռժէն փնտռեցի: Տեղ մը լոյսի հեղեղներ նշմարեցի, սակայն օդանաւի կայաններ չտեսայ: Մարսի գործիքներս նշաններ զրկեցի, սակայն կարծեմ թէ մարդ չտեսաւ զանոնք: Կը կարծէի թէ Պուռժէ Փարիզի հիւսիս.— արեւելեան կողմը կը գտնուի, մինչդեռ ուղղակի արեւելքն էր: Կը մտածէի թէ պէտք չէ հասնիլ հոն ուր քեզ չեն սպասեր: Զորս կողմս փնտռեցի թէ ուրիշ կայան չկա՞յ, բան չտեսայ: Ատոր վրայ որոշեցի իջնել հոն, ուր լոյսերու առաջին հեղեղը տեսած էի, ու խիստ ցածէն թռչելով, տեսայ բազմաթիւ ինքնաշարժներու լոյսը:

— Այստեղ պիտի ըլլայ, ըսի:

Ու անմիջապէս վար իջայ:

Կանխաւ կը գուշակէի ինծի համար պատրաստուած ընդունելութիւնը, ու նպատակ ունէի օդանաւովս պտտելու գետնին վրայ, հանկարծներուն առջեւ: Սակայն օդանաւս հազիւ հողին դպած էր, ու ահա մարդկային ծով մը խուժեց վրաս: Անմիջապէս հասկցայ թէ կեանքիս դէմ վտանգ կայ ամբոխին կողմէ: Ու անմիջապէս մարեցի բոլոր լոյսերը: Այսպէս բան երբեք չէի տեսած կեանքիս մէջ: Դեռ ճշդիւ չեմ գիտեր թէ ի՛նչ անցաւ դարձաւ: Ինքզինքիս չեկած, զիս խցիկէս դուրս քաշեցին: Վայրկեան մը մարդերու ուսին վրայ էի, վայրկեան մը վերջ գետինն էի: Մանաւանդ կը վախնայի օդանաւիս համար: Կը տեսնէի որ մէկը թեւէն բան մը կը կտրէ, ուրիշ մը ուրիշ կտոր մը:

Քանի մը ֆրանսացի սպաներ մօտեցան եւ հրաւիրեցին զիս իրենց հետեւիլ: Օդանաւիս վրայ ակնարկ մը նետելէ վերջ անոնց հետեւեցայ: Կը վախնամ թէ վնասուած ըլլայ:

Սակայն ի՞նչպէս մոռնալ որ ամբոխը կ'ուզէր զիս շնորհաւորել: Մէկ միլիոն մարդ պէտք է ըլլար հոն: Ուրիշներ ալ պիտի կտրեն Ատլանտեանը, ինծի պէս: Սակայն ո՛չ ոք ինծի պէս ընդունելութեան պիտի արժանանայ:

Խօսք մը եւս: Կը կարծեմ թէ անդրատլանտեան թռիչքը օր մը կանոնաւոր եւ բնականոն բան մը պիտի ըլլայ: Դրամի խնդիր է ատիկա: Եթէ կարելի ըլլայ գտնել մարդիկ, որոնք տրամադիր են պէտք եղած ծախքերը ընել, պատճառ չկայ կարծելու որ գործնական բան մը չըլլայ ատիկա: Ուսումնասիրութիւններ պէտք է կատարել: Ամէնէն կարեւորն է որոշել թէ մէ՞կ թէ քանի մը շարժիչ մեքենայ պէտք է գործածել:

Ու հիմա հագուելու պիտի երթամ: Մոռցայ ըսելու որ հագուստի պայուսակ չբերի հետս: Պէտք է ընտրութիւն կատարէի հագուստի պայուսակին եւ պէնզինի թիթեղին միջեւ: Այս վերջինը նախընտրեցի: Վաղը պիտի երթամ հագուստ, շապիկ եւ կօշիկ գնելու:

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ. — Մոսկուայի «Փրավտա»ն կը գրէ թէ գիւղական կազմակերպութիւնները վտանգաւոր շեղումներ կը ցուցնեն: Քոստրոմի նահանգի կոմունիստական բջիջներուն մէջ ոչ միայն թոյլ կերպով կը մղուի հակակրօնական քարոզչութիւնը, այլ եւ կոմունիստներու մեծ մասին տուներուն մէջ կախուած են սուրբերու պատկերներ: «Բջիջին առողջացման համար միջոցներ ձեռք առնուած են», կ'աւելցնէ «Փրավտա»յի թղթակիցը:

ԺԱՅՌ ՄԸ ԻՆԿԱՒ.— Լեռնային Ղարաբաղի Մխիթաշէն եւ Քարին-Տակ գիւղերուն միջեւ լեռնէն գլորեցաւ ժայռ մը, որ գիւղի միջակ տան մը մեծութիւնը ունէր: Ժայռը սպաննեց հինգ տղաք, որոնք անձրեւէն պաշտպանուելու համար, ապաստանած էին տակը:

ԻՏԱԼԵՒՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Թղթակցութիւն իտալիայէն)

Հունգարիա Իտալիոյ հետ կնքեց համաձայնութիւն մը, որ քաղաքական ըլլալէ աւելի տնտեսական էր: Հակառակ ատոր, բաւական յուզում պատճառեց Ռումանիոյ եւ Սերպիոյ քաղաքական շրջանակներուն:

Տնտեսական հիմակին տակ ծածկուած է իտալեւհունգարական համաձայնութիւն մը, ըսել է այն որ կրնայ քաղաքականզինուորական հանգամանք ունենալ: Քաղաքականութիւնը զգացումներու շրջանակէն դուրս է: Պատերազմի կատաղի թշնամիները՝ իտալացի եւ հունգար եղբայրացան, պատերազմի բարեկամները՝ իտալացի եւ սերպ հակամարտութիւն մը ունին միշտ:

Այդ համաձայնութեամբ Իտալիա ցոյց տուաւ որ կ'ուզէ պահել քաղաքական տեսակէտով գործելու ազատութիւնը: Հունգարիա դուրս ելաւ կղզիացումէն, որուն դատապարտուած էր Թրիանոնի դաշնագրէն (4 Յունիս 1920) ետք: Իտալիա «Հունգարիոյ թրշնամիներուն մէջ ամէնէն վեհանձն է: Ան նպաստեց Հունգարիոյ քաղաքական, տնտեսական, բարոյական վերածնութեան: Իտալիա եւ Հունգարիա մրցակիցներ չեն»: Այսպէս կը գրէր իտալական թերթ մը, կոմս Պէթլէնի Հռոմ այցելութեան առթիւ:

Համաձայնութիւնը կը կայանայ Ֆիումէ նաւահանգիստին շուրջ: Իտալիա ամէն ջանք թափեց տիրանալու այդ քաղաքին, որպէսզի մրցակից մը չըլլայ Թրիէսթէի: Լոնտոնի դաշնագրով օրուան արտաքին Նախարարը Ճնշումի տակ Սերպիոյ թողած էր «Քուառնէրոյի գոհարը», ինչպէս կը կոչեն իտալացիները: Ողբացեալ Ուիլսըն պահանջեց դաշնագրին յարգումը. Օրլանտօ շընդալից մեկնումով մերժեց առաջարկը:

Սֆորցա եւ Աքանցէր յաջորդաբար կնքեցին համաձայնագրեր Սերպիոյ հետ եւ վերջապէս Ֆաշիստ կառավարութիւնը ստացաւ քաղաքը, թողելով երկու քարափներ (Սաուրօ եւ Բէվէլ) Սերպիոյ շահագործման: Ակնարկ մը նետելով երկաթուղիի գիծերուն վրայ, պիտի տեսնենք որ կարեւոր հանգոյցը կը գտնուի Քլակէնֆուրդի մօտ: Այդ քաղաքը տրուեցաւ Սերպիոյ, հետեւաբար եթէ Ֆիումէն ալ տրուէր՝ փոխադրութեան վարձքերու մասնաւոր վճարումով կարելի պիտի ըլլար դէպի Ֆիումէ ուղղել Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Հարաւային Լեհաստանի եւ նոյն իսկ Պավիէրայի ներածման եւ արտածման ապրանքները, ենթադրելով որ Սերպերը կարենային կազմակերպել այդ նաւահանգիստը: Այն ատեն Թրիէսթէ պիտի սնանկանար կամ պիտի դառնար աղքատ նաւահանգիստ մը, որպիսին է այժմ Վենետիկ:

Պատերազմէն առաջ, Հունգարիա ծախսած էր Ֆիումէի համար 200 միլիոն ոսկի քուռօն: Շինած էր 30—35 մէթր խոր, կանոնաւոր քարափներ, այնպէս որ ամենամեծ շոգենաւերն անգամ կրնային մօտենալ:

Հունգարիոյ ամէնէն մօտ նաւահանգիստը Ֆիումէն է, հետեւաբար ամէնէն խնայողականը: Փեշթայէն Ֆիումէի հեռաւորութիւնն է 622 քիլոմէդր, Թրիեսթէինը՝ 650 Սփալաթոյինը՝ 830, իսկ Համպուրկէն մինչեւ Հունգարիա 1204 քիլոմէդր հեռաւորութիւն մը կայ:

Հունգարիա Ֆիումէէն արտածած է 1926ին՝ 439091 քէնթալ շաքար. 27975 քէնթալ ցորեն 88297 քէնթալ լուբիա, նոյն տարին ներածած է՝ 439979 քէնթ. ֆոսֆաթներ, 36539 քէնթ. փէրֆոսֆաթներ, 72989 քէնթ. քարիւղ եւլն.:

Այս թիւերը ցոյց կուտան նաւահանգիստին կարեւորութիւնը Հունգարիոյ համար: Համաձայնութեան շնորհիւ ուրիշ նաւահանգիստներէ եղած արտածումն ու ներածումը տեղի պիտի ունենայ Ֆիումէի միջոցաւ: Պատերազմէն առաջ Ֆիումէ մտած ապրանքներուն մեծ մասը (հարիւրին 80) Հունգարիոյ համար էր, ղրկուած ապրանքներուն ալ 100ին 77 հունգարիայէն կուգար:

Իտալեւհունգարական համաձայնութեան շնորհիւ, Հունգարիա պիտի վայելէ ամէնէն նպաստաւոր պայմանները ներածած եւ արտածած ապրանքներուն համար: Ապրանքներու մթերանոցներու վարձքերու համար պիտի որոշուին նուազագոյն գիներ: Երկաթուղիի վարչութիւնը հարկ եղած տեղերը պիտի տրամադրէ ցորենի եւ կանաչեղէններու մաքրութեան համար: Հունգարիան պիտի կարենայ մաքսատան գրասենեակ մը հաստատել Ֆիումէի մէջ, ունենալ մասնաւոր քարափ մը, որուն պիտի մօտենան Հունգարիա ապրանք բերող եւ անկէ տանող շոգենաւերը:

Հունգարիա պարտաւորուած է Ֆիումէի միջոցով ընել ներածումն ու արտածումը, հետեւաբար նմանօրինակ համաձայնութիւններ պիտի չկնքէ ուրիշ պետութեան մը հետ:

Տնտեսական այս համաձայնութիւնը իրագործելու համար, անհրաժեշտ է Սերպիոյ հաւանութիւնը, որովհետեւ երթեւեկի գիծերը կ'անցնին իր հողէն: Հունգարիա պիտի համաձայնի տակաւին Սերպիոյ հետ, ի՛նչ պիջումներով ո՞վ գիտէ:

Գ. Խ.

ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նպաստամատոյցի Շիրակի երկրաշարժին յանձնախումբին Նախագահ Ճօնսըն, տեղեկութիւններ կուտայ իրենց կատարած գործին մասին, Շիրակի աղէտէն ի վեր:

Աղէտին հետեւանքով, Նըպաստամատոյցը իր գործունէութեան կեդրոնը կը փոխադրէ Ալեքսանդրապոլ: Հայ Կ. Խաչին հետ համերաշխ գործունէութեամբ մը կը կանգնեն թէյի վրաններ, տաք թէյ ու շաքար բաշխելու համար, հագուստ ու վերմակ կը բաշխեն, կաթ՝ մանուկներուն:

Կ. Խաչը դրամի չգոյութեան պատճառով, Մարտ ամսուան սկիզբը կը փակէ իր կայանները: Այն ատեն Նըպաստամատոյցը ինք կը սկսի մինակը գործել: Դրամաբաշխութեան, ճաշի, թէյի կաթի ճիւղեր կը բանայ:

Այդ օրերուն պատահած կանխահաս ծնունդներուն համար սնունդի եւ դեղի կայաններ կը բանայ, ուր կը դարմանուէին մայրերը:

Օգերը տաքնալով, այն ընտանիքները, որոնք ձմեռը անասուններուն հետ նկուղ մտած էին, այլեւս անտանելի դարձած է անոնց բնակութիւնը գետնայարկերու մէջ: Ցուրեկ ատեն կենդանիները դաշտ կը տարուին, բայց կիներն ու տղաքը ստիպուած են մնալ հոն, ուր ճճիները կը վխտան: Որոշուած է Երեւանի մէջ ժողով մը գումարել օր առաջ դարման մը տանելու համար.

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ...

Պրիւսէլ, 12 Մայիս

Պրիւսէլի ներկայացուցչական մարմնի մայր դիւանի ընտ... թիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ ... սոյ մէջ: Մայր դիւանի ատե... պետ ընտրուեցաւ՝ Պ. Պ. Կ... րաքէհեան, Բ. ատենապետ՝ Պ... Մարտիկեան եւ Ատենադպիր՝ Սարգսեան:

Մայր Դիւանը հիմն... գաղութի նոր կանոնագրին ... մադրութեանց վրայ, նախ ... վարչութեան ընտրութիւն... մունքներ կատարեց զանազան ... սանքներու պատկանող հայրեն... կիցներու մօտ, կազմելու ... մար խառն վարչութիւն մը, ... կայն դժբախտաբար իր ... մունքները ապարդիւն ... Հակառակ ատոր, ներկայացուց... չական մարմինը, չխանգարե... համար գաղութին համերա... խութիւնը, յարմար դատեց ... մէջէն ընտրել բոլորովին չէզ... անձերէ կազմուած վարչութի... մը: Ձայներու մեծամասնու... թեամբ վարչութեան անդա... ընտրուեցան.— Պ. Պ. Վ. Խորասան... ճեան, Ա. Մաթոսեան, Ա. Աշճեա... Վ. Մուրտիկեան եւ Հ. Տէրօսկի... Ա. Մաթոսեան իր զբաղումն... առարկելով, անոր տեղ իբր ... մարագոյն թեկնածու նշանա... ուեցաւ Պ. Վ. Կիւմիւշեան:

Նորընտիր վարչութիւնը եր... շաբաթէ ի վեր ձեռնարկած է ... պաշտօնին, նպատակ ունենա... նախ եւ առաջ գաղութին մէ... ստեղծել բաղձալի համերաշխու... թիւնը, որուն պակասը դժբախ... տաբար, ինչպէս ուրիշ գաղութներու մէջ, հոս եւս զգալի եղած է ... ատենէ մը ի վեր:

Վարչութիւնը նկատելով որ եր... կար տարիներէ ի վեր Պելճիք... գաղութին մէջ գոյութիւն ... ունեցած լաւ կազմակերպուա... բարեգործական մարմին մը, ... պէս նաեւ կրթական հաստատու... թիւն մը, միւս կողմէ՝ հա... լուսաւորչական հայրենակիցներ... զրկուած ըլլալով հոգեւոր մխ... թարութենէ, կնունքէ, հարսնիք... եւ մեռելթաղէ, իր գործունէու... թեան իբրեւ նախաքայլ ... կազմել բարեգործական, կրթա... կան եւ եկեղեցական յանձնա... խումբեր:

Որպէսզի կազմուելիք բարե... գործական մարմինը տեւակա... հանգամանք ունենայ, որոշու... ցաւ ստեղծել այնպիսի բարեգոր... ծական ընկերութիւն մը (Société de Bienfaisance Arménienne) որ ունենայ երկրի օրէնքներ... համապատասխան իրաւական անձ... նաւորութիւն մը, եւ այդ ... պատրաստել ծրագիր-կանոնագիր ... Անկէ զատ մշակել նախակրթ... րանի մը ծրագիրը եւ նկատո... թեան առնել մատուռի շին... թեան ու մնայուն քահանայ... խնդիրները:

Վարչութիւնը տոգորուած ... ւագոյն զգացումներով եւ համ... րաշխական ոգիով, այն համ... համոզում ունի թէ իր ջանքեր... յաջողութեամբ պիտի պսակու... եթէ գաղութիս անդամները ... ռանց կուսակցական կամ յարա... ւանական խտրութեան, ուզեն ... րոյապէս ու նիւթապէս քաջալե... րել վարչութիւնը եւ դիւրացն... անոր դժուարին գործը:

Միւս կողմէ, գաղութիս ... պագայ համերաշխութեան ... մար բարեգուշակ նշան մը ... նկատուի Հայ Ակումբի նորընտ... վարչութեան վերջին շրջաբերա... կանը, որով անկեղծ փափաք ... յայտնուի ստեղծել Ակումբի ...

...նդամական մթնոլորտ մը եւ ...ազգային ժամադրավայրի մը ...րամծել զայն, ծրագրելով օգտա... ...ր դասախօսութիւններ, հաճո... ...լի ասուլիսներ, ընտանեկան հա... ...աքոյթներ եւն.։

Այդ նպատակով Ակումբի վար... ...ութիւնը իր սրահները տրամա... ...րեց Պ. Ամատունիի երկու բա... ...ախօսութիւններուն։

...կերմապէս ու անկեղծօրէն ...փափքող ենք որ սոյն հաստա... ...ութիւնը իր գործունէութեան ...որ ծրագիրը յաջողութեամբ ...ուխ հանէ, եւ ասով գաղութիս ...էջ տիրէ համերաշխ գործակ... ...ութիւն ու մտերիմ մթնոլորտ ...մը։

Ցխուր բան պիտի ըլլար տես... ...նել հոս ու հոն գրուած ափ մը ...այեր, ամէնքն ալ վտարանդի եւ ...ալածական, որ չուզեն համե... ...աշխիլ ու եղբայրանալ։

Ցեղն է յիշել բանաստեղծին ...անակալից տողերը՝

«Տուր ձեռքդ, եղբայր ենք մենք, ...որ մրրկաւ էինք զատուած ...աղղին ամէն ոխ չարանենգ ...ի մի համբոյր ցրուին ի բաց»։—

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԷՐՈՍԻ

...ՈՒՔՐԷՇԻ ՀԱՅՈՑ ԳՈՐԾԵՐԸ

Մայիս 8ին, Պուքրէշի ամ... ...ողջ Հայերը կը հաւաքուին եկե... ...ցիին բակը, բողոքելու համար ...Ազգ. Միութեան եւ Հ. Հ. Հիւպա... ...տոսարանի անջատ գործունէու... ...թեան դէմ։

...Բանախօսները կը պարզեն ...յն կացութիւնը, ուր կը գտնուի ...ողովուրդը, բոլորովին շփոթած։ ...ը ընդհանուրին փափաքն էր ...միացնել երկու մարմիններուն ...գործունէութիւնը, զեղչելու հա... ...մար երկու գրասենեակներու ...ախքերը, եւ խնայելու համար ...անցագրային տուրքերը, զորս ժո... ...ղովուրդը կուտայ թէ Ազգային ...Միութեան եւ թէ Հ. Հ. Հիւպա... ...տոսարանին։

Հիւպատոսարանը կը ներկա... ...յացնէ քաոս մը։ Դանօթ է զայ... ...րակցութիւնը իր գոյութեան ...ըրջ։

Իսկ Ազգ. Միութիւնը կազ... ...մուած էր գլխաղաղարի ընթաց... ...քին Հայերու կալուածները ետ ...առնելու համար։ Երեք տարի ա... ...ռաջ վերակազմուած էր հասոյթի ...աղբիւր մը ճարելու համար Ռու... ...մանահայ որբանոցին։ Մինչեւ ...այժմ ճանչցուած չէ կառավարու... ...թենէն։ Այսօր չունի ժեծամաս... ...նութիւն անգամ։

Ուստի, բողոքող ժողովուրդը ...կ կազմէ յանձնախումբ մը, որ ...պիտի քննէ թէ՝

1 — Ի՞նչ է դերը Ազգ. Միու- թեան։

2.— Ի՞նչ հաշուական գոր- ծառնութիւններ ըրած է։

3.— Միացնել Հիւպատոսա- րանը Ազգ. Միութեան հետ, զեղ- չելու համար գրասենեակի ծախ- քերը։

4.— Ջնջել անցագրային թուղթերու սակը։

5.— Հետապնդել որ զեղչուի նաեւ «կապոյտ թուղթերու» կա- ռավարութեան վճարելի սակա- գինը։

Պ. Մանիսալեան, որ Նախա- գահն է Ազգ. Միութեան, նոյն պահուն կը հասնի եկեղեցի։ Կը յայտնէ թէ Միութեան տոմար- ները բաց են ժողովուրդին առջեւ։ Ժողովուրդը, վստահութիւն յայտ- նելով իրեն, կը խնդրէ շարունակել պաշտօնը եւ կը թելադրէ աշխա- տիլ պարզել շփոթութիւնը ազգ. գործերու մէջ։ Պ. Մանիսալեան կը խոստանայ իրականացնել ժողո- վուրդին բաղձանքները։

Ժողովուրդը, խնդրած ըլլալով որ շարունակուի Ազգ. Միութիւնը Պ. Մանիսալեան պիտի աշխատի գոնէ միացնել Միութիւնը եւ Հ. Հ. Հիւպատոսարանը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԼԸ ՄԻԼ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփ. թղթ.).— Մարսիլիոյ հարաւային արեւ- մտեան կողմը, Էքս նահանգին մօտերը կը գտնուի Լը Միլ գիւ- ղը, հանրակառքով գրեթէ մէկու- կէս ժամ հեռու։ Բաղդատմամբ ուրիշ գիւղերու իր մասնաւոր գե- ղեցկութիւններն ու հիանալի տե- սարանները ունի, շրջապատուած գեղեցիկ եւ ընդարձակ պարտէզ- ներով եւ այգեստաններով։

Հայ անխոնջ գործաւորին յաղթանդամ բազուկը հոս ալ կը շարժի։ Մօտաւորապէս տասներկու Հայ ընտանիքներ կը գտնուին։ Բոլորն ալ Խարբերդցի են եւ 1925ին Սուրիայէն գաղթած։ Այստեղ հաստատուելէ ի վեր պարապ չեն կեցած, եւ ոչ ալ գոր- ծազրկութենէ ազդուած, ինչ որ մասնաւոր բախտաւորութիւն մը եղած է իրենց համար։ Գրեթէ բոլորն ալ կ՚աշխատին կղմինտրի ընդարձակ գործարանին մէջ եւ կը ստանան գոհացուցիչ օրավար- ձեր։ Կիներուն ալ յարմար գոր- ծեր հայթայթուած են միեւնոյն գործարանին մէջ, այնպէս որ գրեթէ բոլորն ալ գոհ են իրենց վիճակէն։ Երկու Հայ մանուկներ կան միայն, որոնք Ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն։ Թէեւ կը խօսին քիչ շատ հայերէն, բայց ուշ-կանուխ պիտի մոռնան իրենց լեզուն, քանի որ օրն ի բուն օտար լեզուով կը սնանին։ Երկու տար- ուան շրջանին ունեցած են երեք մահ, որոնց մէկը 25 տարեկան երիտասարդ մը (Սեդրակ Մար- տիրոսեան, Զարսանճագցի) իսկ միւս երկուքը մանուկներ։

Ազգային որ եւ է կազմա- կերպութիւն չկայ, բայց յուսա- լի է որ շուտով ունենան, հաւանա- բար Հ. Յ. Դաշնակցութեան շնոր- հիւ, որուն ողջամիտ սկզբունքնե- րուն աւելի համակրանք ունին, ինչպէս կրցանք հաստատել։ Առ այժմ չկայ նաեւ դպրոցի մը հաստատութեան գաղափարը, որովհետեւ սակաւաթիւ են եւ բո- լորն ալ կ՚աշխատին անընդհատ։ Սոյն գործարանէն ոչ գործաւոր կ՚ուզեն եւ ոչ ալ կը հանեն։ Շատ գոհ են Հայերէն թէ տեղացիները եւ թէ գործարանի վարիչները։ Բոլորն ալ ընդհանրապէս միշտ լաւ կը խօսին։

Մեր հայրենակիցները իրենց անխոնջ գործունէութիւնը ե՞րբ իրենց հողին վրայ պիտի կրնան փոխադրել. ե՞րբ պիտի բացուին հայրենիքի դուռները, որոնց այ- սօրուան տէրերը բոլորովին խուլ կը ձեւանան այս աղաղակին առ- ջեւ։ Մ. Թ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍՊԱՆԻԱ ՅԱՂԹԵՑ ՖՐԱՆՍԱՅԻ 4-1

Կիրակի օր 30,000 հանդիսա- սականներու ներկայութեամբ, Stade Olympique de Colombesի շքեղ մարզադաշտին մէջ Սպա- նիոյ ազգային խումբը 1ի դէմ 4 նշանակէտով յաղթեց Ֆրանսայի ազգային խումբին։

Մրցումը սկսաւ ֆրանսական յարձակողականով, որ քանի մը վայրկեան նեղեց սպանիական պաշտպանողականը։ Անմիջա- պէս յետոյ Սպանիացիները սկ- սան իրենց լաւ խաղարկութեան։ Այս միջոցին Ֆրանսացիք յար- ձակողական մը գործեցին եւ գնդակը հասաւ Սպանիացի բեր- դապահին, որ անմիջապէս պա- շարեց, բայց Ֆրանսացիներուն ձախ միջնապահը բերդապահին վրայ նետուելով զայն գնդակով միասին բերդէն ներս ձգեց։ Ֆրանսա 1, Սպանիա 0։ Թէեւ այս նշանակէտը քիչ մը առար- կութեան տեղի տուաւ, բայց վերջապէս ընդունուեցաւ։ Սպա- նիացիները միշտ առաւելու- թիւն շահեցան իրենց բոլոր գի- ծերուն վրայ։

Քիչ վերջը Սպանիացիները *փէնալթի*ով մը ըրին առաջին նշանակէտը, որուն յաջորդեց երկրորդը գեղեցիկ վայրէջքով մը, եւ այս արդիւնքին վրայ առաջին խաղամասը լրացաւ։

Թեթեւ անձրեւ մը դաշտը քիչ մը ջրեց, ու քիչ վերջը երկու խումբերը դարձեալ դաշտ եկան։ Սպանիացիները բացարձակ ա- ռաւելութիւն ունէին այս ան- գամ։ Սպանիացի նշանաւոր բեր- դապահը որ առաջին խաղամա- սին վիրաւորուած էր, վերքին ազդեցութենէն դաշտը ձգեց։ Անմիջապէս ուրիշ մը իր տեղը անցաւ որ շատ մեծ դեր մը չունեցաւ։ Ֆրանսացիները կը շարունակէին իրենց բուռն խա- ղարկութիւնը։ Սպանիացի ուրիշ խաղացող մըն ալ վիրաւորուե- լով, դաշտը ձգեց։ Հակառակ ա- նոր որ այցելուներէն տասը կը խաղային, դարձեալ առաւելու- թիւն ունէին, եւ քիչ վերջը փառաւոր եւ անմոռանալի վայ- րէջքով մը ըրին երրորդ նշանա- կէտը։ Ֆրանսացիները բաւական ճիգ թափեցին, բայց անօգուտ։ Խաղը աւարտելու տասը վայր- կեան մնացած, Սպանիացիները *փէնալթի*ով մը շահեցան չոր- րորդ եւ վերջին նշանակէտը։ Եւ այսպէսով 1ի դէմ 4 նշանա- կէտով Սպանիացիները յաղթե- ցին Ֆրանսայի։

Գ. Կարապետեան

*** *Սպանիայէն ետքը Անգ- լիան է որ քննութեան պիտի ենթարկէ Ֆրանսացիները, Հա- մբարձման Հինգշաբթին,* Stade Olympique de Colombes*ի մէջ Մա- յիս 26ին։ Անգլիացիները եր- կար ատեն է որ ազգային խումբ չեն ղրկած ցամաքային Եւրոպա, որով հարկ եղածին չափ ծանօթ չէ իրենց ընդու- նակութիւնը, լաւն խաւերու առ- ջեւ։ Բայց անցեալ շաբթու ա- նոնց տուած զարհուրելի դասը՝ Պելճիքայի ազգային խումբին, «Կարմիր Սատանաներուն»* (1-9) *ահագին իրարանցում ստեղծեց եւ լուրջ խորհրդածու- թեանց մղեց տեղական մարզա- կան թերթերը։*

Այս երկուքը 12 անգամ մրցած են, 11 անգամը վերջացած է Անգլիացիներու յաղթութեամբ, իսկ Ֆրանսացիները միայն մէկ անգամ կրցած են յաղթել իրենց (Amateur) *հակառակորդին։*

Այս կարեւոր մրցումը դիտե- լու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր խաղացողներուն ժամադրավայր որոշուած է Հինգշաբթի ժամը 1.30ին Gare St. Lazare (Cour de Rome)*։*

*** *Փարիզցիներու համար ե- զանակի լաւագոյն վայելքներէ մէկը պիտի ըլլայ մայրաքաղա- քի խումբին Ուրուկուէյի ախոյ- եան Փէնարօլի հետ ունենալիք մրցումը, Մայիս 29ին։ Փէ- նարօլը յաջողութիւններ չգտաւ Աւստրիոյ, Գերմանիոյ եւ Չե- խօսլովաքիոյ մէջ կատարած իր խաղերով, սակայն եւ այն- պէս ֆութպոլի մասնագէտներ մեծ գովեստով խօսեցան իր մասին։*

ԲԸԿՊԻ.— Ֆրանսա - Գերմա- նիա փոխ-վրէժ հանդիպումը տեղի ունեցաւ Ֆրանքֆորթի մէջ։ Այս անգամ Գերմանացի- ները յաղթեցին, եւ մէկ կէտի առաւելութեամբ (16-17)։

*** *Ֆրանսայի Բ. խումբը զիլութեամբ նուաճեց Ռումա- նիան (3-44)։ Ռումէնները Մի- ջազգային Ցրդ Ողիմպիականին ալ յաղթուեցան Ֆրանսացինե- րէն, նոյնպէս 3ի փոխարէն, բայց 61 կէտով։*

Հ. Գնդ.

*
**

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերա- կազմուած մարզական խումբը վերջին տարուան ընթացքին ու- նեցաւ շատ մը մրցումներ թէ հայ եւ թէ օտար խումբերու հետ։ Կրնանք ըսել որ քիչ բա- ցառութեամբ միշտ յաղթական դուրս ելած է։

Մայիս 8ի կիրակին կազմա- կերպած էր եղանակին վերջին մրցումը, Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին դէմ։ Ֆօլիկոնի դաշ- տը խուռն բազմութիւն մը ան- համբեր կը սպասէր խաղին։ Եր- կու քոյր խումբերը դէմ դէմի ելած՝ արիաբար մաքառեցան։

Ցանդուգն խաղարկութեամբ մը Վիէնը ըրաւ առաջին նշա- նակէտը։ Վալանսցիները թէեւ կոպիտ էին խաղին մէջ, բայց գովելի եռանդ կը ցուցնէին։

Դադարէն վերջը հակառա- կորդը ուզեց ետ առնել յաղթա- նակը, բայց անօգուտ։ Մեր տղա- քը ի դերեւ հանեցին բոլոր աշ- խատանքները։ Վիէնը շահեցաւ երկրորդ նշանանակէտը։

Իժտէհար

ՆԻՍ.— Ընկեր Ժիրայր Խտիկ- եանը անցեալ օր, Ֆրանսացինե- րէն 3.5 մեթր հեռու երկաթ նե- տեց ժամացոյց մը եւ «մէ- տալիօն» մը շահեցաւ։ Բաւա- կան մարզիկներ հաւաքուած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջը։ Յոյս կայ մասնաճիւղ մը կազմելու։ Մօտ օրէն Նիս, Ֆրէժիւս, Փուժէ ալ պիտի կազմուի։

Դ. Ա.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀՌՈՒԵԼԻ՛ Է.— Ալճերիոյ Մէն- գէլ-Թէմին քաղաքին մէջ Ամօր Պէն Մապրուք իր կնոջ վրայ գործադրած է ամէնէն անհաւա- տալի վայրագութիւնը, զոր կա- րելի է երեւակայել։

Չնչին պատճառով մը, Մապ- րուք դանակովը կը կտրէ կնոջը շրթունքը, քիթը, յետոյ կը քեր- թէ եւ մորթը կը հանէ երեսէն։ Ու դանակը կը տնկէ ուսին մէջ, Ամէնը այսչա՞փ։ Ո՛չ, այլ կը փր- ցնէ կնոջ մատը։ Դեռ աւելին ալ պիտի ընէր, սակայն կինը կը յաջողի փախչիլ արեան բոցե- րուն մէջ անճանաչելի։ Հրէշը ձերբակալուեցաւ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԻ ՄԸ ՍՊԱ- ՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Մայիս 4ին, Երե- ւանի Գետարչայ փողոցին մէջ, աւազակները կը մտնեն տունը Կարապետ Սիմոնեանի, որ Ամե- րիկայէն նոր հասած էր Հայաս- տան։ Աւազակները խուզարկելու պատրուակով կը վախցնեն 60 տարեկան դժբախտ մարդը, յե- տոյ դանակի չորս հարուածով կը սպաննեն զայն ու տունը կո- ղոպտելով կը մեկնին։

ԴՐԱՄԱՇՈՐԹԸ.— Սէն-Լա- զարի ճաշարաններէն մէկուն մէջ ձերբակալուեցաւ նշանաւոր դրամաշորթ մը, որուն մասնա- գիտութիւնն էր վարդապետնե- րուն կապոցները քակել։ Մարդը զտե՛ր էր հանքը, եւ մինչեւ այժմ խորւած էր քանի մը միլիոն ֆրանք։ Հիանալի խօսող մըն էր, եւ անուշ լեզուով կը հանէր բոլոր ծակերէն օրհնեալ դրամը։

ԳՈՂԵՐՈՒՆ ԽԻՂՃԸ.— Քա- սէլի մէջ (Գերմանիա) հանրա- կառքի ծանր արկած մը կը պա- տահի։ Կը սպաննուին 11 հոգի, իսկ վիրաւորներուն թիւը աւելի շատ։ Խուճապէն օգտուելով, գողերը կը սկսին խուզարկել զոհերը եւ կը կողոպտեն անոնց դրհարեղէնները ու դրամը։

Ոստիկանութիւնը ձեռնարկած է քննութեան։

ԴԻՒԱՀԱՐԸ.— Փֆիլ, Մէօլա- նի մէջ, յանկարծ խենթեցաւ։ Կատաղի՛ խենթութիւն։ Դանա- կը առաւ եւ դրացիին երեք շուներուն փորը ճեղքեց և սատ- կեցուց։ Դարձեալ նոյն դանակը շարժելով, կը սպառնար դրացի- ներուն փորն ալ ճեղքել, երբ օգնութեան հասան անցորդները։ Սակայն բոլորն ալ կը վախնա- յին մօտենալու։ Հասան նաեւ ոստիկանները։ Դիւահարը, կրա- կէ կոճակները տեսնելով, վախէն Սէն գետը ցատկեց։ Նաւակով մը ձուկի պէս դուրս քաշեցին և հազար դժուարութեամբ կապե- լէ յետոյ, փոխադրեցին յիմա- րանոց։

ՕԴԱՆԱՒԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ.— Օդանաւ մը Շաթօռուէն կ՚եր- թար Տիժոն։ Յանկարծ մեքենան խանգարուեցաւ։ Օդանաւորդնե- րը, Մազիէ եւ Մալօ, որոշեցին անմիջապէս երկիր իջնել։ Ու երբ կ՚իջնէին մարգագետինի մը վրայ, օդանաւին շտեմարանը պայթեցաւ եւ օդանաւը կրակ առաւ։ Մալօ, թէեւ աջ սրունքը երկու տեղէ կոտրեցաւ, յաջո- ղեցաւ տուփէն դուրս նետուիլ և ազատուիլ. Մինչդեռ Մազրէ այրեցաւ եւ ածուխ դարձաւ օ- դանաւին հետ։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԾԵՐՈՒԿԸ.— Ծերուկ մը, 73 տարեկան, այն- քան կը տառապէր պնդերակու- թենէն, որ յուսահատ, կը բարձ- րանայ Միլանոյի կաթողիկէին գմբէթին վրայ եւ կը նետուի վար։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Ցատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասա- րակ բոլոր անոնցմէ որ կը թղթ- թակցին մեզի հետ, *ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ* իրենց հասցէն, անունը, մականունը, փո- ղոց, թիւ, քաղաք։ Այսպէս շփո- թութիւններ անխուսափելի են։

«ՄԱՅԻՍ 28»Ի ՏՕՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ 29 ՄԱՅԻՍ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

...ՀԱՑ ԿԱՐԵՒՈՐ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂ- ԹԵՐ Կ՚ԱՆՅԱՑՏԱՆԱՆ

Փարիզէն ինծի պատասխանե- ...ին. «Ձեզի գործելու կատարեալ ...ազատութիւն. բայց խոհեմ եղէք. ...ոյ առարկայ անձը՝ որուն ...մասին ամէն տեղեկութիւն ու- ...նիք, ՉԱՓԱԶԱՆՑ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ...մի մոռնաք թէ չեզոք հողի ...այ կը գործէք»։

«Չափազանց վտանգաւոր» ...բառը ընդգծուած էին բնագրին ...էջ. ինչ որ պայմանադրական ...լեզուով կը նշանակէր.— «Մարդը ...է եւ է բանի առջեւ կանգ չառ- ...նելու, նոյնիսկ սպանութենէն չի խոր- ...շիր նպատակին հասնելու համար»։

...Ասիկա մեր երկուքին միջեւ ...արգադրուելիք խնդիր մըն էր։ ...Բայց ուրիշ խնդիր մը կար որ ...մտքս կը տանջէր. նկատի ունենա- լով կոմս Թիւլմօնի անցեալը եւ առաջքը առնելու համար ա- կամայ անգաղտնապահութիւն- ներու, որոնք կրնային շատ գէշ հետեւանքներ ունենալ մեզի հա- մար, պարտականութիւն չունէի՞ Լուկանօ գտնուող մեր սպանները զգուշացնելու եւ անոնց ըսելու թէ գործերնին գերման լրտեսի մը հետ է։

Եւ եթէ զգուշացնէի իսկ, անոնց դիրքը ի՞նչ պիտի ըլլար կոմսին հանդէպ. պիտի կրնայի՞ն իրենց զայրոյթը պարտել եւ ըստ առաջնոյն այս վարնոց պարոնին ձեռքը սեղմել. Հակառակ պարա- գային, վրայ տուողը ես պիտի ըլլայի՞։

Երկար խորհրդածութենէ յե- տոյ, որոշեցի ետ կենալ։

Առտու մը սակայն, երբ սպա- ներէն երկուքը Կ... եւ Մ... կ՚ոչ- գէին հետս խօսիլ, տեսնելով անոնց մտահոգ կերպարանքը, զգացի թէ ծանր միջադէպ մը պատա- հած է։

— Ի՞նչ կայ, տեսնենք, պա- րոններ։

— Սա կայ որ, հազարապետս, պատասխանեց տեղակալ Մ... (ո- րովհետեւ իր ընկերը յուզումէն չէր կրնար իսկ խօսիլ) այս իրիկուն մինչդեռ ակումբը կը գտնուէինք մեր սենեակը կողոպտեր եւ ազ- գային պաշտպանութեան տեսա- կէտէն շատ կարեւոր վաւերաթուղ- թեր գողցեր են։

— Չար սատանայ, շատ գէշ. բայց արդեօք այդ վաւերաթուղ- թերուն կարեւորութիւնը չէք չա- փազանցեր։

— Դուք դատեցէք, հազարա- պետ, ըսաւ տեղակալ Մ...։

Եւ այն ատեն, փոխն ի փոխ խօսք առնելով. բացատրեցին թէ հնարած էին օդանաւային նորու- թիւն մը որ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԳՈՐԾԱԾՈՂ ԱԶԳԻՆ ՊԻՏԻ Ա- ՊԱՀՈՎԷՐ ՕԴԵՐՈՒ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒ- ԹԻՒՆԸ։

— Լաւ, ինքզինքնիդ մի կոր- սնցնէք, այդ վաւերաթուղթերը ի՞նչ ձեւ ունէին։

— Վեց յատակագիծ կար եւ անոնց հետ մեր տեղեկագիրը։

Անոնց ընդօրինակութիւնը չունէի՞ք։

— Աւա՜ղ, ո՛չ։

— Լաւ, հիմա, կ՚ուզէ՞ք ին- ծի յայտնել առանց ՈՐ ԵՒ Է ՄԷ- ԿԸ ԶԱՆՑ ԱՌՆԵԼՈՒ, թէ որոնք կ՚ային Ակումբին մէջ, երէկ ձեզի հետ միասին։ Ու նախ, Տիկին Աբ- բըմօնը եւ իր տագրը հո՞ն էին։

— Ի՞նչ, կը կասկածի՞ք ա- նոնցմէ։

— Բնաւ. սակայն բոլորէն պէտք է կասկածիլ։

— Լա՛ւ ուրեմն. մինչեւ կէս գիշեր Տիկինը հոն միացմեզի հետ պրիճ կը խաղար. իր տագրը մի- այն վայրկեան մը երեւցաւ։ Օր- ուտն զեկոյցը մեզի հաղորդելէ եւ տեղեկանալէ յետոյ թէ երկար ատեն դեռ պիտի տեւէր մեր խա- ղը, մեկնեցաւ, առարկելով գլխու անտանելի ցաւ մը։

— Շատ լա՛ւ, երբ հարցուց թէ՝ խաղը երկար պիտի տեւէ, ի՞նչ պատասխանեցիք։

— Մենք ոչինչ. բայց Տիկինը պատասխանեց թէ քուն չունէր եւ թէ միտքը դրած էր կորսնցուցած դրամները ետ առնել։

— Շատ կը կորսնցնէ՞ր։

— Տասը ոսկիի չափ։

— Լաւ, ժամը քանիի՞ն մեկ- նեցաւ։

— Կէս գիշերէն յետոյ ժա- մը ճիշդ մէկին։ Քանի որ մենք իրեն ընկերացանք, մինչեւ իր դու- ռը։

— Լաւ. ե՞րբ նշմարեցիք թէ ձեր թուղթերը անհետացած են։

— Հազիւ ժամ մը կայ։

— Եթէ կ՚ուզէք, ձեր սեն- եակը երթանք, որպէս զի ինծի ցոյց տաք թէ՝ ո՞ւր պահած էիք. բայց պատճառաւ մը որ իրաւունք չունիմ դեռ ձեզի յայտնելու դուք մինակ պիտի երթաք ձեր տունը. ես քանի մը վայրկեան յետոյ կուգամ ձեզ կը միանամ։

— Լաւ, հազարապետս։

Երկու սպաները մեկնեցան։

Հինգ վայրկեան յետոյ քո- վերնին էի։

— Ո՞ւր էին թուղթերը հար- ցուցի։

— Սա նկարին ետեւը պահած էինք։

— Լաւ կ՚ուզէ՞ք ինծի ցուցնել նկարը։

Տեղակալ Մ. աթոռի մը վրայ ելաւ նկարը վար առաւ եւ զայն դարձուցած միջոցին սարսափահար պոռաց.

— Բայց վա՜յ թշուառական խելքս գլո՞ւխս է արդեօք. թուղ- թերը հոս են։

(Շար.)

ձայնութեան կառավարութիւններէն եւ ոչ մէկը յարաբերութեան մէջ է Խորհրդային Միութեան հետ։ Այն պահուն ուր Անգլիա կը պատրաստուի յարաբերութիւնները խզել, Փրակա եւ Պելկրատ չէ որ պիտի կրնային Մոսկուայի հանդէպ իրենց օրինական վերապահումէն դուրս ելլել։ Գալով Ռումանիոյ, Ռուսիոյ հետ բացարձակապէս յարաբերութիւն չունի։ Ռուսեւռումէն սահմանագլուխը կղպուած է։ Ո՛չ մէկ բան կ'անցնի անկէ. ո՛չ ճամբորդ, ո՛չ ապրանք, ո՛չ Թղթակցութիւն։ Սակայն եւ այնպէս, պոլշեւիկները միշտ միջոցը կը գտնեն ուժգին պրոպագանդ մը մղելու համար մեր երկրին մէջ։ Դրամի ու յոգնութեան զուտ վատնում։ Ռումէն գիւղացին չվարակուեցաւ՝ երբ զինուոր էր ու թշուառ։ Իսկ այսօր, երբ շնորհիւ Նոր օրէնքներուն սեփականատէր դարձած է, պոլշեւիկեան փորձութեանց դէմ իր թշնամութիւնը անտեղիտալի է։ Մարդ չի փորձուիր պոլշեւիկութենէն, երբ մօտէն տեսած է զայն։ Ասիկա է հիմը Ռումանիան Լեհաստանի միացնող պաշտպանողական ամուր զինակցութեան»։

Չիչերին Փարիզի մէջ

Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավար Չիչերին, որ ժամանակ մը Ֆրանքֆորթի մէջ դարմանուելէ վերջ Ֆրանսա անցած էր եւ ապաքինման շրջանը կ'անցընէր Միջերկրականի եզերքին վրայ, կիրակի օր Փարիզ հասաւ։ Խորհրդային դեսպանատունը բոլորովին գաղտնի պահեց Չիչերինի համնիլը։

Շատ նշանակալից է Չիչերինի այս այցելութիւնը այնպիսի պահու մը, ուր Անգլիա իր յարաբերութիւնները կը խզէ Խորհրդային Միութեան հետ, եւ շատ մը մեկնութիւններու տեղի կուտայ։ Պարզ դիպուածի հետեւանք չէ անշուշտ որ Չիչերին Փարիզ կուգայ այսպիսի տագնապալից ժամու մը։ Արտաքին գործավարը կ'ուզէ հասկնալ թէ անցած շաբթուան անգլեւ ֆրանսական սիրալիր հանդիպումէն վերջ, ի՛նչ պիտի ըլլայ Ֆրանսայի դիրքը Ռուսիոյ հանդէպ։

Մոսկուայի ֆրանս. դեսպան Ժան Հէրպըթ ճամբայ ելած է արձակուրդով Փարիզ գալու համար։ Իր բացակայութեան դեսպանատան գործերը պիտի վարէ Պերլինի ֆրանսական դեսպանատան խորհրդական Լապուլէյ։

Էնկիւրի-Կեսարիա երկաթուղագիծը

Աւարտած է շինութիւնը Էնկիւրի-Կեսարիա երկաթուղագիծին, որ 380 քիլոմեդր երկայնութիւն ունի եւ որուն ձեռնարկուած էր 1924ին։ Ճամբան բաւական խորտ ու բորտ է։ Շինուած են ինը մեծ կամուրջներ Գըզըլ Ըրմաքի վրայ, որուն երկուքը 150 մեդր երկարութեամբ, եւ 33 փապուղիներ, որոնց ամէնէն երկարը 750 մեդր է։

Այս գիծը շինուած է թրքական դրամագլուխով եւ Թուրք երկրաչափներու ձեռքով։ Իւրաքանչիւր քիլոմեդրի համար ծախք եղած է 70,000 Թրքական ոսկի (900,000 ֆրանք)։ Առաջին կառախումբը Էնկիւրիէն պիտի մեկնի Մայիս 29ին։ Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութիւնը այս առթիւ կը պատրաստէ մեծ հանդէս մը որուն Ներկայ պիտի ըլլայ վարչապետ Ըսմէթ փաշա, Թուրքիոյ երկաթուղային քաղաքականութեան հոգին, որ այս առթիւ մեծ ճառ մը պիտի խօսի։

«Թան»ի թղթակիցը կը գրէ թէ կեդրոնական Անատոլուի երկու ամէնէն կարեւոր քաղաքները իրար միացնող այս նոր գիծը ազգային պաշտպանութեան տեսակէտէն թանկագին օժանդակ պիտի ըլլայ եւ միաժամանակ պիտի օգնէ երկրի տնտեսական զարգացման։

Արքայական ընդունելութիւն Լինտպէրկի

Կիրակի օրուընէ ի վեր արքայավայել ընդունելութիւն մը կ'ըլլայ Փարիզի մէջ երիտասարդ օդանաւորդին։ Ինչպէս գրեցինք երէկ, Երկուշաբթի կէսօրին Լինտպէրկ ամերիկեան դեսպանին ընկերակցութեամբ Շան զ'Էլիզէի պալատը երթալով ընդունուեցաւ հանրապետութեան Նախագահին կողմէ, որ անոր լանջակէն կախեց Պատուոյ Լեգէոնի ասպետի խաչը։

Առաւօտուն Պուռժէի օդանաւային կայանը երթալով քննեց իր օդանաւը եւ հաստատեց թէ վնասուած չէր։ Իրիկունը Ֆրանսայի Աէրօ-Քլիւպը հացկերոյթ մը տուաւ իրեն ի պատիւ։ Կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով շամփանիա խմեց՝ երբ Ուաշինկթընի ֆրանսական դեսպան Փոլ Քլօտէլ բաժակ առաջարկեց «աշխարհի ամէնէն երջանիկ եւ հպարտ մօր՝ Լինտպէրկի մօր» կենաց։ Պատերազմական Նախարար Փէնլըվէ եւ աշխատանքի Նախարար Անտրէ Ֆալիէռ ջերմ խօսքերով իրենց բաժակը պարպեցին երիտասարդ հերոսին կենաց։ Ակումբին Նախագահ Ֆլանտէն այդ պահուն կարդաց այրի տիկին Հանրի Տոյչ տը լա Մէօրթի մէկ նամակը, որով բարեսէր կինը իր ամուսնոյ յիշատակին կը նուիրէ 350,000 ֆրանք։ Այս գումարին 150,000ը պիտի տրուի Լինտպէրկի, 100,000ը Նունժէսէրի մօր, 100,000ը՝ Քոլիի զաւակներուն։

Ժամը 6ին Լինտպէրկ դեսպանին հետ այցելեց վարչապետ Փուանքարէի։ Երեկ կէսօրին Ներկայ եղաւ Փարիզի ամերիկեան քլիւպին իրեն ի պատիւ սարքած հացկերոյթին։ Յետոյ դարձեալ Պուռժէ գնաց։

Այսօր կէսօրին պիտի ճաշէ յայտնի օդանաւորդ Պլէրիոյի հետ։ Վաղը արտաքին Նախարար Պրիանի, իսկ Ուրբաթ օր պատերազմական Նախարար Փէնլըվէի կողմէ պիտի հիւրասիրուի։

Կը կարծուի թէ շաբաթ օր Փարիզէն Պելճիքա մեկնի օդանաւով եւ պիտի ընդունուի Ալպէր թագաւորին կողմէ։ Յետոյ միշտ իր օդանաւով պիտի այցելէ Եւրոպայի գլխաւոր երկիրները, ու Ամերիկա դառնալէ առաջ դարձեալ Փարիզ պիտի հանդիպի։

Անգլիոյ Ճօրճ Ե. թագաւորը Փարիզի դեսպան լորտ Քրիւի միջոցաւ իր շնորհաւորութիւնները հաղորդեց Լինտպէրկի եւ զայն Անգլիա հրաւիրեց։ Լինտպէրկ Լոնտոն պիտի երթայ Երկուշաբթի օր։ Զանազան ուրիշ երկիրներէ հրաւէրներ եկած են հերոսին, մանաւանդ Շուէտէն, որ իր ծնողքին ծննդավայրն է։ Միւս կողմէ ամերիկեան թատրոններու եւ շարժանկարի տնօրէնները հեռագիր հեռագրի վրայ կը տեղացնեն Ամերիկա կանչելով զինքը, ու կ'ըսեն թէ Եւրոպայի մէջ մնալով օրական հազարաւոր տոլարներ կը կորսնցնէ։

Բազմաթիւ փարիզեան վաճառատուններ առաջարկեցին ձրի հագուստ-կապուստ հայթայթել օդանաւորդին, որ մերժեց։ Շոգենաւային երկու ընկերութիւններ առաջարկեցին Լինտպէրկի մօր՝ Իվանճէլինի՝ ձրի Եւրոպա փոխադրել զինքը՝ մասնակցելու համար իր զաւկին ի պատիւ եղած ընդունելութիւններուն։

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլըքի Ժունեսսի» սրահը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Էս-Էռ կուսակցութեան, Հայ ուսանողական, Սանասարեան Սանուց, Զարեհաւան Ուխտի եւ Սպայից Միութեանց, Ցարդգոյնի, Բարձր Հայքի, Սեբաստիոյ, Տրապիզոնի, Շ. Գարահիսարի հայրենակցական Միութեանց եւ Եւրոպահայ բաներախումբին: Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Հ. Հ. ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Հ. պատուիրակութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձին առիթով սովորական ընդունելութիւնները տեղի պիտի ունենան պատուիրակութեան գրասենեակին մէջ 71 Avenue Kléber, առաջիկայ շաբաթ, 28 մայիս կէսօրէ յետոյ ժամը 4էն 7: (Կնիք)

"ՄԱՅԻՍ 28,, ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ փօն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէին, Հ. Հանրապետութեան 9րդ տարեդարձը կը տօնուի Մայիս 29 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Նովէլթի Ցանսինկի սինէմային մէջ։ Տեղի կ'ունենան բանախօսութիւն, խմբերգ, արտասանութիւններ եւ հայկական պարեր։ Կը բեմադրուի Հայաստանի կենդանի պատկերը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ժամը 8.30ին կը սկսին եւրոպական եւ հայկական պարեր, մասնակցութեամբ ընտիր ճազպանտի։

„ՄԱՅԻՍ 28,,Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարտանի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ պիտի տօնուի Հայաստանի Հանրապետութեան 9րդ տարեդարձը 29 Մայիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը ճիշտ 2ին, Նորակառոյց Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Արտասանութիւններ, խմբերգ, եւ բանախօսութիւն. Հանդէսէն անմիջապէս յետոյ ընտանեկան մեծ խնջոյք։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

29 ՄԱՅԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 1ԻՆ

ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

PORTE D'ORLÉANS

Ա. մրցում.— Պէլվիլի եւ «Արմենիա»յի պահեստի խումբերը:

Բ. մրցում.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի պահեստի խումբերը:

Գ. » Պէլվիլի եւ «Արմենիա»ի Ա. խումբերը

Դ. » Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. խումբերը:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Մէթրօ Փօրթ տ'Օրլէան, Թրամուէյ 8 եւ 28, Օթօպիւս AE

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Գոհացում տալու համար շատերու փափաքին, Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» ենթակոմիտէին կողմէ կազմակերպուած դաշտահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Հինգշաբթի մայիս 26ին, յետաձգուած է, 5 *Յունիսի* Հոգեգալստեան կիրակիին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Տրամ. դերասանական խումբը ղեկավարութեամբ՝ Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ 28 մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին կուտայ Ա. Ներկայացումը Լոնտոնի մէջ, 60 Paddington Street W. 1 սրահը։

"ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆ,,

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբի ժողովը 27 Մայիս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Charles-Chefson, Bois-Colombes. *Կարեւոր օրակարգ։*

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սերունդ» խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Ռոստոմի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանի Միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Ռէփիւպլիքի վերնայարկը։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան Միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ 29 Մայիս Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին։

ՑԱՐԴԳՈՅՆԻ Հինգշաբթին, վաղը Ֆլօրիայի մէջ, ժամը 9ին։ Կը խօսի փանոս Թարսեղեան՝ Պէրկսոնի փիլիսոփայութեան մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

«ՅԱՌԱՋ»ի բաժակի մրցման փորձերուն համար, կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր ֆութպոլիստները վաղը հինգշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին Métro Porte Maillot:

ՕՐ. Մ. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ աշակերտներուն երաժշտական երեկոյթը այսօր Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 8ին Սալ Կավօ, 45 rue la Boëtie. *Մուտք 3 ֆրանք։*

Հայ Մ. Մ. Պէլվիլի մասնաճիւղը խորին կսկիծով կուգայ իր ցաւակցութիւնը յայտնել հայ լաւագոյն մարզիկներէն Պ. Գրիգոր Ճօլօլեանի, իր մօր՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Մկրտիչ Պարսամեան։

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լիոնի Ազգ. Միութենէն ստացանք հետեւեալ ազդը.—

Աշխատանքի նախարարութեան Լիոնի մասնաճիւղին գեկուցման վրայ, Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը ծանուցանէ թէ Արտէշի նահանգին Ժուայէզօզ քաղաքին մէջ աշխատելու համար պէտք կայ 30 գործաւորուհիներու գործաշինութեան համար, նաեւ 12 գործաւորուհիներու մետաքսի մանարանի համար։ Գոհացուցիչ օրավարձ եւ ձրի բնակարան։

Դիմել Կեդր. Վարչութեանս գրասենեակը, 75 ավընիւ Պէռթըլօ, Լիոն։

ՎԱՐՁՈՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Վարձու են՝ երկու սենեակ, խոհանոց, ջուր, կազ, ելեքտրականութիւն։ Վարձքը՝ չափաւոր։ Դիմել՝ Տիկին Կիւրեղեանի, 74, Rue de Lourmel, Paris (15e). Մէթրօ Beaugrenelle.

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Երկու սենեակներ առանց կահաւորի եւ խոհանոց մը հայ ընտանիքի մը մէջ։ Դիւրամատչելի գին, օդասուն վայր։ Դիմել՝ Պատրիկ Պետեանի՝ 20 Rue des Petits Bois, Chaville.

Կարուհիներու համար ունիմ

Ժէռսէի առատ աշխատանք։ Լաւ վճարում, դիմել՝ Երուանդ Պոտուրեանի, 7 Rue de Tournon, Paris, սենեակի թիւ 51, Métro Odéon:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի երիտասարդ սպասուհի մը, տնական գործերու համար եւ գոհացուցիչ վարձատրութեամբ։ Դիմել՝ տպարան «Յառաջ»ի։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Տնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ Մազըրմեանի 22 Rue la Boetie:

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը որ երկար տարիներ բարձր ընտանիքներու եւ յայտնի ճաշարաններու մէջ իբր Chef cuisinier աշխատած է. դիմել՝ Վահրամ Պէրպէրեանի, 1 Rue Gudin Porte St Cloud.

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13
Թրք. ոսկի	» or	112
Մէճիտիէ	Médjidié	7
Լէվա 100 հատը	Léva	18
Տրախմի »	Drachme	33
Լիր » »	Lire	140
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70
Զուից. »	Frc. Suisse	491
Լէյ 100 հատը	Ley	15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3050
»	II »	1900
»	III »	1540
Ռումելիի երկթղ.	Lots turcs	160

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՅԻՍ 1927

26 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 346

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՈՐԻ ԽՕՍՔ

ՔՈՍՈՏ ՔՈՒԹԱԿՆԵՐՈՎ...

...ճիշտ այն պահուն երբ Լոնտոն կը խզէ ամէն կապ խորհրդային իշխանութեան հետ, ափ մը հայ աքլորներ հետեւեալ ...ռակոչը կը հնչեցնեն, Փարիզի մէջ.

— «Մեր կուսակցութիւնը ամէնէն յեղափոխական, ուրեմն եւ ...ժուական կառավարութեան համար ամէնէն ատելի, հալածուող կուսակցութիւնն է: Մեր կուսակցութիւնը ...աւելի վայրագ հալածանքներու ենթարկուիլ, քան այսօր: ...կը պատրաստուինք ամէնէն ծանր ու դաժան կռուին, քաղաքական պատերազմի»:

Ամբողջ խմբագրական մը նուիրուած է այս նիւթին, «Վէ...ի մէջ, «օրկան Ֆրանսայի կոմկուսի հայ ենթահատուած...» (15 Մայիս): Թխածոյ շարադրութիւն մը, որ կը ջանայ ապացուցանել թէ՝ «ֆրանսահայ գործաւորներու մէջ հաւանք կայ կոմունիստական կուսակցութեան գաղափարներու վերաբերմամբ», բայց շատերը «կը վախնան կուսակցութեան մէջ մտնել»: Եւ արդ՛ար, ինչպէս վայել է «յեղափոխական»ի մը, հայ-պոլշեւիկ պարբերաթերթը կը խոստովանի թէ իսկապէս վախ կայ, թէ «տատանուողները չեն կրնար ...շարքերուն արժանի մարդիկ դառնալ»:

«Մեր շարքերը կազմուած պիտի ըլլան երկաթէ յեղափոխական ...ք, անսահման անձնուիրութիւն ունեցող պրոլետարներէ, որոնք ...ն անապահովութիւն եւ վտանգ աչքի առաջ պիտի ունենան:»

Երգե՛նք մենք ալ, այդ քաջերու արեւուն՝

— Հապո՛ն, օ՛ն անդր յառաջ...

Եւ կամ, «Ով որ քաջ է ի՞նչ կը սպասէ»...

Ո՛ր եւ է թիւրիմացութիւն կանխելու համար, ըսենք անմիջապէս, թէ ամէն գաղափար յարգելի է մեզի համար: ...ակէտներու բախումէն է որ լոյս կը ծագի: Եւ ամէն ընկերային շարժում անպատճառ հետք մը կը ձգէ իր ետեւէն: ...եւի՞կ են. համոզուե՞ր են համայնավարութեան բարիքներուն,— թող ըլլան: Թող ցանեն իրենց գաղափարները ի՛նչպէս կ՛ուզեն: Բայց երբ կը փորձեն իրենց շեփորը հնչեցնել յանուն հաւաքականութեան մը որ բացարձակապէս կապ չունի ...ց հետ, որ մտքով եւ սրտով դէմ է իրենց թերխաշ եւ իտակ «ելոյթ»ին, մենք իրաւունք ունինք իրենց օձիքէն ...նելու եւ պատասխանատուութեան հրաւիրելու:

Ովքե՞ր են, վերջապէս, այդ կարմիր կաքաւները, որ աշխարհը պիտի դղրդացնեն իրենց քոսոտ քուռակներով, Սէնի ...րքէն մինչեւ Մակեդոնիա եւ Սուրիա, ու մինչեւ Ատլանտի միւս ծայրը:

Ո՞ւր սորվեցան իրենց դասը: Ո՞ր հայ աշխատաւորին ...ունով փոխանորդագիր ստացան, «պրոլետարիատի դիկտատուրա»ն իրականացնելու համար այս քաղքենի պետութեան մէջ, ուր տեղացին անգամ հազար կը հաշուէ, քայլ մը ...ելէ առաջ:

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, որ 40 միլիոն բնակչութիւն կը ...ուէ, 70,000ը չանցնիր համայնավարներուն թիւը, այն ալ ...մանիթէ»ի վկայութեամբ (12 Մայիս 1927): Եւ ասոնք բոլ...ն ալ ֆրանսացի չեն. թերեւս ամէնէն սակաւաթիւր Ֆրանսացիներն են, համեմատաբար (1921ին 120,000 կը հաշուէին, ...ճախօս չէ՞ անկումը):

Աւելի կարեւոր պարագայ մը — Այս ռազմաշունչ խօս...ը ամէնուն ծանօթ ափ մը հայ շ՚ոշորթներու խելապատակէ՞ն ...ծ են, թէ Ֆրանսայի կոմկուսի կեդր. կոմիտէի գրասենեակէն:

Պատասխանը փնտռենք, նորէն, «Իւմանիթէ»ի մէջ:

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական օրգանը տակաւին անցի օր, 24 Մայիս, պարզելով օտար բանուորներու մէջ կատարուելիք աշխատանքները, կը գրէր.

— «Ֆրանսա բնակող երեք միլիոն օտար բանուորներ կրնան, ...մատիրութեան ձեռքին, դառնալ ռազմավարութեան պահեստ ...որ կը ձգտի դեղին դարձնել զանոնք եւ, հայրենասիրական նա...պաշարումով, պառակտումներ յառաջ բերել բանուոր դասակարգի մէջ: Բայց, կրնան նաեւ, եւ ճիշտ իրենց կեանքի դժնդակ ...մաններուն պատճառով,— ու նաեւ այն իրողութեամբ թէ ա...ց մէջ կարեւոր համեմատութեամբ քաղաքական տարագիրներ ...— յեղափոխական առաջնակարգ ուժ մը ներկայացնել: Մեր ...ակցութիւնը, այսինքն բոլոր ընկերները պէտք է իրենց ամենօրեայ աշխատանքով ի դերեւ հանեն դրամատիրութեան փորձերը ...ամբողջ պրոլետար տարագիրները առաջնորդեն յեղափոխութեան ...երուն վրայ:»

Կ՚արժէ ամբողջութեամբ թարգմանել այս հրահանգը, որ...գի բոլորն ալ իմանան թէ ո՛վ է զսպանակը լարողը և ի՛նչ ...տակի կը ձգտին այս արկածալի ճամարտակութիւնները, ...իշտ այն պահուն երբ Ներքին Նախարարը կ՚ազդարարէ.

— Ձեր պիտի գտնէք ձեր դիմացը:

Ապրի՛ն մեր քաջերը: Մանաւանդ անոր համար որ, մինչ մեր ...մնճար եւ ուժասպառ հայրենիքը կարօտը կը քաշէ անկեղծ ...րատես յեղափոխականներու, կարելի եղած բարիքը քաղելու համար հաստատուած կարգ ու սարքէն, մեր կարմիր...ուցները սի՛րտ կ՚ունենան իրենց քոսոտ քուռակները պտտ...ելու Փարիզի մայթերուն վրայ...:

Ո՛ւր էր որ այդ փորձը իրենց գլխուն վրայ կատարէին, ...ժամանակ ուրիշները կրակը ձգելու եւ անկիւնէն դիտելու:

...ժամանակ է, վերջապէս, որ հրապարակ իջնեն իրենց ամ...ող դիմագծով:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԳԼԵԻՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԽԶՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Անգլ. կառավարութեան որոշման առթիւ, Մաթէն խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ (25 Մայիս).

— «Անմիջապէս որ ֆրանսական կառավարութիւնը միեւնոյն յայտնութիւնները երեւան բերէ, անհրաժեշտ հետեւանքները պիտի հանէ: Պ. Պուանի քաղաքականութիւնը ամէն բանէ առաջ, կը ձգտի վերահաստատել Եւրոպայի խաղաղութիւնը եւ մասնաւորապէս մերձեցում յառաջ բերել Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ: Այս մերձեցումը, որ կը կատարուի օրը օրին, վերջերս բազմաթիւ դժուարութեանց հանդիպեցաւ: Սակայն եւ այնպէս, կը թուի թէ լաւագոյն մեթոտն է վերահաստատելու Եւրոպայի տնտեսական եւ քաղաքական խաղաղութիւնը:

«Սովետներուն հետ խզում մը պէտք է արդարանայ անհերքելի փաստերով եւ բաղձալի է որ բոլոր շահակից եւրոպական կառավարութիւնները միաժամանակ յանգին այն եզրակացութեան որ պատճառ եղաւ բրիտանական կառավարութեան բռնած դիրքին: Այդ համոզումը պէտք է հաստատուի անվիճաբանելի շարժառիթներու վրայ: Երբ Գ. Միջազգայինի գործունէութեան մասին դիտողութիւն կ՚ըլլայ խորհրդային գործավարի մը, կը պատասխանէ թէ կառավարութիւնը պատասխանատու չէ:

«Արդարեւ, Խորհրդային Միութեան ներկայ կազմակերպութեան մէջ, կառավարութիւնները չեն կրնար հրամաններ տալ Գ. Միջազգայինին, կամ արգելքներ հաստատել անոր դէմ, առանց վտանգելու իրենց իսկ գոյութիւնը: Մէկը եւ միւսը կախում ունին քաղաքական կազմակերպութենէ մը որ իրենց պետն է, որ կը կոչուի Կոմկուսի Քաղաքական Բիւրօ եւ որուն գլուխն է վրացի Սթալինը: Բայց, դիւանագիտական տեսակէտով, այդ պաշտպանութիւնը քննութեան չի դիմանար: Կամ Սթալին եւ զինքը շրջապատող վարիչները իրական տէրերն են խորհրդային բոլոր հանրապետութեանց, եւ այն ատեն անոնց պէտք է հաշիւ հարցնել, եւ կամ, անոնք պաշտօնական հեղինակութիւն չունին, եւ այն ատեն բնական է պատասխանատու համարել այն կառավարութիւնը որ կանոնաւոր ներկայացուցիչներ ունի եւրոպական պետութեանց քով:

«Այնպէս որ, ճամբան բարդ չէ. պէտք է 1. Ապացուցանել թէ ամբողջ Եւրոպայի ինչպէս Անգլիոյ մէջ, Գ. Միջազգայինը տեւական դաւադրութիւն մը կը նիւթէ հաստատուած վարչաձեւերու դէմ. 2. Ստիպել Սթալինը եւ իր բարեկամները որ դադրեցնեն այդ դաւադրութիւնը. 3. Եթէ չյաջողի այս փորձը, այդ քարոզութեան բովանդակ պատասխանատուութիւնը ձգել խորհրդային կառավարութեան եւ իր Հռոմի, Փարիզի եւ ուրիշ վայրերու դեսպաններուն վրայ»:

ՈՍԿԻԻ ՀԱՆՔ.— Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Էտիրնէի գիծին վրայ, Վիզէի մէջ, գտնուած է ոսկիի հարուստ հանք մը:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ գեղեցկութեան մրցումին մէջ առաջնութիւնը շահեցաւ Ամերիկուհի մը: Ֆրանսուհին 8րդ, Իտալուհին 10րդ դասուեցաւ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԵԻՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԽԶՈՒՄԸ

ՊՈԼՏՈՒԻՆԻ ՓԱՍՏԱՑԻ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ ասեղ ձգելիք տեղ չէր մնացած, երբ վարչապետ Պօլտուին բեմ բարձրացաւ անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումը յայտարարելու համար: Ներկայ էին դեսպաններ, ռուս առեւտրական պատուիրակներ եւ շատ մը լորտեր: Ժողովի սկզբնաւորութեան աշխատաւորականներու կողմէ Մաքտոնըլտի փոխանորդ Քլայն վարչապետին հարցուց թէ ի վիճակի՞ էր մանրամասն յայտարարութիւն մը ընել «Արգոս»ի խուզարկութեանց մասին: Վարչապետը հաստատական պատասխան տուաւ եւ պահպանողականներու ծափերուն մէջ սկսաւ իր յայտարարութիւնը:

— Ամիսներէ ի վեր, ըսաւ, ոստիկանութիւնը զինուորական իշխանութեանց հետ համախորհուրդ քննութիւն կը կատարէր գործունէութեանը մասին կարգ մը գաղտնի գործակալներու, որոնք կ՚աշխատէին ձեռք անցընել Անգլիոյ զինուորական ուժերուն վերաբերեալ գաղտնի վաւերաթուղթեր: Քաղուած տեղեկութիւնները ո՛չ մէկ կասկածի տեղի տուին թէ յիշեալ գործակալները կ՚աշխատէին խորհրդային կառավարութեան հաշուոյն եւ իրենց հրահանգները կը ստանային «Սովիէթ Հաուզ»ի մէջ տեղաւորուած ռուս առեւտրական պատուիրակութենէն: Այս գործակալները ասկէ զատ կը փորձէին Ռուսիա ղրկել Անգլիոյ մէջ իրենց ձեռք անցուցած վաւերաթուղթերուն լուսանկարներն ու օրինակները: Կասկածները բոլորովին պարզուեցան տարւոյն սկիզբը, երբ անգլիական օդանաւային սպասարկութեան մէջ ծառայող անգլիացի զինուոր մը երկու կարեւոր վաւերաթուղթերու գողութեան համար հետապնդուեցաւ ու դատապարտուեցաւ: Յաջողեցանք գողցուած վաւերաթուղթը ձեռք անցընել: Յայտնի եղաւ թէ այս անձը ո՛ր գաղտնի կազմակերպութեան հաշուոյն կը գործէր. հաստատուեցան իր յարաբերութիւնները ռուս նման կազմակերպութեան մը հետ:

«Ուրիշ պաշտօնական եւ բոլորովին գաղտնի վաւերաթուղթ մը կորսուեցաւ վերջերս: Ոստիկանութիւնը հաստատեց թէ այդ վաւերաթուղթը ռուս առեւտրական պատուիրակութեան կեդրոնը տարուած եւ հոն լուսանկարուած է: Խուզարկութեան հրամանագիրի մը վրայ, քանի մը ոստիկաններ անմիջապէս իջան «Սովիէթ Հաուզ»ի նկուղները եւ խուզարկեցին յիշեալ կազմակերպութեան ծածկագիրներու պաշտօնական թարգմանին՝ Անթոն Միլլըրի ստորերկրեայ գրասենեակը: Հոն Միլլըր ուրիշ մարդու մը եւ կնոջ մը աջակցութեամբ կարգ մը վաւերաթուղթեր կ՚այրէր: Լուսանկարներու սենեակին մէջ կատարուած խուզարկութիւնները մասնաւորապէս արդիւնալից եղան: Հոն յանկարծակիի բերուեցաւ յիշեալ գրասենեակի պետը Ռուփէրթ Քօհլինկ: Ուրիշ սենեակի մը մէջ գտնուեցաւ 1926 Դեկտ. 23 թուակիր վաւերաթուղթ մը՝ ստորագրուած Կիլինսքի անուն մէկուն կողմէ, որ միաժամանակ թէ՝ առեւտրական պատուիրակութեան պաշտօնեաներու պետն էր եւ թէ Եւրոպայի լրտեսութեան եւ պրոպագանդայի ճիւղին գլխաւոր գործակալը: Այդ թուղթին մէջ Կիլինսքի կը յայտնէր թէ Քօհլինկ՝ անդամ համայնավար արհեստակցական միութեան մը, պաշտօն ունէր գաղտնի վաւերաթուղթեր փոխադրելու արտասահման: Քօհլինկի վրայէն գտնուեցան բազմաթիւ գոց պահարաններ, որոնց վրայ կային Անգլիոյ եւ Ամերիկայի համայնավարներու եւ համայնավար կազմակերպութեանց հասցէները: Այս նամակները կը պարունակէին Գ. Միջազգայինի հրահանգները: Այսպէս, երեւան հանուեցաւ որ «Արգոս»ի եւ առեւտրական պատուիրակութեան գրասենեակները պարզապէս կ՚օգտագործուէին՝ իբրեւ կեդրոն խռովարարական թուղթեր ցրուելու: Կիլինսքիի ուղղուած 1926 Նոյեմբեր 3 թուակիր նամակով մը Քօհլինկ կը նկարագրէ «Արգոս»ի նաւերուն վրայ եղած կարգադրութիւնները համայնավար գործիչներ պատրաստելու համար: Նորեկները նաւազութիւն սորվելէ անմիջապէս վերջ, ճարպիկ ձեւով մը անգլիական նաւերու մէջ պիտի անցուէին: Մոսկուա է որ հրահանգ տուած էր մասնաւորաբար հնդիկ եւ խափշիկ նաւազներ պատրաստել՝ անգլիացի նաւազներու մէջ պոլշեւիկեան պրոպագանդա մղելու համար:

Վարչապետը կը խօսէր շատ հանդարտ, առանց յուզումի: Պատմեց թէ ինչպէս Միլլէր թուղթերը այրած ատեն դիմադրեց անգլիական ոստիկաններուն՝ արգիլելու համար դեռ չայրածներու գրաւումը: Գիրկընդխառն կռիւի մը պահուն Միլլըրի գրպանէն ինկաւ թուղթ մը, որուն վրայ կային Միացեալ Նահանգներու, Մեքսիկայի, հարաւային Ամերիկայի, Քանատայի, Աւստրալիոյ, Նոր Զելանտայի եւ հարաւային Ափրիկէի համայնավարներու և համայնավար կուսակցութեանց հասցէները:

— Ուրիշ վաւերաթուղթեր ալ գտնուեցան, շարունակեց Պօլտուին, որոնք միանալով այրուածներուն հետ, անհերքելիօրէն կը հաստատեն.

1.— Թէ Սովիէթ Հաուզէն բխած հրահանգներու համաձայն զինուորական լրտեսութեան եւ խռովարարական պրոպագանդայի ա...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգեան, Թաւրիզէն կը գրէ Երուսաղէմի «Սիոն» թերթի խմբագրութեան.

— Հայոց 1600 տարուայ եկեղեցին, որ այսօր վաղարշապատում կը նկատուի ո՛չ իբր Մայր Աթոռ, Գրիգոր Լուսաւորչի հիմնարկութիւն, ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութեան կեդրոն, այլ վաղարշապատ գիւղի համայնքի պարզ եկեղեցի, գաւառական գործադիր կոմիտէի կողմից պարզ ընկալագրով յանձնուած համայնքի, որ երբ կամենայ կղպէ, ակումբի վերածէ հասարակ պարզ ձայների առաւելութեամբ, երբ Ամենայն Հայոց ընտրեալ Հայրապետ եւ եպիսկոպոսունք եւ վարդապետք հասարակ, պարզ՝ եկեղեցու պաշտամունք կատարող՝ սոսկ սպասաւորողներ նկատելով, միշտ էլ ենթակայ խուժանի կամ յարափոփոխ հիվերու քմահաճոյքին, պիտի նսեմանան, բարձունքից իջնեն, գլորուեն գետին, եւ Հայոց մեծ, փառաւոր, Հայութիւնը իր մէջ ամփոփող եկեղեցին նսեմանայ, ոյժը կորցնի»:

"ՄԻԱՅՆ ԿԱՄՔԸ ՉԻ ԲԱՒԵՐ,,

Երեսփոխան Եագուպ Գատրի պէյ, Էնկիւրիի վերաշինութեան գործը իբրեւ օրինակ բերելով, «Միլլիէթ»ի մէջ կը շեշտէ թէ յաջողութեան համար միայն կամքը չի բաւեր, այլ անհրաժեշտ է նաեւ գիտութիւնը.

— «Կը յիշենք թէ, քաղաքապետը քանի մը տարի առաջ ի՛նչ եռանդով եւ հաւատքով փարեցաւ վերաշինութեան գործին: Բայց որովհետեւ չէր գիտեր թէ արդիական մայրաքաղաք մը ի՛նչպէս կը շինուի, — գրեթէ իր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ ձախողեցաւ: Եւ հակառակ ամէն ջանքի, մէջտեղ հանեց կիսատ-պռատ գործ մը, զոր բոլորս ալ կը քննադատենք:

Երբ այս գործը կը կատարուէր, մեր միակ մտահոգութիւնը այն էր որ օր մը չստիպուինք քակել մեր շինածը: Դժբախտաբար պէտք է խոստովանինք թէ մեր մտահոգութեան մէկ մասը իրականացաւ: Այս խոստովանութիւնը շատ դառն է, բայց անհրաժեշտ է: Նոր քաղաքապետն ալ, Եւրոպա կատարած իր ուսումնասիրութեանէն յետոյ, կը խոստովանի այս պարագան»:

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Փարիզ կը շարունակէ տօնել Ամերիկացի հերոսը: Հանրապետութեան նախագահը Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ գնաց Պուրժէի օդանաւային կայանը, ուր օդանաւային պրոպագանդայի ֆրանս. կոմիտէն հացկերոյթ մը կազմակերպած էր: Նախագահը իր բաժակաճառին մէջ փառաբանեց Լինտպէրկը, Նունկէսէրն ու Քոլին: Ամերիկեան ակումբի հացկերոյթին մէջ զօր. Կուրօ ողջագուրուեցաւ յանդուգն օդանաւորդին հետ, եւ ֆրանքեւամերիկեան բարեկամութեան խանդավառ ցոյցեր տեղի ունեցան: Լինտպէրկ 500 տոլար նուիրեց Փարիզի ամերիկեան հիւանդանոցին: Լինտպէրկի մայրը մերժեց ամերիկեան շարժանկարի ընկերութեան մը առաջարկը 100,000 տոլար վարձքով «Ամերիկացի մեծ մայրը» անուն խաղին մէջ գլխաւոր դերը խաղալու մասին: Ամերիկեան կառավարութիւնը մարտանաւ մը պիտի ղրկէ Շէրպուրկ Լինտպէրկը Նիւ-Եորք փոխադրելու համար:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՑԱՅ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԵՐՈՍԸ, ԼԻՆՏՊԷՐԿ, ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԻՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Բացարձակապէս համոզուած եմ թէ աւելի դիւրին է թռչիլ Ամերիկայէն Եւրոպա, քան Եւրոպայէն Ամերիկա։ Հովի հոսանքները արեւմուտքէն արեւելք կ'երթան, ու երբ օդը լաւ է, ընդհանրապէս հովը հիւսիս-արեւմուտքէն կամ հարաւ-արեւմուտքէն կը փչէ։ Եթէ հովը արեւելքէն փչէ, նպաստաւորելով Եւրոպայէն մեկնումը, շատ հաւանական է որ ճամբան օդը գէշ ըլլայ։

Իմ ճամբորդութեանս ընթացքին, մեծապէս օգտուեցայ այն իրողութենէն, որ ամբողջ ճամբու մէկ երրորդին, մանաւանդ վերջին մասին մէջ հովը կանակէս կը փչէր։ Ատոր շնորհիւ ժամանակէն առաջ կրցայ հասնիլ. ես կը հաշուէի 36 ժամէն հասնիլ, մինչ 33 ժամ 20 վայրկեանէն հասայ։

Այսօր կը տեղեկանամ թէ երկու անգլիացի օդանաւորդներ՝ տեղակալներ Քէօ եւ Պրլմէն՝ դէպի Հնդկաստան իրենց թռիչքի ընթացքին, օդին մէջ մնացած են 33 ժամ եւ 30 վայրկեան, այսինքն ինձմէ քանի մը վայրկեան աւելի։ Իրապէս դժբախտութիւն մըն է, որ այնքան երկար թռիչքէ եւ նպատակէտին այնքան մօտենալէ վերջ ձախողեր են։ Ես նկատի կ'առնեմ միայն այն իրողութիւնը թէ՝ երկու մարդեր, մօտ 34 ժամուան մէջ, բոլորովին տարբեր մեքենայով մը, գրեթէ հաւասար հեռաւորութիւն մը կրցած են կտրել։ Ասկէ կը տեսնուի, որ իմ ըրածս արտակարգ բան մը չէր։ Օդանաւորդներ եւ օդանաւեր նոյն բանը կրնան ընել։ Կատարուած ամէն փորձ, նոյնիսկ եթէ չյաջողի, յառաջդիմութեան քայլ մը պիտի նշանակէ օդանաւորդութեան համար։

Նիւ Եորք-Փարիզ թռիչքը կատարելէ առաջ, ամէնէն երկար ճամբորդութիւնը, զոր կատարած էի, Սան-Տիէկոյէն Սէյնթ-Լուիզ երթալս էր։ Իմ շարժիչ մեքենաս խիստ կատարելագործուած պէտք է ըլլայ, քանի որ Սան Տիէկոյէն մեկնելէս ի վեր ձեռք չէ դպած անոր։ Հետեւաբար ամբողջ 60 ժամ գործեց առանց աւրուելու։ Այսօր, երբ զայն քննեցի, աւելի քան երբեք ամուր գտայ։

Հակառակ ոմանց կարծիքին, կը պնդեմ որ իմ ճամբորդութիւնս կարգին պատրաստուած էր։ Օդանաւիս շինութիւնը սկսաւ փետրուար 20ին եւ վաթսուն օր վերջ առաջին փորձերը կատարեց։ Եթէ յանդգնութիւն ըրի, պատճառն այն է որ ձեռքերուս մէջ ունէի կատարեալ օդանաւ մը, շինուած այնպիսի մարդոց կողմէ, որոնք իրենց ամբողջ ճիգը թափած էին անոր վրայ։ Ո՛չ մէկ բան զանց առնուած էր. բնաւ չնեղուեցանք ու չխարուեցանք։

Իմ յաջողուցածիս պէս թռիչքի մը համար, միայարկանի օդանաւս կարելի բոլոր կատարելագործութիւնները ունէր, սակայն անդրատլանտեան կանոնաւոր սպասարկութեան համար բնականաբար աւելի ծանր օդանաւեր պէտք պիտի ըլլան, բազմաթիւ շարժիչ մեքենաներով։ Այս առթիւ խիստ հետաքրքրական պիտի ըլլար տեսնել թէ ինչ արդիւնք պիտի տայ երեք շարժիչ մեքենայով Ֆոքքըր օդանաւը։ Վստահ եմ թէ անիկա հօս պիտի հասնի։ Իմ թռիչքս պարզապէս մինակ մարդու մը արագ [illegible] մը եղաւ։

Առաջիկային պէտք պիտի ըլլայ ծովային կայաններ եւ կանոնաւոր նաւամատոյցներ ստեղծել Հարաւային Իրլանտայի եւ Նիւֆաունտլէնտի մէջ։

Անհրաժեշտ պիտի ըլլայ նաեւ զարգացնել հիւսիսային Ատլանտեանի մեր օդերեւութաբանական դիտարանները։ Թռիչքի ամիսներուն, պէտք պիտի ըլլայ դիտարան-նաւեր ունենալ, որոնք առատ իրիկուն անթելով տեղեկագիրներ պիտի ղրկեն օդի մասին։

Եթէ սառնամանիքը որուն հանդիպեցայ, աւելի սաստիկ եղած ըլլար, վերջ պիտի տար իմ ճամբորդութեանս՝ Նիւֆաունտլէնտէն մեկնելէս քիչ վերջ։ Կը կրկնեմ թէ պզտիկ բան մը բաւական է օդանաւ մը վար իջնել ստիպելու։ Եթէ գիտնայի թէ սառնամանիքի պիտի հանդիպիմ, կը կարծեմ թէ չպիտի մեկնէի։ Բարեբախտութիւն մըն է ինծի համար, որ կրցայ ձիւնամրրիկէն վեր բարձրանալ՝ փոթորիկի ամէնէն մեծ մասին ընթացքին։ Ու երբեք այնքան ուրախ չեմ եղած, որքան երբ տեսայ թէ օդը կը տաքնայ, հետեւաբար եւ վտանգը կը հեռանայ։

Վարիչի տեսակէտէն քննելով, մեքենաս մեծ առաւելութիւն մը ունէր, այն թէ՝ խցիկս բոլորովին գոց էր եւ ես շատ լաւ պաշտպանուած էի։ Կը կարծեմ որ եթէ հովին եւ սառնամանիքին ենթարկուէի, շատ աւելի պիտի յոգնէի։

Կարգ մը օդանաւորդներ կ'ըսեն թէ նստած տեղս շատ հանգիստ չէր։ Հակառակ երեւոյթին, շատ հանգիստ էր— կը նեղուէի միայն այն բանէն որ ստիպուած էի նոյն դիրքին վրայ մնալ երկար ատեն։ Սակայն երբ մարդ առջեւը լուծելիք խնդիր մը ունի եւ կ'աշխատի, երբեք չի մտածեր այդ բանին։ Նստած տեղս շատ աւելի հանգստաւէտ էր, քան շատ մը թատրոնի աթոռներ։

Գալով ուտելիք-խմելիքի, ֆիզիքական ոեւէ ուրիշ զգայութեան պէս այդ ալ կարեւորութիւն չունէր ինծի համար։ Ջուրի առատ պաշար ունէի, սակայն երկու երեք անգամ միայն խմեցի, քիչ քանակութեամբ։ Երբեք ծարաւ չզգացի, մինչեւ ցամաք իջնելս։ Սակայն ահագին քանակութեամբ կաթ եւ ջուր խմեցի այդ իրիկուն եւ գիշերը, որովհետեւ բնաւ գինի եւ ուրիշ ոգելից ըմպելի չեմ գործածեր։ Հետս սէնտուիչներ առած էի. ճիշդ մեկնելէս հաց կերայ։ Բնաւ չեմ յիշեր թէ ինչ համ ունէին։ Բոլոր օդանաւորդները լաւ գիտեն թէ սնունդը եւ ֆիզիքական պէտքերը կարեւորութիւն չունին, երբ մարդուս ամբողջ էութիւնը կեդրոնացած է միակ կէտի մը վրայ։

Ամբողջ ճամբուս վրայ ամենամեծ զբաղումս եղաւ կողմնացոյցս։ Շարունակ զայն կ'ուսումնասիրէի։ Հետս առած էի կնքուած օդագիր մը, որ ձեզի պիտի պատմէ հետաքրքիր բաներ՝ եղած բարձրութիւններուս մասին։ Ապակիէ կափարիչին մէջէն կը նշմարեմ խիստ շեղ գիծ մը, որ ցոյց կուտայ թէ մինչեւ 10.000 ոտնաչափ (3,300 մեթր) բարձրացած եմ՝ ջուրին մակերեսը իջնելէս առաջ։

Իմ յաջողութեանս պատճառներէն մէկը եղաւ օդանաւիս ոստումի կարողութիւնը, նոյնիսկ երբ պէնզինի բեռը դեռ շատ ծանր էր։ Եթէ օդանաւս չկարենար «մագլցիլ» այնպէս ինչպէս ըրաւ, սառնամանիքը շատ աւելի ահելի եւ վտանգաւոր պիտի ըլլար։

Այսօր Պուռժէի մէջ հանգիստ շունչ մը քաշեցի, երբ տեսայ թէ յիշատակի սիրողներուն կողմէ օդանաւիս հասցուած վնասը վախցածէս աւելի թեթեւ էր։ Քանի մը փոքր կտորներ փրցուած են։ Բոլորը կարելի է նորոգել մէկ-երկու ժամէն։ Կը յուսամ թէ շուտով պիտի կրնամ թռչիլ Փարիզի վերեւ եւ օդին մէջէն երեւալ բոլոր անոնց, որոնք այնքան ազնիւ եղան ինծի հանդէպ։

ԿԱՐՃ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

(Հայ մտաւորականութեան երիտասարդ վաստակաւորներուն՝ Շ. Նարդունիի, Կ. Մեհեանի եւ միւսներուն)

Որ եւ է կարեւոր յեղափոխութիւն անկարելի է առանց ժողովուրդին։ Ո՛չ մէկ մտաւորական կամ ղեկավար դասակարգ չի կրնար առանձին որ եւ է խոր ու հիմնական շարժում նպատակին տանիլ։ Ամէն յեղափոխութեան մէջ, ամէ՛ն ազգի պատմութեան մէջ, նկատի առնելիք առաջին տարրը ժողովուրդն է, մայր զանգուածը։ Մտաւորականութիւնը՝ մէկ խաւն է ժողովուրդին, մէկ մասնիկը որուն արժէքը այնքան մեծ է որչափով որ մեծ է իր ծառայութիւնը, անձնուիրութիւնն ու անշահախնդրութիւնը այդ զանգուածին հանդէպ։

Հայ մտաւորականութիւնը իբրեւ դասակարգ (.՛), իբրեւ խաւ, հազիւ դարու մը պատմութիւն ունի, հայ ժողովուրդին պատմութիւնը երեսուն դարը կ'անցնի։ Ժողովրդական յեղափոխութիւն մը կարելի է ենթադրել առանց մտաւորականութեան, բայց կարելի չէ ըմբռնել մտաւորական յեղափոխութիւն մը առանց ժողովուրդի։ ԶԱՆԳՈՒԱԾԸ ԿԱՅ, իր հիմնական առաքինութեամբ, աշխատանքով, որ ինքնիրմով կ'արժեւորուի, որ յաւիտենական չէ։ Միտքը վերացական իրողութիւն է որ այն չափով կարեւորութիւն ու կեանք կը ստանայ որչափով որ ժողովուրդը կ'արժեւորէ զայն, որ կը ծառայէ զանգուածին նիւթական, բարոյական կամ հոգեկան կեանքի բարձրացումին։ Ամէնէն հրաշալի ադամանդը անարժէք է ինքն իր մէջ։ Գեղեցիկ կնոջ մը կուրծքին վրայ կարեւորութիւն կը ստանայ։ Միտքը չի կրնար ժողովուրդ ծնիլ։ Ամէ՛ն ժողովուրդ կրնայ ծնիլ իր միտքը։ Մտաւորականութեան գոյութեան իմաստը ժողովուրդին ծառայելն է։ Ուրեմն կեցցէ՛ ժողովուրդը, ու ապա միայն այդ ժողովուրդին ծառայող մտաւորականութիւնը։ Միտքը անմահ է, որքան ատեն որ մարդ մը կայ այդ միտքին օթեւան ու բնակարան տալու համար։ Ուրեմն՝ կեցցէ՛ մարդը իր ճիգով ու աշխատանքով։ Այսինքն կեցցէ՛ աշխատաւոր մարդկութիւնը։ Կը հետեւի, որ ո՛չ թէ ժողովուրդը հաշուետու է իր մտաւորականութեան, հապա մտաւորականութիւնը՝ իր ժողովուրդին։ Արդ, հայ ապագայ սերունդը, երեք հարցումներ պիտի տայ հայ մտաւորականութեան (ողջերէն մինչեւ մեռելները, Միսաքեանէն մինչեւ Զօպանեան, Ահարոնեանէն մինչեւ Աճառեան)։ Ձայնս կը բարձրացնեմ ու կը պատասխանեմ այդ հարցումներուն։ Նախ ճշդե՛նք որ վերջին կէս դարու ընթացքին հայ ժողովուրդը վարողը բացառապէս հայ մտաւորականութիւնն է եղած։

1.— Հայ ժողովուրդը կոտորուեցաւ 1915էն 1919։ Խաղաղութեամբ, համակերպութեամբ՝ հայ ժողովուրդը երկարեց իր պարանոցը թշնամի կացինին։ Նո՛յն ժողովուրդը կատաղութեամբ, առնականութեամբ եւ հաւատքով կռուեցաւ Շապին-Գարահիսարի, Եդեսիոյ, Սուէտիոյի եւ Վանի մէջ։ Ինչո՞ւ այդ նոյն ժողովուրդը չհետեւեցաւ մէկ ուղղութեան, Բարձր Հայքէն մինչեւ Ռոտոսթօ, Փոքր Հայքէն մինչեւ Կիլիկիա։ Ո՞վ են անոնք որ չկրցան վարել զայն ճակատագրական վայրկեանին։ Ո՞վ է պատասխանատուն, հայ պատմութեան առջեւ։ Ան որ կ'առաջնորդէր այդ ժողովուրդը։ Հայ մտաւորականութիւնը։

2.— 1920ին Հայաստանի Հանրապետութիւն մը կար որ կը բարգաւաճէր։ Ո՞վ երկնեց զայն— Հայ ժողովուրդը։ Ո՞րու ձեռքերու խմբակին յանձնուեցաւ այդ հրաշալի մանուկը— հայ մտաւորականութեան։ Այդ երախան [illegible] է հիմա։ Ո՞վ է մեղաւոր։ Ինչպէ՞ս կը կոչուէին անոնք որ ամբոխներով, վատութեամբ ու յամառութեամբ դաւադրեցին այդ հանրապետութեան դէմ։ Վհատեցուցին ժողովուրդը։ Մեր թշնամիներուն առջեւ բացին մեր դռները —հայ մտաւորականներ (որովհետեւ ապասերած հայ համայնավարները մտաւորականներ են)։ Ինչպէ՞ս կը կոչուէին անոնք որ արտասահմանէն, ստրկաբար, կռուեցան այդ պետութեան դէմ —հայ մտաւորականներ (որովհետեւ հայ ջոջերն ու ռամկավարները, Պողոս Նուպարէն մինչեւ Զօպանեան, Նորատունկեան եւն. մտաւորականներ են)։

3.— Դատ մը կար, պատմութեան զուգէ ամէնէն արդար դատը։ Ո՞վ խրեց այդ դատը ճահիճի մէջ։ Ուրիշներ ալ դատեր ունէին՝ Ֆինլանտացիք, Լաթվիացիք, Լիթուանիացիք, Էսթոնիացիք, Չէխօ-Սլովաքիացիք, Լեհաստանը, Եուկօ-Սլավիան, եւ դեռ ուրիշներ։ Ինչո՞ւ մեր դատը դարձաւ մեզի դէմ։ Դիւրի՛ն է պատասխանել— ճակատագի՛ր… Մեղքի խոշոր բաժին մըն ալ կայ մեր ուսերուն։ Չմոռնանք այդքան շուտ Ազգ. Պատուիրակութիւններու, «ազգային մեծ բանաստեղծ» Զօպանեաններու, փաշաներու, էֆէնտիներու, բանաստեղծ թէքէեաններու եւ այնքան ուրիշներու «Նախարարական» աղտոտ հաշիւները։

* * *

Հայ ժողովուրդը շատ անյիշաչար է, մեռելներէն մինչեւ ողջերը դատելու համար։ Պատմութիւնը պիտի դատէ զանոնք։ Բայց ոչ ոք թող համարձակի ժխտել եթէ ըսուի թէ դեռ այսօր ալ հայ մտաւորականութեան խոշոր մասը չի գտնուիր իր կոչումին արժանի բարձրութեան վրայ։ Այո, հայ մտաւորականութիւնը, ընդհանուր առումով, վատ, յաւակնոտ, անպարկեշտ ու վախկոտ է։ Բարեբար է այս ճշմարտութիւնը ըսել։ Մնաց որ, հայ մտաւորականները իրենք, երեք-չորս տարիէ ի վեր իրենց աղտոտ ճերմակեղէնները լուացին մեր աչքերուն առջեւ, պղտորելով մեր հոգին ու կործանելով մեր հաւատքը։ Ատոր համար է որ, ես, ահա կրկին կ'ըսեմ, կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը, կեցցէ՛ իր յեղափոխական անցեալը, ու կեցցեն իր ծոցէն ծնած յեղափոխական մտաւորականները, որոնք, աւա՛ղ, շատ սակաւաթիւ են։ Ցեխին մէջ ինկած քանի մը թանկագին քարեր։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԹԷՀՐԱՆԻ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ։— Թեհրանի մէջ կազմուած է Հայ Բժշկական Միութիւն մը, որ, Մայիսի սկիզբը, Հայ Ակումբին մէջ սարքեց ժողովրդական բժշկական դասախօսութիւն մը։

Նկատելով որ, վերջերս, փաթաֆթոթի համաճարակը Թեհրանի մէջ արտակարգ չափերու հասած է,— միայն հայ հիւանդներու թիւը 70ը կ'անցնի,— բժշկական Միութեան հրաւէրով Կ. Փափազեան դասախօսած է ջուրի մասին, ազդակը հիւանդութեան տարածման։

ԳՐԵԼՈՒ ՁԵՒԸ ԵՒ ՆՈՐ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Կենդանի ասուլիս մըն էր «Յառաջ»ի վերջին հինգշաբթին։ Վիճաբանութիւն՝ «ձեւ»ի մասին։

ԿԱՔԱՒԵԱՆ.— Թոյլատրելի չէ որ մեր օրերուն մարդիկ այդքան ժամանակ կորսնցնեն կանոններ ու ձեւեր ուսումնասիրելով։ Շատեր կան որ գրելու համար կ'ուզեն սորվիլ թէ ուրիշներ ի՛նչպէս գրած են. կ'առնեն այն կանոնները, որոնք հանուած են իրենցմէ առաջ եկողներուն գրածներէն ու անոր վրայ կը կաղապարեն իրենց ըսելիքը։

Երեւակայեցէք որ Պայրըն, իր հսկայական «Տօն-Ժուան»ին մէջ, մեծ տեղ մը կը յատկացնէ ծաղրելու համար յանգի եւ վանկի գերի անհամար բանաստեղծներ, եւ հիմա, մեր մէջ պահանջողներ կան որ երիտասարդները դիւաններ քննեն փոշոտ գիտուններու նման թափ տան բոլոր կանոնագրքերու փոշին, անոնց վրայ կաղապարուելու համար։

ԿԵԱՎՈՒՐԵԱՆ.— Երբեք տեսնուած չէ, որ մէկը պէտք չունենայ սորվելու այն կանոնները, որոնք անհրաժեշտ են գրելու համար։ Լեզուն գրելու համար՝ քերականութիւնը լաւ պէտք է գիտնալ։ Եւ ոեւէ գրագէտ պէտք է շատ պրպտէ ու կարդայ, որպէս զի կարենայ ընտրել իր ճամբան։

ՔՈՉԱՐԵԱՆ— Կարեւոր է հարցը։ Արուեստը ձեւին մէ՞ջն է թէ ոչ։ Դուք չէք կրնար թրամուէյը քալեցնել, եթէ անիւր գիծեր չունի։ Արուեստի մէջ այդ գիծերը հին փորձերուն արդիւնքներն են, որոնք պէտք է ամէն վայրկեան աչքի առջեւ ունենալ, զանոնք չկրկնելու համար։ Եւ պէտք է ոչ միայն հեռանալ, այլ ընդհակառակը մխրճուիլ բոլոր ձեւերու ուսումնասիրութեան մէջ, ճանչնալու համար ինչ որ կայ եւ ստեղծելու համար իր սեփական ու ինքնատիպ ձեւը։

ՖՐԷՆԿԵԱՆ.— Բայց ձեւեր ուսումնասիրելով անկարելի է գրող դառնալ, եւ եթէ միայն ձեւին վրայ ծանրանան գրողները, իրենց ջանքերուն մեծագոյն մասերը կը կլանուին այդ աշխատանքէն ու բուն ստեղծագործական մասին շատ քիչ տեղ կը մնայ։ Եթէ հանես ձեւին շապիկը, տակը ոչինչ կը մնայ։

ԿԱՔԱՒԵԱՆ.— Խնդիրը ձեւերը բացարձակապէս ուրանալուն եւ բնաւ զանոնք չտեսնելուն վրայ չէ, երբեք։ Ես ըսի որ դիւանապահի պէս զանոնք գոց սորվիլը եւ անոնց օգնութեամբ անձնական կաղապար շինելը անթոյլատրելի է։ Նոր կաղապարին մէջ հիներէն շատ բան կը մտնէ։ Երբ թրամուէյի մասին կը խօսինք, անոր գիծերը միասին են։ Գրողը իր ձեւը միասին պէտք է ունենայ, այլապէս անգիծ թրամուէյը օթօ կ'ըլլայ կամ ուրիշ բան մը։ Իսկ թրամուէյի պէս միշտ նոյն գիծով գացող գրագէտներէն երկինքը թող մեզ ազատէ։

Ապացուցուած է որ քերականութեան կանոնները գոց սորվողը մնացած է գրականութեան համար։ Կարելի է լեզուին հիանալի գիտնալ, գործածել անոր բոլոր կանոնները, առանց զանոնք կրկնել կարենալու։ Իսկ ճամբան ընտրել արտայայտութիւնը չեմ կրնար հասկնալ։ Եթէ բանաստեղծը իր ըսելիքը ունի արդէն չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կը մնայ իրեն ընտրելիք, իսկ եթէ ըսելիք չունի, ընտրուած ճամբան ի՛նչ պիտի տայ անոր։ Ուրիշներուն կաղապարն ու անոր պարունակութի՞ւնը։ Էտկար Փօն ոչ ոքի ձեւը ունէր իբր կաղապար, եւ եթէ յանկարծ իր Էվրէքան (փիլիսոփայական քնարերգութիւն) իր ձեւին ու պարունակութեան մէջ կը կանխէր վերջէն եկող փիլիսոփան, ատոր պատճառը մատենադարանական աշխատանքը չէր։ Տոսթոյեւսկիին թերեւս չէր գիտեր թէ Արիստոտէլը [illegible] դարու մէջ չէր ապրեր եւ չէին իր մատենադարանի [illegible] մերը։ Վիքթօր Հիւկօ [illegible] կանոն սորվելու գլուխ [illegible] թերթօն շատ կը կարդար։ Ուրիշ մը Ուըրտսուորթ…

ՁԱՅՆԵՐ.— Իսկ Կէօթէ՞ն, Կէօթէ՞ն…

ԿԱՔԱՒԵԱՆ.— Կէօթէ [illegible] մըն էր, այո՛, բայց [illegible] թիւն չունէր յատկապէս ուսումնասիրելու իր նախո[illegible] րուն կանոնները։

Ուըրտսուորթ նոյնպէս [illegible] լաւ սորված է այդ կանոնն[illegible] հիմա իր հատորները հանգ[illegible] կը բռնեն դարակներու մէ[illegible]

Մեր օրերուն հմտութ[illegible] ցաւ է։ Ան չափազանցուած [illegible] տատուք մըն է, որ կը սպա[illegible] ամէն նոր բան։ Մարդիկ [illegible] փնտռեն ու կը սորվին։ Սորվ[illegible] ներուն վախը զիրենք կ'արգ[illegible] յանդգնօրէն խորանալու իրեն[illegible] ըսելիքներուն մէջ։ Անոնք գի[illegible] են իրենց գիտցածներուն։ Անոն[illegible] կը վախնան այս կամ այն ձեւ[illegible] Ատիկա եղած է արդէն։ Կամ [illegible] վախնան անոնցմէ դուրս ել[illegible] ինչպէս Պալզաք իր սկզբնակ[illegible] շրջանին, մինչեւ որ ուշքի եկա[illegible] մէկզի շպրտեց մատենադարա[illegible] ները եւ իր ուժերուն եւ ներքի[illegible] ձայնին ապաւինեցաւ, [illegible] նետելով այն ամէնը որ կար [illegible] թերեւս փայլութիւն ունէր։ [illegible] այս կատղած պրպտողները [illegible] ուշքի կուգան, մահը վրայ [illegible] հասնի ըսելու որ — «Ա՛լ [illegible] բաւէ, ժամանակն է հանգստա[illegible] նալու»։

ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ.— Արիստոտէ[illegible] աշակերտներէն մէկը իրեն հար[illegible] ցուց թէ արդեօք ամէն բա[illegible] պէտք է ուսումնասիրել՝ փիլ[illegible] սոփայ ըլլալու համար։ Պատաս[illegible] խանեց որ այո, պէտք է իրմէ [illegible] առաջ եղած ամէն բանը գիտնալ, [illegible] բայց գիտնալէ վերջ մարդ կը [illegible] դադրի փիլիսոփայ ըլլալէ։

ՕՀԱՆ - ԿԱՐՕ.— Ընկեր մը [illegible] նէի որ սիրահարած էր, [illegible] չէր գիտեր թէ ի՛նչպէս պէտք [illegible] էր արտայայտուիլ, մենք իրեն [illegible] կը սորվեցնէինք պէտք եղած [illegible] ձեւերը, եւ ան կը փորձէր իր [illegible] բելիին քով։ Անշուշտ բաւական [illegible] ձախող արդիւնքներով։ Այս [illegible] ված ձեւերը, միշտ կեդրոն[illegible] սուտ մը կը պարունակեն, [illegible] որքան ալ շպարուած ըլլ[illegible] դարձեալ երեւան կրնայ [illegible] սորվելով նոր բան կարելի [illegible] ըսել։ Այդպէս սիրոյ ձեւեր [illegible] վելով կարելի չէ սիրտ գրա[illegible] Սէրը պէտք է կարենայ ինքն[illegible] քը ցուցնելու միջոցը գտն[illegible] այլապէս ուշադրութեան արժ[illegible] նի չէ։ Պէտք է կարդալ, պէտք [illegible] ուսումնասիրել, բայց պէտք [illegible] կանոններ սորվիլ, անոնց վրայ [illegible] կաղապար շինելու համար։

ՆԱՐԴՈՒՆԻ.— Համաձայն [illegible] Կաքաւեանի հետ, երբ կը [illegible] տապարէ հին ձեւեր ընդօ[illegible] նակողները։ Բայց համաձայն [illegible] թէ ձեւը արուեստի մեծագոյն [illegible] ապացոյցը չէ։ Արուեստը ձեւ[illegible] իսկ է։ Մարմինները գրեթէ [illegible] նման են եւ գգեստն է որ [illegible] փոխէ ու գեղեցկութիւն կուտ[illegible] անոնց։ Բայց ոչ ոք կ'ըսէ [illegible] պէտք է «ձեւ» սորվիլ գրել[illegible] համար։

Կ'ընդունիմ նոյնպէս որ [illegible] օրերուն կատաղի ձեւ մը [illegible] է մատենադարանի պաշտամուն[illegible] քը եւ ատկէ շատեր կը մնա[illegible] ուրին…

ԿԱՔԱՒԵԱՆ.— Օրինակ… [illegible] դուիններ։

ՆԱՐԴՈՒՆԻ.— Այո՛, կ'ընդ[illegible] նիմ, որ շատ պրպտումը [illegible] ալ մնացած է, բայց կը կարե[illegible] նոյնպէս որ մեզի միշտ պակա[illegible] է հմտութիւնը։ Մեր գրագէտ[illegible] րը պուտ մը ծանօթութիւ[illegible] միայն ունեցած են, եւ իր[illegible] գործը միայն փոքրիկ կապ[illegible] մը տուած է։ Մեր ազգ[illegible] գրականութեան փոքրութիւ[illegible] ատոր արդիւնքն է։ Բայց [illegible] նորերը աւելի գէշ են։ Անոնք [illegible] կարդան, բայց ոչ մէկ ճիգ [illegible] նեն ուսումնասիրելու զանոն[illegible] ձեւերը, որոնցմով կը գրեն [illegible]

Պէտք է որ մեր նորերը [illegible] վին այն նուաճումները [illegible] եղած են ձեւի ասպարէզին [illegible]

…պէս չի կարենան ազատօրէն …արտայայտուիլ եւ ուշացած …կրկնողներ ՀԲԸՄ-ան։ Դպրոցական …ուսուցումները խորք և ձեւ ա-…ռանց բաժանումներ կատարած …են, եւ այս բաժանումը տակա-…ւին կը գործածեն գրագէտները։ …այս բաժանում։ Ինչ որ ձեւ կը …ցուցնէ, արուեստն ինքն իսկ է, …որ կը յայտնուի մեզի արտա-…յայտութեան որոշ եղանակով …մը։ Ու գրողները կոչուած են …ձեւի վերածելու, եւ այդ միջոց-…ներով արտայայտելու արուես-…տագէտներին անձեւ կեանքը։ Մինչեւ …յուզումը տարբեր գրողներկը …ներկայացնեն իրենց ընտրած …ձեւերով, եւ մենք համաձայն …այդ ձեւերու հրաշքին, կը հա-…ւաքենք մէկուն կամ միւսին։ Մինչեւ այժմ մեր գրագէտները …ձեւի պրպտում կատարած չեն, …այդ պատճառով անոնք յա-…ճախուած գիծերու մէջ ինկած …են։ Ամէնէն հասարակ զգայնու-…թիւնն անգամ հրաշալի ձեւի …մէջ կը ստանայ գեղեցկութիւն։ …եւ չկայ հասարակ զգայնութիւն. …հասարակ է, երբ շապիկը նոր …է։ Գոյութիւն չունի՛ բան մը, …որ ձեւ չունի, եւ գեղեցիկ չէ …բան մը, որ անակնկալ ձեւ մը …ունի։ Եւ արուեստագէտը գո-…յութեան իրաւունքի կը բերէ …անձեւ աշխարհը՝ ձեւ տալով ա-…նոր, ինչպէս ըրաւ Եհովան։

Սատրիկ հետաքրքրութեան …մէջ, կ'աւարտի երեկոն, …այց դեռ չէին սպառած վիճա-…բանութիւնները։

ՏԻՐԿԱԹԻՆ

13,000 ՀԱՅԵՐ ԱՆՏԷՐ ԱՆՊԱՇՏՊԱՆ

ՍՐՏԱՌՈՒՉ ԿՈՉ ՄԸ

Թէհրանի «Նոր կեանք» շաբաթաթերթին թղթակիցը Մայիս …թիւով կը գրէ.—

Փէրիա գաւառին մէջ կը գտնուին 25—26 հայաբնակ գիւղեր, որոնց 2-3ը խառն են Պարսիկներու եւ Լոռերու հետ, միւսները բոլորովին հայաբնակ։

Այս գիւղերուն մէջ կ'ապրին …ոտ 13,000 Հայեր, անտէր ու անպաշտպան։ Չեն կրնար պաշտպանել իրենց շահերը, որովհետեւ …է ագէտ են եւ թէ անզօր։ Չեն …նար որոշել թէ ո՞րն է իրենց իրաւունքը։ Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, Փէրիա գաւառին Հայութիւնը, թէ՛ հունձքի …կութեան, թէ՛ հողատէրերու …ծանր ու ապօրինի պահանջներուն, եւ թէ տիրապետող անօ-…ին պաշտօնեաներու յանիրաւի …նձած տուգանքներուն պատ-…ճառով, այն աստիճան տնտեսական …տքայման ու աղքատութեան …ատ, որ հասարակ լաթի կտոր …ը անգամ չունի՛ ծածկելու …ներուն կամ իրենց կիսամերկ …րմինը։ Երեւութապէս, երկիրը կը կառավարուի եւրոպական վարչաձեւով, սակայն ամէն բան կը կողոպտուի։

Խեղճ գիւղացիները այնքան սահմռկած են, որ բողոքի աղաղակ մը անգամ չեն բարձրացներ, եթէ նոյնիսկ վերցնեն իրենց ունեցած-չունեցածը։ Կողոպտիչները ահաբեկած են զանոնք, յայտարարելով թէ, ո՛վ որ պաշտօնեային դէմ ձեռք բարձրացնէ, ունեցածը կը գրաւուի ամբողջովին, տունը կրակի կը տրուի, եւ ինքն ալ կը զրկուի կեանքէն։ Այս սպառնալիքները լսելով, խեղճ գիւղացիին սիրտը ջուր կտրած է. եթէ պաշտօնեան մորակի հարուածներու տակ տանջահարէ զինք, անխնայ ու յանիրաւի, դարձեալ չի բողոքեր։

Խեղճ գիւղացիները երանի կու տան այն օրերուն, երբ գաւառապետները Լոռ-Բախտիարցիներ էին, արդար եւ պարկեշտ։ Լոռ գաւառապետը պատուիրած էր ժողովուրդին որ ծեծեն պաշտօնեան, եթէ դատարանին կողմէ որոշուած օրինաւոր տուրքէն աւելին գանձէ։ Եւ գիւղացին ալ վստահ՝ իր գաւառապետին արդարութեան վրայ, կը ծեծէր պաշտօնեան ու աւելին չէր տար։

Այս սուրուկ խեղճութեան մատնուած մեր հայ գիւղացիներուն մօտ, մեր հայ քաղաքացիները ի՞նչ կ'ընեն — հանդիսատեսի դերին մէջ են սրտակարգ անհոգութեամբ ու անտարբերութեամբ կը դիտեն չարչարանքը գիւղացիին։

Ու թղթակիցը, ցաւագին կոչով մը կը յայտարարէ որ, եթէ Թեհրանահայ մը չգայ այս հայ գիւղերուն մէջ անիրաւութիւններուն դէմ կռուելու եւ խեղճ գիւղացիները պաշտպանելու, այս բազմաթիւ հայ գիւղացիներուն կը սպառնայ այն միեւնոյն վտանգը, որուն ենթարկուած են օտար երկիրներու մէջ ցրուած ու անպաշտպան երբեմնի հայ գիւղացիները։

ԲՈՒՆԱԳՐԱՒՈՒԱԾ ՀԱՅԿ. ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Թէհրանի «Նոր կեանք»ը (1 Մայիս) գրելէ յետոյ թէ հայկական հնարժէք թանկագին վարագոյրը, որ կը ներկայացնէ Քրիստոսի ծնունդը, խաչելութիւնը եւ համբարձումը, եւ որ գտնուած էր Մակուի Էգբալը Դօվլէի տիկնոջ մօտ, յանձնուած է Թաւրիզի Հայոց եկեղեցիին, կ'աւելցնէ թէ նման թանկագին հայկական հնութիւններ դեռ շա՛տ կարելի է գտնել Էգբալը Դօվլէի ապարանքին մէջ։ Աւատականութեան եւ անիշխանութեան տարիներուն, բազմաթիւ հայ գիւղերու հարստութիւնը, ինչպէս Ստեփաննոս Նախավկայի վանքը, բռնագրաւուած էին Մակուի բանակայիններուն կողմէ։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀԱՄԱՐ

Էջմիածին բերդարգելուած կեանքի մը դատապարտուած է «ազատ» Հայաստանի մէջ։ Անհերքելի են ձնշումները, որոնց ենթարկուած է ան, սակայն այնքան խստութեամբ շրջապատուած է, որ իր գոյութեան շուրջ սարքուած դաւերուն մասին յաճախ թիւրիմացութիւններ կը ստեղծուին։

Վերջին ծանօթ լուրերուն առթիւ,— որոնք չհաստատուեցան բարեբախտաբար,— արտասահմանի մէջ պայթեցաւ յուզումի եւ բողոքի ուժգին ալիք մը։

Պուքրէշի մէջ, Թեմական գործ. մարմինին հրաւէրով, Մայիս 9ին կը գումարուի արտակարգ ժողով մը, որուն կը նախագահէր Յուսիկ եպիսկ.։ Նախագահը ներկայացնելով կացութիւնը, կը յայտնէ թէ Էջմիածինը արտաերկրային (էքսթէրիթօրիալ) հաստատութիւն մըն է, որուն վրայ, այս պատճառով, իրաւունք չունին Երեւանի կառավարութիւնն ու Բնիկ վարդապետները ո եւ է տնօրինութիւն ընել։

Պ. Մանիսալեան խօսք առնելով կ'ըսէ թէ, հակառակ որ մոլանդ մէկը չէ, սակայն երբ կաթողիկոսին վտարման լուրը կ'առնէ, աչքերը կ'արցունքոտին եւ այնքա՜ն կ'ընդվզի որ, կը յայտարարէ թէ պիտի ուզէր գնդակահարել այն անձը, որ գրաւման որոշումը տուած է։ Բանախօսներու միահամուռ դէմ արտայայտութենէն յետոյ, կը խմբագրուի բողոքագիր մը, ղրկուելու համար Մոսկուան եւ Երեւան։

Բողոքագիրով ռումանահայ գաղութը կը յայտնէր թէ Էջմիածինը արտաերկրային եւ պատմական հաստատութիւն մըն է, որ կը պատկանի միայն համա՛ր Հայութեան, եւ ոչ թէ կարգ մը մարդոց քմահաճ բաղձանքներուն։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Ցաւակալէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասարակ բոլոր անոնցմէ որ կը թղթակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անուն, մականուն, փողոց, թիւ, քաղաք։ Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻՆ

Երեքշաբթի օր հողին յանձնեցինք Տիկին Մարիամ Ճօլօլեանը, մայրը՝ մեր գրչի ընկեր Յ. Ճ. Սիրունիի եւ լուսանկարիչ Գրիգոր Ճօլօլեանի, եւ խանդակաթ «մայրիկը» մեր շրջանակին, այս օտար ափերուն վրայ։ Երկու ամիս հիւանդանոցներու մէջ տառապելէ յետոյ, յամրաբար հիւծուելով, խաղաղութեամբ աչքերը փակեց մայրիկը 55 տարեկան հասակին մէջ։ Բժշկական բոլոր խնամքները անցան ապարդիւն։

Շատ կանուխէն այրի մնացած, Տիկին Մարիամ Ճօլօլեան Ատափազարէն Պոլիս կ'անցնի իր երախաներուն հետ, մի-մինակը, իր ճակտին քրտինքովը կրթելու համար զանոնք։ Եւ մինչեւ հիւանդանալը, մէկ վայրկեան դադար չունեցաւ։ Կ'աշխատէր առանց խտրութիւն դնելու ո՛ր եւ է գործի մէջ, կը տրնէր ամէն բանի եւ ամէնուն համար։ Փարիզ գալէն յետոյ, այդ ծեր տարիքին մէջ, օրուան աշխատանքէն վերջ, գիշերային դպրոց կը յաճախէր, ֆրանսերէն սորվելու եւ աւելի օգտակար ըլլալու համար։

Իր սրտին մէջ անդարմանելի վէրք մը բացած էր երկրորդ զաւկին, Հայկի կորուստը, պատերազմի ընթացքին։ Եւ կը մխիթարուէր այն իրողութեամբ, որ դարձեալ իր չարաչար աշխատանքին շնորհիւ, կրցաւ ազատել Յակոբը (Սիրունի), չորս տարի անընդհատ հոգալ Թաքստոցի մէջ, սարսափի օրերուն, եւ կրտսերը, Գրիգորը, որուն ապագան ապահովելու համար կրեց ամէն յոգնութիւն։

Ողբացեալ մայրիկը պահապան հրեշտակն էր նաեւ մեր խմբագրատան, ուր իր գուրգուրանքը առանձի կարգ անցած էր։

Ահա թէ ինչո՛ւ, բարեկամ թէ ծանօթ, անձկութեամբ հետեւեցան իր հիւանդութեան տագնապներուն, եւ արցունքով բաժնուեցան իր գերեզմանէն։

Հանգի՛ստ իր բազմաչարչար ոսկորներուն։

*. Յուղարկաւորութեան ներկայ էին բազմաթիւ բարեկամներ, տիկիններ եւ օրիորդներ։ Արարողութիւնները կատարեցին Թագըմճեան, Խոյեան եւ Գանճեան քահանաները, որոնք մինչեւ գերեզմանատուն հետեւեցան դագաղին։ Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Պ. Գրիգոր Ճօլօլեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Գնդունի, Պ. Յ. Զալեան, Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Միսաքեան, Գարաեան եղբայրներ եւ ուրիշներ։ Մարմինը ամփոփուեցաւ Փանթէնի գերեզմանատունը։ Ընկեր Յ. Ճ. Սիրունի Պուքրէշէն ճամբայ ելած է ներկայ ըլլալու թաղման, բայց հնարաւորութիւն չկար աւելի յետաձգելու յուղարկաւորութիւնը։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՒ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Ինիօն Փարիզիէնի դրամատունէն շորթուած է 7 միլիոն 200,000 ֆր.ի հարստութիւն մը, չափազանց ճարպիկ եղանակով մը։

Լոնտոնի Միթլէնտ Պէնք Օվըրսիզ, համաձայն երկու նամակներու,— զորս ստացած էր Ինիօնի Փարիզիէն դրամատունէն, Ուէսթմինիսթըր Պարըն Պէնքի կը վճարէ 7 միլիոն 200,000 ֆր., որ պիտի փոխադրուէր Փարիզի իր մասնաճիւղին միջոցով Մորիս Մոաթթիի։

Արդ, երկու նամակները, որոնք գրուած էին Ինիօն Փարիզիէն դրամատան պաշտօնական թուղթերուն վրայ, եւ ստորագրուած՝ տնօրէնութեան կողմէ, կեղծ էին։ Սակայն դրամը արդէն վճարուած էր Մոաթթիի, որ անմիջապէս կը ձերբակալուի։ Մոաթթի ներկայացուցիչն է Բալվատոսի կալուածական ընկերութեան։ Ու կը յայտարարէ թէ Բանի մէջ ծանօթացած է Փիէր Տօրֆէվր անունով կեղծ դրամատէրի մը հետ, որ բաժանորդագրուելով իր ընկերութեան, ուզած էր իր անունին՝ Փարիզի մէջ փոխանցել Լոնտոնի դրամատան մէջ դրուած իր հարստութիւնը (7 միլիոն 200,000 ֆրանք), պայման ով որ մնացեալ 5 միլիոն 200,000 ֆրանքը յանձնուի իրեն։ Այսպէս ալ կատարուած է, համաձայն Մոաթթիի յայտարարութեան։

Ոստիկանութիւնը բաւարար չէ նկատած այս յայտարարութիւնը եւ ձերբակալած է զայն, նոյնպէս գրաւած է ինքնաշարժը, որ 40,000 ֆր. արժէք ունի, 150,000 ֆրանքը, որ գտնուած է ընկերութեան ներկայացուցչական գրասենեակին մէջ, եւ 500,000 ու 800,000 ֆր. գումարները, որոնք դրուած էին զանազան դրամատուններու մէջ։

Իսկ Տօրֆէվր, որ բուն հեղինակն է կեղծ նամակներուն, չուած է դէպի Զուիցերիա։

ՍԻՐՈՅ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ.— Առեւտրական հաստատութեան մը պաշտօնեան, Ֆուրնիէ, կոկիկ երիտասարդ մը, պարկեշտութեամբ նուիրուած էր իր աշխատութեան։ Ու դեռ չէր ճանչցած «մեծ յուզում»ը։ Դրացի տան մը ծանօթանալով, շարունակ կը յաճախէր այդ ընտանիքին, որ աղջիկ մըն ալ ունէր։ Շուտով օրիորդ Միշլին նստաւ երիտասարդին կլորիկ սիրտին մէջ, ուր... 25.000 ֆր. հաւաքուած էր։ Ու կը նշանուին։ Ու կ'ամուսնանան։ Ու երջանկութիւն մը... տարուան մը ընթացքին, մինչեւ որ 25,000 ֆր.ը կը սպառուի։ Այն ատեն օրիորդ Միշլին թեւ կ'առնէ եւ կ'երթայ թառիլ ուրիշ սիրտի մը մէջ, աւելի հարուստ՝ բստ երեւոյթին։

Ատոր մը, օրիորդը անպատկառ ձեւով մը ըսաւ Ֆուրնիէի թէ պիտի չուէ։ Վարը կը սպասէր նոր փեսային կառքը։ Ատրճանակ մը տնկուեցաւ եւ ջախջախեց փախչող սիրոյ թիթեռնիկին թեւերը։ Օրիորդ Միշլին նոր փեսային հարսանեկան կառքովը փոխադրուեցաւ… հիւանդանոց։

ՄՈԴԸ.— Ռուանի մէջ ձերբակալուեցաւ «փրօֆէսէօր Սիւարէ», որ կ'ուսուցանէր մոգական գիտութիւն։ Փրօֆէսէօրը, ըստ իր յայտարարութիւններուն, որոնք տպուած էին թերթերուն մէջ, համայնագէտ էր, կը բժշկէր ամէն ցաւ, կ'իմանար ամէն գաղտնիք, սիրահարները իրարու կը կապէր, էրիկ-կնիկ կը հաշտեցնէր, կորսուած բաները կը գտնէր։ Եւ այս ամէնը կը կատարէր 20 ֆր.ի կամ 500 ֆր.ի փոխարէն, որոնք պէտք էր ղրկել նամակով իր հասցէին։ Երեք ամսուան ընթացքին դիմած էին 1500 հոգի, օրը 60 նամակ կը ստանար։ Ու շուտով միլիոնատէր պիտի ըլլար, եթէ յաճախորդ մը խաբէութիւնը չիմացնէր ոստիկանութեան։

Այժմ բանտին մէջ է մոգը։

ՊԱՏԻԺԸ ԳՏԱՒ.— Ժիրօ, 60 տարեկան ծերունի մը, ձեռնասայլը կը հրէր Տավի փակուղիէն վեր։ Ետեւէն հասաւ Պիլոյի ինքնաշարժը։ Ձեռնասայլը ծանր էր, եւ ճամբան՝ զառիվեր։ Ծերունին վայրկեան մը չկրցաւ դիմադրել եւ ձեռնասայլը զարնուեցաւ ինքնաշարժին։ Վարիչը, Պիլօ, այնքան կատղեցաւ որ վար ցատկեց, ծերունին բռնեց ու գետին նետեց։ Մայթին վրայ պառկեցուց եւ կրունկովը զարկաւ ծերուկին գլխուն։ Անցորդները տեսնելով պատահածը, յարձակեցան վարիչին վրայ։ Այս անգամ մայթին վրայ պառկողը ինքնաշարժի վարիչն էր, որ անխնայ ծեծ կ'ուտէր հազար ձեռքերէ։ Այնքան ծեծեցին, որ մարդուն միսը ջուր կտրեցաւ, երբ ոստիկանները հասան եւ առին տարին։

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կովկասի պետական թատրոններու յայտնի դերասանուհի Տիկին Դուրեան-Արմէնեան, որ մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ Մարսէյլի և Պելժիոյ մէջ, յայտնուած փափաքի մը վրայ, կը պատրաստէ շարք մը ներկայացումներ Փարիզի մէջ։

Առաջինը տեղի կ'ունենայ Յունիսի 11ին Adyarի թատրոնին մէջ, մասնակցութեամբ Կովկասի պետական թատրոնի ծանօթ դերասան Լեւոն Երամեանի։ Պիտի ներկայացուի Ա. Պիսսոնի «Անյայտ կինը»։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

…ՑՑ ԿԱՐԵՒՈՐ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐ Կ'ԱՆՅԱՅՏԱՆԱՆ

Կ..., անոր վրայ խուժից ու-…թեննէն։

Իրօք հոս են թուղթերս, …այց քիչ առաջ հոս չէին։

— Վստա՞հ էք, հարցուցի։

— Պատուոյս վրայ կ'երդ-…ւմ հագարապետ։

— Ըսել է թէ, երբ ինծի ե-…կ էիք, մէկը մտեր, թուղ-…թերը տեղն է դրեր. կ'ուզէ՞ք …ինծի ցուցնել նկարը։

Նկարը լոյսին մօտեցուցի եւ …սեղանի մը վրայ պառկեցնելէ …ետոյ, գրպանէս հանեցի խո-…շորացոյց եւ ուշադրութեամբ …քննեցի։ Անմիջապէս համոզուե-…ցայ թէ նկարը Ֆոն Ռիխպէռի …ձեռքէն անցած էր։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՁԵՌՔ ԱՆՑՈՒՑԻ ԱՊԱՑՈՅՑԸ ԿՈՄՍ ԹԻՒԼՄՕՆԻ ՑԱՆՑԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

Կոմս Թիւլմօնի մասին տեղեկութիւններ եւ անոր լուսանկարը ինծի յանձնած պահուն, պելճիքայի փոխ-լրտեսական սպասարկութիւնը՝ չէր մոռցած ինծի հաղորդելու նաեւ անոր մատնադրոշմները։

Ուշադրութեամբ ուսումնասիրած էի այս մատնադրոշմները. եւ նկարը քննած պահուս, մէկ ակնարկով հասկցեր էի թէ Կոմս Թիւլմօնի ձեռքը դպած էր անոր։

Այս էր որ սկսայ ապացուցանել երիտասարդ սպաներուն, որոնց, գաղտնապահութեան երդում ընել տալէ յետոյ, յայտնեցի իմ ինկութիւնս եւ բուն պաշտօնս։

— Չինէ զատ, դարձեալ բոլորին համար, կը մնար հազարապետ Լինօ, մանաւորեցի։

Եւ որպէսզի անոնց մտքին մէջ որ եւ է կասկած չմնայ, իրենց հաղորդեցի նաեւ պաշտօնագիրը, որ գիս կը կցէր փոխլրտեսական սպասարկութեան։

—Չար սատանայ, ըսաւ, տեղակալ Մ..., ուրեմն՝ փրկուած ենք։

— Այդքան շուտ չերթանք, պատասխանեցի. ամէնէն առաջ գգուշանանք նոր սխալներու մէջ իյնալէ։

Եւ գրպանէս հանելով Հավրէն ինծի ղրկուած ծանօթագրութիւնը, ֆոն Ռիխպէռի մատներուն նշանները սկսայ քննել։

Ինծի ղրկուած լուսանկարը եւ նկարին վրայ գտնուած մատնադրոշմները 18 կէտերով իրարու կը համապատասխանէին։

Այլեւս կասկածիլ կարելի չէր։

Թուղթերը ֆոն Ռիխպէռի կողմէ գողցուած, լուսանկարուած եւ նորէն իրենց տեղը դրուած էին։

Պէտք էր լուսանկարները անոր ձեռքէն խլել, սահմանը չանցած։

Մտածելով թէ՛ աւելի յարմար օժանդակներ չպիտի գտնէի, քան անոնք որ գողութեան զոհ գացած էին, անոնց յայտնեցի թէ իրականին մէջ ո՞վ էին պարոնուհի Աֆսըլտօնը եւ կոմս Թիւլմօնը։

Կ..., կատղած էր։

— Ներն անիծեմ, այս աղտոտը իմ ձեռքովս պէտք է կորսուի։

Արդէն դուրս կը նետուէր եւ շատ դժուարութիւն կրեցի զայն վար դնելու համար։

Աւելի պաղարիւն եւ հանդարտ, տեղակալ Մ.. հարցուց.

— Ձեր կարծիքով, ի՞նչ կարելի է ընել։ Մեր թուղթերուն լուսանկարները ինչպէ՞ս կրնանք ետ առնել։ Եւ գիտէք, եթէ զօրեղ հարուածի մը պէտքը կը զգաք, կրնաք մեզի վստահիլ։

— Գիտեմ, եւ ճիշդ ատոր համար ալ կը խնդրեմ որ շարժիք այնպէս, իբր թէ բանէ մը լուր չունէիք։

Եւ մինչդեռ կը բողոքէին։

— Վերջապէս, կ'ուզէ՞ք թէ չէ, որ ես գիտցածիս պէս շարժիմ։

— Այո՛, բայց անկարելի բան մը կը խնդրէք մենէ, ըսաւ Կ..., ինքզինքս կը ճանչնամ, եւ ֆոն Ռիխպէռի հանդիպելուս առաջին գործս պիտի ըլլայ, քթին բերնին իջեցնել. մեր երկուքին միջեւ, այս է միայն որ գոցուած չպիտի ըլլայ։

— Եւ յետո՞յ։

— Յետո՞յ, յետոյ կը տեսնուինք։

— Ապրի՛ք, եւ եթէ կծիկը գնէ ձեր թղթածրարն ալ միասին տանելով, ի՞նչ շահած պիտի ըլլաք. կը վստահցնեմ ձեզ, ձեր շահը կը պահանջէ որ իմ խորհուրդիս հետեւիք եւ պիտի տեսնէք թէ ամէն ինչ լաւ պիտի ընթանայ։

Համոզուեցան վերջապէս, եւ որոշեցին իմ հրահանգներուս հետեւիլ, տասը վայրկեան յետոյ, սրճարան իջայ եւ հաճոյքը ունեցայ տեսնելու թէ՛ մեր սպաները նոյն սեղանին շուրջ նստած, կը խօսակցէին Տիկին Արըլտօնի եւ ֆոն Ռիխպէռի հետ։

Իբր թէ բան մը պատահած չըլլար, յարգանքներս մատուցի «պարոնուհի»ին եւ «կոմս»ին ձեռքը սեղմեցի երկարեցի մտերմութեամբ, եւ նախաճաշս ընելէ յետոյ, մեկնեցայ, ըստ սովորութեան քաղաքին մէջ պտոյտ մը ընելու…։

Վերադարձիս, պարոնուհիին ինքնաշարժին վարիչին հանդիպեցայ, այն միջոցին որ աճապարանքով սանդուխներէն վար կը վազէր. այս մէկը գոնէ գերմանացի չէր։

— Ուրա՞կ կայ, ի՞նչ կայ, հարցուցի խնդալով։

(Շար.)

բարքներ կատարուած են ամբողջ բրիտանական կայսրութեան, ինչպէս նաեւ հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկայի մէջ:

2.— գրասենեակի կամ աշխատանքի ոեւէ գործնական գաղտնազանութիւն չէր եղած առեւտրական պատուիրակութեան անդամներուն եւ Արգոսի պաշտօնեաներուն միջեւ, եւ թէ այս երկու կազմակերպութիւնները ալ մասնակից են լրտեսութեան եւ հակաբրիտանական քարոզութեանց:

«Խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար պատասխանատու չըլլալ առեւտրական պատուիրակութեան արարքներուն և իրեն տրուած դիւրութեանց չարաչար գործածուելուն համար: Առեւտրական համաձայնագիրը կը տրամադրէր որ երկու կողմերը խուսափին իրարու դէմ թշնամական արարքներէ եւ քարոզութիւններէ ըլլայ հոս, ըլլայ արտասահմանի մէջ: Քանիցս անգլիական կառավարութիւնը ստիպուեցաւ խորհրդային իշխանութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել թէ Զինաստանի պոլշեւիկ գործակալները այս յանձնառութիւնը չեն յարգեր: Սովեթները միշտ հերքեցին մեր դիտողութիւնները:

Պօլտուին յիշեց յետոյ թէ ի՛նչպէս անցեալ Փետր. 1ին Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռօզէնկոլց խորհուրդ կուտար իր կառավարութեան որ անհրաժեշտ է ամէն պաշտօնական կապ խզել Պորոտինի Զինաստանի գործունէութեան հետ, թէ ինչպէս փետր. 3ին Լոնտոնի մէջ զեկոյցով մը կը հաստատէր թէ Պորոտին իր անձնական պատասխանատուութեամբ կը գործէ Քանթոնցիներուն հաշւոյն: Թէ ինչպէս փետր. 11ին Լիթվինօֆ նոյնը կը հաստատէր Մոսկուայի անգլ. գործակատար Հօճսընի:

«Եւ սակայն, կառավարութիւնը ձեռք անցուցած է Մոսկուայի արտաքին գործավարին մէկ հեռագիրը Փէքինի իր ներկայացուցիչին, որով կ՚ըսուի թէ Պորոտին ուղղակի Մոսկուայէն պէտք է ստանայ իր հրահանգները:

«Ուրեմն, *եղբակացուց վարչապետը*, այստեղի ռուս գործակատարին եւ Լիթվինօֆի յայտարարութիւնները պարզ սուտեր էին խաբելու համար նորին վեհափառութեան կառավարութիւնը, որ միջազգ. յարաբերութեանց մէջ աննախընթաց համբերութիւն եւ հանդուրժող ոգի ցոյց տուաւ: Երբ այսպէս բացէ ի բաց չարաչար գործածուին, դիւանագիտական յարաբերութիւնները վտանգ մըն են խաղաղութեան համար: Ուստի, կառավարութիւնը որոշեց—եթէ երբեք Հինգշաբթի օր խորհրդարանը չմերժէ,—ջնջել առեւտրական համաձայնագիրը, պահանջել Լոնտոնի ռուս առեւտրական պատուիրակութեան եւ խորհրդային դիւանագիտական մարմնին ետ կանչուիլը:»

Լոնտոնի ռուս եւ Մոսկուայի անգլիացի ներկայացուցիչները մեկնելու պատրաստութիւն կը տեսնեն արդէն:

«Արգոս»ը պիտի կրնայ գործել Լոնտոնի մէջ իբր անգլ. օրէնքներուն ենթակայ ընկերութիւն առանց առանձնաշնորհի:

Չիչերինի տեսակցութիւնները

Խորհրդային միութեան արտաքին գործավար Չիչերին Երեքշաբթի օր այցելեց վարչապետ Փուանքարէի, ընկերակցութեամբ Փարիզի դեսպան Ռաքովսքիի: Յետոյ ժամը 11.30ին արտաքին նախարարութիւն երթալով մէկ ժամ տեսակցեցաւ Պրիանի հետ: Դուրս ելած ատեն, Չիչերին մերժեց ոեւէ յայտարարութիւն ընել մամուլի ներկայացուցիչներուն:

Ֆրանս. նաւատորմին պտոյտները

Երկուշաբթի օր ֆրանսական նաւաբաժին մը պիտի այցելէ անգլիական Փորթսմութ նաւահանգիստը: «Տէյլինիուզ» այս այցելութեան կը վերագրէ քաղաքական նշանակութիւն: Ու կը յիշեցնէ թէ 1905էն ի վեր, երբ ֆրանս. նաւատորմը Սփիթհէտ հասաւ սիրալիր համաձայնութիւնը տօնելու համար, այսքան կարեւոր ֆրանս. նաւատորմը մը չէ այցելած անգլիական ջուրերը: Ֆրանսական նաւային իշխանութիւնները պիտի ընդունուին Փորթսմութի քաղաքապետին, ֆրանսական դեսպանին եւ անգլիական նաւատորմի հրամանատար ծովակալ Օսմընտ Պրոքի կողմէ: Մեծ հանդէսներ կը պատրաստուին ի պատիւ ֆրանսական նաւաբաժնին, որ անգլիական ջուրերուն մէջ պիտի մնայ Մայիս 30էն մինչեւ Յունիս 4:

«Սպիտակ Թռչուն»ը գտնուած ?

«Ֆունիէ» գործակալութեան մէկ հեռագրին համաձայն, իբրեւ թէ Նունկէսէրի օդանաւը գտնուած է Մանշի մէջ: Երեքշաբթի ժամը 12.50ին Պուլոնեի ձկնորսանաւերէն մէկը Սթարթ - Փոյնթէն 10 մղոն հեռուն տեսած է անթել չունեցող առեւտրական նաւ մը, որ ետեւէն կը քաշէր սպիտակ օդանաւ մը, դեկին վրայ ֆրանսական եռագոյնով:

Տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար

Ֆրանսացի յայտնի օդանաւորդներ՝ Քօսթ եւ Ռինեօ, երէկ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Լինտպէրկի ներկայութեան Պուռժէի օդանաւային կայանէն պիտի մեկնէին դէպի Պայքալ լիճը՝ ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը խլելու համար ամերիկացի երիտասարդ հերոսին ձեռքէն: Օդանաւորդները պիտի հետեւին հետեւեալ ճամբուն.— Քոպլէնց, Լայփցիկ, Վարշաւա, Մինսք, Սմոլէնսք, յետոյ Զէլիապինսքի կողմերը պիտի միանան անդրսիպերեան գիծին: 6000 քիլոմեդրը անցնելու համար Օմսքէն անդին ցամաք պիտի իջնեն: Յետոյ երկրորդ թռիչքով մը Ճափոնի մայրաքաղաքը Թոքիօ պիտի երթան:

Լինտպէրկ այս ֆրանսացի օդանաւորդներուն յանձնեց Սան - Տիէկոյի կառավարիչին կողմէ կնքուած ծրար մը՝ յանձնելի Թոքիոյի ամերիկեան դեսպանին: Լինտպէրկ երկու թռիչքով Սան - Տիէկոյէն Նիւ - Եորք եւ Նիւ - Եորքէն Փարիզ բերած էր այդ ծրարը եւ խնդրեց ֆրանսացի ընկերներէն որ նոյնպէս երկու թռիչքով Փարիզէն Թոքիօ տանին զայն:

Քօսթ եւ Ռինեօ անցած տարի նոյն օդանաւով (Պրէկէ) կոտրած էին տեւողութեան մրցանիշը՝ Փարիզէն Ճասք (Պարսկաստան) երթալով մէկ թռիչքով (5,465 քիլոմեդր): Շարժիչ մեքենան (Հիսփանօ - Սուիզա) 602 ձիու ուժ ունի: Կրնայ առնել 3500 լիտր պէնզին եւ 250 լիտր իւղ: Օդանաւը պարապ կը կշռէ 1370 քիլօ: Միջին արագութիւն կը նախատեսուի ժամը 190 քիլոմեդր:

Փինէտօ ծովը ինկած

Իտալացի յայտնի օդանաւորդ մարքիզ տը Փինէտօ Երկուշաբթի օր Նիւֆաունտլէնտէն ճամբայ ելաւ Ասորեան կղզիները երթալու համար: Ասորեաններու արեւմտեան կողմը Փինէտօի օդանաւը ինկաւ. օդանաւորդը ողջ առողջ է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Փարիզի մէջ 29 Մայիս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլէյէլ»ի սրահը

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կը տօնուի 29 կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սալօն Էսփանեօլի մէջ, 46 Rue Tapis Vert, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային կոմիտէին: Բանախօսութիւններ, երգ, արտասանութիւն եւ երաժշտութիւն:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ երեկոյ ժ. 8ին, Երիտ. Մ.Թեան ակումբը, 138 R. Etienne Dolet

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի, Թաղականութեան, Ձափ. Որբ. Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Երիտ. Միութեան:

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Նովելթի Ցանսինկի սինէմային մէջ:

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը ճիշտ 2ին, Նորակառոյց Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՏԷՔԱՋՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի եւ չէզոք երիտասարդներու, 29 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին. բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւններ եւայլն:

Հ. Հ. ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձին առիթով սովորական ընդունելութիւնները տեղի պիտի ունենան Պատուիրակութեան գրասենեակին մէջ 71 Avenue Kléber, առաջիկայ շաբաթ, 28 Մայիս կէսօրէ յետոյ ժամը 4էն 7:

(*Կնիք*)

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

29 ՄԱՅԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 1ԻՆ

ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

PORTE D'ORLÉANS

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Մէթրօ Փօրթ տ'Օրլէան, Թրամուէյ 8 եւ 28, Օթօպիւս AE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քօլոմպի «Եռագոյն» խմբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Charles-Chefson, Bois-Colombes. *Կարեւոր օրակարգ:*

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբուհ» խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Ռոստոմի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան Միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ 29 Մայիս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄՈՆՓԷԼԻԷԻ մէջ կազմուած է Հ. Յ. Դ. «Խանասոր» խումբը, որ արդէն գործի ձեռնարկած է:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ Հինգշաբթին, այս գիշեր ժամը 9ին Ֆլօրիա: Կը խօսի փանոս Բարսեղեան՝ Պէրկսոնի փիլիսոփայութեան մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

«ՅԱՌԱՋ»ի բաժակի մրցման փորձերուն համար, կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր ֆութպոլիստները այսօր հինգշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին Métro Porte Maillot:

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Արշակ Մինէճեանէ իր հասցէն յայտնել *Յառաջի*:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ժողովրդային ընտրութեամբ ազգ. մարմիններու կազմութեան նախօրեակին, Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը պատիւ ունի զեկուցանել Լիոնի, ինչպէս նաեւ իր սահմանի թեմերուն գաղութահայութեան, թէ այժմէն, ընտրութեանց դիւրութեան համար, կը հրաւիրուին Լիոնի ընտրողները որ դիմեն ամէն կիրակի մինչեւ կէս օր Հայ Մատրան կից վարչութեանս խորհրդարանը եւ արձանագրուին յատուկ տոմարի մէջ, վճարելով ազգ. տուրքի համար որոշուած 24 ֆր.ի տարեվճարը, կամ առնուազն վեցամսեան, ընտրող եւ ընտրելի ըլլալու իրաւունքը արժեցնելու համար: Թեմերու ընտրողները եւս նոյն պայմաններով պէտք է դիմեն տեղական մասնաճիւղերուն, որոնք արդէն իրենց կարգին յատուկ յայտարարութեամբ պիտի հրաւիրեն ժողովուրդը: Այս ընտրութեանց նախապատրաստութիւններով զբաղելու համար՝ վարչութիւնս հարկ դատած է նորոգել առժամեայ մարմիններ կամ մասնաճիւղեր, կամ երկարաձգել զանոնք, որպէս զի պատասխանատու անձեր գտնուին ընտրութեանց գործը վարելու համար: Ազգ. տուրքի հաստատման թուականը ընդունուած է 1927 Յունուար ամիսէն սկսեալ:

(Կնիք Վարչութեան)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱՊԷԿԻՒՏ, Ն. Պ.—Ստացանք 35 ֆրանք:

ՍՈՒՐԱՔԱՅԱ, Թղթ.—Ստացք. 100 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ս.—Ստացանք 70 ֆրանք:

ԼԻՈՆ, Գ. Մ.— Ստացանք 70 ֆրանք:

ՊՕՇԱՍԹԷԼ, Կ. Հ. Ա.—Ստացանք 50 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ, Մ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ԼԸ ՓԻՒԻ. Ա. Թ.— Ստացանք 35 ֆրանք: Ձեր ուզած հասցէն Hairenik, 13—15 Shawmut St., Boston, Mass, U. S. A.

ՄՈՆՓԷԼԻԷ, Գ. Ս.— «Խանասորի» համար գրել Մարսէյլ, K. Chahlamian. 15 Rue Longue des Capucins:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Շապին Գարահիսարցի Նշան Շահրիկեան, աւարտած էրզրումի Սանասարեան վարժարանը, մօր անունն Իւղաբեր, քրոջ անունը Շողակաթ, որ Կիրասոնի մանկապարտէզին մէջ վարժուհի էր, իսկ եղբայր մըն ալ ունէր Խելագար, որ Պոլսոյ ազգային հիւանդանոցին մէջ մնաց, իմացնել՝ St-Loup Grands Paines Mme. Soffy Térzipanossianի Marseille:

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱՔԱՂ„ հրատարակչականը ? ? ?

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՆԵՐ

Փարիզի եւ գաւառներու մէջ ասեղնագործներու պէտք ունիմ, առ այժմ միայն քռէփ տը Շին լէնժըրիի համար:

Փարիզի մէջ շատ մօտ ատենէն բանալիք աշխատանոցիս համար կ՚ուզեմ աշակերտուհիներ, որոնք այժմէն պէտք է փութան արձանագրուիլ:

Դիմել՝ ՎԱՀՐԻՃ ԿԻՕՔՃԷՃԵԱՆԻ 31 Rue Basfroi, (11e): *Իջնել՝ մէթրօ* Bastille, *թրամուէյ եւ օթօպիւս* Place Voltaire:

Առաւօտները ժամը 8—9.30, կէսօրէ վերջ 1—2.30, կիրակի 11—1.30:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մը մէջ, կահաւորուած, երկու մահճակալով, դիւրամատչելի գինով: Դիմել Լ. Սուրէնեանին, չորրորդ յարկ, 1 Rue Liot, Billancourt (Seine):

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը որ երկար տարիներ բարձր ընտանիքներու եւ յայտնի ճաշարաններու մէջ իբր Chef cuisinier աշխատած է. դիմել՝ վարժարամ Պէրպէրեանի, 1 Rue Gudin Porte St Cloud.

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100 Mark		604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	30
Թրք. ոսկի	» or	112	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	140	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	90
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	50
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3050
» II	»	1900
» III	»	1540
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	160

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՄԱՅԻՍ 1927

27 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 347 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՇՈՒԱՌ ԿԱՅԾՈՒԿՆԵՐ

Հետաքրքիր էինք իմանալու թէ՝ հայ համայնավարները … առանձին արժէք պիտի ներկայացնեն արտասահմանի …ազգային խառնարանին մէջ, փութացնելու համար համաշ…խարհային յեղափոխութեան յաղթանակը:

Դիւրին է թուղթի վրայ մրոտել եւ տպագրել.

— «Մենք կը պատրաստուինք ամէնէն ծանր ու դաժան կռ…ին, քաղաքացիական պատերազմի» (Վերելք, 15 Մայիս):

Այս մարտակոչը արձակած ատեն, մեր երիցս թշուառ …ծուռիկները աչքի առջեւ ունեցա՞ծ են իրենց համրանքը: …նք հարցնել որակը, որ աւելի քան զաւեշտական է: Գոնէ …րիզի մէջ, մենք տակաւին չհանդիպեցանք հայ երիտասար…մը, որ անկեղծօրէն եւ լրջօրէն յարած ըլլար Լէնինի դաւա…նքին, եւ պատրաստ՝ անոր պատգամները գործադրելու: …մ գլրոցը կէս ձգած իմաստակներ են, կամ յաւիտենական …անողներ եւ կամ տասն անգամ շապիկ փոխած կապիկներ, …նք բառերը կը հոլովեն, բայց իմաստը չեն ըմբռներ: Խօսքը …ք ըներ խեղճ բանւորներու, որոնք տակաւին իրենց ճամբուն …ած, տարուեր են զանազան հէքեաթներով կամ ակնկալու…թիւններով:

Համրանքի խեղճութիւնը՝ «Վերելք»ն ալ կը հաստատէ: …ւելով հանդերձ թէ «ֆրանսահայ գործաւորներու մէջ հա…վրանք կայ կոմունիստական կուսակցութեան գաղափար…ու վերաբերմամբ», հայ-պոլշեւիկ օրկանը կը յայտարարէ.

— «Մինչդեռ այդ համակրանքին համապատասխան կազմա…կուած շարքեր չունինք ոչ կոմկուսի հայկական ենթաճյատ…ները, ոչ սէնտիքաները, ոչ ալ Հօկերը»:

Մենք ալ գիտենք որ այդպէս է: Եղած - չեղած համրանքը …ի շատ պաշտօնէութիւն մը կը կազմէ (քասթ), քան շարք: Այս կէտը ճշտելէ յետոյ, նորէն կը փորձուինք հարցնել.

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ ձեր դերը, ըսենք՝ «քաղաքացիական …տերազմ»ին մէջ, որուն համար կը պատրաստուիք, ձեր իսկ …տովանութեամբ:

Փա՛ռք Ալլահին, Ֆրանսայի մէջ թուրք «ընկեր»ներ չկան, …էս գի ձեռք ձեռքի տալով, փորէք հայկական հանրապետու…ան հիմերը, ինչպէս ըրիք Անդրկովկասի մէջ, 1919-1920ին, …ինչպէս կը պատմէք տարուէ տարի, հերոսա՛բար, Մայիս… արկածախնդրութեան կամ Նոյ. 29ի տօներուն առթիւ: …ւմեան աշխարհակալութեան ենթարկուած հայկական …ութիւն ալ չկայ, որպէս զի ֆրանսացի կամ իտալացի հա…յնավարներու հետ ազատէք հակայեղափոխականներու լու…: Ինչ որ կայ իբրեւ հայկական իշխանութեան մնացորդ, … ձեռքն է, ձեր վարպետներուն եւ արբանեակներուն ափին …: Գացէք եւ եղածը զարգացուցէք, փոխանակ այստեղ յօ…նջելու կամ թուղթի կտորներ մրոտելով աղմուկ անդին …ւելու:

Ի՞նչ գործ կայ, դարձեալ, Սուրիոյ կամ Յունաստանի մէջ: …ենք որ աշխարհի բոլոր կարմիրները Սուլթան էլ Աթրաշի … Ալպտիւլ Քէրիմի փառքը երգեցին, անոնց ըմբոստութեան …րուն: Այս միջազգային խմբակին մէջ, ի՞նչ պիտի աւել… քանի մը հայ աքլորներու կանչերը, բացի սեփական ժո…ուրդի վնասէն: Քանի մը մոլորած որբեր կամ արհեստով …չագողնե՞ր են որ պիտի կարմրցնեն Յունաստանը, զանա… կասկածելի թափօրներու մէջ սլքտալով:

Դեռ կրնանք երկարել հարցումներու շարքը: Բայց այս…ն ալ բաւական է, որպէսզի դարձ մը կատարեն մեր քա…մարտիկ հերոսները, եւ ամէնէն առաջ իրենք հասկնան ի…ց «առաքելութեան» արժէքը:

Եթէ կ'ուզեն ապացուցանել թէ Լէնինի կողքին են եւ ա… հաւատարիմ զինուորները, պէտք չկայ մինչեւ այստեղ …ղանքներ կատարելու: Խորհրդային երկնքին տակ լայնօրէն …ան ցուցադրել այդ պարծանքը, Երեւանի փողոցներէն մին… Նոր Բայազիտի ամէնէն խաւարակուռ գիւղը: Տակաւին …ւի օր, «Խորհրդային Հայաստան» կը գրէր թէ Էջմիածնի …աւորն այսինչ գիւղին Մօրրի պլենումը (կարմիր ռազմիկնե…օգնութեան լիագումար ժողով) լսեր է ընդարձակ զեկու…մ մը՝ չինական դէպքերու մասին, եւ հաներ է բանաձեւ մը, …որ հայ գիւղացիները ուժգնօրէն կը բողոքեն բուրժուա-իմ…րիալիստ պետութեանց դաւերուն եւ Չինաստանի ժողովուր… կրած հալածանքներուն դէմ: Անկէ առաջ, ամէն տեղ գլ…ցաւ յայտարարութիւններով եւ նուագածութիւններով կ'ա…ւէին

— Ա՛ տնաշէն, ձանխայը վերցրել են, ձանխա՛ն:

Եւ այսպէս ամէն միջազգային «յեղափոխական» դէպքի …թիւ, ըմբոստ Քիւրտերու կոտորումէն մինչեւ Մարոքի …ստամբութիւնը, Հայաստանի «կարմիր» աշխատաւորու…նը ձեր մականին տակ, օրը օրին, ժամը ժամուն կը հե…ի բոլոր շարժումներուն, կը յայտնէ իր բողոքը եւ կամքը, …գեւորուի եւ կ'ոգեւորէ:

Ըսել կ'ուզենք թէ՝ այս մասին ալ խղճահարելու պատճառ …նիք:

Աւելի հեռուները, մինչեւ Սէնի ափերը եւ Սուրիոյ տա…ստանները տարածելով ձեր եռանդը, քիչ մը շատ պիտի …նէիք այն միսիոնարներուն, որոնք ժամանակին Թուրքիոյ …կական գաւառները կ'երթային, «Տիրոջ խօսքը» քարոզելու … Հայերը — հազարամեայ քրիստոնեաները — քրիստոնեայ …րձնելու համար:

Ի՞նչ կ'արժեն ձեր ամուլ ստոստումները, թշուա՛ռ կայ…ծուկներ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Խորհրդային թերթերը առ այժմ չափաւոր լեզու կը գործածեն անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման առթիւ: Մոսկուայի «Փրավտա»ն Պոլտուինի յայտարարութեանց առթիւ գրած խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ թէ խորհրդային Միութիւնը մեծ հանդարտութեամբ պիտի սպասէ դէպքերու յետագայ զարգացման.

— «Լորտ Բըրքընի վերջնագրէն ի վեր, խորհրդային Միութիւնը համաշխարհային մեծ պետութիւն մը դարձած է, եւ զայն մեկուսացնելու համար բոլոր փորձերը միշտ ձախողած են: Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ջանքերը ֆրանքեւանգլիական համաձայնութիւն մը կնքելու խորհրդային Միութեան դէմ, ներկայ պարագաներուն մէջ ո՛ր եւ է համակրանք չի գտներ Ֆրանսայի վարիչներուն կողմէ: Խզելով առեւտրական եւ պաշտօնական յարաբերութիւնները, որոնց վերահաստատումը նոր եւ մեծ ճիգեր պիտի պահանջէ եւ երկար պատրաստութիւն խորհրդային հանրային կարծիքին որ անարգուեցաւ, Անգլիոյ պահպանողական կառավարութիւնը իր իսկ կորուստը կը պատրաստէ: Այս դէպքը ցոյց կուտայ թէ կը գտնուինք միջազգային յարաբերութեանց ծայր աստիճան ծանրակշիռ անկիւնադարձի մը վրայ: Եղածը առաջին քայլ մըն է, որուն պիտի հետեւին ուրիշներ, մասնաւորապէս յարաճուն փորձեր միացեալ ճակատ մը ստեղծելու խորհրդային Միութեան դէմ:»

Պաշտօնաթերթ «Իզվէստիա» եւս զգոյշ է առ այժմ եւ դիտել կուտայ թէ անգլիական կառավարութիւնը պիտի կրէ իր ընթացքին հետեւանքները:

«Կրասնայա Զվեզդա» կարմիր բանակին օրկանը, կ'ազդարարէ «Խորհրդային բանակը կը հսկէ» խորագրին տակ.

— «Մեծն Բրիտանիոյ եւ խորհրդային Միութեան յարաբերութեանց խզումը դժբախտութիւն մըն է բովանդակ աշխարհի համար: Մինչեւ հիմա կարմիր բանակը լռութիւն պահեց. բայց պատրաստ է գործելու խորհուրդներու թշնամիներուն դէմ Եւրոպայի մէջ: Կարմիր բանակը կը հսկէ...:»

Բրիտան. թերթերէն «Ուէսթմինսթըր Կազէթ», ազատական, դժգոհութիւն յայտնելով խզման համար, կը գրէ թէ Ռուսիան փարիաներու ազգ մը դարձնել՝ կը նշանակէ Եւրոպայի մէջ վերահաստատել նախապատերազմեան վիճակ մը: «Տէյլի Քրոնիքլ», դարձեալ ազատական, ծանրակշիռ կը գտնէ խզումը ապագայի տեսակէտէն: «Տէյլի Հէրըլտ»՝ աշխատաւորական, դիտել կուտայ թէ կառավարութիւնը հարուած մը տուաւ անգլիական վաճառականութեան, ինչ որ պիտի աւելցնէ անգործներուն թիւը: Իսկ աւելի ծանր պիտի ըլլան հետեւանքները՝ աշխարհի խաղաղութեան համար: «Տէյլի Թելեկրաֆ»՝ պահպանողական, կը գրէ.

— «Կառավարութիւնը տուաւ բրիտանական ազգին վայել եւ արդար երկու որոշումներ: Պէտք էր ընտրութիւն մը կատարել Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մոսկուայի շահերուն միջեւ:»

«Թայմզ»ի կարծիքով, կառավարութիւնը անխուսափելի հարկերութիւն ցոյց տուաւ անթոյլատրելի գրգռումներու առջեւ: Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդային իշխանութեան հետ եղած յարաբերութիւնները խեղկատակութիւն մըն էր զոր նուաստութիւն պիտի ըլլար շարունակել:

ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վերջերս Պէյրութի մէջ տասնեակ մը հայրենակիցներ ձերբակալուելով աքսորուեցան Սուրիոյ ներսերը, ամայի անկիւն մը, ուր պիտի գտնուին ոստիկանական հսկողութեան տակ: Փարիզէն ասոնց հասցէին ղրկուած կամ անոնց նամակատուփերուն մէջ ձգուած էին արաբերէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն գրգռիչ յայտարարութիւններ եւ տետրակներ, ուղղուած զանազան անձերու: Աքսորականներուն մէջ կը գտնուի վաճառական Արմենակ Չէրքէզեան, որուն նամակատուփը ձգեր էին ծրար մը, ուրիշի հասցէին: Հարցաքննուած է նաեւ բարեգործականի որբանոցին տնօրէն Տոքթ. Ամատեանը, որուն նամակատուփէն ալ թուղթ մը ելած էր: Պոլսոյ «Նոր Լուր»ի թղթակիցը այս տեղեկութիւնները հաղորդելով, դիտել կուտայ (10 Մայիս).

— «Ինչո՞ւ համար Փարիզ նստած մի քանի արկածախնդիրներ այս դառն բաժակը կ'ուզեն հրամցնել այս տեղի գաղթական եւ աղքատ ժողովուրդին: Ինչո՞ւ համար են այս պարապ ծափուտուքներն ու անօգուտ առաքումները, ասոր կամ անոր հասցէին. անոնց խաղաղ ու անդորր կեանքը փոթորկելո՞ւ համար. չե՞ն բաւեր արդեօք մեր գաղթական ժողովուրդին կրած տառապանքն ու թշուառութիւնը, ու ատոր վրայ կ'ուզեն աւելցնել աքսորն ու բանտարկութիւնն ալ, ընտանիքներ թշուառութեան մատնելով: Արդեօք ինչո՞ւ չեն հասկնար մեր պոլշեւիկ կոչեցեալ եւ քոմիւնիսթական վարդապետութեան առաքեալի կեղծ տիտղոսը կրող մի քանիները, որոնք Ֆրանսայի մէջ, լաւագոյն կեանք մը վարելէ ետք, իրենց պրոպականտի տգեղ միջոցներով կ'ուզեն բոնկցնել գաղութներն ալ, կ'ուզեն աքսորի եւ բանտի ենթարկել տալ խեղճ ու անօգնական գաղթականներ, երբ մինչեւ այժմ լաւ հասկցած պէտք է ըլլային թէ՝ գաղութներու մէջ նմանօրինակ պրոպականտ մը շատ վնասակար պիտի ըլլար, այդ երկրին մէջ հիւրընկալութիւն գտնող հարիւր հազարաւոր հայ գաղթականներուն:

«Մեր խորհուրդը՝ Փարիզի մէջ նստող քոմիւնիսթներուն այն պիտի ըլլար որ հանդարտ թողուն մեր գաղութը. նոյն իսկ ազգասիրական պարտք մը համարէին գէթ այս ժողովուրդի հանգիստը չխանգարելու պարագան, եւ մենք բաւականանայինք մինչեւ այժմ, այդ պատճառաւ տրուած զոհերով, որոնց թիւը 15—20ի կը հասնի այսօր: Եւ երկրորդ, իրենց այդ ջանքերն ու դրամները յատկացնէին Խորհրդային Հայաստանի վերաշինութեան ու յառաջացման գործին, որուն շատ պէտք ունի այժմ:»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ելմտական գործավարութեան կողմէ հրահանգ եկած է պատկան վարչութեանց, որպէս զի 1927 տարուան ընթացքին պետական գանձուն ի հաշիւ ծախուին այն բոլոր անշարժ կալուածներն ու թափուր գետինները, որոնց տէրերը եւ հասցէները անյայտ կը մնան:

Այս առթիւ մասնաւոր տետրակներ կը պատրաստուին պատկան վարչութեան կողմէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԶՈՒՄԷՆ ՎԵՐՋ

Անգլիոյ Նախարարական Խորհուրդը իր շաբաթական սովորական նիստին մէջ որոշեց 8-10 օր պայմանաժամ տալ Լոնտոնի խորհրդային գործակատարին, դեսպանատան պաշտօնեաներուն եւ առեւտրական պատուիրակութեան անդամներուն՝ Անգլիայէն վերջնապէս մեկնելէ առաջ իրենց անձնական գործերը կարգադրելու համար: Այս պայմանաժամը պիտի սկսի հաշուուիլ այն օրէն, որ Անգլիոյ պաշտօնական ծանուցագիրը յանձնուի Մոսկուայի կառավարութեան:

Դահլիճի նիստէն վերջ արտաքին գործերու կոմիտէն գումարուեցաւ Չէմպըլէյնի նախագահութեամբ. Ներկայ էին նախարարութեան զանազան մասնագէտները, քննելու համար Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց խզումէն առաջ գալիք հետեւանքները: Զրոյցի մը համաձայն, Անգլիա մտադիր է Ֆրանսայէն խնդրել, որ անգլիական շահերը ներկայացնէ Ռուսիոյ մէջ:

Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատունը կը հրատարակէ երկար զեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու մասին անգլիական կառավարութեան տուած որոշումը մեծ կարեւորութիւն ունի ո՛չ միայն շահակից երկու պետութեանց, այլ ամբողջ աշխարհի համար: Զեկոյցը բացարձակապէս կը հերքէ Պոլտուինի բոլոր ամբաստանութիւնները, ու կը վերջանայ այսպէս.

«Խորհրդային կառավարութիւնը, որ միշտ խաղաղասէր քաղաքականութիւն մը հետապնդած է, խզումէն առաջ գալիք բոլոր հետեւանքներուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը ձգէ Անգլիոյ պահպանողական կառավարութեան վրայ:»

Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատան շուրջ ոստիկանական հսկողութիւնը կրկնապատկուած է:

Մանչեսթըրի, Պրէտֆորտի եւ Շէֆիլտի գործարանատէրերը բողոքագիր մը ղրկեցին պահպանողական երեսփոխաններուն անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզման դէմ, դիտել տալով որ Անգլիա պիտի շարունակէ գնումներ ընել Ռուսիոյ մէջ, մինչ Ռուսիա իր գնումները Գերմանիայէն պիտի կատարէ: Աշխատաւորական երեսփոխան Արթըր Փոնսոնպի կը գրէ թէ Խորհրդային Միութեան հետ յարաբերութեանց խզումը վտանգի տակ կը դնէ Եւրոպայի խաղաղութիւնը:

Աշխատաւորական հազարապետ Քէնուօրթի կը յայտարարէ թէ Ռուսիոյ հետ առեւտուրին երեսէն կ'ապրին 50,000 անգլիացի բանւորներ, կը հաւաստէ թէ Արգոսը Փարիզ պիտի փոխադրուի, ու կ'աւելցնէ որ պահպանողականները Անգլիան վտանգաւոր կացութեան մը մէջ կը դնեն:

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է փակել Լոնտոնի Արգոսի գրասենեակները, խզումը կատարեալ դարձնելու համար:

Առեւտրական գործավար Միկոյեան կը յայտարարէ թէ յարաբերութեանց խզումէն Ռուսիայէն աւելի պիտի տուժէ Անգլիա: «Պոլտուին կը սխալի, կ'ըսէ, եթէ կը կարծէ թէ այսուհետեւ անգլիացի միջնորդներու պիտի փոխանցենք մեր առեւտրական պատուիրակութեան պաշտօնը: Անգլիոյ հետ առեւտրական ամէն յարաբերութիւն կը խզենք, ու ամէն ինչ հաշուեյարդարի կ'ենթարկենք»:

Քանատա եւս յարաբերութիւնները կը խզէ

Անգլիայէն վերջ Քանատայի կառավարութիւնը եւս որոշեց ջնջել Ռուսիոյ հետ կնքուած առեւտրական դաշնագիրը, նկատելով որ անոր կարգ մը տրամադրութիւններուն հակառակ գործած է:

Միացեալ Նահանգներու մէջ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզման լուրը: Խորհրդային իշխանութիւնը չճանչնալու մասին ամերիկեան տեսակէտը աւելի եւս կ'ամրապնդուի այս առթիւ: Միւս կողմէ սակայն կարգ մը ամերիկացի գործատէրեր կը յուսան անգլ. գործարաններու տեղ ապրանք ղրկել Ռուսիա:

Հետապնդում համայնավարներուն դէմ

Ֆրանսայի համայնավար երեսփոխաններուն դէմ հետապնդումը կը շարունակուի: Դատական Նախարար Լուի Պարթու Երեսփ. ժողովի մասնաւոր յանձնաժողովին առջեւ երկար բացատրութիւններ տուաւ երեսփոխան Տօրիօի եւ միւսներուն յանցապարտութեան մասին:

Այսօր Մարսէլ Քաշէն պիտի հարցապնդէ Ներքին Նախարարը՝ Ալճերիոյ Քոսթանթին քաղաքին մէջ անոր խօսած հակահամայնավար ճառին մասին: Այս առթիւ Նախարար Ալպէռ Սարօ նոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ՝ փաստեր յիշելով:

«Իւմանիթէ» գրած էր թէ Տօրիօ Մայիս 22ին հեռագիր մը ղրկած է Վլատիվոսթոքէն՝ յայտնելով որ Փարիզ կը դառնայ, ու կը պահանջէր որ իր մասին կատարուած հետապնդումը յետաձգուի մինչեւ իր վերադարձը: Կը հաստատուի սակայն թէ Տօրիօ Մայիս 18ին Հանքէուի հարաւը կը գտնուէր դեռ, հետեւաբար չորս օր վերջ չէր կրնար Վլատիվոսթոք հասած ըլլալ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԿՆԵՐ ԵՐԿԻՆ ԵՒ ԵՐԿԻՐ...

«երկնէր երկին եւ երկիր...»

Հայաստա՛ն Աշխարհ, հայրենի՛ Երկիր...

Մալուլ - մուժ երկինքէն ձիւնն իջաւ մաղիկ-մաղիկ՝ եւ ծածկեց Հայոց հայրենիք։

Լեռնապարն ու ալեփառ Արարատ-Մասիս Սարը, բազմած մէջտեղը Հայաստանի, ականատես՝ բայց լուռ՝ կը դիտէր Երկունքը Հայոց ազգին ու աշխարհին։

Հայորդիները՝ Վանի ծփուն ու կապուտակ ծովի ափերէն մինչեւ Արագածի ձիւնազարդ լանջերը՝ զէն ի ձեռին, ոտքի ելան եւ կուրծք տուին նամարտ տուշմանի ներխուժումներուն ու գրոհներուն։

Անհաւասար եւ ծանր կռիւներ տեղի ունեցան։ «Դրացի եւ եղբայր» ժողովուրդներ խաբեցին ու դաւեցին մեզ եւ մինակ մնացինք, մեր զուլումի օրերուն։

Մեր արեան ծարաւի տուշմանը՝ պաշարեց Վան-Վասպուրական, որու հայութիւնը օրհասական պայքար մղեց, հազարաւոր զոհերու արիւնով ներկեց իր Մայր Հողը եւ բռնեց ահաւոր ու մահաբոյր գաղթ-նահանջի ճամբան՝ դէպի Պարսկաստան եւ ապա միջագետք։

Իսպառ հայաթափ, ամայի եւ աւերակ դարձաւ Հայաստանի անկիւնաքար Վան-Վասպուրականը, որուն նազելաշուք, կապոյտահանդերձ հարսը— Վանի ծովը ծաղրաճեմ՝ Սիփանայ սարը գլխին իբր թագ ու պսակ՝ մնաց տխուր ու մինակ, եւ «հին սէրերի, նոր կարօտի ոսկի բամբիռ»ը ողբի քնարը նուագեց։

«Կուսանք Հայոց նոր շուշան» եւ յաւերժահարսերը բազմազան ծովի ծոցէն՝ դուրս ելան։ Ալիքները ծիծաղկոտ՝ արծաթավարս, փրփրադէզ, գացին շոյել փէշերը սէգ Սիփանայ սարին, դիցաբնակ Նեմրութին, առնական Գրգուռին, անտառապատ կապոյտ կողին, արտասուազօծ Արտօսին եւ արծուաբնակ Վարագին, որուն բարձունքէն աստուածուհի Աստղկան Բերդէն, երբ զարնան արշալոյսին՝ արեւ դպաւ Վանի ծովին, Հայութիւնը տեսաւ որ՝

«երկնէր եւ ծով ծիրանի...

Հայրենի ծովի երկունքը տեսաւ Վասպուրականի Արծիւը, որ թափահարեց իր թեւերը եւ ամպերու մէջէն սլանալով, թռաւ դէպի Արարատ եւ ողջոյն ու աւետիս տարաւ ալեզարդ ու վշտահար Մասիսին եւ Արարատեան Աշխարհի հայութեան, ապա սլացաւ դէպի Գեղարքունեաց երկիրը, շրջան ըրաւ Սեւանի ծովի վրայ եւ տեսաւ, որ ան ալ երկունքի մէջ էր։

Հայոց աշխարհի զոյգ ծովերը, Մասիս սարի յանկոյս եւ յայսկոյս՝ երկունքի մէջ էին։ Թշնամին գիտէր այդ եւ կը ջանար այնպիսի ուժեղ եւ մահացու հարուած մը տալ Հայաստանի մէջքին, որ վիժեցնէր Վան եւ Սեւան զոյգ քոյր ծովերու արգանդին մէջ աճող եւ ուռճացող յուռթի պտուղը — հայութեան վեց հարիւր տարիներէ ի վեր երազած ազատութիւն զաւակը»։

« Երկն ի ծովուն ունէր...

Եւ Վանի ու Սեւանի Հայոց ծովք ծիրանի, տանջանք ու երկունք քաշեցին, արիւն եւ արցունք թափեցին եւ ահա Հայաստանի ծոցին մէջ ծնաւ հայութեան ազատութիւն զաւակը, 1918ի Մայիսի 28ին։

Հայորդիները նորածին զաւակի բոլորտիքը հաւաքուեցան, բոլորը միասին մէկ սիրտ մէկ հոգի դարձան եւ որոշեցին հալածել թշնամին եւ Հայաստանը ճուչակել ազատ եւ անկախ։

Հայութիւնը ոտքի կանգնեցաւ «Արարատեան դաշտն իվայր, արի առանց արիւնք յետեւից առատանան ի հրապար» եւ հնչեցուցին տանջուած հայրենիքի երգը.

«Մեր հայրենիք թշուառ անտէր,
Մեր թշնամուց ոտնակոխ,
Իւր որդիքը արդ կանչում են,
Հանել իւր վրէժ քէն ու ոխ...։

Ամենայն տեղ մահը մի է,
Մարդ մի անգամ պիտ՛ մեռնի,
Բայց երանի որ իւր ազգի՝
Ազատութեան կը զոհուի...։»

Ու գացինք, բարով, սիրովսրտով գացինք արեան եւ մահուան դէմ մեր ձեռքը բռնած՝

«Ծիածանի եղէգնիկն...

«Հալ'ծն արիւնանց մանկունք,
Հայրենավրէժքդ Հայկազունք։»

Դէպի Սարդարապա՛տ, դէպի Ղարաքիլիսէ՛, դէպի Բաշ-Աբարա՛ն,

«ի զէ՛ն, ի վրէ՛ժ, օ՛նանդը»
՛ յառա՛ջ...»

Օրհասական ճակատամարտները ծայր առին Մայիսեան լուսաշող եւ արեւոտ արշալոյսին։

Հայութիւնը զէն ի ձեռին, վրէժն ու յոյսը սրտին՝ յառաջ խոյացաւ Սարդարապատի բլուրներէն, Ղարաքիլիսէի ձորերէն եւ անտառներէն, Բաշ-Աբարանի լանջերէն։

Կռիւը ահաւոր էր, մահաբոյր եւ արիւնոտ.

ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր...
եւ ծուխին հետ, խրախանչիւր հայորդիի սրտէն՝ վրէժ եւ յոյս ելանէր։

Կռուողներու սիրտերը կը ծփան, կ'ուռին, կ'աղմկեն եւ հազարաւոր բերաններ՝ ձէնձէնի տուած, մարտազոռ եղանակով կը հնչեցնեն ռազմերգը.

«կռուեցէք տղերք, կռուեցէ՛ք
քաջ քաջ,
Անվեհեր կանգնած՝ Թշնամուն
առաջ,
ցանկալի է մեզ միշտ ազնիւ
մահը,
Հեռու մեզանից ոսոխին ահը...։»

Յառա՛ջ, Հայե՛ր, դէպի կռիւ, դէպի արիւն եւ մահ, դէպի երջանիկ եւ յուսալից ապագան, դէպի ազատ, անկախ եւ միացեալ հայրենիք - Հայաստան։

«ընդ եղեգան փող բոց ելանէր...
Կռուողներու սրտի փողէն բոց ու հուր ելանէր, իսկ հրացաններու փողերէն՝ կրակ ու գնդակ ժայթքէր։

Յաղթութի՛ւն, յաղթութի՛ւն, թշնամին պարտուեցաւ եւ ամօթապարտ ու յուսահատ՝ նահանջի ճամբան բռնեց։

Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ-Աբարանի բլուրներուն վրայ, ձորերու մէջ, ամէնուրեք յաղթանակը մերն է։ Թնդանօթներու, գնդացիրներու, հրացաններու ծուխը քուլա քուլա դէպի երկինք կը բարձրանայ, մինչ հայ երկրի վրայ, ամէն կողմէ կարմիր ու ծիրանի գոյներով, շէկ ու կապտաւուն լեզուներով կը բարձրանան բոցերը, յաղթանակի, խրախճանքի, հայութեան սրտէն ու հոգիէն ժայթքած՝ ազատութեան բոցերը։

«Եւ ի բոցոյն պատանեկիկվազէր»։

Հայոց յաղթութեան, Հայոց ուժի, կորովի, առնականութեան եւ հայ հեթանոսութեան հոյակապ Աստուածը — Վիշապաքաղ եւ Վիշապայաղթ ՎԱՀԱԳՆ, Հայոց արեւ, հազա՛ր ողջոյն, հազար բարեւ մեր Վահագն — պատերազմի եւ յաղթութեան, սուր ու հուրի մեր աստուած Վահագն, որ իջաւ ճակատամարտներու մէջ եւ իր ուժն ու ոգին մինչեւ յաղթութիւնը՝ բոլորի մէջ՝ մնաց անմեռ ու անշէջ։

Վիշապաքաղ եւ անյաղթ Վահագն է։

«Նա հուր հեր ունէր...
եւ իր հուր հերն էր ու կրակ վարսերը ցանած-ցրուած՝ կը վազվզէր ամէն տեղ։

«Ապա թէ բոց ունէր մօրուս...
որուն խրախանչիւր թելն ու մազը՝ յոյս ու յոյս կը ներշնչէր ամէնուս։

«Եւ աչկունքնէին արեգակունք...
Անյաղթ Վահագնի արեգակունք աչկունք, որոնց մէջ կը ցոլար հայութեան ուժն ու կորով, հրճուանք եւ խնդում։

Ո՛վ դու Վահագն, հա՛յ Հերակլէս, ո՛վ Արեւածին եւ վիշապաքաղ Վահագն։

«Ո՛վ դու վահագն, աստուածածի՛ն դիւցազնութեան,
Ո՛վ Տիգրանի սերմին մէջ,
դո՛ւ մարդացած Արեգակ,
Ո՛վ դու վահագն, ո՛վ Աստուած իմ հայրերուս,
կ'աղօթե՛մ եւ, կ'աղօթե՛մ...
Ուժի՛ն համար, կրօնքիդ համար բազուկիդ,
Որով դու օր մը պատուեցիր բերաններ
վիշապներու, երկընքին մէջ սփռեցիր
Ջերդ արեւու հունտեր, աստղերն ցարդ ողին...»։

Վարուժանի աղօթքը կ'ընծայենք առ Արեւածին Վահագն, որ կը սաւառնի Հայոց աշխարհին վրայ, ձեռքը բռնած ազատ եւ անկախ նորաստեղծ Հայոց Հանրապետութեան եռագոյն դրօշակը, երեք գոյներով գեղունակ.—

կարմիր, կապոյտ, ծիրանի, Հայ դրօշակը՝ որ Հայոց լերանց քամիներով կը ծածանի։

«Ծիածանի եղէգնիկ»— Հայոց կռուի, նահատակներու եւ Ազատութեան համար թափուած արեան՝ ԿԱՐՄԻՐ գոյնը իբրեւ նշան։

«Երկին եւ երկիր»— Հայաստանի ջինջ ու պայծառ լուրթ կապոյտ երկինք եւ ձիւնածածկ կատարներով ու կապոյտ լանջերով լեռները— Հայոց երկրի հեկաները— կապոյտ գոյնը։

«Ծիրանի ծով» — Հայաստան ունի երկու ծով, մէկն ի Վան, միւսն ի Սեւան եւ բազում ծառեր ծիրանի։ Ամէն երեկոյ, երբ արեւը իր ողջոյնն ու համբոյրը կուտայ Հայոց լեռներուն եւ կ'երթայ դէպի մայրամուտ, իր անուշ ու ջերմ շողերն ու ցոլքերը կ'իյնան Վանի եւ Սեւանի զոյգ ծովերու վրայ, որոնք կը հագնին նարնջի կամ ծիրանի պատմուճան եւ կը ստանան ծիրանի գոյն։

Եւ այսպէս ահա՝ Հայոց կարմիր արիւնի, կապոյտ երկնքի եւ երկրի, վերջալոյսի ծիրանի ծովակներու գոյները, հրաշագեղ համադրութեամբ մը իրար կը զուգորդուին կազմելով եռագոյն դրօշակը՝ ազատ, անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի Հանրապետութեան՝ որուն հրաշափառ յարութիւնը կը տեսնենք անպայման։

Թաւրիզ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ՄԶԿԻԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Անցեալ իրիկուն միջադէպ մը պատահեցաւ փարիզի մզկիթին սրճարանին մէջ։ Երկտասնեակ մը իսլամ աշխատաւորներ, իրենց կիներուն հետ կը մտնեն սրճարան, արեւելեան սուրճ մը խմելու համար։ Սրճարանատէրը չուզեր սուրճ տալ եւ կը վռնտէ։ Ալճերիացիները տեղի կուտան, ու կ'երթան բողոքելու ոստիկանութեան։ Սրճարանատէրը կը յայտարարէ թէ ինք մարդասիրական գործ մը կատարելու համար չէ որ կը բանեցնէ սրճարանը։ Իբրեւ առեւտրական, ճանելու համար այն ծանր վարձքը, որ դրուած է իր վրայ, ստիպուած է բարձր գիներ դնել եւ գրաւել ճարուստ յաճախորդներ։ «Արդ, երբ Ալճերիացիները իրենց «անբաղձալի» երեւոյթով կը մտնեն սրճարանս, կը խրտչեցնեն յաճախորդներս։ Ջեմ ուզեր, եւ չարունակ պիտի վռնտեմ զանոնք»։

«Եւ սակայն, ինչպէս մզկիթն ու իր յարակից հաստատութիւնները հիմնուած են փարիզի իսլամ բնակչութեան տալու համար հայրենի մթնոլորտ մը, սրճարանն ալ շինուած է հրամցնելու համար մեզի մեր համեղ սուրճը, կ'ըսեն Թիրեաքի բողոքողները։»

ՀՐԴԵՀ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ.— Պէյրութէն Մայիս 24 թուականով հեռագիր մը կ'ըսէ թէ յիշեալ քաղաքի մաքսատան մթերանոցներուն մէջ հրդեհ մը ծագեցաւ, առաւօտեան ժամը 1ին եւ շուտով տարածուեցաւ։ Հրդեհը կը սպառնար ուրիշ շէնքերու ալ՝ ճովին պատճառաւ։ Հրշէջները երկար աշխատանքէ վերջ մարեցին կրակը։ Վնասները 120 միլիոն ֆրանքի կը հաշուուին։

ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ՀՐԱԺԱՐԻԼ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳՐԷՆ

Ինչպէս գրեցինք, «Թիւրք օճաղ»ներու վերջին համագումարին առթիւ, կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուեցան այդ հաստատութեանց կանոնագրին մէջ, օջախներու գործունէութիւնը միայն Թուրքիոյ մէջ սահմանափակելու համար։

«Եէնի կավկասիա» (15 Մայիս), Ադրբէջանի Մուսավվաթ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, իր խմբագրին՝ համաթուրք ըէսուլ զատէ Էմին պէյի միջոցաւ կը գանգատի այդ սահմանափակման դէմ։ Ստորեւ կուտանք խմբագրականին առաջին մասը.—

Թիւրք օճաղներու այս տարուան համագումարը շատ աղմկալի եղաւ։ Սակայն այս աղմուկէն մամուլին մէջ արձագանգ գտաւ գժբախտաբար միայն հաշուական տետրակներու վերաբերեալ մասը. մինչ օճախի ծրագրին բարեփոխութեան վերաբերեալ որոշումներուն վրայէն համեմատաբար աւելի լռութեամբ անցուեցաւ։

Սամուլէն կը տեղեկանանք թէ ծրագրին երկու յօդուածները փոխուած են, բ. եւ գ. յօդուածները։ Բ. յօդուածը խիկականին մէջ այսպէս էր.

«ՅՕԴ. 2.—Թիւրք օճաղին նպատակն է՝ աշխատիլ զօրացնել ազգային զգացումը բոլոր Թուրքերուն մէջ, երեւան հանել Թուրք մշակոյթը, ձգտիլ քաղաքակրթական եւ առողջապահական կատարելութեան եւ զարկ տալ ազգային տնտեսութեան զարգացման»։

Հիմակուան բարեփոխուած ձեւը հետեւեալն է.—

«Թիւրք օճաղին նպատակն է աշխատիլ զօրացնել ազգային զգացումը, պաշտպանել քաղաքակրթական եւ առողջապահական կատարելութիւնը եւ զարկ տալ ազգային տնտեսութեան զարգացման։ Թիւրք օճաղներու գործունէութեան ասպարէզը կը սահմանափակուի Թուրք հանրապետութեան սահմաններուն մէջ։»

Գ. Յօդուածը խիկականին մէջ այսպէս էր.

«ՅՕԴ. 3.— Օճախը կուսակցական քաղաքականութեամբ չի զբաղիր։ Ո՛չ մէկ օճախական ընկերութիւնը իր քաղաքական նպատակներուն գործիք չի կրնար դարձնել։

Բարեփոխուած ձեւը սա է.

«Թիւրք օճաղն կը հետապնդէ հանրապետութեան, ազգայնութեան, արդիական քաղաքականութեան եւ ժողովրդավարութեան իտէալները, որոնց իրագործման համար պետական քաղաքականութեան մէջ միասին կը գործէ հանրապետական «Խալք» կուսակցութեան հետ։ Թիւրք օճաղն այս իտէալները տարածելու եւ ընդհանրացնելու համար գիտական, մշակութային եւ ընկերային ասպարէզներու մէջ պայքար կը մղէ։

«Ոչ մէկ օճախական չի կրնար օճախը իր քաղաքական եւ անձնական կիրքերուն գործիք եւ ասպարէզ դարձնել»։

Կ'ըսեն թէ այս երկու բարեփոխուած յօդուածներով Թիւրք օճաղներուն երկրին մէջ ունեցած դիրքը «բնորոշուած» է։ Ընկարելի է իրաւունք չտալ այս միտքին։ Խրապէս ալ բնորոշում կայ։ Քանի մը տարիէ ի վեր օճախներու ստացած իրական դիրքը այս բարեփոխումներով գործնապէս կը հաստատուի եւ կը յայտարարուի թէ նոյն իսկ մշակոյթի ասպարէզին մէջ Թիւրքճիւթիւնը լայն իմաստով հասկցողներուն համար անտեղի է Թիւրք օճաղներէն ոչ միայն «կարգ մը գործունէութիւններ», այլեւ «ընդարձակ կապ եւ յարակցութիւն» սպասել։

Ցարգելի «Վագըթ» թերթը կը կարծէ թէ այս «բազորոշութիւնը» բարենպաստ պիտի ըլլայ հանրապետութեան սահմաններէն դուրս ապրող «հայրենակիցներու» համար եւս, ու կ'ըսէ թէ ինչպէս իրենց ազատութիւնն ու անկախութիւնը ձեռք բերող ուրիշ ազգեր, անոնք ալ իրենց ազատութեան եւ անկախութեան համար միայն իրենց ուժերուն ապաւինելով, անձամբ աշխատելու ճամբուն մէջ պիտի մտնեն։

Մեր պաշտօնակից «Վագըթ»ի այս միտքը պատասխան մըն է Ալի Հայտար Էմիր պէյի, որ ժամանակին նոյն թերթի սիւնակներուն մէջ Ադրբէջանի անկախութեան միտքին դէմ հրատարակութիւններ ըրած էր։ Ջինք ճիշդ հիմա պէտք էինք լսել, հասկնալու համար թէ ինչպէս կ'ըմբռնէ օճախներուն ընդարձակ համաթրքութիւնը ձգելով, սահմանափակ թիւրքիաճիութեան անցնիլը։ Այս կէտին լուսաբանութիւնը մասնագէտներուն թողլով, այս խնդրի մասին մեր մտածումը կ'ուզենք համառօտակի պարզել։

Ըստ մեզ, համաթրքութիւնը երեք կերպով կարելի է ըմբռնել. Ա) կեդրոնացեալ (սանթրալիսթ) համաթրքութիւն. Բ) անջատողական (սէփարաթիսթ) համաթրքութիւն, Գ) դաշնակցային (ֆէտէրալիսթ) համաթրքութիւն։

Կեդրոնացեալ համաթրքութեան կուսակիցներ կային Թուրքիոյ մէջ կայսերական քաղաքականութիւն հետապնդողներու միջեւ։ Ալի Հայտար Էմիր պէյ մեզի հետ իր բանավէճին մէջ մօտաւորապէս այս տեսակէտը կը պաշտպանէր։ Համաձայն այս համաթրքութեան, բոլոր Թուրքերը մէկ կեդրոնի շուրջ պէտք է կեդրոնանան, միակ «Թուրանի կառավարութիւն» մը պէտք է հիմնեն։ Ասոնց համար իտէալը Ճինկիզի եւ Թիմուրլէնկի կառավարութիւններն էին։

Ասոր կը հակադրուի անջատողական կամ մէմլէքէթճի համաթրքութիւն մը։ Այս տեսակէտին Թուրքիա գտնուած ներկայացուցիչներուն համաձայն, պէտք է միայն Թուրքիոյ մասին մտածել։ Թուրքիայէն դուրս Թրքութիւն մը չկայ։ Կայ ուրիշ բացատրութեամբ, Թուրքը ազգի (միլլէթ) անուն չէ այլ ցեղի (ըրք)։ Թուրքիան Թուրք ցեղէ է, բայց ուրիշ ազգ մըն է։ Այդ ազգին անունն ալ Անատօլու է։ Անատօլու պարբերաթերթին գաղափարախօսները այսպէս կը մտածէին եւ կ'ըսէին թէ Անատօլուն Թուրք ըլլալով մէկտեղ, Ադրբէջանէն, Թուրքաստանէն եւ ուրիշ Թուրք երկիրներէն անկախ եւ զատ ազգ մըն է։ Նոյնպէս փոքր թիւ մը չեն կազմեր անոնք, որ կ'ըսեն թէ ներկայ Խորհրդային Ռուսիոյ մէջ Ազէրին, Քըրկըզը, Քազանցին, Էօզպէգը եւ ուրիշներ Թուրք ցեղէն ըլլալով հանդերձ մէկ մէկ անջատ եւ անկախ ազգեր են։

Գալով դաշնակցային (ֆետէրալիսթ) համաթրքութեան, անիկա վերոյիշեալ երկու ծայրայեղ թէզերու համադրութիւնը ընող հոսանք մըն է, որուն համաձայն բոլոր Թուրքերէն խօսողներըԲ— աշխարհի ո՛ր կողմն ալ ... նուին— Թուրք են։ Թուրք... մինչեւ գոյութիւն ունեցող ... կութային կապի մօտիկութի... այնպէս է որ, օրին մէկը ... աւելի սերտակապերով իրարու ... ուխը պիտի կրնայ ... Չափազանցութիւն է «կեդրոնացման» գաղափարը, որ կը ձգտի բոլոր Թուրք երկիրները մէկ կեդրոնի շուրջ միացնել։ Նոյնպէս ծայրայեղութիւն է «անջատողականութիւնը», որ որոշ Թուրք երկիր մը միւս Թուրք երկիրներէն անկախ կը նկատէ եւ անոնց մէջ ամէն կապ կ'ուրանայ։ Չափազանցութիւնը անսահման լաւատեսութեան, ծայրայեղութիւն անսահման յոռետեսութեան ... գիւնք է։

Քաղաքական եւ պատմական ... տուեալները նկատի առնելով եւ գնահատելով հանդերձ որ քաղաքական ասպարէզի մէջ պատմական Թուրք երկիրներ անձամբ վարելու իրենց ինքնապաշտպանութիւն ... դաշնակցային համաթրքութիւն ... երբեք թոյլ չի տար որ մշակ... թի եւ գիտութեան ասպարէզ... մէջ Թուրք երկիրները իրար ... ուանձին ձգեն եւ անտարբեր ... նուին իրենց աւելի տկար ... բնակիչներուն հանդէպ։

Գիտենք թէ հանրապետական Թուրքիա շատ հեռու է սահման... նադրական շրջանի կեդրոնացեալ համաթրքութենէն, եւ միջազգային քաղաքականութեան մէջ ... ւելի իրականութեան արժէք ... տայ։ Սակայն միեւնոյն ատեն ... կարծենք թէ թիւրքիաճութիւն... «Անատօլուճու»ներուն ջատագովածին չափ առաջ տարած չեն։ ... այսպէս չըլլար, հանրապետութեան անունը փոխանակ Թիւրքիա ... նելու Անատօլու դնել պէտք ... պիտի ըլլար եւ Թիւրք օճաղը ... լու տեղ Անատօլու օճաղը պէտք ... բուսէր։

(Վերջը յաջորդով)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԻՐԱՆ ՍԻՒՏՃԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մեր յայտնի նկարիչները ... րենց վերջին արտադրութիւններուն մէջ առ հասարակ իրենց ... գիրենք կը կրկնեն։ Նոյնէ ... բացման, գեղագիտական ըմբռնումի նոյն արտայայտութիւնները՝ ինչ որ եղած էր տարիներ առաջ։ Անոնց արուեստը ... մը զուտ ձաւ ... խառնուրդ է ... սական եւ տպաւորապաշտ ... դութիւններու։

Ասոր մօտիկ կը հասնի ... դէն երիտասարդ նկարիչներ... սերունդ մը ուժեղ, առնական ... արդիական հոգեբանութեամբ ... իրեն անկոխ գետիններ կը ... տռէ։ Հիները արհամարհանք ... կը վարուին նորերուն հանդէպ ... ինչ որ առաւելապէս իրենց ... հասկացողութենէն կուգայ։

Հասնող սերունդին արուեստը համադրութիւն մըն է ա... գայապաշտութեան եւ խոր... նարդապաշտութեան, պարտ... կելով նաեւ ներքնապէս ... բեր նոր տպաւորապաշտութ... նէն եւ նոր դասականութենէն։ Այս անզուտ հանածոն մէկ ... ով բնորոշելու համար, կարելի է անուանել ուղեղապաշտ ... ուեստ։

Այդ ճամբէն կը քալէ ... երիտասարդ արուեստագէտ Տիրան Սիւտճեան, որուն գործերուն ցուցադրութիւնը տեղի ... Ապրիլ 30էն Մայիս 15, ... կառոյց Galerie «Jeune Peinture»ի մէջ (3, Rue Jacques-Callot)։

Ներկայացուած ... թիւններն էին, ... Ջրանկարներու ... արձանիկներ (céramique) ... մէնը քանեւվեց կտոր։ ... Ընենք անմիջապէս ... կառակ իր կազմակերպած ...

...ին նկարահանդէսը բլլալուն, ...ժողկին, իր անհատականութիւնը ...կազմուարած արուեստով մըն է ...որ կը ներկայանայ: Փնտռուքներ չեն պակսիր իր մօտ, բայց ...ասոնք երկրորդական կը մնան: ...մէկականը իր ինքնուրոյն ...զոյնն է, տեսակէտը որ տեղ մը ...չուած կ՚արտացոլայ իր ...նկարներուն մէջ, պտտալով ամէն տեղ դէմ իրապաշտութեան:

Արդի արուեստը ճարտարապետական կազմուածք ունի, գիծերու վազքը մաքուր է եւ հա...մանեայնհինշուշտըմբռնումին: ...ն է առաւելագոյն մայր եթէ ...կը արուեստագէտի մը անհատականութեան մօտենալու:

Տիրան Սիւտճեանի ալ միջոցի տարողութիւններ, առարկաներու հատու կտրուածք, մարմիններու սահմանուորուած գիծը՝ զիկզակաւոր շրջանուրութիւն է: Աւելի առաւելա... ...չ չեշտուած կը ներկայանայ ...իր մերկութիւններուն մէջ, ո... որ եւ է մէկ անդամին կամակական կերպով կատարուած ...ջատումի մը պարագային ...ծը ամբողջութիւն կը հագնի: Իր կարեւորագոյն առաւելութիւններէն մէկն ալ գոյներու ...երդաշնակութիւնն է: Կարմիր ... կապոյտ իրարու մօտ ինկած, ...ակառակ որ շեշտուած նկարա... մը պիտի արտաբերէին, իր ...ին տակ կակղութիւն մը, ...աւակ մը քաղցր միաձուլում ... տաանան:

Սիւտճեան երիտասարդի քիչ ... յախուռն արագութեամբ մը ... ամէն մէկ նկարին հոգեբանական բարդ վիճակներ ներկայացնող պիտակներ կը կախէ, ...ուն արժանիքէն բոլորովին ...է նկարը, քանի որ անոնք ...որն ալ պարզ étudeներ են և ...ով իսկ համակրելի, Այսպէս, ...րկ ընկողմանած մարմնի մը ...այ Հոգեկան վիճակ մաղթութիւնը, ուրիշ մերկութեան մը Առաջին խղճ եւայլն: ...նք իր նախապէս յաճախած ...ոցին, Beaux-Artsի ակադեմական միջավայրէն մնացած ...րիկ արատներ են, որոնք ...ով կ՚անհետանան:

Իսկ ...րկ աշխատութիւններէն մեծ թիւ մը կազմող նիւթերը կը ներկայանան իր մերկ ...ները, որոնց մէջ աւելի համարձ, ներշնչուած շունչ, ապ... շարժականութիւն մը կը ...փառի: Մնացեալները գիւղերէն եկած կեղծ, չմարսուած ...պաւորութիւններ են, որոնք ...ծ ժամամբ Պոալքս կը հատին:

Մերկութիւնները իրենց ...րմնի մասերուն կայտառութեամբ եւ լեցունութեամբ ու ...անաւորապէս գոյնի նարնջագոյն արտայայտութեամբ Ռը... կը յիշեցնեն: Բայց այս ...րջինին մօտ միսը առաւելապէս դաշնաւոր կշռոյթ մը, ծփա... քաղցրութիւն մըն է, իսկ ...իւտճեանինը կոշտ կարծրութիւն մը որ իր արուեստի նկա... յատկանիշը պիտի ...այ:

Ջրանկարները իրենց պզտիկութեամբը փոշատներ բլլալէ աւելի քրօքիներ են, քանի մը գիծերով կեանքի պզտիկ երեւոյթ մը, դէմքի մը արտայայտութիւնը անեղծանորուած թուղթին վրայ:

Հետաքրքիր աշխատութիւններ են յախճապակեայ արձանիկները, որոնք զարդանկարչական հանգամանք ունին:

Արուեստագէտի մը համար ամէնէն արկածալից շրջանն է իր երիտասարդութիւնը: Եռանդ, անշահախնդիր հետաքրքրութիւն, ճիգ, ասոնք իր միջոցներն են որ կը գործածէ ամէն առթիւ ինքզինքը պարտադրելու եւ ապագայի յոյսեր ներշնչել տալու համար: Բայց յաճախ աղուոր բոցի մը տեւքին պէս կախարդական գիշերուայ մը մէջ իր լոյսը տարածելէ վերջ, յանկարծ կը շիջի ու կ՚անհետանայ:

Սիւտճեանի ալ համակ երիտասարդութիւնը իր ներկայ արժանիքով լաւագոյն յոյսեր կը խոստանայ, բայց ան կը հասնի իր նախընտրած իտէալին, եթէ համբերութիւնը ունենայ յամառ աշխատութեամբ դիմագրաւելու արուեստին գալիք այլազան ու երբեմն նոյն իսկ յուսահատեցուցիչ խոչընդոտներուն:

Այդ տոկունութիւնն է որ կը մաղթենք մեր նորահաս արուեստագէտին:

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Յ. Գ.— Այս միջոցիս Galerie Georges Petitի մէջ տեղի կ՚ունենայ տաղանդաւոր հայ նկարիչ Շարլ Ադամեանի նկարներուն ցուցադրութիւնը, որուն մասին կ՚անդրադառնանք յաջորդով: Նոյն

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՄԻՐ ԱՍՏՂ ԳԻՒՂԸ.— Այս գիւղը կը գտնուի Մայկոպ քաղաքէն 9 վերստ հեռու: Ունի 205 բնակիչ, որոնք գաղթած են Թրքահայաստանէն: 1924ին, գիւղացիները շրջանային հողաբաշխական մարմինէն հետ կը կնքեն պայմանագրութիւն մը, որուն համաձայն գիւղացիները իրաւունք պիտի ունենային 9 տարի շահագործելու հողը, 300 տեսիադին: Սակայն յետոյ երեւան եկաւ որ հողը հազիւ 190 տեսիադին կայ: Այս պատճառով բացը կը մնան 95 հոգի, որոնք կը տեղափոխուին ուրիշ տեղեր: Հակառակ այդ իրողութեան, հողաբաշխական մարմինը կը գանձէ վարձքը հաշուելով 300 տեսիադին հող:

Գիւղին երեք տուներն կ՚իյնայ մէկ լծկան, այնպէս որ գիւղացիները մինչեւ այժմ հազիւ թէ կրցած են հարթել հողին մէկ երրորդը, եւ գնել մշակութեան յարմար վիճակի մէջ: Մնացած երկու երրորդ մասը կարելի չէ եղած շահագործել: Իբրեւ օգնութիւն, գիւղացիներուն տրուած է միայն 30ական րուբլի վարկ, այնքան անբաւարար, որ ժողովուրդը ուզած էր կազմակերպել փոխատուութեան սնտուկ մը, թէեւ, անծանօթ պատճառներով, այդ ալ չյաջողեցաւ:

Գիւղացիները կ՚ապրին ուտելով միայն եգիպտացորեն եւ կը զբաղին ծխախոտի մշակութեամբ: Գիւղացիներուն մէջ չկան ծխախոտի մասնագէտներ, եւ բերքը որակով մեծ բան մը չարժեր:

Կրթական աշխատութիւն երբեք փորձուած չէ: Որովհետեւ, ինչպէս գիւղացիները կը գանգատին, շրջանային հողաբաշխական մարմինը չի թոյլատրեր դպրոց կառուցանել, արգիլուած է «հիմնական շինութիւններ կատարել»:

ՑԵՐԿՈՎՆԻ — ԿԱՎԱԼԵՒՍԿԻ ԳԻՒՂԸ.— Այս գիւղը կը գտնուի Պլինկովայի մօտ, ունի լեռնային օդ եւ առողջարար ջուր: Գիւղը կը բաղկանայ 60 տունէ, փռուած լերան լանջքին, այնքան նօսրկեկ որ գիւղին մէկ ծայրէն միւսը 3 քիլոմեթր է:

Դպրոցը կը գտնուի գիւղին կեդրոնը: Չունի հող ու պարտէզ:

ՄՈԶԴՈԿ ԳԻՒՂԸ.— Մոզդոկ գիւղը կը գտնուի Թէրէքի շրջանին մէջ: Գիւղացիները կ՚աշխատին նաւթային հորերու մէջ: Վերջերս 31 ընտանիք հասան Ալեքսանդրապոլէն, չափազանց խեղճ վիճակի մէջ:

ՑԻՑԱ ԳԻՒՂԸ.— Ցիցա գիւղը կը գտնուի Մայկոպի շրջանին մէջ: Երբ հայկական շրջանին սահմանները որոշուեցան, Ցիցա գիւղը դուրս մնաց: Ցիցացիները ուզեցին տեղափոխել իրենց գիւղը: Հողաբաշխական մարմինը պահանջեց իւրաքանչիւր գիւղացիէ մէկ րուբլի: Գիւղացիները անմիջապէս հաւաքեցին եւ յանձնեցին 204 րուբլի: Սակայն ոչ ոք շարժած է դեռ իր տեղէն: Գիւղացիներէն շատերը կանոնաւոր վարուցան չըրին, խորհելով որ պիտի տեղափոխուին:

Ձմեռը, շատերը, քանդեցին իրենց աւելորդ սենեակները լրացնելու համար իրենց անհրաժեշտ պահանջները: Գիւղացին հազարումէկ գործ ունի, տուն պիտի շինէ, սակայն կը վարանի, կը վախնայ որ հրաման կուգայ անմիջապէս տեղափոխուելու: Եւ այսպէս խեղճ գիւղացիները, ձեռքերը ծոցին, կը սպասեն երկու կռակի միջեւ:

ԱՂՋԻԿ ԿԸ ԾԱԽԵՆ.— Ցիցա գիւղին մէջ հարսնիք կար: Ուրախութի՛ւն, մինչդեռ հարսնցուն արիւն-արցունք կուլար: Որովհետեւ հայրը, Գրիգոր Բաղդասարեան, 100 րուբլիի ծախած էր աղջիկը Զամլի-Դարայի Յովսէփ Շաքարեանի: Աղջիկը բողոքեց, կանչեց, լացաւ ու կծեց թէ չէր սիրեր: Բայց հօրը կամքը «օրէնք» էր, եւ հարսնիքը կատարուեցաւ գինիով եւ արցունքով:

ԲԺԻՇԿ Կ՚ՈՒԶԵՆ.— Մայկոպ գաւառին հայկական շրջանը գրեթէ մեծ մասով զրկուած է բժիշկէ եւ բժշկական օգնութենէ: Ամբողջ այս շրջանէն միայն Ելիզավէթպոլսկան եւ Խոյթան ունին բուժակայաններ, իսկ Դուբինկա, Ռէժէտ, Կուժինկա, Մարատուկ հայկական ամենամեծ գիւղերը զուրկ են բժշկական ամենատարրական օգնութենէ:

ԶԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԸ ՓԻԼԻ ՄԷՋ

Մեր քաղաքը, ուր մօտ երեքուկէս տարիէ ի վեր Հայեր կը գտնուին, շատ գեղեցիկ, մաքուր եւ օդաւէտ վայր մըն է: Ունինք 29ի չափ հայ գործաւոր ու գործաւորուհիներ, նաեւ երկու մանչեր, որոնցմէ մէկը կը յաճախէ ֆրանսական դպրոց: Ամէնքս ալ կ՚աշխատինք ժանեակի գործարանը, օրավարձ ստանալով ժամը 1,95 ցորեկը, իսկ 2,20 գիշերը: Կիներու օրականն է 12—13 ֆր:

Թէեւ մեր օրականները բաւարար չեն, բայց ժամերու առաւելութիւնով հացի դրամը կը հանենք: «Յառաջ» մեզի տեղեկութիւն կուտայ գործադրկութեան մասին, եւ կը համբերենք: Մեր գաղութը գրեթէ չազդուեցաւ տագնապէն: Մեր գործատէրը ո՛ր եւ է հայ աշխատաւոր չարձակեց: Բոլորս ալ շատ յարգի ենք: Միայն մէկ տղայ հանեցին, ան ալ չափը անցուցած էր: Ձմեռը ելաւ գնաց Մարսէյլ, երկու շաբաթէն հալեցուց երկուքուկէս տարուան վաստակը, եկաւ նորէն մեր քաղաքը, ու դարձեալ գործի մտաւ միեւնոյն տեղը: Քանի մը օր յետոյ, ֆրանսացի գործաւորի մը հետ կռուելով դանակ քաշեց եւ վտարուեցաւ:

Չունինք որ եւ է ազգային կազմակերպութիւն, բայց յոյսեր կան, որովհետեւ գաղութը հետզհետէ պիտի շատնայ: Մեր գործարանատէրը Պէյրութէն եւս քանի մը հայ աշխատաւորներ բերել պիտի տայ: Ոչ ամուսնութիւն, ոչ հիւանդութիւն եւ ոչ մահ: Բոլորս ալ կը սպասենք որ չորնան Հայաստանի ճամբաները:

Փարաւոն Անտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳԱՓՕ—ԱԼԻ ՊԻՆ ՍԱՅԻՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սեփ. Թղթ.).— Շաբաթ մը առաջ Մարսէյլի բոլոր ծանօթ հրապարակներուն վրայ կը կարդայինք. «Գափօ Պաղտասարեան, հայ ախոյեան»: Պաղտասարեանի համարձակութիւնը զարմանք պատճառած էր բոլոր Ֆրանսացիներուն:

Գափօ մէկ տարուան փորձառութիւն ունեցող 19-20 տարեկան երիտասարդ մըն է 59 քիլօ ծանրութեամբ, իսկ իր հակառակորդը Ալի Պին Սայիտ, Մարոքի ախոյեան սեւամորթ մը, 64 քիլօ, որ ցարդ իր հակառակորդները խաղին կէսին տապալած եւ երբեք չէր յաղթուած:

Մրցումը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 22 Մայիս, կէս օրէ վերջ «Վէլէտրոմ»ի ընդարձակ մարզադաշտին մէջ: 4000ի մօտ ֆրանսացի բազմութեան մէջ կը նշմարուէին հարիւրէ աւելի հայ հետաքրքիրներ:

Քանի մը պզտիկ մրցումներէ վերջ, սեւամորթը հրապարակ նետուեցաւ իր երկայն հասակով եւ սեւ շրթունքներուն տակէն ճերմակ ակռաները ցուցադրելով, հանդիսատեսները բարեւեց ու նստաւ իր տեղը: Քիչ յետոյ Պաղտասարեան իր միջակ հասակով, կարճ սակայն լարքաշ բազուկներով, նոյնպէս ժողովուրդը բարեւելէ վերջ գրկուեցաւ իր հակառակորդին հետ: Տրուած ազդարարութեան վրայ, սկսաւ խաղը որ պիտի տեւէր 12 շրջան, Յական վայրկեան :

Մինչեւ 5րդ շրջանը հակառակ Պաղտասարեանի ջանքերուն, Ալի Պին Սայիտ ուժգին հարուածներ կ՚իջեցնէր ու պահ մը յուսահատութիւն տիրեց ներկաներուն մէջ:

Վեցերորդ շրջանին Պաղտասարեան սկսաւ յարձակողական: Եօթներորդին Պաղտասարեանի հարուածներուն սաստկութեան տակ, Ալի Պին Սայիտ, երկու անգամ գետին ինկաւ: Վերջին 12րդ շրջանին Սայիտ բոլորովին ուժաթափ եղած էր եւ վերջ գտաւ խաղը:

Թէեւ Պաղտասարեան կէտերու առաւելութեամբ յաղթական էր, սակայն դատաւորներու մէջ պզտիկ վիճաբանութենէ վերջ, հաւասար հռչակեցին երկու կողմերը:

Պաղտասարեան յայտարարեց թէ ամիս մը վերջ դարձեալ մրցում կը պահանջէ այս անգամ 15 շրջան Յական վայրկեան: Հանդիսականներու մէջէն բուռն ծափերով անցաւ մինչեւ իրեն մասնաւոր սենեակը:

Ս. Մ.

ԹԷՆԻՍ ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ.— Ինչպէս ծանուցած էինք, Մայիս 15ին Կիրակի օր, տեղի ունեցան թէնիսի առաջին մրցումները Պրիւքսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.եան եւ Անվէրսի Հ. Ե. Միութեան միջեւ: Հակառակ աննպաստ օդին, մրցումները կատարուեցան առանց ընդմիջումի, խանդավառ և բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ: Ներկայ էին երկու գաղութներու մարզասէրները:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը օրուան յաղթականը հանդիսացաւ, ակնկալուածէն շատ աւելի լաւ արդիւնքով. 2ի դէմ 7 յաղթանակով:

Յունիսի մէջ տեղի պիտի ունենան փոխադարձ մրցումները, Անվերսի Հ. Ե. Միութեան խաղավայրին վրայ:

Մաթոսեան բաժակ.— Միութեան Թէնիսի բաժանմունքին պատուակալ նախագահ Պ. Ալ. Մաթոսեան կը նուիրէ բաժակ մը, որուն համար ամէն տարի Յունիսին կամ Յուլիսին Անվէրս եւ Պրիւքսէլ պիտի մրցին իրարու հետ: Երեք անգամ յաղթական խումբը վերջնապէս պիտի ստանայ բաժակը:

Ֆութպօլ.— Ներկայ շրջանի վերջին բայց ամենակարեւոր մրցումն է որ տեղի կ՚ունենայ վաղը Շբ. Մայիս 28, ժամը 6ին Parc Josaphatի մարզադաշտին վրայ:

Մրցումը տեղի կ՚ունենայ բաժակի մը շուրջ, որ նուիրուած է U. S. R. C.ի կողմէ, Groupement corporatif de Trabantի Adhérents-ներու բաժանումին այս տարուան ախոյեանը: Հրաւիրուած են մասնակցելու վեց կարեւոր միութիւններ, ընդ որս և Հ.Մ. Ը. Մ.ը:

Վարչութիւնս երջանիկ պիտի համարէր ինքզինք եթէ գաղութիս անդամները, գէթ այս անգամ, մեծ թիւով փութային քաջալերելու մեր մարզիկները:

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

... Խմբագիր,

Նկատելով որ Հօկը ո՛չ թէ բարեգործական միութիւն մըն է, այլ նոյն դիմակին տակ բանուորները շահագործող ընկերութիւն մը, եւ պառակտիչը բովանդակ գաղութահայութեան, բողոքելով կը հրաժարիմ ազգակործան կոմբինէն: Այս առթիւ կը հրաւիրեմ բոլոր գիտակից հայրենակիցներս, որոնք զոհ են գացեր շռայլ խոստումներու, որ ճշդեն իրենց դիրքը հանդէպ կեղեքիչ Հօկին:

Յար. Սարաֆեան

Տէսին

ՀՐԴԵՀ.— Թորինոյի ամէնէն նշանաւոր եւ հին թատրոններէն մէկը, Ալֆիէրիի մէջ հրդեհ ծագեցաւ: Բոցերը արագօրէն տարածուեցան բեմէն ներս, եւ ամէն կողմ, եւ շուտով մոխիր դարձաւ շէնքը ամբողջովին: Ոեւէ օգուտ չըրին հրշէջներուն գերագոյն ճիգերը: Բազմաթիւ անձեր վիրաւորուեցան: Վնասը կը հասնի տասնեակ մը միլիոն լիրի :

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՊԷՍ ՁԵՌՔ ԱՆՑՈՒՑԻ ԱՊԱՑՈՅՑԸ ԿՈՄՍ ԹԻՒԼՄՕՆԻ ՅԱՆՑԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

— Բայց ոչ հազարապետ՝ ...րուհիս է որ գիս կանչել տուեր ...ընելու համար թէ՝ պէտք է որ ...յս կէսօրին Քօմա գտնուինք. այնպէս որ հազիւ ժամանակ ունիմ ...ինքնաշարժը ի վիճակի դնելու:

— Քօմա՞, ըսի, կատարեալ է: ... Մ..., եւ ես ալ, մեր կարգին ...պատրաստեցինք հոն երթալ՝ անշուշտ ...պարոնուհին պիտի տեսնենք հոն, ...յց իրեն բան մը մի ըսէք, որ... ...պէս գի մեզ հոն տեսնելու անակնկալը ունենայ. ժամը քանի՞ին կը ...կնիք:

— Ճիշդ երկուքին, հազարապետ:

— Լա՛ւ, մենք հաւանաբար ...ելի ուշ կը մեկնինք. ցտեսութիւն տղաս:

— Ցտեսութի՛ւն, հազարապետ:

Ետ դարձայ եւ գացի անկիւնի նպարավաճառին քով, որուն հետ մերթ ընդ մերթ խօսքի կը բռնուէի եւ անկէ քառորդ քիլօ փոշի շաքար գնեցի:

— Ելակներս շաքարոտելու համար է, ըսի, շատ կը սիրեմ գինիի մէջ թաթխուած ելակը:

Պանդոկ մտած ատեննիս նշմարեցի պարոնուհիին ինքնաշարժը, որ կառքը կը փորձէր:

Ջինքը կանչելով ըսի.

— Եկէք նայիմ, Ադոլֆ, գաւաթ մը ճերմակ գինիէն կը վախնա՞ք:

— Ապահովաբար ո՛չ, հազարապետ, պատասխանեց խնդալով:

— Լաւ ուրեմն, ահա ոսկի մը. մինչեւ Մարթայրին քով կրցամեք, քարափի ծաղկավաճառ աղջիկը կը ճանչնա՞ք. իմ կողմէս անկէ փունջ մը ծաղիկ կ՚ուզէք — որովհետեւ շատ կը փափաքիմ ծաղկազարդել Տիկին Ափլընոմի կառքը. յետոյ գաւաթ մը գինի կը խմէք ու կուգաք:

—Լա՛ւ, հազարապետ, բայց.. հապա՞ կառքս...

— Հոգ մի ընէք կառքին համար. սիկառ մը կը ծխեմ ու ձեզի կը սպասեմ:

— Եթէ այդպէս է, լաւ ուրեմն:

Ու վազելով մեկնեցաւ:

Հազիւ թէ անկիւնը դարձած էր, ակնարկ մը նետեցի շուրջս եւ տեսնելով որ կառատան մէջ ինձմէ զատ մարդ չկայ, կառքին իւղի ընդունարանին մէջ նետեցի փոշի շաքարը, զոր այս նպատակով գներ էի նպարավաճառէն:

— Կրողը տանի զիս, եթէ այս խառնուրդով պարոնուհին կէս ճամբան չմնայ:

Յետոյ, պարոնուհիին գլխուն խաղացած խաղէս գոհ՝ գացի ճաշարան իմ սովորական տեղս գրաւելու:

Ճաշի պահուն որ եւ է միջադէպ չպատահեցաւ եւ ճաշը վերջացաւ ուրախութեան մէջ:

Երիտասարդ սպայ մը, Գերմանիոյ մէջ իր գերութեան միջոցին, բերդին հրամանատարին հետ իր ունեցած վէճերը կը պատմէր:

Սպային պատմութիւնը այնքան զուարճալի թուած էր խումա Շըթաուպի, որ չէր կրնար ինքզինքը զսպել խնդալէ: Բայց ֆոն Ռիխպէռ հազիւ թէ կը խնդար. յայտնի էր թէ չէր ախորժեր:

Ի վերջոյ սեղանէն ելաւ եւ խօսքը իր եղբօր կնոջ ուղղելով ըսաւ.

—Գիտէ՞ք, սիրելի բարեկամուհիս, թէ այս կէսօրին բաւական ճամբայ ունինք կտրելիք եւ եթէ կ՚ուզէք անմիջապէս մեկնինք:

Տիկինը հաւանութիւն յայտնեց գլխու շարժումով մը եւ քիչ յետոյ տեսանք որ իրենց կառքը կը բարձրանային:

Նշանով մը Կ... եւ Մ... տեղակալները կանչեցի.

— Ահա՛ թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ. խումա Շըթաուպ եւ ֆոն Ռիխպէռ Քօմա մեկնեցան. բայց չպիտի հասնին, կամ պիտի հասնին մեր ընկերակցութեամբ: Շատ երկար կ՚ըլլայ ձեզի բացատրել թէ ինչո՞ւ: Գացէք եւ հագէք ձեր քաղքենիի զգեստները եւ տասը վայրկեան յետոյ եկէք զիս գտէք: Միայն թէ՝ չըլլայ որ վրանիդ ո եւ է զէնք առնէք:

Տասը վայրկեան յետոյ, մինչ մենք կը նստէինք մեր ինքնաշարժը, որուն վարիչը գաղտնի ոստիկան մըն էր, տեսանք որ խումա Շըթաուպի ինքնաշարժը կը սուրար. մենք ալ մեր կարգին նետուեցանք անոր ետեւէն:

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ ՄԸ

Զգեցինք որ խումա Շըթաուպի կառքը բաւական մը առաջ անցնի այնքան որ չնշմարեցին թէ իրենց կը հետեւինք:

Այս առիթէն օգտուելով սկըսայ ընկերներուս բացատրել թէ ի՞նչ կրնանք ընել տիրանալու համար մեր թանկարժէք վաւերաթուղթերուն: Ցատակագիծս պարզօրէն պատրաստուած էր:

Կամ այն է որ խումա Շըթաուպ եւ իր ընկերը պիտի հաւանէին մեզի հետ մէկտեղ մինչեւ Քօմա երթալ. այս պարագային զիրենք ձերբակալել պիտի տայի սահմանագլխի պահակախումբին կողմէ, կամ պիտի մերժէին մեզի ընկերանալու ու ես պիտի դառնայի:

Այդ պարագային, մեզի կը մնար բանի ուժի դիմել, գողցուած թուղթերը ետ առնելու համար:

(Շար.)

Ծովակալ Պրիսթոլ մեկնած

Թուրքիոյ ամերիկեան ներկայացուցիչ ծովակալ Պրիսթոլ երեքշաբթի օր վերջնապէս մեկնած է Պոլիսէն դէպի Չինաստան, ուր պիտի ստանձնէ ծայրագոյն արեւելքի ամերիկեան նաւատորմին հրամանատարութիւնը:

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» կը գրէ. «Այն հարիւրաւոր օտար դիւանագէտներուն մէջ, որոնք գինադադարին թշնամական դիրք բռնեցին Թուրքիոյ հանդէպ եւ անբարեացակամօրէն վերաբերուեցան, ծովակալ Պրիսթոլ այն միակ դիւանագէտն է, որ իր երկիրը կը դառնայ՝ դրական գործ մը կատարելէ վերջ, եւ ամբողջ Թուրք ժողովուրդին համակրանքն ու սէրը ունենալով իրեն հետ»:

Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրը

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.— Հրատարակուեցաւ 1926ի առաջին վեցամսեային Թուրք արտաքին առեւտուրին վերաբերեալ վիճակագրութիւնները, զորս 1925ի թիւերուն հետ բաղդատելով կը տեսնուի թէ զգալի բարւոքում առաջ եկած է: 1925ի առաջին վեցամսեային 117 միլիոն ոսկիի ներածում եղած է, մինչ 1926ին այդ թիւը իջած է 107 միլիոն ոսկիի, իսկ արտածումները 84 միլիոն ոսկիէն 91 միլիոնի բարձրացած են: Որով բացը 33էն 15 միլիոն ոսկիի իջած է:

Աշխատանքի միջազգային խորհրդաժողովը

Չորեքշաբթի առաւօտ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ միջազգային աշխատանքի վեցերորդ խորհրդաժողովը: Կը մասնակցին 42 երկիրներ, 323 պատուիրակներով եւ մասնագէտներով: Պիտի տեւէ մօտ երեք շաբաթ: Օրակարգին վրայ կան երեք գլխաւոր հարցեր.— հիւանդութեանց դէմ ապահովութիւններ, արհեստակցական միութեանց ազատութիւն, նուազագոյն օրավարձերու ճշտում այն ճարտարարուեստներուն մէջ, ուր գործատիրական եւ բանւորական կազմակերպութիւնը անբաւական է:

Առաջին նիստին մէջ երկար ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանսայի կառավարական ներկայացուցիչ Արթիւր Ֆոնթէն, որ յայտնեց թէ խորհրդաժողովը միայն հիւանդութեանց դէմ ապահովութեան հարցով պիտի կրնայ զբաղիլ, միւս երկու խնդիրները պիտի յետաձգուին յառաջիկայ տարուան:

Լինտպէրկ Եւրոպայի շրջանը պիտի ընէ

Հարիւրապետ Չ. Լինտպէրկ վերջնապէս որոշեց Եւրոպայի շրջանը կատարել իր օդանաւով, ու հետզհետէ պիտի այցելէ հետեւեալ մայրաքաղաքները՝ Պրիւսէլ, Լոնտոն, Քոփէնհակ, Պերլին, Վիէննա, Հռոմ, Սթօքհոլմ, հաւանաբար նաեւ Մատրիտ, յետոյ Փարիզ գալով պիտի դառնայ Ամերիկա: Այս ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ քանի մը շաբաթ, որովհետեւ իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ պիտի մնայ երկու օր՝ այս ձեւով Լինտպէրկ 3000 մղոն ճամբայ պիտի կտրէ: Հակառակ անոր որ բոլոր երկիրներու թագաւորներն ու նախագահները կը հրաւիրեն զինքը իրենց հիւրը ըլլալ, Լինտպէրկ կը նախընտրէ ամերիկեան դեսպաններուն մօտ հիւրասիրուիլ, ինչպէս Փարիզի մէջ: Հոլանտայի, Ռումանիոյ, Նորվեկիոյ, Լեհաստանի, Չեխօսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Զուիցերիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ Փարիզի դեսպանները եւս խնդրեցին Լինտպէրկէն իրենց երկիրները այցելել, սակայն ամերիկացի հերոսը չպիտի կրնայ գոհացնել անոնց բաղձանքը. շատ ժամանակ չունենալուն համար: Լինտպէրկ կը յուսայ 25 ժամուան թռիչքով այցելել մեծ մայրաքաղաքները. այսպէս՝ Փարիզէն Պրիւսէլ՝ 170 մղոն, երկու ժամ, Պրիւսէլէն Լոնտոն՝ 220 մղոն, երկու ժամ, Լոնտոնէն Քոփէնհակ՝ 625 մղոն, վեց ժամ, Քոփէնհակէն Պերլին՝ 220 մղոն, երկու ժամ, Պերլինէն Վիէննա՝ 340 մղոն, 3 ժամ, Վիէննայէն Հռոմ՝ 510 մղոն, 4ուկէս ժամ, Հռոմէն Մատրիտ՝ 890 մղոն, 7 ժամ, Մատրիտէն Փարիզ՝ 700 մղոն, 6 ժամ:

Լինտպէրկ (ամերիկեան համառօտագրութեամբ Լինտի) կը յայտարարէ թէ Ամերիկա վերադարձին պիտի շարունակէ աշխատիլ իբր օդանաւորդ: Երբ մէկը հարցուց, որ մէկ միլիոն տոլար պարգեւով պիտի ձեռնարկէ՞ աշխարհի շրջանը կատարելու, Լինտի պատասխանեց օր երբ առաջարկ ներկայանայ, պիտի ուսումնասիրէ այդ խնդիրը: «Շ. Թրիպիւն» կը գրէ թէ վերջին քանի մը օրուան ընթացքին Ամերիկայէն եւ Անգլիայէն զատ՝ աշխարհի չորս կողմերէն —նոյն իսկ Ռուսիայէն, Չինաստանէն եւ հարաւային Ափրիկէէն — միլիոնաւոր տոլարի առաջարկներ եկան Լինտպէրկի, սակայն բոլորն ալ մերժեց, ըսելով թէ ինք դրամ շահելու համար չէ որ Ատլանտեանը կտրեց:

Վաղը՝ շաբաթ կէսօրին Փարիզի վրայ կարճ թռիչք մը կատարելէ վերջ Պրիւսէլ պիտի մեկնի:

Ընդունելութիւնները կը շարունակուին: Առջի օր Պլէրիոյի մօտ ճաշելէն վերջ, ընդունուեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ: Երէկ առաւօտ այցելեց մարաջախտ Ֆօշի, կէսօրին ճաշեց արտաքին նախարարութեան մէջ, ժամը 3ին պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Քաղաքապետարանին մէջ: Համբարձման տօնին պատճառաւ մեծ բազմութիւն մը կը սպասէր իր ճամբան:

Ժամը 5ին Ինիօն Էնթէրալիէն իրեն ի պատիւ ընդունելութիւն մը կազմակերպեց:

Տիկին Տէօյչ տը լա Մէօրթի իրեն նուիրած 150,000 ֆր.ը Լինտպէրկ նուիրեց Նունկէսէրի եւ Քոլիի ընտանիքներուն:

Ամէն օր նուէրներ կը տեղան երիտասարդ օդանաւորդին: Ֆրանքլին ինքնաշարժի ընկերութեան նախագահը ինքնաշարժ մը նուիրեց: Փարիզի աշխատաւորուհիները շարունակ ծաղկեփունջեր կը ղրկեն: Մարդ մը ոսկի ածելի մը նուիրեց. ուրիշ մը ադամանդեղէն զարդեր՝ մօրը համար: Բոլոր նուէրները մասնաւոր սենեակի մը մէջ կը դասաւորուին:

Լոնտոնէն Ալպէր տը Քուրվիլ հեռագրով հաղորդեց Լինտպէրկի թէ 500,000 սթերլին կը տրամադրէ օդանաւով աշխարհի շրջանը կատարելու համար:

Օդանաւին պէնզինը պարպուեցաւ առջի օր եւ տեսնուեցաւ որ 84 լիդր միայն մնացած էր, այսինքն մէկ ժամէն քիչ մը աւելի թռչելու չափ: Շարժիչ մեքենան մէկ ժամուան մէջ մէկ լիդր իւղ սպառած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՑՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Փարիզի մէջ 29 Մայիս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

վաղը երեկոյ ժ. 8ին, երիտ. մ.թեան ակումբը, 138 R. Etienne Dolet

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի, Թաղականութեան. Ջափ. Որբ. միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ երիտ. միութեան:

բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կը տօնուի 29 կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սալօն էսփանեօլի մէջ, 46 Rue Tapis Vert, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային կոմիտէին: բանախօսութիւններ, երգ, արտասանութիւն եւ երաժշտութիւն:

ՊԷԼՖՈՌԻ ՄԷՋ

Հանդէս-ներկայացում կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի «Վազգէն» խումբին կողմէ, Օֆմօնի դպրոցի սրահին մէջ. կիրակի 29 Մայիս ժամը 2.30ին: բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, հայկ., կովկաս. զանազան պարեր:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի՝ Յունիս 4 Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Սալ տէ քօնֆէրանսի մէջ:

Բանախօս ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ. ճոխ պիւֆէ. հանդէսէն վերջ ընտանեկան խնջոյք եւ պար մինչեւ լոյս:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Նովելթի Ցանսինկի սինէմային մէջ:

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

29 մայիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը ճիշտ 2ին, Նորակառոյց Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՏԷՔԱՉՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի եւ չէզոք երիտասարդներու, 29 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին. բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւններ եւայլն:

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

29 ՄԱՅԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 1ԻՆ

ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

PORTE D'ORLÉANS

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Մէթրօ Փօրթ տ'Օրլէան, Թրամուէյ 8 եւ 28, Օթօպիւս AE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Տրամ. դերասանական խումբը ղեկավարութեամբ՝ Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին կուտայ Ա. ներկայացումը Լոնտոնի մէջ, 60 Paddington Street W. 1 սրահը:

"ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆ„

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Charles-Chefson, Bois-Colombes. Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան Միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ 29 Մայիս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Տէր եւ Տիկին Յ. Ճ. Սիլունի, Գ. Ճօլօլեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց տարաբախտ մօր

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ մասնակից եղան իրենց խոր սուգին ու անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին: Մասնաւորապէս իրենց շնորհակալիքը կը յայտնեն Տ. Տ. Խոյեան, Թագըրմճեան, Գանձեան քահանաներուն, որոնք սիրայօժար ընկերացան մինչեւ գերեզմանատուն:

Սէնթ Էթիէնէն մեզի կը հաղորդեն թէ տարաբախտ Գ. Գաբրիէլօֆի գերեզմանին վրայ ծաղկեպսակներ դրած էին նաեւ ընկ. Խաչիկ Սիմոնեան եւ Պ. Մարտիրոս Գարակէօզեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Շապին Գարահիսարցի Նշան Շահրիկեան, աւարտած էրզրումի Սանասարեան վարժարանը, մօր անունը Իւղաբեր, քրոջ անունը Շողակաթ, որ կիրասոնի մանկապարտէզին մէջ վարժուհի էր, իսկ եղբայրը մըն ալ ունէր խելագար, որ Պոլսոյ ազգային հիւանդանոցին մէջ մեռաւ, իմացնել՝ St-Loup Grands Paines Mme. Soffy Térzipanossianի Marseille:

— Տիկ. Էլիզ Շահէն՝ ծնեալ Մարգարեան, Աֆիոն Գարահիսարցի, հօր անունը Մարգար, կը գտնուէր նիւ եօրք, իմացնել քրոջը Հռիփսիմէ Մարգարեանի, 11 Rue Tapis-Vert, Hotel du Siècle, Marseille, (France):

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

— Կը փնտռուին Սուրիոյ Անթիլիասի որբանոցի որբերէն, Նշան Պէնլիեան, Յովհաննէս Ալոյեան, Յովսէփ Տէմիրճեան, Իլիաս Գաբրիէլեան, որոնք 1923ին Նիըր-Իսթ Ռըլիֆի միջոցաւ Ֆրանսա փոխադրուած եւ ագարակներու մէջ տեղաւորուած են: գրել՝ Haroutune Sémérdjianի L. Donnete, St. Hilaire Grasse:

— *Կէյվէ Քուրտպէլէնցի Եւթէր Թօլեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Յովհան Թօլեանը: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի հետեւեալ հասցէին իմացնել.*— Mlle Esther Tolian, 33, Rue Berlioz, Nice A. M. (France).

— Կը փնտռուի Թոգաթի Քէվրանսերայ գիւղէն Աղապէկ Պապիկեան, որ 1923ին Պոլիսէն ֆրանսական կամաւոր գրուելով Ալճերիա մեկնած է. տեղեկացնել՝ A. Pehlivanianի 5 Rue Wilson, Décines, Isère, France:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

— Կը փնտռեմ հայրս Փիլիպպոս Վառիկեան, մայրս Մաքրուհի, քոյրս Արփինէ, եւ մեծ եղբայրս Վահան որ այժմ Փարիզ կը գտնուի, ամուսնացած, փոքր եղբայրներս Երուանդ, Աշոտ, Ասքանազ, Արշաւիր: Տեղեկացնել՝ Լուսիվ. Վառիկեանի, 109 Promenade de la Plage, Vieille Chapelle, Marseille:

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի հայութեան մտաւոր եւ ազգային զարգացման նպաստելու նպատակներով, Հ. Յ. Դ. Պատ. միութիւնը հիմնած է գրադարան ընթերցասրահ մը, ուրկէ կ'օգտուին Մարսէյլի բոլոր Հայերը առանց խտրութեան:

Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր հայ հեղինակներէն եւ հրատարակիչներէն, որ բարի ըլլան իրենց հրատարակութիւններէն մէկ մէկ օրինակ ղրկել Մարսէյլի այս անդրանիկ գրադարանին, իբր նուէր, հետեւեալ հասցէով: Mr. Gaidzag Djarayan, 14 Rue de la Fare, Marseille: կը խնդրուի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել:

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մը մէջ, կահաւորուած, երկու մահճակալով, դիւրամատչելի գինով: դիմել Լ. Սուրէնեանին, չորրորդ յարկ, 1 Rue Liot, Billancourt (Seine):

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը որ երկար տարիներ բարձր ընտանիքներու եւ յայտնի ճաշարաններու մէջ իբր Chef cuisinier աշխատած է. դիմել՝ Վահրամ Պէրպէրեանի, 1 Rue Gudin, Porte St Cloud.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
28
ՄԱՅԻՍ
1927

28 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 348 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱՄԲՈՒՆ ԿԷՍԸ ԿՏՐՈՒԱԾ Է

Ամէն տարի այս օրերուն, խումբ մը մարդիկ շունչ եւ ...ելան կը սպառեն, ապացուցանելու համար թէ Մայիս 28ը ...ոյութեան իրաւունք չունի։

...փառքի օրերուն, անոնք ալ մէկտեղ էին, պաշտօնական ...համագումարներէն մինչեւ եկեղեցիներու եւ սրահներու բե...մերը։ Անոնք բառ չէին գտներ, իրենց հպարտութիւնն ու ...ճնութիւնը արտայայտելու համար։

...ինկա՛ւ հանրապետութիւնը։ Եղածին ծաղրանկարը դար...ձաւ երկիրը իր պետական կազմով։ Եւ ահա նոր եղանակ,— ...այդպիսի բան չկայ. կամ այսպէս է եղեր, ոչ թէ այնպէս։ Ուրա...ցում եւ անպատիւ նահանջ։ Գիշերաշրջան տքնութիւն՝ ամէն ...ինչ ծաղրելու, սեւցնելու։ Կատաղի գալարումներ՝ մեր ձեռքը ...մնացած դրօշակը պատռելու, եւ նոր կացութեան, օրուան ...տէրերուն առջեւ երկրպագելու։

Տեսե՞ր էք այսքան անբարոյական պատկեր, ո՛ր եւ է ժո...ղովուրդի մէջ։

Վաղը կը հրատարակենք կարգ մը վաւերաթուղթեր, որոնք ...պաշտօնական չորութեամբ կը պատմեն այդ Մեծ Օրուան ան...ցուդարձերը, հերոսական պայքարներէն մինչեւ պաշտօնական ...մարմիններու յայտարարութիւնները։ Թող մեր տարագիր բազ...մութիւնները նորէն ու նորէն կարդան զանոնք, եւ դատաս...տան կազմեն իրենք իրենց։

Մենք պատասխան չունինք ուրացողներուն, դասալիքնե...րուն եւ դաւադիրներուն։

Մեզի համար չափազանց ներողամտութիւն պիտի ըլլար ...մեծ սրտով մանուկներու եւ մտաւորական գնչուներու հետ։

Մայիս 28ը կայ եւ կը մնայ։ Մայիս 28ը ճամբուն կէսն է։

Մինչեւ անգամ այսօրուան Հայաստանը իր հպատակ եւ ...արխուլ կարգուսարքով՝ հայկական ազատագրութեան մէկ ...անգրուանն է։ Երբեք՝ անոր վախճանը, ինչպէս կ՚ուզեն հա...ւատալ ափ մը վիժուկներ։

* *
*

Անոնք որ պատմութենէ եւ քաղաքագիտութենէ կը ճա...ռեն, ապահովաբար մոռցեր են որ այս ժողովուրդը ազատու...թեան, անկախութեան կը ձգտէր Մայիս 28էն շատ առաջ։ Եւ ...ուրջ փորձեր կատարած էր այդ ճամբուն վրայ։ Սերունդներ ...առաջ մտածեր, տքներ են մարդիկ, համաձայն իրենց ժամանա...կի պահանջներուն եւ իրենց հասկացողութեան։

1547ին Ստեփաննոս Ե. Սալմաստեցի, իսկ 1563ին Միքա...յէլ Ա. Սեբաստացի կաթողիկոսները կը ճգնէին Հայաստանը ...ազատել պարսկական լուծէն, Հռոմի պապերուն միջոցաւ։ Մէկ ...դար յետոյ, նոյն փորձը կը կատարէ Յակոբ Ջուղայեցի կաթողի...կոսը, գաղտնի ժողով մը գումարելով Էջմիածնի մէջ (1678)։ Ժէ ...դարու իննսունական թուականներուն, Իսրայէլ Օրին ասպարէզ ...կիջնէ, դիմելով ե՛ւ արեւմուտք եւ արեւելք (Ռուսիա)։ Յետոյ ...կերեւայ Դաւիթ Բէկը, եւ կարճ ատեն մը անկախութեան դրօ...շը կը ծածանի հայկական հողամասի մը վրայ։

1760ին, Հնդկաստանէն ձայն կուտայ անկախութեան գա...ղափարը, Յովսէփ Էմինի միջոցաւ, որ Փեթերսպուրկ կ՚երթայ ...եւ կը բանակցի Ռուսիոյ հետ։ 1772ին, նորէն կ՚արծարծուի ...անկախութեան գաղը, դարձեալ Հնդկաստանէն, Յակոբ Շահա...միրեանի կողմէ, որ անկախութեան եւ հանրապետութեան ծրա...գիր մը կը պարզէ գիրքով մը, «Որոգայթ Փառաց»։ (Այս ...նիւթի մասին յուրջ ուսումնասիրութիւն մը ունի «Հայրենիք» ամ...սագիրը, Մայիսի թիւին մէջ)։

Այդ հնդկահայը, որ եղած է միջակ դաստիարակութեան ...տէր, դեռ այն օրերէն այսպէս կը նկարագրէր հայ ժողովուր...դին վիճակը.

— «Եղաք իբր ոչ ի տան չափառի պատրաստի. ո՛վ կամեցաւ՝ ...նստաւ ի վերայ մեր եւ վարեաց մեզ ուր որ ինքն կամեցաւ, եւ եր...բեմն դրացիք մեր արարին մեզ իբրեւ շունս որսորդի»։

Եւ դեռ ուրիշ հատուած մը.

— «... Ամենեքեան միաբան եւ միախոհ եղաք մշակ այլ...ազգաց, վաստակելով յերեսս երկրին մերոյ իբրեւ անասուն եւ ան...բան»։

Բաղդատեցէք այս նկարագրութիւններն ու ճիգերը մեր ...ժամանակներու կացութեան հետ։ Քննեցէք, սերտեցէք ինչ որ ...եղեր է մեր օրերուն, եւ նորէն դուք հանեցէք եզրակացու...թիւնը։

Ամէն պարագայի մէջ, ի՛նչ տեսակէտ ալ ունենաք, չպիտի ...կրնաք ժխտել մէկ իրողութիւն, — Այս ժողովուրդը ազատու...թիւն, անկախութիւն աղաղակեր է դարերով։ Մտածելու ձե...ւերը, պայքարի միջոցները փոխուեր են մարդէ մարդ եւ շրջանէ ...շրջան, բայց ոգին մնացեր է անաղարտ եւ անսասան։ Կաթողի...կոսին յաջորդեր է մելիքը, քաղաքագէտը, հրապարակագիրը, ...յեղափոխականը, ֆէտային։ Բոլորն ալ յուսախաբ եղեր են, ...բայց երբեք դասալիք։

Եւ, սերունդներ յետոյ, զարհուրելի տագնապներու եւ կո...րուստներու գնով, ահա հասեր ենք որոշ հանգրուան մը, ուրկէ ...անդին ճամբան կ՚երեւայ արդէն։ Դեռ շատ ճիգեր եւ զոհողու...թիւններ պիտի կրենք, բայց, «ժողովուրդներու կեանքին մէջ ...անկարելի բան չկայ»։

Միայն թէ, հաւատարմօրէն եւ ամուր փարինք մեզի ձրգ...ուած դրօշին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԲԱՆԱՎԷՃ ՄԸ

Այսօր կուտանք «Նէնի Կավկասիա»ի յօդուածին վերջին մասը, «Թիւրք Օճաղը»ներու կանոնագրին մէջ եղած փոփոխութեանց մասին։

Ինչպէս կը տեսնեն ընթերցողները, Ադրբէջանի Պոլսոյ ներկայացուցիչը դժգոհ է եղած սահմանափակումէն։ Այս յօդուածին առթիւ, Պոլսոյ Վագըթը հետեւեալ խմբագրականը գրած է, չմոռնալով շեշտել թէ Բէսուլ զատէի կարծիքը «արտասահմանի թուրքերուն տեսակէտն է»։

— «Ծրագրի նոր փոփոխութեամբ, Թիւրք Օճաղըն զրկուած չէ արտասահմանի մէջ մշակութային ուսումնասիրութիւններ կատարելու իրաւունքէն։ Բայց ինչպէս կը խոստովանի ինք էմին պէյն ալ, թիւրքչիութեան գաղափարին շուրջ զանազան հոսանքներ կան թրքական աշխարհին մէջ. — (կեդրոնացում) (սանթրալիզմ), համադաշնակցութիւն (ֆէտէրալիզմ) եւ անջատականութիւն (սեփարաթիզմ)։ Ծանօթ փոփոխութիւնը կատարուած է, որպէս զի Թուրք երիտասարդութիւնը անօգուտ եւ նոյն իսկ վնասակար տարակարծութիւններու չերթայ, եւ մէկ կէտի վրայ կեդրոնացնէ իր ջանքերը։

«Հաւանական է որ տեսակաւորէն աւելի լաւ պիտի ըլլար, եթէ «ազգային սահմաններ»ու յիշատակութիւնը չըլլար, ինչպէս կ՚ուզէ Րէսուլ զատէ էմին պէյ։ Բայց եթէ այս սահմանափակումը չըլլար, անկասկած օջախի շատ մը անդամներ ուրիշ ճամբաներու վրայ պիտի վատնէին իրենց ջանքերը, ի վնաս երկրին մէջ կատարուելիք աշխատանքներուն։

«Թուրքիոյ քաղաքական գործունէութեան հիմնական սկզբունքներէն մէկն է իր ուժերը չցրուել զանազան նպատակներու վրայ։ Հիմնական նպատակն է ամրապնդել հանրապետական եւ ազգային գաղափարները։ Եթէ այս կէտը չապահովուի, արտասահմանի մէջ ալ աշխատանք թափուի, ընդհ. նպատակին իրականացումը կրնայ ուշանալ։

«Յետոյ զրկանքի ալ խնդիր չկայ։ Թրքական մարմիններ միշտ ալ կրնան Ազրբէջան կամ Թուրքիստան երթալ եւ ուսումնասիրութիւններ կատարել։ Արտասահմանէն աշակերտներ ալ կրնան գալ մեր վարժարանները. միայն թէ Թիւրք Օճաղըները իրենց կողմէ եւ ծախքով այլ եւս աշակերտ չպիտի բերեն։»

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ հայ հռոմէականներու վարչական ժողովը որոշեց «հաճզ»ի տակ առնել եկեղեցապատկան կալուածներու վարձքերը, եթէ Պատրիարքարանը չյանձնէ տոմարները, գոյքերն ու հաշիւները։

Ժողովը որոշեց Մամուլին միջոցաւ համագործակցութեան հրաւիրել աշխարհիկ բարենորոգչական շարժումին չմասնակցող ծանօթ անձերը։

Նախորդ հոգաբարձութեանց եւ թաղ. խորհուրդներուն քով գտնուած գոյքերն ու հաշիւները վարչական եղանակով ստանալու համար որոշեց դիմում կատարել կուսակալին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՐԻՏ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ԱՆԳԼՕ-ՌՈՒՍ ԽԶՈՒՄԸ

ՉԷՄՊԸՐԼԷՅՆԻ, ԼՈՅՏ ՃՈՐՃԻ ԵՒ ՔԼԱՅՆՍԻ ՃԱՌԵՐԸ

Անգլիոյ եւ խորհրդային Միութեան միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզումը վերջնապէս պաշտօնական հանգամանք ստացաւ Հինգշաբթի օր, երբ Երեսփ. ժողովը 118ի դէմ 367 քուէով մերժեց աշխատաւորականներու բանաձեւը եւ վաւերացուց կառավարութեան որոշումը։

Աշխատաւորականներու կողմէ Քլայնսի ներկայացուցած բանաձեւին մէջ կ՚ըսուէր մանաւորապէս թէ Ռուսիոյ հետ խզումը պիտի ունենայ «միջազգային ծանր հետեւանքներ եւ պիտի փակէ առեւտրական ու ճարտարագործական խոստմալից ճամբայ մը»։ Ու կ՚առաջարկէր վերջնական որոշում մը տալէ առաջ յանձնաժողովի մը քննութեան ենթարկել կառավարութեան ներկայացուցած փաստաթուղթերը։ Յետոյ խօսք առնելով, Քլայնս ըսաւ.

«Ռուսիա ամբաստանեալի աթոռին վրայ դրուած է. չենք կրնար անոր անմեղ կամ յանցաւոր ըլլալը վճռել՝ մինչեւ որ կանոնաւոր կերպով չդատուի։ «Արգոս»ի խուզարկութիւնները յանցապարտութեան համոզիչ փաստեր չտուին։ Կասկած չկայ որ պոլշեւիկեան պրոպագանդա տեղի կ՚ունենայ ո՛չ միայն այս երկրին, այլ ամբողջ աշխարհի մէջ։ Այդ պրոպագանդայէն ամէնէն աւելի աշխատաւորական կուսակցութիւնը կը տուժէ. սակայն կառավարութիւնը կը յուսա՞յ թէ Ռուսիոյ հետ ամէն յարաբերութիւն խզելով պիտի կրնայ վերջ տալ այս պրոպագանդային։ Ընդհակառակն պոլշեւիկեան գործակալները իրենք զիրենք անպատասխանատու զգալով պիտի սաստկացնեն իրենց գործունէութիւնը։ Ասկէ զատ խզումի երեսէն անգործներու թիւը պիտի շատնայ։»

Քլայնսի այս տկար ճառէն վերջ, արտաքին նախարար Չէմպըրլէյն ծափերու մէջ բեմ բարձրանալով յայտնեց թէ Քանատա եւս որոշած է խզել Ռուսիոյ հետ առեւտրական դաշնագիրը։ Յետոյ խօսելով Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրին մասին, ըսաւ թէ Միացեալ Նահանգները մինչեւ հիմա չեն ճանչցած խորհրդային Միութիւնը, սակայն Անգլիոյ չափ առեւտուր բրած են անոր հետ։ «Օրինաւոր առեւտուրի համար ամէն դիւրութիւն տալու պատրաստ ենք, բայց երբեք թոյլ չպիտի տանք, որ ապօրէն գործունէութիւնը շարունակուի։ Չենք կրնար քննիչ յանձնաժողովի առաջարկը ընդունիլ։»

Յետոյ նախարարը պատմականը ըրաւ պոլշեւիկներու հակաբրիտանական գործունէութեան Չինաստանի մէջ 1923էն՝ Քարախանի Փէքին դեսպան անուանուելէն ի վեր։ Կարդաց նաեւ նախորդ եւ ներկայ կառավարութեան օրով Ռուսիոյ ուղղուած ծանուցագիրներէն հատուածներ, ցոյց տալու համար թէ Անգլիա ո՛րքան համբերող եղած է։ «Փետր. 23ի վերջին ծանուցագրէն հինգ շաբաթ վերջ, ըսաւ, Լոնտոնի գործակատար Ռոզէնկօլց հեռագիր ղրկած էր կառավարութեան, քաղաքական գրգռութիւն առաջ բերելու նպատակով անհրաժեշտ փաստաթուղթեր ուզելու համար։ Եթէ միայն անգլ. շահերը նկատի առնէինք, շատոնց պէտք է խզէինք, սակայն ուզեցինք պատեհութիւն տալ Խորհրդային Միութեան վերջ տալու անխոհուրդ արարքները։ Մեր համբերութիւնը անսահման եղաւ։ Տեսնելով որ կրկնակի բերանացի ազդարարութիւնները ապարդիւն կը մնան, վերջին եւ հանդիսաւոր ազդարարութիւն մը եւս ուղղեցինք։ Խորհրդային կառավարութիւնը կարեւորութիւն չտուաւ անոր ալ. տեսանք թէ անուղղայ է։ Մեր համբերութիւնը այլեւս իր ծայրագոյն աստիճանին հասած էր։ Այլեւս ո եւ է պատասխանատուութիւն չենք ստանձներ շարունակելու դիւանագիտական այնպիսի յարաբերութիւններ, որոնք տեւական վտանգներու աղբիւր մը դարձած են։ Ուստի խորհրդարանէն կը խնդրենք, որ բացորոշ կերպով եւ առանց այլեւայլի իր համաձայնութիւնը տայ մեզի, և չենք կասկածիր որ պիտի տայ։»

Ազատականներու կողմէ Լոյտ Ճորճ բեմ ելլելով խօսեցաւ իր լաւագոյն ճառերէն մէկը։ Խորհրդարանը ականջ կտրած կախուած էր նախկին վարչապետին շրթունքներէն եւ բառ չէր փախցներ անոր խօսքերէն։ Լոյտ Ճորճ ընդունելով հանդերձ որ ռուսական խնդիրը լաւ վիճակի մէջ չէր, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ամբողջական խզում պէտք չէ ընէ, բաւականանալով միայն վտարել յանցաւորները, վերցնել առեւտրական պատուիրակներու առանձնաշնորհները եւ ձերբակալել վաւերաթուղթ գողցողները։ Լոյտ Ճորճ վեր հանեց այն պարագան թէ Չէմպըրլէյն ստիպուեցաւ խզումի որոշում տալ հակառակ իր կամքին, ներքին նախարարին հրամայած խուզարկութեանց հետեւանքով։ Ցաւալի է որ, ըսաւ, Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը կը վարէ ներքին նախարարը, մանաւանդ այնքան կարեւոր դիւանագիտական գործողութեան մը մէջ, որուն նմանը չէ տեսնուած պատերազմէն ի վեր։ Անգլիան որ լրտեսական կազմակերպութիւն մը ունի, չի կրնար մեղադրել սովիէտները որ նոյնպիսի կազմակերպութիւն մը ունենան։ Եւ յետոյ Ռուսիայէն եկած լուրերը ցոյց կուտան թէ չափաւորները հետզհետէ ձեռք կ՚անցընեն երկրին վարչութիւնը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՅՍՕՐ

Ժամը 4—7 պաշտօնական ընդունելութիւն Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակը, 71 Avenue Kléber.

ՎԱՂԸ

Կէսօրին «Յառաջ»ի բաժակի մրցումը, Սթատ Էլիզապէթ։

Իրիկուան՝ ժամը 8.30ին՝ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, Փըթի Ժուռնալի սրահներուն մէջ, 21, Rue Cadet.

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ՞Ն ԹԸ ԿԸ ՀԵՐՔԵՆ

Հետեւեալ տողերը կ՚արտատպենք Աշխատանքէն (19 Մայիս), որ կը հրատարակուի Սելանիկի մէջ, ափ մը կարմրուկներու կողմէ.

—«Այսօր, Էջմիածինը, քաղաքական պրօպականտայի եւ դաւերու միջոց ըլլալէն բացի ուրիշ արժէք չունի դաշնակցականներու ու դաշնակցութեան համար։ Քաղաքական այդ պրօպականտան կը մղուի երկու հունով։ Մէկը՝ հրահրել կրօնական զգացումները գաղութահայերուն եւ ցրտութիւն ստեղծել անոնց մէջ հանդէպ Հայաստանի վարիչներուն, միւսը՝ Էջմիածինը դարձնել երկրի փոքրաթիւ դաշնակցականներու գործունէութեան կեդրոն, որոնք կարենան կրօնաւորներու միջոցով տանիլ իրենց հակախորհրդային պայքարը։

«Ցուցակներ կան հաստատող թէ գերագոյն խորհուրդ կոչուած մարմինը դաշնակցական օրկան մըն է, որ կը գործէ դաշնակցութեան հաշւոյն։ Այսպէս՝ յաճախ գաղութներու մէջ հակադաշնակցական եկեղեցականի մը պաշտօնի կոչումը սին պատճառաբանութիւններով չէր վաւերացներ, կը ձգձգէր, երբեմն ալ կը մերժէր, նկատողութեան չէր առներ այս կամ այն թեմին բողոքները, հանրագրութիւնը եւայլն։ Բացի այս խնդիրներէն, Էջմիածինը յանձին «գերագոյն խորհուրդին» այլամերժ ու արհամարհական կեցուածք մը կը ցուցադրէր Հայաստանի կառավարութեան հանդէպ, չէր ուզեր ենթարկուիլ երկրի օրէնքներուն եւ կը ձգտէր վերջապէս պետութիւն մը ըլլալ պետութեան մէջ։

«Այս դրութիւնը երկար չէր կրնար տեւել։ Եւ եթէ ընդունինք անպաշտօն աղբիւրէ ստացուած այն լուրը — որը հրատարակեցինք մեր անցեալ թիւով — թէ կառավարութիւնը կը խորհի հսկողութեան տակ առնել այն կրօնականները որոնք դաշնակցութեան գործիք են, հակախորհրդային պայքար կը մղեն, այն ատեն մենք ջերմապէս պիտի գնահատենք Հայաստանի կառավարութեան ուղիղ ընթացքը։

«Թէ ինչո՛ւ դաշնակները վայնասուն կը փրցնեն, ողբ ու կոծ կ՚արձակեն, մեզի համար այլեւս պարզ է եւ որոշ։ Վեղարաւոր Մուրատպէկեանները, եթէ ճիշտ են ստացուած լուրերը, հսկողութեան տակ են առնուած եւ դաշնակցութեան դաւերուն մէկ ճանապարհը փակուած է։»

ՆՈՊԷԼԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ. — Ճօրնալէ տ՚Իթալիա Թերթին քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, հաւանական է որ Նոպէլեան գրական մրցանակը, այս տարի, տրուի իտալացի Թատրերգակ Փիրանտէլլոյի։

ՎԱՂՈՒԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ը ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

СССР.

ԽԶՈՒՄԸ

Խորհրդ. երկիրներու «օրուայ չարիքը», բնականաբար, անգլեւ-պոլշեւիկեան փոխ-յարաբերութիւններու խնդիրն է։ Պոլշեւիկեան «Հանրային միտքը» վրդովուած է ծայր աստիճան։ Խորհրդային մամուլը շանթեր կ'արձակէ անգլիական «խստաճակատ» պահպանողականներուն դէմ։ Ժողովներ, բուռն ցոյցեր անգլիական ներկայացուցչութեան դէմ Մոսկուայի մէջ, բողոքի բանաձեւեր ամէն կողմէն։ Մէկ խօսքով կոմկուսի մեքենան կը գործէ արագ ու կանոնաւոր։

Աղմուկը շատ մեծ է։ Աղմուկ ու յոխորտանք։ Պոլշեւիկները կը հաւատացնեն, թէ իրենց համար ոչ մէկ արժէք ունի Պղտուինի սպառնալիքը։ Կառավարական պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա»ն կը յայտարարէ, թէ Խորհրդային Միութիւնը բնաւ վախ չունի յարաբերութիւններու խզումէն, իսկ Ժողտնտխորհի բերան «Էկոնոմիչեսկայա Ժիզն»ը կը հաւատացնէ նոյն իսկ, որ խզումէն Անգլիան պիտի ըլլայ գլխաւոր վնասուողը, որովհետեւ խորհրդային շուկան կը փակուի անգլիացի վաճառականներու առջեւ։ Եւ իբրեւ հաստատում նման կարծիքներու՝ Լենինկրատէն, Մոսկուայէն, Իվանօ-Վոզնեսենսկէն, Տոնպասէն եւ Ուրալէն կը հասնին բանւորական ժողովներու մէջ քուէարկուած բանաձեւեր, որոնք խորհրդային կառավարութենէն կը պահանջեն խզել դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբերութիւնները Անգլիայի հետ։

Այս ամբողջ աղմուկ-ժխորին ուշագիր նայողը, սակայն, հեշտութեամբ կը տեսնէ, որ հանուած աղմուկը, աւելի շատ, ցաւի ճիչ է, վախի, անձկութեան անզուսպ արտայայտութիւն քան իրական ուժի ապացոյց։ Լա՛ւ, խզում, բայց յետո՞յ։ «Համաշխարհային յեղափոխութիւնը» յետաձգուած է անորոշ ժամանակով, գերմանական եւ անգլիական յեղափոխութեան յոյսերը մեռան, Չինաստանի մէջ Մոսկուան պարտութիւն կրեց. «Համակեցութեան» ծրագիրը Ժընեւի մէջ փաստօրէն ջուրն ինկաւ։ Ամէն կողմ, բոլոր ճակատներու վրայ խորհրդային քաղաքականութիւնը մատնուած է անյաջողութեան։ Եւ իբրեւ պսակը բոլոր այդ անյաջողութիւններու, ահա Լոնտոնի խայտառակութիւնը եւ անգլեւ-պոլշեւիկեան յարաբերութիւններու խզումը։ Վե՞րջը ինչ պիտի ըլլայ։

Եթէ կ'ուզէք, պոլշեւիկներու բարձրացուցած «ղալմաղալի» ամբողջ իմաստը այս ներքին սուր անհանգստութեան մէջ է անորոշ ապագայի առջեւ։ Երախաներու պէս, որոնք մութ սենեակին մէջ բարձր կը պոռան իրենց վախը փարատելու համար, պոլշեւիկները աղմկարար ժողովներ, թափօրներ ու ցոյցեր կը սարքեն, թունդ ճառեր կ'արտասանեն, բարկաճայթ բանաձեւեր կը շարադրեն եւ աջ ու ձախ կ'ուղղեն սպառնալիքներ, որոնց լրջութեանը իրենք ալ չեն հաւատար։

Այսօր արդէն անգլեւ-պոլշեւիկեան յարաբերութիւններու խզումը փաստ է։ Եւ պոլշեւիկներու հետ միասին մենք ալ իրաւունք ունինք հարցնելու. յետո՞յ, ասկէ ետքը ինչ պիտի ըլլայ։ Տնտեսական, եւ անշուշտ, դիւանագիտական խզումին չպիտի յաջորդէ զինուած բախում մը, ինչպէս կը մարգարէանան կամ կը բաղձան ոմանք։

Մեզի կը թուի թէ նման բախում ոչ հնարաւոր է, ոչ ալ բաղձալի երկու կողմերու համար ալ։ Անգլիայի ուզածը պոլշեւիկներու ազդեցութեան չէզոքացումն եւ սահմանափակումն է, բայց ոչ երբեք խորհրդային իշխանութեան տապալումը։ Ինչո՞ւ տապալել իշխանութիւն մը որ աւելի քան ո եւ մէկը կը թուլցնէ ու կը քայքայէ Ռուսաստանը։ Այս տեսակէտով հազիւ թէ տարբերութիւն ըլլայ Պոլտուինի եւ Լոյտ Ճորճի քաղաքականութեան միջեւ, որքան ալ հրապարակով արտասանուած խօսքերը ըլլան տարբեր։

Միւս կողմէն պոլշեւիկներն ալ տրամադիր չեն զինուած ընդհարումի. ատոր համար ոչ կազմ ու պատրաստ բանակ ունին, ոչ նիւթական ու արհեստագիտական միջոցներ, ոչ ալ ներքին, հոգեբանական տուեալներ։ Արտաքին պատերազմը — Մոսկուայի մէջ շատ լաւ գիտեն — խորհրդային իշխանութեան համար պիտի ունենայ նոյն հետեւանքները, ինչ որ Փորթ-Արթուրն ու Ցուշիման ունեցան ցարական իշխանութեան համար։ Եւ, ի հարկէ, Սթալիններն ու Պուխարինները, այնքան յիմար չեն, որ նետուին նման արկածախնդրութեան մը գիրկը։

Բայց պատերազմական տպաւորութիւնը, ի հարկէ, պիտի պահուի երկու կողմէն ալ։ Անգլիացիներու համար ան անհրաժեշտ է հակապոլշեւիկեան տարրերը իրենց հետ կապելու եւ Պալթիկէն մինչեւ Աֆղանիստան հակախորհրդային պատնէշ մը կանգնելու համար։ Պոլշեւիկներու համար ան միջոց մըն է իր հպատակները մշտական աչքի ու հնազանդութեան մէջ պահելու։ Պատերազմի աղմուկէն, սուրերու շաչիւնէն երկուքն ալ օգուտ ունին, թէեւ երկուքն ալ ոչ մէկ պայմանով սուրը պատեանէն հանելու ցանկութիւն ու շահ չունին։

Խորհրդային իշխանութեան համար խզումը մասամբ շահաւէտ ալ է։ Անիկա կրնայ խթան ծառայել մեղմացնելու ներքին կիրքերն ու կուսակցական պառակտումները։ Անհաւանական չէ, որ «արտաքին վտանգի» հանդէպ, կոմկուսի Զինովիէվ—Թրոցկի—Սթալին կողմերը շտապեն վերջ տալ հատուածական պայքարին ու համախմբուին «լենինեան աւանդներու» շուրջը։

Խզումէն իրական տուժողները կ'ըլլան, ի հարկէ, խորհրդային միութեան դժբախտ ժողովուրդները։ Անգլիական քաղաքականութիւնը անշուշտ, միայն խզումով չի գոհանար եւ կը դիմէ տնտեսական պաշարման ալ. պարագայ մը որ ամէնէն աւելի կ'անդրադառնայ խորհրդային իշխանութեան տակ ապրող ժողովուրդներու նիւթական վիճակին վրայ։ Միւս կողմէ, պոլշեւիկներն ալ՝ յուսահատ արտասահմանէն փոխառութիւն ու վարկ ստանալու հնարաւորութենէն՝ ստիպուած կ'ըլլան բազմապատկել ժողովուրդէն գանձուող հարկերու տեսակն ու քանակը եւ աւելի ուժեղացնել հարկահաւաք մեքենան։ Հետեւանքը պարզ է — տնտեսական նոր քայքայում ու դժբախտութիւն, ներքին նոր բարդութիւններ։

Ճիշդ է, այդ ամէնը կրնայ նաեւ արագացնել խորհրդային իշխանութեան «բարեշրջումը...» դէպի անկում սակայն ատիկա «ապագայի երաժշտութիւն է», իսկ այսօր՝ ուրախանալու պատճառներ չկան Մոսկուա-Լոնտոնի գոտեմարտի արդիւնքէն։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

"ՄԱՅԻՍ 28" ԵՒ ՀԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Մայիս 28ը հայ ժողովուրդի յաղթանակի օրն է։

Դարեր տեւող մեր ստրկական վիճակէն յետոյ, վերջին յիսնամեակի յեղափոխական ընդվզումներէն եւ հայ յեղափոխական յայտնի դրուագներէն յետոյ, 1918 Մայիս 28ի պատմական դէպքով հայ ժողովուրդը վերստին տիրացաւ իր ազգային անկախութեանը։

Ռուս պոլշեւիկներու յեղափոխութենէն ծնունդ առնող հանրապետական Հայաստանը կարճ ժամանակաընթացքի մէջ դարձաւ այնպիսի երկիր մը, ուր լիակատար կերպով կը գործադրուէին ժողովրդավար սկզբունքները։ Այնտեղ ազատ էր մամուլը, անձի ապահովութիւն կար, պետական կուսակցութեան դէմ կային ընդդիմադիր հոսանքներ՝ իրենց օրգաններով։ Այդ կարճ ժամանակաընթացքին հայ մտաւորականութիւնը հաւաքուեցաւ այնտեղ։ Սովի եւ համաճարակի ճիրաններէն հազիւ ազատած, 1920ի Հայաստանը իր եռուզեռով հայկական գեղեցիկ պատկեր մը կը ներկայացնէր։ Ամէն ոք ազատ, ուրախ եւ երջանիկ էր, իր հարազատ պետութեան սահմաններուն մէջ ապրելուն համար։

Մինչ հանրապետական Հայաստանի դրացի Վրաստանի սահմաններուն մէջ կը գտնուէին հարիւրաւոր պոլշեւիկներ, մեր հանրապետութեան սահմաններուն մէջ հայ պոլշեւիկները բացարձակ ազատութիւն կը վայելէին։ Զգացումէ զուրկ, Ռուսերուն ծախուած հայ պոլշեւիկները իրենց ափ մը անզգամներով աշխատեցան խանգարել մանուկ Հայաստանի կեանքը։ 1920ին Լեւոն Շանթի գլխաւորութեամբ Երեւանէն Մոսկուա մեկնող պատուիրակութեան հետ Ռոստովէն յատուկ մարդեր ուղարկեցին կեդրոնի պոլշեւիկներուն, որ ձգձգեն բանակցութիւնները եւ որ եւ է ձեւով համաձայնութեան չգան Հայաստանի հանրապետութեան հետ։

Տխրահռչակ Կասեանը քանի մը ընկերներով Ազրբէջանի խորհրդայնացումէն յետոյ Բագու տեղափոխուելով, սկսաւ դաւեր սարքել թաթարներու հետ՝ Հայաստանը պոլշեւիկացնելու համար։ Հայաստանի սահմաններէն դուրս, այս ապիկարներու գործունէութենէն զատ, ռուսական դրամներով եւ շրջաբերականներով գործող հայ պոլշեւիկ մարդիկ Աւիս Նուրիճանեանի ղեկավարութեամբ Հայաստանի հանրապետութեան հիմքերը կը փորէին։ Հայ սեւոգի պոլշեւիկները ամէն խայտառակ միջոցներու դիմեցին Հայաստանը ռուս պոլշեւիկներուն յանձնելու համար։ Անոնք ոչ միայն մէկ ամիս առաջ պոլշեւիկեան կարմիր հագուստ հագնող թաթարներու հետ միացան եւ կռիւ յայտարարեցին անկախ Հայաստանի դէմ, այլ եւ երկրին ներսը հայ պետութեան դէմ հանել ուզեցին ռուս գիւղացիները՝ գրգռելով անոնց ազգային կիրքերը։ Ահա թէ ինչ կը գրէ Խորհրդ. Հայաստան թերթի պոլշեւիկ յօդուածագիր մը Մայիս 1ի թիւով.

«... 1920ին Ապրիլի 4ին Ղարաքիլիսայից Աշրաֆեանը դրկեցին Ոսկրէսէնովկա գիւղը՝ ռուս գիւղացիներին Հայաստանի դէմ գրգռելու համար»։

Ռուսաստանի գործակալ խաւարամիտ հայ պոլշեւիկը մեծ ցնծութեամբ մը կ'աւելցնէ.

«... Յոյցի ժամանակ (1920 Թւականի Մայիս 1ի տօնակատարութիւնը կ'ակնարկէ) մօտենում են շրջաններից եկած ռուս գիւղացիները ընկեր Աշրաֆեանի ղեկավարութեամբ։ Գիւղացիները կոչում են. «կեցցէ՛ Խորհրդային Ռուսաստանը»։

Հայ պոլշեւիկները իրենց հայրենադաւ գործերը կատարելու նպատակաւ, նոյն իսկ զանազան անկիւններու մէջ ապստամբութիւններ փորձեցին եւ արժանացան անկախ Հայաստանի ժողովրդական լայն զանգուածներու հուժկու բռունցքներուն։ Եթէ մենք Հայաստանի ժողովուրդին առջեւ մէկ յանցանք ունինք, ատիկա այն է, որ մեր երկիրը Ռուսերուն յանձնելու գործին մէջ ամէն խայտառակ գործունէութեան դիմող հայ պոլշեւիկներու ապստամբութենէն յետոյ միայն, անոնց քանի մը պարագլուխները աքսորեցինք Սեւանայ կղզին՝ այնտեղ իշխան ձուկով կազդուրուելու, որպէսզի Հայաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ, աւելի ուժգին իջնէին կացինի հարուածները հայ մտաւորականութեան գլխուն՝ Երեւանի բանտերուն մէջ։

Հարաւ ձգտող ռուս աշխարհակալին միշտ հաւատարիմ հայ պոլշեւիկները 1920 Նոյեմբեր 19ին ռուսական անհամար տկլոր զօրքերը Հայաստան առաջնորդեցին՝ պղծելով մեր սրբութիւն սրբոցը, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանը։

Այսօր անոնք ընկերվարական մտքի խառնակիչ ռուս պոլշեւիկներու հետ համաշխարհային ցնդաբանութեանց ետեւէն կը վազեն, միանգամայն անտեսելով մեր ժողովուրդի բաղձանքներն ու տրամադրութիւնները Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի մասին։

Երկրէն դուրս, այստեղ, գաղութներու մէջ, անոնց պոչ ռամկավար մանկլաւիկները պոլշեւիկներու հետ կը զինակցին՝ ընդդէմ հայ ժողովուրդի մեծ կուսակցութեան եւ անոր ստեղծագործութեան — ազգային ազատագրութեան Մայիս 28ի պատմական դէպքին դէմ։

Հայաստանի անկախութիւնը բոլոր Հայերու համար պաշտելի սրբութիւն մըն է։ Եթէ կան հայ անունը կրող խեղկատակներ, որոնք դէմ են հայ ազգային անկախութեան, խառնածին են անոնք։ Հայ յեղափոխական ժողովուրդի համար պէտք չէ ըլլայ միջին ճամբայ — ո՛վ որ դէմ է մեր ազատ եւ անկախ ապրելու ձգտումին, դաւաճան է հայ ժողովուրդի եւ անոր նահատակ սերունդին առաջ, պոլշեւիկ թէ ռամկավար միեւնոյնն է։

Ստրուկի հոգեբանութիւն է յաղթանակի կէս ճամբէն նահանջ կատարել։

Պայքար պոլշեւիկներու, պայքար անոնց ստուերի՝ ռամկավարներու դէմ։ Այս պէտք է ըլլայ մեր մարտնչող սերունդի գլխաւոր նշանաբանը Հայաստանի Անկախութեան 9րդ տարեդարձին։

Փա՛ռք Մայիս 28ի հերոսներուն, մա՛հ՝ զայն ստրկօրէն ուրացողներուն։

ԱՐԱՄ

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐՈՒ ՏԵՂՆՏԱՍԸ. — «Վէչէրնիայա Մոսկվա» պոլշեւիկեան թերթին (4 Մայիս) տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, 1913ին Ռուսիոյ մէջ կար 859 լրագիր. որոնք կը տպէին 2,500,000 օրինակ. 1917ին, օրաթերթերու եւ հանդէսներու թիւը հասաւ 4,000ի. 1921-1922ին՝ 803ի. որոնք կը տպէին 2,661,189 օրինակ։ Այժմ կան 1,079 թերթեր, որոնք կը տպեն 8 միլիոն օրինակ։

Ասկէ զատ կան նաեւ «պատի լրագիրներ»։ Միայն Մոսկուայի «պատի լրագիրներուն» թիւն է 1515, իսկ թղթակիցներուն թիւը՝ 27,000։ Ամբողջ երկրին մէջ բանւոր կամ գիւղացի, թղթակիցներուն թիւն է 250,000, (չըսե՞ս ամէն մարդ թղթակից է)։

Հարկ չկայ կասկածելու պոլշեւիկ թերթին հաշիւներուն վրայ։ Մենք գիտենք որ պաշտօնական թերթերէ դուրս ուրիշ թերթ չկայ։ Եւ այս թերթերու տեղնտասը, որ դուրս կուտայ պոլշեւիկեան մեքենան, այնքա՛ն միօրինակ եւ միապաղաղ է, որ մարդ կը ցաւի ծախսուած միլիոններուն համար։ Որովհետեւ պարզապէս պոլշեւիկեան պրոպականտայի համար տպուած այդ թերթերը կարդացող չկայ, ինչպէս կը հաստատեն խորհրդ. թերթերու մէջ թղթակիցներուն գանգատները։

ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ՀՐԱԺԱՐԻԼ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳՐԷՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այն յարգելի անձնաւորութիւնը, որ կը նախագահէր Համաժողովին, կ'ըսէր թէ «Մենք կը տառապինք ցաւովը մեր ցեղին իւրաքանչիւր անհատին, որ կ'ապրի աշխարհիս ամէնէն հեռաւոր անկիւնը»։ Ուրեմն, Թիւրքճիութիւնը անջատողականներուն հասկցած ձեւովը չէ որ կ'ըմբռնուի։

Արդ, Թիւրք օճաղները ինչո՞ւ կը զգուշանան, որ «ազգային գաղափարները զօրանան բոլոր Թուրքերուն մէջ եւ Թուրք մշակոյթը երեւան հանուի»։ Գ.. յօդուածին համաձայն, օճախները կէս-պաշտօնական հանգամանք կը ստանան. արդեօ՞ք ա՞յս է պատճառը։ Յայտնի է թէ օճախը քաղաքակրթական եւ մշակութային կազմակերպութիւն մըն է։ Բարեփոխուած գ.. յօդուածով իսկ իր այս հանգամանքը չէ կորսնցուցած։ Արդ, ի՞նչ անպատեհութիւն կայ, որ Թուրքիոյ մէջ հիմնուած եւ ամէն կարգի քաղաքական գործունէութենէ հեռու մշակութային ընկերութիւն մը քաղաքական գոյն չունեցող այս կամ այն գործունէութիւնը ունենայ։

Ամերիկացիները օրինակ, Ցիվան Եօլի վրայ գրատուն մը ունին, Պէյէքի մէջ դպրոց մը. Ֆրանսացիներն ալ Թուրքիոյ զանազան կողմերը քանի մը հիւանդանոց, դպրոց, ընթերցասրահ, եւ գրադարան ունին։ Իսկ ո՞ր մասնաճիւղ չունի Երիտասարդ Քրիստոնեաներու Ընկերութիւնը։

Այս տեսակ զուտ գիտական եւ մշակութային հաստատութեանց գործունէութիւնը կրնա՞յ քաղաքական սպառնալ ո եւ է երկրի մէջ։ Բնական է թէ ոչ..։ Հետեւաբար ինչո՞ւ միայն Թուրքիոյ յատկացնել Թիւրք Օճաղներու գործունէութեան սահմանը։

Օրինակ, ինչո՞ւ արտասահմանէն գալիք երիտասարդները տեղ չպիտի գտնեն Թուրք վարժարաններու մէջ։ Օճախը ինչո՞ւ չկարենայ գիտական մարմիններ ղրկել Ազրբէջան կամ Թուրքիստան, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար Թուրք պատմութեան եւ ցեղաբանութեան մասին։ Մինչդեռ Ֆրանս. կամ անգլ. գիտական ընկերութիւններն իսկ կը վայելեն այդ իրաւունքը։ Այնպիսի պահու մը, ուր պոլշեւիկները Թուրք մշակոյթով կը հետաքրքրուին եւ Թրքաբանութեան համաժողովներ կը հրաւիրեն, ինչո՞ւ Թիւրք օճաղները ասոր պէս զուտ մշակութային խնդիրներու մասին բոլոր Թուրք երկիրները շահագրգռող ձեռնարկներ չկարենան կատարել։

Բոլոր հարցումներուն տրուելիք պատասխանը մենք հիմակուընէ տանք.

Այո՛, Թուրքիա երկրին մէջ կատարելիք շատ մը գործեր ունի, եւ ո՛չ նիւթական, ոչ ալ գիտական ուժը կը ներէ ամբողջ Թուրք աշխարհին վրայ տարածել իր գործունէութիւնը։ Եթէ այս պարագան ընդունինք ալ, նորէն այդ պատճառ չէ որ ծրագրի ծանօթ փոփոխութիւնը կատարուի։ Հաստատութիւն մը չի կրնար հրաժարիլ իր բնական իրաւունքէն, առարկելով թէ այսօր չի կրնար օգտուիլ անկէ։ Այս հրաժարումով, ան ինքզինքը կը զրկէ ապագայ ամէն տեսակ հեռանկարներէ, եւ կը դառնայ ամուլ օրկան մը։

Ամէն առթիւ կը յիշուի եւ կ'արձանագրուի թէ Թիւրք օճաղները դրական եւ գործօն դեր ունեցած են այն փառաւոր յաղթանակին մէջ, որ Թուրք ազգայնականութիւնը ձեռք բերած այսօրուան Թուրքիոյ մէջ։ Սակայն բոլորս ալ պէտք է ընդունենք որ երբ իր այդ փառաւոր ու պատմական դերը կը կատարէր Օճախը ոգեւորուած էր ո՛չ սահմանափակ մէկ մէկ քէմալիզմի թեան ոգիով, այլ ընդարձակ գաղափարականութեան աւիւնով։ Այն պահուն երբ Զիա պէյ կ'երգէր որ «վաթան»ը ո՛չ «Թուրքիան» է, ո՛չ «Թուրքիստան», այլ մեծ ու յաւիտենական «Թուրան»ը, երբեք դանց չէր առներ Թուրքիոյ իրական շահերը։ Ընդհակառակն «Երեւակայական Թուրան»ի առաջ բերած հոգեկան յուզումներով իրական Թուրք հանրապետութեան գաղափարական հիմերը կը դնէր։

Նէճմէտտին Սատըք պէյ ութիւնով մը երբ կը բացատրէր Զիա պէյ ինչ կը հասկնայ «Թուրան» ըսելով, յայտարարած էր թէ «Թուրան կը նշանակէ Թուրք Թուրքիա»։ Ըստ մեզ, Թուրանը քան որ «Թուրք Թուրքիա» կը նշանակէ, նոյնքան ալ «Թուրք Ազրբէջան», «Թուրք Թուրքիստան» ըսել է։ Գաղափարական (Իտէալիստ) համախմբութիւն ճանչնալով հանդերձ իր ճակատագիրը անձամբ վարելու իրաւասու Թուրքիա մը, Ազրբէջան մը եւ Թուրքիստան մը, կ'ընդունի նաեւ Թուրք մշակոյթ մը եւ գիտութիւն մը, զոր բոլոր Թուրք երկիրները միահամուռ կերպով ճանչնալու պարտաւորուած են։

Ահա՛ բուն «Թուրանը» այս։ Թուրքիան ալ մէջն ըլլալով ո՛չ ոք կրնայ ուրանալ այն կարեւոր դերը, զոր ունեցաւ այս իտէալը՝ բոլոր Թուրքերու մէջ ազգային գաղափարի զօրացման տեսակէտէն։ Իր քաղաքական գոյութիւնը ապահովող իւրաքանչիւր Թուրք երկրի վրայ խիստ մեծ եւ խիստ նուիրական պարտականութիւն կ'իյնայ մեծ իտէալի մշակոյթի վերաբերեալ այս ծիզին հանդէպ, եւ պատմականօրէն պարտաւոր է կատարելու զայն։

Այո՛, Թուրք հանրապետութիւնը, որ իր հայրենակիցներուն Թուրք փառաշուք անունը տուաւ, որ իր անկախութիւնն ու վեհապետութիւնը ապահովելու համար միջազգային քաղաքական կացութենէն առաւելագոյն կերպով օգտուեցաւ եւ այդ քաղաքականութեան պահանջով սա կամ նա ընթացքին հետեւեցաւ, պէտք է մոռնայ որ Թուրք աշխարհին հանդէպ մշակութային խիստ մեծ պարտականութիւններ ունի։

Իբրեւ Թուրքիոյ քաղաքական քաղաքական տեսակէտէն՝ բնականաբար չի կրնար Թուրք հանրապետութեան սահմաններէն դուրս ըլլալ. ֆրանսացի կամ անգլիացի քաղաքացի մը եւս նոյն իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները ունի։

Սակայն գալով Թուրք մշակոյթին, խնդիրը կը տարբերի։ Ֆրանսերէնը զարգացնելու կամ անգլիական մշակոյթը պաշտպանելու համար քաղաքական սահմանէ դուրս ինչ ձեռնարկ որ կարելի է ընել, Թուրք հանրապետութեան համար ալ խիստ նուիրական պարտականութիւն մըն է Թուրքերէնն ու Թուրք մշակոյթը հովանաւորել, աշխարհի ո՛ր կողմն ալ ըլլայ։

Այս տեսակէտէն, որքան ալ Թուրք օճաղներուն համար

...ր գործնապէս անկարելի ըլլայ ...հմանէն դուրս գտնուող Թուր...րուն մշակոյթովը զբաղիլ եւ ...ոնց մէջ ազգային գաղափարը ...րզել, սակայն ի բնէ ատիկա ...երական պարտականութիւն մըն ...ր պարտաւոր են կատարել: Ըստ ...Կ. կազմակերպութիւն մը, որ ...«Օճաղը» անունը կը կրէ, ...քը այս պարտականութե...գերծ չի կրնար նկատել:

ԲԷՍՈՒԳԼԱՏԷ ՄԷՀՄԷՏ ԷՄԻՆ

...ՂԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

...Արեւի մէջ թաթխուած վր...ն մը, երանգներու գերագոյն ...մաքանին հասած զգայնու...ն մը, ներդաշնակութիւննե...խորունկ եւ ճշգրիտ ըմբռ...մը՝ որ կը յայտնագործուի ...ւաքանչիւր կտաւի տարածու...ան ամէն մէկ մասին վրայ. ...՝ Ադամեանը, որուն նկար...ը ցուցադրուած են այս պա...ու G. Petitի մօտ, 8, Rue de ...ze, մինչեւ Մայիսի վերջը:

Ադամեանի մասին գրած եմ ...ախ: Իր արուեստը այսօր ...ծ է այնպիսի կատարելու...ն մը՝ որուն հաստատումը ...գնահատականը կարելի է ը... առանց սպասելու աւելին: Իր աշխատելու կերպը՝ եթէ ...ձեւին մէջ նոր՝ կը կրէ իր ...ութեան բացառիկ ու յան...ցիչ նկարագիրը՝ թրթռուն, ...ազային, եթերային, գրեթէ ...րական ու լուսազեղ կրկնե...ոյթներու տեսքը տալով իր ...անկարներուն:

Գոյներու վհուկը եւ բնու...ան գերին է ան միանգա...ն, գիտնալով սակայն տիրա...ել այդ բնութեան, անկէ ...լով այն խոշոր թանկագին, ...ուագիւտ ու խուսափուկ ...ութներն ու հրապոյրները, ո...ք պիտի խուսափէին ան...րձ եւ թերակիրթ աչքերէ:

Ան նոր է՝ նորերուն մէջ, ա...ց ծիծաղելիութեան, արդի է ...նց յաւակնութիւններու եւ ...ուոյց փիլիսոփայութիւննե..., եւ դասական դարձեալ իր ...եստին կշռուած, տրամաբա...կան եւ անհունօրէն մարդ...ին զգայնութիւններուն մէջ:

Իր լայն աշխատելու կերպը ...անակով ծեփուած — գիծերու ...րակրկիտ վերարտադրու...ններէն խուսափումը սակայն ... պզտրել իր կիներուն, ծո... կանգնած կամ պառկած ...տասարդ մարմիններու շնոր...լի ձեւերը: Յանուն նոր դպ...ներու մարդկային զմայլելի ...զմուածքը անճանաչելի ընե... ատրճան այլանդակողները ... կրնային շատ հրահանգիչ ...ր առնել Ադամեանի կտաւ...էն, որոնք արդիական ար...ստին բոլոր պատութիւննե... ներդաշնակօրէն կը միա...ննեն գեղագիտական առողջ ...րունքներուն հետ:

Ադամեան շնորհալից եւ անիմաստ «մանիֆէսթ»ներ չէ ստորագրած: Ան կը բաւականանայ բնութեան ամենածածուկ եւ ամենանուրբ հրապոյրները յաւերժացնել իր կտաւներուն վրայ, հասնելով երազուած կատարելութեան, որ է ըլլալ բնութեան և մարդուն միջնորդը, առանց լուսանկարչական ցամաքութեան, եւ թարգմանել բնութիւնը՝ առանց եղծանելու անոր հրաշակերտ դիմագիծը: Ուժի փորձ մըն է աս, որուն մեզի վարժեցուց Ադամեան քանի մը տարիէ ի վեր:

Իր 45 կտոր նկարներէն ամենաուշագրաւներն են թիւ 1, 7, 8, 11, 12, 16, 31 եւլն.:

Իր գրաւած երկու սրահներուն մէջ պտոյտ մը ընել, դուրս կուգամ դեռ աչքերուս մէջ ունենալով արեւի լոյսին խաղը, գոյներու եւ հազուագիւտ երանգներու սէնֆոնի մը առթած գերերկրային բերկրանքին տակ:

ՀՐ. ԱԼԵՄԱՆԱՔ

ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ԺԱՄՈՒ «ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ»ՆԵՐԸ

Ռամկավար կուսակցութեան Փարիզի ակումբը, Մայիս 28ի դէմ իր բացած պայքարը աւելի ժողովրդականացնելու դիտաւորութեամբ Երեքշաբթի գիշեր Սօսիէթէ Սավանթի մէկ սրահին մէջ կազմակերպած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը: Ժամը 10ին հազիւ պատիւն ունեցանք վայելելու ներկայութիւնը օրուան հերոսներուն:

Կարճ խորհրդակցութենէ մը յետոյ, որոշեցին սկսիլ բանախօսութիւնը երեսունեօթը հոգիի առջեւ, որոնց կէսը կը կազմէին Դաշնակցական եւ պոլշեւիկ հետաքրքիրները:

Նախագահին բացման խօսքէն պարզուեցաւ, որ ռամկավար կուսակցութիւնը որոշած է նման հրապարակային բանախօսութիւններու միջոցով «մատնանշել մեր ազգային կեանքին մէջ գործուած սխալները, զգուշացնել ժողովուրդն ու անոր ղեկավարները նոր սխալներէ: Սխալը մարդկային է, եւ մենք կ՚ընդունինք թէ անցեալի սխալները կրնան եղած ըլլալ հակառակ ղեկավարներու բարիկամեցողութեան: Մայիս 28ը, որ կը տօնուի ամէն տարի, մեր կարծիքով սխալ հասկցողութեան մը արդիւնք է, մենք, մեր իրազեկ եւ գործօն ընկերներու միջոցով, այսօր այս սխալ պատկան է, որ կ՚ուզենք պարզել հոս»:

Բանախօսներէն Պ. Միքայէլ Պապաջանեան, երբեմնի անդամ Հ. Հ. պատուիրակութեան, մօտ մէկ ժամուան իր բանախօսութեամբ պատմականը ըրաւ 1917—1918 քաղաքական դէպքերուն եւ յայտարարեց թէ «1918 Մայիս 28ի անկախութեան յայտարարութիւնը հարկադրանք մըն էր եւ գնահատուած ու ընդունուած «մեր ժողովրդական կուսակցութեան կողմէ, որպէս ժամանակաւոր միջոց մը, մեր ժողովրդի ֆիզիքական կեցութիւնը պահպանելու»: Դաշնակցութիւնը կ՚ուզէ տօնել այդ «ողբերգական թուականը, որպէս անկախութեան տօն, որ միանգամայն չի համապատասխաներ տրուած բացատրութեանը: Մենք համոզուած էինք, որ ուշ կամ կանուխ Ռուսաստանի ի վիճակի պիտի ըլլար վերստին իր թեւարկութեան տակ առնելու Հայաստանը: Մեր հաշիւները թէեւ ուշ, բայց իրականացան 1920 Նոյեմբեր 29ին, Դաշնակցութեան ծանօթ քաղաքականութեան հետեւանքով:»

Զարժեր զբաղիլ միւս բանախօսով: Վանի ծանօթ վաշխառուն էր որ «ճշմարտութեան» խօսքը պիտի արտասանէր:

Խե՛ղճ ճշմարտութիւն...

Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԷԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՕՐ, (Սեփ. թղթ.). — Այստեղ կեանքը շատ լաւ կ՚ընթանայ: Ամէն հաւաքոյթներու մէջ հայկական գեղեցիկ մթնոլորտ մը կը ստեղծուի աւանդական երգերով ու պարերով: Թուրքերէն երգի կամ խօսակցութեան տեղ չի տրուիր: Աֆիօն Գարահիսարցիներէն շատ թրքախօս չկայ, այս վերջինները դժբախտաբար հայերէն գիտնալով հանդերձ, նորէն այդ լեզուն կը գործածեն:

Հ. Յ. Դ. կազմը հետզհետէ կը յառաջդիմէ, շնորհիւ ընկերներու եռանդին:

Այս ամսու ընթացքին ընկերական ժողովէն զատ ունեցանք վիճաբանական ժողով մը, քաղաքական կուսակցութեանց ծագման մասին: Դասախօս ընկեր Ա. Թ. սկսելով 1885էն, համառօտակի թուեց դէպքերը, ու մանաւանդ ծանրացաւ Դաշնակցութեան գործունէութեան վրայ: «Մենք վստահ ենք թէ հայ ժողովուրդը անպայման կը ստանայ իր անկախութիւնը երբ ունի կուսակցութիւն մը որ ջահը ձեռքին՝ կը լուսաւորէ անոր ճամբան»: Յետոյ եղան վիճաբանութիւններ ներկայ Հայաստանի վարչաձեւին շուրջ, որ վնասակար գտնուեցաւ մեր երկրին համար...:

Այս ժողովէն յետոյ երկու հոգի եւս աւելցաւ մեր կազմին վրայ:

Գովելի է ընկերներու այս եռանդը, որով կը պատրաստուին հետզհետէ սարքել հանդէսներ ու հաւաքոյթներ:

Անտրէ

ԼԸՆԿԹԻՄՈՒՐԻ ՊԱԼԱՏԸ. — Սամարղանտի մէջ գտնուած են Լէնկթիմուրի պալատներէն մէկուն աւերակները: Այս պալատը կառուցուած էր 14րդ դարուն:

ԵՐԵՒԱՆԻ թրքական նոր այբուբենի կոմիտէն ջնջուած է:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԸ

Վաղը, Սթատ Էլիզապէթի մրցումները՝ որ կազմակերպուած են «Յառաջ»ի կողմէ, կը խոստանան եղանակի ամենակարեւորները ըլլալ, մեր շրջանակին համար:

Երեք չորս տարիէ ի վեր շատ մը կազմակերպութիւններ եւ թերթեր աշխատած էին նոյն մրցումը կազմակերպել: Բայց ոչ մէկը չյաջողեցաւ՝ եւ այսօր «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը կը ստանձնէ գլուխ հանել այս դժուարին գործը:

Անտարակոյս, վաղը, հայ հասարակութեան մեծամասնութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ մրցումներուն, տեսնելու եւ քաջալերելու համար իրենց հայ մարզիկները, որոնք օտար շրջանակներու մէջ միշտ բարձր պահած են հայ դնդերին ուժն ու հայ անունը:

Այս խումբերուն, եւ հայ մարզական կազմակերպութեանց գլուխը կը գտնուի Հ. Մ. Ը. Մ-ը, որուն ֆութպոլի խումբը այսօր լաւ անուն մը շահած է ֆրանսական ֆութպոլի աշխարհին մէջ, իր յաղթանակներով: Հ. Մ. Ը. Մ-ը միշտ մրցած է ֆրանս. ամենամեծ խումբերու դէմ եւ գրեթէ միշտ յաղթական դուրս եկած է: Այս տարուան շրջանին Հ. Մ. Ը. Մ-ի առաջին խումբը միայն երկու պարտութիւն կրած է, ան ալ իրմէ շատ մը բարձր խումբերէ. պարտուած է Լիւքսէնպուրկի ախոյեանէն եւ Corinthiensներէն:

Հայ մարզականի (Հ. Մ.)ի խումբը որ նոյն օրը պիտի մրցի Հ. Մ. Ը. Մ-ի խումբին դէմ, նոյնպէս լաւ արժէք մը կը ներկայացնէ: երկու խումբերուն կը մնայ վաղը կանոնաւոր եւ իսկական ֆութպոլի արժէքը երեւան բերող խաղ մը խաղալ: Վստահ ենք թէ խաղացողները եղբայրական յարգանք մը ունին, իրարու հանդէպ, տոգորուած՝ բարի նախանձով:

Նկատելով որ այն օրը չորս խաղեր տեղի պիտի ունենան, ինչ որ բաւական ժամանակ պիտի խլէ, մրցումները պիտի սկսին ժամը ճիշդ 12.30ին:

Նախ ժամը 12.30ին պիտի մրցին Պէլվիլի եւ Արժանթէօյի պահեստիները: ժամը 1.30ին պիտի խաղան Հ. Մ. Ը. Մ-ի եւ Հ. Մ-ի պահեստիները: իսկ ժամը 3ին պիտի կատարուի Արժանթէօյի եւ Պէլվիլի առաջին խումբերու մրցումը՝ որ կը խոստանայ նոյնպէս օրուան կարեւոր մրցումներէն մէկը դառնալ:

Այս երկու խումբերը նախապէս մրցած էին իրարու հետ եւ բաւական հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ, Արժանթէօյ 3—2 յաղթած էր Պէլվիլի: Ներկայիս երկու խումբերն ալ յաղթելու մեծ եռանդ ունին:

Անշուշտ բոլոր խումբերը պիտի ջանան զուտ հայկական կազմով ներկայանալ:

Ժամը ճիշդ չորսուկէսին պիտի սկսի Հ. Մ. Ը. Մ-ի եւ Հ. Մ-ի առաջին խումբերու մրցումը:

Հ. Մ. Ը. Մ-ը դաշտ պիտի գայ հետեւեալ կազմով.— Վ. Տէվէճեան, Մ. Մկրտիչեան եւ Ս. Շահմիրեան, Շահան, Գամէր եւ Ս. Գրիգորեան: Յառաջապահներ՝ Աշոտ, Ս. Կարապետեան, Վ. Կարապետեան, Ա. Պաղտասարեան եւ Պ. Շալըքեան:

Սթատ Էլիզապէթ Porte d'Orléansէն միայն չորս վայրկեան է եւ անձրեւէն պատսպարուած է:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՂԵ՛ՌՆ.— Փօլ Անտրօ, վարչական քարտուղարը փրթի Նիսուայի, Նիսի մէջ կը ծանօթանայ դեռատի ու գեղանի աղջկան մը: Կը սիրահարի, կը կապուի եւ օր. Ժէրմէն Պօնիֆէ, 17 տարեկան, կը մնայ յղի: Երբ ծննդաբերութեան օրերը կը հասնին, աղջիկը կ՚երթայ Թուլոն: Անտրօ ունէր կին մը, եւ ուզեց ամուսնալուծումի արտօնութիւն ստանալ, ամուսնանալու համար խաբած աղջկան հետ: Սակայն կինը սպառնաց:

Անտրօ շուարած մնացած էր, երբ հասաւ աղջկան հայրը, Պօնիֆէ, որ կը բնակէր Նիսի մէջ: Հայրը կը հրամայէր ստորագրել պայմանագրութիւն մը, որով Անտրօ պիտի ճանչնար իր հայրական իրաւունքն ու պարտաւորութիւնը օր. Պօնիֆէի երախային վրայ:

Երկու կրակի մէջ էր Անտրօ: Կինը կը սպառնար եւեւէն:

Ու, յանկարծ, վազեց Պօնիֆէի տունը, գտաւ տիկին Պօնիֆէն եւ հրամայեց ստորագրել թուղթ մը հաստատելու համար թէ աղջկան ծնած երախան Անտրօէն չէ:

Մայրը, սարսափած վազեց պատուհան, սակայն ատրճանակի երկու գնդակ գետին տապալեցին զինք: Ատրճանակի ձայները լսելով, հասաւ Պօնիֆէ, որ կրակեց իր կարգին, սակայն ատրճանակը պարպուեցաւ՝ առանց վնասելու: Այն ատեն Անտրօ յարձակեցաւ Պօնիֆէի վրայ: Կրակեց, վրիպեցաւ, նորէն կրակեց, նորէն վրիպեցաւ: Պօնիֆէ, անզէն ըլլալով, ցատկեց պատուհան եւ նետուեցաւ փողոց՝ երկու յարկ բարձրութենէ մը: Բարեբախտաբար անվնաս ոտքի կանգնեցաւ: Նոյն պահուն, գնդակ մը գլխուն, Անտրօ անձնասպան եղաւ:

ԲՆԱՇՐՋԻԿԸ.— Ամսթէրտամի մէջ բժիշկ մը, գիշեր մը, կ՚ընդունի այցելու մը, որ կը յայտնէ թէ ծանր հիւանդ մը ունի եւ կը խնդրէ որ շուտով օգնութեան հասնի: Հասցէն կուտայ և կը մեկնի: Բժիշկը կը պատրաստուի մեկնելու: Կինը, քնաթաթախ աչքերը սրբելով, կը թելադրէ երկանը, որ մնայ, չերթայ, գիշեր ատեն, անծանօթ ու քաշուած տան մէջ դարմանելու: Սակայն բժիշկը կը մեկնի: Կը հասնի տունը, դուռը կը բացուի, կը բարձրանայ երրորդ յարկը: Թոքախտաւո՞ր աղջիկ մը: Կը քննէ, դեղագիր մը կը գրէ եւ կ՚ըսէ թէ առաւօտուն նորէն պիտի գայ քննելու:

Եւ առաւօտուն դարձեալ կ՚երթայ նոյն տունը: Կը զարնէ դուռը:

Ոչ ոք կը պատասխանէ: Քովի պարտէզէն ծերունի մը կ՚ըսէ թէ տունը երկու տարի է լքուած է, եւ բանալիները իր քովն են: Բժիշկը կը հրամայէ բանալ: Կը բացուի դուռը: Պարապ է տունը: Փոշին խաւ խաւ նստեր է: Ոչ անկողին, ոչ աթոռ, ոչ ալ... հիւանդ: Վառարանին մօտ... դեղագիրը, զոր բժիշկը գրած էր գիշերը: Առմանք եւ զարմանք:

Բժիշկը երկա՛ր կը խորհի: Յետոյ միայն կը հասկնայ որ, ինք բնաշրջիկութեան ենթարկուած ըլլալով, քանի՜ գիշերներ նման ճամբորդութիւններ կատարած էր դուրսերը:

ԿԵՌԱՍԸ ԱՐԻՒՆՈՏ Է.— Տիկին Մօնիէ, Աոլի մօտակայ գիւղի մը մէջ, կեռաս կը քաղէր իր մրգաստանէն: Ինկաւ ծառէն եւ ոտքը կոտրեցաւ: Անմիջապէս ինքնաշարժով դրացի գիւղէն կանչեցին բժիշկը, որ արագաբար սուրաց վիրաւորին մօտ: Ճամբան կ՚անցնէր երկաթուղիին վրայէն: Երկաթուղիին անցքը այդ պահուն գոց էր, սակայն ինքնաշարժին փողին ձայնէն ընդոստ արթննալով, քնաթաթախ պահապանը բացաւ անցքը: Բժիշկը քշեց ինքնաշարժը, արագօրէն հասնելու համար իր հիւանդին մօտ: Սակայն նոյն պահուն վերէն կը սուրար ճեպընթացը, որ զարնուեցաւ ինքնաշարժին եւ նետեց զայն 20 մեթր հեռու:

Ինքնաշարժը ջարդ ու փշուր եղաւ, բժիշկն ու երկու ընկերացողները վայրկենական մեռան:

ԱՌԻՒԾԻՆ ՀԵՏ.— Սթրազպուրկի կրկէսին մէջ, երբ գազանազուսպ Ժաքոն կը խաղցնէր առիւծները, յանկարծ «կենդանիներու թագաւորը» կատղեցաւ եւ յարձակեցաւ մարդուն վրայ: Խածաւ ու պիտի բզքտէր, եթէ նոյն պահուն չուան մը չնետէին վանդակէն ներս: Ժաքոն կախուելով չուանէն, բարձրացաւ վանդակին գլուխը: Դուրսէն ատրճանակ արձակելով, վիրաւորեցին առիւծները և Ժաքոն յաջողեցաւ դուրս ելլել վանդակէն: Ու անմիջապէս նուաղեցաւ ու փոխադրուեցաւ հիւանդանոց:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԷՐԷ

Մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տոքթ. Լ. Գրիգորեան: Յատկացուցինք Թորինօյի հայկական որբանոցին (Իտալիա):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

...ՐԱԿԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ ՄԸ

— Իսկ եթէ ֆօն Ռիխպէր ...ուած ըլլա՞յ, հարցուց տեղա...կ...

— Եթէ զինուած է, կռիւ պիտի ըլլայ:

— Երանի՜ թէ այդպէս ըլլար, ...որովհետեւ չէք կրնար երեւ...յել ոխը եւ զզուանքը որ կը ...մ այդ մարդուն հանդէպ:

— Նոյն զգացումները ես ալ կը ...մ, հաւատացէք. բայց պէտք ...ր մոռնանք նպատակը որ կը ...պնդենք: Ասոր համար ձենէ ...որ խնդրեմ որ ինծի ձգէք գոր...ղեկավարութիւնը՝ շատ ապուշ ...ն պիտի ըլլար թոյլ տալ որ մեզ ...չխեն, երբ կրնանք ուրիշ ...գ գործել:

Եւ նորէն պնդելով.

— Խոստացէք որ պիտի պահէք ձեր հանդարտութիւնը, ըսի, հակառակ պարագային դաւով պիտի ստիպուիմ առանձին գործել:

Երբ զիս ապահովցուցին այս մասին, իրենց տան վերջին յանձնարարութիւններս եւ մեր ընթացքը փութացուցինք:

Ասոր հետ մէկտեղ, դեռ ապահով չէի արդիւնքի մասին, որովհետեւ Կ.. ամէն վայրկեան, չափազանց ջղայնութիւն մը կ՚արտայայտէր:

Մինչեւ քեասսօ մեր հակառակորդներուն ինքնաշարժին մասին որեւէ լուր չունեցանք: Բայց, հազիւ թէ քաղաքը անցեր էինք, նշմարեցինք զայն, ճամբուն մէկ կողմը՝ կանգ առած էր, եւ Ատոլֆ որ շատ նեղը մտած ըլլալ կ՚երեւէր, քանի որ Իսմա Շթաուպ կը պոռար կը կանչէր, ի զուր կը փնտռէր մեքենայի խանգարման պատճառը:

Չճանչնալ ձեւացնելով, արագօրէն անցանք անոնց առջեւէն, Քօմայի ուղղութեան վրայ: Նոյն իսկ քիչ մնաց որ ֆօն Ռիխպէրն ալ ճզմէինք, որովհետեւ մեզի նշան ընելու եւ մեզ օգնութեան կանչելու համար ուրիշ միջոց չէր գտեր, եթէ ոչ, իր ընկերուհիին քովը առնելով ճամբուն մէջտեղը կենալ ու կայն շարժել օդին մէջ:

— Մեղք որ առիթը փախցուցինք, պոռաց Կ... գործը ինքնիրեն կարգադրուած պիտի ըլլար:

— Պարապ խօսքեր կ՚ընես. ըսի. չենք գիտեր թէ թուղթերը որո՞ւն վրայ կը գտնուին, եւ յետոյ, զոյգը ողջ պէտք է մեր ձեռքը անցնի, որովհետեւ ես անոնց հետ կարգադրելիք ուրիշ հաշիւներ ունիմ:

Մեր կառքը ետ դարձուցեր էինք եւ դանդաղօրէն կը մօտենայինք անոնց. պարոնուհիին կառքին քով կանգ առնելով հարցուցի.

— Ի՞նչ կայ, տիկի՛ն, ի՞նչ պատահեցաւ. խանգարո՞ւմ մը:

— Կատղած եմ, ապուշ խանգարում մը. մեր բախտէն է. երեւակայեցէք որ մեզի կը սպասէին Քօմայի մէջ ճաշի համար, եւ այս անճարակ Ատոլֆին յանցանքով, ատենին չպիտի հասնինք:

— Եթէ այդ է, բան մը չէ: Մենք ալ Քօմա կ՚երթանք, եթէ կ՚ուզէք, ձեզ մեր կառքը կ՚առնենք. քիչ մը նեղուելով, բոլորս ալ կը պարփակուինք. արդէն շատ հեռու ալ չենք:

Իսմա Շթաուպ եւ ֆօն Ռիխպէր արագ ակնարկ մը փոխանակեցին, յետոյ ֆօն Ռիխպէր տխրօրէն իր ինքնաշարժը դիտելէ վերջ ըսաւ.

— Այնքան աւելի սիրով կ՚ընդունիմ, որքան կը տեսնեմ թէ ուրիշ ընելիք բան չունինք: Բայց շատ պիտի նեղենք ձեզ:

— Ո՛չ մէկ կերպով:

Եւ խօսքս Կ...ին ուղղելով.

— Բարեկամս, կ՚ուզէ՞ք վարիչին քով տեղ գրաւել. Տիկին Աֆրըմօն եւ պարոն Թիոլմօն ետեւի կողմը կը նստին, մենք ալ տեղակալ Մ...ին հետ անոնց դէմը կը նստինք:

Կ... ինքնաշարժի վարիչին քով, այսինքն երկու լրտեսներուն հետ շփումէ հեռու ըլլալով, ես աւելի հանդարտ կ՚ըլլայի. այս կերպով չէր կրնար միջադէպի տեղի տալ:

Երբ ամէն մարդ տեղաւորուեցաւ, ճամբայ ելանք եւ մեր անցագրերը սահմանագլխի պահակախմբին ցոյց տալէ եւ անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները լրացնելէ յետոյ, ուղղուեցանք դէպի Քօմա, ուր հասանք քիչ վերջ: Իտալիոյ, այսինքն մեզի դաշնակից պետութեան մը հողին վրայ էինք այլեւս:

— Ո՞ւր պէտք է որ ձեզ ձգենք, տիկի՛ն, հարցուցի:

Ռիալթօի քով:

— Ռիալթօ՞: Շաքարագործ մը չէ՞, որ լաւ անուշեղէններ կը պատրաստէ:

— Այո:

— Այն ատեն գիտեմ թէ ո՞ւր է իր խանութը:

Ինքնաշարժի վարիչին պէտք եղած հրահանգները տուի եւ նորէն խօսքս Իսմա Շթաուպի ուղղելով հարցուցի.

— Գործերնիդ երկար պիտի տեւէ՞: Կ՚ուզէ՞ք որ ձեզի սպասենք, ձեզ Լուկանօ վերադարձնելու համար, կամ թերեւս դուք իսկ միջոցը պիտի գտնէք վերադառնալու:

— Հազար անգամ ազնիւ էք, հազարապետ: Հազիւ ժամու մը գործ ունիմ եւ եթէ կ՚ուզէք, նկատելով որ այս անճարակ Ատոլֆը ճարը չպիտի գտնէ մեքենան նորոգելու, ձենէ պիտի խնդրեմ որ զիս Լուկանօ վերադարձնէք:

(Շար.)

Քանի մը երեսփոխաններ ալ խօսեցան, որմէ վերջ Ներքին նախարար Հիքս փակեց վիճաբանութիւնը յանուն կառավարութեան։ 112ի դէմ 357 ձայնով կառավարութիւնը վստահութեան քուէ ստացաւ։

Այլ առակ լուարու՜

Խորհրդային միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆ խօսելով Անգլիոյ հետ յարաբերութեանց խզման մասին կ'ըսէ որ եթէ Անգլիա մինչեւ հիմա կը վարանէր խզում կատարելու, պատճառը այն էր որ կը յուսար դաշնակիցներ գտնել Խորհրդային միութեան վրայ հաւաքարար յարձակելու համար։ Երբ տեսաւ թէ իր յոյսերը չեն իրականանար, որոշեց բացէ ի բաց եւ անկախաբար յարձակիլ, յուսալով որ ուրիշ պետութիւններ ալ իրեն պիտի հետեւին։ Անգլիոյ ընդհ. քաղաքականութիւնն է պետութիւնները իրարու դէմ գրգռել եւ զինել, ու թէ՛ Եւրոպայի եւ թէ աշխարհի միւս երկիրներուն մէջ խաղաղութիւնը վրդովել։ Դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը պատերազմի պատրաստութիւն մը պէտք է նկատել, որովհետեւ ատոր ուրիշ իմաստ տալ կարելի չէ։

Ակնարկելով Պօլտուինի ամբաստանութիւններուն, Լիթվինոֆ յայտարարեց թէ անոնք բացարձակապէս ծիծաղելի են եւ ոչ-համոզիչ։ Առեւտրական պատուիրակութիւնը երբեք լրտեսութեամբ չէր զբաղեր։ Եթէ Արգոսի քանի մը պաշտօնեաները «ոճրային» թղթակցութիւն ունէին բանւորական սէնտիքաներու հետ, անգլ. կառավարութիւնը կրնար զանոնք խուզարկել, քանի որ ո եւ է առանձաշնորհ չեն վայելեր անոնք եւ իրենց արարքներուն համար պատասխանատու են։ Եթէ անգլ. ոստիկանութիւնը կը ճանչնար առեւտրական պատուիրակութեան այն անդամները, որ լրտեսութիւն կ'ընէին, ինչո՞ւ դատի չկանչեց զանոնք։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՎԵՐՍԿՍԱԼ ԽՕՍԻԼ

Մայիս 26ին, Իտալիոյ երեսփ. ժողովը սկսաւ վիճաբանիլ ներքին ելմտացոյցին վրայ։ Այս առթիւ Մուսոլինի, որ բաւական ատենէ ի վեր կը խուսափէր հրապարակային յայտարարութիւններէ, երկար ճառ մը խօսեցաւ, միեւնոյն ատեն պատասխանելով իր իշխանութեան մասին եղած մեղադրանքներուն։ Իտալիոյ դիկտատորը նախ պարզեց ժողովուրդին ֆիզիքական վիճակը։ «Առողջապահական Տեսչութիւնը անհամար միջոցներ ձեռք առած եւ ինը հազար նաւեր ազատած է մուկերէ, որոնք վարակիչ հիւանդութիւններ կը բերեն Արեւելքէն, մասնաւորաբար դեղին տենդ եւ համաճարակութիւն» (ծիծաղներ)։ Ցետոյ յայտարարեց թէ օգտուեցաւ ամուրիութեան տուրքէն, մօրակի հարուած մը տալու համար ազգին աճման։ «Քառասուն միլիոն Իտալացիները մեծ բան մը չեն 90 միլիոն Գերմանացիներուն եւ 200 միլիոն Սլաւներուն հանդէպ։ Նմանապէս բաղդատութիւն կարելի չէ ընել Արեւմուտքի հետ, երբ նկատի առնենք Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի գաղթային բնակչութիւնը։ Իտալիա պէտք է առնուազն 60 միլիոն բնակիչ համրէ, որպէս զի կշիռ ունենայ»։

Մուսոլինի կը ժխտէ այն առարկութիւնը թէ այս ժողովուրդը չի կրնար ապրիլ երկրին մէջ։ Այդ առարկութիւնը կ'ըլլար հաւանաբար 1815ին, երբ Իտալիան միայն 16 միլիոն բնակիչ ունէր։ Հինգ տարիէ ի վեր կ'ըսեն թէ Իտալիոյ բնակչութիւնը կը յորդի։ Ընդհակառակն. այդ գետը կը դառնայ իր անկողնին մէջ, իսկ ծնունդներու նուազումը ազգերու անկում յառաջ կը բերէ։ Ազգերու ճակատագիրը իրենց մարդահամարի ուժին հետ կապուած է։ Ֆրանսա կ'իշխէր աշխարհի, երբ 40—45 միլիոն Ֆրանսացիներու կողքին, նուազ Գերմաններ, Իտալացիներ եւ Սպանիացիներ կային։ Եթէ կ'ուզենք հասկնալ Եւրոպայի վերջին յիսուն տարիներու դէպքերը, պէտք է նկատենք որ Ֆրանսայի բնակչութիւնը երկու միլիոն աւելցած է 1870էն ի վեր, Գերմանիոյ բնակչութիւնը՝ 24, Իտալիոյ բնակչութիւնը՝ 16 միլիոն։ Իտալիոյ մէջ ծնունդները բարձրագոյն աստիճանին հասած են 1886ին, երբ հազարին 39 էր. այժմ իջած է 27ի։

Խօսելով Պրէնների սահմանագլուխի մասին, ըսաւ որ եթէ նոյն իսկ հարիւր հազարաւոր Գերմանացիներ գտնուին այնտեղ, Իտալիա պիտի պաշտպանէ զայն, մինչեւ անգամ եթէ հարկ ըլլայ պատերազմ հրատարակել վաղը։

Հերքեց թէ ահագին ուժեր կեդրոնացուած են ֆրանսական սահմանին վրայ։ «Ընդամէնը 900 սեւ շապիկաւոր ունինք մեր արեւմտեան սահմանին վրայ, եւ անոնց միակ պաշտօնն է թոյլ չտալ որ երկրէն հեռանան կամ երկիր դառնան գէշ Իտալացիները»։

Իր ճառին երրորդ մասին մէջ, Մուսոլինի պարզեց ֆաշիստ կառավարութեան գործունէութիւնը։ Հաստատեց թէ մասնաւոր ոստիկանութիւն մը եւ ատեան մը կազմուած են, որոնք հրաշալի գործ կը կատարեն։ Պէտք չէ, ըսաւ, չափազանցել ընդդիմադիրներուն ուժը։ Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, միայն մէկ հաւաքական ցոյց տեղի ունեցաւ եւ քանի մը զրահապատ ինքնաշարժերու ներկայութիւնը բաւեց զայն խափանելու համար։

Կ'ըսեն թէ, աւելցուց, սահմանէն դուրս քշած ենք 200.000 հոգի, որոնց 20,000ը Միլանէն։ Նախ կան արտաքսուած հասարակ ոճրագործները եւ մարդ չպիտի մեղքնայ անոնց։ Այս մարդոց թիւն է ընդամէնը 1527։ Գալով քաղաքական դատապարտեալներուն, 1541 հոգի ազդարարութիւն ստացած են 859 հոգի՝ կոչնագիր, 598 հոգի՝ կղզիները քշուած։ Այս առթիւ յիշելով ֆրանսական յեղափոխութեան ատեն գործադրուած սարսափները, յայտարարեց թէ ֆաշիստ յեղափոխութիւնը պարզապէս իր պարտականութիւնը կը կատարէ, ինքզինքը պաշտպանելով։

Լինտպէրկ յաղթութեան նշաններ ցոյց կուտայ

Վեց օրէ ի վեր Փարիզցիները վայրկեան մը հանգիստ չտուին Լինտպէրկի։ Յոգնեցուցիչ ճամբորդութենէ մը վերջ, եւ բիտասարդ օդանաւորդը ստիպեցին ամէն օր 3—4 հացկերոյթի կամ ընդունելութեան ներկայ ըլլալ։ Լինտպէրկ սկսած է յոգնութեան նշաններ ցոյց տալ եւ կորսնցնել իր անմեղ ժպիտը։ Միւս կողմէ աշխարհի ամէն կողմէ եկած դրամական առաջարկները կը մտատանջեն զինք՝ իր ապագային համար։ Մինչեւ հիմա 3 միլիոն տոլար արժէքով պայմանագրութիւն առաջարկուած է իրեն, ու Լինտպէրկ առաջին վայրկեանի մերժումներէն վերջ, հիմա սկսած է մտածել։

Առջի օր Փարիզի քաղաքապետարանին մէջ եղած ընդունելութիւնը ամէնէն փառաւորը եղաւ։ Նախագահ Ուիլսընէն ի վեր Փարիզ ո՛չ ոքի այսքան մեծ պատիւ ըրած էր։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Փարիզի մէջ վաղը կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ
Այս երեկոյ ժ. 8ին, Երիտ. մ.Թեան ակումբը, 138 R. Etienne Dolet
բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
Վաղը՝ կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սալօն Էսփանեօլի մէջ, 46 Rue Tapis Vert։ Բանախօսութիւններ, երգ, արտասանութիւն եւ նուագ։

ՊԷԼՖՈՌԻ ՄԷՋ
Հանդէս-ներկայացում, Օֆմօնի դպրոցի սրահին մէջ. վաղը կիրակի ժամը 2.30ին։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, հայկ., կովկաս. զանազան պարեր։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Նովելթի Ցանսինկի սինէմային մէջ։

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ
Վաղը կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը ճիշտ 2ին, Նորակառույց Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

ՏԷՔԱՋՎԻԼԻ ՄԷՋ
Վաղը՝ 29 մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին։ Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւններ եւայլն։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ
ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 1ԻՆ
ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ
PORTE D'ORLÉANS

Ապահովեցէ՛ք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Մէթրօ Փօրթ տ'Օրլէան, Թրամուէյ 8 եւ 28, Օթօպիւս AE

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան Միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՈԼԻՍ, Գ. Զ.— 185 ֆրանք։
ՎԻԷՆ, Յ. Ո.— 100 ֆր.։
ԼԻՈՆ, Յ. Ֆ.— 35 ֆր.։
ՓԱՐԻԶ, Ե. Պ.— 10 ֆր.։
ՓԱՐԻԶ, Սեւ.— 50 ֆր.։
ՔԱՆ, Ա.— 35 ֆր.։
ԻՆՏ ՀԱՐՊԸՐ, A. R. F.— 5 տօլար, սկսանք ղրկել. տարեկանը 10 տօլար է։
ՏԻՒՖՕՌ, Ս. Գ.— 35 ֆր., սկսանք ղրկել։
ՕՊԸՆԱ, Է. Գ.— 20 ֆր.։
ՌՕՊԷՌԹՕ, Ս. Մ.— 35 ֆր.։
ԱԼՖՕՌՎԻԼ, Ս. Դ.— 5 ֆր.։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 503 ֆր.։
ԱՐԼ, Ա. Պ.— 37 ֆր.։
ՇԱՎԻԼ, Պ. Պ.— 20 ֆր.։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Համայնավարութիւն եւ համաշխարհային յեղափոխութիւն, Մ. Վարանդեանի, գին 15 ֆր., Հայ-Թրքական կնճիռը, Ռուբէն, գին 6 ֆրանք։ Դիմել L. Kévonian, 208bis. Rue Lafayette (10e) Paris։

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Երկու սենեակներ առանց կարասիի եւ խոհանոց մը հայ ընտանիքի մը մէջ։ Դիւրամատչելի գին, օդասուն վայր։ Դիմել՝ պատրիկ պետեանի՝ 20 Rue des Petits Bois, Chaville.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Ցնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ Մազըմեանի 22 Rue la Boetie։

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը որ երկար տարիներ բարձր ընտանիքներու եւ յայտնի ճաշարաններու մէջ իբր Chef cuisinier աշխատած է. դիմել՝ Վահրամ Պէրպէրեանի, 1 Rue Gudin, Porte St Cloud.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
«LA PATERNELLE - VIE»
Ֆրանսական կեանքի ապահովագրական անանուն ընկերութեան

Ներկայիս կուգամ իմ խորին շնորհակալութիւնս յայտնել «ԼԱ ՓԱԹԷՌՆԷԼ» ֆրանսական կեանքի ապահովագրական ընկերութեան, որուն ապահովագրուած էր հանգուցեալ ամուսինս, Լեւոն Շաշտուրեան, 29 տարեկան, Մեծ Նոր Գիւղցի։

Հազիւ վճարած էր Ա. տարուայ ապահովագինը, դժբախտութիւնը ունեցայ զինք առյաւէտ կորսնցնելու 19 Ապրիլ 1927ին, 24 ժամ տեւող աղէտալի մը հետեւանքով։

Շնորհակալութիւնս նաեւ ընկերութեան ֆրանսահայ գաղութի ընդհ. գործակալ Պ. Ա. Անտոնեանի, որ չխնայելով իր օժանդակութիւնը, ամենակարճ ժամանակի մէջ կարողացաւ գանձել ապահովագին 10,000 ֆրք.ը եւ ինծ վճարել։

Ինչպէս միշտ, այս առթիւ եւս ընկերութիւնը կենդանի ապացոյցը տուաւ իր պարտաճանաչութեան եւ ճշտապահութեան, մեղմացնելով հազիւ 17 տարեկան որբեւայրիիս անմոռանալի եւ անփոխարինելի սոյն կորուստը։

Հանգուցեալի որբեւայրին
Այրի Տիկ. Անուշ Շաշտուրեան
(Պանդրմացի)

Պոլէն (Վօքլիւզ) 23)5)27

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մը մէջ, կահաւորուած, երկու մահճակալով, դիւրամատչելի գինով։ Դիմել Լ. Սուրէնեանին, չորրորդ յարկ, 1 Rue Liot, Billancourt (Seine)։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Անտօնիոս եւ Կղէոպատրա 15 ֆր., Ծամբուն վրայ 10, Նամուս 10, Զար Ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Կայսրը 10, Զարչըլը Արթին աղա 6, Վերջալոյսին տակ 5, Զարտաշ 6, Վերադարձը եւ Ապահովագր. նամակը 3, Նա չլինի սա լինի 4, Երկու խուլեր 3, Ջավալըն 2.50, Պաշտօնս խոմբալ է 2.50։

Էջեր Բուչակէն 5 ֆր., Հայրենի Քնար 12.50, Դուրեանի Քերթուածները 5, Աբու Լալա Մահարի 7.50։

Հայաստանի ջարդերը 15, Միլոն մը Հայերու ջարդը 18, Խորհուրդներ հայ պատանիներուն 3, Նոր Երգարան (Սուրիահայ) 5, Աշուղ Ղարիպ 6, Աքլոր Նզրայր 7, Հրաշագործ Ձաքիրը 5, Ֆրանսահայ. խօսակցութիւն 6, Գրպանի ուղեցոյց ֆրանսերէնի 8, Ընդարձակ Երազահան եւ Լուսնացոյց 10։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը։ Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱԲԱՑ„ հրատարակչականը ? ? ?

ՍԱԿԱՐԱՆ
27 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Օսմանլի երկթ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՅԻՍ 1927

29 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 349

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԻՆ ՎՐԱՅ

Երկար ատենէ ի վեր առաջադրուած միտք մըն է որ կը գործադրենք այսօր, կազմակերպելով «Յառաջ»ի բաժակի մրցումը։

Ամէն բանէ առաջ, մեր հոգն եղաւ համախմբել մարզական միութիւնները, եղբայրակցութեան եւ բարի նախանձի գետնի մը վրայ։ Եւ ուրախ ենք որ իրականացաւ մեր բաղձանքը։

Իրենք, հայ մարզիկներն ալ տարբեր մտածում չունէին։ Տարիներու ընթացքին անոտի վէճեր ծագած են, իբրեւ հետեւանք զանազան թիւրիմացութիւններու։ Բայց շարժումը կանգ չառած։ Իւրաքանչիւրը ուզեր է իր հասկցած եղանակով գործել եւ զարգացնել մարզանքը, խորապէս ըմբռնելով անոր արժէքը, մանաւանդ մեր այս ցիրուցան եւ թափառական վիճակին մէջ։ Մէկը այս, միւսը այն ուղղութեամբ, մէկը Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ, միւսը Հ. Մ. Մ.ի, ջանացեր են վառ պահել մարզական ոգին, որ խկապէս շանթարգել մըն է շատ մը փորձութիւններու դէմ։

Անշուշտ նախընտրելի պիտի ըլլար որ բոլոր թեւերը միացեալ մէկ անունի տակ, իբրեւ կուռ եւ միակտուր զանգուած, պահելով իրենց տեղական, շրջանային ինքնավարութիւնը։ Այս ձեւով, ոչ միայն ամուլ վէճերը պիտի դադրէին, այլ եւ ուժերն ու յօգնութիւնը պիտի նուազէր. իսկ մարզական շարժումը պիտի ստանար մեծ թռիչք, թէ մարզիկներուն եւ թէ ամբողջ տարագիր երիտասարդութեան բարիքին համար։

«Յառաջ»ը երջանիկ պիտի ըլլար, եթէ, իր բաժակի մրցումին առթիւ, բաժակ մը փրփուրի մէջ հալէին մանր մունր անհասկացողութիւնները, երկու կողմերուն նախաձեռնութեամբ։

Սպասելով այդ օրուան, մենք այժմէն կ՚ողջունենք բոլոր հայ մարզիկներն ու մարզասէրները, թէ անոնք որ պիտի մրցին, այսօր, Սթատ Էլիզապէթի դաշտին վրայ, եւ թէ անոնք որ իբրեւ վարիչ, մարզիչ կամ օժանդակ, կ՚ապրեցնեն ու կը զարգացնեն այս կենսական շարժումը, Փարիզի, գաւառներու եւ բոլոր գաղութներու մէջ։

Եւ այս առթիւ, չենք մոռնար նաեւ անոնք, որ առաջին շարքերը դրին, ճամբան հարթեցին, եւ գացին անդարձ, հայաջինջ սարսափներուն ընթացքին, կամ բնական մահով։

Յարգանք՝ մեռելներու յիշատակին եւ բաժակ մը՝ ողջերու երեւուն։

Կանխահաս է խօսիլ այսօրուան մրցումի արդիւնքի մասին։ Յաղթութիւնը կամ պարտութիւնը չէ որ պիտի վճռէ այս կամ այն կողմին բախտը։ Մեզի համար գլխաւորը՝ հայկական մարզանքի շարժման եւ մարզական բարքերու զարգացումն ու ազնուացումն է։ Ամէն մէկ խումբ եւ խումբի իւրաքանչիւր անդամ մարզադաշտին վրայ երեւան պիտի բերէ իր ճիգը, իր մկաններին ուժը եւ աչքերուն կրակը։ Եւ այդ ճիգը շնորհաւորութեան արժանի է, նոյնիսկ պարտութեան պարագային։

Այս ժողովուրդը ֆիզիքապէս ալ երիտասարդանալու, ծլիլ-ծաղկելու պէտք ունի։ Եւ մարզական շարժումը զօրաւոր ազդակ մըն է, այս պահանջը իրականացնելու համար։

Վերջ ի վերջոյ, մարզանքն ալ կռիւ մըն է, ազնիւ, մարդկային կռիւ մը, որ ամէնէն առաջ ինքնապաշտպանութեան բնազդէն կը ծնի։

Պարզ գնդախաղի (ֆութպօլ) մէջ գնդակ մըն է որ կը կռուի, եւ երկու ճակատները կը ճգնին պաշտպանել իրենց բերդը, գրաւել հակառակորդին բերդը։ Տեսակ մը ռազմախաղ, որ երեւան կուգան ոչ միայն անհատական եւ խմբական արժէքներ, այլ եւ ամբողջ սերունդի մը ֆիզիքական զարգացման ու պատրաստութեան, կորովին ապացոյցները։

Վստահ եղէք, տղաք, ինչ որ կը շահիք մարզադաշտին վրայ, բարիք մըն է ձեր սերունդին եւ այս ժողովուրդին համար, որ այնքան կարօտ է երիտասարդական արիւնի եւ աւիւնի։

Միայն թէ՝ — կը տեսնէք արդէն, — միայն ֆիզիքական կոպիտ ուժը չէ որ կը տնօրինէ աշխարհի գործերը։

Քսանըհինգ տարեկան «Լինտի»ն անգամ (Լինտէնպէրկ), որ մէկ շաբաթ փառաբանուեցաւ Փարիզի մէջ, իբրեւ հերոս, խոնարհեցնելով արքաներն ու վեհապետները, եւ փառքէ փառք ուռեցնելով իբրեւ արծիւ, ունէր իրեն յատուկ խելքը։

Առանց խելքի, շուտ կը մոռցուի կոպիտ ուժը։

Եւ մենք նորէն կը հաւատանք որ, հայ մարզիկները, ի՛նչ դաւանանքի ալ պատկանին, ունին իրենց խելքը, — իրենց ուղեղը ծառայեցնել այս ժողովուրդի բարիքին, այսօր՝ անոր անուսերը տարածելով այս լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ, վաղը, թէ պատեհութիւն ներկայանայ, լրացնելով անոր ֆիզիքական պահանջները։

Գնդախաղի կամ ըմբշամարտի մէջ մարզուած սերունդ մը կրնար ամերիկեան դիտողի դիրք բռնել այս ժողովուրդին ոսոխներուն հանդէպ։ Մարզելով բազուկն ու ոտքը, պիտի գիտնայ ծաղկեցնել նաեւ միտքը, որ ամէնէն տեւական արժէքն է։

Հայ մարզիկները անշուշտ հետեւած են հին պատմութեան։ Սպարտացիները ամէն ինչ սահմանափակեր էին ֆիզիքական ուժին մէջ, եւ կորան անհետ։ Աթենացիները գիտցան զուգաշնակել ուժն ու միտքը, — եւ կ՚ապրին մինչեւ այսօր։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պայքար համայնավարութեան դէմ

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ ՎԵՐՋԸ ՖՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ օր երեսփ. ժողովին մէջ համայնավար Մարսել Քաշէն հարցապնդում ուղղեց Ներքին Նախարար Ալպէռ Սարօի, որ Ալճերիոյ մէջ խիստ ճառ մը խօսած էր համայնավարութեան դէմ, զայն մատնանիշ ընելով իբրեւ միակ թշնամին։ Քաշէն ըսաւ թէ ըստ իրեն համայնավարութիւնը «ոճիր» մը չէ, այլ «պատմական իրողութիւն» մը։ Ու երկարօրէն բացատրեց մարքսիստական վարդապետութեան էութիւնը։ Ի վերջոյ եզրակացուց. «Քանի՛ հալածէք համայնավարութիւնը, այնքան համակրանք պիտի ստեղծէք անոր շուրջ...։ Լա՛ւ հարուածեցէք։ Ընտրութեանց նախօրեակին աղէկ է որ Սանթէի բանտին մէջ որոշ թիւով համայնավար երեսփոխաններ գտնուին։»

Անմիջապէս վերջ բեմ բարձրացաւ Ալպէռ Սարօ, որ ըսաւ. — «Ի՛նչ լաւ կը գործադրէք ձեր մարգարէին՝ Լէնինի խրատները։ Անոր պէս դուք ալ հասկցած էք, որ երբեմն պէտք է զոհողութիւններ ընել, երբեմն ռազմագիտութիւն ու խորամանկութիւն բանեցնել ու նահանջել՝ երբ զօրաւոր հակառակորդի մը դէմ կը գտնուիք, երբեմն լռել ու ճշմարտութեան դաւաճանել»։ Ու աւելցուց թէ Քոսթանթինի ճառը շատ ուշ մնացած պատասխան մըն էր վերջին ամիսներու համայնավարական տենդոտ գործունէութեան։

Ֆրանսայի մէջ կարծիքի ազատութիւն կայ. «Սակայն եթէ իր համաշխարհային հանրապետութիւնը կառուցանելու համար, համայնավարութիւնը կ՚ուզէ նախ բռնի ուժով քանդել Ֆրանս. հանրապետութիւնը, եթէ տիեզերական հայրենիք կազմելու համար ոտքերուն տակ պիտի ճզմէ ֆրանս. հայրենիքը, եթէ համաշխարհային խաղաղութիւն ձեռք պիտի բերէ երիցս արիւնալի քաղաքացիական, գաղթային եւ արտաքին պատերազմներով, եթէ ինքզինք օրէնքէ դուրս յայտարարելով, իր բոլոր յեղափոխական փափաքները որոշ արարքներով կ՚իրագործէ, ու եթէ այս բոլորին վրայ լրտեսական գարշելի արարք մըն ալ աւելնայ, վերջապէս, եթէ այս ազգակործան աշխատանքը օտար աշխարհակալութեան մը հրամանով կատարէ, այն ատեն ո՛չ։

«Այդ պարագային ես կարծիքի ազատութիւն չեմ ճանչնար, ու կ՚ըսեմ թէ եղածը ոճիր է, ոճիր մարդկային ցեղին եւ հայրենիքի անկախութեան դէմ։ Յարմար դատեցի ուշադրութիւն հրաւիրել այս վտանգին վրայ եւ փարատել թիւրիմացութիւն մը, որ այլ եւս պէտք է վերջ գտնէ։ Մենք ալ գիտենք մարքսիզմը, սակայն սկզբնական մարքսիզմին եւ այսօրուանին միջեւ մեծ տարբերութիւն կայ. ռուսական կաղապարի մէջ համայնավարութիւնը բոլորովին նոր բան դարձած է, ռուս մեսիականութեան եւ բուն Ռուսիոյ քաղաքական շահերուն մէկ խառնուրդը։ Այսօրուան համայնավարութիւնը ռուս ախտաւոր հոգիին ըմբոստութիւնն է Արեւմուտքի դէմ, ռուս աշխարհակալութեան եւ ցարիզմի հին գաղափարներով եւ հին մեթոտներով պարուրուած։

«Ատկէց է որ կուգայ սա՛ կարմիր քրիստոնէականը, որ սեղանիս վրայ է, եւ որուն բռնապետական ոգին կը յայտնաբերէ իր մոնկոլեան ծագումը, մոսկոֆեան դիկտատորութիւնը, որ ինքզինքը կը պարտադրէ մտրակի ուժով...։ Արիւնահեղութեամբ եւ եղբայրասպան կռիւներով է որ հոս նստած համայնավար երեսփոխանները կը ծրագրեն համայնավարական դիկտատուրա հաստատել... Ու այս բանին համար ապօրէն միջոցներու կը դիմեն, հետեւելով Գ. Միջազգայինի ծրագրին։»

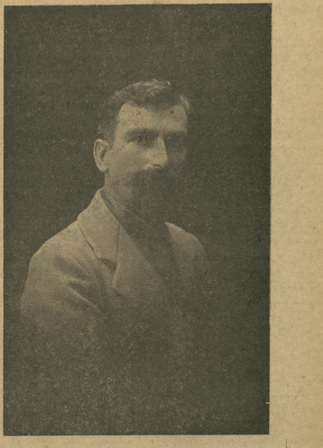
Նախարարը յետոյ կարդաց զանազան վաւերաթուղթեր, որով համայնավարները ապստամբութեան կը հրաւիրեն զինուորները։ Ընկերվարական երեսփոխան Լէոն Պլում ուզեց հարցապնդել կառավարութիւնը ֆրանքեւռուս յարաբերութեանց մասին։ Պրիան պատասխանեց թէ ապաժամ է այդ մասին խօսիլ. ներկայ վիճաբանութիւնը ներքին քաղաքականութեան կը վերաբերի։ Համայնավարութեան մասին վիճաբանութեան շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ Ուրբաթ օրուան։

Ռուս լրտեսութիւնը Անգլիոյ մէջ

Երեսփոխանական ժողովին մէջ Ներքին Նախարար սըր Ճօյնսըն Հիքս յայտնեց թէ «Անգլիական ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ երեւան հանել ճիւղաւորումները աշխարհի ամէնէն գարշելի եւ ամէնէն ընդարձակ լրտեսական կազմակերպութեան, որուն նպատակն էր խորհրդային կառավարութեան հայթայթել ի մէջ այլոց Մեծն Բրիտանիոյ նաւային եւ զինուորական գաղտնիքները։ Ասոնց կարգէն՝ անոնք ուզած էին ձեռք անցընել մասնաւորապէս օդանաւերու շարժիչ մեքենաները պաղեցնելու գործիք մը, բոլոր թորփիլահալածներու յատակագիծերը, անթել հեռագրի ծրագիրները մարտանաւերու վրայ օգտագործելու համար, ամէնէն նոր մարտանաւերու յատակագիծերը, մարտանաւերու շարժիչ նոր մեքենայ մը եւլն.»։

Նախարարը աւելցուց թէ ձեռք անցուցած է անուններն ու հասցէները բազմաթիւ լրտեսներու, ինչպէս նաեւ անոնց պատրաստած հարցարանները՝ զանազան գաղտնիքներու տեղեկանալու համար։ Ձեռք անցուցած է նաեւ լուսանկարուած մէկ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՐԱՄ
որ համաժողովրդական ինքնապաշտպանութեան գերագոյն ճիգը կազմակերպեց 1918 Մայիսի ճակատագրական օրերուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Դու, երկնամերձ իմ հայրենիք, դու հինաւուրց ի՛մ Հայաստան,
Անմահ բանի սպասարկու, խորհուրդ խորին, ի՛մ Հայաստան,
Դո՛ւ ալեւոր տեսիլների աստեղազօծ ի՛մ Հայաստան,
Եւ նոր խօսքի աւետաբեր, հազարավէրք ի՛մ Հայաստան։

Սաղաւարտներ դրած կանգնած քու լեռներդ կուռ երկաթի,
Աւօրներդ արիւնազանգ՝ արդարութեան ցօրեն արտի.
Երդիկներիդ ծուխերն անուշ՝ նուիրական նաւասարդի,
Հին օրերի երգ սրբազան, սեղան զոհի, ի՛մ Հայաստան։

Քու գետերըդ՝ տէգ սուրացող, ազատատենչ, կամուրջ քանդող,
Քաղաքներիդ մնացորդներից ծլած վարդերն արիւն-բուրող.
Շարականներըդ՝ հոգեբուղխ, շինականիդ երգը՝ լացող.
Հին սէրերի, նոր կարօտի ոսկի բամբիռ, ի՛մ Հայաստան։

Բարեկամներից վաճառուած, անիրաւուած ի՛մ հայրենիք,
Ոսոխներիդ կըրունկի տակ աւերակուած ո՛րբ հայրենիք,
Սարսափներով, եղեռներով յաւերժացած հի՛ն հայրենիք,
Արիւնիդ մէջ՝ սուրբ իրաւունք, հոգիդ արեւ, ի՛մ Հայաստան։

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ

Պէյրութի «Ազդակ» (18 Մայիս), խմբագրականի մը մէջ պարզելով քրտական ապստամբութեան արդի վիճակը, կը գրէ.—

«Շատ սուղի նստաւ Էնկիւրիի վրայ քրտական ապստամբութեան ճնշումը։ Մինչեւ այսօր Թիւրքերը 100,000ի մօտ կորուստ մը ունին զանազան ճակատներով։ Եւ դեռ Թրքութիւնը երկու տարիէ ի վեր հանգիստ չունի հայկական նահանգներուն մէջ։

«Առաջին մեծ ապստամբութեան ճնշումէն յետոյ, 1925 Յուլիսէն մինչեւ Դեկտեմբերի վերջը՝ շարունակուեցան պարտիզանական կռիւները Վանի եւ Պիթլիսի նահանգներուն մէջ։ Իսկ 1926ի Ապրիլէն ի վեր, կռիւները ստացան քրոնիկ երեւոյթ Պիթլիսի, Էրզրումի, Վանի նահանգներէն՝ մինչեւ Մասիս լերան լանջերը, մինչեւ Մուսուլի սահմաններն ու Քիւրտիստանի լեռները։ Անիրաւուած եւ կոխկրտուած ազգ մըն է որ վրէժի եւ ապրելու կատաղութեններն է բռնուած։

«Ներկայիս, Տէրսիմ, Սղերդ, Հէքքեարի, Սարայ, Միտեաթ, Կարզան եւ Շըրնագ, կիսանկախ վիճակ ունին, եւ բոյն են ապստամբ ուժերու։ Թուրքերու բոլոր ճիգերը քանդելու այս օճախները անցան ապարդիւն։ Ձմեռը՝ ձիւնն ու փոթորիկն է քիւրտին զինակիցը, իսկ ամառը՝ մացառներն ու բարձրաբերձ լեռները։

«Հոն են, հակայ Տէրսիմցիները, քաջարի Ճիպրանցիները, արծուահայեաց Խարթուշինները, Միլանցիներէն վերապրողները, վրէժխնդիր Րամմաները եւ արիւնծարաւ Մօտքինիները եւ Հասանանցիները։ Ո՛վ ծանօթ է այս ռազմիկ ցեղերու խառնուածքին, դիւրաւ կրնայ եզրակացնել թէ, փոքր պատեհութիւն մը, քաղաքական դէպքերու մէկ ձախորդ դասաւորում՝ Թուրքիոյ շուրջ, ինչ կացութեան պիտի մատնէ այդ երկիրը արեւելեան սահմաններէն։

«Քրտական զարթօնքը, տեւական սպառնալիք մըն է՝ ամբարտաւան Էնկիւրիի գլխուն կախուած։ Ատոր համար է Թուրքերու արտակարգ ջղայնութիւնն ու վճռականութիւնը՝ բնաջնջելու քիւրտ ժողովուրդը։ Անգամ Էնկիւրին մասնաւոր գիջումներով դաշնագրեր կը կնքէ սահմանակից Պարսկաստանի եւ Իրաքի հետ, անդամալուծելու համար քրտական շարժումը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ստորեւ կը հրատարակենք մէկ-երկու պատմական վաւերաթուղթեր, Հայաստանի անկախութեան հռչակման անցքերուն առթիւ.—

ԸՆԴՀ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻՆ ԿՈՉԸ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Հայե՛ր,

Ծանր փորձութիւններ է ապրում մեր ժողովուրդը: Տաճկական բազմադարեան ստրկութիւնից յետոյ մեր ժողովուրդը հասկացաւ, որ այդպէս շարունակել այլ եւս չի կարող եւ վճռեց՝ կամ զէնքը ձեռքին նուաճել իր ազատութիւնն ու ստեղծել իրան համար երջանիկ ապագայ, եւ կամ պատւով մեռնել: Մեծ զոհողութիւններով ու ջանքերով ստեղծուած մեր գործը՝ շնորհիւ շատ անգիտակից տարրերի, շուտով կորցրեց իր ոգեւորութիւնը եւ դրա հետեւանքն եղան մեր պատերազմական անյաջողութիւնները՝ մէկը միւսից ծանր:

Տաճիկները ամենաբարբարոս կերպով խախտեցին հաշտութեան բանակցութիւններն ու կնքուած զինադադարը, նրանք օգտուելով զինադադարից, առանց նախազգուշացնելու, անսպասելի կերպով յարձակւեցին ու գրաւեցին Ալեքսանդրապոլը: Այս բանը վերջնականապէս քայքայեց մեր զօրքը, եւ զինուորները ձգելով իրենց շարքերը՝ անկանոն խմբերով փախան իրանց տները, թողնելով բաղդի բերմունքին բոլոր մեր պահեստներն ու ամբողջ ռազմամթերքը: Թւում էր թէ ամէն ինչ կորած է եւ մեր նենգ թշնամուն մնում է միայն շարունակել իր յաղթական ընթացքը դէպի երկրի ներսը, ստիպել սրանով հայ ազգաբնակչութեանը գաղթել իրանց բնակավայրից եւ կորցնել իր ամբողջ ունեցուածքը: Բայց մեծ է Աստուծոյ ողորմութիւնը: Երեւանի քաջարի զօրամասը, որի դէմ նոյնպէս թշնամին շարժւել էր — չտատանւեց, ընդհակառակը դիմադրելով նրա հարուածներին, ինքը յարձակման դիմեց եւ երկու օրուան կռւից յետոյ, յետ մղեց թշնամուն եւ այժմ հետապնդում է նրան: Երեւանի զօրամասի յաղթութիւնը ոգեւորեց Ալեքսանդրապոլի զօրամասի զինուորներին. սկսեցին կազմել վաշտեր, գումարտակներ եւ գնդեր, որոնք արագութեամբ դարձան դէպի թշնամին՝ ոգեւորուած մի ցանկութեամբ եւ մի կամքով — յաղթել կամ մեռնել: Բայց մինչ այդ, մենք արդէն դժբախտաբար կորցրել էինք մեր ամբողջ պաշարն ու ռազմամթերքը, այդ պաշարից մեծ քանակութեամբ զէնք ու փամփուշտ ընկան ազգաբնակութեան ձեռքը, մթերքների պահեստները թալանւեցին գաղթող ժողովրդի ձեռքով, զինուորներից շատերը փախան իրանց տները: Հայ ժողովուրդ, այն զօրքը, որ վճռել է կեանքի եւ մահու կռիւ մղել թշնամու դէմ՝ պէտք է լինի կուշտ ու հագնուած:

Եթէ դուք ցանկանում էք ազատել ձեր ընտանիքներն ու ստացուածքը, եթէ դուք չէք ցանկանում ապրել աւելի վատթար ստրկութեան մէջ, քան այն, որ դարերի ընթացքում կրել են մեր եղբայրները տաճիկ կառավարութեան լծի տակ, եթէ չէք ուզում որ ամբողջ հայութիւնը կորչի — եկէ՛ք բոլորդ, ո՛վ զէնք կրելու ընդունակ է, եկէք ձեր զէնքով ու փամփուշտներով, վերցրէք ձեզ հետ հինգ օրւայ ուտեստեղէնի պաշար, մինչեւ որ կարելի կը լինի զօրքի կանոնաւոր պարէնաւորումը կազմակերպել: Նւիրեցէք զօրքի համար հաց, գետնախնձոր եւ ուրիշ մթերքներ, լաւ յիշեցէք, որ ամէն դանդաղում ներկայ վճռական րոպէին կործանիչ է, լաւ գիտեցէք, որ եթէ այժմ զէնքով չկարողանանք պաշտպանել մեր ազատութիւնն ու ունեցուածքը, ապա մենք արժանի չենք գոյութիւն ունենալու որպէս ինքնուրոյն ժողովուրդ, եւ այն ժամանակ վա՜յ մեզ ու մեր յետնորդներին: Մեր որդիներն ու թոռները միմիայն անէծքով կը յիշեն մեզ: Մենք յոյս պէտք է դնենք միմիայն մեր սեփական ուժերի վրայ եւ եթէ այժմ առանց ժամանակ կորցնելու չօգնենք մեր զօրքին, չլրացնենք նրա շարքերը զինուորներով եւ չմատակարարենք նրան անհրաժեշտ մթերքներ — մենք կորած ենք: Լաւ իմացէք, որ եթէ այժմ զէնքով չնուաճենք մեր ազատութիւնն ու չստեղծենք մեզ համար երջանիկ ապագայ — այլ եւս երբեք չի յաջողւի այդ բանը ոչ մեզ եւ ոչ մեր սերունդներին:

Հայկական
կորպուսի հրամանատար
ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆ

1918 մայիս 25

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

1918 Նոյեմբեր 30

Հայկական Ազգային Պատուիրակութիւնը, պատասխանելու համար հայ ազգին միակամ իղձին, որուն մէկ մասը արդէն իսկ իբրեւ անկախ հանրապետութիւն կազմուած է, կը յայտարարէ ամբողջական Հայաստանի անկախութիւնը, Կիլիկիայով միասին, Համաձայնական պետութիւններու եւ Միացեալ Նահանգներու հովանաւորութեան տակ, կամ Ազգերու Դաշնակցութեան՝ երբ ան կազմուի:

Պօղոս Նուպար

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի ամբողջութիւնը վերականգնելու եւ ժողովրդի լիակատար ազատութիւնն ու բարգաւաճումն ապահովելու համար Հայաստանի կառավարութիւնը համաձայն բովանդակ Հայ ժողովուրդի միահամուռ կամքի եւ ցանկութեան, յայտարարում է, որ այսօրւանից Հայաստանի բաժան-բաժան մասերը մշտնջենապէս միացած են իբրեւ անկախ պետական միութիւն:

Ուղիղ մի տարի առաջ ռուսահայերի համագումարից ընտրուած Հայոց Ազգային Խորհուրդը յայտարարեց իրեն Անդրկովկասեան հայկական գաւառների բարձրագոյն իշխանութիւն: Ազգային Խորհրդի կազմած կառավարութիւնն այդ քաղաքական ակտի մասին պաշտօնապէս Պետութեանց ներկայացուցիչներին յայտնելուց յետոյ՝ այս մի տարւայ մէջ փաստօրէն հաստատել է իր իշխանութիւնն Անդրկովկասի հայկական գաւառներում:

1919 Փետրւար ամսին Երեւան քաղաքում կայացած Արեւմտահայ երկրորդ համագումարը հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց, որ նա Հայաստանը միացեալ եւ անկախ է ճանաչում:

Այժմ, Անդրկովկասում եւ Օսմ. կայսրութեան սահմաններում գտնուած պապենական հայկական երկիրների միացման եւ անկախութեան այս ակտը կատարելով, Հայաստանի Կառավարութիւնը յայտարարում է, որ Միացեալ Հայաստանի պետական ձեւն է Ռամկավար Հանրապետութիւն եւ որ ինքը հանդիսանում է Միացեալ Հայաստանի Հանրապետութեան Կառավարութիւնը:

Այսպիսով՝ ներկայումս Հայաստանի ժողովուրդն է իր ամբողջացած հայրենիքի գերագոյն տէրն ու անօրէնը, եւ Հայաստանի Պարլամենտն ու Կառավարութիւնը հանդիսանում են Միացեալ Հայաստանի ազատ ժողովուրդը շաղկապող բարձրագոյն օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւնը:

Հայաստանի կառավարութիւնը՝ սոյն ակտը հրատարակում է 1919 Ապրիլ 27ի Պարլամենտի որոշմամբ Կառավարութեանը տրուած յատուկ լիազօրութիւնների հիման վրայ:

Նախարարական Խորհրդի Նախագահ եւ Արտաքին Գործերի Նախարարի փոխանորդ՝ Ալ. Խատիսեան:

Ներքին Գործերի Նախարարի փոխանորդ՝ Ս. Մանասեան:

Զինուորական Նախարար՝ Զօր. Ք. Արարատեան *(չէզոք):*

Արդարադատութեան Նախարարի փոխանորդ՝ Յ. Զմշկեան *(Ժողովրդական):*

Հանրային Կրթութեան Նախարարի փոխանորդ՝ Գ. Մելիք-Ղարագէօզեան *(Ժողովրդական):*

Խնամատարութեան Նախարար՝ Ս. Թորոսեան:

Պարենաւորման նախարար՝ Ք. Վերմիշեան *(Ժողովրդական):*

Ելեւմտական Նախարարի փոխանորդ Գ. Ջաղեթեան *(չէզոք):*

Գործերի Կառավարիչ՝ Գ. Խատիսեան:

1919 մայիսի 28ին, Երեւան քաղաք

ԵՌԱԳՈՅՆԻ ՏՕՆԸ

1918ի այն փոթորկայոյզ եւ գահավէժ օրերուն, երբ բովանդակ Անդրկովկասը Թրքական բանակի արշաւասոյլ յառաջխաղացութեան նշանակ էր դարձած, Մայիս ամսուան վերջերը, Վրացիներու եւ Թաթարներու դաւերուն եւ Հայամերժ քաղաքականութեան խաժամուժին մէջէն, հայ ժողովուրդը իր դարաւոր լուծը փշրելու վճռականութիւնը ունեցաւ:

Հասած էր ժամանակը մոռնալու մեր պարտութեան արիւնոտ դրուագները եւ ոգեկոչելու սեփական ազատ հայրենիքի փրկարար նշանաբանը, առանց որու՝ հայ զանգուածային ու բազմահազար գաղթականները զոհ պիտի երթային մեր բարբարոս թշնամիներու գարշապարներուն:

Եւ մեր ժողովուրդին ու իր ղեկավարներուն պայծառատեսութիւնն ու վճռականութիւնը տուին իրենց պատմական եւ հոյակապ արգասիքը,— Հայաստանը հռչակուեցաւ ազատ եւ անկախ պետութիւն:

Դէպքը անօրինակ եւ եզակի էր: Մեծագոյնը հայ քաղաքական հորիզոնին վրայ եւ ամէնուն համար, ու այս պատճառով ալ, հասարակաց եւ համազգային:

Հայաստանի Անկախութեան յայտարարութեան ժամանակ Հայերը չուզեցին եւ չէին կրնար պառակտիլ ու պառակտելով բնաջնջուիլ:

Ի գին անհաշիւ, անսահման զոհաբերութեանց եւ մարդկային կեանքի բիւրահազար կորուստներու փոխարէն ձեռք ձգուած Ազատութիւնը, այս գաղափարի հոյակապ տօնը մարմնաւորող Մայիս 28ը հակառակորդներ եւ ուրացողներ ունի այսօր, երբ խլուած է մեզմէ մեր ազգային իշխանութիւնը:

Մայիս 28ի կեղծ եւ նենգամիտ թշնամիները,— ռամկավար թափթփուքները թէ պոլշեւիկ խառնածինները ըլլան անոնք,— երկու սին եւ անհիմն առարկութիւն ունին մեր դէմ: Այդ անկախութիւնը Թուրքերը շնորհած են մեզ եւ կամ, Հայաստան մօտ երեք տարի քաղաքական ուրոյն կեանք ունեցեր է իբր Համաձայնականներու կամակատար գործիքը…:

Այսպէս տրամաբանող բթամիտներն ու այլասերածները ի զո՜ւր կը մոռնան՝ որ Թուրքերը իրենց կարծածին չափ «քրիստոնեայ» եւ «Միջազգայնական» չէին ու չեն. որպէս զի բարիք եւ գթութիւն կամենան Հայ ժողովուրդին:

Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի դիմադրութիւններն ու յաջող կռիւներն էին որ Թուրքերը հարկադրեցին գոնէ առժամապէս հաշտութիւն կնքելու Հայերուն հետ: Եթէ մեր ժողովուրդը այդ դժնդակ եւ մղձաւանջային շրջանին իր յոյսը դնէր Թուրքերու «բարեխնամ զգացումներուն» կամ Կովկասէն շատ հեռու քաշուած «բանուորա-գիւղացիական» կարմիր զօրամասերուն վրայ, աւելորդ է դիտել տալ, թէ Հայութեան այդ հատուածը անդառնալի կերպով Թրքահայութեան ողբերգական վախճանին պիտի արժանանար:

Քինախնդրութիւններն ու մասնաւոր նկատումները բնա՛ւ չպիտի կարենան ո եւ է արատ բերել Մայիս 28ի անբասիր դրօշակին:

Այս դրօշակն էր որ մէկ միլիոն Հայեր ապրեցուց իր հովանիին ու զօրութեան տակ:

Այս դրօշա՛կն էր որ խանդավառեց աշխարհի չորս ծագերուն վրայ սփռուած ամբողջ Հայերը, որո՛նք փառքի եւ յաղթանակի կրակով սրարբած իրե՛նց հոգիները զինուորագրեցին Հայաստանի Անկախութեան իտէալին:

Ու այս դրօշակն էր, որ ահաւոր եւ դժոխային օր մը, մեզմէ յափշտակեցին հարաւի եւ հիւսիսի երդուեալ բանակալները, արիւնռուշտ Թուրքերն ու կարմրաշպար ճիւաղները:

Մենք չե՛նք լքեր այս դրօշակը եւ չենք ուրանար,— որովհետեւ, այն ազգը որ դրօշակ չունի, իրաւունք ալ չունի ապրելու եւ ազատ շնչելու:

ՀԱՅ ԳՆԴՈՒՆԻ

ՄԵԾ ՕՐԸ

(Ձայն մը Հայաստանէն)

Թէեւ իններորդ տարին է, որ կը բոլորուի Մայիս 28ը՝ բայց կատարած է ամենամեծ գործը, ամենավսեմը, ամենացանկալին: Մայիս 28ը տուաւ մեզ այն ինչ որ չկրցան տալ դարերը:

Տուաւ մեզի հայրենիք, պետականութիւն, անկախութիւն:

Հակառակ ատոր տակաւին կան մարդիկ, կան Հայեր, որոնք չեն տօներ այդ Մեծ Օրը, կը ժխտեն, կ'ուրանան զայն:

Կայ ամբողջ իշխանութիւն մը —Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը— որ կը կռուի անոր վերականգնումը փութացնողներուն դէմ, կը հալածէ, կը տանջէ ու կը չարչարէ զանոնք:

Մեր դարաւոր թշնամին իսկ հաշտուեցաւ Մայիս 28ի հետ, մասնակցեցաւ անոր տօնակատարութիւններուն, բայց մեր բարեկամ Ռուսը վերցնել ջանաց զայն եւ Հայը գործակցեցաւ անոր հետ:

Զզարմանանք, մեր՝ Հայոց Պատմութեան ողբալի առանձնայատկութիւններէն մէկն է այս, բարի եւ չար ոգիներու դարաւոր պայքարը Որմիզդի եւ Ահրիմանի:

Զզարմանանք ու պայքարինք Մայիս 28ի վերջնական յաղթանակին համար: Ընենք անոր համար, ինչ որ բարի է, ինչ որ օգտակար, ինչ որ կ'ապահովէ մեր ժողովրդի շահերն ու բախտաւորութիւնը:

Ի՞նչ ենք ըրեր Մայիս 28ի համար մինչեւ հիմա, անոր անկումէն ետքը, այս եօթը տարուայ ընթացքին:

Շատ չնչին բան՝ պահանջին համեմատութեամբ:

Բայց երկրի մեր ընկերները կը տանջուին յանուն Մայիս 28ի, յանուն հայրենիքի ազատագրութեան, իրենց ձեռքերով շինուած գործ տուներէն մինչեւ ռուսական անծայրածիր տափաստանները, Սիբիրի դաժբարանհանքահորերէն մինչեւ կեդրոնական Ռուսիոյ կիսափուլ գործարանները, Ազրպէյճանի անմարդաբնակ կղզիներէն մինչեւ ցարական ժամանակներու խաւարչտին գնտանները: Իսկ այդ բախտին չարժանացած ընկերները,— որովհետեւ անոնք Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի համար տանջուիլն ու մարտնչելը երջանկութիւն կը համարեն—, լծուած են երկրի բեղմնաւոր, մեղուաջան աշխատանքին: Անոնք ամէնէն դժնդակ պայմաններուն մէջ կը ժողովրդականացնեն Մայիս 28ի գաղափարները, կը նախապատրաստեն մեր ժողովրդին վաղուան համար:

Երկրի ընկերները կը գործեն, կը զոհուին մեծ գաղափարի համար:

Եւ՝ անձայն, անաղմուկ, իբրեւ իսկական հայրենասէրներ: Որովհետեւ անոնք ձուլուած են արդէն մեր ժողովուրդին, այդ Մեծ Համբին հետ:

Այսօր անոնք չեն խօսիր, վաղն ալ չպիտի խօսին, ձայն ու ծպտուն չպիտի հանեն: Միայն պէտք է նայիլ անոնք մեր աչքերուն իրենց աշխատանք, սուրբ գործ կատարողի, հայրենիքի ազատագրութիւնը փութացնողի իմաստուն եւ փորձառու աչքերով:

Գաղափարի ընկերոջ փորձիչ հայեացքը կրնայ մա՛րդ սպաննել. պատասխանատուութիւններէն ու ամօթի զգացումներէն ամէնամեծը գործի ընկերոջ մէջ պակաս կատարելն է, անկէ ետ մնալն է:

Ի՞նչ է եղեր Մայիս 28ը մեզի համար մինչեւ հիմա:—

Շատ քիչ բան:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեզի համար այսուհետեւ:— Ամէ՛ն ինչ:

*
* *

Մեծ բանաստեղծ մը ըսած է, որ հազիւ հազարամեակի մը մէջ մարգարէ մը աշխարհ կուգայ: Եւ դառնօրէն կը տրտնջայ որ երբ մէկը եկաւ, ինք ծնած չէր, իսկ երբ միւսը գալու ըլլայ՝ ինք մեռած պիտի ըլլայ:

Մենք բանաստեղծին պէս տրտնջալու պատճառ չունինք: Մենք մեր աչքերով տեսեր ենք մեր մարգարէն, մեր Մայիս 28ը, շնչեր ենք զայն, ապրեր ենք անով:

Մայիս 28ը սովորական օր չէ: Ան այն օրերէն է, որ որեւէ ազգի կ'երեւայ հազար տարիներ անգամ մը: Մենք դարեր առաջ ունեցեր ենք Մայիս 28եր, բայց զանոնք չենք տեսեր, չէինք կրնար տեսնել:

Ամէն սերունդի այդ հազուագիւտ բախտը չի՛ տրուիր, այդ Մեծ Օրը չի՛ ժպտիր:

Անոր համար մեր սերունդը պայքարեր է: Այսօր եւս պիտի պայքարի, հանդէս բերէ իր կարելին՝ վաղը կրկին իր ամբողջ հասակով բարձրացնելու մեր հայրենիքին մէջ:

Հպարտ զգանք մենք մեզ, որ տեսեր ենք Մայիս 28ը՝ փառաբինք անոր, գրե՛նք զայն հրավառ տառերով մեր սրտին ու եռագոյնին վրայ եւ պահենք բա՛րձր-բա՛րձր: Թող ան զօրավիգ ըլլայ մեզի ամբողջ մեր ժողովուրդին:

Եւ վերականգնենք զայն:

Այդ մեր փոխհատուցումն է մեր հազուագիւտ բախտին համար: Այդ մեր պարտքն է:

Վերականգնենք զայն:

Երթալով-երթալով մեր հայրենիքին սահմանները կը սեղմուին, անկէ դուրս կը մնան Ղարաբաղն ու Ախալքալաքը, Սուրմալուն ու Կարսը, Շարուր-Նախիջեւանն ու Գանձակը եւ առաւել իսկ Մայիս 28ը առաջին անհրաժեշտութիւն կը դառնայ հայ ժողովուրդին համար:

Հետզհետէ մեր հայրենիքէն հայ բնակչութիւնը կը գաղթէ դէպի Ազրպէյճան, Վրաստան, Հիւսիսային Կովկաս, Ռուսաստան: Օրէ օր կը նուազի անոր թւ... քանակական մեծութիւնը եւ Թուրքը կը բռնէ անոր տեղը, կը տիրանայ մեր երկրին ջրարբի հողերուն ու ամարանոցներուն, ռազմական կէտերուն ու ճամբաներուն: Միայն այդ հանգամա՛նքը Մայիս 28ը հրամայ... պահանջ մը կը դարձնէ ամբողջ հայութեան համար:

Հայ ժողովուրդը իր հայրենի հողին վրայ կը դառնայ ... Ռուսերու ... մէջոցով Ռուս... կարմիր աշխարհակալութեան ... գործիքը եւ տնտեսական շահ... գործման աղբիւրը: Ան կը դառ... նայ օրէ օր, պրոլետար — ... ին իսկական իմաստով—, ... խառնի իր տիրոջ՝ Ռուսին ... մար եւ կը վարձատրուի ... քան, որ կարենայ իր սերունդը ... պահել: Մայիս 28ը ա՛յդ ... ճառով կը դառնայ հայութեան ... ազատագրումը գիշատիչ կառ... տալի ճիրաններէն եւ միանգամ... մայն կը ծառայէ ընկերային ... բենորոգման գործին:

Մեր հայրենիքին գլխուն ... տիճանաբար աւելի եւ աւելի ... կուտակուին սեւ ամպերը: ... մաթուրանականութիւնը ... ցեցեկով կը քարոզուի Հայաս... տանի մէջ, բէմալական գործ... կալներու եւ Ազրպէյճանցի ... մունիստներու կողմէ: Մեր ... կիրը կը դառնայ Թաթար...

ԱՂԲԻ՛ՒՐ ՕՐՀՆՈՒԱԾ

(ՄԱՅԻՍ 28)

կանգ ա՛ռ, անցո՛րդ, ու խմէ՛ արիւնթաթախ այս ջուրէն,
— փա՛ռք ակունքին անապակ…
Հարուստ շիթերը անոր, հէքեաթներ են մօգերէն,
Յաղթանակներ լուսարձակ:

կանգ ա՛ռ, անցո՛րդ, եւ օրհնէ՛ փառքն աղբիւրին այս լուսե՛ղ…
— Յարգա՛նք ուղխին ու ցայտքին…
կարկաչն անոր՝ քերթըւած մ'աստուածային ու շքեղ…
— Հաւատքն ու կամքն այս ցեղին:

կանգ ա՛ռ, անցո՛րդ, ու երգէ՛ անմահ խորհուրդն այս ջուրին,
— Աստուածօրէն գեղեցիկ…
ընթացքն անոր ու կայքերն հրաշքներն են ան մեկին…
Հորիզոններ անդորրիկ…:

կանգ ա՛ռ, անցո՛րդ, մե՛ծ տօն է, այսօր ու վաղը՝ յաւիտեան,
— գերագոյն տօն — արեա՛ն գին…
թօթուէ՛ փոշին ոտքերէդ, նետէ մախաղդ ալ դաժան,
Ու մօտեցիր իր գուռին:

կանգ ա՛ռ, անցո՛րդ, օծանէ՛ մարմինդ անոր մրւռոնով,
Սորվէ լեզուն խորհուրդին,
ցետոյ գնա՛, խընկելո՛ւ, շիրիմն անոնց որ կեանքով՝
Զայն աւազէն գնեցին:

երգե՛նք, անցորդ, միասին օրհնաբանենք բարձր անձայն,
Ընծա՛ռ խորհուրդն այս ջուրին,
Զի՛ ճանչնալէ վերջ միայն, ես հրաշքով մ' անսահման,
եղա՛յ երգիչն իր փառքին:

երգե՛նք, անցորդ, թո՛ղ երգեն, ծագէ ի ծագ, ամէ՛ն տեղ…
— Գաղտնիքն անհա՛ս այս ջուրին.
Թո՛ղ երգըւի՛, որպէսզի, մարդեր ճանչնան իր աճե՛ղ…
Հաւատքն ու կամքը մեկին:

Աթէնք Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐԷՆ

(ՄՇԵՑԻ ՄՋՈՅԻ ԽՈՒՄԲԸ, ՈՒՐ ՔԻՒՐՏԵՐ ԱԼ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ)

Տաճիկներու ճամբուն վրայ ...ած խոչընդոտ քար մը, որու ...րացումը կը նախապատրաստ...ն անոնք: Եւ Մայիս 28ը ա...ր համար ալ կը նորնանայ ... ժողովուրդի ֆիզիքական ...թեան պահպանման հետ:

Արտասահմանի հայութիւնը ...է օր ձեռքէ կ'ելլէ, կը խոր...նայ, իր եւ իր հայրենիքի ...ին ու ջուրին կարօտովը կը ...րուի օտար հորիզոններու ...: Ան կ'անիծէ խորհրդային ...իչները որ կը փակեն հայ...իքին դուռները:

Մայիս 28ը կը դառնայ Հայ...իքի, հայրենի օջախի խոր...անշան:

Գիտութեան եւ ուսման ծա...ի հայ մտաւորականութիւնը, ...նողութիւնը, աշակերտու...ը զուրկ կը մնայ հայրենա...չ գրականութենէ, իր սիր...ն ջուր խմող գրականութենէ: ...ական եօթը պարիսպներով ...աքակիրթ աշխարհը կը ...կուի անոնց առջեւ:

Եւ Մայիս 28ը կը նորնանայ ...թեան, ուսման հետ:

Ջահիլ-ջիւան արեւներ կը ...րին զուրկ տներու գնտան...ին մէջ, կարմիրներու ստ...ով թունաւորուած հողը կը ...ցնէ մատղաշ կեանքերու ու ...րու կեանքը:

Մայիս 28ը կը նորնանայ Ա...թեան հետ, արեգակի ... շողերուն հետ:

Ո՛չինչ աշխարհի մէջ այնքան ... պատճառներ ունի վերա...գնելու, ամբողջ հասակով ...ելու, ինչպէս Մայիս 28ը:

Աշխատինք Մայիս 28ի հա..., որովհետեւ առանց անոր ... ժողովուրդը չի կրնար ապ...:

Անոր համար չաշխատողը, ա... համար չպայքարողը, զայն ...ողջութեամբ չընդունողը իր ... ձեռքով խաչ կը քաշէ իր գոյութեան վրայ, որովհետեւ Մայիս 28ը հայութիւնն իսկ է, Հայ մնալ ձգտող հայութիւնը:

Ան է, որ դեռ եւս կը լուսաւորէ, կը ջերմացնէ, կ'ապրեցնէ մեր ժողովուրդը, իբրեւ կենսատու արեգակ:

Եւ անո՛վ է, որ տակաւին կը շնչէ ու կ'ապրի խորհրդային Հայաստանը:

Խորհրդային վարիչները կը հերքե՞ն Մայիս 28ը՝ ատով իսկ խաչ կը քաշեն իրենց գոյութեան վրայ, ինքնաժխտման ճամբան կը բռնեն, ատով իսկ իրենց կորստեան դատավճիռը կը ստորագրեն:

Մայիս 28ը եղեր է, կայ այսօր իսկ, ամբողջութեամբ պէտք է վերականգնենք զայն վաղը:

Ան բարին է, ճշմարիտն է, օգտակարն է, որովհետեւ մեր ժողովուրդին համար է, մեր զրկուած, տառապած ժողովուրդին համար:

Ան մեր ամենախելացի ուսուցիչն է, առաջնորդը:

Ուսումնասիրենք զայն, մարզուինք անով, ու դառնանք անոր հաւատարիմ ու նուիրուած զինուորները:

Թո՛ղ արհեստաւորն ու բանուորը, գիւղացին ու քաղաքացին, ուսանողն ու ուսուցիչը, քաղաքական գործիչն ու բարձր մտաւորականը թէ՛ երկրին մէջ եւ թէ երկրէն դուրս, այսօրուընէն, այս մեծ ու հանդիսաւոր օրէն, Մայիս 28ի իններորդ տարելիցի օրը մէկ նշանաբան ունենան՝

Ամէն ինչ Մայիս 28էն, եւ ամէն ինչ Մայիս 28ի համար:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ԱԼԻՒՐԻՆ գինը դարձեալ սըղած ըլլալով, որոշուեցաւ Յունիս 11 Շաբաթ օրուընէ սկսեալ հացին քիլօն բարձրացնել 2 ֆրանք 25ի:

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Սարսափի եւ վհատութեան օրեր էին...

Համաշխարհային աղէտաւոր պատերազմի դառնութեան բաժակը ցմրուր քամուած, հայութիւնը, ռուսական փետրուարեան յեղափոխութեան մեղրալուսնի օրերուն, հազիւ քիչ մը շունչ առնելէ յետոյ, դատապարտուած էր նորէն մահուան դէմ առ դէմ կենալ:

Ռուսական ճակատի քայքայումն ու Պրէստ-Լիթովսքի դաշինքը, Կովկասեան ազգութիւններու ներհակ ձգտումները, Թրքական սրարշաւ յառաջխաղացումը դէպի հայկական հողերը, գաղթն ու շարունակական նահանջները, անշնչելի մթնոլորտ էին ստեղծած ամբողջ Կովկասի, գերազանցապէս հայկական նահանգներուն մէջ:

Թուրքիան, մեր երդուեալ թշնամին մէկ կողմէն կը խորտակէր մեր պաշտպանութեան պատնէշները, միւս կողմէն բանակցութիւններով կը հարկադրէր իր կամքը:

Շնորհիւ ազգամիջեան ներհակ շահերուն, Անդրկովկասեան կառավարութիւնը սնանկացած, տեղի կուտար թշնամիին ամէն մէկ նոր պահանջին, մինչ ի մնաս հայութեան: Պարզ էր, որ հայութիւնը մինակ էր, լքուած իր իսկ դրացիներէն, սպառնական վտանգին դէմ:

Կը քայքայուէր կեղծ միութիւնը Անդրկովկասեան ժողովուրդներու մէջ. Վրաստանն ու Ազրբէջանը կը յայտարարէին իրենց երկիրներու անկախութիւնը, ծանր անակնկալի առջեւ դնելով հայութիւնը: Այս կացութեան մէջ էր որ Հայոց Ազգային Խորհուրդը կը ստանձնէր գերագոյն ղեկավարութիւնը հայ կեանքին, բոլոր կուսակցութիւններու համաձայնութեամբ:

Այս որոշումը կը տրուի 1918ի Մայիս 28ին, որմէ ետք Ազգային Խորհուրդը, դարձեալ կուսակցութիւններու փոխադարձ համաձայնութեամբ, կը կազմէր Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդարանը:

Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցող այս դէպքերը չէին սակայն, որ իրական դեր կը խաղային հայ կեանքին վրայ: Բուն Հայաստանը կտրուած էր Թիֆլիսէն, անտեղեակ այս անցուդարձերուն, կը պայքարէր թշնամիի գերազանց ուժերուն դէմ: Հոն էր, որ կը հիմնաւորուէր Հայաստանի անկախութիւնը, հոն էր որ անկախութեան զոհարանին կը մատուցուէր զոհերու գերագոյնը:

Արամ՝ Մեծ Հայը, զօրավարներ Նազարբէգեանի, Սիլիկեանի, Փիրումեանի, Դրոյի եւ ուրիշ արժէքաւոր զինուորականներու հետ, շարժման մէջ էին դրած հայութիւնը, կռուով որոշելու այն ինչ ի զուր կը սպասուէր կեղծ բանակցութիւններէ եւ համաձայնութիւններէ: Անոնք չսխալեցան: Յաղթական Վէհիպ փաշան այն ժամանակ միայն ստորագրեց անկախ Հայաստանի ներկայացուցչութեան հետ Բաթումի ծանօթ դաշնագիրը, երբ հայ զօրքը Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ-Ապարանի տակ ուժգնօրէն հարուածել սկսաւ մինչ այն յաղթական թուրք բանակը:

Անկախ Հայաստան Կովկասահայաստանի մէկ շերտ հողին վրայ, առանց Թրքական Հայաստանի, ջարդուած ու փըշրուած, օրուայ բազմազան ներքին եւ արտաքին հոգերուն մէջ,— անհրապոյր այո: Անգամ Հայաստանի հողին վրայ — Երեւանի մէջ, խորհրդարանի անդրանիկ նիստի ժամանակ ողեւորութիւնը թոյլ էր, տրամադրութիւնները ծանր: Եւ սակայն հաւատացին դէպի ապագան, այդ սպաննիչ մթնոլորտին մէջ, ան կը ներշնչէր օրուայ ղեկավարները:

Այս պայմաններու եւ տրամադրութիւններու մէջ էր հայութիւնը իր անկախութեան առաջին շրջանին, երբ սկսաւ պետականութեան շէնքի հիմնարկէքը, աւերակներու, եւ անսահման գերեզմաններու մէջէն:

* * *

Ահա՛ եւ զինադադարը, իր այնքան սրտայոյզ հեռանկարներով:

Տատանումն ու վարանումը դէպի անկախ պետականութիւնը, տեղի կուտար աւելի վճռականութեան եւ լաւատեսութեան, ամէն մէկ նոր օրուայ հետ, ամէն մէկ նոր քայլի հետ: Եւ ընդամէնը մէկ տարուան ընթացքին, շնորհիւ ձեռք բերուած ներքին եւ արտաքին յաջողութիւններուն, անկախութեան գաղափարը արդէն իսկ լայն սեփականութիւն էր դարձած հայ ժողովուրդին: Դեռ աւելին: Առաջին իսկ տարելիցին, հայութիւնը արդէն ունէր այլ եւս մէկ նոր ձգտում, քանդել հայկական երկու հատուածներու միջեւ կանգնուած արհեստական թումբը, յայտարարել Հայաստանը Միացեալ: Այս էր պահանջը նաեւ վերապրող հայութեան այն մասին, որ մասնակից էր ժամանակի մեծ իրարանցումներուն:

Եւ 1919 Մայիս 28ին, Հայաստանի կառավարութիւնն ու խորհրդարանը հայութեան ընդհանուր խանդավառութեան մէջ կը յայտարարեն Հայաստանը Միացեալ եւ Անկախ:

Մեծ էր լացի եւ սուգի ծանր օրերուն յաջորդող խանդավառութիւնը:

Առանց դաւանանքի եւ կուսակցութեան խտրութեան, հայ ցեղի ձայնն էր, որ կը լսուէր բարձր ու վճռական:

Անկախութեան առաջին տարեդարձին առթիւ աշխարհի բոլոր ծայրերուն մէջ կը փառաբանուէր Հայաստանի անկախութիւնը. հանդիսութիւններ, մէկը միւսէն յուզիչ տեսարաններ կը պարզէին:

Հայաստանի կրթական նախարար Պ. Մելիք-Ղարակէօզեանը (ժողովրդական կուսակց. անդամ) իր ժողովուրդին ուղղուած կոչովը կը յայտնէր.

«Մայիս 28ին լրանում է Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը, յաւերժ յիշատակ այն հերոսներուն, որոնք իրագործեցին դարերի ընթացքում իր ամբողջ ուժերով, դէպի կեանք, ազատութիւն եւ ինքնորոշում ձգտող ժողովրդի նուիրական երազը: Մերկացնենք եւ խոնարհենք գլուխներս նրանց առջեւ: Մենք, կենդանի մնացածներս, իբրեւ ժառանգորդներ, փայփայենք անկախ Հայաստանի մեզ կտակուած գործը: Թող Մայիս 28ի օրը լինի զոհերի յիշատակի, բայց եւ համազգային մեծ ուրախութեան օր.— Օր՝ նոր պետութեան ստեղծման բիբլիական Արարատի շուրջ, օր՝ ազգային բարձր իղձերի եւ համաշխարհային արդարութեան յաղթանակի»:

Օրուայ հոգեբանութեան արտայայտութիւնն էր այս, բոլորի սեփականութիւնը: Չէ՞, որ հայ կուսակցութիւնները բոլորն ալ հպարտ էին եւ գոհ, որ պատմութեան մեծագոյն դէպքը կ'իրականացնէին:

Ահա՛ Պոլիսը, ուր սրտառուչ համերաշխութեամբ, հայ կուսակցութիւնները իրենց ներկայացուցիչներով կը հանէին հետեւեալ բանաձեւը.

«Ներկաներս, այսօր 1919 Մայիս 29, հաւաքուած տօնելու անկախութեան առաջին տարեդարձը, լսելով օրուան ատենախօսները, կ'ողջունենք Հայաստանի Հանրապետութիւնը իբրեւ կորիզը Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի եւ մեր բոլոր թափով կը ցանկանք ուժ եւ կարողութիւն՝

Երեւանի կառավարութեան եւ Փարիզի միացեալ Պատուիրակութեան՝ անյապաղ իրականացնել մեր դարաւոր երազը,— Անկախ եւ միացեալ Հայաստան- Յարգանք զոհերուն որ ինկան փառքի դաշտի վրայ եւ պատիւ բոլոր անոնց որ արիաբար կուրծք կուտան միշտ բարձր բռնած Ազատութեան դրօշը»:

Ահա եւ Փարիզը, ուր միացեալ պատուիրակութիւններու նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած տօնակատարութեան մէջ բոլորն ալ իրենց սքանչացումի խօսքերուն հետ, իրենց վճռականութիւնը կը յայտնէին: Այս ուղղութեամբ պատմական կարեւոր փաստաթուղթ մըն է Պ. Պօղոս Նուպարի կարդացած գրաւոր ճառը, մանաւանդ անով, որ կ'արտայայտէր Ազգ. Պատուիրակութեան տրամադրութիւնները: Իսկ այս պատուիրակութիւնը իր մեծամասնութեամբ արտայայտիչն էր Ռամկավար կուսակցութեան եւ հայ պահպանողական տարրին:

Կրկնե՞նք Պ. Ա. Զօպանեանի ճառը, որով կ'ոգեկոչէր «Հայ Ազատութեան Արշալոյսի տօնը»...:

Անոնք բոլորը, աւա՛ղ, երէկուան պատմութիւններն են:

Եւ խորհիլ թէ, անոնք, որ երէկ, այնքան ներշնչուած ու ոգեւորուած, իրենց հիացումի խօսքերուն կը միացնէին գործնական քայլերը անկախութեան ամրապնդման համար, այսօ՞ր...

Լաւ է չխօսիլ այդ մասին:

Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆԵՐԱԿԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ ՄԸ

— Հապա՞ պ. Թիւլմօնը:

— Ո՛չ, կը կասկածիմ թէ ...ուն տեսակ ժամադրութիւն...ունի, որոնք զինքը պիտի ստի... քանի մը օր հոս մնալու:

— Շա՛տ լաւ, ուրեմն, ցտեսութի՛ւն, ...ք մեր գործին կ'երթանք եւ ... մը յետոյ կուգանք ձեզ ...նելու:

Բաժնուեցանք. անոնք Ռիալ...օի խանութը մտան:

Ինչպէս այս կարգի բոլոր տու... որոնք միեւնոյն ատեն թէ ...րեղէնի խանութ են եւ թէ ...ադրավայր, Ռիալթօի խա...թն ալ երկու ելք ունէր:

Երբ փողոցին անկիւնէն դառ...ք, կանգ առինք եւ արագօրէն ... դուռներուն մօտերը, ըն...րս պահակ դրի:

— Եթէ երկու լրտեսներէն մէկը Ռիալթօի խանութէն դուրս ելլէ, ըսի, անոր հետեւեցէք, բայց զգուշացէք նշմարուելէ, մինչեւ որ տեսնէք թէ ո՛ւր կը մտնէ: Ես հազիւ տասը վայրկեանի գործ մը ունիմ. գժբախտութիւն մը պիտի ըլլայ եթէ ձեռքերնուս փախին:

Այս կերպով վայրկեանին պահանջներուն համեմատ շարժելէ յետոյ, փութացի ոստիկանապետին քով զոր երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնայի եւ ինքզինքս անոր ճանչցնելէ յետոյ, երկու խօսքով խնդիրը իրեն պարզեցի:

Ոստիկանապետը՝ չորս քննիչներ կանչեց եւ անոնց հետ միասին անմիջապէս Ռիալթօի խանութը գնաց. դուռները անոնց հսկողութեան յանձնեց, յետոյ երբ ա՛լ ապահովուեցաւ թէ փախուստի կարելիութիւն չկար այդ կողմէն, իմ ընկերներս արձակեց պահակութենէ, ու անոնք փողոցին անկիւնը եկան ինծի միացան:

— Ի՞նչ նորութիւն, հարցուցի

— Ոչինչ. թռչունները միշտ բոյնին մէջ են:

Արդէն ոստիկանապետը եւ իր քարտուղարը խանութէն ներս էին հազիւ հինգ վայրկեան անցեր էր երբ երկու պայթիւններու աղմուկը հասաւ մեզի:

Վախնալով թէ մի գուցէ ոստիկանապետը բռնուած ըլլայ ֆօն Ռիխպէրի հետ, փութացինք խանութէն ներս մտնել, ուր արդէն ոստիկանները մտնելով խանութին ելքերը պահելու իրենց պաշտօնը մեկմէկ առաջ մտեր էին:

Եղերական տեսարան մը պարզուեցաւ մեր աչքերուն:

ԻՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ ՖՕՆ ՌԻԽՊԷՐ

Քաղցրեղէնի սրահէն ներս մտնելնուս պէս, տեսանք որ ֆօն Ռիխպէր, արիւնի մէջ թաթխուած գետին փռուեր էր:

Պրաունինկը ձեռքը, ոստիկանապետը կը սպառնար մարդու մը՝ արդէն հասուն տարիքով, որ գիտնականի մը երեւոյթը ունէր:

Փութացի ոստիկանապետին քով եւ գետինը փռուած դիակը ցոյց տալով, հարցուցի:

— Ի՞նչ պատահեցաւ:

— Շատ բնական բան մը, պատասխանեց. այն միջոցին որ խմա Շլթաուպը ձերբակալուելու վրայ էր, այդ կինը իր թէյի գաւաթին պարունակութիւնը քթիս բերնիս նետեց, եւ մինչեւ՝ տաք հեղուկէն կուրցած, գրպանիս մէջ թաշկինակս կը փնտռէի, անհետացաւ: Այդ պահուն քարտուղարս կը վազէր ֆօն Ռիխպէրի վրայ, որ գրպանէն ռեվոլվէր մը հանեց ու կրակեց, բայց մարդու չդպաւ: Սակայն ինչպէս կը տեսնէք, քարտուղարս աւելի վարպետ նշանառու փրթաւ:

— Հապա՞ խմա Շլթաուպը:

— Սրահին ծայրը գտնուող դռնէն փախաւ. ոստիկանները զայն կը փնտռեն այս միջոցիս:

— Լաւ. բայց ո՞վ է այս մարդը, հարցուցի, ցոյց տալով կասկածելին որ հրացանակիրի մը հսկողութեան յանձնուած էր:

— Չեմ գիտեր թէ ո՞վ է. բայց շատ չանցած այդ ալ կը գիտնանք: Ամէն պարագայի մէջ խմա Շլթաուպի եւ ֆօն Ռիխպէրի հետ էր. հետեւաբար ենթադրենք թէ լաւ որս մը ձեռք անցուցած ենք:

— Անշուշտ խուզարկեցի՛ք զինքը:

— Ո՛չ դեռ, նախ զինքը պիտի հարցաքննենք:

Եւ մարդուն դառնալով հարցուց.

— Ինքնութեան թուղթեր ունի՞ք:

— Այո՛, պարոն:

— Կ'ուզէ՞ք զանոնք ինծի յանձնել:

— Հաճոյքով:

Եւ իր գրպանէն հանելով լեցուն թղթապանակ մը, անկից հանեց Հանս Վիտէնօ անունով անցագիր մը, 62 տարու, ուսուցիչ օտար լեզուներու, ծնած Ցուրիխի մէջ, գերման ծնողքէ:

— Ձեր թուղթերը շատ կանոնաւոր են, ըսաւ ոստիկանապետը. շատ ցաւալի է միայն որ, երկու կասկածելի անձերու ընկերակցեր էք. ուրկէ՞ կը ճանչնայիք զանոնք:

— Ո՛հ, օդափոխութեան միջոցին հաստատուած ծանօթութիւններ են. գիտէ՛ք մարդ ճամբորդութեան ընթացքին այդ տեսակ յարաբերութիւններ դիւրաւ կը հաստատէ:

Մինչդեռ մարդը ոստիկանապետին հետ կը խօսէր, այս վերջինը անոր ձեռքէն առնելով թղթապանակը, կը քննէր անոր պարունակութիւնը: Քովի սեղաններէն մէկուն վրայ քարտուղարը կը գրէր հարցերը եւ պատասխանները:

(Շար.)

օրինակը այն գաղտնի վաւերագրին, որուն պատճառաւ խուզարկուեցաւ Արգոսը: Սակայն այս բոլորին մէջ կարեւոր գիւտը այն եղաւ, որ երեւան հանուեցաւ «մարդկային փաստաթուղթ» մը՝ յանձին Անտոն Միլլըրի կամ Միւլլէրի, «Սովիէթհաուզ»ի ծածկագիրներու պահապանը, որ երկար տարիներէ ի վեր կը փնտռուէր իբրեւ լրտեսական կազմակերպութեան գլխաւոր վարիչներէն մէկը: Յիշեալը սերտ յարաբերութիւն ունէր առեւտրական պատուիրակութեան պետին հետ, որուն տունը կը բնակէր վերջերս:

Վերջացնելով, նախարարը յոյս յայտնեց թէ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումով լրտեսական այս գարշելի կազմակերպութիւնն ալ պիտի անհետանայ բոլորովին:

Խզումը եւ Թուրքիա

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Մայիս 26 թուականով.—

Անգլիոյ եւ սովետներու միջեւ ձգտումը խիստ մեծ ուշադրութիւն կ'արթնցնէ հոս, քանի որ Թուրքիա սահմանակից է թէ՛ Անգլիոյ (Միջագետքի մէջ) եւ թէ Խորհրդային Ռուսիոյ հետ: Այս պարագան չի կրնար անտարբեր թողուլ Թուրքիան երկու երկիրներու յարաբերութեանց մասին:

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» այս առաւօտ կը հրատարակէ երեսփոխան Մահմուտ պէյի մէկ յօդուածը: Սղերդի երեսփոխանը կացութիւնը պարզելէ վերջ կը հարցնէ. «Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ խզումը ի՞նչ արդիւնք ու ազդեցութիւն պիտի ունենայ միւս երկիրներուն եւ առհասարակ ընդհանուր քաղաքական կացութեան վրայ:» կը հարցնէ նաեւ. «անգլիական կառավարութեան այս ընթացքը արդեօք նախերգա՞նքն է Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ նոր քաղաքականութեան մը. ասիկա ստոյգ կ'երեւայ, քանի որ ռուսական խնդիրը վէճի առարկայ դարձաւ Ֆրանսայի Նախագահին վերջերս Լոնտոն այցելութեան առթիւ:»

Մահմուտ պէյ կը վերջացնէ յոռետես շեշտով մը:

«Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ նոյն նիւթին մասին յօդուած մը կը գրէ Եօնուս Նատի պէյ, որ Ռուսիոյ հանդէպ անգլիական քաղաքականութիւնը «յարձակողական» կը նկատէ: Նատի պէյ եւս շատ յոռետես է անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզումէն առաջ գալիք կացութեան մասին:

Պոլշեւիկներուն 10 օր պայմանաժամ տրուած

Ուրբաթ առաւօտ Անգլիոյ արտաքին նախարար սըր Օսթըն Չէմպըլէյն 700 բառէ բաղկացած ծանուցագիր մը հաղորդեց Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռօզէնկոլցի, որով յայտնելէ վերջ թէ երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուած են՝ 10 օր պայմանաժամ կ'ուտայ իրեն եւ իր պաշտօնէութեան՝ անգլիական հողէն մեկնելու: Իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի այն թէ՝ առեւտրական պատուիրակութեան անդամները զինուորական լրտեսութեամբ և խռովարարական ձեռնարկներով կը զբաղէին, աւելի գատ Ռօզէնկոլց ինքն ալ հեռագրով հրահանգ ուզած էր Մոսկուայէն Անգլիոյ մէջ քաղաքական պայքար մը ստեղծելու համար:

Բոլոր մեկնողները իրենց անցագիրները պիտի ներկայացնեն ոստիկանութեան: Գալով Անտոն Միւլլէրի, կը կարծուի թէ իբրեւ լրտես հետապնդումի պիտի ենթարկուի:

Ծանուցագիրը յանձնուելէ վերջ, աշխատաւորական 12 երեսփոխաններ հացկերոյթ մը տուին ի պատիւ Ռօզէնկոլցի, Խինչուքի եւ Պոկալոմոֆի, որոնք բաժակաճառեր խօսեցան: Պահպանողականները զայրացած են այս առթիւ եւ Երեսփ. ժողովին մէջ խնդիր պիտի հանեն:

Անգլիոյ մէջ ռուսական շահերու պաշտպանութիւնը Գերմանիոյ յանձնուեցաւ:

Իտալական պատերազմը՝ 1935—40ին

երէկ հրատարակեցինք Մուսօլինիի երկար ճառը: Հեռագիրները կը հաղորդեն նաեւ հետեւեալ հատուածները.

— « Իտալական ազգը պէտք է կառավարեմ ես դեռ 10—15 տարի, որովհետեւ իմ յաջորդս դեռ չէ ծնած: Ֆաշիստ Իտալիոյ որոշ պարտականութիւնն է զօրացնել բանակը, նաւատորմը եւ օդանաւային ուժը: Պէտք է որ պահանջուած վայրկեանին կարենանք շարժման մէջ դնել 5 միլիոն զինուոր եւ զինել զանոնք, պէտք է ուժովցնենք մեր ծովային նաւատորմը, մեր օդանաւերը ա՛յնքան շատ եւ զօրաւոր պէտք է ըլլան, որ անոնց թեւերը կարենան արեւը խափանել մեր երկրին վրայ: Այն ատեն է միայն, որ երբ 1935էն 1940ի միջեւ եւրոպական պատմութեան կենսական մէկ վայրկեանին հասնինք, կարենանք լսելի ընել մեր ձայնը եւ ճանչցնել մեր իրաւունքները»:

Խօսելով հանրաքուէին մասին, Մուսօլինի ըսաւ. «Այսօր, Մայիս 26, հանդիսաւորապէս կը թաղենք ժողովրդավարական հանրաքուէի սուտը: Վաղուան Խորհրդարանը պիտի ընտրուի պետական արհեստակցական կազմակերպութեանց կողմէ:

Մազարիք վերընտրուած

Ուրբաթ օր Փրակայի մէջ տեղի ունեցաւ Չեխօսլովաքիոյ Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը: Քուէարկողներու թիւն էր 434 հոգի. 104 հոգի սպիտակ քուէ տուին. Հանրապետութեան նախագահ Մազարիք առաջին քուէարկութեամբ վերընտրուեցաւ 274 ձայնով: Համայնավար Թեկնածու Սթուրք 54 քուէ ստացաւ:

Թոմաս կարիկ Մազարիք ծնած է 1850ին Մորավիոյ Հատոնին փոքր քաղաքին մէջ. հայրը կառապան էր, ինք ալ նախ երկաթագործի աշկերտ եղաւ, յետոյ Վիէննայի համալսարանէն տոքթորի աստիճան առաւ: 1878ին ամուսնացաւ Հայուհիի մը՝ Շառլի կարիկի հետ. զոր ճանչցած էր Լայփցիկի համալսարանին մէջ: Փրակայի չեխ համալսարանի փրոֆէսէօր եղած եւ մեծ դեր ունեցած է Չեխօսլովաքիոյ անկախութեան մէջ:

Լինտպէրկ մեկնեցաւ

Ուրբաթ օր պատերազմական եւ առեւտրական նախարարութեան, ծերակոյտի, Սիթրօէնի եւ Շան զ'էլիզէի թատրոնին մէջ ընդունելութիւններ եղան Լինտպէրկի: Առաւօտուն կանուխ ֆրանս. օդանաւով մը մէկ ժամ թռիչք կատարեց Փարիզի վրայ: Իսկ երէկ կէսօրին Սփիրիթ աւ Սէնթ Լուիզ օդանաւով Փարիզի վրայ շրջան մը կատարելէ վերջ ուղղուեցաւ դէպի Պրիւսէլ, ուր պիտի հասնէր ժամը 3ին: Իրեն կ'ուղեկցէին բազմաթիւ ֆրանս. օդանաւեր:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՅԻՍ 1927

31 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 350 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱԶԱՏ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ՝ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ՎԵՐ

Կարելի չէր առանց խորին յուզումի դիտել այն անհամար բազմութիւնը որ խռնուած էր «Փըթի Ժուռնալ»ի ընդարձակ սրահը, կիրակի գիշեր, տօնելու համար հայկական հանրապետութեան հաստատման 9րդ տարեդարձը։

Բազմութիւն մը՝ կազմուած ժողովուրդի բոլոր խաւերէն, առանց դաւանանքի կամ սեռի խտրութեան։ Ու մանաւանդ բազմութիւն մը սրտով, մտքով կամ տարիքով երիտասարդներու, որոնք եկեր էին ողջունելու Մեծ Օրը։

Ահա՛ պատասխանը այն գարշելի, անբարոյական խաչաձութեան, որ կը մղուի ամէն տարի այս օրերուն, եւ որ մասնաւոր մոլեգնութեամբ մը արծարծուեցաւ այս տարի, առաջնորդութեամբ երկու հակոտնեայ խմբակներու, կարմիր եւ սեւ տիրացուներու։

Այդ ի՛նչ կարօտ էր որ քով քովի բերած էր այս անսահման ոստանին զանազան անկիւնները թառած հայրենակիցները, ազգակցական ազդի մը վրայ։

Անշուշտ ճառեր լսելու եւ տեսարան դիտելու չէին եկած անոնք։ Ճառեր շա՛տ են լսած մեր տարագիր հայրենակիցները. կրնան լսել ո՛ր եւ է ատեն։ Անձկութիւն մը, հեւք մը կար բոլորին սրտին մէջ։ Գիտակցութեան եւ հաւատքի ճառագայթ կը շողար ամէնուն դէմքին վրայ։ Եւ առանց պատճառի չէ որ շատեր կը գանգատէին թէ ինչո՛ւ երկու անգամ աւելի ընդարձակ սրահ մը չէր վարձուած։ (Նոյնը եւ Ապրիլ 11—24ին)։

Թափառականութենէն եւ անտիրութենէն խոցոտուած ժողովուրդն էր որ կուգար ողեկոչելու իր պատմութեան ամէնէն պայծառ մէկ էջը, ազատ եւ անկախ հայրենիքի երկունքը։

Եւ ինչպէս ո՛ր եւ է երկունքի հանդէպ, ան կը սարսռար կիզած յարգանքով մը, խոնարհելով ե՛ւ եղածին եւ գալիքին առջեւ։

Ան կ'ըմբռնէր որ, եթէ դժբախտութիւն եւ արկած է պատահեր երկունքի ընթացքին, այդ երբեք պատճառ մը չէ ուրանալու մայրը կամ զաւակը, ոչ ալ հ...[illegible] ...րծութեան արժէքը, գոհեիկ սոփեստութիւններով եւ անմէջ անդիտութեամբ։

Ան իր լուռ ունկնդրութեամբ կամ որոտագին ծափերով կը հաստատէր որ, եթէ այսօր ունինք հայրենիք մը, կռուան մը, կը պարտինք Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի հերոսական կռիւներուն, որոնք յանգեցան Մայիս 28ին։

Ու վերջապէս, այդ բազմութիւնը իր կարօտովը ու խանդավառութեամբը կ'ապացուցանէր որ, եթէ այսօր կը տառապի ու կը տրորուի օտար ափերու վրայ, պատառ մը հացի համար, պատճառը շատ պարզ է,— Դէպքերը թոյլ չտուին ծնունդը իր լման հասցնելու։ Եւ աւելին,— Նոր դէպքեր ստեղծուեցան արհեստականօրէն, խարդախութեամբ եւ անպատկառ չարաշահութեամբ, որպէսզի բնական ընթացքով չզարգանայ այն ինչ որ ծնած էր չարչարալից եւ ճակատագրական երկունքէ մը յետոյ։

Եւ երբեւ տրամաբանական հետեւանք, ահա կը տեսնենք որ տարուէ տարի աւելի մեծ եւ աւելի ներկայացուցչական բազմութեամբ, աւելի խոր եւ տաք տրամադրութեամբ կը տօնուի Հայկական Հանրապետութեան հիմնարկէքը, եօթը ծովերու վրայ, ամէն ուր որ հայկական համախմբում մը կազմուեր է։ Միայն Փարիզի մասին խօսելով, չափազանց պերճախօս է պատկերը մանաւանդ հանրային միութեանց մասնակցութեան տեսակէտէն։ Տասնհինգ կազմակերպութիւններ եւ միութիւններ, քաղաքական, հայրենակցական թէ երիտասարդական, իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ջերմ բաղձանքներով։ Եւ եթէ քանի մը բացականեր կային, պէտք է ըսել թէ պարզ պատահմունք է։ Օրինակ, Փարիզի հնչակեան մասնաճիւղը, թէեւ բանախօս չունէր, բայց իր շաբաթաթերթով, ինչպէս անցեալ տարի խմբագրականով, ճշտած էր իր դիրքը։

«Ութ դարիւր տարուան ստրկական շրջանէ մը յետոյ 1918 Մայիս 28ին,— փոքրիկ հայ ազգը, Մասիսի պէս անդրդուելի ու անխախտելի, անգամ մըն ալ ծածանեցուց անկախութեան դրօշակը, պատմութեան վրայ տանելով մեծ յաղթանակ, որ յաղթանակն էր յեղափոխական գաղափարին»։ (Նոր Երկիր, 29 Մայիս)։

Ահա, ուրեմն, ժողովուրդին իսկական տրամադրութիւնը.

— Ազատ ու անկախ հայրենիքը՝ ամէն բանէ վեր։

Եւ բոլոր անոնք որ ընդունակ են իրականացնելու այդ ծրագիրը, բոլոր անոնք որ անկոտրում կամքով եւ անկեղծ հաւատքով կը խորհին, կը տքնին, կը գործեն այդ գաղափարին համար, անոնք են որ պիտի կրնան աղաղակել ճակատաբաց և հպարտ.

— Մենք մեր պարտքը կատարեցինք։

Եւ շատ համեստ է ծրագիրը, այսօր ինչպէս 150 տարի առաջ, երբ հնդկահայ Յակոբ Շահամիրեան կը գրէր սրտառուչ պարզամտութեամբ.

— «Հայաստանի ազատագրումը թող ծիկառակ եւ անիրաւ թուի մեր բռնաւորներուն, որովհետեւ սով մենք կ'ուզենք միայն տէր ըլլալ մեր աշխարհին, թոյլ չտալով որ ուրիշներու երկրէն քայլ մը աւելնայ մեր երկրին կամ մերինէն պակսի։ Հետեւաբար աշխատիլը եւ Հայոց սեփական ժառանգութիւնը ետ ստանալը միայն անիրաւութիւն չէ, այլ արդարութիւն է»։

Շ.

"ՄԱՅԻՍ 28„Ի ՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի իրիկուն Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Փարիզի մէջ, Ջախջախիչ կերպով համազգային հանդամանք ունէր։ «Փըթի Ժուռնալ»ի ընդարձակ սրահը խիտ նեղ կուգար Հայաստանի Անկախութեան իններորդ տարեդարձը տօնելու համար փութացող երկսեռ հայրենակիցներու։ Շատեր ոտքի վրայ մնացած էին, միջանցքներն ու քովնտի սրահները անհամար բազմութեամբ մը լեցուած էին։ Իսկ հարիւրաւորներ ետ դառնալ ստիպուեցան։

Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյններով եւ Հայաստանի Հանրապետութեան զինանշանով։

Նուագախումբը նուագեց Մեր Հայրենիքն *եւ* Մարսէյեզը, *զորս ներկաները լսեցին յոտնկայս։*

Նախագահ ընկ. Ա. Ահարոնեան, խանդավառ ծափերու մէջ բացաւ հանդէսը՝ բացատրելով օրուան տօնին նշանակութիւնը։

«Կ'ողջունեմ, ըսաւ, Մայիսի 28ը եւ հայ ժողովուրդը։ Հայ ժողովուրդ կ'ըսեմ, որովհետեւ ես հոս այս տօնին համար միացած կը տեսնեմ իսկական հայ ժողովուրդը, Տարօն-Տուրուբերանի, Բարձր-Հայքի, Սեբաստիոյ, Տրապիզոնի, հերոսական Շապին-Գարահիսարի եւ Խարբերդի ժողովուրդը, Զափահաս Որբերը, գրական սերունդը, արուեստագէտները եւ բոլորը որ հայ ժողովուրդն են եւ զայն կը ներկայացնեն։ Այս ժողովուրդը դարեր ամբողջ երգած է իր տառապանքը, իր վիշտն ու ողբերգութիւնը, սակայն ի վերջոյ հերոսական գրոհով մը՝ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի փառաւոր յաղթանակով մեր պատմութեան մէջ արձանագրեց Թուական մը, որ մեր յաղթանակի օրն է եւ Նոր օրերու Աւարայրը։ Դարեր առաջ այս ժողովուրդը Աւարայրի մէջ կռուած էր գաղափարի համար եւ ամբողջ 1476 տարի այդ գաղափարով ապրեցաւ ու երգեց զայն։ Հայը միշտ գիտցեր է կռուիլ ու զոհաբերուիլ։ Եթէ պարտուեցանք, ամօ՛թ անոնց, որոնք պէտք եղած կերպով չպաշտպանեցին մեզ. քաղաքակրթութեան յառաջամարտիկ զոհերն եղանք, սակայն չենք յուսահատիր։ Մատաղ սերունդը պէտք է դաստիարակուի այն ոգիով, որ մենք ո՛չ թէ կոտորուեցանք, այլ հերոսական պայքար տարինք. ու մինչեւ որ ազատ հայրենիք ունենանք, ամէն տարի այս օրը մենք պիտի հաւաքուինք ընելու համար սքանչելի եւ գեղագոյն երդումը, որ դարերու հետ հասած է մեզ։ Կ'ողջունեմ փառքը մեր ժողովուրդին, փառքը ինկածներուն։»

Յետոյ խօսք առաւ ընկ. Շաւարշ Միսաքեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ.—

1924ին Փարիզի մէջ ծանօթ մարդ մը ճերմակ թուղթին վրայ սեւ գիրերով գրեց թէ տարին 365 օր ունի, եթէ ազգային տօն կ'ուզէք, տօնեցէք ո՛ր եւ է օր... [illegible] ...րին 365 օր ունի, 364 օր վիճեցէք, պայքարեցէք գաղափարի համար, բայց զինադադար՝ 365րդ օրը, Մայիս 28ին, որովհետեւ անիկա հայ ժողովուրդի երկունքի, փառքի եւ յաղթանակի օրն է։ Մայիս 28ը ոչ սկիզբն է եւ ոչ վախճանը։ Իր անկախութիւնը կորսնցնելէն ի վեր հայ ժողովուրդը միշտ ձգտած է ազատութեան։ Եղած են նոյնիսկ կաթողիկոսներ, որոնք ուզած են Հռոմի պապին աջակցութեամբ հասնիլ այդ նպատակին։

Ու ընկեր Միսաքեան թուեց պատմական բազմաթիւ փաստեր Իսրայէլ Օրիի, Դաւիթ Բէկի, Յովսէփ Էմինի, Յակոբ Շահամիրեանի, եւ ուրիշներու ձեռնարկներու մասին, եւ ի վերջոյ կանգ առաւ Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Աբարանի կռիւներուն վրայ, որոնք յարգանք պարտադրեցին նոյնիսկ վէհիպ փաշաներու։ «Երբ երկունք մը կը ձախողի, մարդիկ չեն նախատեր մայրը, կամ անոր ծնունդը։ Անոնք որ կ'ուրանան Մայիս 28ը, տրամաբանօրէն կ'ուրանան այսօրուան Հայաստանը, որովհետեւ, ինչ վարչաձեւ ալ ունենայ մեր հայրենիքը, ան արտադրութիւնն է, մնացորդն է Մայիս 28ին։»

Էս-էր կուսակցութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Ս. Բօչարեան, որ ըսաւ.—

«Երբ մենք հոս Մայիս 28ը կը տօնենք, անդին մեզմէ մղոններով հեռու կը տուայտի ժողովուրդ մը, հայ ժողովուրդը, որ երբեմն ինքն ալ կը տօնէր տարեդարձը անկախութեան, որուն համար այնքան արիւն թափեց։ Մայիս 28 ժողովուրդի ազատագրութեան տօնն է, իսկ Նոյեմբեր 29 ստրկացման խորհրդանշան։ Մայիս 28 ուխտի օր է։ Մենք կ'ուզենք ազատ քաղաքացիներ ըլլալ ազատ հայրենիքի մէջ։ Յուսալքման եւ ծանր փորձութեանց շրջանի մը մէջ ենք. պիտի պայքարինք օտարացման վտանգին դէմ, եւ յառաջ պիտի երթանք անսայթաք։ Մենք վստահ ենք թէ դիկտատուրան պիտի իյնայ եւ մեր հայրենիքին մէջ ժողովրդավար դրութիւն պիտի մտնէ։ Մայիս 28ը տօնելու պիտի գան այն մարդիկ, որոնք կը հաւատան մեր հայրենիքի փրկութեան։ Մենք այդ հաւատքն ունինք եւ կը մասնակցինք այս մեծ տօնին»։

Ուղերձներ կարդացուեցան «Յառաջ»ի, հայ Սպաներու, Տրապիզոնի հայրենակցական միութեանց կողմէ։ Հեռագիրներ ղրկած էին Մոնփէլիէի եւ Փրակայի հայ Ուսանողական Միութիւնները, Մոնփէլիէի գաղթային միութիւնը եւ Հ. Յ. Դ. Խանասոր խումբը, «Խարտոց» երգիծաթերթի խմբագրութիւնը, Օրանէն (Ալճերիա) Գասպարեանց եւ Սարուխի Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն։

Զափահաս Որբերու Միութեան կողմէ Պ. Կապենց կարդաց յուզիչ ուղերձ մը, Փարիզի հայ Ուսանողական Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Հ. Գրիգորեան՝ շեշտելով մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը եւ կոչ ուղղելով մայրերուն որ հայ մեծցնեն իրենց փոքրիկները։

Գեղարուեստական բաժինը իսկական վայելք մը եղաւ։ Եւրոպական նուագախումբը նուագեց «Ջէյթունցի ենք քաջեր ունինք»ը *եւ ուրիշ հայկական եւ եւրոպական կտորներ։ Օրիորդներ Ազաբէկեան, Արմենուհի Տէր-Կարապետեան եւ Իրիս Պիլպիլեան երգեցին հայկական եւ եւրոպական կտորներ, ջերմ ծափեր խլելով, Պ. Արգար նուագեց իր թառով. ընկերներ՝ Մարութեան եւ Շ. Սարեան հայերէն արտասանութիւններ ըրին։ Օր. Զաքունեան դաշնակի վրայ նուագեց Շոփէնէն կտոր մը։ Հանդէսը փակուեցաւ ընկեր Ս. Նաւասարդեանի երգերով՝* «Հայաստան» *եւ* «կանչէ կռունկ»։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԹԵՄ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանէն կը հաղորդուի մեզ.— 1. Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը 25 Ապրիլ թուակիր պաշտօնագրով կը մերժէ Եւրոպայի հայոց առժամեայ թեմական խորհուրդին հրաժարականը, յանձնարարելով որ շարունակեն իրենց պաշտօնը մինչեւ նորին ընտրութիւնը։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

2000 ՀՈԳԻԷ ԱՒԵԼԻ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՎԵՑ ԺԱՄ ԱՆԸՆԴՀԱՏ ՄՐՏԱՏՐՈՓ ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ ԽԱՂԻՆ

Կիրակի օր, Սթատ Էլիզապէթի մէջ տեղի ունեցաւ Յառաջի բաժակի մրցումը։ Ներկայ էր երկու հազարէ աւելի բազմութիւն մը, որ սրտատրոփ անձկութեամբ հետեւեցաւ խաղին ժամը 12.30էն մինչեւ 6.45։

Ժամը 1ին դաշտ ելան Հ. Մ. Ը. Մ. Պէլվիլի եւ Արժանթէօյլի պահեստի խումբերը, որոնք մէկ ժամ որոշուած մրցումէ մը վերջ, 1ի դէմ 1 հաւասար արդիւնք տուին։

Ժամը 2ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին մրցեցաւ Հ. Մ.ի պահեստին դէմ, այս վերջինը 1ի դէմ 2 նշանակէտով յաղթական ելաւ։

Ժամը 3ին Պէլվիլի եւ Արժանթէօյլի Ա. խումբերը դաշտ ելան եւ հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ, Արժանթէօյ 1ի դէմ 2 նշանակէտով յաղթեց։ Պէտք է ըսել որ Արժանթէօյլի խումբը կը զօրացնէին հինգ օտարներ, որոնց երեքը՝ իտալացի, մէկը՝ յոյն եւ մէկը՝ ֆրանսացի։ Պէլվիլի խումբը, որ զուտ հայ խաղացողներով դաշտ ելած էր, եռանդուն խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ։

Օրուան ամէնէն հետաքրքրական խաղն էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի մրցումը։ Երկու Ա. խումբերը ժամը ճիշդ 5ին դաշտ ելան։ Հ. Մ.ի խումբը ամէն գնով յաղթանակը ապահովելու առաջադրութեամբ, բերած էր երեք նշանաւոր օտար խաղացողներ, այսպէս՝ վերջապահ Էպիվառ (Հունգարացի), որ պատուոյ դասակարգէն «Սթատ տը լ'Էսթ»ի ամէնէն նշանաւոր խաղացողն է, կեդրոնի միջնապահ՝ Ռէօյլց (ֆրանսացի) եւ յառաջապահներէն՝ Տիւֆուր (Ֆրանսայի ազգային խումբէն)։ Այս երեքն ալ պատուոյ դասակարգէն «Բլիւպ Ֆրանսէ»ի լաւագոյն խաղացողներն են։

Առաջին կիսախաղին ֆրանսացի Տիւֆուր ապահովեց Ա. նշանակէտը Հ. Մ.ի, որմէ քիչ վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը գեղեցիկ «փաս»ով մը փոխարինեց։ Տասը վայրկեան վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կանոնաւոր «փաս»երով ըրաւ երկրորդ նշանակէտը, ընդհանուր խանդավառութիւն ստեղծելով։

Բ. կիսախաղին դարձեալ ֆրանսացի Տիւֆուր զօրաւոր շիւթով մը ըրաւ երկրորդ նշանակէտը։ Խաղը վերջանալու տասը վայրկեան մնացած, ֆրանսացի Ռէօյլց ըրաւ երրորդ նշանակէտը եւ ապահովեց Հ. Մ.ի յաղթանակը։

Գ. Գասապեան

** *Դժբախտաբար վերջին պահուն, երբ խաղը լրացած էր եւ ...[illegible] ...քանի մը հայ եւ օտար մարդիկներու միջեւ, բայց շուտով առաջքը առնուեցաւ։*

** Յառաջի *խմբագրութիւնը յատկացուցած էր երկու բաժակներ, Ա. եւ Բ. շահողներու համար։ Վերջնական մրցումը պիտի ծանուցուի յառաջիկային։*

** *Հ. Մ. Մ.ի մարզիկները, մրցումը սկսելէն առաջ, ողջոյնի կենալով օրուան նախագահութեան առջեւ, գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեցին եւ հատ մըն ալ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուայի ծանուցագիրը Անգլիոյ

Կիրակի օր Մոսկուայի մէջ Անգլիոյ գործակատար Փիթըրսի յանձնուեցաւ ծանուցագիր մը Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-Նախարար Լիթվինոֆի ստորագրութեամբ, իբրեւ պատասխան Չէմպըլէյնի կողմէ Ռոզէնկոլցի յանձնուած խզման ծանուցագրին։

Լիթվինոֆ կ'ըսէ թէ «Անգլիոյ այս որոշումը երբեք չէ զարմացուցած խորհրդային կառավարութիւնը, որ երկար ատենէ ի վեր գիտէր թէ Անգլիոյ պահպանողական կառավարութիւնը Ռուսիոյ հետ խզում մը կը պատրաստէր։ Խորհրդային կառավարութիւնը անգամ մը եւս խստիւ կը հերքէ առեւտրական դաշնագիրը չյարգելու մասին իր դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները, որոնք հիմնուած են սպիտակ Ռուսերու սուտ տեղեկատուութեանց եւ կեղծ վաւերաթուղթերու վրայ։ Կը յայտարարենք թէ անգլ. կառավարութիւնը օրինական ո եւ է արդարացուցիչ պատճառ չունէր 1921ի դաշնագրին դէմ գործելու՝ նախ՝ խուզարկելով խորհրդային պաշտօնական գործակալներու գրասենեակները, որոնք արտաերկրային իրաւունքներով պաշտպանուած են, երկրորդ՝ դաշնագիրը ջնջելու մասին վեց ամիս առաջ ազդարարած չըլլալով, ինչպէս կը տրամադրէ այդ դաշնագիրը։

«Ամբողջ աշխարհ գիտէ որ խզումին հիմնական պատճառը Անգլիոյ չինական քաղաքականութեան ձախողումն է, իսկ անմիջական պատճառն է պահպանողական կառավարութեան փափաքը՝ հանրային ուշադրութիւնը դարձնել Արգոսի անտեղի եւ ապարդիւն խուզարկութենէն եւ փրկել Ներքին Նախարարը այն գայթակղալից կացութենէն, ուր ինկած էր այս առթիւ։ Խորհրդային միութեան ժողովուրդները ոչ մէկ թշնամական զգացում կը սնուցանեն բրիտանական կայսրութեան ժողովուրդներուն դէմ։ Նոյնն է անկասկած բրիտանական ժողովուրդի փափաքն ալ, սակայն պահպանողական կառավարութիւնը բնականոն յարաբերութեանց տեղ կեղեքող եւ թշնամական դիրք կը բռնէ։ Խզումը պիտի աւելցնէ Եւրոպայի տնտեսական քաոսը եւ անհելի հարուած մը պիտի տայ խաղաղութեան դատին։

«Խորհրդային կառավարութիւնը արհամարհանքով կ'անցնի այն զրպարտութիւններուն վրայէն, որով առեւտրական պատուիրակութիւնը լրտեսութեամբ կ'ամբաստանուի. ատոր պատասխանելը իր արժանապատուութեան չի վայլեցներ»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԴԱՏԷՆ ԽԶՈՒՄԸ

Երկար վարանումներէ յետոյ, Անգլիա վերջապէս խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խորհրդային Ռուսաստանի հետ։ Խորհրդարանն ալ վաւերացուց այս որոշումը գրեթէ առանց վիճաբանութեան, որովհետեւ, ինչպէս կ'երեւի, ընդդիմադիրները աւելի նպատակ ունէին լրացնելու խորհրդարանական ձեւականութիւն մը, քան մերժել տալու կառավարութեան առաջարկը, որ այդպէս կատարուած իրողութեան մը առջեւ կը դնէր զիրենք։

Խորհրդային դեսպանատունը եւ առեւտրական պատուիրակութիւնը կը պատրաստուին իրենց ամբողջ կազմով մեկնելու, որովհետեւ միայն տասը օր պայմանաժամ տրուած է։ Արգոսը՝ որուն համար վարչապետը ըսաւ թէ կրնայ շարունակել իր գործառնութիւնները պայմանաւ որ հրաժարի իր վայելած առանձնաշնորհներէն եւ ենթարկուի անգլիական առեւտրական օրէնքին, նոյնպէս կը փակէ իր գրասենեակները։ Մոսկուայէն եկած լուրերու համաձայն, Ռուսերը չեն զիջանիր ընդունիլ Անգլիոյ թոյլտուութիւնը այդ հաստատութեան պահպանումին մասին։ Կը թուի թէ Պոլտուին վիրաւորած է կարմիրներու հպարտութիւնը։

Այս վճռական որոշումով կառավարութիւնը ցոյց տուաւ, ինչպէս կը շեշտեն պահպանողական թերթերը, որ Անգլիացիներու դասական պաղարիւնութիւնը եւ համբերութիւնը սահման մը ունի։

Կառավարութիւնը ի հարկէ յաւակնութիւն չունի հաւատացնելու որ յարաբերութեանց խզումով փրկած է կացութիւնը եւ միանգամընդմիշտ հեռացուցած [illegible] սահմաններէն։ Կարգ մը օրկանները կ'ենթադրեն նոյն իսկ որ այս նոր փորձը պիտի ունենայ ընդհակառակն բացասական հետեւանքներ, ուժեղացնելով հակաբրիտանական փրոփականտը, որ մինչեւ հիմա յառաջ կը տարուէր գաղտնի, իսկ հիմա սանձարձակ պիտի գործէ կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը։

Ամէն պարագայի մէջ Մոսկուա կը ստանայ բարոյական շառաչուն ապտակ մը։ Մնացածը կախում ունի անգլիական կառավարութեան ձեռք առնելիք միջոցներէն որոնք անկասկած պիտի ըլլան աւելի խիստ, քան մինչեւ այսօր։ Ատկէ զատ անհաւանական չէ որ Անգլիա իր ետեւէն տանի ուրիշ մեծ ու պզտիկ պետութիւններ, մանաւանդ անոնք որ պէտք կը զգան իր սիրալիր բարեկամութեան։

* * *

Կարելի չէ այժմէն գուշակել խզումին քաղաքական հետեւանքները։ Ինչ կը վերաբերի տնտեսականին, Անգլիոյ առեւտուրը հազիւ թէ պիտի զգայ ռուսական շուկային կորուստը։ Այս մասին պերճախօս են թիւերը։ Վերջին 12 ամսուան մէջ եղած առեւտուրը կը հասնի միայն 20 միլիոն ոսկիի, մինչդեռ 1917ի Յունուարին, մէկ ամսուան ընթացքին Անգլիա ծախած է 50,747,980 ոսկիի արժէքով զանազան ապրանքներ։ Պետական կարեւոր անձ մը անցեալ օր կը շեշտէր որ եթէ նոյն իսկ Անգլիոյ արդիւնաբերութիւնը ազդուի խզումէն, այդ հանգամանքը այնքան ալ ծանր չէ բաղդատմամբ այն վտանգին զոր պոլշեւիկ քարոզութիւնները կրնան յառաջ բերել երկրին մէջ։

Ատկէ զատ, դիւանագիտական կամ առեւտրական յարաբերութիւններու պաշտօնական խզումը չենթադրեր անհատական ձեռնարկներու դէմ արգելք մը։ Անգլիայի պահանջատէրներու միութեան նախագահը կը յայտարարէր անցեալ օր թէ կարեւոր հոսանք մը կայ արդէն Ռուսիոյ մէջ որ տրամադիր է ճանչնալու անհատական պարտքերը եւ շարունակելու երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները նախապատերազմեան մեթոտներով, առանց ենթարկուելու Արգոսի նման հաստատութեան մը միջնորդութեան։ Միջանկեալ յիշեմ որ Անգլիացիները (ո՛չ պետութիւնը) կը պահանջեն հետեւեալ գումարները.—

Կալուածներ 180 միլիոն ոսկիի, արժեթուղթեր 40 միլիոն ոսկիի, զանազան 40 միլիոն ոսկիի, ուրիշ արժեթուղթեր 250 միլիոն ռուբլի իսկ Ռուսիոյ ընդհանուր պարտքն է անգլիական պետութեան՝ 842 միլիոն 969,000, համաձայն 1927—28 ելմտացոյցին (31 Մայիս 1927)։

Խուզարկութիւններու արդիւնքը հաստատեց երկու կարեւոր կէտեր.— Ա. բրիտանական կայսրութեան ինչպէս նաեւ հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկաներու մէջ յառաջ տարուած լրտեսական եւ դաւադրական գործունէութիւնը կը կազմակերպուէր Լոնտոնի առեւտրական պատուիրակութեան կողմէ։ Բ. այս վերջինը մասնակից է հակաբրիտանական լրտեսութեան եւ փրօփականտի գործին։

Այս բառերով ամփոփեց վարչապետը իր ճառը։

Պահպանողականները կը ծափահարեն կառավարութիւնը այս վճռական եւ անխուսափելի ձեռնարկին համար, նոյնիսկ անոնք որոնք մինչեւ հիմա համակիր չէին խզումին։ Ազատականները բաժնուած են երկու հոսանքի, ինչպէս միշտ. իսկ աշխատաւորականներուն համար եղածը «շատ մեծ սխալ մըն է»։

«Թայմզ» [illegible] տարակարծութիւններուն վրայ, կը շեշտէ թէ որ եւ է կառավարութիւն նոյն քայլը առած պիտի ըլլար, աչքի առջեւ ունենալով յայտնուած իրողութիւնները։ «Մեր բարեացակամ վերաբերումը տեսակ մը քաջալերութիւն եղաւ անոնց համար որպէսզի դիւանագիտական առանձնաշնորհումներու ապաւինելով շարունակեն իրենց դաւերը։ Մենք այլեւս չենք կրնար թոյլատրել բրիտանական հողին վրայ գոյութիւնը օտար փրօփականտի կեդրոնի մը։»

Տէյլի Թէլէկրաֆ կը գտնէ որ կառավարութեան որոշումը շատ ճիշդ է։ Խօսելով այն կարծիքին մասին թէ խզումէն առաջ անհրաժեշտ էր բանակցութեան սկսիլ պոլշեւիկներուն հետ, կ'ըսէ որ աւելորդ է այդ բանը, որովհետեւ անոնք իրենց յանձնառութիւնները յարգելու սովորութիւն չունին, որովհետեւ արժէք չունի իրենց երդումը. «վեց անգամ երդում ընողը, եօթներորդ անգամ մըն ալ կ'ընէ»։

Մօրնինկ փօսթ, թունդ պահպանողական, բոլորովին համաձայն է կառավարութեան որոշումին։ Յարձակելէ ետք անգլիացի ընկերվարականներուն վրայ որոնք նպաստեցին պոլշեւիկներու գործունէութեան, թերեւս ակամայ, թերթը կը շեշտէ որ Ռուսերը չարաչար գործածեցին այն դիրքը զոր երբեք պէտք չէր տրուէր իրենց 1924ին։

Ուէսթմինսթըր կազէթ, Ասքուիթեան ազատականներու օրկանը, կը կարծէ թէ ռուս չափաւորներու համար, ինչպէս Սթալին եւ իր կուսակիցները, յարաբերութիւններու խզումը ցաւալի է, իսկ ծայրայեղներուն համար որոնց ամբողջ իտէալն է համաշխարհային յեղափոխութիւնը, խզումը պիտի սաստկէ լաւագոյն առիթը, զօրացնելու համար կարմիր բանակը։ Անցնելով քաղաքական հետեւանքներուն, թերթը կը բացատրէ որ եթէ Ռուսիա առանձին մնայ, տրամադիր է, ինչպէս եղեր է միշտ, յարելու այս կամ կողմը եւ այդ պատճառաւ է որ եւրոպական դիւանագիտութիւնը աշխատած է պահել ներդաշնակութիւնը Ռուսաստանի և միւս պետութիւններուն միջեւ։

Տէյլի Քրօնիքլ վախ կը յայտնէ թէ հակաբրիտանական փրօփականտը չպիտի դադրի եւ ծնունդ պիտի տայ ատելութեան եւ սանձարձակ պայքարի։

Տէյլի Էքսփրէսի համար անհրաժեշտութիւն մը չէր խզումը քանի որ «պոլշեւիկներու թոյնը հետզհետէ կը տկարանայ» եւ ծայրայեղները աստիճանաբար կը կորսնցնեն իրենց հեղինակութիւնը։

Նոյն իմաստով կ'արտայայտուի ուրիշ ազատական թերթ մը, Տէյլի Նիուզ, որուն համար պոլշեւիզմը իր հմայքը կը կորսնցնէ Արեւելքի մէջ։ Ժամանակ պիտի գայ, կը շարունակէ թերթը, որ Ռուսիա պիտի հասկնայ թէ չի կրնար սիրաբանիլ դրամատիրութեան հետ եւ համագործակցիլ Արեւմտեան պետութեանց, միաժամանակ մղելով իր յեղափոխական պայքարը։

Աշխատաւորականներու օրկան Տէյլի Հէրըլտի համար կառավարութիւնը սխալ քայլ մը առած է «ի բացակայութեան դատապարտելով Ռուսաստանը»։

Ինչ կը վերաբերի միւս պետութիւններու դիրքին, Տէյլի Թէլէկրաֆի դիւանագիտական աշխատակիցը կ'ըսէ որ Փոլոնիոյ որոշումը մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենայ Մերձաւոր, Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ։ Իսկ Եւրոպայի մանր մունր պետութիւնները, Ֆինլանտիայէն մինչեւ Ռումանիա, Պելկրատ, Փրակա, Աթէնք, պիտի ըլլան աւելի զգոյշ դէպի Մոսկուայի վարիչները եւ իրենց առեւտրական գործակալութիւնները։ Նոյն թերթը կը յայտնէ որ Ամերիկայի եւ Փարիզի պետական [illegible] չեն կրնար ըլլալ այս նոր ուղեգծէն։ Աւելի փափուկ է Գերմանիոյ կացութիւնը։ Պերլին մտերմօրէն կապուած է Մոսկուայի հետ Րափալլօյի դաշնագրով եւ չի կրնար մէկ օրէն միւսը փոխել իր քաղաքականութիւնը, առանց յեղաշրջելու իրերու ընթացքը։ Համաձայն անգլիական թերթերու տեղեկութիւններուն, գերման ազգայնականները տրամադիր են չէզոք մնալ առայժմ, սակայն կը փափաքին որ եթէ պէտք ստիպուին յարելու Դաշնակիցներու կողմը, այդ բանը չեն կրնար ընել առանց փոխարինութեան, այսինքն պիտի պահանջեն Վէրսայլի դաշնագրին ջնջումը։

Ուշագրաւ է նոյնպէս Իտալիոյ բռնելիք ընթացքը։ Եթէ Մուսոլինի հետեւի Լոնտոնի ազդանշանին իբրեւ «համակրանքի ցոյց», պարզ է թէ ինչ պիտի ըլլայ իր ակնկալած վարձատրութիւնը։

Մէկ խօսքով քաղաքական կացութիւնը օրէ օր կը բարդանայ եւ բոլորովին ալ անտեղի չէ կարգ մը շրջանակներու մտահոգութիւնը։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՌԱՆՑ ՄԱՔՍԻ— Մարկոսեան կտակին համաձայն Երեւանի մէջ կառուցուելիք արհեստագիտական դպրոցին կահաւորման եւ ուրիշ մեքենական առարկաններու համար՝ Հայաստանի կառավարութիւնը խնդրած է որ առանց մաքսի ներածուին երկիր։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ— Հայաստանի Վ. Ճամբարակ գիւղին եզերքը, գիւղացիները քար հանած ատեն, կը գտնեն հին զարդեր, զէնքեր, պղնձի կտորներ։ Մինչեւ պատկան մարմիններու տեղեկանալը, գիւղացիները իրարու մէջ կը բաժնեն թանկագին առարկաները։ Միայն դաշոյն մը յանձնած են։

ՆՈՐ ԿԱՄՔՈՎ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՒԱՏՔՈՎ

Որբ տղայ մը, «Յառաջ»ի աշխատաւոր մըն է, որ գրի առած է այս տողերը Մայիս 28ի առթիւ։ (Խմբ.)

Ահա հասանք, քո՛յր իմ, Անծանօթ Զինուորի շիրիմին։

Տե՛ս, ի՛նչ հոյակապ ու բարձր կը ցցուի ան մթութեան մէջ, տիրապետելով այս խորհրդաւոր ամայութեան։

Նայէ՛ թէ ի՛նչ գրուած եւ ի՛նչ հերոսական դրուագներու պատմութիւնը դրոշմուած է այդ բարձր եւ սլացիկ մարմարէ սիւներուն վրայ։

Նայէ թէ ի՛նչ հոյակապ եւ վեհապանծ Տաճար մըն է ան… Դարերու ու մաւանչումներու խորհուրդն է ամբարուած այս լուռ քարերուն տակ…։ Խո՛սնկ դիր բուրվառին ու խնկարկէ՛, եւ թող պահ մը անէանայ այս լռութեան մէջ բարձրացող միսթիք մրմունջները մեռելներուն։

Իւրաքանչիւր քայլի, իւրաքանչիւր քարի տակ՝ ամբարուած են անոնց մարմինները։

Ծո՛ւնկի… քոյր իմ…

Ողջ հայութիւնը այսօր ծունկի է եկած անոնց անկորնչելի շիրիմներուն վրայ՝ իր խօլական վազքին կանգ առած։ Սա օր մըն է, սուրբ եւ ներշնչիչ… հանգրուան մը, ուր կարելիք ճամբուն համար պատգամներ են հարկաւոր։

Եւ այդ պատգամները ծածկուած են այս շիրիմներուն տակ համեստ։

Մեծ էին անոնք որ ինկան, եւ Մեծ եղաւ իրենց յաղթանակը։

Տե՛ս, հոն, սեւ Նաճիի շուքին տակ, պարզ գերեզմանի մը մէջ, կը հանգչի Արամը եւ անդին՝ սեւ ժայռի կողքին Մուրատը, Համազասպը և Քեռին։

Ու ամէնքը հանգիստ են…։

Տե՛ս, [illegible]ներուն ետին, ուր արեւը կը մեռնի, լուսնի լուսով, ժայռերուն մէջէն զանգուածներ կը շարժին ճերմակ շղարշներու մէջ փաթթուած… Հայ ժողովուրդն որ աճա կուգայ իր յարգանքի եւ սքանչացումի տուրքը մատուցանելու իր մեռելներուն։

* * *

Մայիսի զով ու սիրուն առաւօտ մը, երբ երկինքը իր աստեղազարդ կուրծքը կ'ուռեցնէր, այստեղ իրար ետեւէ կ'իյնային տիտաններ, հազարներու կեանքեր ցամքեցնելով։

Ղարաքաղի սա տարածութեան մէջ, անոնց ձիերուն վրնջիւնը եւ սուրերուն բախիւնը լեռներ կը թնդացնէր, որոտումներ կարծես, որուն փայլակներ կը յաջորդէին… Սուրեր կը կոտրէին, գանկեր կը փշրուէին, սիրտեր կը պատռէին եւ դաժան մահը սեւ ու փոշոտ մառախուղին մէջ իր մանգաղը կը պտտցնէր։

Կը զոռային հրացանները հայ մարտիկներուն՝ իւրաքանչիւր խրամներէն։ Ու հայ հերոսին երգը կը հնչէր, աւելի ուժեղ, աւելի հաստատուն։

Ու իւրաքանչիւր կապար կը ծակէր սիրտ մը՝ անարժան ապրելու։

Վեց հարիւր տարիներու ստրկութեան տառապանքի վրէժը կը պոռթկար այդ օրը՝ աճապընաղորդ որոտումներով։ Հայ հերոսը, անգամ մը եւս հանած իր սուրը պատեանէն, կը մաքրէր թշնամի շարքերուն մէջ։ Վեց հարիւր տարիներու արցունքի հեղեղներուն կը յաջորդէին արեան լճեր։ Եւ արցունքոտ, եւ վհատած սիրտերուն մէջ անգամ մը եւս կը փոթորկէր կայծը, աւելի ուժով, աւելի կատաղի։

Թշնամին անհամար բանակներով, խուճապի էր մատնուած, շփոթած եւ նկուն, կոնակը դարձուցած։

Տրովադայի պատերազմ մըն էր ազատութեան ի խնդիր, ուր Աքիլլէսները իրենց սատուածային ուժով կը ջարդէին բանակներ։

Մինչ Արարատը իր թեւերը բացած կ'ողջէր՝ հայ բանակին յաղթութեան, անդին յաղթութեան շեփորը կը հնչէր, եւ թշնամին ծունկի կուգար իր արժանի պատիժը ընդունելու։

Երէկի ստրուկը այսօր կը դառնար ազատ, պահակ կանգնած՝ արիւնով ձեռք բերուած Ազատութեան։

Գերի եւ ստրուկ էինք, ազատ եղանք։ Խաւարէն մեր աչքերը կուրցած էին եւ մեր բազուկները կաշկանդուած՝ շղթայով։ Տեսանք լոյսը, եւ փշրուեցան մեր շղթաները։

Ունեցանք Հայրենիք, Ազատ եւ Անկախ՝ գինը անհամար զոհերու եւ ծով արիւններու։

Ունեցանք հայկական կառավարութիւն, օրէնք, Խորհրդարան։

Մեծ արշալոյս՝ որու հայ ժողովուրդը հասաւ հաւատալով եւ մարտնչելով։

Ու մեր բոյնը սկսանք շինել, բարակ շիւղերով։

Ծլեցաւ կեանքը, ծաղկեցաւ սէրը՝ աւելի եռանդուն, աւելի կայտառ։ Սկսան պար ու ծիծաղ։

Ամէնուն աչքին մէջ ցամքեցաւ արցունքը, խորշոմները անհետացան եւ երջանկութեան ու խաղաղութեան բոյը կը վառէր մեր նուաստրդեան բազկիններուն մէջ։

Հայ մշակը, առտուն կանուխ, իր գոմշուկներով. կ'երթար դաշտ, աղօթք մը մրմնջելով…։ Եւ դաշտին մէջ կը սկսէր հորովէ՛լը, բա՛րձր եւ հնչե՛ղ։ Կը թնդար լեռը, եւ օրհնութիւնը մշակին կ'ակօսուէր հողին մէջ։

Ազատ էինք…

Մեր պանծալի եռագոյնը ծածանեցաւ Արարատի բարձունքին վրայ, իշխելով հակայ տարածութեան…

Կը հնչէր սրինգը հայ աշուղին. զգայուն երգեր հիւսելով ազատութեան հերոսներուն։

Ա՜հ, ի՛նչ լաւ է Ազատութիւնը։

* * *

Այդ երէկն էր։

Մենք, այսօր, ինը տարի յետոյ, աւելի մեծ թիւով եւ բազմութեամբ, սա Մայիսի իրիկունով, կանգնած ենք դէմ առ դէմ մեր մեծ վարպետներուն։ Մեր գլխարկները հանած երկիւղած սրտով եւ յարգանքով, կը մօտենանք անոնց անյայտ շիրիմներուն։

Դափնիներ չեն հարկաւոր, այլ մեր սիրտը, ուր դրուած է այն կայծը, այն սրբութիւնը որ մեզի կտակեցին։

Մայիս 28ը, մեծ դաստիարակը՝ նոր սերունդին, խոր իմաստով, պիտի պատրաստէ սերունդ մը, պատրա՛ստ ամէն վայրկեան, շարունակելու այն ճամբան, որ կիսատ թողուցին մեր մեռելները։

Ազատագրական շարժման մեծ դարապլուխ մըն է, որ անմոռանալի պիտի մնայ սերունդէ սերունդ։

Մէկ միլիոն զոհերու արցունքներով եւ արիւնով թրծուած, աւանդն է այս, որ մենք՝ զաւակները նոր սերունդի, մեր կուրծքերուն վրայ պիտի բեղմնաւորենք։

Պիտի ապրցնենք, պիտի բանկեցնենք կայծը, աւելի ուժով, որուն առջեւ թող անգամ մը եւս սարսափին թերահաւատները։

Թող սարսափին անոնք, որ կ'արհամարհեն այս օրը եւ որոնք հաշիւ ունին տալիք Պատմութեան Դատաստանին առջեւ։

Սա յաղթանակի եւ մարտնչումի իրիկունով մեր բազկինները ուխտի, կը վառենք ու ծնրադիր կը խնկարկենք։

Երբ մեր սրտին մէջ խորն է թաղուած մեր մեծ մեռելներուն յիշատակը, որոնց հաւատարիմ ատանդապահն ենք, մենք կը քալենք անոնց ճամբէն, վճռական քայլերով եւ զինուած յաղթանակի մեծ հաւատքով։

Կեանքը եռուն է եւ արիւնը տաք մեր բազուկներուն մէջ։ Արիւն ունինք՝ Մեր Հայրենիքին՝ Հայաստանին համար։ Մեր կամքը կրանիթեայ կը յառնակուի(?) կեանքին վրայ։

Նոր Սերունդը, [illegible] անվհատ, աւելի հաստատ եւ աւելի վճռական, նոր կամքով [illegible] կը բարձրանայ Գողգոթայէն, ուր [illegible] յարութիւն պիտի առնէ իր բազուկներն ու բռունցքները։

Ան հաւատարիմ է իր [illegible] աւանդին…։

ՀԱՅԿ ՇԻՆԱՐԱՐ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Տիկին Ընտրէ Վ.իօլիս շարունակելով իր ուսումնասիրութիւնները Թուրքիոյ մասին, կը գրէ «Փըթի փարիզիէն»ի մէջ.—

Ինչո՞ւ համար, երբ մէկ կողմէ [illegible] հսկայաքայլ կ'արեւմտանայ Թուրքիա, կը լքէ գրեթէ եւրոպական մայրաքաղաք մը՝ Ըս[illegible] տոլուի այս հեռաւոր քաղաքին համար։ Ինչո՞ւ համար ընտրել Էնկիւրին եւ ոչ, օրինակ, Գոնիան կամ Ըտանան, որոնք աւելի ժողովրդոտ են եւ կառուցուած բարեբեր [illegible] անտառաշատ շրջաններու մէջ։

— Մեր կազիին՝ Մուսթաֆա Քէմալի կամքը այսպէս է, կը պատասխանէ թուրք բարեկամ մը, ճիշդ այն ոճով, որով երբեմն պիտի [illegible] Ալլահի կամքը։

Ռազմագիտական տեսակէտով, Էնկիւրիի դիրքը կ'երեւի թէ [illegible] նաւիկ է. արդէն երկաթուղագծերու կարեւոր հանգոյց մըն է, կեդրոնը չորս մայր ճիւղերուն՝ որոնք կ'ուղղուին հարաւէն դէպի Մերսին, արեւմուտքէն դէպի Իզմիր, հիւսիսէն Սամսոն եւ արեւելքէն Էրզրում։ [illegible] դեռ ուրիշ գիծեր ալ պիտի շինուին։ Ընկա պիտի վերստանձնէ այն կարեւոր դերը, զոր կը կատարէր երբեմն Մեծն Աղեքսանդրի օրով, այնտեղ [illegible] կայսրութեան օրով, երբ Գաղատիոյ մայրաքաղաքը, Նահանգի առեւտրական գործունէութեան կեդրոնը։

— Չէ՞ որ, կը շարունակէ թուրքը, Էնկիւրիի մէջ է որ կը բաբախէր դիմադրութեան հոգին ահռելի օրերուն, հոն է որ ապաստանած էին մեր բոլոր յոյսերը, հոն է որ կը սեւեռէին Թուրքիոյ բոլոր ակնարկներն ու բոլոր սիրտերը։ Սուրբ երկիրն է այն, ուր [illegible] կից սլացաւ մեր ազատութիւնը, ուր յայտարարուեցաւ մեր հանրապետութիւնը…։ Բայց այս [illegible] բիտասարդ հանրապետութիւնը պէտք էր ձերբազատել Պոլսոյ մեղկութենէն եւ խարդաւանանքէն։ Պէտք էր ամրապնդել նաեւ Անատոլուի այս մասը, ուր բնակչութիւնը քիչ է, եւ որ օսմ. կայսրութեան օրով միշտ լքուեցաւ ու արհամարհուեցաւ։ Իր մայրաքաղաքը հոն հիմնելով, կազի[illegible] կ'ուզէ քաղաքակրթութիւն եւ կեանք մտցնել այնտեղ։ Կը տեսնէք, որ ո՛չ մէկ բան [illegible] ձգէ։

Էնկիւրին շինութեանց ընդարձակ կեդրոն մըն է։ Ամէն կողմ լաստակերտներ, որոնց վրայ [illegible] թռչուններու պէս թառած են հարիւրաւոր որմնադիրներ, երկաթագործներ[illegible]։ Նոր շէնքերու ճակատները ներկելու զբաղած են. փայտէ եւ աղիւսէ հին ու նկարչագեղ տուներ զորս կը քանդեն, աւա՜ղ, անոնց տեղ վեցյարկանի արդիական տուներ շինելու համար։ Ամէն կողմ քարի լեռներ։

Արդէն քանի մը մեծ շէնքեր կանգնած են հպարտօրէն. Նախարարութիւններէն ոմանք իրենց սեփական կահաւորուած շէնքերը ունին, ու կը խօսուի աւելի մեծ շէնքեր շինելու մասին։ Դրամատուներ կան, բնականաբար, [illegible]

...նամականի մը, որ վենետիկ... ...ին ժողովը, որ կայացան ...ամայքնով զարդարուն, աւելի ...կան ծովեզերեայ կազինօի ...ը նման՝ քան Անգլիոյ կամ ...սայի երեսփ. ժողովներուն։ ...ակավարդ փոքր պարտէզ մը ...ընկեր աւազանով մը, ծրա... ...ներ կան փարք մը շինելու ...արձակ մերկ հողի մը վրայ, ...աւելի կոթիր միայն կը տե... ...ին։ Եթէ փոշին եւ Աչքահը ու... ...ով գիտէ Թերեւս օր մը ծա... ...փութին անոնք։

...վարով պանդոկներուն, հագիւ ...կը բանայ իր դուռները, ե... ...ին ուրիշ մը կը տնկուի։ Խմ ...կիս տնօրէնը, Ցոյն մը կամ ...յ մը, հպարտութեամբ կ'ա... ...ք.

— Վեց ամիս առաջ, ամէ... ...գեղեցիկ պանդոկը քն էր... ...կը ամիս առաջ... Խ.ն էր, իսկ ...ս մերն է...։

Ու զանց կ'ընէ աւելցնել թէ ...ղոտ կերպով կ'աշխատին ա... ...ելի ապագայապաշտ որմա... ...րներով փուլաս մը, որ բոլոր ...ները գրպանը պիտի դնէ։ ...պանդոկները սենեակներ ու... ...որ գաձ կը հոտին, եւ ներկե... ...կը թափին, ելեկտրական լոյս ...ն, բայց կը տաքցուին նախ... ...ն վառարաններով, որոնք մէգ, ...չ եւ դմակի ճարպ կը հո... ...պերձ բաղնեսրահներ ունին, ...ելիք պահելու կը ծառա... ...դանգակներ, որոնք չեն հնչեր, ...կը հնչեն «ձայն բարբառոյ ...պատի», ճաշարաններ կ'անձաղ... ...ով, որոնք երբեմն կը գոցեն ...երը՝ խոհարար չգտնուելուն ...ձառաւ։ Ընդհակառակն յա... ...րդները կը վխտան. ճարտա... ...ներ, ճարտարապետներ, ...ի մալ դեր, առեւտրականներ, ...ք սուր աչքով, կեռ ձեռքով ...վճարանին, կը շաղակրատեն ...կը շահագիտեն։ Կարգին պիտի ...յ երկար ատեն կոյս պահել ...ասարդ Էնկիւրին։

Ամէն օր, գրեթէ ամէն ժամ ...ընկերութիւն մը կը կազմուի, ...մը կը բացուի, գործակ... ...ն մը, վաճառատուն մը կը ...ատաւ։ Հողեր՝ զոյս Ցոյնե... ...մոտեցած ատենը փախստա... ...ները ջորիի մը կամ քուռակի ...փոխարէն կը ծախէին, հիմա ...ը մինչեւ 7500 ֆրանքի ...թան։ Ամէն ամիս քաղաքը ...կերպարանափոխուի։ 1926ին ...00 տուն շինուեցաւ՝ 1927ին ...ի շատ պիտի շինուի։ Պաշտօ... ...էջ եղէգներ տեսայ, որոնք ...գիշերուան մէջ 10 սանդի... ...ը կը բուսնէին։ Էնկիւրիի մէջ ...կան 4—5 տուն կը բուսնի։

* *

Սակայն, տրդիականութեան ...թոհ ու բոհին մէջ տակաւին ...00 տարուան հին կեանքի հետ... ...ը կան։ Գաշտի արահետնե... ...մէջ մոայլ ուղտեր կը գի... ...անհամար ինքնաշարժները։ ...բարձ ջորիներ կը հետեւին ...տանելով, յետոյ կուգան ...ները՝ միակտուր անիւնե... ...կապոյտ ու վարդագոյն ներ... ...ծ, ժխչեցնելով Բիւզանդիոնի ...ոմի հեռաւոր օրերը։

...մաքաղաք մը։ Բնակա... ...մոտքէն չանցրներ սառեր ...Փարիզի, Լոնտոնի, ոչ ալ ...վրայ։ Քանի մը տարուան ...կարելի չէ ոչինչէն ստեղծել ...ակարաններ, անցեալի ...ներ, գեղարուեստի գանձեր, ...որ 15 կամ քսան տարուան ...քաղաքակրթութիւն մը կրնայ ...նել։ Ու թուրք բարեկամներս ...բարեկան, եթէ ըսեմ ի... ...թէ Էնկիւրին կը յիշեցնէ

աւելի շատ ամերիկեան՝ հեռաւոր արեւմուտքի գիւղաքաղաք մը քան եւրոպական մայրաքաղաք մը։ Տարակոյս չկայ, որ այսքան անճաշակօրէն շինուած իր շէնքերը նուազ տպաւորիչ են եւ աւելի կարճ կեանք պիտի ունենան քան Լուվրը եւ Բուրգերը։ Ու յետոյ կարելի է գտնել աւելի հանգստաւէտ տեղեր, աւելի լաւ յարդարուած փողոցներ, աւելի առատ ջուր եւ ելեկտրականութիւն, քիչ մը ծառ, նուազ փոշի, եւ կոյուղի։ Սակա՛յն ի՛նչ։ Էնկիւրի արագ կը վազէ. ճիգը մեծ է եւ ապագան իրենն է։ Ի՛նչ կարեւորութիւն ունին երիտասարդութեան քանի մը անկատարութիւնները. Ժամանակը պիտի սրբագրէ զանոնք։ Կը բաւէ որ Էնկիւրի ունենայ խոյանք, հաւատք, խիզախութիւն, երիտասարդութեան բոլոր յատկութիւնները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՍԻՆԷՄԱՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Երկու շաբաթէ ի վեր Պրիւսէլի մէջ սկսած են ներկայացնել հայկական տարագրութիւնները, որոնց հեղինակն է Օրօրա Մարտիկանեան, հայ բազմանդամ ու հարուստ ընտանիքի մը միակ ճիւղը, որ մազապուր ազատած է հայկական ջարդերէն եւ ներկայիս կը գտնուի Ամերիկայի մէջ։

Հետաքրքրինրու անօրինակ բազմութիւն մը սկսած է խուժել տեղւոյս առաջնակարգ սինէմաներէն Էտէն-Սինէի մէջ։ Զորս ներկայացումներուն ներկայ գտնուած են 12.000է աւելի պէլճիքացիներ, ինչ որ աննախընթաց է Պրիւսէլի սինէմաներուն համար։

Կովկասահայ Օփէրէթի խումբէն՝ Տիկ. Բագալ հրաւիրուած է հայկական երգերով մասնակցիլ ներկայացումներուն։

Կ'արժէ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն թարգմանաբար ներկայացնել այդ ֆիլմին ամփոփումը, որ կը բերէ «Հայութին կամ ժողովուրդի մը մարտիրոսութիւնը» խորագիրը։

«Քրիստոնէութեան մարտիրոսագրութեան մէջ չկայ նմանը այն չարչարանքներուն, զորս հայ քրիստոնեաները կրած են իրենց երկրին մէջ։ Արեւմուտքցիները չպիտի կրնային հաւատալ, եթէ անհերքելի վաւերաթուղթերով հաստատուած չըլլային դէպքերը։ Ո՛չ Ներոնի եւ Կալիկուլայի արիւնահոս կրկէսները, ո՛չ սպանիական հաւատաքննական ատեանները, ո՛չ ալ կրօնական պատերազմի վանդալ շրջանները պիտի կրնային հաւասարիլ հայկական հալածանքներուն զորս անոնք կրած են դարերու ընթացքին։

Ահա այդ տառապանքներն են, որ պիտի ներկայացուին ժողովուրդի մը մարտիրոսութիւնը շարժանկարին մէջ։

Արարատ լեռան ստորոտը կ'ապրէր ժողովուրդ մը, աշխատասէր եւ խաղաղ, ու կապուած՝ Աւետարանի սկզբունքներուն։

Մոլեռանդ Թուրքին երկաթեայ բռունցքը իջա՛ւ այս երկրին վրայ։ Թուրքը, կատաղի հակառակորդ քրիստոնէութեան, իր անասնական վայրագութիւնը եւ միջնադարեան սարսափները թափեց Հայաստանի վրայ։ Եւ երբեք անգթութիւնը այդքան սագայէլեան աստիճանի չէր հասած։

Մանկամարդ աղջիկները, խլելով իրենց մայրերէն, պղծեցին ու ամէնէն անհանդուրժելի տառապանքներու ենթարկեցին։ Կը ծախէին, կը տանջէին, կը խաչէին կամ կը յանձնէին գինովցած կիրքերուն։

Զարդեցին երախաները սպաննեցին քահանաները, որոնք չէին հրաժարիր իրենց հաւատքէն, Թուրքերը կ'ուզէին դաւանափոխել Հայերը, քրիստոնեայ Հայերը կը մերժէին եւ կ'ընտրէին աքսորն ու մահը։ Կիները հրաշէկ երկաթներով կ'այրէին կամ կապած ձիերու սմբակներուն տակ կը ձգէին, կը խաչէին, կը խարազանէին։ Մայրերու արիւնը կը հոսէր անապատներու աւազին վրայ։ Կ'այրէին հայրերը, կանդամահատէին ու կը տանջէին անխնայ։

«Հայաստանի մարտիրոսութիւնը» քրիստոնէութեան ամէնէն անգութ փորձութիւնն է։

Հ. ՏԷՐՈՒԷՍԻ

Պրիւսէլ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԱՅԻԼԱՅԻ ՄԷՋ

Մեր փոքրիկ գաղութին ներքին կեանքի մասին անցեալ տարի քանի մը տեղեկութիւններ տուած էի «Յառաջ»ի էջերուն մէջ։ Ասկէ ի վեր մէկ տարուան ընթացքին շատ աննշան փոփոխութիւններ՝ տեղի ունեցած են։ Քանի մը քայլեր առնուած են դէպի առաջ, կարժէ երկու խօսք ընել անոնց մասին։

Տեղւոյս միակ կազմակերպուած մարմինը՝ Թաղ. Խորհուրդը, բաւական օգտակար եղած է. կազմուած է կարող եւ փորձառու անձերէ։ Անցնող տարիի վերջերը երկար վիճաբանութիւններէ եւ պայքարներէ վերջ Թաղականութիւնը յաջողեցաւ նորոգել եկեղեցին, որ խարխուլ վիճակ մը ունէր, եւ երկաթէ գեղեցիկ ցանկապատ մը շինել տուաւ։ Այս առթիւ եղած ծախսերը, մօտ 50000 լէյ, ժողովուրդէն հաւաքուեցաւ։

Բայց մեր քաղաքին ամէնէն կենսական պէտքը կրթական յարկի մը պակասն է, առանց որուն հայ մատաղ սերունդը շուտով օտարանալու վտանգին ենթակայ է։ Դպրոցի շէնք մը շինելու համար ալ գնահատելի ջանքեր թափուեցան Թաղ. խորհուրդի եւ ուրիշ քանի մը ազգայիններու կողմէ։ Այսպէս քանի մը տարիէ ի վեր պարահանդէսներ, երեկոյթներ եւ սինէմայի ներկայացումներ տրուեցան Թաղականութեան կողմէ, որոնցմէ գոյացաւ 700,000 լէյի մօտ գումար մը, որ ներկայիս կը մնայ դրամատան մը մէջ անձեռնմխելի։

Ժողովուրդին փափաքով այս տարի պիտի սկսի շէնքին շինութեան եւ արդէն նախնական աշխատանքներն ալ սկսած են։ Դպրոցը կը շինուի եկեղեցւոյ դիմացի Թափուր հողին վրայ, ծրագրուած է երկու յարկի վրայ շինել, տակի յարկը քանի մը խանութներով, որոնք վարձու պիտի տրուին հասոյթ մը ապահովելու համար վարժարանին։ Բայց արդէն դժուարութիւններ ծայր տուած են, որովհետեւ պատրաստ գումարը չի բաւեր. առնուազն 1 միլիոն լէյի կը կարօտի շէնքը, պակասը փոխառութիւնով պիտի լրացուի։

Շիրակի աղէտեալներուն համար Պրայիլան հանգանակեց 26,000 լէյ, որ ղրկուեցաւ Պուքրէշի Հ. Կարմիր Խաչին։ Նաեւ շատ մը ծրար հին հագուստներ։

Ազգային ոգին վառ պահելու եւ հայկական մշակոյթը պարգացնելու եւ տարածելու նպատակով՝ անցեալ տարի խումբ մը սրտցաւ երիտասարդներ կազմեցին «Մասիս» կուլտուրական միութիւնը, որ դժբախտաբար կարճ կեանք ունեցաւ։

Միակ նորութիւնը եւ ուրախալի պարագան տեղւոյս մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին կազմութիւնն է, որ 6 ամիսէ ի վեր կ'աշխատի նոր շարժում մը եւ ոգեւորութիւն առաջ բերել երիտասարդութեան մէջ։ Կը ստանանք «Դրօշակ» եւ «Յառաջ»։ Այս վերջինը շատ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուի եւ կը փնտռուի։ Ապրիլ 11—24ի նահատակներու տօնը հոս միայնընկերական շրջանակի մը մէջ տօնուեցաւ այս տարի։

Հայաստանի ներկայ վարիչներուն ոտնձգութիւնները եւ յարձակումները Էջմիածնի եւ հայ կրօնի դէմ, խոր դժգոհութիւն արթնցուցին ժողովրդական խաւերուն մէջ։

* *

Հանրային կեանքի այս քիչ մը անկերպարան պատկերին հակառակ՝ ուրախալի է եւ պատիւ կը բերէ սակայն մեր նորեկ հայրենակիցներու ոմանց անհատական յաջողութիւնները։ Հայուն յատուկ նախաձեռնող ոգին եւ աշխատասիրութիւնը կարգ մը անձերու դիրք եւ անուն ապահոված են կարճ ժամանակուան մէջ։ Յիշենք մէկ քանին։

Ընկ.ներ Քնարեան-Բարսեղեան (Սեբաստացի) դեռ 3 տարի առաջ պոլշեւիկներէն հեռացած՝ կօշիկի գործարան մը հիմնած են, տիպար եւրոպական դրութեամբ։ Մ. Ապրանքեան (Ամասիացի) պարսկական գորգերու «Երեւան» գործատունը բացած է, տեղացիներուն մէջ հետաքրքրութիւն առաջ բերելով։ Խ. Ասթարճեան (Պոլսեցի) շապիկի եւ օձիկի աշխատանոց մը ունի, ուր շատ մը ռումանուհիներ իրենց օրապահիկը կը հայթայթեն։ Մարզուանցի Եօթնողեան քոյրերը, որոնք 2 տարի առաջ փախած էին քեմալական դժոխքէն, Արեւելեան «խավլուներ» կը գործեն եւրոպական յար եւ նման։

Առեւտրական ճիւղին մէջ Հայերը առաջնակարգ են սուրճի գործով եւ առեւտուրով, որ կարծես մասնագիտութիւնն է։ Նշանաւոր են Յովհաննէսեան, Պաղտասարեան եղբ., Չալըգեան եղբարք, Կէնճեան եւն.։ Վերջերս հաստատուեցան նաեւ Մանիֆաթուրայի 2 հայ վաճառատուներ։

Ցաւալի է ըսել սակայն որ քաղաքիս արմտիքի մեծ վաճառական Հ. Խաչիկօֆ սնանկացած եւ հեռացած է։ Պր. Խաչիկօֆ գործի մարդու համբաւ կը վայելէր եւ բոլորէն ալ յարգուած անձնաւորութիւն մըն էր։ Թաղական խորհուրդի ալ անդամ էր, ծանօթ էր իր բարեսիրութեամբ եւ նիւթական լայն աջակցութիւն կը բերէր ազգային կարիքներու։

Կ'ըսուի թէ յիշեալը մեծ վնասներու ենթարկուած էր վերջերս։

Պրայիլա, Մայիս 22 — Ե. Օ.

ԳԻՆՈՎԻ ԳՈՐԾ.— Երբ անցած օր, «Բօսնատան Տորխս» նաւը խարիսխ նետեց Տիւնքէրքի առջեւ, նաւաստները քաղաք իջան տօնելու համար իրենց նիրսը գունաւոր հեղուկներով։ Այնքան խմեցին այդ գունաւոր ջուրերը, որ շուտով իրենց երեսներն ալ վարդի գոյն առացան։ Այն ատեն, երերտակալէն նաւ մտան։ Ու սեղան նստան։ Քարլոյի վարդագոյն աչքերուն դէմ ցցուեցաւ իր ընկերը, որ սպարտք ունէր եւ չէր վճարեր։ Հանեց ատրճանակը եւ հոն պահանջեց իր դրամը, մինչդեռ դէմը մարդ չկար։ Ու կրակեց։ Գնդակը գնաց խածաւ գլուխը ուրիշ նաւաստի մը, որ սրահին մէջ հեռուն նստած էր։

Նաւաստը ինկաւ գետին ու մեռաւ։

Քարլօ բանտ գնաց։

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԱՊԵՐԱԽՏ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԸ

Աճարկու ճակայ մը ունէինք, Լէոն Պլուա, որ կը կոչուէր «ապերախտ մուրացկանը»։ Որովհետեւ իր բարեկամներէն դրամ կը պահանջէր, եւ եթէ քիչ ըլլար տրուած դրամը, ընդունելէ յետոյ կը հայհոյէր նուիրատուին երեսին։

Լէոն Պլուա կ'արդարանար երկու պատճառով. ա) տաղանդ ունէր, յորդազեղ ու առատ տաղանդ, բ) առաքելութիւն մը ունէր, տրուած Աստուծոյ կողմէ, հարուստներուն յիշեցնելու համար —բիրով կամ անարգանքով— թէ աշխարհիս վրայ գոյութիւն ունին նաեւ աղքատներ։

Լէոն Պլուա մեռաւ. (հեյհ՜ւ թէ Աստուած շատ չնեղուէր աքացի զարնող այս առաքեալէն)։

Սակայն այսօր ունինք նոր մուրացկան մը ապերախտ։ Եւ միջազգային։ Անո՞ւնը, — Սովետական Ռուսիա։

Այս մարդիկը, այն օրէն ի վեր, որ որոշած են վերաշինել իրենց երկիրը նորագո՛յն յատակագիծի մը վրայ, շարունակ ձեռք կ'երկարեն աշխարհի։ Ի՜նչ ձեռք։

— Բռունցք մը, ծայրը՝ ափ մը։ Այս ափը կը բացուի մուրացկանի գանձանակի պէս, անմիջապէս որ լուման իյնայ, կը գոցուի եւ, այս անգամ, բռունցքը աւելի ուժգին կ'իջնէ գլուխդ։

Մեծն Բրիտանիա վարակուած է մազոխական ախտէ։ Ախտ մը որուն ենթական հաճոյք կը զգայ ինքզինքը ծեծել տալով։

Այո՛, մեծն Բրիտանիա ինք գրգռեց արջը, որ ծեծէ զինք։ Ժընեւի համաժողովին մէջ կը յայտարարէր.

— Եղբա՛յր, հաճոյք կը զգամ ծեծէն, կ'ուզեմ մէկը որ շարունակ ծեծէ զիս։

Եւ կ'աւելցնէր.

— Ուր որ ծեծ կայ, ես հոն եմ՝ իմ հաճոյքիս համար։

Այսպէս նուագեց հոն։ Եւ հիմա հականուագն է, զոր կը լսենք։ Վասն զի արջը այնքան ուժգին կը խարազանէ, որ ափւն կը ցատկեցնէ։

Կէտ ծուկը, նկատելով որ շատ կը ցաւցնէ իր միսը, ըսաւ.

— Եթէ զա՛րկ ըսինք, սպաննէ՛ չըսինք, ալ չափը անցուցիր։

Եւ սկսաւ, այս անգամ, ի՛նք ցատկեցնել արջը։

ՓԻԷՐ ՕՏԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՐԻ ԾԱՂԻԿ ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Ալֆօրվիլի բնակիչներէն Ժաք չէր սիրեր իր կինը։ Քանի անգամներ փորձեց ամուսնալուծումի արտօնութիւն ստանալ։ Կը փափաքէր ամուսնանալ օրիորդի մը հետ, որ երբ իմացաւ թէ Ժաք ամուսնացած է, խզեց ու հեռացաւ։ Ժաքի կինը, Իվոն, յղի էր։ Ժաք կնոջ անուշեղէնին մէջ լեցուց թոյն մը, ու քանի մը օր հեռացաւ տունէն։

Իվոն սարսափելի ցաւերով կը տառապէր ու կը փսխէր։ Սակայն կը կարծէր թէ յղութեան նշաններ են ատոնք։ Կասկածը մտաւ միտքը եւ բողոքեց ոստիկանութեան։ Բժշկական քննութեամբ յայտնի եղաւ որ կինը թունաւորուած է։ Ձերբակալուեցաւ ամուսինը, որ յայտարարեց թէ չէր ուզեր սպաննել կինը, այլ, կասկածելով որ յղութիւնը իրմէ չէ, ուզած էր վիժեցնել, բարեբախտաբար կինը ազատեցաւ։

Սակայն, ամուսինը Ժաք գնաց բանտին մէջ քաւել իր մեղքը։

ՆԱԽԱՆՁ.— Շոթօվիլէնի մէջ կ'ապրէր կօշկակար Միշէլ իր կնոջ հետ։ Միշէլ անհանդուրժելի նախանձոտ մըն էր, շարունակ կը ծեծէր կինը, որ, երբ թէ, գիւղին բոլոր երիտասարդներուն հետ գաղտնի յարաբերութիւններ ունէր։ Ու ի՛նչպէս կը ծեծէր, կը սպառնար ատրճանակով, կը զարնէր բիրով, եւ անգամ մըն ալ, քնացած պահուն, կնոջ գլուխը արիւնեց կօշիկին կրունկով։

Առտու մը, գիւղին առջեւ, մատուռին քովիկը տեսնուեցաւ բազուկ մը, որ արիւնոտ լաթերու դէզի մը մէջէն դուրս էր երկնցեր։ Լաթերուն տակէն երեւան ելաւ տիկին Միշէլի մարմինը, բոլորովին մերկ։ Դանակի հարուածներով յօշոտուած, սիրտն ու բազուկները ծակ-ծակ։

Կասկածը ինկաւ էրկանը վրայ, որ ձերբակալուեցաւ տանը մէջ երբ կը ճաշէր։ Ամուսինը կ'ուրանայ, բայց խօսքերը հակասական են։ Արդ, այս նախանձոտ էրիկն ու կինը եօթանասուննոցներ են, չես գիտեր ալ ինչո՞վ կը նախանձէին։

ԿԻՆ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԻՐ ԽՄԱՆ ԷՐԻԿԸ.— Պրգանսոնի մէջ գործաւոր մը, Վարնէյ, նշանաւոր խման մըն էր։ Անցեալ իրիկուն գինովցաւ, տուն դարձաւ եւ կնոջը հետ կռիւի մտաւ։ Շարժեց դանակը եւ սպառնաց որ մատաղ ընէ կինը։ Սակայն, այնքան գինով էր, որ չէր կրնար շարժիլ։ Ու չնմրկեցաւ քնացաւ։

Կինը, չափազանց զզուած ամուսինէն, որ շարունակ կը չարչարէր զինք, ատրճանակը ձեռքին, մօտեցաւ էրկանը, որ կը քնանար։ Դրաւ քունքին եւ կրակեց։ Մարդը մեռաւ առանց արթննալու։ Երեք տարեկան երախան, որ քովը կը քնանար, նոյնպէս չարթնցաւ։

Այն ատեն կինը գնաց ինք տակ ոստիկանատուն եւ մտաւ բանտ։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ.— Վարէնի մէջ Փարիզի ճարտարապետի մը ինքնաշարժը կը բախի ուրիշ ինքնաշարժի մը։ Փարիզի ճարտարապետին ինքնաշարժը կ'երթայ զարնուիլ պատի մը դէմ, ուր կրակ կ'առնէ։ Եւ կրակը կը տարածուի շէնքին մէջ։ Հրշէջները կը հասնին։ Երկու ինքնաշարժներու մէջ երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուած, կը փոխադրուին հիւանդանոց։

ՉԻՆԱՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂԸ.— Առջի գիշեր Չաօ-Նէն, չինացի ուսանող մը, իր սիրուհիին հետ կը մտնէն իրենց սենեակը, Մարքաւէ փողոցին վրայ։ Սիրուհին «մի քիչ փող»պահանջեց ուսանողէն։ Ուսանողն ալ տարակեց.

— Դուն ուրիշ «բարեկամ» մըն ալ ունիս, այս անգամ ալ ան թող գայ։

Աղջիկը, օր. Փոլէթ, դեռ չբռնուած, ապտակ մը կերաւ։ Եւ սկսաւ բերնի ու ձեռքի կռիւ մը։ Ֆրանսուհիին բերնէն անարգանքի բառերը կը թափէին ջուրի պէս։ Չինացին լռիկ մնջիկ կ'ապտակէր։ Յանկարծ առաւ դանակը եւ մխեց կողին ու կոնակին։ Ու կնիկը դրաւ։

Աղջկան աղաղակները լսելով, պանդոկապետը վեր վազեց։ Սանդուղին վրայ հանդիպեցաւ ոճրագործին, որուն հետ փաթթուեցան իրարու։ Զարնուեցան հսկայ հայելիի մը, որ փշրուեցաւ եւ կտորներէն վիրաւորուեցաւ պանդոկապետը։

Չինացին փախաւ։ Ի զո՛ւր կը փնտռէին ոստիկանները զայն։

Բարեծաղիկ ուսանողը Սալփէթրիէր թաղին մէջ կը հանդիպի Ալճերիացիի մը, եւ կ'առաջարկէ որ փոխեն իրենց զգեստները, անշուշտ վճարումով։ Անմիջապէս կը բարձրանան պանդոկ մը, կը փոխեն իրենց զգեստները եւ Չինացին կը մեկնի։ Սակայն Ալճերիացին նայքէն յիշելով որ 100 ֆրանք մոռցած է իր զգեստին մէջ, լուր կուտայ ոստիկանութեան, կը նկարագրէ չինացի ուսանողին դիմագծութիւնը։

Եւ ոստիկանութիւնը շուտով կը ձերբակալէ զայն։

ՕԴԱՆԱՒԻՆ ԻՆԿԱՒ.— Շարթրի մօտ երբ օդանաւ մը կը սաւառնէր երկինքի մէջ, յանկարծ մեքենան կրակ առաւ։ Անմիջապէս օդանաւորդները բացին իրենց անկարգելները եւ նետուեցան վար։ Օդանաւը վերը բոց առած կ'այրէր։ Իսկ հանդարտիկ վար կ'իջնէին երկու օդանաւորդները. երբ յանկարծ անոնցմէ մէկուն անկարգելը պատռեցաւ եւ օդանաւորդը փռուեցաւ գետին ու մեռաւ։

Միւսը ողջ առողջ թառեցաւ դաշտի մը վրայ։

վերջացնելով, Լիթվինօֆ կ'ըսէ թէ «խորհրդային կառավարութիւնը կ'արձանագրէ խզումը, վստահ թէ անիկա բոլորովին պիտի դատապարտուի ո'չ միայն աշխարհի բոլոր աշխատաւորներուն, այլ յառաջադէմ տարրերուն կողմէ։ Միաժամանակ յոյս կը յայտնէ թէ մօտ է այն օրը, ուր անգլ. ժողովուրդը անարգել պիտի իրականացնէ իր բաղձանքները եւ բնականոն յարաբերութիւններ պիտի հաստատէ խորհրդային ժողովուրդին հետ։

⁂ Մոսկուայի ծովային առեւտուրի պաշտօնատունը ռուս առեւտրական բոլոր նաւերուն հրահանգ տուաւ այսուհետեւ չհանդիպիլ անգլիական ո եւ է նաւահանգիստ։ Հրահանգ տրըուած է նոյնպէս ռուս գործատէրերուն եւ վաճառականներուն՝ անգլիական նաւերով ո եւ է ապրանք չփոխադրել։ Լենինկրատի մէջ անգլ. հիւպատոսարանին առջեւ ցոյցեր կատարուած են. մեծ գրգռութիւն կը տիրէ նոյնպէս Քրոնշթատի մէջ։

⁂ Գերման կառավարութիւնը արտօնած է, որ Լոնտոնի Արգոսը առժամաբար փոխադրուի Գերմանիա։ Յունիս 10ին Զիչերին Պերլին երթալով կարեւոր տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Մարքսի եւ Շթրեզեմանի հետ։

⁂ Նորվեկիա պիտի ներկայացնէ անգլ. շահերը Ռուսիոյ մէջ։

Խզման հետեւանքներէն մէկը

«Պերլինէր Թակպլաթ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ գործավարներու խորհուրդը հրամանագիր մը հրատարակեց, խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեանց եւ դեսպանութեանց յարաբերութեան մասին։ Այդ հրամանագրին համաձայն, խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնները եւ բոլոր տնտեսական օրկանները ամբողջովին կ'ենթարկուին դեսպաններուն, որոնք իրաւունք ունին տեսնելու պաշտօնաթուղթերը եւ պարտաւոր են տեղեակ ըլլալ բոլոր կարեւոր գործերուն։ Ա. թէ Բ. կարգի բոլոր դեսպանները յատկապէս կը մնան իբրեւ միակ քաղաքական ներկայացուցիչները խորհրդային իշխանութեան, իրենց գտնուած երկրին մէջ։ Անոնք պարտաւոր են հսկել որ երկրին օրէնքները խստօրէն յարգուին։ Իրաւունք ունին անյապաղ դադրեցնելու ո'ր եւ է տնօրինութիւն որ չի համապատասխաներ իրենց գտնուած երկրին օրէնքներուն, ինչպէս եւ իրենց կառավարութեան քաղաքականութեան։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ այս հրամանագիրը հետեւանք է անգլօ-ռուս յարաբերութեանց խզման։

Անգլիա երեք մարտանաւ կը ղրկէ Եգիպտոս

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Մալթայէն երեք անգլիական մարտանաւեր Մայիս 29ին յանկարծ հրաման ստացան Եգիպտոս մեկնելու։

Տրուած լուրերուն համաձայն, կացութիւնը խիստ լարուած է Գահիրէի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, որովհետեւ խորհրդարանական յանձնախումբ մը որոշած է պահանջել որ Սէրտարը, այսինքն բրիտանական բանակին անգլիացի սպարապետը զրկուի իր լիազօրութիւններէն։

Բրիտանական մարզպանը իմացուցած է Եգիպտոսի վարչապետին թէ Սէրտարին իրաւասութեան խնդիրը կապ չունի այն դաշնագրին հետ, որով Մեծն Բրիտանիա անկախութիւն տուաւ Եգիպտոսի եւ թէ բրիտանական կառավարութիւնը հաստատապէս որոշած է որ այդ պաշտօնը, ինչպէս մինչեւ հիմա, այսուհետեւ ալ յանձնուի անգլիացի բարձրաստիճան զինուորականի մը։

Լուրի մը համաձայն, անգլիական մարզպանը տեղեկութիւն առած է թէ Եգիպտոսի ծայրայեղ ազգայնական խմբակցութիւնը, որուն գլուխը կը գտնուի Զաղլուլ փաշա, այլ եւս չի հետեւիր անոր հրահանգներուն։ Ատոր համար է որ, բրիտանական իշխանութիւնը կը կարծէ թէ նաւային ցոյց մը անհրաժեշտ է, հականգլիական դէպքերու առաջքը առնելու համար։

Օտարներու իրաւունքները Թուրքիոյ մէջ

«Վագըթ» կը գրէ.— Թրքական հպատակներու յատկացեալ արհեստներու եւ զբաղումներու մասին պատրաստուած օրինագիծին համաձայն՝ օտար հպատակները չպիտի կրնան բժշկութիւն, փաստաբանութիւն, դեղագործութիւն, ատամնաբուժութիւն, դայեակութիւն, քիմիագիտութիւն, անասնաբուժութիւն, լրագրի պատասխանատու տնօրէնութիւն, սակարանի «միւպայեաճի»ութիւն, յանձնակատարութիւն, միջնորդութիւն, զբօսաշրջիկներու թարգմանութիւն, ընդհանուր առմամբ ծովու վրայ առեւտր. գործառնութիւն, բեռնակրութիւն, պետական պաշտօնատուններու, շէնքերու եւ հաստատութեանց սենեկապանութիւն եւ դռնապանութիւն ընել։

Այս օրէնքէն դուրս կը մնան այն օտարականները, որոնք կը ծառայեն պետական հաստատութեանց, առանձնաշնորհեալ ընկերութեանց եւ արհեստից քաջալերման օրէնքէն օգտուող հիմնարկութեանց մէջ, մասնաւոր արտօնութեամբ։ Դաշնագրով ստացուած իրաւունքները վերապահուած են։

Լինտպերկ Լոնտոնի մէջ

Բոլոր մայրաքաղաքները իրարու հետ կը մրցին՝ փառաւոր ընդունելութիւն մը ընելու համար երիտասարդ հերոսին։ Լինտպերկ Պրիւքսէլ մնաց 24 ժամ։ Թագաւորըեւ թագուհին հացկերոյթ տուին իրեն, քաղաքապետարանին մէջ ընդունելութիւն եղաւ իրեն եւ զանազան կազմակերպութիւններ պատուեցին զինքը։ Կիրակի կէսօրէն վերջ Պելճիքայի մայրաքաղաքէն մեկնեցաւ եւ ժամը 6ին Լոնտոն հասաւ։ Զինքը դիմաւորելու գացած էին 12 օդանաւ։ Օդանաւային կայանին չորս կողմը խռնուած էին մօտ 100,000 հետաքրքիրներ։ Ոստիկանութիւնը անկարող էր պաղարիւն Անգլիացիները կարգի բերել։ Օդանաւորդները մեծ դժուարութիւն քաշեցին վար իջնելու համար, որովհետեւ դաշտին վրայ տեղ չկար։ Լինտպէրկ քանիցս իջաւ ու բարձրացաւ, մինչեւ որ կտոր մը ազատ հող գտնելով կրցաւ վար իջնել։ Ամբոխը յարձակեցաւ օդանաւին վրայ եւ Պուռժէի մէջ եղածէն աւելի գէշ դրութեան մէջ ինկաւ հերոսը, որուն առաջին խօսքը եղաւ «Աստուծոյ սիրոյն, օդանաւս ազատեցէք»։ Այժմ Լոնտոն կը փառաւորէ ամերիկացի բախտաւոր օդանաւորդը։

⁂ Նունկէսէրն ու Քոլին գտնելու համար 25,000 տոլար կը յատկացնէ ուրիշ Ամերիկացի մը եւս, Տավիտ Կիւկէնհայմ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ զրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

«ԼՈՒՍԱԲԱՑ» հրատարակչականը ? ? ?

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր գործօն անդամներէն Պ. Գ. Ճօլօլեանի իր մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, Հինգշաբթի 2 Յունիս, ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Վ. Կաքաւեան կը խօսի Կոստան Զարեանի բանաստեղծութիւններուն մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ժողովրդային ընտրութեամբ ազգ. մարմիններու կազմութեան նախօրեակին, Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը պատիւ ունի զեկուցանել Լիոնի, ինչպէս նաեւ իր սահմանի թեմերուն գաղութահայութեան, թէ այժմէն, ընտրութեանց դիւրութեան համար, կը հրաւիրուին Լիոնի ընտրողները որ դիմեն ամէն կիրակի մինչեւ կէս օր Հայ մատրան կից վարչութեանս խորհրդարանը եւ արձանագրուին յատուկ տոմարի մէջ, վճարելով ազգ. տուրքի համար որոշուած 24 ֆր.ի տարեվճարը, կամ առնուազն վեցամսեան, ընտրող եւ ընտրելի ըլլալու իրաւունքը արժեցնելու համար։ Թեմերու ընտրողները եւս նոյն պայմաններով պէտք է դիմեն տեղական մասնաճիւղերուն, որոնք արդէն իրենց կարգին յատուկ յայտարարութեամբ պիտի հրաւիրեն ժողովուրդը։ Այս ընտրութեանց նախապատրաստութիւններով զբաղելու համար՝ վարչութիւնս հարկ դատած է նորոգել առժամեայ մարմիններ կամ մասնաճիւղեր, կամ երկարաձգել զանոնք, որպէս զի պատասխանատու անձեր գտնուին ընտրութեանց գործը վարելու համար։ Ազգ. տուրքի հաստատման թուականը ընդունուած է 1927 Յունուար ամիսէն սկսեալ։

(Կեդ. Վարչութեան)

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք

Զարեւանդի «Կրնա՞նք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 ֆր. արտասահման՝ 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ։

Դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me.)

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը որ երկար տարիներ բարձր ընտանիքներու եւ յայտնի ճաշարաններու մէջ իբր Chef cuisinier աշխատած է. դիմել՝ Վահրամ Պէրպէրեանի, 1 Rue Gudin, Porte St Cloud.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Համայնավարութիւն եւ համաշխարհային յեղափոխութիւն, Մ. Վարանդեանի, գին 15 Ֆր., Հայ-Թրքական կնճիռը, Ռուբէն, գին 6 ֆրանք։ Դիմել L. Kévonianի, 208bis Rue Lafayette (10e) Paris։

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լիոնի Ազգ. Միութենէն ստացանք հետեւեալ ազդը.—

Աշխատանքի նախարարութեան Լիոնի մասնաճիւղին զեկուցման վրայ, Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը ծանուցանէ թէ Արտէշի նահանգին Ժուայէօզ քաղաքին մէջ աշխատելու համար պէտք կայ 30 գործաւորուհիներու գորգաշինութեան համար, նաեւ 12 գործաւորուհիներու մետաքսի ժանարանի համար։ Գոհացուցիչ օրավարձ եւ ձրի բնակարան։

Դիմել Կեդր. Վարչութեանս գրասենեակը, 75 ավընիւ Պէռթըլօ, Լիոն։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շաշալար 5 ֆրանք, Ֆաքիր Թահրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արսէն Լիւբէն 20, Նամուս 12, Զար ոգի 12, Պատուի համար 12, Լռութիւնը 8, Երազաշահ, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Անոյշ 5, Կարմիր Ժամուց 15, Հայուհին 10, Լերան ոգին 15, Լոնդոնի հովուավէպը (Տաֆնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրեբէն 6, Թաղականին Կնիկը 25, Միջնորդ Տէր Պապան 25, Տասներկու տարի Պոլիսէն դուրս 25, Ընկ. Փանջունի 7, Լուռ Ցաւեր 10, Խղճմտանքի Զայներ 8, Անհետացած սերունդ մը 10, Մերկ կինը 12.50, Յիմար Կոյսը 12.50, Կայսր 10, Արտիստը, Ֆաթման եւ Աստղը 25, Երգարան 20, Տաղք եւ Նամականի Պ. Դուրեանի 8, եւ Քերթուածները (62 էջ) 5։

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷ'Ք
ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

Փօսթի ծախք չկայ

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

30 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	--
Թրքական թղթ.	L. Trq.	13	40
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	32	50
Լիր » »	Lire	140	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	70
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—
ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ			
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3040	—
» II »		1880	—
» III »		1475	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Անտոնիոս եւ Կղէոպատրա 15 ֆր., Ճամբուն վրայ 10, Նամուս 10, Զար Ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Կայսրը 10, Զարշըւը Արթին աղա 6, Վերջալոյսին տակ 5, Զարտաշ 6, Վերադարձը եւ Ապահովագր. Նամակը 3, Նաչինի ստ լինի 4, Երկու Խուլեր 3, Զավալլըն 2.50, Պաշտօնս խմբալ է 2.50։

Էջեր Քուչակէն 5 ֆր., Հայրենի Քնար 12.50, Դուրեանի Քերթուածները 5, Արու Լալա Մահարի 7.50։

Հայաստանի ջարդերը 15, Միլիոն մը Հայերու ջարդը 18, Խորհուրդներ հայ պատանիներուն 3, Նոր Երգարան (Սուրբ-հայ) 5, Աշուղ Ղարիպ 6, Ակլոր եղբայր 7, Հրաշագործ Ֆաքիրը 5, Ֆրանսահայ. խօսակցութիւն 6, Գրպանի ուղեցոյց ֆրանսերէնի 8, Ընդարձակ Երազահան եւ Լուսնացոյց 10։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՄԸ ԸՆԿԵՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Պահանջել նամակով գրացուցակը։ Դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մը մէջ, կահաւորուած, երկու մահճակալով, դիւրամատչելի գինով։ Դիմել Սուրէնեանին, չորրորդ յարկ, 1 Rue Liot, Billancourt (Seine)։